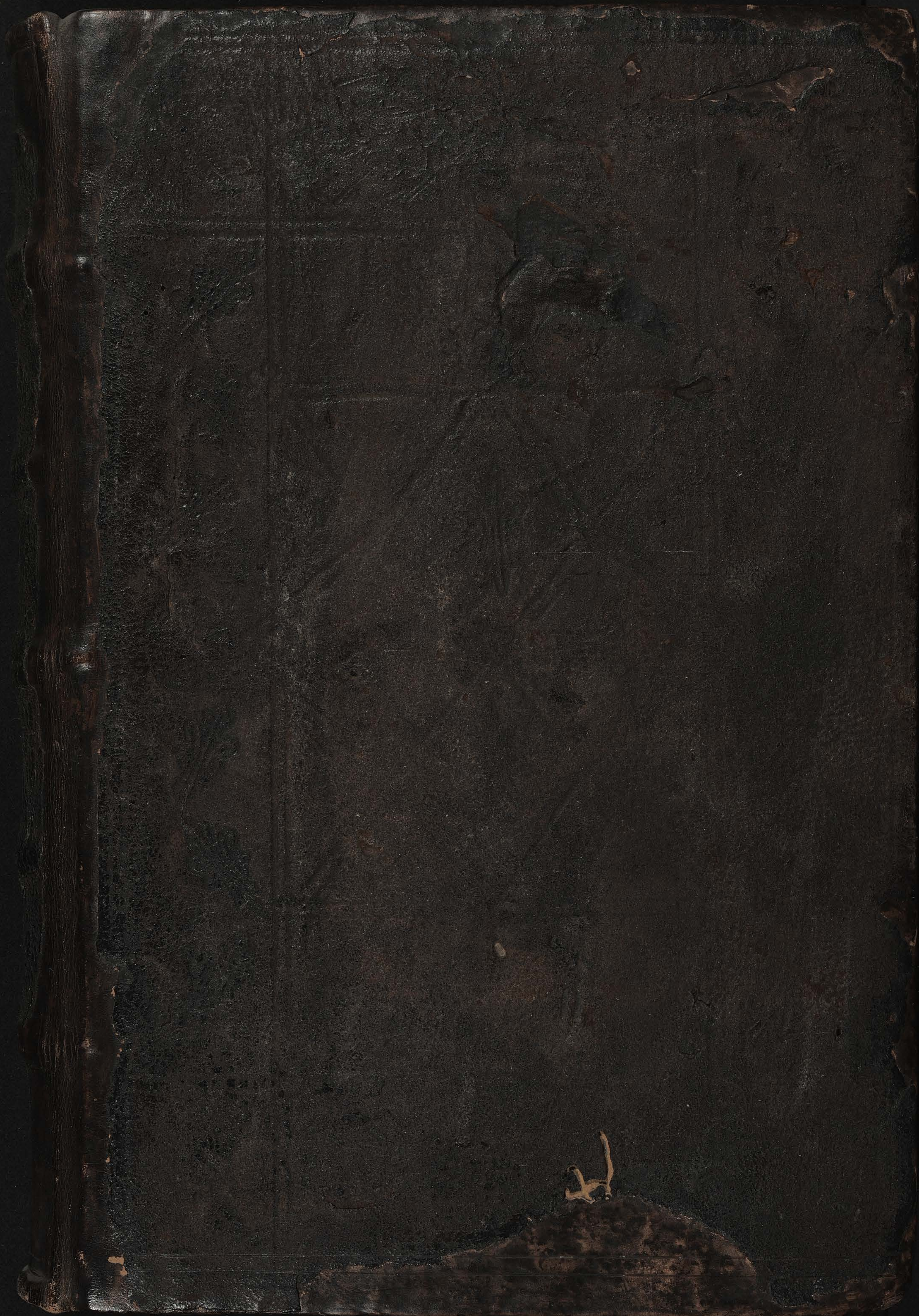

de veritate

Liber Reuerendi pris domini Iacobi de Schader decretorum doctoris Canonici et vicarii in spiritualibus Cracouien generalis legatus Collegio minori in Cracouia Anno 1·4·8·2· et mortuus est die solis xxviii octobris 1·4·8·1 oretur pro eo

Rękopis i jego oprawę wyrestaurował introligator Jan Wyżga w r. 1934.

QVESTIO EST DE VERITATE

Et primo querit[ur] quid est veritas. Videtur autem quod verum sit
omnino quod ens. Nam Aug[ustinus] in li. Solil[oquiorum] dicit quod verum est
id quod est. Sed id quod est non aliud est quam ens. ergo verum id
sit omnino quod ens. Si dicatur quod verum et ens sunt id secundum supposita sed
differunt secundum rationem. Contra. Ratio cuiuslibet rei est id quod significatur per suam diffinitionem. sed
id quod est. assignatur ab Aug[ustino] ut diffinitio veri. quibusdam aliis diffinitionibus reprobatis.
Cum ergo secundum id quod est conveniat verum et ens. videtur quod sint id ratione. Praeterea
Quaecumque differunt ratione ita se habent quod unum eorum potest intelligi sine alio unde
boetius in li. de hebdomadibus dicit quod potest intelligi deus esse si separetur
paulisper per intellectum bonitas eius. Ens autem nullo modo potest intelligi si separetur
verum quia per hoc intelligitur quod verum est. ergo verum et ens non differunt ratione.
Praeterea. Si verum non est id quod ens. oportet quod sit entis dispositio. Sed non potest esse
dispositio eius. Non enim est dispositio totaliter corrumpens. aliter sequeretur. Est
verum ergo non ens. sicut bene sequitur est homo mortuus ergo non est homo.
Similiter non est dispositio diminuens. aliter non sequeretur. Est verum ergo est. Sicut
non sequitur est albus dentem ergo est albus. Similiter non est contrahens vel spe-
cificans ens. quia sic non converteretur cum ente. ergo verum et ens sunt
omnino id. Praeterea. Illa quorum est una dispositio sunt eadem. Sed veri et entis
est eadem dispositio ergo sunt eadem. Dicitur enim in ii. metaphysicae. Dispositio rei in esse
est sicut sua dispositio in veritate. ergo verum et ens sunt omnino idem.
Praeterea. Quaecumque non sunt idem aliquo modo differunt. Sed verum et ens nullo modo differunt quia
non differunt per essentiam cum ens per essentiam suam sit verum. Nec etiam differunt per
alias differentias quia oporteret quod in aliquo genere convenirent ergo sunt omnino id.
Praeterea si non sunt omnino id. oportet quod verum aliquid super ens addat. Sed nichil addit
verum super ens. cum sit etiam in plus quam ens quod patet per philosophum iv metaphysicae dicentem. Verum
diffinientes dicimus esse quod est aut non esse quod non est. Et sic verum includit
ens et non ens. ergo verum non addit super ens et sic videtur omnino esse id quod ens.
Sed contra. Nugatio est inutilis repetitio eiusdem. Si ergo verum idem esset
quod ens esset nugatio cum dicitur ens verum quod falsum est. ergo non sunt id.
Praeterea Ens et bonum convertuntur Sed verum non convertitur cum bono. Aliquid enim est verum
quod non est bonum. sicut istum fornicari. Praeterea boetius in li. de
hebdomadibus inquit In omnibus causatis diversum est esse et quod est. Sed verum sequitur esse
rerum. ergo verum est diversum ab eo quod est Sed quod est id est quod ens ergo verum in
causatis est diversum ab ente. Praeterea Quaecumque se habent ut prius et posterius
oportet esse diversa Sed verum et ens sunt huiusmodi. quia ut dicitur in li. de causis. Prima
rerum creatarum est esse. Et commentator super eundem li. dicit omnia alia dicuntur per informatio-
nem de ente et sic sunt ente posteriora. ergo verum et ens sunt diversa. Praeterea
omnia quae dicuntur de causa et causatis. magis sunt unum in causa quam in causatis. et praecipue
in deo quam in creaturis Sed in deo ista iv^{or} Ens unum verum bonum sic appropri-
antur quod ens ad essentiam pertinet. unum ad personam patris. verum ad personam filii.
bonum ad personam spiritus sancti. Personae autem divinae non solum ratione sed etiam re distinguuntur
distinguuntur unum ad invicem non praedicantur. ergo multo fortius in creaturis debent
ampliora quam ratione differre. Responsio. Dicendum quod sicut in demonstrabilibus oportet
fieri reductionem ad aliqua principia per se intellectui nota. ita et investigando quid
est unumquodque. aliter utrobique in infinitum iretur. Et periret omnino scientia rerum
et cognitio. Illud autem quod primo intellectus concipit quasi notissimum et in quo omnes
conceptiones resolvit. est ens. ut avicenna dicit in principio metaphysicae suae. Unde
oportet quod omnes aliae conceptiones intellectus accipiantur ex additione ad ens. Sed
enti non potest addi aliquid quasi extranea natura per modum quo differentia additur
generi vel accidens subiecto quia quaelibet natura essentialiter est ens. Unde etiam probat philosophus in iii metaphysicae
quod ens non potest esse genus. Sed secundum hoc aliqua dicuntur addere super ens
in quantum exprimunt modum ipsius entis qui nomine ipsius entis non exprimitur
quod dupliciter contingit. Uno modo ut modus expressus sit

nichil addit enti ut differentia generis vel accidens subiecto sed ut modus et hoc dupliciter | specialiter secundum quod sumuntur genera | generaliter secundum quod consequitur omne ens | in se | aliquid non res / unum / secundum divisionem aliquid | in ordine ad aliud | secundum convenientiam | ad appetitum bonum | ad intellectum verum

entis. Sunt enim diversi gradus entitatis secundum quos accipiuntur diversi
modi essendi et iuxta hos modos accipiuntur diversa rerum genera. Substantia
enim super ens non addit aliquam differentiam que designet aliquam naturam superad-
ditam enti sed nomine substantie exprimitur quidam specialis modus essendi
scilicet per se ens et ita est in aliis generibus. Alio modo quod modus expressus
sit modus generalis consequens omne ens. Et hic modus dupliciter accipi potest. Uno
secundum quod consequitur unumquodque ens in se. Alio secundum quod consequitur unumquodque ens in ordine ad aliud.
Si primo modo hoc dupliciter quia aut exprimitur in ente aliquid affirmative vel negative. Non invenitur autem aliquid affirmative dictum absolute quod pos- | vel negative non autem invenitur aliquid affirmative dictum
sit accipi in omni ente nisi essentia eius secundum quam esse dicitur et sic imponitur hoc nomen res
quod in hoc differt ab ente secundum Avicennam in principio sue Metaphysice quod ens sumitur ab actu
essendi sed nomen rei exprimit quidditatem sive essentiam entis. Negatio autem que est
consequens omne ens absolute est indivisio. Et hanc exprimit hoc nomen unum. Nichil enim est
aliquid unum quam ens indivisum. Si autem modus entis accipiatur secundo scilicet secundum or-
dinem unius ad alterum. Hoc potest esse dupliciter. Uno modo secundum divisionem unius ad alterum
et hoc exprimit hoc nomen aliquid. Dicitur enim aliquid quasi aliud quid. Unde sicut ens dicitur unum
in quantum est indivisum in se ita dicitur aliquid in quantum est ab aliis divisum. Alio modo secundum
convenientiam unius entis ad aliud et hoc non potest esse nisi accipiatur aliquid quod natum
sit convenire cum omni ente. Hoc autem est anima que quodammodo est omnia sicut dicitur in 3o
De anima. In anima autem est vis cognitiva et appetitiva. Convenientiam ergo entis ad
appetitum exprimit hoc nomen bonum. Ut in principio Ethicorum dicitur bonum est quod omnia appetunt.
Convenientiam vero entis ad intellectum exprimit hoc nomen verum. Omnis autem
cognitio perficitur per assimilationem cognoscentis ad rem cognitam ita quod assimilatio dicta
est causa cognitionis sicut visus per hoc quod disponitur per speciem coloris cognoscit colorem. Prima er-
go comparatio entis ad intellectum est ut ens intellectui concordet que
quidem concordia adequatio rei et intellectus dicitur et in hoc formaliter ratio veri perficitur.
Hoc est ergo quod addit verum super ens scilicet conformitatem sive adequationem rei et intellectus
ad quam conformitatem ut dictum est sequitur cognitio rei. Sic ergo entitas rei precedit rationem
veritatis. Sed cognitio est quidam veritatis effectus. Secundum ergo hoc triplicatur veritas et verum
diffiniri invenitur. Uno modo secundum id quod precedit rationem veritatis et in quo verum fundatur.
Et sic Augustinus diffinit in libro Soliloquiorum verum est id quod est. Et Avicenna in sua Metaphysica
veritas cuiuslibet rei est proprietas sui esse quod stabilitum est ei. Et quidam sic verum est
indivisio esse et eius quod est. Et alio modo diffinitur secundum id in quo formaliter ratio veri perficitur
et sic dicit Ysaac quod veritas est adequatio rei et intellectus. Et Anselmus in libro De
veritate veritas est rectitudo sola mente perceptibilis. Rectitudo enim ista secundum
adequationem quamdam dicitur. Quia philosophus in 4to Metaphysice quod diffinientes verum dicimus cum dicitur | dicit
esse quod est aut non esse quod non est. Et 3o diffinitur verum secundum effectum consequentem
et sic Hilarius dicit quod verum est manifestativum et declarativum esse. Et Augustinus in libro
De vera religione. Veritas est qua ostenditur id quod est et in eodem. Veritas est secundum quam
de inferioribus iudicamus. Ad primum ergo dicendum quod diffinitio Augustini datur de vero secundum id
quod fundamentum habet in re et non secundum id quod ratio veri completur in adequatione rei ad
intellectum. Vel dicendum quod cum dicitur verum est id quod est li est non accipitur ibi secundum quod signi-
ficat actum essendi sed secundum quod est nota intellectus componentis prout scilicet signi-
ficat affirmationem propositionis ut sit sensus. Verum est id quod est id est cum dicitur esse de aliquo
quod est ut sic in idem redeat diffinitio Augustini cum diffinitione philosophi supra inducta
ita. Ad secundum patet solutio ex iam dictis. Ad 3m dicendum quod aliquid intelligi sine altero
potest accipi dupliciter. Uno modo ita quod aliquid intelligatur altero non intellecto
et sic ea que ratione differunt ita se habent quod unum sine altero intelligi potest. Alio modo potest accipi aliquid
intelligi sine altero quod intelligitur eo non existente et sic ens non potest intelligi sine vero quia
ens non potest intelligi sine hoc quod concordet vel adequetur intellectui. Sed tamen non oportet
quod quicumque intelligit rationem entis intelligat veri rationem sicut nec quicumque intelligit ens
intelligit intellectum agentem et tamen sine intellectu agente nichil intelligi potest. Ad
quartum dicendum quod verum est dispositio entis non quasi addens ad ens aliquam naturam nec quasi ex-

in se | aliquid non res / unum / secundum divisionem aliquid

pertinens aliquem specialem modum entis, sed aliquid quod generaliter invenitur in ente. quod tamen nomine entis non exprimitur. Unde non oportet quod sit dispositio vel corrumpens vel diminuens vel in partem contrahens. Ad 7m dicendum quod dispositio non accipitur ibi secundum quod est in genere qualitatis, sed secundum quod importat quendam ordinem. Cum enim illa quae sunt causa aliorum essendi sint maxime entia, et illa quae sunt causa veritatis aliorum sint maxime vera, concludit philosophus quod idem est ordo alicui rei in esse et veritate, ita scilicet quod ubi invenitur quod est maxime ens, est maxime verum. nec hoc ideo est quia ens et verum ratione sunt idem, sed quia secundum hoc quod aliquid habet de entitate, secundum hoc natum est adaequari intellectui. et sic ratio veri sequitur rationem entis. Ad 6m dicendum quod verum et ens differunt ratione per hoc quod aliquid est in ratione veri quod non est in ratione entis, non autem ita quod aliquid sit in ratione entis quod non sit in ratione veri, unde nec per essentiam differunt nec differentiis oppositis ab invicem distinguuntur. Ad 7m dicendum quod verum non est in plus quam ens. ens enim aliquo modo acceptum dicitur de non ente secundum quod non ens est apprehensum ab intellectu. Unde in 4o metaphysicae dicit philosophus quod negatio vel privatio entis uno modo dicitur ens. Unde et Avicenna dicit in principio suae metaphysicae quod non potest formari enuntiatio de non ente quin oporteat formari esse apprehensum ab intellectu. ex quo patet quod omne verum est aliquo modo ens. Ad primum vero eorum quae in contrarium obiciuntur dicendum quod ideo non est nugatio cum dicitur ens verum quia aliquid exprimitur nomine veri quod non exprimitur nomine entis, non propter hoc quod re differant. Ad 2m dicendum quod quamvis istud fornicari sit malum, tamen secundum hoc quod habet aliquid de entitate natum est hoc conformari intellectui et secundum hoc consequitur ibi ratio veri. et ita patet quod nec excedit nec exceditur ab ente. Ad 3m dicendum quod cum dicitur diversum est esse et quod est, distinguitur actus essendi ab eo cui actus ille convenit. ratio autem entis ab actu essendi sumitur, non ab eo cui convenit actus essendi, et ideo ratio non sequitur. Ad 4m dicendum quod secundum hoc verum est posterius ente quod ratio veri differt ab entis ratione modo praedicto. Ad 5m dicendum quod ratio illa deficit in tribus. Primo quia quamvis res illae personae divinae re distinguantur, appropriata tamen personis non differunt re sed ratione solum. Secundo quia etsi personae realiter ab invicem distinguantur, non tamen realiter ab essentia distinguuntur. Unde nec verum quod appropriatur personae filii ab ente quod se tenet ex parte essentiae. Tertio quia si ens verum unum et bonum magis uniantur in deo quam in rebus creatis, non tamen oportet quod ex quo in deo ratione distinguuntur, quod in rebus creatis distinguantur realiter. hoc enim contingit de illis quae non habent ex ratione sua quod sint unum secundum rem, sicut sapientia et potentia quae cum in deo sint unum secundum rem, in creaturis realiter distinguuntur. Sed ens verum et bonum secundum suam rationem habent quod sint unum secundum rem. Unde ubicumque inveniantur realiter unum sunt, quamvis sit perfectior unitas illius rei secundum quam uniuntur in deo quam illius rei secundum quam uniuntur in creaturis.

Secundo quaeritur Utrum veritas principalius inveniatur in intellectu quam in rebus. Et videtur quod non. Verum enim ut dictum est convertitur cum ente. Sed ens principalius invenitur extra animam, ergo et verum. Praeterea res non sunt in anima per suam essentiam sed per suam speciem, ut dicitur in 3 de anima. Si ergo veritas principaliter in anima invenitur, veritas non erit essentia rei sed similitudo vel species eius, et verum erit species entis existentis extra animam. Sed species rei existens in anima non praedicatur de re quae est extra animam sicut nec convertitur cum ea. ergo nec verum convertitur cum ente. quod falsum est. Praeterea omne quod est in aliquo consequitur id in quo est. Si ergo veritas principaliter est in anima, iudicium de veritate erit secundum existimationem animae. Et ita redibit antiquorum philosophorum error qui dicebant omne quod aliquis opinatur esse verum et duo contradictoria simul esse vera, quod est absurdum. Praeterea si veritas principaliter est in intellectu, oportet quod aliquid quod ad intellectum pertinet in diffinitione veritatis ponatur. Sed Augustinus huiusmodi diffinitiones reprobat in libro Soliloquiorum, sicut istam: verum est quod ita est ut videtur. quia secundum hoc non esset verum quod non videretur, quod patet esse falsum de occultissimis lapillis qui sunt in visceribus terrae. Et similiter improbat istam: verum est quod ita est ut cognitori videtur si velit et possit cognoscere. quia secundum hoc non esset aliquid verum nisi cognitor vellet vel posset cognoscere. ergo et eadem ratio esset de quibuscumque aliis diffinitionibus in quibus aliquid pertinens ad intellectum in diffinitione veritatis poneretur. ergo veritas non est principaliter in intellectu.

Contra. philosophus in 6 metaphysicae dicit non est verum et falsum in rebus sed in mente. Praeterea veritas est adaequatio rei et intellectus. Sed haec adaequatio non potest esse nisi in intellectu. ergo ... Responsio dicendum

quod in illis que dicuntur per prius et posterius de multis non semper oportet quod illud prius recipiat praedicationem communis quod sit ut causa aliorum. Sed id in quo primo ratio illius communis completa invenitur. Sicut sanum per prius dicitur de animali in quo primo ratio sanitatis invenitur, quamvis medicina dicatur sana ut effectiva sanitatis. Et ideo cum verum dicatur de pluribus per prius et posterius, oportet quod per prius dicatur de illo in quo invenitur perfecta ratio veritatis. Complementum autem cuiuslibet motus est in suo termino per operationes animales. Motus autem cognitive virtutis terminatur ad animam. Oportet enim ut cognitum sit in cognoscente per modum cognoscentis. Sed motus appetitive virtutis terminatur ad res. Et inde est quod philosophus in 3o de anima ponit circulum quendam in actibus anime, secundum scilicet quod res que est extra animam movet intellectum, et res intellecta movet appetitum, quia appetitus tendit ad hoc quod perveniat ad rem a qua motus incepit. Quia bonum ut supra dictum est dicit ordinem ad appetitum, verum autem ad intellectum. Inde est quod philosophus dicit 6to metaphysice quod bonum et malum sunt in rebus, verum et falsum sunt in mente. Res autem non dicatur vera nisi secundum quod est intellectui adequata. Unde per posterius invenitur verum in rebus, per prius autem in intellectu. Sed sciendum quod res aliter comparatur ad intellectum practicum, aliter ad speculativum. Intellectus autem practicus causat res. Unde est mensurativus rerum que per ipsum fiunt. Sed intellectus speculativus quia accipit a rebus est quodammodo motus ab ipsis rebus, et ita res mensurant ipsum. Ex quo patet quod res naturales ex quibus intellectus noster scientiam accipit mensurant intellectum nostrum, ut dicitur 10 metaphysice. Sed sunt mensurate ab intellectu divino in quo sunt omnia creata sicut omnia artificiata in intellectu artificis. Sic ergo intellectus divinus est mensurans non mensuratus, [illegible] res autem naturalis mensurans et mensurata. Sed intellectus noster est mensuratus non mensurans quidem res naturales sed artificiales tantum. Res ergo naturalis inter duos intellectus constituta secundum adequationem ad utrumque vera dicitur. Secundum enim adequationem ad intellectum divinum dicitur vera in quantum implet hoc ad quod est ordinata per intellectum divinum, ut patet per Anselmum in libro de veritate et per Augustinum in libro de vera religione et per Avicennam in diffinitione inducta, scilicet veritas cuiusque rei est proprietas sui esse quod stabilitum est ei. Secundum autem adequationem ad intellectum humanum dicitur res vera in quantum nata est de se facere veram estimationem. Sed e contrario res false dicuntur que nate sunt videri que non sunt vel qualia non sunt ut dicitur 7o metaphysice. Prima autem ratio veritatis prius inest rei quam secunda, quia prior est comparatio ad intellectum divinum. Sed si uterque intellectus, quod est impossibile, intelligeretur auferri, nullo modo ratio veritatis remaneret.

Ad primum ergo dicendum quod sicut ex dictis patet, verum dicitur per prius de intellectu et per posterius de re sibi adequata et utroque modo convertitur cum ente, sed diversimode. Quia secundum quod dicitur de rebus convertitur cum ente per predicationem. Omne enim ens est adequatum intellectui divino et potens adequare sibi intellectum humanum et e converso. Si autem accipiatur verum prout dicitur de intellectu, sic convertitur cum ente quod est extra animam non per predicationem sed per consequentiam, eo quod cuilibet intellectui oportet quod respondeat ens aliquod et e converso. Et per hoc patet solutio ad secundum. Ad 3m dicendum quod id quod est in aliquo non sequitur id in quo est nisi quando causatur ex principiis eius. Unde lux que causatur in aere ab extrinseco scilicet a sole sequitur motum solis magis quam aerem. Similiter veritas que in anima causatur a rebus non sequitur estimationem anime sed existentiam rerum. Ex eo enim quod res est vel non est oratio vera vel falsa dicitur. Et intellectus similiter. Ad 4m dicendum quod Augustinus loquitur de visione intellectus humani a qua rei veritas non dependet. Sunt enim multe res que intellectu nostro non cognoscuntur; nulla tamen res est quam intellectus divinus actu non cognoscit et intellectus humanus in potentia, cum intellectus agens dicatur quo est omnia facere et intellectus possibilis quo est omnia fieri. Et ideo in diffinitione rei vere potest poni visio intellectus divini, non autem visio intellectus humani nisi in potentia ut ex dictis patet.

Tertio queritur utrum veritas tantum sit in intellectu componente et dividente. Et videtur quod non. Verum enim dicitur secundum comparationem entis ad intellectum. Sed prima operatio qua intellectus comparatur ad rem est secundum quam format quidditates rerum, accipiendo diffiniciones eorum. Ergo in ista comparatione intellectus principaliter et primitus invenitur verum. Praeterea verum est adequatio rei et intellectus. Sed sicut intellectus componens et dividens potest adequari rebus, ita et intellectus intelligens quidditates rerum. Ergo veritas non est tantum in intellectu componente et dividente. Sed contra philosophus 6to metaphysice: verum et falsum non sunt in rebus sed in mente. In simplicibus autem nec etiam quod quid est est in mente. Item 3o de anima dicitur: indivisibilium intelligentia in illis est in quibus non est verum et falsum

R4a

Re. dd q sit vm pp9 mve in mtctu qm in rebz ita et pus mve in actu in-
tellctz cponetis et diuidentis qm in actu mtctz quiditates rez forantis
veri em rato qsistit in adequatoe rei et mtctz / Idem aut no equat sibi
s equalitas diuersoz e Vnde ibi pmo mve ro vitatis in mtctu vbi po mtctus
incipit aliquid ppium hre. qd res ext aiaz no ht s aliquid ei corndens int que
adequato attendi pt. Intctz aut forans quidites rez. no ht silinez rei exn
tis ext aiaz sic et ssus inqtum accipit spem rei ssibilis. s qn incipit iudicare de
re apphesa tunc ipm iudiciu mtctz e quoddaz ppriu ei qd no mve ext i re.
s qn adequat ei quod no e ext in re. dr iudiciu vm / tuc aut iudicat mtctz
de re apphensa qn dicit e ul no est quod est mtctz coponetis et diuidetis Vnde
et ph. dt in 6. mete q copoico et diuiso e in mtctu et no in rebz. et inde est
q vitas ppus mve in cpoicoe et diuisoe mtctz / Secudario aut dr vm et pp9 in
mtctu forante diffioes Vnde diffio dr vera ul fla roe cpoicois ve vel fle ut
sz qn dr ee diffio eius cuius no e. sic si diffio circuli assignet triangulo / ul etiam
qn ptes diffiois no pnt cponi adinvice ut si dicat diffio alicuius rei ait insensibile
h em cposico que implicat. s. q ait e insensibile e fla / et sic diffio no dr vera
ul fla n p ordine ad cpoicom / sic res dr vera per ordinez ad mtctu. pz go ex
dictis q vm ppus dr de cpoicoe ul diuisioe mtctz Scdo dr de diffinicoibz rez
s q in eis implicat cpo vera ul fla Tercio de rebz s q adequant mtctui
diuino ul apte nate sunt adequari mtctui huano Quarto dr de hoie qui
fit estimatoz de se ul de alys verax ul flaz p ea que dt. qd fat vocis aut
eodo recipiunt vitatem p dicoz sic mtctz quos signat / Ad pm go dcz q qmuis for
mato quidit sit pma opaco mtctz tn p ea no hz aliquid mtctz ppium qd possit
ei adequari / et io no e ibi ppe vitas Et p hoc pz solo ad scdm

Quarto queritur Vtru sit vna tm vitas qua omnia sunt vera. Et vir q sic Anshelmus
in lio de vite dt q sic tpus se hzt ad omnia tpalia sic vitas ad omnia vera
Sz tpus ita se hz ad omnia tpalia q e vnu tm tplis go ita se hz vitas ad oia
vera scit q erit tm vna vitas / Si dr q vitas dr dupr vno e id q entitas rei
ut diffinit eaz Augs in lio Soli. dns vm e id quod e. tuc oz ee plures vi-
tates s q plures ecne rez Alio dr put exprimit se in mtctu p ut diffinit
eaz hilarius dns Verz e declatiuu ee. Et hoc mo cu nl possit aliquid maitari
mtctui nisi s vitute pme vitatis diuine. oms vitates quodamo sut vnu i mo-
uedo mtctuz sic oms colores sut vnu in mouedo visu inqtuz mouet ipm in
rone vig. s. lucis / Con Tpus e vnu mo om tpaliu Si go ita se hz vitas
ad res veras sicut tpus ad tpalia. Opzt om verz vnaz ee mo vitatem
nc suffit oms vitates ee vnu in mouedo ul ee in exeplar vnu / Pr Anshelmus
i lio de vite sic arguit Si pluiu verz plures sut vitates / oz vitates varia
ri s varietatez verz Sz vitates no variant p varietates rez varz. qz destctis
rebus veris ul rectis adhuc remanet vitas et rectitudo / s qua sut vera et re
cta go tm vna e vitas / Minore pbat ex hoc q destructo signo adhuc rema
net rectitudo significatois. qz rectuz e ut significet id quod sigm signabat. Et
cadem racon. destructo quolz vo ul recto eius rectido ul vitas remanet. Pr

In creaturis nl e maius mente huana n deus Sz vitas ut dt Augs in lio
Soli. est maior mete huana qz no pt dici q sit minor / sic em haberet mens
huana de vitate iudicare qd fsm e Non em de ea iudicat s s ea / sic iu-
dex no iudicat de lege s sm legez ut ipe dt in lio d vera reli. Siliter
no pt dici q sit ei equalis. quia aia iudicat omnia s vitatez no aut iudi
cat omnia s se ipaz. go vitas no e nisi deus et ita tm vna e vitas. Pr Augs
pbat in lio lxxx iii q. q vitas no pcipit ssu corporis. hoc mo nl pcipitur
ssu corporis nisi mutabile Sz vitas e immutabilis go ssu no pcipit Siliter
argui pt / Ome creatu e mutabile vitas no e mutabilis go no e creata go est
res increata go e tm vna vitas / Pr ibidem Augs ait ad id hoc mo Nullus

sensibile est quod non habeat aliquod simile sibi ita ut verum nosci non possit. Ita ut alia pretermittam
omnia que per corpus sentimus etiam cum non assunt sensibus imagines tamen corporum patimur tanquam
presentes assint velut in sompno vel in furore. veritas non habet aliquod simile sibi. ergo sensu non
percipitur. Similiter arguitur sic. Omne creatum habet aliquid simile sibi inquantum habet aliquid de defectu
ergo nullum creatum est veritas et sic tantum una veritas. Contra Augustinus in libro de vera religione dicit
Sicut similitudo est forma similium ita veritas est forma verorum. Sed plurium similium plures sunt
similitudines. ergo plurium verorum plures sunt veritates. Preterea sicut omnis veritas creata denominatur a
veritate increata exemplariter et ab ea sua virtute habet. Ita omne lumen intelligibile
a prima luce denominatur exemplariter et virtutem manifestandi habet. Dicuntur tamen esse plura lumina intelligibilia
utpote angelorum et demonum. ergo ex simili modo concedendum est esse plures veritates. Preterea colores quamvis ex
virtute lucis moveant visum tamen simpliciter dicuntur esse plures et differentes et non possunt dici esse
unum nisi secundum quid. ergo et quamvis omnes veritates create de intellectu exprimant virtute prime
veritatis tamen non ex hoc dici poterunt una veritas nisi secundum quid. Preterea sicut veritas creata non
potest se in intellectu manifestare nisi virtute veritatis increate. ita nulla potentia creata potest aliquid
agere nisi virtute potentie increate. Non tamen aliquo modo dicimus esse unam potentiam omnium habentium
potentiam ergo nec dicendum est aliquo modo esse unam veritatem omnium verorum. Preterea deus comparatur ad res in
triplici habitudine causa scilicet efficientis exemplaris et finalis et propter quandam appropriationem
entitas rerum refertur ad deum ut ad causam efficientem veritas ut ad causam exem
plarem bonitas ut ad causam finalem quamvis et singula ad singula possint referri secundum lo
cutionis proprietatem. Sed non dicimus aliquo modo locutionis esse unam bonitatem omnium bonorum aut
unam entitatem omnium entium ergo nec debemus dicere unam veritatem omnium verorum. Preterea quamvis
sit una veritas increata a qua omnes veritates create exemplantur non tamen eodem modo
exemplantur ab ipsa. quia quamvis ipsa similiter se habeat ad omnia non tamen omnia similiter se habent ad
ipsam ut dicitur in libro de causis. Unde alio modo exemplatur ab ipso veritas necessariorum et contingentium
Sed diversus modus imitandi exemplar divinum facit diversitatem in rebus creatis. ergo simpliciter
sunt plures veritates create. Preterea veritas est adequatio rei et intellectus. Sed diversorum specie
non potest esse una adequatio rei ad intellectum. ergo cum res vere sint specie diverse non potest
esse una veritas omnium rerum. Preterea Augustinus dicit xii libro de trinitate. Credendum est mentis hu
mane naturam sic rebus intelligibilibus connexam ut in quadam luce sui generis omnia que cognoscit
sunt intueatur. Sed lux secundum quam anima cognoscit omnia est veritas. ergo veritas est de genere
ipsius anime et ita oportet veritatem esse rem creatam et ita in diversis creaturis diverse
Rº erunt veritates. Respondeo dicendum quod sicut ex predictis patet veritas proprie invenitur in intellectu humano vel
divino sicut sanitas in animali. In rebus autem aliis invenitur per relationem ad intellectum
sicut et sanitas dicitur de quibusdam aliis inquantum sunt effectiva vel conservativa sanitatis
animalis. Est ergo in intellectu divino quidem veritas proprie et primo. In intellectu vero humano proprie
quidem et secundario. In rebus autem improprie et secundario. quia non nisi respectu ad alterutram
duarum veritatum. Veritas ergo intellectus divini est una tantum a qua in intellectu humano
denominantur plures veritates sicut ab una facie hominis resultant plures similitudines in speculo
Sic dicit glossa super illud psalmi. Diminute sunt veritates a filiis hominum. Veritates autem
que sunt in rebus sunt plures sicut et rerum entitates. Veritas autem que dicitur de rebus in
comparatione ad intellectum humanum est rebus quodammodo accidens quia posito quod intellectus humanus
non esset nec esse posset adhuc res in sua essentia permaneret. Sed veritas que dicitur de
eis in comparatione ad intellectum divinum eis inseparabiliter comitatur. non enim subsistere
possunt nisi per intellectum divinum eas in esse producentem. Prius etiam inest rei veritas per
comparationem ad intellectum divinum quam humanum. cum ad intellectum divinum comparetur sicut ad causam
ad humanum autem quodammodo sicut ad effectum inquantum intellectus a rebus scientiam accipit. Sic
ergo res aliqua principalius dicitur vera in ordine ad veritatem intellectus divini quam in ordine
ad veritatem intellectus humani. Si ergo accipiatur veritas proprie dicta secundum quam omnia principaliter
vera sunt. sic omnia sunt vera una veritate scilicet veritate intellectus divini. Et sic Anselmus
in libro de veritate loquitur de veritate. Si autem accipiatur veritas ~~improprie dicta secundum quam omnia~~
~~dicuntur vera~~ proprie dicta secundum quam res secundario vere dicuntur sic sunt plurium verorum plures
veritates in animabus diversis. Si autem accipiatur veritas improprie dicta secundum quam omnia
dicuntur vera sic sunt plurium rerum plures veritates. Sed unius rei est tantum una veri
tas. Denominantur autem res vere a veritate que est in intellectu divino vel in
intellectu humano sicut denominatur cibus sanus a sanitate que est in animali et non sicut
a forma inherente. Sed a veritate que est in ipsa re. que nihil aliud est quam entitas
intellectui adequata vel intellectum sibi adequans sicut a forma inherente. sicut cibus

denominatur sanum a qualitate sua a qua sanum dicitur. Ad primum ergo dicendum quod tempus comparatur ad te
poralia sicut mensura ad mensuratum. Unde patet quod Anselmus loquitur de illa veritate que est tantum
mensuratum omnium rerum veracium et ista est una tantum sicut tempus unum ut in 2o articulo concluditur. Ve
ritas autem que est in intellectu humano vel in ipsis rebus non comparatur ad res sicut mensura
extrinseca et communis ad mensurata. Sed sicut vel mensuratum ad mensuram ut est de veritate
intellectus humani et sic oportet eam variari secundum varietatem rerum, vel sicut mensura intrinseca
sicut est de veritate que est in ipsis rebus et has etiam mensuras oportet plurificari secundum pluralitatem
mensuratorum sicut diversorum corporum sunt diverse dimensiones. Secundum concedimus. Ad 3m dicendum secundum
quod veritas que remanet destructis rebus est veritas intellectus divini et hec simpliciter est nu
mero. Veritas autem que est in rebus vel in anima variatur ad varietatem rerum. Ad 4m
dicendum quod cum dicitur nulla res est sua veritas veritatem intelligitur de rebus que sunt esse completum
in natura sicut etiam cum dicitur nulla res est suum esse, et tamen esse rei res quedam creata est et eodem modo
veritas rei aliquid creatum est. Ad 7m dicendum quod veritas secundum quam anima de omnibus iudicat
est veritas prima. Sicut enim a veritate intellectus divini effluunt in intellectum angelicum species
rerum innate secundum quas omnia cognoscit. Ita a veritate intellectus divini exemplariter procedit
in intellectu nostro veritas primorum principiorum secundum quam de omnibus iudicamus. Et quia per eam iudi
care non possumus nisi secundum quod est similitudo prime veritatis, ideo secundum primam veritatem de omnibus
dicimur iudicare. Ad 6m dicendum quod veritas illa immutabilis est veritas prima et hec neque
sensu percipitur neque aliquid creatum est. Ad 8m dicendum quod ipsa veritas creata non est aliquid
creature quamvis creatura corrumpatur. Aliquando ille sensus habeat intantum enim ille sensus creatura
habet imperfectionem deficientis. Sed veritas non ex ea parte consequitur creaturam qua deficiens secundum
est sed secundum quam ad esse tantum recedit prime veritati conformata. Ad primum vero eorum que in contrarium ob
iciuntur, dicendum est quod similitudo proprie invenitur in utroque similium, veritas autem cum sit quedam conve
nientia intellectus et rei non proprie invenitur in utroque sed in intellectu. Unde cum sit unus in
tellectus scilicet divinus secundum cuius conformitatem omnia vera dicuntur, oportet omnia esse vera secundum unam veritatem
quamvis in pluribus similibus sint plures diverse similitudines. Ad secundum dicendum quod quamvis lumen in
telligibile exempletur a lumine divino, dicitur tamen lumen proprie de intellectualibus lu
minibus creatis. Non autem veritas proprie dicitur de rebus exemplatis ab intellectu divino, et ideo non
dicimus unum lumen sicut dicimus unam veritatem. Et similiter dicendum est ad 3m de coloribus quia
colores proprie visibiles dicuntur quamvis non videantur nisi per lucem. Et similiter dicendum est ad 4m
de potentia et ad quintum de entitate. Ad 6m dicendum quod quamvis res exempletur exemplariter dif
formiter a veritate divina non tamen propter hoc excluditur quin res una veritate sint vere et non
pluribus proprie loquendo quia id quod diversimode recipitur in rebus exemplatis non proprie dicitur veritas
in exemplari. Ad 7m dicendum quod quamvis ea que sunt diversa specie ex parte rerum una adequa
tione non equantur divino intellectui, intellectus tamen divinus omnia adequatur est unus et ex
parte cuius est una adequatio ad res omnes quamvis non omnia eodem modo adequantur. Et
ideo modo predicto omnium rerum veritas est una. Ad 8m dicendum quod Augustinus loquitur de veritate exem
plata ab ipsa mente divina in mente nostra sicut similitudo faciei resultat in speculo
et huiusmodi veritates resultantes in animabus nostris a prima veritate sunt multe ut dictum est.
Vel dicendum quod veritas prima est quodammodo de genere anime large modo accipiendo genus secundum quod
omnia intelligibilia vel incorporalia unius generis esse dicuntur per modum quo dicitur Actuum xvii
Ipsius enim et nos genus sumus.

Quinto queritur utrum aliqua alia veritas preter primam sit eterna. Et videtur quod sic.
Anselmus enim dicit in Monologion de veritate enuntiabilium loquens. Sive dicatur veri
tas habere sive non intelligatur habere principium vel finem, non potest claudi veritas principio vel fine. nullo
Sed omnis veritas intelligitur habere principium vel finem vel non habere principium vel finem. Ergo nulla veritas
clauditur principio vel fine. Sed omne quod est huiusmodi est eternum. Ergo omnis veritas est eterna. Praeterea
omne id quod esse sequitur ad destructionem sui est eternum, quia sive ponatur esse sive non
ponatur esse sequitur quod erit et oportet de unoquoque tempore ponere de unoquoque quod sit vel
quod non sit. Sed ad destructionem veritatis sequitur veritatem esse, quia si veritas non est veritatem
non esse est verum et nihil potest esse verum nisi veritate. Ergo veritas est eterna. Praeterea si veritas enuntia
bilium non sit eterna ergo erit assignare quando non erit enuntiabilium veritas. Sed tunc
hoc enuntiabile erat verum nullam veritatem enuntiabilium esse. Ergo veritas enuntiabilium
est, quod est contrarium ei quod fuit datum. Non ergo potest dici veritatem enuntiabilium non esse eter
nam. Praeterea Philosophus probat in primo Physicorum materiam esse eternam quamvis hoc sit falsum per hoc quod rema
net post sui corruptionem et est ante sui generationem quia si corrumpitur aliquid corrumpitur et si

gn̄at ex aliquo gn̄at Illud aut ex q̄o aliquid gn̄at ꝛ in q̄d corrumpit ē mā. Sz
si ꝟitas ponat gn̄ari ul corrumpi seq̄ ꝙ sit an̄ sua gn̄atoz ꝛ post suaz
corruptōz. quia si gn̄at mutāt ē de nō esse in esse ꝛ si corrumpit mutāt est
de essem nō esse quod utrumqz nō pt esse nisi ꝟitas sit go ꝟitas ē etna. P̄
Oē q̄d nō pt intelligi nō ēē. ē etnū. qz quicq̄d pt nō ēē pt intelligi nō esse
Sz ꝟitas enunciabiliū nō pt intelligi nō esse qz intelligēs nō pt intelligere
aliquid n̄ intelligat id ēē ꝟum. go ꝟitas et enunciabiliuz ē etna P̄ Anselmus
sic arguit in Monologion Cogitet q̄ pt cū incipit aut qn̄ nō fuit h̄ ꝟum.
scilicet id q̄d ē futurū fore sive futurū ꝛ q̄d ē pteritū fore erat pteritū Sz ex h̄ p̄po de
futuro ē ꝟa quia aliquid ē futurū ꝛ ex h̄ p̄po de pterito ē ꝟa. ꝙ aliquid ē pteritū
go ꝟitas p̄pōmis de futuro fore fuit. ꝛ ꝟitas p̄pōmis de futuro fore fuit ꝛ ꝟitas
p̄pōmis de pterito fore erit ꝛ ita nō sola ꝟitas p̄ma ē etna sz multe alie P̄.
Augustinus dt in li° de libe arbo ꝙ nil magis ē etnū qm̄ rō circuli, et duo
et tria ēē quinqz Sz horū ꝟitas ē ꝟitas creata go aliqua ꝟitas pt ꝟitatē
creatā ē etna / P̄ ad ꝟitatē enunciatōis nō requirit ꝙ actu enunciet aliquid
sz suffit ꝙ sit id de quo pt enunciatō formari Sz antequā mundus ēēt fuit aliquid
de quo potuit enunciari etiā pter deū Ergo antequā mundus fieret fuit enuncia
biliuz ꝟitas / quicq̄d aut fuit an̄ mundū est etnū. go enunciabiliū ꝟitas est
etna et ide q̄d pmus / pbo medie. Mundus futurus ē de nichilo. i. post nichil
go anteq̄m mundus esset erat et nō esse Sz enunciatō ꝟa nō solū formatur de eo q̄d
ē sz et de eo quod nō ē. qz sic contingit ꝟe enunciari q̄d ē esse Ita contingit ꝟe
enunciari ꝙ nō ē. non ēē. / ut dr in pmo peri hermenias / go antequā mundus
esset fuit. Unde ꝟa enunciatō formari potuit / P̄ oē quod scitur ē ꝟum dū scitur
Sz deus ab etno sciuit oīa enunciabilia go oīm enunciabilium ꝟitas ē ab etno
ꝛ ita plures ꝟitates sunt etne / Sz d. ꝙ ex h̄ nō seq̄ ꝙ ista sit ꝟa i se ipsis sz i
intellectu diuino / Sz 9 2m h̄ oz aliqua ēē ꝟa sm̄ ꝙ sunt scita Sz ab etno oīa
sunt scita a deo. nō solū sz ꝙ sunt in mente eius. sz in ꝓpa nā existentia sz id est ꝛ
diuo deo nō anteqm̄ crearentur nota sunt omnia Sic ꝛ post ꝑfectum cognoscit
omnia ꝛ ita nō aliter cognoscit res postqm̄ ꝑfecte sunt qm̄ ab etno cognouit
go ab etno fuerunt plures ꝟitates nō solū in intellectu diuino sz etiā sz. se / P̄ si
h̄ aliquid dr esse simplr sz ꝙ ē in suo cōplemento Sz rō ꝟitatis cōpletur in intellectu
Si go in intellectu diuino fuerunt ab etno plura ꝟa. simplr concedendū ē plures et
nasi ēē ꝟitates / P̄ Sapiens pō Iusticia ꝑpetua ē et immortalis Sz ꝟitas est
ps iustitie ut dt Tullius in Rethorica go est ꝑpetua ꝛ immortalis / P̄ ꝟitas sunt
ꝑpetua et incorruptibilia Sz ꝟum ē maxime ꝟle qz cōuertitur cū ente go ꝟitas
ē ꝑpetua ꝛ incorruptibilis Sz d. ꝙ ꝟle nō corrumpit ꝑse sz pattus / Sz 9
magis dz denominari aliquid p id q̄d cōuenit ei ꝑse qm̄ p id q̄d cōuenit ei patus
Si igit ꝟitas ꝑse loquendo ē ꝑpetua ꝛ incorruptibilis nō aut corrumpit ꝛ gn̄at
nisi patus simplr concedendū ē ꝙ ꝟitas ꝟle dicta sit etna / P̄ ab etno deus pris
et fuit mundo go relatō prioritatis in deo fuit ab etno Sz posito uno relatiorum
ñte ē ponē ꝛ reliquū go ab etno fuit pstitas mundi ad deū. go aliquo
fuit pstitas aliquid extra deū ab etno cui cōpetit ꝟitas ꝛ idē ꝙ pmus
Sz d. ꝙ ista relatō prioritatis ꝛ pstioritatis nō ē aliquid in rerum nā sz in rōe
tm̄ / Contra sic dt Boecius in fine de conso. deus ē prior mundo nā etsi sic
mundus fore finisset. go ista rō prioritatis ē relatō nē ꝛ nō rōis tm̄ P̄ ꝟitas sig
nificatōis ē rectitudo significatōis sz ab etno rectum fuit aliquid significari go ꝟitas
significatōis fuit ab etno / P̄. ab etno ꝟum fuit prem genuisse filiū ꝛ spm̄
scm̄ pcessisse ab utroqz sz ista sunt plura ꝟa. go plura ꝟa fuerunt ab et
no / Sz d. ꝙ ista sunt ꝟa una ꝟitate ꝟum nō seq̄ plures ꝟitates esse ab
etno Sz 9 alio pr ē pr ꝛ gn̄at filiū et alio filius ē filius et spirat spm̄
scm̄ Sz eo q° pr ē pr, h̄ ē ꝟa, pr gn̄at filiū ul pr ē pr, eo aut quo
filius ē filius h̄ ē ꝟa, filius genitus ē a pre go huiusmodi ꝑpōes nō sunt una
ꝟitate ꝟe / P̄. cōmunis hō ꝛ risibile cōuertuntur tm̄ nō ē eadē ꝟitas utriusqz istarum
ꝑpōnum, hō est hō ꝛ hō ē risibile ꝑpt h̄ ꝙ nō ē eadē ꝑpetas qua ꝑdicat h̄ nomen

R^o

homo · et qua praedicat hoc nomen risibile Similiter non est eadem proprietas qua imponitur hoc
nomen pater et hoc nomen filius · ergo non est eadem veritas dictarum propositionum Sed contra quod iste propositiones
non fuerunt ab eterno Sed quicquid est in intellectu divino potest enunciare potest esse enun-
ciato Sed ab eterno fuit in intellectu divino intelligens patrem esse patrem et filium esse
filium · et ita enunciabilia sunt duobus eis secundum Anselmum Idem est summo spiritui dicere quod
intelligere · ergo enunciationes praedicte fuerunt ab eterno Sed contra nullum creatum est ab eterno
eternum omnis veritas preter primam est creata ergo sola veritas prima est eterna Preterea et verum
convertuntur Sed solum verum ens est eternum ergo una sola veritas est eterna Responsio dicendum quod sicut
prius dictum est veritas adequationem et commensurationem importat, unde secundum hoc denominatur
aliquid verum sicut et denominatur aliquid commensuratum Mensuratur autem corpus et mensura
intrinseca sicut linea vel superficie vel profundite, et mensura extrinseca sicut locatum to-
loco · et motus tempore · et pannus ulna · Unde et potest aliquid denominari verum dupliciter
uno modo a veritate inherente Alio ab extrinseca veritate, et sic denominantur omnes res vere
a prima veritate, et quia veritas que est in intellectu mensuratur a rebus ipsis · sequitur quod non
solum veritas rei sed et veritas intellectus vel enunciationis que intellectum signat a veritate prima
denominetur, in hac autem commensuratione vel adequatione intellectus ad rem non requi-
ritur quod utrumque extremorum sit in actu Intellectus enim noster potest nunc adequari hiis
que in futurum erunt · nunc autem non sunt · alias non esset hec vera Antichristus nascetur
Unde hoc denominatur vera a veritate que est in intellectu tamen · et quando non est res ipsa
Similiter et intellectus divinus adequari potuit ab eterno hiis que ab eterno non fuerunt
sed in tempore sunt facta · et hoc omnia que sunt in tempore denominari possunt vera ab eterno a veri-
tate eterna Si autem accipiamus veritatem creatorum verorum eis inherentem · qua invenimus
in rebus et in intellectu creato sic veritas non est eterna nec rerum nec enunciabilium
cum ipse res vel intellectus quibus veritates inherent non sint ab eterno Si autem accipiatur
veritas verorum creatorum qua denominantur omnia vera sicut extrinseca mensura que est
veritas prima · sic omnium et rerum et enunciabilium et intellectuum veritas est eterna Et huiusmodi
veritatis eternitatem venatur Augustinus in libro Soliloquiorum et Anselmus in monologion Unde
Anshelmus dicit in libro de veritate Intelligere potes quomodo summa veritate in meo mo-
nologion probavi non habere principium vel finem per veritatem orationis, hec autem veritas prima
non potest esse de omnibus nisi una In intellectu enim nostro non diversificatur veritas nisi dupliciter
Uno modo propter diversitatem cognitorum de quibus habet diversas conceptiones quas diverse veritates
in anima consequuntur Alio modo ex diverso modo intelligendi cursus enim Sortis est res una sed anima
que componendo et dividendo cointelligit tempus ut dicitur in 3° de anima diversimode
de intelligit cursum Sortis scilicet ut presentem preteritum et futurum et secundum hoc diversas
conceptiones format in quibus diverse veritates inveniuntur Utrumque autem dictorum
modorum diversitatis inveniri non potest in divina cognitione · non enim de diversis rebus
diversas cognitiones habet sed una cognitione cognoscit omnia · quia per unum scilicet per
essentiam suam cognoscit non singulis sua cognitionem immittens ut dicit Dyonisius
in libro de divinis nominibus · Similiter eius cognitio non concernit aliquod tempus cum dicitur
eternitate mensuretur que abstrahit ab omni tempore · omne tempus continens Unde
relinquitur quod non sunt plures veritates ab eterno sed una tamen Ad primum ergo dicendum quod sicut
Anshelmus seipsum exponit in libro de veritate Ideo dixit quod veritas enun-
ciationis non claudit principio et fine, non quod absque principio oratio fuit et veritas
illi deesset Illa scilicet oratio de qua agebat qua significatur venturum aliquid esse futurum
Unde per hoc apparet quod noluit auferre veritatem inherentem rei create
vel orationem esse sine principio et fine sed veritate prima a qua sicut a mensura
extrinseca enunciatio vera dicitur Ad secundum dicendum quod extra animam duo invenimus scilicet
rem ipsam et privationes et negationes rei que duo non eodem modo se habent ad veri-
tatem quia non eodem modo se habent ad intellectum, res enim ipsa ex specie quam habet divino
intellectui adequatur sicut artificiatum arti et ex virtute eiusdem speciei nata est sibi in-
tellectum nostrum adequare inquantum per similitudinem sui recepta in anima cognitionem de se
facit, sed non ens extra animam consideratum neque habet aliquid unde intellectui divino equetur
neque unde cognitionem sui faciat in intellectu nostro Unde quod intellectui cuicumque equetur
non est ex se ipso non ente sed ex ipso intellectu qui rationem non entis accipit in se ipsa
· res enim que est aliquid positive extra animam habet aliquid in se unde vera dici possit

no aut no esse rei · ꝫ quicq veritas ei attribuit e ex parte intellectus tu dicitur quod veri-
tate no esse e veru tn veritas que hec significatur sit de no ente nulla hz nisi i
intellectu, vn ad destructionem veritatis que e in re no sequitur nisi esse veritatis que est
in intellectu Et ita pz q ex hoc no pt concludi nisi q veritas que e in intellectu
e eterna et oz q utraque sit in intellectu eterno · & hec e veritas prima, Unde ex
predicta rone ostenditur sola veritas prima esse eterna Et per hoc pz solutio ad 2m et
ad 3m Ad 7m dicendum q no pt intelligi simul veritatem no esse pt tn intelligi
nullam veritatem creatam esse · intellectus enim pt intelligere se no esse · et se no intelligere
quamvis no intelligat absque hoc q sit vel intelligat Non enim oz q quicquid intellectus
intelligendo hz intellectus intelligat quia no semper reflectitur super seipsum Et ideo
no e inconveniens si veritatem creatam sine qua no pt intelligere intelligat no esse
Ad 6m dicendum q id quod est e futurum inceptum e futurum no est · Et similiter preteritum
inceptum terminos Unde eadem e ro de veritate preteriti & futuri sic et de veritate no
entis ex qua no pt concludi eternitas alicuius veritatis nisi prime ut dictum est
Ad 1m dicendum q verbum Augustini e intelligendum q ea sunt eterna ꝫ q sunt in mente
divina · vel accipitur eternum pro perpetuo Ad 8m dicendum q quamvis enunciato vera
fiat de ente et non ente non tn ens et no ens eodem modo se hnt ad veritatem
ut pz ex dictis / ex quibus pz solutio eius quod obiicitur Ad nonum dicendum q ab
eterno deus scivit enunciabilia ꝫ tn ea plura scivit una cognitione Unde ab
eterno no fuit nisi una veritas p qua divina cognitio vera fuit de rebus
pluribus futuris in tempore Ad decimum dicendum q sicut ex predictis pz intellectus no solum
adequatur hiis que sunt actu ꝫ etiam hiis que actu no sunt & precipue intellectus
divinus cui idem e preteritum et futurum vn quamvis res no fuerunt ab eterno in
propria natura Intellectus tn divinus fuit adequatus rebus in propria natura futuris in tempore
& ideo veram cognitionem habuit ab eterno de rebus in propria natura · quamvis rerum
veritates ab eterno non fuerunt Ad undecimum dicendum q quamvis ro veritatis comple-
atur in intellectu no tn ro rei in intellectu completur Unde quamvis concedatur simpliciter
q veritas rerum omnium fuit ab eterno per hoc q fuit in intellectu divino no tn pt concede-
di simpliciter q res fuerunt vere ab eterno per hoc q fuerunt in intellectu divino ·
Ad xii dicendum q id intelligitur de iusticia divina vel si intelligatur de iusticia humana ·
tunc dicitur esse perpetua sicut et res naturales dicuntur esse perpetue · sic dicimus q ignis semper movetur
sursum propter inclinationem nature nisi impediatur Et quia virtus ut dicit Tullius e
habitus in modum nature rationi consentaneus · quantum ex natura virtutis e · hz indeficientem
inclinationem ad actum suum quamvis aliquando impediatur Et ideo et in principio digestorum
dicitur q iusticia e constans et perpetua voluntas unicuique ius suum tribuens Et tn
veritas de qua nunc loquimur no e pars iusticie ꝫ veritas que e in confessionibus seu iu-
dicio faciendis Ad xiii dicendum q hoc q dicitur veritatem perpetuam esse & incorruptibilem ·
Avicenna dupliciter exponit Uno modo ut dicatur esse perpetuum et incorruptibile ratione par-
ticularium que nunquam inceperunt nec desinent ꝫ tenentes eternitatem mundi ·
generatio enim ad hoc e ꝫ philosophos ut salvetur perpetuum esse in specie quod in individuo
salvari no pt Alio modo ut dicatur esse perpetuum quia no corrumpitur per se ꝫ per accidens ad
ad corruptionem individui Ad xiiii dicendum q alicui attribuitur aliquid per se duplici-
ter uno modo positive sicut igni attribuitur ferri sursum & a tali per se magis denominatur
aliquid quam ab illo quod e per accidens · magis enim dicimus ignem sursum ferri et corpora
que sursum feruntur esse corpora que sursum feruntur quam corpora que deorsum
quamvis per accidens aliquando deorsum ferantur ut pz in ferro ignito quandoque attribuitur per se alicui
ratione remotionis per hoc scilicet q removentur ab eo illa que nata sunt contrariam
dispositionem inducere, Unde si per accidens aliquid eorum adveniat · illa dispositio contraria
simpliciter enunciabitur sic unitas per se attribuitur materie prime no per positionem alicuius forme
unientis ꝫ per remotionem formarum diversificantium Unde quando adveniunt forme di-
stinguentes magis magis simpliciter esse dicimus plures esse materias quam unam & sic e in
proposito Non enim dicitur veritas incorruptibilis quia habeat aliquam formam incorruptionis sed ꝫ
quia no convenit ei ꝫ se dispositiones naturales que sunt cause corruptionis in indivi-
duis Unde veritas in rebus particularibus ex nunc simpliciter dicitur corrumpi in hoc et in illo
Ad xv · dicendum q cum omnia alia genera incepturum terminos aliquid ponat in rerum natura
quantitas enim ex hoc ipso q quantitas e aliquid dicit · sola relatio no hz ex hoc q
e huius terminos q aliquid ponat in rerum natura quia no predicat quid ꝫ aliquid Unde inveniuntur quedam relationes que nil in rerum natura ponunt ꝫ in ratione tantum. Quod quidem

ad

no ratione
in rerum tantum

quadruplr ꝯtigit ut ex dict pħi et Auicene hrī poterit Vno° qn
aliquid ad seipm refert ut cu d' idem eidem idez Si em h relao i res
nā aliquid poneret addito ei qd d' idem eet in infinitu pcede in relatoiby
qd e flm quia ipa relatio p qua aliqua res dicitur eadē eet eadē s p aliqua
relacom 7c in infinitu Sco° qn ipa relao ad aliud refert, no ei pt dici
q ipa pnitas referat ad subm suu p aliqua relacoz mediaz q2 ia etiaz
media relatio indiget alia media relatoe 7c in infinitu Vnde ta relao qe
signat in ꝯpatoe pnitis ad subm no d' in reru nā s in roe tm Tercio
qn vnu relatiuu dependz ex altero et no ecōuso · sic sciā depēdet a scibili
et no ecōuso Vnde relao scie ad scale e aliquid in rerꝫ nā · no aut relacio
scibil ad sciaz s in roe tm Quarto qn ens ꝯpatur ad no ens ut cu dica
mq q nos sumq priores hijs qui futuri sut pq nos · alis sequet q posset
ee infinite relacoes in eodē si gnāco in infinitu pcedet i futm Ex duoby
igr vltis appaz q relacio ia poritis nl poni in reru nā s in intellu tm
tn q2 deq no dependz a creaturis, tn q2 ilis poritas d' p ꝯpatoz entis
ad no ens Vnde ex hc no sequet q sit aliqua vitas eterna nisi in
intellu diuio qui solq e etnq 7 h e vitas pa · Ad sb · dd q quis deq nā
sit pior omnibq reb no tn se q ia relao sit relao nāe · s q2 intl ex
ꝯsideratoe nāe eius q e pcuq d' 7 eius q pteq d' sic 7 scibile d' pus
nā qp scia quuis relao scibilis ad sciaz no sit aliquid in rerꝫ nā Ad xvii
dd quod cu d' creatoe no existe rectu e aliquid signficari s ordine rerꝫ
in intellu diuio existe · sic archa no existe rectu e · archaz cooptulu
hre s ordinacoz artis in artifice Vnde nc ex hc hrī pt q aa vitas sit
etna qp pma · Ad xviii dd q lō veri fundat sup ens quis aut i diuis
ponat plures psone ul ppetates no tn i po' nisi vnu ee · q2 ee in diuis
non nisi essent poni Et io om istoꝝ enuūabiliu prem ee ul gnare,
filiu esse ul genitu esse · s q ad rez referut e vitas vn que e vitis pa
et etna Ad decimnonu · dd q quis alio pr sit pr et filiq alio filiq · q2
lc e pnitate illud filiatoe ldē e quo pr e · et quo filiq e · q2 vtrūqz e p
lc e pnitate illud filiatoe ldē e quo pr e · et quo filiq e · q2 vtrūqz e p
ecnaz diuiaz que vna e, racio aut vitatis no fundat sup rone pnitis
q filiacois inq̃tuz hmōi s sup roz entitatis, pnitas aut 7 filiacio sit
vna ecnaa 7 io vna e vitas vtriusq Ad xx · dd q ppetas qua pdicat
vna ecnaa 7 io vna e vitas vtriusq

Ad xx · dd q ppetas qua pdicat ... lc nome homo 7 hc no' rile no e eadē p ecentiaz · nc hz vnu ee sic e d
pnitate 7 filiatoe 7 io no e sile. Ad xxi dd q intellq diuq ꝯplu di // tuqz
usa non cognoscat nisi vnita cognicon etiaz que in seipis hnt diusas
vitates, Vnde mlto amplq no cognoscat nisi vna cogtoe oma hq
que de psonis intelgut, vn ets om coꝝ no e nisi vna vitas ·

Sexto quritur · An vitas creata sit imutablis Anshelq in l° de
vitate d' Video hac roe pbari vitez imobile pmane, pmissa
aut rao siut de vitate sigois ut ex pmiss apparet go vitas enūcia lui
e immutabil et eadē rone vitas rei p si vitas enūciaois muta ma
xime muta ad mutacoz rei Sz re mutata vitas ppois manet go vi
tas enūciaois e immutablis pbo medie, vitas s Anshelmq e rcitudo
queda inqtuz aliquid implet hc quod accepit in mete diuia Sz hec
ppo Sor sedz accipit in mete diuia ut signficat sessione Sortl qua
sicat ets Sor no sedete go 7 Sor no sedete manet in ea vitas 7 ita
vitas ppte ppois no muta. Et si res mute p Si vitas muta
hc no pt ee nisi mutatis hijs qq vitas inest sic 7 aliqe forme inuri // nec
dut nisi suis subiectis mutatis Sz vitas no muta ad mutacoz veroꝝ
quia desinentis veris adhuc remanet vitas ut Augq 7 Anshelq
pbat go vitas omo e imutab p · vitas rei causa e vitatis ppois
ex eo em q res e ul no e oro d' vera ul fla Sz vitas rei e imutabil
go et vitas ppois pbo medie Anshelmq i l° de vite pbat vitate
enūciatois immobilez pmane s qd id implet id quod accipit in mete
diuia Sz silit quelibz res implet illud qd accipt in mete diuia ut hez

R4o

go relīgt vitas ē imutal P id qd manet in om̄i mutatone fcta · nequa mu
tat̃ In altatoe em̄ colorꝫ no dicimꝫ supficie mutari · q̄ manz qualz mutacon
colorꝫ fcta Sz vitas maz in re qualz mutatoꝫ rea fcta · q̄ ens ꝛ vm̄ ꝯ
ũtunt go vitas ē invaiabil P vbi ē eadē cā et idē effectꝫ Sz eadē res
ē causa vitatꝫ harꝫ trium ꝓpoꝝ Sortes sedꝫ · sor sedebit · ꝛ sor sedit sigt sortꝫ
sessio · go eadē ē vitas earꝫ Sz ẜ vnd triū pdctorꝫ ē vm̄ · oꝫ silit altm̄ du
orꝫ semꝑ ēe vm̄ Si em̄ altn ē vm̄ Sor sedꝫ semꝑ fuit ꝛ erat vm̄ sor sedit
vl sor sedebit go vitas vna triū ꝓpoꝝ ẜꝫ vno° se hꝫ ꝛ ita ē imutabilis
ꝛ eadē rō quelꝫ alia vitas · Sz ꝯ· mutatꝫ causꝫ mutat̃ effectus Sz res
que sut causa vitatꝫ ꝓpoꝝ mutant̃ go ꝛ ꝓpoꝝ vitas mutã Rño dd
ꝙ aliquid dr̃ mutari dupl̃r vno° q̄ ē subm̄ mutacōꝫ sic dicimꝫ corpꝫ esse
mutale ꝛc nulla forã ē mu̇l ꝛc dr̃ ꝙ forã ē invaiabil eē rēa ꝯsistens
vn̄ cū vitas significã ꝑ modū forme pn̄t ꝙ no ē An vitas sit imutabil
hc̃ mō Alio° aliquid dr̃ mutari q̄ ẜm ipm̄ fit mutacō sic dicimꝫ albedinē
mutari q̄ ẜm ipaz corpꝫ mutã altat̃ ꝛc quit̃ de vitate an sit mutal
Ad cuiꝫ euidentiaz sciēdū ꝙ id ẜ qd ē mutacō quequā quod mutari dr̃ quequā
aut non tn̄ em̄ est inherens ei qd mõ ẜm ipm̄ rc ꝛ ipm̄ mutari dicat̃
sic albedo ut q̄ritas mutari dr̃ tn̄ dꝫ ẜ ipa mutã eo ꝙ ipa ẜ hanc
mutatōꝫ succedut ꝯ invicē in subo · tn̄ aut id ẜ ꝙ mutari dr̃ ē extrinsecū
et in ꝑa mutatoe no mõ ẜ imole ꝑseucãt sic locꝫ no dr̃ moueri · tn̄
aliquid ẜ locū mõ Vnde et ꝗrto phico dr̃ ꝙ locꝫ ē imobil tiꝫ ꝯtinētꝫ
eo ꝙ ꝑ localez motū no dē esse successio locorꝫ in vno locato · ẜ magꝫ succes
sio locatorꝫ in vno loco · ẜ forarū inherentiū que mutari dr̃ ad muta
tōꝫ subiecti duplex ē mutatoꝫ modꝫ Alie em̄ dr̃ mutari fore gnales ·
ꝛ alie fore spales forã ei ẜ quã pꝫ mutatōꝫ no remanz eadē nc̃ ẜ esse ·
nc̃ ẜ rōm sic albedo facta altatoe no° manz Sz forã gnalis fcta mu
tatoꝫ remanz eadē ẜ rōm · ẜ no ẜ esse sic fcta mutacoꝫ de albo in nigrē
manz idē color ẜ comune rōm colorꝫ ẜ no eadē colorꝫ ꝑ ꝫ Dctm̄ ē ante
supiꝫ ꝙ aliquid denoīat̃ vm̄ vitate ꝑma q̄ mesura ex tñsēca · ẜ vi
tate inherente q̄ vitate intrinseca · Vnde res create variat̃ quodã i parti
cipacoꝫ vitatꝫ ꝑme Ipa em̄ vitas ꝑma ẜm quã dr̃ vcã no° mutat̃
ꝛ hc̃ ē ꝙ augꝰ dt in li de li · arº inferes nec aliꝫ plus aliꝫ minꝫ videt de
ipa vitate · ẜ ipa in se manes nc̃ ꝑficit nc̃ deficit Si aut accipiamꝫ vi
tatē inherentē rebꝫ · sic vitas mutari dr̃ ẜ ꝙ aliqua ẜ vitatē mutatur
Vn̄ vt pꝫ dctm̄ ē Veritas in creaturꝫ inuẽ in duabꝫ In rebꝫ ipiꝫ ꝛ in
intellu Vitas em̄ actoꝫ sub vitate rei ꝯphen̄ et vitas enūciaoꝫ sub
vitate intellcꝫ que signat Res aut dr̃ vcã ꝑ ꝯpacōꝫ ad intellcū diuinū ꝛ
humanū Si go accipiat̃ vitas rei ẜ ordinē ad intellcū diuinū rc quidē
mutã vitas rei mutat̃ in alia vitatē no in falsitatē Vitas em̄ ē forã
maxīe gnalis cū vm̄ ꝛ ens ꝯuertant̃ · Vn̄ sic facta qualz mutacoꝫ res maz
ens ꝯ̄mꝫ alia ẜ aliaz foraz ꝑ quã hꝫ ēe ita ẜꝫ remaz vcã ẜ alia vite
q̄ q̄cuqꝫ foraz vl etiꝫ priuatoem acquirat ꝑ mutatōꝫ ẜ eaz diuino intellui ꝯfor
mat̃ q̄ eaz ita cognoscit ut ē ẜ quācuqꝫ dispoitōꝫ Si aut ꝯsidet̃ vitas rei
in ordie ad intellcū humanū · ut ꝯtingit tūc quequā fit mutacō de vitate in falsitatē
q̄ꝫ aut de vna vitate in aliaz cū ei vitas sit adequacō rei ꝛ intellcꝫ Ab
equalibꝫ aut ẜ equalia tollant̃ adhuc equalia remanet ꝯ̄mꝫ no eadē
qualitē · oꝫ tn̄ simile mutã intellcꝫ ꝛ res remaneat quidē vitas ẜ alia
sic ẜ sor sedete Intelligã sor sedet · et eo ꝯꝫ modū no sedete no sedere intel
ligat̃ Sz quia ab vno inequaliū ẜ aliquid tollã ꝛ nl a reliquo vl ẜ
ab vtroqꝫ inequalia tollant̃ nccē ē inequalitatē puenire quo se hꝫ ad falsitatē
[illegible] equalitas ad vitatē Inde ē ꝙ ẜ intellcu existente vō existente · mutẽ res · non

mutato intellectu vel e converso aut utroque mutetur sed non simul quia etiam similitas et sit
erit mutatio de veritate in falsitatem. sicut si sor existente albo intelligitur albus est
vera est intellectus Si autem postea intelligit eum nigrum. sor albo remanente vel e contra
sor mutato in nigredinem adhuc albus intelligatur / vel eo mutato in pallorem
intelligatur esse rubeus. erit falsitas in intellectu. et patet qualiter veritas mutatur et
qualiter non mutatur. Ad primum ergo dicendum quod Anselmus loquitur de veritate prout secundum eam omnia
dicuntur vera tamquam mensura extrinseca. Ad secundum dicendum quod quia intellectus reflectitur in
se ipsum et intelligit se sicut et alias res ut dicitur in 3o de anima. Ideo que ad intellectum
pertinent secundum quod ad rationem veritatis spectat possunt dupliciter considerari Uno modo secundum quod sunt res
quedam et eodem modo dicitur de eis veritas sicut de aliis rebus. ut sic res dicitur vera quia
implet hoc quod accepit in mente divina retinendo naturam suam que est ei dis
pensata in mente divina nec potest ab ea removeri enunciatione ipsa manente Alio
secundum quod comparantur ad res intellectas et sic dicitur enunciatio vera quando adequatur rei et talis
veritas mutatur ut dictum est. Ad 3m dicendum quod veritas que remanet destructis rebus
veris. est veritas prima que etiam rebus mutatis non mutatur. Ad quartum dicendum quod
manente re non potest fieri circa eam mutatio quantum ad ea que sunt sibi essentialia
alia sicut enunciationi est essentiale ut significet id ad quod significandum est instituta. Unde non sequitur
quod veritas rei nullo modo sit mutabilis. sed quod sit immutabilis quantum ad essentialia rei ma
nente re In quibus tamen accidit mutatio per rei corruptionem Sed quantum ad accidentalia mu
tatio accidere potest. et manente re et ita quantum ad accidentalia potest fieri mutatio ve
ritatis rei Ad quintum dicendum quod facta omni mutatione manet veritas sed non eadem ut
ex predictis patet Ad 6m dicendum quod identitas veritatis non tantum dependet ex identitate
rei. sed etiam ex identitate intellectus. sicut et identitas effectus dependet ex identitate agen
tis et patientis. quamvis autem sit eadem res que significatur illis tribus propositionibus. non tamen est
idem intellectus earum. quia in compositione intellectus adiungitur tempus. Unde secundum variationem temporis
sunt diversi intellectus.

Septimo queritur utrum veritas in divinis dicatur essentialiter vel personaliter Et videtur quod di
catur personaliter / quicquid enim in divinis importat relationem principii personaliter dicitur Sed
veritas est huiusmodi ut patet per Augustinum in libro de vera religione. ubi dicit quod veritas divina est
summa similitudo principii sine ulla dissimilitudine unde falsitas oritur. ergo veritas in di
vinis personaliter dicitur. Praeterea sicut nihil est sibi simile ita nihil est sibi equale Sed similitudo in divinis
importat distinctionem personarum. secundum Hilarium. ex hoc quod nihil est sibi simile ergo eadem ratione et
equalitas. sed veritas est equalitas quedam. ergo importat distinctionem in divinis. Praeterea
quod in divinis importat emanationem personaliter dicitur. Sed veritas importat quandam eman
ationem quia significat conceptionem intellectus sicut et verbum. ergo sicut verbum personaliter dicitur
et ita et veritas. Sed contra trium personarum est una veritas. ut dicit Anselmus in libro R4o
de trinitate. ergo est essentiale et non personale. Responsio dicendum quod veritas in divinis dupliciter acci
pi potest. Uno modo proprie. alio modo quasi metaphorice. Si enim proprie accipiatur veritas tunc im
portabit equalitatem divini intellectus et rei. Et quia intellectus divinus primo intelligit rem
que est essentia sua per quam omnia alia intelligit Ideo et veritas in deo principaliter
importat equalitatem intellectus divini et rei que est essentia eius. et consequenter intellectus divini
ad res creatas Intellectus autem divinus et essentia sua non equantur adinvicem sicut
mensurans et mensuratum cum unum non sit principium alterius sed sunt omnino idem / Unde
veritas ex tali equalitate resultans. nullam rationem principii importat sive accipiatur ex
parte essentie sive ex parte intellectus qui una et eadem ibi est. sicut enim ibi idem est intel
ligens et res intellecta. ita est ibi idem veritas rei et intellectus sine aliqua notione prin
cipii Sed si accipiatur veritas intellectus divini secundum quod adequatur rebus creatis sic ad
huc remanebit eadem veritas sicut per idem deus intelligit se et alia sed tamen addetur
in intellectu veritatis ratio principii ad creaturas ad quas intellectus divinus comparatur
ut mensura et causa Omne autem nomen quod in divinis habet rationem principii vel quod
est a principio importat / vel etiam importans rationem principii ad creaturas / essentialiter dicitur / Unde
in divinis si veritas proprie accipiatur essentialiter dicitur. tamen appropriatur persone filii sicut ars
et cetera que ad intellectum pertinent Metaphorice vel similitudinarie accipitur ve
ritas in divinis quando accipimus eam ibi secundum rationem illam qua invenitur in rebus
creatis in quibus dicitur veritas secundum quod res creata imitatur suum principium scilicet intellectum
divinum Unde et similiter hoc modo dicitur veritas in divinis summa imitatio principii

que filio conveniet et secundum hanc acceptionem veritatis veritas proprie convenit filio et propter dicit et locus
Augustini in libro de vera religione et patet responsio ad primum. Ad secundum quod equalitas in divinis quamvis
importat relationem que designat distinctionem personalem. sic enim dicimus pater
et filius sunt equales et secundum hoc in nomine equalitatis realis distinctio intelligitur quamvis
aut in nomine equalitatis non intelligitur realis distinctio secundum rem tamen sic tamen dicimus
sapientiam et bonitatem divinam esse equales unde non oportet quod distinctionem personalem importet
et talis est distinctio importata per nomen veritatis tamen sit equalitas intellectus et
essentie. Ad 3m dicendum quod quamvis veritas sit accepta per intellectum nomen tamen veritatis
non exprimitur eo acceptionem sic nomen verbi unde non est simile

Octavo queritur utrum omnis veritas sit a veritate prima et videtur quod non quia istum ex
fornicari est verum sed hoc non est a veritate prima ergo non omnis veritas est a veritate
prima. Sed dicitur veritas signi vel intellectus secundum quam hoc dicitur verum est a deo non autem secundum quod
refertur ad rem. Sed contra preter veritatem primam non solum est veritas signi aut intellectus
sed etiam veritas rei. Si ergo hoc verum non sit a deo secundum quod refertur ad rem hec veritas rei
non erit a deo et habetur propositum quod non omnis alia veritas sit a deo. Preterea iste
fornicatur. ergo istum fornicari est verum. ut fiat descensus a veritate propositionis ad veritatem
dicti que exprimit veritatem rei. ergo veritas predicta consistit in hoc quod iste actus comparatur
isti subiecto. Sed veritas dicti non esset ex appositione talis actus cum subiecto nisi in-
telligatur compositio actus sub deformitate actionis existentis. ergo veritas rei non solum
est comparatum ad naturam essentiam ipsius actus secundum comparationem ad deformitatem. Sed actus sub defor-
mitate consideratus non est a deo. ergo non omnis veritas rei est a deo. Preterea Anshelmus
dicit quod res dicitur vera secundum quod est ut debet esse et inter modos quibus potest dici. quod debet esse
res ponit verum secundum quem dicitur quod res debet esse quia deo permittente accidit. Sed permissio
permissio dei extendit se et ad deformitatem actus. ergo veritas rei et ad defor-
mitatem illam pertingit. Sed deformitas illa non est a deo. ergo non omnis veritas est
a deo. Sed dicitur quod sic deformitas vel privatio quamvis dicatur ens. non simpliciter sed secundum quid
ita et dicitur habere veritatem non simpliciter sed secundum quid et talis veritas secundum quid non est a
deo. Sed contra verum addit super ens ordinem ad intellectum. Sed privatio vel deformitas
quamvis in se non sit simpliciter ens tamen simpliciter est apprehensa per intellectum. ergo quamvis non
habeat simpliciter entitatem. habet tamen simpliciter veritatem. Preterea omne secundum quid ad simpliciter re-
ducitur sic hoc ethiope album esse dente reducitur ad hoc quod est dente ethiopis
esse album. Si ergo aliqua veritas secundum quid non est a deo non omnis simpliciter veritas erit a
deo quod est absurdum. Preterea quod non est causa cause non est causa effectus. Sed deus non est causa
deformitatis peccati quia non est causa defectus in libero arbitrio ex quo deformitas
peccati accidit. Sed sicut esse est causa veritatis affirmative propositionis ita non esse negative.
Cum ergo deus non sit causa eius quod est non esse ut dicit Augustinus in libro lxxxiii
questionum. relinquitur quod deus non sit causa negative propositionis et non omnis veritas est a deo.
Preterea Augustinus dicit in libro Soliloquiorum quod verum est quod ita se habet ut videtur. Sed malum aliquid
ita se habet ut videtur. ergo aliquod malum est verum. Sed nullum malum est a deo. ergo non
verum est a deo. Sed dices malum non videri per speciem mali sed per speciem boni. Sed contra
species boni numquam facit apparere nisi bonum. ergo si malum non videtur nisi per speciem boni
numquam apparet malum nisi bonum quod falsum est. Sed contra quod species boni numquam facit. i. ad Corinthios
xii super id nemo potest dicere dominus Iesus etc dicit Ambrosius. Omne verum a quocumque
dicatur a spiritu sancto est. Preterea omnis bonitas creata est a prima bonitate increata que
deus est. ergo eadem ratione omnis veritas est a prima veritate que deus est. Preterea ratio veri-
tatis completur in intellectu sed omnis intellectus est a deo ergo omnis veritas est a deo. Preterea
Augustinus in libro Soliloquiorum dicit quod verum est id quod est. Sed omne esse est a deo ergo omne
verum est a deo. Preterea sicut unum convertitur cum ente ita et verum. Sed omnis bonitas
est a prima bonitate ergo omnis veritas est a prima veritate. Responsio dicendum quod in rebus
creatis invenitur veritas in rebus et in intellectu ut ex dictis patet. In intellectu quidem
secundum quod adequatur rebus quarum notitiam habet. In rebus autem secundum quod imitantur intellectum
divinum qui est earum mensura sic ars est mensura omnium artificiatorum et alio secundum
quod nate sunt facere de se veram apprehensionem in intellectu humano qui per res mensuratur

ut d' x metc Res aut existe extra aiaz p formaz sua imita arte diui in
tellectus et p eand nata e facit de se veram apprehensiom in intellectu huano
p qua etiaz formaz vnaqueq res esse ht. Vnde vitas rerum existentiu inclu
dit in sui roe entitate earz et superaddit habitudinez adequatois ad intellectu
huanu ul diuinu Sz negatoes uel puatoes existe extra aiaz no ht ali
qua forma p qua ul imitent exemplar artis diuine, ul ingerat sui noti
aiaz in intellectu huano Sz q adequat intellectui e ex pte intellectus qui eare
roem apphendit Sic g pz cu d' lapis verus et cecitas vera no eodem vitas se
ht ad vtruq Vitas em de lapide dicta claudit in sui roe entitate lapidis
et superaddit habitudine ad intellectu que causat etia ex pte ipius rei cu heat aliq
ß q referri possit Sz vitas dicta de cecitate no includit in se ipaz puai
tom que e cecitas ß so habitudine cecitatis ad intellectu que etia no ht aliquid
ex pte ipius cecitatis in quo sustentet cu cecitas no adequet intellectui ex
pte alicui quod in se heat. Pz g q vitas in rebus creatis inuenta nihil
aliud pt oprehendere qm entitate rei et adequatoz rei ad intellectu vl
intellectus ad res ul puatoes rerum, q tota a deo e q et ipa forma rei p qua totu
adequat a deo e et ipm vm sit bom intellectus, sic d' in vj ethicorum q bom
vniuscuiusqz rei osistit in pfecta opatoe ipius Non e aut pfecta opatio intellectus
n ß q vm cognoscit. Vnde in hoc osistit eius bonu inqntu huiusmodi. Vnde
cu ome bonu sit a deo et os forma. Oz absolute dice q os vitas sit a deo
Ad pm g dd q cu sic arguit q ome vm e a deo Istuz fornicari e vm
incidit fallacia accntis, ut ex dictis pz cu dicimus istu fornicari e vm
no hoc dicimus q i ipo defectus in actu fornicatois simpliciter includat in roe vitatis
Sz vm pdicat tm adequatoz huius ad intellectu. Vn no oz ocludi istu
fornicari e a deo. ß q vitas eius e a deo Ad 2m dd q deformitates et a
lij defectus no ht vitate sic et alie res ut ex pdictis pz Et io qvis
vitas defectuu sit a deo, no ex hoc ocludi pt q defectus sit a deo Ad
3m dd q ßm p. 6. metc vitas no osistit in oppositoe que e in rebus
ß in oppositoe qua facit aia Et io vitas no consistit in hoc q iste actus cu
deformitate sua subo inheret. hoc em pz ad roem boni et mali Sz in hoc
q actus sit inherens subo apprehesioni aie adequat Ad qrtu dd q bom
debitu rectitudo et huius oia aliquo se ht ad pmissionem diuinaz et alio
ad alia signa diuine volutatis. In alijs em referet et ad id qd cadit sub
actu voluntatis et ad ipm volutatis actu. sic cu deus pcipit honore parentu
et ipse honor parentu. quodda bonu e et ipm pcipe quoddaz bonu est
ß in pmissione Refert tm ad actu pmittentis et no ad id qd sub per
missione cadit, Vn rectm e q deus pmittat deformitates actione et no ipsi
ex hoc q ipa deformitas aliqua rcti ne heat Ad qntu dd q vis
ß q ompetit negatoibus et defectibus reducat ad vitatez sumam que e in telletu
h a deo e et io vitas defectuu a deo e. qvis ipi defectus a deo no sint
Ad 6m dd q no ee. no e causa vitatis negatiarz oppoitu qi faciens
eas ee in intellectu ß ipa aia hoc facit oformans se ipaz no enti qd e ex aiaz
Cu no ee ex aiaz existens no e ca efficiens vitatis ß qi exemplaris obiecto que
precedebat de ca exemplari efficiente Ad vm dd q qvis malu no sit a deo
tn hoc q malu iudicat tale quale e. e a deo. Vnde vitas qua vm est
malu ee. e a deo. Ad vm dd q qvis malu no agat in aiaz nisi
p spem boni q tn e bonu deficiens aia dephendit in se roem defectus et
in hoc ocipit roem mali et malu vide malum

Nono querit Utru vitas sit in sensu Et vr q no Anshelmus em
dicit q vitas e rectitudo sola mente pceptibilis Sz sensus no e de na ment
g vitas no e in sensu Pret Aug in li. 83 q. pbat q vitas corporis
sensibus no cognoscat. Et rones eius supra posite sunt g vitas no e in
sensibus Sz o Aug de vera re. d' q vitas e qua ond id qd e Sz id quod
e ond no solu intellectui ß etia sensui g vitas no solu e in intellectu ß etiaz Rx o
in sensu Resp dd q vitas e in intellectu et in sensu ß no eodem in intellectu em

e sic quib actu intellectus / et sic cognita p intellectu cu se naz intellectus opatois
consequitur nanque intellectus opatoz scd_m q indicatu intellectus e de re sic q est Co
gnoscat aut ab intellectu scd_m q intellectus reflectit sup actum suum · no solu scd_m
q cognoscat actu suu s scd_m q cognoscat pportoz eius ad re / quod qd
cognosci no pt nisi cognita na ipius actus que cognosci no pt nisi co
gnoscatur na pncipii actiui q e ipe intellectus in cuius na e ut rebus conformet
met Unde sic hoc cognoscit veritate intellectus q sup se ipm reflectit alis
reflectit Sz veritas e in sensu sic quib actu eius · du scz iudiciu sensus
e de re sic q est · s tn no e in sensu sic cognita a sensu Si em sensus ve iudi
cat de rebus no tn cognoscit veritatez qua ve iudicat, qm ei sensus
cognoscit se sentire no tn cognoscit naz sua et p qns nec naz sui actus
nec pportoez eius ad res et ita nec veritatez Cuius ro e · quia illa q sunt
pfectissima in entibus ut subae intellectuales redeunt ad essentiam sua reditoe
cpleta In hoc em q cognoscunt aliquid extra se positu quodamo
ex se pcedunt Scd_m vo q cognoscunt se cognoscere / iaz ad se redire incipi
unt q actus cognitois e medius int cognoscentez et cognitu Sz reditus
iste cpletur scd_m q cognoscunt eenas pprias · Unde dr in lio de causis q
os sciens eenaz suaz e rediens ad essentia suaz reditoe cpleta Sensus
aut qui int ceteros e ppinquior intellectuali sube · redire quidem incipit ad
eenaz suaz qui no solu cognoscat sensibile s etia cognoscat se sentire no
tn cpletur eius reditio q sensus no cognoscit eeam suaz Cuius hac roz
Avicenna assignat q sensus nil cognoscat nisi p organu corporale No
e aut possibile ut organu corporale mediu cadat int potentiam sensitiva et
se ipm · s potentie insensibiles nullomodo redeunt sup se ipas / q no cognoscunt se agere
sic ignis no cognoscat se calefacere. Et ex his pz solutio ad obiecta.
sit Decimo querit Utrum aliqua res fa(lsa) et vr q no q scd_m Augustinum in lio
Soli(loquiorum) verum e id quod e ergo falsum e id quod no e. Sz no e q no
e no e res aliqua ergo nulla res e falsa / Si dr q verum e differentia entis et ita
sic verum e id ita et falsum / Contra nulla dria diuisiua cuertitur cu eo cuius e dria
s verum cuertitur cu ente ut dictum e ergo verum no e dria diuisiua entis ut res
aliqua dici possit · Pr veritas e adequatio rei et intellectus s ois res e ad
equata intellectui diuino q no pt ee in re aliter q in intellectu diuino cognoscit
sit · ergo ois res e vera · ergo nulla res e falsa Pr ois res ht veritatez a forma
sua Ex hoc em dr homo verus q hz veraz hois formaz Sz nulla res e que
no heat aliqua formaz / quia ois ee e a forma ergo quelibet res e vera g nulla
e falsa Pr sic se hnt bonum et malum ita verum et falsum · s quia malum
invenitur in rebus et malum no substantificatur nisi in bono ut Augustinus et Dionysius
dicunt · ergo si falsitas invenitur in rebus / falsitas no substantificatur nisi in vero
quod no videtur posse ee / quia sic idem esset verum et falsum qd e impossibile sic
idem e homo et albu pp hoc q albedo substantificatur in homine Pr Augustinus
in lio Soli(loquiorum) sic obicit · si aliqua res nominatur falsa / aut hoc e ex hoc
quod e sile aut ex eo q e dissile Si ex eo q e dissile nil e qd falsum
dici no possit Nichil em e q alicui dissile no sit Sz ex eo q e sile
oia reclamat · que ex eo vera sunt quo silia sunt · ergo nullo falsitas in rebus
otu invenitur pt Sz contra Augustinus infra diffinit falsum · falsum e quod ad silitudinem
alicuius rei accomodatum e et no ptingit ad id cuius silitudinem gerat Sz omnis
creatura gerit silitudinez dei Cu ergo nulla creatura ptingat ad ipm deu p modu
ydeptitatis vr q ois creatura sit falsa Pr Augustinus de vera relig(ione) dt Ome corpus
e verum corpus et falsa unitas Sz hoc p tanto dr q imitatur unitate et tn no
e unitas Cu ergo quelibet creatura s qualibet sui pfectioz diuinaz pfectioz imitetur
et ab ea nichilominus in infinitu distet vr q quelibet creatura sit falsa Pr
sic verum cuertitur cu ente ita et bonum / s ex hoc q bonum cuertitur cu ente / non
phibetur q aliqua res inveniatur mala ergo nec ex hoc q verum cuertitur cu

ente perhibetur cum aliqua res invenitur falsa. Item Anselmus de veritate dicit quod duplex est propositionis veritas, una qua significat quod accepit significare, sicut haec propositio Sor sedet significat Sortem sedere, sive Sor sedeat sive non sedeat. Alia cum significat id ad quod facta est. Est enim facta ad hoc quod significet esse cum est, et secundum hoc proprie dicitur enuntiatio vera. ergo eadem ratione dicetur quaelibet res vera cum implet hoc ad quod est, et falsa autem cum non implet. Sed omnis res quae deficit a fine suo non implet illud propter quod est. Cum ergo multae res sint tales, videtur quod multae res sint falsae.

Responsio Rx° dicendum quod sicut veritas consistit in adequatione rei et intellectus, ita falsitas consistit in eorum inequalitate. Res autem comparatur ad intellectum divinum et humanum ut dictum est. Intellectui autem divino comparatur sicut mensuratum mensurae, quantum ad ea quae in rebus positive dicuntur vel inveniuntur, quia omnia huiusmodi ab arte divini intellectus proveniunt. Alio modo sicut cognitum ad cognoscens, et sic etiam negationes et defectus divino intellectui adequantur, quia omnia huiusmodi deus cognoscit quamvis ea non causet. Patet ergo quod res qualitercumque se habeat, sub quacumque forma existit vel privatione vel defectu, intellectui divino adequatur. Et patet quod res quaelibet in comparatione ad intellectum divinum vera est. Unde Aug. dicit in libro de veritate: Est igitur veritas in omnium quae sunt essentia, quia hoc sunt quod in summa veritate sunt. Unde per comparationem ad intellectum divinum nulla res potest esse falsa. Sed per comparationem ad intellectum humanum invenitur interdum inequalitas rei ad intellectum quae quodammodo ex ipsa re causatur. Res enim notitiam sui facit in anima per ea quae de ipsa exterius apparent, quia cognitio nostra initium a sensu sumit, cuius per se obiectum sunt sensibiles qualitates. Unde et in primo de anima dicitur quod accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est. Et ideo quando in aliqua re apparent sensibiles qualitates demonstrantes naturam quae eis non subest, dicitur res illa esse falsa. Unde philosophus dicit 5 metaphysicae quod illa dicuntur falsa quae nata sunt videri aut qualia non sunt aut quae non sunt, sicut aurum falsum in quo exterius apparet color auri et alia huiusmodi accidentia, cum tamen interius natura auri non subsit. Nec tamen res est hoc modo causa falsitatis in anima quod necessario falsitatem causet, quia veritas et falsitas praecipue in iudicio animae existunt. Anima vero inquantum de rebus iudicat non patitur a rebus, sed magis quodammodo agit. Unde res non dicitur falsa quia semper de se faciat falsam apprehensionem, sed quia nata est facere per ea quae de ipsa apparent. Sed quia ut dictum est comparatio rei ad intellectum divinum est essentialis, et secundum eam per se dicitur vera; sed comparatio ad intellectum humanum est accidentalis, secundum quam non dicitur absolute vera. Ideo simpliciter loquendo omnis res est vera et nulla res est falsa, sed secundum quid, scilicet in ordine ad intellectum nostrum, aliquae res dicuntur falsae. Et ideo oportet rationibus utriusque partis respondere.

Ad primum ergo dicendum quod ista diffinitio verum est id quod est non perfecte exprimit rationem veritatis, sed quasi materialiter tantum, nisi quod esse significat affirmationem propositionis, scilicet ut dicatur id esse verum quod sit ita dici vel intelligi ut in re est. Et sic etiam falsum dicatur quod non est, id est quod non est ut dicitur vel intelligitur, et hoc in rebus inveniri potest.

Ad secundum dicendum quod verum proprie loquendo non potest esse differentia entis. Ens enim non habet aliquam differentiam ut probatur in 3° metaphysicae. Sed aliquo modo verum se habet ad ens per modum differentiae sicut et bonum, inquantum videlicet exprimit aliquid quod nomine entis non exprimitur, et secundum hoc intentio entis est indeterminata respectu intentionis veri, et sic intentio veri comparatur ad intentionem entis quodammodo ut differentia ad genus.

Ad tertium dicendum quod ratio illa concedenda est. procedit enim de re in ordine ad intellectum divinum.

Ad quartum dicendum quod quamvis quaelibet res habeat aliquam formam, cuius indicia exterius extenduntur per sensibiles qualitates, et secundum hoc falsa dicitur inquantum de se falsam existimationem facere apta nata est.

Ad quintum dicendum quod aliquid existens dicitur natum de se facere falsam existimationem ex anima, pro tanto dicitur falsum ut ex dictis patet. Quod autem non est, non est aptum natum facere de se aliquam existimationem, quia non movet virtutem cognitivam. Unde oportet quod id quod falsum dicatur aliquod ens sit. Unde cum omne ens ut huiusmodi sit verum, oportet falsitatem in rebus existentem supra aliquam veritatem fundari. Unde Augustinus in libro Soliloquiorum quod tragoedus qui repraesentabat alienas personas in theatris non esset falsus Hector nisi esset verus tragoedus. Similiter equus pictus non esset falsus equus nisi esset vera pictura. Nec tamen sequitur contradictoria esse vera, quia affirmatio

et negatio secundum quod dicunt verum et falsum non referuntur ad idem Ad 6m dicendum quod
dicitur res falsa secundum quod nata est fallere / eo autem fallere duo significo actum quendam
defectum inducentem nihil autem natum est agere nisi secundum quod est ens Omnis autem
defectus est non ens, unumquodque autem secundum quod est ens habet similitudinem veri, secundum autem quod
non est recedit ab eius similitudine Et ideo hoc quod dico fallere secundum quod importat
de actione originem habet de similitudine Sed quantum ad id quod importat defectum in
quo formaliter ratio falsitatis consistit ex dissimilitudine surgit Et ideo dicit Augustinus
in libro de vera religione quod ex dissimilitudine falsitas oritur Ad 7m ergo dicendum quod in
quantum obviatur quod non ex qualibet similitudine anima nata est decipi, sed ex magna
similitudine in qua dissimilitudo inveniri non potest de facili ideo ex similitudine maiori vel
minori decipitur anima secundum maiorem vel minorem perspicacitatem ad dissimilitudinem inveniendam. nec tamen simpliciter debet enuntiari aliqua res falsa ex eo quod quemcumque
in errorem inducat, sed ex eo quod nata est plures et sapientes fallere Creature
autem quamvis aliquam similitudinem dei gerant in seipsis. tamen maxima dissimilitudo
subest. ut non nisi ex magna insipientia contingat quod ex tali similitudine
mens decipiatur / Unde ex predicta similitudine vel dissimilitudine creaturarum ad deum
non sequitur quod omnes creature debeant dici false, Ad 8m dicendum quod quidam existimaverunt
deum esse corpus. et cum deus sit unitas qua omnia sunt unum per consequens existi-
maverunt unitatem esse corpus propter similitudinem unitatis. Sed hoc ergo corpus falsa
dicitur unitas inquantum aliquem in errorem duxit vel inducere potuit ut crederet
esse unitas Ad 9m dicendum quod duplex est perfectio scilicet prima et secunda, prima per-
fectio est forma uniuscuiusque per quam habet esse Unde ab ea nulla res destituitur dum
manet Secunda perfectio est operatio que est finis rei vel id per quod ad finem
devenitur Et hac perfectione res interdum destituitur Ex prima autem perfectione
resultat ratio veri in rebus Ex hoc enim quod res formam habet artem divini intellectus i-
mitatur et sui notitiam in anima gignit Sed ex perfectione secunda consequitur ratio
bonitatis que consurgit ex fine Et ideo malum simpliciter invenitur in rebus non
autem falsum Ad 10m dicendum quod secundum philosophum in 6o Ethicorum ipsum verum est bonum intellectus
finis enim huius operationis intellectus est perfecta ex hoc quod sua conceptio est vera, et quia enuntiatio
est signum intellectus ideo veritas eius est finis ipsius non autem est in rebus aliis
et propter hoc non est simile

Undecimo queritur utrum falsitas sit in sensu et videtur quod non Intellectus enim semper
est rectus ut dicitur 3o de anima Sed intellectus est superior pars in homine ergo et alie
partes hominis rectitudinem sequuntur sicut et in mundo maiori inferiora dispo-
nuntur secundum superiorum motum, ergo et sensus qui est inferior pars anime semper erit rectus. non ergo
in eo erit falsitas
Praeterea Augustinus in libro de vera religione Ipsi oculi non fallunt
nos. Non enim enuntiare possunt animo nisi affectionem suam quod et si omnes corporis sensus
ita enuntiant ut afficiuntur. quid ab eis amplius exigere debeamus ignoro.
ergo in sensibus non est falsitas
Praeterea Augustinus in libro de veritate dicit non videtur michi veritas
vel falsitas in sensu esse, sed in opinione et habetur propositum Sed contra est quod Anselmus
dicit Est quidem in sensibus nostris veritas non semper, nam fallunt nos aliquando Praeterea
secundum Augustinum in libro Soliloquiorum falsum solum dicitur quod a veri similitudine longe abest. Sed
tamen ad verum non nulla imitationem habet / sed sensus habent quandam similitudinem quarundam rerum
que non sunt ita in rerum natura sicut et quandoque quod unum duo videantur. ut cum
oculus comprimitur ergo in sensu est falsitas Sed dicebatur quod sensus non decipitur in propriis
sensibilibus sed in communibus Sed contra quandocumque aliquid apprehenditur de aliquo aliter
quam sit est apprehensio falsa, Sed cum corpus album videtur mediante vitro rubeo
sensus apprehendit aliter quam sit quia apprehendit id ut rubeum et ita iudicat
nisi superius iudicium assit per quod falsitas detegatur ergo sensus decipitur etiam
in propriis sensibilibus Responsio dicendum quod cognitio nostra que a rebus initium sumit hoc ordine

progreditur ut primo incipiat in sensu, secundo perficiatur in intellectu, ut sic sensus inveniatur
quodammodo medius inter intellectum et res. Est enim rebus comparatus quasi intellectus, et intellectui
comparatus quasi res quedam. Et ideo in sensu dicitur esse veritas vel falsitas dupliciter. Uno modo secundum
ordinem sensus ad intellectum, et sic dicitur sensus esse falsus vel verus sicut et res, in quantum scilicet
faciunt veram estimationem in intellectu vel falsam. Alio modo secundum ordinem sensus ad res, et sic dicitur
esse veritas vel falsitas in sensu sicut et in intellectu, in quantum scilicet iudicat esse quod est
vel non esse quod non est. Si ergo loquamur de sensu secundum primum modum, sic in sensu quo-
dammodo est falsitas et quodammodo non est falsitas. Sensus enim et est quedam res in
se et est indicativum alterius rei. Si ergo comparetur ad intellectum prout est res quedam,
sic nullo modo est falsitas in sensu intellectui comparato, quia secundum quod sensus disponitur, secundum hoc suam dispo-
sitionem intellectui demonstrat. Unde Augustinus dicit in libro de vera religione quod non
possunt animo enuntiare nisi affectionem suam. Si autem comparetur ad intellectum secundum quod est
representativum alterius rei, cum quandoque representet ei aliter quam sit, secundum hoc sensus falsus
dicitur, in quantum natus est facere falsam estimationem in intellectu, quamvis non necessario faciat,
sicut et de rebus dictum est, quia intellectus iudicat sicut de rebus, ita et de hiis que
a sensibus offeruntur. Sic ergo sensus intellectui comparatus semper facit veram existimationem
in intellectu de dispositione propria, sed non semper de dispositione rerum. Si autem consi-
deretur sensus secundum quod comparatur ad res, tunc in sensu est falsitas et veritas per modum
quo est in intellectu. In intellectu autem primo et principaliter invenitur veritas et falsitas in
iudicio componentis et dividentis, sed in formatione quidditatum non nisi per ordinem
ad iudicium quod ex formatione predicta consequitur. Unde in sensu proprie veritas et
falsitas dicitur secundum hoc quod iudicat de sensibilibus. Sed secundum hoc quod sensibile appre-
hendit non est ibi veritas et falsitas proprie, sed solum secundum ordinem ad iudicium, prout scilicet
ex apprehensione tali natum est sequi tale vel tale iudicium. Sensus autem
tale iudicium de quibusdam est naturale, sicut de propriis sensibilibus, de quibusdam autem
quasi per quamdam collationem quam facit in homine vis cogitativa, que est potentia
sensitiva, loco cuius in aliis animalibus est estimatio naturalis, et sic iudicat vis sensi-
tiva de sensibilibus communibus et de sensibilibus per accidens. Naturalis autem actio alicuius rei
semper est uno modo, nisi per accidens impediatur, vel propter defectum intrinsecum vel extrinsecum
impedimentum. Unde et sensus iudicium de sensibilibus propriis semper est verum, nisi sit im-
pedimentum in organo vel in medio, sed in sensibilibus communibus et per accidens interdum
iudicium sensus fallitur. Et sic patet qualiter in iudicio sensus potest esse falsitas. Sed circa appre-
hensionem sensus sciendum est quod est quedam vis apprehensiva que apprehendit speciem sensibilem
sensibili re presente, sicut sensus proprius. Quedam vero apprehendit eam re absente, sicut
imaginatio. Et ideo sensus semper apprehendit rem ut est, nisi sit impedimentum in organo
vel in medio. Sed imaginatio ut plurimum apprehendit rem ut non est, quia appre-
hendit eam ut presentem cum sit absens. Et ideo dicit philosophus in IV Metaphysice quod sensus non
est dux falsitatis, sed fantasia. Ad primum ergo dicendum quod in maiori mundo superiora
nichil accipiunt ab inferioribus, sed e converso. Sed in homine intellectus, qui est superior, aliquid
accipit a sensu, et ideo non est simile. Ad alia patet de facili solutio ex dictis.

Duodecimo queritur utrum falsitas sit in intellectu. Et videtur quod non, quia intellectus
habet duas operationes, scilicet unam qua format quidditates, in qua non est
falsitas, ut philosophus dicit in III de anima, aliam qua componit et dividit, et in hac etiam non
est falsitas, ut patet per Augustinum in libro de vera religione, qui sic dicit: nec quisquam intelligit
falsa. Ergo falsitas non est in intellectu. Preterea, Augustinus in libro 83 questionum, questione 33: omnis
qui fallitur id in quo fallitur non intelligit. Ergo intellectus semper est verus, et ergo in
intellectu non potest esse falsitas. Item Algazel dicit: aut intelligimus aliquid sicut est
aut non intelligimus. Sed quicumque intelligit rem sicut est vere intelligit. Ergo
intellectus semper est verus, ergo non est in eo falsitas. Sed contra est quod philosophus dicit in III de anima quod
ubi est compositio intellectuum, ibi iam verum et falsum est. Ergo falsitas invenitur in intellectu. Responsio
Responsio. Dicendum quod nomen intellectus sumitur ex hoc quod intima rei cognoscat. Est enim
intelligere quasi intus legere. Sensus enim et imaginatio sola exteriora accidentia cogno-
scunt, solus autem intellectus ad essentiam rei pertingit. Sed ulterius intellectus ex esse-
ntiis rerum apprehensis diversimode negotiatur ratiocinando et inquirendo. Nomen
ergo intellectus dupliciter accipi potest. Uno modo secundum quod se habet ad hoc a quo primo imponebatur

impositu fuit etc. dicam ergo intellige cu apprehendimus quiditates rerum vel cum
intelligimus ea que statim nota sunt intellectui nostro rerum quiditatibus sic sunt
prima principia que cognoscimus cum terminos cognoscimus / Unde et intellectus semper verus
de Quiditate aut rei est proprium obiectum intellectus. Unde sicut sensus sensibilium propriorum semper
est verus. ita et intellectus in cognoscendo quod quid est. ut dicitur in 3o de anima Sed tamen per accidens
potest ibi falsitas accidere in quantum intellectus falso componit et dividit Quod contingit
dupliciter vel in quantum diffinitionem unius attribuit alteri ut si diffinitionem circuli concipiet de
diffinitione asini vel in quantum coniungit partes diffinitionis adinvicem que coniungi non possunt ut si concipiat
pro diffinitione asini animal rationale immortale, hec enim est falsa, aliquod animal rationale
est immortale etc. Patet quod diffinitio non potest esse falsa nisi in quantum implicat affirmationem falsam
Hic aut duobus modis tangitur in 7 metaphysice. Sicut ut in primis principiis intellectus
nullo decipitur Unde patet quod si intellectus accipiatur secundum illam actionem a qua nomen
intellectus impositum non est in intellectu falsitas Alio potest accipi intellectus communiter secundum quod ad omnes
operationes se extendit et comprehendit opinionem et ratiocinationem etc. in intellectu est falsitas
nunquam tamen si recte fiat resolucio in prima principia Et per hoc patet responsio ad obiecta

Q

Vestio est de scientia dei et De sciencia dei
primo queritur, utrum in deo sit sciencia et videtur quod non. Illud enim
quod se habet ex additione ad aliud in simplicissimo inveniri non potest
sed deus est simplicissimus Cum ergo sciencia se habeat ex additione ad es-
sentiam. quia vivere addit supra esse et sciencia super vivere. videtur quod
sciencia in deo non sit Sed contra. Sciencia in deo super essenciam non addit sed
nomine sciencie alia perfectio ostenditur in ipso quam nomine essentie
Sed contra perfectio est nomen dei sed omnino in deo una res est essencia et sciencia. ergo eadem
perfectio ostenditur nomine essencie et sciencie Preterea nullum nomen dici potest de deo quod non significat
totam perfectionem ipsius quia si non significat totam nullum ipsius significat cum in deo non inveni-
atur pars etc. ei attribui non potest Sed nomine sciencie non reputatur tota perfectio
divina quia deus est super omne nomen quod nominatur ut dicitur in libro de causis
ergo sciencia deo attribui non potest. Preterea sciencia est habitus generans intellectus vero habitus
principiorum ut patet per philosophum 6. ethicorum Sed deus non cognoscit aliquid per modum
compositionis quia sic discurreret a principiis in conclusiones eius intellectus quod
etiam ab angelis dyonisius removet unde 7 de di. no. ergo sciencia non est in deo
Preterea omne quod scitur. scitur per aliquid magis notum Sed deo non est aliquid ma-
gis et magis notum ergo in deo sciencia non potest esse. Preterea Algazel dicit quod sciencia
est sigillatio scibilis in intellectu sciente Sed sigillatio omnino a deo removetur tum
quia importat receptionem tum quia importat compositionem et quia deo sciencia attribui non
potest Preterea nullum quod sonat imperfectionem deo potest attribui. Sed sciencia sonat im-
perfectionem quia significatur ut habitus vel actus primus et alias consideratur ut 2us
ut dicitur in 2o de anima. Actus aut primus est imperfectus respectu 2i cum sit in potentia
respectu * eius ergo sciencia in deo inveniri non potest Sed contra. quod in deo non est sciencia nisi
in actu Sed contra Sciencia dei est causa rerum sed sciencia si deo attribuitur ab eterno in deo
fuit Si igitur deo sciencia non fuit nisi in actu, ab eterno res produxit in esse
quod est falsum Preterea in quocunque invenitur aliquid videtur ei quod nos ga-
pimus de ipso ex nomine sciencie in intellectu sciencie de eo non solum quod est sed quid est
quia sciencia aliquid est Sed in deo non possumus scire quid est Sed quia est tantum
ut damascenus dicit ergo conceptio intellectus quam exprimit nomen sciencie nihil videtur
in deo ergo sciencia non est in eo Preterea Augustinus dicit quod deus qui subterfugit omnem
formam intellectui nostro esse non potest Sed sciencia est quedam forma qua intellectus formari
potest. ergo hanc formam deus subterfugit. non ergo sciencia est in deo Preterea intelligere
est simplicius quam scire et dignius. Sed sicut dicitur in libro de causis Cum dicimus deum
intelligentem vel intelligentiam non nominamus eum nomine proprio sed nomine causati
sui primi ergo multo forcius nomen sciencie deo competere non potest. Preterea qualitas ma-
iorem compositionem importat quam quantitas quia qualitates non inhent substantie substancie nisi mediante
quantitate Sed deo non attribuimus aliquid quod sit in genere quantitatis propter suam sim-
plicitatem Omnino aut compositum habet partes ergo cum sciencia sit in genere qualitatis nullo modo ei debet
attribui Sed contra est quod dicitur Romanos xi. O altitudo divitiarum sapiencie et sciencie dei
Preterea secundum Anshelmum in Monologio. Omne quod simpliciter et omnino melius est esse quam

no ee e deo attbuend, Sz scia e huiuoi qo e deo attbueda P ad sciaz non
requirit n ta. Sz potentia actiua cognoscentis qua de rebus iudicat Res
cognita et unio utriusqz Sz in deo e suma potentia actiua et sua essentia e sume
cognoscibilis et p quens e ibi unio utriusqz qo deus e sume sciens pbo maior
ut d in libro de intelligentiis, prima substa e lux Sz lux maxie est virtutez
actiua qd pz ex hoc q se ipaz diffundit et multiplicat Est et maxie cogno
scibilis uni et alia manifestat go substa prima que deus e et hz potentiam actiua ad
cognoscendum et e cognoscibilis Rdeo dicendum q ab omnibus scia deo attribuit. diuersio
de tn Quida enim suo intellectu modu create scie transcende no ualentes crede
derunt q scia sit in deo qui aliqua dispo. addita essentie eius. sic et in nobis
e qd e omnino erroneu et absurdu hoc enim posito deus sume simplex no esset
Esset enim in eo compositio subie et accntis nec etiam ipse deus esset suum esse. qz ut dt
Boetius in libro de Ebdomadibus. quod e pticipans aliquo pt et in ipso. Sz ip
esse nullo aliquo participat Si go deus pticiparet sciaz qui dispositioz adiunctaz ipe
no esset suum esse et ita ab alio esse habet qd esset eius causa essendi et no esset
deus Et io alii dixerunt. q p hoc q deo sciaz attribuimus uel aliquod huiusmodi
nil in eo ponimus sz significamus ipm esse causaz scie in rebus creatis ut ex
hoc dicatur deus sciens. qz sciaz creaturis infludit Sz quis hoc possit esse
aliqua ro ueritatis quis pposito qua d deus e sciens. qz sciaz causat. ut O
rigenes et Augus uide uidetur. no tn pt esse tota ro ueritatis ppt duo. po qz
eadem roe de deo pdicari possit quicquid i rebus causat ut diceretur moueri qz
causat motu in rebus qd tn no d. Sdo qz ea q dicunt de causis et causatis non
ex hoc causis insse dicunt ppt causata. Sz potius causatis insunt ppt hoc. q sunt
inuenitur in causis sic ex hoc q ignis. q e calidus caliditate influit aeri et no econ
Et siliter deus ex hoc q nat sciencificu hz sciaz nobis infundit et no econuerso
Et io alii dixerunt q scia et alia huiusmodi deo attribuunt p quanda siliudinez
pportois sic attribuunt ei ira uel ma aut huiusmodi cetere passiones, D enim deus
iratus inquantu facit effectu silez irato quia punit qui e effectus ire i nobis
quis in deo pro ira esse no possit Siliter dicunt q deus d esse sciens qz effectum
facit silez effectui scientis Sicut enim opa scientis procedunt ex determinatis prin
cipiis ad determinatos fines. Ita opa nature que diuinitus sunt ut pz i 2o phis
Sz sm hanc opioz scia attribuit deo methaforice sic ira et contra huiusmodi
qd dictis dyonisii et aliorum doctorum repugnat Et io aliter e dicendum q scia deo
attributa signat aliquid quod in deo e et siliter uita et essentia et cetera huiusmodi et n
dicunt differunt captiuz ad rez signata. sz solum captu ad modum intelligendi Eadem enim res penitus
in deo e essentia uita. et quecuq huiusmodi de ipo d Sz intellectus nr diuersas con
ceptiones hz intelligens in eo uitaz sciaz et huiusmodi nec tn iste conceptiones sunt
false Conceptio enim nri intellectus sz hoc uera e p ut reputat p quandaz assi
latioz rem intellectaz alr enim falsa esset si nichil subesset in re Intellectus aut
nr licet no pt reputare p assilatioz ad deum sic reputat causatas cuz
enim intelligit aliquaz causatuaz concipit formaz quandaz que e siltudo rei
sm totaz pfectioz ipius et differunt res intellectas Sz quia deus in infinitum
intellectu nrm excedit No pt forma p intellectu nrm concepta reputare diuinaz
essentiaz complete. sz hz aliquaz imitatioz eius sic et uidemus in rebus quod
sicut ex causaz q quelibet res imitatur aliquo deum sz imperfecte Unde et diuerse
res diuersimode deu imitantur et sz diuersas formas reputant una simplex
dei formaz qz in illa forma pfecte uniuntur quecuq pfectiones distincte et multiplicate
in creaturis inueniuntur sic etiam omnes pprietates rerum in unitate quodamodo perpexi
stunt et omnes ptates ministrorum in regno aliquo uniuntur in ptate regis. sz si
esset aliqua res pfecte reputans deum no esset nisi una tm qz unico reputaret
i sm una formaz. et io no e ibi nisi unus filius qui e pfecta imago patris.
Silr et intellectus nr sz diuersas conceptiones reputat diuinaz pfectioz qz una
quecuqz imperfecta e Si enim imperfecta esset. esset una tm sic e unum tm uerbum
intellectus diuini Sunt go plures conceptiones in intellectu nro reputantes essentiam
diuinaz Unde essentia diuina unicuiqz illarum respondet sic res sue imagini

sue ymagini imperfecte. Et omnes isti conceptus intellectus sunt veri quibus sunt plures de re una. Et quia nomina non sunt rerum nisi mediante intellectu ut dicitur in primo Perihermenias ideo imponit plura nomina uni rei secundum diversos modos intelligendi vel secundum diversas rationes quod idem est quod in omnibus videlicet aliquid in re.

Ad primum ergo dicendum quod scientia non se habet ex additione ad essentiam nisi secundum quod intellectus accipit distincte alteram distinctarum scientiam scilicet atque essentiam eius. Additio enim distinctionem presupponit. Unde cum in deo secundum rem non distinguantur essentia et scientia ut ex dictis patet nisi secundum modum intelligendi non scientia se habet in eo ex additione ad essentiam eius nisi secundum modum intelligendi. Ad secundum dicendum quod non potest vere dici quod scientia in deo significet aliquam perfectionem quam essentiam. Sed quod significatur per modum aliquam perfectionem secundum quod intellectus noster concipit ex diversis perfectionibus quas de deo habet predicta predicta nomina ipso potest. Ad tertium dicendum quod cum nomina sint signa intellectuum secundum hoc se habet aliquod nomen ad voluntatem alicuius rei significandam secundum quod se habet intellectus in intelligendo intellectus autem noster deum intelligere potest sed non totaliter totum. quia necessarium est ut de ipso aut totum intelligatur aut nihil. cum in eo non sit pars et totum et dico non totaliter quia non perfecte cognoscit ipsum secundum quod ipse est in se. sicut ille qui habet conclusionem dicamus quod assentit conclusioni sed non cognoscit eam totaliter. cognoscit probabiliter ex hoc scit quod ab omnibus dicitur ita non cognoscit eam totaliter quod non pertinet ad perfectum modum cognitionis quo cognoscibilis est quamvis cognoscat totum in nulla partem eius ignorans. Similiter ergo et nomina que de deo dicuntur ipsum totum sed non totaliter significant.

Ad quartum dicendum quod quia id quod est in deo est absque omni imperfectione in creaturis cum aliquo defectu invenitur. propter hoc invenitur oportet ut si aliquid in creaturis inventum deo attribuatur seperato toto quod ad imperfectionem pertinet ut solum maneat hoc quod perfectionis est. quia secundum hoc tota creatura deum imitatur. Dico ergo quod scientia que in nobis invenitur habet aliquid perfectionis et aliquid imperfectionis. Ad perfectionem eius pertinet certitudo ipsius quia quod scitur certitudinaliter cognoscitur. Sed ad imperfectionem pertinet discursus intellectus a principiis in conclusiones quarum est scientia. hic enim discursus non contingit nisi secundum quod intellectus cognoscens principia cognoscit in potentia tantum conclusiones. Si enim actu cognosceret non esset discursus cum motus non sit nisi exitus de potentia in actum. Dicitur ergo in deo scientia ratione certitudinis de rebus cognitis. Non autem ratione discursus predicti qui etiam in angelis invenitur. ut dionysius dicit.

Ad quintum dicendum quod quamvis deo non sit aliquid magis et minus notum si consideretur modus cognoscentis. quia eodem modo omnia videt tamen si consideretur modus rei cognite. deus cognoscit quedam esse magis cognoscibilia in seipsis. et quedam minus sicut inter omnia maxime est cognoscibilis sua essentia per quam quidem omnia cognoscit non aliquo discursu tamen simul videndo essentiam suam omnia videat. Unde quamquam ad istum ordinem qui potest attendi in divina cognitione ex parte cognitorum etiam salvatur in deo ratio scientie. ipse enim per principia omnia per causas cognoscit. Ad sextum dicendum quod verum est id quod Algazelis intelligendum est de scientia nostra que in nobis acquiritur per hoc quod res imprimunt similitudines suas in animas nostras. Sed in cognitione dei est econverso quia ab eius intellectu effluunt forme in omnes creaturas. Unde sicut scientia in nobis est sigillatio rerum in animabus nostris. Ita econverso forme non sunt nisi quedam sigillatio divine scientie in rebus. Ad septimum dicendum quod scientia que ponitur in deo non est per modum habitus sed magis per modum actus. quia ipse semper omnia actu cognoscit. Ad octavum dicendum quod a causa agente non procedit effectus nisi secundum conditionem. Et ideo omnes effectus qui procedunt per aliquam scientiam sunt determinationem scientie que limitat conditiones eius. Et ideo res quarum scientia dei est causa. non procedunt nisi cum determinatum est ut sic procedant et ideo non oportet ut res sint ab eterno in actu. Ad nonum dicendum quod tunc intellectus dicitur scire de aliquo quid est quando diffinit ipsum id est quando concipit aliquam formam de ipsa re que per omnia ipsi rei respondet. Iam autem ex dictis patet quod quicquid intellectus noster de deo concipit est deficiens a representatione eius. et ideo quid est ipsius dei semper nobis occultatum remanet. et hec est summa cognitio qua de ipso in statu vie habere possumus ut cognoscamus deum esse super omne id quod cogitamus de eo ut patet per dionysium in primo capitulo

de Mistica Theologia Ad decimum dicendum quod deus dicitur omnem nostri intellectus formam subterfugere non quod aliqua forma nostri intellectus ipsum aliquo modo representet. sed
quod nulla eum representat perfecte Ad undecimum dicendum quod res quam significat no-
men diffinitio ut dicitur 4 metaphysice Et ideo illud est nomen proprie alicuius rei cuius significatum est dif-
finitio et quia ut dictum est supra nulla res significata per nomen diffinit ipsum deum nullum
nomen a nobis impositum est proprie nomen eius sed est proprie nomen creature que
diffinitur res significata per nomen Et tamen ista nomina que sunt creaturarum nomina
deo attribuuntur propter hoc quod in creaturis aliqua similitudo eius representatur Ad xii
dicendum quod scientia que deo attribuitur non est qualitas et proxima qualitatis quantitatis adueniens
est qualitas corporalis non qualitas spiritualis sicut est scientia

Secundo queritur Utrum deus cognoscat vel sciat se ipsum et videtur quod non Sci-
ens enim refertur ad scitum secundum suam scientiam Sed sicut dicit Boetius in libro de
Trinitate Essentia in diuinis continet unitatem relatio multiplicat trinitatem Ergo oportet
quod in deo scitum sit distinctum persone a sciente Sed distinctio personarum in diuinis non pa-
titur recipere locutionem non enim pater dicitur se genuisse quia genuit filium ergo in
deo cedi non debet quod cognoscat se ipsum Preterea in libro de causis dicitur omnis sciens
essentiam suam est rediens ad essentiam suam reditione completa Sed deus non redit
ad essentiam suam egrediatur nec possit esse rediens Ubi non processit discessio
ergo deus non cognoscit essentiam suam et ita nescit se ipsum Preterea scientia est assimilatio sci-
entis ad rem scitam Sed nihil est simile sibi ipsi quia similitudo sibi ipsi est non ut dicit
hylarius ergo deus non cognoscit se ipsum Preterea scientia non est nisi de universali Sed deus
non est universale quia universale omne est per abstractionem In deo autem cum sit simplicissimus
non potest fieri abstractio ergo deus non cognoscit se ipsum Preterea si sciret se intelligeret se
cum intelligere sit simplicius quam scire et propter hoc deo magis attribuendum Sed deus non
intelligit se ergo non scit se probo medio Augustinus dicit in libro 83 questionum quod omne
quod in se intelligitur comprehendit se Nichil autem potest comprehendi nisi finitum ut patet per
augustinum ex eodem loco ergo deus non intelligit se Preterea Augustinus sic argumentatur ibidem
nisi intellectus vere infinitus esse vult Ex quo habetur quod quod vult se nosse non vult se
esse infinitum Sed deus vult se esse infinitum cum sit infinitus Si enim esset aliquid quod
se esse non vellet non esset summe bonus ergo non vult sibi esse ergo non cognoscit se
Si dicatur quod deus sit infinitus simpliciter non tamen est infinitus sed finitus ... etc
non se esse infinitum Sed contra ut dicitur in 3o phisicorum Infinitum dicitur aliquod quod est
intransibile et finitum quod transibile Sed sicut probatum est in vi phisicorum Infinitum
non potest transiri neque a finito neque ab infinito ergo deus cum sit infinitus non
potest sibi ipsi esse finitus Preterea id quod est deo bonum simpliciter est bonum ergo et quod
deo finitum simpliciter finitum Sed deus non est simpliciter finitus ergo nec sibi ipsi est finitus
Preterea deus non cognoscit se nisi secundum quod ad se ipsum comparatur Si ergo sibi ipsi est finitus
cognoscat se ipsum finite non est autem finitus ergo cognoscit se aliter quam sit et ita
de se ipso habebit cognitionem falsam Preterea inter eos qui cognoscunt deum unus alio ma-
gis cognoscit propter quod modus cognitionis unius excedit modum cognitionis alterius Sed deus
in infinitum magis se cognoscit quam aliquis eum cognoscat ergo modus quo se
cognoscat est infinitus ergo se ipsum infinite cognoscit et non est sibi ipsi finitus
Preterea Augustinus in libro 83 questionum probat quod rem aliquam non potest aliquis alio plus intelligere
hoc modo quicumque illam rem aliter quam est intelligit fallitur et omnis qui fallitur in eo
quo fallitur non intelligit Quicumque igitur illam rem aliter quam est intelligit non eam intel-
ligit non igitur potest quicquam intelligi nisi ut est ergo cum res sit uno modo ab omnibus uno modo
intelligitur et sic nulla rem alius alio melius intelligit Sed ergo deus se ipsum intelli-
geret non se plus intelligeret quam aliquis eum intelligat et sic in aliqua creatura cognitioni
equaretur quod est absurdum Sed contra est quod dicit Dyonisius vii c. de diuinis nominibus
quod diuina sapientia se ipsam cognoscens omnia alia cognoscat ergo deus precipue cog-
noscit se ipsum Responsio dicendum quod cum aliquis dicitur se ipsum cognoscere dicitur illud esse cognoscens et Responsio
cognitum Unde ad considerandum qualiter deus se ipsum cognoscat oportet videre per quam naturam ad
sit cognoscens et cognitum Sciendum igitur quod res aliqua inuenitur perfecta dupliciter Uno modo secundum
perfectionem sui esse quod ei competit secundum propriam speciem Sed quia esse specificum unius rei
est distinctum ab esse specifico alterius rei ideo in qualibet re creata tantum deest

perfectione simpliciter quatenus perfectiones in aliis speciebus inveniuntur ut sit cuiuslibet rei perfectio in se considerata sit imperfecta veluti pars perfectionis totius universi que consurgit et cognoscitur ex singularum rerum perfectionibus invicem congregatis. Unde ut huic imperfectioni aliquod remedium esset invenitur alius modus perfectionis in rebus creatis secundum quod perfectio que est propria unius rei in altera re invenitur et hec est perfectio cognoscentis in quantum est cognoscens, quia secundum hoc a cognoscente aliquid cognoscitur quod ipsum cognitum aliquo modo est apud cognoscentem Et ideo in 3o de anima dicitur animam esse quodammodo omnia quia nata est omnia cognoscere et secundum hunc modum possibile est ut in una re totius universi perfectio existat Unde hec est ultima perfectio ad quam anima potest pervenire secundum philosophos ut in ea describatur totus ordo universi et causarum eius in quo etiam finem ultimum hominis posuerunt. quod secundum nos erit in visione dei. quia secundum Gregorium Quid est quod non videant qui videntem omnia vident Perfectio autem unius rei in altera esse non potest secundum determinatum esse quod habebat in re illa Et ideo ad hoc quod nata sit esse in re altera. oportet eam considerari absque hiis que nata sunt eam determinare et quia forme et perfectiones rerum per materiam determinantur Unde est quod secundum hoc est aliqua res cognoscibilis secundum quod a materia separatur Unde oportet quod et illud in quo suscipitur talis rei perfectio sit immateriale Si enim esset materiale perfectio recepta esset in eo secundum aliquod esse determinatum et ita non esset in eo secundum quod est cognoscibilis scilicet ut existens perfectio unius esset nata esse in altero et ideo erraverunt antiqui philosophi qui posuerunt simile simili cognosci volentes per hoc quod anima que cognoscit omnia ex omnibus materialiter constitueretur ut terra terram cognosceret aqua aquam et sic de aliis Putaverunt enim quod perfectio rei cognite in cognoscente esse habeat secundum quod habet esse determinatum in propria natura non autem ita recipitur forma rei cognite in cognoscente Unde et Commentator dicit in 3o de anima quod non est idem modus receptionis quo forme recipiuntur in intellectu possibili et in materia prima / quia oportet in intellectu cognoscente recipi aliquid immaterialiter / et ideo videmus quod secundum ordinem immaterialitatis ordo cognitionis rerum in eis invenitur / plante enim et alia que infra sunt nil immateriale possunt recipere et ideo omni cognitione privantur ut patet 2o de anima. Sensus autem recipit species sine materia sed tamen cum conditionibus materialibus Intellectus et a conditionibus materialibus species depuratas recipit Similiter et est ordo in cognoscibilibus res enim materiales ut Commentator dicit non sunt intelligibiles Sunt enim intelligibiles in potentia tantum Sed actu intelligibiles efficiuntur per lumen intellectus agentis sicut et colores actu visibiles per lumen solis Sed res immateriales sunt intelligibiles per se ipsas Unde magis note sunt secundum naturam quamvis minus note nobis quia ergo deus est in fine separationis a materia cum ab omni potentialitate sit penitus immunis / relinquitur quod ipse est maxime cognoscitivus et maxime cognoscibilis Unde eius natura secundum hoc quod habet esse realiter secundum hoc competit ei ratio cognoscibilitatis et quia secundum hoc deus est secundum quod natura eius est substantia secundum hoc et cognoscit secundum quod natura sua est maxime cognoscitiva. Unde Avicenna dicit in 8o sue metaphysice quod ipse est intellector et apprehensor sui eo quod sua quiditas spoliata est a materia rei que est ipse met

Ad primum ergo dicendum quod trinitas personarum multiplicatur in divinis per relationes que reales sunt in deo scilicet relationes originis Sed relatio que consignificatur cum dicitur deus se ipsum intelligit non est realis aliqua relatio sed rationis tantum. Quandocumque enim idem ad se ipsum refertur non est talis relatio aliquid in re sed in ratione tantum eo quod realis exigit duo extrema **Ad secundum** dicendum quod locutio illa qua dicitur quod sciens se ad essentiam suam redit / est locutio methaphorica Non enim in intelligendo est motus ut probatur in 7o physicorum Unde nec proprie loquendo est ibi recessus aut reditus Sed pro tanto dicitur ibi esse processus vel motus inquantum ex uno cognoscibili pervenitur ad aliud et in nobis fit per quendam discursum secundum quem est exitus et regressus anime nostre dum cognoscit se ipsam Primo enim actus ab ipsa exiens terminatur ad obiectum et deinde reflectitur super actum et demum super potentiam et essentiam secundum quod actus cognoscuntur ex obiectis et potentie per actus Sed in divina cognitione non est aliquis discursus ut prius dictum est quasi per notum in ignotum deveniatur Nichilominus tamen ex parte cognoscibilium potest quedam circulatio in eius cognitione inveniri scilicet cognoscens essentiam suam res alias intuetur in quibus sue essentie similitudinem videt et sic quodammodo ad suam essentiam redit non quod suam essentiam

ex rebus alns cognoscentes sic in nra aia attendebat Sz tn secdu q redito ad een
na sua in li° de caus nichil aud dr nisi subsistencia rei in seipa fforme enim in
se no subsistet . sut sup aud effuse et nullaten ad ipas collecte Sz forme in
se subsistentes ita ad res alias effunduti eas pficiendo ul eis influendo q i se
ipis psemanet 7 sm hunc mod deus maxime ad eenaz sua redit . qr omibus
pvidens ac p hc quodamo in omia exiens 7 pcedes in se ipo fixus 7 immixtus
pmanz Ad 2m dd q silitudo que e rela° reabs . distinctoz corp requirat Sed i
que e comis rela° tm suffit in silibus distincto vos Ad 3m dd q vle p ta
to e intele qr e abs ma sepatu Vn ia que no sut p actu intelctu nisi a ma
sepata sz sp sepa sut ab omi ma libea . maxie cognoscibilia sut . 7 sic de yma
xie intelligi° e qmus no sit vle Ad qrtu dd q deus 7 scit se 7 intelligit se
et cophendit se . qmus simpr loquedo infinitus sit no enim e infinitus pvatiue
sic enim ro infiniti cogruit qntiti hz enim ptem post ptez i infinitu Vn ipsu
e si deat cognosci sz rom sue infinitatis ut scz ps post pte cognoscat n° po
test cophendi qr nuqua potest veni ad fine cu fine no hbeat Sz dr deus
dr infinitus negatiue qr scz eius eena p aliquid no limitat Omis aut for
in aliq° recepta limitat sm mod recipients . Vn cu ee diui no sit i aliq°
receptu qr ipe e suu ee sm hc ee suu no e infinitu et ptanto dr deus eena
infinita Et quia in quolz intellectu creato vis cognoscitiua finita e cu sit i aliq° rece
recepta no pt intellectus nec pueniret ad cognoscendu ipm ita clare sic cognos
e 7 sm hc no pt ipm cophenderet qr no puet ad fine cognitois in ipo qd
e cophendere ut e dem e Sz qr cogno° q° eena diuina e infinita 7 vis co
gnoscitiua ipius infinita . sua cognito e tm efficax quata e eius eena . 7
io puet ad pfectaz sui cognitoz 7 sz hc cophende dr . no qr p cofusiom talem
ipi° cognito . finis ai statuat sz qr pt pfectoz cognitois cui nl deest Ad 6m
dd q intellectus ne cu sit finitus sz sua nez no pt aliq infinitu cophendere ul per
fecte intelligere 7 io supposita ista eius natura pcedit ro augi Sz na intellectus diui
e alia 7 ppt hc ro no se Ad 7m dd q si fiat vis in vbo deus ppe loquedo nc
e nc alius finitus e Sz p tanto dr finitus quia hc mo a se ipo cognoscit sit
aliquid finitu ab intellectu finito Sic enim intellectus finitus pt pueniret ad fine
cognitois i re finita ita intellectus eius puet ad fine sui ipius ul illa tn ro infini
ti qua dr intelligibile e infiniti pvatiue accepti de quo nl ad ppositu Ad 8m
dd q in omibus illis que designat qntitate in hiis que ad pfectoz ptinet
se . Si aliq copatu deo sit tale q simpr sit tale . Sic si deo copatu e magnu
qd sit simpr magnu Sz in ill° que ptinet ad pfectoz no se / no eniz se q si
deo aliq copatu sit 7 sit paruu quod simpr sit paruu qr omia deo copa
ato nl sut 7 tn simpr no nl sunt Vn quod e bonu deo simpr bonu est Sz
quod e finitu deo no se simpr finitu ee qr finitu ad quada impfectoz p
tinet . sz bonu ad pfectoz ptin vtr . scz tn aliquid simpr e tale qd sz indiui
u diuinu tale inue Ad nonu dd q cu dr deus finite seipm cognosceret hz
dupr pt intelligi Vno mo ut modus referatur ad rom cognitu ut scz cognoscat
se ee finitu 7 sm hunc intellectu e flm quia sic cognito sua eet flsa Alio° ut
modus referatur ad cognoscente 7 sic adhuc dupr pt intelligi Vno° ut li finite
nl aliud sit qm pfecte . ut dicatur finite cognoscere qui puet ad fine cogni
tois qr deus se ipm finite cognoscat Alio° ut li finite ptineat ad efficacia
cognitois 7 sm hc infinite cognoscat quia eius cognito e i infinitu effi
cax Ex hoc aut q e ipi infinitus nio pdicto no pt cocludi q se finite co
gnoscat nisi como quo dem e dim ee Ad decim dd q ro i a pcedit sz q
li finite ptz ad efficacia cognitois qr planu e q no cognoscat se finite
Ad vndecim dd q cu alius alio plus intelligere dicimus dupr pt intelligi
Vno° ut li plus ptineat ad modu rei cognite 7 sic nullus intelligentiu
plus alio intelligit . de re intellecta sz quod e intellecta / quicuqz enim rei intel
lecte plus attribuit ul mius qm na rei hz . errat 7 no intelligit Alio° pt
refa ad mod cognoscentis 7 c vnus plus alio intelligit sz q vnus alio pspicacius
cius intelligit sic angelus homie 7 deus angelo 7 hc ppt potectez vim intel
ligendi 7 silit e ex intelligenda ia que ad hc pbandu assumitur scz intelligere

rem alit qm sit Si enim hi alit sit modo rei cognite tunc nullus intelliges
intelligit rem alit quam sit quia hic esse intellige re alit quam sit Si aut sit
modo cognoscentis sic quilibet intelliges rem in alit alit intelligit aliter
quam sit, quia res que hz esse in alit immaterialiter intelligitur.

Tercio queritur Utrum deus cognoscat alia a se Et vr quod non Intellectum enim
est pfectio intelligentis Sz nihil aliud ab ipso pt esse pfectio eius quia sit
esset eo aliquid nobilius ergo nihil aliud ab ipso pt esse intellectum ab eo. Sz d. quod res
vel creatura secundum quod est cognita a deo est unum cum ipso Sz creatura non est unum
cum deo n secundum quod est in eo Si ergo deus non cognoscat creaturam n secundum quod est unum cum
eo non cognoscat creaturam n secundum quod est in eo et ita non cognoscit eam in propria natura
P Si intellectus divinus cognoscat creaturam aut cognoscit eam per essentiam suam aut
per aliquid aliud aliquid extrinsecum Si per aliud extrinsecum medium quod omne medium quo
cognoscitur sit pfectio cognoscentis quia est forma ipsius imprimitur in cognoscente
ut patet de specie lapidis in pupilla sequitur quod aliquid creatum a deo esset pfectio eius
quod est absurdum Si aut cognoscat creaturam per essentiam suam cum essentia
sua sit aliquid aliud a creatura sequitur quod ex uno cognoscit aliud Sz omnis intellectus
ex uno cognoscens aliud est intellectus discurrens et ratiocinans ergo in intellectu
divino est discursus et erit imperfectus quod est absurdum P medium per quod
res cognoscitur debet esse proportionatum ei quod per ipsum cognoscitur Sz essentia divina
non est proportionata ipsi creature cum in infinitum ipsam excedat Infiniti aut ad
infinitum nulla est proportio ergo cognoscendo essentiam suam non pt cognoscere creaturam
P Philosophus in XII methaphysice probat quod deus tantum se ipsum cognoscat Sz tantum id
est quod non cum alio ergo non cognoscit alia a se P si cognoscat alia a se tunc
cognoscat seipsum aut ergo eadem ratione cognoscat se ipsum et alia vel alia et alia
Si eadem cum seipsum per essentiam suam cognoscat sequitur quod et res alias per essentiam
eam cognoscat quod esse non pt Si aut alia et alia ratione cum cognitio
cognoscentis sequatur rationem qua cognoscitur contingit quod in divina cognitione
ratione eius multiplicitas et diversitas quod repugnat divine simplicitati non
ergo modo deus creaturam cognoscat P magis distat creatura a deo quam distat
persona patris a natura divinitatis Sz deus non eodem cognoscit se esse deum et se esse
patrem quia in hoc quod dicitur se esse patrem includitur notio patris que non includitur cum dicitur
cognoscit se esse deum ergo multo fortius si creaturam cognoscat alia ratione se ipsum
cognoscit et alia ratione cognoscit creaturam quod est absurdum ut probatum
est P eadem sunt principia essendi et cognoscendi Sz non eodem pater est pater et deus
ut dicit Augustinus ergo non eodem cognoscit patrem seipsum et se esse deum. Et multo
fortius non eodem cognoscit seipsum et creaturam si creaturam cognoscat P
scientia est assimilatio scientis ad scitum Sz inter deum et creaturam est minima assimilatio
cum sit in maxima distantia ergo deus minimam cognitionem vel nullam de crea
turis habet P quicquid cognoscit deus intuetur Sz deus ut dicit Augustinus
lo 83 q. nihil extra se intuetur ergo nihil quicquam extra se cognoscat P eadem est
comparatio creature ad deum que puncti ad lineam Unde Themistius Trimegistus
dicit Deus est spera intelligibilis cuius centrum ubique. circumferentia vero
nusquam per centrum exponet creaturam ut Alanus exponit Sz linee nihil
deperit de eius quantitate si punctum ab ea separatur ergo et nihil deperit pfectioni
divine si cognitio creature ei subtrahatur Sz quicquid est in eo ad eius pfectionem
pertinet cum nihil accidentaliter sit in eo. ergo ipse de creaturis cognitionem non habet P quicquid
deus cognoscit ab eterno cognoscit eo quod scientia sua non variatur Sz quicquid
cognoscit est ens quia cognitio entis non est n entis ergo quicquid cognoscit
deus ab eterno fuit. Sz nulla creatura fuit ab eterno ergo nullam creaturam
cognoscit P esse quod pficitur aliquo alio habet in se potentiam potentiam passivam
respectu illius. quia pfectio est quasi forma pfecti Sz deus non habet in se potentiam passivam
hic enim est principium transmutationis que a deo est expulsa ergo non pficitur aliquo modo
a se Sz pfectio cognoscentis dependet a cognoscibili quia pfectio cognoscentis
est in habitu quod actu cognoscat quod non est n secundum cognoscibile ergo deus non co
gnoscat aliud a se P ut dicitur in 1 methaphysice Motor est prior moto secundum naturam
Sz sic sensibile est motivum sensus ut ibidem dicitur Ita intelligibile movet intellectum

Si g° deus intelligeret aliud aliquid a se sequeretur q aliquid eet prius eo q° de ab
surdum ℞ Ome intellectum facit aliquam delectationem in intelligente Unde
in pmo metha omnes homines natura scire desiderant huius aut signum e sensuum
delectatio s q quedam libri huius Si g° deus aliquid aliud a se cognosceret
id aliud eet causa delectationis in ipso quod e absurdum ℞ nihil cognoscitur
nisi p natam entis Sz creatura magis h3 de no ee q esse ut p3 p mul
ta scorum dicta g° creatura magis e deo incognita q nota ℞ nihil
apprehenditur nisi s q h3 ronem veri sicut nihil appetitur nisi s q h3 ronem boni
Sz creature visibiles in scriptura cparantur mediato ut p3 eccl 3 & 1 q
apprehendit ventum et sequitur estum sic qui attendit ad visa mediatia r g°
creature magis sunt deo incognite q note ¶ Sz d q creatura no dicitur
eius n sm cparatonem ad deum Sz q creatura no cognoscitur a deo n mep
tu ad ipsum cparatur Si g° creatura s quod cparatur ad deum e mediatum
no eius 3 incognoscit no a deo cognosci potest ℞ nihil e in intellectu
q no sit prius in sensu Sz in deo no e ponere sensitivam cognitionem qr malius e
g° ipe no intelligit res creatas cum no sint prius in eius sensu ℞ res
precipue cognoscuntur p causas suas & maxime p causas que sunt cause ee rei Sz
ut h3 quattuor causas causa efficiens & finalis sunt cause ee rei fforma aut & ma
sunt causa eendi rem q intrant eius constitutionem Deus aut no e causa rerum
n efficiens & finalis g° nimis e quod de creaturis cognoscitur ¶ Sz q ad
hebr. 3° omnia nuda sunt et aperta oculis eius ℞ cognito uno correlativorum
cognoscitur aliud Sz prim & principiatum relative dicuntur g° cum ipe sit prius
rerum p essentiam suam cognoscendo essentiam suam cognoscit creaturas ℞ deus
e opus g° cadit eorum d3 dici omniscientes g° nec tum scit res nobiles s3 etiam viles
℞ anaxagoras posuit intellectum immixtum ut omnia cognoscat et obh
a pho comendatur in 3° de aia Sz intellectus divinus e maxime immixtus et
purus g° maxime omnia cognoscit no solum se s3 et alia ℞ quanto aliqu
aliqua forma sit simplicior tanto e plurium formarum cprehensiva Sz deus
e substantia simplicissima g° ipe e apprehensivus formarum omnium rerum. g° cogno
scit omnes res & no solum se ipsum / ℞ propter quod unumquodque tale ipm magis
Sz deus e causa cognoscendi omnes creaturas omnibus q cognoscunt Ipse enim
e lux qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum Jo. pmo g° ipse
maxime cognoscit creaturas ℞ sic aug probat in li de trin. nihil dili
gitur nisi cognitum Sz deus diligit omnia s que sunt sap. xi. g° et
omnia cognoscit ℞ in ps d2 Qui finxit oculum no considerat q sic
g° ipe deus qui fecit omnia considerat & cognoscit ℞ cognita causa
precipue formali cognoscitur effectus Sz deus e causa formalis exemplaris rerum
universarum g° cum se ipsum cognoscit cognoscit etiam creaturas ¶ Resolutio Di- Ro
q absque dubio credendum e q deus no solum se ipsum cognoscit s3 etiam omnia
alia quod quidem h° mo pbari pt. Ome enim quod naturaliter in alterum tendit
oz q h° eat sicat ex aliquo dirigente ipsum in finem alias casu illud
tenderet In rebus aut naturalibus invenimus naturalem appetitum quo unaque
q3 res in finem suum tendit Unde oz supra omnes res naturales ponere aliquem in
tellectum qui res naturales ad finem suum ordinavit & eis naturalem inclinationem
sive appetitum indiderit Sz res no pt ordinari ad finem aliquem nisi res
ipa cognoscatur & cum fine ad que ordinanda e Unde oz q in intellectu divino
a quo rerum origo necessario provenit & naturalis ordo in rebus sit naturalium rerum co
gnitio Et hanc pbationem innuit pho cum d3 Qui finxit oculum no considerat
ut rabi moyses dicit q idem e ac si diceret Qui oculum fecit sic proporcio-
natum ad suum finem q e eius actus sit visio ratione considerat oculi naturam sit
Sz oz videre ulterius p que modum creaturas cognoscit Sciendum e & q cum
ome agens. agat inquantum e in actu. oz q id quod p agentem efficitur aliquo
sit in agente. & inde e q oe agens agit sibi sile Ome aut id e in altero
e in eo p modum recipientis Unde si prima actum sit materiale effectus eius
in eo e quasi materiale & velut in virtute quadam materiali Si aut sit immateriale actum
primum etiam effectus eius in eo immaterialis erit Dictum aut e supra q s3 hoc

aliquid cognoscatur ab alio sed quod in eo immaterialiter recipiatur. Et inde est quod prima activa materialia
non cognoscunt effectus suos quia non sunt effectus in eis secundum esse, sed quod cognoscitiva sunt secundum
principia activa immaterialibus effectus sunt cognoscibiles secundum quid quia immaterialiter. Unde
omne primum activum immateriale cognoscit effectum suum. Et inde est quod in libro de causis
dicitur quod intelligentia cognoscit id quod est sub se inquantum est causa ei. Unde cum deus sit
vere immateriale primum activum, sequitur quod ipsum sit earum cognitivum. Ad 8um ergo dicendum quod
intellectus non est perfectus in intelligendo per illam rem quae cognoscitur. Res enim illa est extra
intelligentem, sed per rei similitudinem qua cognoscitur. Quia perfectio est in perfecto; lapis autem
non est in anima sed similitudo lapidis. Sed similitudo rei intellectae est in intellectu dupliciter[?]. Quandoque
ut aliud ab ipso intellectu, quandoque vero ut ipsa intelligentis essentia, sicut intellectus in
cognoscendo seipsum cognoscit alios intellectus inquantum ipsemet est similitudo aliorum
intellectuum. Sed similitudo lapidis in ipso existens non est ipsa essentia intellectus
quia recipitur in eo sicut forma quae est in materia; haec autem forma quae est aliud ab intellectu
quandoque comparatur ad rem cuius est similitudo ut causa eius, ut patet in intellectu practico,
cuius forma est causa rei operatae; quandoque autem est effectus rei, sicut patet de intellectu
speculativo nostro accipiente cognitionem a rebus. Quandocumque ergo intellectus cognoscit rem
aliquam per similitudinem quae non est intelligentis essentia, tunc intellectus perficitur per aliquid aliud
a se. Sed si illa similitudo sit causa rei, perficitur tamen similitudine et non a re cuius est similitudo, sicut
domus non est perfectio artis sed magis econverso. Si autem sit effectus rei, tunc res
erit etiam quodammodo perfectio intellectus, mediante scilicet actione sua in similitudinem vero eius formatam.
Cum vero similitudo rei cognitae est ipsa intelligentis essentia, non perficitur per aliud
a se, nisi forte active, ut potest si eius essentia sit ab alio effecta. Et quia intellectus
divinus non habet scientiam causatam a rebus nec similitudo rei per quam cognoscit res est aliud
quam sua essentia, nec essentia sua est ab alio causata, non sequitur ex hoc quod cognoscat res
alias, quod eius intellectus sit ab alio perfectus. Ad 9um dicendum quod deus non cognoscit
res secundum quod in ipso sunt, si li secundum referatur ad cognitionem ex parte cogniti, quia non
cognoscit in rebus solum esse quod habent in ipso, secundum quod sunt unum cum eo, sed etiam esse quod
habent extra eum, secundum quod diversificantur ab eo. Si autem li secundum determinat cognitionem ex
parte cognoscentis, sic verum est quod deus non cognoscit res nisi secundum quod sunt in ipso, quia
per similitudinem rei quae est idem cum ipso existens. Ad 10um dicendum quod deus hoc modo cognoscit
creaturas secundum quod sunt in ipso; effectus autem in quacumque causa existens efficiente
non est aliud ab ipsa, si accipiatur illud quod est per se causa, sicut domus in arte non est aliud
quam ipsa ars, quia secundum hoc effectus est in primo activo quod primum activum assimilat
sibi effectum; hoc autem est ex hoc ipso quo agit. Unde si aliquod primum activum agit
per suam formam tantum, sequitur quod hic est effectus eius in eo quod habet formam iam, nec effectus eius
in eo erit distinctus a forma sua; similiter nec in deo, cum agat per suam essentiam, effectus
eius erit distinctus in eo ab essentia sua, sed omnino unum. Et ideo hoc quod cognoscit
creaturas non est aliud quam essentiam suam; nec tamen sequitur quod cognoscendo effectum per hoc quod
essentiam suam cognoscit sit aliquis discursus in intellectu eius. Tunc enim dicitur solum intellectus
de uno in aliud discurrere quando diversa apprehensione utrumque apprehendit, sicut
intellectus noster alia apprehensione apprehendit causam et effectum, et ideo effectum per causam cognoscens
dicitur discurrere in effectum. Quando vero in alio actu fertur fertur potentia cognoscitiva in medium
quo cognoscit et in rem cognitam, tunc non est aliquis discursus in cognoscente,
sicut visus cognoscens lapidem per speciem lapidis in ipso existentem vel res quae
resultant in speculo per speculum non dicitur discurrere, quia idem est ei ferri in similitudinem
rei et in rem quae per talem rem cognoscitur. Hoc modo autem deus per essentiam suam
effectus suos cognoscit sicut per similitudinem rei cognoscitur res ipsa. Et ideo uno
cognitione se et alia cognoscit, ut etiam dicit Dionysius VII c. de di. no. sicut dubium
non est deum apprehendere[?] habet sui ipsius cognitionem, alia autem quemdam[?] ex isto omnia apprehendentem,
et ideo neque discursus est in eius intellectu. Ad 11um dicendum quod dicendum quod proportio
proportionabilium duplex. Uno modo quia inter ea attenditur proportio, sicut duo et quatuor proportionantur
duobus, quia se habent in dupla proportione ad duo. Alio modo proportionaliter,
ut si dicamus sex et octo esse proportionata, quia sicut sex est duplum
ad tria, ita octo ad quatuor. Est enim proportionalitas similitudo proportionum,
et quia in omni proportione attenditur habitudo ad invicem eorum quae proportionari dicuntur
secundum aliquem determinatum excessum unius super alterum, ideo impossibile est infinitum aliquo proportione

nari finito p modu pporconis s in hijs que pporconata dic p modu ppor
conalit non attendit similitudo corp admuice s sit similitudo aliquorum du
orum ad alia duo et sic mlt plribz ee pporconatu infinitu finito qz sicut
quodda finitu e equale cuidaz finito ita infinitu e equale alti infinito
et s hunc modu oz ee pporconatu mime ei quod p ipm cognoscit ut sz
sic se ht mediu ad aliquid demostradu ita se ht quod p ipm cognoscit
ad hoc qd demostret et sic mlt plribz eenaz diuinaz ee me quo creatura co
gnoscit Ad qntu dd qd aliqui intr dupli modo in se ipo qm sz ext
ipa re intta uel cognita scat acies intuetis Alio vo aliquid i alio
quo cognito et id cognoscit deus qd se ipm tm cognoscit in se ipo Alia
vo in se ipis cognoscit s cognoscendo sua eenaz Et sm hc plures dr qd deus
tm se ipm cognoscit tui et gsonat dionisij dictu v c de diuinis noi
Deus inqr existencia cognoscit no quesit existentiu s que sit sui
ipius Ad 6m dd qd si racio cognitois accipiatur ex pte cognoscentis
deus ead rone se cognoscit et alia qz et ide cognoscit et ide cognitois actu
et id mediu e cognoscendi Si aut accipiatur eo ex pte rei cognite sic
no ead rone se cognoscit et alia qz no e eadem similitudo sui et aliorum
ad mediu quo cognoscit qz ipe ille medio e id p eenaz res aut alie
p assilacoz et io se ipm cognoscit p eenaz alia vo p silitudiez ide tn e
quod e eius eena et aliorum silitudo Ad septim dd qd ex pte cog
scentis omo ead cognitoe deus cognoscit se ee deu et se ee prem Sz
tn no e idem quo cognoscit ex pte cogniti Cognoscit em se ee deu
qz no idem quod cognoscit ex pte cogniti Cognoscit em se ee deu
deitate et se ee prem prnitate que sm modu intelligedi no ide e qd
deitas qmuis realit unu sit Ad octavum ddm qd id qd e pnm eendi
et e pncipiu cognoscedi ex pte rei cognite qz p sua pua res cogno
scibilis e Sz illud quo cognoscit ex pte cognoscentis e silitudo rei uel
pncipiorum eius que no e pnm eendi ipi rei nisi forte in pctica cognitoe
Ad nonum dd qd silitudo aliquorum duorum adinuice pt dupliciter attendi
vno modo sm quenienciaz in ipa et tlis silitudo no requiritur inter cogno
scens et cognitu ymo videmus quqz qd qnto tlis silitudo e minor tnto
tanto cognitio e pspicacior Sic inior e silitudo silitudis que e i intellectu
ad lapidez qd illius que e i sensu cu sit magis a ma remota et tn intellectus
pspicacius cognoscit qm sensus Alio modo qntu ad repntacoz et h silitudo req
rit cognoscentis ad cognitu Qmuis i sit minima silitudo creature ad dm
sm quenientia in na e tn maxima silitudo sm qd expssissime diuina eena
repntat creaturaz et ideo intellectus diuinus optime rem cognoscit Ad x
dd qd tn dr deus esse se uel intueri intellectus e sic in quo intueatur no sicut
quo intueatur Illud em in quo alia intuetur e ipe Ad xim dd qd s
intes A linea si diminuatur punctus in actu nl deperat in linee quantitate
Si tn diminuat a linea qd no sit terminata ad punctu pibit linee sub
stantia Silit et e de deo No em aliquid deo deperit si eius creaturaz
ponat no ee deperet tn pfecto eius si auferatur ab eo ptas p ducedi
creaturaz Non aut cognoscit res solu sm qd sut in actu s et s quod
sut in po eius Ad xij dd qd qmuis cognitio no sit nisi entis no tn
oz qd id quod cognoscitur sit tunc ens i sua na qm cognoscitur sic em
cognoscimus distancia loco ita cognoscimus distacia tpe ut pz de ptitis
et ita no e incqueus si cognitio ponatur etna de rebus no etnis Ad
xiij dd qd pfectois nome si sincte accipiatur i deo no pt poni qz nl
e pfectu ni quod e fctm Sz in deo nome pfectois accipit magis negatiue
qz positiue ut dicatur pfectus qz ei nl deest ex omibus no qd sit aliquid i eo
quod sit in po ad pfectoem uel qd aliquo pficiatur qd sit actus eius et eo non
e in eo po passiua Ad qrtudecimum dd qd intellile et sensile no mouet
sm uel intellectum ni s qd cognitio sensitiva uel intellectiva a rebus accipitur No e aut
tlis diuina cognitio et ideo racio no pcedit Ad xvm dd qd s phm in 2 me
thap et x ethicorum delectacio intellectus e ex opacone quenienti Vnde ibi dr qd deus
vna et simplici opacione gaudet Sm hc i aliquid intelligile e causa

delectacionis intellectui s; qd e cu opacone eius hec aut e sm qd fat silitudinez suaz
in ipo quo intellectus ope informatur Vn pz q rex que intellectus intelligitur non
e cu delectacoe i intellectu nisi qn conjugato intellectus a rebus accipitur quod non
e in intellectu diuino Ad xviij dicendum q ee simplex et absolute dictum de solo di
uino ee intelligitur sicut et bonum vnde aug dicit mathei xix Nemo bonus nisi solus deus
Vn quantu creatura accedit ad deu tantum hz ee quantu vo abeo recedit tm
hz de no ee et quia no accedit ad deu nisi sm qd ee finitum participat
distat aut in infinitu. io dicitur q plus hz de no ee quam de ee et tn illud
ee quod hz et a deo sit a deo cognoscitur Et silit dicendum ad decimumseptimum q creatura
atura visibilis no hz veritate n q accedit ad prima veritate sm vo quod ab
ea recedit hz falsitatez ut et Auicenna dt Ad xviij dicendum q quicquid conparatur
patur deo duplex vt s comensuratoz ad deu a quo ee recepit et hec sciam
hz ee quo conparatur ad deu et etiam a deo cognoscibile e Ad xix dicendum q
vm id e intelligendum de intellectu nro qui a rebus scias accipit. gradatim enim
res a sua materialitate ad immaterialitez intellectus deducitur scz mete materialitte ffig et lo
oz ut qd e in intellectu nro. prius in sensu fuit qd in intellectu diuino locum non
hz Ad xx dicendum q quis agens materiale vt Auicena dt no sit nisi causa
fiendi. cuius signum est q eo desinente no cessat ee rei s; fieri solum. Agens
tn diuinum quod e influens ee rebus e omnibus rebus causa essendi quibus vero
constitutoz no mancat et tn e silitudo principioz essencialium que intrant
rei constitutoz et io no solum cognoscit fieri rei. s; ee eius et principia essencialia.
Quarto queritur vtrum deus de rebus habeat propriaz cognitionem. Capitulus
et determinatum est vt videtur q no. quia sicut dicit Boecius Vle e dum intelligitur singulare
dum sentitur s; in deo no e cognitio sensitiua s; intellectiua tm go deus no hz
n vlem cognitionez de rebus 2 praeterea si deus cognoscat creaturas aut cognoscit eas
pluribus aut vno Si pluribus go eius scia plurificatur etiam ex parte cognoscentis
quia illud quod cognoscitur in cognoscente e. Si aut vno et per vnum
de multis no pt haberi cognitio propria et distincta videtur q deus no habeat propriaz
cognitionez de rebus 3 praeterea sic deus e causa rerum eo q eis esse influit Nam
ignis e causa caloris ex hoc q eis calorem influit Sz si ignis se ipsum cognos
ceret cognoscendo calorem suum no cognosceret alia nisi inquantum sunt calida
go deus cognoscendo essenciaz suaz no cognoscit alia n inquantum sunt entia
Sz istud no e habere propriaz cognitionez de rebus 4 praeterea propria cognitio de re ali
qua haberi no pt n per speciem que nil plus nec minus contineat quam in re sit
Sic enim viridis color imperfecte cognoscitur per speciem deficientez ab ipo scilicet
nigri Ita imperfecte cognosceretur per speciem excedente scilicet albi in quo perfectis
sime natura coloris invenitur. Vn et albedo e mensura omnium coloz ut dicitur i x
methe Sz quantum essencia diuina superat creaturaz. tm creatura deficit a diuina
mete Cu go diuina essencia non proprie et complete possit cognosci mete creatura
nec creatura poterit cognosci proprie mete essencia diuina Sz deus no cognoscit
creaturaz nisi per essenciaz sua. go no hz propriaz cognitionez de rebus creatis
5 praeterea omne medium quod facit propriaz cognitionez de re pt assumi ut medium
demonstracionis ad concludendum id Sz essencia diuina no hz modo se hz ad creaturaz
ats creature essent conclusiones diuina essencia fuit, go deus cognoscens creaturas
per essenciaz suaz no hz propriaz cognitionez de rebus 6 praeterea Si deus cognoscit creatu
ras aut cognoscit ea in propria natura aut in ydea Si in propria natura. tunc
propria natura creature e medium quo deus cognoscit creaturaz Sz medium
cognoscendi e perfectio cognoscentis go natura creature erit perfectio diuini in
tellectus quod e absurdum Si vo in ydea cognoscit creaturaz cum
ydea sit magis remota a re quam essencialia vel accidentalia rei propriorez
cognitionez habebit de re quam illa que fit per essencialia vel accidentalia rei
Sz omnis propria cognitio de re habetur per essencialia vel accidentalia eius que conferunt
accidentia magna partem conferunt ad cognoscendum qd quid e ut dicitur in primo
de anima go deus no hz propriaz cognitionez de rebus 7 praeterea per medium vle no pt
haberi propria cognitio de aliquo particulari sicut per animal no pt haberi propria cognitio de homine
Sz essencia diuina e medium maxime vle que continet se hz ad omnia cognoscibilia
go deus per essenciam suaz no pt habere propriaz cognitionez de creaturis 8 praeterea.

cognitio disponitur secundum medium cognoscendi. Ergo propria cognitio non habetur nisi per proprium medium. Sed essentia divina non potest esse proprium medium cognoscendi hanc creaturam, quia si esset proprium iam ulterius non esset medium cognoscendi; quod enim est huic et alteri commune est utrique et non proprium alteri. Ergo deus per essentiam suam creaturas cognoscens non habet propriam cognitionem de eis. ¶ Praeterea dicit Dionysius vii c. de di. no. quod deus cognoscat materialia immaterialiter et multa unite sive distincta indistincte. Sed talis est divina cognitio qualiter deus res cognoscat. Ergo deus habet indistinctam cognitionem de rebus et ita non proprie cognoscit hoc vel illud. ¶ Sed contra nullus potest discernere inter ea de quibus non habet propriam cognitionem. Sed deus hoc modo creaturas cognoscat quod inter eas discernit. Cognoscit enim hanc non esse illam, alias non daret singulis suam capacitatem nec redderet unicuique secundum opera sua iuste de actibus hominum iudicando. Ergo deus habet propriam cognitionem de rebus. Praeterea nil imperfectum est deo attribuendum. Sed cognitio qua res cognoscitur aliquid in communi et non in speciali simpliciter est imperfecta cum ei aliquid desit. Ergo divina cognitio non est in communi tantum de rebus sed etiam in speciali. Praeterea sic hoc accideret deum qui est beatissimum esse insipientissimum si non cognosceret hoc de rebus quod nos cognoscimus, quod patet esse inconveniens, ut habetur per philosophum in libro de anima et in iii metaphysice.

¶ Responsio dicendum quod ex hoc ipso quod deus res ordinat ad suum finem probari potest quod deus habet propriam cognitionem de rebus, quia non potest res aliqua in proprium finem ordinari per aliquam cognitionem ~~de rebus~~ nisi cognoscatur propria eius natura secundum quam habet determinatam habitudinem ad finem illius. Qualiter hoc autem esse possit hoc modo considerandum est. Per cognitionem enim cause est cognitio effectus secundum hoc quod effectus ex causa consequitur. Unde si sit aliqua causa universalis cuius actio ad aliquem effectum non determinatur nisi mediante aliqua causa particulari, per cognitionem illius cause communis non habetur aliqua propria cognitio de effectu sed scietur in communi tantum. Sicut actio solis determinatur ad productionem huius plante mediante vi seminativa que est in terra vel in semine. Unde si sol cognosceret se ipsum non haberet cognitionem propriam de hac planta sed communem tantum, nisi cum hoc cognosceret propriam causam eius. Et ideo quod habeatur propria causa et perfecta cognitio de aliquo effectu oportet quod in cognoscente concurrant omnes cognitiones causarum propriarum et communium. Et hoc est quod philosophus dicit i physicorum: tunc cognoscere unumquodque arbitramur cum causas cognoscimus primas et principia prima usque ad elementa, idest usque ad causas proximas, ut commentator exponit. Cum autem hoc aliquid in cognitione divina ponimus, scilicet quod ipse per essentiam suam est causa eius, sic enim in ipso est ut cognosci possit. Unde cum ipse sit causa omnium causarum propriarum et communium, ipse per essentiam suam cognoscat omnes causas proprias et communes, quia nihil est in re per quod determinetur eius natura communis cuius deus non est causa. Et ideo per quam rationem ponetur cognoscere rerum naturam communem per eandem ponetur cognoscere propriam naturam uniuscuiusque et proprias causas eius. Et hanc rationem assignat Dionysius vii c. de divinis nominibus: Si secundum unam causam deus omnibus existentibus esse tradidit, secundum eandem causam sciet omnia. Et inscia ipsa enim omnium causa se ipsam cognoscens vacaret alicui si ea que sunt ab ipsa et quorum est causa ignoraverit. Vacare dicit deficere a totalitate alicuius quod in re invenitur, quod scilicet si aliquid eorum que sunt in re ignoraret. Et sic patet ex dictis quod omnia signa que inducuntur ad manifestandum quod deus perfecte omnia cognoscat sunt deficientia, sicut quod inducitur de puncto qui si se cognosceret diceret quod lineas cognosceret, et de luce quod cognoscendo se cognosceret colores. Non enim quicquid est in linea potest reduci in punctum sicut in causam, nec quicquid est in colore ad lucem. Unde punctus cognoscens se ipsum non cognosceret lineas nisi in universali, sicut nec lux colorem. Secus autem est de cognitione divina ut ex dictis patet.

Ad primum ergo dicendum quod verbum illud Boetii est intelligendum de intellectu nostro, non autem de intellectu divino qui singularia cognoscere potest ut inferius dicetur. Et tamen intellectus noster singularia non cognoscens propriam habet cognitionem de rebus cognoscens eas secundum proprias rationes speciei. Unde et si etiam intellectus divinus singularia non cognosceret nihilominus posset de rebus propriam cognitionem habere. **Ad secundum** dicendum quod deus cognoscit omnia uno quod est ratio plurium, scilicet essentia sua que est similitudo rerum omnium, et quia essentia sua est propria ratio uniuscuiusque rei, ideo de unoquoque propriam cognitionem habet. Qualiter autem unum possit esse multorum ratio propria et omnibus sit communis patet

Rᵒ

unum potest esse
multorum ratio
communis et propria

essentia enim divina secundum hoc est alicuius rei quod res ipsa divinam essentiam imitatur. Nulla autem
res imitatur divinam essentiam ad plenum. Sic enim non posset esse nisi una imitatio
ipsius, nec sua essentia esset per modum istum nisi unius propria ratio, sicut una sola est ima-
go patris perfecte eum imitans scilicet filius. Sed quia res creata imperfecte imita-
tur divinam essentiam, contingit esse res diversas diversimode imitantes, in quarum tamen
una est aliquid quod non deducitur a similitudine divine essentie, et ideo id quod est proprium vnicui-
cuique rei. Licet in divina essentia quod imitetur, et secundum hoc divina essentia est simili-
tudo rei quantum ad proprium ipsius rei et est propria ipsius ratio et eadem ratione est
propria ratio alterius et omnium aliorum. Est igitur communis omnium ratio inquantum ipsa est
res una quam omnia imitantur. Sed est propria ratio huius vel illius secundum quod res
ea diversimode imitantur et propriam cognitionem divina essentia facit de unaquaque
re inquantum est propria ratio uniuscuiusque. Ad 3m dicendum quod licet non est causa calidorum
quantum ad omne id quod est in eis invenitur, sic autem est de essentia divina et ideo
non est simile. Ad 4m dicendum quod albedo superabundat a videtur colore quantum ad al-
terum corpus quod est de ratione coloris scilicet quantum ad lucem quod est quasi formale in compo-
sitione coloris et secundum hoc est mensura aliorum colorum. Sed in coloribus invenitur aliquid
aliud quod est quasi materiale in ipsis scilicet terminatio dyaphani, et secundum hoc albedo non
est mensura colorum, et sic patet quod in specie albedinis non est totum quod in aliis
coloribus invenitur. Et ideo per speciem albedinis non potest haberi propria cognitio de qua-
libet aliorum colorum. Secus autem est de essentia divina. Et preterea in essentia
divina sunt res alie sicut in causa. Alii autem colores non sunt in albedine sicut in
causa et ideo non est simile. Ad 5m dicendum quod demonstratio est actus rationis qui quodam
discursu intellectus perficitur. Unde intellectus divinus qui sine discursu est non
cognoscit per essentiam suam effectus quasi demonstrando, et sic certiorem cognitionem habeat
de rebus per essentiam suam quam demonstrator per demonstrationem. Sequitur etiam essen-
tia eius comprehendet certius per eam singulorum naturam cognoscet quam per medium de-
monstrationis conclusio cognoscitur. Nec tamen sequitur quod effectus dei sint ab eterno propter
hoc quod essentia eius est eterna, quia effectus non sunt hoc modo in essentia ut ff
in scriptis sunt, sed ut quando sunt quam scilicet divina sapientia velit. Ad sextum
dicendum quod deus cognoscit res in propria natura si ista determinatio referatur ad cog-
nitionem ex parte cogniti. Si autem loquamur de cognitione ex parte cognoscentis
sic cognoscit res ut ydeas, id est per ydeam que est similitudo omnium que sunt in re
et actu humanum et essentialium quamvis ipsa non sit actus rei neque essentia eius
sicut et similitudo rei in intellectu nostro non est essentialis et actualis ipsi rei sed similitudo
vel essentie vel actualis. Ad 7m dicendum quod essentia divina est vere medium cognitionis
utpote causa. Alio autem se modo habet ad faciendam cognitionem rerum quam universalis et
forma universalis. In forma enim universali est effectus quasi in potentia materiali sicut differentie sunt
in genere secundum proportionem qua forme sunt in materia ut Porphirius dicit. Sed ef-
fectus sunt in causa in potentia activa, et quia unumquodque cognoscitur secundum quod est in
actu et non secundum quod est in potentia, ideo secundum quod differentie specificate generis sunt
in genere in potentia non sufficit ad hoc quod secundum formam generis habeatur propria cognitio de specie.
Sed ex hoc quod propria alicuius rei sunt in aliqua causa activa sufficit ut per causam illam
habeatur cognitio de ipsa re. Unde per ligna et lapides non cognoscitur domus
sic cognoscitur per formam suam que est in artifice, et quia in deo sunt propria cog-
res uniuscuiusque rei sicut in causa activa, ideo essentia sua est vere medium per propriam
cognitionem faciens de unaquaque re. Ad 8m dicendum quod essentia divina est et commune
medium et proprium sed non secundum idem ut dictum est. Ad nonum dicendum quod cum dicitur deus cogno-
scat distincta indistincte, si li indistincte determinat cognitionem ex parte cog-
noscentis sic verum est et intelligitur dictio quia ipse una cognitione omnia di-
stincta cognoscit. Si autem determinet cognitionem ex parte cognoscentis co-
gnite sic falsa est. Deus enim cognoscit distinctionem unius rei ab alia et cog-
noscit id per quod unum distinguitur ab alio. Unde propriam cognitionem habet de unoquoque.

Quinto queritur. Utrum deus cognoscat singularia. Et videtur quod non. Intel-
lectus enim noster singularia non cognoscit quia est a materia separatus. Sed intellectus

diuin9 e multomag9 sepatus a mia qm intel go sinrla no cognoscat / Sz d.
q intellect9 nr no hz hc ppm q singlaria no cognoscit qz e immalis B q
q intellect9 nr no hz hc ppm q singlaria no cognoscit ... sz hc quia
abstrahit a reb9 cognitom / Sz q intellect9 nr no accipit a reb9 n intellectu se
su ul imaginatoe p pus / go a reb9 accipiunt sens9 et imaginato qm intellect9
et tn per sensu 7 imaginatom singlaria cognoscunt go no e aliqua ro q intellect9
singlaria no cognoscat · qz cognitom a reb9 accipit / Sz d q intellect9 ac
cipit a reb9 forma penit9 depuratam no aut sens9 7 imaginato Sz q
depuratio forme in intellectu recepte no e racio quare intellect9 singlaria no co
gnoscat rone tmi a quo imo pm hc mag9 dz cognoscere · qz p hc tota
assilatoz suaz trahit quod a re recipit / relinquit go q depuratio forme
no impedit cognicoz singlarium n p tmi ad quez qui e puritas qua i intellectu
hz Sz ista puritas forme e tm pp immunitate intellect9 a ma go ista e sola
ro quare intellect9 nr singlaria no cognoscit qz e a ma sepat9 7c hec ppo
situ q de9 singlaria no cognoscat / p9 si de9 cognoscit singlaria oz q oia cognos
cat / quia eade e ro de vno et de omib9 Sz no cognoscit oia · go nulla
cognoscat / pbo medie Sic dt Aug9 in Enchiridion Melius e multa
nescire qm scire sz vilia · B mlt singlaria mlta sunt vilia / tu go quod meli9
e sit deo reponendu · vr q no omia singlaria cognoscat p9 omis cognito
sit p assilatoz cognoscentis ad cognitu Sz nulla e assilatio singlarium ad deu qa
singlaria sunt mutabilia 7 malia 7 mlta alia huius9 hnt quorum 2ria penitus
sunt i deo go de9 singlaria no cognoscat p9 quidq9 de9 cognoscat pfecte co
gnoscit Sz pfecta cognitio no hetur de re n qm cognoscitur eo mo quo
e Cu go de9 no cognoscat singlare eo mo quo e · qz singlare malit e / de9
aut inmalr cognoscat vr q de9 no possit pfecte singlaria cognoscere 7 ita
non cognoscat Sz d. q pfectu cognitio requirit ut cognoscens cognoscat
re eodem quo e ut mod9 accipiatur ex pte cogniti / no aut si accipiatur
ex pte cognoscentis Sz q cognitio sit p applicatom cogniti ad cognoscente go oz
q idi sit mediu cogniti & cognoscentis 7c pdca distincto nulla vr p9 B phm
Si de mlt inveniere rem aliq oz q aliq cognitoz de ea phabeat nc
Si de alr ... sic dt B
suffit q p forma quem heat n forma illa p aliq cogtat Sic dt B
sufficit q p formaz quem heat n forma illa p aliq cognoscatur Sic dt B
uu amissu querere no possz quet nisi aliqua notiaz de ipo phabeat qz
no cognosceret qm et eu inveniret nc sufficeret q sciret ea ee hoiez qz
sic eu a ceteris no cognosceret Sz oz q heat aliquaz notiaz p ea que
sunt ei ppia Si go de9 dz cognoscere aliq singlare oz q forma qmis p qua co
gnoscat sit ei ppa tu go no sit aliq in ipo per
gnoscat sz ecena sua p aliquid ghat tu go no sit aliq in ipo per
qd eu possit vr q ipo singlaria no cognoscat / Sz d. q ia sse p qua de9
cognoscat ita e qmis q tn e ppa vnicuiq Sz 2pm et que adiunte
opponunt go no pt ee q idi sit forma ppa 7 qmis p9 cognitio visus no
debiat ad aliquod coloratu p lucez q e mediu i visu B debiat per
obm qz e res ipa colorata Sz in diuina cognitoe ecena eius q res
cognoscat · ecena eius se hz sic me cognitois 7 sic lux quedaz p quaz
omia cognoscuntur ut ex dt dnios vn c. de di no · go cognitio eius non
determinatur ad aliqd singulare 7c singlaria no cognoscat p9 tu sit qualitas stlis
fora p eius variatom mutatur subm Sz ad variatoz scitorum mutatur scia
qz si te sede sciui · te surgete · sciam amisi · go ad variatom scitorum muta
scie Sz de9 non mutari pt go singlaria que sunt variabilia ab eo scita ee
no pnt p9 n9 pt scire singlaria n sciat id p qd singlare 2pletur Sic 2ple
tur singlarum incoptu h9 e ma · de9 aut maz no cognoscat go nc singlaria
2bo me quedam sunt ut dt Boeci9 7 2tor i 2 metz que sunt nob difficia
lia ad cognoscendu pp defectu nrm sic ea qe sunt maxima i natura
ut subae imales q vero que cognoscuntur pp sui defectum sic illa qe hnt

nūm de eē ut motꝰ et tpus & vacuū & huiōi Sz mā pma hz mīm de
esse go deꝰ māz nō cognoscat cū de se sit incognoscibilis / Sz d. q̄ q̄uis
sit incognosl in intellu nostro ē tn cognoscat i intellu diuino Sz q̄ intellꝰ
nr cognoscat rem p similitudinez acceptaz a re Sz intellꝰ diuinꝰ p similitudinez q̄
ē causa rei Sz maior ꝯuenientia requiritur inter similitudinez que ē cā & rez
ipam q̄m inter alia similitudinez Cū go defectus māe sit in cā ut nō possit
eē in intellu meo tanta similitudo que sufficiat ad eiꝰ cognicionem multo
forciꝰ erit in causa ut nō sit in intellu diuino similitudo māe ad ipaz
cognoscendaz P̄ Algazel hec ē rō quare deꝰ cognoscat seipm̄ q̄z
que ad intelligendū requiruntur sunt substā intelligens que sit a mā sepata
& intelligibile sepatum a mā & vtrmq3 in deo inveniuntur ex
quo h3etur q̄ nil nisi incorporeū ē a mā sepatum intr Sz sinularē incorporeuz
ē huiusmodi nō ē a mā sepatū go singulare intelligi nō pt P cognicio
mea ē inter intelligentez & obm̄ & q̄nto cognicio magis a cognoscente de
silit tanto imperfectior ē Quandoq3 aut in aliqd cognicio fertur qd ē ex
cognoscentez in aliud desilit Cū go cognicio diuina sit pfectissima nō
vr̄ q̄ cognicio eiꝰ sit de singularibꝰ que sunt extra ipm̄ P cognicōis actꝰ
sic dependz a potēa cognitiua essenialr ita essenialr dependz ab obō
cognoscibili Sz inꝯueniens ē ponē q̄ actꝰ diuine cognicōis qui ē sua essēa
ab aliquo extra se essenialr dependeat go inꝯueniens ē dicē q̄ cognoscat singularia
que sunt extra ipm̄ P nil cognoscitur nisi p modū qui ē in cognoscente ut
Boeciꝰ dt in v de ꝯsol Sz res sunt in deo inmaterialr & ita absq3 ꝯdicōne
māe et ꝯdicōnibꝰ ipiꝰ go nō cognoscat ea que a mā dependz sic sunt
singularia / Sz h ē qd dr i Cor pm̄ Tunc cognoscā et cetera Ipē aute
apl̄us q̄ loquebatur quoddaz singulare erat go singularia a deo cognita sunt
P res cognoscuntur a deo inquātū ipē ē cā earū ut ex p̄dictis p3 Sz ipē
ē cā singularium go singularia cognoscat P Impossibile ē cognoscere naz instru
menti nisi cognoscatur id ad quod instrumentum ē ordinatum Sz sensꝰ sunt q̄ po
tencie instrumentales ordinate ad singularium cognicōez Si go deꝰ singularia nō cog
sceret et naz sensꝰ ignoraret & p ꝯñs etiā naz intellcꝰ humani cū forme
in imaginacōe existentes sunt subiectum obm̄ qd ē absurdū P potēa dei &
sapiā adequantur / go quicquid subest potencie subest eiꝰ sciencie. Sz po
eiꝰ se extendit ad producticōez singularium go et sciā eiꝰ se extendit ad
cognicōez eorundē P sicut supra dcm̄ ē deꝰ hz cognicōez de rebꝰ ppriaz et
distinctaz. Sz hoc nō esse nisi sciret ea quibꝰ res adinvicē distinguntur go cog
sciret singulares ꝯdicōes cuiuslibet rei p quas vna res ab alia distinguitur & go cog
scit singularia in sua singularitate / Rº Rndeo dicendū q̄ ~~circa~~ hoc multipliciter erratū fuit
Quidā enim ut recitat in xj metaphisice Negaverunt deū singularia cognoscere
nisi forte volentes in vlī naz intellcꝰ diui ad mensuraz intellcꝰ nri coartare
Sz hic error p rōnem phi pt destrui quā contra empedoclem inducit
i pmo de aīa & in 3 metaphisice Si enim ut ex dictis empedoclis sequebatur
deus odium ignoraret q̄ alia cognoscebat sequitur deū eē insipientissimum cū
tn ipē sit felicissimus & per hoc sapientissimus. Simil et ponatur singularia igno
rare que nos cognoscimus Et ideo alii dixerunt ut avicenna & sequaces
eiꝰ q̄ deꝰ vnumquodq3 singularium cognoscit q̄ in vlī dū cognoscit omnes cās
vlēs ex quibꝰ singulare producitur. sicut siquis astrologus cognosceret omnes mo
tus celi et distancias corporū celestium cognosceret vnamquamq3 eclipsim
q̄ futurā ē usq3 ad centum annos nō tn cognosceret inquātū / eaz ē singulare qd
dam ut sciret eaz nunc eē vl nō eē sic rusticꝰ cognoscit dū videt eaz
& hoc modo ponunt deū singularia cognoscere & nō q̄ singularez naz corporū inspi
ceret Sz p potencioz vtrmz earu. Sz hec etiā posicio stare nō pt q̄ ex causis
vlibꝰ nō ꝯstituuntur nisi forme vles si nō sint aliqd p quod forme indiui
duentur Ex formis aut vlibꝰ ꝯgregatis quotcumq3 fuerit nō ꝯstituunt aliqd
singulare quia adhuc collectio illarum formarū pt intelligi i pluribꝰ eē. et

ideo si aliquis modo superius dicto per tales vices eclipsim cognosceret nichil singulare sed universale
cognosceret tantum. Virtus enim effectus proportionatur virtuti particulari aut plurium, et re-
manet predictum inconveniens quod deus singularia ignoraret. Et ideo simpliciter concedendum est quod deus
singularia cognoscat non solum in universalibus causis sed etiam unumquodque secundum propriam et singularem
sui naturam. Ad cuius evidentiam sciendum est quod scientia divina quam de rebus habet comparatur
scientie artificis eo quod est causa omnium rerum sicut ars artificiatorum. Artifex autem secundum hoc
cognoscit artificiatum per formam artis quam habet apud se secundum quod ipsum producit. Ar-
tifex autem non producit artificiatum nisi secundum formam quia materiam natura preparavit. Et ideo
artifex per artem suam non cognoscit artificiata nisi ratione forme. Omnis autem
forma de se universalis est. Et ideo edificator per artem suam cognoscit quidem domum
in universali, non autem hanc vel illam nisi secundum quod per sensum eius notitiam habet. Sed si forma
artis esset productiva materie sicut est forme, per eam cognosceret artificiatum et ratione
forme et ratione materie. Et ideo cum individuationis principium sit materia, non solum cognosceret
individuum secundum naturam universalem sed etiam in quantum est singulare quoddam. Unde cum ars divina
sit productiva non solum forme sed etiam materie, in arte sua non solum existit simili-
tudo forme sed etiam materie. Et ideo cognoscit res et quantum ad naturam et quantum
ad formam. Unde non solum universalia sed etiam singularia cognoscit. Sed tunc restat
dubium, cum omne quod est in aliquo sit in eo per modum eius in quo est, et ita simili-
tudo rei non sit in deo nisi immaterialiter. Unde et quod intellectus noster ex hoc ipso quod immaterialiter
recipit formas rerum singularia non cognoscit. Deus autem consistit ... Cuius ratio
ex ipso apparet si consideretur diversa similitudo quam habet ad rem similitudo rei que
est in intellectu divino. Illa enim que est in intellectu
est in intellectu nostro est similitudo rei que est in intellectu nostro ... agendo per sensus in intellectum
nostrum est accepta a re secundum quod res agit in intellectum nostrum. Non potest esse prima
actio autem propter debilitatem sui esse, quia est in potentia existens non potest esse principium
agendi. Et ideo res que agit in naturam nostram agit solum per formam. Unde similitudo
rei que imprimitur in sensum et per quosdam gradus depurata usque ad in-
tellectum pervenit est tantum similitudo forme. Sed similitudo rerum que est in intellectu divino
est factiva rei. Res autem sive forte sive debile esse participet hoc non habet nisi
a deo. Et secundum hoc similitudo omnis rei in deo existit quod res ipsa a deo esse participat.
Unde similitudo immaterialis que est in deo non solum ibi similitudo forme sed
etiam materie. Et quia ad hoc quod aliquid cognoscatur requiritur quod similitudo eius sit in
cognoscente, non autem quod sit per modum quo est in re. Inde est quod intellectus noster non
cognoscit singularia quorum cognitio ex materia dependet quia non est in eo similitudo
materie, non autem propter hoc quod similitudo sit in eo immaterialis. Sed intellectus divinus qui habet
materie ... potest singularia cognoscere. Ad primum ergo dicendum quod intellectus noster cum
similitudinem materie ... immaterialiter ... non habet tamen cognitionem accepta a rebus et ideo non materialiter recipit nisi
hoc quod est separatum a materia. Hoc ... singularia non cognoscit. Secus autem est de intellectu
similitudo materie esse potest ... sicut in sensu et imaginatione sunt virtutes organicae
divino ut dictum est. Ad secundum dicendum quod sensus ...
affixe corporalibus et ideo similitudines rerum recipiuntur in eis materialiter. Secus autem est
in immaterialibus que sunt absque materia ... tamen singularia cognoscunt. Secus autem est
de intellectu. Et ideo non sequitur. Ad tertium dicendum quod ex causa depuratos contingit quod intellectus non cognoscat singularia sed ex primo
materialiter recipiatur forma quod non sufficit ad hoc quod ... non recipiatur sed forme tamen et
hoc accidit contingit quod similitudo materie in intellectu non recipiatur sed forme tantum et
ideo res non sequitur. Ad quartum dicendum quod omnis notitia secundum se de genere bonorum est sed potentia
deo contingit quod notitia quorundam vel quod mala sit vel ex hoc quod actio turpis
deo contingit quod notitia quedam scientie prohibite sunt vel ex hoc quod per quasdam scientias
actus attingit ... et secundum hoc quedam scientie prohibite sunt vel ex hoc quod per quasdam scientias
de a melioribus retrahatur et quod in se est bonum efficitur alicui malum. Quod
in deo contingere non potest. Ad quintum dicendum quod ad cognitionem non requiritur similitudo
conformitatis in natura sed similitudo representationis tantum sicut per statuam auream ducitur
in memoriam alicuius hominis. Ratio autem procedit ac si similitudo conformitatis requi-
ratur ad cognitionem. Ad sextum dicendum quod perfectio cognitionis consistit in hoc quod cogno-
scitur res esse eo modo quo est, non ut modus rei cognite sit in cognoscente sicut supra
dictum est. Ad septimum dicendum quod applicatio cogniti ad cognoscentem que cognitionem facit

no e intellida p modu ydeptitatis s p modu cedaz reputacois Vn no oz
q sit ydez modus cognoscetis et cogniti Ad 8m dc q rco ia pcedet s
silitudo quia deus cognoscat eet ita gnis q no eet singul ppa cu gcu
sup ostiz est Ad nonu dc q idem s ide no pt ee gnc et ppri qlt
aut eena diuia p qua deus cognoscat omia sit silitudo gnis om et
tn ppa singulis sup expositu e Ad x dc q i visu corporali dux
e mediu s sub quo cognoscat q e lume et hc mo no determiatur visus
ad aliquod determiatu obm et aliud mediu qo cognosct sz silitudo rei
cognite et hc mo determiat visus ad spale obm Essentia aut diuia
in cognicoe diuia qua cognoscat res tz locu vtriusqz et io ppaz cogtoz
de singul rebus fac pt Ad vndecim dc q scia dei nullo variat
s cognicoz scibiliu Ex hc em otingit q nra scia ex coz variatoe
variet qz alia cocepton capit res pntes ptitas et futuras et in
e q sor no sedete ia cognico que hebat de eo q sedet effiat fla
Sz deus eod intuitu cognoscat res ut pntes ptitas ul futuras Vn
eadz Vitas in intctu eius remanz qualitcuqz res variet Ad xii
dc q ia q hnt desinet ee sm hc desinut a cognosce intcty mi
q desinut a roe agendi Non aut ita e de intctu diuio qui non
accipit sciaz a rebus ut ex dictis pz Ad xiii dc q i intctu diuo q
e ca me pt ee silitudo me cui in spaz imprimens no aut i intctu nro pt
ee silido que suffiat ad me cognicoz ut ex dictis pz Ad xiiii dc q
qmuis sm re inquatu huius no possit a ma separi tn pt cognosci p
silinez a ma sepata que e me silitudo Sit em et si sit sepata a ma
s ee no tn sepatu s reputacoz Ad quindecim dc q actus diue cogtoe
no e aliqs diuisio ab essena eius cu in eo sit id intcty et intelligere quia
sua acto e sua eena Vn p hc q cognoscat aliquid ex se eius cognico no
pt dici dissiliens ul defluens Et pna acto cognitiue vtutis pt dici
fluens ul dissiliens sic sunt actus vtutu naliu qui pcedut ab agente
in paciens qz cognico no dr effluxu a cognoscete in cognitu sic e i actio
nibus naliby s magis dr existentia cogniti i cognoscetez Ad 8m
dc q actus cognicois diue naz depedentiaz hz ad cognitu Relao em
que impta no importat depedetiaz ipius cognicois ad cognitu s magis
eo ipius cogniti ad cognicoz sic cognso relao que iportat noie scie de
signat dependetia nre scie a scibili nc hc mo se hz actus ad obm sit
ad potm cognscitiua Substatificat em in esse suo p potm cognoscitiua
no aut p obm qz actus e in ipa pona s no in ipo obo Ad xviii dc
q hc mo aliquid cognoscat s quod e i cognoscete reputatio et no s quod
e in cognoscete exns Silitudo em in vi cognoscitiua exns no est
pncipm cognicois rei s ee quod hz i pona cognoscitiua s s relacoz
quam hz ad rem cognitaz et inde e q no p modu quo silitudo rei hz
ee i cognoscete res cognscat s p modu quo similitudo in intctu exns e
reputatiua rei Et io qmuis silitudo diui intcty heat ee imale qa
tn e silitudo me e pn in cognoscedo malia et ita singularia.

Sexto queritur Vtru intcty huanus sm na cognoscat et vr q sit In
tellectus em huanus cognoscat abstrahedo foraz a ma Sz abst
ractio forme a ma no aufert ei pticlaritez qz ed in mathematicis qe
sunt a ma abstracta e osideare pticlares lineas go intcty nr p hc
q imalis e no impedit qn sm na cognoscat P sm na no dinc s
quod ohnt i na gni qz pticipacoe spei plures hoies sut vnus ho
Si go intcty nr no cognoscat n rea . tunc intcty nr no cognscat ds
tinctoz vnius sm dum ab alio Et intcty nr dirigetur i opabiliby i qs
pcellectoz dirigit q electoz vnius ab alio psuppot Sz d. q intcty
nr sm na cognoscat inquatuz applicat foraz vlem ad aliquod pticlare Sz
q intcty nr no pt applicare vnu ad aliud n vtruqz cognoscat

ergo cognitio universalis precedit applicationem universalis ad singulare. Non ergo applicatio predi-
cta potest esse quare intellectus noster singularia cognoscat. Preterea Boetius in 5 de
consolatione: quidquid potest virtus inferior potest superior. Sed ut ipse ibidem dicit intellectus est
super imaginationem et imaginatio supra sensum. Cum ergo sensus singulare cognoscat et
intellectus noster singulare cognoscere poterit. Sed contra est quod Boetius dicit: Singulare est dum
sentitur, universale dum intelligitur. Respondeo dicendum quod quelibet actio fit secundum conditionem forme agentis que
est principium actionis, sicut calefactio mensuratur secundum modum caloris. Similitudo autem
cogniti qua informatur potentia cognoscitiva est principium cognitionis secundum actum
sicut calor calefactionis. Et ideo oportet quod quelibet cognitio sit secundum modum forme que est
in cognoscente. Unde cum similitudo rei que est in intellectu nostro accipiatur ut
separata a materia et ab omnibus materialibus conditionibus que sunt individuationis principia,
relinquitur quod intellectus noster per se loquendo singularia non cognoscat sed universalia.
Omnis enim forma in quantum huiusmodi universalis est, nisi forte sit forma subsistens,
que ex hoc ipso quod subsistit incommunicabilis est. Sed per accidens contingit quod intellectus noster
singulare cognoscat. Ut enim philosophus dicit in 3o de anima, fanthasmata se habent ad
intellectum nostrum sicut sensibilia ad sensum, ut colores qui sunt extra animam ad visum. Unde
sicut species que est in sensu abstrahitur ab ipsis rebus et per eam cognoscentis alias
cognitio sensus continuatur ad ipsas res sensibiles, ita intellectus noster abstrahit speciem
a fantasmatibus et per eam eius cognitio quodammodo ad fantasmata con-
tinuatur. Sed tamen est differentia quod similitudo que est in sensu abstrahitur a re ut ab
obiecto cognoscibili, et ideo res ipsa per se per illam similitudinem directe cognoscitur. Similitudo
autem que est in intellectu non abstrahitur a fantasmate sicut ab obiecto cognoscibili
sed sicut a medio cognitionis, per modum quo sensus noster accipit similitudinem rei
que est in speculo, dum fertur in eam non ut in rem quandam sed ut in similitudinem
rei. Unde intellectus noster non directe ex specie quam suscipit fertur ad cognoscendum fan-
tasma, sed ad cognoscendum rem cuius est fantasma. Sed tamen per quandam reflexionem
redit etiam in cognitionem ipsius fantasmatis, dum considerat naturam actus sui et speciei
per quam intuetur et eius a quo speciem abstrahit, scilicet fantasmatis, sicut per simi-
litudinem que est in visu a speculo acceptam directe fertur visus in cognitionem
rei speculate, sed per quandam reversionem fertur per eandem in ipsam similitudinem que
est in speculo. In quantum ergo intellectus noster per similitudinem quam accipit a fantasmate
reflectitur in ipsum fantasma a quo speciem abstraxit, quod est similitudo particularis,
habet quandam cognitionem de singulari secundum continuationem quandam intellectus ad imaginationem.
Ad primum ergo dicendum quod duplex est materia a qua fit abstractio, scilicet materia intelli-
gibilis et sensibilis, utrumque in 1mo metaphysice. Et dico intelligibilem ut que consideratur in natura
quantitatis. Sensibilis autem materia naturalis. Utraque autem dupliciter, scilicet ut singularisata
in omnibus punctis in quibus ponitur signata et ut non signata. Et dico signatam
secundum quod consideratur cum determinatione dimensionum harum scilicet vel illarum. Non
signatam autem que sine determinatione dimensionum consideratur. Sciendum ergo hoc
sciendum est quod materia signata est individuationis principium a qua abstrahit omnis intellectus
secundum quod dicitur abstrahere ab hic et nunc. Intellectus autem naturalis non abstrahit a materia
sensibili non signata. Considerat enim hominem et carnem et ossa in eius diffinitione ca-
dit sensibilis materia non signata. Sed a materia sensibili totaliter abstrahit intellectus mathematicus,
non autem a materia intelligibili non signata. Unde patet quod abstractio que est communis omni
intellectui facit formam universalem. Ad secundum dicendum quod secundum philosophum in 3o de anima non solum in-
tellectus est movens in nobis sed et phantasia per quam universalis cognitio intellectus ad particularia
operabilia applicatur. Unde intellectus est quasi movens remotum, sed ratio particularis et fantasia
sunt moventes proximi. Ad 3m dicendum quod homo praecognoscit singularia per imaginationem et
sensum. Et ideo potest applicare universalem cognitionem que est in intellectu ad particulare. Non
enim proprie loquendo sensus aut intellectus cognoscit sed homo per utrumque, ut patet in primo de
anima. Ad 4m dicendum quod id quod potest virtus inferior potest et superior, non tamen eodem modo sed nobiliori.
Unde rem quam cognoscit sensus cognoscit et intellectus, nobilius tamen, quia immaterialius et sic

no sci' q' si ss'9 simp'r cognoscat q' intellect9 cognoscat
Septimo querit' utru deus cognoscat simpl'r nunc ee ul' no ee q'rt' positio
Aucteme supius tactu · et h' e quere utru cognoscat enunciabilia et
p'ripue c'tra simplia / Et vi' q' no · q' intellect9 diui9 s'l se h't f'm eand' dispositioz
Sz simp'r f'm q' nunc e & no no e h'z diuersa dispositioz · g'o intellect9 diui9 no cog'scat
simp'r nunc ee & nunc no ee ℗ Int' potencias aie ie q' equalit' se h'nt ad re
p'ntem & rem absente no cog'scunt utru res nunc sit ul' no sit Sz h' cogno
scunt ie pone que no sut respe absentiu sit p'ntiu sit ss'9 Sz intellect9 diui9
eod' mo se h't ad res p'ntes & absentes g'o no cog'scat res nunc ee ul' no ee
f'z cognoscat eaz na'z simp'r ℗ In 6 phisico' f'm ph'm compositio que fit' cu dicat'
p't ee aliq' c'po' g'o no cognoscat rem ee ul' no ee Sz in intellectu diuino no
i c'po'/eat'// vita · quod exponens Augu' d't q' res creare sut i deo sic archa
i mete artificis Sz artifex p' sitinez arche qua h'z in mete sua no cog'scat
an archa sit ul' no sit · g'o n' deus cognoscat simpl'r ee ul' no ee ℗ Qu'n-
to aliq' cogmco sit nobilior tato diuine cognicoi e silior Sz cognicio in-
tellect9 c'p'hedet'o diffiois rerp' e nobilior q'm s'sitiua cognicio · q' intellect9 diffi-
ent ad interiora rei p'gredit' Sz ss'9 tm' exteriora v'sat' Cu g'o intellect9 diffi
niens no cognoscat an res sit ul' no sit f'm na'z rei simpl'r ss'9 aut cog'scat
vi' q' iste mod9 cognicois sit maxie deo attribuend9 quo cognoscat' rei na'
simpl'r · sine h' q' res sciat' ee ul' no ee ℗' deus cog'scit unaquaqz rem
p' ydeam rei que e apud ip'm Sz i a ydea equal' se h'z ad rem sive sit
sive no sit al's em futura p' cu no cognoscent' ab eo · g'o deus no cog'scit
an res sit ul' no sit Sz q' q'nto aliq' cognicio e p'fectior · tato plures cogni
tos in re cognita c'p'hendit Sz diuina cognicio e p'fectissima g'o cognoscat
rem p'fectissie f'm omeni cognicoz eius & ita cognoscat ea ee ul' no ee ℗
ut ex dictis p'z · deus h'z p'p'am & distincta cognicoz de rebus Sz no distincte co-
gnoscat res nisi distinguet rem que e ab ea · que no e g'o scit rem esse
Ro ul' no ee Rsco dd · q' sic se h'z cena virt9 c'tinens spei ad omia p'se actua il-
lius spei Ita se h'z ecna simp'r ad omnia actua p'p'ia illius simp'r q' diu sut oia
actua in eo inventa q' p' et h' q' in ip'o indiuiduat' efficiunt' ei p'p'a Intellect9
aut cognoscens cenaz spei p' ea c'p'hedit omia · p'se actua illius spei q'
f'm ph'm p' demtracos p' qua actua p'p'a de subo c'clu' p'nt q' quid e
vn' & cognita p'p'a cena c'tinens simp'r cognoscit' oia actua simp'r illius
quod intellect9 nr' no p't eqna de cena simp'r e ma' signata a qua intellect9
nr abstrahit & ponet' in eius diffinicoe f'z singulare diffiniciz h'eat Sz intellect9
diui9 q' e apphesor m'e c'p'hendit no so'm cenaz vlem spei f'z cennaz simp'r
vniusc'qz indiuidui & io cognoscat omia actua & c'ma tota spei a' gen'
et p'p'a uniuscuiqz simp'r Int' que unu e tp's i quo inve' uniuquodqz sin
gulare in rerp'na' f'm cuius determinacoz d' nunc ee ul' no ee · et ideo deus
cognoscat de unoquoqz simp'r q' nunc e ul' no e et cognoscat oia alia e-
nunciabilia que formari p'nt ul' de vlibus ul' de indiuiduis f'z tn' d'rent' se
h't c'tra h' intellect9 diui9 ab intellectu nr'o · q' intellect9 nr' diuersas c'ceptoes format
ad cognoscend' subm & actus & ad cognoscend' diuersa actua et io distat
de cognicoe sube ad cognicom actuus et it'm de h' q' inherencia unius
ad altm' cognoscat c'po'' altaz spem cu altera et unit ea quodamo et
in seipo enunciabilia formaat Sz intellect9 diui9 p' unu scit suaz cenaz cog'scat
oms subas et omia actua / et ideo neqz discurrit de suba in actus ne-
qz c'ponit unu cu altero · f'z loco eius q' in intellectu nr'o e c'po' spez i intel
lectu diuino e omnioda vnitas et f'm h' c'plexa m'xe cognoscat sic m'lta

simpl'r et vnite ⁊ mālia imālit' Ad p'm g° dd' q' intellcty diuinq̄ ħ vnū ⁊ id
cognoscat om̄s dispoites que p̄nt variari in re et io ſm vna dispoito
ne manēs ipe cognoscat om̄s dispoitōs rer' qualitcūq3 variatas Ad
scdm dd' q' silitudo que ē in imagine ē silitudo ipius rei tn̄ · nō aut est
silitudo ad cognoscēdū ipius ī quo res inve' Sedq aut ē de intellcu dīno
et io nō ē sile Ad 3m dd' q' loco cōpoitōs que ī intellcu nr̄o ē vnitas ī
intellcu dīno Cōpoito aut ē quedā imitaco vnit' Vnde et vno dei'
Et sic pz q' deq nō cōponēdo verq enūciabilia cognoscat ꝯm ipe intellcty cōpo
nēs et diuidēs Ad 4m dd' q' archa que ē in mēte artificis nō ē sili-
tudo oīm que p̄nt arche cōvenire et ideo nō ē sile de cognitōe artificis
et de cognitōe dīna Ad qntū dd' q' qui cognoscit diffītōz cognoscit ē
inuariabilia ī potencia que p' diffītōz demrant' In intell' intellcu aut dīno
nō dr̄ ēē in actu et posse Vnde ex quo cognoscit eēnas rerū statim
cōphendit oīa accūa que sequūt' Ad 6m dd' q' illa ydea que ē in
mēte diuiā p'tanto se hz simpl' ad rez in quatcūq3 dispoite sit q2 ē silitudo
rei ſ' omez eius dispoitōz et io p' eā cognoscat de re ī quatcūq3 sit dispoi-
cione Octauo q'rit' Vtrū deq cognoscat nō entia et que ne sūt n'
erūt n' fuerūt Et v' q' nō · Naz sic dr̄ Dyo' in 7 c° de diuis nōibq
cognitiōes nō sūt n' existenciū Sz id quod nō ē n' erit n' fuit nō ē aliq°
exns g° de eo cognitio dei ēē nō pt̄ P' Om̄is cognitio ē p' assilacōz cognos
centis ad cognitū Sz intellcty dīnq nō pt̄ assilari ad nō entēs · g° nō pt̄ cognosce
nō ens P' cognitio dei ē de reb' p' ydeas Sz nō entis nō ē ydea g° deus
nō cognoscat nō ens P' Sz q' deq cognoscit ē ī v'bo eius Sz sic dr̄ Anshelq'
in Monologion eiq q' n' ē n' fuit n' erit · nō ē aliquod v'buz g° talia deq
nō cognoscat P' deq nō cognoscit n' vez Sz vez ⁊ ens cōvtunt' g° ea
que nō sūt deq nō cognoscat Sz ħ Ad Ro. 4. vocat ea que nō sūt · tanq3
ea que sūt Sz nō vocaret nō entia n' cognosceret g° cognoscit nō entia Rn̄o R̄o
Dz deq hz cognitōz de reb' creat' p' modū quo artifex cognoscit artificiata
que ē artificiatoz causa Vnde ī q'ua similitudie hz se ea cognitio ad res cog
tas et nr̄a cognitio Nr̄a em̄ cognitio que ē a reb' accepta nālr' ē posterior
reb' Cognitio aut creatoris de creaturis et artificis de artificiatis nālr' precedit
res cognitas Remoto aut p'ori remo' posteriq ſ' nō econu'so et inde ē q' scia
nr̄a de reb' nālib' ēē nō pt̄ n' res ipe p'existant Sz apud intellcu dīnu
ul' artificis ni dē' ē cognitio rei siue sit siue nō sit · Sz sciam q' artifex de
opali hz duplicez cognitōz scz speculatiuā ⁊ p'ticā · speculatiua quidē siue theo
ricā hz cognitōz hz cū rōnes opis cognoscit siue hoc q' ad opandū p' inte
cōm applicat · Sz tūc p'p'e hz practicā cognitōz · qn̄ extēdit p' intencōm
rōnes opis ad opacōis finez Et ſ' hc mediciā diuidi' ī theoricā ⁊ p'ticā
cum vt Auicena dr̄ Ex quo pz q' cognitio artificis p'tica ē cognitōz eiq
speciaz · cū p'tica efficia' p' extensiōm spēe ad opq · Remoto aut posteriori
remanz p'q · pz g° q' apd' artificez pt̄ ēē cognitio alicuq artificii qnq3 quid
qd' face' dispōnit · qnq3 v° quod face' nūqua dispōnit ut cū cōfingit ali
quaz formaz artificii q̄d face' nō intēdit / hc aut artificiatū quod face' nū
quā dispōt nō ſe intēt' ut in pōsua exn̄s · q2 qnq3 excogitat tale
artificiū ad quod faciendū vires ei nō suppetūt ſ' cōsideat ipm ī fine
suo q' ut sz vidz q' poss' ad tlem finez artificiatū deuenire · q2 ſ' phm
in vi ⁊ vii ethic' fines in opabilib' sūt sic p'n'a ī spēlatiuis Vn sic eōcl'o
cognoscit' ī p'ncipiis ita artificiata in finib' pz g° q' deq pt̄ cognitōm
hr̄e alicuiq nō entiū et horū quidē quorz hz ꝯ p'tica cognitōz scz que
sūt ul' fuerūt ul' erūt que ex eiq scia ſ' eius dispoitōz p'dent Quorz
daz v° que n' fuerūt n' sūt n' erūt sz que nūqz face' disposuit hz quid

spera cognicoz / et quinus poss dici q intueat ea i sua ess(enti)a potencia q(uod) n(ichi)l
e quod ipe no possit / tn accomodatius d(icitu)r q intuet ea i sua bonitate
que e finis om(n)iu(m) que ab eo fiut f(ac)ti scz q intuet multos alios modos
ee comunicacois ipe bonitatis q(uonia)m sit comunicata reb(us) existentib(us) p(re)teritis p(rese)ntibus
et futuris / quia omis res creatae eius bonitatem equare no p(ossu)nt q(ua)ntu(m)-
cumq(ue) de ea p(ar)ticipare videant(ur) Ad p(ri)m(u)m ergo d(icen)d(um) q(uod) ea que nec fuerut nec sut
nec erut / tn sut aliquo existencia i p(otenti)a dei sic i p(ri)ncipio activo vel in bonitate
ei(us) sic in causa finali Ad s(ecund)m d(icen)d(um) q cognicio que accipit(ur) i reb(us) co-
gnitis (con)sistat in assimilatione passiva p(er) quam cognoscentes assimilat(ur) reb(us) cogni-
tis p(ro)ut existentib(us) Sz cognicio que e causa reru(m) cognitaru(m) (con)sistit i assimila-
tione activa p(er) qua(m) cognoscentes assimilat s(ibi) cognitum Et quia deus p(otes)t s(ibi) assi-
milare id quod no(n) du(m) e s(ibi) assimilatu(m) io p(otes)t et no(n) entis cognicioz h(ab)ere Ad
3m d(icen)d(um) q si ydea sit forma cognicois practice sic magis e i q(ua)m usu
loquendi sic no(n) e ydea n(isi) eoru(m) que fuerut vel sut vel erut Si aut(em) sit
forma etia(m) speculative cognicois sic m(u)ltiplicib(us) etiaz alioru(m) que no(n) fuerunt
nec sut nec erut ee ydeam Ad 4m d(icen)d(um) q v(er)bu(m) notat potenciaz operati-
va(m) p(ri)ncipii p(er) qua(m) scz omnia operat(ur) et io ad ea tm se extendit v(er)buz ad
que se extendit divina operacio Unde et in p(ro)l(ogo) d(icitu)r dixit et facta sut q(uonia)m licet
divinu(m) v(er)buz ei alia cognoscat no(n) tn alioru(m) e v(er)bu(m) Ad q(ui)ntu(m) d(icen)d(um) q ea
que nec fuerut nec sut nec erut si h(ab)ent veritatez s(ecundu)m q(uo)d h(ab)ent esse p(ro)ut
scz i suo p(ri)ncipio activo vel finali sut et sic et cognoscunt(ur) a deo

Nono querit(ur) Utru(m) deus sciat infinita Et vi(detu)r q no(n) q(ui)a ut d(icit) Aug(ustinus)
xii de ci(vitate) dei Quidq(ui)d scit(ur) scientis (com)p(re)hensione finit(ur) Sz infinitu(m)
s(ecundu)m quod infinitu(m) finiri no(n) p(otes)t ergo infinitu(m) a deo nescit(ur) Si d(icitu)r q deus scit in-
finita scia(m) simplicis noticie no(n) aut(em) scia(m) visionis Sz (contra) omis scia p(er)fecta
(com)p(re)hendit r(ati)o(n)es p(ro)p(r)ias sive id quod scit Sz sic scia visionis i deo e p(er)fecta
ita scia simplicis noticie ergo sic(ut) scia visionis no(n) p(otes)t ee infinitoru(m) ita nec scia
simplicis noticie P(raeterea) Quidq(ui)d deus cognoscat p(er) intellectu(m) cognoscat Sz cognicio
intellect(us) visio d(icitu)r ergo quidq(ui)d deus cognoscat scit p(er) sciaz visionis ergo p(er) sciaz
visionis nescit infinita ergo no(n) scit infinita P(raeterea) om(n)ia que sut cogni-
ta a deo s(ecundu)m rones in deo sut et sut actu in eo Si ergo infinita sut scita
p(er)fecte infinite rones erut actu in ipso q(uo)d vi(detu)r impossibile P(raeterea) Quidq(ui)d deus scit
p(er)fecte cognoscat Sz n(ihi)l p(er)fecte cognoscit(ur) nisi cognicio cognoscentis p(er)transe-
at usq(ue) ad ultima rei ergo q(ui)dquid deus cognoscat quodam(m)o p(er)transit d(icitu)r Sz
infinita no(n) p(ossu)nt p(er)transire neq(ue) a finito neq(ue) ab infinito ergo deus no(n)
infinita cog(no)scat P(raeterea) Quecumq(ue) intuet(ur) alq(ui)s suo intuitu finit ea Sz q(uic)q(ui)d
deus cognoscat i(n)tuet(ur) ergo quod e infinitu(m) ab eo cognosci no(n) p(otes)t P(raeterea) Si
scia dei e infinitoru(m) ipa et erit infinita Sz h(oc) ee no(n) p(otes)t cu(m) ee infini-
tu(m) sit imp(er)fectu(m) ut p(ro)bat(ur) 3o phicor(um) ergo scia dei no(n) e infinitoru(m) P(raeterea) Q(uo)d
repugnat diffinicioi infiniti no(n) p(otes)t infinito attribui Sz cognicio repu-
gnat diffinicioi infiniti / q(ui)a infinitu(m) e cui(us) q(ua)ntitatez accipientib(us) sp(er) e aliq(ui)d
ultra accipere ut d(icitu)r i 3 phicor(um) Illud aut(em) q(uo)d cog(no)scit(ur) o(mn)i(n)o a cognoscente acci-
pi nec plene cognoscit(ur) cu(m) aliq(ui)d e ext(r)a cognoscentez Et h(oc) p(ate)z q diffinicioi isti
repugnat q plene ab aliquo cognoscat(ur) / cu(m) ergo q(ui)cq(ui)d deus cog(no)scat plene co-
gnoscat deus infinita no(n) cognoscat P(raeterea) scia dei e mensura rei scite / Sz
infiniti no(n) p(otes)t e aliqua mensura ergo infinitu(m) no(n) cadit sub scia dei P(raeterea)
Nil aliud e mensuratio q(ua)m certificatio demensurati q(ua)ntitate Si ergo deus cogno-
sceret infinitu(m) h(oc) sciret q(ua)ntitatez ei(us) mensuratz ip(su)m q(uo)d e impossibile q(ui)a infini-
tu(m) inq(uan)tu(m) infinitu(m) e immensu(m) ergo deus no(n) cognoscat infinitu(m) Sz (contra) sic(ut)
d(icit) Aug(ustinus) xii de ci(vitate) dei Quamvis infinitoru(m) numeror(um) nu(llu)s sit numerus no(n) e tn
i(n)co(m)p(re)hensibilis ei cui(us) scie no(n) e numerus P(raeterea) cu(m) deus nichil faciat i(n)cognitu(m)

ot(iosum)

qcq pt fac̃e sacre pt Sz deꝰ pt fac̃e infinita go pt sc̃re infinita ꝑ ad
intelligend aliquid requirit̃ equalis ex pte intelligentis et ex pte intelli
et quanto vtrisqȝ Sz intellcꝰ diuinꝰ ẽ infinitu ẽ inalior q̄ aliꝰ intellcꝰ creatꝰ
go in infinituz ẽ magis intellcꝰ Sz intellcꝰ creatꝰ pt poss infinita cognosc̃e
go diuinꝰ potit cognosc̃e infinita ĩ actu ꝑ deꝰ scit quecunqȝ sunt erit
uel fuerint Sz si mudꝰ ĩ infinitu duraret nunquaz generao finietur erit
erunt sinua infinita hec aut cognosc̃e est deo possibile go no ẽ impossibile ipz
cognosc̃e infinita ꝑ Sic dt Comẽtor ĩ xi mete Oms pportões ⁊ forẽ
que sut in po ĩ pa ma sut ĩ actu ĩ po motoꝛ Cui consonat qd Augꝰ
dt q' rones seminales sut in pma ma · ꝭ rões casuales sut ĩ deo Sz ĩ pa
ma sut infinite forme ĩ potẽa . eo q' eiꝰ poa passiva ẽ infinita go ⁊ ĩ po
motoꝛe sz deo sunt infinita in actu Sz quidqd ẽ actu ĩ eo ipse cogno
scit go deꝰ infinita cognoscit ꝑ Augꝰ xv de ciu' dei ꝯ Achademicos
disputans qui negabant aliquid ee verum Ondit q' no solu ẽ numerosa mul
titudo veroꝝ ꝭ eẽ infinita p reduplicatõz intellcꝰ sup seipm uel eẽ di
ctio⁊ vt si eẽ dicta vez · vez ẽ me dic̃e vez · et vez ẽ me dic̃e vez
⁊ sic in infinitu Sz oma vera deꝰ cognoscit go deꝰ cognoscit infinita ꝑ
qdcq ẽ ĩ deo · deꝰ ẽ · go scia ipiꝰ dei ẽ ipe deꝰ Sz deꝰ ẽ infinitꝰ qa
nullo mo' apphendit̃ go et scia eiꝰ ẽ ifita go ipe hz infinitatz sciaz Rño Ro
dd q' sic dt Augꝰ xii de ci · dei Quidã volentes iudicare de intellcu diuino
ꝭ modu intellcꝰ nri dixerunt q' no pt cognosc̃e infinita sic nec nos Et
io cu ponent eu cognosc̃e singula etiã cu hec ponent mudu ee etnu
seqbat̃ q' eet reuolu' eozdeꝰ ꝭ nũ ĩ diuis sc̃is quod penitꝰ ẽ absurdꝰ
Vn dd q' deꝰ infinita cognoscit ut pt ondi ex hijs que sup dcta sunt .
Cu ipe ei sciat no solu que fuerunt uel sut uel erut · ꝭ et oia que na
ta sunt eiꝰ bonitate pticipari cu quodi sint infinita eo q' sua bonitas est
infinita Relinquit̃ q' ipe infinita cognoscit qd qualr sit considi ẽ Sciendu go
ẽ q' ꝭ virtutez mediu cognoscedi cognicio ad multa uel ad pauca se extendit
sic silitudo que recipit̃ ĩ visu ẽ determinata ꝭ pncipes gdicões rei vn est
ductiua in cognitõz vniꝰ rei · ꝭ silido rei accepta ĩ intellcu ẽ absota a pticularibꝰ
gdicoibꝰ Vn cu sic eleuat̃ ẽ ductiua in plura · et qz vna forma vlis nata
ẽ ab infinitis singlaribꝰ pticipari Inde ẽ q' intellcꝰ quodao infinita cognoscit Sz qz
ĩa silido que ẽ ĩ intellcu no ducat in cognitõz singlaris quantu ad ea quibꝰ sin-
gularia admuice dstinc ꝭ quantu ad naz gmunez · Inde ẽ q' intelligunt p spez istaz
quã hnt apud se no go ẽ cognoscitiuꝰ infinitoꝝ nisi in poa · Sz mediu id quod
deꝰ cognoscit scz eẽnaz suaz ẽ infinitoꝝ silido que ipaz imitari pnt · nec tn
quantu ad id qd gmune ẽ eis · ꝭ et ad ea quibꝰ admuice distinguunt ut expte· bꝰ
pz · vn diuina scia eẽnaz hz ad infinita cognoscedi Quo aut infinita actu cognos
cat hec mo considi ẽ nl phibz infinitu ee vno ⁊ alio finitu · vt si aliqd corpꝰ
esset quid infinitu longitudine ꝭ latitudine finitu / et sic pt ee infernꝰ informe-
ut si aliqd corpꝰ infinitu ponamꝰ ee albu · quantitas albedis extensiua ꝭ quaz
dr ee quanta partibꝰ est infinita · quantitas aut pse sz intensiua nichilominꝰ
eet finita · et sic ẽ de quacunqȝ alia forma corporis infiniti · qz oꝰ forma re
cepta ĩ aliqua ma finit̃ ad modu recipientis ⁊ ita no hz intensioz ifinitaz
Infinitu aut sic repugnat cognicioni Ita et repugnat transitioni Infinituz
eni nec cognosci nec transiri pt / nichilominꝰ tn si admoueat̃ sup infinitu

no p viam infiniti sive trinsiti potest sic quod e infinitu longitudine et latitudine
finitu pt ptransiri latitudine s3 no longitudine Ita et si aliqd infinitu cognoscat
p viaz p qua e infinitu non pfecte cognosci pt Si aut cognoscat no
p via infiniti sic pfecte cognosci poterit qz infinita vo aggruit qntitati s phm i
po phis Omnis aut qntitas de sui roe ht ordinez ptiu. scz q tnc infinitu p mod
finiti cognoscit qn apphenditur pt post ptez Un si sic intellectus nr deat cognoscere
corpus album non cognoscere ps poterit ipm pfecte neqz albedinem eius Si aut cogn
scat naz albedinis ul corporeitatis que inenit i corpore infinito sic cognosceret
infinitum pfecte quantum ad omnes ptes eius no tn p viaz infiniti Et possibile est
ut intellectus nr quodamo infinitu continuu pfecte cognoscat s3 infinita discrete non
eo q no pt p una speciem multa cognoscere Et inde e q si multa de considerare oz
q unum post aliud cognoscat et ita quantitatez discretam p viaz quantitatis continue cog
scat Unde si cognosceret infinita intuitive i actu sequeret q cognosceret infinitum
p viaz infiniti qd e impossibile Si aut intellectus p unaz speciem cognoscat omnia /
Un sil z uno intuitu e eius cognitio de omnibus. i sic non cognoscat intuitive scdm
ordinem ptiu intrinsecus zc pt infinita intuitive cognoscere no p viaz infiniti.
Si em p via infiniti cognosceret ut acciperet ptez multitudinis post partez
numqz veniret ad finem un no pfecte cognosceret Un credo simplr q deus
cognoscat actu infinita absolute nc ipa infinita adequatur intellectui eius
sic ipe a se cognitus suu intellectu adequat qz essentia infinitis creatis e si
mili qui intensive sic albedo in corpore infinito / essentia aut dei e infi
nita in omnibus modis et s h omnia infinita sunt deo finita z sunt comprehe
hensibilia ab ipo Ad pm igr dd q sm hc de finiti a sciente q scit. i. q
intellectu scientis no excedit ut aliqd eius sit extra intellectu scientis Sic em
ht se ad intellectu scientis p modu finiti nc e inconveniens hc accidere de infi
to q no p via infiniti scitur Ad 2m dd q scientia simplicis notitie et visi
onis n az dictaz ht imptat ex pte scientis s3 solu ex pte rei scite Dr em
scientia visionis i deo ad silitudinez visionis corporalis qui res extra se positas intu
etur Un s3 scientiaz visionis deus scire no dr nisi que sunt extra se ipm quesunt
presentia pterita ul futura Sz scientia simplicis notitie ut sup pbatu e et e corp
qe nc sunt nc erunt nc fuerunt, nc alio sciat deus ista et illa Un no e ex
pte scientie q deus infinita no videat s3 ex pte ipoz visibiliu visibiliu qe no
sunt que si ee ponerentur infinita ul actu ul successione. pcul dubio deus
ea cognosceret scientia visionis Ad 3m dd q pprie e visus pprie e quida corporalis
sensus Un si nomen visionis ad intellectualez cognitionez transferatur hc no erit nisi
methaforice In talibus aut locutionibus s diversitas silitudines x i rebus receptis
diversa e veritatis ro Un nil phibz aliqn omnem divinaz scientiaz visionem dici
aliqn vo sola illa que e presentiu pteritorum z futurorum Ad qrtu dd q ipe
deus p suaz essentiaz e silitudo rerum om et qualia unaqueqz Un i deo no
dnr plures rones rerum // ee. nisi s diversos respectus eius ad diversas cr
aturas qui quidem respectus sunt relationes rationis tm no aut e inconveniens rela
tiones rationis intueri in infinitu ut Avicenna dt i metaphysica sua Ad qntu
dd q ptransiro imptat motu de uno i aliud z qz deus no discurrendo co
gnoscit omnes ptes infiniti sive continui sive discreti s3 uno simplici intuitu
pfecte infinitu cognoscat nc tn infinitu intellectio ptransit Ad sextu dd
sic ad pm Ad 7m dd q ro i a predt de infinito privative dicto qd solu
in quantitatibus invenitur Omne em privative dictum e impfectum no aut predt de
infinito negative dicto quo deus infinitus dr hc em pfectionis e ut aliqd p
nil terminetur Ad 8m dd q i a ro pbat q infinitu cognosci no pt per
viaz infiniti q quacumqz ptem quantitatis eius acceperis q ceteriz meliore

semp(er) erit aliquid accipe de ipso s(ed) deus no(n) h(abe)t no(n) cognoscat infinitu(m) ut
transeat de pte in ptem Ad 4 d(icendu)m q(uod) id q(uo)d e(st) infinitu(m) q(uanti)tate lz i(n)c(om)e fini
tu(m) ut d(ictu)m e(st) 2 s(ed) h(abe)t diuina scia pt ee infiniti mensura Ad decimu(m) d(icendu)m
q(uod) ee mensuratu(m) (con)sistit i(n) h(oc) q(uod) sciat certitudo de q(uanti)tate alicui(us) determinata s(ed)
aut deus infinitu(m) no(n) (con)sistit ut sciat aliqua ei(us) q(uanti)tate indeterminatam q(ui)a
ea no(n) h(abe)t vn(de) no(n) repugnat ro(ati)o(n)i infiniti q(uod) a deo sciat(ur)

Deinde fuit quesitum incidentaliter vtru(m) deus possit facere infinita Et
vi(detur) q(uod) sic Rones em i(n) mente diuina existentes sunt faciles reru(m) n(ec) vna
impedit aliam a sua actione Cu(m) g(o) infinite sint ro(n)es i(n) mente diuina p(ossu)nt
ex eis (con)sequi infiniti effectus alis actu diuina po(tenti)a exequente P(re)t(er)ea potentia
creatoris in infinitum excedit potentiam creature S(ed) de po(tenti)a creature e(st) ut p(ro)ducat
infinita successiue g(o) deus pt simul p(ro)ducere infinita P(re)t(er)ea frustra e(st) po(tenti)a
que no(n) reducitur ad actum et maxime si ad actum reduci no(n) possit S(ed) po(tenti)a
dei infinitor(um) e(st) g(o) frustra eet talis po(tenti)a nisi possit actu facere infinita
S(ed) (contra) e(st) q(uo)d Seneca d(icit) ydea e(st) exemplar rerum que nate sunt S(ed) no(n) p(ossu)nt — oppositum
nat ee infinita et ita nec fieri vi(detur) q(ui)a quod no(n) pt esse n(ec) fieri g(o) i(n)
deo infinitor(um) no(n) erat ydea S(ed) deus nil pt operari n(isi) p(er) ydeam g(o) deus n(on)
pt operari infinita P(re)t(er)ea Cu(m) d(icitu)r deus creare res nichil nouum ex pte e(st)
aut po(tenti)a s(ed) ex pte creature tm vn(de) h(oc) d(icitu)r vi(detu)r ee deum creare res q(uod) res
posse exire i(n) ee a deo S(ed) res infinite no(n) p(ossu)nt fi(eri) q(ui)a no(n) e(st) i(n) creatura po- — R(espons)io
tencia ad actu(m) infinitum g(o) n(ec) deus pt infinita actu facere R(espons)io d(icendu)m q(uod) duplex
inve(ni)t(ur) infiniti distinctio Vno d(icitu)r in p(er) potentiam et actu et d(icitu)r infinitu(m) po(tenti)a
q(uo)d s(ed) i(n) successione (con)sistit ut i(n) generatione corporum et in diuisione (con)tinui
i(n) quibus omnibus e(st) po(tenti)a ad infinitum s(ed) vno p(er) aliud accepto actu aut in
finitum sic si poneremus lineam t(er)minis carentem Alio d(icitu)r infinitum i(n) p(er) se et
p(er) accidens Cui(us) distinctionis intellectus h(oc) no(n) pz Infinitu(m) em ro ut d(ictu)m e(st) q(uanti)
tatti (con)gruit, quantitas aut p(ro)prie d(icitu)r de discreta q(uanti)tate q(uam) de (con)tinua
Et io ad videndum quanta sit p(er) se et p(er) accidens infinitum Considerandu(m) e(st) q(uod) multitudo quando
requiritur p(er) se quando p(er) accidens tm p(er) se quidem multitudo requiritur ut pz in
causis ordinatis et effectibus quor(um) vnum lz depedentiam ca(usa)lem ad aliud
sic a(n)i(m)a mouet calorem naturalem quo mouentur nerui et musculi quibus
mouetur manus que mouet baculum a quo mo(uetu)r lapis In his em q(uo)d
lz p(ost)erius p(er) se dependz a quolibet precedentium S(ed) p(er) accidens multitudo i(n)uenitur q(uando)
omnia que i(n) multitudine (con)tinentur q(uam)li loco vnius ponuntur et indeunt se habet
siue sit vnum siue multa siue paucora sic si edificator facit domum i(n) cui(us)
factione plures serre (con)sumantur successiue multitudo serrarum no(n) requiritur
ad factionem domus nisi p(er) accidens ex h(oc) q(uod) vna no(n) pt s(em)p(er) durare n(ec) differt
a(li)q(ui)d ad domum quecumq(ue) ponatur Vnde nec vna earum lz depedentiam ad
aliam sic erat q(uam) multitudo requirebatur p(er) se S(ed) h(oc) g(o) de infinito varie o
piniones p(ro)fesserunt Quidam ei antiqui ph(ilosoph)i posuerunt infinitum i(n) actu
no(n) solum p(er) accidens s(ed) et p(er) se volentes q(uod) infinitum no(n) eet de ratione eius
quod ponebat p(ri)mum Vn(de) i(n) p(ro)fessu(m) cur(us) i(n) infinitum ponebat S(ed) hanc
opinionem ph(ilosoph)us reprobat in 2 meta(physice) et in 3o ph(isicor)um Alii vo Alexandrum sequen
tes (con)fesserunt q(uod) infinitum p(er) se inueniri no(n) pt neq(ue) i(n) actu neq(ue) i(n) po
tentia q(ui)a no(n) e(st) p(ossi)b(i)le q(uod) aliqua causa dependeat ab infinitis sic em eius
ee nusquam (com)pletur S(ed) infinitum p(er) accidens posuerunt no(n) solum ee i(n) po(tenti)a
s(ed) i(n) actu Vn(de) Algazel i(n) sua meta(physica) posuit a(n)i(m)as humanas a suis corporibus
separatas ee infinitas q(ui)a h(oc) s(ed) ipsum se(quitu)r ex h(oc) q(uod) mundus s(ecundu)m ipsum e(st) et
in(con)ueniens n(ec) h(oc) i(n)gens reputat eo q(uod) a(n)i(m)arum adiuuicem no(n) e(st) aliqua depedentia
Vn(de) i(n) multitudine illarum a(n)i(m)arum inve(ni)t(ur) infinitum no(n) n(isi) p(er) accidens Quidam vero
posuerunt q(uod) infinitum actu n(ec) p(er) se nec p(er) accidens ee pt s(ed) solum i(n)finitum i(n) po(tenti)a

quod in successione consistit ut d[icitu]r in 3 phic[orum]. Et h[oc] e[st] p[ro]b[atum] 9 to[rum] in 10 met[aphysi]ce
Sz h[oc] q[uod] infinitu[m] actu esse no[n] possit · p[otes]t c[on]tingere ex duob[us] · u[e]l q[ui]a e[ss]e actu re
pugnet infinito ex h[oc] ip[s]o q[uod] infinitu[m] e[st] vel p[ro]pter aliq[ui]d aliud sic moueri repu[n]
gnat triangulo plubeo no[n] q[ui]a t[ri]angulus s[ed] q[ui]a plubeus Si i[gitur] infinitu[m] actu e[ss]e
possit s[ecundu]m re[m] n[atura]z s[ecundu]m mea[m] opinio[nem] u[e]l si etia[m] e[ss]e no[n] possit impediente aliquo alio
q[ua]m ip[s]a r[ati]one infiniti Dico q[uod] de[us] p[otes]t facere infinitu[m] actu e[ss]e Si aut[em] actu
e[ss]e repugnet infinito s[ecundu]m sua[m] r[ati]o[n]em tu[n]c de[us] h[oc] face[re] no[n] p[otes]t sic no[n] p[otes]t facere
ho[min]e[m] e[ss]e a[n]i[m]al irr[ati]onale q[ui]a h[oc] e[ss]et c[on]t[ra]ria sim[u]l e[ss]e Vtru[m] aut[em] actu e[ss]e re
pugnet infinito s[ecundu]m r[ati]o[n]em sua[m] u[e]l no[n] q[ui]a incide[n]t[er] h[oc] motu[m] e[st] discutiend[um]
al[ibi] relinquat[ur] ad p[rese]ns ⁋ Ad ar[gumen]ta aut[em] utrusq[ue] p[ar]t[is] r[espon]d[en]d[um] e[st] ⁋ Ad p[ri]m[u]m i[taque]
d[icen]d[um] e[st] q[uod] r[ati]ones que sunt in mente di[vi]na no[n] p[ro]ducu[n]t se i[n] c[re]atura[m] s[ecundu]m mod[um]
quo sunt i[n] deo s[ed] s[ecundu]m mod[um] que pati[tu]r r[ati]o creature Vn[de] c[om]munis sint i[n]
[fi]n[ita]les tamen ex eis res i[n] e[ss]e i[n]ali p[ro]ducu[n]t[ur] Si [er]go de r[ati]o[n]e infiniti sit q[uod]
no[n] sit sim[u]l i[n] actu s[ed] i[n] successione ut ph[ilosoph]us d[icit] 3 phic[orum] · tu[n]c r[ati]ones i[n]
finite que sunt i[n] mente di[vi]na no[n] p[osu]nt se i[n] creatura[m] c[on]ferre o[mn]es sim[u]l
s[ed] s[ecundu]m successio[n]em et[iam] no[n] se[quitu]r e[ss]e infinita actu ⁋ Ad s[ecundu]m d[icen]d[um] q[uod] v[ir]tus c[re]ature d[icitu]r
aliq[ui]d no[n] posse dupl[icite]r · Vno[] ex v[ir]tutis defectu · et tu[n]c ex eo q[uod] c[re]atura no[n]
p[otes]t r[ecte] arguit[ur] q[uod] de[us] possit · Alio ex eo q[uod] id q[uod] c[re]ature i[m]p[ossi]b[i]le dicit[ur]
i[n] se ip[s]o quanda[m] repugnantia[m] c[ontine]t · et h[oc] sic n[e]c c[re]ature sic n[e]c deo e[st] p[ossi]b[i]le
ut c[on]t[ra]ria e[ss]e sim[u]l · et de talib[us] e[ss]e infinitu[m] e[ss]e actu · si e[ss]e actu r[ati]o[n]i infi
niti repugnet ⁋ Ad 3m d[icen]d[um] q[uod] frustra e[st] quod no[n] p[er]tingit fine[m] suu[m]
ad que[m] e[st] ut d[icitu]r in 2o phic[orum] Vn[de] ex h[oc] q[uod] p[otenti]a no[n] reducat[ur] ad actu[m]
no[n] d[icitu]r e[ss]e frustra nisi impeditu[m] effectu[m] ei[us] u[e]l ip[s]e act[us] diuisus ab ea
ei[us] e[st] diuisus ab eo · et id r[ati]o no[n] p[ro]cedit ⁋ Ad p[ri]m[u]m v[er]o q[uo]d obiicit[ur] in
c[ontra]riu[m] d[icen]d[um] q[uod] c[om]munis s[ecundu]m n[atura]z no[n] p[osu]nt e[ss]e infinita sim[u]l p[osu]nt tamen fieri q[ui]a
e[ss]e infiniti no[n] c[on]sistit in sim[u]l e[ss]endo s[ed] e[st] sic ea que sunt i[n] fieri ut di
n[atur]a[liter] fiunt ydea e[n]i[m] s[ecundu]m p[ro]p[r]ietate[m] assignac[i]o[n]e[m] accipit[ur] s[ecundu]m practica[m] poc[ius]
assignac[i]o[n]e[m] cognitio[n]e[m] que e[st] ex h[oc] q[uod] determinat[ur] a di[vi]na volu[n]tate ad actu[m]
p[otes]t aut[em] de[us] volu[n]tate sua multa alia facere q[ua]m que ab ip[s]o determinata
fu[er]u[n]t ⁋ Ad s[ecundu]m d[icen]d[um] q[uod] c[om]munis i[n] creat[ion]e n[ichi]l sit nouu[m] n[ec] quod e[st] ex p[ar]te c[re]
atur[e] tamen creat[ion]is nomen no[n] solu[m] h[oc] i[m]portat s[ed] et q[uo]d e[st] ex p[ar]te dei
scilicet o[mn]em di[vi]na[m] actio[n]em que e[st] sua e[ss]entia et c[on]notat effectu[m] q[ui] e[st] i[n] c[re]a
tura qui e[st] accip[er]e e[ss]e a deo Vn[de] no[n] se[quitu]r q[uod] deu[m] posse creare aliq[ui]d r[e]d[d]
it q[uod] aliq[ui]d posse creari ab ip[s]o · al[ia]s an[te]q[ua]m creatura e[ss]et n[ichi]l creare po
tuiss[et] nisi creature p[otenti]a p[re]existeret quod e[st] pone[re] ma[teria]z et[er]na[m] Vn[de]
c[om]munis p[otenti]a c[re]ature no[n] sit ad h[oc] q[uod] sit infinita actu · no[n] ex h[oc] remo[ve]t[ur]
q[ui]n de[us] possit infinita actu facere.

Vndecimo q[ue]rit[ur] Vtru[m] s[an]c[t]a p[re]dicet[ur] equoce de deo et nob[is] Et vi[detur]
q[uod] sic Vbicu[n]q[ue] e[n]i[m] e[st] c[on]uenie[n]tia univocac[ionis] u[e]l analogie ibi e[st] aliqua
similitudo Sz int[er] creatura[m] et deu[m] n[ull]a p[otes]t e[ss]e si[militu]do Vn[de] no[n] p[otes]t e[ss]e aliq[ui]d
que utrusq[ue] s[ecundu]m vniuoc[ationem] u[e]l s[ecundu]m analogia[m] Si [er]go nomi[n]e s[an]c[t]e de deo et
nob[is] d[icitu]r · h[oc] erit equoce tamen p[ro]b[atur] me[dio] Isa[ias] xl d[icit] Cui si[mi]le[m] fecistis
deu[m] q[uasi] d[icat] nulli si[mi]lis e[st] ex[ce]pt[o] ⁋ p[re]t[er]ea Vbicu[n]q[ue] e[st] si[mi]li[tu]do ibi e[st] aliqua c[om]paracio
Sz dei ad creatura[m] n[ull]a p[otes]t e[ss]e c[om]paracio cu[m] creatura sit finita et de[us] infi
nit[us] · [er]go n[ull]a p[otes]t e[ss]e similitudo eor[um] et id q[uod] p[ri]us ⁋ p[re]t[er]ea vbicu[n]q[ue] e[st] aliq[ua] c[om]par
acio ibi o[porte]t e[ss]e aliqua[m] forma[m] que s[ecundu]m magis u[e]l min[us] u[e]l equalit[er] a plu
rib[us] h[ab]eat[ur] · s[ed] h[oc] no[n] p[otes]t dici de deo et creatura q[ui]a deo e[ss]et a[li]quid
simplici[us] [er]go int[er] ip[su]m et int[er] creatura[m] no[n] e[st] aliq[ua] c[om]paracio et ita n[e]c si[mi]li[tu]do
n[e]c c[on]uenie[n]tia nisi equiuocac[ionis] tamen ⁋ p[re]t[er]ea maior e[st] distantia cor[um] quorum
n[ull]a e[st] si[mi]li[tu]do q[ua]m quor[um] e[st] si[mi]li[tu]do aliqua Sz int[er] deu[m] et creatura[m] est

infinita distancia quia nã maior ee pt etc id q prius ¶ Maior dista
cia e creature ad deum q entis creati ad non ens cum ens creatum non exce
dat non ens nisi p quantitate sue entitatis que non e infinita. Sz enti et
non enti nil pt ee cõe nisi p equiuocatoz tamen ut dr in 3 methe ut putasi
id quod vocamus hominez alii vocent non hominez. g nec deo et creature pt
aliquid ee cõe nisi p equiuocatoz puraz ¶ In omnibus analogicis ita e q vel
vnum ponitur in diffinicoe alterius sicut suba in diffinicoe accntis et actus in diffinicoe potencie vel ali
quid idem ponitur in diffinicoe vtriusq sicut sanitas animalis ponitur in diffinicoe sani
quod dr de vrina et cibo. quorum alterum e conseruatiuum. alterum significatiuum
sanitatis. Sz creature et deus non hñt modo se hnt necesse q vnum ponatur in diffinicoe
alterius nec q aliquid idem ponatur in diffinicoe vtriusq etiam dato q sit deus
diffinicionem haberet. g vr q nil p analogia dictum pt possit de deo et creaturis
et ita restat q pure equiuoce dicatur quidquid de eis cõiter dr ¶ Ma
gis distat suba et accidens quam due species sbe Sz id non impositum ad signi
ficandum duas species sube p ppriam vtriusq ronez pure equiuoce de eis dicatur
sicut hoc nomen canis impositum celesti latrabili et marino. g multo for
cius si vnum nomen imponatur sube et accidenti. Sz nostra sciencia e accidens di
uina aut suba. g nomen sciencie de vtraq pure dr equiuoce. ¶ Sciencia
nostra non e nisi quedam imago diuine sciencie Sz nomen rei non conuenit ima
gini nisi equiuoce vnde sciencia equiuoce dr de sciencia dei et nostra / Sz contra e quod
philosophus dicit in 7 methe Quod illud e pfectum pfectuz simpliciter in quo omnium generum
pfecciones inueniuntur et hoc e deus vt commentator ibidem dicit Sz pfecciones aliorum generum
non dicerentur inueniri in ipso nisi aliqua similitudo esset pfeccionis ipius ad aliorum
generum pfecciones g creature ad deum e aliqua similitudo non g pure equiuoce dr
sciencia vel quidquid aliud dr de creatura et de deo ¶ Genesis j dr faciamus hominez
ad imaginem et similitudinez nostram g e aliqua similitudo creature ad deum / Responsio dicendum
q impossibile dr aliquid vniuoce pdicari de creatura et deo In omnibus enim vniuocis cõis est
racio nominis vtriusq eorum de quibus nomen vniuoce pdicatur etc conceptum ad illius nominis
racionem vniuoca in aliquo equalia sunt / quamuis scdm esse vnum altero possit esse
prius vel potius sicut in racione numeri. omnes numeri sunt equales. quamuis scdm nomen rei
vnus altero prior sit Creatura aut quantumcumq imitetur deum non pt pertingere
ad hoc ut eadem racione aliquid sibi conueniat et deo Illa enim que scdm // racionem sunt // eandem
in diuersis sunt eis cõia scdm racionem substancie siue quidditatis. sz sunt discreta scdm esse Quidquid
aut e in deo hoc e suum pprium esse Sicut enim in eo sciencia e idem quod esse ita sciencia
idem e q esse scientez in eo. Vnde cum esse quod e pprium vnius rei non possit alteri
communicari Impossibile e ut creatura pertingat ad eandem racionem habendi aliquid quam habet deus
Sicut impossibile e q ad idem esse perueniat Sicut et in nobis esset Si enim in petro non
differret homo et hominez esse Impossibile esset q homo vniuoce diceretur de petro et
paulo quibus e esse diuersum. nec tamen pt dici q omnino equiuoce pdicetur quidquid de
deo et creaturis dr. quia nisi esset aliqua conuenientia creature ad deum scdm rem
sua essentia non esset creaturarum similitudo et ita cognoscendo essenciaz suaz non cogno
sceret creaturas Sicut et nec nos ex rebus creatis in cognicionem dei peruenire
possemus nec non que creaturarum aptatur vnum magis de alio dicendum esset quam
aliud quia ex equiuocis non differt quodcumq nomen imponatur Ex quo
nulla rei conuenientia attenditur Vnde dicendum e q nec omnino vniuoce nec pure equiuoce
nomen sciencie de sciencia dei et nostra pdicatur Sz scdm analogiaz quod nil e aliud
dictum quam scdm pporcionem / Conuenientia aut scdm pporcionem pt esse duplex et scdm hoc duplex
attenditur analogie communitas Est enim quedaz conuenientia inter ipa quorum
e adinuicem pporcio eo q habent determinataz distanciaz vel aliaz habitudinez adin
uicem sicut binarius cum vnitate eo q e eius duplum Conuenientia etiam quandoqz

attenditur duorum adinvicem que non sint proportionata sed magis duarum adinvicem propor-
tionum sicut senarius convenit cum quaternario ex hoc quod sicut senarius est duplex
ternarii ita quaternarius binarii. Prima ergo convenientia est proportionis secunda
autem proportionalitatis. Unde et secundum modum prime convenientie invenimus aliquid
analogice dictum de duobus quorum unum ad alterum habitudinem habet sicut ens dicitur
de substantia et accidente ex habitudine quam substantia et accidens habent et sanum dicitur de
urina et animali ex eo quod urina habet aliquam similitudinem ad sanitatem animalis.
Quandoque vero dicitur aliquid analogice secundo modo convenientie sicut nomen visus dicitur de visu corporali
et intellectu eo quod sicut visus est in oculo ita intellectus est in mente. Quia ergo in his
que primo modo analogice dicuntur oportet esse aliquam determinatam habitudinem inter ea quibus est
aliquid per analogiam commune impossibile est aliquid per hunc modum analogice dici
de deo et creatura quia nulla creatura habet talem habitudinem ad deum per quam possit
divina perfectio determinari Sed in alio modo analogie nulla determinata habitudo at-
tenditur inter ea quibus est aliquid per analogiam commune et ideo secundum illum modum
nichil prohibet aliquod nomen analogice dici de deo et creatura Sed tamen hoc
dupliciter contingit / quandoque enim illud nomen importat aliquid ex principali significato
in quo non potest attendi convenientia inter deum et creaturam etiam modo predicto sicut
est in omnibus que simbolice de deo dicuntur ut cum dicitur Leo vel sol vel aliquid
huiusmodi quia in horum diffinitione cadit materia que deo attribui non potest / quandoque vero
nomen quod de deo et creatura dicitur nichil importat ex principali significato secundum quod
non possit attendi predictus convenientie modus inter creaturam et deum sicut sunt
omnia in quorum diffinitione non clauditur aliquis defectus nec dependet a materia secundum
esse ut ens bonum et alia huiusmodi Ad primum ergo dicendum quod sicut dionysius dicit ix c. de di-
vinis nominibus deus nullo modo similis creaturis dicitur sed creature similes dici possunt deo aliquo modo
quod enim ad imitationem alicuius fit si perfecte id imitetur simpliciter potest simile dici sed non
e converso quia homo non dicitur sue imagini similis sed e converso Si autem imperfecte imitetur
tunc potest dici simile et dissimile id quod imitatur ei ad cuius imitationem fit simile quidem
secundum quod representat sed non simile in quantum a perfecta representatione deficit Et ideo sacra scriptura
deum creaturis esse similem omnibus modis negat sed creaturas esse similes deo quan-
doque quidem concedit quandoque autem negat Concedit cum dicitur homo ad similitudinem dei
factus sed negat cum dicit deus quis similis erit tibi Ad secundum dicendum quod philosophus in
primo thopicorum ponit duplicem modum similitudinis unum qui invenitur in diversis generi-
bus et hic attenditur secundum proportionem vel proportionalitatem ut cum scilicet alterum se habet ad
alterum sicut aliud ad aliud ut ipse ibidem dicit Alium modum in his que sunt
eiusdem generis ut cum idem diversis inest Similitudo autem non requirit comparationem
secundum determinatam habitudinem que primo dicta est sed solum que secundo Unde non oportet quod primus
modus similitudinis a deo removeatur respectu creature Ad tertium dicendum quod obie-
ctio illa procedit de similitudine secundi modi quam concedimus creature ad deum
non esse Ad quartum dicendum quod similitudo que attenditur ex eo quod aliqua duo parti-
cipant unitatem vel ex eo quod unum habet habitudinem determinatam ad aliud ex
qua scilicet ex uno alterum comprehendi possit per intellectum diminuit distan-
tiam non autem similitudo que est secundum convenientiam proportionum. Talis enim similitudo
similiter invenitur in multum vel parum distantibus / non autem est maior similitudo propor-
tionalitatis inter duo et unum et sex et tria quam inter duo et unum et centum
et quinquaginta et ideo infinita distantia creature ad deum similitudinem predictam non
tollit. Ad quintum dicendum quod enti et non enti aliquid secundum analogiam convenit quia
ipsum non ens ens dicitur analogice sicut patet in quarto methaphysice Unde nec distantia que
est inter creaturam et deum communitatem analogie impedire non potest Ad sextum
dicendum quod ratio illa procedit de communitate analogie que accipitur secundum determina-
tam habitudinem unius ad alterum tunc enim oportet quod unum in diffinitione alterius ponatur

sit substantia in diffinitione accidentis vel aliquid unum in diffinitione duorum ex eo quod utrique dicitur per similitudinem ad unum sit substantia in diffinitione quantitatis et qualitatis. Ad primum dicendum quod quamvis inter duas species substantie sit maior convenientia quam inter substantiam et accidens tamen possibile est ut imponatur nomen illis speciebus diversis secundum considerationem alicuius convenientie que sit inter ea et tunc erit nomen pure equivocum. Nomen vero quod convenit substantie et accidenti potest esse impositum secundum considerationem alicuius convenientie inter ea, unde non erit equivocum sed analogum. Ad secundum dicendum quod hoc nomen animal imponitur non ad significandum figuram exteriorem in quo pictura imitatur animal verum sed ad significandum naturam in qua non imitatur, et ideo nomen animalis de vero et picto equivoce praedicatur. Sed nomen scientie convenit creature et creatori secundum id in quo creatura creatorem imitatur, et ideo non omnino equivoce dicitur de utroque.

Duodecimo queritur utrum deus sciat singularia futura contingentia. Et videtur quod non. Nichil enim potest sciri nisi verum ut dicitur in primo posteriorum. Sed in contingentibus singularibus et futuris non est veritas determinata ut dicitur in libro perihermeneias. Ergo deus non habet scientiam de futuris singularibus contingentibus. Praeterea id ad quod sequitur impossibile est impossibile. Sed ad hoc quod deus sciat singulare contingens et futurum sequitur impossibile scilicet quod scientia dei fallatur. Ergo impossibile est quod sciat singulare futurum contingens. Probatio medie: detur quod deus sciat aliquod futurum contingens singulare ut petrum sedere. Aut ergo possibile est petrum non sedere aut non est possibile. Si non est possibile ergo impossibile est petrum non sedere, ergo petrum sedere est necessarium. Datum autem fuerat quod sit contingens. Si autem sit possibile non sedere, hoc posito non debet sequi aliquod inconveniens. Sequitur ergo quod scientia dei fallatur; ergo non erit impossibile scientiam dei falli. Si dicatur quod contingens ut in deo est est necessarium. Sed contra quod in se est contingens non est necessarium quoad deum nisi secundum quod est in ipso. Sed secundum quod in ipso est non est distinctum ab eo. Si igitur non est scitum a deo nisi secundum quod est necessarium, non est scitum ab eo secundum quod est in propria natura existens scilicet secundum quod est ab eo distinctum. Praeterea secundum philosophum in primo posteriorum ex maiori de necessario et minori de inesse sequitur conclusio de necessario. Sed hec est vera: omne scitum a deo necesse est esse. Sed nullum contingens necesse est esse. Ergo nullum contingens scitur a deo. Si dicatur quod cum dicebatur omne scitum a deo necesse est esse non importatur necessitas ex parte creature sed ex parte dei scientis. Sed contra cum dicitur omne scitum a deo necesse est esse necessitas attribuitur supposito dicti. Sed suppositum dicti est id quod est scitum a deo, non ipse deus sciens. Ergo non importatur per hoc necessitas nisi ex parte rei scite. Praeterea quanto aliqua cognitio est certior in nobis tanto minus potest esse de contingentibus. Scientia enim non potest esse nisi de necessariis quia certior est opinione que potest esse de contingentibus. Sed scientia dei est certissima. Ergo non potest esse nisi de necessariis. Praeterea in omni vera conditionali si antecedens est necessarium absolute et consequens erit necessarium absolute. Sed ista conditionalis est vera: si aliquid est scitum a deo id erit. Cum ergo hoc antecedens scilicet hoc esse scitum a deo sit absolute necessarium et consequens erit necessarium. Ergo quod scitum est a deo necesse est absolute esse. Quod autem hoc necessarium sit absolute scilicet hoc esse scitum a deo sic probatur: hoc est quoddam dictum de preterito. Sed omne dictum de preterito si est verum est necessarium, quia quod fuit non potest non fuisse. Ergo hoc est absolute necessarium. Praeterea omne eternum est necessarium. Sed omne quod deus scivit ab eterno scivit. Ergo eum scivisse est necessarium absolute. Praeterea unumquodque sicut se habet ad esse sic se habet ad verum. Sed futura contingentia non habent esse, ergo nec veritatem. Ergo non potest de eis esse scientia. Praeterea secundum philosophum in 4 metaphysice qui non intelligit unum determinatum nichil intelligit. Sed futurum contingens maxime ad utrumlibet non est determinatum nec in se nec in sua causa. Ergo non potest de eo scientia esse. Praeterea hugo de sancto victore dicit in libro de sacramentis quod deus nichil cognoscit extra se, qui habet omnia apud se. Sed nullum est contingens nisi extra ipsum. In eo enim nichil est potentialiter. Ergo ipse nullum futurum contingens cognoscit. Praeterea per medium necessarium non potest cognosci aliquod contingens quia si medium est necessarium et conclusio erit necessaria. Sed deus cognoscit omnia per medium quod est sua essentia. Ergo cum hoc medium sit necessarium videtur quod non possit aliquod contingens cognoscere. Sed contra est quod in psalmo dicitur: Qui finxit singillatim corda eorum intelligit omnia opera eorum. Sed opera hominum sunt contingentia cum dependeant a libero arbitrio. Ergo futura contingentia

oti

cognoscat deus ꝓ ome nitarium scit a deo Sz ome ɔtinges e nitarium ꝓ
refertur ad dīnaz cognicoz ut dt Boe · i · 7 de ɔsola · go ome ɔtiges e scitiz
a deo ꝓ · Augꝰ dt ꝙ deꝰ scit mutabilia immutabile Sz ex hc e aliqͥ ɔtiges
quod e mutale · Ra ɔtinges dr quod pt ee 7 no ee · go deꝰ scit ɔtingetia
immutabile · ꝓ · deꝰ cognoscit res īquatuz e causa earꝫ Sz deꝰ no tm e cā
nitariorꝫ ſz etiā ɔtingentiū · go tam nitaria qm ɔtingetia cognoscit
ꝓ ſ hc cognoscat deꝰ res ſ ꝙ · ipe e exar oīm rerꝫ Sz exeplar dīnū
quod e ɔtingentiū 7 mutabilium pt ee immutāle · Sic 7 maliū est
imale 7 ɔpositorꝫ simpx go videt ꝙ sic deꝰ cognoscat ɔposita 7 malia
qmuis ipe sit imalis 7 simpx ita cognoscat ɔtingetia Licz ɔtingetia in
eo locuz no heant ꝓ · Scie e tum rei cognoscte Sz deꝰ scit oīm ɔtin
R40 gentiū cās · scit em se ipm · qua e causa oīm go ipe scit ɔtingetia · Dco
dd ꝙ ita hant qoīm diusimode e erratū Qmdaz em de dīna scia in
dicare volētes ad modū scie nre dixerut ꝙ deꝰ futura ɔtingetia non
cognoscat Sz hc no pt ee quia ſ hc no hret ꝓudentiā de rebꝰ huā
nis que ɔtingeter eueniut Et io aliꝫ dixerut ꝙ deꝰ oīm futurorꝫ sciaz
ht ſ cūcta ex nitite eueniut al's dei sciā fallet̄ de eis Sz hc et ee no pt
qz ſ hc ꝑiret liberū arbitriū nc et ee nitariū ɔsiliū querē Iniustū etiā
foret penas ul' ꝑmia ꝓ mitis reddē ex quo cūcta ex nitite aguntur Et io
dd e ꝙ deꝰ oīa futura cognoscat · nc tn ꝓpt hc impeditur qn aliqua ɔtinget
eueniat Ad huiꝰ aut euidētiaz sciēm e ꝙ i nob sut queda pōne 7 hitꝰ cogno
scitiui in qꝰ nuqaz fltas ee pt sic sensꝰ et sciā 7 intelꝰ pn̄orꝫ Qmdaz
vo in qꝰ pt ee fltas sic imaginatio opio 7 estatio Ex hc aut fltas accidit
i aliqua cognitioe ꝙ no e ita in re sic apphendit' Vn si aliqua vis cognitiua
e tlis ꝙ nuqꝰ i ea e fltas · oz ꝙ suū cognoscibile nuqͣ deficiat ab eo ꝙ
de ipo cognoscēs apphendit / Nitariū aut no pt impediri qn sit anqm fiat
eo ꝙ cause eiꝰ sunt imutales ordinate ad eiꝰ ꝓductoz Vn ꝑ hiꝰ di hitꝰ
q̄ semꝑ sut vera pnt nitaria cognosci etiā qn sut futura sicut cognoscimꝰ
futuraz eclipsim vl' ortuz solis ꝑ rectam sciaz Sz ɔtinges impediri pt anqm
sit in ee ꝓductū qz tuc no e nisi i causis suis · quiꝰ pt accidē impedimen
tū ne ꝑueniat ad effectū Sz postqm iaz ɔtinges in ee ꝓductū e iaz non
pt impedi et io de ɔtingeti ſ quod e in pnti pt ee iudiciū aliqͥ pōne uel
hitꝰ in quo nuqͣ fltas inuet Sic sēꝰ iudicat sorte sedē qn sedet Ex qo
pz ꝙ ɔtinges ut futurū e ꝑ nulla cognitoz cognosci pt cui fltas subesse no
possit Vn cū dīne scia no subsit fltas nc subee possit Impgle eet ꝙ de ɔtin
getibꝰ futuris sciam heret deꝰ si cognoscēt ea ut futura sunt Tūc aut aliqͥ
cognoscitur vt futurꝫ e qn int cognitoz cognoscentis et eventū inuenitur or
do pti ad futurꝫ hic aut ordo no pt inueni int cognitoz dīnaz 7 quācuqz
rem ɔtingetez Sz sp ordo dīne cognitoīs ad rem quācuqz e sic ordo pntis
ad pns quod quidē hc mō intelligi pt · si qs videt multos transeuntes ꝑ vnā viaz
successiue 7 hc ꝑ aliqd tpus i singulis ꝑtibꝰ tpis videt pntiat aliquos
transeuntes ita ꝙ in toto tpe sue visioīs oīs transeuntes pntialit videt nec
tn simul oīs pntiat quia tpus sue visioīs no e totū simul Si aut sua visio
tota possit simul existē simul pntiaret oīs videt qmuis no oīs simul pntiat
transirent Vn cū visio dīne scie eternitate mensuretur que e tota simul 7 tn totū
tpus includit · nc alicui pti tpis deest seqr ut quicqͥ in tpe geritur no ut fu
turū ſ ut pns videat hc em ꝙ a deo visū e futurū e alteri rei · cui succe
dit in tpe Sz ipi dīne visioni que no in tpe ſ ext̄ tpus e · no e futurꝫ
ſ pns · Ita go nos videmꝰ futurꝫ ut futurꝫ · qz visioni nre futurū e
cū nra visio tpe mensuretur Sz dīne visioni que e ext̄ tpus futurꝫ non
e sic 7 aliter videt transeuntes ordinati ille qui e in orne transeuntiū q no
videt nisi illos qui an ipm sut 7 aliter ille qui ext̄ ordinez transeuntiū eet
qui oīs transeuntes simul inspiceret Sic go nr̄ visꝰ no fallitur vnquaz · vi

videns contingentia ut sunt presentia Et tamen ex hoc non removetur quin illa contingenter
eveniant Ita deus infallibiliter videt omnia contingentia que nobis sunt presentia
sive que preterita sive que futura quia sibi non sunt futura sed ea inspicit esse
tunc quando sunt Unde ex hoc non removetur quin contingenter eveniant. difficultas
autem in hoc accidit eo quod divinam cognitionem significare non possumus nisi per
modum nostre cognitionis consignificando differentias Si enim significaretur ut est dei
scientia magis deberet dici quod deus scit hoc esse quam quod sciat futurum. quia sibi numquam
sunt futura sed semper presentia Unde et Boecius dicit in 5 libro de consolatione. eius cognitio
de futuris magis proprie dicitur providentia quam previdentia quia ea porro quasi
longe positus in cacumine speculi intuetur. Quamvis etiam previdentia dici
possit propter ordinem eius quod ab eo scitur ad alia quibus futurum est. Ad primum
ergo dicendum quod licet contingens non sit determinatum quamdiu futurum est tamen ex quo
productum est in rerum natura veritatem determinatam habet et hoc modo subicitur certitudini co-
gnitionis divine cognitionis. Ad 2m dicendum quod sicut dictum est contingens refertur ad divinam
cognitionem secundum quod ponitur esse in rerum natura. ex quo autem est non potest non esse tunc quando est quia
quod est necesse est esse quando est ut in primo periarmenias dicitur non tamen sequitur quod simpliciter dicatur necessarium
nec quod scientia dei fallatur sicut et visus meus non fallitur dum video petrum sedere quam-
vis hoc sit contingens Ad 3m dicendum quod contingens pro tanto dicitur necessarium esse secundum quod est
scitum a deo quia scitur ab eo secundum quod iam presens. non tamen secundum quod futurum est. ex hoc autem
non ponitur necessitatem sortitur ut possit dici quod necessario eveniat Eventus enim non
est nisi eius quod futurum est. quia id quod iam est non potest ulterius evenire sed verum
est id evenisse et hoc est necessarium Ad 4m dicendum quod cum dicitur omne scitum a deo est
necessarium. hec est duplex quia potest esse vel de dicto vel de re. Si sit de dicto
tunc est composita et vera et est sensus omne scitum a deo est necessarium quia non potest esse quod
deus sciat aliquid esse et id non sit Si autem sit de re tunc est divisa et falsa et est
sensus id quod est scitum a deo necessarium est esse Res enim que a deo sunt scite non
propter hoc necessario eveniunt. ut ex dictis patet Et si obiciatur quod ista distinctio
non habet locum nisi in formis que sibi invicem succedere possunt in subiecto ut albedo
et nigredo. non autem potest esse ut aliquid sit scitum a deo et postea nescitum et
sic predicta distinctio hic locum non habet. dicendum quod quamvis scientia dei invariabilis sit et
semper eodem tamen dispositio secundum quam res refertur ad dei cognitionem et variabilis et non
semper eodem modo se habet ad ipsam Refertur enim res ad dei cognitionem secundum quod est in sua presenti-
alitate presencialiter autem rei non semper ei convenit Unde res potest accipi cum tali dispositione
vel sine ea et per consequens potest accipi illo modo quo refertur ad dei cognitionem vel aliter
et secundum hoc predicta distinctio procedit Ad 5m dicendum quod si scientia nostra non potest esse
de futuris contingentibus Ita nec scientia dei et adhuc multo minus si ea ut futura
cognosceret. cognoscit autem ea ut presentia sibi aliis autem futura et ideo obie-
ctio non procedit. Ad quintum dicendum quod si fiat de re propositio vera est quod necessitas
eius non potest etiam ipsam
rem sed etiam ordinem scientie ad scitum Ad 7m dicendum quod circa hoc est diversa opinio. quidam
enim dixerunt quod hoc antecedens erat contingens hoc est scitum a deo eo quod quamvis sit
preteritum tamen importat ordinem ad futurum et ideo non est necessarium sicut cum dicitur hoc fuit
futurum id preteritum non est necessarium quia quod fuit futurum potest non esse futurum
ut in 2o de generatione et corruptione. dicitur futurus quis incedere non incedet Sed hoc
nihil est, quia cum dicitur hoc est futurum vel fuit futurum designatur ordo qui est in causis aliquo
modo ad productionem eius Quamvis autem cause que sunt ordinate ad aliquem effectum
possint impediri ut effectus non consequatur ex eis non potest tamen impediri quin fue-
rit aliquando ad hoc ordinate Unde licet quod est futurum possit non esse futurum numquam
tamen potest non fuisse futurum Et ideo alii dicunt quod hoc antecedens est contingens quod est compositum
ex necessario et contingenti Scientia enim dei est necessaria. sed scitum ab eo est contingens
quorum utrumque in predicto antecedente includitur Sicut et hoc est contingens petrus est homo albus

vel petrus e al. et erit Sz hoc tamen nichil e . qr veritas ppositionis no valat p necessi
tate et contingentia ex eo qd mala in locutione po3 sz solu ex principalis ppositione
i qua funda veritas ppositionis . Vn eadem e necessitate et contingentie e in utraqz
istarum Ego cogito homine ee al. et ego cogito petrum currere Et io cum actus
principalis qui significatur . hoc ante deus scit petrum legere sit necessarius quicumqz id
qd inat po sit contingens . ex hoc no impeditur qn ans predictum sit necessarium Et
io alii concedunt simpliciter qd sit necessarium sz dicunt qd ex ante necessario absolute no oz qd
sequatur qns necessarium absolute ii qn ans predictum e causa pxima qntis Si
enim sit causa remota . pt necessitas effectus impediri p contingentia cause pxime
sic sicut qmuis sol sit causa necessaria tamen florum arboris que e effectus eius . e contingens
quia causa eius pxima e variabilis scilicet virtus generatiua plante Sz et hoc
qns necessarium . sz magis ppter ordinem qntis ad ans . qr contrarium qntis non pt
stare cum ante quod contingit si ex ante necessario se contra contingens . Vn hoc
attendere necesse e in qualibet conditionali si vera sit siue ans sit effectus siue causa
pxima siue remota . et si hoc no invenia in conditionali non erit vera . Vn et
hoc conditionalis e falsa Si sol mouetur arbor floret Et io aliter dicendum qd hoc ans e simpliciter ne
cessarium et qns e necessarium absolute eomo quo ad ans se . Aliter enim e de
hiis que attribuuntur ei s qd e cognita Illa enim que attribuuntur rei s se qntis
ei s suum modum . Sz ea que attribuuntur ei ut que consequuntur ad ipsam ipsum
e cognita sunt sm modum cognoscentis et no s modum rei cognite ut si dicam
ego intelligo aliqd . i . immateriale no enim oz . vt qd intellig sit immateriale n s qd e
i intellectu Et sic cum dico Si deus intelligit aliqd id erit . qns e sm no
s dispositionem rei i ipsa . sz sm modum cognoscentis . qmuis autem res i se ipsa
sit futura tamen s modum cognoscentis e pns Et io magis eet dicendum Si deus scit
aliqd . id e . qm hoc erit Vn id e iudicium de ista . deus scit aliqd i et hoc erit
dum e Ad octauum dicendum qd qmuis contingens dum e futurum no habeat ee tamen ex quo
e pns . ee habet . et veritatem et ex dne visioni subsistit . qmuis deus etiam cogno
s sit no e inconveniens qd ponatur qd deus scit aliqd futurum ee ed no erit . Inqu
tus scz scit aliquas causas ad aliquem effectum inclinatas qui no producetur
Sic enim no loquimur nc de cognitione futuri pnt a deo in suis causis videtur
sz inqntum cognoscitur in seipso sic enim cognoscitur ut pns Ad nonum dicendum
qd quod e futurum . deo e pns et ita e determinatum ad unamquamqz ptem quam
cumqz dum scit inqntumcumqz e sit futurum ad vtrumlibet Ad decimum dicendum qd deus
nichil cognoscit extra se . si hoc extra referatur ad id quo cognoscit Cognoscit
aut aliquid extra se si referatur ad id quod cognoscit et de hoc supra dictum est
Ad xim dicendum qd duplex e cognitionis medium Vnde quod e medium demonstrationis
et hoc oz ee pportionatum conclusioni ut eo posito conclusio ponatur Et tale medium
cognoscendi no e rerum contingentium . aliud e medium cognitionis qd e simili
tudo rei cognite . et tale medium cognitionis e diuina essentia no tamen e adeqtum
tamen nc pportionatum alicui et si sit ppria singulorum ut supra dictum est.

Terciodecimo queritur utrum scientia dei sit variabilis Et vr qd sic
quia scientia e assimilatio scientis ad rem scitam . sz scientia dei e pfecta ergo
pfecte assimilabitur rebus scitis Sz scita a deo sunt variabilia ergo et scientia
dei variabilis Preterea Omnis scientia que pt falli e variabilis Sz scientia dei pt
falli e enim de contingenti qd pt no ee et si no sit scientia dei fallitur ergo e
variabilis Preterea Scientia uera que e p receptionem a rebus e p modum scientis ergo
scientia dei que e p hoc qd confert aliqd rebus e p modum rei scite Sz scita a deo

sunt variabilia ergo et scientia eius est variabilis Praeterea ablato uno relatiuorum aufertur
et aliud. ergo variato uno variatur reliquum Sed scita a deo sunt variabilia ergo et
scientia eius est variabilis Praeterea omnis scientia que potest augeri uel minui potest variari Sed
scientia dei potest augeri et minui ergo etc. Probo medium / omnis sciens qui quandoque scit
plura quandoque pauciora eius scientia variatur ergo sciens qui potest plura scire quam sciat
uel pauciora habet scientiam variabilem Sed deus potest plura scire quam sciat Scit enim aliquid
esse uel fuisse uel futurum esse quod futurum est posset autem plura facere que nunquam
est facturus et ita posset scire plura quam sciat eadem ratione posset pauciora scire quam sci-
at. quia potest dimittere aliquid eorum que facturus est ergo eius scientia potest augeri et mi-
nui. Si dicatur quod quamuis plura uel pauciora essent subiecta diuine scientie. non tamen eius
scientia variaretur Sed contra sicut possibilia sunt subiecta diuine potentie ita scibilia subiecta
sunt diuine scientie Sed si deus posset plura facere quam facit eius potentia augeretur / minueretur
aut si posset in pauciora ergo eadem ratione si plura sciret quam prius sciuisset eius scientia
augeretur. Praeterea Quandoque sciuit Christum nasciturum nunc autem nescit eum nasciturum
sed iam natum ergo deus aliquid scit quod prius nesciuit et aliquid sciuit quod
nunc nescit. et sic eius scientia variatur Praeterea Scientia ad scientiam refertur secundum istam refertur
modus sciendi Sed si modus sciendi variatur scientia esset variabilis. ergo eadem ratione. cum
scita ab ipso varientur eius scientia variabilis erit Praeterea Iudeo dicitur esse quod scientia
approbationis sit qua solos bonos cognoscat. ergo potest approbare quos non approbauit
ergo potest scire quod prius nesciuit et sic scientia eius variabilis Praeterea Sicut scientia dei est
ipse deus. ita potentia dei est ipse deus Sed a potentia dei ducuntur res mutabiles in esse
producte. ergo eadem ratione a scientia dei res mutabiles cognoscuntur sine aliquo detri-
mento diuine perfectionis Praeterea omnis scientia que transit ab uno in alterum est variabilis
Sed scientia dei est huiusmodi quia per causam suam cognoscat res. ergo est variabilis Sed contra
est quod dicitur Jacobi i Apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio. Praeterea omnia
mota reducuntur ad unum primum immobile Sed prima causa omnium variabilium est diuina scientia
sicut causa artificiatorum est ars. ergo scientia dei est invariabilis Praeterea motus est actus imperfecti
ut dicitur in 3 de anima Sed in diuina scientia nichil est imperfectum ergo est invariabilis Respondeo dicendum
quod cum scientia sit medium inter cognoscentem et cognitum dupliciter potest accidere variatio in
ipsa / uno modo ex parte cognoscentis Alio ex parte rei cognite Ex parte autem co-
gnoscentis tria in scientia considerare possumus scilicet ipsam scientiam. actum eius. et mo-
dum ipsius Et secundum hec tria variatio potest accidere in scientia ex parte scientis Accidit autem
variatio in ipsa ex parte ipsius scientie cum de nouo acquiritur scientia aliorum quod prius
nesciebatur. et secundum hoc attenditur generatio uel corruptio. augmentum et diminutio
ipsius scientie Talis autem variatio in scientia diuina accidere non potest quia scientia diuina ut
supra ostensum est non solum entium sed etiam non entium / Non autem potest esse aliquid
preter ens uel non ens quia inter affirmationem et negationem nichil est medium / ipsius
autem secundum quendam modum scientia dei sit tantum entium in presenti preterito uel futuro scilicet quorum
quod scientia ordinatur ad opus. quod facit voluntas Si tamen per hunc modum sciendi
faceret aliquid quod prius nesciuit nulla variatio ex hoc accideret in scientia eius cum
ipsa sit equaliter entium et non entium quantum ex parte eius est Sed si esset ex hoc
aliqua variatio in deo hoc esset ex parte voluntatis que determinat scientiam ad aliquid ad quod
prius non determinabat sed nec in voluntate ipsius ex hoc aliqua variatio accidere
potest cum enim hoc sit de ratione voluntatis ut libere actum suum producat quantum est ex
ipsa ratione voluntatis equaliter potest in utrumque oppositorum exire. ut scilicet velit
uel non velit facere uel non facere Sed tamen non potest esse ut simul duo velit non velit. sic
nec in voluntate diuina que immutabilis est potest accidere ut prius voluit aliquid
et postea noluit id. sed id ipsius quia sic voluntas eius esset temporalis et non tota
simul Verum si loquamur de necessitate absoluta non est necesse ipsum velle hoc quod vult
quod absolute loquendo possibile est eum non velle Sed si loquamur de necessitate que est ex
suppositione sic necessarium est eum velle si vult vel si voluit. Et ex suppositione predicta loquendo

no e posle eu no velle si nōt vel si voluit / mutatio aut cū requirat
duos terminos sz respiciat ultimum in ordine ad primum / Vn hec mo solutio se
quetur q cum voluntas eet mutabilis si essz posle eu no velle quod nūt
scita a deo p huc modum scire vl pauciora n a variatio po^r i scia eius
ul in voluntate hec em e posse eu scire plura p voluntate sciaz
determinate ad plura facienda Sz ex pte actus accidit variatio in scia tri
pliciter Vno ex eo q actu psiderat qd prius no psiderabat sic dicimus
illum variari qui exit ab habitu in actum Iste aut variationis modus in scia di
e no pt quia ipe no e sciens s habitu s som p ccnaz. qz no e in eo ali
qua potentialitas sic in habitu Alio accidit variatio in actu sciendi ex
hoc q uno psiderat unum. mo aliud. s istud eet no pt ee i dina cognitione
qr ipe p unaz spem sue eene omnia videt et eo simul omnia intuetur. 3o
ex hoc q aliquis in psiderando discurrit de uno in aliud quod etiā i deo a
ccidere no pt quia cu discursus requirit duo int que fit no pt dici dis
cursus in scia ex hoc q duo videat s illa videat uno intuitu quod accidit
i dina cognitione ul scia p hoc q omnia uno intuitu videt Sz ex pte modi
cognoscendi variatio accidit in scia ex hoc q aliquis limpidius ul pfectius co
gnoscat^r nunc qm prius qd quidem pt ptingere ex duobus / uno ex diuersi
tate medii p quod fit cognitio sic accidit in eo qui prius sciuit aliquid
p medium pbabile z psca scit idem per medium necessarium. Qd et i deo
accide no pt quia eenaz scia eque e in eo Ab mego gdi e invariabilis
Alio ex virtute intellectiva s quod unus ho melioris ingenii acutius aliquid
cognoscat et p ide medium qd et in deo accide no pt. qz virtus qua cog
scit sua eena e que invariabilis e go relinquitur sciaz dei omnino invari
abilem ee Ex parte aut rei cognite scia variatur sm veritate z falsitatez
quia eadem extimatione remanente si res mutetur erat extimatio fla
que prius fuit vera qd et in deo no pt ee qz intuitus dine cognitionis fertur
ad rem s q e i sua potentialitate p ut e ca determinata ad unum z ulterius
qtuz ad hoc no pt variari Si em res ipa alia dispositionz accipiat illa
etiā erat eodem dine visioni subta z scia dei n o variabilis e. Ad primum
go dd q assimilatio scientis ad scitum no e s pformitatem ne^r s s reputationem
Vn no oz q rez variabilium sit scia variabilis Ad scdm dd q quamuis sciatur
a deo sm se psideratum sit posle aliter ee tn hoc dine cognitioni subsistat sm
qd no pt se aliter hre ut ex dictis pz Ad 3m dd q os scia sic sit p recep
tionem a rebus sue p impressionem in res e p modum scientis qz utraqz e sm
eius i quo e Ad qrtum dd q id ad quod refert diuina scia s quod subsistat
scie dine e invariabile Vn et scia invariabilis e quantum ad veritatez que variari
nesciat loquendo et de scia visionis pt dupx intelligi vnoo in spo oto sz ex sup
positione q deus nesciuit quod dr posse scire. z c sm Non em pt utrumqz
hoz ee simul. ut sz deus nesciuerit aliquid z pz ea sciat illud Alio in sensu
diuiso z c no includitur suppo aliqua ul pditio sub ptate Vn in hoc spu e est
verum ut ex dictis pz / q quamuis aliter in aliquo spu credat q deus pt scire quod
prius nesciuit, no tn pt credi q deus pt scire plura qm sciat qz tn
p hoc q dr plura importetur pparatio ad p ceptum sp intelligitur in spu pposito
et eade rone no credendum q scia dei possit augeri ul minui Sextuz credit
Ad septimum dd q deus scit enuntiabilia et ponendo et diuidendo ut ps dtm est
et io sic cognoscat diuisas res eodem qui sunt z qui no sunt ita cognoscat di
uisa enuntiabilia qui sunt vera z qui sunt fla. qz unumquodqz cognoscat ee verum

illo tpe quo e vm Scit em hc enunciale ee vm petrum no currere illo
tpe quo vm e. Et silit hc enunciale petru ee cursurz 7c d alijs Et ideo
qmuis mo no sit vm petru currere s cucurrisse , nichilominus tn deus vtru
qz scit qr simul intuet vtruqz tpus quo vtruqz enunciale e vm Sz au
qs scit qz simul intuet vtruqz tpus quo vtruqz enunciale e vm Sz au
te scit enunciale formando enunciale , sc tpe tunc nesciet aliqd enuncia
ble n qn e vm sic 7 in nob accidit 7c eius scia variaret Ad octauu
dd q modus sciendi e i ipo sciente no aut ipa res scita s sua naz e i ipo
sciente et io mo sciendi varietas facit sciaz variabilez no aut variacio
rez scitar Ad nonu pz rnsio ex dict Ad decim dd q actus potencie
terminatur ex agente ad rem in ppria naz in qua res hz ee variable
et io cocedit ex ptei rei poducere q res poduat in esse mutabilit s sci
encia e de rebus s q res aliquo sut i cognoscente Vn in cognoscentes sit i
variablis invariabilit res ab eo cognoscuntur Ad xi dd q qmuis deus per
cenaz suaz alia cognoscat no tn e idn aliqs cursitus qr eod intuitu cenaz
sua 7 alia vidz 7c pz rnsio ad omnia

Quartodecimo querit vtrum scia dei sit causa rerum Et vr q no Ori
genes em sup eplaz ad hebreos ait. non ppterea aliqd erit qr id scit
deus futurum s quia futurum e io scit a deo anquaz fiat ergo magis vider
q res sint cause scie dei qm econuerso Pr posita causa poni et effectus Sz
scia dei fuit ab eterno Si ergo ipa e ca rerum vr q res ab eterno fuerunt
quod e hereticum Pr ad caz necessariam seq effectus necessario Vn et demonstracoes
que sut p causam necessariam hnt concl necessarias Sz scia dei e necessaria cu sit et
na ergo res que sut scite a deo omes erunt necessarie quod e absurduz
Pr scia dei e ca rerum tunc hoc mo scia dei se ht ad res sic res se hnt ad
scientiaz nraz Sz res ponunt mo ponunt in scia nra qr de rebus necessarijs he
mus sciaz necessariaz Si ergo scia dei eet ca rerum modum necessitatis imponeret o
bus rebus scitis quod falsum e Pr ca pma vehemencius influit in causatum q
2a Sz scia dei si e ca rerum erit causa pma Cu ergo ex causis 2is necessitas
sequatur necessitas i effectibus. multomagis a scia dei seq necessitas i rebus 7c
Pr cenaliore comparacoz hz scia ad res ad quas comparat ut effe
ctus q prius Sz scia nra que comparat ad res
ut effectus earum requirit necessitatez i rebus scitis ad hoc ut sit ipa necessaria
ergo si scia dei eet ca rerum multo amplius necessitate requireret in scitis et ita
ergo si scia dei eet ca rerum multo amplius necessitate requireret in scitis et ita
non cognosceret contingencia qd e q pdicta Con Augs dt xv de Trinitate vni
uersas creaturas 7 spirituales et corporales no qr sut io nouit deus
s io sut qr nouit ergo scia dei e causa rerum Pr scia dei e q ars rerum
creatarum Vn dt Augs in vi de Trinitate q vbum e ars plena omm racionum
vincentium Sz ars e causa artificiatorum ergo scia dei e ca rerum creaturarum Pr
ad hoc vr facere opinio anaxagore quam concedat phus q ponebat pmu
principium rerum ee intellectuz qui oia mouet et distinguit Rndeo dd q effe
ctus no pt ee simplicior qm ca Vn oz q in quibus inveni vna natura
q sit reducere i vnu pmu illius ue sic omia calida reducunt ad vnu pmu
calidum scz ad ignem qui e ca caloris in alijs ut in 2o mete Et io cu
omnis similitudo attendatur s aliquam conuenienciaz alicuius forme. oz q que
cunqz sut silia ita se hnt q vel vnu sit ca alterius vel ambo ex vna
ca causent In omi aut scia e assimilacio scientis ad scitum Vn oz q vel
scia sit ca sciti vel scitum sit ca scie vel vtruqz ab vna ca causetur Non
aut pt dici q res scite a deo sint ca sciencie i eo cu res sit tpales
et scia dei sit eterna Tpale aut no pt ee ca eterni Similiter no pt dici q
vtruqz ab vna ca causetur qr in deo nichil pt ee causatum cu ipe sit quidquid
hz Vn relinquitur q scia eius sit causa rerum Sz econuerso scia nra causata

e a rebus mixtu sz ca a rebg accipimg Sz scia angeloru no e cata a re
bg neqz causa rerz neqz ab eis causata sz vtrumqz e ab vna ca Sicut
em deg forās vnisales influit rebg ut subsistat ita similes earū influt
mentibg angeloꝝ ad cognoscendu res Scdo tn q scia mixtu scia non
dr causaz actuaz sic nc forma mixtu e forma Actio em e ut i exeun
do aliquid ab agente Sz forā mixtio lung ht ee i pficiedo id in qo est
z quiescedo in ipo z io fora no e pnm agendi nisi mete vtute et
in quibusdaz quid ipa fora e vtus sz no p rom forme In qbusdā aut
vtus e aliud a forma subali rei sic videmg i ombg corpoibg a q
bg no pcedunt actioꝝ n mediātibg aliqg suis qlitatibg Silir et scia
scia nuqꝫ pcedit effectus n mete volutate que de sui rone iptat
influxuz i voluta sic a suba nuqꝫ exit actio nisi mete virte
qius in quibusdaz sit idez volutas et scia ut in deo In qbgdam aut
no ut in alijs Silr et a deo cu sit ca omn pma pcedut effectg medi
atibg causis zis Vn int sciaz dei que e ca rei et ipaz rem cata m-
ue dux mediu vnu ex pte dei sz dina volutas Aliud ex pte ipa
zu rez quātu ad quosdaz effectg sz cae ze quibg mediātibg pueniut
res a scia dei Omnis aut effectus no solu se qdicoz cause pme sz etiā
caꝝ scdaꝝ nc oz q in ombg modu scie sequat Ad pmu go dd q
intento e Origenis dice q scia di no e causa que inducat ncitatez
futuris e · io scit a deo · no impta ca eendi sz ca infendi tm Ad scm dd
scia sz volutas detimat Ad zm dd q effectg se ncitez cae pxime
que el pt ee mediu ad demostrandu effectuz no aut oz q sequa ne
cessitate cae pme · qz pt impedi effectg ex causa scda sic ptinges sic
pz in effectibg gnalibg gnabilibg et corruptibilibg p motu corporum
celestiu mediātibg vtutibg infioribg Sic em effectus ptingetes pter
defectibilitez vtutu nalui qius motg celi sp sit eodo se hus Ad qrtu
dd q res pxima ca e scie ncie z io modu sui pot in ea sz deg e causa
pma Vn no e sile Vl alit dd q no ppter ea nra scia e ncitaria de rebg
ncitarijs qz res scite causat sciaz sz magis ppt adequatoz vitutis ad
res scitas que requir in scia Ad qntuz dd q qius ca pma ueheme
ag influat q scda tn effectg no apler n aduemete opatoe scde Et io
si sit possibilitas ad deficiendu in causa za e et eade possibilitas defici
endi in effectu qius causa pma defice no possit Sz mltoamp si
ca pma possit defice et effectg defice possent Quia go ad esse ef
fectus requit vtraqz causa vtriusqz defectus educit defectum in ef
fectum Et io quecuqz caꝝ ponat ptinges se effectum ee ptingentez no
aut si altea tm pona ncitia effectus erit ncitag · ppt hc q ad esse
effectus vtraqz causa requir Sz qz ca za no pt esse ncitia n pma
sit ptinges Tn e q se ncitas in effectu optuz ad ncitatez scde
cae · Ad 6m dd e sic dictu e ad qrtu
Quintodecimo z vltimo qrit Vtru deg sciat mala et vr q no
Omnis em scia vl e causa sciti vl causata ab eo vl salte ab vna
causa pcedes Sz scia dei no e ca maloꝝ nc mala sut ca eius nc aliqu
aliud e causa vtriusqz go scia dei no e de malis P Sic dr i zo mete
vnuquodqz sic se hz ad ee ita ad vm Sz malu no e aliquod ens ut
dionisius et Augus dnt go malu no e vm Sz nichil scit nisi vm go ma
lu no pt sciri a deo P Comentator dt in 3 de aia q intctg q sp e i actu
no cognoscit pnatoz omno Sz intctg dei maxie sp e in actu · go nllaz

priuationem cognoscat Sed malum est priuatio boni ut Augustinus dicit ergo deus non cognoscat mala Praeterea Quidquid cognoscitur cognoscitur uel per simile uel per contrarium Sed essentia dei per quam deus omnia cognoscit malum non est simile neque etiam est ei contrarium quia ei nocere non potest malum aut dicitur quia noceret ergo deus non cognoscat mala Praeterea id quod non est addiscibile non est scibile Sed sicut dicit Augustinus in libro de libero arbitrio Malum non est addiscibile per disciplinam enim non nisi bona addiscuntur ergo malum non est scibile et ita non est cognitum a deo Praeterea qui scit grammaticam grammaticus est ergo qui scit malum malus est. Sed deus non est malus ergo nec scit mala. Sed contra Nullus potest ulcisci quod ignorat deus est ultor malorum ergo cognoscit mala Praeterea Nullum bonum deest deo Sed scientia malorum bona est nam per eam mala uitantur ergo deus habet scientiam de malis Responsio dicendum quod sicut philosophus dicit in 3 metaphysice quicumque non intelligit aliquid unum nihil intelligit Praeterea hoc autem est aliquid unum quod est in se indiuisum et ab aliis distinctum. Unde oportet quod quicumque cognoscit aliquid quod sciat distinctionem eius ab aliis Prima autem radix distinctionis est in affirmatione et negatione Et ideo oportet quod quicumque scit affirmationem cognoscat negationem Et quia priuatio nihil aliud est quam negatio in subiecto habili ut dicitur in 4 metaphysice et alterum contrariorum semper est priuatio ut in eodem dicitur et in 1 physicorum Inde est quod ex hoc ipso quod cognoscitur aliquid cognoscitur eius priuatio et eius contrarium Unde cum deus habeat propriam cognitionem de omnibus suis effectibus unumquodque sicut est in suo genere cognoscens distinctum oportet quod omnes negationes et priuationes oppositas cognoscat et omnes contrarietates in eis repertas Unde cum malum sit priuatio boni oportet quod ex hoc ipso quod scit quodlibet bonum et mensuram singulorum quod cognoscat quodlibet malum Ad primum ergo dicendum quod propositio illa ueritatem habet de scientia que habetur de re per suam similitudinem malum autem non cognoscitur a deo per suam similitudinem sed per similitudinem sui oppositi Unde non sequitur quod deus sit causa malorum quia cognoscit mala sed sequitur quod sit causa boni cui opponitur malum Ad secundum dicendum quod non ens ex hoc ipso quod opponitur enti dicitur quodammodo ens ut patet in 4 metaphysice. Unde et malum ex hoc ipso quod bono opponitur habet rationem cognoscibilis et boni Ad tertium dicendum quod opinio quorumdam fuit quod deus cognoscens essentiam suam non determinate cognosceret suos effectus singulos prout sunt in propria natura distincti Sed solummodo cognosceret naturam essendi que in omnibus inuenitur malum autem non opponitur enti uniuersali sed enti particulari Unde ex hoc sequitur quod malum non cognosceret Sed hec positio falsa est ut ex predictis patet. Unde quod ex ea sequitur falsum est scilicet quod priuationes et mala non cognoscat. Non enim intentio commentatoris priuatio non cognoscitur ab intellectu nisi per absentiam forme ab intellectu que non potest esse in intellectu qui semper est in actu sed hoc non est necessarium quia ex hoc ipso quod cognoscuntur res cognoscitur priuatio rei Unde utrumque cognoscitur per presentiam forme in intellectu Ad quartum dicendum quod oppositio unius ad alterum potest accipi dupliciter Uno modo in generali sicut dicimus malum opponi bono et hoc modo malum opponitur deo Alio modo in speciali prout dicimus hoc album opponitur huic nigro et sic non est oppositio mali nisi ad aliquod malum bonum quod potest per malum priuari et cui potest esse nociuum et sic malum non opponitur deo Unde Augustinus dicit in libro 12 de ciuitate dei quod uitium opponitur deo tamquam malum bono sed naturam quam uitiat non solum opponitur ut malum bono sed ut nociuum Ad quintum dicendum quod malum inquantum est scitum est bonum quia scire malum bonum est et sic uerum est quod omne addiscibile bonum est non autem quod sit secundum se bonum sed secundum quod est scitum Ad sextum dicendum quod grammatica scitur in habitudine grammatica non autem malum. et ideo non est simile.

Ar 3 de ydeis

Questio est de ydeis Et primo queritur Utrum sit ponere ydeas Et uidetur quod non quia scientia dei est perfectissima Sed perfectior est cognitio que habetur de re per essentiam eius quam que habetur per eius similitudinem ergo deus non cognoscit res per suas similitudines sed magis per essentias earum Et ita similitudines rerum que dicuntur idee non sunt in deo Si dicatur quod deus perfectius scit res cognoscendo eas per essentiam suam que est similitudo rerum quam si cognosceret eas per earum essentias Sed contra scientia est

in deo uero

assimilaco scientis ad scitu. go quanto mediu cognoscendi e magis simile et
vnitu rei cognite tanto pfectius p id res cognoscit Sz ecena rerum
creatura magis e vnita eis quam ecena diuina go pfectius cognoscit res si
facit res p ecenaz ear quam ex hoc q sciat eas p ecenam suaz Si dr q
pfeccio non qsistit in vnione medii cognoscendi ad rem cognitaz // scie. s ad
magis cognoscentez Sz qtra spes rei que e in intetu s q ht ee in eo e
ptiolata s aut q qparatur ad scitu hz rom vlis qr e silitudo rei s naz
gnem et no s qdicones ptiolares et tn cognico que e p illaz spem no est
singlis s vlis go cognicoz mags scz relacones spei ad re scita quam ad
scientem P. qpt hc impbar a pho opinio ptonis qua habuit de ydeis
qr posuit formas rer inalum existe sine ma / s mlto mags sut sine
ma si sut in mt intetu dino quam si erent ex ipm. qr intetus dinus e i
summo imalitatis go mltomags incens e pone ydeas in intetu dino.
P. phs impbat opiom ptonis de ydeis p hc q ydee poite a ptone no
possent gnare nc gnari et ita sut inutiles Sz ydee si ponat i mete di
na no gnant / qr oe gnatu e qpoitu / sit nc gnant qr cu gnata
sint qpoita et gnantia sit silia gnatis go incens e pone ydeas in
mete dina P. dyo9 dt in .1o ca.o de dinis no. q deus nescit existen
cia ex no existentibus et no cognoscit res sm ydeam Sz ydee no ponut
ad aliud in deo u ut p eas cognoscat res. go ydee no sut i mete dina
P oe exeplatu e qportonatu suo exeplari Sz na e pporco creature ad
deu sic nc finiti ad infinitu. go i deo no pt ee exeplar creatura go tn
ydee sint forme exeplares vr q ydee reru no sut i deo P ydea e rca
cognoscendi et opandi Sz id qd no pt desice i cognoscendo et opando. ad
neutru ea indigz Sz tn deus e huius vr q no oz ydeas pone i deo. P
sic vnu i qntitate facit equalitatem ita vnu i qualitate fat silitudinez ut dr
i qnto mete Sz ppt diuersitate que e int deu et creaturaz. creatura no pt
e deo equalis vel equiso. go nc i deo e aliqua silitudo ad creaturaz cu go
ydea nomet silitudinez rei vr q reru ydee no sut i deo P si ydee sut i deo
hc no erit u ad pducend creaturas Sz Anshelmus dt in Monologion.
Satis manifestu e in vbo p quod facta sut oia. silitudines rer no ee s sipez
cenaz. go vr q yde que dnt rer silitudines in deo no sut P deus eodem co
gnoscit se et alia. ate sua ecena mltiplicabilis et diuisibilis eet Sz deus se
ipm no cognoscit p ydea go nc alia Sz q Augs dt i li. de ci. di. Qui
negat ydeas infidelis e. qr negat filiu ee go ec. P Ome agens p intetu
ht rom sui opis apud se nisi ignoret qd agat Sz deus e agens p intetuz
et no ignorans quod agit go apud ipm sunt rones rer que ydee dnt
P sic dr i 2o phicor trex cause incidunt in vna s efficiens finalis et for
malis Sz deus e ca effins et final rer go ec e ca formal exeplaris No ei
pt ee forma que sit ps rei go etc P effectus ptiolaris no pdu a causa
vli u ca vlis sit ppa ul appata Sz oms ptiolares effectus sut a deo q e
ca vlis om. go oz q sint ab eo s q e causa ppa vnicuiusqz ul appata Sz
hc no pt ee u p rones rer ppas i ipo existes. go oz in eo rones reru. i
ydeas existe. P Augs dt i lio de ordine. Piget me qd dixisse duos esse
mundos s sensibilez et intellibilez no quia hc vm sit. Sz quia hc dixi tanquam
ex me. cu tn a phis dictu fuit et quia modus lodi iste no e qsuetus i sacra
sciptura Sz mdus intelligiblis i inchl aliud e quam ydea mudi go vm e pone
ydeas P Boecius dt i 3 de qso. Loqns ad deu Tu cuncta supno ducis ab ex
emplo mudu mete gens pulcru pulcerrimus ipe go mudi et om que
i mudo sut exm e i deo et ide qd prius P Jo. 1. dr quod fctm e i eo vita
erat hc e. q ut Augs dt omes creature sut in mete dina sic archa i me

te artifitas Sz archa in mete artifices ē p suā silinez et ydeaz g° om rerūz
ydee sūt in deo ꝑ Spectin nō duat in cognitoz aliquoz nisi eoz silines
in eo resplendeāt Sz vbū inreatū ē spectm ducēs in cognitoz om̄ creatuꝝ
qꝛ eo pr̄ se et om̄ia alia dt g° ī eo sunt silines reꝝ om̄ ꝑ Augꝰ
dt in 6 de trinite q̄ filiꝰ ē ars p̄rīs plena om̄ rōnū viuētiuz ꝭ rōes
ille nl̄ al'ud sunt nisi ydee g° zc. ꝑ ꝭ Augꝰ in dupx ē modꝰ cognos
cedi res sꝫ p eēnaz ⁊ silinez Sz dꝰ nō cognoscit res p eaꝝ eēnaz qꝛ
sic cognoscunt solū ea que sūt in cognoscēte p suā eēnaz sn̄ putaū
g° cū sciaz de rebꝰ hēat ut ex p̄dictꝭ pꝫ relinquit q̄ sciat res p eaꝝ
silines zc. id q̄ pris. ꝭ Rō dd, q̄ sic dt Augꝰ in lī° 83 q. ydeas latine
possumꝰ dicē spēs ul' formas ut vm̄ ex vbo trāsferēte videam forā
aut alicꝰ rei pt̄ dici tpliciē. vno° a qua formatꝛ res sic forma agē
tis p̄cedit effectꝰ foratio Sz qꝛ nō ē de nc̄itate actōl ut effetus pet
tingat ad cōpletā rōm forme agentꝭ cū frequēt deficiat maxie ī cau
sis equiuocꝭ io forā a quā foratꝛ aliqꝰ nō dr̄ eē ydea ul' forā Alio° dicā
ꝭ eiusꝰ ē forā alicꝰ ꝭ quā aliqꝰ formaꝛ. sic aīa ē forma hoīs et figura statue ē
forā alicꝰ. ꝭ quā aliqꝰ formaꝛ. Et qm̄s forma que ē pt̄ cōpositū. vē dicatꝛ eē illiꝰ forā non
forā cupri Et qm̄s forma que ē pt̄ cōpositi vē dicatꝛ eē illiꝰ forā non
tn̄ ꝯsueuit dici eiꝰ ydea. qꝛ vr̄ lr̄ nōme ydea significatē formā sep̄
atāz ab eo cuiꝰ ē forā. Tꝯo° dr̄ forā alicꝰ ad quā aliqꝰ foratꝛ. et hc̄ ē
forma exemplaꝛ ad cuiꝰ silinez aliquid ꝯstituitꝛ/ et ī hac sig̃atiōe ꝯsue
tū ē nom̄ ydee accipi. ut idez sit ydea q̄ forma quā aliqꝰ imitaꝛ Sed
nōndū q̄ aliqꝰ pt̄ imitari aliquā foraz dupr̄ vno° ex intentiōe agentꝭ sic
picturā adhc̄ fit a pictoē ut imiteꝛ aliquē cuiꝰ formā figurā depingi
alter aūt ē p̄dicta imitatio p accns̄ p̄ter intentioz et a casu sic frequēt
pictores faciunt imaginē alicꝰ de quo nō intendūt. Qꝛ aut imitaꝛ ali
quā formā a casu nō dr̄ ad illaz formā. qꝛ lr̄ ad vr̄ importatē ordinem
ad fine. vn̄ cū forma exemplaris ul' ydea sit ad quā formatꝛ aliquid oꝫ
q̄ foraz exemplarez ul' ydeaz aliqꝰ imiteꝛ p se ⁊ nō p accns̄ Videmꝰ et q̄
aliqꝰ ppt̄ finē duplr̄ opaꝛ vno° ita q̄ ipm̄ agēs determiat sibi finē sic est
ī omībꝰ agētibꝰ p intellectū. alr̄ aūt agēti ꝑ determiatꝛ finis ab alio p̄n̄li
agente sic pꝫ in motu sagitte que moꝛ ad finē determiatū Sz hic finis de
terminatꝛ ei a p̄iciēte ⁊ similr̄ opaco nc̄ꝛ que ē ad determiatū finē ꝑsup
ponit intellectuz ꝯstituētez finē nc̄. ⁊ ordinātē ad finē illā nāz. nā rōne
cuiꝰ. om̄e opꝰ nc̄ dr̄ eē opꝰ intelligētie. Si g° aliqꝰ fiat ad imitatōz al
tiꝰ p agēs quod nō determiat sibi finē nō ex hc̄ forma imitā hēbit rō
nē exemplaris ul' ydee. nō em̄ dicimꝰ q̄ forma hoīs generante sit ydea ul'
exemplar hoīs generati Sz solū hc̄ dicimꝰ qn̄ agēs ppt̄ finē determiat sibi finē
sn̄ue ea forma sit in agente sn̄ue ex agente dicimꝰ em̄ foraz artis ī ar
tifice eē exemplar artificiati ꝭ silr̄ eē forma que ē ex artifice ad cuiꝰ imi
tatōm artifex aliqd facit hc̄ g° vr̄ eē rō ydee q̄ ydea sit forma quā aliqꝰ
imitaꝛ ex intentiōe agentꝭ qui determiat sibi finez Scdm g° hc̄ pꝫ q̄ illi q
ponebāt casu om̄ia accidē. nō poterāt ydeaz ponē Sz hec opiō a phūs repro
batꝛ. qꝛ ea que sūt a casu nō se hnt eodē nisi ut ī paucioribꝰ / nāe aut ꝯsu
videmꝰ sp̄ eodē p̄gredi ul' ut in plurībꝰ. Silr̄ et ꝭ eos qui posuerūt q̄ a deo
ꝑcedūt om̄ia p nc̄itez nāe nō p arbitriū volūtatꝭ nō pn̄t ponē ydeas.
quia ea que nc̄itate nāe agūt nō p̄determiant sibi finez Sz hr̄ eē nō pt̄ / qꝛ oē
quod agit ppt̄ finē si nō determiat sibi finem determiatꝛ ei finis ab alio sup̄i
ore ⁊ aliqua tm̄ erit eo sup̄ior qd nō pt̄ eē qꝛ om̄s loquētes de dō intelligūt
eū eē causam p̄mam entiū Et io plōs refugiēs opinioz epicurieꝝ qui ponebāt
om̄ia a casu accidē et Empedoclis et alioꝝ qui ponebāt oīa accidē ex nc̄
cessitate nāe posuit ydeas eē Et hāc et rōm ponēdi ydeas sꝫ ppt̄ distinctioz
opm̄ agendoꝝ ut innuit Diōꝰ ī 5 c. de di. no. dicēs Exemplaria dicimꝰ
in deo existītium rōes substantificās ⁊ singulꝛ p̄existēs quas theologia p̄existētes

de rōne spēi intell-
ligibilis dno f

differētes rōnes et diuīas et bonas volūtates existētes p̄determinatas et ef
fectiuas h quas sup̄stabilis essēa oīa p̄diffiniuit et p̄duxit Sz quia
forma exēplaris vel ydea ht quodāo rōem finis et ab ea accipit arti
fex formā qua agit si sit ex̄ ipm̄ Nō ē aūt īcōueniēs ponē deū agē p̄pter
finē aliū a se et accipē aliūde vn̄ sit sufficiēs ad agendū et ideo nō possu
mus ponē ydeas ēē ex̄ deū s; in mēte dīna tm̄ Ad p̄m ergo dicēdū q perfectio
cognitōis pt attendi ul' ex pte cognoscentis ul' ex pte cogniti · q ergo d̄r
q perfectiore cognitōe que ē p essēaz q̄m p silitudinez intelligēdū ē ex pte co
gniti. Illud eīm q' p se ipm̄ ē cognoscibile ē magis p se notū q̄m id quod
nō ē cognoscibile ex se ipo s; solū h q' ē ī cognoscēte p suā silitudinez et hec nō
ē incōueniēs ponē q res create sint magis cognoscibiles q̄m essēa dī
na que p se ipaz ē cognoscibilis Ad 2m dicēdū q ad speciē que ē mediū cognoscēdi
duo requirūtur scilicet representatio rei cognite que cōpetit ei h cōformitate ad
cognoscibile et ēē spūale ul' imāle quod ei cōpetit h q ht ēē ī cognoscē
te Vn̄ p speciē que ē in intellectu melius cognoscitur aliquid q̄m p speciē
que ē in subo · ats in sp̄u · q' ē imalior Et silr melius cognoscitur aliqd
p speciē rei que ē ī mēte dīna · q̄m p ipaz eius essēaz cognosci pos
sit / Et dato q essēa rei ēē mediū possit cognoscendi nō obstāte mā
litate ipius Ad 3m dicēdū q ī cognitōe ē duo cōsiderare scilicet ipaz nāz cogni
tōis Et hec sequitur speciē h cōparatōēz qua ht ad intellectū ī quo ē · Et determinatio co
gnitōis ad cognitū Et hec sequitur relatōēz speciei ad rem ipaz · Vn̄ quāto ē silior
species rei cognite p modū reputatōis tāto ē cognitio determinatior et q̄nto
quāto magis accedit ad imalitatē que ē nā cognoscentis in quātu hmōi
tanto efficacius cognoscere fat Ad 4m dicēdū q hec ē h rōem formaz nālium q
ex se ipis imāles sint · nō aūt ē inconueniēs q' ex alio q̄ imālitatē adquirant
in quo sūt Vn̄ in intellectu nro forme rerū nālium imāles sūt Vn̄ incōueniēs
ē ponē ydeas rerū nālium ēē p se subsistētes Nō ē aūt incōueniēs ponere
eas in mēte dīna Ad quītū dicēdū q ydee existētes in mēte dīna nō sūt gñā
te nec gñātes si fiat vis in vbo · s; sūt creatiue et p̄ductiue rerū vn̄ dicit au
gustinus ī lio lxxxiii q · Cū ipe neqz oriantur neqz intereat · h eas tn̄ informari
dicitur oē q' oriri et interire pt · nec oz agentis p̄mū in cōpōne ēē sile gñato
oz aūt hoc de agente p̄ximo · Et ponebat plato ēē ydeas ēē gñātes p̄m
p̄ximū et ideo h ipm̄ procedit rō p̄dicta Ad 6m dicēdū q intentio dyonisii ē
dicē q ipe nō cognoscit p ydeaz accepta a rebus · ul' hmōi q diuersas res
p ydeaz cognoscit · Vn̄ alia translatio loco huius dicit neqz p uisionē singulis se i
mittit vn̄ p hoc nō excludit oīo ydeas Ad 7m dicēdū q q̄uis nō possit ēē aliq
p̄portio creature ad deū · tn̄ pt ēē p̄portionabilitas q' in p̄cedenti q̄one frequēter
expositū ē Ad 8m dicēdū q sicut deus q' nō pt nō ēē nō indiget essēa q sit
aliud q̄m suū ēē · ita q' nō pt deficē ī cōgregando ul' operando nō indiget ida
rea a se ipo · s; p̄pter hoc nō pt deficē q ipe ē sui ipius idea · sic p̄pter hoc nō pt
nō ēē · quia sua essēa ē suū ēē · Ad nonū dicēdū q in deo nō ē q̄ntitas di
mensiua ut h eam qualibet attendi possit s; ē ibi q̄ntitas p modū intensiue
qualitatis · sic albedo dicitur magna quia pfecte attingit ad nāz suā Intensio
aūt alicuius forme dicitur respicit modū habendi formā illā q̄uis aūt id q'
ē dei ad creaturas deriuetur · p̄mo tn̄ nō pt cōcedi q creatura habeat
aliqd p modū illū q' h3 id deus et q̄uis aliquō pt cōcedi q creatura
habeat aliqd p modū illū quo h3 id deus et ideo q̄uis aliquo cōcedamus ēē sili
tudinē inter creaturaz et deū nō tn̄ cōcedimus ibi ēē equalitatē Ad decim̄
dicēdū q intentio anshelmi ē dicē ut pz in sufficienti vba eius q in vbo nō sit
silitudo sūpta a rebus ipis s; oēs rerū forme sūt sūpte a vbo et ideo
dicit q vbū nō ē silitudo rerū · s; res sūt imitatōes vbi · Vn̄ p hoc nō remouet
ydea cū ydea sit forma quā aliqd imitatur Ad vndecim̄ dicēdū q deus cognoscēdo co
gnoscat se et alia si accipiatur modus cognitōis ex pte cognoscentis · nō aūt

si accipiat^r ex parte rei cognite quia creatura que a deo cognoscat^r non est id
per rem in medio quo deus cognoscit sed ipse est id re tamen eo unum non multiplicat
in eius scientia scilicet

Secundo querit^r utrum sit ponere plures ydeas | et videtur quod non quia ea que essenciale
dicuntur in deo nonnumquam sunt vero in eo quam illa que dicuntur in ipso persona^r Sed plura-
litas proprietatum personalium inducat pluritatem personarum per quas deus dicitur trinus Cum
ergo ydee sint essenciales quia sunt communes omnibus personis si sint plures in deo sequitur
pluritatem rerum scilicet quod non solum tres sint persone in ipso sed infinite Si dicitur quod ydee
non sunt essenciales quia sunt ipsa essencia Sed contra bonitas et sapiencia et potencia
dei sunt eius essencia et tamen dicuntur essencialia attributa ergo et ydee quamvis sint
ipsa essencia possunt dici essenciales Praeterea quidquid deo attribuitur debet ei nobilissimo modo
attribui sed deus est principium rerum ergo debet poni in eo omne id quod ad nobilitatem principii
pertinet in summo Sed unitas est huius quia omnis virtus unita plus est infinita quam multiplicata
ut dicitur in libro de causis ergo in deo est summa unitas ergo non solum est unum re sed ratione
quia magis est unum quod est unum utroque modo quam alterum istorum tantum et non sunt in eo
plures rationes sive ydee Praeterea preterea dicitur in 7 methaphysice quod omnino est unum non potest separari
neque intellectu neque tempore neque loco neque ratione et maxime in substantia Si ergo deus
est maxime unum quia est maxime ens non potest separari ratione et ita idem quod prius
Praeterea si plures sunt ydee scilicet erunt esse inequales quia una ydea continebat esse tantum
alia autem esse et vivere. Alia vero insuper intelligere per quod res unius est ydea in pluribus
bus assimilatur deo Cum ergo inconveniens sit in deo aliquam inequalitatem ponere videtur quod non
possit esse plures in eo ydee. Praeterea in causis materialibus est status ad unam primam materiam
et similiter in efficientibus et finalibus ergo et in formalibus est status ad unam primam formam
Sed est status ad ydeas nam ut dicit Augustinus in libro lxxxiii questionum ydee sunt principales forme
me vel rationes rerum ergo in deo non est nisi tantum una ydea. Sed dicitur quamvis sit una
prima forma tamen ydee dicuntur plures per diversos respectus eius Sed contra non potest dici quod
ydee multiplicentur per respectum ad deum in quo sunt quia est unus neque per respectum secundum quod
sunt in prima causa quia ea sunt unum ut dyonisius dicit. nec per respectum ad ydeata sed quod
in propria natura existunt quia sic res ydeate sunt temporales ydee vero eterne sunt ergo non
per respectum forme prime possunt ydee dici plures Praeterea nulla relatio que est inter deum
et creaturam est in deo sed in creatura tantum Sed ydea ut exemplar importat relationem dei
ad creaturam ergo ista relatio non est in deo sed in creatura cum ergo ydea sit in deo per
huius respectus ydee multiplicari non possunt Praeterea intellectus qui plus intelligit est compositus
et tendens de uno in aliud Sed hoc a divino intellectu sunt compellandum Cum ergo ydee sint
rationes rerum quibus deus intelligit videtur quod non sint plures ydee in deo Sed contra
Item per id non est natum facere nisi id Sed deus facit multa et diversa ergo non per eandem
rationem sed per plures creat res. Sed rationes quibus res producuntur a deo sunt ydee ergo etc.
Item Augustinus dicit in libro lxxxiii questionum Restat ut omnia ratione sint condita nec eadem
ratione homo qua equus hoc enim absurdum est existimare / singula igitur propriis sunt creata
rationibus ergo sunt plures ydee in deo Praeterea Augustinus dicit in epistola ad nebridium quod sicut
inconveniens est dicere quod eadem sit ratio anguli et quadrati ita inconveniens est dicere quod eadem
sit ratio in deo et hominis huius et huius huius ergo plures rationes ydeales sint
in deo Praeterea Ad hebreos xi fide cognoscimus aptata esse secula verbo dei ut ex invisi-
bilibus visibilia fierent. Invisibilia autem pluraliter appellat species ydeales ergo sunt plures
Praeterea ydee a sanctis significantur nomine artis et mundi ut patet ex auctoritatibus inductis
Sed ars pluritatem quandam importat Est enim collectio ars collatio preceptorum ad
unum finem tendencium et similiter et mundus tamen importat collectionem omnium creaturarum
ergo oportet ponere plures ydeas | Responsio dicendum quod quidam ponentes deum per intellectum agere et non
ex necessitate nature posuerunt eum habere intencionem unam tantum scilicet creature vel Sed
creaturarum distinctio facta est per causas secundas / dicunt enim quod deus primo condidit unam
intelligentiam que produxit tria scilicet animam et orbem et aliam intelligentiam et
sic procedendo processit pluralitas rerum ab uno primo principio Et secundum hanc opinionem esset

quid in deo ydea s[ed] vna tm totius creature toti[us] comu[ni]s Sz p[ro]p[ri]e ydee singlorum
eent in causa sedis sic [et] dyonisius narrat in 7 c de di. no q[uod] quida[m] clemens
ph[ilosoph]us posuit p[ri]ncipaliora ee exaria inferiorum Sz h[oc] stare no[n] p[otes]t quia si inte
tio alicuius agentis ferat[ur] ad aliquod vnu[m] tm p[re]ter intentionem eius erit et q[uo]d[am]
casuale quidq[ui]d sequa[tur] q[uod] accidit ei q[uo]d e[st] p[re]ter intentum ab eo. sic si q[ui]s inte
nderet facere aliq[uo]d triangulatu[m] p[re]ter intentionem eius esset q[uo]d eet magnum uel
paruu[m] Cuiuslz aut[em] q[uo]d accidit spale otentu sub eo Vn[de] si intentio agentis
e ad aliq[uo]d q[uo]d tm p[re]t[er] intentionem eius eet qualitercu[m]q[ue] determinat[ur] p[er] aliq[ui]d speciale
sic si na intenderet g[e]n[er]are s[ed] al[iud] p[re]t[er] intentionem nec[esse] eet q[uod] g[e]n[er]atum sit ho[mo] uel
equus Vn[de] si intentio dei opant[is] respiciat tm ad creaturaz in q[ua]m toto distinctio
creature casualit[er] accideret Indecens e[st] aut[em] dicere q[uod] sit pacius p[er] operatoz ad caz
p[ri]ma et sit p[er] se ~~operator~~ p[er] operatoz ad cas [secund]as q[uod] q[uod] e[st] p[er] se p[ri]us e[st] eo q[uo]d e[st] per
accidens P[ri]us aut[em] e[st] operatio alicuius ad causam p[ri]maz q[uam] ad causam s[ecun]dam. Vn[de] p[ate]z
in l[ibr]o de causis Vn[de] impossibile e[st] q[uo]d sit pacius re[rum] cause p[ri]me [et] p[er] se re[rum] cause
[secund]e, p[otes]t aut[em] accidere eq[ui]uo. sic videmus q[uod] ea que sunt casualit[er] quo ad nos sunt deo p[re]
cognita et ordinata ab ip[s]o. Vn[de] nec[ess]e e[st] dicere q[uod] tota distinctio rerum sit p[re]dif
finita ab eo [et] i[de]o nec[ess]e e[st] ponere in deo singloru[m] p[ro]p[ri]as rones et ita plures
ydeas Modus aut[em] pluralitatis sic accipi[tur]. forma enim i[n] intellectu p[otes]t ee duplex vno
ita q[uod] sit p[ri]ncipium actus intelligendi sic forma que e[st] intelligentis in q[uan]tu[m] e[st] intell
gens et h[ec] e[st] similitudo intellecti in ip[s]o Alio ita q[uod] sit t[er]minus actus intelligendi
sic artifex intelligendo excogitat formam domus [et] cu[m] ia forma sit excogi
tata p[er] actu[m] intelligendi [et] q[ua]si p[er] actu[m] effecta no[n] p[otes]t ee p[ri]nc[ipiu]m actus intelli
gendi ut sit p[ri]ncipium quo intelligat[ur] s[ed] magis se h[abe]z ut intellectum quo intelli
gens aliq[ui]d opa[tur]. Nichilominus tn forma p[re]dicta e[st] s[ecun]dum quo intelligi[tur] q[uia] p[er] formaz
excogitata artifex intelligit quid operand[um] sit / sic in intellectu speculo videmus
q[uod] species qua intellectus informat[ur] ut intelligat actu e[st] p[ri]m[u]m quo intelligit[ur]
Et ex h[oc] q[uod] e[st] effectus in actu p[er] talez formam operari iaz p[otes]t formando qui
ditates re[rum] [et] componendo et diuidendo Vn[de] ip[s]a quiditas formata in intellectu
uel et compo [et] diuisio e[st] q[uo]dda[m] operatu[m] ip[s]ius p[er] quod tn intellectus venit in cogni
tionem rei exterioris et h[oc] e[st] q[ua]si s[ecun]d[u]m quo intellig[itur] Si aut[em] intellectus artificis ad
artificiatu[m] p[ro]duceret ad simili[tudi]nez sui ip[s]ius tunc quid ip[s]e intellectus artificis eet
ydea. no[n] quid ut e[st] intellectus s[ed] in q[uan]tu[m] intellectum In hijs aut[em] que ad imi
tationez alterius p[ro]ducu[n]t[ur] quibus id quod alterum imita[tur] p[er]fecte imita[tur] ip[su]m [et] tunc
intellectus operatiuus p[re]concipiens formam operati h[abe]z ut ydea ip[s]az formam rei imitate
absolute ut ydea uel exemplar rei operande s[ed] cu[m] p[ro]portione exemplati derivata
s[ecundu]m qua[m] exemplatu[m] a p[ri]ncipali exemplari deficeret uel imitaret[ur]. dico i[gitur] q[uod] deus p[er] in
tellectum omnia operans omnia ad similitudinem essentie sue p[ro]ducit. Vn[de] essentia sua est
ydea rerum no[n] quid ut essentia s[ed] ut e[st] intellecta. res aut[em] creatae no[n] p[er]fecte i[m]i
tant[ur] diuinaz essentiaz Vn[de] essentia no[n] accipit[ur] absolute ab intellectu diuino ut ydea re
rum s[ed] cu[m] p[ro]portione creature fiende ad ip[s]az diuinaz essentiaz s[ecundu]m q[uod] deficiat ab ea uel
imita[tur] ea. diuerse aut[em] res diuersimode imitant[ur] ea [et] vnaqueq[ue] s[ecundu]m modum
suu[m] p[ro]p[ri]um. cu[m] vnicuiq[ue] sit ee distinctu[m] ab altera Et i[de]o ip[s]a diuina essentia
cointellectis diuersis p[ro]portionibus rerum ad eam e[st] ydea vniuscuiusq[ue] rei Vnde
cu[m] sint diuerse rerum p[ro]portiones nec[ess]e e[st] plures ee ydeas et e[st] quid vna
o[mn]i[u]m ex p[ar]te essentie / s[ed] pluralitas inuenit[ur] ex p[ar]te diuersarum p[ro]portionu[m] creaturarum
ad ip[s]az Ad p[ri]mum ergo d[icendu]m q[uod] p[ro]p[ri]etates p[er]sonales no[n] inducunt distinctionem
p[er]sonarum in diuinis. q[uia] adinvice[m] opponunt[ur] oppone relationis Vn[de] p[ro]p[ri]etates no[n]
opposite no[n] distinguunt p[er]sonas ut co[m]munis spiratio et p[atern]itas ydee aut[em]
ut alia essentialia attributa no[n] h[ab]ent adinvicem aliquaz oppositionem et i[de]o no[n] e[st]
simile Ad 2m d[icendu]m q[uod] no[n] e[st] simile de ydeis [et] essentialibus attributis attributa
enim omnia essentialia int[ellectu]s h[ab]ent de p[ri]ncipali intellectu suo p[re]ter essentiaz creatorum Vn[de]
et no[n] plurificat[ur] q[uamvis] s[ecundu]m ea deus ad creaturas compareat[ur] p[ro]ut s[ecun]dum bonitatem
diuinus bonos · s[ed] sapientiaz sapientes fac[it] Sz ydea de suo p[ri]ncipali intellectu

ht aliq̃ aliud pt cr̃eaturaz in quo est cõplet formalit' ro ydee tone eius diu
plures ydee nichilo(minus) tn̄ ß q ad creaturaz ptinet mlt̃ plib; ydeas creales
dici | Ad 3m dd' q pluralitas ronis quq̃ reducit' ad aliquã diu̾sitatem
rei sic̃ sortes crẽs & sor sedes dcūt tõe & hc dupl' reducit' ad diu̾sitez
subi & acũtis & silr' ho & aliq̃ ho tone dcūt et ħ dr̃a reducit' ad diu̾
sitatē forme et m̃ae · q genus sñtit a m̃a · dr̃a vo specie a for̃a · Vn̄
tlis dr̃a ß rom repugnat maxime vnitati & simplicitati Quq̃ vo dr̃a
ß rom nõ reducit' ad aliq̃ rei diu̾sitez ß ad v̾itatē rei que ē diu̾simode
imitabilis & 2o ponimus p̃ralitē roni i deo Vn̄ hc nõ repugnat maxie
vnitati & simplicitati | Ad q̃rtū dd' q pluribus applicat i rom diffioz In deo
aut nõ ē accipe plures rones ß̃ diffitoes · qua nulla roni rat creũ
tiaz diuinaz cõprehendit & ro nõ ē ad ppositũ | Ad q̃ntū dd' q forma
que ē in intellectu hz respectu dupliciter vnū ad rem cuius ē aliū ad id
in quo ē Ex pmo aut respectu nõ dr' aliqualis ß aliq̃ tm̄ · Nõ em̄ m̃alis ē
forma m̃alis nc̃ sensibiliū sensibilis Sz ß aliū respectū aliqualis dr' q se'm mo
dū eius in quo ē · Vnde ex hc q rerũ creataz ats ydeataz q̃da alys
pfectius creaturaz diuinaz imitant' nõ sequit' q ydee sint meliores ß meliū
| Ad sextū dd' q vna pma forma ad quã omia reducu̾t ē ipa diuina ess̄en
tia ß se cõsiderata ex cuius cõsideracõn diuinus intellectus adiuuet ut ita dicã
diu̾sos modos imitacõis ipius in quib; pluralitas ydearuz cõsistit · | Ad vii dd'
q ydee plurificat' ß diu̾sos respectus ad res · ipa nã existens · nc̃ tn̄ oz
q si res sint tpales q illi respectus sint tpales q actus intellectus et humani
se extendit ad aliq̃ & q̃n id nõ ē · sic ei intelligimus ppitas actoz autē
relacõ cõsequit' vt in 2o meta dr' Vn̄ et respectus ad res tpales
in intellectu diuino sūt et'ni | Ad octauū dd' q relacõ que ē int' deū &
creaturaz nõ ē in deo ß rem ē tn̄ in deo ß intellectuz nem & sic pt cei
co ß intellectū suū q ut sciz intelligit respectu rerũ ad creaturaz suã & 2o respectus
illi sūt · ideo ut intellecti ab ipo | Ad nonū dd' q ydea nõ hz rom eius
quo pmo aliq̃ intelligit' ß ht rom intellecti in intellectu existit Vniformitas
aut intellectus sc' vnitē eius qo pmo aliq̃ intelligit' · sic vnitas actoz sc' vi
tate forme agentis que ē pnm ipius Vn̄ cõplures respectus intellecti a deo sint
multi · i quib; pluralitas ydearum cõsistit · q tn̄ illos omes · p vnã suã ecñtiaz in
telligit intellectus eius nõ ē multiplex ß vnus

Tercio querit' | vtrum ydee ptineat ad cognitionez speculatiuã vl' practicam
Et videt' q tn̄ ad practicaz q ut dt augus i lio lxxxiii q · ydee
ydee sūt forme rerũ pncipales ß quas formatur esse qd oriri aut qd
interit Sz ß speculatiuaz cognitionez nl' formatur · ergo speculatiua cognitio nõ
ht ydeaz Si dr' q nõ solū ydee hnt respectū ad id qd oriri aut inte'
ht ydeaz Si dr' q nõ solum ydee sūt respectū ad id qd oriri aut inte-
at ß et ad id qd oriri aut interire pt ut ibid' augus dt & 2o ydea se
hz ad ea que nc̃ sūt nc̃ erunt nc̃ fuerunt tn̄ esse pnt de q̃b; deus specula
tiuã cognitionez ht · Sz q practica scia dr' ß qua ars sciat modū opis et
ß nunq̃ operari intendat et' dz practica pt esse mediate Sz deus sciat modū
ß nunq̃ operari intendat et' dz practica pt esse mediate Sz deus sciat modū
operandi ea que pt facere q̄uis facere nõ pponat · ergo et deus de hiis hz practi
caz cognitionez & 2o vtroqz mõ ydea ad practicaz cognitionez ptz | Pt̃ ydea nl' ē
aliud q̃m exemplaris forma · Sz forma exemplaris nõ pt dici nisi in practica
cognitione q exemplar ē ad cuius imitationez fit aliud · ergo ydee soli practi
cam cognitionez respiciunt | Pt̃ ß philosophum practicus intellectus ē eorũ quorũ pn̄a
sūt in nob' Sz ydee in intellectu diuino existentes sūt ydeatorũ pn̄a ergo
ad practicū intellectuz ptz | Pt̃ omes forme vl' sūt a reb; vl' ad res / que aut
sūt ad res sūt practici intellectus / que vo a reb; speculatiui Sz nulle forme in
tellectus diui sūt a reb; · cũ nl' a reb; accipiat · ergo sūt ad res & sūt practi
ci intellectus | Pt̃ si ē alia ydea intellectus practici et alia speculatiui in deo diu̾sitas

ista no pt ee p aliq abtum quia ee hg e tm vnu in deo nc p rctu ydep
titatis vt cu dicimg ydem ead idem qz ibi e ecty nulla diusitate idu
at nc p rctuz diusitatis qz ea no plurifica ̄pius effectus sint plures
go no pt distingui alia ydea spene cogtois ab ydea petite cognitois
Si d q in hc vtraqz ydea distingui q ydea petita e pn essendi sz
specua cognoscedi Sz g ead sut pna eendi z cognoscendi. go ex hc ydea
specua a petita no distigui P. Cognito specua nil aud vi ee i deo
qm simx illig noticia Sz simx noticia nil pt noticia aliud hre pt cu
go ydea addat respetu ad res vi q no ptineat ad specua cognitoz sz
ad petita tm. P finis petiti e bonu Sz ecty ydee no pt determinari n ad
bonu qz mala pter intentoz accidut go ydea solu petiti intctum
respiciat. Sz g cognito petita no se extendit n ad facienda Sz deg p
ydeas no solu scit facieda sz pntia z fcta. go ydee no solu se extedut
ad petitaz cognitoz P deg pfectig cognoscit creaturas qm artifex ar
tificiata Sz artifex cary p formas qug opatur hz specua cognitoz de
opatis go multoforcig deg P cognito specua e que gsideat pna et
causas rerum et passioes earud Sz deg p ydeas cognoscit omnia
que in rebg cognosci put go ydee i deo ptz no solu ad petita cogtoz
sz et ad specua Rco dd q sic d in z de Aia Intcty petitiq dcit a spe
culatio fine. finis em speui e vitas abte Sz petiti e opo ut d in
zo mete Aliqua go cognito petita d ex ozne ad opus q gtingit
dupr / quqz ei actu ad opg cognito ordinar sic artificis precepta
forma pponit illa in maz inducere et tuc e actu petita cognito et
cognitoins forma Qnqz vo e quid ordinal cognito ad actu no tn
actu ordinar Sic cu artifex excogitat foraz artificij z scit p moduz
opandi no tn opari intendit z tuc e petita hitu ul vtute no actu.
Qn vo noo e ad actu ordinal cognito tuc e pue specua. qd et duplicat
gtingit Vnoo qn cognito e de rebg ill quo sut nate pduci p sciaz cog
scentis sic nos cognoscimg nalia Qnqz vo res cognita e opabil p sciaz
tn no gsideat ut e opal Res em inoe p opatoz pducat Sut aut que
put separi sm intctu que no sut sepablia sm ee Qn aut gsideat
res p intctuz opablis distinguedo ab inuice ea que sz ee distingui no
put. no e petita cognito ut actu nc hitu. sz specua tm. sic si artifex
gsidet domu investigado passioes eius geg q qdras z alia hg que sz
ee indistincte invenint in re ipa Sz tuc gsideatur res ut e opabilis
qn gsideratr in ipo omnia que ad eius ee requirut sil et sz hos quatuor
modos cognito dina se hz ad res Scia em e causa rez. quedad go
cognoscat ordinado ea et p pposito sue volutatis ad hc q sint sz quodam
qz tpus z hoz hz petitiua cognitoz i actu Queda vo cognoscit que no
tpe fac intedit Scit ei ea que nc fuerut nc erut ut in preden qo e
dem e z de hijs quid hz sciaz i actu. no aut actu petita sz vtute tm et
quia res quas facit ul face pt no solu gsideat sz q sint i ipo ee sz
sm omz intencoes. quas intcty huang resoluedo in eis apphende
pt Ido hz cognitoz de rebg opabilibg a se et eomd quo no sut opables
Scit et et queda. quoz sua scia in ca ee no pt sic mala / vn vissie
in deo z petitu z specua cognitoz ponimg Nuc go videnda sz que mod
pdictoz ydea i diuia cognitoe posset poni. ydea go ut ait augs sm
pprietate vocabuli forma d Sz si rem attendimg ydea e rei rato ul simili
tudo Invenimg aut i qbusdaz formis duplicez rctuz vnu ad id q sm
eas informar sic scia respicit scientem. aliu ad id qd e ext sic scia respi
cit scibile. hic tn respectg no e omi forme gmis sic pmg hc igit nome

forma imptat. sed primu dictum. et inde e q forma sp notat similitudinem cause
est enim forma quodammodo causa eius q sed ipsam formatur sive talis formatio
fiat p modu inherentie sic in formis intrinsecis sive p modum imitationis imitatis
fiat p mod inherentie sic in formis intrinsecis sive p modu imitationis imitatio
nis ut in formis exemplaribus Sz silr do et ro dictum est secundum hunt ex quo
no competit eis similitudo cause Si ergo loquamur de ydea secundum propriam nominis
ronem sic no extendit se nisi ad illam scientiam sed qua aliquid formari pt et h
e cognitio actu practica vel virtute tm q et quodammodo speculativa e. Sz tn si
ydeam communiter appellemus similitudinem vel rationem sic ydea et ad speculativa cog
nitionem pure ptinere pt Vel magis proprie dicimus q ydea respiciat cognitionem
practica actu vel virtute Silr do aut et ro tam speculativa q practica Ad primum
1m dd q augustinus formationem ydee refert no tm ad ea que sunt sed et ad ea
que fieri pnt. de quibus si nunquam fiat e cognitio aliquo speculativa ut ex dictis
pz Ad secundum dd q ro ia procedit de cognitione ia que e practica virtute no
actu quam vel pluribus aliquo speculativa dici sed q recedit ab operatione sed actu
Ad 3m dd q exemplar communis imptat respectum ad id quod e extra tn ad
illud extrinsecum imptat similitudinem cause et ideo proprie loquendo ad cogni
tionem ptz que e practica simpliciter vel virtute / no aut solum ad illam que e actu
practica q aliquid pt dici exemplar ex hoc q ad eius imitationem pt aliquid
fieri et si nunquam fiat et silr e de ydeis Ad 4m dd q practicus intellectus
e de hiis quorum principia sunt in nobis no quocumque sed inceptiva sunt per nobis
ablia Vn dicit et de eis quorum cause sunt in nobis possumus habere speculativam
scientiam ut ex dictis pz Ad quintum dd q intellectus speculativus et practicus no
distinguuntur per hoc q e habere formas a rebus aut ad res. qz et in nobis intellectus
practicus quandoque hz formas a rebus sumptas ut cum dicitur artifex ex artificio aliquo
viso concipit formam secundum quam operari intendit Vn no oz et ut omnes forme
que sunt intellectus speculativi sint accepte a rebus Ad 6m dd q ydea practi
ca et speculativa in deo no distinguuntur quasi due ydee Sz q secundum rationem intelligendi
practica addit super speculativam ordinem ad actum sic homo addit super animal. et ideo
hic tn homo et animal sunt due res. Ad 7m dd q quanto dicitur eadem essendi
et cognoscendi principia quia quecumque sunt essendi principia sunt et cognoscendi
principia no aut econverso. cum effectus interdum sint principia cognoscendi causas Vn vel
pluribus formas intellectus speculativi esse tm principia cognoscendi formas aut intellectus practi
ci esse principia essendi et cognoscendi simul Ad 8m dd q simplex noticia dicitur no
ad excludendum dictum sicut ad statum qui inseparabiliter omnem scientiam comitatur
sed ad excludendum admixtionem eius quod e extra genus noticie sicut e existe
tia rerum quam ondit scientia visionis vel ordo voluntatis ad res factas producen
das quam addit scientia approbationis sicut et cognitio dicitur corporis simplex no ad
excludendum partes essentiales eius sed commixtionem extranei Ad nonum dd q
verum et bonum se invicem concedunt qz et verum e quoddam bonum et bonum
e verum Vn et bonum pt considerari cognitione speculativa prout consideratur veritas
eius tm sicut cum diffinimus bonum et naturam eius ondimus pt et considerari
practice si consideretur ut bonum. hoc aut e si consideretur inquantum e finis motus vel
operationis sicut pz q no sequitur ydeas vel similitudines vel rationes divini intellectus ad
practicam tm noticiam ptinere ex hoc q respectus terminatur ad bonum Ad primum
vo q contra obiicitur dd q apud deum no currunt tempora neque decurrunt qz ipse sua
eternitate que e totum simul totum tempus includit et eodem modo cognoscit pn
tia preterita et futura et hoc e quod dicitur eccl. xxiii domino deo nostro nota sunt omnia
antequam crearentur Sic et post perfectum cognoscit omnia / et no oz q ydea
proprie accepta limites practice cognitionis excedat ex hoc q per ea et preterita co
gnoscuntur Ad secundum dd q ia cognitio quam artifex creatus hz per formas

opatiuas de suo artifico si cognoscat ipsum ut e pductibile i ee quamvis op
ari no intedit no e usqquaqz speculatia cognicio sz hituar practica
Cognicio aut artificis qua cognoscat artificiata no ut sut pductiblia ab
ipso que e pure specua no hz ydeas respondetes s. sz forte rones ut sili
tudies Ad 3m dd q i gne pcice et speculatiue sciencie q sit p pncia
et tals Vn ex hac rone no pt pu de aliq scia neqz q sit specua neqz
q sit practica

Quarto quit utru malu heat ydea in deo Et vr q s deus em ht
sciam simplicis noticie de malis Sz ydea aliquo rndz scie simpl
noticie si q large sumit p silie ut rone go malu hz ydeam i deo
P malu nil phibz ee in bono. qd no e ei oppoitu sz simlido mali no
oppo bono. sic nc silitudo albi nigro quia gtrioz in aia no sut gtrie
silines go nichil phibz in deo quamvis sit bonu pone ydea ut silitudiez
mali P ubicuqz e aliqua gmitas i e aliqua silitudo Sz ex hc ipso
q aliquid e pruacio entis suscipit entis pdicacioz ut pz e mete q
negacoes z pruacoes dnt entia. go ex hc ipa q malu e pruaco boni
hz aliq silitunez i deo qui e sumu bonu P ome qd p se ipsm cognoscit
hz ydea in deo sz flsu p se ipsm cognoscit sic z veru. Sic em pma pn
cipia sut p se nota i sua veritate ita eorz opposita sut p se nota i
sua falsitate go flsu hz ydea in deo fflsu aut e qddaz malu sic
z veru e intellcy bonu ut dr in vi ethic. go malu hz ydea i deo
Sz viciu cu sit virtuti gtrariu ponit aliqua naz i gne qualitate go hz
ydea in deo Sz ex hc ipo q e viciu e malu go malu hz ydea i deo
P si malu no hz ydeam no e hc n qz malu e no ens Sz forme cog
scitiue pnt ee de no entibz nichil em phibz imaginari montes aureos
aut chimera go ut et phibz mali ydea ee in deo P nt res significas
no hre signu est ee signatu ut i oibz que signat Sz ydea e q
da signu ydeati go ex hc ipo q res bonis hntibz ydea in deo mali
no ht. dz dici ipsm ee ydeatu ut formatu Preterea quidq e a deo
hz ydea in deo Sz malu e a deo. pene. sz. go hz ydea in deo Sz g
ome ydeatu hz ee terminatu p ydeam Sz malu no hz ee terminatu cum
no heat ee. sz pruaco sit entis go malu no hz ydea in deo P sm
dyonis exeplar ut ydea e pdiffinicio diuine voluntatis Sz votas dei non
se hz n ad bona go malu no hz ydea i deo P malu e pruaco modi
spei et ordinis. si aug Sz ydeas plato appellat spes go malu no
pt hre ydea Rso dd q ydea sm ppriam sui rom ut pz ex dictis imptat
foraz que e pn in forarce alicuius rei Vn cu nt q e in deo possit
ee mali pncipiu no pt malu ydea hre in deo si gppe acipiat ydea
Sz nc etia si accipiat gmit p rone ut silie q sm aug malu dr
ex hc ipo q no hz foraz Vn cu silitudo attedat sz forma alicuius
pticipata no pt ee q malu silinez aliq i deo heat cu aliq dicat
malu ex hc ipo q a pticipacoe bonitatis recedit Ad pm igr dd q
scia simpl noticie no solu e de mals sz et de qbsda bonis que nc sunt
nc erut nc fuerut z tn hoz pot ydea in scia simplicis noticie no aut
tn malorz Ad 2m dd q no negat malu hre ydea i deo roe opposicionis
tm sz quia no hz aliq naz p qua aliquo pticipet q sit in deo ut sic
silitudo eius accipi possit Ad 3m dd q illa gmitas qua aliq pdicatur
gmit de ente z no de ente e romis tm quia negacoes z pruacoes no
sunt nisi entia rois. tlis aut gmitas no suffit ad silinez de q nc loq

Ad quartum dicendum quod hoc probat nullum totum est ex maiori sua parte esse falsum quia quedam veritas est
unde cognoscere hoc esse esse falsum est cognoscere quandam veritatem. falsitas tamen privatio
non cognoscitur nisi per privationem veritatis sicut cecitas per privationem visus. Ad quintum dicendum
quod sic actiones male quantum ad id quod habent de entitate bone sunt et a deo
sunt. Ita est et de habitibus qui sunt causatum privationis vel effectus. Unde ex hoc quod sunt
mala non ponunt aliquam naturam sed solum privationem. Ad 6m dicendum quod aliquid dicitur non
esse dupliciter. Uno modo quia esse non cadit in diffinicione eius sicut cecitas dicitur non
ens et talis non entis non potest capi aliqua forma neque in intellectu neque
in imaginacione et hoc modo non ens est malum. Alio modo quia non invenitur in rerum natura
quamvis ipsa privatio entitatem non claudatur in eius diffinicione et cetera. mathematici phi-
losophi imaginari non entia et eorum formas capere. Ad 7m dicendum quod ex hoc ipso quod
malum non habet ydeam in deo a deo cognoscitur per ydeam boni oppositi et per hunc
modum se habet ad cognicionem ac si haberet ydeam. non autem ita quod privatio ydee re-
spondeat ei per ydeam. quia in deo privatio esse non potest. Ad 8m dicendum quod malum
pene exit a deo sub ratione ordinis iusticie et cetera bonum est et ydeam habet in //
Quinto queritur. Utrum materia prima habeat ydeam in deo et videtur // deo
quod non. ydea enim secundum Augustinum forma est. sed materia nullam habet formam ergo nulla
ydea in deo ei correspondet. Preterea materia non est ens nisi in potencia cum ergo ydea
debeat respondere ydeato unde si habet ydeam ergo quod eius ydea sit in potencia tantum sed in deo po-
tencialitas non cadit ergo materia prima non habet ydeam in deo. Preterea ydee sunt in
deo eorum que sunt vel possunt esse. Sed materia prima nec est per se separata existens neque
esse potest ergo non habet formam in deo. Preterea ydea est ut sic causa alicuius forme. Sed materia
prima nunquam potest formari ita ut forma sit de essencia eius ergo si haberet ydeam formam
ista esset ydea eius in deo quod est absurdum. Sed contra omne quod procedit in esse a
deo habet ydeam in ipso sed materia prima est huiusmodi et cetera. Preterea omnis essencia derivatur ab essen-
cia divina ergo quodlibet habet aliquam essenciam habet ydeam in deo sed materia prima est huiusmodi et cetera.
Respondeo dicendum quod Plato qui invenitur primus locutus fuisse de ydeis non posuit materie
prime aliquam ydeam quia ipse ponebat ydeas ut causas ydeatorum. materia autem
prima non causat causatum ydee sed causat ei concausa. Posuit enim duo principia
ex parte materie scilicet magnum et parvum sed unum ex parte forme scilicet ydeam. Nos
autem ponimus materiam primam esse causatam a deo. unde necesse est ponere quod aliquo sit
eius ydea in deo cum quicquid ab ipso causatur similitudine ipsius utcumque retine-
at. Sed tamen si proprie de ydea loquamur non potest poni quod materia prima per se habeat
ydeam in deo distinctam ab ydea forme vel compositi. quia ydea proprie dicta
respiciat rem secundum quod est producibilis in esse. materia autem non potest exire in esse sine
forma nec converso. Unde proprie ydea non respondet materie tantum neque forme tantum sed
composito toti respondet una ydea que est factiva ~~amm~~ tocius et quantum ad formam
et quantum ad materiam. Si autem large accipiamus ydeam pro similitudine vel racione tunc
per se possunt distinctam habere ydeam que possunt distincte considerari quamvis sepa-
ratim esse non possint et cetera vel prohibet materie prime et secundum se ydeam esse. Ad primum
igitur dicendum quod quamvis materia prima sit informis tamen inest ei imitacio prime forme
quantulacumque ei debile esse deficiat id tamen est imitacio primi entis secundum hoc potest habere
similitudinem in deo. Ad 2m dicendum quod ydea et ydeatum non oportet esse similia secundum conformi-
tatem nature sed secundum reputacionem tantum unde et rerum compositarum est simplex ydea et simile
existens in potencia est ydealis similitudo et in actu. Ad 3m dicendum quod quamvis materia
secundum se esse non possit tamen potest secundum se considerari et cetera potest habere per se similitudinem. Ad 4m dicendum
quod racio illa procedit de ydea percepta actu vel virtute que est rei que nata est in esse
producibilis et talis ydea materie prime non convenit. Ad primum quod in contrarium obiciatur dicendum
quod materia prima non procedit in esse a deo nisi in composito et cetera. et proprie loquendo ydea in deo

no rendz Et silr dd'r e ad 2m q ma pp'e loquedo no ht conaz s e p=
Sexto quit' Utru i deo sit ydea corp que nec reue toag
sut nc erut nc fuerut Et vi' q non q mi hz ydea n qd hz
ee tminatu Sz id qd nc fuit nc est nc erit non ht ee tminatu go
nc ydea Si dr q hmo no heat ee tminatu in se hz tn ee tminatu
in deo Sz q exh'c e aliqd tminatu q vnu ab alio distinguat' Sz oia
q ut sut i deo sut vnu et ab inuice indistincta go nc et i deo hz esse
detrminatu P dno9 dt q exaria sunt dme et bone volutate q sut p
detrminate et effectiue rerp Sz id qd nc fuit nc e nc erat nuqa fuit p
detrminatu a dina volutate go no ht ydea ul' exat i deo P ydea oz=
dina' ad rei detrminatioz pductoz Si go sit ydea ei9 q nuqa i ee pduca'
vi' q sit frustra qd e absurdu go zc Sz q deq hz cognitoz de reb9 p ydeas
Si ipe cognoscat ea que nc sut nc erut nc fuerut ut dem e supa in
qoe de scia dei go e in eo ydea et corp que nc sut nc erut nc fuerut P
ea no dependz ab effetu Sz ydea e ca eendi reru go no depedet ab ee
rei aliquo9 pt i' ee et de hi9 que nc sut nc fuerut nc erut Rco dd
q ydea pp'e dcta respicit pctica cognitoz no solu actu s i hitu Unde
cu deq de hi9 que facre pt q hmo nuqa sint facta nc futura heat cogni
toz vtuat pcticaz relinquit' q ydea possit ee eius q nc e nc fuit
nc erit non tn eodo sic e corp que sunt ul' fuerut ul' erut q ad ea
que sut ul' erut ul' fuerut pducenda detrminat' ex pposito dme volu
no aut ad ea que nc sut nc erut nc fuerut zc h9 habet quoda9 in=
detrminatas ydeas Ad pm g dd q q hmo qd no fuit nc e nc erit non
heat ee detrminatu in se e tn detrminate in dei cognicoe Ad sm
dd q aliud e ee i se et aliud i cognicoe dei/ malu eni no e in deo s
e i scia dei Si h'c eni aliqd ee dr i dei scia q a deo cognoscat' et q deq
cognoscat oma distincte ut i pcedeti qoe dctm e Ideo in ei9 scia res
distincte sut q hmo in ipo sut vnu Ad 3m dd q q hmo deq nuqa volu
erit pducere h9 res i ee quaz ydeas hz . tn vult se posse eas pducere.
et sc hre sciaz eas pducendi Un et dno9 no dt q ad rom exaris exige
tur volutas pdiffinice et effine s diffinitia et effectiua Ad 4m dd
q ydee ic rio sut ordinate a dina cognicoe ad h'c ut s eas aliqd fiat
Sz ad h'c q s eas aliqd fi' possit
Septimo quit' Utru accidecia heant ydeas i deo Et vi' q no q
ydea no e n ad cognoscendu et ad causandu res Sz accides cog
scat' p subm et ex eius pncipys causa' go no oz q in deo heat y
deam Si dr q accides cognoscat' p scdam cognicoz q e no aut qg
toe quid e . Sz q q q e signat diffinicoz rei et maxie zone gnis Sz
in diffioibq accidetiu po' suba ut dr vy mete et sbm, Ita q subm
po' loco gnis ut 9tre ibid dt ut cu dr Simu e nasq tuus go et
qitu ad cognicoz quid e accins p subaz cognoscat'. P ome qd ht ydea
am e pticipatm ipius s accina nl pticipat cu ipa pticipare sit tm
subarp que aliquid recipe pnt io no hnt ydea P in illis que dnr
p pus et p posteq no e accipe ydea sic i nuis et i figuris s opinioz plo
nis sic pz in 3o mete et in pmo Ethic Et h'c io q pmu e q i ydea
scdi Sz ens dr de suba et accnte p pus et p posteq go accins no hz ydea
am Sz q qd e creatu a deo hz ydeaz in ipo Sz deq ca e . no soluz
subarp s et accinu go accina hnt ydea in deo P ome qd e i aliqd
gne oz reduci i pmu illi9 gnis sic ome calidu ad calidu ignis Sz
ydee sunt pncipales forme vt Aug dt i lxxxiii q . go eciz accina

sint forme quedã vr quod heant ydeas i deo Rño dd' quod plo q pmg intco
duxit ydeas nõ posuit ydeas actuu s; som subaz ut pz p phm i pò
mete nuq vo fuit quod plo posuit ydeas ee pxias cas rez vn id qd i-
ueniebat pxima caz pter ydeã · nõ ponebat hre ydeã ꝛ in ẽ quod pone
bat in hys que dnr p prius ꝛ pstig nõ ee gnem ydeã Sz pm ee yde
am sedi Et hac et opinioz tangit dnos in 7 c de di no ꝛ imponont
cã auidã elementi pho · qui dicebat supiora i entibꝫ ee infiorz exe
plaria Et hac roe cu actus in mete a suba causet · accim ydeas plo
nõ posuit Sz qr nos ponimꝰ deu imetaz caz vniũcuiusqz rei s quod in
omibꝫ causis sedis opatur / et quod omis effectꝰ ꝛi et ex eius pdiffinicoe
pueniat ideo nõ solu pmorz entiu s; et 2orz in eo ydeas ponimꝰ
Quedã em sunt acci
ntia subaz ꝛ et accim s; diuisorz accim diuisimode Quedã em sunt acci
dentia gpa ex pncipiys subiecti cãta que s ee a suis subiys nuq sep
ant et huiꝰ vna opone i ee pdnt cu suo subo Vn cu ydea gpozie
Loquendo sit forã rei opal inquantu huiꝰ nõ ẽ aliud accim ydea distin
cta s subm omibꝫ accñbꝫ eius exit vna ydea sic edificator vna
foraz ht de domo et omibꝫ que domui accidunt inquantu huiꝰ p quã
domu cu omibꝫ c̃tibꝫ accñbꝫ simul in ee pduat Cuiuꝰ accñs ẽ qua
dratura ipiꝰ ꝛ alia huiꝰ Quedã vo sunt accña que nõ sequunt in-
separabilit sui subm ut ex eiꝰ pncipiys dependent ꝛ talia pducunt ee
alia opatoe pt opponez qua pducat subm sic ut quod hõ ꝛ ipo quod hõ sit
hõ · sc quod sit gmaticꝰ · s; p aliqua alia opponez Et taliz accim in
deo ẽ alia ydea distincta ab ydea subi sic et artifex gapit formam
picture domꝰ pter formaz domꝰ Si s large accipiamꝰ ydeã p similitu
dine sic vtraqz accña ht ydeã distincta i deo qr pse distincte qsi ri
pnt Vn ꝛ phus dt i pmo mete quod quantu ad rõz sciendi accña dnt
hre ydeã sic ꝛ sube Sz quantu ad alia qpt que plato ponebat ydeas
ut sz eent cause gñaal et eendi ydee videntur ee subaz tm Ad
pm go dd' quod sic dcim ẽ i deo nõ solu ydea pmorz effectuu s; et 2orz
hetur Vn qmuis accña heant ee p sbam nõ exclur quin heant ydeas
Ad 2m dd' quod accns dupr pt accipi vnoo in abstracto ꝛ sic qsideatur
sm gpiam rõm sic em assignamꝰ in accñbꝫ genꝰ ꝛ speciem ꝛ hc mõ
subm nõ po in diffinicoe accñtl ut genꝰ s; ut dra ut cu dr simis
ẽ curitas nasi Alioo pnt accipi in qcreto ꝛ c accipiuntur s quod sunt vnu
pactus cu subo Vn sic nõ assignatur eis nc genꝰ nc spes et ita vm
ẽ quod subm po i diffinicoe accñtl ut genꝰ Ad 3m dd' quod qmuis accns nõ
sit pticipat ẽ tn ipa pticipaco ꝛ c pz quod ei et eadz ydea i deo uel simi
tudo Ad quartu pz ꝛsio ex dictl

Octauo queritur Vtrum singularia heant ydeã i deo Et vr quod nõ qr singularia
sunt infinita i potentia Sz ydea nõ solum ẽ eiꝰ quod ẽ s; et eius
quod esse pt Si go singulariu eet ydea i deo eent in eo ydee infinite
quod vr absurdu cu nõ possit ee actu infinita Pr si singularia heant
ydeã i deo aut eet eade ydea sing et spei aut alia et alia · / nõ alia
et alia quia sic vniꝰ rei essent multe ydee i deo qr ydea spei est
ẽe ydea singuli Si aut ẽ vna et ead cu i ydea spei oña singlaria
que sunt eade spe queniat Et omi singlariu nõ eet nisi vna ydea
ꝛ c singularia nõ hebunt ydea distincta i deo Pr multa singlariu ead
accidunt Sz talia nõ sunt pdiffinita pdiffita Cu go ydea requirat pdif
finicoz ut ex dictl pz vr quod nõ oña singlaria heant ydea i deo Pr
quedã singlaria sunt ex duabꝫ spebꝫ qmixta sic mulꝰ ex asino et

equo Sed go illa heant ydeam vel quod vnitatis eorum videat duplex ydea
et hoc videtur absurdum. cum inconveniens sit ponere multitudinem in causa et vnitatem in
effectu Sed quia ydee sunt in deo ad cognoscendum et ad operandum Sed deus est cogni
tor et operator singularium ergo in ipso sunt ydee eorum Preterea ydee ordinantur ad
esse rerum Sed singularia verius videntur esse quam vlia. cum vlia non subsistant nisi in singula
ribus. ergo singularia magis debent habere ydeam quam vlia Respondeo dicendum quod plato non posuit
ydeam singularium sed specierum tantum. Cuius duplex fuit ratio. vna quia secundum ipsum ydee non erant
factive materie sed forme tantum in hiis inferioribus Singularitatis autem principium est materia
secundum formam vero vniuscuiusque singularium collocatur in se et ideo ydea non correspondet
singulari in quantum singulare est. sed ratione speciei tantum. Alia ratio esse potuit quia ydea
non est nisi eorum que per se sunt intenta ut ex dictis patet Intentio autem nature est principaliter
ad speciem conservandam Vnde quamuis generatio timetur ad hunc hominem. tamen intentio nature
quia generat hominem et propter hoc et philosophus dicit in xvi de animalibus quod in actibus spe
cierum sunt assignande cause finales. non autem in actibus singularium sed efficientes et
materiales tantum. et ideo non credebat singulari sed speciei Et eadem ratione plato non posuit ydeas
generis. quia intentio nature non terminatur ad productionem forme generis. sed speciem forme
speciei. Nos autem ponimus deum esse causam singularis et quantum ad formam et quantum ad
materiam ponimus et quod per diuinam prouidentiam diffiniuntur omnia singularia et ideo oportet
nos singularium ponere ydeas Ad primum ergo dicendum quod ydee non plurificantur nisi secundum diuer
sos respectus ad res. non est autem inconueniens relationes hoc in intellectu diuini ut
Auicenna dicit Ad secundum dicendum quod si loquamur de ydea proprie. scilicet que est rei. eo modo
quo est in esse producibilis sic vna ydea correspondet singulari speciei et generi. individu
atis in ipso singulari. eo quod sortes homo et animal non distinguuntur secundum esse Si autem
accipiamus ydeam communiter pro similitudine vel ratione. sic cum diuersa sit consideratio sortis
ut sortes est. et ut homo est. et ut animal est. respondebunt ei plures ydee vel similes.
Ad tertium dicendum quod quamuis aliquid sit a casu et vt proximum agentis. nichil tamen est a casu
respectu agentis qui omnia prognoscit Ad quartum dicendum quod angelus habet speciem media
inter equum et asinum vnde non est in duabus speciebus sed in vna tantum que est effecta per
commixtionem seminum. inquantum vbique actiua maris. non potuit producere materiam femine
ad terminos proprie speciei propter proprie nimie corrupcitate. sed produxit aliquid propinquum
sue speciei. et ideo non eadem ratione assignatur ydea mulo et asino

Q Uestio est de verbo et primo queritur Vtrum verbum proprie dicatur in diuinis et videtur
quod non Est enim duplex verbum scilicet interius et exterius. Exterius autem de deo
proprie dici non potest cum sit corporale et transiens Similiter nec verbum intellectus
quod diffiniens damascenus dicit secundum secundo libro Sermo interius dispositus
est motus anime in excogitatione fiens sine aliqua enunciatione In deo autem non
potest poni nec motus nec cogitatio que discursu quodam perficitur ergo videtur quod verbum
non proprie dicatur in diuinis Preterea Augustinus in de trinitate probat quod verbum quod est in ingenio
mentis exterius et eius os aliquid esse dicitur ut patet mathei · que procedunt
de ore coinquinant hominem quod de ore cordis intelligendum esse ostenditur ex hiis
que sequuntur. Ista que autem procedunt de ore de corde exeunt Sed os non dicitur nisi
metaphorice in spiritualibus rebus ergo nec verbum Preterea verbum videtur esse medium inter crea
torem et creaturas ex hoc quod Johannis primo dicitur Omnia per ipsum facta sunt. et ex hoc
ipse probat Augustinus quod verbum non est creatura. ergo eadem ratione patet per idem quod verbum non est
creator ergo videtur nichil ponit quod sit ideo Preterea medium equaliter distat ab
extremis Si igitur verbum medium est inter patrem dicentem et creaturam que dicitur oportet quod
verbum per creaturam distinguatur a patre cum per creaturam a creatura distinguatur Sed in
diuinis non est aliquis per creaturam distinctum ergo verbum non proprie ponitur in deo Preterea quod proprie
non conuenit filio nisi secundum quod est incarnatus. hoc non proprie dicitur in diuinis sicut esse
homo vel ambulare vel aliquid huiusmodi Sed verbum non conuenit filio nisi secundum quod est in
carnatus quia ratio verbi est ex hoc quod manifestat dicentem filius autem non manifestat
patrem nisi secundum quod est incarnatus sicut nec verbum meum nisi quod est voci vnitum ergo ver
bum non dicitur proprie in diuinis Preterea Si verbum proprie diceretur in diuinis idem esset verbum quod

fuit ab et̄no apud prem̄ et q̄ ex t̄pe incarnatū sic diam⁹ q̄ s̄ idem
filius Sȝ h̄ ut vi̇ dici nō p̄t quia v̄bū incarnatū cōpat̄ v̄bo vocis. v̄
bū apud prem̄ ex̄ns v̄bo mentis ut pȝ p̄ Augm̄ in li° de trinitate Nō
ē aut̄ idem v̄bum cū voce platum et v̄bū in corde ex̄ns. g° vi̇ q̄
v̄bū quod ab et̄no d̄ apud prem̄ fuisse nō p̄p̄e ad nāȝ d̄inam ptine
at ℞. q̄nto effect⁹ ē p̄gtioz tāto magis h̄ȝ ratoȝ signi sic vinū ē ca
finalis dolij et vltī⁹ circuli qui appēdūt ad vinū designandū Vnde
circul⁹ h̄ȝ maxime roem̄ signi Sȝ v̄bū q̄d ē in voce ē effect⁹ p̄gtī⁹ ab
circulo h̄ȝ maxime rōm̄ signi Sȝ v̄bū q̄d ē in voce ē effect⁹ p̄gtī⁹ ab
intcu p̄gzedics. g° ei magis ꝯuet ro signi q̄m ꝯceptui et silit̄ ē ratio
v̄bi quod a manifestōn impo̅ Om̄e aut̄ quod p̄us ē in corporalib⁹ q̄m ī sp̄u
alib⁹ nō p̄p̄e d̄ de deo g° v̄m nō p̄p̄e d̄ de ip̄o ℞. vnūquodq̄ nome id
p̄p̄ue signat a quo impo̅ Sȝ h̄ nome v̄buȝ impo̅ ul' a v̄beratōne
aeris ul' a boatu s̄m q̄d v̄buȝ nichil aliud ē quā verū boans g° h̄ ē
quod p̄p̄ue significat̄ nomie v̄bi Sȝ h̄ n° o° ꝯuenit deo n̄ metha̅ce
g° v̄bum nō p̄p̄ue d̄ in diuinis ℞. v̄bum alicui⁹ dicentis vi̇ ēē silitudo
rei dicte in dicente Sȝ p̄r intelliges se nō intelligit p̄ s̄ silitudine
rei dicte in dicente Sȝ p̄r intelliges se nō intelligit p̄ s̄ silitudine
h̄ p̄ eēnaȝ g° vi̇ q̄ ex hac q̄ intuet̄ se nō ꝯuenit aliquod v̄bum sui.
Sȝ mlt̄ ē aliud dicere sūmo sp̄ui q̄m cogitando intueri ut Anshelm⁹
dt̄. g° v̄bum nō p̄p̄e d̄ in diuinis ℞. Om̄e q̄d d̄ de deo ad similitudinem
creature nō d̄ de deo p̄p̄e Sȝ metha̅rice. Sȝ v̄bū in diuinis d̄ ad sili
tudine v̄bi quod ē in nobis ut Aug̅ dt̄ g° vi̇ q̄ metha̅rice et nō p̄p̄ue
in diuinis dicat̄ ℞. Basili⁹ dt̄ q̄ de⁹ d̄ v̄bum h̄ q̄ de eo oīa p̄feruntur
Sapiā quo oīa cognoscunt̄. Lux quo oīa manifestant̄ Sȝ p̄ferre
nō p̄p̄e d̄ in deo q̄ platō ad vocē ptȝ. g° v̄bum nō p̄p̄e d̄ ī diuinis ℞
sic se h̄t v̄bū vocis ad v̄bū incarnatū ita v̄bū mētis ad v̄bū et̄nū ut
p̄ Augm̄ pȝ Sȝ v̄bū vocis nō d̄ de v̄bo incarnato nisi metha̅rice g° nec
v̄bum interi⁹ d̄ de v̄bo et̄no nisi metha̅rice ℞ Sȝ ꝯ̄ Aug̅ dt̄ ī ix° de t̄r̄
v̄bum interi⁹ d̄ de v̄bo et̄no nisi metha̅rice ℞ Sȝ ꝯ̄ Aug̅ dt̄ ī ix° de t̄r̄
intate v̄bū quod insinuare intendim⁹ cū amore notitia ē Sȝ notitia
et amor p̄p̄e dnr in diuinis g° et v̄bum ℞ Aug̅ xv de trinitate dt̄ v̄bū
quod foris sonat signū ē v̄bi quod intus latȝ cui magis v̄bi ꝯpetit nom̄ ‖ enī
ut foris appareat. assumptū ē Ex quo pȝ q̄ nome v̄bi magis p̄p̄e d̄ de
v̄bo sp̄uali q̄m de corporali Sȝ om̄e id quod magis p̄p̄e impo̅ ī sp̄ua
lib⁹ q̄m ī corporalib⁹ ꝯp̄rissime deo ꝯpetit. g° v̄buȝ ꝯp̄rissime ī deo est
℞ Richard⁹ de s̄c̄o victore dt̄ q̄ v̄bū ē manifestatiū s̄ s̄c̄i alicui⁹ sa
pientis Sȝ fili⁹ verissime manifestat s̄ s̄c̄m p̄ris g° nome v̄bi ī deo p̄p̄
rissime d̄ ℞ v̄buȝ s̄m Aug̅ xv de trinitate nl' ē aliud q̄m cogitatio
formata Sȝ diuina cogitatio nūquā ē formabilis s̄ s̄p formata. q̄ semp
ē in suo actu. g° p̄p̄rissime d̄ v̄bū ī diuinis ℞ Int̄ modos vni⁹ id q̄d
ē simplicissim̄ p̄mo et maxie p̄p̄e d̄ vnū g° et silit̄ in v̄bo quod
ē maxie simplex p̄p̄ime d̄ v̄bū Sȝ v̄bū quod ē ī deo ē simplicissim̄ ‖ Nō̄ ꝯ̄m matice
g° p̄p̄e d̄ v̄bū ℞ s̄m ꝯ̄maticos h̄ p̄borol que v̄bū d̄ ī oro ē eo
inter nome appat q̄ ē p̄fectio toci⁹ orōnis q̄̄ p̄p̄ua p̄s orōnis
ē q̄ p̄ v̄bū manifestant̄ alie ptes orōnis s̄m q̄ ī v̄bo intell̄ nomen
Sȝ v̄bū diuinū ē p̄fectissim̄ int̄ oēs res et ē etiā manifestatiū rerꝫ
g° ꝯp̄rissime v̄bum d̄ Rn̄o dd' q̄ noīa imponunt̄ s̄m q̄d cognitoꝫ
de reb⁹ accipim⁹. et quia ea que s̄nt p̄gtiora ī nā s̄nt ut plurimū
p⁹ nota nobis. Inde ē q̄ frequēt̄ s̄m nominis impositoꝫ aliū nome p⁹
ī aliquo duoꝫ impo̅ in quoꝫ alt'o res significata p̄ nome p̄ p̄us exi
stit sic pȝ de nomib⁹ q̄ dnr de deo et creaturis ut ens et bonū et h°i⁹
que p̄ri⁹ fuerūt creaturis imposita et ex hiis ad diuinā p̄dicatoꝫ t̄nslata

prius esse et bonum prius inveniantur in deo, et ideo quia verbum exterius cum sit
sensibile est magis notum nobis quam interius, secundum nominis impositionem per prius vocale
verbum dicitur quam verbum interius, quamvis verbum interius naturaliter sit prius ut pote
exterioris sit causa et efficiens et finalis. Finalis quidem quia verbum
vocale ad hoc a nobis exprimitur ut interius verbum manifestetur. Unde oportet quod verbum
interius sit id quod significatur per exterius verbum. Verbum autem quod exterius profertur significat
id quod intellectum est, non ipsum intelligere, neque hunc intellectum qui est habitus vel po
tentia nisi quatenus et haec intellecta sunt. Unde verbum interius est ipsum interius in
tellectum. Efficiens autem, quia verbum prolatum exterius cum sit significativum ad placitum
eius principium est voluntas sicut et ceterorum artificiatorum, et ideo sicut aliorum artificia
torum preexistit in mente imago artificis quedam exterioris artificii, ita in mente
proferentis verbum interius preexistit quoddam exemplar exterioris verbi. Et ideo sicut in
artifice tria consideramus scilicet finem artificii et exemplar ipsius et ipsum
artificiatum iam productum, ita et in loquente triplex verbum invenitur scilicet id quod
per intellectum concipitur ad quod significandum verbum exterius profertur. Et hoc est
verbum cordis sine voce prolatum. Item exemplar exterioris verbi et hoc dicitur ver
bum interius quod habet imaginem vocis, et verbum exterius expressum quod dicitur ver
bum vocis. Et sicut in artifice precedit intentio finis et deinde sequitur excogi
tatio forme artificiati et ultimo artificiatum in esse producitur, ita verbum cordis
in loquente est prius verbo quod habet imaginem vocis et postremum est verbum
vocis. Verbum igitur vocis quia corporaliter exprimitur de deo dici non potest nisi metaphorice
prout ipse scilicet creature a deo producte et verbum eius dicuntur aut motus corpo
ralis (?) mysticum designat intellectum divinum sicut effectus causam. Unde eadem ratione
nec verbum quod habet imaginem vocis potest dici de deo proprie sed metaphorice tantum ut
si dicantur verbum dei ydee rerum faciendarum. Sed verbum cordis quod nihil est aliud
quam id quod actu consideratur per intellectum proprie de deo dicitur quia est omnino remotum
a materialitate et corporeitate et omni defectu et huiusmodi proprie dicuntur de deo sicut
scientia et scitum intelligere et intellectum. ¶ Ad primum ergo dicendum quod cum verbum interius sit id
quod intellectum est et hoc non sit in nobis nisi secundum quod actu intelligimus, verbum interius
semper requirit intellectum in actu suo qui est intelligere. Ipse autem intellectus motus
dicitur non quidem actus imperfecti ut describitur in 3 physicorum sed motus perfecti qui est
operatio ut dicitur in 3o de anima. Et ideo damascenus dixit verbum interius esse
motum mentis ut tamen accipiatur motus pro eo ad quod motus terminatur scilicet o
peratio pro operatione sicut intelligere pro intellectu. Nec hoc requiritur ad rationem verbi quod
actus intellectus qui terminatur ad verbum interius fiat cum aliquo discursu quem
videtur cogitatio importare sed sufficit qualiscumque aliquid actu intelligatur
quia tamen apud nos ut frequenter per discursum interius aliquid dicitur, propter hoc
damascenus et anshelmus diffinientes verbum utuntur cogitatione loco consi
derationis. ¶ Ad secundum dicendum quod actum augustinus non precedit a silentio sed a memoria. Anima
enim videtur quod in corde omnis dici debeat quam verbum et ideo ratio non procedit. ¶ Ad
3m dicendum quod medium potest accipi dupliciter. Uno modo inter duo extrema motus sicut pal
lidum est inter album et nigrum in motu denigrationis vel albedinis. Alio modo
inter agens et paciens sicut instrumentum artificis est medium inter ipsum et
artificiatum. Et similiter omne id quo agit, et hoc modo filius est medium inter
patrem creantem et creaturam factam per verbum. Non autem inter deum creantem
et creaturam quia ipsum verbum et est deus creans. Unde sicut verbum non est creatura
ita non est verbum pater et tamen et propter hoc ratio non sequitur. Dicamus enim quod deus
creat per sapientiam suam cum sit dicta ut sapientia sua dicta possit medium
inter deum et creaturam, et tamen ipsa sapientia est deus. Augustinus autem non probat propter hoc
verbum non esse creatum quia est medium, sed quia est universalis creature causa. In quolibet
enim motu fit reductio ad aliquod primum quod non movetur secundum motum illum sicut al
terata omnia reducuntur in primum alterans non alteratum, et ita et id in quod
reducuntur creata omnia oportet esse increatum. ¶ Ad quartum dicendum quod medium quod accipitur

int' extremos motus alr accipit' s. ex distantia extremorum alr aut ro sm
mediu quod e int' agens et paciens si sit quid mediu ut instrumentu
quod e ppinqius pmo agenti quod ppinqius ultimo pacienti et quod sch
sm ex distantiam ad utrumque sic pz in agente aug acto ad paciens puer
pluribus instrumentis Sz mediu qd e forma qua agens agit sp e ppin
quius agenti qz e in ipo sm veritatem rei no aut in paciente n sm sui sili
tudinem & hoc mo vbu dr mediu int' patrem et creaturam Vn no oz q equa
lr distet a pre & creatura Ad 3m dd q quamvis apud nos manifestatio qa
e ad alterum no fiat n p vbu vocis . tn manifestatio ad se ipm fit p vbu
cordis & h manifestatio alia precedit et io et vbu interius . vbu pprius dr /
silr et p vbu incarnatu pr omnibus manifestatu e s. p vbum ab eterno
genitu eu manifestat e ipi et io no quer' et nome verbi sm hoc tm q
incarnatus e Ad 6m dd q vbu incarnatu hz aliquid sile cu vbo vocis
et aliqd dissile . hoc quid simile e in utroque . conveniunt vnu alii cppat'
qz sic vox manifestat vbum interius ita p carnem manifestatu e vbum
eternu Sz quantu ad hoc e dissile qz ipa caro assumpta a vbo eterno no dr
vbu s. ipa vox que assumit' ad manifestationem vbi interioris dr vbum
et io vbu vocis e aliud a vbo cordis Sz vbu incarnatu e ide q vbum
eternu sic & vbu signatu p voce e idem q vbu cordis Ad septim
dd q ro signi pprius quer' effectui qm cause qm ca e effectui causa
essendi no aut significandi sic e ex opposito accidit Sz qm effectus hz
a causa no solu q sit s. et q sit verum sic causa e prius qm effectus in
essendo ita in significando Et io vbu interius pprius hz rom significationis qm
vbu exterius qz vbum exterius no instituit' ad significandum n p interius vbu
Ad 8m dd q nome dr imponi ab aliquo dupr aut ex pte imponentis
nome aut ex pte rei cui impo' Ex pte aut rei nomen dr ab illo ipom
p quod cople' ro rei qua nome signat Et h e dra specifica eius rei
et hoc e qd prinr significat' p nome Sz qz dre essenciales sunt nob ignote
et hoc e qd prinr significat' p nome Sz qz dre essenciales sunt nob ignote
quod utim' accidentibus ul' effectibus loco earum ut in vn mete dr & sm
hoc nominamus rem et t id qd loco dre essencialis sumit' e a quo impo' nome
ex pte imponentis sic lapis impo' ab effectu qui e lede pedem et hoc
no oz ee prinr significatu p nome s. id loco cuius po' Silr dico q no
vbi impo' a verberacoe ul' a boatu ex pte imponentis no ex pte rei Ad
9m dd q quantu ad rom vbi pz no dicit utrum aliquid intell'gitur p silitudinem
ul' essenciam . constat enim q exterius vbum ome id qd intelligi pt sive p essenciam
sive p silitudinem intelligatur Et io ome intellectum p silitudinem sive p
essenciam intelligatur pt vbum interius dici Ad decim dd q de hiis que dicunt'
de deo et creaturis queda sunt quorum res significate pprius inveniunt'
in deo . qm in creaturis quamvis nomina fuerint prius creaturis imposita
et talia ppe dicunt' de deo ut bonitas & sapientia & huius' Queda vero sunt quorum
res significate deo no conveniunt s. aliquid sile illis ut vbis verbis et huius' dicuntur
methaphorice de deo sic dicimus deum l ul' ambulantem Dico ergo q vbu
i diviniis dr ad silitudinem nri vbi cum imponis nol no oportet ordinem
rei Vn no oz q methaphorice dicatur Ad undecim dd q plato pz ad rationem
vbi . quantu ad id a quo impo' nome ex pte imponentis no aut ex pte
rei Et io quamvis plato dicat' methaphorice in diviniis no sequitur q vbu methaphorice di
cat' sic et damascenus dt q hoc nome deus dr ab ethim qd e ardere & tn q
ius ardere dicatur methaphorice de deo no tn hoc nome deus Ad xii dd q vbu
incarnatu cppat' vbo vocis ppter quandam silitudinem tm ut ex dictis pz Et io
vbu incarnatu no pt dici vbu vocis nisi methaphorice Sz vbu eternu cppatur
vbo cordis sm veram rom vbi interioris et io vbu dr ppe utrobique
Secundo aut querit' utrum vbu in diviniis dicatur essenciar ul' psonalit' Et
videt' q et essencialit' possit dici . qz nome vbi a manifestatione imponit'

ut dctm est Sz ecna dina pt se pse ipam maifestare go ei vbu qpetit et
ita vbu ecnat dr p Sigificatuz per nome e ipa diffinico ut in Ameie
dr Sz vbu s augsm in ix de trinitate e noticia cu amore Et sm Ans
helmu in monologion dice summo spui nl e aliud qm cogitando intu
eri In vtraq aut diffinicon nl por n ecnat dem. go vbu ecnat dicit
p Quidq dr e vbu Sz pr dr non solu seipm s etc filiu t spm sctm
ut Anshelm dr in lio pdicto go vbu tbq psonis qne e go ecnat dici
p quibz dicitr hc vbu quod dr intelligit vt Aug dr vii de trinite Sz
sic dr Anshelmus in monologion Sic pr e intelliges sic t filius e intelli
gens t spussctus e intelliges. et tn no tres intelligetes s vnus intelliges
Ita pr est dns t filius e dns t sss e dns t tn no sut tres dnes s vnus
dns go cuilz eorz cndz vbu Sz nl e qne tbus n ecna go vbu ecnt
dr in dinis p In intctu nl dct dice et intelligo Sz vbu i dinis sui
t ad siline verbi qd e in intctu go nl aliud e in deo dice qm intellige
go vbu nl aliud e qm intctu Sz intctu in dinis ecnat dr go et vbu
p Verbu i dinis ut Aug dr e potecia opatiua pris Sz potencia opa
tiua dr ecnat in dinis. go t vbu ecnat dr p Sic amor importat
emanacoz affectus Ita vbu emanacoz intctus Sz aor i dinis ecnat
dr go t vbu p id qd pt intelligi i dinis no intcta diffinicon psonar
no dr psor Sz vbu e huius qr et illi qui negat distinccoz psonar po
nut q deus dr seipm go vbu no dr psor in deo In qtrm e qd dr Aug
i 6 de trinite q solus filius dr vbu no aut simul pr t filius vbu Sz ome
quod ecnat dr qnt quet vtriq. go verbu no dr essenciar p Iohe
pmo dr vbu erat apud deu Sz hi apud cu sit ppositio transitiua imptat
distinccoz go vbu a deo distinguitr Sz nl distingwi i dinis qd dr esse
ciat go vbu no dr ecnalit p Ome id qd i dinis imptat relacoz pso
ne ad psona dr psonar no ecnat Sz vbu e huius go etc. p adhec
et e autoris Richardi de Scto Victore. q in suo lio de trinitate ondt so
lu filiu vbum dici. Ro. dd q vbu sm qd vbu i dinis dr inchoate qui
ipa creatura dr vbu maifestas deu Procul dubio ad tota ptz trinitatez
nuc aut qrimus de vbo sm qd ppe dr i dinis qstio aut ista i supfi
cie vr ee planissima qpt hc q vbu origine quada imptat sm quaz
i dinis psone distinguutr Sz intius qsiderata difficilior invr eo q in
dinis invenimus queda que origine imptat no sm rem s sm rom
tm sic hc nome opatr que pcul dubio imptat aliq pcedens ab opan
te t tn iste pcessus no e nisi sm rom tm. Vn opacio i dinis no psonat
s ecnat dr qr in deo no dct ecna vtus et opacio Vnde no statim sit
evidens Vtru hc nome vbu pcessu reale imptet sic hc non filius ul roe
tm. sic hc nome opacio et ita vtru ecnat ul psonat dicatr Vnde ad
huius noticia sciedu e q vbu intctus nri sm cuius similitudinez loqui possumus d
vbo dino e id ad qd opacio intctus nri trminatr qd e ipm intellectum qd
dr qcepco intctus siue sit qcepco significabilis p voce incplexaz ut accidit
qn intctus format qditates rez siue p vocem qplexaz quod accidit
qn intctus format quiditates rez. qponit et dividit Ome aut intctum
i nob e aliq realit pcedes ab alto ul sic pcedutr a pncipiis qcepcoes
qclusionu / vel sic qcepcoes quiditatu rez posterioz a quiditatibus priorum
ul saltem sic qcepco actualis pcedit ab habituali cognicoe. et hc vlr vm
e de om qd a nob intr siue p ecnaz intelligatr siue p silinez Ipa em
qcepco e effectus actus intelligendi Vn et qn mes intelligit seipam eius
qcepco no e ipa mens s aliq expssu a noticia metis. Ita go vbu in-
tellectus in nob duo hz de sua rone sz q e intctum t q e ab alio expssum

Si ergo secundum utriusque similitudinem verbum dicatur in divinis tunc non solum importabitur per nomen verbi processio rationis sed etiam rei. Si autem secundum similitudinem alterius tantum scilicet quod est intellectum sic hoc nomen verbi in divinis non importabit processum realem sed rationis tantum sicut et hoc nomen intellectum. Sed hoc non erit secundum propriam verbi acceptionem quia si aliquid eorum que sunt de ratione intellectus alicuius auferatur iam non erit propria acceptio. Unde si verbum proprie accipiatur in divinis non dicitur nisi personaliter. Si autem accipiatur communiter potest etiam dici essentialiter. Sed tamen quia nominibus utendum est ut plures secundum Philosophum usus maxime est emulandus in significationibus nominum et quia omnes sancti communiter utuntur nomine verbi prout personaliter dicitur ideo hoc magis dicendum est quod personaliter dicatur. Ad primum ergo dicendum quod verbum de ratione sui non solum habet manifestationem sed realem processum unius ab alio. Et quia essentia non realiter progreditur a se ipsa quamvis manifestet se ipsam non potest essentia verbum dici nisi ratione ydentitatis essentie ad personam sicut et dicitur pater vel filius. Ad secundum dicendum quod notitia que ponitur in diffinitione verbi est intelligenda notitia expressa ab alio que est in nobis notitia actualis. Licet autem notitia vel sapientia essentialiter dicatur in divinis tamen sapientia genita non dicitur nisi personaliter. Similiter et quod Anshelmus dicit quod dicere est cogitando intueri est intelligendum si proprie dicere accipiatur de intuitu cogitationis secundum quod per ipsum aliquid progreditur scilicet cogitatum ipsum. Ad tertium dicendum quod conceptio intellectus est media inter intellectum et rem intellectam quia ea mediante operatio intellectus pertingit ad rem. Et ideo conceptio intellectus non solum est id quod intellectum est sed etiam id quo res intelligitur ut sic id quod intelligitur possit dici et res ipsa et conceptio intellectus. Et similiter id quod dicitur potest dici et res que dicitur per verbum et verbum ipsum ut etiam in verbo exteriori patet quia et ipsum nomen dicitur et res significata per nomen dicitur ipso nomine. Dico igitur quod pater dicitur non sicut verbum sed sicut res dicta per verbum. Et similiter spiritus sanctus quia filius manifestat totam trinitatem. Unde pater dicit uno verbo suo omnes tres personas. Ad quartum dicendum quod in hoc videtur contrariari Anshelmus sibi ipsi. Dicit enim quod verbum non dicitur nisi personaliter et convenit soli filio. Sed dicere convenit tribus personis. Dicere autem nichil est aliud quam ex se emittere verbum. Similiter et verbo Anshelmi contrariatur verbum Augustini in VI de trinitate ubi dicit quod non singuli in trinitate est dicens sed pater verbo suo. Unde sic verbum proprie dictum non dicitur nisi personaliter in divinis et convenit soli filio. Ita et dicere et convenit soli patri. Sed Anshelmus accipit dicere communiter pro intelligere et verbum communiter et potuisset facere ergo si ei placuisset. Ad quintum dicendum quod in nobis dicere non solum significat intelligere sed intelligere cum hoc quod est ex se exprimere aliquam conceptionem nec aliter possumus intelligere nisi huiusmodi conceptionem exprimendo et ideo omne intelligere in nobis proprie loquendo est dicere. Sed deus potest intelligere sine hoc quod aliquid ex ipso procedat secundum rem quia in eo idem est intelligens et intellectum et intelligere quod in nobis non accidit. Et ideo non omne intelligere in deo proprie loquendo dicitur dicere. Ad sextum dicendum quod sicut verbum non dicitur notitia patris nisi notitia genita ex patre ita et dicitur et virtus operativa patris quia est virtus procedens a patre virtute. Virtus autem procedens personaliter dicitur et similiter potentia operativa procedens a patre. Ad septimum dicendum quod dupliciter aliquid potest procedere ab altero. Uno modo sicut actio ab agente vel operatio ab operante. Alio modo sicut operatum ab operante. Processus ergo operationis ab operante non distinguit rem per se existentem ab alia per se existente sed distinguit perfectionem a perfecto quia operatio est perfectio operantis. Sed processus operati distinguit unam rem ab alia. In divinis autem non potest esse secundum rem distinctio perfectionis a perfecto. Inveniuntur tamen in deo res ab invicem distincte scilicet persone. Et ideo processus qui significatur in divinis ut operationis ab operante non est nisi rationis tantum. Sed processus qui significatur ut rei a principio potest in deo realiter inveniri. Hoc autem est differentia inter intellectum et voluntatem quia operatio voluntatis terminatur ad res in quibus est bonum et malum. Sed operatio intellectus terminatur in mente in qua est verum et falsum ut dicitur in VI Metaphysice. Et ideo voluntas non habet aliquid progrediens a se quod in ea sit nisi per modum operationis. Sed intellectus habet in se aliquid progrediens ab eo non solum per modum operationis sed etiam per modum rei operate. Et ideo verbum significatur ut res procedens

Sz amor ut operatio procedet unde amor no ita se hz ad hc ut dicat psonaº
sic vbu Ad octavu dd q no intelta distinctio psonaz no ppe deq dici
se ipm hc appe a quibusdam intelr qui distinctioz psonaz i divinis no ponut
ad ea vo que i ?rm obiciunt posset defacili respondei si quis vellet
?rm sustine Ad hc em obiciat qd de vbis Augi posst dici q Aug
acipit vbu s q imptat reale origine Ad 2m posst dici q 7 si hec
pposico apud imptat distinctioz s tn distinctio no importat in nomine
vbi Unde ex hc q vbum dr esse apud prem no pt cocludi q vbu
psonat dicat qr et dr deus de deo et deq apud deu Ad 3m posset
dici q relao ia e nomis tm Ad qrtu dd sic ad pmu
Tercio querit utru vbu spiritui scto cuemat 7 vr q sic. sic eni dt
Basilius in 3º smoe de spusco Sic filius hz se ad prem eodº spus
sctus hz se ad filiu. et ppt hc quid dr filius vbu filius. vbu ad filiu
spus go spussctus dr vbu Pu ad hebr. 1. dr de filio Cu sit splendor
glie 7 figura sube eius portas qz omia vbo virtute go filius hz vbu
a se pcedes quo omia portant Sz in divinis no pcedit a filio nisi spus
sctus go spus dr vbu Pu vbu ut dt Aug ix de trinte e noticia
cu amore Sz sicut noticia appat filio ita amor spuisco Pu hebr
1. sup id portas omia vbo virtutis sue dt Glo q vbu accipitur
ibi p imperio Sz impiu accipit int signa volutis Cu go spussctus
p modu volutis pcedat vr q vbum possit dici Pu vbu de sui ro
ne manifestacioz imptat Sz sic filius manifestat prem ita spussctus
manifestat prem 7 filiu ut dr Johannis 16 q spussctus docz omem
veritatem go spussctus dz dici vbum Sz ?a e q Aug dt 7 de trin
q filius dicit eo dr vbu quo filius Sz filius dr filius eo q genitus go et
vbu dr eo q e genitus Sz spussctus no est genitus go no e vbum
Rº dd q usus horz nomi sz vbum et imago alit se apud nos et
alit apud antiqs doctores grecorz Illi em usi sunt rone vbi et
imaginis p omi eo q pcedit i divinis Vn indifferent spuscm et filiu
vbum 7 imagine appellat Sz nos 7 sci lati in usu nomi horu eni
lam ?suetudine canonice scripture qr aut vix aut nuqm vbum
a imagine ponit nisi p filio et de imagine quatuz ad pntez qoz
no ptz Sz de vbo satis ronabilis usus nr apparet. Vbu em quia
da manifestacioz imptat manifestao aut psc no invenit nisi i intellu
Si em aliqd quod e extra intellectum manifestare dicat hc no e nisi sm
ipm q ex ipo aliqd in intellu relinqt proxim go manifestas e i in
tellu sz remotu pt et ee extra eu Et io nome vbi ppe dr de eo q
pcedit ab intellu qd vo ab intellu no pcedit non pt vbu dici
ñ metace impropriu sz e aliqº mo manifestans Dico go q in divinis solus
filius pcedit p modu intellus qr pcedit ab uno Spus em sctus
qui pcedit a duobus pcedt p modu volutis 7 io spus no pt dici vbu
nisi methaice sm q ome manifestas dr vbum et hc modo expo
neda e auctoritas Basilij 7c pz rnsio ad pm Ad 2m dd q vbu sum
Basiliu accipit p spu scto 7c dd e ad pmu vel pt dici s glo. q acci
pit p imperio filii qd metaice dr vbu qr vbo ?sueuimus impare
Ad 3m dds q noticia e de rone vbi qu imptat exitum vbi Sed
amore e de rone vbi no qu ptinet ad essentia eius sz qu ?comi
tas ipm ut ipa aucts inducta ostdit 7 io no pt ?cludi q spus
sctus sit vbu sz q pcedt ex vbo Ad qrtu dd q vbu manifestat no
solu quod e in intellu sz et qd e i volutate s q ipa volutas e intelta
et io impiu ?vis sit signum volutis tn pt dici vbum et ad intelctuz ptz
Ad quintum pz solucio ex dictis

Quarto querit[2] utrum pater dicat creaturam verbo quo dicit se. Et videtur quod non
quia cum dicamus patrem dicere se non significatur ibi nisi dicens et dictum et ex
utraque parte significatur pater. Cum ergo pater non producat ex se verbum nisi se
quod dicat se, videtur quod verbum quod ex patre procedit non dicatur creatura. Preterea verbum quo
. dicitur est similitudo illius. Sed verbum non potest dici similitudo creature ut Ans-
helmus probat in monologion quia vel verbum perfecte conveniret cum creaturis
et esset mutabile sicut et creature et prout cum eo summa mutabilitas, vel non
summe conveniret et non esset in eo summe veritas. Quia similitudo tanto verior
est quanto magis convenit cum eo cuius est similitudo. Ergo filius non est verbum quo creatura dicitur.
Preterea verbum creaturarum in deo dicitur hoc modo sicut verbum artificiatorum in artifice. Sed
verbum artificiatorum non est nisi in artifice dispositio de artificiatis. Ergo et verbum creatu-
rarum non est in deo non est nisi dispositio de creaturis. Sed dispositio in creaturis
in deo essentialiter dicitur et non personaliter. Ergo verbum quo creature dicuntur non est verbum
personaliter dictum. Preterea omne verbum ad id quod per verbum dicitur habet similitudinem vel imaginis
vel exemplaris. Exemplaris quidem quando verbum est causa rei sicut accidit in intellectu practico
speculativo imaginis autem quando causatur a re sicut accidit in nostro intellectu speculativo. Non
Sed in deo non potest esse verbum quod sit creature imago. Ergo oportet quod verbum creature in deo
sit creature exemplar. Sed exemplar creature in deo est ydea. Ergo verbum creature in
deo nichil aliud est quam ydea. Ydea autem in divinis non dicitur personaliter sed essentialiter. Ergo
verbum personaliter dictum in divinis quo pater dicit seipsum non est verbum quo dicuntur creatu-
re. Preterea magis distat creature a deo quam ab aliqua alia creatura. Sed diversa-
rum creaturarum diverse sunt ydee in deo. Ergo non est idem verbum quo pater se et creatu-
ram dicat. Preterea secundum Augustinum eo dicitur verbum quo ymago. Sed filius non est ymago crea-
ture. Ergo filius non est verbum creature. Preterea omne verbum procedit ab eo cuius est ver-
bum. Sed filius non procedit a creatura. Ergo non est verbum quo creatura dicatur. Sed contra
Anshelmus dicit quod pater dicendo se dixit omnem creaturam. Sed verbum quo se dixit
est filius. Ergo verbo quo est filius dicit omnem creaturam. Preterea Augustinus sic exponit dixit
et factum est, id est verbum genuit in quo erat ut fieret. Ergo verbo quod est filius
dixit omnem creaturam. Preterea eadem est comparatio artificis ad artem et ad artificiatum.
Sed ipse deus est ars eterna a qua creature producuntur sicut artificiata quedam.
Ergo pater eadem comparatione comparatur ad se et ad omnes creaturas. Et ita dicendo se dicit omnes creaturas.
Preterea omne posterius reducatur ad id quod est primum in aliquo genere. Sed
dicitur a deo primo ad creaturas. Preterea omne posterius reducitur ad primum quod a deo dicitur. Sed ipse
autem ad creaturas. Sed creature dicuntur a deo. Ergo reducuntur ad primum quod a deo dicitur, et hoc id quod primus Respondeo dicendum
primo seipsum dicit. Ergo per hoc quod dicit se dicit omnes creaturas. Et hoc id quod primus. Respondeo dicendum
quod filius procedit a patre et per modum nature in quantum procedit ut filius et per modum
intellectus in quantum procedit ut verbum. Uterque autem processionis modus apud nos invenitur
et per modum intellectus et
nature procedit ex alio quia intelligere et esse non est idem apud nos sicut apud
deum. Uterque autem modus processionis habet similem dicendum sed quod in nobis et in deo invenitur
filius enim hominis qui a patre homine per viam nature procedit non habet in se totam substantiam
patris sed partem substantie eius recipit. Filius autem dei in quantum per viam nature procedit
a patre totam in se patris naturam recipit ut sit natura unius omnino filius et pater.
Et similiter dicendum est de processu qui est per viam intellectus. Verbum enim quod in nobis exprimitur
per actualem considerationem quasi exortum ex aliqua priorum consideratione vel saltem cog-
nitione habituali non totum in se recipit quod est in eo a quo oritur. Non enim quicquid
habituali cognitione tenemus hoc totum exprimit intellectus in verbo comprehensione
sed aliquid eius. Similiter in consideratione unius conclusionis non exprimitur id quod erat virtute in
principiis. Sed in deo ad hoc quod verbum eius perfectum sit oportet quod verbum eius exprimat
quicquid continetur in eo ex quo oritur et precipue cum deus omnia uno intuitu
videat non divisim. Sic ergo oportet quod quicquid in scientia patris continetur totum hoc per unum ipsius
verbum exprimatur et hoc modo quo in scientia continetur ut sit verbum verum suo principio
correspondens per scientiam et verbum ipsius exprimit primo ipsum patrem et consequenter omnia
alia que cognoscit pater cognoscendo seipsum et hoc filius et hoc ipso quod est verbum
perfecte exprimens patrem exprimit omnem creaturam. Hic ordo ostenditur in verbis
Anshelmi qui dicit quod dicendo se dicat omnem creaturam. Ad primum ergo dicendum quod cum dicitur

pt dt se in hac dictione. intelligitur et omnis creatura Inquantum scilicet pater sciencia sua co
tinet omnem creaturam velut exemplar creature totius Ad 2m dicendum quod
Anshelmus accipit stricte nomen similitudinis sic et dyonisius c. de divinis
nominibus ubi dicit quod in eque ordinatis admittitur reciprocacio similitudinis recip
cacionem ut scilicet unum dicatur alteri simile et econverso Sed in hiis que se habent per mo
dum cause et causati non invenitur proprie loquendo reciprocacio similitudinis dicimus
enim quod imago herculis simulatur herculi sed non econverso Unde quia verbum divinum non
est factum ad imitacionem creature ut verbum nostrum Sed potius econverso Ideo Anshelmus
vult quod verbum non sit similitudo creature sed econverso Si autem largo modo similitudinem
accipiamus sic possumus dicere quod verbum est similitudo creature non quasi ima
go eius sed quasi exemplar sic et Augustinus dicit ydeas esse veram similitudinem nec tamen
sequitur quod in verbo. quod non sit summa veritas quod est immutabile creaturarum existentibus muta
bilibus quia non exigitur ad veritatem verbi similitudo ad rem que per verbum dicitur secundum con
formitatem nature sed secundum representacionem ut in questione de sciencia dei dictum est. Ad 3m dicendum
quod disposicio creaturarum non dicitur verbum proprie loquendo nisi secundum quod est ab alio progrediens
sed disposicio genita et dicitur proprie sic et sapiencia genita communis disposicio simpliciter
sumpta essencialiter dicatur Ad quartum dicendum quod verbum differt ab ydea ydea enim nominat
formam exemplarem absolute. sed verbum creature in deo nominat formam exemplarem ab alio
deductam Et ideo ydea in deo ad essenciam pertinet sed verbum ad personam Ad quintum dicendum quod
communis deus maiori distet a creatura considerata proprietate nature. tamen deus est creatu
re exemplar. Una autem una creatura est exemplar alterius creature Et ideo verbum quo
exprimitur deus. exprimitur omnis creatura. non autem ydea qua exprimitur creatura
una. exprimitur alia Ex quo et apparet alia differencia inter ydeam et verbum quia ydea
directe respicit formam creaturam et ideo plurium creaturarum plures sunt ydee. Sed
verbum respicit directe deum qui primo per verbum exprimitur et consequenter creaturam
et quia creature secundum quod in deo sunt. unum sunt. ideo creaturarum omnium est unum verbum
Ad 6m dicendum quod cum dicit Augustinus quod filius eo dicitur verbum quo imago. Intelligit quantum
tamen ad proprietatem personalem filii que est eadem secundum rem sive secundum eam dicatur filius sive
verbum sive imago Sed quantum ad modum significandi non est eadem ideo nomen trium
predictorum verbum enim non solum importat racionem originis et imitacionis sed et manife
stacionis et hoc modo est aliquid creature inquantum scilicet per verbum creatura manifestatur Ad
7m dicendum quod verbum est alicuius multipliciter uno modo ut dicentis et procedit ab eo cuius est verbum
Alio modo ut manifestati per verbum et non oportet quod procedat ab eo cuius est. nisi quando sciencia
ex qua procedit est causata a rebus quod in deo non accidit. et ideo racio non sequitur

Quinto queritur Utrum hoc nomen verbum importet respectum ad creaturam Et videtur quod
non. Omne enim nomen importans respectum ad creaturam dicitur de deo ex tempore ut crea
tor et dominus Sed verbum de deo ab eterno dicitur ergo non importat respectum ad creaturam Sed
omne relativum vel est relativum secundum esse vel secundum dici Sed verbum non refertur ad creaturam
secundum esse quia sic dependeret a creatura. nec eciam secundum dici. quia oportet quod in aliquo
casu ad creaturam referretur quod non invenitur maxime enim inveniretur referri
per genitivum casum ut dicitur verbum est creature vel quod anshelmus in monologion negat
ergo verbum non importat respectum ad creaturam Preterea omne nomen importans respectum
ad creaturam non potest intelligi. non intellecto quod creatura sit actu vel potencia quia
qui intelligit unum relativorum oportet quod intelligat reliquum sed non intelligendo
aliquam creaturam esse vel futuram esse adhuc verbum intelligitur in deo sicut quod patet
dicit se ipsum. ergo verbum non importat aliquem respectum ad creaturam Preterea. respectus
dei ad creaturam non potest esse nisi sic cause ad effectum Sed sicut habetur ex dictis
dyonisii c 2. de di. no. Omne nomen connotans effectum in creatura quod est
tocius trinitatis. Verbum autem non est huiusmodi. ergo non importat respectum aliquem ad cre
aturam Preterea deus non intelligitur referri ad creaturam nisi per sapienciam boni
tatem et potenciam Sed omnia ista non dicuntur de verbo nisi per appropriacionem Cum ergo
verbum non sit appropriatum sed proprium videtur quod verbum non importet respectum ad creaturam
Preterea hoc communis sit dispositor rerum. non tamen in hominibus nomen importatur respectus
ad rerum disposicionis. ergo communis per verbum omnia disponantur non tamen nomen verbi respectum
ad creaturas disposicionis importabit Preterea verbum relative dicitur sicut et filius Sed tota rela
cio filii terminatur ad patrem non enim filius nisi patris ergo similiter tota relacio verbi.
ergo verbum respectum non importat ad creaturam Preterea. secundum p. m. i. metre Omne relativum dicitur

ad vnu tm. ol't ? latm heret duo ee tu ee relatiui sit ad aliud se hre Sz
v'bu relatiue d' ad prem no g° ad creaturaz p° Si vnu nome imponat
duis fm spem equiuoce eis queniet sic canis latrabili et marino Sed
supposito ? suppoitao sut duise spes relatol Si g° vnu nome imptat
vtranqz relatoz opzbit nome illud ee equiuocum Sz relato v'bi ad ca
tura no ? nisi suppoitol Relato aut v'bi ad prem est qi suppositol no
ppt ineqlitatez dignite Scdo ppt pricipij auctorite g° v'bum qn imptat ?
latoz ad prem no importat relatoz ad catuaz nisi equioce fiat Sz q
? qd Aug' dt in li° lxxx iij q° sic dns p. pricio erat v'bu g q? ? cre re lo
gos d' latine ronez ? v'bu significat Sz hc loco melius v'bum int'ptam
ut significet no solu ad prem ?ctm Sz et ad alia q p v'bu facta sunt
opatiua potencia ex qbo pz ppositu p° Sup id ps Semel locutus
? deus dt gla. semel .i. v'bu eternaz genuit in quo oia disposuit
Sz disposito dt ?ctm ad disposita g° v'. ?latiue d' ad ?tuas p°
ome v'bu imptat ?ctm ad id qd p v'bu d' Sz sic dt Anshelmus deus
dicendo se dixit omem ?tuaz g° v'bu imptat ?ctum no solu ad
prem Sz et ad creaturas p°. filius ex hc q? ? filius pfecte reputat pa
trem si id q? ? ei intrinsecu Sz v'bu ex suo nomine addit maifestacoz
no pt aut esse alia maifestao n sicut maifestu p ?tuas q? ? p°
maifestaco ad exterius g° v'bu imptat ?ctum ad creaturas p° Sicut
dt dyonis v. c d' di. no. deus lauda' raco ul' v'bu q? ? sapie et racois
Largitor ? pz q? v'bu de deo dctm imptat ?com cause. Sz causa d' ad
effectu. g° v'bu imptat ?ctum ad creaturaz p° intellectus practicus re
fert' ? ad ea que opata sut p ipm Sz v'bu dei ? v'bu intellectus pctici
qua ? opatiuu v'bum vt damas. dt g° vm dicat ?ctu ad crea R°
dd q? quecuqz aliqua duo sic se hnt admvice q? vnu dependz ad al-
terio Sz no eco in eo q? dependz ab alto ? rel real relao Sz i eo ad qd
dependz no ? relao n rcu tm s° put sz no pt intelligi aliquid refer
ri ad alteru qn intelligat' et respectus oppoitus ex pte alterius utz
in scia que dependz ad scile et no ecou°. Vnde cu creature oms a deo
dependeant Sz no ecouso i ?tuis sut relatoes reales qbus referutur
ad deu Sz in deo sut relatoes opposite fm rom tm et qr noma sut
signa intcuu Jnde ? q? aliq noia de deo dnr que importat re
spectu ad creaturaz cu tn ie respectus sit rois tm ut dctm ?. Re-
latoes em reales in deo sut ie tm° qbus psone admvicem distinguunt'
Jn relatis aut nominibus invenimus q? queda noma imponut' ad
significand' ?ctus ipos sic hc nome similitudo queda v° ad signifcad'
aliqd ad quod se' ?ctus sic hc nome suba impo' ad sind? qualitatem
quada qua se' queda ?ctus Et hac diu'sitate invenimus i noibus
relatis de deo dictis et que ab eterno et que ex tpe de deo dnr hc
em nome pr qd ab eterno de deo d'. Et silr hc nome dns. qd d' d' do
ex tpe impo' ad significadu diuinaz actoz qua qsequi' ?ctus quida. silr
et hc nome v'bu impo' ad sindu aliqd absolute cu aliqo ?ctu admi
cto Est em v'bu idem q? sapia genita ut dt Aug'. nc ab hc impe
dit' qn v'bu psonali dicat' quia sic pr psor d' Jta et deus generans v'
deus genitus Contingit aut ut aliqua res absta ad plura possit hre re
spectu Et inde ? q? nome id qd impo' ad sind? aliqd absolutu ad qd
se' a? ?ctus pt ad plura relatie dici Sz q? scia d' inceptu ? scia relatie
ad scibile Sz inceptu ? actus quodda ul' fora referet' ad sciente. Jta
et hc nome v'bu hz ?ctu ad dicetez et ad illud qd v'bu d' Ad quod
pt dici dupr vno° p qutentia nol et' v'bu d' ad dictu Alio° ad
rem tan quet raco dicti Et q? pr pint dt se generando v'bu suu et ex
qnts dt creaturas Jo pht et qi pse v'bu refert' ad prem Sz ex qnti
? qi patris refert' ad ?tuas Accidit em v'bo ut p ipm creatura
dicat' Ad pm dd q? raco ia tz in illis q importat ?ctum actualez

ad creaturā nō aūt in illis que importat re ctū hitualē Et dr̄ ēctꝯ
hitualis qui nō requit creaturā simul ēē in actu et t[a]les sūt omēs ēctꝯ
qui ɔsequint̄ actū aīe . qr volutas ꝛ intellꝯ pt ēē de eo ꝙ nō est
actu exn̄s Verbū aūt imꝑtat ɔprehensionē intellꝯ et iō rō nō sequit̄
Ad 2m dd' ꝙ v̄bū nō dr̄ relatiue ad creaturā s̄ rem q̄ relaͦ ad c̄
atuā sit in deo realit̄ s̄ s̄. dici dr̄ / ut ē remotū qū dicat̄ c aliquo
casu . possum eīn dicere ꝙ ē v̄bū c̄ature .i. de creaturā nō a crea
tura Jn quo sensu Anshelmꝯ negat Et p̄terea si nō refert̄ s̄m ali
que casum . sufficeret quocūqz mō referret̄ ut puta si referret̄ ꝑ ꝑpoz
adiunctaꝝ casuali ut dicat̄ ꝙ v̄bū ē ad creaturā .s. ɔstituendā Ad 3m
dd' ꝙ rō illa ꝓcedit de illis nominbꝯ que ꝑ se importat rēctum ad c̄
atuā hic aūt nō ē hꝯ ut ex dictis pꝫ ꝛ iō rō illa nō sr̄ Ad 4m dd'
ꝙ ex illa pte qua hc nomē v̄bum imꝑtꝫ aliq̄d abtū hꝫ hitudinē cau
salitatis ad creaturā s̄ ex rētu realis originis quā imꝑtat efficit̄ ꝑpe
ex quo ad creaturā hitudinē nō hꝫ Et ꝑ hc et pꝫ rēsio ad ɔtū Ad 5m
dd' ꝙ v̄bū nō solū ē id ꝑ quod fit dispositio s̄ ē et ipa p̄ris dispositio
de rebꝯ creandꝭ . et iō aliquo ad creaturā refert̄ Ad 6m dd' ꝙ filiꝯ
imꝑtat tm̄ relatoēm alicuiꝯ ad p̄ncipium a quo orit̄ s̄ v̄bū imꝑtat relaōē
et ad p̄ncipium a quo dr̄ et ad illud quod est q̄ tenꝯ scit id ꝙ s̄ vim ma
nifestat̄ q̄d quid p̄ncipat̄ ē pat̄ s̄ ex ɔtū ē creatura que nullo ē diuine
ꝑsone p̄ncipium . et iō filiꝯ nō imꝑtat rēctum ad c̄atuā sic v̄bū Ad 7m
dd' ꝙ rō illa ꝓcedit de illis nominbꝯ que imponit̄ ad signandū rēctꝯ
nō eīn pt ēē ꝙ vnꝯ ēctꝯ terminet̄ ad multa nisi s̄ q̄d illa multa aliquo
mat̄ Et siliter et dd' ad nomi Rones aūt que sūt ad oīm ɔcludunt
ꝙ aliquo ad c̄atuā referat̄ v̄bum . nō aūt ꝙ hanc relacōē ꝑ se imꝑtet
et q̄ p̄ncipium et in hc ꝑꝑ ɔcedende sunt

Sexto querit̄ utrum res verius sint in v̄bo uel in seipis et videt̄
ꝙ nō sit veriꝯ in v̄bo Veriꝯ eīn ē aliquid ubi ē ꝑ essenciā suam
q̄ ubi ē ꝑ suā siliɾ Jn se aūt sūt ꝑ suā essenciā go veriꝯ sūt i se
ipis q̄ in verbo Sꝫ d. ꝙ ꝑ tanto sunt nobiliꝯ i v̄bo qr i hīt nobi
liꝯ esse Con̄ res mālis nobiliꝯ hꝫ ēē i aīa nrā q̄ in se ipa ut
et Aug̃ dt in li° de t̄nite ꝛ tn̄ veriꝯ ē in se ipa q̄ in aīa nrā
go eadem rōne veriꝯ ē in se q̄ i v̄bo sit P̄ veriꝯ ē id quod ē in
actu q̄ id quod ē in po̅ Sꝫ res i se ipa ē i actu in v̄bo aūt tm̄ i
potēa sic artificiatū in artifice go veriꝯ ē res in se q̄ i v̄bo P̄
ultima rei ꝑfectio ē sua opo Sꝫ res in seipis existentes hīt ꝓprias opaci
ones quas nō hīt ut sūt in v̄bo go veriꝯ sūt i seipis q̄ i verbo
P̄ illa sūt solū ɔpabilia que sūt vniꝯ rōnis Sꝫ ēē rei i se ipa nō est
vniꝯ rōnis cū esse quod hꝫ i v̄bo go aliquꝯ nō pt dici ꝙ veriꝯ sit i
v̄bo q̄ in se ipa Sꝫ ꝯ creaturā in creatore ē c̄atrix essencia ut Ans
helmꝯ dt Sꝫ ēē increatū ē veriꝯ q̄ creatū go res veriꝯ hꝫ ēē
i v̄bo q̄ in se ipa P̄ Sic posuit plato ydeas veriꝯ ēē q̄ mētez di
uinā Ita nos in mēte diuina ponimꝯ eas Sꝫ s̄m platonē veriꝯ erat
separatꝯ ho q̄ ho mālis vn̄ hoīez separatū ꝑ se hominez nominabat
go et s̄ ponēdo fidei veriꝯ sūt res in v̄bo q̄ i seipis P̄ id q̄d ē vis
simi i vno quoqꝫ gn̄e ē mēsurā tociꝯ gn̄is Sꝫ siltudines rerꝫ i v̄bo
existentes sūt mēsure vitatis in rebꝯ omnibꝯ . qr s̄ hc res aliq̄ dr̄ verā
s̄ ꝙ imitat̄ exemplar suū q̄d ē i v̄bo go res veriꝯ sūt i v̄bo q̄ i se
ipis R̄co dd' ꝙ sic dt dyonꝯ 2 c de di. no. Causata deficiunt ab imi
tacōe suaꝝ causaꝝ que eis sup collocat̄ et ꝓpter istā distantiā cause
a causato aliquid verē p̄dicat̄ de causato q̄d illo p̄tinet de causa sic pꝫ
ꝙ delectacōnes nō dnt ꝓpe delectari q̄ tamen sunt nobis cause dele
ctacōis q̄d quidē nō ɔtingit n̄ qr modꝯ causarꝫ ē sublimior q̄ ea que
de effectibꝯ p̄dicat̄ Et hc inuenimꝯ i omnibꝯ causis equiuoce agentibꝯ

sic sol no pt dici calid9 q̄nus ab eo alia calefiat qd e p se ipius solis e-
minetiaz ad ea que calida dnr Ad pmu g° dd q si intelligat de vitate p
dicaos sipt e vez q veru e aliquid vbi e p cenaz q̄m vbi e p silitudiez
Sz si intelligat de vitate rei tuc veru e p similinez que e tu rei nunq
aut vē v e p silinez causatu a re Ad 2m dd q similitudo rei que e in
aia nra no e causa rei sic silitudo rez in vbo et io no e sile Ad 3m
dd q potentia actiua pfectoz e q̄m sit actu qui e eius effectu et h mo
creature dnr ee i potentia in vbo Ad quartu dd q q̄nus creature in
vbo no hnt pprias opatões hnt tn opones nobiliores inquantu sut effectu
vez et opomi ipaz Ad q̄ntu dd q q̄nus no sut vniq rones ee causare
in vbo et in se ipis p vniuocitatez sut tn aliquo mo vniq rones fm ana
logiam Ad id vo quod in q̄rtu pmo obiat dd qd roto illa procedit de vi
tate rei no aut de vitate pdicatoz Ad 5 dd q plo in hc reprehendit
q posuit formas nales fm ppam rom ee pter matiaz ac si ma accurrse
ad spes nales et fm hc spes nales vē pdicari posset de hnt que
sut sine ma Nos aut hc no ponimus et io no e sile Ad 6m dd sic ad-
h̄eret ad spes nales et fm h. spes nales ... primuz

Septimo quit utru vbu sit corp que n sut n erut n fuerut [...] ab intelle[ctu]
[...] Et videt q sic vbu em importat aliquod procedens ab intellectu
Sz intellectu dnus e et de hiis qe n sut n erut n fuerut ut i qoe de
Sz intellectu dnus e et de hiis qe nc sut nc erut nc fuerut ut i qoe de
scia dei dctm e go vbu de hiis ee pt P s Aug 6 lio de trinitate filius
e ars patris plena rom viuentiu Sz sic dt Aug in lio lxxxiii q. Ro
et si p illaz nichil fiat recte io dr go vbu e et corz que nc fuerut nc
sca sut P vbu no eet pfectm n otineret in se omia que sut i scientia
dicentis Sz in scia patris dicentis sut ea que nuqua erut nc facta sut go
et ista erut in vbo Sz ot e qd Anshelmus dt in monologion eius q nc
e nc erit nc fuit nullu vbu ee pt P h ad vtute dntis ptz ut q q
dt fiat Sz deus e potetissimus go vbu eius no e de aliquo qd no aliq
fiat Ro dd q aliq pt ee in vbo dupl vno mo sic illud qd vbu cognoscit
ul q in vbo cognosci pt et in vbo e et id quod nc e nc fuit nc futu
ru est quia hc cognoscit vbu sic et pr et in vbo et cognosci pt sicut
i pre Alio dr ee aliq i vbo sic id quod p vbu dr Omne aut quod aliquo
vbo dr ordinat quodamo ad execucoz quia vbo instigamus alios ad
agendu et ordinamus aliquos ad exequendu illu qd in mente gapimus
Vnde et dicte dei dispone ipius e utz p glo sup id pti Semel locutus
e deus et vnde sic deus no disponit n que sut ul erut ul fuerut . ita
nc dicat Vnde vbu e horz tm sic p dctorz Scia aut et res et y
dea et io no importat ordinez ad aliqua execucoz et io no e sile de scia
et de vbo et p hc pz Rpo ad obiecta

Octauo quitur Vtru omne qd fctm e sit vita in vbo Et vr q no. qr
fm hc vbu e causa rez q res sut in ipo Sz go res in vbo sut vita
vbu causat res p modu vite Sz ex h q causat res p modu bonitatis
sc q omia sut bona go ex hc q causat res p mod vite sc q omia sut
viua qd flm e. go et pmu P res sut in verbo sic artificiata apd arti
ficez Sz artificiata i artifice no sut vita no em ipius artifices vita sut
qui viuebat et antequa artificiata in ipo essent neqz artificiatorz qe
vita caret go nc creature i vbo sut vita P efficiacia vita magis appat
i scripturā spus sco q̄m vbo ut pz Joh vi Spus e qui viuificat et i pluribz
aliis locis Sz vbu no dr de spusco s de filio tn ut ex pdictis pz go nc
creature dr q res i vbo sit vita P lux intellectual e pncipiu vite Sz res i
vbo sut lux go vr q in eo no sut vita Sz 9 e qd dt Joh i. quod fctm e in
ipo vita erat P s phm. i octauo phicorz motu celi dr vita quedā oibg
natura existibg Sz magis influit vbu in creaturis q̄m motu celi i naz-
go res s q sut i vbo debet dici vita Ro dd q res s q sut i vbo pnt oside
rari dupliciter Vno mo p opatoe ad vbum Alio mo p opatoe ad res i ppria
natura existes et vtroqz mo silitudo creature in vbo e vita Illud em ppue

viue dicimus quod i se ipso ht principiu motus vel operationis cuiuscumque Ex hoc
enim sunt dicta primo aliqua viue quia visa sunt in se ipsis habere aliquid ca
movens secundum quemcumque motum / Et hinc processit nomen vite omnia que in se
ipsis habent huiusmodi principium operationis Unde et ex hoc quod aliqua sentiunt vel
intelligunt vel volunt viue dicuntur non solum ex hoc quod secundum locum movetur vel
secundum augmentum Illud ergo esse quod habent res prout est movens se ipsam ad operationes
aliquam dicitur proprie vita rei quia viue vivere est esse ut in 2o de anima dicitur Ipso
vobis aut nulla operatio ad quam nos movemus est esse nostrum. Unde intelli
gere nostrum non est vita nostra proprie loquendo nisi secundum quod vivere accipitur pro opere quod est si
gnum vite Et similiter non similitudo intellecta in nobis est vita nostra Sed intel
ligere verbi est suum esse et similiter similitudo ipsius Unde similitudo creature in verbo est vita
eius Similiter et similitudo creature est quodammodo ipsa creatura per modum illum quo
dicitur quod anima est quodammodo omnia Unde ex hoc quod similitudo creature in verbo est productiva
et motiva creature in propria natura existentis quodammodo contingit ut creatura se
ipsam moveat et ad esse producat inquantum scilicet producitur in esse et movetur a sua
similitudine in verbo existente et ita similitudo creature in verbo est quodammodo creature
vita Ad primum ergo dicendum quod hoc quod creatura in verbo existens in verbo dicitur vita non
pertinet ad rationem propriam creature sed ad modum quo est in verbo Unde cum non sit
eodem modo in se ipsa non sequitur quod in se ipsa vivat quamvis in verbo sit vita. sic non est
in se ipsa immaterialis quamvis sit in verbo immaterialis Sed bonitas entitatis et huiusmodi
pertinent ad propriam rationem creature et ideo sicut secundum quod sunt in verbo sunt bona ita et
secundum quod sunt in propria natura. Ad secundum dicendum quod similitudines rerum in artifice non possunt proprie
dici vita quia non sunt ipsum esse artificis viventis nec et ipsa eius operatio
sicut in deo accidit Et tamen Augustinus dicit quod archa in mente artificis vivit secundum hoc est secundum
quod in mente artificis habet esse intelligibile quod ad genus vite pertinet Ad tertium dicendum quod
vita specialiter attribuitur secundum hoc quod deus dicitur vita rerum prout ipse est in omnibus
rebus movens eas ut quodammodo omnes res a principio intrinseco moveri vi
deantur Sed vita appropriatur verbo secundum quod res sunt in deo ut ex dictis patet Ad quartum
dicendum quod similitudines rerum in verbo sicut sunt rebus causa existendi ita sunt rebus causa
cognoscendi inquantum scilicet imprimuntur intellectualibus mentibus ut res cognoscere
possint Et ideo sicut dicitur vita prout sunt principia existendi ita dicitur lux prout
sunt principia cognoscendi

Questio est de providentia Et primo queritur ad quod attributum prudentia
reducatur Et videtur quod tantum ad scientiam / quia sicut dicit Boecius in quarto
de consolatione Illud certe manifestum est immobilem simplicem que formam
gerendarum rerum esse prudentiam Si forma rerum agendarum in deo
est ydea que ad scientiam pertinet ergo prudentia ad cognitionem pertinet Sed dicitur quod prudentia
ad voluntatem pertinet inquantum est causa rerum Sed quia in nobis scientia practica causa est rerum
faciendarum Sed scientia practica in sola cognitione est ergo et prudentia Praeterea Boecius
dicit in eodem libro predicto Motus rerum gerendarum cum in ipsa divine intelligentie puritate con
spicitur prudentia nominatur Sed puritas intelligentie ad speculativam cognitionem
pertinere videtur ergo prudentia ad cognoscitivam speculationem pertinet Praeterea Boecius dicit
in 5 de consolatione quod prudentia dicitur eo quod porro a rebus infimis constituta quasi ab excel
so vertice cuncta prospiciat Sed prospicere cognitionis est et proprie spe
culative ergo prudentia maxime videtur ad cognitionem speculativam pertinere Praeterea sicut
dicit Boecius in 5 de consolatione ut est ad intellectum ratiocinatio ita est fatum ad prudentiam
Sed tam intellectus quam ratiocinatio ad cognitionem pertinet quantum ad speculativam et practicam
ergo et prudentia Praeterea Augustinus in libro de vera religione. Lex incommutabilis omnia muta
bilia pulcherrima moderatur gubernatione Sed gubernatio et moderatio ad pru
dentiam pertinet ergo lex incommutabilis est ipsa prudentia Sed lex ad cognitionem pertinet ergo
et ipsa prudentia Praeterea Lex naturalis in nobis ex divina prudentia causatur Sed cum
agit ad effectum producendum per viam similitudinis unde et dicimus quod bonitas dei est
causa bonitatis in rebus et essentia essendi et vita vivendi ergo divina prudentia
est lex et idem quod prius Praeterea Boecius dicit in quarto de consolatione quod prudentia ipsa est illa di-

tam

na racio in summo omnium prope constituta Sed vero rei est ydea ut dicit Augustinus in
libro lxxxiii questionum questione ergo prudencia est ydea Sed ydea pertinet ad cognicionem ergo et pru
dencia / Sed contra videtur quod pertineat ad voluntatem quia dicit Damascenus ii libro
prudentia est voluntas dei propter quam omnia que sunt convenientem deductionem
non susceperunt / Preterea illos qui sciunt facere et tamen nolunt non dicimus prudentes ergo
prudentia magis respicit voluntatem quam cognicionem / Preterea Sicut dicit Boecius in libro
de consolatione deus sua bonitate gubernat mundum Sed bonitas ad voluntatem pertinet
ergo et prudentia cuius est gubernare / Preterea disponere non est sine voluntate Sed
secundum Boecium in iiii de consolatione prudentia est ratio per quam deus cuncta disponit
ergo ad voluntatem pertinet non ad noticiam / Preterea prudens ... non est
sapiens sed bonum ergo nichil prudens inprudentum prudens est sapiens sed bonus et ita prudentia
non pertinet ad sapientiam sed ad bonitatem vel voluntatem / Sed item videtur quod pertineat
ad potenciam quia Boecius dicit in iii libro de consolatione prudentia dedit rebus a se creatis ut
habeantur vel manendi tamen in quo ut possit manere naturaliter desiderant ergo pru
dencia est creacionis principium Sed creatio appropriatur potentie ergo prudentia ad potentiam
pertinet Preterea gubernatio est prudentie effectus ut dicitur Sapientie xiiii Tu autem pater
gubernas omnia prudentia Sed sicut Hugo dicit in libro de sacramentis voluntas est
ut imperans sapientia ut dirigens potencia ut exequens ergo potentia propinquius
est gubernationi quam sciencia et voluntas ergo prudentia magis pertinet ad po
tentiam quam scientiam vel voluntatem / Dicendum quod ea que de deo intelliguntur propter
nostri intellectus imbecillitatem vel infinitatem cognoscere non possumus nisi ex
hiis que apud nos sunt. Et ideo ut sciamus quomodo prudentia dicatur in deo
videndum est quomodo prudentia sit in nobis Sciendum est igitur quod Tullius providen
ciam ponit prudentie partem in ii veteris rethorice / et est pars prudentie com
pletiva. alie enim due partes scilicet memoria et intelligentia non sunt nisi
quedam preparatorie ad prudentie actum / Prudentia autem secundum philosophum in vi ethicorum
est recta ratio agibilium Et differunt agibilia a factibilibus quia factibilia dicuntur ea
que procedunt ab agente in exteriorem materiam sicut scamnum et domus horum
recta ratio est ars. Sed agibilia dicuntur actus qui non progrediuntur ex agentem
sed sunt actus perficientes ipsum sicut caste vivere pacienter se habere. et huiusmodi et horum
ratio recta est prudentia Sed in istis agibilibus duo considerantur scilicet finis
et illud quod est ad finem. Prudentia vero dirigit proprie in hiis que sunt
ad finem Ex hoc enim dicitur aliquis prudens quia bene est consiliatus ut dicitur in vi ethicorum
Consilium autem non est de fine. sed de hiis que sunt ad finem ut dicitur in iii Ethicorum
Sed finis agibilium preexistit in nobis dupliciter scilicet per cognicionem naturalem de fine hoc quod
quia naturalis cognicio ad intellectum pertinet secundum philosophum in vi ethicorum qui est principiorum operabilium
sicut et speculabilium. principia autem operabilium sunt fines ut in eodem dicitur. Alio
quantum ad affectionem et sic fines agibilium sunt in nobis per virtutes morales per quas
homo afficitur ad iuste vivendum vel fortiter vel temperate quod est quasi finis proximus agi
bilium Similiter et ad ea que sunt ad finem perficimur et quantum ad cognicionem per
consilium et quantum ad appetitum per electionem et in hiis per prudentiam dirigimur / patet ergo
quod prudentie est aliqua ordinate ad finem disponere / Et quia ista dispositio eorum
que sunt ad finem in finem per prudentiam est per modum cuiusdam ratiocinationis cuius
principia sunt fines ex quibus trahitur tota ratio ordinis predicti in omnibus operabilibus sicut
manifeste apparet in artificialibus Ideo ad hoc quod aliquis sit prudens requiritur quod se bene
habeat circa ipsos fines non enim potest esse recta ratio nisi principia rationis salventur
et ideo ad prudentiam requiritur et intellectus finium et virtutes morales quibus affectus
recte collocatur in fine Et propter hoc omnem prudentem esse virtuosum ut in vi Ethi
corum dicitur In omnibus autem viribus ex actibus anime ordinatis hoc est commune quod virtus
primi salvatur in omnibus sequentibus. et ideo in prudentia quodammodo includitur et
voluntas que est de fine et cognicio finis. Ex dictis ergo patet quomodo prudentia
se habeat ad alia que de deo dicuntur Sciencia enim se habet communiter ad cognicionem finis
et eorum que sunt ad finem. et ideo prudentia includit et scientiam et voluntatem
Sed tamen certat in cognicione manens non quidem speculativa sed practica potentia autem

executiua e prudentie Unde actus potencie presuppot actu prudentie sicut
dirigentis Unde in providencia no includitur potencia sic voluntas Ad primum ergo
dicendum quod in re creata duo possunt considerari scilicet ipsa species eius absolute et ordo eius ad
finem et utriusque forma preexistit in deo forma ergo exemplaris rei secundum quod est ordi
nata in fine e prudencia Ipse aut ordo a divina providencia rebus inditus fa
tum vocatur secundum Boe. Unde sic se habet ydea ad speciem rei Ita se habet providencia ad
fatum et tamen quamvis ydea possit pertinere ad speculativam cognitionem aliquomodo. tamen provi
dencia tamen ad practicam pertinet. eo quod importat ordinem ad finem et ita ad opus quod
mediante pervenitur in finem Ad 2m dicendum quod prudencia plus habet de ratione volu
tatis quam scientia practica absolute Scientia enim practica absolute communiter se habet ad cogni
tionem finis et eorum que sunt ad finem Unde non presuppot voluntatem finis ut est ali
quomodo voluntas in scientia includatur sicut de prudencia dictum est. Ad 3m dicendum quod pri
tas intelligentie non dicitur ad exclusionem voluntatis sed ad excludendum mutabilitatem et
varietatem a providencia Ad 4m dicendum quod Boe. in verbis illis non potest completam provi
dencie rationem sed rationem nobis assignat Unde quamvis videre ad cognitionem spe
culativam pertinere possit non tamen sequitur quod prudencia et providencia secundum hoc Boe. exponit pro
videnciam quasi procul videnciam. quia deus ab excelso rerum cacumine cuncta prospi
cit Secundum hoc aut est in excelso rerum cacumine quod omnia causat et ordinat
et in verbis Boetii potest aliquis ad practicam cognitionem pertinens notari Ad 5m dicendum
quod comparatio ista Boetii accipitur per similitudinem proportionis simplicis ad compositum et centri
ad molem Sicut enim intellectus simplex est et sine discursu Ratio aut discurrendo circa
diversa vagatur Ita et providencia simplex et immobilis fatum est multiplex et variabile
Unde non sequitur ratio Ad 6m dicendum quod prudencia in deo proprie non nominat legem eternam
sed aliquid ad legem eternam pertinens Lex enim eterna est considerata in deo sic accipitur in nobis
principia operabilium naturaliter nota ex quibus procedimus in consiliando et eligendo quod est
prudentie sive providencie. Unde hoc modo se habet lex intellectus nostri ad prudentiam
sicut principium in demonstratione Et similiter et in deo lex eterna non est ipsa prudencia sed provi
dentie quasi principium. Unde et convenienter Legi eterne attribuitur actus prudentie sic et
quod in divinis attributis invenimus duplicem rationem causalitatis una per viam exemplaris
tatis sic dicimus quod a primo principio procedunt omnia prima et hec ratio tandi est
communis attributis. Alia ratio est secundum ordinem ad obiectum attributi prout dicimus quod po
tentia est possibilium et scientia scitorum Et secundum hunc modum non oportet quod causatum habeat similitudinem cause
Non enim que per scientiam scita sunt oportet esse scientia sed scita Et per hunc modum prudencia dei
tantum omnium potest Unde quamvis a prudencia sit lex naturalis intellectus nostri non sequitur quod divina
prudencia sit lex eterna Ad 7m dicendum quod licet ea in summo principe constituta non
dicitur prudencia nisi adiuncto ordine ad finem ad quem presupponitur voluntas finis Unde
licet certum ad cognitionem pertineat tamen voluntatem aliquomodo includit Ad nonum
dicendum quod in rebus potest considerari duplex ordo unus secundum quod egreditur a principio aliud secundum quod
ordinatur ad finem Dispositio ergo pertinet ad illum ordinem quo res progrediuntur
a principio Dicitur enim aliqua disponi secundum quod in diversis gradibus collocantur a deo sicut
artifex diversimode collocat partes sui artificii Unde dispositio ad artem
pertinere videtur Sed prudencia importat illum ordinem qui est ad finem et prude
ncia differt ab arte divina et dispositione quia ars divina dicitur respectu productionis
rerum Sed dispositio respectu ordinis productorum prudencia aut dicit ordinem in finem
Sed ex fine artificii colligitur quidquid est in artificiato Ordo aut ad finem est fi
ni propinquior quam ordo partium ad finem et quodammodo causa eius Et ideo provi
dencia quodammodo est dispositionis causa Et propter hoc actus dispositionis frequenter
prudentie attribuitur. Quamvis ergo prudencia nec sit ars que respicit productionem
rerum nec dispositio que respicit ordinem rerum adinvicem. non tamen sequitur quod non pertineat
ad practicam cognitionem Ad primum vero quod de voluntate obicitur dicendum quod pro tanto Da
mascenus dicit prudenciam esse voluntatem quia voluntatem includit et presupponit ut dictum
est Ad 2m dicendum quod secundum philosophum in 6 Ethicorum nullus potest esse prudens nisi virtutes mo
rales habeat per quas recte sit dispositus circa fines. sic nullus potest bene deliberare nisi
recte se habeat circa deliberationes principia et propter hoc etiam nullus dicitur prudens nisi habeat rectam
voluntatem. non quod prudencia sit in voluntate. Ad 3m dicendum quod deus dicitur gubernare per
bonitatem non quia bonitas sit ipsa prudencia. sed quia est prudentie principium tamen habeat

rem finis et etiam quia ita se habet divina bonitas ad ipsum sicut moralis virtus
ad nos. Ad quartum dicendum quod dispositio ipsius voluntatem presupponat non tamen est
actus voluntatis quia ordinatio quae in dispositione intelligitur sapientie est ut philosophus dicit
et ideo dispositio et providentia realiter ad cognitionem pertinet. Ad quintum dicendum quod
providentia comparatur ad provisum sicut scientia ad scitum et non sicut scientia ad scita scientem
providentia comparatur ad provisum sicut scientia ad scitum et non sicut scientia ad scitum scientem
unde non oportet quod provisum mutatum provisionem sit sapiens sed quod sit scitum. Alia duo concedimus
Secundo queritur utrum universus mundus providentia regatur et videtur quod non. Nullum
enim agens ex necessitate nature agit per providentiam Sed deus agit in res creatas
ex necessitate nature quia ut dicit dionysius c. 4. de di. no. divina bonitas sicut
noster sol non preeligens neque prognoscens radios suos in corpora
cuncta communicat sicut noster sol non preeligens ... radios suos in corpora
diffudit. ergo mundus a deo non regitur providentia. Preterea principium multiforme scilicet ad
principium uniforme Sed voluntas est principium multiforme quia se habet ad opposita et per
consequens etiam providentia que voluntatem presupponit Natura autem est principium uniforme quia
determinatur ad unum genus ergo natura precedit providentiam non igitur res naturales provide
ntia reguntur Si dicatur quod principium uniforme precedit multiforme in eodem non in diversis
Sed contra quia aliquod principium maiorem virtutem habet eundem tanto est prius Sed quanto magis est
uniforme maiorem habet virtutem in causando quia ut dicitur in libro de causis omnis virtus
unita plus est infinita quam multiplicata ergo sive in eodem sive in diversis diversis acci
piatur uniforme principium precedit multiforme. Preterea secundum Boetium in sua arismetica omnis
inequalitas ad equalitatem reducitur et multitudo ad unitatem ergo et omnis deformitas
voluntatis que multiplicitatem habet ad actionem nature que simplex est et equalis redu
citur et ita oportet quod principium agens per essentiam suam et naturam agat et non per providentiam
et ideo quod prius. Preterea id quod est de se determinatum ad unum non indiget aliquo regente
quia ad hoc regimen alicui adhibetur ne in contrarium dilabatur res autem naturales per
essentiam naturam sunt determinate ad unum ergo non indigent providentia gubernante Si
dicatur quod ad hoc providentie gubernatione indiget ut conserventur in esse Sed contra id in quo non
est potentia ad corruptionem non indiget exteriore conservante Sed quedam res sunt in quibus non
est potentia ad corruptionem neque ad generationem sicut patet in corporibus celestibus et substantiis separatis
aliquibus que sunt principales partes mundi ergo hec non indigent providentia conservante in esse
Preterea principia que sunt in rerum natura que etiam deus potest mutare sicut hoc principium quod non
est de eodem affirmare et negare ergo adminus hec providentia gubernante et conservante
non indigent. Preterea ut damascenus dicit in 3 libro non conveniens est esse alium rerum factorem
et alium provisorem Sed corporalia non sunt facta a deo cum deus sit spiritus Non enim videtur
quod spiritus possit producere aliquod corpus sicut nec corpus potest aliquem spiritum producere ergo hec
corporalia divina providentia non reguntur. Preterea gubernatio rerum ipsam rerum distinctionem
concernit Sed rerum distinctio non videtur esse a deo quia ipse se habet uniformiter ad omnia
ut dicitur in libro de causis. ergo res non gubernantur per divinam providentiam. Preterea que sunt in
ipsis consideratum ordinata non debet ab alio ordinari Sed res naturales sunt hec quia ut
dicitur 2 de anima omnium natura constitutum terminus est et ratio augmenti et magnitudinis. ergo
res naturales non ordinantur per divinam providentiam Si res gubernantur per divinam providentiam
ex ordine rerum poterimus divinam providentiam perscrutari Sed sicut dicit damascenus
in 2o libro Oportet omnia admirari omnia laudare. omnia inperscrutata acceptare que
providentie sunt. ergo providentia mundus non regitur. Sed contra est quod Boetius dicit in 3 Qui
mundum perpetua ratione gubernas. Preterea quecumque habent certum ordinem oportet quod aliqua provi
dentia regantur. Sed res naturales tenent certum ordinem in suis motibus ergo providentia
reguntur. Preterea ea que sunt diversa non conservantur in aliqua unione nisi per aliqua pro
videntiam gubernantem unde et quidam philosophi coacti sunt ponere animam esse armoniam
propter conservationem contrariorum in corpore animalis Sed in mundo videmus contraria et diversa ad
invicem colligata permanere. ergo mundus providentia regitur. Preterea sicut dicit Boetius in libro de conso
latione 6. statum singula in motum digerit locis formis ac temporibus distributa ut hec
temporalis ordinis explicatio in divine mentis adunata prospectu providentia est. Cum
ergo videamus res esse distinctas secundum formas et tempora vel loca necesse est ponere factum
esse et providentiam. Preterea omne id quod per se non potest conservari in esse indiget aliquo guber
nante quo conservetur Sed res create per se in esse conservari non possunt quia que ex nichilo
facta sunt per se in nichilum tendunt ut damascenus dicit ergo oportet esse providentiam gu
bernantem res. Responsio dicendum quod providentia respicit ordinem ad finem. Et ideo quicumque

causam finale finale negat oz q negat p[ro]uidenciam ut dicitur in 2 phisi
Negatiui aut[em] cam finalez antiquoru[m] duplex fuit po[s]itio Quida[m] e[ni]m anti
qui ph[ilosoph]i tm possuerut causam materialem Vn[de] tu[n]c no[n] ponent causaz agetez
n[ec] potuerunt pone[re] fine[m] q[ui] no[n] e[st] causa nisi q[uia] mi[n]ut[um] mouet agentez
Alij aut[em] posteriores ponebat cauz agetez nichil dutes de causa finali
et s[ed] vtrasq[ue] om[n]ia p[ro]cedebat de n[e]c[ess]itate causar[um] p[re]cedentiu[m] ul[tra] natiua ul[tra]
agentis Sz hec positio h[oc] mo[do] a philozophis reprobatur Ca[lor] e[ni]m materialis et agens
mixtu[m] h[uius] sunt effectui ca[usa] e[ss]endi. Non aut[em] sufficiunt ad causandu[m] bonitate[m]
in effectu s[ed] q[ua]m se[quitu]r q[ui] genus et i[n] se ipso ut p[er]mane[re] possit et in alijs ut
m eis opitule[tur] v[er]bi g[rati]a Calor de sui r[ati]one q[ua]ntum de se e[st]. h[abe]z dissoluere
dissoluto aut[em] no[n] e[st] co[n]ueniens et bona n[on] s[ed] aliquem t[erm]i[nu]m et modu[m] Vn[de] si no[n]
ponem[us] aliqua[m] causa[m] p[re]ter calore[m] et h[uius] agetia i[n] na[tur]a no[n] possem[us] assi
gnare causa[m] quare res co[n]uenie[n]t fiant et bene. Omne aut[em] q[uod] no[n] inte[n]
tum determinataz casu accidit Vn[de] oz s[ecundu]m po[siti]o[n]em p[re]dicta[m] ut om[ne]s co[n]ueni
entie et vtilitates que inveniu[n]t[ur] in reb[us] e[ss]ent casuales q[uo]d et Em
pedocles posuit dicens casu euenisse ut p[er] amiciciaz no[n] congregare[tur] p[ar]tes
ammalium ut a[nim]al saluari possit et q[uo]d multotiens accidit hoc aut[em] no[n] p[otes]t esse. E[a]
n[ec]cnim que casu accidu[n]t p[ro]ueniunt in minori p[ar]te Videm[us] e[ni]m h[uius] co[n]uenien
tias et vtilitates accide[re] i[n] operib[us] na[tur]e aut[em] s[em]p[er] aut[em] i[n] maiori p[ar]te Vn[de] no[n]
p[otes]t ut casu accidat. et ita oz ut p[ro]cedat ex intenco[n]e finis Sz id quod
intotu[m] caret ul[tra] cognicio[n]e no[n] p[otes]t directe in fine[m] tende[re] n[on] p[er] aliqu[em] cogni
oz ei p[re]stitua[tur] finis et dirigat[ur] in ip[su]m Vn[de] oz cu[m] res na[tura]les cognicio[n]e care
ant q[uod] p[re]existat aliquis intellect[us] qui res na[tura]les i[n] fine[m] ordinet ad mo
du[m] quo sagittator dat sagitte c[er]tu[m] modu[m] ut tendat ad determinatu[m] fine[m]
Vn[de] sic p[er]cussio que fit p[er] sagitta[m] no[n] t[antu]m d[icitu]r opus sagitte s[ed] p[ro]iicientis Ita et
om[n]e opus na[tur]e d[icitu]r a ph[ilosoph]is opus intelligencie Et c[etera] oz q[uod] p[er] p[ro]uidenciam illi[us]
intellect[us] qui p[re]d[ic]tum ordine[m] na[tur]e i[n]didit. mund[us] gub[er]net[ur] et assimilat[ur]
p[ro]uidencia ista qua de[us] mundu[m] gub[er]nat p[ro]uidencie yconomice q[ua] q[ui]s
gub[er]nat familia[m]. ut politice qua quis gub[er]nat ciuitatez aut regnum
p[er] qua[m] a[liquis] alior[um] act[us] ordinat i[n] fine[m] Non e[ni]m p[otes]t e[ss]e i[n] deo p[ro]uidentia
re[spec]tu sui ip[s]i[us] cu[m] q[ui]cq[ui]d e[st] in eo sit finis no[n] ad fine[m] Ad p[ri]mu[m] g[o] d[icen]d[um] q[uod] sic[ut] si[bi]
tudo dnomsy [illegible] ad h[oc] attende[re] q[uod] sic sol nullu[m] corp[us] excludit q[ua]ntu[m]
i[n] se e[st] a sui lumi[ni]s co[mmun]icatio[n]e Ita et n[ec] diuina bonitas aliqua[m] creatura[m]
a sui p[ar]ticipatione. no[n] aut[em] co[n]tra ad h[oc] q[uod] sine cognitio[n]e et electio[n]e op[er]etur
Ad 2[u]m d[icen]d[um] q[uod] p[ri]n[cipiu]m aliq[uod] p[otes]t dici multiforme dupl[iciter] Vno[] mo[do] q[ua]ntu[m] ad ip[s]am
sci[enti]az p[ri]ncipij [illegible] sz est co[m]positu[m] et c[etera] multiforme p[ri]n[cipiu]m oz e[ss]e p[o]c[iu]s vni
formi Alio[] mo[do] s[ecundu]m re[spec]tum ad effect[us] ut dici[tur] id p[ri]n[cipiu]m multiforme q[uo]d ad
multa se extendit. et c[etera] multiforme e[st] p[ri]us q[ua]m vniforme q[ui]a q[ua]nto aliquod p[ri]n
cipiu[m] e[st] simplici[us] tanto se extendit ad plura Et s[ed] h[un]c modu[m] volu[n]tas
d[icitu]r multiforme p[ri]ncipiu[m] na[tur]a aut[em] vniforme Ad 3[u]m d[icen]d[um] q[uod] i[ll]a r[ati]o p[ro]ce
dit de vniformitate p[ri]ncipij s[ecundu]m sua[m] sci[enti]az Ad 4[u]m d[icen]d[um] q[uod] de[us] p[er] sci[enti]az
sua[m] e[st] ca[usa] rer[um] et ita ad aliq[uod] simpl[ici]ssimu[m] p[ri]n[cipiu]m reducit[ur] om[n]is rer[um] pluralitas
s[ed] sci[enti]a ei[us] no[n] e[st] ca[usa] rer[um] n[isi] illo[] mo[do] s[ed] q[uod] e[st] sci[enti]a et p[ro]p[ter] h[oc] s[ed] q[uod] involita co[mmun]i
cat[ur] creature p[er] viam assimilatio[n]is Vn[de] res ab eterna diuina p[er] ordine[m] sc[ient]ie et
voluntatis p[ro]cedu[n]t et ita p[er] p[ro]uidenciaz Ad 5[u]m d[icen]d[um] q[uod] ita determinatio
qua res na[tura]lis determina[tur] ad vnu[m] no[n] e[st] ei ex se ip[s]a s[ed] ex alio Et io ip[s]a
determinatio ad effectu[m] co[n]uenietez p[ro]uidencia[m] deduat ut d[i]c[tu]m e[st] Ad
6[u]m d[icen]d[um] q[uod] g[e]n[er]a[ti]o et corruptio p[otes]t accipi dupl[iciter]. Vno[] mo[do] s[ed] q[uod] g[e]n[er]a[ti]o et cor
ruptio sunt ex ente i[n] p[otenti]a et in ens i[n] actu et h[oc] mo[do] potencia ad g[e]n[er]a[ti]o[n]e[m]
et corrupcioz inest alicui s[ed] q[uod] ei[us] na[tur]a i[n] p[otenti]a e[st] ad diu[er]sas formas. et
h[oc] mo[do] corpora celestia et subst[anti]e sp[irit]uales neq[ue] ad g[e]n[er]a[ti]oz neq[ue] ad corrup
c[i]oz p[otenti]am h[abe]nt Alio[] mo[do] h[abe]nt g[e]n[er]a[ti]o[n]em d[icitu]r p[er] quoz exitu[m] rer[um] in e[ss]e et p[er] quoz
transitu[m] i[n] no[n] e[ss]e et c[etera] creatio p[er] qua[m] aliqu[id] ex n[ich]ilo ad e[ss]e ducitur g[e]n[er]a[ti]o d[icitu]r
et ip[s]a rei adnichilatio d[icitu]r corruptio. D[icitu]r aut[em] aliquid h[abe]re potenciaz ad
g[e]n[er]a[ti]oz p[er] h[un]c modu[m] p[er] h[oc] q[uod] e[st] potencia i[n] agente ad ip[s]az p[ro]ductioz Et similit[er]

aliquis habere potentiam ad corruptionem que in agente est potentia ut deducat illud
in non esse et secundum hoc omnis creatura habet potentiam ad corruptionem Sicut enim que deus
in esse produxit potest et reducere in non esse tamen ad hoc quod creature subsistat oportet quod semper
deus in eis esse operetur ut Augustinus dicit super Genesim ad litteram non per modum quo domus
fit ab artifice qua actione cessante adhuc domus manet Sed per modum quo illu
minatio aeris est a sole Unde ex hoc ipso quod non preberet creature esse quod in eius vo
luntate est constitutum in nichilum creatura redigeretur Ad septimum dicendum quod necessitas
principiorum dictorum consequitur prudentiam divinam et dispositionem Ex hoc enim quod res producte
sunt in tali natura in qua habent esse terminatum sunt distincte a suis negationibus ex qua dis
tinctione sequitur quod affirmatio et negatio non sunt simul nata ut ex hoc est necessitas in omnibus
aliis principiis ut dicitur in 4 methaphysice Ad 8m dicendum quod affectus non potest esse prestatior ta
lis in quo inveniri defectionem quam causa Et quia corporis natura est inferior spiritu
potest autem inveniri defectionem quam causa Et quia corpus natura est inferius spiritu
ideo corpus non potest producere spiritum sed ego Ad nonum dicendum quod deus sicut hoc simile dicit se habere
ad res quod in deo nulla est diversitas et tamen ipse est causa rerum diversitatis rerum sed quod
ad res quod in deo nulla est diversitas Ad decimum dicendum quod ordo ille qui
per scientiam rationes diversarum rerum penes se continet Ad decimum dicendum quod ordo ille qui
per scientiam rationes diversarum rerum penes se continet a quo talis ordo
est in natura non est ei a se sed ab alio et ideo natura indiget prudentia a quo talis ordo
institutus in ea Ad undecimum dicendum quod creature deficiunt a representatione creatoris
et ideo per creaturas non perfecte possumus devenire in cognitionem creatoris et etiam propter
imbecillitatem intellectus nostri qui neque totum hoc de deo potest ex creaturis recipere quod est
ative manifestat de deo Et ideo prohibemur perscrutari ea que in deo sunt ne scilicet velimus
ad finem inquisitionis pervenire quod nomen perscrutationis ostendit Sic enim non credimus
de deo nisi quod intellectus capere possit Non autem prohibemur scrutari ista cum
modestia ut recognoscamus nos insufficientes ad perfectam comprehensionem Et ideo et
hylarius dicit quod qui pie infinita persequitur et si numquam pervenerit semper tamen proficiet prodeundo

Tertio queritur Utrum divina prudentia ad corruptibilia se extendat Et videtur
quod non Cause enim et effectus sunt eiusdem coordinationis Sed creature corruptibiles
sunt causa culpe ut patet quia species mulieris est fomentum et causa luxurie Et
sapientie dicitur quod creature dei facte sunt in muscipulam pedibus insipientium Cum ergo
culpa sit contra ordinem prudentie videtur quod prudentie corruptibilia non subdantur Preterea
nichil prohibitum a sapiente est corruptivum effectus eius quia sic contrariaretur sapiens sibi
ipsi eadem destruens et edificans Sed in rebus corruptibilibus invenimus una contraria alteri
et corruptiva ipsius ergo non sunt provisa a deo Preterea sicut dicit Damascenus in 2o libro
necesse est omnia que providentia fiunt secundum rectam rationem et optima et deo decentissima
fieri et sic potest melius fieri Sed corruptibilia possunt fieri meliora scilicet incorruptibilia ergo
providentia dei ad corruptibilia se non extendit Preterea omnia corruptibilia de sui natura
corruptionem habent alias non esset necesse omnia corruptibilia corrumpi Sed corruptio cum sit
defectus non est a deo provisa nam deus non potest esse causa alicuius defectus ergo creature cor
ruptibiles non sunt provise a deo Preterea sicut dicit Dionysius in 3o c. de divinis nominibus providentie
non est natura perdere sed salvare ergo providentie omnipotentis dei est res perpetuo salvare
Sed corruptibilia non perpetuo salvantur ergo corruptibilia non subiacent divine providentie
Sed contra est quod dicitur Sapientie xiiii xiiii Tu autem pater gubernas omnia providentia
Preterea Sapientie xiii dicitur quod ipse est deus cui cura est de omnibus ergo etiam corruptibilia quorum
incorruptibilia eius providentie absunt Preterea sicut dicit Damascenus in 2 libro Non est consequens
esse alium factorem rerum alium provisorem Sed deus est causa efficiens omnium corruptibilium
ergo et eorum provisor Responsio dicendum quod providentia dei qua res gubernat est similis ut dictum est
providentie qua paterfamilias gubernat domum aut rex civitatem aut regnum In quibus
gubernationibus hoc est commune quod bonum commune est eminentius quam bonum singulare sicut
bonum gentis est eminentius quam civitatis vel familie vel persone ut dicitur in principio
ethicorum Unde quilibet provisor plus attendit quid communitati conveniat si sapienter gu
bernat quam quid conveniat uni tantum. Hoc autem quidam non attendentes considerantes in re
bus corruptibilibus aliqua que possent meliora esse si secundum se ipsa considerata non attendentes ordinem
universi secundum quem optime collocatur unumquodque in ordine suo dixerunt ista corru
ptibilia non gubernari a deo sed sola incorruptibilia ex quorum persona dicitur Job 22 Nu
bes latibulum eius sed dei quod neque nostra considerat sed circa cardines celi perambulat

hec autem corruptibilia posuerunt vel omnino absque gubernatore esse vel a
contrario principio gubernari quam opinionem philosophus in xi methaphisice reprobat per similitudinem exercitus
in quo invenimus duplicem ordinem unum quo exercitus partes ordinantur ad invicem
alium quo ordinantur ad bonum extrinsecum scilicet ad bonum ducis et ordo ille quo ordinantur
partes exercitus ad invicem est propter illum ordinem quo totus exercitus ordinatur ad ducem
unde si non esset ordo ad ducem non esset ordo partium exercitus ad invicem quandocumque
ergo multitudinem invenimus ordinatam ad invicem oportet eam ordinari ad exterius principium
partes autem universi corruptibiles et incorruptibiles sunt ad invicem ordinate non per accidens
sed per se videmus enim ex corporibus celestibus utilitates provenientes in corporibus cor-
ruptibilibus vel semper vel in maiori parte secundum eundem modum unde oportet omnia corruptibilia
et incorruptibilia esse in uno ordine providencie principii extrinseci quod est extra universum
unde philosophus concludit quod necesse est ponere in universo unum dominatum et non
plures Sciendum tamen quod aliquid providere dicitur uno modo propter se alio modo propter alia Sicut
in domo propter se providentur ea in quibus bonum consistit bonum domus sicut filii pos-
sessiones et huiusmodi Alia vero providentur ad horum utilitatem ut vasa alia et huiusmodi Et
similiter illa in universo providentur propter se in quibus consistit perfectio universi et
hec perpetuitatem habent sicut et universum perpetuum est Que vero perpetua non sunt non
providentur nisi propter alium Et ideo substancie spirituales et corpora celestia que sunt
perpetua et secundum speciem et secundum individuum sunt provisa propter se et in specie et in in-
dividuo Sed corruptibilia perpetuitatem non possunt habere nisi in specie unde species ipse
sunt provise propter se sed individua eorum non sunt provisa nisi propter perpetuum esse speciei
conservandum Et secundum hoc salvatur opinio illorum qui dicunt quod ad singularia corruptibilia
non se extendit divina providencia nisi secundum quod participant naturam speciei hoc enim verum est
si intelligatur de providencia qua aliqua propter se providentur Ad primum ergo dicendum quod
creature corruptibiles non sunt per se causa culpe sed occasio tantum et per accidens causa
Causa autem per accidens et effectus non sunt unius et eiusdem coordinacionis vel non
oportet esse Ad secundum dicendum quod sapiens provisor non solum attendit quod expediat uni corpori
que sue providencie subditur sed magis quod competat omnibus communiter ergo corru-
ptio alicuius rei in universo non sit ei conveniens competit tamen perfectioni universi
quia per continuam generacionem et corrupcionem individuorum conservatur esse perpetuum in speciebus
in quibus per se consistit perfectio universi Ad tercium dicendum quod quamvis res corruptibiles melior
esset si incorruptibilitatem haberet melius tamen est universum quod ex corruptibilibus et
incorruptibilibus consistit quam quod ex incorruptibilibus tantum constaret quia utraque natura
bona est scilicet corruptibilis et incorruptibilis Melius autem est esse duo bona quam unum tantum
neque multiplicacio individuorum in una natura possit equalem diversitatem naturarum cum
bonum nature quod est commune preemineat bono individui quod est singulare Ad quartum
dicendum quod sicut tenebre sunt a sole non ex hoc quod aliquid agat sed ex hoc quod lumen non emit-
tit Ita corruptio est a deo non quasi aliquid agente sed non tribuente permanenciam Ad
quintum dicendum quod illa que propter se providentur a deo perpetuo manent non autem hoc oportet de
illis que propter se non providentur sed oportet ea tantum manere quantum necessarium est hiis
propter que providentur Et ideo particularia quedam que propter se non providentur vel
non sunt provisa corrumpuntur ut ex dictis patet

Quarto queritur Utrum omnes motus et actiones horum inferiorum corporum sub-
dantur divine providencie Et videtur quod non Deus enim non est provisor eius cuius
non est actor quia non est conveniens ponere alium provisorem et alium conditorem ut Da-
mascenus dicit in 2o libro Sed deus non est actor mali cum omnia impletum a deo sunt
bona sint Cum ergo in actionibus et motibus horum inferiorum multa mala accidant
videtur quod non omnes motus horum inferiorum divine subsint providencie Preterea quidam motus non
videntur esse umquam ordinatus sed in istis inferioribus inveniuntur quidam motus et quedam
actiones ergo impossibile est quod omnes cadant sub ordine divine providencie Preterea nihil
cadit sub providencia nisi ex hoc quod ordinatur in finem Sed malum non ordinatur in
finem quinimmo malum est privacio ordinis ergo malum non cadit sub providencia
In hiis autem inferioribus multa mala sunt Preterea non est providens qui sustinet
aliquod malum evenire in illis quorum actus eius providencie subsint si possit
prohibere vel impedire Sed deus est providentissimus et potentissimus Cum ergo multa
mala eveniant in istis inferioribus videtur quod plures actus horum inferiorum divine

prudencie no subdant^r Si d^r q deus no pmittit mala fi q pt ex eis eliciare
bona Sz q bonu e potencius qm malu . go magis debona pt elicia bonu
q ex malo . go no e nec^e q deus mala pmittat fieri ut ex hiis eliciant^r
bona P Si deus codidit omia p sua bonitate ita et omia sua bonitate
gubnat ut Boecius dicit de qso . Sz dina bonitas no pmittit ut ab eo
aliq malu pducat^r . go dina bonitas no pmittit aliq malu sue pui
dencie subee P Nullu puisu e casuale Si i omib motus horu inferio
ru cent puisi nichil casu accidet et ita omia ex necitate gtingent q
e impossibile P Si omia ex necitate male gtingent i hiis inferioribus h inferio
ra no regent^r puidecia ut gtor dicat 2o phisic Sz multa i istis infe
rioribus accidut ex necitate male go adminus ea dine puidecie no subduntur
P Nullus pdens pmittit bonu ut eueniat malu go sile nus pdens p
mittit malu ut veniat bonu . Sz deus e pdens go no pmittit mala
fi ut eueniat bona 7 ita vi^r q mala que fiut in hiis inferioribus go tu
dat sub puidecia cocessionis . P illud quod e rephensibile in hoie nullo
atribuendu e deo . Sz h^c rephendi^r i homine ut faciat mala ad bonu
gsequndu ut pz ad Ro . 3 sic blasphematores / et sic aiut quida nos
dicere faciamus mala ut veniat bona / go deo no gpetit ut sub eius
puidecia cadat mala ut bona ex eis eliciant^r P Si actus inferiorum cor
porum dine puidecie subdent^r h^c mo agent fi q dine iusticie gueni
ret Sz h^c mo no inveniut^r inferiora elemeta age . qr ignis equalit
gburit domu iusti homis 7 iniusti go actus inferiorum corporum no subdu
tur puidecie dine Sz q e qd d^r mat x Nonne duo passeres asse ve
neunt . et vnus ex eis no cadet i terra sine patre vro . vbi dt gloza q
magna e dei puidencia quam nec parua latet go et mimi motus
horum inferiorum subdut^r dine puidecie P Augustinus dt 3 sup Gen ad lit
Scdm dinam puidenciam videmus celestia supioribus ordinari inferiora qz
terrestria luminaria sydera qz fulgere dici . noctis qz vices agitari . aquis
terram fudata reflui atqz circuuolui aerem aliis superfundi arbusta et
alia gcipi et nasci . cresce et decresce occide et quidqd aliud in rebus int
iori vel motu gerutur go omes motus inferioru corporum subdut^r puidencie
dine Rc dd q cu idem sit pmus 7 ultimus finis eodem mo aliq pcedunt
a pmo pmo 7 ordinat^r i fine vltimu In pgressu aut eoru a pmo inue
nimus q ea que sut ppinqua pmo esse indeficienc hnt que h vo distant
hnt ee corptibile ut d^r 2 de gnacone Vnde et in ordine rerum ad finem
illa que sut ppinquissima fini vltimo indeclinabile tenent ordine ad fi
nem . que vo remota quiqz ab eo ordine declinat . eade aut sut ppinqua
et remota rerum pncipio 7 fini . Vn incorruptibilia sic hnt ee indeficiens ita
nunquam declinat i suis actibus ab ordine ad fine sic sut corpora celestia q
rum motus nunq a cursu nali exhorbitat In corruptibilibus vo corporibus mul
ti motus pueniut pter rectum ordine ex defectu nature . Vn ph in xi meta
dt q i ordine vniusi subee incorruptibiles silant^r liberis in domo qui semp
opant^r ad bonu domus Sz corruptibilia corpora huius . et aialibus i domo q
rarociens frequent exeunt ab ordine gubnate domu Et ppt h^c et auicena
dt q ultra orbem lune no e malu fz solu in hiis inferioribus neqz tn isti actus
deficientes a recto ordine i rebus inferioribus oio sut ex ordine puidentie .
Dupr em aliq subest puidecie Vno mo sic ad qd aliq ordinat^r Alio mo sic
aliq ad aliud ordinatu In ordine aut eoru que sut ad fine omia intme
sut finis 7 ad fine ut d^r 2 phicorum 7 in 7 mete / et io quicqd e in recto
ordine puidencie cadit sub puidencia no solu sic ordinatu ad aliqd . fz
sic ad quod aliud ordinat^r Sz id quod exit a recto ordine cadit sub puidecia

solum. sed quod ordinatur ad aliud. non sed quod aliquid ordinatur ad ipsum sicut actus virtutis
generative qua leo generat hominem praeter intentionem naturae. est ordinatus a deo ad aliquod
aliud scilicet ad formam leoninam et ad ipsum ordinatur aliquid scilicet vis generativa Sed
actus deficiens quo modo monstra generantur in natura. ordinatur aliquid scilicet vis generativa Sed
ad aliquam utilitatem. sed ad hoc nichil aliud ordinatur. ordinatur quidem a deo
alicuius cause et ratione primi est providentia approbationis. Incidit enim ex defectu
tia successionis concessione. quos duos modos providentie damascenus
ponit in 2° libro. Sciendum tamen quod providentia quidam predictum modum retulerunt
tantum ad species utique vere. non autem ad singularia vel in ipsum. Ponebat deum cognoscere singularia
ponebat deum cognoscere singularia. Dicebat enim quod deus talem naturam alicui speciei or
dinat ut ex virtute consequitur speciem. talis actio sequi debet Et si aliquis
deficeret quod hoc ad talem utilitatem ordinaretur Sic corruptio unius ordinatur
ad generationem alterius. non tamen hac virtute particularem ad hunc actum particularem ordinat
neque hunc particularem defectum ad hanc particularem utilitatem. Nos autem deum perfecte co
gnoscere omnia particularia dicimus et ideo predictum providentie ordinem ponimus in sin
gularibus et in ipsum singularia. Ad primum igitur dicendum quod ratio illa procedit de providentia approbationis
Sic enim malum providetur a deo quod ab eo aliquod fit. unde malum quod non est a deo non
cadit sub providentia approbationis sed concessionis tantum. Ad 2m dicendum quod quamvis contrarii motus
non sint unius ordinis specialis sunt tamen unius ordinis generalis. sed esse diversi ordines
diversorum artificiorum ordinabuntur in uno ordine civitatis unius Ad 3m dicendum quod quamvis
malum sed quod exit ab agente quo fit inordinatum ex hoc quod praeter intentionem ordinis de
terminatur. tamen nichil prohibet quin a superiori agente ordinetur. et sic sub providentia cadit
Ad 4m dicendum quod quilibet providens sustinet aliquod parvum malum ne impediatur magnum
bonum quodlibet autem particulare bonum est parvum respectu boni alicuius universi
impedimentum quod ex aliquibus rebus proveniret si natura corruptibilis tollerentur que talis est ut pos
sit deficere vel non deficere et que alicui parti nocumentum infert et tamen in universo qua
dam pulchritudinem addit Et ideo deus cum sit providentissimus sua providentia non
prohibet mala sed permittit unumquodque agere sicut natura eius requirit Ut enim
dicit dionysius 4 c. de di. no. providentie non est naturam perdere sed salvare. Ad
quintum dicendum quod aliquod bonum est quod non posset elici nisi ex aliquo malo sicut bonum
patientie non nisi ex malo persecutionis elicitur. et bonum penitentie ex malo culpe
nec hoc impedit infinitas mali respectu boni quod huiusmodi non eliciuntur ex malo
quasi ex causa per se sed quasi per accidens et materialiter Ad 6m dicendum quod id quod producitur ordinatur quod
sed esse suum habeat formam producentis qua productio rei terminatur ad esse rei unde non
potest esse malum quod ab uno actore productum est. Sed providentia rem ordinat in
fine. ordo autem in fine consequitur ad rei esse Et ideo non est inconveniens aliquod malum
ordinari a bono in bonum Sed inconveniens est aliquid a bono ordinari in malum. sicut
enim bonitatis producentis induit formam bonitatis in producto ita bonitas
providentis induit ordinem ad bonum in provisis Ad 7m dicendum quod effectus aliquis
in istis inferioribus possunt considerari dupliciter Uno modo in ordine ad causas proximas et multa
casu eveniunt Alio modo ad causam primam et sic nichil casu accidit in mundo. neque tamen
sequitur quod omnia necessario eveniant. quia effectus non sequuntur in necessitate causarum primarum
ordinatas in fine. et sic hoc ipsa sub providentia cadunt consequuntur naturas
si omnia ex necessitate materie contingerent Ad 9m dicendum quod malum est contrarium bono non
aut contrarium per se inducit ad suum contrarium Sed omne contrarium inducit ad contrarium
Sic calidum non inducit rem aliquam in frigiditatem. sed per accidens. frigidum per calidum ad caliditatem reducitur
frigidum per calidum ad caliditatem reducitur Similiter et nos bonum ordinat ali
quid in malum sed potius ordinat in bonum. Ad decimum dicendum quod facere malum ut
ex dictis patet nos bonis competit. Unde facere malum quamvis bonum in homine comprehen
sibile est non deo potest attribui. sed ordinare malum in bonum hoc non contrariatur bonitati
et ideo permittere malum propter aliquod bonum inde eliciendum deo attribuitur

Qvinto querit' vtru͂ hu̅ani actꝯ ꝓvidentia regant' ⁊ vi' ꝙ no̅ q2 ut
dt damas. in 2° li°. que i̅ nobis sut no̅ ꝓvidentie sut. ſꝫ nr̅i liberi ar
bitrij Sꝫ actꝯ hu̅ani d̅no qui sut i̅ nob. g° ipi no̅ cadut sub di̅na ꝓvi
dentia ꝓ. eoru̅ que sub ꝓvidencia cadut q̅nto aliq̅ sut nobliora tato
dignori modo ꝓvident'. Sꝫ ho̅ e̅ nobilior in ſſibꝫ creaturis que sp c̄su
sui tenet. n° excadut a recto ordine ri raro. hom aut actꝯ freqnt a
recto ordine deviat. g° hu̅ani actꝯ ꝓvidetia no̅ regut' ꝓ. malu̅ culpe,
e maxime odibile deo Sꝫ nꝯ ꝓvides id qd maxie ei displꝫ ꝓmittit ꝯti
a'ꝗ diud. quia sic absencia illiꝯ aliꝯ ei displꝫ. g° cu̅ deꝯ ꝓmittit i̅ acti
bꝯ hu̅anis mala culpe accide vi' ꝙ hu̅ani actꝯ ꝓvidetia civis no̅ re-
gant' ꝓ id qd dimitti' 6' no̅ gubernat'. Sꝫ deꝯ dimittit hoiez i̅ ma̅
ꝯsilij sui ut d' ec̄ti xv. g° hu̅ani actꝯ ꝓvidentia no̅ regut' ꝓ. ec̄ti
ix d' vidi neqꝫ velociu̅ ee̅ cursum neqꝫ fortiu̅ bellu̅ Sꝫ tpus casu̅ ꝙ i̅ oibꝫ
et loquit' de actibꝫ hu̅anis. g° vi' ꝙ hu̅ani actꝯ casu̅ agitet' ⁊ no̅ gub
nent' ꝓvidentia ꝓ in hiis que ꝓvidetia agut' diuisa diufis attribuit'
Sꝫ in rebꝫ hu̅anis eadē bonis et mal' eveniut ecce ix vniusa eqꝫ eve
niut iusto et impio. bono ⁊ malo. g° res hu̅ane ꝓvi no̅ re. Sꝫ ꝯ mate
ix d' vei aut capilli oms nu̅ati sut g° ⁊ minima i̅ hu̅anis actibꝫ di̅na ꝓ
videa ordinat' ꝓ punitie et ꝓmiatie et ꝓcepta dat sut ꝓvidetie actꝯ
q2 ꝓ hꝯ' quilꝫ ꝓvisor subditos suos gubnat. Sꝫ deꝯ h omia bra hu̅anos
actꝯ agit. g° hu̅ani actꝯ di̅ne ꝓvidecie subdut' Res dd' ꝙ sic ꝓuꝯ dictu̅
e̅ ꝙ q̅nto aliꝗ e̅ ꝓpinqꝯ ꝓmo ꝓn° tato nobliꝯ sub ordine di̅ne ꝓvidecie col
locat'. int' omia vero alia spu̅ales subc magꝫ ꝓmo ꝓn° appinquat. vn̄ et ei
imagine insignite dut. et io a di̅na ꝓvidetia no̅ solu̅ ꝯsequit' ꝙ sint
ꝓuisa ſꝫ ꝙ etia̅ ꝓvideat Et h e̅ ca quare ꝓdc̄te subc hn̄t suorum actuu̅ ele
ctiom no̅ aut cete creature qe sut ꝓuise tn̄ no̅ sut ꝓvidetes ꝓvidecia at
cu̅ respiciat ordine̅ i̅ fine̅. oz ꝙ fiat ſ. rcam finis. et q2 ꝓmꝯ ꝓvides
ipe met e̅ sic ꝓvidetie finis. hꝫ rcam ꝓvidentie 6' ꝯuetaz vni impo(ssibi)le
e̅ ut ex pte ipiꝯ aliqꝯ defectꝯ incide possit i̅ ꝓvisis ab ipo ꝯc no̅ e̅ defe
ctꝯ ab ipis nisi ex pte ꝓvisoru̅ Sꝫ creature quꝯ ꝓvidetia e̅ ꝯmitata. non
sut fines sue ꝓvidentie ſꝫ i̅ aliu̅ fine̅ ordinat' ſꝫ deu̅ Vnde ordinat' ſ ꝙ
rcti'ne sue ꝓvidetie ex rea di̅na sortiut'. et inde e̅ ꝙ i̅ eoru̅ ꝓvidetia acci-
dere pt defectus no̅ tm̄ ex pte ꝓvisoru̅ ſꝫ et ex pte ꝓvidentiu̅. sedm̄ tn̄ ꝙ
aliqua creatura magꝫ inheret regule ꝓmi ꝓvidentie. sm̄ hc firmorem
retinet hꝫ ordo ꝓvidetie ipiꝯ Quia g° hꝯ' creature deficere ꝓnt i̅ suis a
ctibꝫ ⁊ ipe sut cause suoꝝ actuu̅ Inde e̅ ꝙ eoru̅ defectus rom̄ culpe hn̄t ꝙ
no̅ erat de defectibꝫ aliaꝝ creaturaꝝ. q2 vero hꝯ' spu̅ales creature incorruptibiles
sut et ſ individua. et eoru̅ individua sut ꝯpi se ꝓvisa Et io defectꝯ qui
i̅ eis ꝯtingut ordinat' i̅ ꝓnt penaz vl' in ꝓmiu̅. ſ ꝙ eis ꝯpetit. no̅ aut
solu̅ ſ ꝙ ad alia ordinat' Et int' has creaturas e̅ ho̅ qr eius forma scꝫ aia̅
e̅ spu̅alis creatura aqua e̅ radix hu̅anoꝝ actuu̅. ⁊ aq̄ et corpꝯ homis
ordine̅ ad imortalitate̅ hꝫ Et io hu̅ani actꝯ sub di̅na ꝓvidentia cadut
hc mo̅ ꝙ et ipi ꝓvisores sunt suoru̅ actuu̅ et eoru̅ defectꝯ ordina' ſ ꝙ
ꝯpetit eis no̅ solu̅ ſm̄ ꝙ ꝯpetit aliis sic pctm̄ homis ordina' a deo i̅ bon̄
eius. ut cu̅ pꝯ pctm̄ resurges humilior redditur vl' salte̅ in bonu̅ qd i̅ ipo
sit ꝓ bona di̅naz iusticiaz du̅ ꝓ pcto punit' Sꝫ defectus i̅ creature ꝯtin
getes ordinat' solu̅ i̅ id quod ꝯpetit aliis sic corruptio huiꝯ ignis i̅ gna
tiōz illiꝯ aeris. et io ad designad' hnc spalem ꝓvidentie modu̅ quo deꝯ
actꝯ hu̅anos gubnat d' Sapien 17 Cu̅ reuerentia disponis nos Ad ꝓmu̅
g° dd' ꝙ vbu̅ damas. no̅ e̅ intelled' hc mo̅ ꝙ omia ea que sut i̅ nob
a' in electoe nra a di̅na ꝓvidetia excluda' Sꝫ quia no̅ sut ꝓ di̅naz ꝓ-
videntia ita detmiata ad vnu̅ sic ea que libertate̅ arbitrij no̅ hn̄t Ad
ꝯ dd' ꝙ res n̄ales insensibiles ꝓvident' ſꝫmo a deo ⁊ io ibi no̅ pt accidere defectꝯ

ex pte pvidencie s solumodo ex pte pvisorum humanorum aut actus pnt hic
defectus ex pte pvidencie humane et ideo plures defectus et ordinaciones
nes inveniuntur in humanis actibus quam in naturalibus actibus et tamen hoc quod hic
hz pvidenciam suorum actuum ad nobilitatem eius ptz vbi multiplicatur
defectum nec impedit quin hic nobiliorem gradum sub divina pvidencia te-
at Ad 3m dicendum quod deus plus amat quod est magis bonum et ideo magis vult
presenciam magis boni quam absenciam magis mali. quia et absencia mali
quoddam bonum est et ideo admittit quod aliqua bona maiora eliciantur
ut aliquos et in mala culpe cadere que maxime secundum genus sunt inmut
bilia. sicut unum corpus sit ei magis odibile alio Unde ad medicinam vig
permittit quoque cadere in aliud. Ad 4m dicendum quod deus dimisit hominem etiam
l. 7. in manu consilii sui inceptum constituit cum propriorum actuum pvisorem
s tamen pvidencia hominis de suis actibus non excludit divinam pvidenciam
de eisdem sic neque virtutes active creaturarum excludunt virtutem activam
divinam Ad 7m dicendum quod quamvis multa in humanis actibus casu eveniant
si considerentur inferiores cause mundi tamen casu eveniunt si considerentur divina pvi
dencia que omnibus preeminet. hoc est quod tam multa in humanis actibus
accidunt quorum contraria deberent accidere ut videtur considerantibus inferioribus
causis. ostendit quod humani actus divina pvidencia gubernantur ex qua
contingit quod frequenter potenciores succumbunt Ostenditur enim per hoc quod vi
ctor magis est ex divina pvidencia quam ex humana virtute et similiter est de
aliis Ad 6m dicendum quod quamvis videatur nobis quod omnia equaliter bonis et
malis accidant ex hoc quod nescimus qua de causa divina pvidencia singula dis
penset non est tamen dubium quin in omnibus bonis et malis que eveniunt sit
certa racio secundum quam divina pvidencia omnia ordinat et quia eam ignoramus
videtur nobis quod inordinate et irracionabiliter eveniant. Sicut si aliquis intraret of
ficinam fabri videtur ei quod instrumenta fabrilia essent inutiliter multiplicata
si nesciret racionem utendi unoquoque. tamen multiplicacio ex causa racionabili ap
paret ei qui virtutem artis intuetur.
Sexto queritur Utrum alia bruta et eorum actus divine pvidencie subia
ceant ats subdantur. Et videtur quod non quia dicitur 1 ad Corinthios ix non est cura
de bobus deo. ergo neque de aliis brutis eadem racione Preterea Abakuk i dicitur
facies homines quasi pisces maris et sunt verba prophete exquirentis de perturbacione ordinis que videtur in humanis actibus accidere. ergo videtur quod actus
irracionabilium creaturarum divina pvidencia non gubernantur Preterea Si hic sine
culpa puniretur et pena in eius bonum non caderet. non videtur quod res
humane pvidencia gubernarentur Sed in brutis animalibus non est culpa neque
hoc quod quoque occiduntur in eorum bonum ordinatur. quia nichil est primum post morte
ergo eorum vita pvidencia non regitur Preterea multa regitur pvidencia nisi quod or
dinatur in finem quem ipse intendit qui non est aliud quam ipse deus
Sz bruta non possunt pervenire ad participacionem dei cum non sint capacia beatitudinis
ergo videtur quod divina pvidencia non gubernantur. Sz contra est quod dicitur Math x quod unus ex
passeribus non cadit in terram sine patre celesti Preterea bruta animalia sunt di
gniora aliis inferioribus creaturis Sz alie creature cadunt sub divina pvidencia
et et omnes actus earum. ergo et multo magis bruta Respondeo dicendum quod circa hoc duplex
fuit error Quidam enim dixerunt quod alia bruta non gubernantur pvidencia
divina in inceptum principaliter naturam speciei que est a deo pvisa et ordinata. et ad
hunc pvidencie modum referuntur omnia que in sacra scriptura inveniuntur que
videntur imputare pvidenciam dei circa bruta sit illud Qui dat iumentis
escam ipsorum etc. Et iterum Catulis leonum rugientes etc. et multa huiusmodi
Sz hic error maximam imperfeccionem deo tribuit Non enim potest esse ut
sciat singulares actus brutorum animalium et eos non ordinet. cum sit summe bonus

et bonitatem suam per hoc in omnia diffundens Unde predictus error derogat
divine sapientie subtrahens ei cognitionem particularium in respectu sui particularia Unde
alii dixerunt quod brutorum actus sub providentia cadunt. et eodem modo sicut actus
rationalium ut scilicet nullum malum in eis accidere patiatur quod non ordinetur in bonum
ipsorum Sed hoc longe est a ratione Non enim debetur pena vel premium nisi ei
qui habet liberum arbitrium Et ideo dicendum quod bruta et omnes eorum actus cadunt
etiam in singulari sub divina providentia. non tamen eodem modo quo homines et eorum
actus quia de hominibus et in fine est providentia propter se sed singularia brutorum
non providentur nisi propter aliud sicut et de aliis creaturis corruptibilibus dictum est. Et
ideo malum quod in bruto accidit non ordinatur in bonum eius sed in bonum
alterius. sicut mors asini ordinatur in bonum leonis et lupi Sed occisio hominis
qui a leone occiditur non solum ad hoc ordinatur sed principaliter ad penam
eius vel augmentum meriti quod per patientiam crescit Ad primum ergo dicendum quod
Apostolus non intendit velle a cura divina bruta amovere Sed quod deus non hoc modo
curat de brutis quod propter bruta det hominibus legem ut scilicet eis benefaciat vel
ab occisione eorum abstineat. quia bruta in usum hominum facta sunt. Ad secundum dicendum
quod in piscibus et in brutis animalibus deus hunc ordinem ut potentiora infirmiora
subiciat absque aliqua demeriti vel meriti consideratione sed solummodo ad conservationem
eorum bonum necesse Et ideo admiratur propheta si hoc modo esset res humane gubernentur
quod est inconveniens Ad tertium dicendum quod in rebus humanis alius ordo providentie requiritur
quam in brutis Unde si ille ordo solus quo bruta ordinantur in rebus humanis
esset. res humane improvise viderentur Sed tamen ille ordo sufficit ad providentiam
brutorum Ad quartum dicendum quod omnium creaturarum ipse deus est finis sed diversimode
Quarundam enim creaturarum dicitur esse finis in respectu quia aliquid de dei similitudine
et est commune omnibus creaturis Quarundam vero est finis hoc modo quod ipse creature
pertingunt ad ipsum deum per suam operationem et hoc est solum creaturarum bona
lium que possunt ipsum deum cognoscere et amare in quo eorum beatitudo consistit

Septimo queritur Utrum peccatores divina providentia regantur Et videtur quod
non quia id quod relinquitur non gubernatur ab alio Sed mali sunt
relinquuntur. psalmus. dimisit eos secundum desideria cordis eorum etc. ergo mali
per providentiam non gubernantur. Praeterea ad providentiam qua deus homines gubernat
providentia non gubernantur. Praeterea custodia adhibeatur Sed angeli custodientes quosque
patet quod eis angelorum custodia Ieremie. 51. Curavimus babilonem et
homines relinquunt Ex quorum voce dicitur non est curata ideo derelinquamus eam. ergo et mali divina providentia non reguntur
Praeterea id quod datur bonis in premium non convenit malis Sed hoc bonis in premium repromittitur
scilicet quod a deo gubernentur. psalmus. Oculi domini super iustos etc. ergo etc. Sed contra nullus
punit iuste eos qui non sunt de suo regimine. Sed deus iuste punit malos
pro hiis in quibus peccant. ergo ipsi eius regimini subduntur Responsio dicendum quod divina provi
dentia se extendit ad homines dupliciter Uno modo in quantum ipsi providentur Alio modo in
quantum ipsi providentes sunt Ex hoc autem quod providendo deficiunt vel recte se
habent boni vel mali dicuntur Ex hoc autem quod providentur a deo eis bona vel
mala praestantur Et sic quod ipsi diversimode se habent in providendo diversimode
providentur eis a deo Si enim rectum ordinem in providendo servant et in eis divina
providentia ordinem servat congruum humane dignitati ut scilicet nihil eis eve
niat quod in eorum bonum non cedat. et quod omnia que eis proveniunt eos in
bonum promoveant. secundum id quod dicitur Romanorum viii. Diligentibus deum omnia coo
perantur in bonum Si autem in providendo. ordinem non servent quod congruit creature
rationali. sed provideant secundum modum brutorum animalium et divina providentia de eis or
dinabit secundum ordinem qui brutis competit ut scilicet ea que in eis vel bona
vel mala sunt non ordinentur in eorum bonum proprium sed in bonum aliorum secundum quod in
psalmo dicitur Homo cum in honore esset non intellexit etc. Ex hoc patet quod alteri modo
divina providentia gubernat bonos quam malos. Mali enim dum ab uno
ordine divine providentie exeunt ut scilicet dei voluntatem faciant in alium
ordinem dilabuntur ut scilicet de eis divina voluntas fiat Sed boni quantum

ad utrumque sunt in recto ordine providentie. Ad primum ergo dicendum quod secundum hoc dicuntur
delinquere mali. non quod omnino sint ab eius providentia alieni sed quia
eorum actus non ordinat in eorum promotionem et propter quem quantum ad regimen
bos. Ad secundum dicendum quod angeli sunt qui sunt hominibus deputati ad custodiam
nunquam totaliter hominem dimittunt sed dicuntur dimittere in quantum ex iusto dei iu-
dicio permittunt eum cadere in culpam vel penam. Ad tertium dicendum quod spiritualis modus
providentie reprimittitur bonis in premium et hoc non competit malis ut dem-

Octavo queritur utrum tota corporalis creatura gubernetur per
providentiam divinam mediante angelica creatura. Et videtur quod non. quia Job
38. dicitur quem constituit alium super terram aut quem posuit super orbem quem
fabricatus est. Super quo dicit Gregorius Mundum quippe per se ipsum met regit
qui per ipsum fabricatus est vel condidit. ergo deus non gubernat corporalem
creaturam mediante spirituali. Praeterea Damascenus dicit in 2 libro quod non est conveniens alium esse
factorem et gubernatorem Sed solus deus est factor corporalium creaturarum
[in]mediate ergo et ipse corporales creaturas sine medio gubernat. Praeterea hugo
de sancto victore dicit in libro de sacramentis quod divina providentia est eius predestinatio que est
summa sapientia et summa bonitas Sed summum bonum sive summa sapientia nul-
li communicatur. ergo nec providentia. non ergo mediantibus creaturis spiritualibus provi-
detur corporalibus. Praeterea secundum hoc corporales creature reguntur providentia quod ordi-
nantur ad finem. Sed tota ordinatur ad finem per suas naturales operationes
que consequuntur naturas determinatas ipsorum. Cum ergo a spiritualibus creaturis
non sit nature determinate naturalium corporum sed inmediate videtur quod non regantur
mediantibus spiritualibus. Praeterea Augustinus super Genesim ad litteram viii distinguit du-
plicem operationem providentie quarum una est naturalis alia voluntaria Et dicit quod
naturalis est que lignis et herbis dat incrementum voluntaria vero est que est
per angelorum et hominum opera, et sic patet quod omnia corporalia naturali providentie
operatione reguntur non ergo gubernantur mediantibus angelis. quia sic esset providentia
voluntaria. Praeterea id quod attribuitur alicui ratione sue dignitatis non convenit ei qui ta-
lem dignitatem non habet Sed sicut dicit Jeronimus Magna est dignitas animarum ut unaque-
que habeat angelum ad sui custodiam deputatum Hec autem dignitas in
corporalibus creaturis non invenitur. ergo non sunt commisse providentie et ordina-
tioni angelorum. Praeterea horum corporalium effectus et debitus cursus frequenter
impeditur Sed hoc non esset si mediantibus angelis gubernaretur quia aut de-
fectus mei accidunt eis volentibus quod esse non potest cum essent ad contrarium constitu-
ti scilicet ad gubernandum naturas in suo debito ordine aut accidunt eis nolenti-
bus quod iterum esse non potest. quia sic beati non essent si aliquid eis nolentibus accideret
ergo etc. Praeterea Quanto aliqua creatura est nobilior et potentior tanto habet
perfectiorem effectum. Cause autem naturales inferiores. licet effectus producunt
quod possunt conservari in esse et remota operatione cause producentis, sicut cultellus
remota operatione fabri. ergo multo fortius effectus divini per se ipsos subsistere
possunt absque alicuius cause producentis gubernatione et ideo non indigent per ange-
los gubernari. Praeterea divina bonitas ad suam manifestationem totum condidit universum
secundum id proverbium 16 Universa propter semet ipsum operatus est dominus. Magis autem manife-
statur divina bonitas ut dicit Dionysius in diversitate naturarum quam in uniformitate e-
arum que eandem naturam habent, propter hoc etiam non fecit omnes creaturas rationales
vel per se existentes sed quasdam rationales et quasdam per se et alias existentes
in alio sicut accidentia. ergo videtur quod ad maiorem sui manifestationem non solum con-
dideat creaturas que indigent alieno regimine sed etiam aliquas que non regi-
mine indigent et idem quod prius. Praeterea duplex est creature actus scilicet primus
et secundus. primus autem est forma et esse quod forma dat quorum forma dicitur
primo primus et esse secundus primus Secundus autem actus est operatio. sed res corporales

secundum actum primum sunt immediate a deo. ergo et actus secundi immediate tantum a deo
Sed nullus gubernat aliquem nisi quatenus est causa operationis eius aliquo modo. ergo
eius corporalia non gubernantur mediantibus spiritualibus. Praeterea duplex est modus gu-
bernationis unus per influentiam luminis sive cognitionis sicut magister regit scolas
et rector civitatem. Alius per influentiam motus sicut gubernator navium
Sed spirituales creaturae non gubernant creaturas corporales per influentiam
luminis sive cognitionis. quia hic corporalia non sunt luminis perceptiva sive
luminis sive cognitionis. Similiter nec per influentiam motus. quia moveri oportet quantum non
cognitionis. Similiter nec per influentiam motus quia movens oportet esse coniunctum mo-
bili ut patet vii physicorum. Substantiae autem spirituales in huiusmodi corporalibus non sunt con-
iunctae. ergo non est mediantibus gubernantur. Praeterea secundum Augustinum deus mundum fa-
bricavit secundum omnes partes suas perfectum ut in hoc ostenderetur magis eius potentia
Sed similiter magis commendabilis est ostenditur eius providentia si omnia immediate gu-
bernaret. ergo non gubernat corporalia mediantibus spiritualibus. Praeterea Boetius in iii
de consolatione dicit deus per se solum cuncta disponit / non ergo corporalia disponuntur
per spiritualia Sed contra est. quod Gregorius dicit in iv dyalogorum In hoc mundo visibili nihil
nisi per creaturam invisibilem disponi potest. Praeterea Augustinus dicit iii de trinitate Omnia cor-
poralia quodam ordine per spiritum vite reguntur. Praeterea Augustinus in ii. Sed quia dicit quod deus
quedam facit per se ipsum sicut illuminare animas et beatificare eas. Alia per subiectam
creaturam integerrimis legibus per merita ordinata usque ad passerum
administratorem et usque ad feni odorem et usque ad nostrorum capillorum numerum
divina providentia procedente Sed creaturam administrans integerrimis legibus
ordinata est creatura angelica. ergo deus per eam gubernat alia scilicet cor-
poralia. Praeterea numeri xxii super id Balaam surrexit mane et strata asina
etc dicit Augustinus in glossa. Opus est in mundo angelis qui sunt super bestias et prae-
sunt alium nativitati seminum plantarum quod et ceterorum incrementum. Praeterea
Hugo de sancto Victore dicit quod ministerio angelorum non solum vita humana regitur
sed omnia corporalia sunt ad homines
sed et ea que ad vitam hominum ordinantur Sed omnia corporalia sunt ad homines
ordinata ergo omnia gubernantur mediantibus angelis. Praeterea In omnibus coor-
dinatis admirative prima agunt in posteriora et non econverso Sed substantie spirituales
sunt priores corporalibus utpote primo prius principiumque rerum ergo per actiones
spiritualium gubernantur corporales et non econverso. Praeterea hugo dicit minor mundus. quia
anima hic non regit corpus quo deus universum in quo et anima per angelis est
ad imaginem dei. Sed anima nostra corpus gubernat mediantibus quibusdam spiritibus
que sunt quasi spirituales rerum corporis Sed corporales res anime ergo et deus reget
creaturas corporales mediantibus spiritualibus. Praeterea anima nostra quasdam operationes
exercet immediate sicut intelligere et velle quasdam vero mediantibus corporis instru-
mentis sicut operationes anime sensibilis et vegetabilis Sic et deus quasdam operationes
exercet immediate sicut beatificare et ea que agit in subiectis supremis ergo aliquas
operationes eius exeunt in infimis subiectis mediantibus supremis. Praeterea prima causa
non aufert operationem suam a secunda causa sed fortificat eam ut patet ex hoc quod
in libro de causis dicit Sed si deus immediate omnia gubernaret tunc causa nullam
operationem habere posset. ergo deus gubernat inferiora per superiora. Praeterea In universo
est aliquid rectum et non regens sicut ultima corporalia. Aliquid est non rectum sed re-
gens ut deus. ergo aliquid est quod est regens et rectum quod est medium inter utraque
ergo mediantibus creaturis superioribus regit inferiores Respondeo dicendum quod causa producendi
rerum in esse est divina bonitas ut dionysius et Augustinus dicunt Voluit enim deus
perfectionem sue bonitatis. sed quia per se creaturis alicui communicaret ut sic res crea-
tae non solum a divina bonitate haberet quod esset. et bona esset Sed et quod aliis esse
et bonitatem largiretur Sicut et sol per diffusionem radiorum suorum non solum
facit corpora illuminata sed et illuminantia / hoc tamen ordine servato ut illa que

magis sut soli gformia plq de lumie recipiat ac p hc no solu suffi
cient e' s; et ad influed' aliis, vn et i ordie vniusi catue supio
res ex influetia dme bonit' hnt no solu q in seipis bone sint
s; et q sint causa bonitatis alioz que extimu modu ppacois dme
bonitatis hnt no solu q i seipis bone sunt s; et q sint causa boni'
alioz que extimu modu ppacois dme bonitatis hnt. qua s; ppant
ad hoc solu ut sint. no ut alia causat Et inde e q semp agens e
honoralius patiete ut augs dt z phus Int supiores aut creaturas
maxie ppinqe sut deo catue ronales que ad dei siliu z sut. viuut
et intelligut / Vn eis no solu a dina bonite cofert ut sup alia
influat. s; et ut eund modu influedi retineat quo influit deus
s; p volutate z no p neitate nac, vn oms inferiores creaturas
gubnat z p catuas spuales et p catuas corpales dignores Sz per
creaturas corpales hc mo puid; q eas no fat puidetes s; agetes tm
p spuales aut hc mo puid; q eas puidetes fat Sz i creaturis et ro
nalibq ordo invenr. Vltim eni gradu i eis ronales aie tenet. et caz
lume e obumbratu rev lumis qd e i angel'. vn et ptclaritez cogni
coz hnt ut dt dnos. et inde e q coz puidea coarta ad pauca s;
ad res huanas et ad ea que i vsu vite huane venie pnt Sz pui
dea angeloz vlis e et extend sup oms catuas corpales. z io ta
a sois qm a phis dr q omia corpalia mediis anglis a dina puide
cia regunt vl gubnant In hc tn oz nos a phis dce q quida coru
ponut angeloz puideca no solu administrari corlia s; et creata esse
qd e a fide alienu. Vn oz pone sm scoz smas q administrent me
diatibq sois angel' hq corpalia p via motq hoi s. impetu mouet
supiora corpoa ex quoz motibq causat inferioz corporu motus
Ad pmu go dd q do exclusiua no excludit ab opone instmetu s;
aliud pncipale agens. ut si dica solq sortes fat cutellu no excludi
opo mallei s; altiq fabri Ita et cu dr q deus pse mudu gubnat no
excludit opom dinaz inferioz caz quia eis instmetis deus agit s; ex
clu regime altiq pnt opante Ad scdm dd q gubnaco rei pz ad
ordine eius i fine Ordo aut rei ad fine psuppot ee eius. s; ee nl
aliud psupponit Et io creaco sm qua res ad ee deducte sut e illius
solius cae que nulla alia psupponit Sz gubnaco pt ee illaz caz
que alias psupponut z io no oz q deus mediis aliquibq caut quibq
mediis gubnat Ad 3m dd q ia que a deo i catuis recipiunt no pnt
ee i creaturis eo modo quo i deo sut. et io inter nomia que de deo dnt
clis appar; dca q ia que absolute aliqm pfectioz exprimut. catuis sut
gicabilia Illa vo que exprimut eu pfectione modu quo inveniunt i deo
catue gicari no pnt ut omnipoa suma sapia. suma bonitas z hq.
Et io pz q gpmis sumu bonu catuis no gmtet. tn gouidecia gicari pt
Ad qrtu dd q gpmis institutio nae p qua res corporales inclinant i fine
sit imete a deo. tn earu motq et actio pt ee mediis angel' sic z rones
seminales sut i na inferiori a deo tm, tn p opom agricole adiuuant ut in
actu exeat. Vn sic Agricola gubnat pollulacoes agri Ita p angelos o
administraco creature corporal' administra Ad qntu dd q naliis puidece
opaco diuidi q voluntaria ab augustino sm gsideraco pximoz pncioz
opoz. q alicuiq opacois dme puidentie subiacentis pxim pnm est
natua Alicuiq vo volutas Sz remotu pnm om e volutas adina di
na. vn io no pcedit Ad sextu dd q sic omia corlia dme puidentie subiacet

et tn cuta dr oi ee de homibg tn. qpt spalem prudentie modu Ita et
ipius omia corlia angelorum gubernatoni sint subdita. qr tn spalig ad
hoim custodiaz deputant. hc attribuit circu digniti Ad septim dd q
sic volutas dei gubnantis no e q defectus qui i rebg sunt. sz qcedt sive
pmittit eos ita et omo e de volutatibg anglorum que dine volutati
qformatr pfete Ad 8m dd q sic dr Auicenna i sua meta nullg
effectus pt remane si auferatr id quod erat causa eius inqptu hg
Sz i caus inferioibg queda sut ca fiendi queda eendi Et dr ca fiendi
que educat forma de pota me p motu sic e ca effius cultelli Ca
vo eendi rem e id a quo ee rei depedz pse sic ee lumis i aere depedz
a sole. Ablato go fabro cessat ipm fieri cultelli no aut ee eius Absen
te vo sole cessat esse Luis i aere / et sic atone dina cessate ee catue
omo deficet cu deg no sit so causa fiendi rebg sz et eendi Ad nonu
dd q ista qditio no e i catua palis ut heat ee sine aliquo qservante
hc em rom creature repugnat que inqptu hg ee catuz hz aut p hc
ab alio depedes Ad decim dd q plura rehitr ad actu zm qm ad a
ctu pmu. et io no e inqens ut aliq sit ca alicg qptu ad motu et opo
nez q no sit ca eius qptu ad ee Ad undecim dd q dine prudentie
et bonitatis magtudo mage manifestatr i hc q inferiora p supiora gubnat
qm si omia gubnaret immete / qr p hc ad plura dine bonitatis pfectio
creaturis qmicatr ut ex dictis pz Ad duodecimu dd q spualis creatura
gubnat corpalem p influentiaz motg. nc oz q qpt hc omibg corporali
bg qmicatr sz eis solu que imete mouet sz corporalibg pmis. nec
eis qmicat ut forme sic quida posuerut sz sic motores tm Ad xm
dd q cu p altim aliq fi dr. hc ipo pot imptat cam opoms Sz cu opo
sit mea inter opantez et opatu pt imptate cam opoms p q catur
ad opatum. et sic p instinctu diamg aliq fi ul p q exit ab opante
et dr aliq fi p forma agentis. Ro em instrutu e ca agenti ut agat.
sz forma agentis solu vo ul ab superior agents Instinctiu vo ca e opato
p actioni agentis suscipiat Cu go dr q deg pse so mod cuta disponit
Lij p denotat cam dispositois dine p q exit a deo disponete et sic p
se solu dr dispone qr nc ab alio supiori disponete mor nc p foram ex
nea que no sit ipe dispor. sz p ppriam bonitate

Nono quitr Utru diuina prudencia dispoat corpora inferiora p corpa cele
stia Et vr q no. qr ut dt Damasc i 2 lio. nos aut dicimg q ipsa
sz supiora corpora no sut ca alicuig corp que sunt neqz corruptois corp
que corrupuntr go cu h inferiora sut gnalia et corruptibilia no disponutr
p supiora corpora Sz dr q dur no e ca horu qr no inducat hijs inf
ioribg neitate Sz qu. si effectus celestis corporis impeditr i hijs inferioribg
hc no pt ee insi qpt aliquam dispositoz i hijs inventa Sz si h inferiora p ia
supiora gubnentr. oz et iaz dispoitoz impedicete i aliqua virtute cor
poris celestis reduce go impeditio no pt ee i hijs inferioribg n p exigeaz
supiorp et ita si supiora hut neitez i sut motibg et in inferiora neitate
inducet si a supiorbg gubnentr. P ad qpletoz dring actois suffit ages
et paties Sz in istis inferioribg inveniutr virtutes actie nales et et passi
ue go ad eos actos no exigitr virtg corpg celestis go no disponutr metibg
corporibg celestibg P Augls dt q i rebg inuetr aliq actu et no agens sic
sut corporalia Aliq vo agens et no actu sic deg Aliq vo ages et actu sic
spuales sube Sz celestia corpa sut corpora pua go no hut virtute agendi
i h inferiora et inferiora metibg eis no disponutr P Si corpg celeste
agit aliq i h inferiora a agit inqptu e corpg p foraz sz corporalte i p aliq

aliud. Non inquantum est corpus quia sic agere aliquid corpori conveniret quod non videtur
secundum Augustinum. ergo si agit. agit per aliquid aliud et illi incorporee virtuti debet attri
bui actio et non ipsis celestibus corporibus. et ita idem quod prius. Praeterea quod non convenit priori
non convenit et posteriori Sed sicut contra dicit in libro de substantia orbis forme cor
porales presupponunt dimensiones determinatas in materia dimensiones autem non agunt
quia quantitas nullius actionis principium est. ergo nec corporales forme sunt principia actionum
et nullum corpus aliquid agit nisi per virtutem corporalem formalem in eo existentem et ita
quod prius. Praeterea in libro de causis super 19a propositione dicit anima nobilis res habet operationes
dicit contra quod anima agit in naturam cum divina virtute que est in ea Sed anima est multo
nobilior quam corpus. ergo nec corpus potest aliquid agere nisi per aliquam divinam virtutem in
eo existentem et idem quod prius. Praeterea id quod est simplicius non movetur ab eo quod est
minus simplex Sed rationes seminales que sunt in materia inferiorum corporum sunt simplici
ores quam virtus corporalis ipsius celi. quia virtus ista est extensa in materia quod de ratio
nibus seminalibus dici non potest. ergo rationes seminales inferiorum corporum non possunt
moveri per virtutem corporis celestis et ita non gubernantur hec inferiora in suis
motibus per corpora celestia. Praeterea Augustinus in 5 libro de civitate dei dicit. Nichil tamen ad corpus
pertinet quam ipse corporis sexus et tamen sub eadem positione siderum diversi sexus in geminis
concipi possunt. ergo superiora corpora et in corpora inferiora influxum non habent et idem
quod prius. Praeterea causa prima plus influit in causatum causae secundae quam et causa 2a.
ut dicitur in primo de causis Sed si inferiora corpora per superiora disponuntur tunc virtu
tes superiorum corporum erunt sicut causae prime respectu inferiorum ut tunc que erant
sicut causae 2e ergo effectus in hiis inferioribus contingentes. magis dispositionem
corporum celestium sequuntur quam virtutes corporum inferiorum Sed in illis invenitur
necessitas. quia sic eodem se habent. ergo et effectus inferiores necessario erunt. hoc
autem est falsum. ergo et primum scilicet quod inferiora corpora per superiora disponantur. Praeterea
motus celi est naturalis ut in primo celi et mundi dicitur et ita non videtur esse volun
tarius vel electivus et ita que per ipsum causantur non causantur ex electione
et ita non subduntur providencie Sed inconveniens est inferiora corpora non gubernari
providencia. ergo inconveniens est quod corporum superiorum motus sit causa inferiorum. Praeterea posi
ta causa ponitur effectus. ergo esse causae est sicut antecedens ad esse effectus Sed si antecedens est necessarium
et consequens est necessarium ergo si causa est necessaria et effectus Sed effectus qui in inferio
ribus accidunt non sunt necessarii sed contingentes. ergo non causantur a motu celi
qui est necessarius cum sit naturalis et idem quod prius. Praeterea id propter quod fit aliud est eo
nobilius Sed omnia facta sunt propter hominem et corpora celestia ut dicitur de utero
rum. Ne forte oculis elevatis ad celum videas solem et lunam et alia astra
celi et errore deceptus adores ea et que deus tuus in ministerium etc. ergo
homo est dignior corporibus celestibus Sed vilius non influit in nobilius. ergo
corpora celestia non influunt in corpus humanum et eadem ratione nec in alia corpora
que sunt priora humano corpore sicut sunt elementa Si dicatur quod homo est nobi
lior corporibus celestibus quantum ad animam non quantum ad corpus Sed contra
Nobiliorum perfectibilis nobilior est perfectio Sed corpus hominis habet nobiliorem per
fectionem quam corpus celi. forma enim celi est forma pure corporalis que
rationalis anima est multo nobilior. ergo et corpus humanum est nobilius corpore
celesti Praeterea contrarium non est causa sui contrarii Sed virtus corporis celestis quandoque contrariis
affectibus in istis inferioribus inducendis. sicut corpus celeste quod ad humiditatem
movet tunc medicus intendit digerere naturam desiccando ad sanitatem
inducendam quam et quandoque inducat existente corpore celesti in contraria dispositione
ergo corpora celestia non sunt causa effectuum corporalium in istis inferioribus. Praeterea cum
omnis actio fit per contactum. quod non tangit non agit Sed corpora celestia non
tangunt ista inferiora ergo non agunt in ea et ita idem quod prius Si dicatur quod corpora celestia tangunt

inferiora sed per medium Sed hoc quandoque est contactus et actio per medium · oportet quod medium prius
recipiat effectum agentis quam ultimum Sic ignis prius calefacit aerem quam nos
Sed effectus solis et stellarum non possunt recipi in orbibus inferioribus · quia sunt de natura
quinte essentie et ita non sunt susceptivi caloris aut frigiditatis aut aliarum
dispositionum que in hiis inferioribus inveniuntur ergo non potest eis mediantibus a supremis
corporibus in hec inferiora actio pervenire Preterea id quod est medium prudentie prudentiam co
municat Sed prudentia non potest communicari corporibus celestibus cum ratione careant · ergo
non possunt esse medium in provisione rerum Sed hoc est quod Augustinus dicit 3° de trinitate corpora
infirmiora et crassiora et inferiora per subtiliora et potentiora quodam ordine
reguntur Sed corpora celestia superiora subtiliora sunt et potentiora quam hec inf
eriora ergo hec reguntur per ea Preterea Dionysius dicit in 4° de di. no. quod radius solaris
ad generationem visibilium corporum confert et ad vitam ipsa movet et nutrit et au
get / hii autem sunt nobiliores effectus in istis inferioribus ergo et omnes alii effectus
educuntur a divina prudentia mediantibus corporibus celestibus Preterea philosophus in 2° metheororum
id quod est primum in aliquo genere est causa eorum que sunt post in illo genere Sed corpora ce
lestia sunt prima in genere corporum et motus eorum sunt primi inter alios motus
corporales · ergo sunt causa corporalium que hic aguntur etc. id quod prius Preterea philosophus
in 2° de generatione dicit quod allatio solis in circulo declivi est causa generationis et corrup
tionis in hiis inferioribus unde et generationem et corruptionem mensurantur per motum predictum
In libro autem de causis dicit quod omnes diversitates que sunt in corruptionibus sunt ex
corporibus celestibus · ergo eis mediantibus hec inferiora disponuntur Preterea rabi Moyses
dicit quod celum est in mundo sicut cor in animali Sed omnia alia membra gubernantur
ab animali mediante corde ergo omnia alia corpora gubernantur a deo mediante celo ·
Pro 3° quod communis intentio fuit · omnium reducere multitudinem in unitatem et vari
etatem et inconformitatem secundum quod possibile esset Et ideo antiqui considerantes diversitatem
actionum in istis inferioribus reputaverunt ea reducere in aliqua prima principia
et simpliciora scilicet in elementa que multa aut unum et in qualitates elementares Sed ita
ubi non est conveniens qualitates enim elementares tuciliter se habent in actionibus
rerum naturalium sicut instrumenta prima Cuius signum est quod non eundem modum actionis
habent in omnibus nec ad eundem terminum perveniunt actiones ignis alium enim effectum
habent in auro alium in ligno vel carne animalis quod non essent [illegible]
essent ab alio regulata Actio autem principalis agentis non reducatur sicut in primum
in actionem instrumenti sed potius ergo sicut effectus artis non debet attribui serre sed
artifici Unde et effectus naturales non possunt reduci in qualitates elementares sicut in pa
prima Unde et alii sicut platonici reduxerunt in formas simplices et separatas sicut in
pa prima ex quibus ut dicebant causat esse et generatio in istis inferioribus et omnes
species naturales sed hoc non potest stare Aut causa enim eodem modo se habente et effectus
eodem modo se habet · forme autem ille ponebantur esse immobiles Unde oportet ut semper generatio
ab eis esset inconformitas in istis inferioribus Cuius contrarium tamen videmus ad sensum Unde oportet
ponere prima generationis et corruptionis et aliorum motuum consequentium in hiis infe
rioribus esse aliqua que non semper eodem se habeant Sed tamen ea semper maneant tamquam
prima generationis prima et corruptionis ut generatio continua esse possit / et ideo
oportet ea invariabilia esse secundum substantiam · moveri autem solum secundum locum ut secundum accessum
et recessum motus varios et diversos fiunt et diversi effectus efficiantur in hiis inf
erioribus et hec sunt corpora celestia Et ideo omnes effectus corporales oportet reducere
in ea sicut in causas Sed in hac reductione duplex error fuit · Quidam enim hec inferiora
in corpora celestia reduxerunt sicut in causas primas eo quod nullam substantiam in
corpoream arbitrabantur Unde potentiam in corporibus dicebant esse potentiam in entibus
Sed hoc manifeste apparet esse falsum Omne enim quod movetur oportet in immobile primum reduci quod
nullo a se ipso moveatur et non sit abire in infinitum Corpus autem celeste movetur non
valet secundum generationem et corruptionem aut secundum aliquem motum qui valet aliquid
quod inest substantie eius movetur tamen secundum locum Unde oportet in aliquid primum primum reductionem
fieri ut ea que alterantur quodam ordine reducuntur in alterans non alteratum · mo
tum tamen secundum locum et ultimo in id quod non movetur Quidam vero posuerunt corpora celestia

ee caus istoru inferioru no solu q̄tutu ad motu sz et q̄tuz ad p̄maz corp
institucioz sic avicena dicit i sua meta q ex eo q e gne omnibz corpo
ribz celestibz sz na. motus circulais causatur i hiis inferioribz. id qd e eis
gne scilicet ma p̄ma et ex hiis i qbz corpa celestia differunt ab invicem causatur
diversitas formaz i hiis inferioribz ut sic corpoa celestia sint media int deum
et ista corpa inferiora. et i via creacois quodamo Sz hoc alienu e a fide que
ponit omnez naturaz inmediate a deo ee conditā scdm p̄ma institucioz Una aut naturaz
moveri ab altera presuppositis virtutibz naturalibz utriusq creature ex divino opere
attributis z no e contra fide. z io ponimus corpa celestia ee causam inferioz p
viā motus tm et sic ee media i ope gubnacois no aut i ope creacois Ad
p̄m ergo dd q damascenus intēdit a corpibz celestibz excludere racoem hoz inferioz
causalitate p̄ma ul et inducentez necitatez Corpa aut celestia z si sp eodē
agant corp tn effectus recipit i inferioibz scdm modu inferiorum corporum que
i contrariis dispoibz inveniunt Un virtutes celestes no sp inducunt effectus
suos in istis inferioribz ppt contrarias disposicoes ipedientes. z hoc e qd p. dt.
i lo de somno z vi. q frequenter fiunt signa imbrium z ventorum que
tn no eveniunt ppt contrarias dispositoes fortiores Ad scdm dd q dispos
iste que contrariant celesti virtuti no sunt ex p̄ma institucione causate
a corpore celesti Sz ex divina opone p qua ignis effectus e calidus
z aqua frigida zc de aliis zc no oz omnia impedita hgi i caus celestes
reducere Ad 3m dd q virtutes active i hiis inferioribz sunt instrales tm
Un sic instrumentu no movet n moti a p̄ncipali motore z agente ita nec
virtutes inferiores active agere pnt nisi mote a corpoibz celestibz Ad 4m
dd q ista obiectio tangit quadā opinioz que habetur i lo fontis vite qe
ponit q nullum corpus ex virtute corporali agit. sz q̄ntitas q e i ma ipedit
eis operantis i ipo corpore Et hac opioz rabi moyses dt ee loquentium
in lege maurorum dnt enim q ignis no calefacit sz deus i igne z h opio
stulta e cum auferat rebz omnibz naturales opones et contra dicta phorum
et sctorum Un dicimus q corpa p virtute corporale agunt nichilominus tn dz
sciri q corpoa tm agunt z no agunt Dz intelligi scdm hoc q id dr agere
q ht dominium sup actioz sua sz que modus loquendi dt damas. q animalia
bruta no agunt sz aguntur p hoc tn no excludit qn agant sz q agere e aliqd
i pio de generatoe. z io corpori no competit agere in aliud corpus scdm hoc q ht
q̄ntitate Sz scdm id in quo ab eo distinguitur. z io corpus no agit inqua
tum e corpus sz inquantum e tale corpus Sic et aial no racocinatur inquantum
e aial sz inquantu e ho z siliter ignis no calefacit inquantum e ignis sz inqua
ntum e calidus z silr et e de corpore celesti Ad sextum dd q dimensiones p̄inteligu
ntur i ma. no i actu copleto an formas naturales sz i actu copleto
et io sunt p̄us i via generacois sz forma e prior in via coplementi. sz hoc aut
aliqd agit q p copletum e ens i actu no sz q e i pota. scdm enim hoc pa
titur et io no sequitur q si ma ul dimensioes i ma preexistentes no agunt q for
ma no agat. sz ecō sequitur. q si no patiuntur. q forma no paciatur
z tn forma celeste corporum no inest ei mediantibz hgi dimensionibz ut
Comentator dt ibid Ad 1m dd q ordo effectuum dz respondere ordini causarum
In causis aut sz autorem hui libri talis ordo invenitur q p̄mum e causa p̄ma
.s. deus. scdm intelligentia 3m vo aīa Unde et p̄mus effectus qui e ee proprie
attribuitur cause p̄me z scdus qui e cognoscere attribuitur intelligencie
et 3us qui e movere attribuitur aīe Sz tn aīa 2a sp agit i virtute cause
p̄me etc ht aliqd de opone eius. Sic et inferiores orbes hnt aliqd de
motu p̄mi orbis Unde et intelligentia scdm ipm no solu intelligit sz
et dat ee z aīa que e effecta ab intelligentia scdm eu no solu movet

quod e actus aialis sz et dat ee qd e actus dina Et hoc dico de aia nobili
qua intelligit ie ee aiaz corporis celestis vel qualz alia racionalez aiaz Sit
go no oz q sola vtus dina imediate moueat · sz et cause inferiores p vitutes
spales sm q ppant vitutez suaz causaro Ad 8m dd q sm Augusm
rones seminales dnr omes vires aue actiue et passiue creature a deo col
late quibus mediatibus gemiorum nales effectus in ee pducat · Vnde ipe dt
l. 3o de trinite q sic matres grauide sut fetibus Sic ipe mudus causis
nascentium exponens q supra de racionibus seminalibus dixerat / quas et
vires et facultates rebus distributas nominauat Vn mr has rones
seminales continet et vitutes actie corporum celestium que sut nobiliores vitu
tibus actiuis inferiorum corporum et ita pnt eas moue Et dnr rones se
minales inquantum i causis actiuis sut omes effectus originaliter sic i quibusdam sem
nalibus Si tn intelligut rones seminales inchoatos formaz que sut
in ma pma sz q e in pocia ad omes formas ut quidam volut sicut non
multum conueniat dictis Augustini tn pt dici q carptis simplicitas e ppt corp
imperfectionem q ma pma e simx et io ex hoc no huit q no moueatur sic
nec ma pma Ad nonum dd q oz sexuum diuersitate ad quas causas cele
stes reducuntur Oe em agens intendit assimilare sibi paties sz q pt Vn vis
actiua que e in semine maris intendit conceptum sp ducere sexum ad masculi · qr
pfectior e · Vnde sexus femineus accidit pter intentionem nature ptis agentis
nisi go eet aliq vitus que intenderet femi sexum · gnatio femine esset oio
a casu sic et aliorum masculorum Et io dr q sicut sit pter intentionem nae
pticularis tone cuius femina dr mas occasionatus tn e de intentione nae
vlis que e vis corporis celestis ut Auicenna dt Sz pt ee impeditur
ex ma q neq vitus celestis neq pticularis osequitur effectum suum pductione
scz masculi sexus / vn quanq femina gnatur et ex intra dispositione i corp
celestis ad contrarium ppt mae indispositionem vel econuerso gnabitur sexus masculinus
celestis ad contrarium ppt mae indispositionem ... ppt pticularis vitutis victoriaz sup materiaz
contra dispositionem celestis corporis ppt pticularis vitutis victoriaz sup materiaz
Contingit go q i conceptione geminorum opone nae ma separatur cuius vna ps
magis obedit vitute agenti q altera ppt alterius indigestionem Et io
in vna pte gnatur sexus masculinus in alia femineus siue corpus celeste
disponat ad vnum siue ad alterum magis tn pt hoc accidere qn corpus celeste
disponit ad femineum sexum Ad decimum dd q cum pmaria plus dr influe
re ... infinitiua eius effectus e vicinior z pmanentior in causato q effe
ctus cause 2e · tn magis silatur cae 2e qr p ea determinatur quodamo actus pe
cause ad huc effectum Ad xim dr q licet motus celestis sz q e actus corp
mobilis no sit actus voluntarius · sz tn q e actus mouentis e voluntarius x ab
aliqua volute catus · et sz hoc ea que ex motu io cauntur sub prudencia cade
pnt Ad xiim dd q effectus no ser ex causa pma ii porta ca 2a Vnde
vnitas cause pme no reduit vnitate i effectu ii porta vnitate i causa
2a Ad xiiim dd q corpus celeste no e sctm ppt hominez sic ppt pncipalez
finez Sz finis pncipalis eius e bonitas dina Et cum q ho sit nobilior
celesti corpore no e ex natura corporis sz ex natura aie racionalis Et ppt ea
dato q et corpus hois eet simpliciter nobilius qm corpus celi nichil phibz
corpus celi sm aliquid nobilius ee huano corpore inquantum id scz hz vitutez acti
ua hoc aut passiua · z potit agere in ipm et et ipsa inquantum e actu ca
lidus agit in corpus huanum inquantum e in potencia calidum Ad xiiim dd q
aia racionalis z e suba quedam et e corporis actus · Vel pt dici q aia e pfectio
corporis huani et ut forma z ut motor Corpus aut celeste · qr pfectum
e no requirit aliam subaz spualem que pficiat ipm ut formam sz que pficit
ipm ut motor tm Et hec pfectio sm naz nobilior e qm aia huana.
sicut et quidam posuerunt motores quintos orbium ee formas corporum qd sub
dubio ab Augustino relinquitur sup Genesim ad litteram Ideo z asserere vr errori ...

Ideo forma pticularis

Bonum non femine

motor ab... est vol...

Super id lustrat omnia in virtute in glo spm solem nominat q sit
al' spirat et vigeat damas. tn in 2o li° 9tem dt n9 mty aiatos
celos ul' luiaria existimet Inaiati em sut et insensibiles Ad qn
decimu dd q actio et 9trij que repugnat virtuti actiue alicuius corpore
celeste ht aliqua cam in celo / per motu em pmu po' a phis q 9suat'
res i suis infrioes in suis actonibg et ita id 9triu qd agit impe
diedo effectu alicuius corpors celeste ut pote caludu qd impedit huc
dictaoz lune ht et aliqua causaz celestez et sic et sanis que 9sequi'
no omio 9nuat' actom corpors celeste s3 ht aliqua radice Ad xvij
dd q cora celea tagunt infiora. s3 no tagut' ab eis ut d' pmo de
gnatoe nc cpl3 cors tugit cpl3 istors imete s3 p mediu ut dicebat'
Ad decimuseptimu dd q actio agents recipit' i meo p modu medij 7
io quq3 alioo recipit' in meo q i ultimo sic virtus magnetis attrahentis
ferru refert' ad ferru p mediu aerez q no attrahit' / et virtus piscis
stupefacientis manu refert' ad manu mete reti qd no stupefacit ut
dr in vij phic Corpoa aut celestia hnt quidē oms qualitates ex
istetes i istis infiorib9 suomo .s. orignat 7 no put sut i his Vn et
actones supmors corporu no recipiut' i medijs orbibg ut alterent'
alterabilia sic h infiora Ad xviij dd q infiora gubnat' a dina pui
dētia p supiora cora no ita q dina pudetia illis corpoibg 9mitt'
s3 qr efficaut' dine pudēe instincta sic ars no 9mitt' marcello q
est instrumentu artis.

Deinde queritur Utrum huiam actg gubnent' a dina pudetia me
diantibg corpoibg celestibg Et vr q sic. dt ei damas. q cora cele
stia 9stituut i nob' hitg et 9plexioes 7 disposiciones Sz hitg et dis
posiciones ptinet ad intelu et voluntate que sut pna horu actuu go
huiani actg mediantibg corpoibg celestibg disponut' a deo p' d'. i sex
pncipijs q aia 9sequit corpori 9plexioz corpois imitat' Sz cora ce
lestia ipmut in 9plexioz huaz go et in ipaz aiaz 7 ita put esse
causa huanoz actuu p' Oe id qd agit i pug. agit i pgtig Sz cora
aie e put q eis poac .s. volutas. intelg / cu ex corpa aie oriatur
cu go cora celea ipmat i ipaz corpa aie corporalis impmut em i
ca s3 q e actg corpos qd ei p corpaz sua quet / vr q cora celea ipri
mat i intelu 7 volutate et sic sut pna horz actuu p' instinctus
no solu agit i virtute ppria s3 etia virtute pncipal agents Sz corpg
celi cu sit moues motu e instinctu spualis subc mouets et mote
cius no solu e actg corpois moti s3 et actg spus moueti go motg
cius no solu agit i virtute corpois moti Sz et i virtute spus moueti
s3 sic corpg id celeste pemmet huano corpori ita spus ille pemi
net spui huano go sic motg ille impmit i corpg huanu ita im
pmit i aiaz huanaz 7 ita vr q cora celea sint pna horz actuu p'
expimetar' repiutur aliqos hoies a sua natiuite ee dispositos ad dis
cenda ul' exercenda aliqa artificia queda ad hc q sint fabri quda q sit
medici recys nc hc pt reduci sic i cam i pna pxima agente .qr
quq3 nati inveniut' disposit ad queda ad que parentes no inclina
bat' go oz q h diuisitas disponu reducat' sic in causa i cora celestia
Sz no pt dici q huius dispones sit i aialibg mediibg corpoibg celestibg
9pzius. qr ad hg inclinaco ml opant' corporee qlites sic opant'
ad ira ul' gaudiu et ad hg aie passiones go cora celestia imete 7 di
recte i aias huanas impmut 7 ita huani actg mediibg corpoibg
celestibg disponut'. p' In huanis actibg i sic videt' actors pemind

sit regnare regere bella et huiusmodi Sed sic dicit Ysaac in libro primo de diffinitionibus
deus fecit regnare orbem super regna et bella quod intelligencias aliis humani
actus mediis corporibus celestibus disponuntur Preterea facilius est insimouere partem quam
totum Sed ex virtute corporum celestium quandoque mouetur tota multitudo primus quantitate
ad bellandum ut philosophus dicit quod intelligencias virtute corporum celestium commo
ueri homo particulares Sed contra est quod dicit Damascenus in 2o libro nostrorum actuum nequaquam
sunt scilicet causa scilicet corpora celestia Nos enim liberi arbitrii quod a conditore facti
sumus nostrorum existimus actuum Preterea Ad hoc etiam est quod Augustinus determinat in quinto de
ciuitate dei et in fine super Genesim ad litteram et quod Gregorius determinat in dominica Epiphanie
Respondeo dicendum quod ad huiusmodi questionem videtur omnis sciencia qui dicit actus humani dicit enim ipse
illi actus humani quorum ipse homo est dominus Est autem homo dominus suorum actuum per volu
tatem seu per liberum arbitrium unde circa actus voluntatis et liberi arbitrii ista
quod consistit Actus enim illi qui sunt in homine non subiacerent imperio voluntatis
sicut actus nutritiue et generatiue potencie eodem modo subiacent virtutibus celestibus
sicut et alii corporales actus De actibus vero humanis pericul fuit error Qui
dam enim posuerunt actus humanos ad diuinam prudenciam non pertinere nec reduci in
aliquam causam in impudenciam meam et huiusmodi disponentis videtur fuisse Tullius ut
dicit Augustinus in 7 de ciuitate dei Sed id non potest esse Voluntas enim est mouens motum
ut in 3o de anima patet Unde oportet eius actum reducere in aliquod primum principium quod
est mouens non motum Et ideo quidam omnes actus voluntatis reduxerunt in corpora
celestia ponentes sensum et intellectum idem esse in nobis et per consequens omnes virtutes
anime corporales esse et ita actionibus corporum celestium subdi Sed hanc positionem
philosophus destruit in 3o de anima ostendens quod intellectus est virtus immaterialis et quod actio eius
non est corporalis Sed sicut dicitur in 16 de animalibus quorum principiorum actus sunt actiones
sunt sine corpore ipsa principia sunt sine corpore Unde non potest esse quod actiones intellectus
et voluntatis proprie loquendo in aliqua principia materialia reducantur Et ideo Auicenna
posuit in sua metaphysica quod sicut homo compositus ex anima et corpore Ita et corpus cele
ste Et sic actiones corporis humani et motus reducuntur in corpora celestia Ita
actiones anime omnes reducuntur in animas celestes sicut in principia ita quod omnis vo
luntas que est in nobis causatur a voluntate anime celestis Et istud potest esse
conueniens secundum suam opinionem qua licet de fine hominis quem ponit esse in coniunctione
anime humane ad animam celestem uel ad intelligenciam Cum enim perfecto voluntatis
sit finis et bonum quod est obiectum eius sicut visibile est obiectum visus oportet quod id quod
agit in voluntatem habeat et rationem finis quia efficacius non agit nisi secundum quod imp
mit in susceptibili formam eius Secundum autem firmam fidei ipse deus immediate est finis vi
te humane eius enim visione perfruentes beatificat et ideo ipse solus potest im
primere in voluntatem nostram Oportet autem ordinem mobilium respondere ordini mouen
tium In ordine autem ad finem quem prudencia respicit primum in nobis inuenitur
voluntas ad quam per se pertinet ratio boni et finis et omnibus que sunt in nobis vtuntur
sicut instrumentis ad consecucionem finis proximus in aliquo alio ab intellectu voluntatem
precedat Propinquius autem voluntati est intellectus remotiores sunt corporales vires
Et ideo ipse deus qui est finis primus prouidens imprimit solus in voluntatem nostram
Angelus autem qui eum sequitur in ordine causarum imprimit in intellectum nostrum sicut secundo
patet quod per angelos illuminamur purgamur et perficimur Sed celestia corpora que sunt
inferiora agencia imprimere possunt in vires sensibiles et alias organis affixas Sed
vero quod motus vnius potencie anime redundat in aliam contingit quod impressio corporis
celestis redundat in intellectum sicut per accidens et vlterius in voluntatem Et similiter
impressio angeli in intellectum redundat in voluntatem per accidens Sed tamen quantum ad hoc diu
sa est dispositio intellectus et voluntatis ad vires sensitiuas Intellectus enim naturaliter mouetur
a sensitiua apprehensiua motiua per modum quo obiectum mouet potenciam quia fan
tasia se habet ad intellectum possibilem sicut color ad visum ut dicitur in 3o de anima et ideo pertur
bata vi sensitiua interiori de necessitate perturbatur intellectus Sicut videmus quod leso
organo fanthasie de necessitate impeditur actio intellectus Et sic huic modum redundare

cetus
hominum

Auicenna

pt in intctu actio vl impssio corpois celi q̄ per via nccitatis patiūs
tn sic in corpea psc et dico nccitatio nisi sit gtraria dispoicō ex pte mo
blis Sz appetitus sītiuus nō ē nalit̄ motiuus volūtatis ꝫ eq̄uso. qr
appetitus supior mouet appetitū inferiore sic spera speraz ut dr in 3o
de aīa Et quātuncūqz appetitus infior ꝑturbetr ꝑ aliquā passionē ire
vl ɔcupiē. nō oz q volūtas ꝑturbetr immo hēt potētiā repellendi
huiꝰ ꝑturbacōz ut dr Gen 3 Sub te erit appetitus tuus et tu dnā
beris illius Et io ex corpoibꝫ celestibꝫ nō inducitr aliq nccitas nc ex pte
recipientū nc ex pte agentū in actibꝫ huānis. ꝫ inclinacō sola quaz
et volūtas repellere pt ꝑ v̄tute adquisitā vl infusam Ad pmū g dicēd
q Damas intelligit de dispoicōibꝫ et hītibꝫ corpoalibꝫ Ad 2m dicēd q
sic ex dictis pꝫ/ aīa q̄ntū ad actus volūtatis nō de nccitate seqtr corporis
disposicōz. ꝫ ex corporꝫ ɔplexion ē inclinacō tn ad ea que volūtatis
sunt Ad 3m dicēd q racō illa recte ꝓcedēt si corpus celeste posset imprimer
ꝑse in ecciaz aīe Impssio aut corpois celestis nō ꝑuet ad ecciā aīe eccn
ciaz n pactiūs. s. nisi ꝑ corpois vnione cuius ipa ē actus Volūtas aut
nō oritr ex eccīa aīe ꝫ q ē corpori ɔiuncta et io rō nō seqtr Ad 4m dicēd
q instrumentū spūalis agentis nō agit ꝑ v̄tute spūalez n ex hc q agit
ꝑ v̄tutē corporalez Sm aut v̄tutē corpoalez corpus celeste nō pt agē
nisi in corpus Et io etiā actio que ē sm v̄tutē spūalez nō pt ꝑtinge
ad aīaz n pactiūs scz corpoe mediante ꝫ in corpus vtroqz mō actio
eius ꝑuenit Ex pte eni corpoali mouet qualitates elemētales scz
calidū et humidū et huiꝰ. ꝫ ex v̄tute spūali mouet ad spem et ad
effectus q̄ntes totā spem q nō pnt ī qualitates elemētales reduci Ad
q̄ntū dicēd q aliqs effectus ē a corpoibꝫ celestibꝫ ī istis corpoibꝫ q non
cant̄r ex calido et humido frigido sic q magnes attrahit ferrū et per
hunc modū aliqua dispositio in corpore humano relinquitr ex corpoe
celesti ex quo ɔtingit ut aīa ei ɔiuncta inclinetr ad hoc vl ad illud ar
tificiatuz Ad sextū dicēd q v̄bū ysaac si oz saluari ē intelligēdū sm iclīa
coēm tn nō ꝑdicēo Ad septīm dicēd q mltitudo ut in plibꝫ seqtr inclīacōs
nales inqntum hoīes mltī mīs acqescūt passionibꝫ Sz sapientes rōne sup
ant passiōes z inclinacōs ꝑdictas Et io ē magis ꝓbale de aliq mltitudie
q opetur id ad qd inclinat corpus celeste qm de vno hoīe singulari. qui for
te per rōnez supat inclīacōz ꝑdictaz Et silr ē ct si vna mltitudo hoīm co
lericorꝫ ponētur nō defacili ɔtingeret qn ad iracundiaz moueatr q̄uius
de vno posset magis et facilius accidere

Qestio ē de pdestinacōe Et pmo q̄ritr vtrū ptineat ad sciaz vl ad
volūtatē z videtr q ad volūtatez sic ad genus quia ut dt Augus
in lo de pdestinacōe scōꝝ. pdestinacō ē ꝓpositū miserendi Sz ꝓpositūz
ē volūtas g et pdestinatio p̄. pdestinacō vr idem eē cū electōe etna
de qua dr ephe pmo. elegit vos in ipō an mundi ɔstitucōz z idem dnt
electi et pdestinati Sz electō sm phm ī 6 z in x ethicꝫ Magis ē ap
petitus q̄ intectus. g z pdestinacō magis ad volūtatē qm ad sciaz pꝫ
Sr dr q electō pdestinacōz pcedit. nc ē idez ei Sz rōn volūtas seqtr sciaz
z nō pcedt Sz electō ad volūtatē pꝫ Sr ī electō pdestinacōz pcedit. p
destinacō nō pt ad sciam ptinē. p̄ si pdestinacō ad sciaz ptinēt idem
videtur eē pdestinacō q pscīa Et sic quancūqz psciret salutē alicuius
pdestinaret illuz Sz hoc ē flm apphte eni pscīuerūt salutē gētiū
qua nō pdestinauerit. g. p̄ pdestinacō causalitez imptat Sz causalitas
nō ē de rōne sciē Sz magis de racōne volūtatis. g pdestinacō magis
ptz ad volūtez q̄ ad sciaz p̄. Volūtas ī hc a poa dict qd potencia respi
cit. effectus tn in futurus. nō eni ē potēcia rer corꝫ que fuerūt vl sunt

voluntas vero respicit equaliter effectum presentem et futurum Sed predestinatio dicit
effectum in presenti et in futuro Unde et ab Augustino dicitur quod predestinatio est preparatio
gratie in presenti et glorie in futuro. ergo predestinatio pertinet ad voluntatem Praeterea Scientia non re
spicit res ut factas vel faciendas sed magis ut scitas vel sciendas predestinatio
vero respicit id quod faciendum est. ergo predestinatio ad scientiam non pertinet Praeterea Effe
ctus magis denominatur a causa proxima quam a causa remota sicut generatus ab ho
mine magis quam a generante sole Sed preparatio est a scientia et voluntate Scientia autem
est causa prior et remotior quam voluntas ergo preparatio magis pertinet ad voluntatem
quam ad scientiam Sed predestinatio est preparatio ad gloriam et gratiam ut dicit Augustinus Praeterea
quando in aliquo motu ordinatur ad unum tamen tota motuum coordinatio respicit
nomen ultimi motus, sicut ad eductionem forme substantialem de potentia materie
ordinatur primo alteratio secundo generatio. et totum nominatur generatio Sed ad aliquid
preparandum ordinatur primo motus scientie secundo motus voluntatis ergo totum debet volun
tati attribui et ita predestinationem in voluntate esse videtur Praeterea Si unum contrariorum
maxime appropriatur alicui. reliquum maxime removetur ab eodem Sed mala ma
xime appropriantur divine prescientie Malos enim dicimus prescitos ergo prescientia non re
spicit bona Predestinatio autem est de bonis salutaribus tantum. ergo predestinatio
non pertinet ad scientiam Praeterea id quod proprie dicit glo. non indiget Sed in sacra scriptura
quando cognitio tenetur boni dicitur glosatur pro approbatione ut patet prime ad Corinthios 8 Si
quis diligit deum hic cognitus est ab eo .i. approbatus Et 1 ad Thimotheum 2o.
cognovit dominus qui sunt eius .i. approbat. ergo noticia non est proprie de bonis Sed pre
destinatio est proprie de bonis ergo etc. Praeterea preparare est motive virtutis quia ad
opus pertinet Sed predestinatio est preparatio ut dictum est. ergo predestinatio ad virtu
tem motivam pertinet ergo ad voluntatem et non ad scientiam. Praeterea ratio exemplata
sequitur rationem exemplarem Sed in ratione humana que est exemplata a divina
videmus quod preparatio est voluntatis et non scientie. ergo et in preparatione divina erit
similiter et sic id quod prius, Praeterea omnia attributa divina sunt idem secundum rem. Sed
distinctio eorum ostenditur ex diversitate effectuum Ad id ergo attributum debet reduci
aliquid de deo dictum. cuius eius effectus appropriatur. Sed gratia et gloria sunt effectus
predestinationis et appropriatur voluntati sive bonitati. ergo et predestinatio
ad voluntatem pertinet et non ad scientiam Sed contra est quod dicit glo. super id Ro. viii
quos prescivit et preordinavit predestinavit etc. predestinatio nichil est prescientia et
preparatio beneficiorum dei ergo etc. Praeterea omne predestinatum est scitum sed non econverso
ergo predestinatio est in genere sciti ergo et predestinatio erit in genere scientie Praeterea ma
gis est ponendum unumquodque in genere eius quod convenit ei per se quam in genere eius
quod non convenit ei per se Sed predestinationi convenit per se id quod est ex parte scientie Secundum enim
predestinationem prescientia concomitatur non autem per se concomitatur etiam appositio gratie
que est per voluntatem. quia predestinatio est eterna. appositio autem gratie temporalis
ergo predestinatio magis debet poni in genere scientie quam voluntatis Praeterea habitus cogita
tivi et operativi inter intellectuales virtutes a philosopho computantur que ad
rationem magis pertinet quam ad appetitum ut patet de prudentia et arte in 6 ethicorum
Sed predestinatio importat habitum operativum et cognitivum, quia et est prescientia et
preparatio ut ex diffinitione inducta patet. ergo predestinatio magis pertinet ad
cognitionem quam ad voluntatem, Praeterea contraria sunt in eodem genere Sed predestinationi
est contraria reprobatio Cum ergo reprobatio sit in genere scientie quia deus prescit maliciam repro
borum et non facit eam, videtur et quod predestinatio sit in genere scientie Responsio dicendum quod pre
destinatio vi nominis predestinationis assumitur importat directionem alicuius in
finem unde et dicitur nuncium destinare qui eum dirigit ad aliquid faciendum Et quia
id quod proponimus ad executionem dirigimus sicut ad finem ideo id quod propo
nimus dicimur destinare secundum id Machabeorum 6. de eleazaro destinavit in cor
de suo non admittere illicita propter vite amorem, Sed hoc propositio que admi
gitur adiungit ordinem ad futurum unde cum destinare non sit nisi eius quod est
predestinare potest esse eius quod non est Et quantum ad hoc duo predestinatio subponit

collocatur ut patet eius. Dicendum est enim quod predicta ratio de prudentia quod ad pruden-
tiam pertinet directio in finem. Prudentia etiam a Tullio ponitur res futuras et a
quibusdam diffinitur quod prudentia est pronus actus futurorum prouectus euen-
tum. Sed tamen predestinatio quantum ad duo a prudentia differt. Prudentia enim
est universalis ordinatio in finem. Unde se extendit ad omnia que a deo in finem
aliquem ordinantur sive rationabilia sive irrationabilia sive bona sive mala.
Predestinatio autem illum tantum respicit finem qui est principalis rationali creature
utpote gloriam. Et ideo predestinatio non est nisi hominum et eorum que spectant ad
salutem dicit et aliorum. In qualibet enim ordinatione ad finem est duo considerare.
scilicet ipsum ordinem vel exitum vel eventum ordinis, non enim omnia que ad finem
ordinantur finem consequuntur. Prudentia ergo ordinem in finem respicit tantum. Unde
per dei prudentiam omnes homines ad beatitudinem ordinantur. Sed predestinatio respicit
et exitum et eventum ordinis. Unde non est nisi eorum qui gloriam consequuntur. Sic ergo
se habet prudentia ad propositionem ordinis. ita se habet predestinatio ad ordinis ex-
itum vel eventum, quod enim aliqui finem glorie consequuntur non est propter ex propriis vi-
ribus sed ex auxilio gratie divinitus date. Unde sicut de prudentia superius dictum
est quod consistit in actu rationis sicut et prudentia cum est pars eo quod solius rationis
est dirigere vel ordinare. ita etiam et predestinatio in actu rationis consistit di-
rigentis vel ordinantis in finem. Sed ad directionem in finem preexigitur voluntas
finis. Nullus enim in finem aliquid ordinat quod non vult. Unde etiam et perfectio pru-
dentie electio non potest esse nisi in eo quod habet virtutem moralem. secundum philosophum in 6 ethicorum.
Per virtutem enim moralem affectus noster in fine stabilitur ad quem prudentia
ordinat. Finis autem in quem predestinatio dirigit non est universalis consideratus sed secundum
comparationem eius ad illum qui finem ipsum consequetur. quem oportet esse distinctum
apud dirigentem ab hiis qui finem illum non consequuntur. et ideo predestinatio
presupponit dilectionem per quam deus vult salutem alicuius. Unde sicut prudens non
ordinat in finem nisi in quantum est temperatus vel iustus. ita deus dicitur non predesti-
nare nisi in quantum est diligens, preexigitur et electio per quam ille qui in
finem infallibiliter dirigitur ab aliis separatur, qui non modo hoc in finem
diriguntur, hec autem separatio non est propter diversitatem aliquam inventam in hiis
qui separantur. que possit ad amorem provocare. quia antequam nati essent aut
aliquid boni egissent aut mali. dictum est Iacob dilexi. Esau autem odio
habui ut dicitur ad Ro. ix. Et ideo predestinatio presupponit prelectionem et electionem
dilectionem, electionem vero dilectionem. Ad predestinationem vero duo sequuntur scilicet consecutio
consecutio finis que est glorificatio. et collatio auxilii ad consequendum finem quod
est appositio gratie. quod ad vocationem pertinet. Unde et predestinationi duo effectus as-
signantur scilicet gratia et gloria. Ad primum ergo dicendum quod in actibus anime ita est quod
precedens actus includitur quodammodo virtute in sequenti. Et quia predestinatio presupponit
electionem que est actus voluntatis ideo in ratione predestinationis aliquo modo includitur
ad voluntatem pertinens. et propter hoc propositum et alia ad voluntatem pertinentia
in diffinitione predestinationis quandoque ponuntur. Ad 2m dicendum quod predestinatio non
est idem electioni sed presupponit eam ut dictum est. Unde est quod iidem predestinati sunt
et electi. Ad 3m dicendum quod electio sit rationis et dilectio voluntatis. secundum quod ele-
ctio dilectionem precedit. si referantur ad idem. Si ad diversa tunc non est inconveniens
quod electio precedat predestinationem que dilectionem rationis importat. Electio enim
prout hic accipitur pertinet ad ipsum qui in finem dirigitur. Prius autem est accipere il-
lum qui dirigitur in finem quam ipsum dirigere in finem, et ideo dilectio in proposito
predestinationem precedit. Ad quartum dicendum quod predestinatio communius ponatur in genere sci-
entie tamen aliquid super scientiam et super prescientiam addit scilicet directionem vel ordina-
tionem in finem sicut et prudentia super cognitionem. Unde sicut non omnis cognoscens

qd agendu sit. e pdes. Ita nc omis pscies e pdestinas Ad 7m dd q qmis
calitas no sit de rone sie inptu hg9. e tn de rone sie inptu e dirigens
et ordinas i fine quod no e volut s vol tm Sic et intellige e de rone
aialis ronalis no inptu e al s inptu e ronale. Ad 6m dd q sit vo
lutas respicat effectu psente et futuroz ita z scia. Vn qntu ad hc non
magis pt pbari q pdestinato eoru ad vnu eoz ptineat qm ad alteru. Sz
tn pdestinato ppe loqndo no respicat nisi futur quod ex ppositoe designat
que importat ordinez ad futuz. nc e id dice. hre effectu in pnti et hre
effectu pntez, qr in pnti ee dr. qq ptz ad statu pntl vite siue sit pns
siue ptitu siue futur Ad vii. dd q qmis scia inptu e scia no respiciat fa
cieda. tn scia ptica respicat facieda et ad tlem sciaz pdestinato redu Ad
vm dd q ppatato inptat ppe dispoz potee ad actu Est aut dupx potea
sz actia et passiua. et io dux ppao, vna patietl b que modu dr ma
ppari ad forma Alia agentl sm qua dr q ars se ppat ad oged aliquid
et tlem ppacom pdestinao inptat que nl aliud in deo pone pt qm ipam
ordinatoz in fine aliqui, ordinatol aut pncipiu pxim e rato. s remotu
e volutas put ex dictl ptz. et io sm ratoz inducta pdestinao pncipalr
tom q volutati attribuitr Ad nonu dd q mala appant pscie. non
q pscia sit magl ppe de malis q de bonis Sz qz bona i deo hnt ali
q aliud tudens q psciaz. mala aut no. Sic et gntale no indicat subam
appat b nom cpzn. qd et eque ppe gnet diffitom ppt hc q diffio aliqd
dignitatl addit Ad decim dd q glosato no sp sit inpfectatez. s e qnqz ne
cessaria ad specificadu qd gnar dr z hc mo glosar notica p approbacom
Ad xi. dd q ppatao ul ordinao e mouo tm. s motiua no som e volutas
s et rato ptica ut pz in 3 de aia. Ad xii dd q in rone huana e ita
q ppaco s q inptat ordinatoz ul directoz in fine e actus pprig rois et no
volutatl Ad tredecim dd q in attributo dmo no solu e qsideandus effectus
s respectus eius ad effectu quia id e effectus sie. poe et volutl. s no id
respectus ad illu effectu p ia tria nomia importar Respectus aut que pde
stinato inptat ad effectu suu tu rev sie inptu e diriges magl qnenit
q tu rev poe et volutl. et io pdestinato ad sciaz redu Alia qcedimus,
qzuis ad 2m possz dici q no ome q e i plus sit genus. qz pt accidit
pri Ad 3m possz dici q qmis dac graciam no sp colomiter pdestinatoz
tn velle dare sp colomitar Ad qntuz possz dici q repbao dicete no oppo
pdestinatom s electom. qr qui eligit alim accipit et alim reicit. qd dr
repbad Vn et repbao ex rone sui nol magl ptz ad volutate Est em
repbare qi refutare u forte dr repbad ide q iuditare indignu qd ad
inittar Sz pptato repbao ad psciaz dr ptinet in deo q nl poitiue ex
pte volutatl e i deo rev mali culpe Non em volt culpa sic vot graciaz
Et tn repbato et dr ppatio qntu ad pena qua et deus volt volutate qnte
s no antecedete. Secdo quir

Secudo quir. Vtru pscia meritoz sit ca ul rao pdestinaos. Et vir q sit
qua ad ro. ix sup illud Misereboz cui voluero. dr glo. Ambros Mi
sericordia illi ppabo. que scio pq errore. toto corde reuersuru ad me. hc
e dat illi cui dandu. et no dare illi cui no dandu e. Vt em potet que
sciat obedire. illu vo no, que sciat no obedire Sz obedire et toto corde
qnti ad deu ad meritu ptz, qua vo ad demeritu. go pscia meriti ul demeriti est
causa ul rato quare deus pponat aliq misaz facere et aliu a mia exclude qd
e pdestinae ul repbare, p pdestinao includit i se volutate dmaz salutis
huane, nc pt dici q includit sola volutate antecedete. qz hac volutate
deus volt omis homines saluos fi ut dr, i Thimo 2 7c se q omis cent pdestinati

relinqt² go q includat volutate qntem Sz volutas ut dt damas.9
e ex nra causa fzt inqntu nos homs huiusmodi ad inenda salute ul
danacoz go nuta nra psciti a deo sit ca pdestinaco p pdestinao d² pin
cipitu diuin de salute huana Sz salute huane ca e meritu huanu Sua
et e ca et raco volutatl qz appetile scitu volutate mouet. go pscia meritoz
ca e pdestinaco. cu duo coz que pscia gtinet sit ca illoz duoz que i
pdestinacoe gtinetz p Repbao et pdestinao significat dinaz cenaz et
gnotat effectu In cena aut dina no e aliq diusitas go tota diusitas
pdestinaco et repbaco ex effectibz pcedit Effectus aut sut gsidcati ex pte
nra ge ex pte nra ca est q pdestinati et repbi abinuice segregat² q
p pdestinacoz sit. go id q prius p Sic sol quatu e de se. silr se ht ad
oma cora illuiabilia qmus no oma pnt lume eius equalit pape
Ita equalr se ht deus qmus no oma equa se heant ad ptcipad boi
ipius ut a scis et a phis qmt d² Sz ppt silem habitudiz solis ad oma alia
corpoa sol no e ca huius diusitl q aliq sit tenebrosuz et aliq luiosum.
Sz diusa dispo corporu ad recipiend lume ipius. go et silr ca huius diusi
tatl q aliqui saluat² qdaz aut danat² Aut q quida pdestinat² et
quida repbat² no e ex pte dei sz nra &c id q prius p bonu e gmcati
uu sui ipius go sumn boni e sume se gmcare scdm q unuqdqz e capax
Si go alicui se no gmcat. hc e quia no e capax eius Sz aliis e capax
ul no capax salute ad qua pdestinaco ordinat ppt qualitez meritoz
go meita pscita sut. ca quare aliq pdestinat² et aliqui no p ibi inu
3 Ego tuli Leuitas &c dt gloza origenis Iacob natus posterior pmoge
nitus inditatus e Ex pposito em corde qd deo patuit aliqua. hc mudo
nasceret² aut quodqz ageret boni ul mali dem e Iacob dilexi Ezau
odio habui Sz hc ptz ad pdestiacoz Iacob ut sci qmt exponut. go pro
gnito pposito quod huiusq erat Iacob in corde fuit raco pdestinacoe
ipius &c idem q prius p pdestinao no pt ee iniusta cu omisse vie dni
ma et vitas. Nc pt aliqua iusticia attendi int deu & hoiez qm dist
butia Non em cadit ibi comutatiua iustia. cu deus qui bonoz nostroz
no eget. nil a nob recipiat Iusticia aut distibutiua inequalia no nisi
inequalibz dat. Inequalitas aut no pt attedi int homies n s diusita
te meitoz. go q deus aliquem pdestinat et aliquo no ex pscia diusorz meri
toz pcedit p pdestinao psuppo electoz ut b dem e Sz electo no pt
ee no ronablis nisi sit aliqua rao ppt qua unus ab alto disstinat² nc
in electone de qua loqm² pt aliqua raco discrecoe assignari n ex
ma². go cu electo dei irronal ee no pt possit ex pnsioe meitoz pce
dit et pnus et pdestinao p Augl exponens id Malachie Iacob dilexi
Esau aut odio habui. dt q volutas ista dei qua unu elegit et aliu
repbauit. no pt ee iniusta. Venit em ex occultissis meritl Sz hec
occultissima meita no pnt accipi i pposito n s q sut i pscia go p
destinaco de pscia meitoz venit p Sic se hz abusus gre ad effectu
pdestinaco. ita vsus bonus gre ad effectu pdestinacol Sz abusus gre i
Iuda fuit ro repbaco Scdm hc em repbus effectus e q sine gra decessit
q aut tuc graz no habuit no fuit. qz ei deus dare noluit. sz qz ipe
accipe noluit. vt dt Augl & dyon9 go et bonus gre vsus i petro et alio
quolz. causa e quare ipe e electus ul pdestinatus p unus pt alti meri
pma graz. & ead raco vr² q possit ei mereri gre gtinuatoz usqz i fine
Sz ad graam finalez se² ee pdestinatu. go pdestinao pt ex meritl pueire
p s phm pus e a quo no gitit² gna Sz hc mo se hz pscia ad pdestiacoz
qz oia deus psciuit que pdestiat, mala aut no pscit que non pdesti
nat. go pscia e pzior q pdestinao Sz prius i quolz ordine e ca pzio
ri. go pscia e causa pdestinacol. p Nome pdestinacol qui a destinacone

ut missione impo^r Sz missionē ut destinatoꝫ cognicō p̄cedit. Nⁱ em̄
mittit nisi quē cognoscat. g° et cognicō ē p̄or p̄destinatōe et ita vi
ēē causa ipius ꝛc̄ id q̄ p̄9/ Sz 9ᵃ ē q̄d d̄r x° i glo sup id nō ex opib9 sed
ex voluntate ꝛc̄ que sic d̄t Sic nō p̄uīte p̄cedētib9 id deū fuisse ondt
s. Jacob dilexi ꝛc̄ Ita nc̄ p̄ uīte futurꝫ ꝛc̄ ꝛ inf̄ᵃ sup id Nūquid iniq
tas ē apud deū. sic d̄t glo. Nemo dicat deū quia futura op̄a p̄uidebat
altm̄ elegisse altm̄ rep̄basse ꝛc̄ id q̄ p̄us/ p̄ ḡra ē effect9 p̄destinatōis
ꝛ p̄ncp̄ uīti. g° nō p̄t ēē q̄ p̄scīa mītorꝫ sit cā p̄destinaōis p̄ ad titu
i d̄t ap̄lus q̄ nō ex opib9 iusticie que fecim9 nos ꝛc̄. g° p̄destinaō salu
tis huane nō puenit ex p̄scīa mītorꝫ p̄ Si p̄scīa mītorꝫ eēt cā p̄desti
naōis nullus eēt p̄destinat9 qui nō eēt uīta hitur9 Sz aliqui sūt h9
sic p̄z de pueris g° p̄scīa mītorꝫ nō ē cā p̄destinaōis Rō d̄r q̄ hc̄ dif
stat int̄ causā et effectū. q̄ q̄pp̄ᵈᵗ ē cā causa oꝫ ēē cāꝫ effect9 Nō aūt
q̄p̄ ē causa effect9. oꝫ q̄ sit causa cause. sic p̄z q̄ causa p̄ma p̄ cāꝫ
2aꝫ p̄ducat effectū suū. et̄ causa 2a causat aliquē effectū cause
p̄me. tunc tn̄ cause causa nō ē In p̄destinatōe aūt ē duo accipe sc̄z
ip̄am p̄destinatoꝫ etnāꝫ/ et effectū ei9 tp̄aleꝫ duplicē sc̄z graꝫ et glām
Quorꝫ altm̄ ht̄ cāꝫ meritoriā actū huanū sc̄z glia Sz grē causa nō
p̄t ēē act9 huan9 p̄ modū uīti. s̄ʒ disposicō nālis quedaꝫ Inp̄tū p̄t
ad eꝫ p̄param̄ ad grē susceptoꝫ Sz ex hc̄ nō sez̄ q̄ act9 nr̄i siue graꝫ
p̄cedat siue sequatᶻ sint ip̄ius p̄destinaōis causa Ad inveniend̄ aūt p̄de
Tonis stinatē cāꝫ. oꝫ accipe q̄ p̄us deū ē q̄ p̄destinacō ē queda direccō i fine
que fitᵗ racō a voluntate mota. Vñ s̄ hc̄ d̄r ēē aliq̄ p̄destinaōis causa
p̄ut p̄t ēē voluntatis motiū Circa quod sciēdū ē q̄ aliq̄ monet volūtꝫ
dup̄r Vno p̄ mod̄ uīti et alio p̄ modū debiti Pōt mod̄ aūt debiti
modus moꝫ aliq̄ dup̄r Vno absolute, alio ex suppōne alterius Absolute
quod ip̄e finis ultim9 qui ē voluntatis obm̄ et hc̄ mō voluntatē moꝫ
ut ab ip̄o diuitᵉ nō possit. Vñ. n9 hō p̄t nō velle ēē beat9 ut d̄t Augᵘˢ
i l° de li° ar° Sz ex suppōne alterius moꝫ s̄m debitū illud sine quo finis
hri nō p̄t Illud aūt sine quo finis hri nō p̄t s̄ʒ fat ad bn̄ esse finis ip̄i
nō nō monet s̄ debitā voluntatē Sz ē libera inclinaō voluntatis ad
ip̄m Sz tn̄ ex quo voluntas ē libē inclinata in ip̄m inclinaᶻ i omnia
sine q9 hc̄ hri nō p̄t p̄ modū debiti ex p̄suppōne tn̄ illi9 q̄d p̄mo vo
litū ponebaᶻ Sic rex ex sua liberalitate faciat aliquē militē Sz q̄ᶻ nō
p̄t ēē miles n̄ heat equū efficiᶻ debitū et nītariū ex suppōne liberalitē
p̄dicte q̄ ei det equū. ffinis aūt diuine volūtis ē ip̄a ei9 bonitas que nō
dependꝫ ab aliq° alio Vñ ad hc̄ q̄ heatᶻ a deo. nullo d° indiget. et tō vo
lūtas ei9 nō inclinaᶻ p° ad aliq̄ faciēd̄ p̄ modū debiti. s̄ʒ liberālit̄ tm̄
Sz ex quo suppōᶻ q̄ iniptū sua boitas i ei9 melius opōne maifestaᶻ cōdam/ seᶻ
de9 aliq̄ face volit ex suppōne liberālitēs ip̄ius p̄ mod̄ debiti
q̄ faciat sine q̄b9 res ip̄a volita ēē nō p̄t Sic s̄ face vōt hōieꝫ q̄ det
ei rōneꝫ/ Ubicūq3 aūt occᶻrit aliq̄ sine quo aliud a deo volitū ēē possit
hc̄ nō p̄cedit ab eo s̄ rōm aliq9 debiti s̄ʒ s̄m merā liberalitēꝫ/ p̄fectio
aūt grē et glē sūt h9ⁱ bona q̄ sine eis nā ēē p̄t Excedūt eīn nālis
p̄tutis limites. Vñ q̄ de9 velit alicui dare graꝫ et glām hc̄ ex mera
liberalitē p̄cedit In hijs aūt que ex liberalitē tm̄ p̄cedūt/ cā volē
di ē ip̄a supabūdās affecciō volentis ad finē In quo attēditᶻ p̄fecciō bonitatis
ip̄ius Vñ causa p̄destinaōis nl̄ ē aliud q̄m bonitas ip̄ius dei Et mō etiaꝫ
p̄dicto p̄t solui queda c̄trouersia que int̄ quosdā v̄sabaᶻ quibusdā di
centib9 omnia a deo p̄ simplicē voluntatē p̄cedē Quibusdā v° assentibus
omnia p̄cedē s̄m debitū a deo. quaꝫ opinionū utraq3 f̄lsa ē. p̄ma eīn
tollet nītariū ordinē q̄ ē int̄ effect9 diuinos admōne. Sc̄a v° ponit oīa

procedere a deo secundum necessitatem naturae / media autem via est eliganda ut ponatur
ea quae sunt a deo primo volita procedere ab ipso per simplicem voluntatem ea vero
quae ad haec requiruntur procedere per debitum ex suppositione tantum / quod tamen debitum
non ostendit deum esse debitorem nobis / sed suae voluntati ad cuius explectionem aliquid
debetur id quod dicitur procedere secundum debitum ab ipso / Ad primum ergo dicendum quod debitus gratiae
usus est quoddam ad quod divina providentia gratiam collatam ordinat. Unde non potest esse
quod ipse futurus gratiae usus praescitus sit causa movens ad dandum gratiam quod ergo Am-
brosius dicit. Dabo illi gratiam quam scio etc. non intelligendum quod praescientia conver-
sionis sit inclinans voluntatem ad dandam gratiam sed quod datam gratiam ad hoc or-
dinat ut aliquis acceptam gratiam perfecte convertatur ad deum / Ad secundum dicendum quod prae-
destinatio includit voluntatem conferentem quae respicit aliquos id quod est ex parte
nostra non quidem sit inclinans divinam voluntatem ad volendum sed sit id ad cuius pro-
ductionem divina voluntas gratiam ordinat. vel etiam sit id quod ad gratiam consequendam
disponit et gloriam meretur Ad tertium dicendum quod scientia est movens voluntatem sed non quaelibet
scientia sed scientia finis quae est obiectum movens voluntatem Et ideo ex cognitione suae bo-
nitatis procedit quod deus suam bonitatem amet Et ex hoc procedit quod eam in alios dif-
fundere velit. non autem propter hoc quod meritorum scientia sit causa voluntatis. sed quod in praedestina-
tione includitur / Ad quartum dicendum quod quamvis secundum diversitatem effectuum sumatur diversa
ratio attributorum divinorum. non tamen propter hoc sequitur quod effectus sint causae attributorum
divinorum. non enim accipiuntur hoc modo rationes attributorum per ea quae in nobis
sunt sicut per causas sed magis sicut per signa quaedam earum. et ideo non sequitur quod ea quae
ex parte nostra sunt sint causa quare unus reprobetur et alius praedestinetur Ad quintum
dicendum quod similitudinem dei ad res possumus dupliciter considerare uno modo quantum ad primam
rerum distinctionem quae est per divinam sapientiam diversos gradus in rebus constituentem et sic
non eodem modo se habet deus ad omnia Alio modo per quod iam rebus dispositis providet et similiter se
habet ad omnia inquantum omnibus aequaliter dat secundum proportionem Ad primam autem rerum dispo-
sitionem totum hoc pertinet quod dictum est a deo procedere per simplicem voluntatem inter quae
et praeparatio gratiae computatur / Ad sextum dicendum quod ad bonitatem divinam pertinet inquantum
est infinita ut de perfectionibus quas unaquaeque res per suam naturam requirit. unicui-
que largiatur secundum quod est eius capax. non autem requiritur de perfectionibus super-
additis naturae quae sunt gratia et gloria. et ideo ratio non sequitur / Ad septimum dicendum quod propositum cor-
dis Iacob praescitum a deo non fuit causa quare ei gratiam dare voluit. sed fuit quod-
dam bonum ad quod deus gratiam ei dandam ordinavit Et ideo dicitur quod ex proposito cordis
quod ei patuit eum dilexit. quia scilicet ad hoc eum dilexit ut tale propositum cordis
haberet. vel quia providit quod propositum cordis eius fuit ad gratiae susceptionem dispositio
Ad octavum dicendum quod in illis quae sunt secundum rationem debiti inter aliquos distributio esset
contra rationem iustitiae distributivae si inaequalibus aequalia daretur Sed in illis quae ex
liberalitate donantur inaequalitas non iustitiae contradicit. possum enim uni dare et alii non
dare pro meae libito voluntatis. huiusmodi autem est gratia et ideo non est secundum rationem iustitiae dis-
tributivae. si deus proponat se daturum gratiam alicui et alicui non non attenta inaequalitate
meritorum considerata Ad nonum dicendum quod electio qua unum eligit et alium reprobat ratio-
nabilis est. nec tamen oportet quod ratio electionis sit meritum. sed ipsa electionis ratio est divina
bonitas. Ratio autem reprobationis est in hominibus peccatum originale ut dicit Augustinus
vel etiam fuit hoc ipsum quod non habent debitum ad hoc quod eis gratia conferatur / rationabiliter enim
possum velle denegare alicui cui quod vult non debetur Ad decimum dicendum quod xl
distinctione primi libri dicit magister illam auctoritatem retractatam ab Augustino in suo libro vel si de-
beat sustineri defendendum est ad effectum reprobationis et praedestinationis quod licet aliquam causam
meritoriam vel dispositivam Ad undecimum dicendum quod praescientia abusus gratiae non fuit causa
reprobationis in Iuda nisi forte ex parte effectus. quamvis deus nulli volenti accipere
gratiam eam deneget Sed hoc ipsum quod est velle accipere gratiam est nobis ex praedestina-
tione divina Unde non potest esse causa praedestinationis Ad duodecimum dicendum quod licet illud a quo

no quit² utrum sit aliquod p̄ius. no tn se² q sit hc eodmo p̄ius quo causa
p̄ius d² sic nc coloratu ee cu hoc et ppt hoc no se² q p̄scia sit ca p̄de
stinatoe Et p hc pz solucō ad vltim
Tercio quit² |Vtru p̄destinao heat ctitudine| Et vi² q no Nulla em
ca cuiq effectus pt variari hzt ctitudinez resp effectus sui Sz effectus p̄=
destinacoe pt variari qz ille qui e p̄destinatus pt no ꝯsequi effectu p̄desti
natoe quod pz ex hc q Aug dt expones id quod d² Apokali 3o tene nus
quod hes rc. Si inqt alius no e accepturus nisi iste pdidit ctus e electoz
Ex quo vi² q vnus pt amitte et alius accipe corona que e p̄destiatoe effectus
ꝯ Sic res nales subdut² dine pvidēcie ita et res huane Sz illi soli ef-
fectus nales ex suis causis ctitr pcedut / qui ex suis causis necessario pducunt
Cu i² effectus p̄destinatoe qui e salus huana no necco sz ꝯtingent ex causis
pximis eueniat / vi² q ordo p̄destinatoe no sit ctus / ꝯ Si aliq ca ht ctitu
dine ad aliquē effectu. effectus ie ex ntte pueniet nisi aliqd possit resi
stere vtuti agentis. sic dispones in corporibus inferioribus inuente resistunt influ
actoni corporu celestiu / ut no pducant ipos effectus quos necessario pducerent
nisi esset aliqd resistens Sz p̄destinacoi dine nil pt resistere / volūtati em
eius quis resistit ut d² Ro. ix Sz i ht ctu ordinem ad effectu suu / effectus
eius necessario pduceret² Si d² q p̄destinatoe ctitudo ad effectu e cu psuppone
cause rc / Sz q̄ ꝯ ctitudo que e cu suppone alicuius cae no e ctitudo
absoluta sz ꝯditonalis sic no e ctum si sol erat fructu i planta / nisi cu
hac ꝯditone Si vtus germinatiua i planta fuit bn disposita / ppt hc q disposito
solis ad effectu p̄dcm psuppot vtutez plante q̄ causaz rc / Si tgr ctitudo
p̄destinatoe sit cu psuppoe cae rc no est ctitudo absoluta sz ꝯditonalis tm
sic in me e ctitudo q Sor morietur si ccidat / et q iste saluabit² si pparabit se et
ita no e in p̄destinacoe alia a ctitudo de saluacoe qm in me quod e absur
dū / ꝯ Job 33 d² Conteret multos i innumerabiles et stare faciet alios p eis / q
exponens Greg dt Locu vite aliis cadentibus alii sortiunt² Sz locus vite
e ad que p̄destinao ordinat go a p̄destinatoe effectu p̄destinatus deficere
pt i rc no e certa p̄destinao / ꝯ s Anshelm9 eade e vitas de p̄destinatoe et
ppoe de futuro Sz ppo de futuro no ht ctitudinez i determinata vitate sz variari
pt ut pz p phm i peri hmen go nc vitas p̄destinatoe ctinez ht / ꝯ
ab p̄destinatus quisq e in pcto morli sic pz de paulo qn ecclesiaz psequeba
batur potuit aut in pcto morli pseuerare ul tunc statim interfici quoz
vtrolz posito p̄destinatio effectuz suu no ꝯsequetur. go pz q e p̄destina
toz no ꝯsequi effectu suu Sz d² / q cu d² q p̄destinatus i pcto morali
pt mori Si accipiat² subm put stat sub forma p̄destinatoe sic e ꝯta et
fta. Si aut accipiat² put ꝯsi² sine tali forma sic e diuisa et vera Sz
ꝯ² In formis illis que no pnt remoueri a subo no dr vtru aliq attri
buat² subo sub forma ꝯsideato ul sine forma Vtroqz em mo h e fta Cor
uus niger pt ee albus Sz p̄destinato e talis forma que no pt a subo remo
ueri ul p̄destinato go p̄dicta [p̄destinao] i ꝯposito locu no ht / ꝯ. Si eternu co
iungat² tpali ꝯiungeretur totu est tpale et ꝯtiges sic pz de creacoe que e tpa
lis q̄uis claudat in sua roe cenaz dei etna et effectu tpalez Sz p̄de
stinato q̄uis impotet aliqd eternu tn cu hc et importat effectu tpalez. go
totu hc qd e p̄destinato est tpale et ꝯtinges et ita no habebit ctinez. ꝯ
qd pt ee i no ee no hz aliqua ctitudine Sz p̄destinato dei de salute ali
cuiq pt ee i no ee. sic em potuit ab eterno p̄destinare et no p̄destinare
ita et nunc pt p̄destinare et no p̄destinare cu i eternitate no differat p̄ius
i pteritu i futurum. go p. no ht cer / Sz q̄ e qd d² ad Ro. viii. quos p̄sciuit
i p[re]destinat[us]. p̄destinat rc dt glo p̄destinao e p̄scia et pparatio beneficioz di

oportet esse certum sed veritas praedestinationis est immobilis ut dicit Augustinus

qua certissime liberantur quicumque liberantur. p^o id aug veritas est immobilis
ut dicit Augustinus in libro de praedestinatione sanctorum. Ergo praedestinatio habet certitudinem
Praeterea cuicumque convenit praedestinatio ab eterno convenit. Sed quod est ab eterno invariabile est
ergo praedestinatio invariabilis est et ita certa. Praeterea praedestinatio includit providentiam ut
patet ex glossa inducta. Sed providentia habet certitudinem ut probat Boethius in v de consolatione
ergo et praedestinatio. Respondeo dicendum quod duplex est certitudo scilicet cognitionis et ordinis. Cognitionis
quidem certitudo est quando cognitio non declinat in aliquo ab eo quod in re invenitur
sed hoc modo existimat de re sicut est. Et quia certa existimatio habetur de re per causam rei
ideo translatum est nomen certitudinis ab ordine causae ad effectum ut dicatur ordo causae
ad effectum certus quando causa infallibiliter effectum producit. Providentia ergo dei quia non im-
portat vel habitudinem causae ad res quorum est non consideratur nisi certitudo cognitionis tantum.
Sed praedestinatio quia providentiam includit et habitudinem causae ad ea quorum est superad-
dit in quantum est directio sive praeparatio quaedam sic potest in ea considerari super certitudinem
cognitionis certitudo ordinis de qua secundum certitudinem praedestinationis hic quaerimus. De
certitudine enim cognitionis in ipsa inducta patere potest ex his quae dicta sunt cum de
scientia dei quaereretur. Sciendum est autem quod cum praedestinatio sit quaedam providentiae pars
sicut per suam rationem super providentiam addit, sic et certitudo eius super certitudinem providentiae.
Ordo enim providentiae dupliciter certus invenitur. Uno modo in particulari quando scilicet res quae a divina pro-
videntia in finem aliquem ordinatur absque defectu ad finem illum particularem perve-
nit sicut patet in motibus caelestibus et in omnibus quae necessario aguntur in natura. Alio modo in
universali et non in particulari sicut videmus in generabilibus et corruptibilibus, quorum virtutes quando-
que deficiunt a propriis effectibus ad quos sunt ordinatae sicut ad proprios fines. Sicut
virtus formativa deficit quandoque a perfecta consummatione membrorum. Sed tamen ipse defectus divini-
tus ordinatur ad aliquem finem ut patet ex dictis dum de providentia ageretur. Et sic nihil
potest deficere a generali fine providentiae quamvis quandoque deficiat ab aliquo particulari fine.
Sed ordo praedestinationis est certus non solum respectu universalis finis sed etiam respectu particularis et deter-
minati quia ille qui est ordinatus per praedestinationem ad salutem numquam deficit
a consecutione salutis. Nec tamen hoc modo certus est ordo praedestinationis respectu particularis finis nisi
quando causa proxima sic certat ordo providentiae, quia in providentia ordo non erat certus respectu
particularis finis nisi quando causa proxima necessario producebat effectum suum. In praedesti-
natione autem invenitur certitudo respectu singularis finis. Et tamen causa proxima scilicet liberum
arbitrium non producit effectum illum nisi contingenter. Unde difficile videtur concordare
infallibilitatem praedestinationis cum libertate arbitrii. Non enim potest dici quod deus or-
dinat praedestinatum ut sic quemlibet alium si non addit aliquid super certitudinem prae-
scientiae etc. Non enim potest dici quod praedestinatio super certitudinem providentiae nihil aliud addit
nisi certitudinem praescientiae ut si dicatur quod deus ordinat praedestinatum ad salutem sicut et quemlibet
alium, sed tamen hoc de praedestinato scit quod non deficiet a salute. Sic enim dico
non diceretur praedestinatus differre a non praedestinato ex parte ordinis sed tantum ex parte prae-
scientiae eventus, et sic praescientia esset causa praedestinationis nec praedestinatio esset per electionem
praedestinantis quod est contra auctoritatem scripturae et dicta sanctorum. Unde et potest certitudinem
praedestinationis. Ipse ordo praedestinationis habet infallibilem certitudinem, nec tamen causa salutis
proxima ordinatur ad eam necessario sed contingenter scilicet liberum arbitrium quod hoc modo
potest considerari. Invenimus enim ordinem infallibilem esse respectu alicuius ducentis unum
in quantum unica cum similibus necessario inducat effectum suum ex ordine divinae provi-
dentiae. Alios quando ex concursu causarum multarum contingentium et deficere possibilium pervenitur
ad unum effectum, quarum unamquamque deus ordinat ad consecutionem effectus
loco eius quae deficit vel ne altera deficiat. Sic videmus quod omnia singularia
unius speciei sunt corruptibilia et tamen per successionem unius ad alterum potest in eis firmi-
ter salvari perpetuitas speciei divina providentia taliter gubernante quod non omnia de-
ficiant uno deficiente et hoc modo est in praedestinatione. Liberum enim arbitrium deficere

potest a salute. Tamen in eo quem deus praedestinat tot alia adminicula praeparat quod vel non cadat, vel si cadit quod resurgat, sicut exhortationes et suffragia orationum, donum gratiae et alia huiusmodi quibus deus adminiculatur homini ad salutem. Si ergo consideremus salutem respectu causae proximae, scilicet liberi arbitrii, non habet certitudinem sed contingentiam; respectu autem causae primae quae est praedestinatio habet certitudinem. Ad primum ergo dicendum quod verbum illud Apocalypsis potest intelligi vel de corona iustitiae praesentis vel de corona gloriae. Utrolibet autem modo intelligatur, secundum hoc unus dicitur accipere coronam alterius altero cadente in quantum bona unius alteri proficiunt vel in auxilium meriti vel in auxilium gloriae propter connexionem caritatis quae facit omnia bona membrorum ecclesiae communia esse. Et ita contingit quod unus coronam alterius accipit dum aliquis per peccatum cadente, et ita praemium meritorum non consequente, alius fructum percipit de virtute quae in eo fuit, sicut et percepisset alio persistente; nec ex hoc sequitur quod praedestinatio cassetur. Vel potest dici quod unus coronam alterius accipere dicitur non quod aliquis coronam quae est ei praedestinata amittat, sed quia quandoque ab aliquo amittitur corona sibi debita secundum praesentem iustitiam et alius in locum eius substituitur ad supplendum numerum electorum, sicut in locum angelorum cadentium sunt homines substituti. Ad secundum dicendum quod effectus naturalis qui ex divina providentia infallibiliter evenit consequitur ex una causa proxima in effectum necessario ordinata. Ordo autem praedestinationis non est certus ex causa proxima sed ex prima. Ad tertium dicendum quod corpus caeleste agit in haec inferiora per hunc modum secundum quod alium ut dictum est, et ideo effectus necessario eveniret nisi per naturam causae inducentis eam quantum est de se. Et ideo effectus necessario eveniet per modum necessitatis agit quia non sit aliquid resistens. Sed deus in voluntate non per modum necessitatis agit, quia voluntatem non cogit sed movet eam non auferendo ei modum suum qui in libertate consistit. Et ideo quamvis divinae voluntati nihil resistat, tamen voluntas ad utrumque consistit. Et ideo quamvis divinae voluntati secundum modum suum, quia et ipsum modum et quaelibet alia res exequitur divinam voluntatem secundum modum suum; et ideo quaedam dum divina voluntas rebus dedit ut eius voluntas impleatur. Et ideo quaedam explet divinam voluntatem necessario, quaedam contingenter, quamvis id quod deus vult semper fiat. Ad quartum dicendum quod cum causa quam oportet supponere ad inducendum praedestinationis effectum etiam ordini praedestinationis subiaceat, non autem est ita in virtutibus inferioribus respectu alicuius superioris virtutis agentis. Et ideo ordo divinae praedestinationis habet certitudinem quamvis sit cum suppositione voluntatis humanae, in qua est ab aliquo sicut in illis. Ad quintum dicendum quod verba illa Iob et Ezechiel et simili exemplo inducto apparet contra cum Ad quintum dicendum quod verba illa Iob et Ezechielis referenda sunt ad statum praesentis iustitiae a quo aliquando aliqui decidunt alii subrogantur. Unde per hoc non potest aliquis concludi contra certitudinem praedestinationis, quia illi qui finaliter a gratia deficiunt numquam praedestinati fuerunt. Ad sextum dicendum quod similitudo Anselmi quantum ad hoc tenet quod sit veritas propositionis de futuro non aufert futuro contingentiam, ita nec veritas praedestinationis. Sed differt quantum ad hoc quod propositio de futuro non respicit futurum ut futurum est, et hoc modo non potest habere certitudinem. Sed veritas praescientiae respicit futurum ut est praesens, ut in quaestione de scientia dei dictum est, et ideo certitudinem habet. Ad septimum dicendum quod aliquid potest dici posse dupliciter. Uno modo considerando potentiam quae in ipso est, sicut dicimus quod lapis potest moveri deorsum. Alio modo considerando id quod ex parte alterius est, sicut si dicimus quod lapis potest moveri sursum non per potentiam quae in ipso sit sed per potentiam proicientis. Cum ergo dicitur praedestinatus iste potest in peccato mori, si consideretur potentia ipsius verum est. Si autem loquamur de praedestinato secundum ordinem quem habet ad aliud, scilicet ad deum praedestinantem, sic ordo ille non compatitur secum istum eventum, quamvis compatiatur secum istam potentiam. Et ideo potest distingui secundum distinctionem prius inductam, scilicet considerando subiectum cum forma vel sine forma. Ad octavum dicendum quod nigredo et albedo sunt quaedam formae existentes in subiecto quod dicitur album et nigrum. Et ideo non potest aliquid attribui subiecto nec secundum potentiam nec secundum actum quod repugnet formae praedictae quamdiu in subiecto manet. Sed praedestinatio non est forma existens in praedestinato, sed in praedestinante, sicut et scitum denominatur a scientia quae est in sciente. Et ideo quantumcumque immobiliter stet sub ordine scientiae, tamen potest attribui aliquid ei considerando suam naturam et si est repugnet ordini praedestinationis. Hoc enim modo praedestinatio est aliquid praeter ipsum hominem qui dicitur praedestinatus, sicut nigredo est aliquid praeter essentiam corvi. Considerando autem

cepimus no sit aliqd ext'a eorum Considerando aut tm o ecciaz eorum pt ei aliqd
attribui qd repugnet ingredimi eius sm que modu dt porphirius qd pt intelligi cor
vus albus. et ita et i proposito pt ipi homi pdestinato attribui aliqd si se gsideato
quod no attribuit ei si qd intellr stare sub pdestinatione / Ad nonu dd qd creao
missio et hmoi importat pductoz alicuius tpalis effectus. et io ponit tpalit esse
ctiu ee et ppt hc oz ea ee tpalia cepimus in se aliqd etnu claudat Sz pdestinao
no importat pductoz alicuius effectus tpalis si sim nome / si tmo ordinez ad aliqd
tpale sic volutas poa et hmoi omia Et io quia no por effectus tpalis ee i actu
qui et e gtinges. non oz qd pdestinao sit tpalis ul gtinges. qz ad aliqd tpale
ul gtinges pt aliqd ordinari ab etno et imutabit Vn et qu dr qd gditonal
cuius altera ps e gtinges to vr gtinges. hc e. qz copla por i actu utraqz.
Ad decim dd qd absolute loqndo deus pt unuqueqz pdestinare ul no pdestinare
aut pdestinasse ul no pdestinasse. qz actus pdestinaonis cu mensuret etnitate
nuqua cadit i ptitu. sic nuqua e futurus Vn sic gsideatr ut egrediens a volu
tate p modu libtatis. tn ex suppoe hc efficitr impossible. no enim pt no pde
stinare supposito ul cu suppoe qd pdestinauerit ul econuso. qz mutatur ee non
pt. et ita no sequr qd pdestinao possit variari

Quarto quitr ~~Utru nus pdestinatoru sit ctus~~ Et vr qd no. qz numus nus cui
pt fi additio e ctus Sz nuo pdestinatoz pt fi additio hc enim petit Moi
ses de vt. i. dns dns deus patru meoz addat ad huc nuiz v. glo. dt diffini
tu apud deu q nouit q sut eius / frustra aut peteret nisi fi posset go nus
pdestinatoru no e ctus / pr. sic disposito bonoz naliu e pparao ad gram
ita p gram ppatamr ad gliaz Sz i quocuqz e pparao suffins ex nalibus bo
e inueniet graz. go i quocuqz e inueniet graz erit et inueniet gliaz Sz aliqs no
pdestinati hnt cuiqz graz. go hebit gliaz go erit pdestinatus go aliqs no pde
stinatus pt fi pdestinatus et sic augebitr nus pdestinatoru et ita no erit ctus
/ pr si aliqs hns gram no sit hiturus gliaz. aut hc erit ppt defectu gre aut
ppt defectu dantis gliaz. Non aut e ex defectu gre que inquatu e in se suf
ficienter dispot ad gliam nc ex defectu dantis gliaz. qz quatu e i se patus
e dare. go quicuqz hebit graz. deniqz hebit gliaz. et sic aliqs psciatus hebit
gliam et erit pdestinatus et io ut prius / pr Quicuqz pparat se suffic ad gram
ht gram Sz aliqs psciatus pt se ad gram ppare go pt hre gram. Sz quicuqz
ht gram pt pseuerare i ea. go psciatus pt usqz ad morte i gra pseuerare et
no pdestinatus ut vr et io ut prius / Si dr qd psciatu mori sine gra e neccita
rum necctate gditoata cepimus no absota / Sz gr. oes nccitas carens pncipio et fine
et i medio quieta e simpr absota et no gditoata Sz talis necctas e necctas p
scie cu sit etna. go e simpx et no gditoata / pr Quolz nuo finito pt ee aliqs
maior Sz nus pdestinatoru e finitus go eo pt ee alius maior go no e ctus
/ pr cu bonu sit gicatiuu sui infinita bonitas no dz pone tmi sue gicatio
ni Sz pdestinatis diuina bonitas se maxie gicat. go no e eius statuere
ctu pdestinatoru nuz / pr sic factio reru e ex volute diuina ita et homi p
destinao Sz deus pt facere plura qm fecit Subest enim ei cu voluit facere pos
se. ut dr sapie xii go silit no tot pdestinat qn plures possit pdestinare
et io qd prius / pr Quicquid deus potuit adhuc pt Sz deus potuit ab etno il
lu pdestinare. go modo et pt pdere eu. et pt fi additio nuo pdestinatoru
/ pr in omnibus potentiis que no sut determinate ad vnu qd pt ee pt no ee Sz
poa pdestinantis ad pdestinatu et poa pdestinati ad gnd pdestinatois effectum
sut hmoi. qz et pdestinas vote pdestinat et pdestinatus vote effectu pdesti
naois gsequitr. go pdestinatus pt ee no pdestinatus et no pdestinatus pt ee
pdestinatus et io et / pr luc. i sup id Reprobaur aut rete dt glo. In cena
rupitr rete. qz no tot intrat de iudeis quot apud deu erat ad vitam
preordinati. go nus pdestinatoru pt diminui et ita no e ctus / Sz gr e qd dicit
Augs i li. de cor. et gra ctus e pdestinatoru nus qui nc augeri pt nc mi
nui Itm Augs i enchiridion dt Supna ierlm mr nra ciuitas dei / nullo ciuiu

sanctorum numerositate fraudabitur aut uberiori et copia fortasse regnabit Sed cives
illius civitatis sunt praedestinati ergo numerus praedestinatorum non potest augeri vel minui et ita
est certus / Praeterea Quicumque est praedestinatus ab eterno est praedestinatus Sed quod est ab eterno est im-
mutabile et quod non fuit ab eterno numquam potest esse eternum ergo ille qui non est praedestinatus numquam
potest esse praedestinatus nec e converso Praeterea omnes praedestinati cum corporibus suis erunt post resurrec-
tionem in celo empyreo Sed locus ille finitus est cum omne corpus sit finitum Duo etiam
corpora glorificata ut communiter dicitur non possunt esse simul ergo oportet esse praedestinatorum numerum determinatum
Responsio dicendum quod circa hanc questionem quidam ita distinxerunt dicentes quod numerus praedestinatorum certus
est si loquamur de numero materiante sive de numero formali / non est autem certus si loquamur
de numero materiato sive materialiter accepto puta si dicatur quod certum est esse certum praedestina-
tos. non autem certum est qui sunt illi certum Et ideo dicunt occasionem videntur sumere ex verbo
Augustini superius inducto in quo videtur innuere quod unus amittere possit et alius assumere
praedestinatorum coronam numero tamen praedestinatorum nullatenus variato / Sed si haec opinio loqua-
tur de certitudine per comparationem ad causam primam scilicet ad deum praedestinantem omnino apparet
absurda Ipse enim deus habet certam cognitionem de numero praedestinatorum formali et materiali Scit
enim quot et qui sunt salvandi et utrumque infallibiliter ordinat ut cum quantum ex parte
dei est utrisque numeri invenitur certitudo non solum cognitionis sed et ordinis Sed si loquimur
de certitudine numeri praedestinatorum per comparationem ad causam proximam salutis humane ad quam
praedestinatio ordinatur non erit idem iudicium de numero formali et materiali Numerus enim materialis
aliquo modo subiacet voluntati humane que est variabilis inquantum salus uniuscuiusque est sub
libertate arbitrii constituta sic sub causa proxima. et cum numerus materialis aliquo modo certitudine
careat. Sed numerus formalis nullo modo cadit sub voluntate humana. eo quod nulla voluntas se
extendit per modum causalitatis alicuius ad totam integritatem numeri praedestinatorum. Et ideo
numerus formalis remanet omni modo certus etc. potest praedicta distinctio sustineri ita tamen quod
semper concedatur quod uterque numerus ex parte dei certitudinem habet Sanum est autem quod numerus praede-
stinatorum secundum hoc dicitur esse certus. quia additionem vel diminutionem non patitur. Sed hoc autem
pateretur additionem si aliquis praescitus posset fieri praedestinatus quod esset contra certitudinem praescientie vel re-
probationis Sed hoc autem posset diminui si aliquis praedestinatus posset fieri non praedestinatus quod est
contra certitudinem praedestinationis etc. patet quod certitudo numeri praedestinatorum colligitur ex duabus certitudinibus
scilicet ex certitudine praedestinationis et certitudine praescientie vel reprobationis Sed hee due certitudines dif-
ferunt / quia certitudo praedestinationis est certitudo cognitionis et ordinis ut dictum est Certi-
tudo autem praescientie est certitudo cognitionis tantum. non enim deus praeordinat ad peccandum
homines reprobos sicut praedestinatos ordinat ad merendum / Ad primum ergo dicendum quod Augustinus ibi a
est intelligendus non de numero praedestinatorum sed de numero eorum qui sunt in statu presentis iustitie
quod patet ex intellectu / que ibi dicit numero et merito numerus autem iste et augetur et minuitur
temporibus et praescientia dei que et istum numerum praediffinit numquam fallitur diffinit enim quod
uno tempore sunt plures et alio pauciores Vel etiam diffinitur per modum sententie aliquem
certum numerum secundum rationes inferiores quem diffinitio mutari potest Sed praediffinit
alium per modum consilii secundum rationes superiores et haec diffinitio invariabilis est. quod dicit glossa
mutat sententiam sed non consilium / Ad secundum dicendum quod naturalis praeparatio disponit ad habendam aliquam
perfectionem in suo tempore / sicut naturalis complexio disponit puerum ad hoc quod sit fortis vel
sapiens non eodem tempore pueritie sed tempore perfecte etatis Tempus autem habendi gratiam est
simul cum tempore praeparationis nature. Unde non potest intervenire utrumque aliquod impedimentum mediante
etc. in quocumque invenitur praeparatio nature invenitur et gratia. Sed tempus habendi gloriam non est simul
cum tempore gratie Unde inter utrumque potest medium impedimentum mediante et propter hoc non est
necessarium quod praescitus qui habet gratiam sit habiturus gloriam / Ad tertium dicendum quod non est necesse
ex defectu gratie neque ex defectu dantis gloriam. quod habens gratiam gloria privetur / Sed ex
defectu recipientis in quo impetum movet / Ad quartum dicendum quod ex hoc ipso quod ponitur aliquis
esse praescitus ponitur non habiturus finalem gratiam cum cognitio dei feratur super res futuras
sicut super praesentia ut alibi dictum est. Et ideo sequitur hoc quod est non esse habiturum finalem
gratiam est impossibile / Sicut est eundem habiturum finalem gratiam / quamvis in se sit possibile
ita est impossibile ei quod est esse praescitum quamvis in se sit possibile / Ad quintum dicendum quod non est
defectus ex divina scientia quod scitum a deo sit sit necessarium simpliciter. Sed est defectus ex causa
proxima et immutabilitate autem ut sit sine principio et sine fine durabis in medio habet praedicta
necessitas ex divina scientia que eterna est nec ex causa proxima que est temporalis

et mutabilis Ad sextu dd' q quuis de rone finiti nlu no sit qn possit ee ab
maior tn hoc pt ee ex aliquo alio .s. ex imobilite die psne ut in
oposito appz sit q aliqua qntite i rebz silibz accepta no possit aliq ma
ior inveni no e ex rone qntitl sz ex gditoe rei nalis Ad septim dd' q
bonitas no qmitat se ipam nisi sm ordine sapie hic e em optimus qmita
di modus Ordo aut die sapie requit ut omia sit fcta i nuo ponde et
mesua ut dr sapie xi. et ideo quet die bonitati ut sit etus pdestinaz
nlis Ad viii. dd' q sic ex dictis pz quuis de quolzt abte gcedi possit q
deus pt eu pdestinae ul no pdestinae. tn psupposito q pdestinauit non
pt no pdestinae ul eqo qz no pt ee mutabilis Et io dr gmite q hc. deus
pt. no pdestinatu pdestinae. ul pdestinatu no pdestinae In psu gto e
fla In diuiso vera Et io omes locutioes ie que psum gtu implicat sut
fle simplr. Vn no e gcedd' q nuo pdestinaz possit fi addico ul subtra
ctio. qz addico psuppot id cui fit addico, et subtractio id a quo fit subtrctio
Et ead' rone no pt gcedi q deus possit plures pdestinae qm pdestinat ul
paucioes nc e sile quod inducit de factione. quia factio e actus quida qui
tmiat ad effectu extiore. et io q deus fat pmo et post no fat aliq. no
ondit aliquaz mutatoz in ipo. sz i effectu solu sz pdestinatio et psciia et
hoi sut actus intiseci i qo no possit ee vaiatio sine mutatione dei Et io
nil q ad vaiatoz hor actuu ptineat gcedi dz Ad nonu aut et decim pzt
rnsio p hc q gcedut de poa absolta no facta aliqua psuppone facta de
pdestinatoe ul no facta Ad undecim dd' q glo ia intellida e q non
intrat tot de Iudeis qt sut omes qui pordinati sut ad vita qz no solu
sut iudei pdestinati Vel pt dici q no loquit de pordinatoe pdestinaol
qua p legem disponebat ad vita Vel pt dici q no intrauerut q no
intrauerut in pmitia eccia tot. qz eu plenido gentiu intrauerit tuc
omis isrl saluus fiat i eccia finali

Quinto quit Utru pdestinatus sit certa sua pdestinaol Et vr q qz ut
dr Johanis 3 Unctio docet vos de omibz Et intel de omibz ptine
tibz ad salute Sz pdestinao maxie ptz ad salute quia e ca salutl. go
et. P die bonitatl e omia optimo mo face ut homies optimo ducat
ad pmiu Sz optimus modus vr ut unusqsqz sit cetus de suo pmio go unus
quisqz cetus redditur q ad pmiu pueniat qui illic e puctiurus et id' q p9
p. dux extitus omis quos ascebit ad initu pugne ascebit et ad pmiu ut sic
sit ceti de inito sic sut ceti de pmio Sz homies ceti sut q sut i statu mer
di. go et ceti sut q ad pmiu puemet Sz 9 e q eccles ix dr nemo fat an a=
more ul odio dignus sit, Ro dd' q no e mqens aliqui sua pdestinatoz reue
lae Sz sm lege gnem no e qens ut omibz reuelet duplici rone Quaz
pma pt sumi ex pte coz qui no sut pdestinati Si em omibz pdestinatl
sua pdestinao nota eet tuc omibz no pdestinatl. ceru eet se pdestinatos
no ee, ex hc q se pdestinatos nesciret et hc quodamo in despaoz inducet
Scda raco pt sumi ex pte pdestinatoz Securitas em negligetia parit
Si aut ceti eent de sua pdestinatoe. sctiu eent de sua salute. et io non
tantaz solicitudinez ponent ad vitada pcta Et ppt hc a dina puidecia salub
r e ordinatu ut homies sua pdestinatoz uel repbatoz ignoret. Ad pm
go dd' q cu dr q unctio et intelligend' e de illis quoz cognitio ad salu
te ptz. no de omibz que p se ad salute ptinet Cognitio aut pdestinaol
no e ncca ad salute et si pdestinao sit ncca. Ad 2m dd' q no eet que
niens modus dandi pmiu ctificare de pmio hndo ctine abta Sz qens
modus e ut illi cui pmiu pparat det ctitudo gdita et hc e q pueniat
nisi ex se ipo deficiat. et tlis ctitudo unicuiqz p virtute spei infundit Ad
3m dd' q hc no pt aliqui p ctitudine fore notu. utru sit i statu merendi

temporis ex aliquibus coniecturis hoc possit probabiliter existimare quia habitus nunquam cognoscatur nisi per actus. Actus autem virtutum gratuitarum maximam similitudinem habent cum actibus virtutum acquisitarum ut non possit de facili per huiusmodi actus de gratia certitudo haberi. Nisi forte ex revelatione certificetur ex speciali privilegio. Et propterea in pugna saeculari ille qui est a duce exercitus ad pugnam ascriptus non certificatur de praemio nisi conditionaliter quia non coronabitur nisi legitime certaverit.

Sexto quaeritur utrum praedestinatio possit iuvari precibus sanctorum. Et videtur quod non quia eiusdem est adiuvare et impedire. Sed praedestinatio non potest aliquo impediri. ergo nec adiuvari. Praeterea id quod posito vel remoto nihilominus aliquid habet suum effectum non iuvat ipsum. Sed praedestinatio oportet quod suum effectum habeat cum falli non possit sive oratio fiat sive non. ergo praedestinatio orationibus non iuvatur. Praeterea nihil aeternum praeceditur ab aliquo temporali. Sed oratio est temporalis et praedestinatio est aeterna. ergo praedestinationem oratio praecedere non potest et ita nec adiuvare. Praeterea membra corporis mistici praedestinatorum gerunt in se similitudinem membrorum corporis naturalis ut patet I Cor. XII. Sed unum membrum in corpore naturali non acquirit perfectionem sibi debitam nec suam per aliud. ergo nec in corpore mistico. Sed membra corporis mistici maxime perficiuntur per praedestinationis effectus. ergo unus homo non iuvatur ad effectus praedestinationis consequendos precibus alterius. Sed contra est quod dicitur Gen. XXV quod Isaac rogavit dominum pro Rebecca uxore sua etc. et dedit conceptum Rebeccae et ex illo conceptu natus est Iacob qui ab aeterno praedestinatus fuerat. Nec unquam fuisset praedestinatio impleta non natus fuisset. ergo praedestinatio orationibus iuvatur. Praeterea in quodam sermone de conversione sancti Pauli legitur quod ex persona domini dicitur ad Paulum: Nisi Stephanus servus meus orasset pro te″ [dispersi in mente mea perdere te]. ergo oratio Stephani Paulum a reprobatione liberavit. ergo et pari ratione est praedestinatus et idem quod prius. Praeterea aliquis potest alii mereri primam gratiam. ergo eadem ratione et finalem. Sed quicumque gratiam finalem habet est praedestinatus. ergo aliquis potest iuvari precibus alterius ad hoc quod sit praedestinatus. Praeterea Gregorius oravit pro Traiano et eum ab inferno liberavit ut Damascenus narrat in quodam sermone de mortuis. Et ita videtur quod liberatus sit a societate reproborum orationibus Gregorii. Et sic idem quod prius.

Responsio. Dicendum quod praedestinationem iuvari precibus sanctorum dupliciter potest intelligi. Uno modo quod orationes sanctorum iuvant ad hoc quod aliquis praedestinetur. et hoc non potest esse verum neque de orationibus secundum quod in propria natura existunt quia temporales sunt. Praedestinatio autem aeterna. neque etiam secundum quod existunt in dei praescientia quia praescientia meritorum vel operum vel aliorum non est causa praedestinationis ut supra dictum est. Alio modo potest intelligi praedestinationem precibus sanctorum posse iuvari quod oratio iuvet ad consequendum praedestinationis effectum sicut aliquis iuvatur instrumento quo suum opus perficiat. Et haec est inquisitio de hac quaestione ab omnibus qui dei providentiam circa res humanas posuerunt sed diversimode est ab eis determinatum. Quidam enim attendentes immobilitatem divinae ordinationis posuerunt quod oratio vel sacrificium vel huiusmodi in nullo prodesse potest. Et haec dicitur fuisse Epicureorum opinio [Epicureorum opinio] qui omnia immobiliter venire dicebant ex dispositione superiorum corporum quae deos nominabant. Alii vero dicebant quod secundum hoc orationes et sacrificia valent quia per huiusmodi mutatur praeordinatio eorum ad quos pertinet disponere de actibus humanis. et haec dicitur fuisse opinio Stoicorum qui ponebant res omnes regi quibusdam spiritibus quos deos vocabant et cum ab eis esset praediffinitum orationibus et sacrificiis poterat obtineri ut talis diffinitio mutaretur placatis deorum animis ut dicebant. Et in istam sententiam quidem videtur incidisse Avicenna qui in fine suae metaphysicae ponit quod omnia quae aguntur in rebus humanis quorum principium est voluntas humana reducuntur in animarum caelestium voluntates. ponit enim corpora caelestia esse animata. et sicut corpus caeleste habet influentiam super corpus humanum ita animae caelestes secundum eum habent influentias super animas humanas et quod ad earum imaginationem sequuntur omnia quae in his inferioribus eveniunt. Et ideo sacrificia et orationes valent secundum eum ad hoc ut huiusmodi animae concipiant ea quae nos volumus evenire. Sed istae positiones sunt a fide alienae eo quod prima tollit libertatem arbitrii. Secunda autem tollit praedestinationis certitudinem. Et ideo aliter dicendum est scilicet quod praedestinatio nunquam mutatur et tamen orationes et alia opera bona valent

ad ꝯsequnď p̄destinacois effectū In quolʒ enim ordine causaꝝ attendendus
ē non solū ordo p̄me cāe ad effectū · ſʒ et ordo 2e cause ad effectū et or
do et cāe p̄me ad 2am · q2 cū 2a nō ordinatur ad effectū n̄ ex ordinatōe cāe
p̄me Cā aūt p̄ma dat 2e q̄ influat sup̄ causatū suū ut pʒ in li° de caus
Dico g° q̄ p̄destinacois effectꝰ · ē salus humana · que ab ea p̄cedit sic a
cā p̄ma / ſʒ eius p̄nt ee multe cāe alie p̄xime q̄n instrumētales que sunt
ordinate a p̄ma cā diuina p̄destinatōe ad salutē humanā sic instruta ap
plicatur ab artifice ad effectū artis explendū · Vn̄ sic p̄destinacois diuine ē effectꝰ
q̄ iste saluetur · Ita ꝛ q̄ p orōnes alios ul' merita alia saluetur et hoc et grḡe
dr in p̄mo li · dyalogorum q̄ ea que sūt vi orādo efficiunt ita p̄destinata sūt
ut p̄cibus obtineantur · ꝯtr' q̄d ut dr Boecius in 5 de ꝯso · p̄ces aū recte sunt
inefficaces ee nō p̄nt · Ad p̄m g° dd' q̄ mūl' ē q̄ ordinē p̄destinacois pos
sit infringe ꝛ lo impedire non pt · Sʒ multa sunt que ordini p̄destinacois
subiacent ut cause medie · et ista sunt que dnt iuuare p̄destinacoz nō
p̄dicto Ad 2m dd' q̄ ex q° p̄destinatū ē q̄ alius orationibus alius saluetur
nō p̄nt orōnes remoueri n̄ p̄destinatōe remota sic nc salus huā que
ē p̄destinacois effectꝰ Ad 3m dd' q̄ rō 1a p̄cedit q̄ nō iuuet p̄destinacōm
cōm qn̄ cā · et hoc ꝯcedendū ē · Ad 4m dd' q̄ effectꝰ p̄destinacois q̄ sunt gra
et glia nō se hnt p modū p̄fectois p̄me ſʒ p modū p̄fectois 2e / Que
bra aūt corporis naturalis spūs nō iuuetur ab initio i p̄fectoibus p̄ris
ꝯsequndis iuuatur tn admuice ꝯptū ad p̄fectōs 2as Et ē et aliq̄ me
brū i corpore q̄ p̄mo formatū iuuat ad formacōz aliorum membrorū
scʒ cor / vn̄ rō ꝯcedit ex sīlo p̄mū aūt i ꝯrm ꝯcedimus Ad 2m
dd' q̄ paulꝰ inq̄ntū sunt reprobatꝰ ſ̄ dispoz diuini ꝯsilij qd̄ ē immūle Sʒ
ſ̄ dispoicoz diuine sine que accipitur ſ̄ inferiores cās que quīqʒ mutatur
Vn̄ nō sequitur q̄ orō fuit cā p̄destinacois / ſʒ q̄ iuuerit solū ad p̄destinacois
effectū Ad 3m dd' q̄ ꝯpūs p̄destinacōis et finalis gra ꝯutatur / nō tn oʒ
q̄ ꝯp̄ ē cā gre finalis quocūqʒ mō · sit et cā p̄destinacois sic pʒ ex ꝯ
dictis Ad quartū dd' q̄ ꝯpūs traianꝰ erat i loco reprobos nō tn erat
simplr̄ reprobatꝰ · p̄destinatū enim erat q̄ p̄cibus gregorij gregorij saluaretur
Questio ē de li · vi · Et p̄mo quitur utrū liber vite sit aliq̄d cratū
Et vi q̄ sic q2 dr Apok xx aliꝰ liber apertꝰ ē qui ē lib' vite · glo
i · xp̄us · qui tunc apparebit patres et suis dabit vitā Sʒ xp̄us i
iudicio in forā huā apparebit q̄ nō ē aliq̄d increatū · g° liber vite
nl' increatū dr · P̄ꝰ gregorius in moralibus dr q̄ lib' vite dr ipe iudex
venturꝰ que quisq̄s cū viderit mox cuncta que fecit ad memoriā re
uocabit Sʒ xo datū ē iudiciū ſ̄ huaz naz ut pʒ Johannes 7 p̄tate
dedit ei iudiciū face q2 filius hois ē · g° xp̄us ſ̄ naz huaz ē liber
vite 3c idē q̄ p̄us P̄ꝰ lib' dr ex hoc q̄ ē receptꝰ scripture Sʒ rec
p̄tꝰ dr aliq̄d ex p̄o in ali que i deo ee nō pt · g° lib' vite nō dr
aliq̄d increatū P̄ꝰ liber cū inportet quādā collectoz designat dismilitudinē
et differenciaz Sʒ in natura increata que ē simplicissima na diui
sitas inuer · g° liber ibi dici nō pt P̄ꝰ in quolʒ li° dct scripturā lib'
ab ipo libro Scripture aūt libri dnē figure quibꝰ cognoscimꝰ que i li°
scripta sunt et leguntur Ydee aūt quibꝰ deꝰ res cognoscit nō sunt aliud
q̄ diuina eēnā g° ipa natura increata liber dici nō pt Si dr q̄ ꝯpūs
i na diuina nō sit aliqua realis dra ē tn in aliq° dra ſ̄ rōm · Sʒ ꝯ qd
ē ſ̄ rōm solū ē in intctu nrō Si 1r dra quā liber requirit ē solum
ſ̄ rōm · oʒ q̄ sit tm in intctu nrō Liber vite et ita nō erit quid increatū
P̄ꝰ liber vite vr ee cognicio diuina de saluādis Cognicio aūt saluadorum

sub scia visionis continetur. Cum enim aia xpi omnia in vbo videat que deus co
gnoscat scia visionis vi^r et q im electorum cognoscat et omnes electos
go aia xpi liber vite d^r dici pt. et c^a e aliquid catu p° cca 7z d^r
h omnia liber vite glo. x nouum et vetus testamentu Sz h sut q creatu
go l. vi. d^r quid creatu p° liber vi^r ex h^c dici q e in eo aliq sc
ptu Scriptura aut aliq difformitez requit. vn et intelty in i sui pn
apio gpt sui puitatez gparat^r tabule in qua nil e scptu Sz dina
nata intio e purior et simplicior q intety in go no pt dici liber
p° liber e ad hoc ut i eo legat^r Sz no pt dici q dina na sit liber
ppt ipe in serpo legat utz p Augs q dt q no to d^r lib vite qz ali
q i se ipo legat ad h^c q cognoscat i se que pus negat sile n^c pt nescimit
dici liber qz aliq i eo legitur. n9 em pt lege aliq n vbi inue^r aliqua
difformitas sic i carta no scpta nil le^r gpt sui vniformitez go dina
na^r increata liber dici no pt p° a libo no accipit^r cognico de rebus
tamq a ca rerum s3 tamq a signo Sz i deo accipit^r scia de rebus no cu
signo s3 cu a signo ca. go lib vite dina cognico dici no pt. p° Alio°
mod e scie primum liber q inge Sz ol sapia d^r ee a deo tamq a ingro.
no go cu a libo p° alio° puta^r res i speclo q i lio Sz deus d^r spe
clm sapie vn gpt h^c q res omes reputant^r i ipo go no dz dici lib
p° ab vno lio origmali et qui tuscribut^r libri dnt Sz mentes huia
ne et angelice quoda° tusscribut^r a mete dina du ab ea cognitoz
de rebus accipiunt Si go mens dina liber vite d^r et mentes create
libri dici dnt 7c liber vite no sp dt q increatu p° lib vite vi^r
reputatoz vite 7 quada caliter ad vita hcere Sz h^c tm quet xo fm
q ho. qz i ipo sit i exeplari reputa^r ol vita gre 7 gle ut dem est
q i ipo sit i exeplari reputa^r ol vita gre 7 gle ut dem est
moys exo. xxv vade et fac omnia fm exeplar q t imo increatu e
Sile ipe nob vita promeruit. go ipe s q ho pt dici li. vi. Sz q e
q dt Augs i xx de ci. de. quedā vis e intell da dina qua fiet ut
cuicuiqz sua bona vl mala opa sua ad meoria reuocet^r que inimq
vis dina libri nome accipit Sz vis dina e q increatu go liber
vite d^r quid increatu p° Augs in eod dt q liber vite sit psciā dina
que falli no pt Sz psciā e q increatu go 7c Rx° dd q liber i di
mis dici no pt nisi methaice ut ipa reputao vite. liber vite di
cat^r Et s h^c sciam q vita dupl^r reputari pt. vno° ipa vita fm se
Alio° s q ab aliq9 participabilis e Vita aut s se ipaz reputari pt
dupl^r vno° p modu doctine que quid reputao maxie ptz ad au
ditu qui e maxie sensus disciplme ut d^r i primo de sensu 7 sensato. et h^c
mo lib vite d^r i quo gtme^r doctna de vita gsequnda et^c nouu
et vetus testamentu libri vite dnt Alio° p modu exeplaris et h q^d
reputao ptz ad visu 7c liber vite d^r ipe xs qui a i eo sic i exeplari
possumus aspicere qualr sit viuend ut puemamus ad vita etna Sic
aut nuc no agimus de lio vite Sz s q lib vite d^r reputao eoru
qui ad vita puemat qui dnt i lio vite gscripti s quada silinez
ad res huas In qualz em militie qe p gnidea reg^r alicuius gub
nat ad illa militimez n9 admitti^r n s gubnatis ordinatoz et illi
qui dnt admitti ad collegiu militis gscribut^r cu i9 militis gsortes
et ex illa gscripto° dicut^r primus militis i admittedos ul excludede ad
gsortiu illius militis sibi subiecte. Multi° aut que getissime gub
nat^r e collegiu ectie triphantis que ciuitas dei vo^r. i scripturis Et io
gscriptio illorum q ad ei9 societe sut admittedi sine reputao lib vite d^r
q pz ex mo loqndi i scripturis d^r em Luc x Gaudete qz noia vra

scripta sunt in celis. et in libro vite Ysa. 3. sanctus vocabitur quod omnis qui scriptus fuit
in vita in Jerusalem et Hebr. xii accessistis ad civitatem dei viventis Jerusalem celestem
et multorum milium angelorum frequentiam et ecclesiam primitivorum qui conscripti sunt
in celis oportet igitur ut similitudinem sequamur ut ex hac conscriptione dicatur ad vitam
ostendenda illa quia tali multitudini presentie quod deo soli convenit. Ipse autem non dicitur ab
aliquo creato cum sit res a nullo extrinseco ducta. Unde liber vite secundum quod nunc de
eo loquimur aliquid increatum dicit. Ad primum ergo et 2m patet responsio ex dictis. Loquitur
enim glosa et auctoritates inducte de libro vite secundum aliam acceptionem secundum quam dicitur exemplar
vincendi quo inspecto quilibet scire poterit in quo exemplari concordavit et in quo
discordavit. Ad 3m dicendum quod in illis que translative dicuntur de deo hoc est generaliter
observandum quod secundum nullam imperfectionem vel imperfectum in divinam predicationem assumuntur
et ideo auferendum est quicquid ad malitatem vel privationem vel temporalitatem pertinet. Quod autem
liber sit acceptus aliunde extrinseca impressione convenit libro materiali et temporalis et
denovo conscriptus et secundum hoc in divinam predicationem non venit. Ad 4m dicendum quod de
ratione libri est quod impleat [illegible] corporum que cognoscuntur per librum quia per
unum librum multorum cognitio traditur. Sed quod oporteat ad multorum cognitionem tra-
denda in ipso libro esse diversitatem hoc est ex defectu libri. Multo enim esset liber per-
fectior si per unum quod posset omnia edoceret que per multa edocuisset. Unde cum in deo
sit summa perfectio ipse talis liber est qui multa demonstrat per id quod est maxime
unum. Ad quintum dicendum quod hoc est ex defectu libri materialis quod littere in eo scripte differunt
a carta in qua scribuntur hoc enim ad eius corporeitatem pertinet ex qua contingit ut huius
non sit id quod habetur. et ideo in deo huiusmodi rationes rerum non differunt ab essentia eius
secundum rem sed secundum rationem tantum. Ad 6m dicendum quod quamvis diversitas inter scripturam et id in quo
scribitur sit in ratione tantum tamen representatio que complet rationem libri non est tantum in ratione
nostra sed in deo. et ideo liber vite secundum rem est in deo. Ad 7m dicendum quod liber vite ut di-
ctum est hic dicit deum qui dat vitam in hoc quod vita dicitur. quamvis autem anima Christi habeat
in se cognitionem salvandorum tamen ex hac cognitione non dicitur deus sed ex cogni-
tione increata que est ipse. Unde scientia anime Christi non potest dici liber vite secundum quod de eo
hic loquimur. Ad 8m patet responsio ex dictis. Ad nonum dicendum quod quamvis in deo non sit diver-
sitas sed summa puritas. tamen comparatur libro scripto et non tabule scripte sicut intellectus
noster. Intellectus enim noster secundum hoc comparatur tabule rase quod est in potentia ad omnes formas
intelligibiles et nulla earum sit in actu. Sed in intellectu divino sunt omnes forme
rerum in actu et omnes in eo sunt unum et ideo cum uniformitate stant ibi ratio scri-
pture. Ad decimum dicendum quod in libro vite et ipse deus legit et alii legere possunt
secundum quod eis datur. Nec Augustinus removere intendit quin deus in libro vite legat sed quod
hoc modo non legit ut cognoscat que prius nesciuit. Alii etiam in eo legere possunt
quamvis sit uniformis inquantum secundum unum et idem est ratio diversorum. Ad xi dicendum quod simili-
tudo rei est duplex. una que est exemplaris et hec est causa rei. Alia que est exempla-
ta. et est effectus et signum rei. Liber autem conformatur apud nos sicut illa
que est causata a rebus. et ideo ab eo accipitur cognitio de rebus non sicut a causa sed sicut
a signo. Sed scientia dei est causa rerum continens rerum similitudines exemplares. et ideo a
libro vite accipitur scientia sicut a causa et non sicut a signo. Ad 12m dicendum quod liber vi-
te est ipsa veritas increata et est similitudo veritatis create sicut liber creatus est
signum veritatis. Ad xiii dicendum quod in deo exemplar causa et efficiens conveniunt in idem
et ideo ex hoc exemplar causa potest dici liber. Ex hoc autem quod efficiens causa sapiens est
potest dici magister. Ad quartumdecimum dicendum quod representatio speculi in hoc differt a representatione
libri quod representatio speculi immediate refertur ad res. sed libri mediante cognitione. continentur
enim in libro figure que sunt signa vocum. que sunt signa intellectuum. que sunt
similitudines rerum. In speculo autem ipse rerum forme resultant. In deo autem resultat
utroque modo rerum species inquantum ipse cognoscit res et cognoscat se cognoscere
eas et ideo ratio speculi et ratio libri ibi inveniuntur. Ad quindecimum dicendum quod et mentes
sanctorum libri dici possunt ut Apocalypsis xx libri aperti sunt quod Augustinus exponit mentes

iustoꝝ nō pōt tū dici libri vite ꝑ modū ꝓprius dcm̄ ut ex dictꝭ pꝫ / Ad xvi dd q
licꝫ xp̄us ſ q ho ſit explat et ca vite aliquo nō tn̄ ſ q ho ē ca vite glie
p auctoitēz nc ē explat digens ad dadū vita vn ſ q ho p nō pt
dici liber vite Sequit qo lxi

Secundo querit vtrū liber vite dicat eēnat ul psonat i dinis Et vr q
psonat In ps em dr In capite libri scriptu ē glo. i. apud prem q est
caput mem Sꝫ ul licꝫ caput i dinis n qd lꝫ prim / qd aut lꝫ prim p t dr
i dinis / go lib vite dr psor P̄ sic vbū dt notica ex alio pcedetez sic et
lib. q scptuā libri a scriptoꝛe pcedit. ſ vbū rone sua dr psor i dinis. go
et liber vite Si d q vbū mptat pcessu realē. liber aut vite pcessuz
rōnis tn̄ Sꝫ q nos nō possumꝰ nomiare deū n ex hiis que apd deū sunt
nos sut Sꝫ sic apud nos vbū pcedt a platoꝛe realr et distinctū ab eo
Ita et liber a scriptoꝛe. go ead rone vtrūqꝫ mptabit i dinis distinctionē
realez P̄ vbū vocis magis distat a dicēte dicēte q vbū cordis Et adhuc
magis vbū scptuē qd ſtat vbū vocis Si go vbū diui qd sumt ad sili
tudinē vbi cordis ut Augꝰ dt realr distingvi a dicēte. mlto magis liber
qui scptuāz mptat P̄ id qd attbuit alicui oz q ei cueniat ſ oia que
sut de rone nois Sꝫ de rone libri nō solū ē q aliq reputtet ſ et
q ab aliquo scribat. go i dinis accipit noi libri ſ q ē ab alio et psor
dr P̄ sic de rone libri ē q legat ita q scbat Si ſ q scbit ē ab alio sim
q legit ē ad aliū. go de rone libri ē q sit ad aliū et ab alio Sꝫ q ex
pmit ab alio. ortū ab eo. go liber vite mptat relacōm origis et dr
psonat Sꝫ q ē q liber vite ē ipa dina pdestinao ut Augꝰ dt i li. de
ci. dei. et ut hēt i glo Apok xx Sꝫ pdestinao dr eēnat et mqꝫ psonat
go et liber. vr Reo dd q quida dixerūt q liber vite q liber vite qnqꝫ
dr psonat qnqꝫ eēnat Sim em q transfert i dina ex rone scptuē dr p
sonat. ſ hc em importat orignē ab alio ab eo. liber em nō n ab eo scbit
Si aut q mptat reputacōm eoꝝ que i libro scbūt dr eēnat Sꝫ ista disti
ctio nō vr ronalis qꝫ nomē aliq dem de deo nō dr psonat n de sui rōe
origine relatois mptat ſ hc q i dinaz pdicatōm venit In hiis aut que
transtatiue dicūt nō accipit metha ſ qcūqꝫ silirez ſ ſ qcenaz i illo
q ē de pp̄a rone rei cuiq nom transfert Sic nom leois i deo nō transfert
pp̄t qcēnacō que ē i sensilite ſ p quēaz i aliq pp̄etate leois Vn et lib
vite nō transfert ad dina ſ id qd ē qne om artificiato ſ ſ id qd est
pp̄rū libri mptū liber . Procede aut a scriptoꝛe quer libro nō mptū
ē liber ſ mptū ē artificiatū sic em et domꝰ ē ab artifice et cultella
a fabro Sꝫ reputao eoꝝ que scbūt in li ē de pp̄a rone libri mptū hꝫ
vn illi reputaciōe manere et si ab alio scptꝰ nō eēt. et quid liber ſ
nō eēt artificiatꝰ Vn pꝫ q liber nō transsumit ad dina ex hc q ab alio
scbit ſ ex hc q reputat ea que scbūt i li. et io cū reputao sit cōmis
toti trinitati. Lib in dinis nō dr psonat ſ eēnat tm̄ Ad pm̄ go dd q ea
que i dinis eēnat dicūt. aliꝗ q psonis supponūt Vn hc nom deꝰ qnqꝫ suppo
p psona patris. qnqꝫ p psoa filii ut cū dr deꝰ generans ul deꝰ genitꝰ Et ita
et lib dinus eēnat dicat tn̄ pt suppone p psoa filii et ſ hc dr hre caput
ul pnam in dinis Ad 2m dd q vbū ſ suaz roꝛ qua i dinis dr mptat ori
ginē ex alio ut i qne de vbo dcm̄ ē Liber aut nō importat orignē ex sua
rone ſ quā ad dina transfert et io nō ē sile Ad 3m dd q qmuis liber apd
nos realr pcedat a scptoꝛe sic vbū a platoꝛe. tn̄ ista pcessio nō mptat in
nomie libri ſ mptat i noie vbi Non em plꝰ mptat i noie libri pcessꝰ
a scriptore qm i nomē domꝰ pcessꝰ ab edificatore Ad 4m dd q io ita pc
cedēt si i rone libri eēt io vbi scripti. hc aut nō ē vm. vn io nō sequit

Ad quintum dicendum quod ratio illa [?] tenet in hiis que proprie dicuntur in divinis aut que metaphorice dicuntur. Sic
liber non oportet quod conveniat ei de quo predicatur secundum omnia que ei conveniunt proprie alias
oporteret quod deus qui dicitur metaphorice leo haberet ungulas et pilos. Ad sextum patet responsio
ex dictis et similiter ad septimum

Tercio queritur utrum liber vite appropietur filio. Et videtur quod non. Liber enim vite ad
vitam pertinet que attribuitur spiritui sancto in scriptura Johannis 6. Spiritus est qui vi-
vificat ergo et liber vite spiritui sancto appropiatur et non filio. Preterea primum in unoquoque potis-
simum est. Sed pater dicitur caput sive principium libri ut patet in psalmo In capite libri scriptum
est etc. ergo patri appropiari debet nomen libri. Preterea id in quo aliquid scribitur habet proprie rationem libri
Sed in memoria dicitur aliquid scribi ergo memoria habet rationem libri Sed memoria appropiatur patri
sicut intelligentia filio et voluntas spiritui sancto ergo liber vite debet patri appropiari. Preterea caput
libri pater est Sed in capite libri ut in psalmo habetur scribitur de filio ergo pater est liber
filii et ita patri debet appropiari. Sed contra est quod Augustinus dicit quod liber vite est presciencia dei Sed sciencia filio
appropiatur 1 ad Corinthios 1 Christum dei virtutem et dei sapientiam ergo et liber vite filio appropiatur
Preterea liber veritatem importat sicut speculum et imago et caracter et figura Sed omnia
ista filio appropiantur vel attribuuntur ergo et liber vite filio appropiari debet. Responsio dicendum quod appropi-
ari nichil aliud est quam commune trahere ad proprium Illud autem quod est commune toti trinitati
non potest trahi ad proprium alicuius persone ex hoc quod magis uni persone quam alii conveniat
hoc enim equalitati personarum repugnaret Sed ex hoc quod illud quod est commune maiorem habet
similitudinem ad id quod est proprium persone unius quam cum proprio alterius sicut bonitas habet
quandam convenienciam cum proprio spiritus sancti qui procedit ut amor. Est enim bonitas
obiectum amoris et similiter potencia patri quia potencia importat hoc quod est quoddam principium Patri autem
proprium est esse principium tocius divinitatis et eadem ratione sapiencia appropiatur filio quia habet conveni-
enciam cum proprio eius. procedit enim filius a patre ut verbum quod nominat processionem intellectus
Unde cum liber vite ad noticiam pertineat filio appropiari debet Ad primum ergo dicendum quod quamvis
vita appropietur spiritui sancto tamen vite cognitio appropiatur filio. hanc autem liber importat
vite importat. Ad secundum dicendum quod pater dicitur caput libri non quia habet rationem libri magis
conveniat quam filio sed quia filius cui appropiatur liber vite a patre oritur Ad tercium dicendum quod
non est inconveniens aliquid appropiari diversis personis ratione diversa. Sicut donum sapiencie appropi-
atur spiritui sancto inquantum est donum. Omnis enim doni principium est amor sed appropiatur filio inquantum
est sapiencia et similiter memoria appropiatur patri inquantum est principium intelligencie Sed autem quod est
quandam potenciam cognitivam appropiatur filio et hoc modo dicitur in memoria aliquid scribi et ideo memoria
potest habere rationem libri Unde et liber magis appropiatur filio quam patri. Ad quartum dicendum quod quam-
vis liber appropietur filio tamen et convenit patri cum sit commune non proprium. et ideo non est inconve-
niens si in patre aliquid scribi dicatur

Quarto queritur utrum liber vite sit idem quod predestinatio. Et videtur quod non Augustinus enim dicit
quod liber vite est predestinatio eorum quibus debetur vita eterna. Preterea attributa divina
per effectus eorum cognoscimus Sed idem est effectus predestinationis et libri vite scilicet
finalis gracia et gloria. ergo idem est predestinatio et liber vite. Preterea quandocumque dicitur metaphorice
in divinis oportet reduci ad aliquid proprie dictum Sed liber vite dicitur metaphorice in divinis ergo oportet
ad. aliquid proprie dictum reduci Sed non potest ad aliquid proprie dictum reduci quam ad predestinationem
ergo est idem. Sed contra liber dicitur ex eo quod in eo aliquid scribitur Sed ratio scripture ad prede-
stinationem non pertinet ergo predestinatio non est idem quod liber vite. Preterea liber de sui ratione nul-
lam causalitatem importat rerum eorum ad que dicitur predestinatio autem importat ergo non est idem
predestinatio cum libro vite. Responsio dicendum quod sicut ex dictis patet liber vite dicitur ad similitudinem scri-
pture per quam princeps civitatis dirigitur in admittendis vel excludendis a civitate sue
consorcio. Hec autem scriptura inter duas operaciones media invenitur. Sequitur enim delibera-
tionem principis qui eligit eos quos vult admittere ab hiis quos excludit
et precedit ipsam admissionem vel exclusionem. Scriptura autem predicta non est [illegible]
sive predestinatio. Ita et et liber vite nichil aliud esse videtur quam quedam conscriptio di-
ne [illegible] predestinationis in mente divina. Predestinando enim deus predestinat qui sunt ad
vitam glorie admittendi. huius autem predestinationis noticia semper apud deum manet. Et

hoc. q̄ ē cognoscit se p̄destinasse aliq̄s ē p̄destinatoꝝ suā i eo eē sc̄ptaꝫ q̄ i
Lº vite / liber aūt et p̄destinao format loq̄ndo nō sūt id ꝫ maliter
ē liber vite. ip̄a p̄destinatio sic dicim̄ q̄ liber iste male loq̄ndo ē doct
na apl̄i / q̄ doctina apl̄i in ipō sc̄pta ɔtinet. Et hͦ mō lº Auḡ tn̄ dicat
q̄ liber vite ē p̄destinao. vn̄ pꝫ r̄nº ad p̄mū Ad 2m dd' q̄ sp̄ūs eud' esse
q̄ liber vite ē p̄destinao. nō tn̄ eod' mō ꝫ p̄destinao respicit il
ctū respiciat liber vite et p̄destinao. nō tn̄ eod' mō ꝫ p̄destinao respicit il
lū effectū īmete. liber aut vite mediate p̄destinaōe. Sic et i aīa sūt reꝝ
silitudines īmete. ꝫ i libo ɔscribūt signa vocū que sūt note passionū i aīa
et ita liber mete ē signū rei Ad 3m dd' q̄ liber vite ad aliq̄ ɔp̄e dcm̄ i di-
m̄s reducit. hͦ aūt nō ē p̄destinao ꝫ p̄destinaoꝫ cognitō qua deꝯ aliquos
se p̄destinasse cognoscat Ad ea aūt que ɔt obiciūt nō eēt difficile r̄ndere

Quinto q̄rit / Vtrū lib' vite dicat' rex vite creatē ꝫ difficile r̄ndere
Et vr' q̄ꝯ q̄ ut dt Auḡ liber vite ē notitia dei ꝫ deꝯ sic cognoscit
vitā alienā. ita cognoscat suaꝫ g̊ lib' vite respicit etiā vitā cr̄atā. P̄ lib
vite ē reputao vite ꝫ nō vite creatē. p̄m̄ em̄ nō reputat 2m ꝫ eg̊
g̊ liber vite ē reputatiuꝯ vite creatē P̄ q̄d de plurib; dr̄ de vno per
p̄us et de alio p̄ posteriꝯ. dcm̄ simpl' intelligit' de eo q̄d p̄ p̄ꝯ dr̄ ꝫ vita
p̄ p̄us de deo dr̄ q̄m de creaturis q̄ eius vita q̄ vite ē origo ut ondit
dnoy̅s de. di. p. vi. c. g̊ cū i lº vite vita simpl' nomiat' dr̄ intelligi de vita
increata P̄ sic liber reputatoꝝ impicat et signat maxīe. cū lib' figuraꝝ q̄bꝫ
dam ɔputat ꝫ filiꝯ dr̄ figurā p̄ris heb' 2. g̊ et filiꝯ pt dici lib' rex
vite p̄ris. P̄ lib' dr̄ ēr eius q̄ i lº scribit' ꝫ i lº scribit' de filio Juxta
id p̄s' Jn capite lib' sc̄ptū ē. Vita aūt filij ē increata. g̊ liber vite pt
respice vitā increatā P̄ nō pt eē id liber. et tuꝯ ē liber rex eiusd' ꝫ
creatuā ē liber ēr dei. g̊ deꝯ nō pt dici lib' rex vite creature. g̊ restat
q̄ dicat' liber vite rex vite increatē P̄ sic lib' ad cognitoꝫ pꝫ ita
et v̄bū. ꝫ v̄bū p̄ p̄us ē dīne eēn̄e q̄m ipiꝯ creatue pt em̄ dicēdo se
dt omēm creatuaꝫ. g̊ et lib' vite p̄ p̄us respicit vitā increatā q̄ creatā ꝫ
ɔ ꝫ Auḡ lib' vite ē p̄destinao. p̄destinao aūt nō respicit n̄ creatuās. g̊
nͦ liber vite P̄ liber nō reputat aliq̄ n̄ p̄ aliq̄s figuās et silitudines ꝫ deꝯ
nō cognoscit se ipm̄ p̄ aliquas silitudines ꝫ p̄ eēn̄aꝫ suā. g̊ ipē nō ē lib' rex
suiptiꝯ R̄ꝫ dd' q̄ ex dictis pꝫ liber vite ē quedā ɔsc̄ptio p̄ quā dirigit' ɔsenꝯ
vita i vite collatōe. scdm̄ q̄ de aliq̄s p̄ordinatū eāt Et io vita ēr tuꝯ li
ber vite dr̄ duo hꝫ. vnū q̄ ē adsc̄pta p̄ collatoꝫ aliꝯ / Aliud ē q̄ ɔsē' ɔsē
p̄dm̄ p̄dictā dirigente i ip̄aꝫ / vtrūq̄ aūt deest vite increatē Vita em̄ glie
nō iest deo p̄ adsc̄ptoꝫ ꝫ p̄ nāꝫ. nͦ aliq̄ notitia vitā eius p̄cedit ꝫ ip̄a dei
vita p̄cedit ꝫ modū intelligēdi eēt ipiꝯ notitiā vn̄ lib' vite nō pt dici
ēr vite increatē dnē regni nō / scribit' i ppaone regni Ad p̄m̄ g̊ dd' q̄ nō
q̄lꝫ notitia dr̄ lib' vite ꝫ ia que ē de vita quā hituri sūt p̄destinati ut i
sequētib; v̄bis i auctoritē hri pt Ad 2m dd' q̄ v̄tute' aliq̄ ē silitudo eius
recipe / Duplex aūt ē silitudo vna que ē factiua rei sic que ē in intellectu
p̄ctico et p̄ modū huiꝯ silitudis. p̄m̄ pt reputare 2m / Alia aūt ē silitudo
accepta a re tuꝯ ē ꝫ p̄ hūc modū posteriꝯ reputat p̄m̄ et nō ɔuso / Ad 3m
dd' q̄ aliq̄ simpl' dcm̄ intelli' q̄nꝫ de eo q̄d p̄ p̄ꝯ dr̄ r̄on aliuiꝯ adiūcti
/ sic eēns in alio intell' acciñs et silit' vita r̄one eius q̄ adiungit' sc̄ꝫ liber
intell' de vita creata que p̄ p̄ꝯ vita dr̄ / Ad q̄rtū dd' q̄ figuā ɔputat
p̄ p̄ꝯ id tꝯ ē figuā quodāo ut p̄m̄. et q̄ figuā ꝫ imago deducit' .
ab exēplari sic a p̄nº ꝫ liber vite reputat vitaꝫ ut p̄ncipiatū ab ipso.
Deo aūt ɔpetit eē p̄ncipiū filij qui ē figuā p̄ris ꝫ nō ɔpetit vite eius
q̄ aliq̄ sit sp̄ūs p̄m̄ et io nō ē sile de vita et figuā Ad q̄ntū dd' q̄ id
intell' de filio ꝫm huāꝫ nāꝫ. Ad vi dd' q̄ et tn̄ reputat effectū. et ɔuso
ut ex dictis pꝫ. et ꝫ hͦ deꝯ pt dici lib' creature et ɔuso Ad vii dd' q̄ v̄bū

ita

etiaꝫ

non significatur ut patet per eius quod per verbum dicitur sic liber vite ponitur hic accipitur et ideo :-
Sexto queritur utrum liber vite dicatur respectu vite nature vel gratie. Non est simile
vius et videtur quod sic quia sicut vita glorie reputatur in dei notitia ita et vita na
ture sed dei notitia dicitur liber vite respectu vite glorie ergo et debet dici respectu vite nature
Preterea divina notitia continet omnia per modum vite quia ut dicitur Joh. 1. Quod factum est in ipso
vita erat. ergo debet dici liber vite respectu omnium et maxime viventium Preterea sicut ex divina
providentia aliquis preordinatur ad vitam glorie ita et ad vitam nature sed notitia preordi
nationis ad vitam glorie dicitur liber vite ut dictum est patet ergo et notitia preordinationis
ad vitam nature dici potest liber vite Preterea Apocalypsis 3 super illud Non delebo nomina eorum
de libro vite. dicit glossa. liber vite est divina notitia in qua constant omnia. ergo liber
vite dicitur respectu omnium et ita etiam respectu vite nature Preterea liber vite est notitia quedam
vite glorie sed non potest cognosci vita glorie nisi cognoscatur vita nature. Preterea nomen
vite translatum est a vita nature ad vitam glorie. sed verius dicitur aliquid de eo quod proprie dicitur
quam de eo quod ad hoc transsumitur. ergo liber vite magis respicit vitam nature quam vitam
glorie Preterea id quod est permanentius et communius est nobilius sed vita nature est permanentior
et communior quam vita glorie vel gratie et quia vita nature semper ad vitam glorie vel gratie supponitur
continuatur. ergo vita nature est nobilior quam vita gratie vel glorie. ergo liber vite magis re
spicit vitam nature quam vitam glorie vel gratie Sed contra liber vite est quidam modus predestinatio
nis ut dicit Augustinus Sed predestinatio non est de vita nature ergo nec liber vite Preterea liber vite
est de illa vita que inmerite a deo datur sed vita nature datur a deo mediantibus causis
naturalibus ergo liber vite non est de vita nature. Responsio dicendum quod liber vite est quedam
notitia dirigens datorem vite in vite collatione ut dictum est supra In collatione
autem aliqua non indigemus directione nisi propter hoc quod oportet discernere eos quibus dandum
est ab eis quibus dandum non est Unde liber vite non est nisi respectu illius vite que cum
electione datur / vita autem naturalis sicut et alia bona naturalia communiter omnibus datur
secundum quod unusquisque est capax et ideo respectu vite nature non est liber vite sed solum respectu illius
vite que secundum propositum dei eligentis quibusdam datur et quibusdam non datur Ad primum ergo
dicendum quod quamvis vita nature reputetur in dei voluntate sicut et vita glorie non tamen noti
tia vite nature habet rationem,, vite,libri sicut notitia vite glorie ratione predicta Ad
2m dicendum quod liber vite non dicitur liber qui vivit sed liber qui est de vita ad quam
aliqui secundum electionem preordinantur qui sunt conscripti in libro Ad 3m dicendum quod providentia
dei vitam aliquis providet ut debitum,, rerum,, nature. sed vitam glorie non providet nisi ex
beneplacito sue voluntatis / et ideo vitam nature dat omnibus qui capere possunt Non autem
vitam glorie. et propter hoc non est aliquis liber vite nature sicut est liber vite glorie Ad 4m dicendum
quod glossa illa non est intellicenda hoc modo quod omnia constent vel contineantur in libro vite sed quia
omnia que in eo scripta sunt constant vel firma sunt Ad quintum dicendum quod liber vite non solum
importat notitiam respectu vite glorie sed etiam quandam electionem Non autem respectu vite nature
ut dictum est Ad 6m dicendum quod vita glorie est minus nota nobis quam vita nature et ideo ex
vita nature devenimus in cognitionem vite glorie. et similiter ex vita nature gloriam vite nomina
mus quamvis vita glorie prius habeat de ratione vite sicut ex hiis que sunt apud nos. nomi
namus deum Unde non oportet quod nomine vite intelligatur de vita nature quam simpliciter proferetur
Ad 7m dicendum quod vita glorie quantum est in se. est permanentior quam vita nature. quia per vitam
glorie vita nature stabilitur Sed partialiter vita nature est permanentior quam vita gratie in quantum
in statu viatoris est propinquior vincta cui semper cessationem suam debetur vita nature non autem vita glorie
Communior autem est quodammodo vita nature et quodammodo non Dicitur enim de quodammodo aliquid
commune Uno per consecutionem vel predestinationem predicationem. quam scilicet aliquid unum invenitur
in multis secundum unam rationem et hoc id quod est communius non est nobilius sed imperfectius sicut animal homine
et hoc modo vita nature est communior quam glorie Alio per modum cause sicut causa una
numero manens ad plures effectus se extendit et sic id quod est communius ut gubernatio
civitatis quam gubernatio familie est nobilius. hoc autem modo vita nature non est communior :-
Septimo queritur utrum liber vite dicatur simpliciter respectu vite gratie. quam vita glorie
Et videtur quod sic quia quod est in effectu nobilius invenitur in causa utique per dyonisium in libro de
divinis nominibus Sed gloria est effectus gratie. ergo vita gratie est nobilior quam vita glorie

go lib vite principalis respicit vitā glie grē qm̄ vitā glie p̄ Liber vite est
queda p̄destinaō ē g̃nit̄ pparatō grē et
queda p̄destinaō cōscriptio ut dcm̄ ē sup̄ Sz p̄destinaō ē g̃nit̄ pparatō grē et
glie. go et lib vite vtraqz vitā respicit. q̄ conc̄ p̄. per librū vite aliq̄ desi
gnatur ut ciues illius ciuitatis i qua ē vita Sz sic p vitā glie aliq̄ efficiunt
ciues Ierlm̄ celestis ita p vitā grē aliq̄ efficiunt ciues ecclie militantis. go lib vi
te respicit vitā grē sic et glie p̄ ut̄ de plurib9 dr̄ dcm̄ simpr intelligr de eo
de quo ffius dr̄ Sz vita grē ē pior vita glie go cū dr̄ liber vite intelr de vita
grē Sz ot̄ Ille q̄ hz p̄ntez iusticiā simpr hz vitā grē Non aūt dr̄ simpr scriptus
i lio vite s̄ scdm̄ q̄ quid. s. q̄ p̄ntez iusticiā. go lib vite nō respicit simpr vi
tā grē. p̄ finis ē nobilior his que sūt ad fine Sz vita glie ē finis grē
go ē nobilior go simpr dicta vita intelr de vita glie / Rco dd q lib vite si
gnat quadā cōscriptioz aliquoꝝ ad vitā obtinēdaz q̄ quoddā p̄miū et q̄ posses
siom quadā Ad hoc em̄ homines cōsueuerūt cōscribi Illud aūt q̄p̄e dr̄ hri
ut possesio q̄ hetur ad nutū et h̄ ē id i quo n̄m defectū patr̄ Vn̄ p. dicit
in p̄no mete q̄ scia que ē de deo nō ē hūa possio s̄ dīna. q̄ solus deus pfecte
se ipm̄ cognoscit. hō aūt ad cognoscēd ipm̄ defectus incurrit. et iō tūc vita
hetr ut possio qn̄ p vitā oīs defectus vite oppositus excludr̄. hoc aūt fit vita
glie in qua oīs mors et corpalis et spūalis penitus absorbebitr̄. ut nc et re
maneat potēa moriēdi Nō aūt vita grē. et iō lib vite nō respicit simpr
vitā grē s̄ vitā glie tm̄ Ad p̄mū go dd q queda cue sūt nobilioes his q̄=
rū sunt cue sic efficiens formal et final. ꝛ iō q ē i talib cauā nobilius est
in eis magis q̄ in his quoꝝ sūt cause Sz mā ē imperfectior eo cuius ē cā
et iō aliq̄ ē i mā min9 nobilitr̄ q̄ sit i mato In mā em̄ ē incōplete ꝛ in
potēa et i mato ē actu. Omis aūt dispō que pparat subiēm ad aliq̄ formaz
vl pfectōz recipiēdā reducitr̄ ad cām materialez. et hoc mō grā ē causa glie et
iō vita ē nobilior i glia q̄ in grā Ad 2m dd q p̄destinaō nō respicit
grām n̄ s̄ q ordinatr̄ ad gliaz Vn̄ ee p̄destinatū nō conuet n̄ his qui
hnt finalez grāz quā seqr̄ glia Ad 3m dd q q̄uis illi q hnt vitā grē
sint ciues ecclie militātis. tn̄ status ecclie militātis nō ē status i quo vita
plene heatr̄ cū adhuc remaneat potēa ad morte et iō rev h9 nō dr̄
liber vite Ad 4m dd q q̄uis vita grē sit pior i vita gn̄aōis q̄ vita glie
tn̄ vita glie ē pior s̄ viaz pfectōis ut finis his que sūt ad finem

Octauo quitr̄ Utrū possit dici lib morte sic dr̄ liber vite Et vr̄ q̄
Luc x sup id Gaudete qm̄ noīa vr̄a scripta sūt in celis dr̄ glo. Si quis
celestia siue terrestria opa gesserit p h̄ q̄ lr̄is aduotatus apud dei memori= *als litteris*
am etnatr̄ ē affixus Sz sic p opa celestia que sūt opa iustie aliq̄s ordinatr̄ ad
vitā. Ita p opa terestria que sūt opa pcti ordinatr̄ ad morte. go sic i deo
ē cōscriptio ordinata ad morte. go sic i deo dr̄ lib vite ita et lib mortis *ad vitā ita et est ibi cōscriptio ordinata*
p̄ Liber vite in deo por̄ q̄tū apud se cōscriptos hz quos ad etna p̄mia pparauit
ad similitudinez ciuis cōscriptos s̄ q pinceps terrenus cōscriptos hz eos quos ad aliquas
dignitates determinat. Sz sic pinceps ciuitatis hz descriptas dignitates et p̄mia Ita
et penas et supplicia. go et simile apud deū dz poni lib mortis p̄ sic deus
cognoscit p̄destinatōz suā qua alios pparauit ad vitā ita cognoscit reprobatōz
suā qua alios pparauit ad morte Sz ipā noticia quā deus hz de sua p̄desti
natōe dr̄ lib vite ut dcm̄ ē. go et noticia reprobatōis dz dici lib mortis / Sz
q̄ s̄ dyo⁹ li. de di. no. i p̄n⁹ de dīnis nō ē audēdū aliq̄ dicere n̄ q ē p auctori
tate sacre scripture introductū Sz lib mortis nō inuenitr̄ i scriptura dici deo sic
liber vite. go nō debemus ponere librū mortis / Rco dd q de deo q i lio scriptū
hetr̄ hz aliq̄ aliaz noticiaz spālius pulegiatā Vnde et i° illoꝝ scitorꝝ a deo
lib dicta dz de quib9 aliquā spālez noticiā spālius hz Est aūt i deo duplex
cognitō scz simplicis noticie scia et scia approbatōis Scia simplicis noticie

tois e omnibus et bonis et malis Scia aut approbatoris e bonorum tm et io bona hnt
aliqm privilegiata cognitoe i deo p aliis rone cuius in libro ascribi dnr. no aut
mala et io no dr liber mortis sit dr liber vite Ad primum go dd q quida opa
celestia exponunt de opibus contemplative vite Opa aut terrestria de opibus a=
ctive vite P utraq enim als ascribunt ad vita no ad morte et ita utraq co=
ptio ad librum vite ptz et nent ad librum mortis Quida vo p opa terrestria i=
telligunt opa pcti p que aliquis pse loquendo ordinetur ad morte tm per
accns als ordinatur ad vita inquantum scz als post pctm resurgit cautior et humilior
vel pt dici et melius q cu dr aliqs p aliu cognosci hc pt intelligi dupr uno
ut ipso designet causam cognitois ex pte cognoscentis et sic no pt intelligi i pposito
q opa que qs facit bona ul mala no sunt causa neq divine psciencie ul pdestina=
tionis neq reprobatois eterne Alio ut designet causam ex pte cogniti et sic intelligitur i pposito
sito dr enim ee als denotatus apud dei memoria p opa que gessit no q huius opa
sint causa quare deus cognoscat Sz quia deus cognoscit q p huius opa als tituus
e mortis ul vite. Vn pz q glo. ia no loquitur de ascriptione que ptz ad libru
vite que e ex pte dei Ad 2m dd q aliqui ascribunt i libro ut ppetuo i noticia
maneat Illi aut qui puniuntur p penas ipas exterminantur a noticia hoim et io
no ascribuntur n forte ad tempus quousq eis plena infligatur Sz illi q deputantur
ad dignitates et prima ascribuntur simpr ul qui i ppetua memoria habeantur Ad 3m
dd q de reprobis deus no hz noticiam privilegiata sicut de pdestinatis et io no est :–

Questio est de cognitione angelorum
Et quitur primo Utru angeli videat deu p essenciam Et vr q no Iohis
.i. Deu nemo vidit unqua Sup quo dt Cris sz nec ipse dico celestes
cene ipi de cherubin et seraphim ipm ut est unqua vide potu= ⟨:simile⟩
erunt Sz quicunq videt deu p essenciam vidt ipm ut e go anl no vidt deum
p essenciam P Exo. 33. sup id Loquebatur dns facie ad faciem etc dt glo. Substaz dei
nec hoim nec angelorum quisq sicut e unq vide potuit et ad q pus P sz Angl
desiderium e rei no habite Sz angeli desiderat i deu respicere ut dr 1 pe 1. go
Angeli dni essenciam no videt P Cris sup Johanem dt ipm q e deus no solu
pphete sz nec angeli aut archangeli vide potuerunt et id q pus q ipm
q e deus e essencia dei P Ome quod videtur ab intellectu p aliq forma videtur
Si go intellectus vidt essenciam dei oz q p aliq forma eam videat Sz no pt ipam
vide p ipam divinam essenciam qua forma qua intellectus intelligit facit cu intellectu in
actu et e actus eius et sic oz q ex ea et intellectu efficiatur unu qd no pt dici de
divina essencia que no pt venire ut ps in constitucione alicuius. go oz q angelus in=
telligens deu videat cu mediante aliqua alia forma et sic no vidt cu p essenciam
P intellectus dz ee pportionatus intelligibili cu intelligibile sit pfectio intelligentis
Sz na pt ee pportio int essenciam divinam et intellectum angelicum q in infinitum distat
et illinc na e pportio. go no pt deu angelus p essenciam vide P nullus assilatur
alicui n sz similitudinem eius receptam i ipso Sz intellectus anli cognoscentis de
in assilatur ei cu ois cognitio sit p assilacoem go oz q cognoscat cu p similitudinem
et no p essenciam P Quicunq aliqd p essenciam cognoscit. cognoscit de eo quid est
Sz ut pz p dyonisium et damascenum de deo no pt sciri quid e sz quid no e go nus intel=
lectus pt vide deu p essenciam P Sic dt dyonisius i epla ad Gaium In deo tenebre
describuntur ppt supabundantiam eius claritatis. Propter hc q absconditur omni lumini et oc=
cultatur omni cognitioni Sz claritas divina no solu excedit intellectum nrm sz et
angelorum. go eorum cognitioni claritas divine essencie absconditur P dyonisius sic arguit i
pmo capio de di. no. Ois cognitio e existentium Sz deus no e existens sz supexistens go
no pt cognosci n supessenciali cognitione que e cognitio divina P dt dyonisius i epla ad
Gaium Si qs videns deu intellexit q vidit no ipm vidit sz aliqd eorum que sunt
eius go deus p essenciam a nullo intellectu creato videri pt P quanto visus e fortior. tanto
aliqd magis remotum vide pt. go infinite distans videri no pt nisi a visu
infinite virtutis Sz essencia divina i infinitum distat ab omni intellectu creato Cu go
omnis intellectus creatus sit finite virtutis et nullus intellectus creatus potest vide deu p essenciam

Praeterea ad cognitionem qualiter requiritur iudicium Sed iudicium non est nisi superioris de inferiori Cum
ergo non intellectus sit superior divina essentia neque intellectus creatus datus deum per essentiam videre potest
Praeterea ut Boecius dicit Iudicium est actus iudicantis ergo iudicatum se habet ad iudicium ut pas-
sivum Sed divina essentia non potest se habere ut passivum ex eiusque intellectu creati ergo intel-
lectus creatus deum per essentiam videre non potest Praeterea id quod per essentiam videtur ab intellectu atti-
gitur Sed non potest attingere ad id quod in infinitum distat ab ipso ergo intellectus angeli
non potest videre essentiam dei que in infinitum distat ab eo Sed contra est quod dicitur Math xviii Con
Angeli eorum semper vident faciem patris Faciem eius videre patris est videre essentiam dei ergo
angeli vident deum per essentiam Praeterea angeli beati hic non modo vident deum sicut nobis promittitur
in statu beatitudinis Sed nos videbimus deum per essentiam ut patet per id i Johannis 3 videbimus
eum sicuti est ergo et angeli vident deum per essentiam Praeterea Angeli cognoscunt eum a quo
facti sunt Sed ipsa essentia divina est causa angelorum ergo essentiam dei vident Praeterea omne quod
videtur videtur per essentiam suam vel per similitudinem Sed in deo non est aliud similitudo et essentia
quia quicquid est in deo deus est ergo cum angeli deum videant vident eum per essentiam suam
Praeterea intellectus est fortior in cognoscendo quam affectus in diligendo Unde dicit Augustinus praecedit intellectus
sequitur tardus aut nullus affectus Sed angeli diligunt divinam essentiam ergo multo magis vident
eam Respondeo dicendum quod circa hanc quaestionem quidam erraverunt dicentes deum per essentiam a nullo umquam Ro
intellectu creato videri posse attendentes distantiam que est inter intellectum creatum et divinam
essentiam Sed hoc positio sustineri non potest cum sit heretica Constat enim quod cuiuslibet intellectualis
creature beatitudo consistit in sua perfectissima operatione Illud autem quod est supremum in qualibet
creatura rationali est intellectus Unde oportet quod beatitudo cuiuslibet creature rationalis in nobilissima
visione consistat Nobilitas autem intellective visionis est ex nobilitate intelligibilis sicut et dicitur
per x ethicorum quod perfectissima operatio visus est visus bene dispositi ad pulcherrimum eorum
que cadunt sub visu Si ergo creatura rationalis in sua perfectissima visione non per-
venit ad videndum divinam essentiam beatitudo eius non erit deus ipse sed aliquid sub deo quod
esse non potest quia ultima perfectio cuiuslibet rei est cum pertingit ad suum principium Ipse autem deus
omnium creaturarum rationalium immediate conditor ut fides nostra tenet Unde oportet secundum fidem quod omnis
creatura rationalis que ad beatitudinem pervenit deum per essentiam videat Sed oportet intelligere
quis sit modus videndi deum per essentiam In omni siquidem visione oportet ponere aliquid quo modus videndi deum per essentiam
videns visum videat et hoc est vel essentia ipsius visi sicut cum deus cognoscit se ipsum
vel similitudo eius sicut cum homo videt lapidem et hoc ideo quia ex intelligente et intellecto
oportet aliquid in intelligendo fieri unum Non autem potest dici quod essentia dei videatur ab aliquo
intellectu creato per aliquam similitudinem In omni enim cognitione que est per similitudinem modus
cognitionis est secundum convenientiam similitudinis ad id cuius est similitudo Et dico convenientiam secundum repraesentationem
sicut species in anima convenit cum re que est extra animam non secundum esse naturale Et ideo si similitudo defi-
ciat a repraesentatione speciei non autem a repraesentatione generis cognoscetur res illa secundum rationem
generis non secundum rationem speciei Si autem deficeret etiam a repraesentatione generis repraesentaret autem secundum
quamcumque analogiam tantum tunc nec etiam secundum rationem generis cognosceretur Sic cognoscerem
substantiam per similitudinem accidentis Omnis autem similitudo divine essentie in intellectu recepta non
potest habere aliquam convenientiam cum essentia divina nisi analogie tantum et ideo cognitio que esset
per talem similitudinem non esset ipsius dei per essentiam sed multo imperfectior quam si cognosceretur
substantia per similitudinem accidentis et ideo illi qui dicebant quod deus per essentiam non videtur di-
cebant quod videtur quidam fulgor divine essentie Intelligendo per fulgorem illam similitudinem
Lucis increate per quam deum videri ponebant deficientem tamen a repraesentatione divine essen-
tie sicut deficit Lux recepta in pupilla a claritate que est in sole Unde non potest defigi
acies videntis in ipsam solis claritatem sed videtur inspicere quosdam fulgores Restat
ergo ut illud quo intellectus creatus deum per essentiam videt sit divina essentia Non autem
oportet quod ipsa divina essentia fiat forma ipsius intellectus sed quod se habeat ad ipsum ut forma
ut sic ex forma que est pars rei efficitur unum ens actu Ita licet dissimili modo ex essentia
divina et intellectu creato fit unum in intelligendo dum intellectus intelligit et essentia divina
per se ipsam intelligitur Qualiter autem essentia separata possit coniungi intellectui ut forma nota
sic ostendit commentator in 3o de anima, quotiens in aliquo receptibili recipiuntur duo
quorum unum est altero perfectius proportio perfectioris ad minus perfectum est sicut proportio forme ad

sum pfectibile. sic lux e pfectio coloris qn ambo recipiunt in diaphano et io cu intel
lectus creatus qui inest sube create sit imperfectior diuina eentia ad illu intellectu quodammodo ut forma Et hoc exemplum aliquale in rebus naturalibus
diuina eenã ad illu intctu quodao ut forma Et hg exm aliqle in rebg nalibg
inveniri pt Res em pse subsistens no pt fieri alicuius mae forma si in ea aliqd
de matia inveniatur. sic lapis no pt ee alicuius mae forma Sz res pse subsistens
que mã caret. pt ee fora mae sic de aia pz Et silr quodao eenã diuina que est
actus purus cum ipius heat ee omo distinctu ab intctu efficiatur tn ei. et forma i intel
ligendo Et io dr magr i 2a distinctione 4i snarum q vnio corporis ad aiaz ronale
e quodao exm bte vnionis ad deu spus ronalis Ad pm go dd q cu dr hoc vi
ut e pt intelligi dupt Vno ut modus quo res visa e cadat sub visioe. hoc
e dictu ut videa in re visa ipe modus quo res e. et hoc mo deus ut e ab an
gelis videtur et videbitur a btis qz videbunt eenaz eius hre illu modu quez
pdictus determinet visionem videntis ut sz talis sit modus visionis ipius qualis e
modus eene rei vise et a nullo intctu creato pt deus videri ut est. qz impossibile
e ut modus visionis intctus creati sit ita sublimis sic modus quo deus e Et hoc mo
intelligendo e vbu Cris Et silr dd e ad 2m et 3m Ad qrtu dd q forma q
e pt rei i eendo sz q se heat hoc mo in intelligendo sic forma que e pt rei i
eendo Ad qntu dd q ad cognitioz no requitur assilatio nisi ppt hoc ut cogno
scens aliquo cognito vniatur, Perfectior aut e vnio qua vnitur ipa res p een
ciã suã intellectui qm si vniretur p silinez suã Et io qz eenã diuina vnitur
intctui angeli ut forma. no requitur q ad eã cognoscendã aliq eius silire
informet qua mete cognoscat Ad 6m dd q pportio dupe loquendo ml aliud
e qm hitudo qntitatis ad qntitate. sic q vna sit equalis alti in duplo ul tripla
Et exinde translatu e nome pportionis ut hitudo cuiuslz rei ad rez altaz ppor
tio nomet. sic dr mã ee pportionata forme inqtu se hz ad foraz ut mã
eius no gsideata aliqua habitune qntitatis Et silr intctus creatus e pportiona
tus ad videndu diuinaz eenaz inqtu se hz ad ipaz quodao ut ad forma intel
ligibilez qmuis sz qntitatez vtutis nulla possit ee pportio ppt distantia infinita
Ad 7m dd q auctoritas ista dyonisii et damasceni intelligenda e de visioe vie
qua intctus viatoris vidz deu p aliq forma. qz ista forma deficit a repnta
tione diuine eene et io no pt videri sz tm cognoscitur q deus e sup id qd de
ipo intctui repntatur. Vn id qd e remanz occultu 7 h nobilissimus modus
cognitionis ad que puenire possumus i via Et io de deo no pt sciri quid est
sz quid no e Sz ipa diuina eenã sufficit repntat se ipaz. 7 io qn fit intctui
ut forma de ipo deo videtur. no solu quid no e. sz et quid e Ad 8m dd q
diuina claritas intctum viatoris excedit quantu ad duo Excedit em ipaz qtuz
ad vtute intctiuã 7 ex hoc sequitur q no sit tanta pfectio visionis nec tanta e pfectio
eene sue. qz efficatia actionis. mesuratur sz vtute agentis Excedit et foraz
qua intctus nr nunc intelligit. et io deus nunc p eenaz no videtur ut ex dictis
pz Sz i visioe bta deus excedet quidem vtute intctus nri Vn no ita pfecte
videbitur sic pfecte e Non aut excedet foraz qua videbitur sz eenaz suaz Et
io ipm q e deus videbitur Ad nonu dd q visio dyonisii ptendit de cognitione
vie que e p foraz exutu creaturarum 7 io no pt pertingere ad id qd e sup exns
hoc aut no erit i visioe patrie. et io ro eius no e ad ppositu Ad decimu dd q
Auctoritas ista dyonisii intelligenda e de vision vie qua cognoscitur deus p aliqua
formã creatã et hoc rone ia dicta Ad vndecim dd q io oz ee maiore effica
ciã visus ad hoc q a remotori videat, qz pona passiua e visus Pona aut passiva
quanto e pfectior tanto pt moueri a minori sic ego pona actiua quanto e pfectior ta
to magis pt mouere. qnto em magis e calefactibile tanto a minori calefit, qnto

aut aliqd a remotiori videtur tanto sub minori angulo videtur et ita minus est quod ad
visum de visibili pervenit Sed si equalis forma pervenit a propinquo et remoto
non magis videtur propinquum quam remotum. Ipse autem deus cum sit in infinitum distat
ab intellectu angelico tamen tota essentia sua intellectui coniungitur et ideo non est simile Ad
duodecimum dicendum quod duplex est iudicium unum quo iudicamus qualiter res esse debeat et hoc
iudicium non est nisi superioris de inferiori Aliud est quo iudicatur qualiter sit res et ad
hoc iudicium potest esse et de superiori et de equali Non enim minus possumus iudicare de
rege an stet vel sedeat quam de rustico et tale iudicium est in cognitione Ad decimum dicendum quod
iudicium non est actio que egreditur ab agente in rem exteriorem que per eam transmutetur
sed est operatio quedam in ipso operante consistens ut perfectio ipsius et ideo non oportet quod id de quo
iudicat intellectus vel sensus sit ut passum ipsius per modum passi sufficitur immo magis sen-
sibile et intelligibile de quo est iudicium se habet ad intellectum et sensum ut agens in ipsum
sentire vel intelligere pati quoddam est. Ad xiii dicendum quod intellectus creatus nunquam pertingit
ad essentiam divinam ut sit eiusdem nature cum ea pertingit tamen ad ipsam ut ad formam intelli:-
Secundo queritur utrum intellectus angeli vel hominis beati essentiam divinam comprehendat ~ intelligibilem;
Et videtur quod sic Simplex enim si videtur totum videtur Sed essentia divina est
simplex ergo cum angelus beatus eam videat totam videt et sic comprehendit Si dicatur quod licet vi-
deatur tota sed tamen non totaliter Sed contra totaliter dicit quendam modum Sed omnis modus divine
essentie est ipsa met essentia. ergo si videbitur ipsa essentia tota videtur totaliter Praeterea efficacia
actionis mensuratur secundum formam que est principium agendi ex parte ipsius agentis sicut de calore
et de calefactione patet Sed forma qua intellectus intelligit est principium intellectualis visionis
ergo tanta erit efficacia intellectus videntis deum quanta est perfectio essentie divine ergo compre-
hendit ipsam Praeterea sicut per demonstrationem scire est perfectissimus modus intelligenda complexa
ita scire quid est perfectissimus modus cognoscendi incomplexa Sed omne complexum quod
scitur per demonstrationem comprehenditur ergo ~~et~~ omne id de quo scitur quid est comprehenditur Sed
illi qui vident deum per essentiam sciunt de eo quid est cum nihil aliud sit scire quid est quam
scire essentiam rei ergo comprehendunt angeli essentiam divinam Praeterea philip. 3 dicitur Sequor autem
si quo modo comprehendam etc. Sed deus perfecte comprehendit apostolum ergo et apostolus ad hoc
tendebat quod perfecte comprehenderet deum Praeterea glo. ibidem dicit ut comprehendam id est ut cognoscam
que sit immensitas dei que omnem intellectum excedit Sed non est incomprehensibilis
nisi ratione immensitatis ergo beati perfecte comprehendunt divinam essentiam Sed contra est quod Ambrosius dicit
super Lucam que in deo habitat plenitudinem bonitatis nemo complectitur nemo men- oppinio
te aut oculis comprehendit Praeterea Augustinus dicit in libro de videndo deum dei plenitudinem non
solum oculis corporis sed nec mente aliquis aliquando comprehendit Praeterea sicut Augustinus in eodem libro illud
comprehenditur cuius fines circumspici possunt Sed de deo hoc est impossibile cum sit infinitus Responsio
non potest comprehendi Responsio dicendum quod id proprie dicitur comprehendi ab aliquo quod ab eo includitur Dicitur
enim comprehendere quasi simul ex omnibus partibus apprehendere potest quod est undique inclusum
habere Quod autem includitur ab aliquo non excedit includens sed est minus includente vel
saltem equale. hec autem ad quantitatem pertinent Unde sicut duplex quantitas est duplex
modus comprehensionis scilicet secundum quantitatem dimensivam et virtualem Secundum dimensivam
quidem ut dolium comprehendit vinum Secundum virtutem autem ut materia dicitur comprehendere
formam quando nihil materie remanet imperfectum a forma. et per hunc modum dicitur ali-
qua vis cognitiva comprehendere suum cognitum in quantum scilicet cognitum perfecte substat
cognitioni eius Tunc autem a comprehensione deficit quando cognitum cognitionem exce-
dit. hic autem excessus diversimode in duabus potentiis considerandus est In potentiis
autem sensitivis obiectum comparatur ad potentias non solum secundum quantitatem virtualem sed et secundum
quantitatem dimensivam eo quod sensibilia movent sensum ut posita in magnitudine existente
non solum ex vi qualitatis propriorum sensibilium sed et secundum quantitatem dimensivam utpote de sensibilibus
communibus. Unde comprehensio sensus potest impediri dupliciter Uno excessu sensibilis secundum quantitatem
virtualem sicut impeditur oculus a comprehensione solis quia virtus claritatis solis qua est visi-
bilis excedit proportionem virtutis visive que est in oculo Alio propter excessum quantitatis
dimensive sicut impeditur oculus ne comprehendat totam molem terre sed partem eius

Ad 3m dd q rō 1a pcedit qn fora q ē pūm actionis agētis cungit ~~ꝯ totū modū suū qd~~
~~necē ē i ab̄s formis n̄ subsistentib; q̄ ee ē ice Sz dina ecēna q̄uis quadaō sit ut fora int̄ lcq~~
~~q tn̄ n̄ capit ab intētu n̄ ꝯ modū intell' i capacitatē q2 actio n̄ ē tm̄ fore ꝯz ꝯ agentis ideo n̄~~
~~pt ee ita pfcta actio sicut est pfcta fora q ē pūm actionis cu sit defcta ex pte agentis~~

videt et ptem nō ut in ipō impedito nō accidebat Sil' eni omēs solis ptes
videt' a nobis ꝫ nō pfctē sit visibilis ē Ad intctū aūt cpat' intelligile pati
dēs quid et ꝯ q̄ntitez dimēsiua ul' v̄tualē Inquntu intcty a ſſu accipit Vn
q aliq eius ē in intctu et aliq ext' intellectu Per se aūt nō cpat' ad
gano corporali ꝫ pse cpat' ad ypm so ꝯ q̄ntitez v̄tualez Et io i hijs qe
pse intelliguntur sine cuntōe ad ſſm nō impe' cphēsio intcty insipptere
excessū q̄ntitate v̄tual' qn sz id qd intel' bz modu intelligēdi pfcatore
q̄ sit mody quo intcty intelligit Sic si aliquis cognoscat hac geluoz
Triangulū hz tres angulos equales duobz rctis p pbabliez rōm ut po
te p auctoitez ul' quia ita cunit d2/ nō cphedit ipaz nō q vna ptez
eius ignoret alia scita. ꝫ q2 ista cp ē sciblis p demcatoz ad quā cogno
ſccs nō du puet' 7 io nō cphendit ipaz q2 nō stat pfctē sub cognicōe
eius Constat aūt q in intctu Angeli pcipue quātuz ad visioz diuaz
nō ht locū q̄ntitas dimēsiua 7 io csidcāda ē i equalis ul' excessy ꝯ
q̄ntitatē v̄tualez tm/ Vtus aūt diue ecēne qua ē intelligi' exceedit intctm
angelicū et omēz intctū ocatū ꝯ hc q ē cōfsatus Vitas eni diue
ecēne qua cognoscit' ē exceedit lumē cuiz intcty c̄ati qui cognoscatē est
Et io impole ē q ab intcty ocaty diuaz ecēnaz cphēdat. nō q2 ptez
aliquā eius ignoret ꝫ q2 ad pfcm modū cognicōis ipius ptingē nō pt
Ad pm go dd' q diua ecēna ab angelo tota vi'. q2 nil' eius ē nō visu
ab eo. vt' Li tota exponā' puatiē nō p positioz ptuū nō tn̄ pfctē vidz
et io nō sē' q eā cphedat Ad 2m dd' q in visione q̄uaz t'plex mody
csidcāi ipius pt. videntis absolutē. qui ē mesuā capacitatis eius. 7c intl
Letus angeli tōlt' vidz deū et hc dictū totā vim intcty sui adhibet
ad videdū deū Alius mody ē ipius rei vise 7 ꝯ mody nil' ē aliud q̄ q̄l
tas rei Cū aūt i deo nō aliud sit q̄litas q̄ subā. mody eius ē ipa ecēna
etc tōt videt deū quia videt totū modū dei eod' o quo tota ecēnaz Tcius
ē ipius visionis qui ē mediū int' videtez et rez visam Et io dr mody vi
dentis p cpatoz ad rez visā ut tuc dicat' ab altin vidē tōlr̄ qn ſz̄t visio
hz modū tōlez Et hc ē qn ita pfcty ē mody visionis sic ē mody visibilis
ipius rei/ et hc nō ... nō tōt vid' diua ecēna ut eo dictū p3/ sicut
aliqs qui scit aliquā cpoem ee demcablez aug demcatōz ignorat Stat
quid' totū modū cognicōis eius ꝫ nescit eaz/ ꝯ totū modū sui q inte
ē i omnibz formis nō subsistētibz quarū ee ē in ee Sz diua ecēna q̄
ius quodaō sit ut forma intcty q2 tn̄ nō capit' ab intctu n̄ ꝯm modū
intcty recipiētis et q2 actio nō ē tm̄ forme ꝫ et agentis 7 io nō pt ee ita
pfcta aliquis actio sic ē pfcta fora que ē pncipiū actionis cu sit defctus
ex pte angeli agentis Ad q̄rtū dd' q res cphent' cuius diffinitio cognoscat'
ꝫ tn̄ ipa diffinitio cphedat' Sz sic pole ē cognoscē rem sine cphen
sione ita ee diffitoz ipius 7c res ipa remanet nō cphensa Angelus
aūt cp̄uis videat aliquo q ē deus nō tn̄ hc cphedit Ad q̄ntū dd' q vi
sio dei p ecēnaz pt dici cphensio i cpatione ad visioz vie que ad ecēnaz
nō ptingit. nō tn̄ ē cphensio simplr rōne iā dicta Et io cū dr Cōphēdā
sic 9. 2c Ly sic notat cpatoz silitudis nō equalitas Ad 6m dd' q ipa ē
imēsitas dei videbit' ꝫ nō videbit' imēse Videbit' eni totus modus ꝫ
nō totaliter ut dcm ē

Tercio q̄rit' Vtrū Angeli ex cpprijs n̄ralibz potuit ptingē ad vided
deū p ecēnaz Et vr' q sic q2 ꝯ Aug' sup Gen ad lraz Angeli i pmo
sue cdicōis i quo statu fuerūt i n̄ralibz tm̄ creati ut multi dicūt viderūt
ecēaturas fiendas i vbo Sz hc ee nō potuissz n̄ vbū vidissent go p n̄ralia

puã intcty angeli vidit deũ p eenãz ꝯ qd pt mĩg intelligile intellige
pt et maĩg intellige Sz eenã dĩna e maxie intelligiblis cũ sit maxime
a mã imunis ex quo ꝯtingit aliq̃ ee intelligile actu Cũ tn intcty angeli
nãli cognitõe possit alia intelligibilia intellige mltoforcig potit intellige
ex nãlibꝫ purꝫ dĩnaz eenãz Si dr q lzt dĩna eenã sit i se maxie intelli
gibilis nõ tn e maxie intelligibil intctui angelico Sz ꝯ enis q e magis
visile i se nõ ee magis visile nob causa e defectꝫ nrĩ visꝫ Sz in intctu an
gelico nõ e ds defectꝫ cũ angelꝫ sit spectiui purꝫ intotaminatũ ut dnoꝫ
dt i S.c. de di. no. go id quod e magis intelligile e magis intelligibile
anglo ꝯ Co.or dt in z de aĩa q in intctu qui e omĩo a mã sepatꝫ sẽ hs
argutiz qd themistiꝫ faciebat. hc e magis intellile go magis intr Sz
intcty angeli e hꝫi go i eo pdictũ actũ ser ꝯ Excelles visile ꝯpt hc est
visile mĩg visui nrõ q corrupit visũ nrm Sz excelles intellile nõ corr
pit intctũ s ꝯfortat go id quod e magis i se intellile magis ab intctu
intelli ꝯ vide deũ p eenãz e actꝫ intctꝫ Sz grã e in affectu go grã
nõ requit ad videdũ deũ p eenãz ꝫ ita s nãlia tm Ad hac visioz pue
re potuerũt ꝯ s Augꝫ fides q pñs e p eenãz i aĩa vr psui eenãz
Sz deꝫ p sui eenãz pñtat e i aĩa et silit i aĩa angelo et i qualz cãturã
go angelꝫ deũ p eenãz i purꝫ nãlibꝫ vide potuit ꝯ s Augꝫ x ꝯfeꝫ
terpt e aliqꝫ pñs i aĩa .s. per spem p notõnez et p pñtiaz eenẽ sue Si
go ista diõ e quenis oz ee li p ota et ita cũ deꝫ sit pñs intctui ange
lico p eenãz nõ erit ei pñs p silinez et ita nõ pt deꝫ ab angelo p silinez
videri Si go ex nãlibꝫ purꝫ pt eũ cognoscere aliquo vr q p eenãz eũ
cognoscãt nãlit ꝯ Si vr aliq̃ in speculo nãle oz q ipm speculũ videat
Sz angeli i statu sue cognitõis viderũt res i vbo quasi i quodã spe
culo. go viderũt vbũ Si dr q angeli nõ fuerũt creati i purꝫ nãlibꝫ
s cũ grã gratũfate ul cũ grã gratisdata et io videbãt Sz ꝯ sic lumen
nãe deficit a luce glie ita et lumẽ grẽ ꝯtisdate ul gratũfãl Si go
exutes i grã gratisdata ul gratũfate potuerũt deũ vide p eenãz pari
rõne et i statu nãliũ exutes ꝯ res nõ videntr nisi vbi sũt Sz añ
ꝯditõz rerꝫ res nõ erãt nĩ in vbo go cũ angeli res fiendas cognoue
rũt i vbo eas cognouerũt et ita viderũt vbũ ꝯ nã nõ deficit in
necriis Sz attinge fine maxie e de necriis nãe. go vnaquqz nãe puisũ
e ut possit attinge fine suũ Sz finis p que e rõnalis cãtura e vide
deũ p eenãz go rõnalis cãtura ex nãlibꝫ purꝫ pt ad hac visioz pue
nie ꝯ Supiores potẽe sũt pfectiores infioribꝫ Sz infiores potẽe p suaz
nãz pñt i sua obta sic ssꝫ in ssilia et imaginao i imaginabilia Cũ
go obiꝫ intellige sit deꝫ ut dr in li° de spũ et aĩa vr q p nãlia pos
sit deꝫ vidi ab intellige angelica Si dr q nõ e sile / q oba aliarꝫ
potẽarꝫ nõ excedũt suas potẽas Sz deꝫ excedit omem potẽaz creataz
Sz ꝯ quatucuqz pfica intelligẽtia creata luce glie sp deꝫ i infinitũ
ea excedit Si go iste excessꝫ impedit visioz dei p eenãz nuq intcty
cãtꝫ potit puenire i statu glie ad videndũ deũ p eenãz qd e absurdũ
ꝯ in li° de spũ et aĩa dr q aĩa e silitudo toci sapie et eadẽ rõne an
gelꝫ Sz res nãlit cognoscũtr p sua silinez go nãr angelꝫ cognoscit
ea de qꝫ e sapiã Sz sapiã e de dĩnis ut Augꝫ dt. go angelꝫ nãr p=
uenit ad videdũ deũ p eenãz ꝯ ad hc q intcty creatꝫ videat deum
p eenãz nõ requitr nĩ q intcty deo ꝯformetr Si intcty angeli p naz
suã e deiformis go ex nãlibꝫ ꝯpriꝫ pt vide deũ p eenãz ꝯ Omis
cognitõ dei ul e sic in speclo uel e p eenãz utz p hoc q hetr i Ad Cor
xiii Videmꝫ nũc p speculũ et i enigͣ. Sz angeli i nãlibꝫ suis exutes
nõ cognouerũt deũ sic i speclo q ut Augꝫ dt Ex quo creati sunt

eťna ubi dei visione pfruitur Nam invisibilia dei p ea que facta sūt intellecta co
spiciūtur quod ē ī speculo vide. g° angeli nātr videt deū p eēnaz P id ī mēte
videtur de quo cogitamq nō cogitādo de aliqo alteo Sz angelq nāli cognicōe
pt cogitare de deo sine hoc q cogitet de aliqua creatura g° pt vide deū ī mēte
qd ē p eēnaz vide P Aug dt q ea que sūt eēnatr ī aīa cognoscūtur ab ea p
eēnaz Sz dīna eēna sic ē ī aīa P id quod nō videtur p eēnaz vr p spēm si
videtur Sz dīna eēna nō pt videi p spēm qz species simplicitr eo est. tunc
ē spēs Cū g° nālit cognoscatur ab angelo per eēnaz cognoscatur ab eo Sz qd
vide deū p eēnaz ē vita eťna utz Johās xvii hec est vita eťna ut cogno
om scāt te 7c. Sz ad vitā eťnā nō pt pucire p pura nālia utz Ro 6 Grā
dei vita eťna g° nc ad visiom dei p eēnaz P Aug dt q aīa eēmus sit nata
cognosce deū Non tn ad actū cognicōis pducatur nisi pfundatur dīno lumie et
sic ex nālibq nō pt aliqs vide deū p eēnaz P natuā nō trāscēdit limites suos
Sz eēnā dīna excedit omēm natm creatā. g° nāli cognicōne dīnā eēnā
R° videi nō pt Rēo dd q ad hoc q deus p eēnaz videatur oz q eēnā dīna uni
atur intellectui quodāo ut forma intelligibil Perfectibile aūt nō unitur forē
nisi postq ē in ipo dispōitio que fat pfectibile receptiū talis forme. qz qpus a-
÷ ctus sit in qpria potēnā sic corpq nō unitur aīe ut forme nisi pq̃ fuit organi
zatuz et dispōituz Vn oz et in intellectu ee aliqū dispōitoz p quā efficiatur pfecti
bile tale forma que ē eēnā dīna qd ē aliqd intelligibile lumē quod qdez
Lumē si fuerit nāle ex nālibq purz intellectq vider deū p eēnaz potīt Sz q
÷ sit nāle ē impossibile Semp eīn dispōitio ultiā ad formā et forma sūt uniq
ordinis in hoc q si unū ē nāle et reliqū Essencia aūt dīna nō ē nālis forā
intelligibil intellectq creati q sit pz. Actq eīn et potēnā se sūt uniq gnis Vn
potēnā in gne qtitatis nō respicit actū q ē ī gne qualitatis Vn forā nālis intellectq
creati nō pt ee nisi sit illiq gnis ī quo ē potēnā intellectq creati Vn forma sensi
bilis que ē alteq gnis nō pt ee forma ipiq s forā inmālis tm que est
gnis sui Sic aūt forma sensibil ē infra gnq intellectiue potēe create. ita
eēnā dīna ē sup ipām Vnde eēnā dīna nō ē forma ad quā se extēdit
nālis facultas intellectq creati et iō lumē id intelligibile p quod intellectq cre
atus sit in ultiā dispōicione ut cōiugatur eēne dīne ut forme intelli
gibili nō ē nāle s sup nāz et hoc ē lumē glie de quo ī ps° In lumie
tuo videbimq lumen. Nālis g° facltas angl'z intellectq determinatur ad ā
quā formā creatā intelligibilez. aliť tn in hoīe et aliť in angelo. qz
ī homie ad formā intelligibilez a sensu abstractā. vn oīs eiq cognitio
a sensu oritur In angelo aūt ad formā intelligibilez nō a sensu abstractam
ut acceptā et pappue ad formā que ē eēnā sua Et iō cognicō dei
ad quā angelq nālit pueniē pt, ē. ut cognoscat ipm p subaz angeli
videt Et iō dr ī lio de causis q intelligēa intelligit qd ē sup se p modū
modū sube sue. qz infinitū causata ē a deo subā sua ē silitudo queda
sube dīne uł eēne Sz cognicō dei ad quā nātr hō pueniē pt. ē. ut
cognoscat ipm p formā sensibilez que lūie intellectq agentis ē a sensibilibq ab
stracta. Et iō ro j. sup id invisibilia dei 7c. dt glo. q hō iuuabatur ad co
gnoscēdū deū p formas sensibiles p lumē nālis rōnis Cognicō aūt dei q
ē p formā creataz nō ē visio eiuq p eēnaz Et iō neqz hō neqz angelq
pt puenie ad deū p eēnaz videndū ex nālibq purz Ad pm g° dd q lz
q dt Aug q angeli viderūt res ī vbo pt intelligi nō a pn° cōditoe
s ex tunc ex q° bti fuerūt Vel dd q qmus vbū p eēnaz nō viderūt in
statu nāliū Viderūt tn aliqo per silitudinez ī eis exūte. et ex tali cognicōe
potuerūt creaturas cognosce quas tn pq modo ī vbo multo pleniq cogno
verūt qn vbū p eēnaz viderūt Si eīn q cognoscitur ea cognoscūtur

effectus per ipsam Ad 2m dicendum quod quamvis essentia divina sit in se magis cognoscibilis tamen non est magis cognoscibilis intellectui creato quam est ex genere ipsius Ad 3m dicendum quod intellectus angelicus dicitur speculum purum et incontaminatum et sine defectu quia non patitur defectum intelligendi luminis conditionis naturae sui generis sicut patitur intellectus humanus in quo intelligibile lumen obumbratur ut necesse sit a fantasmatibus accipere et cum continuo et tempore discurrendo de uno in aliud propter quod Isaac dicit quod ratio oritur in umbra intelligentiae et ideo ponitur intellectiva eius potest intelligere omnem formam intelligibilem creatam quae est sui generis Sed intellectus angelicus comparatus ad essentiam divinam generis est ex genere suo inveniretur deficiens et tenebrosus et ideo deficit a visione divinae essentiae quamvis ipsa in se sit maxime intelligibilis Ad quartum dicendum quod verbum auctoris intelligitur de cognitione intelligibilium creatorum non de cognitione essentiae increatae quia tanto enim substantia intelligibilis quanto in se est maxime intellectu fit nobis minus intelligibilis quia extendit formam a sensu abstractam per quam natura intelligimus et similiter immo multo amplius essentia divina extendit formam intelligibilem creatam qua intellectus angeli intelligit et ideo intellectus angeli minus intelligit essentiam divinam quamvis sit magis intelligibilis sicut et intellectus noster minus intelligit essentiam angeli quamvis sit magis intelligibilis quam res sensibiles Ad quintum dicendum quod excellentia intelligibilis quamvis non corrumpat intellectum sed confortet eum tamen excedit quandoque reputationem fore qua intellectus intelligit Et ex hoc causa intelligibilis excellentia impedit intellectum et sic hoc verum est quod dicitur in 2o metaphysicae quod intellectus noster se habet ad maxima naturae sicut oculus nocticoracis ad lumen solis Ad 6m dicendum quod gratia non requiritur ad videndum deum per essentiam quia increata dispositio ad visionem Sed quia per gratiam illo mereatur lumen gloriae sibi dari per quod deum in essentia videat Ad 7m dicendum quod fides cognoscitur per essentiam suam in quantum essentia sua coniungitur intellectui ut forma intelligibilis et non alio Sic autem non coniungitur essentia divina intellectui creato in statu viae sed sic sustinens eum in esse Ad 8m dicendum quod dicto 1a non est per totas res sed per totas rationes et ideo nihil prohibet esse aliquid per essentiam unus in anima Et aliud per similitudinem ut imaginem In ipsa enim anima est imago et similitudo dei quamvis in ipsa sit deus per essentiam Ad nonum dicendum sicut ad primum Ad decimum dicendum quod nec gratia gratum faciens nec gratis data sufficit ad videndum deum per essentiam nisi sit gratia consummata quae est lumen gloriae Ad undecimum dicendum quod res antequam in propria natura essent non solum fuerunt in verbo sed et in mente angelica et ita potuerunt videri quamvis verbum non videretur Ad duodecimum dicendum quod sicut dicit philosophus in libro 2o de celo et mundo In rebus invenitur multiplex gradus perfectionis Primus enim gradus et perfectissimus est ut aliquid habeat bonitatem suam sine motu et sine adminiculo alterius sicut est perfectissima sanitas in eo qui per se est sanus sine auxilio medicinae et hic gradus est divinae perfectionis Secundus gradus est eius quod potest consequi perfectam bonitatem cum modico auxilio modico et parvo motu sicut eius qui habet sanitatem cum modico exercitio Tertius gradus est eius quod adquirit perfectam bonitatem cum multis motibus sicut ille qui adquirit perfectam sanitatem cum multis exercitiis Quartus gradus est eius quod numquam potest adquirere perfectam bonitatem sed adquirit aliquid de bonitate et multis motibus Quintus gradus est eius quod non potest adquirere aliquid de bonitate nec habet aliquem motum ad hoc sicut est gradus illius in sanitate qui sanari non potest Unde nulla medicinam accipit naturae igitur irrationales nullo ad perfectam bonitatem quae est beatitudo pertingere possunt sed pertingunt ad aliquam bonitatem imperfectam quae est corporis finis naturalis quem ex vi naturae suae consequuntur Sed creaturae rationales possunt consequi perfectam bonitatem id est beatitudinem tamen ad consequendum indigent pluribus quam naturae inferiores ad consequendum fines suos Et ideo quamvis sint nobiliores non tamen sequitur quod ex propriis naturalibus possunt attingere ad finem suum sicut naturae inferiores quod enim aliquid bene attingat per se ipsum solius est dei Et sic patet dicendum ad tredecimum Ad xiiim dicendum quod per lumen gloriae quamvis intellectus creatus numquam tantum elevatur quam in infinitum ab eo distet essentia divina tamen per illud lumen

multiplex modus perfectionis

sit ut intellectus uniatur essentie divine sicut forme intelligibili quod aliter fieri non posset
Ad quindecimum dicendum quod ad cognoscendum deum per similitudinem eius angelus ex propriis naturalibus
potest sed hec non est visio dei per essentiam Ad xvi dicendum quod conformitas naturalis ad deum
que est in intellectu angeli non est ut intellectus angeli proportionetur ad essentiam divinam sicut
ad formam intelligibilem secundum hoc quod non accipit cognitionem a sensibus sicut nos accipimus
et quantum ad alia in quibus intellectus angeli convenit cum deo et differt ab intellectu humano

Tripliciter aliquid videtur

Ad xvii dicendum quod tripliciter aliquid videtur Uno modo per essentiam suam sicut quando essentia visibilis
coniungitur visui sicut oculus videt lucem Alio modo per speciem sicut quando similitudo ipsius rei
ab ipsa re imprimitur in visu sicut cum video lapidem Tertio vero per speculum et hoc est
quando similitudo rei per quam cognoscitur non fit in visu immediate ab ipsa re sed ab eo
in quo similitudo rei repraesentatur sicut in speculo resultant species sensibilium Primo modo ergo videre
deum est naturale soli deo supra naturam vero hominis et angeli Secundo modo videre deum est
naturale angelo Tertio autem modo videre deum est naturale ipsi homini qui venit in
cognitionem dei ex creaturis utcumque deum repraesentantibus Unde quod dicitur quod omnis cognitio
est vel per essentiam vel in speculo intelligendum est de cognitione humana Cognitio
autem angeli quam de deo naturaliter habet est media inter istas duas Ad xviii

Imago dei

dicendum Imago rei dupliciter potest considerari Uno modo inquantum est res quedam et cum sit res di-
stincta ab eo cuius est imago per modum istum alius erit motus virtutis cognitive
in imaginem et in id cuius est imago Alio modo consideratur ut est imago et sic
idem erit motus in imaginem et in id cuius est imago Et sic quando aliquid
cognoscitur per similitudinem in effectu suo existentem potest motus cognitionis transi-
re ad causam immediate sine hoc quod cogitetur de aliqua alia re et hoc modo
intellectus viatoris potest cogitare de deo non cogitando de aliqua creatura
Ad decimumnonum dicendum quod ea que sunt per essentiam in anima et coniunguntur ei ut for-
me intelligibiles intelliguntur ab anima per essentiam suam sic autem essentia divina
non est in anima viatoris et ideo ratio non sequitur Ad xx dicendum quod ratio illa procedit
de specie abstracta a re quam oportet esse simpliciorem re ipsa talis autem
similitudo non est per quam intellectus creatus cognoscat naturaliter deum sed est similitudo
impressa ab ipso et ideo ratio non sequitur

Quarto queritur Utrum angelus videns deum per essentiam omnia cognoscat
Et videtur quod sic quia sicut dicit Isidorus Angeli in verbo dei omnia vident
antequam fiant Praeterea unumquodque visum videt id cuius similitudo est apud ipsum Sed
essentia divina que est similitudo omnium intellectui angelico intellectui coniungitur
ut forma intelligibilis ergo angelus videns deum per essentiam videt omnia Praeterea
Si angelus non cognoscat oportet quod hoc accidat vel ex defectu intellectus angelici
vel ex defectu rerum cognoscibilium vel ex defectu medii Sed non ex defectu
intellectus angelici cum angelus sit speculum purum et immaculatum vel in-
contaminatum ut dicit Dionysius nec etiam ex defectu intelligibilium quia omnia sunt
in divina essentia cognoscibilia nec etiam ex defectu medii quo cognoscunt quia
divina essentia perfecte omnia repraesentat ergo angelus videns deum omnia videt
Praeterea intellectus angeli est perfectior quam intellectus anime humane Sed anima humana habet
potentiam ad omnia cognoscendum ipsa enim est quodammodo omnia ut in iii de anima dicitur
sed quod nata est omnia cognoscere ergo et intellectus angelicus potest omnia cognoscere
Sed nihil est efficacius ad educendum intellectum angelicum in actum cognitionis quam
divinam essentiam ergo angelus videns essentiam divinam omnia cognoscit Praeterea sicut
dicit Gregorius Amor in patria cognitionem equat quia tantum quisque ibi dili-
git quantum cognoscit Sed amans deum amabit in ipso omnia diligibilia Er-
go videns ipsum videbit omnia intelligibilia Praeterea Si angelus videns deum
non videt omnia hoc non est nisi quia omnia intelligibilia sunt infinita Sed ipse non
impeditur ab intelligendo propter intelligibilis infinitatem quia essentia divina distat ab
eo sicut finitum ab infinito ergo videtur quod angelus videns deum omnia videre possit
Praeterea Cognitio comprehensorum excedit cognitionem viatorum quantumcumque elevetur

Sz viatori alicui pnt omnia reuelari qd quidē de pluribꝫ pꝫ qr bto bndi
cto totꝰ mūdꝰ simul ostēsꝰ ē ut dr ī 2o dyalogorum de futuris et pateꝰ pt qr dꝰ
diuīs pphte aliqua futura reuelat. et eadē rone pt ꝯ omnia reuelare. et
sitis cato de ptitꝫ. go multoforciꝰ angelꝰ videns deū visiōe prie omnia co
gnoscit ¶ P̄ in 4to dyalogorum dr Quid ē qd nō videat qui videntē omnia
videt Sz angeli vident p eenaz deū sciētē oīa go angeli cognoscunt oīa
¶ P̄ puitas angeli ī cognoscēdo nō ē minor quā puitas aīe Sz dr gḡꝰ ī
2 dyalogorum Anime videnti creatorē augusta ē oīs creatura go et angelo etc
id qꝫ pus ¶ P̄ Lux spualis vehemētiꝰ ingerit se menti quā lux corporalis
oculo Sz si lux corporalis eēt suffꝰ rō oīm colorum ingerēs se ocło
oīs colores maifesteret. go cū ipse deꝰ qui ē lux spualis et rex oīm per
fecta rō menti angeli videtꝫ cū se ingerat angelꝰ eo cognito omnia co
gnosceret ¶ P̄ Cognitio ē p quedā gtactꝰ cognoscētis et cognoscibilis Sz
si simplex tangit. tangitꝫ quidqꝫ ī ipso ē Sz deꝰ ē simplex go si cognoscitꝫ co
gnoscitꝫ oīm rerum rones que sunt in ipso ¶ P̄ Nullꝰ creature cognitōē de
suba btitudis. go ad cognitōēz btitudis equalē se hēre videntꝫ Aut go
btūs oīs creaturas cognoscit aut nulla Si nō nulla go oīs ¶ P̄
oīs poa nō reducta ad actū ē impfecta Sz intellectꝰ angeli ē ī poā ad
oīa cognoscēda aīs eēt infior intellectu hūano ī quo ē omnia fi Si go
ī statu btitudis nō omnia cognosceret remanet cognitio eius impfecta
qd vr repugnare btitudis pfectōi que omēz impfectōēz tollit ¶ P̄ S
angelꝰ btūs nō cognosceret omnia cū sit poā ad omnia cognoscēda pos
ꝯ pꝰ modō aliqꝫ cognoscē qd prius nō cognouerat Sz hoc ē impossibile qr
sic dr Augꝰ in xv de trinitate In angelis btīs nō sunt cognitōēs volubi
les. qd eēt si aliqꝫ sciret quod prius nesciuisset. go angeli bti videntes
deū omnia videt ¶ P̄ Visio btitudis etnitate mēsuratꝫ vnū et vita
etna dr Sz in etnitate nihil ē prius et pōsteriꝰ go nec ī visione bti
tudis go nō pt eē qꝫ aliqꝫ prius sciatū nō fuerit etc id qꝫ pus ¶ P̄ Ioh
x dr Ingredietꝫ et egredietꝫ et pascua inueniet qd ī libro de spu et
aīa sic expōꝫ Ingredietꝫ ad cōtēplandū diuinitatē saluatoris et egre
dietꝫ ad gtemplandā hūanitatē ul intuēdā hūanitatē ipiꝰ et vtro
bīqꝫ gtosaz refectōēz inueniet Si visiꝰ exterior ita pfectē pascetꝫ ī hūani
tate saluatoris qꝫ nihil exnꝰ in corpore eius erit ei occultū go et omdꝫ
metꝰ occultꝰ Ita pascetꝫ in diuinitate ipiꝰ qꝫ nihil in ea exnꝰ ignora
bitꝫ ab eo etc cognosceret omnia ¶ P̄ ut dr 3 de aīa Intellectꝰ intelligēns
maxime intelligibile nō minꝰ intelligit intelligibilia s magis Sz maxime
intelligibile ē deꝰ go intellectꝰ videns deū omnia videt ¶ P̄ effectꝰ maxime
cognoscitꝫ p cognitōēz cause sue Sz deꝰ ē causa oīm go intellectꝰ vi
dentis deū omnia cognoscit ¶ P̄ Colores ī tabula depicti ad hoc qꝫ vi
su cognoscantꝫ nō indiget n luce eos illustrante quo fiat actu visi
biles Sz rerum oīm rones sunt ī eenaz diuina actu intelligibiles diuinō lumine om
illustrante. go intellectꝰ videns eenaz diuinaz omnia p oīm rones videt ¶ Sz g
ē qd dr ad Ephe. 3. Qui omnia creat ut innotescat principibꝰ ꝛ potestatibꝰ
p eccīaz multiformis sapiē dei Vbi dr Glo. Ieō qꝫ angeli misteriū
incarnatōis p pdicatōēz eccīe sunt edocti go ante pdicatōēz id ignorauerūt et
tn per eenaz deū viderunt go videntes deū p eenaz nō oīa cognoscunt ¶ P̄
Dyonꝰ dr in fine celestis ierarchie qꝫ infra sacrametorum rones latent sup
nas eenas etc id qꝫ pus ¶ P̄ nihil alti equatꝫ in extesione que ē s qntitate
molis nisi sit ei equale s qntitē molis go et nihil equatꝫ alteri in
extēsiōe virtualis qntitē nisi coequetꝫ ei ī virtute Sz intellectꝰ angeli
nō coequatꝫ intellectui diuino ī virtute. go nō pt eē qꝫ intellectꝰ angeli

se extendat ad om̄ia ad que se extēdit int̄ctꝰ d̄nīg ¶ P̄ angeli qui sunt
sancti ad laudandū deū ꝑ hoc ꝙ cognoscūt ipm̄ laudant eū Sȝ nō oēs
cognoscūt ꝙ alij et tn̄ angeli unīq cognoscētes vident deū ꝑ essenāȝ
ḡo videns deū ꝑ ess̄enāȝ non om̄ia videt ¶ P̄ de suba btitudīs angeli
ē cognicō et gaudiū Sȝ anli būi pn̄t gaude de quo p̄us nō gaudebat
sic de petore cōuso Gaudiū em̄ ē angel' dei sup petore Luc xv ḡo ꝑ
pn̄t cognosce que p̄us nō cognoscebat / ḡo videntes deū ꝑ ess̄enāȝ ali
qua ignorāt ¶ P̄ nulla creatura pt̄ ēē sūme bona vel sūme potēs ḡo
nc̄ om̄ia sciēs ¶ P̄ cognicō d̄ina in infinitū extēdit cognicōȝ creature
ḡo nō pt̄ ēē ut om̄ia que deꝰ scit creatura cognoscat ¶ P̄ Je xvij p̄
uū ē cor hoīs quis cognoscet illud Ego dn̄s Ex quo vi ꝙ angeli vi
dētes deū ꝑ ess̄enāȝ nō cognoscūt secreta cordiū et ita nō cognoscūt
om̄ia ¶ Rō dicꝰ ꝙ deꝰ videndo essenāȝ suā quedā cognoscat scīa visiōs sicut
pn̄tia p̄ita et futura Quedā aut̄ scīa simplicꝭ intelligēe sicut que
pt̄ face que nc̄ sunt nc̄ fuerūt nc̄ futura sunt Jmpossible aut̄ vi ꝙ cr̄e
tura aliqua videns essenāȝ d̄inaȝ om̄ia sciat que deꝰ scit scīa simplicꝭ notie
Cōstat em̄ ꝙ q̄nto ai̇s alicuiꝰ aliquā pfectiꝰ cognoscat ex cognicōe cause
in pluriū effectuū cognicōȝ deuenire pt̄ Sic ē q̄ pfectiꝰ aliqd p̄ncipium
demōstracōꝭ cognoscat plures cōclusiōes ex eo deducere pt̄ Si ḡo ai̇s intellectꝰ
ex cognicōe alicuiꝰ cae om̄s effectꝰ eiꝰ cognoscat · oȝ ꝙ pertingat
ad pfectū modū cognicōꝭ illiꝰ cae ꝗ ꝙ illā cāȝ cōphendat / qd̄ ē impossibile
de essenā d̄ina r̄ṅ intellectꝰ cr̄ati ut ex dictꝭ pȝ Vn̄ impossibile ē ꝙ ai̇s intellectꝰ
creatꝰ videndo d̄inaȝ essenāȝ om̄ia cognoscat que ex ipa causari pn̄t Pt̄e
tn̄ ē ꝙ ai̇s intellectꝰ creatꝰ essenāȝ dei videns om̄ia cognoscat que deꝰ scit scīa
visiōs ut de aīa xp̄i ab om̄ibꝰ tenet De alijs aut̄ videntibꝰ deū ꝑ essenāȝ ē
dupl̄x opinio Quidā em̄ dicūt ꝙ om̄s angeli et aie btōꝝ videndo essenāȝ d̄i
necce ē ut om̄ia cognoscat sicut q̄ videt speculū videt om̄ia que ī speculo relu
cent Sȝ hoc dictꝭ scōꝝ repugnare vi̇r ꝗ spēcie dionisij q̄ in vi̇ c celestis ierarchie
exp̄sse dicit inferiores anglos ꝑ superiores ab ignorā purgari Et sic oȝ ponere super
iores anglos cognoscere que inferiores ignorant q̄uis om̄s cōtueant̄ deū cōplet̄ Et
ideo dicꝰ ꝙ res nō sunt ī essenā d̄ina sic actu distincte ꝑ magis in eo om̄ia
sunt unū ut dionꝰ dicit ꝑ modū quo mlti effectꝰ uniunt̄ ī una cā Jmā
gines aut̄ ī speculo resultantes sunt ī ī actu distincte Et io modus quo res
om̄s sunt ī essenā d̄ina silior ē modo quo sunt effectꝰ ī cā · q̄m modo quo res
imagines ī speculo / nō ē em̄ necc̄m ꝙ quicūq̄ cognoscit cāȝ cognoscat oēs
effectꝰ q̄ pn̄t ex ea pduci n̄ cōphedat ipaȝ / qd̄ nō cōtingit alicui intellectui cr̄e
ato r̄ṅ d̄ina essenē Vn̄ ī solo deo necce ē ut ex hoc ꝙ essenāȝ suā vidȝ om̄ia
cognoscat que face pt̄ · Vn̄ et cōꝝ effectuū q̄ ex ipa pducti sunt tanto ai̇s
plures cognoscat videndo essenāȝ dei q̄nto plenꝰ eā vidȝ Et io aie x̄pi que
sup om̄s creaturas pfectiꝰ deū vidȝ attribuit̄ ꝙ om̄ia cognoscat pn̄tia p̄t
ita et futura Alijs aut̄ nō · ꝑ unicuiq̄ ꝑ mensurā qua vidȝ deū videt
plures vel pauciores effectꝰ ex ipo Ad p̄m ḡo dicꝰ ꝙ sic intelligē ī eo
de om̄ibꝰ angelis ꝑ forte de superioribꝰ vel illi et om̄ia pfecte vident
sicut pn̄t intelligi plures rōnes sic de triangulo Vel dicꝰ ꝙ de una re cognos
cunt Et pt̄ ēē ꝙ ai̇s triangulū sciat quid ē · qui nesciat om̄ia que de
triangulo sciri pn̄t Aliud ḡ ē sciāe om̄s res et aliud om̄ia intelligibilia
de rebꝰ Satis aut̄ pbabile vi̇r ꝙ om̄s videntes deū ꝑ essenāȝ om̄s creaturas
cognoscat ꝑ spēs suas adminꝰ Et hoc ē qd̄ Jsidorꝰ dicit ꝙ sciunt om̄ia ī v̇
bo anteq̄ fiant ffacta em̄ rei ē nunc intellectꝰ rōnis · non aut̄ oȝ ꝙ an

gelus sciens rem aliquam sciat omnes rationes intelligibiles de ipsa · et si
forte sciat omnes proprietates naturales que comprehensione essentie cognoscuntur. non tamen
sciat eam omnes rationes quibus substat ordini divine providentie qua una
res ordinatur ad varios eventus et de his rationibus inferiores angeli a
superioribus vel a supremis illuminantur Et hoc est quod dicit dyonisius 7 c de di. no. quod
superiores angeli docent inferiores rerum scibiles rationes Ad 2m dicendum quod ratio illa procedit
quando visus similitudini coniungitur secundum totum posse similitudinis ipsius. tunc enim necesse est ut visus
cognoscat omne id ad quod similitudo visus se extendit Sic autem intellectus creatus
non coniungitur divine essentie et ideo ratio non sequitur Ad 3m quod hoc quod angelus videns deum
non videat omnia contingit ex defectu ipsius intellectus qui non unitur essentie divine
secundum totum posse eius. hic autem defectus puritati eius non repugnat ut est dictum
est Ad quartum dicendum quod anima secundum potentiam naturalem non se extendit ad plura intelligenda quam
ad ea que possunt manifestari per lumen intellectus agentis que sunt forme abstracte
ete a sensibilibus et potentia Similiter potentia intellectus angelici naturalis est ad omnia
illa cognoscenda que manifestantur lumine suo naturali quod non est sufficiens
manifestativum omnium que in dei sapientia latent Et propter ea illorum et que anima
naturaliter cognoscere potest cognitionem non accipit nisi per medium sibi proportionatum Unde
et eodem modo apprehenso aliquis in cognitionem aliquorum deuenit in quorum
aliquis tardioris ingenii devenire non potest Et similiter ex essentia dei visa superior
angelus multa cognoscit que inferior cognoscere non potest In eorum tamen cognitionem
reducitur per medium sibi magis proportionatum sicut per lumen superioris angeli. Unde
necesse est quod unus angelus alium illuminet Ad quintum dicendum quod affectus ipse terminatur
ad res ipsas sed intellectus non solum sistit in rebus sed res in multas intentiones
dividit Unde ille intentiones sunt intellecte non autem dilecte. sed possunt esse di
lectionis principium sine ratio Dilectum autem proprie est res ipsa Et quia angeli viden
tes deum per essentiam omnes cognoscunt creaturas. possunt omnes amare. quia vero
non omnes rationes intelligibiles in eis apprehendunt. non ex omnibus rationibus
quibus res possunt diligi. eas diligunt. Ad 6m dicendum quod quamvis deus distet ab an
gelico intellectu sicut finitum ab infinito. non tamen cognoscunt eum secundum modum
sue infinitatis. quia non cognoscunt eum infinite Et ideo non oportet quod omnia infinita
que ipse cognoscit cognoscant Ad 7m dicendum quod deus alicui viatori revelare
posset tot quod plura de creaturis intelligeret quam intellectus comprehensorum Et similiter
deus posset cuilibet comprehensori inferiori revelare omnia que superior intelligit et
et plura Sed nunc de hoc non querimus sed solum de hoc an ex hoc quod essentiam dei
videt intellectus creatus. consequatur quod omnia cognoscunt Ad 8m dicendum quod verbum
gregorii potest intelligi de his que pertinent ad substantiam beatitudinis Vel potest dici
quod gregorius loquitur quantum ad sufficientiam medii. quia ipsa essentia divina est sufficiens me
dium demonstrationis rerum omnium Unde per hoc vult habere quod non est in ipsa si ea visa
futura non cognoscuntur Sed quod non omnia cognoscantur est ex defectu intellectus
creati non comprehendentis Ad nonum dicendum quod ex illa auctoritate habetur quod ex quo anima vi
det divinam essentiam omnis creatura est ei angusta id est nulla creatura occultatur ei propter
eminentiam ipsius creature Sed aliqua ratio occultata esse potest scilicet non coniungitur ei me
dium proportionatum sibi per quod illam creaturam cognoscere possit. Ad decimum dicendum quod ratio illa
procedit si oculus corporalis lucem corporalem secundum eius totum posse in se susci
peret quod patet in proposito non esse Ad undecimum dicendum quod intellectus cognitione sua tan
gens deum cognoscit ipsum totum sed non totaliter. Et ideo cognoscit omne id quod
actu in ipso est. non tamen oportet quod cognoscat habitudinem eius ad omnes suos effectus.
quod est cognoscere ipsum secundum quod est ratio omnium suorum effectuum. Ad duodecimum dicendum quod quam
vis nulla cognitio creature sit de substantia beatitudinis. quia beatitudo tamen aliqua
creature cognitio pertinet ad beatitudinem. quia necessaria ad aliquem actum beati. sicut

ad btitudinē angeli ptz ut cognoscat oēs qui suo officio cōmittūtur Et sic
ad sctorū btitudinē ptz ut cogscāt eos q̄ eorū bn̄ficia implorāt uel et alias
cratuās de qbꝫ laudāt dz deū Vel et dd' qp si et nōs ad btitudinē ptineat
cratuē cognitio nō tn̄ seq̄r qp omīs cognitio creatuē eq̄tur se hz ad vi-
sionē btīs. Cogita eīm causa aliq̄ ī pmptu ē ut aliq̄ effectꝫ cogscatur
ī ipa aliqui vō magis latent. sic ptz qp ex p̄ncipijs demrācon̄ statī aliq̄
cōclusiōes eliciūtur. queda vō nō n̄ p multa media et ad h̄ cogscēda nō
pt quilꝫ p se. s; oz qp ab āo manuducatur Et silr ē et cognitio racionū ī-
telligibiliū de effectibꝫ rerū eēna dīne. qr queda sūt latēciōes qda mai
festiores. Et iō ex visiōe dīne eēne qda cogscūtur qda nō. Ad xiiij
dd' qp aliq̄ ē ī poña ad altm dupr Vno ī poña n̄ali et sic intellectꝫ cratꝫ
ē ī poña ad oīa ea cognoscēda que suo lumīe n̄ali maifestari pnt et nl
horū angelꝫ btus ignorat Ex horū eīm ignorancia remanēt intellectꝫ an
geli impfectꝫ Queda vō poña ē obedīcie tm̄ sic dr aliq̄ eē ī poña
ad ea que sup̄ n̄az deꝫ ī eo facē pt Et si tlis poña nō reducatur ad actū
nō erit poña impfēta Et iō intellectꝫ angeli bti nō ē impfectus si nō cog-
scat oīa que deꝫ pt ei reuelare Vel dd' qp si aliq̄ poña ad duas per
fectiōnes ordinatur. quarꝫ p̄ma sit ppt' 2am. nō erit impfēta poña si hē-
at 2am sine p̄ma. sic si ās hꝫ sanitatē sine adminiculis medicine que
sanitatē faciūt. oīs eīm cognitio cratuē ordinatur ad cognicōꝫ dei. et iō
ex quo intellectꝫ creatꝫ cogscat deū et dato p impossibile qp n̄az cratuāz sciret
nō eēt impfectus. nc̄ et intellectꝫ videns deū qui plures creatuās cognoscat
ex cognicōe cratuāꝫ. s; ex h̄ qp pfectiꝫ deū cogscat Vn̄ dt Aug ī 2o.
cōfess Infelix hō qui scit oīa ea scꝫ creata te aut nescit. Btus aut q̄
te scit et si ea nesciat Si aut te et ea nouit nō ppt' ea beacōr s; ppt
te solū btus Ad xiiij dd' qp volubilitas cognicōnū que a btis angelis
remouetur dupr intelligi pt Vno ut cognitio dicatur volubilis ppt' discur-
sū de effectibꝫ ī causas uel eo Qui queda discursꝫ rōnis cōprīg ē qua
claritas angelica intellectꝫ excedit. Alio volubilitas pt referri ad succes
sionē eorū que cogitatur Et sic dicē qp q̄ntū ad illā cognicōꝫ qua angeli co
gnoscūt res ī vbo. nō pt eē successio. qr p vnū diuisa cogscūtur Sꝫ q̄ntū
ad ea que cogscūt p spēs inatas uel ppt' illuiacōnes supiorꝫ ē ibi su
ccessio Vn̄ dt Aug viij sup' gen ad lit. qp deꝫ mouet spūalez cratuāz
p tpūs qd ē p affectiōēs mutari Ad xv dd' qp visio btīs ē ea qua vi-
dentes p eēnaz et res ī deo. et ī ista nō ē aliq̄ successio nc̄ ī ea angeli
pficiūt. sic nc̄ ī btīne sꝫ ī visiōe rerꝫ p spēs inatas uel p illuiacōes su
piorꝫ pficē pnt et q̄ntū ad h̄ visio ea nō mensuratur eternitē s; tpe nō
quid tpe s; est mensura p̄mi mobilis / de qo phūs loq̄r / s; tpe nō cōtinuo q̄
li statio rerꝫ mensuratur qd nl aliud ē q̄m variacō p̄orꝫ et pgtiorꝫ ī cracōe
rerꝫ uel in successiōꝫ angelicorꝫ intellectuū Ad xvi dd' qp corpꝫ cū est
finitū et cōphendi pt visu corporali / eēna aut dīna nō pt cōphēdi
visu spūali / cū sit infinita et iō nō ē silr Ad xvij dd' qp rō ea cōcederet
si intellectꝫ cognosceret maxie cognoscibile qd ē deꝫ pfecte. qd qr nō ē. et iō
rō nō seq̄r / Ad xviij dd' silr scꝫ de causa et effectu ut ex p̄dictis ptz Ad
xix dd' qp nō sūt h̄c mō rōnes rerꝫ ī deo sic colores ī tabula uel in
pariete ut ex dictis ptz Et iō rō nō seq̄r Alia cōcedunt. qr vm̄ cōcludūt qp

Quinto querit. Vtrū visio rerū ī vbo sit p . . . . . . quibus non debito modo
aliqōs silitudines rerꝫ ī intellectu angeli existētes Et vr̄ qp sic qr omīs
cognitio ē p assimilacōꝫ cognoscentis ad cognitū Si g° intellectꝫ angelicꝫ

poña

volubilitas
cogitonū
ī anglis

//rmod

cognoscat aliq' i vbo oz q cognoscat ea p aliquas silines apud se existes. P°
sic se hz corporal' rei ad visu corpale ita spualis ad visu spualez Sz res
corpalis no cognosr a visu corpali n p aliqua impssioz rei i ipo existem
go silr e de visu spuali P° glia no destruit nam sz pficit Sz cognito na
lis angeli e p aliqs sps. go et cognio glie que e visio i vbo e p silines re
ru P° omis cognito e p aliq forma Sz vbu no pt ee forma intecti
n forte exaris. q nullius rei e fora intnca. go oz q p aliqs alias for
mas cognoscat intects angeli ea que i vbo cognoscat P°. Paulus i rapt
deu p ecenaz vidit. utz 2 ad Cor 12 i glo et ibi vidit archana vba
que no lz homi loq. Illoz aut vboz no fuit oblitus pq q vbum
que no lz homi Loq. Illoz aut vboz no fuit oblitus p q vbum
p ecenaz videre desiit. go oz q aliqs silines i intectu remanetes illa
cognoscet et ead' rone angeli que cognoscut i vbo p silines aliqs cognoscut
vt vr. Si dr q absente verbo remaserut i aia pauli queda reliqe 9 abeunte
visiol scz impssiones queda. ul' silines quis remisa potcat que i vbo vi
deat sic abeuntibus sps illibus remanet eoz visioes i spu Sz q res aliqua
mag' imprimit i alia i pntia q i sui absentia Si go vbu i sui absen
cia reliq impssioz i intectu pauli go et i sui pntia Sz q quodq e in
deo e deus Si go angelus videns ecenaz dei no videt ea p aliqua silinez
tuc n° ydeas rerp i eo existes p aliqua silinez vidz P° rones rerum
resultat i vbo sic imagines i specto Sz p vna silinez specli videtr oia
que i speculo relucet go 2 p ipaz foraz vbi videtr omia qe i vbo co
gnoscut P°. intects angeli e sic tabula. eo q omis intelligena e plea
formis ut dr i li° de caus Sz tabule no sup adduntr alie picture ppt
h° enim pr i 3 de aia q intects pglis pt omia recipe q e sic tabula
i qua nch e scptu. go no pt ee q eoz que cognoscat angelus i vbo ali
quas silines heat Rso dd q omis cognito e p assilacoz scientl ad scitu
quodq aut assilatr alteri p h° q id e sile 3° ipm et e 3° sile ut si filius
simulatr pri i h° q ipe pr silatus e avo et filius avo silatur Dupr r
aliq alicui silar Vnoo ex h° q eius silinez imete ab eo accipit i se
Alioo ex h° q assilatr alicui q e sile ei Et sile et dupr fit cognito Co
gnoscimus enim p visu sorte. inquantu visus tn assilatr sorti et et inquantum
assilatr imagini sortl. et vtraqz istaz assilatonu suffit ad cognoscendu
sorte Dico go q qn aliq res cognoscr p silinez alteri rei n a cognio no
fit p aliq similinez alia que sit imete ipius rei cognite Sz si cognosces
cognoscat vna et eade rez p silinez ppaz et p silinez alteri erut dunse
[illegible] cognoes qd sit patz pt Est enim aliq cognoscitia pona que cognoscat
tm recipiedo no aut ex receptl aliq forando sic [illegible] sps simpr co
gnosit et aliq spem cognoscat 7 mch aud Aliqua vo pona e que no
solu cognoscat p q recipit sz et ex his que recipit pt aliq aliaz spez
formae. sic pz in imagie que ex forma auri recepta 2 fora monte
format quoddaz fanthasma aurei monte et silit e in intectu q ex
forma gnis et dre gphensa forat quidite spei In hq' go potencys qn
vna res cognoscr p silinez alteri rei quaqz gtingit q pter silitudme illa
forat alias spes que e rei imete sic ex statua herculi visa pt forare
quadad aliaz silinez que sit ipius herculi imete Sz h cognito iaz
e alia ab illa qua cognosceba herculez i statua sua Si enim eet eade
tuc optet h° accide i qualz alia pona qd maite appaz flm Cum
enim visus extior videt herculez i statua sua no fit cognito p aliq alia
[illegible] silinez q p silitudme statue Et go dico q ipa ecena dina e

1. similitudo rerū om̄. et io intelcus angeli res cognoscere pt. et p silinēs ipar
rer̄ est alia a cognicōe qua cogsat res p v̄bū q̄mus et ille silines cau
sent ex quietioe intelcus angelica ad v̄bū siue p opacōm ipius intelcus
angelici ut dem̄ ē de imaginatōe siue q̄ ē verus p influxū v̄bi Ad p̄m
go dd' q̄ exq̄o ecnā dīna ē rerū silido que cognoscūt p v̄bū Intelcus an
gelicus dīne ecnē quietus ē rebus ul' suffit assilatus ad eas cogscēdas Ad 2m
dd' q̄ a v̄bo pt fi impssio in intelcū angeli Sz cognicō que p illā impssio
sione ē. ē alia a cognicōe que ē v̄bū ut dem̄ ē Ad 3m dd' q̄ q̄mus glia
nō destruat nāz eleuat tn̄ eā ad id quod p se nō poterat. hc ē ad hoc
q̄ videat res p ipāz ecnāz dei sine aliq̄ siline mea i visione illa.
Ad quartū dd' q̄ v̄bū nō ē alicuius rei forma int. ita q̄ sit p̄s pte
ecnē rei. est tn̄ intelcui forma int̄ica ut intelligile p ipm̄ Ad q̄ntum
dd' q̄ paulus postq̄ desijt ecnāz dei vidē memor fuit rerū p silines rerū
apud se remanetes Ad 6m dd' q̄ silines ie que remāserūt pus absen
tia v̄bi imp̄mebant et q̄n v̄bū p ecnāz videbat Sz tn̄ ia visio q̄
videbat p v̄bū nō erat p ias impssioes ut ex dictis patet;

Sexto quit **Utrū angelus cognoscat se ipm̄** Et vr q̄ nō. q2 ut
dt dnos 1 c celeste ierare. angeli ignorāt suas v̄tutes. s3 si
cognoscerēt se p ecnāz cognoscerēnt suas v̄tutes go angelus suā ecn
cāz nō cognoscat Pt̄ si an̄lus cogsat se ipm̄ hc nō ē p aliquā silinez
s3 p ecnāz suaz q2 i his que sūt sine mā id ē intelcus ē q̄ intē ut dr
i 3o de aīa Sz p ecnāz suā cognoscē se nō pt q2 id quo intē ē forā
intelcus Essencia aut an̄li nō pt ec forā intelcus eius cū magis intelcus
insit ecnē ut p̄potas queda siue forma go angelus nōō cogsat se Pt̄
idem nō pt esse agēs et paciēs mouēs et motū nisi hc mō q̄ v̄ pte
eius sit mouēs ul' agēs et alia mota ul' passa ut pz i aīalibus i vm
phicor ut ff. p. Sz intelcus et intelcm̄ se hnt ut agēs et paciēs go nō
pt ec ut angelus totū se itelligat Pt̄ si an̄lus intelligat se p ecnāz
suā oz q̄ ecnā sua sit actus intelcus eius Sz nulla ecnā p se subsistens
pt ec actus alicuius n̄ sit actus purus. Res em̄ nālis nō pt ec alicus
forā Esse aut actū purū nulli ecnē quēt n̄ dīne go angelus nō pt
se p ecnāz suā cogscē Pt̄ nichl intē n̄ s3 q̄ denudar a mā et a gditōs
nalibus mae ul' nalibus Sz ec i pona ē queda nālis gditō a q̄ an
gelus denudari nō pt. go an̄lus se ipm̄ intelligē nō pt Pt̄ si angelus
intelligit se p ecnāz suaz oz q̄ ecnā sua sit i intelcu suo Sz hc esse
nō pt q̄nimo intelcus ē i ecnā. nō em̄ pt aliq̄ ec i alto et equūso go
angelus nō cognoscat se p ecnāz suā Pt̄ intelcus an̄li h3 ponaz admi
xtam ul' aut de pona i actū redur a se ipō. Cū go intelcus reducitur
i actū cognicōis p ipm̄ cognoscile Impole erit q̄ an̄lus cogsat uel
intelligat se ipm̄ Pt̄ nulla pona h3 efficaciā agēdi n̄ ab ecnā i q̄
radicat. go intelcus an̄li ē efficax ad intellid' ex v̄tute ecnē sue
Sz nō pt idē ec pn̄m agēdi et paciēdi Cū go id q̄d intē sit quodā
ut passiuū. vr q̄ an̄lus ecnāz cognoscē nō possit Pt̄ demracō actus
intelcus ē Sz nō pt idez p idē demrari go nō pt ec q̄ angelus p ecn
ciā suā intelar a se Pt̄ Qua rōne reflectit i se intelcus et affectus Sz
affectus angeli nō reflectit i se n̄ p dilectoz nālez q̄ ē quedā nālis hi
tus. go n̄ angelus se cognoscē pt n̄ mete aliq̄o hitu et ita nō cogsat
se p ecnāz suaz Pt̄ Opacio cadit media int' agens et paciēs Sz intel-

ligens et intellectum se habent ut agens et patiens. Cum igitur intellectus cadat medium
inter rem aliquam et se ipsam impossibile videtur igitur scilicet quod angelus se ipsum intelligat. Sed contra
quod potest virtus inferior potest et superior ut dicit Boethius. Sed anima nostra se ipsam cognoscit
ergo multo fortius angelus. Praeterea haec est ratio quare intellectus noster se ipsum intelligit non autem
sensus ut dicit Avicenna quia sensus utitur organo corporali non autem intellectus. Sed intellectus
angeli est magis separatus ab organo corporali quam etiam noster intellectus ergo angelus et
cognoscat se ipsum. Praeterea intellectus angeli cum sit deiformis magis assimilatur intel-
lectui divino vel maxime. Sed deus per essentiam suam cognoscit. ergo et angelus. Praeterea
quanto intelligibile est magis proportionatum intellectui tanto magis potest ipsum cognoscere
Sed nullum intelligibile est magis proportionatum intellectui angelico quam sua essentia ergo
essentiam suam maxime cognoscat. Praeterea in libro de causis dicitur quod omnis sciens scit essen-
tiam suam et redit ad essentiam suam reditione completa ergo et angelus cum sit sci-
ens. Respondeo dicendum quod duplex est actio quaedam una quae procedit ab agente in rem exteriorem Ro actio 2x
quam transmutat et haec est sicut illuminare quae et proprie actio nominatur. Alia vero
actio est quae non procedit in rem exteriorem sed stat in ipso agente ut perfectio ipsius
et haec proprie dicitur operatio. et haec est sicut lucere. Hae autem duae actiones in hoc conveniunt
quod utraque non progreditur nisi ab existente in actu. Unde corpus non lucet nisi secundum quod habet
lucem in actu et similiter non illuminat. Actio autem appetitus et sensus et intellectus non est
nisi sicut actio progrediens in materiam exteriorem sed sicut actio consistens in ipso agente ut perfe-
ctio eius. Et ideo oportet quod intelligens secundum quod intelligit sit in actu. non autem oportet
quod intelligendo intelligens sit ut agens intellectum ut passum. Sed intellectus et intellectum
prout ex eis est effectum unum quid quod est intellectus in actu sunt unum principium huius actus
qui est intelligere. Et dico ex eis effici unum quid inquantum intellectum coniungitur intelli-
genti sive per essentiam suam sive per similitudinem. Unde intelligens non se habet ut agens
vel ut patiens nisi per accidens inquantum scilicet ad hoc quod intelligibile uniatur intellectui
requiritur aliqua actio vel passio. Actio quidem secundum quod intellectus agens facit species esse intelli-
gibiles in actu. Passio autem secundum quod intellectus possibilis recipit species intelligibiles
et sensus species sensibiles. Sed hoc quod est intelligere consequitur ad hanc passionem vel actionem
sicut effectus ad causam. Sicut ergo corpus lucidum lucet quando est lux in actu in ipso ita in-
tellectus intelligit omne id quod est actu intelligibile in eo. Sciendum est igitur quod in rebus cor-
poralibus esse aliquid actu unum et in potentia alterum. Sicut corpus dyaphanum est actu
quoddam corpus sed potentia tantum coloratum. Et similiter est possibile esse actu aliquid eius quod in genere
intelligibilium est potentia tantum. Sicut enim est gradus actus et potentiae in entibus quod aliquid
est potentia tantum ut materia prima aliquid actu tantum ut deus aliquid actu et potentia ut
omnia intermedia. Sic est in genere intelligibilium aliquid ut actu tantum ut essentia di-
vina aliquid ut potentia tantum ut intellectus possibilis quod hoc modo se habet in genere intelli-
gibilium sicut materia prima in ordine sensibilium sicut dicit Commentator in 3o de anima. Omnes
autem substantiae angelicae sunt mediae habentes aliquid de potentia et aliquid de actu
non solum in genere entium sed et in genere intelligibilium. Sicut igitur materia prima non potest
agere aliquam actionem nisi perficiatur per formam et tunc actio eius est quaedam emanatio
formae ipsius magis quam materiae. Res autem existentes actu possunt agere actiones
secundum quod sunt actu. Ita intellectus possibilis noster nihil potest intelligere antequam perficiatur forma in-
telligibili in actu. tunc enim intelligit rem cuius est illa forma. nec potest se in-
telligere nisi per formam intelligibilem actu in se existentem. Intellectus vero angeli quia habet
essentiam quae est ut actus in genere intelligibilium sibi praesentem potest intelligere id quod est
intelligibile apud ipsum idest essentiam suam non per aliquam similitudinem sed per se ipsam. Ad
primum ergo dicendum quod angeli cognoscunt virtutem suam secundum quod in se consideratur. sed com-
prehendendo rationem autem secundum quod deducitur ab exemplari aeterno eam comprehendunt. hoc enim
esset ipsum exemplar comprehendere. Ad secundum dicendum quod essentia angeli ipsius non possit com-
parari ad intellectum eius ut actus ad potentiam in essendo. Comparatur tamen ad ipsum
ut actus ad potentiam in intelligendo. Ad 3m dicendum quod intellectum et intelligens

no se hnt ut agens et paties s3 ambo se hnt vt vnu agens utz ex
dicti9 9ius quatu ad modu loqndi videant' ut agens et paties sig
ficari Ad 9tu dd' q 9ius eena angeli no sit acty purg no tn hz ma'
ptem sui. s3 scdm hoc e in potna q esse no hz a se ipo et io mt' phibet
se ipam compari ad intetm nc actu i intelligedo Ad qntu dd' q illud
q intel' no dz denudai a qualz ma' Constat enim q forme nales nuqm
intelligunt sine ma cu ma' in earu diffinitoe cadat Sz oz q denudetur
a ma indiduali que e ma determinata dimesioibg substas Vn anlg oz q
separet a potna tali qual' e i angelis Ad 6m dd' q mt' phibz aliq ee i
alio et id in eo duiss modis sic totu in partibg et copso. et silit est i ppo
sito. eena enim angeli e i intetu eius sic intelligile i intelligete Intel'
lecty aut i eena sic potna i substacia Ad vii dd' q intety angeli no est
in potna res eene sue s3 res eius ppe e i actu / Res aut alioru intelligiliu
pt ee in potna / nc tn se' q qn intety e i pona q p aliud agens reducatz
in actu ppe. s3 solu qn e i potna eena sic aliqs angm addiscat / qn aut
e i potna actuali sicut hns hitu3 du no 9sidecat. pt p se ipm exire in
actu u' dica' q reduat' in actu p volutate qua mo' ad actu 9sidecandu
Ad octauu dd' q illud quod intelli' no e ut passu s3 vt pum actonis
utz ex dictis et io eo non sequit' Ad nonu dd' q aliq pt ee cognictois
causa dupl' Vno9 ex pte ipius cogsca' et c' magis notu e ca cogscedi
mng notu Et hc mo mediu demcatois e ca cognoscedi ul' intelligendi
Alio9 ex parte cognoscetis Et c' causa cognicois e illud qd facit cognoscale ee
actu i cogscente et sic mt' phibz aliquid p se ipm cognosci Ad decim dd' q
delecto nales no e habity s3 acty Ad vndecim dd' q opo intell' no est
mediu s3 rem mt' intelliges et intellectu s3 pcedit ex vtroqz. scdm q sut4

Septimo quit' Vtru angelg vng intelligat aliu Et vi' q vmtu3
q no. qz ut dt dnos 6 als A c. eeliaste Jerare Ipi angeli suam
ordinacom ignorat Sz si angelg vng cognosceret aliu sua ordinacoz
sciret g vng aliu no cognoscat P9 Omis intelligencia scit q e sup se i
quatuz ca e ei ut d' i li. de caus Et q e insra se inqntu e cautuz ab ca
Sz scdm side no po' q vng angelg e ca altig g vng aliu no cognoscat.
P9 sic dt. Boecg vle e du intelli' singulare du sentit' Sz angelg est
quodda sinre cu sit psona Cu i' angelg tm. p intetm cognoscat vide'
q angelg anglm non cognoscat Ite vi' q vng aliu non cognoscat p
eenaz cogniti ipius Id enim quo intety intelligit oz ee intrinsecu ipi intel'
lectui Sz eena vng angeli no pt ee intra intetu altig qz mt' illabit'
menti nisi solg deg. g angelg no pt cogscere aliu angelu p eenaz eius
P9 pg le e vnu angelu cognosci ab omnibg angelis id aut quo aliqs
cognoscit' e 9iunctu ipi cognoscenti Si g anlg cogsceret aliu p eenaz an
geli cogniti. oz q angelg cognity eet i plurib9 locis. tu angeli cogsce
tes i plurib9 locis sint P9 Angeli eena suba queda e Intellecty aute
actiuus cu sit potna queda Sz suba no e forma actiuis g eena vng
angeli no pt ee altig forma qua intelligat P9 intety cogscit' ab intel'
lectu p sui putiaz quod e separatu ab eo Sz eena vng anli e separata ab
intetu altig. g vng angelg ab alio no cogscit' p eene sue putiaz
Ite vide' q vng anlg e no cogsceret p eenaz sui cognosceret aliu Sic enim
supioibg angelis subsunt insiores Ita et spiles creature Si g superior anlg
cogscendo eenaz sua cognoscat alios angelos / eade rone et p eenaz sua
cogsceret omes res spiles et no p aliqs foras ut d' i lio de caus P9 intety
ducit i cogmcoz altia n' qd hz si siliue cu eo Sz eena vng angeli
no quet cum alio n' i gne Si g vng aliu cognoscat solu p eenam

sunt cognoscentes non cognoscat cum sit in genere quod est imperfecte cognoscere ¶ Praeterea id quod
per quod aliquid cognoscatur est ratio ipsius. Si ergo unus angelus per essentiam suam
omnes alios cognoscat, essentia sua erit propria ratio omnium quod videtur soli divine essentie convenire
ergo et cetera. Videtur quod unus angelus non cognoscat alium per similitudinem sive per speciem aliquam
in se existentem quia ut dicit Dionysius Angeli sunt divina lumina. Sed lumen non cognoscitur per ali-
quam speciem sed per se ipsum ergo nec angelus ¶ Praeterea omnis creatura tenebra est ut patet per Origenem
super id Iohannis i. Et tenebre eam non comprehenderunt. Sed similitudo tenebre oportet quod sit tenebra
Tenebra autem non est principium manifestationis sed occultationis. Cum igitur angelus sit creatura
et sit tenebra non potest cognosci per suam similitudinem sed si cognoscatur oportet quod cognoscatur
per lumen divinum in ipso existens ¶ Praeterea Angelus est deo propinquior quam rationalis anima. Sed secundum
Augustinum anima cognoscit omnia et iudicat de omnibus secundum convenientiam quam habet ad rationes
eternales non per aliquas artes quas secum ad corpus detulerit ergo multo fortius
unus angelus non cognoscit alium angelum per similitudinem eius sed per rationem eternam
Item videtur quod nec per similitudinem innatam quia equaliter similitudo innata se habet
ad presens et distans. Si ergo unus angelus alium cognoscat per similitudinem innatam non
cognoscit de eo quando erit presens et quando erit distans ¶ Praeterea deus potest de novo fa-
cere angelum. Sed angelus qui non est factus non habet penes se. Si ergo angelus natura-
li cognitione non cognoscat alium angelum nisi per formam innatam, Angeli qui modo
sunt non cognoscent naturali cognitione angelum qui denuo fiet. Item videtur quod nec per formas
impressas ab intelligibilibus sicut nos per formas impressas a sensibilibus quia sic inferio-
res angeli non cognoscerentur a superioribus cum non possint imprimere in eos. Item videtur
quod nec per formas abstractas a fantasmatibus quia sic inferiores non cognoscent superiores
Ex quibus omnibus videtur quod unus angelus alium non cognoscat ¶ Sed contra in libro de cau-
sis dicitur omnis intelligentia scit res que non corrumpuntur nec cadunt in tempore. Sed an-
geli sunt incorruptibiles et supra tempus. ergo unus angelus ab alio angelo cog-
noscitur ¶ Praeterea similitudo est causa cognitionis. Sed cum intellectui unius angeli magis conve-
nit alius angelus quam res materiales. ergo cum angeli res materiales cognoscant multo fortius
unus et angelos alios ¶ Praeterea intellectui unius angeli magis est proportionata essentia alte-
rius angeli quam essentia divina ergo cum angeli videant divinam essentiam multo for-
tius unus angelus essentiam alterius angeli cognoscet ¶ Praeterea ut dicitur in libro de intel-
ligentiis, omnis substantia immaterialis et immixta est omnium cognoscitiva Et hoc quidem ex hoc
quod habetur 3o de anima quod intellectus est immixtus ut omnia cognoscat. Sed esse immateriales
et immixtos maxime convenit angelis. ergo ipsi omnia cognoscunt et ita unus
alium. Item videtur quod unus angelus alium cognoscat per essentiam angeli cogniti. Augustinus enim dicit
xii super Genesim ad litteram quod angeli sua visa demonstrant per commixtionem spiritus. Sed
commixtio non potest esse nisi unus spiritus alteri per essentiam coniungatur ergo unus an-
gelus potest per essentiam alii coniungi et ita per essentiam ab alio cognosci ¶ Praeterea cognitio
est actus quidam. Ad actionem autem exigitur vel sufficit contactus. ergo cum inter unum
angelum et alium possit esse spiritualis contactus unus alium per essentiam suam cognoscere po-
terit ¶ Praeterea magis convenit intellectui unius angeli essentia alterius angeli quam similitudo
rei materialis. Sed intellectus angeli potest informari similitudine rei ad cognoscendam rem mate-
rialem ergo et essentia alterius angeli potest esse forma intellectus angeli qua alium an-
gelum cognoscat ¶ Praeterea secundum Augustinum super Genesim ad litteram intellectualis visio est earum
rerum que per similitudines non sunt aliud quam earum essentie. Sed unus angelus non
cognoscit alium intellectuali visione ergo non cognoscit eum per similitudinem que sit
aliud quam essentia eius et cetera. Respondeo dicendum quod unus angelus absque dubio Rx°
alium cognoscit cum quilibet angelus sit substantia intellectualis in actu per hoc quod est a materia im-
munis. Intellectus autem angelicus non accipit a sensibilibus et ideo in ipsas formas intel-
ligibiles et immateriales fertur eas intelligendo. Sed de modo cognitionis videtur esse diversi-
tas in sua consideratione diversis dictis. Commentator enim in xi metaphysice dicit quod in substantiis
separatis a materia non differt forma que est in intellectu a forma que est extra intellectum.

quod enim apud nos forma domus que est in mente artificis sit aliud a forma domus
que est extra procedit ex hoc quod forma exterior est in materia forma autem artis est
sine materia. Et propter hoc quod angeli sunt substantie et forme immateriales ut dicit Dyonisius
videtur sequi quod forma qua unus angelus intelligitur ab alio sit idem quod essentia eius
qua in se subsistit. Sed istud non videtur esse possibile velle, forma enim qua intellectus
angeli intelligit cum sit intellectus perfectio est nobilior intellectu. Et propter hoc
philosophus in xi methaphysice probat quod deus non intelligit alia extra se quia id perficeret intel-
lectum eius et esset eo nobilius. Si igitur superiores angeli intelligerent inferiores
per essentiam inferiorum, scilicet quod inferiorum essentie essent perfectiones intellectibus superiorum et
eis nobiliores quod est impossibile. Posset autem forte dici quod hic modus est conveniens
quantum ad modum intelligendi quo inferiores intelligunt superiores ut scilicet inferior
superiorem intelligat per essentiam superioris. Et huic videtur consonare verba Dyo-
nisii 4 c. de di. no. ubi angelos distinguere videtur in intellectibiles et intellectuales
substantias. Substantias superiores quidem intelligibiles vocat. Inferiores autem intellectuales
ubi etiam dicit quod inferioribus sunt superiores ut cibus quod videtur posse intelligi hoc modo
in quantum scilicet superiorum essentie sunt forme quibus inferiores intelligunt. Sed hec via
posset sustineri fortasse apud philosophos qui posuerunt superiores intelligentias
esse inferiorum creatrices. Sic enim poterant ponere quodammodo quod superior angelus
inferiori esset intimus cum eum conservaret cum ipse. Quod quidem apud nos dici non
potest nisi de solo deo qui mentibus angelicis et humanis illabitur. Forma autem qua
intellectus intelligit oportet quod sit intra intellectum intelligentem in actu. Unde non
potest dici aliqua substantia spirituali quod per essentiam suam ab alia videatur nisi de solo deo.
Quod et philosophorum opinio non fuit quod angelus per essentiam suam ab alio videatur hoc mani-
feste patet eorum dicta intuenti. Dicit enim commentator in xi methaphysice quod id quod intelligit
motor orbis saturni de motore primi orbis est aliud ab eo quod intelligit de ipso
motore orbis iovis quod non potest esse verum nisi quantum ad id quo uterque intelligit
quia hoc non esset si uterque intelligeret motorem orbis superioris per essentiam eius.
In commento etiam libri de causis dicitur quod intelligentia inferior quod est supra se per modum
substantie sue intelligit et non per modum substantie superioris. Avicenna etiam dicit in sua
methaphysica quod intelligentias esse in nobis nihil aliud est quam impressiones earum in nobis esse
non quod per essentiam suam in intellectu sit. Quod vero supra inductum est ex verbis commentatoris
in xi methaphysice intelligendum est quando aliqua substantia separata a materia intelligit se ipsam. Tunc
enim non oportet quod sit aliud forma in intellectu et forma qua res in se subsistit eo quod
ipsa forma qua talis res in se subsistit est intelligibilis in actu propter immaterialitatem
suam a materia. Dyonisii etiam verba non sunt propter hunc intellectum accipienda. Quosdam
vocat intellectibiles et intellectuales vel superiores vocat intelligibiles et inferio-
rum cibum sumentium in eorum luce inferiores intelligunt. Ex aliorum autem dictis
videtur quod angelus per essentiam suam videt alium angelum videat et hoc videtur ex
verbis augustini x de trinitate ubi sic dicit. Mens ipsa sicut corporearum rerum notitias
per corporis sensus colligit ita et incorporearum per semet ipsam. Ex quo videtur
similiter et de mente angeli quod cognoscendo se ipsam cognoscat alios angelos. Huic
etiam videtur attestari quod dicitur in libro de causis quod intelligentia intelligit quod est supra
se et quod infra se per modum substantie sue. Sed istud non videtur sufficere quia cum omnis
cognitio sit per assimilationem angelus per essentiam non potest plus de alio angelo
cognoscere quam hoc in quo essentie sue est similis. Unus autem angelus alteri non similatur
nisi in natura generis communi. Et sequitur unus alterum non cognosceret cognitione completa et
proprie quantum ad illos qui ponunt plures angelos esse unius speciei. Quantum enim
ad eos qui ponunt plures angelos specie ab invicem differre forte posset
aliquo modo sustineri modus iste. Aliquis enim angelus cognoscendo essentiam suam cognoscat

perfecte per intelligibilem naturam cognita aut natura intelligibilis perfecte cognoscitur
omnis gradus nature intellectualis. Diverse autem species in angelis distinguuntur nisi
secundum gradus perfectionis intellectualis nature. Et secundum hoc unus angelus essentiam suam
videns concipit singulos gradus nature intellectualis / et huius conceptus de omnibus
aliis angelis cognitionem completam habet / et sic potest salvari quod quidam alii dicunt
quod unus cognoscit alium per formam acquisitam ut predicta conceptio forma acquisita
dicitur. Sed si albedo se ipsam intelligeret perfecte cognosceret naturam colorum et
per consequens omnes species colorum secundum gradus colorum distincte / et ulterius et omnes in-
dividuos colores si in una specie non esset nisi unum individuum / Sed adhuc et
hic modus non videtur sufficere / quamvis enim in una specie non sit nisi unus angelus
tamen in angelo cuiuslibet speciei aliud est quod ei convenit ex ratione sue speciei et aliud
quod ei convenit inquantum est quoddam individuum / sicut operationes plures spiritus et
huiusmodi secundum modum predictum non ideo de eo alius angelus cognoscere possit / Auctoritas
autem Augustini non sonat quod mens per se ipsam sicut per medium cognoscendi cognoscat
alia sed sicut per potentiam cognoscitivam. sic enim et per sensus corporalia cognoscit / Unde
alius modus est eligendus ut dicatur quod unus angelus alios cognoscit per similitudines eorum
in intellectu existentes. non quidem abstractas aut impressas ab alio angelo vel aliquo
modo acquisitas sed a creatione divina impressas sicut et res naturales per huius similitudines cog-
noscit et hoc magis per sequentia patebit / Ad primum ergo dicendum quod ordinationem suam
in se considerantem angeli cognoscunt non autem comprehendunt eam sed quod divine providentie
substant hoc enim esset ipsam providentiam comprehendere / Ad secundum dicendum quod ratio cause et causati
non est ratio cognitionis nisi quatenus causatum similitudinem habet sue cause et ergo Unde si in
uno angelo ponamus similitudinem alterius potest hoc quod sit causa vel causatum eius re-
manebit sufficiens ratio cognitionis cum cognitio fit per assimilationem / Ad tertium dicendum
quod auctoritas Boecii intelligitur de partibus naturalibus que speciei substant huiusmodi autem
partes non est angelus et ideo ratio non sequitur. Rationes autem illas que probant quod angelus
angelum alium cognoscat per essentiam angeli visi vel videntis concedimus quamvis ad
eas possit responderi aliquo / Ad rationes vero illas que probant quod unus angelus alium per
similitudines non cognoscat respondendum est / Ad quartam primam dicendum quod et lumen proprio est
esse similitudinem aliquam vel et deficientiorem sicut quedam similitudo eius est color
vel et perfectiorem sicut lux in substantia illuminante sicut et cum angeli dicantur lu-
mina inquantum sunt forme actu intelligibiles non est inconveniens quod eorum similitudines
sint per modum sublimiorem in superioribus et per modum inferiorem in inferioribus / Ad
secundum dicendum quod cum dicitur quod omnis creatura est tenebra vel falsa vel nichil in se considerata
non est intelligendum quod essentia sua sit tenebra vel falsitas sed quia non habet nec esse
nec lucem nec veritatem nisi ab alio Unde si consideretur sine hoc quod ab alio habet
est nichil et tenebra et falsitas / Ad tertium dicendum quod anima cognoscit rationibus eternis inquan-
tum impressio quedam rationum eternarum est in mente nostra. sicut sunt prima naturaliter cognita
et que de omnibus iudicat et huius etiam impressiones sunt in angelis similitudines rerum
per quas cognoscunt / Ad quintum dicendum quod angelus non cognoscit alium angelum per similitudinem
vel abstractam vel impressam sed per similitudinem innatam per quam ducitur in cognitionem
alterius angeli non solum quantum ad essentiam eius sed et quantum ad omnia accidentia
eius. et ideo per eam scit quantum angelus est distans vel propinquus. Rationes autem probantes
quod unus angelus alium cognoscat concedimus / Ad rationes vero probantes quod angelus
cognoscitur per essentiam suam ab alio angelo respondendum est / Ad quartam primam dicendum est quod
ista cognitio de qua Augustinus loquitur non intelligitur quantum ad essentiam sed quantum ad
operationem. sed quod superior spiritus illuminat inferiorem / Ad secundum dicendum quod cognoscens et cognitum
non se habent sicut agens et patiens ut ex dictis patet sed sicut duo ex quibus fit unum
cognoscens principium / et ideo non sufficit ad cognitionem contactus inter cognoscens et cognoscibile
sed oportet quod cognoscibile cognoscenti uniatur ut forma vel per essentiam suam vel per simi-
litudinem suam. / Ad tertium dicendum quod quamvis essentia angeli magis conveniat cum intellectu
angeli alterius quam similitudo rei materialis sed proportionem nature unius non tamen secundum convenientiam

convenientiam similitudinis que requiritur inter perfectionem et perfectibile sicut et una anima ma-
gis convenit cum alia anima quam cum corpore et tamen una anima non est forma alterius anime sicut
est corporis. Ad quintum dicendum quod auctoritas Augustini potest dupliciter exponi uno modo ut dicatur quod
Augustinus loquitur de visione intellectuali qua spiritus creatus videt deum per se ipsum
vel alia que in ipso sunt per essentiam suam. Constat enim quod lapis per essentiam suam non
est in anima cum tamen ab anima intelligatur. Alio modo potest exponi ut referatur ad obiectum cognitionis
nisi non ad formam qua cognoscitur. Sensus autem et imaginationis obiectum sunt exteriora
accidentia que sunt similitudines rei et non res ipsa. Sed obiectum intellectus est quod quid est id est ipsa essentia
rei ut dicitur in 3 de anima et sic similitudo rei que est in intellectu est similitudo directe essentie
eius. Similitudo autem que est in sensu vel imaginatione est similitudo accidentium eius.

Octavo queritur utrum angelus res males cognoscat per formas aliquas an per
essentiam suam cognosceret. Et videtur quod per essentiam suam. Unaqueque enim res suf-
ficienter cognoscitur in suo exemplari. Sed in 7 c. de di. no. ponitur Clemens philo-
sophus qui dixit quod superiora in entibus sunt inferiorum exemplaria et essentia angeli
est exemplar rerum malarum. Ergo angeli cognoscunt mala per essentiam suam. Praeterea res ma-
les melius cognoscuntur in essentia divina quam in propriis naturis quia clarius ibi relucent.
Sed essentia angeli est propinquior divine essentie quam res males. Ergo melius possunt cogno-
sci in essentia angeli quam in propriis naturis. Cum ergo nos eas in propriis cognoscamus multo
forcius angeli suam essentiam intuentes omnia mala cognoscunt. Praeterea lumen intellectus an-
gelici est perfectius quam lumen intellectus agentis qui est pars anime nostre. Sed in lumine intel-
lectus agentis omnia mala cognoscimus quia id lumen est actus omnium intelligibilium.
Ergo multo forcius angelus cognoscendo lumen suum omnia mala cognoscit. Praeterea cum
angelus res males cognoscat oportet quod eas vel per speciem vel per essentiam suam cognoscat. Sed
non per speciem quia neque per potentiam cum sit immunis a materia neque per [illegible] quia sit
non habet perfectam et propriam cognitionem de eis. Ergo per essentiam suam cognoscit res
males. Praeterea si lux corporalis se ipsam cognosceret omnes colores ex hoc cognosceret
eo quod ipsa est actus omnium colorum. Cum ergo angelus sit lux spiritualis se ipsum cognoscendo
cognoscit omnia mala. Praeterea intellectus angeli medius est inter divinum et humanum. Sed
intellectus divinus omnia cognoscit per essentiam suam. Intellectus autem humanus omnia
per species. Ergo intellectus angelicus ad minus quedam cognoscendo essentiam suam cognoscit. Praeterea
Dionysius dicit 7 c. de di. no. Angelos scire dicunt eloquia sacra que sunt
in terra non secundum sensus ipsa cognoscentes sed secundum propriam deiformis mentis virtutem et naturam.
Ergo videtur quod cognoscendo virtutem et naturam suam mala cognoscat. Praeterea si species male
cognitivum esset cognosceret res males per essentiam suam nisi a rebus species in ipsum
resultaret. Sed in intellectu angeli non resultant species a rebus malibus ut patet per
Dionysium in 7 c. de di. no. Praeterea potentia cognoscitiva in angelis est perfectior quam potentia
naturalis rerum malarum. Sed multe potentie malarum possunt per se ipsas in sua obiecta sine
hoc quod aliquid eis superaddatur. Ergo multo forcius intellectus angeli potest cognoscere res ma-
les per essentiam suam sine aliqua alia specie. Praeterea efficacior est angelus in cognoscendo quam
ignis in comburendo. Sed ignis comburit sine hoc quod combustibile sit in ipso. Ergo et an-
gelus cognoscit per se ipsum sine hoc quod aliqua species cognoscibilis sit in ipso. Sed contra
est quod dicitur in li. de causis quod omnis intelligentia est plena formis. Et in eodem libro dicitur
quod forme sunt in ea per modum intelligibilium. Ergo per huiusmodi formas intelligit res et non
per essentiam suam. Praeterea magis convenit essentia angeli cum alio angelo quam cum re mali.
Sed non potest angelus ex hoc quod cognoscit essentiam suam alios angelos cognoscere. Ergo nec
cognoscendo essentiam suam mala cognosceret. Praeterea id quod est principium unitatis non potest
esse principium distinctionis. Sed essentia angeli est principium unitatis ipsius quia per eam angelus
unus est. Ergo non potest esse principium distincte cognitionis de rebus. Praeterea melius potest deum esse
id quod habet. Sed angelus habet potentiam intellectivam. Ergo non est potentia intellectiva. Ergo nulli
commune est id quo intelligit. Ergo non intelligit res per essentiam suam. Respondeo dicendum quod
omnis cognitio est per assimilationem. Similitudo autem inter aliqua duo est secundum convenientiam in forma

Cum autem unitas effectus unitatem demonstrat causae, et cum in quo angeli formae
ad unum primum principium aliquis formae reducere oportebat. Impossibile est aliquid duo esse ad-
invicem similia nisi altero duorum modorum vel ita quod unum sit causa alterius vel ita quod ambo
ab una causa causentur quae eandem formam utrique imprimat. Et secundum hoc diversi-
mode ponimus angelos materialia cognoscere ab eo quod philosophi posuerunt. Nos enim non ponimus
angelos esse causas materialium rerum sed deum creatorem omnium visibilium et invisibilium. Et
ideo non potest in angelo esse similitudo materialium rerum nisi ab eo qui est materialium rerum causa.
Omne autem quod aliquis habet non a se ipso sed ab altero est ei praeter essentiam suam. Et propter hunc mo-
dum probat Avicenna quod esse angeli rei praeter primum ens est aliquid praeter essentiam eius
vel quidditatis, quia omnia ab alio esse habent. Unde oportet quod similitudines rerum materialium in angelo
existentes sint aliud ab essentia ipsius impressae in ipsum a deo. Rationes enim rerum materia-
lium in mente divina existentes sunt quidem lux et vita: vita quidem sunt inquantum pro-
cedunt ad rerum constitutionem in esse, sicut forma artis procedit in artificiatum. Lux
vero sunt inquantum earum impressiones quasdam efficiunt similes in mentibus angelorum.
Philosophi autem posuerunt rerum materialium esse angelos creatores, et tamen secundum eorum positionem ad-
huc oportet quod res materiales non per essentiam suam sed per formas superadditas cognoscerent.
Similitudines enim effectuum non sunt in causa nisi per modum quo in ea est virtus ad producen-
dum effectum. Ut autem habetur in libro de causis, intelligentia non dat esse rebus inferio-
ribus nisi per virtutem divinam quae est in ipsa. Unde haec eius operatio est operatio divi-
nitatis; et haec virtus est ei non ex principiis essentiae suae proveniens, sed ab alio acce-
pta. Et haec virtus est ei praeter essentiam suam. Unde et similitudines materialium rerum si
ponantur causae effectus erunt praeter essentiam ipsius angeli. Et sic patet quod quocumque
modo ponatur quod angelus non cognoscit res materiales per essentiam suam sed per formas earum
apud se existentes. Ad primum ergo dicendum quod exemplar si proprie accipiatur importat causali- exemplar
tatem respectu exemplatorum, quia exemplar est ad cuius imitationem fit aliud. Unde et
Dionysius ibidem similitudines determinans improbat volentes exemplaria rerum dici rationes
in deo existentes. Si tamen exemplar large dicatur omne id quod aliquid ab alio
repraesentatur, sic etiam angelorum essentiae possunt dici exemplaria materialium rerum. Sed sicut
essentia divina est proprium exemplar uniuscuiusque rei per rationem idealem eius quam
apud se habet, ita et essentia angeli est propria similitudo rei materialis secundum formam quam habet
apud se. Quamvis forma ista non sit idem quod essentia, sicut est idea in deo. Ad secundum
dicendum quod essentia divina est infinita, unde non determinatur ad aliquod genus sed colligit
in se perfectiones omnium generum ut dicit Dionysius ultimo capitulo de divinis nominibus. Et propterea et continet
eius in se mente et ita potest esse per se ipsam propria rerum omnium similitudo, et per ipsam
possunt omnia perfecte cognosci. Essentia autem angeli est determinata ad aliquod genus,
unde non habet in se unde sit similitudo materialium omnium nisi ei aliud superaddatur quo res in
propria natura cognoscat. Ad tertium dicendum quod intellectu agente non cognoscuntur omnia quasi si-
militudine sufficiente ad omnia cognoscendum eo quod non est actus omnium formarum intel-
ligibilium inquantum est huiusmodi vel causa formarum, sed inquantum sunt intelligibilia. Sed per intellectum
agentem dicitur cognoscere omnia sicut per principium cognitionis activum. Ad quartum dicendum
quod angelus cognoscit res non per species particulares neque per universales eo modo quo forte
universales sunt quae a sensibilibus abstrahuntur, sed sunt universalium et particularium similitudines ut
inferius melius apparebit. Ad quintum dicendum quod lux corporalis si se ipsam cogno-
sceret non propter hoc omnes colores cognosceret determinate, sed cognosceret eos solum in-
quantum sunt visibiles; alias oculus etiam videndo lucem omnes colores videret, quod est
manifeste falsum. Ad sextum dicendum quod intellectus angeli inquantum ad hoc est medium inter intellectum
divinum et humanum, quod res alias cognoscat per formas essentiae superadditas, in quo
deficit ab intellectu divino. Se autem cognoscat per essentiam, in quo excedit intel-
lectum humanum. Ad septimum dicendum quod auctoritas Beati Dionysii non est intelligenda ita
quod virtus et natura angeli sit medium quo angelus omnia cognoscat, sed quia modus cognitio-

angeli scilicet proprietate nature et virtute ipsius non autem proprietate nature e v-
tutis rerum cognitarum quod patet ex hoc quod immaterialiter materialia cognoscat et sensibilia
fine sensu Ad octavum dicendum quod secundum immateriale sit scientiam cognosceret non ea ratione
tiam suam cognoscendo cognosceret res alias non aliter cognosceret formas resultantes
in ipso nisi differret utrum forme essent accepte a rebus vel naturaliter indite
Ad nonum dicendum quod potentia cognoscitiva angeli ordinatur ad nobiliorem actum quam
potentia materialis rei materialis unde cum ipsis pluribus adminiculis indigeat intellectus cum
magis perfector et dignior remaneret Ad decimum dicendum quod cognoscens non se habet ad co-
gnoscibile sicut combustibile ad combustibile quorum unum est agens et aliud patiens
Sed cognoscens et cognoscibile se habent ut unum principium cognitionis in quantum ex cognoscibili
et cognoscente fit aliqua cognitio ut ex predictis patet et ideo ratio non sequitur
Nono queritur utrum forme per quas angeli cognoscunt res materiales sint innate
vel a rebus accepte Et videtur quod non sint innate In hoc enim differt scientia speculativa
tiva et practica quod practica est ad res. speculativa a rebus. Sed angeli speculantur
materialibus scientiam practicam cum non sint earum factores ut Damascenus dicit ergo non habent de rebus
ergo scientia eorum est a rebus accepta et non per species innatas Praeterea ad Ephesios 3 dicitur ut
innotescat principatibus etc. unde accipit Ieronimus quod angeli misterium incarnacionis di-
dicerunt ab apostolis Sed scientia que est per species innatas non est ab aliis acquisita ergo
scientia angelorum non est per species innatas Praeterea species innate angelis equaliter se habent ad
presentia et futura Scientia autem angelorum non se habet equaliter ad utraque cum sciant
presentia et ignorent autem futura ergo angelorum scientia non est per species innatas Praeterea angeli rerum
materialium cognitionem distinctam habent Sed cognitio distincta de rebus haberi non potest nisi
per hoc quod est distinctionis principium cum sit idem principium essendi et cognoscendi Principium autem
distinctionis rerum materialium sunt forme que sunt in eis ergo oportet quod scientia angelorum de
rebus materialibus sit per formas a rebus acceptas Praeterea ea que sunt innata vel naturaliter
insunt semper eodem modo se habent. Sed scientia angelorum non semper eodem modo se habet quia nunc quedam
discunt que prius nesciverunt unde secundum Dionysium angelus a nescientia aliqua purgatur
ergo scientia eorum non est per formas innatas Praeterea forme que sunt in angelis sunt universales Sed
universale vel nichil est vel posterius est ut dicitur in primo de anima. ergo forme ille vel nichil sunt vel
sunt rebus posteriores velut a rebus accepte Praeterea intellectus cognoscitur non sic quod est in cog-
per formas ab eis in intellectu angeli impressas Praeterea lumen intellectuale in angelis est efficacius
quam lumen anime humane Sed per lumen intellectus agentis in nobis abstrahuntur species a
fantasmatibus ergo et multo magis intellectus angeli potest formas alias a rebus sensibilibus
abstrahere Praeterea quod potest virtus inferior potest et superior Sed anima nostra que est angelis
inferior potest se ipsam conformare rebus formando in se aliquas formas que neque
ei innate sunt neque a rebus accepte. sicut cum imaginatio format fantasma mon-
tis aurei quem nunquam vidit. ergo multo fortius angelus potest ad presentiam rerum
se ipsum rebus conformare. et hoc modo res cognoscere Et sic non oportet quod per species innatas
res materiales cognoscat. sed per eas quas facit apud se In contrarium est quod dicit Dionysius 7
c. de divinis nominibus quod angeli non colligunt cognitionem ex sensibilibus vel sensibus a ex re-
bus divisibilibus ergo non cognoscunt per formas a rebus acceptas Praeterea Angeli magis excel-
dunt corpora omnia quam corpora superiora excedunt inferiora Sed superiora propter sui
nobilitatem non recipiunt aliquam impressionem a corporibus inferioribus. ergo multo minus
intellectus angeli aliquas formas a corporalibus rebus intelligit ergo multo
quod angeli non cognoscunt res materiales per suam essentiam sed per aliquas formas Responsio dicendum quod supposito
vel triplex est opinio quidam enim dicunt quod forme ille per quas angeli cognoscunt
sunt a rebus materialibus accepte Sed hoc esse non potest Intellectus enim qui recipit formas
aliquas a rebus dupliciter se habet ad res ut agens scilicet et ut patiens Largo modo
actione et passione accepta forme enim que sunt in rebus materialibus aut in sensibus

ul' in fātasia cū nō sint omīo a mā deputate nō sūt intelligibiles a-
ctu ꝫ potēa tm̄ / et iō reqrit' ꝙ ꝑ accōm intcty efficiat' actu itelligiles
et h' ē nītitas ponēdi intctm agentē ī nob' · formis aūt intelligibꝰ facti
nō dū ꝑ eas res intelligiles intelligēmꝰ ū forme ille intctui nrō vni-
rent' ut' intelligēs et intctm sint vnū et ita oz ꝙ intcty hꝰ foras r̄-
cipiat et' a rebꝫ quodāo patit' ꝓ ut sꝫ ome recipe pati quodda ē sic
aut fora ꝯpat' ad māz ut actꝰ ad potēaz Ita agens ad paciens cū vnū
q̄dꝫ agat inq̄ntū ē actu pacia' vō inq̄ntū ē potēa Et qz actꝰ ꝯpons
ꝯp̄az potēaz respiuit · iō et ꝓpo agēti respōdet determinatū paciēs et eꝯo
ꝯp̄az potēaz respicit · Vn̄ oz ꝙ agēs et paciēs sint eiusd' gnīs cum
sic se hꝫ de forā et mā Vn̄ oz ꝙ agēs et paciēs sint eiusd' gnīs cum
potēa et actꝰ vniuqdqꝫ genꝰ entis diuidat Non eīn albū patit' a
dulci nisi ꝑ accñs ꝫ a nigro tm̄ Res aūt mālēs et intelligiles sūt omīo
diuisorū gnm̄ / ea eīn que nō coīcat ī mā nō coīcant ī gnē utꝫ ꝑ phm
ī 7 metē et ī x · Vn̄ nō pt̄ ēē ꝙ res mālis imētē pacia' ab intctu aū
agat ī ipm Et iō ī nob' ꝓuidit nāe cōditor ꝯstitiās potēas ī qꝰ forme
sūt mediomodo int' modū intelligilez 7 modū mālez Cōuenīut eīn
cū formis intelligibꝰ inq̄ntū sūt forme sine mā · cū mālibꝫ vō foris
inq̄ntū nō dū sūt a condicōībꝫ mae denudate · / et iō pt̄ ēē actō et
passio sndo int' res mālēs et potēas ꝯstitiuas / et silr̄ int' has 7 intctm
Vn̄ si anli intcty a rebus mālibꝫ forās aliq̄s accipet oportet hr̄e anlū
potēcias ꝯstitiās et ita hr̄e corꝰ 6' nāe vnitū Vnde eiusd' sine videt'
ēē anlꝰ et aīalia ut quidā platonici posuerūt · et eos a rebꝫ mālibꝫ
forās accipe qd̄ auctoritati sctorū et recte racōni repugnat / Et iō aliꝫ
dicūt ꝙ anlꝰ nō adqrit forās qꝰ cogscat accipiēdo a rebꝫ neqꝫ tn̄
intelligit ꝑ formas īnatas ꝫ ꝙ ī potēa eius ē ꝯformāc' ēēnaz suam
aulꝫ rei apud eius p̄ntiaz Et ex tali ꝯformitate dicit sciēs rei cogmcōz
Sꝫ h' itm̄ inctꝰ ēē vi' Non eīn pt̄ aliquꝫ alīū ꝯforāri n̄ ꝫ ꝙ forma eiꝰ
apud ipm sit / nc' pt̄ dici ꝙ ipa ēēnā anli eo faciēte fiat forā rei
mālis · qz ēēnā eius ē sp' vnicꝰ coīs Vn̄ oz ꝙ ia forā qua se rei ꝯforat
sit addita ēēnē et que fiat ꝑmo potēa ī ipō anlo Nō eīn ꝯforaret
se n̄ ꝑius ꝯforabilis essꝫ nil' aūt reducit' de potēa ad actū n̄ ꝑ id qd̄
ē actu Vnde oz apud anglm ꝑexiste' aliquas forās ꝫ quas esset
potens se reducere de potēa ꝯformabilit' ī actū ꝯforacōis / sic videmꝰ
ꝙ imagināo nrā format nouā spēz ut montis aurei ex spēbꝫ quas
ꝑius apud se hēbat sꝫ mōtis 7 auri Et silr̄ intcty ex formis gnīs et
dr̄e format diffinicōz spēi Vn̄ oz redic' ī h' ꝙ aliqe fore ꝑexistat ī
anlo et has oz ēē ul' acceptas a rebꝫ ul' īnatas / Et iō dd' vi' ꝫ ꝙ ē a o-
pīo dt' que cōior ē et vior ꝙ anli res mālēs ꝑ forās īnatas cogscūt
Sic eīn ex racōībꝫ etnis ī mēte dīna exn̄tibꝫ ꝓcedūt fore mālēs ad re-
rū subaz Ita ꝓcedūt a deo forme rerū om̄ ī mētes angelicas ad rerūz
cogmcōz ut' intcty anli nrm̄ intctm̄ excedat / sic res forāta excedt' māz
informē Vn̄ intcty nr' ꝯpat' tabule ī qua nichil ē sciptū Intcty aūt
anli tabule depicte ul' speculo ī quo rōnes rerū resplēdet Ad p'm go
dd' ꝙ drā ia speue et practice sciē nō ē ꝑse ꝫ ꝑ accñs inq̄ntū scꝫ
sūt humane / hō eīn de rebꝫ quas ipe nō facit noz hꝫ cogmcōz nisi per
formas a rebꝫ acceptas Secꝰ aūt ē de anlo qui hꝫ a sui creacōe forās
rerū ꝑ' inditas Ad 2m dd' ꝙ misteriū incarnacōis prīo ē scitū ab anlis
ꝙ' ab homībꝫ Vn̄ et hōīes de ipō sūt ꝑ anlos docti ut dt' dyonꝰ et
ce · Ierarc 7 Ipi eīn incarnacōis misteriū mūdo absconditū a sclis cogno-
uerūt et ꝑ angelorū eciaz que ē ī celestibꝫ p'ncipibꝫ et ꝑtatibꝫ hꝰ
mūdi p'ncipīn misteriū innotuit ut expōt Aug' sup Gen̄ ad lrāz

quam prius. Ideo quasi certum dicere videbatur. Sed tamen verba eius non sunt hoc modo intelligenda
quod angeli ab hominibus sciant accepiunt sed quod apostolis predicantibus res iam completas
que fuerant prius per prophetas predicte angeli eas plenius cognoverunt sicut
plenius sciunt presentia quam futura ut inferius patebit. Ad tertium dicendum quod angeli quamvis
nisi futura non cognoscant aliqua que tamen dum sunt presentia sciant non tamen sequitur ex
hoc quod species aliquas a rebus accipiunt per quas cognoscunt. Cum enim cognitio sit per
assimilationem cognoscentis ad cognitum hoc modo contingit novam cognitionem de aliquo
accipere quo contingit denovo aliquid alicui assimilari quod quidem contingit dupliciter
Uno modo per motum suum. Alio modo per motum alterius ad formam quam ipse iam
habet. Et similiter alius incipit aliquid denuo cognoscere. Uno modo per hoc quod cognoscens
denuo accipiat formam cogniti sicut in nobis accidit. Alio modo per hoc quod cognitum
denovo pervenit ad formam que est in cognoscente. et hoc modo angeli denovo
cognoscunt presentia que prius fuerunt futura ut puta si non dum aliquis
esset homo ei non assimilatur intellectus per formam hominis quam habet apud se sed cum incepit
esse homo secundum eandem formam incipit intellectus angeli ei assimilari sine aliqua
mutatione facta circa ipsum. Ad quartum dicendum quod sicut in intellectu non est ipsa forma qua
res existit sed similitudo eius ita distincta cognitio aliquarum rerum non requirit
quod apud cognoscentem sint ipsa distinctiva principia sed sufficiat quod ipsum sint
corum similitudines, ut videlicet unicuique ille similitudines accipiatur quantum ad cognitionem
distinctam. Ad quintum dicendum quod intellectus angeli sine hoc quod acquirat novas
formas intelligibiles potest aliquid denovo intelligere dupliciter. Uno modo per hoc quod de
novo assimilatur illis formis ut iam dictum est. Alio modo per hoc quod in-
tellectus confortatur aliquo fortiori lumine ad plures cognitiones ex eisdem
formis eliciendas sicut eisdem formis in fantasia existentibus superveniente lumine
prophetie aliqua cognitio accipitur que accipi non poterat per lumen
naturale intellectus agentis. Ad sextum dicendum quod verbum philosophi est intelligendum de
universali secundum quod est in comprehensione nostra qua comprehendimus res naturales. hoc enim est
a rebus naturalibus acceptum. Sed universale etiam in nostra comprehensione existens rerum arti-
ficialium non est posterius sed prius. quia per formas artis universales apud nos existentes arti-
ficiata producimus. Et similiter per rationes eternas deus producit creaturas a
quibus effluunt forme in intellectu angelico. Unde non sequitur quod forme intellectus ange-
lici sint posteriores rebus sed quod sint posteriores rationibus eternis. Ad septimum dicendum quod
cognitum est in cognoscente similiter sicut cognitio forma in cognoscente existens. sive
a cognito accepta sive non. et ideo ratio non est ad propositum. Ad octavum
dicendum quod non est proportio inter lumen intellectus agentis et res sensibiles ut per lumen
predictum efficiantur actu intelligibiles ut ex predictis patet et ideo ratio non sequitur.
Ad nonum dicendum quod anima non format in se ipsa aliquas formas nisi aliquibus for-
mis presuppositis in ipsa et ideo ut ex predictis patet non cogit ratio

Decimo queritur. Utrum angeli superiores habeant cognitionem per formas magis
universales quam inferiores. Et videtur quod non. Superiorum enim angelorum cognitio per-
fectior est quam inferiorum. Sed quod cognoscitur in universali imperfectius cognoscitur quam quod
in particulari. ergo superiores angeli non cognoscunt per formas magis universales. Preterea. Si cogni-
tio superiorum esset universalior quam inferiorum aut hoc esset quantum ad cognitionem aut quantum
ad operationem, non quantum ad operationem quia non sunt operatores rerum ut Damascenus dicit.
Similiter nec quantum ad cognitionem quia omnes cognoscunt res naturales tam superiores quam
inferiores. ergo superiorum angelorum cognitio non est magis universalis. Preterea. Si omnia que
cognoscunt inferiores angeli et superiores cognoscunt et tamen per formas magis universales
oportet quod forma que est in intellectu superiorum ad plura se extendat. Sed illud non potest
esse propria ratio plurium ergo angeli superiores non cognoscunt res in propria natura et sic imper-
fectius cognoscerent quam inferiores quod est absurdum. Preterea. cognitio angelorum est secundum
virtutem et naturam cognoscentis ut dicit Dionysius xii capitulo de divinis nominibus. Sed natura superioris
angeli est magis actualis quam natura inferiorum. ergo et similiter cognitio. Sed cognitio
universalis est in potentia. Cognitio vero in particulari est actu. ergo superiores angeli cognoscunt

res per formas minus universales. In contrarium est quod dicit Dionysius XII c. celestis ierarchie ubi dicit
quod superiores angeli ut Cherubim habent scientiam altiorem et universaliorem, inferiores autem
angeli habent particulatam et subiectam scientiam. Praeterea in li. de causis dicitur quod intelligentie
superiores continent formas magis universales. Praeterea superiores angeli sunt simpliciores
quam inferiores; ergo et forme in eis sunt simpliciores; ergo et magis universales, quod
quod est virtus est simplicior. Responsio. Dicendum quod potentia que ad multa se habet determinatur
ad unum per actum; unde forma et actus invenitur esse principium unionis, sed potentia
invenitur esse principium multiplicationis et divisionis. Et quia efficacia rei in operan-
do est ex hoc quod est in actu, inde est quod omnis virtus quanto est magis unita tanto
est efficacior ad operandum. Et ideo quanto est aliqua virtus altior tanto invenitur ex
paucioribus operari que tamen ad plura se extendunt; et hoc videmus contingere
in operativis et cognitivis virtutibus. Ars enim architectonica utpote edifi-
cialis per unam formam artis dirigitur in omnibus que ad artem suam spectant. In
quibus tamen inferiores artifices utpote cementarii et sectores lignorum et alii
huiusmodi per diversa artificia diriguntur. Similiter et in cognitivis: ille qui est elevatioris
intellectus in paucis principiis penes se retentis habet in promptu procedere ad varias
conclusiones, ad quas pervenire non possunt qui sunt hebetioris ingenii nisi per va-
rias inductiones et per principia particulata coaptata conclusionibus. Unde cum in Deo sit
perfectissima virtus et purus actus, ipse per unum quod est essentia sua omnia operatur
et omnia cognoscit efficacissime. Ab ipso autem effluunt rationes rerum intelli-
gibilium in angelos ut ex predictis patet, non quidem ad causandum res sed ad cognoscendum.
Unde quanto in angelo fuerit plus de actu et minus de potentia, tanto emanatio
huiusmodi rationum minus in ipso multiplicatur, et virtus eius cognitiva erit efficacior.
Et sic superiores angeli cognoscunt res per formas magis universales quam inferiores. Ad
primum ergo dicendum quod cognoscere aliquid in universali potest intelligi dupliciter. Uno modo ut referatur
ad cognitionem ex parte cogniti, et sic cognoscere aliquid in universali est cognoscere naturam universalem
cogniti; et sic est propositio veritatem habet, quia qui cognoscit aliquid de quo in universali tantum, imper-
fectius cognoscit quam si cognosceret ipsum secundum naturam propriam. Alio modo ut refera-
tur ad cognitionem ex parte eius quo cognoscitur; et sic cognoscere aliquid in universali, id est per
medium universale, est perfectius, dummodo cognitio usque ad propria deducatur. Ad secundum dicendum
quod dicuntur esse forme magis universales quantum ad cognitionem, non quia plurium rerum cogni-
tionem causent, sed quia per pauciores formas ad eadem cognoscenda superior intellectus profi-
citur, et etiam ad perfectius cognoscendum: utpote si superior angelus per unam formam
animalis omnes species animalium cognoscat, inferior autem non nisi per multas species; et
propter hoc superior angelus plures rationes intelligibiles ex eisdem rebus cognoscat.
Ad tertium dicendum quod id quod unum est non potest esse propria ratio plurium si sit in eis adequatum,
sed si sit superexcedens potest esse propria ratio plurium, quia continet in se uniformiter
propria utriusque que in eis divisim inveniuntur. Et hoc modo essentia divina est
propria ratio rerum omnium, quia in ipsa uniformiter preexistit quidquid divisim in omnibus
creaturis invenitur, ut Dionysius dicit. Et similiter cum forme intellectus angelici
sint excellentiores rebus ipsis, utpote divine essentie propinquiores, non est inconve-
niens si una forma intellectus angelici sit ratio propria plurium secundum diversas eius habitu-
dines ad diversas res, ex quibus habitudinibus consurgit pluralitas idearum. Sed
forme intellectus nostri accipiuntur ex rebus; unde non sunt superexcedentes rebus
sed quasi adequate quantum ad representationem, licet sint excedentes quantum ad modum
essendi, inquantum habent immateriale esse. Unde forma intellectus nostri non potest esse ratio propria
plurium. Ad quartum dicendum sicut ad primum.

Undecimo queritur utrum angelus cognoscat singularia. Et videtur quod non. Ut dicit
Boethius, universale est dum intelligitur, singulare dum sentitur. Sed angelus non cognoscit
nisi per intellectum; ergo non cognoscit singularia. Sed dicendum quod aut illud intelligitur de intellectu
nostro, non autem angelico. Sed contra: intellectui nostro quedam non intelliguntur singularia ut ...

singlaria rone sue imalitatis Vn cognoscatie pone inales i nob exu
tes singlaria cogscut et sps 7 imaginao Sz intctus anli e imalior qz
huang go no cogscat sinzia ¶ P ois cogtio fit p e p assilatoz cogo
scentis ad cogtuz Sz intctus anli no pt assilai singlai inqntu e
sinte · qz singute e sinte p iaz Intctus aut angeli omo e scpatus
a ia · go intctus angeli no cogscat sinzia i sui singlarite ¶ Pu Idem
e pnm eendi et cognoscendi s phm Sz fora indiduata e pnm eendi
sinzi go ipa e pnm cogscendi sinte Sz intctus angelus accipit sine
ia et odicoibus iae ex qbus forme iduiduat go accipit vle tm
7 no sinte ¶ Pu Ome qd e i altod e i eo p modu recipietis Sz intctus
anli e simx 7 imalis · go silines ptclaziu i eius intctu exntes sut i
eo imat 7 simpr et sic vlo 7 ita p eos sinzia no cogscat ¶ Pu Duisa
inqntu duisa no per id qqe mediu cogscut s p aliud 7 alud qz aliqz
cognicio p mediu coe e coz inqntu sut vnu Sz quelz fora a ia abstu
cta e cois mltis ptclaibus go no pt ee q p ea duisa ptclaia i qqa na
qqe cogscant Sz i intctu anli no e aliqua fora n imalis · go noo pt
cogsce sinzia ¶ Pu Vle q sinte duidi p hc q vle e i intctu sinte
ext intctu · go nc sinte vnqua e in intctu 7c no pt p intctu
cognosci ¶ Pu nulla pona excedit ultra suu obm Sz quiditas depu
rata a ia e obm intctus ut d i z de aia go cu eena sinzis sit co
acata cu ia sensili no pt p intctu cogsci ¶ Pu quod p ctitu nez cogo
scatur no pt alit se hre / qua intctus e similit psentiu et absentiu
De his aut que pnt se alit hre no e ctitudo cu fiat absetia ut d i
vi mete Sz sinzia pnt se alit hre cu sit motui et variaoi suba
go no pnt p intctu cogsci 7c ad qd plus ¶ Pu fora intctus e simplicior
intctu sic pfecto pfcabili Sz intctus anli e imalis go et forme ipius
sut imales Sz forme no sut indidui n sit imales · go et forme ee sunt
vles et ita no sut pnm cogscendi ptrc ¶ Pu Mensua qz e pnm cogs
cendi mesuatu dz ee hogenia mesuato ut d i x mete · go et spes
que e pnm cogscedi dz ee homogenia rei que p ipaz cognoscit Sz for
ma intctus angeli no e homogenea sinzi cu sit imalis · go p eam
no pt anlus sinzia cogsce ¶ Pu ptus glie excedit ptate nature go co
gnicio intctus huani glificati excedit cognicoz anli nalez Sz intctus
huanus hois glificati no cogscat sinzia que hic sut · qz ut dt augo
i li o de cura p mortuis agenda nesciut mortui et scti qd agat ee
coru filii · go nc anli sinzia cogsce pnt cogtoe nali ¶ P Si anlus si
glaria cogscat a hc e p spes sintes a p vles Sz no p sintes · qz optet q
tot apud ipm eent spes quot sinzia Sinzia aut sut i pona infita qd
pcipue appz si pz q mudus iposteru no deficiat ablz statu qd cstat do
ee pole etc eent infinite fore i intctu anli qd e impole Silr nc p vles
qz sic no hret distictaz cogtoz de sizibus · et hc eet cogsce sinzia impfcte
o qd no e anlis attribuedu · go noo anli sinzia cogscut ¶ Sz q nulla cogscat
custodit qd ignoat Sz anli custodiut sintes homies utz i pbo Angelis
suis madat de te 7c · go ipi cogscut sinzia ¶ Pu Amor no e n cogti utz
i li · de · tin · p aug Sz anli cu heant caritez amat sintes hoies et
quatu ad sensilia corpoa qe sut ex caritate diligeda · go et ad eos cogscut
Pu phus dt in li · pozo q scies vle scit ptrc s no qnti Sz anli cogscut
rez vles cas · go et sinzia cogscut ¶ Pu qcqd pt vtus infior pt et supior
ut Boe · dt i li · de cso · Sz sensitiua 7 imaginatiua hois sinzia cogscat go
Ro mltoforcius intctiua ipius anli Rco dd q quida ita hc erraverut dntes
angelos sinzia no cogsce ¶ Sz h po et a fide e aliena qz remouet mi
steria angez circa homines et et roe comi repugnat qz si anli igrat ea
que nos cogscimus adhuc qntu ad hc impfeccor e coz cognicio sic et

ꝑhiſ dt ī ꝑmo de aīa ꝙ accidet deū inſipientiſſimū eē ſi diſcordiā neſciet quā
alii ſciūt / Vn̄ hᵉ erroē excluſo q̄tuor modi inueniūtᵉ aſſigti a diuſ qbꝫ anli 1
ſinīia cogſcūt Quidā eīn dicūt ꝙ ſinīia cogſcūt ſinglariū ſpēs ab eis abſtra-
hendo ſic et nos ꝑ ſſꝫ ea cognoſcimꝫ / Sꝫ iſtī vō ē oīno irronalis ꝑᵒ iō qꝛ
anli nō hūt cognitiōm a rebꝫ accepta utꝫ ꝑ dyon̄ et augᵒ ī 2ᵒ ſup Gen̄ ad
litt et ex hiſ que ſupᵃ dcā ſunt. 2ᵒ quia dato ꝙ a rebꝫ acciperent. fforme tn̄
recepte ī intctu angelo coent ꝑ modū intcty recipientſ / etᶜ eād' difficultatſ 2
remanēt. qualᵗ ꝑ eaſ poſſent ſinīia cogſci que ex iriā indiuiat / Aliuſ
modꝫ ē quē auicenna pot ī ſua meta dūt ꝙ deꝫ et anli ſinīia cogſcūt
vlr ꝛ nō ſingrt̄ / et intelligitᵉ aliqꝫ ſinᵗ cogſci qn̄ cogſcatᵉ ꝑ ut ē hic et
nūc et ſꝫ oīs ɔditoēs indiuiduātes vlr vō qn̄ cogſcitᵉ ſꝫ ꝑ'ncā et cāſ vlcſ
ſic ſinᵗ cogſcat dꝫ hāc eclipſim ūt eā ſſlō ꝑcipit vlr vō tū ex motibꝫ ce-
leſtibꝫ eā ꝑnūtiat / etᶜ ab anliſ ſinīia cogſcūtᵉ vlr inq̄ntū cogſis cauſiſ
oībꝫ vlibꝫ nil r̄manet ignotū ī ſinīibꝫ effectibꝫ / Sꝫ hic modꝫ cogtōīs
nō videᵉ ſufficiᵉ Ponimꝫ eīn anloſ ſinīia cogſcē ſꝫ ea que ad eoꝝ
ſinglaitē ptinet / ſic ꝙ cogſcūt ſinīes hoīm actꝫ et hꝫ' que ſpectat ad 3
officiū cuſtodie / Vnde tciꝫ modꝫ aſſignatᵉ a qbuſdā ſꝫ qui dūt ꝙ
anli hūt peneſ ſe foraſ vlcſ toiꝫ ordiſ vnlis a creatōne ē inditaſ qꝫ
applicāt adhᵉ ul ad iō ſinīre / et ſic ex foriſ vlibꝫ ſinīia cogſcūt / Sꝫ hᵉ
modꝫ et nō viᵉ quenſ. qꝛ nō pt aliqꝫ ad alciū applicari niſi iō alcīū ſit
aliq̄o ꝑcognitū. ſic nos vlem cogtōm ſinīibꝫ applicātꝫ que ī cogtōne iria
ſſituna ꝑexiſtūt. In anliſ aūt nō ē alia cogtio ꝙ intctiua In qua ſinīū
cogtio ꝑexiſtat. etᶜ vlcſ forme intcty eoꝝ poſſint ſinīibꝫ applicari
Vn̄ pꝫ ꝙ applicatō vlis ad ptire ꝑexiſtit cogtōm intctuālē ſinīū ī aūt 4
et nō ē cā ipiuſ / Et iō quartꝰ ꝓbabilꝫ dᵉ ꝙ forme que ſūt ī intctu
anli ſūt effectiues ad cauſ' cogtōm nō ſolū vliū. ſꝫ et ptiū nulla
applicatōe ꝑſuppoſita. cūius nō ſit ita deformis niſi intcty que ſe hūt ad
reſ dupt Vnꝰ ut cauſe reꝝ ſit forme ꝑtica intcty Aliꝰ ſic cāte a
rebꝫ ſic forme intcty ſpeui' qua nālia ſpeculamᵉ Per foraſ aūt ꝑticā
intcty artifex nō opatᵉ niſi foram Vnde forā eā ē ſilitudo ſolūꝫ fore
et ꝙ oꝑ forma inq̄ntū hꝫ' vliſ ē. iō ꝑ foraꝫ artiſ nō ītꝫ cogſcūt artifex
de artificiato ī vlem Sꝫ cogtōm illꝫ in ſinīi adquit ꝑ ſſm ſic et qnlꝫ
aliꝫ Si aūt ꝑ foraſ artiſ facēt māꝫ et formā. tūc forma eā exeplareſſ
forme ꝛ māeᶜ / 7ᶜ ꝑ foraꝫ eāꝫ cogſcetᵉ reſ artificiata nō ſolū ī vli ſꝫ etc ī ſin
glari qꝛ pn̄ſ ſinglaitatſ ē mā / fforme aūt que ſūt ī intctu ſpeuo
ſiūt ī nobꝫ quodāmō ex actiōe ſpāꝝ reꝝ Oīſ aūt actō ē a forā / et iō qn̄
tū ex vtute ē agētis. nō ſit aliqua forā a rebuſ ī nobꝫ ī que ſit ſilido fore
Sꝫ paciēs ɔtingit ut ſit ſilitudo et mālū diſpoſitū inq̄ntū recipitᵉ ī or-
gano māli ꝙ mālr recipit / 7ᶜ retinetᵉ aliqe ɔditōneſ māe ex qᵒ ɔtingt
ꝙ ſſꝫ ꝛ imaginaᵒ ſinīia cogſcūt Sꝫ quia intcty oīno imālr recipt iō
fore que ſūt ī ſſlō ſpeuo ſūt ſilineſ reꝝ ſꝫ foraſ tm̄. rōneſ vō ydealeſ in
deo exiſtēſ ſūt effectiue reꝝ nō ſolū quātū ad foraꝫ. ſꝫ et quātū ad māꝫ
et iō ſūt ſimilneſ reꝝ q̄ntū ad vtrūq Et ꝑpᵗ hᵉ cogſcitᵉ reſ adeo non
ſolū ī naᵃ vli ex pte forme. ſꝫ et ī ſua ſinglaite ex pte māe Sic aūte
ab intctu dīnō effluūt reſ nālēſ ſm foraꝫ et ſ' māꝫ ad cēndū ex vt-
ꝙ Ita effluūt forme intcty angeli ad cogſcēdū vtrūq Et iō angeli
ꝑ foraſ inatuſ cogſcūt reſ ī ſua ſinīitate ꝛ vlite inq̄ntū ſūt ſileſ foriſ
factiuiſ ſꝫ ydeiſ ī mēte dīna exūtibꝫ / qūiſ ipe nō ſint reꝝ factiue / Ad
pm̄ gᵒ dd' ꝙ vbū Boe. intrᵉ de intctu nrō qui accipt foraſ ex rebuſ
nō aūt de intctu angelo qui accipit foraſ inete a deo et hᵉ toꝫ eāꝫ
dicta / Ad 2m dd' ꝙ in intctu anli forme ināliuſ recipiūtᵉ ꝙ ī intctu
nrō iō ſūt effectiuoreſ. etᶜ ſe extēdūt ad reꝝ [illegible] nō ſolū quātū ad

p̄na foralia s3 et s3 n̄alia Ad 3m dd' q̄ int' cog̊sc̄es et cog̊tū no exigit'
silitudo que ē s3 queaz ī na' s3 s3 reputatoz tm̄ Cōstat em̄ q̄ forma la
cā sic ē dui̅es p̄n̄m ī cog̊toz eius. vn̄ q̄uis forme que sut in int'ctu
an'li sit im̄ales s3 n̄az suaz m' tn̄ ꝯphibet qn̄ p̄ cas assilet' reb9 no solū
s3 foram̄ s3 et s3 m̄az Ad q̄rtū dd' q̄ no oz foraz que ē p̄n̄m eēndi rem
eē p̄n̄m cog̊di rem p̄ eenaz suaz s3 solū s3 suā silr̄ez fforma em̄ qua
lapis ē no ē in aīa s3 silitudo eius vn̄ no oz q̄ forā int'cty angeli qua
sm̄ re cog̊sat sit indiuduata s3 solū q̄ sit forme īdiuduate silitudo Ad 7m
dd' q̄ forme ī int'ctu angelo sut im̄at'. et tn̄ sut silr̄es reꝝ m̄aliuz
sic et ydee ī deo exn̄tes que sut m'to im̄alioēs. et' p̄ cas pn̄t cog̊sci si
gulaia Ad 6m dd' q̄ vna sp̄es p̄t eē rō ꝯpa duisoꝝ inq̄ntū ē supex
cedēs ut ex dictꝭ p3 sup̄ Per vnū aut mediū adequatū no pn̄t diu̇
lctu ē ī plus qm̄ vl'e et iō ī ꝑcessu ē flla q̄ntꝭ Ad viij dd' q̄ p̄ iaz sp̄ez
a m̄a depuratā quā int'cty angeli penes se h3 intelligt et n̄ales ꝯdito
cog̊sat singl'are no solū ī sua subā s3 et s3 oīa actūa eius et iō cog
sat cuiuiq3 acc̄nti sm̄te variatū subsit et sic vaiato sm̄ eis ꝯtitudinez
cog̊tioꝝ angeli no tollit Ad decim̄ p3 rn̄sio ex dictꝭ Ad xi dd' q̄ me
no simpr̄ sic p3 Vlna ē mesuā pan̄i et no quēt cū eo n̄ ī q̄ntitate
sic em̄ ē mesuā eius. sic et forma int'cty angeli no oz q̄ queniat cū
sin'a ex' aīaz exn̄te s3m modū eēndi cū sm̄ re sit m̄at et forā p̄dcta
sit im̄ales Ad xij dd' q̄ sci q̄ sut ī gl'ia cog̊sut ī vbo ea que h' agunt'
ut m̄aife g'i' dr̄ ī mor Vbū aut augt̄ ē int'dū q̄ntū ad n̄alem
ꝯdicoz n° ē sile de angelo et aīa q̄ an'ly h3 n̄at foraś a cacoy & in-
ditaś q̄b9 sin'a cognoscat Ad xiij dd' q̄ forme int'cty angeli neq3
sut sm̄ reś sic fore ymaginac̄ ul ss9 cū sint penity im̄ales Neq3 sit
h' mō vl'es sic forme int'cty n̄ri quo9 no h' na' vlis reputat' s3 ī se
im̄ales exn̄tes exp̄mut et demr̄ant vlem n̄az ꝛ ꝑticlares ꝯdicones;

Vodecimo quit' Vtrū an'li cog̊scat futura et vi' q̄ sic Angeli
em̄ cog̊sut res p̄ foraś innatas S3 forme ille equat' se h̄nt ad
p̄ntia et futura. g° cū angeli p̄ cas p̄ntia cog̊scat. cog̊sut silr̄ et
futura P° Boe. in 7 de ꝯsō hāc cām assignat quac' deg futura ꝯti
gēcia īfallit' p̄scire p̄t. q̄ eius visio ē tota siml'. cū et'nitō men
suret' S3 visio btā ē tota siml' cū et'nitē ꝑticipata mesuret'. g° an
geli btī futura ꝯtigēcia cog̊sut P° G'g' ī iiij dyalo' dr̄ q̄ aīa cū
recedit a nexib9 corpoꝝ vi subtilit' n̄ae cog̊sat futura S3 an'l9 ē
maxime a nexib9 corꝑ absoluty et ē subtilissie n̄ae g° cog̊sat fu
tura P° Int'cty possi'lis aīe n̄re ē ī pō ad oīa cog̊scēda et ita ad cog
scēda futura S3 pō int'cty angeli ē tō tmīata p̄ foraś innataś ut e̊
dem̄ ē. g° ipi h̄nt noticiā de futurꝭ P° quiaiq3 h3 ꝑuidētiaz sup̄ aliq
d3 h'ē et p̄sciaz coꝝ que spectat ad ip̄az S3 an'li h̄nt ꝑuideciaz et
curā de nobis p̄ officiū custodie. g° ipi cog̊sut ea que nobis sut futura
P° int'cty angeli excedt' h'uani int'cm̄ S3 int'cty h'uang cog̊scat futa'
que h̄nt cāś determatas ī na'. g° an'l9 cog̊scit futura ꝯtige'a ad vtrūl3t
que no h̄nt aliq̄s cāś determatas P° ꝓpt' h' nos alit' h'em9 ad cog̊scēda p̄ntia
et futura q̄ cognicoz a reb9 accipim9 vn̄ oz res cog̊taś p̄existe sāe n̄re S3
an'li no accipiut cognicoz a rebus. g° equat' se h̄nt ad cog̊scēda p̄ntia et fu-
tura ꝛ° iō q̄ p̄us/ P° Intuitiua int'ctiua cognitō no concernit aliq̄d tp̄us q̄ abs-
trahit ab hic ꝛ nūc et' eq̄r se h3 ad cog̊scēda p̄ntia et futura et' iō q̄
p̄us P° plura cog̊scit an'li qm̄ possit h° cog̊sce S3 h° ī statu inocētie cog-

sciebat futura. Unde Gen. 2 Adam dixit quod propter hoc homo relinquet etc. Ergo et angeli cognoscunt futura. Sed contra est quod dicitur Isaie xli: Que ventura sunt annuntiate et dicemus quoniam dii estis vos. Et sic scire futura est divinitatis inditium. Sed angeli non sunt dii. Ergo futura ignorant. Preterea cognitio certitudinalis haberi non potest nisi eorum que habent veritatem determinatam. Sed futura contingentia non sunt huiusmodi, ut patet primo periermeneias. Ergo angeli futura contingentia non cognoscunt. Preterea futura cognosci non possunt nisi vel per principia artis, sicut artifex cognoscit ea que facturus est, vel in causis suis, sicut cognoscitur serenitas futura in signis et dispositionibus stellarum. Sed angeli non cognoscunt futura per artem, quia ipsi non sunt eorum operatores, nec etiam in causis suis, quia futura contingentia non sunt determinata in suis causis. [illegible] notitia. Ergo nec angeli contingentia futura cognoscunt. Responsio. Dicendum quod unumquodque hoc modo cognoscitur in aliquo quo est in eo. Quedam enim futura sunt in causis suis proximis determinata hoc modo ut ex eis necessario consequantur, sicut solem oriri cras, et tales effectus futuri in suis causis cognosci possunt. Quidam vero futuri effectus in causis suis non sunt determinati ut alter evenire non possit, sed tamen eorum cause magis se habent ad unum quam ad alterum, et ista contingentia sunt que ut in pluribus vel paucioribus accidunt. Et huiusmodi effectus in causis suis non possunt cognosci infallibiliter, sed tamen quadam certitudine coniecturali. Quidam autem effectus futuri sunt quorum cause indifferenter se habent ad utrumque; hi autem vocantur contingentia ad utrumlibet, ut sunt ea precipue que pendent ex libero arbitrio. Sed quia causa ad utrumlibet cum sit quasi in potentia non producitur vel non progreditur ad effectum nisi per aliquam aliam causam determinetur magis ad unum quam ad aliud, ut probat Commentator in 2 Physicorum, ideo huiusmodi effectus in causis quidem ad utrumlibet nullo modo cognosci possunt per se accepte. Sed si adiungantur cause ille que causam ad utrumlibet inclinant magis ad unum quam ad aliud, potest aliqua certitudo coniecturalis de effectibus predictis haberi, sicut de his que ex libero arbitrio dependent aliquid futurum coniicimus ex consuetudinibus et complexionibus hominum quibus inclinantur ad unum. Omnes autem huiusmodi effectus qualescumque sint eorum cause proxime, tamen in causa prima omnes sunt determinati, que sua presentia omnia intuetur et sua providentia omnibus modum apponit. Angeli autem et divinam essentiam intuentur et per formas innatas cognitiones omnium rerum et causarum naturalium habent. Cognitione ergo naturali illa tantum per formas innatas futura prescire possunt que in causis naturalibus sunt determinata, vel in una causa tantum vel in collectione plurium, quia aliquid est contingens respectu unius quod respectu concursus plurium causarum est necessarium. Angeli autem omnes causas naturales cognoscunt. Unde quedam que contingentia videntur quibusdam causis eorum pensatis, angeli ut necessaria cognoscunt, dum omnes causas ipsorum cognoscunt. Si autem divinam providentiam comprehenderent, omnes futuros eventus certitudinaliter scirent. Sed quia quidam perfectius aliis divinam providentiam intuentur, quamvis nullus eorum perfecte comprehendat, ideo quidam in verbo plura futura et de contingentibus ad utrumlibet sciunt. Ad primum ergo dicendum quod species que sunt in mente angeli non se habent equaliter ad presentia et futura, quia ea que sunt presentia sunt similia in actu formis in angelis existentibus, et sic per ea possunt cognosci. Illa vero que sunt futura nondum sunt similia, et ideo per formas predictas non cognoscuntur, ut supra determinatum est. Ad secundum dicendum quod quantum ad visionem qua videt res in verbo indifferenter se habent ad cognoscenda presentia et futura. Non tamen sequitur quod in verbo omnia futura cognoscat, quia verbum non comprehendunt. Ad tertium dicendum quod sicut Augustinus narrat xii super Gen. ad litteram, quidam posuerunt quod anima in se ipsa quandam vim divinationis habet. Super hoc Augustinus ibidem reprobat, quia si per se ipsam posset futura predicere, semper esset prescia futurorum. Nunc autem videmus quod non sit in potestate sua cognitionem futurorum habere quandocumque voluit, quamvis aliquando presciat. Unde oportet quod adiutorio alicuius eveniat quod futura cognoscat. Adiuvatur autem aliquo superiori spiritu creato vel increato, bono vel malo. Et quia mole corporis aggravatur, et dum sensibus intendit minus est intelligibilium capax, ideo quando a sensibus abstrahitur vel per somnium vel per egritudinem vel quocumque alio modo, fit ex hoc magis ydonea ad impressionem superiorum spirituum

o

R°

recipieda Et io du pdicto mo a nexibus corporis absolut futa pnosat aliquo
spu revelate q ea futa revelac pt que ipe psat ul nali cogtone ul in
vbo ut dcm e Ad qrtu dd q dupx e po vna e nalis que pt pages nale
i actu reduci 7 talis po i anlis e tot gpleta p foras inatas Sz s tlem
pom intcty possit ut no e i po obediencie s qua i creata s pt qcq in
ca s voluit creator. etc intcty polis e in po ad futa cogda quelzt
tolit gpleta p foras inatus Ad qntu dd q ie qui hz aliqz pude
na no oz q psciat futuros euctus s ut pudeat euctus qui gtinge
prit s hoc remedia adhibeat Ad 6m dd q intcty anli excedit
hnam i hc q gtingetiu deciator i suis caus plua et tag nouit
rco aut oz q excedat qntu ad hc qd obiectio tagit Ad vij dd sic
ad pm Ad viij dd q anl p intcliaz cogtoz cognosat ea que sut
hic 7 nunc. qvis ipe intcty cogscens sit abstractus ab hic 7 nunc ut
ex dictis pz 7 io no e miru s alios cogscat putia qvis futa rco ex
hc q ipe alit se heat ad ea. s ex hc q ia at se hnt ad eu utz ex
dictis. Ad ix dd q ho i statu innocecie futa gtigea psciec no potrat
n ul i caus suis ul i vbo ut anli cogscut ut ex dictis pz Ad ea vo
que i qrtu obiciut2 inqntu qt virtutez procedut pz ruso ex dictis

Terciodecio querit2 Utru anli possit scire occulta cordiu Et vi q
Angelorum eni officiu e purgare Sz impuritas a qua pgamur
e i gsciaa. go anli gsciaas nras cogscut Pr sic corpus figurat figura ita
intcty figurat2 ssc eius qd actu cogitat Sz oculus vides corpus videt
simul figuraz corporis. go et anlus vides intctm altius anli vidz eius co
gitatoz Pr sp que sut i intctu cu sit intelligiles actu sut magis
intelligiles q forme i rebus nalibus exutes que sut intelligiles i po
tm Sz anli p foras qs apd se hnt intelligut rez nalium foras ex
istentes in intctu nro etc cogscet cogitatoes nras. Pr Cogito hois
nuqz e sine fantasmate Sz anli cogscut fantasma que sut in
nra imaginac Vn Aug dt xij sup Gen ad lit q spuales corpalium
siti nes i aio nro innotescut spitibus et imudis go anli cogitaoes no
stras cogscut Pr anlus p foras quas apd se hz cognosat qcq pt per
eas facere Sz ipe pt imprime i intctm nrm illuando et purgado
go mltoforcius pt cogitatoes nras cogscere Pr Aug dt i li de
diuinacoibus demonu q demoes aliu homi disputatoes no solu vo
ce platas vmet cogitatoe gceptas du ex aio expimut2 i corpe to
facilime pdiscut Sz no e aliqua cogitao que motu aliquc no relinq
at i corpe go oms cogitatoes nras demoes 7 mlto aplius anli sci co
gscut Pr Origines sup id ad ro 2 Et int se cogitacoum accusan
cium a defendecium dt q intdu e de cogitacoibus qe prius fuerit qmu
qda signacula i cogitatibus remaserit ergo ex cogitatoe qualz signu
aliq de aia relinqt2 Sz hc signu no pt anlo ee igtu q tota aiaz
vidz go anli cogitatoes nras cogscut Pr Anli i caus cogscut effectus
Sz notica procedt a mete ut Aug ix de trin. dt et ex notica hitu
ali procedt notica actual. go cu anli mete nraz cogscat cogscet no
straz notica et cogitatoz actuale Sz gt Ie 17 dr Prui e cor homis
quis cogscet id rc. Ego dns. go solus dei secreta cordiu e cogscere Pr
i pso dr Scrutas corda 7 renes deus Rco dd q anli cogitatoes cordiu
p se et directe intueri no pnt Ad hc eni q mens aliq actu cogitet
requirit2 intencio volentis qua mes gntat2 i actu ad spem qua hz
utz p Aug i li de trin. Motus aut volutatis alterius no pt anlo
notus ee nali cogscoe q anlus nat cognosat p foras s inditas

que sut silines reru i nra exntiu Moty aut volutt no hz depedenciaz
nec gnexionem ad aliq cam nralez sz solu ad caz dinaz que in vo
lutate sola imprime pt Vn moty volutatis et cordis cogitac non
pt cogsci in aliqua silitudibg reru nraliu sz solu i ecna dna qe i vo
lutate imprimit/ etc anli no pnt cogscere cogitacoes cordiu directe
n i vbo eis revelet Sz p actus pt cognoscere cogitacioz cordis qnqz/
Et hc dupl Vnoo mrntu ex cogitatoe actuali resultat ab moty
i corpe du ab gaudio ul tristia afficat ex his que cogitat/ etc
cor quodao mo Per hunc em modu medici et qnqz pnt passi
oz cordis cogscere Alioo mrntu ex actuali cogitatoe ab mctur ul
demct z sic muta quodao staty agetis ul cogitatis i bonu vel
i malu Et hac dispoicoz mutaconu anli cogscut Sz tn ex hc
no cognoscit cogitaco n i gnali Ex mltis em duis cogitacoibg
cod mo ab mctur ul demctur gaudz ul tristat Ad pm go dd
q putgao ia de q lo dnog no e intellida ab impuitate pcti sz
ab ignorantia Ad 2m dd q ex vna spe qua intcty penes se hz i duisas
cogoncs pdit sic p spem hos varia de homine possumg cogitac vn
et si anl vidcat intelm mem signati p spem homis no sc q cogioz
cordis determinate cogscat Ad 3m dd q no oia actu cogitag cfru spes
apd nos hemg cu qnqz spes i nob sint i hitu tm Vn ex hc q spes
mei intcty vide ab anlo no sc q cogitaco cogscat Ad 4tu dd
q ex eisd fantasmatibg ro nra i duisa tedit cogitado et ei io et
fatasmatibg cogtis qg aia intedt no sc q cogitac cogscat Vn et id
Augs subdt Si demoes intna vtutu spem posset i hoibg ene no
teptaret Ad 5tu dd q ex actoe angeli efficim potetes ad aliq
cogitad Sz ad hc q i actu cogitatoes pdeamg requit itencio
volutis qe noo ab anlo depedet Vn qmuis anli pnt cogscere vtute
intcty mei sz qua possug intelliia speri/ no tn sc q actuales co
gitacoes cogscat Ad 6m dd q moty corpis q e i passioibg aie no
scq qualz cogitacoz sz tm pticu Cu em aliq spe ue gsidcamg
hc mo nos hemg ad gsidcata hic sic si ecmg i picturo gsidcantes
ut d i 2o de aia Et tn qn et moty corpalis sc moty illi no in
dicat cogioz n i gnali ut dctm e Ad 7m dd q singula .i. mcht
aud sut q mta ul demita p que cogitac no n gnat cogscat Ad
8m dd q qmuis mens et noticia hitual cogscat ab anlo no tn seq
q cogtio actual qz ex vna hituali noticia mlte gsidcacoes actuales//
pcedunt Vtru anli simul mlta cogscat// Quartodecio quit
Et vi q 7 qz ut dt Augs xv de trin In pria omez sciaz nraz
simul vno gspectu videbig Sz hc mo videt nuc anli sic nos videbig
i pria go 7 nuc anli simul mlta actu cogscut P angely intelligt
hoiez no ee lapide Sz qnaqz hc intellit simul intelligt hoiez 7 lapi
d go simul anly mlta intelligt P intcty anli e forcior q sshg cois
Sz sshg cois simul mlta apphedt qz nus e eius obm aug ptes simt
mlte vnites go mlto forcig angely pt sil mlta cogscere P id qd co
net anlo ex vtute sue nae gnet ei si cpeciqz mediu itelligat Sed
anlo ex vtute sue nae gnet simul mlta intellige Vn dt Augs 2 sr
gen ad lit. P spual mete angele cuncta q volunt simul noticia fa
cillima gphendt go sive cogscat res i vbo sive p spes pprias pt sil
mlta cogscere P intcty et intellile relatiue adinvicem referunt Sz
vnu intellile pt simul cospici a duis intctibg go et vng intcty
pt simul intellige duisa intelligilia P Augs dt x de trin. q mes
nra sp memit sui. intelligt se et volt se/ et ead ro e de mete anli

Sed angelus quemlibet intelligit alias res ergo simul tunc plura intelligit. Praeterea sicut intel-
lectus dicitur ad intelligibile ita sensus ad sensibile. Sed sensus potest simul multa sentire ergo
intellectus multa simul intelligere potest. Praeterea mens angeli est multo spiritualior quam
sit aer. Sed in aere propter sui spiritualitatem possunt esse simul diverse forme ut
albi et nigri. Sed si a diversis videntibus album et nigrum videatur illi dispo-
ne existente per lineas directas ab oculis ad res visas intersecant se in uno
puncto per quod oportebit simul et semel speciem albi et nigri deferri. ergo
multo fortius intellectus angeli potest simul formari diversis formis et ita potest simul
multa intelligere. Praeterea intellectus reducitur in actum intelligendi per species quas
apud se habet. Sed in intellectu angeli sunt simul multe species cum intelligentia sit
plena formis ut dicitur in libro de causis. ergo angelus simul multa intelligit.
Praeterea multa coniuncta sunt unum possunt intelligi. Sed omnia intelligibilia sunt
unum in coniuncto sunt intelligibilia. ergo omnia intelligibilia possunt simul intelligi ab
angelo. Praeterea plus distat essentia divina a formis creatis quam una forma creata ab
alia. Sed angelus simul intelligit per essentiam divinam et per formam creatam. Cum enim
res sunt in verbo videat non simul possit per species innatas res cognoscere nisi res
per species innatas intelligeret. ergo multo fortius potest simul per formas concreatas
intelligere et sic potest intelligere multa simul. Praeterea si non intelligit multa
simul ergo in creatione eius qua intelligit hoc et illud cadit prius et posterius. Sed
huiusmodi creatio cadit sub tempore. ergo propria operatio angeli cadit sub tempore quod est contra illud quod
habetur in libro de causis quod intelligentia est res cuius substantia et operatio est supra tempus. Praeterea
propter hoc intellectus noster ut videtur non potest simul plura intelligere quia intelligit
cum continuo et tempore. Sed hoc intellectui angelico non convenit cum non accipiat a sen-
sibus. ergo potest simul multa intelligere. Praeterea forme intellectus cum sint perfectiones eius
sunt forme accidentales. Sed forme accidentales que cum non sint contrarie possunt esse in eodem
subiecto ut albedo et dulcedo. ergo in intellectu angeli potest simul informari diversis formis
cum non sint contrarie et ita simul multa intelligere. Praeterea musica et gramatica sunt for-
me in uno genere et simul per eas informatur anima eius qui utrumque habitum habet. ergo
in intellectu angeli potest simul informari diversis formis et idem quod prius. Praeterea intellectus angeli
intelligit se intelligendo et per quod se intelligit aliquid quod sit extra ipsum simul. ergo
intelligit se et illud aliquid et ita simul multa intelligit. Praeterea intellectus angeli continuum est de
se equaliter se habet ad omnes formas in ipso existentes. ergo vel simul per omnes intelligit
vel per nullam. Sed non per nullam. ergo simul per omnes et ita simul intelligit multa. Sed
contra est quod philosophus dicit quod intelligere est unum scire vero plura. Praeterea ad hoc quod aliquid a-
ctu consideretur requiritur intentio ut Augustinus dicit. Sed intentio cum sit motus quidam non
potest fieri in diversa quia unius motus non est nisi unus terminus ad quem. ergo angelus non
potest simul plura intelligere. Praeterea sicut corpus figuratur figura ita intellectus figuratur specie eius
quod actu intelligit ut dicit Algazel. Sed unum corpus non potest simul figurari diver-
sis figuris. ergo nec unus angelus potest simul formari diversis speciebus et ita nec simul multa
intelligere. Praeterea sicut intelligendo res in propria natura intelligit eas per formas distinctas ita
intelligendo res in verbo intelligit eas per distinctas rationes. ergo nec in propria natura nec in
verbo potest simul multa intelligere. Praeterea virtus rei non excedit substantiam eius. Sed substantia an-
geli non habet simul esse in pluribus locis. ergo nec secundum virtutem intellectivam potest simul multa
intelligere. Praeterea id quod se extendit ad multa compositionem? compositorum? quandam habet.
Sed intellectus angeli est simplex. ergo non potest se extendere ad multa simul intelligenda. Respondeo dicendum
quod intellectus omne quod intelligit intelligit per aliquam formam. et ideo ex formis intellectus
quibus intelligit oportet considerari an simul angelus possit multa intelligere. Sciendum est ergo quod
formarum quedam sunt unius generis. quedam autem generum diversorum. forme quidem que sunt
diversorum generum diversas potentias respiciunt et contrarias generis ex unitate materie sine potentie
contradicit? secundum philosophum. Unde possibile est unum subiectum simul perfici diversis formis diversorum
generum quia tunc una potentia non determinabitur ad diversos actus secundum diverse. sic si aliquod
corpus est simul album et dulce albedo inest ei secundum quod participat de natura dyaphani,

dulcedo aut s naz hmoi forme vo que sut vnig gnis vna pom respiciut siue
sut grie ut albedo et nigredo siue no ut triangulg 7 quadrangulg/ h igr no
forme in subo tple ee dur Vno in po tm 7 ie sut simil qr vna po e grarz
et dusarz formarz vnig gnis Also s qp sut i actu impfeto vt qu sit i fieri
/et et simil ee pnt vtz tu ab dealba tut cum toto dealbatoms tpe albedo
me ut in fieri nigredo vo ut in corrupi Tercio ut in acto pfeto ut cum
albedo e ia in timo dealbacois /et impole e duas foras vnig gnis ee simul
i eod subo Opz em eand pom ad duisos actus timari qd e impole/ sic et
vna linea et vna pte timari ad duisa puncta/ Saed i e qp oms fore itelli
gles sut vnig gnis qntitatis res quarz sut sunt gin duisorz Oms em eand
ponaz intectua respiciut Et io in po oms simil ee pnt i intetu et sile
i actu icopleto q e mediu int pom 7 actu pfetum/ et hc e pss ee i hitu
qui e mediu int pom 7 opatoz Sz i actu pfecto plurim speru intctu sil
ee no pt Ad hoc aut qp actu intelligat oz qp sit i actu pfto illig spei
p qua intelligt Et io impole e qp simil et semel p duisas foras actu i-
telligat Oia e duisa que duisis formis intelligt no pt simil intellige Il-
la vo que itelligt p eand foraz simil intelligt Vn omia que itelligt p
vna vbi ceraz simil intelligt Ea vo qe itelligt p foras inatas que sut
mlte no sil intelligt si duisis formis intelligat Quilz em anl eod
mo forat mlta intelligit admig omia singularia illig spei p vnam
spei forma Supiores vo anli plura pnt vna spe itellige qz infiores vn
magis pnt simil intellige/ Saed tu qp aliq e vnu quodao et mlta ao
mo frqtimut vnu e i actu 7 mlta i pona Et i hoc si intcty ul sig
forat ut e vnu simil videt Si aut ut e mlta qd e gsideraro vnaz-
quaqz ptez p se no pt totu simil videi /et et intcty qn gsideat ppom
gsideat mlta ut vnu Et io inqntu sut vnu simil intelligut Qn intl
ligt vna ppo que ex ois gstat p inqntu sut mlta no pnt simil intelligi
ut sgt intcty simil gutat se ad zones singlorn p se itedas. Vn p. dt in
6 mete Dico aut simil et sepatim intellige affinatz ul negatoin qi
no detam p vnu quid sit Non em simil intelligut inqntu hnt ozne
distictioz admonite p inqntu vniut i vna gpone Ad pm go dl qp Aug
loqr de cogitioe bta qua cogsteing omia i verbo Ad zm dd qp anl cog
nostedo homiez no eo lapid cogsat mlta ut vnu ut ex dictis pz Et sile
dd ad 3m Ad 4m dd qp ex na mctis angete e qp p vna foraz possit multa
intellige 7c tu voluit gutedo se ad aiaz spem oia que p iaz spem cogsat
simil intellige pt Ad quitu dd qp int intcty e in intellili Sz aliq eug qp
itelli e in intctu 7c no e ead rato intelligedi simil mlta ab vno intctu
et itelligedi simil vnu a mltis intctibg Ad 6m dd qp sic Aug expomt
sepm i xv de trin. hc qd dixerat i x li. qp mes nra se sui memit sp se in-
tellgt se se wlt ad intiorez meoria e referendu Vn ala nra no se se
actuar intelligt. p mes anli se sic actuat intelligt qd io gtingt qr mes
anli intelligt se p cenaz sua qua se informat Mens aut nra forte itel
ligt quodao p intctoz. nc tu tu mes anli quodao se itelligt 7 aquid
aud no itelligt simil mlta nisi vt vnu qd sic pz Si em aliq duo
ita se heant qp vnu sit ro intellidi aud vnu coz eit qi formale et
aud qi male et illa duo sut itellile tu ex ma et fora vnu gstituat
Vn intcty qn itelligit aliq p altm intelligt tm vnu itellile sic pz
i visu. Lume em e quo vi color Vn se lz ad colore qi forale et e
color et lume sut vnu tatum visile et sil a visu videt Essecia aut
anli e ei ro cogscendi omie qd cogsat qqnis no pfcta qpt qd forus supe
additu indiget Cogsat em oia p modu sube sue ut d i lio d caus
et p ppaz vtute et naz ut dt dnog vn c de di no Vn qn intelligt se

et illa no itellig(i)t simul multa s(ed) ut vnu(m). Ad vii d(icendu)m q(uod) s(cienti)a noiat habitu(m)
intellige(n)di vo actu(m) fforme aut(em) p(er)ut ee simul plures in intellectu ut i habitu
no aut(em) ut i actu p(er)fecto ut ex dictis p(atet). Et io (con)tingit simul multa s(cir)e no
sit multa intellige(re). Ad viii d(icendu)m q(uod) forme i(n) ie no sut i ae s(ed) ut i fieri. s(ed)
ei i eo ut i medio deferente. Ad nonu(m) d(icendu)m q(uod) sic om(n)ia sut vnu(m) spes mul
te sut simul i intellectu angeli s(ed) no ut i actu p(er)fecto. Ad decimu(m) d(icendu)m q(uod) sic o(mn)ia
sut vnu(m) inq(uan)tu(m) sut itelligibilia ita simul intelligu(n)t inq(uan)tu(m) sut intelli
gibilia et h(oc) e du(m) ip(s)a itelligibilitas intellit(ur). Ad xi d(icendu)m q(uod) ee(n)tia diuina e
ro om(n)ium for(m)aru(m) co(n)creatar(um) angelo tu(m) ex ea velut ex(em)plate deriue(n)tur.
No aut(em) vna for(m)a e ro alti(us) et io no e sile. Ad duodecimu(m) d(icendu)m q(uod) illa
op(er)o p(er) se cadit sub t(em)p(or)e que expectat alq(ui)d i futur(um) ad h(oc) q(uod) eius spes
(com)pleat(ur) sic p(atet) i motu qui no h(abet) spem (com)pleta(m) donec ad t(er)m(inu)m p(er)ducat(ur).
No e(nim) e id(em) spe motus ad mediu(m) et ad t(er)m(inu)m. Op(er)ones vo que statim h(ab)ent ssez
sua(m) (com)pleta(m) no mensuant(ur) t(em)p(or)e s(ed) passiones sic intellige(re) sentire et h(uius)m(od)i. Vn(de)
ph(ilosoph)us d(icit) i x ethi(corum) q(uod) delectari no e i t(em)p(or)e. passiones aut(em) i t(em)p(or)e p(er)ut ee ta
les op(er)acones inq(uan)tu(m) motui (con)iugu(n)t(ur) i na(tura) t(em)p(or)i subia(cen)tibus que e na(tura) cor
p(or)ea g(e)n(er)abilis et corruptibilis q(ua) ut organo pote(n)tie s(e(n)s)itiue v(tun)t(ur) a quibus
nr intellectus accipit. Vn(de) p(atet) q(uod) ip(su)m intellige(re) angeli neq(ue) p(er) se neq(ue) p(er) accidens
cadit sub t(em)p(or)e. Vnde i vna eius op(er)one qua itellig(i)t vnu(m) intelli(gi)bile
no e prius et p(ost)erius. s(ed) h(oc) no p(ro)hibet q(uin) plures op(er)ones possit ee ordinate
s(ecundu)m prius et p(ost)eri(us). Ad xiii d(icendu)m q(uod) h(oc) no e tota ro q(uare) intellectus po(tes)t nr no
possit simul plura itellige(re) q(uia) obiectu(m) tangit s(ed) q(uod) sup(ra) dc(tu)m e. Ad
xiiii d(icendu)m q(uod) forme acciules no (con)u(en)ie(n)t p(er)ut ee simul i eod(em) subiecto s(ecundu)m p(otenti)as respicit
ut diu(er)sas. no aut(em) s(ecundu)m q(uod) sunt vnu(m) q(uod) e(ad)em p(otenti)am respicientes sic p(atet) de t(ri)
angulo et q(ua)dragulo. Ad q(ui)ndecimu(m) d(icendu)m q(uod) musica et g(ra)m(m)atica cu(m) sunt habitus
no sut actus (com)pleti s(ed) forme q(uo)da(m) medie i(n)t(er) p(otenti)am et actu(m). Ad xvi
d(icendu)m q(uod) intelligens et intellectus i actu sut vnu(m) quodam(m)o. Vn(de) q(uia) ab intellectu
se intellige(re) alq(ui)d intellectu(m) multa et vnu(m). Ad decimumseptimu(m) d(icendu)m q(uod) intellectus
angeli no sile se h(abet) ad om(n)es for(m)as q(ua)s h(abet) se h(abet) q(uia) q(uando)q(ue) e i actu p(er)fecto vi
us for(m)e et no aliaru(m) et h(oc) e p(er) volu(n)tate(m) que reducit intellectu(m) de (pote)n(tia)
p(ri)o in actu(m). Vn(de) et Aug(ustinus) d(icit) q(uod) cu(m) voluerit intellig(i)t utz i aute p(ro)
iducta. Ad p(ri)m(u)m vo q(uo)d i (con)t(rariu)m obiicit(ur) d(icendu)m q(uod) vnu(m) t(antu)m (con)tingit simul
itellige(re) ut vnu(m) et p(er) vna(m) for(m)a(m) s(ed) tu(m) p(ro)hibet multa ut vnu(m) sil intel
ligi et p(er) vna(m) for(m)a(m). Ad 2m d(icendu)m q(uod) q(uan)titas v(ir)tualis attendit(ur) s(ecundu)m op(er)acon(em)
v(ir)tutis ad ob(iec)ta. Vn(de) sic corp(us) p(er) q(uan)titate(m) dime(n)siua(m) p(otes)t ex diu(er)sis suis
p(ar)tib(us) diu(er)sa tange(re). ita et v(ir)tus p(otes)t diu(er)sis applicari s(ecundu)m diu(er)sas op(er)acones
ad diu(er)sa du(m)mo sit p(er)fecta v(ir)tus i actu. Sic ig(itur) sol simul vndiq(ue) calefacit
diu(er)sa corp(or)a. et ita et intellectus p(er)fectus p(er) for(m)a(m) p(otes)t simul ferri i diu(er)sa
ad que extedit se (vir)tutis illi(us) forme. et erat multe intentiones ex p(ar)te
ei(us) i q(uo)d fert(ur) intellectus s(ed) vna ex vnitate intellectus et forme. Ad 3m d(icendu)m q(uod)
intellectus no intellit simul multa ad que itellige(n)da requi(run)t(ur) q(uod) diu(er)sis for
mis figu(r)et(ur). Ad 4m d(icendu)m q(uod) rones ydeales no differu(n)t n(isi) s(ecundu)m habitudines
diu(er)sas. vn(de) om(n)es sut vnu(m) p(er) ee(n)tia(m) q(uo)d no e de for(m)is (con)creatis angelo.
Ad q(ui)ntu(m) d(icendu)m q(uod) tu(m) d(icitu)r q(uod) v(ir)tus no extedit subia(m) no e sic intelli(gen)d(um) q(uod)
mag(nitu)d(in)is (con)ueniat v(ir)tuti q(uo)d no (con)ueniat sub(stanti)e s(ed) q(uod) efficatia v(ir)tutis e s(ecundu)m
modu(m) sub(stanti)e ut si subia e i(n)m(a)t(er)ialis et v(ir)tus i(n)m(ateri)al(ite)r tangit al(iter) agit. Ad 6m
d(icendu)m q(uod) q(uan)to aliq(ui)d e simplici(us) tanto v(ir)tute ad plura se extedit. Sz q(uan)
titate dime(n)siua ad pauciora. et(iam) extesio dime(n)siue q(uan)titat(is) ad multa
indicat (com)positio(n)e(m). extesio vo v(ir)tutis indicat si(m)plicitate(m).

Q(ue)ritur vicesimodecimo q(uo)d q(ueri)t(ur). Vtru(m) angeli cognoscat res disc(ur)re(n)do de vno
i aliud. et vi(detur) q(uod) sic. Q(uo)cu(m)q(ue) e(nim) cognoscit vnu(m) p(er) alt(eru)m cognoscit dis
curre(n)do. Sz angeli cognoscu(n)t vnu(m) p(er) aliud du(m) ea(m) in v(er)bo intuet(ur). q(uod)
cognoscu(n)t res discurre(n)do. P(rete)rea. Sicuti nos sc(ire)mus q(uo)da(m) et q(uo)da(m) ig(n)oram(us). ita

et angeli ut ex pdictis pz Sz nos ex notis possumus i ignota devenire Cu ergo
sic aliquis intellectus qm nos vtr q ipi possint ex his que sciunt i cognitionem
ignotorum devenire hoc aut e discurre · go ipi de vno i aliud discurrunt
Pr In opone intellectus no pt attendi motus n p q discurrat d vno i aliud
Sz angli intellectu movetur ut dr dyon l c de dr no · q angli movent
circa bonum i pulcrum circulariter obliq et recte sic et aie · go sic aie discurre
intellectu ita et angli Pr Sic dr Aug i li de divinatione demonum demo
nes cognoscunt cogitatones cordium ex motibus que i corpore apparet · hoc aut
e cognoscere causam p effectum hoc aut et e de vno i alterum discurrere go demo-
nes cognoscunt rem discurrendo de vno i aliud et ead ratione angli cu ead
sit cognitio in vtrisq nalis Pr maxims dr i expositione vii c de dr no ·
q aie nre more anglorum multa i vnum convolvunt Sz convolvere multa
i vnum e p collatoz · go angli conferendo cognoscunt Pr angeli cognoscunt cas
et effectus nales ita pfecte sic t nos Sz nos i caus videmus effectus
t i effectibus videmus cas · go t angli t ita sic nos conferimus conferunt t
ipi Pr omis cognitio p experimentum accepta e cognitio collatia qz e in
experimento et ex singularibus memoriis multis vna colis accepto sumitur
ut dr i pmo metaph Sz demones p experientiam longi tpis multa cognoscunt
de nalibus effectibus ut dr Aug i li de divinatione demonum t i xii
sup Gen ad lit · go i eis e cognitio collatia · Sz o omis discursus ul
e ex vlibus ad pticlaria ul a pticlaribus ad vlia qz omis ratio reduciter ad silim
et inductioz Sz sic dr dyon vii c de dr no · Angli no a diuisibus aut dissili
bus a sensibus congregant divinam cognitionem neq ab aliquo qm ad ista pticlaria
simul aguntur go i eis no e aliquis discursus Pr hom hoc ho ronal dr q inquirendo dis
currit Sz angli no dr ronalis s intellectual utz p dyon l c co · terare · go
angli no cognoscunt discurrendo Pr ut dr i lio de spu t aia Ratiocinato e coris
inquisitio Sz i anglis no e vo qz rato pot i diffione aie sic pprium eius utz in
eod li · go angli no ronatur t c no discurrunt Pr In eod lio · dr q eiusdez
e visibilium rones cognoscere t invisibilia cognoscere investigare Pmu aut e hois
igitur hz sm · go et 2m t c vr anlo querite qui no hz sm Pr Co
maxims dr i vii c de dr no · q angli no trahunt ita exitum varietate
sic t nre aie go t cetera Reo dd q discurrere ppe e ex vno i cognitioz alius ve
nire / Dr aut cognoscere aliqd i aliqd t aliqd ex aliquo · qn e aliqd i aliquo
cognoscat vno motu fertur cognoscere i vtrumq sic pz qn aliqd cognoscat i aliq
ut i forma cognoscali / t tlis cognitio no e discursus nec dr cognitu ad hoc vtru
aliqd videatur i ppa spe ul et i spe aliena · visu em no dr conferre ne-
q videndo lapide p spem a lapide acceptam neq videndo lapid p eius
spem i speculo resultante Sz tunc dr aliqd ex aliquo cognosci qn no e idez
motus i vtrumq · s pmo mor intellectus i vnum t ex hoc mor i aliud vnde h est
quidaz discursus sic pz i demostratoibus Pmo em intellectus fert i pncipia in
t 2o fert p pncipia i conclusiones Intellectus aut angli a sua creatione p formas innatas
e pfectus rer totius cognitionis nalis ad quam se extendit virtus intellectiva sic t
materia celestium corporum tollit e pfecta uel tacita p formaz Ita q no remanz
i pot ad alias formaz / et ppter hoc dr i lio de caus q intelligentia e plena formis
no em eet plena n tota sua pot p formas illas emanaret · Vn intellectu eorum qz
nalr cognoscere pt esten ignotum Sz intellectus nr ppans defectiue lucem intelluale
no e completus rer omnium cognoscibilium que nalr cognoscere pt · s e pfecti nec possz
se de pot i actu reducere n qntum ad aliqd aliq eet eius cognitio completa pter
naz Vn oz q i intellectu nro sint queda que intellectus nr cognoscat sz pa pncipia
Que verius et ista cognitio i nob no determinet n p acceptionez a sensibus Vn sicut
intellectus nr hz se ad ista pncipia sic se hz angli ad omnia que nalr cognoscit.

Et cum cognitio principiorum in nobis sit altissima nostre sciencie patet quod in supremo nostre nature attingimus quodammodo infimum nature angelice ut enim dicit Dionysius vii c. de di. no. divina sapiencia fines priorum coniungit principiis secundorum Unde sicut nos sine discursu principia cognoscimus simplici intuitu ita et angeli omnia que cognoscunt Unde et intellectuales dicuntur et habitus principiorum in nobis dicitur intellectus Ad primum ergo dicendum quod angeli cognoscunt creaturas in verbo sic cognoscunt res in sua similitudine absque omni discursu Ad secundum dicendum quod angelis non est ignotum aliquid eorum ad que possunt per naturalem cognitionem pervenire sed aliqua ignorant que naturalem cognitionem excedunt et in horum cognitionem ex se ipsis venire non possunt co-fendo sed solum ex revelacione divina Sed intellectus noster non novit omnia que naturaliter cognoscere potest et ideo ex hiis que novit potest in ignota devenire non autem in ignota que naturalem cognitionem excedunt sicut ea que sunt fidei Ad tertium dicendum quod motus de quo Dionysius loquitur non accipitur pro transitu de uno in aliud sed ideo quod omnis operacio motus dicitur sicut intelligere est quedam motus ex sentencia. et triplicem motum et in angelis et in animabus distinguit Dionysius quantum ad cognitionem divinam scilicet circularem obliquum et rectum secundum hanc similitudinem Circularis enim motus est totaliter uniformis tum propter eandem distanciam omnium partium circuli a centro. tum propter hoc quia in motu circulari non est magis assignare ex una parte quam ex altera principium et finem Motus autem rectus est difformis tum ex parte linee cum partes non equaliter distent ab uno puncto signato. tum ex parte motus qui habet principium et finem signatum Obliquus autem habet aliquid uniformitatis secundum quod convenit cum motu recto Non est autem idem motus uniformitas et difformitas in angelo et anima Unde diversimode hos motus in utroque distinguit Angelus enim in ipso actu cognitionis divine non se extendit ad diversa sed in ipso uno deo figitur et secundum hoc dicitur circa deum moveri quasi motu circulari non devenientes in ipsum sicut in finem cognitionis ex aliquo priori sicut circulus non habet principium neque finem. et ideo dicit quod angeli moventur circulariter unite sine principio et interminabilibus illuminacionibus pulchri et boni ut intelligamus ipsas illuminaciones divinas in mentes angelicas provenientes sicut lineas provenientes de centro ad circumferenciam quibus quedam substancia circumferencie constituitur ut cognitio dei quam de se ipso habet comparetur centro Cognitio autem quam angelus habet de ipso comparetur circulo centro qui imitatur unitatem centri sed deficit ab ea Sed difformitas in angelo respectu divine cognitionis non invenitur quantum ad ipsam cognitionem sed solum quantum ad cognitionis communicacionem secundum quod diversis cognitionem tradit et hoc potest quantum ad rectum motum in angelis. Unde dicit quod in directum moventur quando procedunt ad subiectorum providenciam recta omnia transeuntes Obliquum vero motum ponit quasi compositum ex utroque inquantum scilicet ipsi in unitate divine cognitionis permanentes exeunt per actionem in alios reducendos in deum Unde dicit quod oblique moventur quando providentes minus habentibus ingressibiliter manent in ydemptitate circa ydemptitatem eam Sed in anima et quantum ad ipsam divinam cognitionem invenitur uniformitas et difformitas Tribus enim modis anima movetur in deum Uno modo in invisibilia dei per ea que facta sunt visibilia conspiciens et iste est motus rectus Unde dicit quod indirecte movetur anima quando ad ea que sunt circa se ipsam progreditur et ab exterioribus sicut a quibusdam signis variatis et multiplicatis ad simplices et unitas sursum agitur contemplaciones Alio modo in deum ex illuminacionibus ex deo receptis quas tamen recipit secundum modum suum sensibilibus figuris velatas sicut ysaias vidit deum sedentem super solium excelsum et elevatum Et hic motus est obliquus habens aliquid ex uniformitate ex parte divine illuminacionis et aliquid de difformitate ex parte sensibilium figurarum Unde dicit quod oblique movetur anima inquantum secundum proprietatem suam divinis illuminatur cognitionibus non intellectualiter et singulariter sed racionabiliter et diffuse Tercius modus est quando anima a se omnia sensibilia abnegat super omnia deum cogitans et etiam super se ipsam et etiam ab omni difformitate separatur Unde est motus circularis Unde dicit quod anime motus circularis est introitus ad se ipsam ab exterioribus et intellectualium virtutum eius convolucio et quod demum ita uniformis facta

vint virtutis virtutib[us] etc. ma[ior] ducit[ur] ad id quod e sup[er] om[n]ia | Ad q[ua]rtu[m] dd q[uod]
cordis abscondita i motib[us] corpois intuet[ur] an[ge]li sic cae videt[ur] i silitudi
b[us] suoy effectuu absq[ue] omi discu[r]su n[ec] cp[ro]pt h[oc] q[uod] ios motu denouo ptipiut
aliqua collatoe indiget. statim em ut res sensibiles fiut sic[ut] sut an[gel]oru
formis etc. ab an[gel]is cogscut[ur] etc. sn discursu sensibilia sensibilia denouo fa
cta cogscut | Ad q[ui]ntu[m] dd q[uod] conoluco ca no signat collatoem s[ed] magis
ciculatez mutatioz aie r ipi[us] an[ge]li | Ad 6m dd q[uod] videt cas i effectibus
et effectus i caus[is] no q[uo]si discurredo s[ed] sic res vide[tur] i sua ymagie sine dis
cursu | Ad 7m dd q[uod] expimetal[is] cognicio i demoib[us] no fit p[er] collatoz s[ed]
s[ecundu]m q[uod] videt cas i effectib[us] ul effecty i caus[is] mo pdicto r q[ua]nto sut tpe di
utinoes tato plures effecty at[que] caus[e] cognouerut et sic de ipa ma
iorez cognicoz hnt quodamo no q[ua]dez intesiue s[ed] extesiue s[ecundu]m q[uod] i pluribus
effectib[us] eius virtutez videt

Sextodecimo q[ue]rit[ur] Utru[m] i an[ge]lis distingui debeat cognicio matutina ul
vespertina | et vi[detur] q[uod] no Vespe em et mane dici sut tenebris admi
xta Sz i intetu an[ge]li nulle sut tenebre cu sit specula clarissima ut di
xit go i an[ge]lis no dz distigui cognicio matutina r vespertina | P[ræterea] s[ecundu]m An
gustinum x sup Gen ad lit Cognicio matutina dr q[ua] an[ge]li cogscut res fiedas
i v[er]bo Vespertina aut qua cogscut res i p[ro]pa na[tura] Sz no alit cogscut res
an[ge]li q[uam] sint r alit p[ro]pt[er] q[uo]d sic cu intetum heant deiforme r a rebus cogicoz
no accipiat go i eis cognicio matutina r vespertina distigui no dz | P[ræterea]
Cognicio vespertina e qua res cogscut i p[ro]pa na[tura] Sz res i v[er]bo i p[ro]pa natura
cogscut[ur] Verbu[m] em expssius p[ro]paz naz rei repntat q[ua]m et ipe forme
Cu go cognicio matutina sit cognicio i v[er]bo vi[detur] q[uod] vespertina cognicio a ma
tutina i an[ge]lis no distigua[tur] | P[ræterea] Gen j. dr q[uod] factu[m] e vespe et mane dies
unus Sz dies accipit[ur] ibi p[ro] ipa an[ge]li cognicoe ut Aug[ustinus] dt 4 sup Gen | P[ræterea] Lux ma
go et una et ead e i an[ge]lis cognicio matutina et vespertina | P[ræterea] Lux ma
tutina accscit i meridianam Sz cognicio que e rerum i v[er]bo no pt crescere in
aliquam ampliorem cognicoem. go cognicio rerum i v[er]bo no p[ro]pe pt dici matu
tina. etc. rcte distiguit[ur] i an[ge]lis cognicio matutina et vespertina p[er] h[oc] q[uo]d e cogs
cere res i v[er]bo et i p[ro]pa natura | P[ræterea] p[ri]us e cognicio rei fiende q[uam] facte Sz cogs
no vespertina pcedit matutinam ut[ra]q[ue] Gen p[rimo] factu[m] e vespe et mane go no
quenienter distinguitur cognicio vespertina a matutina ut cognicio vespertina
sit cognicio rei ia[m] facte matutina vo rei fiende | P[ræterea] Aug[ustinus] c[om]parat cogicoz
rerum i v[er]bo r i p[ro]pa na[tura] cognicoi artis r opis et cognicoi lince qua itelli
r que i pulue scribit[ur] Sz ista no paciut[ur] diu[er]sa cognicionis gn[er]a go nec
cognicio rerum i v[er]bo et i p[ro]pa na[tura] sut due cognicoes etc. matutina r vesp[er]ti
na cognicio no distiguit[ur] | P[ræterea] An[ge]lus i p[ri]ncipio sue creacois cognouit cognicoe
matutina no aut cognouit v[er]bu[m] q[ui]a no fuit creatus b[ea]tus Videt aut v[er]bu[m]
e actus b[ea]titudis go ista cognicio rerum i v[er]bo no e cognicio matutina etc. id q[uod] p[ro]b[a]t[ur]
Si dr q[uod] q[ua]mvis no cognouit v[er]bu[m] p[er] essentiam cognot tn p[er] aliquam silitudinez
creatam etc. cognouit res i v[er]bo | Sz c[on]tra ois cognicio que e p[er] formas creatas
e obumbrata q[ui]a ois creata i se c[on]siderata e tenebra Sz cognicio obumbrata
e cognicio vespertina go cognicio res i v[er]bo ul v[er]bu[m] mo pdicto. erit cognicio no
matutina s[ed] vespertina | P[ræterea] Aug[ustinus] c[on]tra Manicheos dt q[uod] mens fortis r vege
tata cu illa[m] v[er]itatem p[ri]ma[m] c[on]spexit ceteram obliuiscit[ur] go videndo v[er]bu[m]
nil aliud vide[tur] i v[er]bo etc. matutina cognicio i an[ge]lis no pt dici cognicio re
ru[m] i v[er]bo | P[ræterea] Cognicio matutina e clarior q[uam] vespertina Sz cognicio rerum
i v[er]bo e mi[nu]s clara q[uam] cognicio reru[m] i p[ro]pa natura. q[ui]a res i v[er]bo sut s[ecundu]m quid
i p[ro]pa aut na[tura] sut simplicit[er] Melius aut cogscat[ur] aliq[ui]d ubi e simplr q[uam] ubi
e s[ecundu]m quid go h[oc] nomine distigui no pt ut cognicio reru[m] i v[er]bo matutina
in p[ro]pio aut gn[er]e dicat[ur] vespertina | P[ræterea] Cognicio que e rerum i intellectis

e pfectior qm illa que e ex ca tm Sz deus e ca ois rerum oim Imperfector e go
ia cognico qua res cognoscut i vbo . q ia qua cognoscut i ppa na . R̃p Res cog
scut i vbo sic i quoda speculo Sz pfectius cognoscut res i seipis q i speculo go
et pfectius i ppa natura q i vbo 7c idem q pus In qrum e qd Augus l 4 7 7
sup Gen ad lit has cognitoes distiguit modo pdicto R̃so dd q hoc q dr
de matutina 7 vespertina angelorum cognicoe introductum e ab Augustino hac necate
ut poss ponere ea que i sex pmis dieb facta legut sine successione tpm
ee cpleta / vn p dies illos no tpm distinctos volt itelligi s3 angelorum co
gnitionu . sic em putatio lucis corporalis sup h inferiora die facit corporale Sic
putatio ul copatio lucis intellus angeli sup res creatas die spualem facit
R3 s3 hic multitudies distiguunt q intellus anli duis rerum gnib cognoscendas
cpatur ut ordo dierum no sit ordo tpis s3 ordo nae qui i cognitioe angeli
attendi s3 ordinem cognitorum adinvicem . put altm alto e prius na / sic aut
i die tpali mane e diei pum . vespe vo finis ita i cognitioe anli rerum
eiusd rei e csideare pum 7 fine s3 ordine rei cognite Prin aut cuiuslz
rei e i sua ca a qua fluit timus aut ipius e i ipa re ad qua actio
cause pducetis timat Vn principium alicuius rei cognitioe e s3 q csideat
i causa sua que e vbu etnu Vn cognitio rerum i vbo d matutina cognitio
Vltia aut rei cognitio e s3 qd cognoscat i se ipa et talis cognitio d vespertina
Sciend tn q ista distinctio dupl pt intelligi Vno mo ex pte rei cognite Ali
o mo ex pte medii cognoscendi Ex pte qd rei cognite ut dicat res i vbo cognosca
qn cognoscat ee eius quod h3 i vbo In ppa vo na s3 q cognoscat ppm ee rei
t qd h3 i se ipa Et hic no e cvenies intellus . q ee rei qd h3 i vbo no est
aliud ab ee vbi / q ut dt Anshelmus Creatura i creatore e creatrix essentia Vn
hic mo cognoscere creaturam i vbo no e cognitio creature s3 magis creatoris Et io
oz hanc distinctioz itelligi ex pte medii cognoscendi ut dicat res cognosci i vbo
qn p vbum ipa res i ppa na cognoscat In ppa vo na qn cognoscat p formas
aliquas creatus rebus creatis pportionatas . sic cu cognoscat p formas sibi iditas
ul et si p formas adqsitas cognosceret qntum ad hoc pt3 nil differret Ad pmu
go dd q no accipit silitudo in cognitoe anli vespe et mane s3 hoc q ve
spe et mane diei tpalis sut cu tenebrarum commixtioe s3 magis s3 rone pn
et tmi ut dcm e Vel pt dici q ois intellus creatus inquntum e ex nilo tene
brosus e cpatus claritati intellus divini . habz aut lucis admixtioz inqntum di m
intellus imitat Ad 2m dd q qmvis p vbum eodem cognoscat anli res fiendas
et factas . tn alio cognoscut res fiendas p vbum 7 alio res factas p ppaz naz
s3 silinez eius qua penes se h3 . et s3 hoc matutina cognico a vespertina disti
guit Ad 3m dd q qmvis res expssius representent i vbo q i formis intellus
angeli sut magis rebus pportionate et qsi eis adequate . et io ista cognito
d ee rerum i ppa na 7 no ppria Ad 4m dd q sic tota una scia cphendit
sub se diversas scias ptes quib cclones diverse cognoscut Ita et ipa una
cognico anli que e qsi qdda totum cphendit sub se cognitioz matutinaz 7 ve
spertina qsi ptes sic mane et vespe sut ptes diei Ad qntum dd q no oz qn
tum ad oma spualia corporalibus silia ee no i cognitio rerum i vbo appt hoc dicat
matutina q i aliqua maiore cognitoz incipiat s3 q ad aliqua cognitoz inferio
re timat ut dcm e Ad 6m dd q cognico matutina pcedit vespertina
ordine nae rerum vnius 7 eiusd rei Sz rerum diversarum rerum vespertina cognitio prior
intelligit ee prior cognitoe matutina posteriorum put i cognitione attedit ordo rerum
rerum cognitarum Et io Gen j Vespe aut mane po hac necate q opus
pme diei e lux qua Augus intelligit spualem que illuminat p cognitoz ad
Anglus aut se ipm po i se ipo cognouit nali cognitoe / et se cognito non
i se ipo pmansit qsi se ipo fruens 7 i se fine ponens Sic em nox fruis esset
ul angelus pervicaciter s3 cognitoz sua i dei laude retulit et sic ex sui co-

teplacone confusus i vbi oteplacom i quo e mane sequentis diei ß q i vbo
accipit cognicom sequentis creature scz firmamenti Sic aut videmus i tpe co
tinuo q idem nunc e duorum tpm put e finis pteriti et pncipium futuri Ita ma
tutina cognicio scde diei e pme diei tmius et scde diei inicium etc deinceps
usqz ad diem septimum Ad vii dd q no e cad cognicio artificiati ß q cogsitur
ex forma artis et ß q cogsatur ex ipa re iam facta pma em cognicio e vlis
tm. 2a aut et pt ee ptis ß q iutuetur aliquam domum fcaz Et pp ea non
e sile oio Ars em creata magis e pportionata et adequata rebz artificiatis qz
artificata rebz cati Ad viii dd q anlus i pmo sue cacionis no fuit bonus no
p cenaz vbum vidit Vn nc cognicioz matutinaz hnit ß pmo hnit vesptina
et ex vesptina pfecit i matutinaz vn signat pmus dies mane no dr hu-
isse ß pmo vespe qd vespe tnsiuit i mane qz lux ia spualis q pmo
die fcta fuisse dr. scz subna angeta statim fcta se ipaz cognouit qd fuit cog
cionis vesptine et hanc cognicioz retulit ad laude vbi i quo fctu e ei cog
nicio matutina Et pp hoc dr Gen. i. ffctum e vespe et mane 2c Ad ix dd.
q cu cognicio vesptina a matutina distinguatur ex pte medii cognitionis et
no ex pte rei cognite Cognicio creatoris p creaturaz e vesptina sic e contrario
cognicio creature p creatorem e matutina Vnde quantu ad hc eo recto pcedit Ad
x dd q mens fortis rebus inteta dr aliorum obliuisci. no qd quantu ad fcaz
ß et quantu ad rerum estimacioz q ia que nob i caturis maxima videbatur
diuina celsitudine cosideata minima indicamus Ad xi dd q cognicio rerum i vbo
e pfectior qz cognicio earu i ppa na inquantu vbum clarius reuelat vnaqmqz
e re qm creaturaz spectat. Res aut ee verius i se ipis quam i vbo pt intelligi
dupliciter Vno ut heant ee nobilius i se qm ee qd hnt i vbo qd falsum e. qz in
se ipis hnt ee creatum In vbo aut increatum. et id ee qd hnt i se ipis e scdm
se ipis hnt ee creatum. In vbo aut increatum. et id ee qd hnt i se ipis e scdm
quid rerum illius qd hnt i vbo. Alio ut res sit pfectius hnt i se ipa qz i v-
bo. et hc quodammo vm e. Res em i se ipa malis e qd e de rone qrudaz
rerum In vbo aut no e malis. ß e ibi sili ne huius quantu ad formaz z maz et
tn quamuis p hc q e tlis res i vbo sit ß quid tn pfectius cogsitur p vbum qz
p se ipaz. et inquantum e tlis. qz pfectius reputatur et ppa rei ro i vbo qm
i se ipa quamuis p ppaz roz exudi sit verius sit i se ipa Cognicio aut sr forie
repntacoz. Vn res cu no sit i aia n ß q p sua silitez sipr tn cogsitur Ad
xii dd q ipe deus e ppa z imeta ca vniuscuiusqz rei et ideo magis in-
tima. tima augus qz ipm sit intimu tpi ut Augs dt Ad xiii dd q
forme no transfundutur a specto i res ß eniso. a vbo aut transfunduntur in
res Vn no e sile de cognicione rerum in specto et in vbo

Decimoseptimo quitur Vtrum cognicio angelica sufficienter p matutina et
vesptina distinguatur ul diuidatur Et videtur q no ut enim dt Augs
3 sr Gen ad lit. Cognicio vesptina e qua res cogsitur i se ipa Matutina
vo cu refertur i laudem creatoris. etc cognicio matutina vr a vesptina disti
gui p relatum et no relatum. Sz pter cognicioz creature i se ipa relatio
ad vbum z no relatam e accipe aliam creature cognicioz magis differentez ab eis
q differat alia istarum ab alia scz cognicioz caturaz i vbo go matutina et
vesptina cognicio no sufficit diuidunt cognicioz angelicaz P Augs 2o sr Gen
ad lit. ponit tplex ee creature. vnu qd hz i vbo aliud qd hz i ppria
na tm. 3m qd hz i mete angelica Sz penes pmu ee et 2m accipitur
cognicio matutina z vesptina go penes 3m dz accipi cius cognicio P. Cognicio
matutina et vesptina distinguitur p hc qd e cogsitere res i vbo et res i ppa
natura Et p hc q e cogsitere res fctas et res fiendas Sz h put qd pter diuisibilis

Uno modo ut dicatur cognosci res fiendas in verbo. alio modo factas in verbo. 3o modo factas in propria natura. quarto modo fiendas in propria natura quod quidem videtur inutilis esse cognicio quia in propria natura non cognoscitur aliquid antequam sit. ergo saltem non tres esse cognitiones angelicas vel insufficienter distinguntur per duas. Preterea vespere et mane dicuntur in cognitione angelorum ad similitudinem diei temporalis Sed in die temporali inter mane et vespere est meridies ergo et in angelis inter cognitionem matutinam et vespertinam debet poni meridiana Preterea angelus non solum cognoscit creaturas sed et ipsum creatorem Sed cognitio matutina et vespertina in angelis distinguitur quantum ad cognitionem creature. ergo preter cognitionem matutinam et vespertinam in angelis est assignare 3am Preterea Cognitio matutina et vespertina non pertinet ad cognitionem gracie alioquin angeli mali haberent cognitionem matutinam vel vespertinam quod non videtur esse verum cum in demonibus non sit dies Vespere autem et mane sunt diei partes. ergo cum cognitio naturalis sit in angelis preter cognitionem videtur quod sit in eis ponere 3am cognitionem Sed contra Cognitio matutina et vespertina distinguitur per creatorem et creaturam Sed inter hec inter est medium ergo nec inter cognitionem matutinam et vespertinam. Respondeo dicendum quod de cognitione matutina et vespertina dupliciter loqui possumus Uno modo quantum ad id quod cognitionis est et sic inter utramque nichil cadit medium Cognitio autem matutina et vespertina dividitur ut dictum est per medium cognoscendi quod quidem si creator est facit cognitionem vespertinam continue modo Si autem creatura est facit cognitionem matutinam Non potest autem aliquid esse medium inter creatorem et creaturam Si autem consideretur quantum ad racionem matutini et vespertini sic cadit inter ea aliquid medium duplici racione Primo quia vespere et mane sunt partes diei. Dies autem angelorum et naturalis cognitio est post has duas Secundo quia vespere mediante hoc terminatur ad mane et mane ad vespere verum cognitio rerum in propria natura non quelibet potest dici vespere sed illa tamen que refertur in laudem creatoris. sic enim vespere redit ad mane Et sic cognitio demonum qua sunt de rebus nec est matutina nec vespertina sed solum cognitio naturalis que est in angelis talis Ad primum ergo dicendum quod cognitio rerum in propria natura per se est vespertina nec relacio eius ad cognitionem in verbo facit eam matutinam. sed facit eam terminari ad matutinam non ergo dicitur quod ex hoc angelus cognitionem matutinam habeat quod cognitionem rerum in propria natura refert ad verbum. cum ipsa cognicio relata sit cognicio matutina Sed quia ex hoc quod refert meretur cognitionem matutinam accipere Ad 2m dicendum quod racio ista procederet si cognitio matutina et vespertina distinguerentur ex parte rei cognite Sic enim esset triplex cognicio secundum triplex esse cognoscibile de rebus Cum autem cognicio matutina distinguatur a vespertina penes medium cognoscendi quod est creator vel creatura per utrumque horum mediorum possunt plura esse cognita et non oportet 3am cognitionem ponere Ad 3m dicendum quod omnis cognitio que est in verbo vocatur cognitio in qua sive sit res iam facta sive non sit facta quia talis cognicio est conformis divine cognitioni qui cognoscit omnia simpliciter antequam fiat sic postquam facta sunt et tamen omnis cognitio rei in verbo est rei ut fiende sive sit res iam facta sive non. ut hic fiende non dicat tempus sed exitum creature a creatore sicut et cognicio artificis in arte est eius sed sunt fieri quamvis et ipsum artificium iam sit factum Ad quartum dicendum quod Augustinus nominat matutinam cognitionem que est iam plena luce verum quia sub se meridianam Verum quandoque nominat eam diurnam quandoque autem matutinam vel potest dici quod omnis cognitio intellectus angelici habet tenebras admixtas ex parte cognoscentis Verum nulla cognicio alicuius intellectus angelici potest dici meridiana sed sola cognicio qua deus omnia cognoscit in se ipso Ad quintum dicendum quod eadem cognitione verbum cognoscitur et res in verbo verum et cognicio verbi dicitur matutina et hoc patet quia septimus dies qui signat quietem dei in se ipso habet mane verum matutina cognitio est sed qua angelus deum cognoscit Ad 6m patet responsio ex dictis.

Questio est de cognitione sive angelica per illuminationes et locutiones Et primo queritur utrum unus angelus alium illuminet et videtur quod non. quia ut dicit Augustinus solus deus potest mentem formare Sed illuminatio anime est quedam formatio mentis vel illuminatio. ergo solus deus potest angelum illuminare Preterea In angelis non est aliud lumen ... Sed lumine nature unus angelus alium non illuminat

quia vniusqsq; hʒ ī alia sua īmete a deo Silr nc lume gre que īmete a deo so-
lo ē . go vnq aliu no pt illuiare P sic se hʒ corp ad lume corpale ita spus
ad lume spuale Sʒ corp illuiatu a lume supexcellenti no illuiat simlr
a mīori lume Sic aer illuiatq a lume solis · no silr illuiat a lua go cu
plq extedat spuale lume dīnu qdʒ lumen creatu qȝ lume solis lume qle
ut stelle · vide q cu oms anli illuient a deo q vnq ab ao no illuiet P Si
vnq anlq aliu illuiat aut hc ē p mediu aut sine medio Si sic optet vnuʒ
anlu alri illuiato ipm p ipm ee gnctu qd ee no pt cu solq deq mētibq
illuiabat Silr nc p mediu qz nc p corpale mediu cu no sit spual lui
nis receptiq nc p spuale · qz hc spuale no pt poni aud qm anlq 7c esset
ut abire in infinitu ī medijs qd si eet no possʒ sequi alis illuiao cu sit ī
pple infinita ptrāsire vel erit deveniē ad hoc q vnq anlq aliu īmete
illuiat qd ostensum ē ee impple go impole ē q vnq anlq aliu illuiet P Si
vnq anlq aliu illuiet · aut hc ē p hc q tdit ei lume ppm aut p hc q dat
ei aliud luq Sʒ no pmo qz sic vnu et id lume eet ī duabȝ illuiate / nec
itm 2o · qz sic optet q illud lume eet fctm a supiori anlo Ex quo se q
anlq essʒ creator illq lumis cu id lume no fiat ex mā · go vi q vnq anlq
aliu illuiare no pt · P Si vnq anlq ab ao illuiet · oʒ q anlq illuiatq
reduca de po ī actu · qz illuiari ē qdda fieri Sʒ qncuqʒ aliqd reducat
de po ad actu oʒ ī eo aliqd corrumpi Cu i ī anlis nl corrupat · vi q vnq
ab ao no illuiet . P Si vnq ab ao illuiet . lume qd alq alij tradt aut
ē suba a accns Sʒ no pt ee suba · qz forā subalis vaiat spem sic vīutas
spem māe sic d ī vm mete 7c seque q anlq p hc q illuiare spez
vaiaret Silr no pt ee accns · qz accns no se extedit ultra subm go vq
aliu no illuiat P ad hc visq nr corpoal 7 intectual luie indiget qz
eiq obm ē intelligile 7 visile ī po ut p lume fiat visile 7 intellile
ī actu Sʒ obm cognitoē angelē ē itelligle ī actu qd ē ipa dīna ceñā
ul spes concreate · go ad cognoscend intectuali luie no indigʒ P Si vnq anlq
aliu illuiet a hoc ē rev cognitoe nalis a rev cognitoē gre · sʒ q no rev cogitoe
nalis · qz ta ī supioibq qȝ ī infioribq nalis cognicio ē pfcta p foras inatas
Silr nc ad cognitoʒ gre qua res ī vbo cognoscut · qz oms anli vbu īmete
videt go vnq aliu no illuiat P ad cognitoʒ intectq no requit n forā
intellilis 7 lume itellile Sʒ vnq anlq alā no tradit neqʒ foras itelli
giles que sut concreate neqʒ lume itellile cu vnqqsqʒ a deo illuiet
P Job 27 . Numqd ē nus inlitu eiq 7 sup que no fulget lume illius
go vnq anlq aliu no illuiat P Illuiato ordinat ad tenebs pelledas Sʒ
ī cognitōne anlorq nlla ē tenebra ul obscuitas · vn ad Cor xij · dt glo · q
ī regione intellilu quā costat ee regione angelo sine omi ymagia
tōne corporis mens videt pspicua vitate nullis opionu fallatu neblis
fuscatu · go anlq ab anlo no illuiat P Intectq angelq ē noblior qȝ
intectq agēs aīe nre Sʒ intectq agēs aīe nre nuqȝ illuiat sʒ solum
illuiat · go nc anli vnqȝ illuiant P · Apok · · dr q ciuitas btorū
no eget sole neqʒ lua Nā claitas dei illuiabit ea · Et expot glo · doctoes
maioes 7 mioes go cu ia anlq sit ciuis illq ciuitl no illuiat n a solo
deo P Si anlq anlu illuiet a hc ē p abudācia nal luis a p abudācia
gtuiti Sʒ no pmo qz cu anlq q cecidit fuit de supmis anlis hut nā-
lia excelletissima qz ī eo itegra manet ut dt dyoq ī l c de di · no · etc
demo anlu illuiaret qd ē absurdu Silr nc p abudācia luis gre qz
aliq ho ī statu vie ē maiorq gre qȝ infioes anli Cu ex vtute gre aliqi hoi
nes transferat ad ordinē supiorq anlorq 7 sic ho ī statu vie exns anlu
illuiaret qd ē absurdu · go vnq angq aliu no illuiat P dyoq dicit
l · c · ce Jerar q illuiaco ē dīne scie assūptio Sʒ dīna scia no pt dici
n qc ē de deo vel qc ē de rebq dīnis et vtroqʒ mō dīnaʒ sciaʒ no assuit
angelq n a deo · go vnq aliu no illuiat P Cu po intectq angeli sit

tota cumulata per formas innatas. Formae innatae sufficiunt ad omnia cognoscenda quae
angelus cognoscere potest. Ergo non oportet quod a superiori illuminetur ad aliquid cognoscendum. Praeterea
angeli omnes admittunt specifice differunt vel saltem illi qui sunt diversorum ordinum. Sed
nullus illuminatur a luce alterius speciei, sicut res corporales non illuminantur a luce spirituali.
Ergo unus angelus alium etc. Praeterea lumen intellectus angeli est perfectius quam lumen intellectus
agentis nostri. Sed lumen intellectus nostri agentis sufficit ad omnes species quas a sensu accipimus.
Ergo et lumen intellectus angeli sufficit ad omnes species innatas et non oportet quod aliud lu-
men superaddatur. Sed contra est quod dicit Dionysius 4 c. ce. ie. quod ordo ierarchiae est quosdam
illuminare, alios vero illuminari etc. Praeterea sicut est ordo in hominibus ita est ordo in angelis
ut patet per Dionysium. Sed in hominibus superiores illuminant inferiores ut dicitur ad Ephesios 3:
Michi autem sanctorum minimo data est gratia haec illuminare omnes etc. Ergo et superiores an-
geli inferiores illuminant. Praeterea lumen spirituale est efficacius quam corporale. Sed superiora
corpora illuminant inferiora, ergo et superiores angeli illuminant inferiores. Responsio. Dicendum quod de
luce intellectuali oportet nos loqui ad similitudinem corporalis lucis. Corporale lumen autem
corporale est medium quo videmus et servit nostro visui in duobus. Uno in hoc quod per ipsum
fit nobis visibile actu quod erat potentia visibile. Alio autem in hoc quod visus ipse confortatur
ad videndum ex lucis natura, unde et oportet esse lumen in compositione organi. Unde et lumen
intellectuale potest dici ipse vigor intellectus ad intelligendum vel etiam id quo aliquid fit no-
bis notum. Unde secundum duo potest aliquis illuminari ab alio, scilicet secundum quod eius intellectus confortatur ad
cognoscendum, et secundum hoc intellectus ex aliquo manuducatur in aliquid cognoscendum. Et haec
duo conveniunt in intellectu sicut patet cum aliquis per aliquod medium quod mente intellectus eius
confortatur ad alia videnda quae prius videre non poterat. Secundum hoc ergo unus intellectus
ab alio illuminari dicitur inquantum tradit ei aliquod medium cognoscendi quo intellectus con-
fortatus potest in alia cognoscibilia in quae prius non poterat. Quod quidem dupliciter apud
nos contingit. Uno per sermonem ut cum doctor verbo suo tradit aliquod medium di-
scipulo per quod intellectus eius confortatur ad alia intelligenda quae prius intelligere non po-
terat, et sic magister dicitur illuminare discipulum. Alio inquantum aliquis proponit aliquod sen-
sibile signum ex quo quis potest manuduci in aliquod intelligibile cognoscendum, et sic dicitur
sacerdos illuminare populum secundum Dionysium inquantum populo sacramenta ministrat et ostendit quae sunt
manuductiones in divina intelligibilia. Sed angeli neque per sensibilia signa in cognitionem di-
vinorum deveniunt neque intelligibilia mentalia recipiunt cum varietate et discursu sic-
ut nos recipimus secundum materialem. Et hoc est quod Dionysius dicit 7 c. ce. ier. Undes quo sym-
iores angeli illuminentur. Contemplativae neque sunt primae angelorum essentiae sensibilium sym-
bolorum aut intelligibilium speculativae non ut varietate scripturae in deum reducentes sed
sunt immaterialis scientiae altiori lumine repletae. Nichil ergo est angelum ab angelo illu-
minari quam confortari intellectum inferioris angeli per aliquam inspectionem in superiori ad aliqua
cognoscenda. Et hoc quidem hoc modo fieri potest. Sicut enim in corporalibus superiora sunt quasi
actus respectu inferiorum ut ignis respectu aeris, ita et superiores spiritus sunt quasi actus respectu
inferiorum. Omnis autem potentia confortatur et perficitur ex coniunctione ad actum suum. Unde
et corpora inferiora conservantur in superioribus quae sunt loca eorum. Et ideo et inferiores
angeli confortantur ex eorum continuatione ad superiores, quae quidem continuatio est per intui-
tum intellectus, et pro tanto dicuntur ab eis illuminari. Ad primum ergo dicendum quod Augustinus loquitur
de formatione ultima qua mens formatur per gratiam quae est immediate a deo. Ad secundum dicendum quod
ab angelo illuminante non fit novum lumen gratiae vel naturae sed ut participatum. Cum
enim omne quod intelligitur ex vi intellectualis luminis cognoscatur, ipsum cognitum inquantum huiusmodi
includit in se intellectuale lumen ut participatum, ex cuius lucis virtute habet intellectum
confortare, sicut patet cum magister tradit discipulo aliquod medium alicuius demonstrationis in
quo participatur lumen intellectus agentis ut instrumento. Prima enim principia sunt quasi
instrumenta intellectus agentis ut dicit Commentator in 3 de anima, et similiter omnes propositiones quae
continent scita media demonstrationum. Unde per hoc quod superior angelus suum cognitum al-
teri angelo demonstrat, eius intellectus confortatur ad alia cognoscenda quae prius non co-
gnoscebat. Et sic non fit in angelo illuminato novum lumen naturae vel gratiae, sed lumen
quod prius inerat confortatur per lumen contentum in cognito percepto a superiori angelo.

Ad 3m dd' q nō ē sile de luce corpali et spūali q̄dlz eñ corp9 pt ī
differnt' illiari a quocūqz luce corpali q̄ iō ē qz omē lume corpale
ad foras visibles eq̄at se lz s3 nō quīlz spūs pt eq̄at illuiari quolī3t
luce qz q̄dlz lume nō eq̄at ḡt formas intelligibles / lume eñ supi9
ḡt foras intelligibles magis vles. et iō cū inferior intellcu̇s sit pporcōnatus
ad accipiend' cogñcōz p foras magis pticlares nō sufficat ei q illuiet'
a supiore lumie s3 oz q illuiet' lumie inferiori ad hc q in cogñcoz
rer adducat' sic p3 apud nos phūs eñ pm9 lz cogñcoz rerz ī pn
cipiis vlibus Medicus aūt maxe cosideat res ī pticlari vñ nō acci
pit imete pncipia a pmo pho s3 accipit imete a nāli qui lz pn̄a
magis ǵtracta q pmus phūs. Nālis aūt cuius ǵsideatio ē vlior q
medici pt accipe imete pn̄a sue ǵsideacōis a pmo pho vñ cū ī luce
intellcu̇s diui rerz rōnes maxe vniant' q̄i ī vno pn̄o maxiē vli Inf
eriores anli nō sut pporcōnati ad hc q p id lume solū cogñcoz accipiat
ñ adiūgat' lume anlorz supiorz ī q9 fore itellibles ǵphēdut' ǵt
hut' Ad q̄rtu dd' q anl9 q̄uiz aliu anlu illuiat p mediū. qm
q3 sine medio. Per mediū aūt spūale cū sic anl9 supior illuiat medi
u 7 medi9 illuiat infimū ǵtute lumis supiorz supiorz anli Sine me
dio aūt sic cū anl9 supior anlu imete sub se existētez illuiat. nc oz q
hc mō ǵiūgat' illuiās illuiato q̄i ī eius mete illaba' s3 q̄i ǵtinuati
adinvice p hc q vn9 aliu intue' Ad q̄ntu dd' q viu 7 id' mō medi
u q̄d cognosci' a supiori anlo cogñsct' ab inferiori S3 cogñtio supiorz anli
de iō ē alia cogñcōe inferioris 7c quodā° id' ē lume 7 q̄dāo aliud. nc tn
se' q s3 hc q ē aliud sit creatū a supiori anlo. qz res nō subsistētes non
sut p se loq̄ndo. sic nc p se sut vñ nō fit color s3 fit coloratū ut d' vn
sut p se loq̄ndo. sic nc p se sut vñ nō fit ipm lume anli s3 fit ipm illuiatū de pō illuiato a
mete vñ nō fit ipm lume anli s3 fit ipm illuiatū de pō illuiato a
ctu illuiatū Ad 6m dd' q sic ī illuiacōe corporali nō remo' aliqua
forā s3 sola pnatio luis que ē teneb'. Ita et ē ī illuiacōe spūali vñ nō
oz q sit ibi aliq̄ corruptio s3 solū negacōnis remotō Ad vn dd' q id lu9
anli q° illuiari d' nō ē pfectō essencial' ipius anli s3 pfectō 2a que ē
ducat' ad genus accīlis, nc se' q actus se extēdat ult' subiu qz ia cogñtō
qua illuiat' supior anl9 nō ē in anlo inferiori eād' mō s3 spē et rōne
infūsitu ē eiusd' sic 7 ead' spē nō mō lux ē ī aere illuiato et sole
illuiante Ad viii dd' q p lume fit aliq̄d intellile actu q̄d pus erat itel
lile ī pō S3 hc pt ēē dupl' vno° ita q id q̄d ē ī se itellile ī pō fiat itel
lile actu ut ī nob' accidit et sic luce nō indiqz angel9 intellcu̇s cū nō
absthat spem a fātasmatib9 Alio ita q id q̄d ē itellile ī pō actui itelli
ǵeti fiat ei itellile actu sic nob' sut sube supiores intelliles actu p me
dia q̄uis ī eorz cogñcoz deuenimus. et hc mō intellcu̇s anli luce idiqz ad
hc ut duca' ī actualē cogñcōz eorz ad que cogñscēda ē ī pō Ad nonū dd'
q illuiacō qua vn9 anl9 aliu illuiat nō ē de hiis que ad nālez cogñtone
anglorz ptinet qz sic oms ex pn̄o sue ǵdicōnis pfcām hrent nālem
cogñcoz ñ forte ponemus q supiores anli cent cū inferiorz q̄d ē ǵ fidem
S3 cogñtio ista ē de hiis que reuelāt' anlis eorz cogñcoz nālez extēdēb9
sic de diuinis misteriis ptinētib9 ad eciaz supiore ul' inferiore vñ et pō
actō Ierarchia adnonsio nc se' q q̄uis omes vbū videat q q̄cq vi
det ī vbo supiores anli videat et inferiores Ad xm dd' q qn vn9 anlus
ab a°o illuiant' nō infūdut' ei noue spēs. s3 ex eisd' spēb9 quas pus
hēbat intellcu̇s eius ǵfortatus p lu9 supius mō pdicto efficit' plui9 cogñs
cat Sic et nr̄ intellcu̇s ǵfortatus per lu9 diuini et angeli ex eisd' fātasma
tib9 ī pluium cogñcoz deuenire pt q p se posset Ad xi dd' q q̄uis ī anlis
nō sit aliq̄ obscuritas errorz ē tn in eis aliqz nesciā que nālez eorz

cognitioꝫ excedunt et ꝓpt' hᶜ illuminatiõe indiget Ad xij dd' q̄ᵖ una res ꝗuatuam
ꝗᵖ n̄alis recipit aliqͥd ſ id qd ē formale ī ipā ſ; solū ſ id qd ē n̄ale ī ea
sicuti aīa n̄ra nō recipit illuminatioꝫ ꝑ̄ one intellectꝰ agentis ſ; r̄ōe potēᵗⁱˢ / velut
et res corpales nō recipiunt aliquā impressionē ex pte forme ſ; ex pte matie
ꝗ tn̄ intellectꝰ possibilᵏ n̄r ē simplicior q̄ᵖ aliqua forā n̄alis ꝗta et et intellectꝰ angli
illuminatᶻ ſ id qd h; de potētate q̄uis ipē sit nobilior intellectu agēte n̄ro qui
illuminatᶻ . Ad xiij dd' q̄ᵖ auctꝰ 1ᵃ intelligēda ē de hijs que ptinet ad cognitionē
btitudis ī ꝗᵘᵒ oms angli illuminantᶻ a deo. Ad xiiij dd' q̄ᵖ ista illuminatō de
qua loqͥmᶻ fit per lumē gr̄e ꝑficiēs lumē n̄āe. nᶜ tn̄ seᶻ q̄ᵖ hō ī statu
vie possit anglm̄ illuminare n̄ō em̄ h; maiorē gr̄aꝫ ī actu ſ; solū ī v̄tute. q̄ᵖ
h; gr̄aꝫ ꝑ quā uel ex qua pt mereī ꝑfectiorē statū sic et pullꝰ equi
statī natꝰ ē maior v̄tute q̄m asinꝰ. minor aut actuali q̄ntitate Ad xv.
dd' q̄ᵖ cū dᶻ q̄ᵖ illuminatō ē diuine sāe assūptio Sciā dᶻ diuīa q̄ᵖ ex diuīa
illuminatiōe originē h; Ad xvj dd' q̄ᵖ forme innate sufficiūt ad oīa cognoscēda
que n̄ali cognitiōe ab anglo cognoscūtᶻ ſ; ad ea que sūt sup n̄alez cogni
tioꝫ h̃nt indiget lumīe altiori Ad xvij dd' q̄ᵖ ī angl' ſpē differentibꝫ nō oꝫ q̄ᵖ sit
lumē intellitᵉ ſpē diuersū sic ꝗ ī corporibꝫ ſpē differentibꝫ ē id' ſpē color et hoc
ē ꝓpue v̄um de lumē gr̄e que et in hoībꝫ ꝗ ī anglis ē eād' ſpē Ad xviij
dd' q̄ᵖ lumē intellectꝰ agentis ī nob' sufficiat ad ea que sūt cognitionis n̄alis
ſ; ad alia requirᶻ altius lumē ut fidei uel ꝓphetie

Secundo q̄ritᶻ vtrū inferior anglꝰ ſp illuminetᶻ a superiori uel q̄nqꝫ a deo immeᵗᵉ
Et viᶻ q̄ᵖ q̄nqꝫ a deo īmeᵗᵉ Anglꝰ em̄ inferior ē ī pō ad ꝗ gr̄aꝫ ſpūs/ di
et intellectꝰ illuminatioꝫ S; tn̄ suscipᵗ de gr̄a a deo q̄ntū ē capax. g° tn̄ susci
pit de illuminatiōe a deo q̄ntū ē capax et ita īmeᵗᵉ a deo illuminatᶻ nō per
anglū intmediū Pᵗᵉʳ Sic int' deū et inferiōes anglos sūt medij superiores
ita int' superiōes ꝗ nos sūt medij inferiōes S; superiores angli q̄nqꝫ illuminant
nos īmeᵗᵉ sic seraphin illuminaᵗ ysaiaꝫ ut p; ysaie vj. g° angli illumi-
natᶻ q̄nqꝫ īmeᵗᵉ a deo Pᵗᵉʳ Sicut ē ordo quidā determinatꝰ ī subsiᵗ spūa
alibꝫ ita et ī corpalibꝫ S; q̄nqꝫ ī rebꝫ corpalibꝫ diuīa v̄tꝰ opaᶻ ptmissis causis medijs sic cū suscitat mortuū nō coopante corpe celesti
g° et ꝗ q̄nqꝫ illuminat inferiōes anglos sine ministerio superiorꝫ Pᵗᵉʳ Quidꝗ pt
v̄tus inferior pt superior Si g° anglꝰ superior pt illuminare inferiorē angelū
multo fortiꝰ deꝰ pt īmeᵗᵉ eū illuminare ꝗ ita nō oꝫ q̄ᵖ illuminatiōes diuine
ſp descēdantᶻ ꝑ superiōes ad inferiōes, S; ꝯ̄ ē qd dᵗ dyoꝰ hāc legē ēē diui
tatis imobiliᵗᵉ firmatā ut inferiora reducātᶻ ī deū mediātibꝫ superioribus,
g° nūq̄ illuminantᶻ inferiōes īmeᵗᵉ a deo Pᵗᵉʳ Sicut angli ſ nāꝫ sūt superiōes
corporibꝫ ita superiores inferioribꝫ ꝑeminet S; nil fit a deo ī corpalibꝫ
rebꝫ n̄ ministerio angelorꝫ q̄ntūcūqꝫ ad eoꝝ gubernatioꝫ ptꝫ utꝫ ꝑ Augᵘ
3 de trinᵗᵉ g° et nil fit a deo in inferioribꝫ anglis n̄ mediātibꝫ superioribꝫ Pᵗᵉʳ
a corporibꝫ superioribꝫ nō mouēᶻ inferiora corpa n̄ ꝑ media sic t'ra a celo
mediāte aere. ſ; ita ē ordo ī corporibꝫ sic ī spiritibꝫ. g° et sūmꝰ spūs
nō illuminat inferiores n̄ ꝑ medios. Rᵉᵒ dd' q̄ᵖ ex bonitᵗᵉ diuīa ꝓcedᵗ q̄ᵖ
ipē de ꝑfectione sua creaturis cōicet ſ eaꝝ ꝓportioꝫ ꝗ iō nō solū intm
q̄ntat eis de sua bonitᵗᵉ q̄ᵖ ī se sit bona ꝗ ꝑfcā. ſ; et ut alijs ꝑfectioꝫ
largiatᶻ deo quodāᵒ coopando. et ᶜ ē nobilissimꝰ modꝰ diuine imitatiōis
vn̄ dᵗ dyoꝰ 3 c ce. ierarc. q̄ᵖ oīm diuinius ē dei coopatorē fieri et ex inde
ꝓcedit ordo q̄ ē in anglis q̄ᵖ quidā alios illuminant. S; circa hūc ordinē
q̄dā diuersimode opinantᶻ, q̄daꝫ em̄ estimat hūc ordinē ita ēē firmit'
stabilitū ut nūq̄ pt' ipm̄ aliqͥd accidat ſ; ī omibꝫ ꝗ ſp h' ordo ſuetᶻ
Alij v̄ō ita estimat hūc ordinē ēē stabilem uel stabilitū ut ſ hunc
ordinē cuenat ut frequēt'. q̄nqꝫ tn̄ ex causis necessis ꝑtmittaᶻ sic et

naturalium rerum cursus immutatur diuina dispositione aliqua noua causa suborta ut patet
in miraculis secundum prima opinio videtur racionabilior propter tria primo quia tamen hoc sit
de dignitate superiorum angelorum ut per eos inferiores illuminentur eorum dignitati de-
rogaretur si quandoque preter eos illuminaret Secundo quia quanto aliqua sunt deo qui est su-
me immobilis propinquiora tanto debent esse immobiliora Unde corpora inferiora que ma-
xime a deo distant quandoque deficiunt a cursu naturali Corpora vero celestia semper naturalem
motum seruant Unde non videtur esse racionabile ut ordo celestium spirituum qui sunt deo
propinquissimi aliquando immutetur Tercio quia in rebus que pertinent ad statum nature non
fit aliqua immutatio diuina virtute nisi propter aliquid melius scilicet propter aliquid quod pertineat
ad graciam vel gloriam Sed statum glorie in quo ordines angelorum dicuntur non est alterius sta-
tus Unde non videtur racionale ut ea que ad ordines spectant angelorum aliquando immute-
tur Ad primum ergo dicendum quod et de gracia et de illuminatione dat deus angelis secundum eorum
capacitatem dicuntur tamen quia gracia que ad affectum pertinet immediate omnibus a deo datur eo quod
in voluntatibus eorum non est ordo ut unus in alium imprimere possit sed illuminatio descendit
a deo in ultimos per primos et medios Ad 2m dicendum quod dionysius xiii c. celestis ierarchie dupliciter
soluit Uno modo quod ille angelus qui ad purgandum prophete labia missus est cum de inferio-
ribus fuit equiuoce tamen Seraphim dictus est eo quod incendendo purgat calculo scilicet
ignito quem forcipe tulerat de altari Dicitur enim Seraphim quasi ardens vel incen-
dens Alio modo dicit enim quod iste angelus inferioris ordinis quia labia prophete purgat non mit-
tebat reducere in se ipsum sed in deum et in superiorem angelum quia virtute utriusque virtute age-
bat Unde ostendit ei deum et superiorem angelum Sicut et dicitur quando absoluit aliquem
quandoque sacerdos eius auctoritate absoluit etc. Non oportet quod Seraphim equiuoce dicatur neque
quod Seraphim propheta purgat immediate Ad 3m dicendum quod cursus naturalis habet aliquem statum
nobiliorem propter quem dignum est ut quandoque immutetur Sed statum glorie nil est nobilius
et ideo non est simile Ad 4m dicendum quod non est ex impotentia dei vel superiorum angelorum quod inferiores
mediantibus mediis a deo et primis angelis illuminantur Sed est ad hoc ut conseruetur
dignitas et perfectio omnium quod est deum plures in eodem deo cooperantur

Tercio queritur utrum unus angelus alium illuminando eum purget Et videtur quod non
purgatio enim est ab impuritate Sed in angelis non est aliqua impuritas ergo unus
angelus alium purgare non potest Si dicatur quod purgatio ista non intelligitur a peccato sed ab ig-
norancia sive nesciencia Sed contra tamen ista non possit esse in bonis angelis ex peccato quia in eis
nullum fuit non erit nisi ex natura Sed que sunt naturalia non remouentur natura
manente ergo angelus ab ignorancia purgari non potest Praeterea Illuminatio tenebras pellit
In angelis autem non possunt intelligi alie tenebre nisi ignorantie vel nesciencie Si ergo per
purgationem nesciencia remouetur purgatio et illuminatio idem erunt nec debent distingui
Si dicatur quod illuminatio respicit terminum ad quem purgatio vero terminum a quo Sed contra
in nullo est inuenire aliud terminum preter terminum a quo et terminum ad quem Si ergo iste
due actiones ierarchice distinguantur penes terminos a quo ad quem non erat
ponere tertiam actionem quod est contra dionysium qui 3o loco ponit perfectionem Praeterea quamdiu aliquis est in
statu proficiendi nondum est perfectum Sed cognitio angelorum aliquando crescit usque ad diem
iudicii ut dicit magister in 2 di xi. ergo unus angelus alium perficere non potest Praeterea Sicut
illuminatio est cum purgatione ita est perfectionis Sed tamen est prior tanto ergo sicut illuminatio
precedit perfectionem ita precedit purgationem si purgatio sit a nesciencia Sed contra est quod
dicit dionysius hujus actiones hoc modo distinguit et ordinat 3 c. celestis ierarchie dicens quod ordo
ierarchie est hos quidem purgari illos vero purgare hos illuminari illos vero illuminare
hos quidem perfici illos autem perficere Responsio dicendum quod iste tres actiones sunt in angelis non
nisi ad acceptionem cognitionis pertinent Unde dicit dionysius vii c. celestis ierarchie quod pur-
gatio et perfectio et illuminatio est diuine scientie assumptio Distinctio vero earum hoc
modo accipienda est In qualibet generatione vel mutatione est duos terminos inuenire
scilicet terminum a quo et terminum ad quem Utrumque autem huiusmodi inuenitur in diuersis

In quibusdam enim terminus a quo est aliquid contrarium perfectioni adquirende sicut nigredo est contraria albedini que per dealbationem adquiritur. Quandoque vero perfectio adquirenda non habet contrarium directe sed precedunt in subiecto dispositiones que sunt contrarie dispositionibus ordinatis ad perfectionem inducendam sicut in corporis animatione. Quandoque vero nichil presupponitur nisi privatio sive negatio in introductione forme sicut in aere illuminatio precedunt que per lucis presentiam removetur. Similiter et terminus ad quem est quandoque unus tantum ut in dealbatione terminus ad quem est albedo / quandoque vero sunt duo termini ad quem quorum unus ad alium ordinatur sicut patet in alteratione elementorum. cuius unus terminus est dispositio que est necessitas ad formam. Alius autem ipsa forma substantialis. In acceptione igitur cognitionis quantum ad terminum a quo invenitur predicta diversitas / quia quandoque in accipiente scientiam preexistit error contrarius scientie adquirende. Quandoque vero dispositiones contrarie sicut impuritas anime aut inmoderata occupatio circa res sensibiles vel aliquid huiusmodi. Quandoque vero preexistit solum cognitionis privatio vel negatio sicut cum in cognitione de die in diem proficimus et tali modo est accipere terminum a quo in angelis. Ex parte autem termini ad quem est invenire in acceptione cognitionis duos terminos. Primus est ad quo intellectus perficitur ad aliquid cognoscendum sive sit forma intellectualis aut lumen intellectuale vel quodcumque cognitionis est medium. Secundus autem terminus est ipsa cognitio que exinde procedit quod est ultimus in acceptione cognitionis. Sicut igitur in peccatoribus est in angelis per remotionem nescientie. Unde dicit Dyonisius vi c. ecclesiastice ierarchie quod divine scientie assumptio est purgatio ignorantiam. Illuminatio vero est per primum terminum ad quem. Unde dicit ibidem quod illuminantur angeli inquantum eis aliqua manifestantur ipso lumine scientie lucidarum doctrinarum ut hoc modo intelligatur differre illuminatio et perfectio sicut formatio visus per speciem visibilis. Et secundum hoc Dyonisius in ecclesiastica ierarchia c. v dicit quod ordo diaconorum est ad purgandum institutus sacerdotum ad illuminandum episcoporum ad perficiendum quia scilicet dyaconi habebant officium super cathecuminos et energumenos in quibus sunt dispositiones contrarie illuminationi quas eorum ministerio removetur. Sacerdotum autem officium est populo sacramenta conferre et ostendere que sunt quasi media quibus deducimur in divina. Episcoporum autem officium erat populo aperire spiritualia que erant in sacramentorum significatione velata. Ad primum ergo dicendum quod sicut dicit Dyonisius vi c. ecclesiastice ierarchie purgatio in angelis non est intellecta ab aliqua impuritate sed solum a nescientia. Ad secundum dicendum quod aliqua negatio vel defectus dicitur esse ex natura dupliciter. Uno modo quia sit nature debitum talem cognitionem habere sicut non habere rationem est naturale asino et huiusmodi naturalis defectus numquam removetur natura remanente. Alio modo quia non est nature debitum talem perfectionem habere. Dicitur esse negatio ex natura et precipue quando nature facultas non sufficit ad huiusmodi perfectionem adquirendam et talis defectus naturalis tollitur sicut patet de ignorantia quam pueri habent et de defectu glorie qui a nobis tollitur per glorie collationem et similiter et ab angelis nescientia aufertur. Ad tertium dicendum quod illuminatio et purgatio se habent in adquisitione scientie angelice sicut generatio et corruptio in adquisitione forme naturalis que quidem sunt unius subiecti diversi autem temporis. Ad quartum patet responsio ex dictis. Ad quintum dicendum quod perfectio non accipitur in proposito respectu totius cognitionis angelice sed respectu unius cognitionis tantum que perficitur dum in cognitione alicuius rei perficitur. Ad vi dicendum quod sicut forma est quodammodo causa materie inquantum dat ei esse actu. Quodam vero modo materia est causa forme inquantum sustentat ipsam ita et quodammodo ea que sunt ex parte forme sunt priora hiis que sunt ex parte materie. Quedam vero modo econverso et quia privatio se tenet ex parte materie ideo remotio privationis est prior introductione forme naturaliter secundum ordinem quo materia est prior forma qui dicitur ordo generationis. Sed introductio forme est prior illo ordine quo forma est prior materia quod est ordo perfectionis et eadem ratio est de ordine illuminationis et perfectionis.

Quarto queritur utrum unus angelus alium loquatur. Et videtur quod non. quia ut dicit Gregorius in moralium 18 super illud Iob 28 Non adequabitur ei aurum vel vitrum. Tunc erit

vnus conspicabilis alii sic nunc e vnusquisque s' Sz nunc no oz q abs s' loqtur
ad hoc q conceptu suu cogitat · go nc i patria erit nec'm vt vnus alii loquatur
ad suu conceptu demrand' go nc i anlis qui sut bti neca e locucio
p Gregor ibid dt tu vnigenitus voltus attendit simul et conscia penetratur
go no reqr i locuco ad hoc q vnus alius conceptu sciat p Maxim i co
mento sup Ecclia[stica] Jerarchiam c · sic dt de anlis loquens In incorpalitr con-
sistes et int alterutru sacdotes accedetes et discedetes omni sermone expssius
alterutrorum ipsius speculates quodam mutuo disputat p silentiuz vbi commu
nitates alterutris Sz silentiu locucoi oppoitur go cognoscut inuicem ipsius suos
sine locucone p omnis locuco e p aliqd signu · sz signu no e n i sensibus
quia signu e pter spem quam ingerit sensibus ec ut hetur pma di · Sc
quia signu e pter spem quam ingerit sensibus ec ut het pma di · Sc
tiarum · go cu anli no accipiat sciaz a sensibus no accipiet cognicoz p ali
qua signa et ita nc p locucoi p Signu vr ee id quod e notius quo
ad nos inius aut notu sz naz · et sz hoc distingut Comentator i pmo libro
phisicorum demracoz · qz q demracoz simplr que e demraco ppter quid Sz
anlus no accipit cognicoz ex his que sut pociora i nra go nc p signuz
et ita no p locucoz p In omni locucoe oz ee aliquis q excitet excitet
audientez ad attendendu vbis loquentis qd apud nos e ipa vox loquentis
hc aut no pt poni i anlo go nc locuco p ut plo dt Szmo ad hc da
tus e nob ut cognoscamus voluntatis indicia Sz vnus anlus cognoscit in
dicia volutatis alterius anli p se ipsum · quia sut spualia Et omnia spualia
ab anlo eadem cognicoe cognoscuntur Vn cu anlus p se ipsum spualoz naz alterius
anli cognoscat p se ipsum cognoscet volutate ipius et ita no indiget aliqua
locucoe p forme intellectus angelici ordinantur ad cognicoem rerum sit rones rerum
i deo ad earum pducone cu sint siles eis Sz p rones ydeales pducuntur res
et quelibet e s re ul intus ul extra · go et anlus p formas intellectus sui cognoscit an-
gelu et omne qd e intrinsecu angelo et ita cognoscit conceptu eius Rc id q
prius p Locucio i nob dupx e interior scz et exterior Exterior aut i anl
no potest alis oz q voces formaret dum vnus alii loqueretur Locuco aut
interior no e n cogitaco vbz p Anshlm et Augus go i anlis no pt poni
aliqua locuco pter cogitacoz p Amicena dt q i nob ca locucois e mlta
tudo desideriorum quam constat ex multis defectibus puenire quia desideriu e
rei no hite ut Augs dt Cu go i anlis no sit ponere defectuum mltitudinez
no erit i eis ponere Locucoz p vnus anlus no pt alterius cognicoz cognoscere p
essentiam ipius cognicois cu no sit p essenciaz intellectu eius prius · go oz q p
aliquam spem eam cognoscat Sz anlus p se ipsum sufficit ad cognoscendum omnia
que naliter sut i alio anlo p spes innatas · go eadem rone p easdem spes cognos
cat omnia que volutarie sunt i alio anlo et ita vr q in anlo no sit po
nenda locuco ad hoc q conceptus vnius anli alii innotescat p Nutus et signa
no sunt ad auditu sz visuz · Locuco aut sit ad auditu · Anli aut conceptus
suos mutuo s' indicant nutibus et signis ut dr i ad Cor 13 i glo · sr illud
Si linguis hominum et angelorum · go no egent p locucoem p Locuco e motus
quidaz e cogitatiue vtutis Sz motus cogitatiue vtutis terminantur ad aiam
et no ad id quod e extra · go p locucoz no ordinatur anlus ad aliu ut ei suu
conceptu demonstret p In omni locucoe oz manifestari aliquid ignotu p notu
sic nos manifestamus conceptus nros per sonos sensibiles Sz hoc i anl no pt
poni quia anli nra que e anlo nat nota e insignificabilis ut dt Dyonisius et in
ea no pt poni aliquid p qd demretur id qd e in ea ignotu go locuco i anlo
ee no pt p Anli sut quedam spualia lumina Sz lux ex hoc ipo qd videtur
se ipaz totaliter manifestat go ex hoc ipo q anlus videtur totaliter cognoscitur esse
id qd i ipo e Rc Locuco i eis locu no hz Sz q e qd dr i Cor 13 i Si lin
guis hominum loquar et angelorum Sz frustra eet lingua · si no eet locuco · go
anli loquuntur p qd pt vtus inferior pt et superior sz boecius Sz ho pt conceptu

suu alti reuelae. go silr et anl9 pt. hc aut e eu Loqui. go i eis e lo
cutio. 7 p damas. dt q anli smoes plato sine voce tdut si inuice volu
tates et osilia 7 intelligetias Szmo aut no e n p locucoz. go i anlis
e locuco. Ro dd q i angel aliqne modu locuciois pone oz Cu em
anl9 secta cordis no cogscit spalit et directe ut i pcedeti qoe de cog
cone angel9 hitu e. oz q vng alti maifestet suu oceptu et hc est
locuco anloz In nob em locuco dz ipa maifestaco intioris vbi qd me
te ocipimg Quo aut anli suos ocepty alijs maifestet oz accipe osi
line rez nalm. eo q forme nales sut qi ymagies inalu ut boecig
dicat Inuenimg aut forma aliez existe i ma tplr Vnoo impfcte me
dio sz modo int pom 7 actu sic forme que sut i fieri Alioo i actu p
fecto pfectoe dico qua hns forma e pfectu i se ipo Tercio i actu per
fecto si q hns forma pt oicare et alti pfectoz Aliq em i se e lucidu
q a illuiare no pt Silr et itellis fora i intetu existit tplr ppo qi
medioctr int pom 7 actu qn scz e i hitu Sco ut i actu pfecto qn
tu ad ipm itelligetez 7 hc e qn intelliges actu cogitat si foraz quaz
penes se ht Tercio vo i ozne ad altm. z tusity qd d vno i altm e qn
de po i actu p volutate Ipa em volutas anli fat ut actu se ozutat
ad foras qs qi i hitu heat et silr volutas fat ut intecty anli adhuc
pfecty fiat i actu foze penes ipm exntis ut scz no solu si se si i ozne
ad aliu tali fora psiad 7 qn sic e tuc alig anl9 eius cogitoz pt pcipt
et si hc dz alti anlo Loqui Et silr eet apud nos si intecty no posset
forti i itellica incete Sz q intecty nr a ssibg nat accipt oz q ad int
iores ocepty expmedos queda ssibilia signa aptent dg cogitaces cor
diu nob maifestent. Ad pm go dd q vbu qqe pt intelligi et de corpa
li visioe 7 de spuali In pria em scoz corpibg gloificatis vng corpali
oclo potit vide intima corpis altig que nc no pt et inspice i seipo
q corpa glosa erut qi pura Vn ibid dicit opat ea vitro Silr et o
culo spuali vngsqsz videbt an alig hebat caritate et mesura caritatis
qd nuc no pt scire alig de se ipo. no tn oz q actuales cognes ex volute
depedetes vng i alio cogscat Ad 2m dd q osaa altig dz penetri qntu
ad hity 7 no qntu ad actuales cogitones Ad 3m dd q silentiu ibi pnat
locucoz vocalez qual e i nob no spuale qual e i anlis Ad qrtu dd q
signu ppe loquedo no pt dici n aliq ex quo denotat i cognicoz altius
qi discurredo 7 si hc signu i anlis no e cu eoz scia no sit discursiua ut
i pcedetibg hitu e Et ppt hc et i nob signa sut ssibilia q nra cogitio
que discursiua e a ssibilibg orit Sz qntr possug signu dice qdcuqz
notu i quo alig cogscat. Et si hc forma itelligit pt dici signu rei
que p ipaz cogscat et anli cogscut res p sig et vng angelg p sig
aliu locit sz p spem in cg actu intety eius pfite fit i ozne ad aliuz
Ad qntu dd q qmuis i nalibg quoz effectus sut nob magis noti q
cae signu sit id qd e prius i na tn de rone signi ppe accepta no sit
q sit ul prius ul prius i na si solu q sit nob precognitu Vn quqz acci
pimg effecty ut signa caz ut pulsu signu sanitatis qnqz vo causas
signa effectuu sic dispones corpm celestiu signa imbriu et pluui
az Ad 6m dd q anli ex hc ipo q se ad alios ozutut du sut i actu a
quaz foraz i ozne ad alios faciut quodamo alios excitat ad eis inten
dedu Ad vn dd q anl9 eod gne cogscit oia spualia sz intetuat
Sz hc q e cogscr p se ul p altez no ptz ad spem cognicois si magis
ad modu accipiedi cognicoz. Vn no oz q si vng anl9 cogscat naz al
tius anli p se ipm q et locucoz altig p se ipm cogscat. q cogitao anli
no e ita cogscat alti anlo sic eius natura Ad octam dd q raco ea pce

dēt si fore int̃ctꝰ angeli esset ita efficates ad cog̃sc̃ed' sic sut rōnes rez
i deo efficates ad cog̃scend' ꝓducend' s; hͨ nō ē v̄y cū nulla sit eq̃litas cre
ature ad creatore Ad nonū dd' q qm̃uis ī an̄lis nō sit locuco exterior sic
i nob' s; ꝑ signa sensibilia ē tn̄ aliq̄ ut ip̄a ordinaꝰ cognicōe ad alter̄
exterior locuco ī angel' dicat Ad x dd' q mltĩdo desideriorꝫ ꝑtato dr̄ ee
ca locucōe · qꝛ ex multitudie desideriorꝫ seq̄ mltitudo ceptuū qui nō pn̄t
n̄ signis valde vari'is expm̄i Alia aūt bruta hn̄t valde paucos ceptus q̄s
paucꝭ signis nālibꝫ expmut Vn̄ cū ī an̄l' sit mlti ceptꝰ req̄rit ibi
et locuco nͨ mltitudo ceptuū Alia desideria req̄nt ī an̄l' qm̄ desi
deriū comunicādi alti qđ ip̄e mete cepit qđ desideriū ī an̄l' ꝑfectoz
nō ponit Ad xi dd' q vnꝰ an̄lꝰ cogitacōz altiꝰ cog̃sat ꝑ speꝫ inata
ꝑ quā aliū an̄lū cog̃sat qꝛ ꝑ eand' cog̃sat oīe qđ cognoscit ī alio
an̄lo Vn̄ q̄tato an̄lꝰ se ordiat ad altm̄ an̄lū s; actu aliꝰ forme ille
an̄lꝰ cog̃sat eiꝰ cogitacoz ꝛ hͨ quid' depēdꝫ ex volūte angeli S; cog̃
scibilitas nae angelce nō depēdꝫ ex volūte an̄li / et iō nō req̄rit locucio
ī an̄lis ad cosc̃enda nāz s; ad cog̃sc̃edā cogitacōz tm̄ Ad xii dd' q s; duğl
visꝰ ꝛ auditꝰ solūo exteriꝰ dent Intus aūt sut id' ī mete · qꝛ ī mete nō
ē aliud audire ꝛ vide s; ī sensu exteriori tm̄ Vn̄ apđ an̄lū qui sola mete v-
tit nō dr̄ · s; tn̄ dr̄ in an̄lo ad silitudinez eius quod ī nob' sit Nos em̄ ꝑ
auditū sc̃iāz ab aliis adq̄rimꝰ Nutus aūt et signa hͨ nō pn̄t in an̄lis
distigui ut signꝰ dicat ip̄a spēs Nutꝰ aūt ordinaꝰ ad aliū S; possibilitas hͨ
faciendi dr̄ lingua Ad xiii dd' q locuco ē motꝰ cog̃sc̃ibilis nō qui sit ip̄a
cognico s; ē cognicōis maifestaco et iō oꝫ q sit ad aliū Vn̄ et p · dr̄ ī 3ͦ
de aīa q lingua ē ut sufficeret aliꝰ Ad xiiii dd' q cena an̄li nō ē figu-
bilis figurā corꝑali · s; int̄ctꝰ eiꝰ qđ figurār forā itelligili Ad xv dd' q
lux corꝑal' maifestat se ip̄az ex necc̃itte natue Vn̄ vniformiť se mai-
festat q̄ntū ad oīa que in ip̄a sut · s; ī an̄l' ē volūtas · eiꝰ ceptꝰ ma
infesto ee nō pn̄t n̄ s; imꝑiū volūtat / et iō opus ē locucōne ·

Qvinto q̄rit Vtrū inferiores an̄li superioribꝫ loquat / et vr̄ q nō qꝛ
ꝑ glo · s; hetur j ad Cor' 13 Si linguis anlo⁊ et hom̄ · qͨ sic
dicat lingue sut qꝫ an̄li sup̄oribꝫ inferioribꝫ sufficiūt qđ de dei volūtate
cōmi sentiūt / g° locuco q̄ ē actꝰ lingue ad solos superiores an̄los ptz ꝑ
a quolꝫ loquente sit aliꝰ ī audiete S; ab an̄l' inferioribꝫ nl' pt ī superiores
fi · qꝛ superiores nō sut ī pō reū inferiorꝫ s; magꝭ eͦ cū superiores hean̄t
magꝭ de actu et miꝰ de pō / g° inferiores an̄li nō pn̄t loqui superioi
bꝫ ꝑ locuco sup' cognicōz addit sc̃ie infusionē s; inferiores an̄li non
pn̄t aliꝰ infūde superioribꝫ qꝛ sic ī eos agerent qđ ee nō pt g° eis
nō loquut ꝑ Illuiacio nl' aliud ē q̄m maifestaꝰ aliciuꝰ ignoti
S; locuco ē ī an̄l' ad maifestadū aliꝰ ignotū · g° locuco ī an̄l' est
maifestaco quedā · g° cū angeli inferiores non illuiēnt superiores vr̄ q infe
riores superioribꝫ non loquat ꝑ an̄lꝰ ad quez fit locuco est ī pō cog̃sc̃ens
id qđ locucioe expmit per locucōz aūt sit actu cog̃sc̃es g° angelꝰ loq̄ns
reducit illū cui loq̄t de pō ī actu S; hͨ nō ē ꝓpie inferioribꝫ an̄lis reū
superiorꝫ qꝛ sic eent nobiliores g° nō loquūt inferiores superioribꝫ ꝑ q̄cu
q̄ loquit aliciū de aliquo ignoto ei docet ip̄m Si g° inferiores an̄li
loquūt superioribꝫ de ꝓpriis conceptibꝫ quos illi ignorant vr̄ q eos do
ceat et eos ꝑficiūt aīz ꝑfice sit docē s; dnom et hͨ ē q̄ ordinē sexat
s; quē inferiores a superioribꝫ ꝑficiūt S; q̄ ē qđ Gregꝰ dicat in v moꝛl
q deꝰ lo an̄l' ꝛ an̄lꝰ lo deo · g° et ead' rōne superiores inferioribꝫ et eͦ
Resp° dd' q ad euidētiā hꝰ q̄onis oꝫ scire qualꝭ illuiaco et locuco dif
ferat ī an̄lis qđ quid' sic pt accipi Int̄ctꝰ aūt deficit a cognicōe actꝰ
cog̃sabilis ꝓpt' duo Vno° ꝓpt' absenciā cog̃scib' sic cū cognoscimꝰ ge
sta ꝑteritorꝫ tpm̄ ul' aliorꝫ locorꝫ remotorꝫ que ad nos non ꝑuenerit
Alio° ꝓpt' defectū int̄ctꝰ qui nō ē adeo fortis ut possit ꝑtinge ad illa

cognoscibilia que penes se habet in primis conceptionibus naturaliter notis. quas tamen non cogno-
scat nisi roboratus exercitio vel doctrina. Locutio igitur propria est quia ab ducitur in
cognitionem ignorati per hoc quod fit ei presens quod antea scivit sed absens. sic apud nos patet
dum unus refert alteri aliquid quod ille non vidit et sic facit ei quodammodo presentia
per loquelam. Sed illuminatio est qua intellectus confortatur ad aliquid cognoscendum super id quod
cognoscebat ut ex predictis patet. Sed tamen sciendum quod locutio potest esse in angelis et in nobis
sine illuminatione quia contingit aliquid nobis manifestari per locutionem ex quo intel-
lectus nullo modo ad intelligendum magis roboratur sicut cum recitantur nobis alique hystorie vel
cum unus angelus alteri conceptionem suam denuntiat. hoc enim incidunt potentie cognoscenti
et ignorari ab eo qui habet debilem intellectum et forte. Sed illuminatio semper habet
locutionem adiunctam et in angelis et in nobis. Nos enim secundum hoc alium illuminamus quod ei con-
cipimus medium terminum quo intellectus eius roboratur ad aliquid cognoscendum quod per locu-
tionem fit. Superior enim angelus habet cognitionem de rebus per formas innatas magis universales
unde inferior angelus non est proportionatus ad accipiendum cognitionem a superiori angelo nisi
superior angelus cognitionem suam quodammodo dividat et distinguat concipiendo in se id de
quo vult illuminare per modum talem quo fit comprehensibile ab inferiori angelo et
talem conceptum suum alteri angelo manifestando tunc illum illuminat unde dicit dionysius 15
in celestis ierarchie. Unaqueque intellectualis essentia donatam sibi a divinore uniformem
intelligentiam provida virtute dividit et multiplicat ad inferioris ductri-
cem analogiam. Et est simile de magistro qui videt discipulum non posse capere ea
que ipse cognoscit per illum modum quo ipse cognoscit et ideo studet distinguere
et multiplicare per exempla ut sic possit a discipulo comprehendi. Dicendum est igitur quod illa locutio
que illuminationi adiungitur superiores solum inferioribus loquuntur. Sed secundum aliam locu-
tionem indifferenter loquuntur et superiores inferioribus et econverso. Ad primum ergo dicendum quod glo-
sa loquitur de locutione adiuncta illuminationi. Ad secundum dicendum quod angelus loquens manife-
stat in angelo cui loquitur. sed fit aliquid in ipso angelo loquente. Et ex hoc ab alio cognosci-
mus prius dicto. Unde non oportet et quod loquens aliquid infundat ei cui loquitur. Et per hoc patet
solutio ad tertium. Ad quartum quod dicendum quod responsio patet ex dictis. Ad quintum dicendum quod angelus
cum aliquis loquitur fit actu cognoscens de potentia cognoscente non per hoc quod ipse reducatur de
potentia in actum. sed per hoc quod ipse angelus loquens reducat se ipsum de potentia in actum dum facit
se in actu perfecto alicuius forme secundum ordinem ad alterum. Ad sextum dicendum quod doctrina est proprie
de hiis quibus perficitur intellectus. hoc autem quod unus angelus cognoscat cognitionem alterius non
patet ad perfectionem intellectus eius sicut nec pertinet ad perfectionem intellectus mei quod cogno-
scam res absentes que ad me non pertinet
1 Sexto queritur Utrum requiratur determinata distantia localis ad hoc quod unus
angelus alii loquatur. Et videtur quod sic. quia ubicumque requiritur accessus et
recessus necessaria est determinata distantia. Sed angeli attendentes in alterutrum et distenden-
tes sibi suos conceptus mutuo conspiciunt ut maximus dicit super 7 celestis ierarchie. ergo
2 Praeterea secundum damascenum. Angelus ubi operatur ibi est. Si ergo alteri angelo loquitur oportet quod sit ubi
est ille cui loquitur et sic requiritur determinata distantia. Praeterea ysaie 6 dicitur quod alter cla-
3 mabat ad alterum. Sed locutio clamosa non habet locum nisi propter distantiam eius cui lo-
4 quitur. ergo videtur quod distantia impediat locutionem angeli. Praeterea oportet quod locutio deferatur
a loquente in audientem. Sed hoc non potest esse nisi sit localis distantia inter loquentem an-
gelum et audientem. Quia locutio spiritualis per medium corporale non defertur. ergo
5 distantia localis locutionem angeli impedit. Praeterea dicit petrus si esset hic cognosceret
ea que hic aguntur. tamen autem est in celo non cognoscit. Unde ysaie lxiii super illud
abraam nescivit nos dicit glossa augustini Nesciunt mortui et sancti quid a-
gunt vivi et eorum filii. ergo distantia localis impedit anime beatitudine beate cognitionem
eadem est ratione et angeli locutionem. Sed contra est quod magna distantia est inter paradisum
et infernum. Sed illi mutuo se inspiciunt maxime ante diem iudicii ut patet per id
quod habetur luce xvi de lazaro et divite. ergo nec distantia localis impedit anime
separate cognitionem et similiter nec angeli et eadem ratione nec locutionem. Responsio dicendum quod actio secundum
modum agentis et ergo illa que corporalia et situalia sunt corporaliter et situaliter

agūt Que vō sūt spūalia nō nisi spūalit̄ agūt vñ cū anl̄s inq̄ntū ē intelligēs nullos situal̄ i actō vt intectꝰ ipius nōs corporē hꝫ ad sitū Et iō cū locutō sit opꝰ intectꝰ ipius nichil facit ad eaz ꝓpinqtas vel distācia loci qz eq̄nat a ꝓpinquo vl a remoto anl̄s locutōz anl̄i ptīci pat illos quos angelos in loco ēē dicimꝰ Ad pm̄ g° dd̄ q̄ accessꝰ ille et recessꝰ nō ē intēꝰ ꝓ locū s̄ ꝓ ꝯūsionē ad altēm Ad 2m dd̄ q̄ cū dr̄ anl̄s ē vbi opat̄ intelli' ē de opone quā cca aliqd corꝰ agit que quid' opatō situal̄ ē ex pte cuiꝰ. eiꝰ i qd terminat̄ Locutō aūt anl̄i nō ē tlis opatō et iō nō sc̄ Ad 3m dd̄ q̄ clamor ie quo Seraphim clamasse dr̄ designat magtudinē coꝝ que loquebāt̄ scꝫ vnitate ecnē z trinitate psonaꝝ dn̄tes Sctus s̄ s̄. Ad q̄rtū dd̄ q̄ anl̄s ad quē fit locutō ut dcm̄ ē nō recipit aliq̄ a loqnte s̄ ꝑ spēs quas apud se hꝫ et aliū angelū z locutōz eiꝰ cogscit vñ nō oꝫ ponē aliqd mediū ꝑ qd defcat̄ aliqd ab vno i altēm Ad q̄ntū dd̄ q̄ augꝰ lo̅ de locutōe nāli aiaꝝ ꝑ quaz et sci nō pn̄t cognoscē que hic agūt̄ s̄ ex v̄tute glie ea cognoscūt ut expsse dt Greg° in moꝝ expones id Iob. Siue fuerit nobles filii eiꝰ siue ignobles nō intelliget Sꝫ anl̄i hn̄t nālez cogtom̄ magis eleuatā q̄ aīe vñ nō ē silē de anlo et aīa

Septimo q̄rit̄ Vtrū vnꝰ anlꝰ possit alii loq ita q̄ aliis locutom̄ eiꝰ nō papiat Et vr̄ q̄ nō Ad locutom̄ em̄ g vl̄ duo requirit̄ q̄ ss̄ intelligibles z ꝯūsio ad altēm Sꝫ spēs ea et ꝯūsio sit cogscit̄ ab vno anlo ita et ab alio g° locutō vnꝰ anl̄i eq̄nat ab omībꝰ ptīcipa̅ 1
P° eisd' intībꝰ vnꝰ anlꝰ ad oms anlos loq̄ Si g° aīb anlꝰ cogscit locutōz qua aīb anlꝰ ei loq̄ ead' rōne cogscet locutom̄ q̄ id anlꝰ aliis 2
loq̄ P° quecūqꝫ intuet̄ aliquē anlū papit spēm eiꝰ quā intgit et lo̅ Sꝫ anl̄i se inuicē sp̄ intuet̄ g° vnꝰ anlꝰ se cogscit locutōz altꝰ 3
siue v' siue alti loquāt̄ P° si aīb hō loq̄t eq̄nat audit̄ ab omnibus 4
qui eū ei appinquāt eq̄nat nisi sit defcꝰ ex pte audientis ut pote s̄i defcat i auditu Sꝫ q̄nqꝫ aliꝰ anlꝰ ē ꝓpinquior anlo loqnti q̄m ie ad quē loquit̄ ꝓ ordinē nāe vl et ꝓ locū. g° nō solū audit̄ ab eo ad quē loq̄ Sꝫ ꝯ inq̄ntis vr̄ dicē q̄ nec aliq̄ possumꝰ qd anl̄i nō pn̄t Sꝫ hō pt ꝯceptū cordis sui alti intimaē ita q̄ alii absconditū remanet g° et anlꝰ pt alti loqui siue hc̄ q̄ ab aliqo alio papiat̄ Rco dd̄ q̄ sic ex pdictis pꝫ ex hc̄ ipo cogntō vnꝰ anl̄i i cognitōz altꝰ venit per modū cuidaz spūal̄ locutōis q̄ anlꝰ sit i actu alicꝰ spēi nō solū ꝓ se ipm̄ s̄ et in ordinē ad aliū Et hc̄ fit ꝑ ꝓpiaz volūtatē anl̄i loqntis ea aūt q̄c sūt volūtꝰ nō oꝫ q̄ eod' mō se hēant ad oms. s̄ ꝓ modū a volūtate ꝓfixū. et iō locutō pdcta nō eq̄nat se hꝫ ad oms anlos s̄ ꝓ q̄ volūtas anl̄i determinabt vñ si anlꝰ fiat per ꝓpiaz volūtatē in actu alicꝰ spēi ꝓ intectꝰ i ordinē ad vnū tm̄ tm̄ angelū papiet̄ ab illo vno tm̄ eiꝰ locutō. Si vō i ordinē ad plures papiet̄ a pluribꝰ Ad pm̄ g° dd̄ q̄ i locutōe nō requirit̄ ꝯūsio vl directio q̄ cognita s̄ q̄ cognitōz faciēs. vñ ex hc̄ ipo q̄ vnꝰ angelꝰ ad altēm ꝯūtit̄ illa ꝯūsio facit eū cognoscē altꝰ anl̄i cogtōz Ad 2m dd̄ q̄ i ḡnali ē vnꝰ intꝰ quo ad oms vnꝰ loq̄ s̄ i spāli sūt tot intꝰ q̄t sūt ꝯūsiones ad diūsos vñ vnꝰqsqꝫ cogscit ꝓ intū ad se fcm̄. Ad 3m dd̄ q̄ q̄uis vnꝰ anlꝰ altēm intuet̄ nō tn̄ oꝫ q̄ spēm ꝓut ea actu aliꝰ cogitat vide at n̄ ille anlꝰ ꝯūtat̄ ad eū Ad q̄rtū dd̄ q̄ locutō hūa mouet audi tū actōne que ē ꝑ necītatez nāe. qz īpellēdo aerē usqꝫ ad aurē Sꝫ hoc mō nō ē i locutiōe anl̄i ut dcm̄ ē s̄ totū depēdet ex volūtate anl̄i loqn̄tis.

Questio ē de mente i qua ē ymago trinitatis Ar 10

Et pmo q̄rit̄ vtrū mens ꝓut ē i ea ymago trinitatis sit ecnā aīe vl aliq̄ po eiꝰ Et vr̄ q̄ sit ipā ecnā aīe qz augꝰ dt

ix de trinitate quod mens et spiritus non relative dicuntur sed essentiam demonstrant non autem per essentiam
2 anime ergo mens est essentia anime. Item diversa genera potentiarum anime non inveniuntur nisi in essentia Sed
appetitivum et intellectivum sunt diversa genera potentiarum anime Ponuntur enim in fine primi
de anima quinque genera generalissima potentiarum anime scilicet vegetativum sensitivum appetitivum
motivum secundum locum et intellectivum Cum ergo mens comprehendat in se appetitivum et intellectivum
quia in mente ponuntur ab Augustino intelligentia et voluntas. videtur quod non sit mens
aliqua potentia sed ipsa essentia anime. Item Augustinus xi de civitate dei dicit quod nos sumus ad ima-
ginem dei inquantum sumus. novimus nos esse et amamus utrumque In ix vero de
trinitate assignat ymaginem dei in [illegible] nobis secundum notitiam mentis et amo-
rem Cum ergo amare sit actus amoris et nosse sit actus notitie videtur
quod esse sit actus mentis sed esse est actus essentie ergo mens est ipsa essentia anime.
Item eadem ratione invenitur ipsa mens in angelo et in nobis Sed ipsa essentia angeli
est mens eius Unde dionysius frequenter nominat angelos divinas vel intellectuales
mentes ergo et mens nostra est ipsa essentia anime. Item Augustinus dicit in x de trinitate quod me-
moria et intelligentia et voluntas sunt una mens una essentia una vita.
ergo sicut vita ad essentiam pertinet ita mens. Item actus non potest esse principium subalterne
distinctionis Sed homo subalterne distinguitur a brutis in hoc quod habet mentem. ergo mens
non est aliquod accidens sed potentia anime et proprietas eius secundum similitudinem. et est de genere ac-
cidentis. ergo mens non est potentia sed ipsa essentia anime. Item ab una potentia non egredi-
untur diversi actus secundum speciem Sed a mente egrediuntur diversi actus Sed memorari
intelligere et velle utrumque per Augustinum ergo mens non est aliqua potentia anime sed ipsa essentia eius.
Item una potentia non est subiectum alterius potentie Sed mens est imaginis subiectum que consistit in
tribus potentiis ergo mens non est potentia sed ipsa essentia anime. Item nulla potentia comprehendit in
se plures potentias Sed mens comprehendit intelligentiam et voluntatem ergo non est potentia
sed ipsa essentia anime. Sed contra anima non habet alias partes nisi suas potentias Sed mens
est quedam pars anime superior ut Augustinus dicit in libro de trinitate. ergo mens est potentia anime.
Item essentia anime communis est omnibus potentiis quia omnes in ea radicantur Sed mens non
est communis omnibus potentiis. quia dividitur contra sensum ergo mens non est ipsa essentia anime.
Item In essentia anime non est accipere supremum et infimum Sed in mente est supremum et
infimum. Dividit enim Augustinus mentem in superiorem et inferiorem rationem ergo mens
est potentia anime et non essentia. Item essentia anime est principium vivendi Sed mens non est principium
vivendi sed intelligendi ergo mens non est ipsa essentia anime sed potentia eius. Item subiectum
non predicatur de accidente Sed mens predicatur de memoria intelligentia et volun-
tate que sunt in essentia anime sicut in subiecto ergo mens non est essentia anime. Item
secundum Augustinum in libro de trinitate anima non est ad ymaginem dei secundum se totam sed secundum aliquid
sui. est autem secundum mentem ergo mens non nominat totam animam sed aliquid anime. Item non
nomen mentis ex eo quod eminet sumptum esse videtur Sed memoria designat aliquid
potentiam anime ergo et mens et non essentiam. Responsio dicendum quod nomen mentis a mensu-
rando est sumptum Res autem unaquaeque sui generis mensuratur per id quod est minimum
et principium primum in genere suo ut patet ex methaphysice Et ideo nomen mentis hoc modo dicitur
in anima sicut et nomen intellectus Solum enim intellectus accipit cognitionem de rebus
mensurando eas quasi ad sua principia Intellectus autem cum dicatur per respectum ad actum
potentiam anime designat. Virtus enim sive potentia est medium inter essentiam et potentiam quod
te virtutes aut earum innotescunt nobis per actus. utrum frequenter nominibus virt-
tutum vel potentiarum ad essentias significandas. Sed quia nulli notificatur nisi ex hoc quod est
[illegible] quod cum aliqua essentia designatur per suam potentiam. quod designetur
per potentiam [illegible] in potentiis autem hoc contingit inveniri quod id quod potest in plus potest et
in minus sed non convertitur Sicut qui potest ferre mille libras potest ferre centum ut dicitur
primo celi et mundi Et ideo si aliqua res per suam potentiam debeat designari oportet
quod designetur per ultimum potentie sue Anima autem que est in plantis habet infimum
gradum inter potentias anime Unde ab ea denominatur cum dicitur nutritiva vel vege-

tablis Aia aut bruti ptigit ad altiorē gradū sz qui ē sēs9 vn ipa
aia vocat sēsitiua Sz aia hūa ptingt ad altissimū gdū qui ē int
pōs aie et ex hc denoiat vn et dr intelectiua. et qnqz et intelectꝰ
ꝑ silr mens inqntū ex ipa nata ē effluē tlis pō. qz ē sbꝫ ꝓpriū p
aliis aialibꝫ pz go q mens i aia nra dr istud quod ē altissimū i vtu
te ipius vn cū ſ id qd ē altissimū i nob dīna ymago inueniar i no
bis. ymago aut ptinebit ad eēnaz aie n ſ metez ꝑut noiat altissi
ma pōm eiꝰ. et mens ꝑut i ea ē ymago nomīat pōm aie 7 no
eēnaz ul ſi noiat eēnaz hc no ē n inqntū ab ea fluit tlis pō

Ad pm go dd q mēs no dr ſusſtitue essentiā ſ q eēna gt pōm di-
dr. ß ſ q eēna abta diuidr contr id qd relatiē dr Et mēs diuidi
gt notitiā sui inqntū ꝑ notitiā mēs ad se ipaz refertr ipa vo mēs
dr absolte vel pt dia q mens accipt ab augno ſ q sigt eēnaz aie
sunt cū tli pō Ad 2m dd q gnā pōz aie distinguit dupr vno
ex pte obi alioo ex pte subi siue ex pte modi agendi qd i ydē re-
dit Si i dſinat ex pte subi obi sic inuenimr qnqz pōz aie scꝫ
vegetatiuū sēsitiuū gnā sup enumata Si aut distinguatr ex pte subi
ul modi agedi sic sut tria gnā pōz aie scꝫ vegetatiuū sēsitiuū et
intelctiuū Opo ei aie exple pt se hre ad mãz vnoo ita q ꝑ modū
nalis actionis extēa et tliz actuū pnm ē pō nutritiua cuiꝰ actꝰ
exeunt qlitatibꝫ actis 7 passiuis sic ꝫ alie actiones nales Alioo
ita q opo aie no ptingat ad ipam mãz ß som ad mãe gdicōnes
sic ē i actibꝫ poe sēsitiue. In sēsu ei recipit sps siue mã ß cum
mãe gditōibꝫ. Tercio ita q opo aie excedat 7 mãz et mãe gdi
cōes ꝫ ē ps aie intelctiua/ ſ i has diuisas pōz aie pticipacōes gtigt
aliqs duas pōs aie adinuicez gparas i id ul diuisuz ſ geng redua
Si em appetitꝰ sēsibilis 7 intelctualis q ē volūtas gsidetr ſ ordinez
ad obm sic reducatr i vnū geng qz vtriusqz obm ē bom Si vero
gsidetr qntū ad modū agedi sic reduar i diuisa gnā qz appetitꝰ
inferior redur i geng sēsitiui Appetitꝰ vo superior i geng intelctiui gc
ei sēs9 apphēdit suū obm sine gditōibꝫ nalibꝫ ꝑut scꝫ ē hic
et nūc Sic et appetitꝰ sēsibilis i suū obm feretr i bonū scꝫ pti-
clare Appetitꝰ vo superior i suū obm tēdit ꝑ mod qo intelctꝰ ap
phēdt Et sic qntū ad mod agedi volūtas ad geng intelctiui re-
duar. Modus aut actionis ꝑuenit ex dispōicōe agentis/ qz qn
to fuit agens ꝑfectiꝰ tato ē eiꝰ actio ꝑfectior Et io ſi gsidentr
huiꝰ pōe ſ q egreduntr ab eēna aie que ē subm earū volūtas
inveīr in ead coordinacōe cū intelctu. no aut appetitꝰ inferior qui
i irasabilez 7 gcupiscibilez diuidr Et io mēs pt gphende volūtatē
et intelctiuū absqz eo q sit aie eēna inqntū scꝫ noiat qddā geng
pōz aie ut sub mēte intelligar gphēdi oms ie pōe que i suis
actibꝫ omīo a mã 7 a gditōibꝫ mãe recedūt Ad 3m dd q
ab augo 7 aliis scis ymago trinitis i hōie inuetur assignar/ nc
oz q vna ira assignacōnū alti correndeat sic pz nā aug as
sigt ymaginē trinits ſ mētē noticiā et amorē 7 ulti9 ſ meoria
az itelligēciaz 7 volūtez/ 7 qnuis volūtas 7 amor sibi iuicē correndeat
7 noticia 7 itelligēcia non tn oz q mens correndeat meorie cū
mēs omnia tria gtineat que i dca assignacōne dnr Silr et ia assig
tio augi i qua obectio tagit ē dca a duabꝫ pmissis vn no oz q
ſi amaro aori correndeat et nosse noticie q ee correndeat mēti
sic gpnis actus eius inqntū ē mēs Ad qrtū dd q angeli dnr mētes

no qr ipa mens sine intcty anl sit eius ecna put intcty ꝫ mes
pom nominant Sz qr mlt aud hnt de pons aie n hc q sub mete
ophedar Vn tot sut mes Aie vo mte adiungut alie poe que
sub mete no ophedut ex eo q e acty corpors sz sitie ꝫ intcti
ue poe vn no ita pt dia aia mens sic ꝫ anlz Ad qutu dd q
viue addit sup esse ꝫ itellige sup viue Ad hoc aut q ymma
go dei i aliqo inveniar oz q ad ultim geng pfectonis puciat
quo creatura tende pt vn si heat ee tm sic lapides vel ee et
viue sic plate ꝫ bruta no solua i hc ro ymags Sz oz ad p=
fectaz ymags roez ut creatura sit viuat ꝫ intelligat In hc
em pfectissime h geng gforat ecnalibz attbute ꝫ io qr in
assignacoe ymagis mes locu dne ecne tz / h vo tia qe sut me
moria itelligea et volutas tenet Locu triu psonaz Io
Augs mcta ascbit ea que requirut ad ymaginez i creatura tu
dt q meoria ꝫ itellea ꝫ volutas sut vna vita vna mes vo
ecna nc tn oz q cyhc ipo dicar et mes et vita qe i ecna qr
no e id i rbis nobis ee viue ꝫ intellige sic ꝫ i deo dne tn
h tria vna ecna inqntu ab ecna mentis pcedut Vna vita
inqntu ad vnu ges vite ptinet Vna mes inqntu sub vo mete
ophedut ut ptes sub toto sic visus audity ophedut sub pte
aie sitiue Ad 6m dd q h p i vm mete q subales rez drne
sut nob ignote Loco earo mtdu differentes actu bg vtut h q i
pa designat ul notificat ecnaz ut ppry effctus notificat causa
Vn siile h q e dra aialis no sumit a ssv pput noiat pom Sz p
ut nomat ipaz aie ecnaz a qua tlis po fluit et sitit e de
rone ul de eo q e hns mente Ad vn dd q sic ps aie sitiua no
itellig ee vna qdaz po pter oms ptictates pos que sub ipa
ophendut Sz e quasi qddaz totu pole ophedes oms illas pos q
ptes Ita et mes no e vna qda po pt meoriaz intelliaz ꝫ volu
tate Sz e qda totu pole ophedes h tu Sic et videmg q sub po
fatiedi domu ophendi po dolandi Lapides et erigendi parietes ꝫc
de alijs Ad vm dd q mens no qpat ad itelligetia ꝫ volute
sic subm Sz mags sic totu ad ptes put mes pom ipaz nomat
Si vo sumar mens p ecna aie h q ab ea nata e pgredi talis
po sic noiabit subm poz Ad nonu dd q vna po ptis non
ophedit sub se plures Sz mch pluibz sub vna gnali po oppre
hedi plures ut ptes sic sub vna pte corpors plures ptes organice
ophendut ut digiti sub manu.

Secudo quit Vtru i mete sit meoria et vi q no qr fm
Augsm vm de trin Illud qd e qmue nob et brutis no ptz
ad metez Memoria aut nob ꝫ brutis comunis est ut pz p Augm
x qfess ꝫ p p i x de meoria et reminisctia dt q meoria no e intl
lctiu Sz poaq sitiui Cu go mens sit id q intcty ut ex pdictis
pz vi q meoria no sit in mete ꝫ po Intcty et oima que ad intl
lctm ptinet abstrahut ab hic ꝫ nuc meoria vo no abstrahit / eo
termit nanqz determinatu tpus scz pitu Meoria naqz ptitors est
ut dt Tullius go rc ꝫ po Cu i meoria qsuat aliq que no apphen
dut actu vbicuqz po meoria oz q ibi differat apphende ꝫ reti
nete In intctu aut no diut Sz poaq i ssv appt hc em i ssv diffe

pnt quia ssus organo corpali vtit non aut quod ter in corpe apphedit In-
tells aut non vtitur organo corpali Vn michil in eo retinet ut intelctus
itelligit etc oz quod actu itelligatur go meoria non e i intetu sine i mete
7° aia non meorat prius quam apud se aliq retineat Sz anqm aliqs sse
recipiat a ssibus a quibus nra cognicio oriatur qs retine possit e ad yma
gine Cu go meoria sit ps ymagis non vr quod possit ee i mete 7° mes
s quod e ad ymagine dei fort in deu Est em cor que cadut sub tpe
dens aut omno e sup tpus. go 7° Si meoria eet ps mentis ssb intelle les
i ipa mete osuaret sic osuatur i mete anli Sz anlis qutendo se ad
spes quas hz apud se pt itellige. go 7 mens qutendo se ad ipas speties
ratetas et ita poss intellige sine hc quod ad fantasmata qutetur qd ma
ifeste appaz ee flm / optulz em aliqs staz i hitu heat leso tn orga
no ymagiatie vtute uel meoratie i actu exire non pt qd non ess si
mens i actu intellige poss non qutedo se ad pos eque organis vtuntur
Vn meoria non e in mete ¶ Con p. dt i 3. de aia quod aia e locus specierum
pter quam non tota sz intelliga. Loci aut e osuac qteta in eo Cu go
cosuare spes ad meoria ptineat vr quod i intetu sit meoria 7° id qd
equat se hz ad ome tpus non cocernit aliqd tpus ptite. Sz meoria et
ppe accepta equat se ht ad ome tpus ut dt Aug xii de trin et pbat
p dcta virgilii qui ppue nome meorie i obliuiois usus e. go meoria
non qcernit aliq tpus ptite s ome go ad intetum ptz 7° Memoria ppe acci-
piendo e ptitor Sz intetus non solu e pntiu s etc futor Intetus em qposito
ne format s ome tpus Intelliges hoiez fuisse futur esse et ee ut z 3 de aia
go meoria ppe loquendo ad intetum ptine pt 7° Sic meoria e ptitor ita
puidea futuror s Tullium Sz puidea e i pte intetiua ppe acci piendo go ead
rone et meoria ¶ Ro dd quod meoria s coez vsu loquntum accipitur p notitia pt
itor Cogstu aut ptitu ut ptitu e eius tanq e cogste pns ut pns ul nuc
ut nuc hc aut e ssus Sic em intetus non cogsit finite ut e hec s fr coez
quada ronem uls ul et ptitor non inqntu e h hc ul ptite hc Ita et
intetus cogsit pns i ptitu non inqntu e hc nuc i hic ptitu Vn cu me
moria s ppaz sui ~~rom~~ acceptor respitiat ad id qd e ptitu rev hui nuc
quod meoria ppe loquendo non e i pte itellectiua. s ssitiua tn ut phs
pbat Sz quia intetus non so intelligit intelligile s et intelligit se
itellige tale itelligile 7° nome meorie pt qtedi ad noticia qua et
si non cogstur obim ut in ptitione mo pdicto cogsatur tn obim de quo
et prius e notitia hita inqntu aliqs scit se eam prius habuisse. et
omnis noticia non denouo accepta pt dici meoria Sz hc qtigit vnoo
qn qsideato s notitia hita non e intacsa et lz plus de roe preciti Vn
et magis ppe ad rom meorie attigit ut si dicamur alicu rei habere
meoria qua prius hituat cogstebamq non aut i actu et meoria est
i pte intetiua nre aie 7 hoc mo vr Aug meoria accipe ponens
ea pte ymagis Wlt em ome id qd hituat i mete ter ut i actu non
pdeat ad meoriad ptine Quo aut hc possit qtinge a duis duismode
por Auicenna ei 6 de nalibus ponit quod hc non qtingt quod aia hituale te
at notitiad alicus rei qua actu non qsideat ex hc quod alique spes actu qsz-
uetur i pte intetiua Sz volt quod spes actu non qsideate non pnt qsuai nisi
i pte ssitiua ul qntu ad ymagine que e thaurus forar a ssibus acceptar
ul qntu ad meoria qntu ad intellectoes ptires non acceptas a ssibus
In intetu vo non pmanz spes ni qn actu qsideatur post qsideatioz vo in
eo actu ee desinit Vn qn itim volt qsideare aliq oz quod spes denuo flu
ant in intetum polez ab intetu agete nec tn ser s ipm quod ab denouo oz

R°

considerare que prius sciuit quod oporteat eum addiscere vel inuenire sicut a primo quia relicta est in eo quedam abilitas per quam facilius se conuertit ad intellectum agentem ut ab eo species effluentes recipiat et hec abilitas est habitus sciencie in nobis Sed ista opinio non videtur racionabilis primo quia cum intellectus possibilis sit stabilioris nature quam sensus oportet quod species in eo recepta stabilius recipiatur. Vnde magis poterit in eo conseruari species quam in parte sensitiua Secundo quia agens intelligencia equaliter se habet ad influendum species quascumque omnibus scienciis. Vnde si in intellectu possibili non conseruaretur aliqua species sola abilitate conuertendi se ad intellectum agentem equaliter remanet homo abilis ad quecumque intelligibilia et ita ex hoc quod homo addisceret vnam scienciam non magis sciret eam quam alias. Preterea hoc videtur esse expresse contrarium philosopho in iii de anima qui commendat antiquos de hoc quod posuerunt animam esse locum specierum quantum ad intellectiuam partem Et ideo alii dicunt quod species intelligibiles in intellectu possibili remanent post actualem consideracionem et harum ordinacio est habitus sciencie. Et secundum hoc vis qua mens nostra retinet predictas species intelligibiles preter actualem consideracionem memoria dicetur et hoc magis accedit ad propriam significacionem memorie Ad primum igitur dicendum quod memoria que communis est nobis et brutis est illa in qua conseruantur particulares intenciones secundum hoc non est in mente sed illa tantum in qua conseruantur species intelligibiles Ad secundum dicendum quod philosophus loquitur de memoria que est preteriti prout est relata ad hoc nunc in quantum huiusmodi et hec non est in mente Ad tercium patet responsio per idem Ad quartum dicendum quod in intellectu possibili actu apprehendere est retinere non ex hoc quod species sit in eo aliquo modo corporaliter sed intelligibiliter tantum nec tamen sequitur quod semper intelligat secundum illam speciem sed solum quando intellectus possibilis perfecte fit in actu respectu illius speciei quandoque vero est imperfecte in actu eius quodam modo medio inter potenciam et purum actum et hoc est habitualis cognicio et de hoc modo cognicionis reducitur in actum perfectum per voluntatem que secundum anshelmum est motor omnium virium Ad quintum dicendum quod mens est ad ymaginem trinitatis principue secundum quod fertur in deum et in se ipsam ipsa et est sibi presens et similiter deo antequam aliquas species a sensibus recipiatur. Et ideo mens non dicitur habere vim memoratiuam ex hoc quod aliquid actu teneat sed ex hoc quod est potens tenere Ad vi patet vno ex dictis Ad vii dicendum quod non potest aliquid cognoscere non conuertendo se ad obiectum suum sicut visus nihil cognoscit nisi conuertendo se ad colorem Vnde cum fantasmata se habeant hoc modo ad intellectum possibilem sicut sensibilia ad sensum ut patet per philosophum in iii de anima quantumcumque aliquam speciem intelligibilem apud se habeat numquam tamen aliquid actu consideat secundum illam speciem nisi conuertendo se ad fantasma Et ideo sicut intellectus noster secundum statum vie indiget fantasmatibus ad actu considerandum antequam accipiat habitum ita et postquam acceperit Secus autem est de angelis quorum intellectus obiectum non est fantasma Ad primum vero eorum que in contrarium obiciuntur dicendum quod ex auctoritate illa haberi non potest quod in intellectu sit memoria nisi secundum modum quo dictus est non autem quo proprie Ad secundum dicendum quod verbum augustini est intelligendum quod memoria potest esse de presentibus obiectis numquam tamen potest dici memoria nisi considerat aliquid preteritum adminus ex parte ipsius cognicionis Et secundum hoc etiam aliquis dicitur sui obliuisci vel etiam memorari in quantum de se ipso qui est presens sibi non conseruat vel conseruat preteritam cognicionem Ad tercium dicendum quod intellectus cognoscit differencias temporum secundum communes raciones. fformare tamen potest composiciones secundum qualemcumque differenciam temporis Ad quartum dicendum quod prudencia non est in intellectu nisi secundum raciones vniuersales Sed ad particularia applicatur mediante racione particulari que est media inter racionem vniuersalem mouentem et motum qui in particularibus consequitur ut patet per philosophum in iii de anima

Tercio queritur vtrum memoria distinguatur ab intelligencia sicut potencia a potencia Et videtur quod non Diuersarum enim potenciarum sunt diuersi actus Sed intellectus possibilis et memorie prout sunt in mente potest esse idem actus qui est speciem retinere hanc augustinus memorie philosophus intellectui possibili attribuit. Ergo memoria non distinguitur ab intellectu sicut potencia a potencia. Preterea accipere aliquid non concernendo aliquam differenciam temporis est proprium intellectus qui abstrahit ab hic et nunc Sed memoria non concernit aliquam differenciam temporis quia secundum augustinum xiv de trinitate memoria est communiter presencium preteritorum et futurorum Ergo memoria ab intelligencia non distinguitur Preterea intelligencia accipitur dupliciter secundum augustinum xiv de trinitate. Vno modo prout dicimur intelligere id quod non actu consideramus Alio modo prout dicimur intelligere id quod actu cogitamus Sed intelligencia secundum quam id tantum dicimur intelligere quod actu cogitamus est intelligere in actu quod non est potencia sed operacio alicuius potencie. Ergo non distinguitur a memoria sicut potencia a potencia

a potentia. Sed contra quod intelligimus ea que non actu consideramus non a memoria distinguitur sed ad memoriam pertinet quod patet per Augustinum xiiii de trinitate ubi sic dicit Si nos referamus ad interiorem mentis memoriam qua sui meminit et interiorem intelligentiam qua se intelligit et interiorem voluntatem qua se diligit ubi hec tria simul sunt semper sive cogitentur sive non cogitentur. Videtur quidem ymago trinitatis ad solam memoriam pertinere. ergo intelligentia a memoria non distinguitur sicut potentia a potentia. Preterea sicut dicitur quod in anima est quedam potentia secundum quam anima est potens actu cogitare et alia secundum quam actu cogitat quam non dicimus intelligere vel cogitatio conformatur a memoria sicut potentia a potentia. Sed contra eiusdem potentie est habitum habere et uti habitu Intelligere autem cogitando est habere habitum. ergo ad eandem potentiam pertinet intelligere non cogitando et intelligere cogitando et sic per hoc non diversificatur potentia intelligentia a memoria sicut potentia a potentia. Preterea in intellectiva parte anime non inveniuntur alia potentia nisi cognoscitiva et motiva vel affectiva Sed voluntas est affectiva vel motiva Intelligentia autem cognoscitiva ergo memoria non est alia potentia ab intelligentia Sed contra est quod Augustinus dicit xiiii de trinitate quod secundum hoc anima est ad imaginem dei quod uti ratione atque intellectu ad intelligendum deum et conspiciendum potest Sed potest anima conspicere secundum potentias. ergo ymago in anima attenditur secundum potentias Sed in anima attenditur ymago secundum quod hec tria in ea inveniuntur memoria intelligentia et voluntas ergo hec tria sunt tres potentie distincte Preterea Si ista tamen non sunt tres potentie oportet aliquid eorum esse actum sive operationem Sed actus non semper est in anima non enim semper actu intelligit vel vult ergo ista tria non semper erunt in anima et sic non semper erit anima ad ymaginem dei quod est contra Augustinum Item inter hec tria invenitur equalitas per quam equalitas divinarum personarum repuntatur Sed inter actum et habitum vel potentiam non invenitur equalitas quia ad plura se extendit potentia quam habitus et habitus quam actus quia unius potentie sunt plures habitus et ab uno habitu plures actus eliciuntur ergo non potest esse quod aliquid eorum sit habitus et aliud actus

Responsio dicendum quod Augustinus duplicem assignat ymaginem trinitatis unam secundum perfectam imitationem trinitatis aliam secundum imperfectam Anima enim perfecte trinitatem imitatur secundum quod meminit intelligit actu et vult actu. quod ideo est quia in increata trinitate media in trinitate persona est verbum Verbum autem sine actuali cogitatione esse non potest Unde secundum hunc modum perfecte imitationis assignat Augustinus ymaginem in hiis tribus memoria intelligentia et voluntate prout memoria importat habitualem noticiam Intelligentia vero actualem cogitationem ex illa noticia procedentem Voluntas vero actualem voluntatis motum ex cogitatione procedentem / et hoc patet expresse per hoc quod dicit in xiiii de trinitate sic dicens quia ibi scilicet in mente verbum esse sine cogitatione non potest Cogitamus enim omne quod dicimus id interiori verbo quod ad nullius gentis pertinet linguam In tribus potius illa ymago ista cognoscitur memoria scilicet intelligentia et voluntate Hanc autem nunc dico intelligentiam qua intelligimus cogitantes et eam voluntatem que ista prolem parentem quod coniungit / ymaginem vero secundum imperfectam imitationem est quam assignat secundum habitus et potentias et sic assignat ymaginem trinitatis in anima ix de trinitate. quantum ad hec tria mens noticia amor ut mens non importet potentiam. Noticia vero et amor habitus in ea existentes Et sic posuit noticiam ita pone potius quam intelligentiam habitualem Utrumque enim habitualiter accipi potest ut patet ex hoc quod dicitur xiiii de trinitate. Numquid possumus dicere iste musicus novit quidem musicam non eam intelligit quia eam non cogitat Intelligit vero nunc Geometriam hanc enim nunc non cogitat absurda est quantum apparet ista sententia Et sic secundum hanc assignationem hec duo que sunt noticia et amor habitualiter accepta ad memoriam tamen pertinent ut patet per auctoritatem eiusdem in obiciendo inductam Sed quia actus sunt in potentiis radicaliter sicut effectus in causis Ideo etiam perfecta imitatio que est secundum memoriam intelligentiam et voluntatem actualem potest originaliter inveniri in potentiis secundum quas anima potest meminisse intelligere actualiter et velle ut per verba Augustini inducta patet Et sic ymago attenditur secundum potentias non tamen hoc modo quod memoria possit esse in mente alia potentia preter intelligentiam / quod sic patet. potentie enim non diversificantur ex diversitate obiectorum ex hiis que per se accidunt obiectis secundum quod sunt talium talium potentiarum obiecta Unde calidum et frigidum que colorato accidunt inquantum huiusmodi non diversificant subaz potentiam visivam Eiusdem enim visive potentie est videre coloratum calidum et frigidum dulce et amarum Quamvis autem mens sive intellectus aliquo modo possit cognoscere preteritum tamen cum indifferenter se habeat ad cognoscendum presentia preterita et futura. differentia presentis et preteriti accidentalis intellectui est inquantum huiusmodi. Unde quamvis in mente aliquo modo possit esse memoria non tamen potest esse

Rso

ut po quedā pse distīcta ab aliis p modū quo phi de distīctiōe potēciarū loquūt
Sz hc solumō pt inueniri meōria ī pte sēnsitiua que fert ad pns in q̄ntum
ē pns vn̄ si debeat ferri ī ptitū requirit aliq altior virtus q̄ ipe sēnsus intellcu
inueniat tn̄ et si meōria nō sit po distincta ab itellcu put itelligēa sumitur
p po vn̄ inue trinitas ī aīa et gsidcando ipas pōs s q vna po que ē itellectus
hz hītudinē ad diusa scz ad tenedā notitiā alicz hītualr et ad sīdcand' id
actualr sic et aug distiguit rōnez infiorē a supiori s hītudinēz ad diusa
Ad pm g° dd' q quāuis memoria put ē in mēte nō sit alia po ab intellectu
pole distīcta · tn̄ int intellcm polem et meōriā inue distictō s hītudinē ad di
usa ut ex dictis pz Et sil dd' ē ad sc̄dm Ad 3m vō in sūm dd' q aug ibi
lo de ymagine iueta in aīa ꝑ nō s pfctam imitatoz que ē qm actu imi-
ta trinitatē intelligēdo eā Ad 4m dd' q spe ē ī aīa ymago trinitatis s nō s
pfctam imitacōm Ad 5m dd' q int pōm et actu et hītum pt ēē equalit
s q gpantur ad vnū obm · et sic ymago trinitatis inuē ī aīa s q fert ī deuz
Et tn̄ et q̄uis Lodo de po hītu et actu inue ī eis equalitas nō quid' sm
ppetatē nae quia altiusmodi hz ēē opo hītus et po · s s gpatōz ad actū
s quā gsideat hor triū qntitas · nc oz q accipia vnq tm actus nūo
a vnq hītus · s hītus et actus in gnē

Quarto querit Utrū mens cogstat res mātiales Et vi q nō Mens enim
nō cogstat aliq nisi intectuali cognicōne Sz ut hetur in glō 2 ad Cor-
en Illa ē intectual visio in qua illas res gtz que nō hnt ymagines sui si-
les que nō sut qd ipe Cū ī res māles nō pnt ēē in aīa p se ipas s solū per
ymagines sui siles que nō sut qd ipe Videt q mens māliā nō cogstat
P Aug in sup Gen ad lit dt Mēte intellignt que nc corpa sut nc silitudines
corporū Sz res māles sut corpa et silines corporū hnt. g° · P Mens siue i-
tellectus ht cogste quidites rerz que obm intectus ē qd quid ē ut dr ī 3 de aīa Sz
qditates rerz mālium nō sut ipa corporeitas alr optet oīa q' qditatē hnt
corpa ēē g° · P Cognicio metis gsequit forma que ē pncipiū cogstēdi Sz forme
cognosciles que sut in mete sut omino imāles · g° p eas mes nō pt res nāles
cognoste P omis cognicō ē p assilacōm Sz nō pt ēē assilacō int mete et
māliā · qz silitudinez facit vnitas qualitatis Qualites aūt rerz corpalium sunt
corpalia accnā que ī mēte ēē nō pnt · g° · P mens intellectu cognoscit nisi abst-
hēdo a mā et a codicōnibz māe Sz res māles que sut nāles nō pnt et s
intectum a mā separi · qz in cor diffinicōnibz cadit mā g° Sz g° ea que ad
sciāz nālez ptinet mēte cogstūt Sz sciā nālis de rebus mālibz ē g° māliā
p mēte cognosci pnt P vnusquisqz bn iudicat que cogstat et hor ē opti
mus iudex ut hetur in pmo Ethicor Sz sic dt Aug xii sup Gen ad lit
per metez ista infiora iudicat g° hec infiora māliā per mente itelligūt
P per sēnsum nō cogsamus nisi māliā Sz cognicō metis a sēnsu orit g° et mes res
nāles cogstat · Reo dd' q omis cognicō ē s aliq formaz que ē ī cogstēte pncipium
cognicōis Forā aūt huius pt gsiderari · vno° s ēē · qd hz ī cogstēte · alio° s ē resp
que hz ad rem eius ē silitudo Sm quidē pmum ē resp facit cognostētē actu cogstē
Sm aūt 2m ē resp detīmat cognicōz ad aliqd cogscible detīmatū Et iō modus
cogstēdi re aliq ē s gdicōm cogstentis in qua forma recipit s modū eius ·
Non aūt oz q res cogta sit s modū cogstentis · ul s illū modū q° forā q' ē co
gstēndi pm pnm ēē ī cogstēte Unde nichil plpbz p foras que ī mete imāles
existūt res māles cogsta · hor aūt dūt gtigit ī mēte hūana que cogtaoz
accipit a rebus Et ī diuina ul angca que a rebz nō accipiūt In mente
enim accipiēte sciāz a rebus forme existūt p quādā actōne rerz ī aīam
Omis aūt acto ē p formā Unde forme q' sunt ī mēte nrā gpue et pnt
respiciūt res ex aīaz existētes quātū ad formas earū quarz ē dupx modus
Quedā enim sūt que nllaz s māz detminat ut Linea supfities et huiꝰ
Quedā aūt detminant sibi sp̄lem māz sic omes forme nāles Ex cogitione

aut formarū que nullā ꝰ māz detiant nō relinquit aliq cognitio d'
mā Sz ex cognitōe foraꝝ que detimant ꝰ māz cogsat et ipa mā ali
quo scꝫ ꝑ ꝓportōnē quā hꝫ ad foraz Et ꝓpt hoc dt p. i po phice q pa mā
ē scibilis ꝰ analogiā 2 ꝑ silinē forme ipā res mālis cogsat Sic aliqs
ex hoc ipo q cogsat symitatē cogsat nasuz simū Sz fore reꝝ i mēte dīna
existes sūt ex qꝰ fluit eē reꝝ qd ē coit forme 2 mae Vn et forme ille
respiciūt et forāṁ 2 māz i mēte nō vnū ꝑ aliū Et silr fore intelcꝫ an
gelici que sūt siles foris d' mētis dīne qūuis nō sint cāe reꝝ et mens
nra de rebꝫ mālibꝫ imālem cognitōne hꝫ Mens vō dīna et angelica
mālia imālius et tn ꝑfectiꝰ cognoscit. Ad pm go dd q auctas ia dupr
pt expōni Vno ut referat ad visiōm intellectualez qūtū ad oīa que
sub ipa cōphēdūt et dr intellectual visio reꝝ tn reꝝ que nō hnt ymagi
nes siles que nō sūt qd ipe ... ut hc intelligat de ymagibꝫ qbꝫ res intel'
lectualis visione vident que sūt qi mediū cogscēdi Sz q ipa cogita ꝑ in-
tellectualē visioꝫ sūt res ipe 2 nō reꝝ ymagies qd i visione corpoāli scꝫ spi
tua et spuali scꝫ ymaginatiā nō accidit Obca em ymagiatoꝝ et spiꝰ
sūt quedā actiā ex qꝰ quedā rei figuāl ymago cōstituit Sz obim intelcꝫ
ē ipa rei eēnā qūuis eēnāz rei cogsat ꝑ eius silinez sic ꝑ mediū cog-
scendi nō sic ꝑ obim i qd pmo visio fert Vel d q hc qd i aūte dr
ptꝫ ad visiōm intellectualez ꝰ q excedit ymaginariā et spūtuā Sic enim
Augꝰ ex cꝫ vbis glo sūit, itendit assigē drāz triū visionū attribuēs su
priori visiōni id i quo inferiore excedit sic dr q spualis visio ē qi absen
tia cogitamꝰ ꝑ silines quasdā et tn spualis sūe ymaginaria visio et est
de hijs que pnciā videt Sz i hc q etiā absentia videt ymagināo spim
trāscendit 2 io po hc in ... eiꝰ Silr et intellectual visio i hc trāscēdit yma
ginatoꝫ et spim q ad eaz se extēdit que ꝑ eēnāz suā sūt itelligi. et io hc
attribuit ei augꝰ qi eiusꝓprm. qūuis et cogsitē possit mālia que ꝑ suas
silines cogsabilia sūt Vn dt Augꝰ 17 sup Gen ad lit. q q ꝑ metez et
ista inferiora diiudicant et ea sciūt que neqꝫ sūt corpa neqꝫ vllas
gerūt foraś siles corpm Et ꝑ hc pꝫ rnsio ad 2m Ad 3m dd q si corpoāli
tas sūat a corpe put ē i gnē qntitē sic corpoeitas nō ē rei nālis qui
ditas ꝰ eius accns scꝫ trina dimēsio Si vō sūat a corpe put ē i gnē sube
sic corpeitas noīat rei nālis eēnāz uc tn scr q oīs qditas sit corpo
reitas ū dicet q quiditati inqntū qditas ē cōueniat eē corporeitatē
Ad qrtū dd q qūuis i mēte nō sint ū imāles forme pnt tn eē silines
reꝝ māliū. non em oz q eiusmodi eē heat silitudo cuiꝰ id eꝫ ē sili
tudo ꝰ solū q i rōne cōueniat sic fora hoīs i statua aurea. qle esse
habet forma hoīs i carnibꝫ 2 ossibus Ad qntū dd q qūuis qlitates
corpales nō possint eē i mēte pnt tn eē similines qualitatū corpaꝝ
et ꝰ has mes rebꝫ corporeis assimila Ad 6m dd q intelcꝫ cogsat ab
stēhēdo a mā ptiari et cōditōibꝫ eius sic ab hac carne et hijs ossibꝫ non
tn oz q abstrahat a mā nāli. vn pt cōsideāre foraz nālem i carni
bus et ossibus ꝰ non in hijs

Quinto qrit |Vt mens nra possit cogsitē mālia i sinri Et vr q·
quia sic sinrē hꝫ eē ꝑ māz ita et res dnt nāles que i sui diffitōe
māz hnt Sz mes qūuis sit imālis pt cogsitē res nāles. go ead rōne pt
cogsitē res sintes Pn nꝰ recte iudicat et dispoit de aliqꝰ ū ea cogsat
Sz sapies ꝑ metē iudicat recte et dispōt de sinlaribꝫ sic de familia sua 2
de rebꝫ suis. go metē sinria cogsamꝰ Pn nullꝰ cogsat cōpositoꝫ ū cog-
scat cōposicōs extrema Sz hāc cōpositoꝫ sor ē hō forat mens. nō em poss
eā formaē aliqua spūtiā pō que homiez i vli nō cōphēdit. go mens

singularia cogitat ¶ Praeterea nullus potest imperare actum aliquem nisi cogitat obiectum actus eius Sed mens sive ratio imperat actum concupiscibilis et irascibilis ut patet in 10° Ethicorum ergo cum illorum obiecta sint singularia mens singularia cogitat ¶ Praeterea Quidquid potest virtus inferior potest et superior secundum Boetium Sed potentiae sensitivae que sunt inferiores mente singularia cognoscunt ergo multo amplius mens singularia cognoscere potest ¶ Praeterea Quanto aliqua mens est altior tanto habet universaliorem cognitionem ut patet per dionysium xii c. de celesti ierarchia Sed mens angeli est altior quam mens hominis Et tamen angelus cognoscit singularia ergo multo amplius mens humana Sed

¶ Sed quod universale est dum intelligitur singulare dum sentitur ut dicit boetius Responsio dicendum quod sicut ex dictis patet mens humana et angelica dissimili modo materialia cognoscit Cognitio enim mentis humane fertur ad res materiales primo secundum formam et ratio ad materiam prout habet habitudinem ad formam Sicut autem omnis forma quantum est de se est universalis Ita habitudo ad formam non facit cognoscere materiam nisi cognitione universali Sic autem considerata materia non est individuationis principium sed secundum quod consideratur materia in singulari que est materia designata sub determinatis dimensionibus existens Ex hac enim forma individuatur Unde dicit philosophus in vii metaphysice quod hominis partes sunt materia et forma ut universale Sortes vero forma haec et haec materia Unde patet quod mens nostra singulare directe cognoscere non potest Sed directe cognoscitur a nobis singulare per virtutes sensitivas que recipiunt formas a rebus in organo corporali et sic recipiunt eas sub determinatis dimensionibus et secundum quod ducunt in cognitionem materie singularis Sicut enim forma universalis ducit in cognitionem materie universalis Ita forma individualis ducit in cognitionem materie signate que est individuationis principium. Sed tamen mens per accidens singularibus se immiscet in quantum continuatur viribus sensitivis que circa particularia versantur / que quidem continuatio est duplex Uno modo in quantum motus sensitive partis terminatur ad mentem sicut accidit in motu qui est a rebus ad animam et sic mens singulare cognoscit per quandam reflexionem prout scilicet mens cognoscendo obiectum suum quod est aliqua natura universalis redit in cognitionem sui actus et ulterius in speciem que est actus sui principium et ulterius in fantasma a quo species est abstracta et sic aliquam cognitionem de singulari accipit. Alio modo secundum quod motus qui est ab anima ad res incipit a mente et procedit in partem sensitivam prout mens regit inferiores vires. et sic singularibus se immiscet mediante ratione particulari que est potentia quedam sensitive partis componens et dividens intentiones individuales que alio nomine dicitur cogitativa et habet determinatum organum in corpore scilicet mediam cellulam capitis. Universalem vero sententiam quam mens habet de operabilibus non est possibile applicari ad particularem actum nisi per aliquam potentiam mediam apprehendentem singulare ut sic fiat quidam syllogismus cuius maior sit universalis que est sententia mentis, minor autem singularis que est applicatio particularis rationis Conclusio vero electio singularis operis ut patet per illud quod habetur in 3 de anima Mens vero angeli quia cognoscit res materiales per formas que respiciunt immediate secundum materiam sicut et formam Non solum cognoscit materiam in universali directa inspectione sed etiam in singulari. similiter et mens divina Ad primum ergo dicendum quod cognitio qua cognoscitur materia secundum analogiam quam habet ad formam sufficit ad cognitionem rei materialis non autem ad cognitionem rei singularis ut ex predictis patet Ad 2m dicendum quod dispositio sapientis de singularibus non fit per mentem nisi mediante vi cogitativa cuius est intentiones singulares cognoscere ut ex dictis patet Ad 3m dicendum quod secundum hoc intellectus potest de singulari et universali proponere componere quod singulare per reflexionem quandam cognoscit ut dictum est Ad quartum dicendum quod intellectus sive ratio cognoscit in universali finem aliquem ad quem ordinat actum concupiscibilis et actum irascibilis imperando eis. Hanc autem cognitionem universalem mediante vi cogitativa ad singularia applicat ut dictum est Ad quintum dicendum quod id quod potest virtus inferior potest superior non tamen eodem modo sed quandoque alio altiori modo. et sic intellectus cognoscit ea que cognoscit sensus altiori tamen modo quam sensus Sensus enim cognoscit ea quantum ad dispositiones materiales et accidentia exteriora Sed intellectus penetrat ad intima naturam speciei que est in ipsis individuis Ad 6m dicendum quod cognitio mentis angelice est universalior quam cognitio mentis humane. quia ad plura se extendit paucioribus mediis utens. et tamen efficacior

est ad singularia cogitativa ut ex dictis patet
Sexto quaeritur Utrum mens humana cognitionem a sensibilibus accipiat Et videtur quod non
Eorum enim quae non conveniunt in materia non potest esse actio et passio ut patet per
Boethium in libro de duabus naturis et etiam per philosophum in I de generatione Sed mens nostra non
convenit in materia cum rebus sensibilibus ergo non possunt sensibilia agere in mentem nostram ut ex
eis menti nostrae aliqua cognitio imprimatur Praeterea obiectum intellectus est quod quid est ut dicitur in III
de anima Sed quiditas rei nullo sensu percipitur ergo cognitio mentis a sensu non accipitur
Praeterea Augustinus dicit X confessionum loquens de cognitione intelligibilium quo a nobis acquiratur In
memoria erat antequam ea didicisse sed intelligentia in mente nostra Sed in memoria non
erat ergo videtur quod intelligibiles species non sunt a sensibus acceptae Praeterea Augustinus probat X de
trinitate quod anima non potest amare incognita Sed aliquis antequam aliquam scientiam addiscat
amat eam quod patet ex hoc quod multo studio eam quaerit ergo antequam addiscat illam
scientiam habet eam in notitia sua ergo videtur quod non accipiat mens scientiam a rebus sensi-
bilibus Praeterea Augustinus dicit XII de trinitate quod mens nostra de rebus corporalibus super Genesim
ad litteram corporis ymaginem non corpus in spiritu ipse spiritus in se ipso facit celeritate
mirabili quae ineffabiliter longe est a corporis tarditate ergo videtur quod mens non acci-
piat species intelligibiles a sensibus sed ipsa eas in se formet Praeterea Augustinus dicit XII de tri-
nitate quod mens nostra de rebus corporalibus iudicat secundum rationes incorporales et sempiter-
nas sed rationes acceptae a sensibilibus non sunt huiusmodi etc. id quod prius Praeterea Si mens cognitionem
a sensibilibus accipiat hoc non potest esse nisi inquantum species quae a sensibilibus accipiuntur intellectum
possibilem movent Sed tales species non possunt movere intellectum possibilem non enim movent
ipsum in phantasia adhuc existentes quia ibi existens nondum est actu intelligibilis sed potentia tantum
Similiter non movet intellectum possibilem existens in intellectu agente qui nullius speciei est
receptivus alias non differret ab intellectu possibili Similiter nec existens in ipso intellectu possibili quia
forma iam inhaerens subiecto subiectum non movet sed in ipso quodammodo quiescit Nec etiam
per se existunt cum species intelligibiles non sint subsistentes sed de genere accidentium ut dicit Avicenna
in sua metaphysica ergo nullo modo esse potest nec mens nostra a sensibilibus accipiat scientiam Praeterea agens
est nobilius patiente ut patet per Augustinum XII super Genesim ad litteram et per philosophum in III de anima
Sed recipiens se habet ad illud quod recipit quasi patiens ad agens Cum ergo mens
sit multo nobilior sensibilibus et sensibus ipsis non poterit ab eis cognitionem accipere
Praeterea philosophus dicit in VII physicorum quod anima in quiescendo fit sciens Sed anima non posset accipere
scientiam a sensibilibus nisi moveretur quodammodo ab eis ergo etc. Sed contra Sicut dicit philosophus ut
experimento patet cui deficit unus sensus deficit una scientia sicut caecis deest scientia de
coloribus Hoc autem non esset si anima aliunde acciperet scientiam quam per sensus ergo a sensi-
bilibus per sensus scientiam accipit Praeterea omnis nostra cognitio originaliter consistit in notitia
primorum principiorum indemonstrabilium Horum autem cognitio in nobis a sensu oritur ut patet in
fine posteriorum ergo scientia nostra a sensu oritur Praeterea Natura nihil facit frustra nec defi-
cit in necessariis Frustra autem essent dati sensus animae nisi per eos cognitionem de rebus
acciperet ergo etc. Responsio Dicendum quod circa hanc quaestionem multiplex fuit antiquorum opinio Quidam Rº
enim posuerunt ortum scientiae nostrae totaliter a causa exteriori esse quae est a materia separata
quae in duas sectas dividitur Quidam enim ut platonici posuerunt formas rerum
sensibilium esse a materia separatas et etiam esse intelligibiles actu et per earum participationem a materia
sensibili effici individua in natura Earum vero participatione humanas mentes scientiam habere et etiam
ponebant secundum dictas formas esse principium generationis et scientiae ut philosophus narrat in
primo metaphysicae Sed haec ratio a philosopho sufficienter reprobata est qui ostendit quod non est ponere
formas sensibilium rerum nisi in materia sensibili cum etiam nec sine materia sensibili in universali formae
universales intelligi possint sicut nec simum sine naso Et ideo alii non ponentes formas
sensibilium separatas sed intelligentias tantum quas nos angelos dicimus posuerunt ori-
ginem nostrae scientiae totaliter ab huiusmodi substantiis separatis esse Unde Avicenna voluit quod
sicut formae sensibiles non acquiruntur in materia sensibili nisi ex influentia intelligentiae agentis
Ita et formae intelligibiles humanis mentibus non imprimuntur nisi ex intelligentia agente

que nō ē ps aīe ſʒ ſubā ſepata ut ipē ponit Indiget tn̄ aīa ſſibus qī exci-
tatibus et diſponētibꝫ ad ſcīaʒ ſic iſta inſiora agentia ꝑparat mᵃaʒ ad ſuſci
piedā formā ab ītelligēᵃ agēte Sʒ iſta opīo nō vīᵣ ronablis qꝛ ſʒ hoc nō eſſʒ
depēdētia nc̄ia int̄ cognitionē mētis huane ⁊ v̄tutes ſſitiuas· cui9 appacet
ɔ̄triū maīte tū ex hoc ꝙ deficiēte ſſu deficit ſcīa de ſuis ſſilibꝫ / tum et
ex hᶜ qꝛ mēs nr̄a nō pt̄ actu ɔſiderac̄e et ea que hītuar̄ ſcīt ṅ forando ali
qua fantaſmata Vnde et leſo organo fantaſie impedit̄ ɔſidec̄atio Et ꝑp̄t ea
pdcta pō tollit ꝑxima rez ꝑnā ſi omīa inſeiora ex ſubā ſepata īmēte
forās ɔſequūt̄ tam ītelligīˡes ꝙ̄ ſſibles Alia opīo fuit ponentiū noſtre
ſcīe originē tōt a cauſa inſiori ee que et ī duas ſectas diuidiᵣ Quidam
eīn poſuerūt huas aīas in ſe ipīs ɔtine omn̄ rez notitiā ſʒ ꝑ ɔiūctiōz ad
corp9 pdictā ɔiūctionē obtenebrai Et iō dicebat nos indige ſtudio et ſſi
bus ut impediᵗᵃ ſcīe tollentᵣ dūtes Addiſce nīl aliud ee q̄m remiſci ſic
ex his que audiui9 ⁊ vidim9 remīſcimᵣ ea que ꝑus ſciebam9 Sʒ hec
pō nō videᵣ ee ronablis Si eīn ɔiūctō aīe ad corpus ſit nālis nō pt̄
ee qd per eā tōt nālis ſcīa impeditᵣ / ⁊ ita ſi h opīo vcā eēt nō patemᵣ
omnodaʒ igⁿrantiā eoꝝ quoꝝ ſſm nō hēm9 Eſſet aūt opīo ɔſona illi
pōm que ponit aīas an̄ corpa fuiſſe creatas et pꝰmod corpoibꝫ vītas.
quia tūc ɔpoſitō corporis ⁊ aīe nō eēt nālis ſʒ accīt̄ ꝑueniēs ipi aīe
que quid opīo et ſʒ fidē et ſʒ phoꝝ ſnīas repbada iudicaᵣ Alij vō dixe
runt ꝙ ſibi ipi ē ſcīe cā· nō eīn a ſſibilibꝫ ſcīam accipit q̄ſi ꝑ actōz ſſi-
bilium aliquo ſilitudies rerū ad aīaʒ ꝑueniat Sʒ ipā aīa ad ꝑntiā ſſibi
liū ī ſe ſilitudies ſſiliū format Sʒ h pō nō vīᵣ tōt ronaˡ nullū eīn ē agēs
ṅ ſʒ ꝙ ē actu agit Vn̄ ſi aīa format ī ſe omn̄ reꝝ ſilitudines· oʒ ꝙ ipā ī ſe actu
hēat illas ſilitudines reꝝ ·etᶜ redidit ī pdictā opīoz que pot omn̄ reꝝ
ſcīaʒ aīe nāᵣ inſitā ee· Et iō pōmbꝫ pdictis pōmbꝫ ronabliot videtᵣ
ſnīa phi qui pōt ſcīaʒ mētis nēc parti ab intrīſeco ee nō ſolū a rebus
a mā ſepatis ſʒ et ab ipis ſſibus· Cū eīn mēs nr̄a ɔpatᵣ ad res ſſiles
que ſūt ex aīaʒ inveᵣ ſe hēre ad eas ī dupliti hitune Vnoo ut actus
ad pōm ɔñtū ſcʒ res que ſūt ex aīaʒ ſūt ītelliˡes ī pō Ipā vō mēs eſt
intelligiᵗ ī actu ·et ſʒ hᶜ poᵣ in ea intect9 agens que faciat ītelligibilia
ī pō intelligiᵃ actu Aliō ut pō ad actū ꝑut ſcʒ in mēte nr̄a forme
reꝝ detīmate ſūt ī pō tm̄· que ī rebus extᵃ aīaʒ ſūt ī actu Et ſʒ hᶜ poᵣ
ī aīa nr̄a intect9 poſſibilis cui9 ē recipe forās a rebus ſſibilibꝫ abſtractas
factas intelligīˡes actu ꝑ lumē intect9 agētis quod quid lumē ꝑcedᵗ ſic
a ꝑma origine a ſubīs ſepatis ꝑcipue a deo· et ſʒ hᶜ vīm ē ꝙ ſcīaʒ a ſſi
bilibꝫ mens nr̄a accipit Nichilomi9 tn̄ ipā aīa ī ſe ſilines reꝝ format
inq̄ntū ꝑ lumē intellect9 agentis efficiūtᵣ forme a ſſibilibꝫ abſtracte
ītelliˡes actu ut ī intectu poſ̄ recipi poſſit etᶜ et ī lūie intect9 agētis nob
ē quodāo omīs ſcīa origīnaᵗ īndita mediātibꝫ ṽlibꝫ ɔceptiōibꝫ· q̄c
ſtat̄ lūie intect9 agentis cognoſcūtᵣ ꝑ quas ſic ṽlia ꝑn̄a iudicam9 de
aliis et ea ꝑcognoſcam9 ī ipīs ut ſʒ hoc et iā opīo vitatē hēat que pot
nos· ea que nos addiſcim9 an̄ ī notitia habuiſſe· Ad pᵐm ī dd ꝙ forē
ſſibles uel a ſſibilibꝫ abſtēte nō pn̄t age in mētez nr̄aʒ ṅ ꝗtus ꝑ lu'
intect9 agētis immāles reddatᵣ· etᶜ efficiūtᵣ quodāo homogenee intectui
poſ̄ ī que agūt Ad 2ᵐ dd ꝙ ēta idez v̄tus ſupior ⁊ inſior opantᵣ nō
ſilr̄ ſʒ ſupior ſublim9 Vnde et ꝑ formā que a rebus accipitᵣ· ſſ9 non
ita efficacit rem cognoſcit ſic intect9· ſʒ ſſ9 ꝑ eam manuducaᵣ ī cognitiōz
extioꝝ accīm Intect9 vō ꝑueᵗ ad nudaʒ ꝗdditatē rei ſecernēdo eam
ab omibus mālibus ɔdicōibus Vn̄ ꝑ tanto dᵣ cognitō mētis a ſſu ori
gīne hēre qd omē id qd mens cognoſcit ſenſ9 apphēdat Sʒ qꝛ ex his q̄ ſſ9
apphēdit mēs ī aliq̄ inſiora manuducīᵣ· ſic et ſſibilia intecta manuducūt
ī intelliᵃ dinoꝝ Ad 3ᵐ dd ꝙ v̄bū Auguſtī ē referēd ad ꝑcognitōm ū ꝑncipia

in pncipiis vtilibus pcogitat̄. sit em̄ vm̄ ē q̄ ea que addiscim⁹ pus ī aīa
nr̄a erāt Ad q̄rtū dd̄ q̄ aliq̄s angl̄s aliquā sciaz adq̄rat amāe ea pt
inq̄situ cogitat quadā cognitione vti cogitādo vtilitate illi⁹ scie ul̄ vite
ul̄ visu vel quocuq̄ aliomō Ad v. dd̄ q̄ ſ hc̄ intellida ē aīa se ipām
forāte q̄ p actionē intellc̄ agētis forme intellilēs facta intellc̄ possibilez
format ut dcm̄ ē Et ſ hc̄ et vis ymagiatiā pt forāte diuso⁊ ſſbiliū
format ut dcm̄ ē Et ſ hc̄ et vis ymaginam̄ ea que nūq̄ ſſu pcepim⁹ Ad
forās quod pncipue appz du ymaginam̄ ea que nūq̄ ſſu pcepim⁹ Ad
6m dd̄ q̄ pma pna quo⁊ cognitō ē nob̄ innata sūt quedā silitudo
increate vitatis vn̄ ſ q̄ p eas de aliis iudicam⁹ dicimur iudicare
de rebus p rones icōmutales ul̄ p vitatē increatā / hc̄ tn̄ q̄ aug⁹
ibi dr̄ rescendū ē ad ronem supiorez que etnis qteplad⁹ inhēt que qd̄
q̄uis sit dignite pōr. est tn̄ ōpo cuius pgnior quia inuisibilia dei p ea q̄
facta sūt intellecta cōspiciunt̄ Ad 7o / Ad vm̄ dd̄ q̄ ī receptoē qua intl̄
tus polis spēs rex accipit a fantasmāb⁹ se hūt fantasmata ut agēs
istmēle et rariū Intelc̄ vō agēs ut agens pn̄le et pmū Et io effectus
actionis relīqt̄ ī intellc̄tu poli ſ qditōnez vtriusq̄ 7 nō ſ qditōz altius
tm̄ Et io intellc̄ pol̄ recipit forās ut intelligīles actu ex vtute itellc̄
agentis ſ ut silitudines determinata⁊ rex ex cogitoe fantasm̄ et foie
itelligiles ī actu nō sūt pse existentes neq̄ ī fātasia neq̄ ī intellc̄tu age
te ſ solū ī intellc̄tu poli Ad vm̄ dd̄ q̄ q̄uis intellc̄ polis sit siple nobili
or quā fatasma tn̄ ſ quid. nichil phibet fatasma nobilius ēe inq̄n
tū sz fantasma ē actu silitudo tlis rei qd̄ intellc̄tui poli nō quet n̄ in
pō 7 quodāo pt age ī intellc̄tm polez vtute luīs intellc̄ agētis sic et
color pt age ī visum vtute luīs corpalis Ad nonū dd̄ q̄ quies ī q̄ psi
cit̄ scia excludit motū ī malium paciu. nō aut motu et pa⁊ coit̄
accepta. ſ qd̄ q̄lz recipe pati dr̄ et moueri Sic et phus dicat ī 3 dr̄ aīa
q̄ intellige ē quoddam pati

Septimo quit̄ utz ī mete sit ymago trint̄ ſ q̄ malia cogitat
vel solū ſ qd̄ cogitat etna Et vr̄ q̄ nō solū ſ q̄ cogitat etna
quia ut dr̄ aug̃ xii de trin̄ Cū q̄rim⁹ trinite ī aīa ī tota q̄rim⁹
nō sepantes actionez ronalē ī tpalib⁹ a qteplaoe etno⁊ Sz mēs nō
ē ad ad ymagiēz n̄ ſ q̄ ī ea trinitas inuē̄. ḡo mēs ē ad ymagine nō
solū ſ qd̄ inhēt rōnib⁹ etnis qteplādis. ſz et ſ qd̄ inhēt tpalib⁹ age
dis Pr̄ ymago trint̄ ī aīa qsideat̄ ī q̄ntū ī ea repiuta̅ eq̄litas p̄s̄.
pso⁊ et ea⁊ origo Sz magis equalitas pso⁊ repiuta̅ ī mete ſ q̄
cogitat tpalia q̄ ſ q̄ cogitat etna / tū etna in infinitū excedant
mete Mens aut nō ī infinitū tpalia excedit Origo et pso⁊ maifē
mete. Mens aut nō ī infinitū tpalia excedit Origo et pso⁊ maife̅
ī cogitoe tpaliū sic et ī cogitoe etno⁊ quia vtrobiq̄ ex mete p̄
cedit noti̅a et ex noti̅a amor. ḡo ymago trint̄ nō solū rē.
Pr̄ silitudo ē ī pō diligēdi ſ ymago ī pō cogitādi sic hēt̄ 2 smaras 13
di. Sz mēs nr̄a per prius cogitat tpalia q̄ etna. tū ex malib⁹ ī etna
pueniat et ēt pfectius tū tpalia q̄phēdat nō aut etna ḡo ymago trin
tat̄ mag̃ ē ī mete ſ q̄ q̄pat̄ ad tpalia Pr̄ ymago trint̄ iuē̄ ī aīa
q̄damō ſ pōs ut ē dcm̄ ē Sz pōe iudent̄ se hūt ad omīa ob̄a ad q̄
pōe determinant̄. ḡo ymago dei inuē̄ ī mete rē q̄⁊lz ob̄o⁊ Pr̄ ſm
hc̄ pso⁊ eq̄litas ī mete nr̄a repiuta̅ q̄ meōria itellige̅ 7 volūtas
tota inuicē se capiūt utz p aug̃ ī x de trin̄ Sz ista mutua q̄phē
sio nō ondēret ea⁊ equalitatē n̄ q̄ntū ad omīa ob̄a se q̄phēdent
ḡo rōne oīm ob̄o⁊ ymago trint̄ inuē̄ ī potētiis metis Pr̄ pōe metis
in q̄⁹ qsistit ymago aliq̄⁹ hītib⁹ pficiunt̄ ſ quas ymago deforāta dr̄ re
formari et pfici Sz pōe metis nō indiget hītib⁹ ſ q̄ copant̄ ad etna
ſ solū ſ q̄ copant̄ ad tpalia. q̄z hītus ad hoc sūt. ut ſ eos pōe regule̅
In etnis aut error nō pt accide̅ ut ibi regula opus sit ſ solū ī tpalib⁹
Pr̄ trinitas increata repiuta̅ ī ymagīe metis pncipue q̄ntū ad cōsubalitez

et equalitatē Sȝ h̄ duo invemūtᶻ et ī pō̄ ſſitiua q̄ ſſile et ſſq̄ ī actu eſ
fitiūtᶻ vnū · ꝛ ſſe ſſilis nō recapitᶻ ī ſſo ū ſ q̄ ſuā corpa capacitē g° et ī
pō̄ ſſitiua ymago tⁱnitˢ invēᶻ multo g° magis ī mēte ſ q̄ tp̄alia co
gnoſcat · P̄ methaᵘᵗᵉ locutōes ſ aliquas ſilitudines attēdūtᶻ · q̄ ſ phi
omes tūſſentes ſe ſ aliquā ſilitudinē ſe tūſſerūt Sȝ a q̄buſdā creaturꝭ
ſſilibꝰ magis ſit tūſſumptio ī d̄ma ꝑ methaᵘᵗᵃˢ locutiones q̄ᵐ et ab ipā
mēte ſic pȝ de radio ſolari ꝑ dyoñ &c de · di · no · g° creature ſſiles
aliq̄ᵉ magis p̄nt dici ad ymaginē q̄ᵐ ipā mēs ꝛ ita nō vīᶻ aliq̄d ipedire
q̄n mens ſ q̄ tp̄alia cognoſcat ad ymaginē ſit · P̄ boecꝰ dᵗ in li · de tⁱn
q̄ forme que ſunt ī mā̄ ſūt ymagines illarꝝ rerꝫ que ſūt ſine maᶻ ·
fforme aūt ī mā̄ exn̄tes ſūt forme ſſiles g° ſūt ymagīes ſpūſ dei ·
et ita mēs ſ q̄ ea cogⁿſcat · vīᶻ ad ymaginē dei eē Sȝ ↄ̄ ē q̄d Augꝰ
dᵗ in 17 de tⁱn · q̄ tⁱnitas que ī inſiori ſcīā invēᶻ · licȝ ad intiorē
hominē iā ptineat · nōdū tñ ymago dei appellāda ē uł putāda In
ſior aūt ſcīā ē ſ q̄ mēs tp̄alia ↄteplatᶻ Sic eīm a ſapiā eťnorꝫ diſti
gwīᶻ g° ymago tⁱnitˢ nō attēdiᶻ in mēte ſ q̄ tp̄alia cogⁿſcat P̄ ptes y
maginis ſ ordinē dūt tⁱbus pſonis reſpondē Sȝ ordo pſonarꝫ nō iuēᶻ
in mēte ſ q̄ tp̄alia cogⁿſcat In cogⁱtione eīm tp̄aliū itelligeᵃ nō ptedit
ex meōria vt verbū a prē ſȝ magis meōria ab intelliᵃ quia ea q̄ᵉ prius
itelleximꝰ meōramᶻ · g° ymaginaᵒ nō ↄſiſtit ī mēte ſ q̄ tp̄alia cog
ſcat P̄ Augꝰ dᵗ 17 de tⁱnitᵉ facta iſta diſtⁱbutōᵉ mētis qua ſȝ duatᶻ
ī ↄteplatōē eťnorꝫ et actōm tp̄aliū in eo ſolo q̄d ad ↄteplatōē ptinet
eťnorꝫ nō ſolū tⁱnitas ſȝ ē et ymago dei In hᵒ aūt q̄ diuatū ē ī actōne
tp̄aliū et ſi tⁱnitas poſſit nō tñ ymago dei pt inveniri ꝫᶜ idʼ q̄ prius P̄
ymago tⁱnitˢ ſſp exiſtit ī aīā nō aūt cognitō rerꝫ tp̄aliū · cū p adq̄ſitōē
hēatur · g° ymago tⁱnitˢ nō invēᶻ ī aīā ſȝ q̄ tp̄alia cogⁿſcat Rēo dd̄ q̄ ad
rōnem ymaginis ſuffⁿˢ invēᶻ Sȝ expſſiſſima ſilitᵈᵒ ꝑ quā aliq̄d repn̄taturᶻ
ſ rōnē ſue ſpēi ꝛ nō ī corpalibꝰ ymagīes rerꝫ attēdūtᶻ magis ſ figⁿas
que ſūt ſpēꝝ ꝑpā ſigna q̄ᵐ ſ colores et aʼa acn̄na Invēᶻ aūt ī aīā nr̄a
aliq̄ ſilitᵈᵒ tⁱnitˢ incⁿate ſ q̄plȝ ſui cogⁱtōē nō ſolū mētis ſȝ et ſſꝰ utȝ per
Augꝰ in de tⁱnitᵉ xj Sȝ ī iᵃ tñ cognitōᵉ mētis ymago dei repitᶻ ſ q̄ᵐ
ī mēte nr̄a expſſior dei ſilitudo invenitᶻ ut g° cognitōē mentis ſ obā
ↄtinuaꝰ tplex cognitō in mēte nr̄a iuenitᶻ Cognitō ſȝ qua mēs cogⁿſcat
deū et qua cogⁿſcat ſe ipāȝ et qua cogⁿſcat tempalia In iᵃ cognitōᵉ q̄
mēs tp̄alia cogⁿſcat nō inuēᶻ expſſa ſilitudo tⁱnitatˢ incⁿate neq̄ȝ ſ con
formitē q̄ res m̄ales ſūt magꝰ diſſiles q̄ᵐ et ipā mēs Vn̄ ꝑ hᵒ q̄ mēs
ea ſcīā informatᶻ nō efficitᶻ deo magis ↄformis ſilē et neq̄ȝ ſ analogiā
ea q̄ res tp̄ales que ſui notitiā parit ī aīā · uł intⁿtōē actualē itelliᶜᵃ
ſȝ nō ē eiuſdʼ ſubē cū mēte ſȝ extraneū ab nr̄a · et ᶜ nō pt ꝑ hᵒ intⁿte
tⁱnitˢ ↄſubalitas repn̄tari Sȝ in cognitōne qua mēs cognoſcat ſe ipāȝ
ē repn̄tatᵒ tⁱnitˢ incⁿate ſ analoᵃȝ inq̄ntū hᵒ mō mēs cogⁿſcens ſe ipāȝ v̄
bū ſui gignit et ex vtroq̄ȝ ptedit amor ſic p̄t ſe ipm̄ dicēs v̄bū ſuū ge
genuit ab eťno · et ex vtroq̄ȝ ptedit ſpūs ſctūs Sȝ ī cognitōᶜ ipā qua mēs
ipm̄ deū cogⁿſcat mens ipā deo ↄformatᶻ ſic omē cogⁿſtēs inq̄ntū hꝰ aſſi
latᶻ cogⁿto Maior aūt ē ſilitudo que ē ꝑ ↄformitᵉ ut viſus ad colorē q̄ᵐ
que ē ꝑ analogiā ut viſus ad intⁿtūm q̄ ſilitᵉ ad ſua obā copatᶻ Vnde
expſſior ſilitudo tⁱnitˢ ē in mēte ſ q̄ cogⁿſcat deū q̄ᵐ ſm̄ q̄d cogⁿſcat ſe ipāȝ
ꝛ ꝑpue ꝑut ſe ipāȝ ↄſideat ut ē ymago dei ut ſic eius ↄſideratō non
ſiſtat ī ſe ſȝ ptedat vſq̄ȝ ad deū In cognitōᵉ v° rerū tp̄aliū nō invēitᶻ
ymago ſȝ ſimilitᵈᵒ queda tⁱnitˢ que magis pt ad veſtigiū ptineᵉ ſic et ſili
tudo quā Augꝰ aſſignat ī pōnis ſſitiuis Ad p̄m g° dd̄ q̄ tⁱnitas quedāȝ
iuenitᶻ ī mēte ſ q̄ ſe extēdit ad actōnē tp̄aliū · ſȝ tñ iᵃ tⁱnitas nō dᶻ yma
go tⁱnitatˢ incⁿate utȝ ꝑ ea que ibidʼ Augꝰ ſubiungit Ad 2ᵐ dd̄ q̄ eq̄litas

dinaz psonaz magis repnta i cogitione etnoz q tpaliu Non em atte-
deda e quasitas int obm et pom s3 int una poz z alia Cuius aut ma
ior sit meqlitas int metez nraz z diuin q int metez nraz et rez tpalez
tn int meoria qua mes nra h3 de deo et actuale itelligea3 eius et ad
rem maior inve equalitas q int meoria qua h3 de reb tpalib z aliaz
itelligetia z amorez Ipe em deus p se ipm cogsabilis est et diligibilis z ita
tm a mete vnigcuq3 intelli z amat quantu mete pns e cu pntia i mete
ipius meoria e i mete z meorie que de ipo hebut itellige a et h volu
tas sit maior amor adequa Res aut mat'ales no sut p se itelligibiles z dili
gibiles et io rer car eis eqlitas i mete no inve Nec et id ordo originis
cu ex h nec meorie pntes sit q intellecte fuerit a nobis et meoria ex
itellige a orit potius q e conuso cuius qrum i mete creata accidit rer ipius dei
ex cuius pntia mes intellectuale lume ptitipat ut itellige possit Ad 2m
dd q quuis cognico qua de reb hemus mat'alibus sit por tpe ia notitia qua
hemus de deo tn h e por dignite nec obstat q malia a nob pfectius cogs
cat q deus qz minima cognitio de deo que hri pt supat omez cogitionez
que de creatura hetur Nobilitas et scie ex nobilitate sciti depedet utz in
pmo pi de aia Vn z i xi de aiabus phus ppot sciaz modica q h3 de ce
lestib reb cu scie qua hemus de reb inferiorib Ad qrtu dd q quuis pote
se extendut ad omia sua oba tn car virtus pesat ex vltio i qd pnt ut
pz i po celi z mudi Et io id qd ad maxia pfectoz ptz potz mentis se3
ee ad imagine dei attribuit ei rer nobilissimi obi qd e deus Ad qntu dd
q quuis mes pfectius se ipaz cogscit q deu tn cognitio qua h3 de do est
nobilior et p eam magis deo qformat ut dcim est et io h ipaz magis
e ad dei ymagine Ad 6m dd q quuis eqlitas ad ymagine ptineat qe
i mete nra inuie no tn oz q rer om ymago atteda et quoz alia e
eqlitas inve i ipa z q plura alia ad ymagine reqrut Vn ro no se
Ad vm dd q pote ymagis aliqs hitib pficiut h et q qpant i deu sic
fide et carite et sapia et aliis hs Cuius em i ipis etinis error no inveia
ex pte ipoz pt tn incide error nro intellectui i cognitoe coz Difficultas
em i eis cogscendis accidit no ex eis s3 ex pte nra ut 2 mete Ad vm dd
q int sbile z sbm no inve cosubalitas eo q ipm sbile extraneu e a sbz
cena nec et inve equalitas cu quuis no se tm vi visible q tu visile est
Ad ix dd q creature aliquue ronales pnt quada siline deo magis sitari
q et rones qntu ad candi efficatia sit pz de radio solari quo omia
inferiorib cant et renouat et ex h queuit cu dina bonitate que
omia cat ut dt dyos tn sm pprietates sibi inherentes magis creata ronalis
deo e silis q creatura irronalis quuis h tn q a creaturis irronalib frequ-
tius metute locutoes transferut i deu qtigit ex rone dissilitudinis qz ut dt
dyos c 2 de ce ierar ea que sut i infioib creaturaz io frequtius transfe
rut i dina ut ois erradi tollat ocasio. Translato em a creaturis nobili
bus facta estimatoe poss inducre q ea que inetute dicunt ecent h ipe
tate itellida qd opinari n9 pt de ipis vilioib creaturis Ad x dd q bo
etius foras males ponit ee ymagies no dei s foraz imaliu i. ronu y de
aliu i mete dina exntiu a qb sh pfetaz silinez oriutur

Octavo quaeritur v. mes se ipaz p eenaz cogscat aut p aliqua spem
Et vi q p aliqua spem qz ut p. dt in 3 de aia Intellectus nichil
itelligit sine fanthate Sz ipius eene aie no pt accipi aliqd fatasma
go oz q p aliqua alia spez a fantasib abstractaz mes nra se ipaz itelligat
P ea que p sui eenaz videnter cogscut ctissime et sciut sine errore
Sz de mete huana multi erraverut cu quida dicerent ea ee aerm quida
igne et multa alia inepta de ea senserut scirent go mes no videt se
p eenaz sua Si d q mes p eenaz sua videt se ee errare tn pt iquiredo

quod sit Sz q̃ sač aliq̃ p ceñaz suā ē sač de eo q̄ est cū ceña rei sit id'
q̄ q̇ditas eius Si ī aīa vidẽt se p ceñaz quibz sine errorẽ facẽt de aīa sua q̃
est qd maīte pz ēē flm P aīa nr̃a ē forma quīeta mãe Sz oīs hõ forā
cogitat p abstractoz forme a mã et a mãlibz qditonibz· go aīa cogitatur
p spēm abstractā aliquā P intellige nō ē actus aīe tm̃ sz quieti ut d'
ī po de aīa Sz omnis tlis actus ē cõis aīe et corpi go oz q̄ itellido sp sit ali
q̄ ex pte corporis Sz hc nō eēt si mēs se p ipaz ceñaz vidẽt sine aliq̃ spē
a corpis sēbus abstracta go ꝛc. P p· d' ī z· de aīa q̄ intcty itelligit se sic
ꝛ alia Sz aīa itelligit nō p cēnaz suā sz p aliqs spēs go ꝛc. P poē cogitatur
p actus ꝛ actus p ob'a Sz ceñā aīe nō pt cogitari nisi potentis eius cogitẽ tū v'
tus rei cogitatẽ faciat rem ipaz· go oz q̄ ceñaz suā p actus suos et spēs ob'
tor suoꝝ cogitat P Sic se hz sēs ad sēile sic intcty ad itelligible Sz int'
sēm et sēile requirit qdā distātia ex q̄ puẽt q̄ oculus se ipm videre
nō pt· go et ī intctuali visione requirit qdā distāciā ut nūq̃ se p ceñ
ciā suā possit itellige P s phm ī poꝝ nō ē ōculo demitare q̄ sequẽt
q̄ aliq̃ p se ipm notū fieret ꝛ sc' q̄ aliq̃ eēt pⁱs pⁱus et notīq̃ se ipō
P dyoq̃ d' vij c de di· no· q̄ aīa ēculo qdā cogitat exītū vitate Cir
culaís aut motus ē ab eod' in id' go vr' q̄ aīa a se ipā egrediēs itelligēdo
p res exteriores ad sui ipius cognitoz redit ꝛc nō intellit se p suā ceñam
P Manēte causā manz effectus Si go mēs p ceñaz suaz vidẽt ppt hc
q̄ ceña sua s' ē pñs· cū sp sit ei pñs sp eam vidẽt go cū impgle sit pla
intellige nūq̃ aliud itelligẽt P pptiora sūt magis q̄ta pōibz Sz itel
lige ē pptius q̄ ēē go itelligẽta aīe invē maior qposicio q̄ ī eius
ēē Sz aīa nō est id q̄ ē· et quo ē go nc ī ea ē id quo intelligit ꝛ q̄ itel
go P Non pt id ēē forā ꝛ foratū rer eiusd' Sz intcty cū sit qdaz pō
aīe qi quedā forma ceñe eius go nō pt ēē q̄ ceña aīe sit fora intcty
Sz id quo aliq̃ intellit ē fora intcty go ꝛc P aīa ē quedā subā p se
exñs· forme aut itellibles nō sūt p se subsistētes als sciā que ex hõ foris
itelligibilibz cõsistit nō eēt de gñe actiuis go ceña aīe nō pt ēē ut for
itelligit qua mēs se ipaz videat P Cū actus et motus penes t'mīos dis
tigwat intelligibilia q̄ sūt eid' speij eod'o s spēm itellugūtur Sz aīa
petri ē vnius spēi cū aīa pauli· go aīa pet' eod'o intelligit se ipaz et aīaz
pauli Sz aīaz pauli nō itellugit p eius ceñaz cū sibi sit absens go ꝛc.
P fora ē simplicior eo qd p foraz informatur Sz mēs nō ē fis simplicior se ipā
cū go informetur eo p quod cogitat nō cogitet se ipaz p se ipaz Sz q̃ est
q̄ d' Augꝰ ix de tri· mens se ipaz p se ipaz nouit qm̄ ē incorpea Nā
si nō se ipaz nouit nō se ipaz āat P | ad Corīn Sup id Scio hominez
ꝛc glo d' hac visioẽ que d' intctualis ea ceñūt que nō sūt corpora
nc vllas gerūt foras siles corpoꝝ velut ipā mēs et omīs aīe affectio
Sz ut in ead' glo d'· Intctual visio eas res cernit que nō hnt yma
gines sui similes que nō sūt qd ipe· go mēs nō cogitat se p aliqd qd non
sit idem q̄ ipā P sic d' in z· de aīa In hiis que sūt sepata a mã idez ē
qd intelligit ꝛ quo intellit Sz mens est quedā res imãlis go p ceñaz su
am itelligit P omē illud quod ē pñs intctui ut itelligibile intellit ab
intctu Sz ipā ceña aīe ē pñs intctui p modū intelligibl' Est em pñs
p sui vitutē go vitas ē ro intelligēdi sit boītas diligēdi ē ro go mens
p ceñaz suaz se itelligit P ss' p quā itelligit ē siplicior eo qd p eā itellit
Sz aīa nō hz aliquā spēz se simpliciorē que ab ea abstrhi possit go aīa
nō itelligit se p aliqua spēz sz p ceñaz suā P omis sciā ē p assilaciōez
scietis ad scitū Sz nichil aliud ē aīe silius q̃m sua ceña go p nichil aliud
se itelligit q̃m p ceñaz suā P illud qd ē cū cogitabilitẽ aliis nō cogitatur
p aliq̃ aliud q̄ p se ipm Sz aīa ē aliis rebz imãlibz cū cogitabilitate·
Sūt em itelligibilia intctū nos ea itelligibilia faciq̃ ut cōtor d' ī z meīe

go omnia p se ipam solu itelligit P' Scia de aia e ctissima h p. i po de
aia Sz magis ectu non cogscit p mg ctmy. go de aia no hetur scia p ali
q aud a se ipa P' Omis spes p qua aia nra itelligit e a sbilibg abst
cta Sz nullu sbile e a quo aia pt sua qditate ul spem abstrahe go aia
no cogscit se ipaz p aliqua silitudine P' Sic lux corpalis facit omia ee
visibilia in actu ita aia p sua luce facit omia malia ee intelligibilia
actu utz i 3o de aia Sz lux corpalis p se ipaz vi no p aliqua silitudine
sui go et aia p sua eenaz intelli z no p aliq silitudine P' Sic phs
dt in 3 de aia Intelcty ages no aly quod itelligit aly aut no h sp
itelligit Sz no itelligit sp si semp in nc hc et poss si p spem a sbilg
abstracta se intelligeret. qz sic an abstractoz no itelligeret. go mes nra
itelligit se p eenaz sua Ro dd cu quit Vtru aliq p eenaz sua
cogscat. eo ista dupr pt itelligi Vno o ut p hc qd d p eenaz sua
referat ad ipaz re cognita ut id itelligat p eenaz cogsci tuq eena
cogscat. id aut no tuq eena no cogscit h actua queda eius Alio o
ut referat ad id q cogscit ut sic itelligat aliq p sua eenaz cogsci qz
ipa eena e quo cogscit et hc mo ad pus qritur vtz aia p eenaz sua
itelligit se Ad cuq rei euidetia nond aia e q de ipa dupx cogtio
hri pt ab vno quoqz vt Aug dt i ix de trin. Vna quid qua dingcty
q aia se cogscit qntu ad id qd e ei ppriu Alia qua cogscit aia qntu
ad id qd omibg alibg comue Illa em cognico que coit de om aia he
e qua cogscit aie natia. Cognico vo qua qs hz de aia qntu ad id qd est
sppriu e cognico de aia h q esse hz i tali indiuiduo. vn p hac cogtione
cogscit an est aia sic cu ats ppipit se hre aiaz Per alia vo cogtoz scit
quid e aia et que sut p se acctna eig. qntu i ad pma cogtoz pz distin
guend e qz cogsce aliq e actu et hitu. Quatu i ad actuale cogtoz qua
ats qsideat se i actu aiaz hre. sic dico q aia cogscit p actus suos In hc
ei ats ppipit se aiaz hre et viue et ee qd ppipit se sentie et itellige et
a'a hui vite opa exerce Vn dt phus i ix ethi. Setimg em qm sentimg
z intelligimg qm intelligimg Et qz hc setimg itelligimg qm sumg Nullg aut
ppipit se itellige n ex hc q aliq intelligit qz pus e itellige aliq q itel
lige se itellige No em puet aia ad actum ppiped se ee p id qd itelligit
ul sentit Sz qntu ad cognicoz hituale sic dico q aia p eenaz sua se
videt i ex hc ipo q eena sua e ei pns e potes exire i actu cogtiois sui
ipius Sic aliqs ex hc q hz aliqy siae hituz ex ipa pntia hitus e potes
ppipe ia que subsut ille habitui Ad hc aut q ppipiat aia se ee et q
in se ipa agat attedat. non requit aliqs hity. h ad hoc suffit sola es
sentia aie que menti e pns Ex ea em acty pgrediut in quig actuat ipa
ppipit Sz si Loqm de cognicoe aie cu mens hua spali aut gnali cogni
cone diffi. Sic i distiguend e Ad cognicoz ei duo qcurre oz sz apphensioz
et iudiciu de re apphesa. et io cognico qua na aie cogscit pt qsiderari
et qntu ad apphensioz et qntu ad iudiciu Si i qsidetur qntu ad apphe
sione sic dico q na aie cogscit a nob p spes quas a sbibg abstrahimg A
nia em nra i gne itellectuu tz vltim Locu sic pma ma i gne sbibilium
ut pz p qmeorez i 3 d aia. Sic em ma pma e in po ad oms foras sbibles
ita intecty nr possit ad oms foras itelligibles Vn i orne itelligibiliu e sicut
po pura ut ma in ordie sbibilium Et io sic ma no e sbilis n p formaz
supuenientez Ita intecty possit no e itelligit n p spem supinductaz Vn mes
nra no pt se ipaz itellige ita q se ipaz i mete apphendat Sz ex hc q ap
phendit alia deuet i suaz cogtoz sic et in na mae pme cogscit ex hc ipo
q e talium foraz receptiua quod pz intuedo mod qo phi naz aie iuesti
gauerut. ex hc em q aia hmana vles rez nas cogscit ppipit q spes qua
itelligimg e inmalis als eet indiuiduata et n no duceret in cognicoz vlis Ex hoc
aut q spes itelligibilis e inmalis itellexerut q itellecty e res queda no de
pendens a ma. et ex hc ad alias ppetates itellectiue pote cogscedas ptesserunt

Et hoc ē q̄d phūs dt in 3 de aīa q intellectꝰ ē intelligibil sic alia intelligibilia
q̄d exponens Commentator dt q intellectꝰ intelligit̄ per intentionē in eo sic alia intelligibilia
que quidem intentio inł aliud ē q species intelligibilis Sz h intentio ē in intellectu ut
intelligibilis actu In aliis aūt rebꝰ nō ſ ut intelligibilis potentia Si vō ꝯsideret̄
cognitio quā de nā aīe habemꝰ quātū ad iudiciū quo sententiāꝰ eē ut
deductione p̄dc̄ā apphendebāꝰ sic notitia aīe habet̄ inquirendū inveniri inviolabile veritatē ex qua perfecte quātū possumꝰ diffinimꝰ nō qualis sit v-
niuscuiusqz hoīs mens. ſ qualis eē sempiternis rōnibꝰ eē habeat ut Augꝰ dt
ix de trinitate Hāc aūt inviolabilem veritatē in sui similitudiē que ē nob' me-
ti nr̄e impressa inquirendū aliq̄n nar̄ cogitāmꝰ ut per se nota ad qe oīa alia exāi-
namꝰ ſ ea de omībꝰ iudicantes Sic g° pz q mens nr̄a cogitat se ipsaz
q̄dāo per eēnāz suā ut augꝰ dt Quodā vō mō per intentionē sive per speciem ut
pꝰ et Commentator dnt Quodā vō mō intuendo inviolabilez veritatē ut augꝰ dt
Vn̄ et̄ ad utrasqz rōnes rndēdū ē Ad pm̄ i dd' q intellectꝰ nr̄ mchl actu
pt intellige' antequā a fantasmatibꝰ abstrahat. Et̄ et pt hr̄e actualē noti-
tiā alioꝝ a se q̄e sz in ipō nō sūt ante abstractionē p̄dictaz Eo q species alioꝝ
intelligibilium nō sūt ei innate Sz eēnā sua ē' innata ē. ut nō eā necē hē-
at a fantasmatibꝰ accipe'. sic nc̄ m̄aē eēnā adquirit̄ ab agente nāli ſ solū
eiꝰ forma que ita ꝯpat̄ ad m̄az nālez sic forma intelligibilis ad m̄az ꝯsilem
ut Commentator dt i 3 d' aīa Et lo antequā a fantasmatibꝰ abstrahat sui notitiā hītua-
lē hz qua possit percipe se eē Ad 2m dd' q nꝰ nunquā erravit i hc q non
percipet se vive' q̄d pz ad cogitationē qua dr̄ percipit quid i aīa sua agat̄
ſ quā cogitationē dēm ē q aīa per eēnāz suaz cogitat̄ i hītu Sz error apd
multos accidit circa cognitionē nāe ipsiꝰ ipiꝰ aīe in spē Et quantū ad hc
ꝑs obiectionum vīm ꝯcludit Et per hoc pz rēnsio ad 3m Ad 4tu dd' q quāvis
aīa m̄aē coniungat̄ ut forma eiꝰ. nō tn̄ m̄aē subdit̄ ut m̄alis reddat̄ ac
per hc nō sit intelligibilis i actu ſ i potentia tm̄ per abstractionē a m̄a Ad quintū dd' q obiectio
1a procedit de notitia actuali ſ quā aīa nō percipit se eē n' percipiendo actu
suū et obm̄ ut dictū ē Ad vi dd' q id v̄bū phī ē intelligendū q intellectꝰ
intelligit de se q̄d ē. et nō ſ q hz hītuat notitiā de se an sit. Et silit' dd'
ad vii Ad viii dd' q opꝰ ꝯsitiā pficit̄ per actū ꝯsibilis in ꝯsu que ē actio
situalis. et io requirit determinataz distantiaz. ſ opatio intellectꝰ nō determinat̄
per aliquē sitū et io nō ē sile. Ad ix dd' q dupr' d̄ aliquē alio cogitari Unꝰ°
sic ex cuiꝰ cogitatione deveniat̄ i cognitionē iꝰ et̄ dnr̄ ꝯclusiones principiis co-
gnosci Et hoc modo nō pt aliq̄s cogitari se ipō Alio° dr̄ aliquē alio cog-
itari sic in quo cogitat̄ et sic nō oz ut id quo cogitat̄ alia cogitatiōe cogitat̄
Vn̄ sic michl prohibz q̄n aliquē cogitat̄ se ipō sic deꝰ se ipō se ipm̄ cogitat et̄
aīa se ipaz cogitat per eēnāz Ad x dd' q circulꝰ quidā i cogitatiōe aīe attēdit̄
ſ q ratiocinādo inquirit exeuntiū veritatē Vn̄ hoc dt dyonisiꝰ ut ostēdat i q°
cognitio aīe deficiat a cogitatione angli Hec aūt circulatio attēdit̄ i hc q
ratio ex principiis ſ viā veniend' i ꝯclusiones pervenit et ꝯclusiones inventas
i principia resolvendo examinat viā iudicandi Vn̄ hc nō ē ad ppositūz
Ad xi dd' q sic nō oz q sp id intelligat̄ i actu cuiꝰ notitiā hītualē habet̄
per aliq̄s rōnes i intellectu existentes. ita et nō oz q sp intelligat̄ actualr ipa
mens. cuiꝰ cognitio inest nob' hītualr ex hc q ipa eiꝰ eēnā intellectui nr̄o
ē p̄ns Ad xii dd' q illud q̄d intelligit̄ et quo intelligit̄ nō hc mō se hn̄t ad in-
vicē sic q̄d est et quo ē Esse eīm ē actꝰ entis. Sz intellige' nō ē actꝰ eiꝰ
q̄d intelligit̄ ſ intelligentis Vn̄ quo intelligit̄ ꝯpat̄ ad intelligentē sic quo ē. ad q̄d
ē Et io sic in aīa ē aliud quo ē. et q̄d est Ita aliud ē quo intelligit. i. potentia
intellectiva que ē principium actꝰ intelligendi a sua eēnā Non aūt ex hc oz q
species qua intelligit̄ sit aliud ab eo q̄d intelligit̄ Ad 13m dd' q intellectiva potentia ē forma
ipiꝰ aīe quātū ad actū eēndi eo q hz eē i aīa. sic ppetas in subiecto. ſ quantū

ad actum intelligendi mens perhibetur esse conversio. Ad quartumdecimum dicendum quod notitia qua anima seipsam novit non est in genere accidentis quantum ad id quo habitualiter cognoscitur sed solum quantum ad actum cognitionis qui est accidens quoddam. Unde et Augustinus dicit quod notitia substantialiter inest menti in nono de Trinitate secundum quod mens seipsam novit. Ad xv dicendum quod prima obiectio procedit de cognitione animae qua cognoscitur quantum ad naturam speciei in qua omnes conveniunt. Ad xvi dicendum quod cum mens intelligit se ipsam ipsa mens non est forma mentis quia nihil est forma sui ipsius sed se habet per modum formae inquantum ad se sua actio terminatur qua seipsam cognoscat. Unde non oportet quod sit se ipsa simplicior vel fortior secundum modum intelligendi inquantum id quod intelligitur accipitur ut simplicius ipso intellectu intelligente sicut accipi ut perfectio eius. Ad primum autem in contrarium dicendum quod mens seipsam per se ipsam cognoscit quia ex ipsa mente est ei unde possit in actum prodire quo se actualiter cognoscat percipiendo se esse sicut et ex specie habitualiter habita in mente recepta est in mente ut possit actualiter rem illam considerare. Sed qualis est natura ipsius mentis mens non potest percipere nisi ex consideratione obiecti sui ut dictum est. Ad secundum dicendum quod verbum glossae quod dicit intellectualis visio eas res continet etc. magis est referendum ad obiectum cognitionis quam ad id quo intelligitur et hoc patet considerando ea quae de aliis visionibus dicuntur super Genesim in glossa eadem quod per visionem corporalem videntur corpora, per spiritualem vero visionem id est imaginariam similitudines corporum, per intellectualem autem ea quae neque corpora sunt nec similitudines corporum. Si enim hoc referatur quantum ad id quo intelligitur tunc quantum ad hoc nulla esset differentia inter visionem corporalem et spiritualem sive imaginariam quia corporalis visio fit per similitudinem corporis; non enim lapis est in oculo sed similitudo lapidis, ut dicitur in secundo de Anima. Sed in hoc est differentia visionum dicta quod visio corporalis terminatur ad ipsum corpus, imaginaria vero ad imaginem corporis sicut ad obiectum etc. Et cum dicitur quod visio intellectualis eas res continet quae non habent sui similitudines quae non sunt quod ipsae, non intelligitur quod visio spiritualis fiat per aliquas species quae non sunt idem quod res intellecta, sed quod visio intellectualis non terminatur ad aliquam rei similitudinem sed ad ipsam essentiam rei. Sicut enim in visione corporali aliquis intuetur corpus non ita quod inspiciat aliquam corporis similitudinem quamvis per aliquam corporis similitudinem inspiciat, ita in visione intellectuali aliquis inspicit ipsam essentiam rei sine hoc quod ipse aliquis inspiciat ipsam similitudinem rei quamvis quandoque per aliquam similitudinem ipsam essentiam aspiciat, quod et experimento patet. Cum enim intelligimus animam non confingimus nobis aliquod animae simulacrum quod intueamur sicut in visione imaginaria accidebat sed ipsam essentiam animae consideramus; non tamen ex hoc concluditur quod ista visio non sit per aliquam speciem. Ad tertium dicendum quod verbum philosophi intelligendum est de intellectu qui est omnino a materia separatus ut commentator ibidem exponit sicut sunt intellectus angelorum; non autem de intellectu humano alias sequeretur quod scientia speculativa esset idem quod res scita quod est impossibile ut et ibidem commentator dicit. Ad quartum dicendum quod anima est sibi ipsi praesens ut intelligibilis id est ut intelligi possit non autem ut per se ipsam intelligatur sed ex obiecto suo ut dictum est. Ad quintum dicendum quod anima non cognoscitur per aliam speciem abstractam a se sed per speciem obiecti sui quae sit forma eius secundum quod intelligit actu. Unde ratio non sequitur. Ad sextum dicendum quod quamvis anima nostra sit sibi ipsi simillima non tamen potest esse principium cognoscendi se ipsam ut species intelligibilis sicut nec materia prima eo quod hoc modo se habet intellectus noster in ordine intelligibilium sicut materia prima in ordine sensibilium ut commentator dicit in tertio de Anima. Ad septimum dicendum quod anima est ratio cognoscibilitatis aliis non sicut medium cognoscendi sed inquantum per actum animae intelligentes efficiuntur res materiales. Ad octavum dicendum quod secundum hoc scientia de anima est certissima quod unusquisque in se ipso experitur se animam habere et actus animae sibi inesse. Sed cognoscere quid sit anima difficillimum est. Unde philosophus ibidem subiungit quod omnino difficillimorum est. Ad nonum dicendum quod anima non cognoscitur per speciem a sensibilibus abstractam quasi intelligatur illa species esse animae similitudo sed quia ex natura speciei quae a sensibilibus abstrahitur invenitur natura animae in qua huiusmodi species recipitur sicut ex forma cognoscitur materia. Ad decimum dicendum quod lux corporalis non videtur per essentiam nisi quatenus sit ratio visibilitatis visibilium et forma quaedam

dant ee eis actu visibile Ipa vo lux que e in sole no vi a nob n p eius
silinez i visu nro exnte Sic em spes lapidis no e i oclo s silitudo eius
ita no pt ee q forã lucis que e in sole sit ipa ead i oculo Et silit lu
me intellectus agentis p s ipm a nob itelli inquitu e ro spez itell
gibilium faciens eas intelligibiles actu. Ad xi dr q obu id phi pt duplr ex
pom s duas opiniões de intellectu agete Quida em posuerut intellectum
agetez subaz sepataz vna de aliis itelligetiis et s hc sp actu itelligit
sic 7 alie itelligentie Quida vo ponut intellectum ee potenciã aie 7 s
hc dr q intellectus agens no quq itelligit 7 quq no. qua tñ quq intel
ligedi 7 quq no. no e ex pte eius s ex pte intellectus posis. In omi em
actu quo ho itelligit cocurrit opatio intellectus agetis 7 intellectus pos Intellectus
aut agens no recipit aliq ab extrinseco s solu intellectus pos Vn qutu
ad id qd requir ad veraz osideratoz ex pte intellectus agentis no deest qn
sp intelligamus s qutu ad id qd requir ex pte intellectus pos q nuq iple
n p spes itelligibiles a sesibus abstractas

Nono quir [Vtrum aia cogscat hitus in ipa exntes p eenaz sua ul p ali
quã silitunez] 7 vi q p eenaz suã. q ad Cor xv sr id scdo
homez dr glo. dilectio no alit vi pus in spe p quã e et alit absens

i aliqua ymagine sui silis Sz qutu mete tm pt ab ao magis ab ao
mi ipa cmut 7 ead rone oltz aliqs hitus P Augs dr x de tri. Qd
em tã cognitu adest q qd meti adest Sz hitus aie p sui eenaz meti
assut. go p suã eenaz cogscut a mete P ppt qd vnuqdq. illud ma
gis. Sz hitus metis sut cã qre alia cogscut que hitib subsut go
ipi hitus p eenaz suã maxime cogscut a mete P Omne qd cogscat
a mete p sui silitudinez prius fit in sesu qm i mete Sz hitus metis nu
q fit in sesu go i mete no cogscut p aliquã silinez P qnto aliqd
e ppinqs meti tato a mete magis cogscit Sz hitus e ppinqor pote itel
lectiue metis qm actus et actus q obm go mes magis cognoscat hitu qm
actu ul obm 7 ita hitu cogscat p eenaz suã 7 no p actus uel obca
P Augs dr 17 sup gen ad lit q eodo gne visionis cogscit mes 7
ars. Sz mens cogscit p eenaz suaz a mete go et ars p eenaz suã cogsa
7 silr alii hitus P Sic se hz bonu ad affectum sic vm se hz ad intellectum.
Sz bonu no e i affectu p aliquã sui silinez go nq intellectus cogscat. co
gscat p eenaz 7 no silitudine P Augs dr xiii de tri. Non sic vi fides
i corde ab eo cuius e sic aia alteris hois ex motibus corporis vi Sz eã tenet
certissima scia. clamat q oscia. go s hoc sciã metis tz fidem s q oscia cla
mat 83 osciã clamat fidez s q pntiat mest ei go et s hoc scit fides a
mete q p eenaz suã pntiat meti mest P forã e maxie pportolis ei cui
e forma Sz hitus in mete exntes sut quedã forme metis. go sut meti ma
xie pporcoles. go mrã mes i mete eos cogscit p eenaz P Intellectus cogscit spez
itelligibilez que i ipo e. Non aut cogscit eã p aliã spez s p eenaz suã q
si sic eet abire in infinitu. hoc aut no e n q sps ipse intellectum formãt Cu
i silr intellectus p hitus informet. vi q eos p eenaz mes cogscut P hitus
a mete no cogscut n visione intellectuali Sz visio intellectualis e eoz qe
p eenaz suã videt go rc. [S]ed con e qd dr Augs x osfes. Ecce i incomere
mee campis et antris et cauernis i numerabilibus atqz i nar plenis et i nalia
rerum gnibus siue p ymagines sic omni corporum siue p pntiã sic artiu siue per
nescio quas nociones sic affectionu ai. q q i ai aliq no pati. meoriaz.
Ex quo vi q affectiones ai cogscut no p sui pntiaz 7 ead rone hitus v
tutu q etiã hoi affectiões osistut P Augs xv de ci. de. hemq aliu sesum
interioris hois sesu isto sz corporali pstantiorez quo iusta 7 iniusta sentimus

iusta per intelligibilem speciem et iniusta per eius privationem. Iusta autem et iniusta
appellat habitus virtutum et vitiorum. ergo habitus virtutum per speciem et non per essentiam cog-
noscuntur. Praeterea nichil cognoscitur ab intellectu per essentiam nisi quod praesentatur est in intellectu. habitus
autem virtutum non sunt praesentes in intellectu sed in affectu. ergo etc. Praeterea visio intel-
lectualis est praestantior quam corporalis. ergo est cum maiori discretione. Sed in visione
corporali species qua aliquid videtur species est alia a re que per ipsam videtur. ergo et habitus
cum per visionem intellectualem videtur non videtur a mente per essentiam sed per aliquas
alias species. Praeterea nichil appetitur nisi quod cognoscitur ut probat Augustinus in libro de trinitate.
Sed habitus anime appetuntur ab aliquibus qui ipsos non habent. ergo habitus illi cog-
noscuntur ab eis non autem per essentiam suam cum eas non habeant. ergo per suas ipsius species.
Praeterea Hugo de sancto victore distinguit in homine triplicem oculum scilicet rationis intelligentie
et carnis. Oculus intelligentie est quo deus inspicitur et hunc dicit excecatum per
peccatum. Oculus carnis quo ista particularia videntur et hunc post peccatum integrum
mansisse. Oculus rationis quo intelligibilia creata cognoscuntur et hunc post peccatum
semisum esse lippum quia in parte non totum intelligibilia cognoscimus. Sed omne quod
videtur tantum in parte non per essentiam cognoscitur. ergo etc. Praeterea multo est deus praestantior mente
quam scientia habitus. Sed putanda dei in
mente non per essentiam suam quam habitus cum ipse sit cuiuslibet rei intimus. Sed putanda dei in
mente non sufficit ponere necessaria deum per essentiam videat. ergo nec habitus per essentiam vi-
detur a mente cuius sunt potentias. Praeterea ad hoc quod intellectus qui est potentia intelligens
actu intelligat, requiritur quod per aliquid reducatur in actum et id est quo intellectus
intelligit actu. Sed habitus essentia inquantum est prius intellecta non reducat intellectum
de potentia in actum quod sic oportet quod dicimus sunt potentias in anima actu intelligentem. ergo habitus
in essentia non est ad quod habitus intelligitur. Responsio dicendum quod sicut anime ita et habitus est
duplex cognitio. Una qua quis cognoscat an habitus sit insit. alia quo cognoscit
quid sit habitus. hec tamen due cognitiones circa habitus aliter ordinantur quam circa
animam. Cognitio autem qua quis novit se habere aliquem habitum presupponit notitiam
qua cognoscit quid est habitus. Non enim possum scire me habere caritatem nisi sciam
quid est caritas. Sed ex parte anime non est sic. multi enim sciunt se habere animam qui
nesciunt quid est anima. Cuius diversitatis est hec ratio quia cum habitus quod animam non percipimus in
nobis esse nisi percipiendo actus quorum anima et habitus sunt principia. habitus autem per essentiam
suam est principium talis actus. Unde si cognoscatur habitus prout est principium talis actus cognosci-
tur de eo quid est ut sciam quod castitas est per quam quis cohibet se ab illicitis co-
gitationibus in venereis excessibus. scio de castitate quid est. Sed anima non est principium
actuum per suam essentiam sed per vires suas. Unde perceptis actibus anime percipitur inesse prin-
cipium talium actuum ut potest motus et sensus non tamen ex hoc natura que sciatur. Loquendo
de his de habitibus prout de eis scimus quid sunt duo in eorum cognitione oportet atten-
dere scilicet apprehensionem et iudicium. Sed apprehensionem quid ad eorum notitiam obiec-
tam actibus capiantur nec ipsi prout per essentiam suam apprehendi tamen ... est. quia cognitio
in potentia anime virtus est debita ad obiectum suum. Unde et eius actio primo et principaliter in
obiectum tendit. In ea vero quibus in obiectum dirigitur non potest nisi per quandam reditionem sic
obiectum tendit. In ea vero quibus in obiectum dirigitur non ... nisi
videmus quod visus primo dirigitur in colorem sed in actum visionis sue non dirigitur nisi
per quandam reditionem dum videndo colorem videt se videre. Sed ista reditio incomple-
te quidem est in sensu complete autem in intellectu qui reditione completa redit ad cog-
noscendum essentiam suam. Intellectus autem noster in statu vie hoc modo comparatur ad fan-
tasmata sicut visus ad colores ut dicitur in tertio de anima non quidem ut cognoscat ipsa fan-
tasmata ut visus cognoscit colores sed ut cognoscat ea quorum sunt fantasmata.
Unde actio intellectus nostri primo tendit in ea que per fantasmata apprehenduntur et deinde
redit ad actum suum cognoscendum et ulterius in species et habitus et potentias et essentiam
ipsius mentis non enim comparantur ad intellectum ut obiecta prima sed ut ea quibus obiectum
fertur. Iudicium autem de unoquoque fit habetur secundum id quod est mensura illius. Cuiuslibet
autem habitus mensura quedam est id ad quod habitus ordinatur. Quidem quid ad mensuram co-
gnitionis se habet recipitur. quicquid enim est a sensu acceptum vel visu vel auditu sicut cum
videmus utilitatem grammatice vel medicine vel audimus ea ab aliis et ex hac
utilitate scimus quid est grammatica vel medicina. Quicquid vero est naturali cognitioni inditum

oculus et

Responsio

quod maxime patet in habitibus virtutum, quarum semina naturalis ratio dictat. Quicumque vero est divinitus infusum, sicut patet in fide et spe et huiusmodi infusis habitibus, et quia naturalis cognitio in nobis ex divina illustratione oritur, in utrisque veritas increata consulitur. Unde iudicium in quo completur cognitio de natura habitus, vel est secundum id quod secundum se accipimus, vel secundum quod increatam consulimus veritatem. In cognitione vero qua cognoscimus an habitus nobis insunt, duo sunt consideranda, scilicet habitualis cognitio et actualis. Actualiter quidem percipimus habitus nos habere ex actibus habituum quos in nobis sentimus. Unde et Philosophus dicit in 2 Ethicorum quod signum oportet accipere habituum supervenientem delectationem. Sed quantum ad habitualem cognitionem habitus mentis per se ipsos cognosci dicuntur. Illud enim facit habitualiter cognosci aliquid ex quo actus efficitur potens progredi in actualem cognitionem eius rei quae habitualiter cognosci dicitur. Ex hoc autem ipso quod habitus per essentiam suam sunt in mente, mens potest progredi ad actualiter percipiendum habitus in se esse, inquantum per habitus quos in se habet potest prodire in actus in quibus habitus actualiter percipitur. Sed quantum ad hoc differentia est inter habitus cognoscitivae potentiae et affectivae. Habitus enim cognoscitivae potentiae est principium et ipsius actus quo percipitur habitus et etiam cognitionis qua percipitur, quia ipsa habitualis cognitio ex habitu cognoscitivae procedit. Sed habitus affectivae potentiae est quidem principium illius actus ex eo quo potest habitus percipi, non tamen cognitionis qua percipitur. Et sic patet quod habitus cognoscitivae ex hoc quod per essentiam suam in mente cognoscatur est principium proximum suae cognitionis, habitus autem affectivae potentiae est principium quasi remotum, in quantum non est causa cognitionis sed eius unde cognitio accipitur. Et ideo Augustinus dicit 10 Confessionum quod artes cognoscuntur per sui praesentiam, sed affectiones per quasdam notiones. Ad primum ergo dicendum quod verbum illud glosae est referendum ad obiectum cognitionis et non ad medium cognoscendi, quia scilicet animus dilectionem cognoscit ipsam dilectionis essentiam considerans, non aliquam eius similitudinem, ut in imaginaria visione accidit. Ad secundum dicendum quod pro tanto dicitur quod mens intelligit melius novit eo quod in ipsa est, quia eorum quae ex ipsa sunt non est necesse quod in se habeat aliquid unde in eorum notitiam devenire possit, sed in eorum quae in ipsa sunt actualem cognitionem devenire potest ex his quae penes se habet quantum ad ... et per aliquid cognoscuntur. Ad tertium dicendum quod habitus non est causa cognoscendi animam sicut quo cognito alia cognoscuntur, prout principia sunt causa cognoscendi conclusiones, sed quia ex habitu perficitur anima ad aliquid cognoscendum; et non est causa cognitionis quasi vim activam habens, prout unum est causa cognitionis alterius, sed quasi causa aequivoca, quae eandem nominationem non recipit, sicut albedo facit album quamvis ipsa non sit alba, sed est quo aliquid est album. Similiter et habitus ... tamen huiusmodi non est causa cognitionis ut quod est cognitum sed ut quo aliquid est cognitum, et ideo non oportet quod sit magis cognitum quam ea quae per habitum cognoscuntur. Ad quartum dicendum quod habitus non cognoscitur ab anima per aliquam eius speciem a se abstractam sicut per species corporum quae per habitum cognoscuntur, sed in hoc ipso quod alia cognoscuntur et habitus cognoscitur ut principium cognitionis. Ad quintum dicendum quod quamvis habitus sit propinquior potentiae quam actus, tamen actus est propinquior obiecto quod habet rationem cogniti; potentia vero habet rationem principii cognoscendi, et ideo actus prius cognoscitur quam habitus, sed habitus est magis cognitionis principium. Ad sextum dicendum quod ars est habitus intellectivae potentiae, et quantum ad habitualem cognitionem notitia percipitur eodem modo ab habente sicut et mens secundum praesentiam praedictam. Ad septimum dicendum quod motus vel operatio cognoscitivae potentiae cognoscitur percipi in ipsa mente, et ideo oportet ad hoc quod aliquid cognoscatur esse similitudinem aliquam in mente, maxime si per essentiam suam non coniungatur menti ut cognitionis obiectum. Sed motus vel operatio affectivae potentiae incipit ab anima et terminatur ad res, et ideo non requiritur in affectu aliqua similitudo rei qua informetur sicut in intellectu. Ad octavum dicendum quod fides est habitus intellectivae potentiae. Unde ex hoc ipso quod mentis inest menti inclinat ad actum intellectus in quo ipsa fides videtur. Secus autem est de aliis habitibus qui sunt in parte affectiva. Ad nonum dicendum quod habitus mentis sunt ei maxime proportionales sicut forma proportionatur ad subiectum et perfectio ad perfectibile, non autem sicut obiectum ad potentiam. Ad decimum dicendum quod intellectus cognoscit speciem intelligibilem non per suam essentiam neque per aliquam speciem, sed cognoscendo obiectum cuius est species per quandam reflexionem, ut dictum est. Ad undecimum patet responsio ex

his que i preced[en]ti q[uesti]o[n]e dicta sut Ad p[ri]m[u]m v[er]o in g[e]n[er]e d[icendu]m q[uo]d i aut[oritat]e s[upr]a
c[on]t[r]a distinguit triplicem modu[m] cognoscendi quor[um] unus e[st] cor[um] que sut
e[ss]e[ntiali]t[er] a[n]i[m]a[m] de q[ui]b[us] cognitor h[ab]e[r]e no[n] possumus ex his que i nob[is] sut Sz
o[portet] ad ea cog[nosce]nda ut cor[um] ymagines ul[tra] simil[itudi]nes i nob[is] fiat Alius e[st] cor[um]
que sut i p[ar]te i[n]t[er]ma que quid[em] p[er] sui p[re]ntia[m] d[icitu]r cog[nosc]i. q[ui]a ex eis e[st]
ut i actu intelligendi exeamus i quo actu q[uo]d sut intelli[gi]di p[er] [e]a cog[nosc]u[n]t[ur]
Et io d[icitu]r q[uo]d artes p[er] sui p[re]ntia[m] cog[nosc]u[n]t[ur] Tercius modus e[st] cor[um] que p[er]t[in]e[n]t
ad p[ar]te[m] affectiua[m] quor[um] r[ati]o cog[nosc]endi no[n] e[st] i i[n]t[e]ll[ec]tu s[ed] i affectu. sed
p[er] eius noticia[m] ul[tra] r[ati]o[n]e[m] que i i[n]t[e]ll[ec]tu cog[nosc]u[n]t[ur] sic p[er] i[n]t[e]ll[e]c[tu]m p[ri]m[u]m q[uia]
ius e[st] h[ab]it[u]s affectiue p[ar]tis p[er] sui p[re]ntia[m] sunt q[uo]dda[m] r[ati]o motiu[m] p[ri]m[u]m cog-
no[sc]ens in[s]tinctu eliciunt actus i q[ui]b[us] i[n]t[e]ll[ec]tus eos cog[nosc]at ut sic e[ss]e possit dici
q[uo]d quodam[m]o p[er] sui p[re]ntia[m] cog[nosc]u[n]t[ur] Ad 2m d[icendu]m q[uo]d sp[eci]es i[ust]i[ci]a p[er] qua[m] iusticia
cog[nosc]it[ur] no[n] e[st] aliud q[ua]m r[ati]o ipsa iusticie p[er] cuius p[ri]uatio[n]e[m] iusticia cog[nosc]it[ur]. h[ic]
aut sp[eci]es ul[tra] r[ati]o no[n] e[st] aliq[ui]d a iusticia abstractu[m] s[ed] id q[uo]d e[st] c[om]plementu[m] e[ss]e
ip[s]ius ut sp[eci]ta d[ict]a Ad 3m d[icendu]m q[uo]d intellige[re] p[ro]p[ri]e loq[ue]ndo no[n] e[st] i[n]t[e]ll[ec]tus
s[ed] a[n]i[m]e p[er] i[n]t[e]ll[ec]tu[m] sic n[on] calefacere e[st] calor[is] s[ed] ignis p[er] calore[m]. N[on] iste due
p[ar]tes s[cilicet] i[n]t[e]ll[ec]tus et affectus sut cogitude in a[n]i[m]a ut situat[ur] distincte sic
visus [et] auditus q[uo]d sut actus organor[um] Et io id q[uo]d e[st] in affectu e[st] et p[re]ns
i[n]tellige[n]ti Vn[de] a[n]i[m]a p[er] i[n]t[e]ll[ec]tu[m] no[n] solu[m] redit ad cog[no]sce[n]d[u]m actu[m] i[n]t[e]ll[ec]tus
s[ed] e[tiam] actu[m] affectus sic e[t] p[er] affectu[m] redit ad appetend[um] et dilige[n]du[m] no[n]
solu[m] actu[m] affectus s[ed] e[tiam] actu[m] i[n]t[e]ll[ec]tus Ad q[uar]tu[m] d[icendu]m q[uo]d distinc[ti]o que p[er]t[in]e[t]
ad cog[niti]o[n]es p[er]fector[um] no[n] e[st] distinc[ti]o qua distingu[untu]r q[uo]d intelli[gi]t[ur] [et] quo
i[n]tellig[itu]r. quia sic d[ivi]na cognitio qua se cog[nosc]it e[ss]et imp[er]fectissi[m]a
s[ed] e[st] distinc[ti]o qua id q[uo]d cog[nosc]it[ur] disting[uitu]r ab o[mn]ib[us] alijs. Ad v. d[icendu]m
q[uo]d a no[n] h[ab]entib[us] h[ab]it[u]s me[n]tis cog[nosc]u[n]t[ur] no[n] quid[em] i[deo] cog[niti]o[n]e qua p[er]cipi
ut[ur] e[ss]e i[n] me[n]te s[ed] qua cog[nosc]u[n]t[ur] quid sut ul[tra] qua p[er]cipiu[n]t[ur] alijs i[n]esse
q[uo]d no[n] e[st] p[er] p[re]ntia Sz alio[mod]o ut d[ictu]m e[st] Ad vi d[icendu]m q[uo]d o[mn]i[bu]s cog[niti]o[n]is p[er] tanto
d[icitu]r h[ab]e[r]e e[ss]e r[espectu] intelligibiliu[m] creator[um] q[ui]a me[n]s intellig[i]t actu nisi acci
piendo a f[a]n[tasmat]ibus qui[bus] itelli[gi]b[i]lia sut excellentiora Et io deficie[n]s i[n]ve[nitu]r
ad itelligi[bili]a cog[nosc]e[n]da. tu[m] ea que sut i r[ati]o[n]e me[n]tis p[ro]pi[n]q[ui]b[us] q[ua]m i[n] me[n]te
iclinetur p[ro]p[ter] sua p[er] c[er]ti[tudi]na[m] sua[m] ad actus q[ui]b[us] itelligu[n]t[ur] ut d[ictu]m e[st].
Ad vii d[icendu]m q[uo]d q[uam]uis deus sit magis p[re]ns me[n]ti n[ost]re q[uam] h[ab]it[u]s tu[m] e[st] ob
iectis que na[tur]a[lite]r cog[nosc]imus no[n] ita p[er]fecte c[er]ti[tudi]na[m] d[ivi]na[m] vide[re] possumus
sic c[er]ti[tudi]na[m] h[ab]itui et h[ab]itus sut p[ro]portionati ip[s]is obi[ecti]s et actib[us] et sut
p[ro]pria cor[um] p[ri]ma q[uo]d de deo dici no[n] p[otes]t. Ad viii d[icendu]m q[uo]d q[uam]uis p[re]ntia h[ab]i[tu]s
i[n]tus i me[n]te no[n] faciat ea[m] actu[alite]r cog[no]scente[m] ip[s]u[m] h[ab]itu[m]. facit tu[m]
ea[m] actu p[er]fectu[m] p[er] h[ab]itu[m] quo actus elicia[tu]r v[er]i h[ab]itus cog[nosc]at[ur]

Decimo quritur [utrum] aliq[ui]s possit scire se h[ab]e[r]e caritatem Et vi[detu]r q[uo]d
s[ic] q[ui]a q[uo]d e[nim] p[er] c[er]ti[tudi]na[m] videt[ur] c[er]tissime p[er]cipit[ur] Sz caritas p[er] c[er]ti[tudi]na[m] vi[detur]
ergo e[tc]. P[reterea] Caritas i actib[us] suis p[re]cipue delecta[t]
ab h[ab]ente ea[m] ut Aug[ustinus] d[icit]. g[o] P[reterea] caritas i actib[us] suis p[ro]p[ri]e delectatio[n]es q[ua]s in
tot causat Sz h[ab]itus v[ir]tutu[m] moraliu[m] p[er]cipiu[n]t[ur] p[er] delectatio[n]es q[ua]s in
actib[us] v[ir]tutu[m] ca[us]a[n]t ut[ra]q[ue] p[er] ph[ilosophu]m i 2 ethi[corum] g[o] [e]t[c]. P[reterea] Aug[ustinus] i octo de
t[ri]n[itate] d[icit] magis q[ui]s nouit delectatio[n]e[m] qua diligit q[uam] fr[atr]e[m] que[m] dilig[i]t Sz
fr[atr]e[m] que[m] q[ui]s dilig[i]t c[er]tissime nouit e[ss]e g[o] [e]t[c]. P[reterea] vehementior e[st] iclina[ti]o
caritu[ti]s q[uam] cui[us]li[be]t alte[r]i[us] v[ir]tutis Sz alias v[ir]tutes d[icitu]r scit e[ss]e i[n] me[n]te c[er]titu[dinali]t[er] ex
h[oc] q[uo]d i[n]clina[n]t in actus p[ro]p[ri]o[s] h[ab]ent[i] e[nim] h[ab]itu[m] iusticie difficile e[st] age[re] iniusta
facile v[er]o iusta ut[ra]q[ue] p[er] p[hilosophu]m i 7 ethi[corum] et h[ab]ac facilitate quilibet p[er]cipe[re] p[otes]t. g[o]
P[reterea] p[hilosophus] d[icit] i 2 p[osterio]r[um] q[uo]d i[n]co[n]ueniens e[st] nos h[ab]e[r]e nobilissio[s] h[ab]itus et nos late-
at. Sz caritas e[st] nobilissimus h[ab]itus. g[o] i[n]co[n]ueniens e[st] dice[re] q[uo]d h[ab]ens caritate[m]
nesciat se h[ab]e[r]e ea[m] P[reterea] gr[ati]a e[st] lux sp[irit]ualis Sz ab h[ab]ente[m] qui luce p[er]fundu[n]t[ur]
c[er]tissime h[ab]it[us] ip[s]e p[er]cipit[ur] g[o] ab h[ab]entib[us] gr[ati]a[m] c[er]tissime scit[ur] q[uo]d gr[ati]am
h[ab]ent et simil[ite]r e[st] de caritate P[reterea] p[hilosophus] d[icit] i 2 ethi[corum] q[uo]d v[ir]tus e[st] c[er]tior o[mn]i arte

Si al's hn̄s artē scit se hr̄e eam g° et qū h3 v̄tutē 7c̄ qū h3 caritatē q̄ est
maxima v̄tutū Sȝ ctrˀ ē qđ ecc̄es 9 dr̄ nemo scit an odio uł amore dign⁹
sit Sȝ ie qui h3 caritatē ē dign⁹ amoē dīno pu̅ viii Ego diligētes me diligo
P̄ f Aug⁹ i pō de trin. Nullus pt̄ ignotū dilig̅e Sȝ al's diligit i se caritatē
g° 7c̄. P̄ nullus pt̄ c̄titur scire q̄n deus veniat ad h̄itand᷑ in eo Job ix. Si
venit ad me nō videbo eū Sȝ caritate deus inh̄itat hominē 1 Joh. iiii. Qui
manet i caritate in deo manet et deus in eo g° 7c̄. R̄eo dd' q al's h'ns cari
tatē pt̄ ex aliq̄s p̄babilib⁹ signis c̄tiecre se caritatē hr̄e utpote cū se ad
sp̄ualia op̄a paratū videt et mala efficacit' detestai 7 p alia q̄ caritas
in homine facit Sȝ c̄titur nō pt̄ scire se hr̄e caritatē n̄ ei diuint⁹ reueletˀ C⁹
rō ē q2 sit ex p̄dcta q̄ōe apparȝ cogitō qua q's cogscat aliquē h̄itum
s hr̄e. p̄suppo̅t cognicōȝ qua cogscit de h̄itu io c̄p ē. Quid ē aūt al's h̄i-
tus. scire nō pt̄ nisi de eo summaˀ iudiciū p id ad quod h̄itus ie ordinaˀ qđ
ē h̄itus 9 mensura Hoc aūt ad q̄d caritas ordinaˀ ē incōphēsile q2 ei⁹ obi
et finis est deus summa bōitas cui caritas 9iungit nō pt̄ al's scire ex actu dile-
ctiōis que i se ip̄o p̄cipit an ad hc̄ p̄tingat ut deo viuat hc̄ mō sic ad ca
ritatis rōm requitˀ Ad p̄m g° dd' q caritas p eēnaȝ viuitˀ in̄q̄ntū ip̄a
p eēnaȝ suaȝ ē p̄n̄m act⁹ dilectiōis in quo vtruq3 cogscatˀ 7c̄ et p eēn
tiā ē sue cogitōis p̄n̄m licȝ remotū nō tn̄ q c̄titur p̄cipiaˀ. q2 act⁹ ille
dilectiōis que in nob' p̄cipim⁹ s id de quo ē p̄cepc̄le nō est suffic̄ns signū
caritatis p̄pt' silitudinē nālis dilectiōis ad gratuitā Ad 2m dd' q delectaō
ia que in actu relinquitˀ ex caritate pt̄ etiā ex h̄itu aquo adquisito cari
Et io nō ē suffic̄ns signū ad caritatē demrandā q2 ex talib⁹ signis non
p̄cipitˀ aliq̄s per c̄titudinē Ad 3m dd' q q̄uis mens cogscat c̄tissime di
lectōē qua diligit s̄cd'm in q̄ntū ē dilecto nō tn̄ c̄tissime nouit eam ca
ritē. Ad 4m dd' q q̄uis inclinaō qua caritas inclīat ad agendu sit q̄dda
p̄n̄m app̄hēdi caritatē. nō tn̄ sufficit ad p̄fectā p̄ceptōȝ caritatis Nullus eī
pt̄ p̄cipe se aliquē h̄itū hr̄e nisi sciat p̄fecte id ad quod h̄itus ie ordiaˀ
p q̄d de h̄itu iudicaˀ 7 hc̄ i caritate sciri nō pt̄ Ad q̄ntū dd' q p. loq̄tˀ
de h̄itib⁹ ītcctiue p̄tis qui si sint p̄fecti nō p̄nt latē h̄ntes. eo q de p̄-
fectōe cois ē c̄titudo vn̄ quilȝ sciens scit se scire. cū scire sit c̄tā rei cogsc̄ē
et qm̄ illi⁹ ē cā 7 qm̄ impo'le ē se alit' hr̄e. Et silit' al's h'ns h̄itū int'ct⁹
p̄ncip̄ scit se h̄itū i'm hr̄e Sȝ caritatis p̄fectō nō 9sistit i c̄titudine cogitō
s in vehemetia affectiōis. et io nō ē sile Ad 6m dd' q i hijs q̄ metha'ice
dnr̄ nō ē accipe similitudinē q̄ntū ad oīa Vn̄ nc̄ grad luci 9pataˀ q̄ntū ad
hc̄ q ita se sp̄uali visui ingerat Sȝ q̄ntū ad hc̄ q grā ē p̄n̄m sp̄ualis
vite sic lux celestiū corp'm ē initiū q̄dda corporalis vite i hijs inferiorib⁹
ut diu⁹ dr̄ et et q̄ntū ad aliq̄s alias silitudines Ad 7m dd' q hr̄e caritatē
pt̄ intelligi dnt' vno° in vi orōis Alio° in vi nominis In vi quid' orōis
sic cū dr̄ vin ē aliquē caritātē hr̄e. In vi aūt nominis cū de hc̄ dicto p caritatē
hr̄e uł p hc̄ dcm̄ suppositū aliq' dicim⁹ Cū aūt ad affectū nō p̄tineat
coponē uł diuidere s soluo in ip̄as res ferri e9 9ditiones sūt bonū 7 malū
cū dr̄ eo diligo uł volo me hr̄e caritatē Hoc q dr̄ me hr̄e caritatē sumitˀ
in vi cuiusdā nominis ac si diceretˀ volo hc̄ q ē me hr̄e caritatē 7 hc̄ michi p̄-
hibet ee incognitū. Scio eī q ē me hr̄e caritatē et si eā nō hēo Vnde
7 nō h'ns caritatē appetit se caritē hr̄e nō tn̄ scˀ q al's sciat se hr̄e carit̄
s hc̄ q in vi orōnis sumitˀ .i. q hēat caritatē Ad 8m dr̄ q v̄tus dr̄ ee c̄tior
omī arte c̄titudine inclinaōis ad actū. nō aūt c̄titudine cogitōis v̄tus eīm ut
dr̄ Tullius inclinat ad vnū p mod' cuiusdā naeˀ Naˀ aūt c̄tius 7 directius
p̄tingit ad vnū finē q ars Et p huc mod' dr̄ q v̄tus est c̄tior arte.
nō aūt c̄tius al's se p̄cipiat hr̄e v̄tutē q artem

Vlteramo q'itˀ Vtrum mens i statu vie possit deū vide p eēnaȝ
Et vi q' q2 nu xij dr̄ de Moyse palā 7 nō p enigmata vidit deū
Sȝ hc̄ ē vide deū p eēnaȝ g° 7c̄. P̄ Sup id Exo. 33 nō videbit me hō
et viuet 7 glo greg' q quibusdā in hac carne viuentib⁹. s iestimabili

virtute crescentibus contemplationis actiue pt etiam dei claritas videri Claritas autem
dei e eius essentia ut in eadem glo dicitur go etc. Preterea sicut intellectus eiusdem nature
sic nos homines Sz status vie non impediebat intellectum qui deum per essentiam vide
ret go et nos in statu vie deum per essentiam videre possumus Preterea deus in statu vie
visione intellectuali cognoscitur Unde Ro 1 Invisibilia dei per ea etc. Sz intellectua
lis visio est per quam res in se ipsis videntur ut Augustinus dicit xii super Gen ad litteram
go Preterea p. dicit in 3 de anima quod anima nostra quodammodo e omnia quia sensibilia e quodammodo
omnia sensibilia et intellectus omnia intelligibilia Sz magis intelligibile e divina
essentia go intellectus noster pro statu vie per quem plures loquitur deum per essentiam videre
pt sicut et sensus noster omnia sensibilia sentire Preterea sicut in deo est immensa bonitas
ita et immensa veritas Sz divina bonitas cuiusvis sit immensa pt a nobis iuncte di
ligi in statu vie go veritas essentie eius pt immediate in statu vie videri Preterea intellectus
noster ad hoc factus e ut deum videat Si go in statu vie videri non pt hoc non
nisi propter aliquod velamen quod quidem e duplex scilicet culpe et creature Culpe quidem
e in propter aliquod velamen quod in statu innocentie non erat et nunc etiam a sanctis removetur 1 ad Cor
quod velamen in statu innocentie non erat et nunc et a sanctis removetur 1 ad Cor
3 Nos autem revelata facie etc. Creature vero velamen ut videtur divine essen
tie visionem impedire non pt quia deus e intimior menti nostre quam aliqua creatura
ne visionem impedire non pt quia deus e intimior menti nostre quam aliqua creatura
go in statu vie deum per essentiam videt mens nostra Preterea omne quod e in alio est
in eo per modum recipientis Sz deus e in mente nostra per essentiam Cum in modum
mentis nostre sit intelligibilitas ipsa videtur quod essentia ipsa sit in mente nostra ut in
telligibilis go Preterea Cassiodorus dicit claritate iam inaccessibilem sanitas mentis
humane intelligit Sz mens nostra sanatur per gratiam go ab habente gratiam in statu vie
videri pt essentia divina que e inaccessibilis claritas Preterea Sicut ens quod de omni
bus predicatur e primum in causalitate ita ens a quo omnia causantur e primum in calitate
scilicet deus Sed ens quod e primum in veritate e prima acceptio intellectus nostri intellectus
in statu vie go et ens quod e primum in causalitate statim per eam suam in sta
tu vie cognoscere possumus Preterea ad visionem requiritur videns et visum et intentio Sz
hec tria in mente nostra reperiuntur respectu essentie divine Ipsa enim mens nostra e nata essen
tie divine visiva ut pote ad hoc facta / essentia et divina adest presentialiter menti nostre
Intentio et non deficit quod quilibet mens ad creatam gratiam intenditur. intenditur et ad deum
Intentio et non deficit quod quilibet mens ad creatam gratiam intenditur Si ambo vi
cum creatura sit dei similitudo go etc. Preterea Augustinus dicit xii Confess Si ambo vi
demus verum esse quod dicis et ambo videmus verum esse quod dico Ubi quaeso videmus
nec ego utique in te nec tu in me sed ambo in ipsa que super mentes nostras e incom
mutabili veritate Sz incommutabilis veritas e divina essentia in qua non pt aliquid vi
deri nisi ipsa videatur go in statu vie essentiam divinam videmus et in ipsa omne verum co
gnoscimus Preterea veritas incomplexorum ... e cognoscibilis go summa veritas summe cognoscibilis. Hec
autem e essentia divina go. Preterea Gen 32. Vidi dominum facie ad faciem Sz contra 1 ad
Thimotheum ult Lucem habitat inaccessibilem quam nemo hominum vidit nec videre
pt. Preterea Exo 33. Non videbit me homo et vivet glo Gregorii In hac carne
viventibus videri potuit deus per circumspectas ymagines et videns non potuit per
incircumscriptum lumen eternitatis Hoc autem lumen e divina essentia go etc Preterea intellectus
noster intelligit cum continuo et tempore ut dicit p in 3 de anima. Sz anima divina excedit
omne continuum et tempus go etc. Preterea plus distat essentia divina a dono eius quam actus
primus ab actu 2o Sz quilibet ex hoc quod videt deum per donum intellectus ac sapie
in contemplatione omnino separatur a corpore quantum ad operationes sensus que sunt actus 2i
go si videt deum per essentiam oportet quod separetur a corpore et puta e actus corporis primus Sed
hoc non e quamdiu homo in statu vie existit go non per essentiam in statu vie videt deum
videre pt Respondeo aliquis actus pt alicui convenire dupliciter Uno modo sic quod illius actionis principium **R^o**
sit in operante sic in omnibus operantibus naturalibus videmus Alio modo sic quod principium operationis
illius ut motus sit a principio extrinseco sic e in motibus violentibus et e in operibus mira
culosis que non fiunt nisi virtute divina ut illuminatio ceci suscitatio mortui et huiusmodi
Menti enim nostre in statu vie non pt convenire visio dei per essentiam primo modo
Mens enim nostra naturali cognitione fantasmata respicit respiciat quasi obiecta a quibus species sensibilis intel
ligibiles accipit ut dicitur in 3 de anima Nulla autem species huiusmodi sufficiens e ad reputandam

diuinaz ecenaz ul' et contuitu altius ecene separate Cu quiditates rerum sensibilium q-
rum silitudines sunt intelligibiles sed a fantasmatibus abstracte sunt altius remot
ab ecentiis substantiarum inmaterialium et creatarum et multo magis ab ecena diuina Vn
mens nostra naturali cognitione quam in statu vie experimur nec deum nec angelos per ecen
ciam vide potest Angeli tamen per ecenaz videri possunt per quasdam species intelligibiles ab eo
rum ecena differentes. non autem ecena diuina que omne genus excedit et est
extra omne genus ut nulla species creata possit inveniri sufficiens ad eandem representandam
Vn oportet quod si deus per ecenaz videri debeat quod per naturam creatam speciem videatur Sed ipsa
eius ecena fiat intelligibilis forma intellectus eum videntis quod fieri non potest nisi ad hoc
intellectus creatus per lumen glorie disponatur Et ideo in videndo deum per ecenaz per dispositionem
infusi luminis pertingit mens ad terminum vie qui est gloria et ideo non est in via. Sic
autem diuine omnipotentie subiecta sunt corpora ita et mentes Vn sicut potest aliquando corpora produ-
cere ad effectus quorum dispositio in predictis corporibus non invenitur sicut petrus super aquas
fecit ambulare sine hoc quod ei dotem agilitatis tribueret Ita potest ad hoc mentem
producere ut diuine ecene vniatur in statu vie. modo illo quo vnitur in patria sine
hoc quod lumine glorie perfundatur Cum autem hoc contingit oportet quod mens ab illis cognitionibus de
sistat quo a fantasmatibus abstrahit. sicut et corpus corruptibile tamen ei datur agilitatis
actus non est sibi in actu continuus. et ideo illi quibus hoc modo deum per ecenaz videre datur omnino
ab actibus sensuum abstrahuntur ut tota anima colligatur ad diuinam ecenaz intuendam
Vn et rapi dicuntur quasi vi superioris nature abstracti ab eo quod ipsis erat secundum naturam competebat
Sic ergo secundum communem cursum intellectus in statu vie deum per ecenaz videt Et si ali-
quis hoc miraculose concedatur ut deum per ecenaz videat non dum anima a carne mor-
tali totaliter separata non tamen sunt totaliter in statu vie ex quo actibus sensuum caret quibus in sta-
tu mortalis vite vtitur Ad primum ergo dicendum quod secundum augustinum xii ad lit. et ad pau-
linam de videndo deum Ex verbis illis moyses creditur deum per ecenaz vidisse in quodam
raptu sicut et de paulo dicitur 2. ad Cor. xii ut in hoc iudeorum legifer et doctor
gentium equaretur Ad 2m dicendum quod gregorius loquitur de his qui actiue contemplationis ad
hoc crescunt ut diuinam ecenaz in raptu videant. vn subiungit qui sapientiam que
deus est videt huic vite funditus moritur Ad 3m dicendum quod in xpisto hoc fuit singulare
Vn in eius potestate erat omnia que ad humanam naturam spectabant ex hoc quod erat deus et homo
anime et corporis efficeretur secundum quod ipse disponebat Vnde nec dolor corporis contem
platione mentis impediebat nec fruicio mentis dolorem corporis minuebat
et ideo intellectus eius luce glorie illustratus deum per ecenaz videbat ut inde ad in-
feriores partes gloria non deriuaretur et sic erat viator et comprehensor quod de aliis
dici non potest in quibus ex superioribus viribus redundat de necessitate aliquid in inferiores
et passionibus vehementibus inferiorum virium superiores trahuntur Ad quartum dicendum quod
intellectuali visione in statu vie deus cognoscitur non ut sciatur de eo quid est sed quid non
est et quantum ad hoc eius ecenaz cognoscimus eam super omnia collocatam intellig-
entes. quamuis talis cognitio per aliquas similitudines fiat Verbum autem augustini referendum
est ad id quod cognoscitur non ad id quo cognoscitur ut ex superioribus questionibus patet
Ad quintum dicendum quod intellectus noster etiam in statu vie diuinam ecenaz aliquo modo cognoscere potest non
ut sciat de ea quid est sed solum quid non est. Ad 6m dicendum quod non possumus dili-
gere deum immediate nullo alio predilecto quamuis quandoque ex aliorum visibilium amore
in invisibilia rapiamur. Nos autem possumus in statu vie deum immediate cognoscere nullo
alio precognito Cuius ratio est quia cum affectus ad intellectum sequatur ubi terminatur
operatio intellectus ibi incipit operatio affectus Intellectus autem ex effectibus in causas
procedens tandem peruenit in ipsius dei cognitionem aliqualem cognoscendo de eo quid
non est et affectus fertur in id quod ei per intellectum offertur. scilicet non hoc quod ei necesse
habeat redire per omnia media per que intellectus transiuit Ad vii dicendum quod intellectus noster
quamuis sit factus ad hoc quod videat deum non tamen ut naturali sua virtute deum videre
possit sed per lumen glorie sibi infusum. et ideo omni velamine remoto nondum

oz q̄ mens eius deū p ee̅n̄az videat sine lumine glie nō illustretur. Ipā em̄ carentia
glie erat ei d'ne visionis impedimentum. Ad viii dō q̄ mens nr̄a cū itelligētia
quā h3 ut sp̄us quoddā et cū alijs cōit' h3 ee. Vn̄ q̄uis in ea sit deus nō
oz q̄ sp̄ sit in ea ut fora intelligit. s3 ut dās ee sic ē in alijs creaturis. q̄
uis aūt creaturis omībȝ cōit' det ee tn̄ dat cuilȝ creatue p̄priū modū
eendi et' et q̄tū ad hoc q̄ ē in omībȝ p ee̅n̄az p̄ntiā et pōtm inveīt'
ee diu'simode ī creatuis diu'sis et in vnoquoq3 s3 p̄pm modū eius. Ad
ix dō q̄ dupx ē sanitas m̄tis vna qua sanatur a c̄lpa p graz fidei et hec
sanitas fat vide illud inaccessibilez claritatē in speculo et ī enigmate. A
lia ē ab om̄i culpa et pena et inf'iaz que ē p' gl'iaz et h' facit sani
tas vide deū facie ad faciez que due visiones distinguūtur. i. ad ad Corp
13 videmus nūc p speculū et in enigmāte etc. Ad x dō q̄ ens qd' ē p̄mū p
cōitate cū sit id' p ee̅n̄az rei cuilȝ nullius p̄porcōz excedit et iō ī cog
cōe cuiglz rei ip̄m cogsat'. S3 q̄ ē p̄mū causalitē excedt improporcō'
om̄s r̄salias. Vn̄ p nullius aliā cognicōz suffit' cogsa p'. Et iō ī statu
vie ī quo p' sp̄es a rebus abstractas itelligimꝰ cogsamus ens q̄ne suffit
nō aūt ens increatū. Ad xi dō q̄ q̄uis diuina ee̅n̄a sit p̄ns menti cuiui
uis. nō ē tn̄ ei q̄ncta ut fora intelligit' quā itelligi possit q̄diu
lumie glie nō p̄ficitur. Ipā em̄ mēs nō h't facultā videdi deū p ee̅n̄az
anq̄ lumie p̄dicto illustret'. et' desiat et videdi facultas et visionis
p̄ntia intencō ee nō sp̄ adest q̄uis em̄ increatuā inueniat' aliqua
creatoris silitudo nō tn̄ q̄ncūq3 ad creatuaz q̄uitim'. cōuitim' ad eam
ut ē silitudo creatoris vn̄ nō oz q̄ sp̄ intencō nr̄a feratur ī deū. Ad xii dō
q̄ sic dt' glo. sup id ps' Diminute sut veritates a filiis hom. ab vna i
creata vitate multe create vitates mētibȝ huānis imp'mūtur sic ab vna
facie multe facies resultāt in specul' diu'sis ul' vno fracto s3 q° hoc
nos ī vitate ic̄ata aliq' vide' dicam' s3 q̄ p eius silitudinez ī mēte nr̄a
resultātē de aliquo iudicamus ut cū p p̄ntia p se nō iudicamus de q̄
omībȝ vn̄ nō oz q̄ ipā increata vitas a nobis p ee̅n̄az videatur. Ad
xiii dō q̄ suma vitas q̄ntū ē in se ē sume cogsab' s3 ex pte nr̄i con
tingit q̄ ē minus cogsab' nob' sic p3 p p. 2 mete. Ad xiiii dō q̄ auctas
ia dupt' expōitur in glo. vnoo ut intelligatur de visione ymaīa. vn̄
dt' intelt' vidi dn̄m facie ad faciē nō q̄ deus videri possit s3 foraz vidit
in q̄ deus ē s' locutus. Aliō exponitur ī glo. greg° de visione intectuali
qua sn̄ diuinaz vitatē ī cōteplacōe intuentur. nō quid' sacedo de ea q̄
ē s3 magis q̄ nō ē vn̄ dt' ibid' Greg' vitatē senciedo videt. q2 q̄nta
ē vitas nō videt cui dando se longe estiāt q̄nto appiquat q2 nisi
illa utcuq3 inspicet' nō eā se cospicie se nō posse senciret. Et pp pau
ca subiungit h' ipā p cōteplacoz facta nō solida et p'manes visio s3 q̄i
queda visionis imitato. facies dei. q2 eī p faciē quezlz agnoscimus cog
nicōm dei faciem vocamus.

Duodecio querit' Utrū deū ee p se sit notū menti huāne. ad p̄ma sic
Inicia demr̄acōis que nō pot cogitari nō ee et vi' q̄ sic. Illa em̄
sūt nobis p se nota quoz cognicō nat' ē nob' indita s3 cogtio exīdi
deū omībȝ nat' ē insita ut dt' Damas. q° etc. P' deus ē q° maius cogi
tari nō pt s3 id qd nō pt cogitari nō ee est maius eo qd nō pt cogitari
nō ee. q° deus nō pt cogitari nō ee. P' deus ē ipā vitas s3 nꝰ pt cogi
tare vitatē nō ee q2 si pt nō ee se' eā ee q° nꝰ pt cogitare deū nō
ee. P' deus ē ip̄m suū ee. S3 nō pt cogitari c̄n idem de se p̄dicet' ut
q̄ homo non sit ho. q° nō pt cogitari deū nō ee. P' Omnia desideant
sumū bonū ut dt' boe. Sumū aūt bonū solus deus ē. q° oīa deside
rat deū s3 nō pt desideari qd nō cogsat' q° cois cōcepcō ē deū esse.
Itē id' q̄ p'us P' vitas p̄ma p'cellit omez vitatez creatā s3 aliqua
vitas creata est adeo euidens q̄ nō pt cogitari nō ee. s3 vitas huiꝰ

propositionis quod affirmatio et negatio non sunt simul vera. ergo multo magis potest cogitari veritatem non esse que est deus. Preterea verius est deus quam anima humana. Sed anima non potest cogitare se non esse. ergo multo minus potest cogitare deum non esse. Preterea omne quod est prius verum esse futurum. Sed veritas est. ergo prius fuit verum eam futuram. non autem nisi veritate. ergo non potest cogitari quin semper veritas fuerit. Sed deus est veritas. ergo etc. Sed dicendum quod in processu est falsa secundum quod est simpliciter. quia veritatem futuram esse antequam esset non dicit aliquam veritatem simpliciter sed tantum secundum quid. Sed tamen omne verum secundum quid reducitur ad aliquod verum simpliciter sicut omne imperfectum ad aliquod perfectum. Si ergo veritatem futuram esse est verum secundum quid oportebat aliquid esse verum simpliciter et sic simpliciter erat verum dicere veritatem esse. Preterea Nomen dei proprium est qui est ut habetur Exo. 3. Sed non potest cogitari ens non esse. ergo non potest cogitari deum non esse. Sed contra est quod dicitur in psalmo. Dixit insipiens in corde suo non est deus. Si dicatur quod deum esse in habitu mentis est per se notum sed actu potest cogitari deum non esse. Sed contra de hiis que naturali habitu cognoscuntur non potest contrarium estimari secundum interiorem rationem sicut sunt principia demonstrationis. Si ergo contrarium huius quod est deum esse potest estimari in actu deum esse non esset per se notum. Item ea que sunt per se nota cognoscuntur sine aliqua deductione a causatis in causas. Statim enim cognitis terminis cognoscuntur ut dicitur primo posteriorum. Sed deum esse non cognoscitur nisi inspiciendo effectum eius. Ro. 1. Invisibilia dei per ea etc. ergo deum esse non potest per se notum. Preterea nichil est certius homini sua fide ut Augustinus dicit. Sed de hiis que sunt fidei dubitatio potest oriri et de quibuslibet aliis. ergo potest cogitari deum non esse. Preterea Cognitio dei ad sapientiam pertinet. Sed non omnes habent sapientiam. ergo non omnibus notum est deum esse. Preterea Augustinus dicit in libro de trinitate quod summum bonum purgatissimis mentibus cernitur. Sed non omnes habent purgatissimas mentes. ergo etc. Preterea ut quidam distinguunt ratio veri potest sine alio cogitari. Sed deum esse possumus cogitare sine eo quod cogitamus eum esse bonum ut dicit boetius in libro de ebdomadibus. Sed in deo differunt esse et essentia ratione. ergo idem quod prius. Preterea idem est deo esse deum quod esse iustum. Sed multi opinantur deum non esse iustum qui dicunt deo placere mala. ergo etc. Respondeo dicendum quod circa hanc questionem invenitur triplex opinio. Quidam enim dixerunt ut rabanus narrat quod deum esse non est per se notum nec etiam per demonstrationem scitum sed est a fide tantum susceptum. Et ad hoc dicendum induxit eos debilitas rationum quas multi inducunt ad probandum deum esse. Alii dixerunt ut Avicenna quod deum esse non est per se notum sed per demonstrationem scitum. Alii vero ut Anshelmus opinantur quod deum esse sit per se notum intantum ut nullus possit cogitare interius deum non esse quamvis hoc possit exterius proferre et verba quibus profert cogitare interius. Prima opinio manifeste falsa apparet. Invenitur enim hoc quod deum esse rationibus irrefragabilibus esse a philosophis probatum quamvis et a non multis ad hoc ostendendum rationes frivole inducantur. Duarum vero opinionum sequentium utraque ad aliquid vera est. Est enim duplex aliquid per se notum scilicet per se et quo ad nos. Et ideo nobis necesse est ad hoc demonstrationes habere ex effectibus sumptas. et hoc quomodo sit apparet. Ad hoc enim quod aliquid sit per se notum nichil aliud requiritur nisi ut predicatum sit de ratione subiecti. tunc enim subiectum cogitari non potest sine hoc quod predicatum ei inesse appareat. Ad hoc autem quod sit nobis per se notum oportet quod ex nobis sit cognita ratio subiecti in qua concluditur predicatum. Et inde est quod quedam per se sunt nota omnibus quando scilicet propositiones habent talia subiecta quorum ratio omnibus nota est ut omne totum est maius sua parte. quilibet enim scit quid est totum et quid est pars. Quedam vero sunt per se nota sapientibus tantum qui rationes terminorum cognoscunt vulgo eas ignorante. Et secundum hoc boetius in libro de ebdomadibus dicit quod duplex est modus communium conceptionum. Una est communis omnibus ut si ab equalibus equalia demas etc. Alia est que doctorum tantum ut incorporalia in loco non esse que non vulgus sed docti approbant quia scilicet vulgus consideratione transcendere non potest ut ad rationem rei incorporalis pertingat. hoc autem quod est esse in nullius creature ratione perfecte includitur. Cuiuslibet enim creature esse est aliud ab eius quiditate. Unde non potest dici de aliqua creatura quod eam sit per se notum etiam secundum se. Sed in deo esse suum includitur in eius quiditatis ratione quia in deo idem est quod est et esse ut dicit boetius et quo est et quod est ut dicit Avicenna. Sed quia quiditas dei non est nobis nota. ideo quo ad nos deum esse non est per se notum sed indiget demonstratione. Sed in patria ubi eius-

cenaz videbimus Multo amplius erit nobis per se notum deum esse quam nunc sit per se
notum quod affirmatio et negatio non sunt simul vera quia quod in utraque per se contentum ad
aliquid verum est ad utrasque rationes reducitur Ad primum dicendum quod cognitio existendi deum
dicitur omnibus naturaliter insita quia omnibus naturaliter est insitum aliquid unde possit pervenire ad cognoscendum deum esse. Ad 2m dicendum quod ratio illa procedit si esset ex parte ipsius quod non est per se
notum. non autem quod possit cogitari non esse est ex parte nostra qui sumus deficientes ad cognoscendum ea que sunt in se notissima Unde hoc quod deus potest cogitari non esse non impedit
quin et sit quo maius et cogitari non possit Ad 3m dicendum quod veritas super ens fundatur
Unde sicut ens in communi est per se notum ita et veritatem esse non est per se notum nobis esse aliquid
quod primum ens quod sit causa omnis entis quousque vel fides accipiat vel demonstratio
probet Unde nec est per se notum omnem veritatem a prima veritate esse Unde non sequitur quod
deum esse sit per se notum Ad quartum dicendum quod ratio illa procedit si hoc nobis esset per se notum
quod deitas sit esse dei quod quidem nunc non est nobis notum per se tunc deum per cenaz non
non videamus sed ad hoc indigemus demonstratione vel fide Ad quintum dicendum quod summum bonum
desideratur dupliciter uno modo in sui essentia et sic non omnia desiderant summum bonum summum
Alio modo in sui similitudine et sic omnia desiderant summum bonum. quia nichil est desiderabile
nisi inquantum in eo similitudo summi boni invenitur Unde ex hoc non potest haberi quod deum esse
qui est summum bonum per cenaz sit per se notum Ad 6m dicendum quod quamvis veritas increata
excedat omnem caritatem creatam nichil tamen prohibet veritatem creatam esse nobis magis
notam Ea vero que sunt nobis minus nota in se sunt magis nota quo ad dicitur secundum philosophum
Ad 7m dicendum quod cogitari aliquid non esse potest intelligi dupliciter Uno modo ut hec duo simul
in apprehensione cadant et sic nichil prohibet quod quis cogitet se non esse sicut cogitat aliquid
quod se non fuisse Sic autem non potest totum simul in apprehensione cadere aliquid esse totum
et minus parte quia unum eorum excludit alterum Alio modo ita quod huic apprehensioni assensus ad-
hibeatur et sic nullus potest cogitare se non esse cum assensu In hoc enim quod cogitat aliquid percipit
sit se esse. Ad 8m dicendum quod id quod nunc est verum fuisse futurum prius esse non oportet nisi supposito
quod aliquid tunc fuit quando dicitur hoc fuisse futurum si hoc ponamus per impossibile aliquid vel
fuisse tunc tali positione facta vel est verum nisi materialiter tamen. veritas materialiter autem veritatis
non solum est esse sed et non esse. quia de ente et non ente contingit verum dicere et non
sequitur quod veritas tunc fuit nisi materialiter et secundum quid Ad 9 dicendum quod id quod est verum secundum quid
reducitur ad verum vel veritatem simpliciter. necessarium est verum esse non autem aliter Ad 10 dicendum quod
quamvis nomen dei sit. qui est. non tamen hoc est per se notum Unde non sequitur Ad primum
in contrarium dicendum quod Anshelmus in prosologion ita exponit quod insipiens intelligitur
dixisse In corde non est deus inquantum hec verba cogitat non quod interiori ratione cogitare
possit potuit Ad 2m dicendum quod eadem quo ad habitum et actum est per se notum. et non
per se notum Ad 3m dicendum quod hoc est ex defectu cognitionis nostre quod deum esse cognoscere non
possumus nisi ex effectibus Unde per se non excluditur quin secundum se sit per se notum Ad quartum
dicendum quod ad hoc quod cognoscitur aliquid esse non oportet quod sciatur de eo quod sit per diffinitionem sed
quod significatur per nomen Ad quintum dicendum quod ea que sunt fidei certissime cognoscuntur secundum quod
certitudo importat firmitatem adhesionis nulli enim credens firmius adheret quam hiis que
per fidem tenet. Non autem cognoscuntur certissime secundum quod certitudo quietationem intellectus in re
cognita importat quia enim credens assentiat hiis que credit non provenit ex hoc quod intellectus
eius sit terminatus ad credibilia virtute aliquorum principiorum sed ex voluntate que inclinat
intellectum ad hoc quod illud credenti assentiat Et inde est quod de hiis que sunt fidei possunt
motus dubitationis insurgere in credente Ad 6m dicendum quod sapientia non consistit in hoc solum
quod cognoscitur deum esse sed in hoc quod attendimus ad cognoscendum de eo quid est quod quidem in
statu vie cognoscere non possumus nisi quantum de eo cognoscamus quid non est qui enim
scit aliquid prout est ab omnibus aliis distinctum appropinquat cognitionem qua cognoscitur quid
est et de hac et cognitione intellectus dicitur Augustinus consequenter inducta Unde patet ratio
ad 7m. Ad 8m dicendum quod ea que sunt a ratione distincta non semper possunt cogitari abinvicem
tamen separata esse quamvis separatim cogitari possint. Quamvis enim deus cogitari possit sine
hoc quod eius bonitas cogitetur non tamen potest cogitari quod sit deus et non sit bonus Unde licet in
deo distinguatur quod est et esse. vere. non tamen sequitur quod possit cogitari non esse Ad 9 dicendum quod

deus non solum cognoscitur in effectu iustitie sed et in aliis suis effectibus. Unde dato
quod ab aliquo non cognoscatur ut iustus, non sequitur quod non cognoscatur. Non enim potest esse quod nullus
eius effectus cognoscatur, cum eius effectus sit eius esse, eo quod incognitum esse non potest.

Tertio queritur. Utrum per naturalem rationem possit cognosci trinitas personarum. Et videtur
quod sic. Quia ad Ro. i dicitur quod invisibilia dei. glo. invisibilia refertur ad personam
patris. Item sempiterna virtus ad personam filii, divinitas ad personam spiritus sancti. ergo etc. Preterea
naturali cognitione cognoscitur quod in deo est potentia perfectissima et totius potentie origo. ergo oportet
ei primam potentiam attribuere. Prima autem potentia est generativa. ergo per naturalem rationem pos-
sumus scire quod in deo est potentia generativa. Sed posita potentia generativa in divinis de necessi-
tate sequitur distinctio personarum. ergo naturali ratione possumus cognoscere distinctionem personarum. Quod autem
potentia generativa sit sic probatur. Secundum ordinem operum est ordo potentiarum. Sed inter omnes oper-
ationes prima est intelligere, quia agens per intellectum prius est primum et in eo intelligere
secundum modum intelligendi prius est quam velle et agere. ergo intellectiva potentia est prima po-
tentiarum. Sed potentia intellectiva est potentia generativa, quia omnis intellectus gignit sui notitiam in
se ipso. ergo etc. Item omne equivocum reducitur ad univocum sicut multitudo ad unitatem.
Sed processio creature a deo est processio equivoca, cum creatura non conveniat cum deo
in nomine et ratione. ergo oportet ponere per naturalem rationem preexistere in deo processionem
univocam secundum quam deus a deo procedat, qua posita sequitur distinctio personarum in divinis.
Item dicit quedam glo. super apoc. quod nulla secta fuerat que circa personam patris
erravit. Sed maxime et errorum circa patris personam si ponerentur filium non habere.
ergo et secta philosophorum qui naturali cognitione deum cognoverunt posuerunt patrem et
filium in divinis. Preterea sicut dicit boe. in de arismetica sua omnem inequalitatem
precedit equalitas. Sed inter creaturam et creatorem est inequalitas. ergo ante hanc ine-
qualitatem oportet in deo equalitatem ponere. Sed non potest ibi esse equalitas nisi sit in distin-
ctio, quia nihil sibi ipsi est equale sicut nec simile, ut dicit hylarius. ergo etc. Item naturalis ratio
ad hoc pervenit quod in deo est summa iocunditas. Sed nullius boni est summa iocun-
ditas sine socio, ut boecius dicit. ergo etc. Item naturalis ratio in creatore pervenit ex simili-
tudine creature. Sed in creatura invenitur similitudo creatoris non solum quantum ad
essentialia attributa sed et quantum ad propria personarum. ergo etc. Preterea philosophi non habuerunt
cognitionem de deo nisi per naturalem rationem. Sed aliqui philosophi pervenerunt ad cognitionem
trinitatis. unde in primo celi et mundi dicitur per hunc numerum scilicet ternarium adhibuimus
nosmet ipsos magnificare. Item augustinus narrat x de ci. dei quod porphirius philosophus
posuit deum patrem et filium ab eo genitum. Et in li. confessionum dicit quod in libris
quibusdam platonis invenit. In principio erat verbum usque verbum caro factum est exclusive.
In quibus verbis manifeste ostenditur trinitas personarum. Sed contra est quod dicitur hebr. xi. fides est
substantia sperandarum rerum etc. Ea vero que naturali ratione cognoscuntur sunt apparentia.
Sed trinitas ad articulos fidei pertinet. ergo etc. Item gregorius. fides non habet meritum etc.
Sed in fide trinitatis personarum precipue meritum consistit. ergo etc. Respondeo dicendum quod trinitas
personarum dupliciter cognoscitur: uno modo quantum ad propria quibus distinguuntur persone et hiis
cognitis vere trinitas cognoscitur in personis. Alio modo per essentialia que personis appropriantur
sicut potentia patri etc. Sed per talia trinitas perfecte cognosci non potest, quia et trinitate remota
per intellectum ista remanent in divinis. Sed trinitate supposita huiusmodi attributa propter
aliquam similitudinem ad propria personarum appropriantur personis. Hec autem personis appropriata natura-
li cognitione cognosci possunt, propria vero personarum nequaquam. Cuius ratio est quia ab agen-
te non potest aliquid actio procedere ad quam se eius instrumenta extendere non possunt. Sed
ars fabrilis non potest edificare quia ad huiusmodi effectum non se extendunt fabrilia in-
strumenta. Prima autem principia demonstrationis ut commentator dicit in iii de anima sunt in nobis quasi in-
strumenta intellectus agentis, cuius lumine in nobis viget ratio naturalis. Unde ad nullius
cognitionem ratio nostra naturalis potest pertingere ad que se prima principia non extendunt. Principiorum
primorum autem principiorum cognitio a sensibilibus ortum habet ut patet per philosophum in ii posteriorum. Ex sensibilibus
autem non potest perveniri ad propria patris sicut ex effectibus devenitur ad causas, quia omne
id quod in divinis causaliter habet ad essentiam pertinet, cum deus per essentiam suam sit causa
rerum. Propria autem personarum sunt relationes quibus persone non ad creaturas sed ad in-
vicem referuntur. Unde naturali cognitione in propria personarum devenire non possumus. Ad primum
ergo dicendum quod expositio illa glo. sumitur secundum appropriata personis non secundum propria. Ad secundum dicendum quod potentia in-

int ctiuā ēē p̄mā põzp satis nali rone ɔsideraū pt nō aut hāc põz
int ctiuā ē poīm ɔn̄atiuaz Cū em̄ in deo sit idez intelliges ⁊ itellig̃ē
et int ctm̄. rato nalis nō cogit ponē qꝫ deꝰ intelligēdo aliqͥ ɔ̄gignat
a se distīctū Ad 3m dd' qꝫ omīs mltitudo suppōt aliquā vnitatē et equo
catō oꝫ vniuõtoꝫ. nō tn̄ omīs equoca gn̄aō psuppōt ɔn̄atōz vniuotā ꝑ.
imo equiso sequndo nālez ronez Cause em̄ equoce nō sūt ꝑ se cause
sp̄ei Sz in hoc ul' illo Vn̄ causa vniuota hꝫ taliter ēē totiꝰ sp̄ei alias
aliqͥ ēēt cā sui ip̄iꝰ qđ ēē nō pt Et iō rō nō sꝫ Ad em dd' qꝫ glo
ia intelli^r de sectis hēticoꝫ qui ex ectia pdierūt Vn̄ i eis nō icludu^r
secte ɔ̄tiliū Ad 7m dd' qꝫ etiā nō suppta ꝑsoꝫ distīctōe ē ponē eqli
tatē in dīnis ꝑ qꝫ eis bonitatē sue sapīe equalez diamꝰ ēē Vel dd' qꝫ
i eqlitate duo ɔsideant^r sꝫ eqlitatis cā et eqlitatis suppta Cā eqlitis
ē vnitas aliaꝝ vō ɔ̄portōnū āʒ nūs Vnde hᵉ nro ex pte ista eqlitas
ineqlitatē pcedit sicut vnitas nūi Sz suppta equalitis sūt mlta et hī
nō psuppta ineqlitatis cā. Alias oꝫret añ omēz vnitē dualitatē pcē
dē qꝫ in dualitē. p̄o inue^r eqlitas. Int vnitē vō ⁊ dualitē ieqlitas
Ad 6m dd' qꝫ vbū boc. ē intelli' de illis que nō hūt i se pfectaz boi
tatē Sz vnū indiget altiꝰ aminicło Vn̄ iocūditas nō pficit^r sine so
rio Sz ip̄e deꝰ i se hꝫ plenīnez iocūditis vn̄ ad eiꝰ iocūditatē plenā
nō oꝫ ponē ɔsortiū Ad vm dd' qꝫ ɔ̄piūs i creaturꝫ iueniat^r aliqͥ silia
ꝑsoꝫ ɔ̄nitū ad ɔ̄ppā nō tn̄ ex illis silibꝫ pt ɔcludi ita ēē i dīnis qꝫ
ea que i creaturꝫ iueniūt^r distincta Jn creatōe sine distīctōe iueni
ūt^r Ad vm dd' qꝫ dꝫ les nō intellexꝫ t'nariū nūi i deo Sz volt oñ
dē pfectionē nūi t'narij ex hoc qꝫ antiqͥ in sacf'icijs et orōnibꝫ nūi t'nariū ob
ꝫuabat Ad x dd' qꝫ vba illa phoꝝ intelligūt^r ɔ̄nitū ad ɔ̄ppata nō ɔ̄nitū ad
⸫ ꝓpria

Q Vestio est de mgro Et p̄mo quit^r.
Vtrū hō possit docē et dici mgr ul' solus deus. Et vi^r qꝫ solꝰ deꝰ
doceat et mgr dici debeat Mat xxiij Vnꝰ est mgr vr̄. et ibidē
ɔ̄pcedit Noliti vocari rabi. Sup quo glo. ne dīuī honorē hoībꝫ
t'buatis aut qđ dei ē vob' vsurpetis ḡo mḡrm ēē uel docē solius dei ēē videt^r
7 p̄o si hō docꝫ hoc nō ñ ꝑ aliqua signa quia ꝑ et rebus aliqͥ docē videant^r ut
potꝫ si aliqͥs quēnte quid sit ambulac'. āʒ ambulet tn̄ hᵉ nō suffit ad docēd
ñ signa aliqua adiūgat^r ut Augꝰ dicat i lͦo de mgro Et pbat eo qꝫ i eadē
re plurā ɔuemūt. vn̄ nesciat^r ɔ̄nituz ad quid de ia re demrātio fiat Vtrū qꝫ
tū ad subaz ul' ɔ̄nitū ad acciñs aliqđ eiꝰ. Sz ꝑ signū nō pt deꝰ demrāri in
cogītioē rerꝫ qꝫ rez cognitō potōr est qꝫ signoꝫ. cū signoꝫ cognitio ad rerū
cognitōz ordine^r sic ad finē. Effectꝰ aut nō ē potōr sua cā ḡo nꝰ pt idere
alicui cognitōz aliquaꝝ rerꝫ ⁊ᶜ nō pt ēēū docē 7 p̄o Si aliquꝫ signa rerꝫ ali
cui ɔ̄ponat^r ꝑ hominez aut ille cui ɔ̄ponūt^r cognosat res illas quaꝝ sūt signa
aut nō Si quid' res illas cognsat de eis nō docet^r. Si vō nō cognosat. igrātis
aut rebus nec signoꝝ sig̃ficatōes agnosci pn̄t quia em̄ nesciat hāc rem
que ē lapis nō pt scire quid hꝫ nome lap' sig̃ficet Jgnorata vō sig̃ficatōe
signoꝫ nō pt ꝑ signa aliqͥs addiscē Si ḡo hᵉ nil' aliud faciat ad doctinā qꝫ
signa ɔ̄ponēt vi^r qꝫ hō ab homīe docēri nō possit 7 p̄o docē nil' aliud ē qꝫ
sciaz in aliqͦ alio cāre Sz sciē subiꝫ ē intellectꝰ Signa aut sensibilia qͥꝰ so
lumō vi^r hō posse docē nō puemūt usqꝫ ad ptez intctiuā ꝫ sistūt i pō
sensitiuā. ḡo hō ab homīe doci nō pt p̄o Si sciā in vno cāt^r ab ao ɔl' sciā in
erat addiscēti aut nō inerat Si nō inerat et in homīe vno ab ao cāt^r
ḡo vnꝰ hō in alio sciaz creat qđ ē impole. Si aūt inerat aut inerat
in actu pfectō ⁊ᶜ causai nō pt quia quod ē nō fit. aut inerat ꝑ ronez
seminalem / rones aut sēiales ꝑ nullaz v'tutē creatā in actu educi pn̄t.
ꝫ a deo solo nāe inserūt^r ut dꝫ Augꝰ sup Gen. ad lit. ḡo relinquit^r qꝫ
vnꝰ hō alii nūq̃ docē possit p̄o Scia quoddā acciñs ē. acciñs aut nō tn̄smu
tat subiꝫ Cū ḡo doctina nil' aliud videat^r ēē ñ tn̄sfusio sciē de mgro in
discipliꝫ vnꝰ alii docē nō pt p̄o ro. ꝫ sup illud, Ffides ex auditu dꝫ glo.

Lz deus intus doceat p̄co tn̄ extius admirat Sciā aut̄ interiꝰ ī mēte
tractur. non aut̄ extius in sēsu. g̃o hō a solo deo docet᷑ et nō ab alio homīe
P̄ Augꝰ dt̄ in li° de mḡro solꝰ deꝰ hꝫ cathedrā ī celis qui vitatē docet
interiꝰ Aliꝰ hō sic se hꝫ ad cathedrā sic agricola ad arborē Agricola aūt
nō ē factor arborꝫ ſꝫ cultor g̃o nc̄ hō pt̄ dici dator sciē ſꝫ ad sciāz dispoitor
P̄ Si hō ē veꝰ doctor. oꝫ ꝙ vitatē doceat Sꝫ quicūqꝫ docꝫ vitatē mēte
illuīat cū vitas sit lumē mentꝭ g̃o hō metēz illuīabit si docꝫ Sꝫ hoc
ē flm̄ cū deꝰ sit qui illuīat omēm homīez veniētē ī hūc mūdū Joh
j g̃o nō pt̄ aliꝰ ve᷑ docere P̄ Si vnꝰ hō aliū docꝫ. oꝫ ꝙ faciat eum
de pō sciente actu sciente g̃o oꝫ ꝙ eiꝰ sciā educat᷑ de pō in actū qd
aūt de pō in actū educat᷑ necē ē ꝙ mutet᷑ g̃o sapiā ul' sciā mutabi᷑
qd ē ꝯ̃ Augꝰ in li. lxxx iij. q. q̃ dt̄ ꝙ sapiā actiūs homīs nō ipā muta᷑
ſꝫ homīez mutat P̄ Sciā nil aliud ꝙ̃ descripco reꝝ in aīa. cū sciā di-
cat᷑ assimilaº scientꝭ ad scitū. Sꝫ vnꝰ hō nō pt̄ in aīa altiꝰ descibē
reꝝ silitudines ꝗ̄ nc̄ intiꝰ opatet᷑ in ipo. qd solꝰ dei ē g̃o vnꝰ hō aliū
docē nō pt̄ P̄ boe. dt̄ in li. de ꝯso. ꝙ ꝑ doctrinā solūmō mēs homīs exci-
tat᷑ ad sciendū. Sꝫ ic qui excitat intellectum ad sciēd' nō facit eū scire
Sic ic qui excitat aliquē ad vidēd' nō facit eū vidē. g̃o vnꝰ hō nō pt̄
aliū facē scire et ita nō ꝓp̃e pt̄ dici ꝙ eū doceat P̄ ad sciāz requit᷑ co-
gnicoīs ꝯtitudo alr̃ nō ē sciā ſꝫ opiō ul' credulitas ut Augꝰ dt̄ ī li. d' mḡro
ut̄ Sꝫ vnꝰ hō nō pt̄ in alīo ꝯtitudīe facē ꝑ sigª sēsibilia que ꝓpoīt qd ei
ē in sēsu magis ē obliqum eo qd ē in intctu Certitudo aūt sp̄ fit ad aliqꝫ
magis rcm̄. g̃o vnꝰ hō aliū do- ~~ce~~ nō pt̄ P̄ ad sciāz nō requit᷑ n̄ aliqꝫ
lumē itelligi̇le et sp̄es Sꝫ neutrū pt̄ in vno homīe ab aō cāri qꝛ ōzt
ꝙ hō aliqꝫ creacet cū hꝰ' forme simplices nō videat᷑ posse ꝑduci n̄ ꝑ
creatoꝫ. g̃o hō nō pt̄ in alio sciāz creare et sic nec docere P̄ nil' pt̄
forāre mētē homīs n̄ solꝰ deꝰ ut Augꝰ dt̄. Sciā aūt q̄daz forma mēte
ē g̃o solꝰ deꝰ in aīa sciāz creat. P̄ Sic culpa ē ī mēte ita ignorātia
Sꝫ solꝰ deꝰ purgat mētēz a culpa Ysa ꝗ 3. Ego sū qui deleo iniq̄tates
tuas ꝓpt̄ me g̃o solꝰ deꝰ purgat mentē ab ignorancia P̄ cū sciā sit ꝯtitudi-
nal' sciā cogitio. ab iō d' sciāz accipit ꝑ cuiꝰ locucoꝫ ꝯtifica᷑. nō aūtē
ꝯtifica᷑ alr̃ ex hoc ꝙ audit homīez loquētez. alr̃ ōzt ꝙ q̄cquid alicui ab hoīe
d᷑ eo ꝑ ꝯto ꝯstaret / ꝯtifica᷑ aūt solū ꝙ intiꝰ audit vitatē loquentem
q̃ ꝯsulit et de hꝭ que ab hoīe audit ut ꝯtiꝰ fiat g̃o hō nō docet
Sꝫ vitas que intiꝰ loq᷑ dꝫ qᵉ ē deus P̄ nullꝰ ꝑ locucoꝫ altiꝰ addiscit
illa que añ locucoꝫ et int̃rogatꝰ rñdisset Sꝫ discipꝉꝰ añq̃ ei hō loq᷑
rñdet int̃rogatꝰ de hꝭ que mḡr ꝓpoīt nō eīn docet᷑ locucoīn mḡri n̄
ita hic se cognosceret sic mḡr ꝓpoīt g̃o vnꝰ hō nō docet᷑ ꝑ locucoꝫ altiꝰ
Sꝫ q̃tª est qd d᷑ 2 ad thi. j In quo positꝰ sū ego pdicator et mḡr gētiū
g̃o hō pt̄ ēē et dici mḡr P̄ 2 ad thiō 3 Tu vō ꝑmane in hꝭ que didi-
cisti et credita sūt t' glo A me tāq̃ a verō doctore Rᵉ id' ꝙ p̃mꝰ Rc o
dd' ꝙ in trꝭbus eād' diuisitas inue᷑ scꝫ in educcoē formaꝝ in esse In adq̄si-
coe vtutū ꝗ ī adq̄sicoe sciaꝝ Quidā eīn dixerunt formas omīs sēsiles
ēē ab extrinseco qd ē subā ul' forma sepata quā appellat datorē formaꝝ
ul' intelligētiā agētez ꝗ ꝙ omīa infioꝛa agētia nālia nō sūt n̄ sicut
ꝓparancia maꝫ ad forme susceptōm Silr̃ et Avicena dt̄ in sua metā ꝙ
hitus honesti nō ē acco nrā. ſꝫ acco ꝓhibꝫ eiꝰ ꝯ̃riū et adaptat ad iᷓm
ut accidat sic hitꝰ a subā ꝑficiēte aīas homīs que ē intelligētia agēs
ul' subā ei ꝯsilis Silr̃ et ponit ꝙ sciā nō effic᷑ in nob' n̄ ab agente
sepato Vn Avicena pōt in vj de nālibꝰ ꝙ forme itelligi̇les effluūt in
metēz nrāz ab itelligētia agēte Quidā vō ꝯ̃rio opiāti sūt scꝫ ꝙ oīa
ista rebꝰ esset indita nc̄ ab extioꝛi cām hꝛent ſꝫ solūō ꝙ ꝑ extioꝛē
accoꝫ maīfestat᷑ Posuerūt eīn q̄daz ꝙ omēs forme nāles essent actu
ī mā latētes et ꝙ agens nāle n̄ aliud facit q̃ ꝙ extrahit eas de occulto in

manifestu Silr et alij posuerut q omns hitus vtutu nob sit inditi a na sz p exitatu opm remouet impedimeta q pdicti hitij qi occultabat sic p limatoz aufert rubigo ut claitas ferri maifeste Silr et alij dixerut q ipi aie e omn scia concreata et p hz doctinaz et p hz sue exteriora adminicula nl sit aliud nisi q aia deducit i recordatoz ul considatoz eoz que prius sciuit. Vn dicut q addiscere nl aliud e qi remiisci Vtraqz aut istaz opionu e absqz rone Pma em opio excludit cas pximas du effectu omns in inferiorib pueientes solis cauis pmis attribuit in quo derogat ordini vniusi qui ordine et conexione causaz cotexit du pma cra ex eminentia bonitatis sue reb alijs confert no solu q sit q et q cause sint Scda et opio in idem qi incens redit cu em remoues phibes no sit nisi moues paccns ut dr viij phicor Sz inferiora agentia nichil aliud faciut q pducut de oculto i maifestu remouedo impedita quib forme et hitus vtutu et sciaz occultabat sequit q oma inferiora agentia no agunt nisi paccns Et io sz doctinaz Arlis media via int has duas teneda e i omnib pdictis fforte em nales perxistut quide in ma no in actu ut aliqui dnt sz i po solu de qua i actum reducut p agens extrinsecu pximu no solu p agens pmu ut alia opio ponebat Silr et sz ipius snaz in vj ethicor vtutu hitus an ear consumatom perxistut in nob in quibzdaz nalib inclinatoib que sut qda vtutu inchoatoes sz p ea p exercitiu opum adducut i debitu consuatoz Silr et dr est de scie addiscione q perxistut in nob quedi sciaz semina sz pme conceptoes intcty que statim lumie intctj agetis cognoscutur p spes a sensilib abstractas siue sint complexa sic dignitates siue incomplexa sic ro entis et vnius et hz que statim intcty intcty apphendit In istis aut pncipys vlib oma sequentia includut sic in quibzda rom bz seminalib qn go ex istis vlib cognitoib mens educit ut actu cognoscat ptrica que prius in vli et qd in po cognoscebat tuc ais dicit sciaz acquirere Sciend tn e q in nalib reb aliqd perxistit i po dupr Vno in po actiua copleta qn sz pnm intrinsecu sufficit pt pducere i actu pfectum sic pz in sanatoe Ex vtute em nali que e in egro eger ad sanitate pducit Alio in po pava qn sz pnm intrinsecu no sufficit ad educend in actu sic pz qn ex ae fit ignis. hoc em no pt fieri p aliq vtute in aere existete Qn i perxistit aliqd i po actiua copleta tuc agens extrinsecu no agit nisi adiuuado ages intrinsecu et ministrado ei ea qb possit in actu exire. sic medicy in sanatoe e minister nae q pncipalr opatur conforttado naz et apponendo medicinas quib velut instris na vtit ad sanatoz Qn vo aliqd perxistit in po pava tm tuc agens extrinsecu e qd educit pncipalr de po in actu sic ignis facit de ae q e po ignis actu igne. Scia go perxistit in addiscente in po no pure pava sz actiua. alr ho no posset p seipm acquirere sciaz. sic go ais dupr sanat Vno p opom nae tm Alio a na cu adminiculo medicine Ita et e duplex modus acquirendi sciaz Vnus nalis qn ais p se ipm deuenit i cognitom ignotoz et hic modus dr iuuentio Alius qn rom nali ais extus adminicula et hic modus dr disciplina In his aut que fiut a na et arte eode opat ars et p eadem media quib et na Sic em na in eo qui ex frigida cu laborat calefaciendo inducet sanitate ita et medicy Vn et ars dr imitari naz Silr et contingit in scie acquisitoe q eode modo doces aliu ad sciaz ignotoz deducat sic si ais deducat seipm i cognitom ignoti Processy aut romis pueientis ad cognitoz ignoti inueniedo e ut pncipia coia p se nota applicet ad determinatas mas et in pcedat i aliquas pticulares concluoes et ex hisin alias Vn et sz hc vnus aliu dr docere q istum decursum romis quem in se facit rone nali exponit p signa et sic raco nalis discipuli p hz sibi pposita sic p quedad instrumenta pueniet

in cognitionem ignotorum. Sicut ergo medicus dicitur causare sanitatem in infirmo natura o-
perante. Ita et homo dicitur causare scientiam in alio operatione rationis naturalis illius. et hoc est
docere. Unde unus homo alium docere dicitur et eius esse magister. Et secundum hoc dicit philosophus in primo posteriorum
quod demonstratio est syllogismus faciens scire. Si autem aliquis alicui proponat ea que in prin-
cipiis per se notis non includuntur vel includi non manifestantur non faciet in eo
scientiam sed forte opinionem vel fidem. quamvis etiam hoc aliquo modo ex principiis innatis causetur.
Ex ipsis enim principiis per se notis considerat quod ea que ex eis necessario consequuntur
sunt certitudinaliter tenenda. que vero eis sunt contraria totaliter respuenda. Aliis autem
assensum prebere potest vel non prebere. Huiusmodi autem rationis lumen quo principia huiusmodi sunt no-
bis nota est nobis a deo inditum. quasi quedam similitudo increate veritatis
in nobis resultantis. Unde cum omnis doctrina humana efficaciam habere non possit nisi ex virtu-
te illius luminis constat quod solus deus est qui interius et principaliter docet sicut natura interius
et principaliter sanat. nichilominus tamen et sanare et docere proprie dicitur homo modo predicto. Ad primum ergo
dicendum quod cum dominus precepit discipulis ne vocarentur magistri. ne possit intelligi hoc
esse prohibitum absolute glossa exponit qualiter hec prohibitio sit intelligenda. prohibe-
mur enim hoc modo hominem vocare magistrum ut ei principalitatem magisterii tribuamus
que deo competit. quasi in hominum sapientia spem ponentes. et non magis de hiis que
ab homine audimus divinam veritatem consulentes que in nobis loquitur per sue
similitudinis impressionem qua de omnibus possumus iudicare. Ad secundum dicendum quod cognitio
rerum in nobis non efficitur per cognitionem signorum sed per cognitionem aliarum rerum
magis certarum scilicet principiorum que in nobis per aliqua signa proponuntur et applicantur
ad alia que prius erant nobis ignota simpliciter. Cognitio enim principiorum facit in
nobis cognitionem scientiam non cognitio signorum. Ad tertium dicendum quod ea de quibus per signa
edocemur cognoscimus quidem quantum ad aliquid et quantum ad aliquid ignoramus. ut puta
te si doceamur quid est homo oportet quod de eo presciamus aliquid scilicet rationem animalis vel
substantie aut saltem ipsius entis que nobis ignota esse non potest. Et similiter si do-
ceamur aliquam conclusionem oportet prescire de subiecto et passione quid sunt. et principia
per que conclusio docetur precognoscere. Omnis enim disciplina fit ex preexistenti cognitione
ut dicitur in primo posteriorum. Unde ratio non sequitur. Ad quartum dicendum quod ex sensibilibus signis que
in potentia sensitiva recipiuntur intellectus accipit intentiones quibus utitur ad scientiam
in se ipso faciendam. proximum enim scientie effectivum non sunt signa sed ratio discurren-
tis a principiis in conclusiones ut dictum est. Ad quintum dicendum quod in eo qui docetur
scientia preexistebat non quidem in actu completo sed quasi in rationibus seminalibus secundum
quod universales conceptiones quarum cognitio est nobis naturaliter insita sunt quasi semina quedam
omnium sequentium cognitorum. quamvis autem per virtutem creatam rationes seminales
non hoc modo educantur in actum quasi per aliquam virtutem creatam infundantur tamen id
quod est in eis originaliter et virtualiter actione create virtutis in actum educi potest. Ad sextum
dicendum quod docens non dicitur transfundere scientiam in discipulum quasi eadem numero scientia que est
in magistro in discipulo fiat. Sed quia per doctrinam fit in discipulo scientia similis ei que
est in magistro educta de potentia in actum ut dictum est. Ad septimum dicendum quod sicut medi-
cus quamvis exterius operetur natura sola interius operante dicitur facere sanitatem. Ita et
homo dicitur docere quamvis exterius annunciat. deo interius docente. Ad octavum dicendum quod Au-
gustinus in libro de magistro per hoc quod probat solum deum docere non intendit excludere quin
homo exterius doceat sed quod solus deus docet interius. Ad nonum dicendum quod homo verus et
verus doctor dici potest et veritatem docens et mentem eius illuminans non quasi lumen
rationi infundens sed quasi lumen rationis coadiuvans ad scientie perfectionem per ea que exterius
proponit secundum quem modum dicitur ephe. iii. michi autem omnium sanctorum minimo data
est gratia hec illuminare etc. Ad decimum dicendum quod duplex est sapientia scilicet creata et increata et
utraque homini infunditur et eius infusione homo in melius mutatur proficiendo.
Sapientia vero increata nullo modo mutabilis est. Creata vero in nobis mutatur per accidens
non per se. Est enim ipsam considerare dupliciter. Uno modo secundum respectum ad res eternas
de quibus est. et sic omnino immutabilis est. Alio modo secundum esse quod habet in subiecto et sic per accidens
mutatur subiecto mutato de potentia habente sapientiam in actu habentem. Forme enim in-
telligibiles ex quibus sapientia consistit et sunt rerum similitudines et sunt forme perfi-
cientes intellectum. Ad undecimum dicendum quod in discipulo describuntur forme intelligibiles ex quibus

scia p doctrinaz accepta qstituit in mente quod p intellectum agentez s[ed] mediate per eu qui docet. pponit em doctor rez intellibiliu signa ex quiby intellectus a gens accipit intentiones intelliles et descrbit ea in intellectu possi Vn ipa vba doctoris audita ul visa in scripto hc mo se hnt ad cand sciaz sic res que sut ext aiaz qr ex vtisqz intellectus ages intentioes itelliles accipit quuis vba doctoris ppinquius se heant ad cand sciaz qz sensilia ext aiaz exntia inqn tu sut signa intellibiliu itentionu Ad xij dd qr no e sile de intellectu et visu corpali. visus em corpal no e vis collativa ut ex qbusdam suorum obiectorum in alia perveniat s[ed] omnia sua oba sut ei visiblia qrcito ea qutit Vn hns potm visiua se hz hc mo ad omnia visiblia intuenda sic hns hitum ad ea que hitualr scit qsideranda et io vides no indiget alio excitari ad videnda n qtus p alium eius visus dirigit in aliqd visile ut digito ul aliquo hmoi Sz po intellectiua cu sit collativa ex quibusda in alia devenit Vn no se hz equalr ad omnia intellia qsida s[ed] quedam stati videt ut que sut p se nota in quiby implicite qtinentur quedam aut que intelligere no pt nisi p officiu ronis ea que in pincipiis implicite qtinetur explicando Vn ad hoc cognoscenda anteqm hitum heant no solu e i po accidli s[ed] et i po essenciali Indiget em motore que reducat eu i actu p doctrina ut dr i viij phisi quo no indiget ille qui hitualr iam aliquid novit Doctor go excitat intellectum ad discenda ea que docet sicut motor essencialis educens de po in actu s[ed] ondens rem aliquam visui corpali excitat eu sic motor paccidens prout et hns hitum scie pt excitari ad qsiderand ab aliquo Ad xiij dd qr ctitudo scie tota oritur ex ctitudine pncipiorum Tuc em qclusioes p ctitudine sciuntur cum resolvuntur in pncipia Et io hc qr aliquid p ctitudine sciatur e ex lumie ronis divinitus intrinsecus indito quo i nobis loquitur deus. no aut ab hoie extius docente nisi qtenus qclusioes in pncipia resolvit nos docens ex quo nos ctitudinem scie no acciperemus n inesset nobis ctitudo pncipiorum i quo qclusiones resolvuntur Ad xiiij dd qr ho extius docens no influit lumie itelligibile s[ed] e ca quodammodo spei intelligibilis in quantu pponit nobis quedam signa itelligibiliu intentionu quas intellectus nr ab illis signis accipit et recondit in se ipo Ad xv dd qr cu dr nil pt formare mentez n solus deus intelligitur de ultima eius forma sine qua informis reputatur qtucumqz alias formas heat. hc aut e forma ea qua ad vbu qutitur et ei inheret p quam sola nal ronal formata dr ut patz p Aug sup gen. Ad xvj dd qr culpa e in affectu i quem solus deus pt imprimere sic patebit in sequenti arlo. gratia aut e i intellectu i quem et creatura imprimere pt. sic intellectus agens imprimit spes intelliles i intellectum possibilez quo mediante ex rebus sensiliby et ex doctrina hominis caut scia i aia nra ut dcm e. Ad xvij dd qr ctitudine scie ut dcm e hz a solo deo qui nobis lumie ronis indidit. p quod pncipia cognoscimus ex quiby oritur scie ctitudo et tn scia ab homine quodammodo caut i nobis ut dcm e Ad xviij dd qr discipulus an locutionem magistri interrogatus rndet quod de pncipiis p que docetur no aut de qclusiony quas qsequentur docet Vn pncipia no discat a magro s[ed] solu qclusioes

Secundo quritur Utrum aliquis possit dici magister sui ipsius Et vir quod sic qr actio ma gis dz attribui cause pncipali quam instrumentali Sz quia ca pncipal scie caute in nobis est intellectus agens. ho aut qui docet extius e quasi ca instrumentalis pponens intellectui agenti instrumenta quiby ad sciaz pducat go intellectus agens magis docet quam ho exterius Si go ppt locutionem exteriore q exterius loquitur dr magister illius qui audit multo amplius ppt lumie intellectus agentis ille qui audit docetur e magister suiipsius P[reterea] nullus aliquid addiscit n p qr ad ctitudinem cognitionis pvenit Sz ctitudo cognitionis nobis inest p pncipia naturaliter nota in lumie intellectus agentis go intellectui agenti p[ro]prie convenit docere et sic id qr prius P[reterea] docere ppie magis convenit deo quam homini Sz deus nos docet inquantum nobis lumie ronis tradit ex quo de omniby possumus iudicare.

go illi lumi̅ p̅cipue actio doce̅di attbui dz 7º id q p̅us P. Sciē acq̄ p in-
uetione̅ ē pfectius q̄ ab alio disce̅ ut3 in p̊ Ethi. Si go ex illo adq̄rendi
sciaz p̅mo aliqs ab alio addiscit sumit nome̅ mḡri multo magis ex mo accipiendi
sciaz p inue̅tioz dz accipi nome̅ mḡri ut aliqs sui ipius mḡr dicat P. Sicut
aliqs inducit ad v̊tute̅ a se ipo 7 ab alio. ita pducit ad sciaz 7 p se ipm in-
ueniendo 7 ab alio addisce̅do Sz illi qui ad opa v̊tutu̅ p̅ueniunt sn̄ exteriori
instructore ul' legislatore dnt ee sibi ipis lex ad Ro 2º go et ille qui sciaz ad-
q̅rit p se ipm dz sibi ipi dici mḡr P doctor ē cā sciē sicut medicus sanitatis
ut dcm̄ ē Sz medicus sanat se ipm go et aliqs pt se ipm docē Sz 9ª ē q̄
p dt in 8º Phic q̄ impole ē q docens addiscat. q doce̅te nec̅e ē hre sciam
c̅tiā disce̅te vō no̅ hre go no̅ pt ee q aliqs doceat se ipm ul' dici mḡr
sui P magisteriu̅ iportat relacoz suppor sic 7 dnū Sz hui' relacones
no̅ pnt ee alicui ad se ipm. Non em̄ ē aliqs p̅r sui ipius aut dn̄s go nec
aliqs pt dici sui ipius mḡr Rco dd' q absq3 dubio aliqs pt p lumn rois ī-
ditū absq3 exteriori doctrine magisterio ul' adminiculo deuenire ī cognitoz
ignotoru̅ multoru̅ sic p3 in omi eo qui p inuetioz sciaz adq̅rit 7 ē q̄-
damo aliqs ē sibi ipi cā sciendi. no̅ tn̄ pt dici mḡr sui ipius. ul' se ipm docē
Duos em̄ modos p̅ncipioru̅ agentiu̅ ī reb nalib inuenimus ut3 ex pho. in 7 me-
te Quodda̅ em̄ ē agens qd in se totu̅ hz qd in effectu p eu̅ caūr ul'
eodē sic ē in agentib vniuocis ul' et eminentiori sic ē in equiuocis Que-
da̅ vō agentia sunt ī quib⁹ p̊ eoru̅ que agunt no̅ p̅existit n̄ p̅s. sicut motus
cat sanitē aut aliq̅ medicina calida ī q̄ calor inuenit ul' actu ul' vir-
tute Calor aut no̅ ē tota sanitas s3 ē p̅s sanitatis In p̅mis i agentib ē per-
fecta ratio actōis. no̅ aut in agentib 2º modi q s3 hc aliqd agit qd
actu ē. Vn cu̅ no̅ sit ī actu effectus inducendi n̄ in pte no̅ erit pfecte
agens Doctrina aut importat pfectaz actoz sciē in docente ul' mḡro. Vn
oz q ille qui docz ul' mḡr est. hēat sciaz q̄ in alio cat explicate et
pfecte sic ī addiscente p doctriaz Qn̄ aut alicui adq̅rit sciā p p̅ncipiu̅
intrinsecu̅ id qd ē cā agens sciētis. no̅ hz sciaz adquirendaz nisi in pte sz q̄ntu̅
ad rones seminales sciē que sunt p̅ncipia c̄ia Et io ex tali causalitate no̅
pt trahi nome̅ doctoris ul' mḡri p̅prie loquendo Ad p̅m go dd' q lic3 ag̅s
q̄uis sit p̅ncipalio' cā ad aliq̅ q̄ ho exterius docens. tn̄ in eo no̅ p̅existit sciā
c̅plete sic in docente Vn̄ ro no̅ se3 Ad 2m dd' simile sic p3 Ad 3m dd' q
deus explicate nouit oīa q p eu̅ ho docet Vn̄ c̅gruent' ro magisterij
attbui pt Secus aut ē de intellectu agente rone iā dicta Ad 4m dd' q q̄-
uis modus ī addiscendo sciē p inuentione̅ sit pfectior ex pte recipientis sciaz
inq̄ntu designat habilior ad sciam. tn̄ ex pte sciaz causantis ē modus pfectior
p doctria̅ q docens qui explicate totā sciaz nouit expedius pt ad sciaz
inducē q̄ aliqs induci possit ex se ipo p hc q cognoscit sciē p̅ncipia ī q̄da cōi-
tate Ad q̄rtu̅ dd' q hc mō se hz lex in opabilib sicut p̅ncipiu̅ ī speculatiuis.
no̅ aut sic mḡr Vn̄ no̅ seq' q si aliqs ē sibi ipi lex q possit sibi ipi ee mḡr Ad
5m dd' q medicus sanat inq̄ntu hz sanitatē no̅ in actu s3 ī cognitioe artis
Sz mḡr docz inq̄ntu actu sciaz hz Vn̄ ille q̄ no̅ habuit sanitatē in actu ex
hc q hz sanitate ī arte. no̅ aut pt ee ut ab eius actu hēat sciaz nec sic
possit a se ipo doceri

Tercio q̄rit **Vtru̅ ho ab an̄lo doceri possit** Et vr q no̅ q si angelus
doceret aut doceret interius aut exterius. no̅ aut interius q hc solius dei ē ut
Augus dt Nc exterius ut videt. q docē exterius ē p aliqua signa sensibilia do-
cē ut Augus dt in li. de mḡro. Hui' aut signis sensibilib an̄li nos no̅ docent
n̄ forte sensibiliter apparentes. go an̄li nos no̅ docent. nisi forte sensibilit' apparentes qd
pt cōem cursu̅ accidit q̄si p miraculu̅ Si dr q an̄li nos docent quodāmo exterius
inq̄ntu̅ in uiaz ymaginationis imp̅ssa ad ymaginandu̅ ī actu no̅ sufficit
n̄ assit intentio ut3 p Augum ī li de trin. Sz intentioz no̅ pt ī nob inducē

angelus cum intentio sit voluntatis actus in quam solus deus imprimere potest. ergo et
nec imprimendo ymaginationes angelus nos docere potest cum mente ymaginatione non possu
mus doceri nisi actu aliquid ymaginando. Praeterea si ab angelis docemur absque sensibili appari
tione hoc non potest esse nisi inquantum intellectum illuminant quem illuminare non possunt ut vi
detur quia nec tradunt lumen naturale quod a solo deo est ut potest mente creatum. Nec etiam lu
men gratiae quam solus deus infundit. ergo angeli absque visibili apparitione nos docere possunt. Praeterea
quicumque vivus ab alio docetur oportet quod discens inspiciat conceptus docentis ut hoc modo
sit processus in mente discipuli ad scientiam sicut et processus a scientia in mente doctoris. homo
autem non potest conceptus angeli videre. non enim videt eos in seipsis sicut nec alterius hominis
conceptus ymo multo minus ut potest magis distantes nec etiam in signis sensibilibus
nisi forte cum sensibiliter apparet de quo nunc non agitur. ergo angeli ab nobis docere
non possunt. Praeterea illius est docere qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum ut
patet in glossa Math. 23 Unus est magister. Sed hoc non competit angelo sed soli luci in-
creatae ut patet Jo. 1. ergo etc. Praeterea quicumque aliquem docet eum ad veritatem inducit et sic
veritatem in anima eius causat. sed solus deus causalitatem habet super veritatem. quia cum
veritas sit lux intelligibilis et forma simplex non exit in esse successive et
ita non potest produci nisi per creationem quod soli deo competit. cum ergo angeli
non sint creatores ut Damascenus dicit videtur quod ipsi docere non possunt. Praeterea Johannis 1 dicitur quod
duo ex discipulis Jesu sequentes Jesum et interrogati quid quaereretis responderunt rabbi
ubi habitas ubi dicit glossa quod hoc nomine fidem suam indicant et alia glossa dicit.
Interrogat eos non ignorans sed ut mercedem habeant respondendo et quod quaerentibus quid
quaerunt non rem sed personam respondent. Ex quibus omnibus habetur quod consistit in
ea responsione cum esse personam quandam et hac confessione fidem suam indicant et in
hoc merentur. Sed meritum fidei christianae in hoc consistit quod Christum esse divinam personam
confitemur. ergo esse magistrum ad solam divinam personam pertinet. Praeterea quicumque docet oportet quod veri-
tatem manifestet. Sed veritas cum sit quaedam lux intellectualis est magis nobis nota quam
angelus. ergo per angelum non docemur cum magis notum per minus notum non manifestetur. Praeterea
Augustinus dicit in libro de Trinitate quod mens nostra nulla interposita creatura in mente a deo formatur.
Angelus autem quaedam creatura est. ergo non interponitur inter deum et mentem humanam ad
eam formandam quia superior mente et inferior deo et sic homo per angelum doceri
non potest. Praeterea sicut affectus noster pertingit usque ad ipsum deum ita intellectus eius noster usque
ad eius essentiam contemplandam pertingere potest. Sed ipse deus immediate affectum nostrum format
per gratiae infusionem nullo angelo mediante. ergo et intellectum nostrum format per doctri-
nam non mediante. Praeterea omnis cognitio est per aliquam speciem. Si ergo angelus hominem
doceat oportet quod aliquam speciem in eo causet per quam cognoscat quod esse non potest nisi
vel creando speciem quod nullo modo angelo competit ut dictum est. vel illuminando species quae
sunt in fantasmatibus ut ab his species intelligibiles in intellectu possibili humano resultent
et hoc videtur reducere in errorem illorum philosophorum qui ponunt intellectum agentem cuius officium
est illuminare fantasmata esse substantiam separatam angelus docere non potest. Praeterea plus distat
intellectus angeli ab intellectu hominis quam intellectus hominis ab ymaginatione humana. Sed yma-
ginatio non potest recipere id quod est in intellectu humano. Non enim potest ymaginatio capere
nisi formas particulares quales intellectus non capit. ergo nec intellectus humanus est capax eorum
quae sunt in mente angelica et sic homo per angelum doceri non potest. Praeterea lux qua aliquid illuminatur
debet esse proportionata illuminato sicut lux corporalis coloribus. Sed lux angelica cum sit
pure spiritualis non est proportionata fantasmatibus quae sunt quodammodo corporalia ut potest
organo corporali contenta. ergo angeli non possunt nos docere illuminando nostra fantas-
mata ut dicebatur. Praeterea omne quod cognoscitur aut cognoscitur per essentiam suam aut per simili-
tudinem. Sed cognitio qua res cognoscitur per essentiam suam a mente humana non potest per
angelum causari quia sic oporteret quod virtutes et alia quae intra animam continentur ab ipsis
angelis imprimerentur cum talia per suam essentiam cognoscantur. Similiter nec per eorum potest
cognitio rerum quae per suas similitudines cognoscuntur cum ipsis similitudinibus quae sunt in
cognoscente propinquiores sint rebus cognoscendis quam angelus. ergo non angelus potest homini esse
causa cognitionis quod est docere. Praeterea agricola quamvis naturam excitet exterius ad naturales ef-

effectus. non tamen dicitur creator ut patet per Augustinum super Genesim ad litteram. Ergo pari ratione
nec angelus debet dici doctor vel magister quamvis intellectum hominis excitet ad sciendum.
Praeterea cum angelus sit superior homine et eius doctrina doctrinam humanam excellet.
Sed hoc esse non potest. homo enim docere potest de his quae habent causas determinatas in natura.
Alia vero ut futura contingentia ab angelis doceri non possunt cum ipsi naturali cognitione eorum
sint ignari solo deo scientiam futurorum habente. ergo angeli non possunt docere
homines. Sed contra est quod dicit Dyonisius 4 celestis ierarchie. Video quod divinum Ihesu Christi humanitatis
misterium angeli primum docuerunt. deinde per ipsos in nos scientie gratia descendit. Responsio
dicendum quod angeli circa homines dupliciter operantur. Uno quidem modo nostrum scilicet homini
sensibiliter apparendo vel corpus assumendo vel quocumque alio modo. et eum per locutionem
sensibilem instruunt et sic non intendimus quaerere de angeli doctrina. hoc enim modo non aliter
angelus quam homo docet. Alio modo circa nos angelus operatur per modum suum scilicet invisibiliter
et secundum hunc modum quaeritur homo ab angelo possit doceri in intentione quaestionis. Sciendum
est igitur quod cum angelus sit medius inter hominem et deum. secundum ordinem medius modus
docendi ei competit. inferior quidem deo secundum superior homine. quod qualiter sit
verum percipi non potest nisi videatur qualiter doceat deus et qualiter homo. Ad cuius evidentiam
sciendum quod inter intellectum et corporalem visum haec est differentia quod visui corporali omnia
sua obiecta aequaliter sunt propinqua ad cognoscendum. sensus enim non est vis collativa ut
ex uno obiectorum suorum necesse habeat pervenire in aliud. Sed intellectui non omnia intelli-
gibilia sunt aequaliter vicina ad cognoscendum. Sed quaedam statim conspicere potest. quaedam vero
non conspicit nisi ex aliis principiis inspectis. Sic igitur homo ignotorum cognitionem per duo
accipit. scilicet per lumen intellectuale et per primas conceptiones per se notas quae comparantur
ad istud lumen quod est intellectus agentis sicut instrumenta ad artificem. Quantum igitur ad
utrumque deus hominis scientiae causa est excellentissimo modo. quia et ipsam animam intellectuali
lumine insignivit et notitiam principiorum ei impressit quae sunt quasi quaedam se-
minaria scientiarum sicut et aliis naturalibus rebus impressit seminales rationes omnium effectuum
producendorum. Homo autem quia secundum ordinem naturae alteri homini par est in specie intellectualis lu-
minis. nullo modo potest alteri homini causa existere in eo lumen causando vel augendo. Sed ex parte
illa qua scientia ignotorum per principia per se nota causatur alteri homini causa sciendi quodammodo
existit non sicut notitiam principiorum tradens. Sed sicut id quod implicite et quodammodo in
potentia in principiis continebatur educendo in actum per quaedam signa sensibilia exteriori
sensui ostensa sicut supra dictum est. Angelus vero quia naturaliter habet lumen intellectuale perfectius
quam homo ex utraque parte potest esse homini causa sciendi. tamen inferiori modo quam deus et superiori
quam homo. Ex parte enim luminis quamvis non possit intellectuale lumen infundere ut
deus facit. potest tamen lumen infusum confortare ad perfectius inspiciendum. Omne enim
quod est in aliquo genere imperfectum cum continuatur perfectiori in genere illo magis confortatur
virtus eius. sicut et videmus in corporalibus quod corpus locatum confortatur per corpus locans
quod comparatur ad ipsum ut actus ad potentiam ut habetur 4 physicorum. Ex parte etiam principiorum
potest angelus hominem docere non quidem ipsorum principiorum notitiam tradendo ut deus
facit. neque deductionem conclusionum ex principiis sub signis sensibilibus proponendo ut homo
facit. sed in ymaginatione aliquas formas formando quae formari possunt ex commotione
organi corporalis sicut patet in dormientibus et mente captis qui secundum diversitatem fantas-
matum ad caput ascendentium diversa fantasmata patiuntur. Et hoc modo commixtione
alterius spiritus fieri potest ut ea quae ipse angelus scit per ymagines huiusmodi ei cui
admiscetur ostendat. ut Augustinus dicit 12 super Genesim ad litteram. Ad primum igitur dicendum quod angelus
invisibiliter praesens doceat quidem interius per comparationem ad doctrinam hominis qui sensibus exterio-
ribus doctrinam proponit. Sed per comparationem ad doctrinam dei qui interius mente operatur
lumen infundendo doctrina angeli exterior reputatur. Ad secundum dicendum quod quamvis intentio
voluntatis cogi non possit. tamen intentio sensitivae partis cogi potest sicut cum quis pungitur
necesse habet intendere ad lesionem. et ita est de omnibus aliis virtutibus sensitivis quae
utuntur organo corporali. et talis intentio sufficit ad ymaginationem. Ad tertium dicendum
quod angelus nec lumen gratiae infundit nec lumen naturae sed lumen naturae divinitus in-
fusum confortat ut dictum est. Ad quartum dicendum quod sicut in naturalibus est agens univocum quod

eodem imprimit formam sicut eam habet et agens equivocum quod aliter imprimit quam habet ita etiam est et doctrina quia homo docet hominem quasi univocum agens. unde per illum modum scientiam aliis tradit quo habet eam scilicet deducendo causas in causata. unde oportet quod ipsius docentis conceptus pateat per aliquod signum discenti. Sed angelus docet quasi equivocum agens ipse enim intellectualiter cognoscit quod homini per viam ratiocinandi manifestatur. unde non hoc modo homo ab angelo docetur quod angeli conceptus homini patefiant sed quia in homine scientia causatur per suum modum earum rerum quas angelus longe aliter cognoscit. Ad quintum dicendum quod dominus loquitur de illo modo doctrine qui soli deo competit ut patet per glossam ibidem. et hunc modum docendi angelo non asserimus. Ad sextum dicendum quod ille qui docet non causat veritatem sed causat cognitionem veritatis in discente. propositiones enim que docentur sunt vere antequam sciantur quia veritas non dependet a scientia nostra sed ab existentia rerum. Ad septimum dicendum quod in distinctione [?] vocatur quedam fidei perfectus ut primo cum vendicatur [?] quasi homines sapientes et magistros et pauca ei intendent quasi deo docenti. unde quedam glossa dicit quod cognovit Nathanael Christum absentem vidisse quod in ipso alio loco gessit sciat quod est iudicium divinitatis fateretur non solum magistrum sed et dei filium. Ad octavum dicendum quod angelus non manifestat veritatem ignotam per hoc quod substantiam demonstret sed aliam veritatem magis notam proponendo vel etiam lumen intellectus confortando. unde ratio non sequitur. Ad nonum dicendum quod intentio Augustini non est dicere quod mens angelica sit excellentior nature quam humana sed quod non ita cadit angelus medius inter deum et mentem humanam ut mens humana per conversionem ad angelum ultimam formationem formetur ut quidam posuerunt qui dixerunt quod intellectus noster intelligentie coniungitur cuius beatitudo est quod coniungitur ipsi deo. Ad decimum dicendum quod nobis sunt quedam vires que cogantur ex subiecto sicut vires sensitive que excitantur et per conversionem organi et per formationem obiecti. intellectus vero non cogitur ex subiecto quod ex efficacia demonstrationis cogatur quasi communi consentire. Affectus vero neque ex subiecto neque ex obiecto cogatur sed proprio instinctu movetur in hoc vel illud. unde non potest in affectum imprimere quodammodo homo vel angelus reputando obiecta quibus intellectus cogatur. Ad undecimum dicendum quod angelus neque creat species in mente nostra neque immediate fantasmata illuminat sed per continuationem luminis eius cum lumine intellectus nostri. intellectus potest efficacius fantasmata illustrare et tamen si etiam immediate fantasmata illustret non propter hoc sequitur quod positio eorum esset vera quamvis enim intellectus sit illustrare fantasmata possit tamen dici quod non solus. Ad duodecimum dicendum quod ymaginatio potest accipere ea que sunt in intellectu humano sed per alium modum et similiter intellectus humanus potest capere que sunt in intellectu angeli suo modo. sed tamen intellectus humanus magis convenit cum ymaginatione in subiecto in quantum sunt potentie unius anime tamen cum intellectu angeli magis convenit in genere quia utraque est immaterialis virtus. Ad tertiumdecimum dicendum quod spirituale nihil prohibet esse proportionatum ad hoc quod in corporale agat. quia nihil prohibet quod inferiora a superioribus patiantur. Ad quartumdecimum dicendum quod angelus non est causa homini quantum ad illam cognitionem qua cognoscit res per certitudinem [?] sed quantum ad illam qua cognoscit per similitudines. non quod angelus sit prior rebus quarum similitudines sed in quantum facit rerum similitudines in mente resultare ut in movendo ymaginationem vel intellectum confortando. Ad quintumdecimum dicendum quod creare importat causalitatem primam que soli deo debetur. facere vero importat causalitatem communiter. et similiter docere quantum ad scientiam eam. Et ideo solus deus dicitur creator. factor et dator potest dici et deus et angelus et homo. Ad sextumdecimum dicendum quod etiam de hiis que habent causas determinatas in natura potest plura docere angelus quam homo. sicut et alia plura cognoscit. et ea etiam que docet nobiliori modo docet. unde ratio non sequitur.

Quarto queritur utrum docere sit actus vite contemplative vel active. Et videtur quod sit actus vite contemplative. Vita enim activa cum corpore deficit ut dicit Gregorius super Ezechielem sed docere non deficit cum corpore. quia etiam angeli qui corpore carent docent. ergo videtur quod ad vitam contemplativam docere pertineat. Preterea sicut dicit Gregorius super Ezechielem Ante activa agitur ut ad contemplativam postea perveniatur. Sed doctrina sequitur contemplationem non precedit. ergo docere non pertinet ad vitam activam. Preterea ut Gregorius ibidem dicit activa vita dum occupatur in opere minus videt. Sed ille qui docet habet necesse magis

vide q̄ ie qui simpl̄r ɔtepla². ḡo doce ē magis ɔteplatie q̄ actie p̄ vm
ɔdō p ide ē in se pfctm et alys silr pfcto2 tradet sic p eud' calore
ignis ē calid9 ꝛ calefaciens Sz aliq̄ ēē pfctm i ɔsidacōe dmio2 i se
ipo ptz ad vita ɔteplatiuā. ḡo et doctina q̄ ē eiudē pfctois tn̄sfusio
in aliū ad ɔteplatiuā ptz p̄ vita actiā cta tpalia vetsa² Sz doctina
papue v̄sat² cta etna Illo2 em excellēcior ē doctina et pfccior. ḡo
doctina nō ptz ad vita actiaz s; ɔtē ɔteplatiaz Sz ɔtn̄ ē qd̄ ḡḡ i ead'
omē dt Actiā vita ē pa. nō esurienti tbue. nescientē doce p̄ Opa
aūte misicordie ad vitā actiuā ptinet Sz doce int' eleosiās spūales
ɔputā² ḡo ē vite actie. R̄co dd' q̄ ɔteplatiā ꝛ actiā vita adinvice
mā et fine distinguunt² M̄a aīā naq; vite actie sūt tpalia cta
que actꝰ huang v̄sat² M̄a aūt ɔteplatie sūt re2 sabiles rōnes
quib9 ɔtoplator insistit. Et h̄ mac̄ diuisitas p̄uet ex diuisite finis
sic ꝛ in omnib9 alys / mā s; finis exigētiaz detmīat². finis em ɔtē
platie vite ē inspectō v̄itatis p ut mūt de vita ɔteplatia agi9, v̄i
tatis dico icreate. s; modū dico po lez ɔteplati que quid' i vita hac
impfcte ispici² In futua aūt vita pfcte Vn̄ et ḡḡ dt q̄ ɔtepla
tiā „hic„ vita incipit. ut i futā vita pficia² Sz vite actie finis est
opo qua p̄xio2 vtiliti intēdi² In actu aūt docedi īuenī9 duplicē
māz In cuiꝰ signū et actꝰ docēdi dupl'i actōm ɔiūgit² Est siqd'
vna ei9 mā res ipa. que doce². Alia v̄o cui scīā tradit² R̄coe ḡo
ꝑme mac̄ actꝰ doctine ad vitā actiuā ptz Sz rōne s;e ptz ad actiaz
Sz ex pte finis doctina solū° ad vitā actiaz ptinē vi. q̄ ultiā mā
ei9 in qua fine intētū ɔseq² ē actie vite mā Vn̄ magis ad actiuā
ptz q̄ ad ɔteplatiaz / ɔp̄mis et quodā° ad ɔteplatiaz ptineat ut ex
dict's pz. Ad ꝑmū ḡo dd' q̄ vita actiā s; h̄c cū corpe deficit q̄ cū
labore exe² et subuenit infirmib9 p̄xio2 s; q̄ ḡḡ ibid' dt q̄ actiā
vita laboriosa est. q̄ desudat in ope que duo in futā vita non
erūt Nichilo9 tn̄ actō Jerarchica ē i celestib9 spib9 ut dt dyo9
actō ē altigmodi ab actiā vita quā mūt agim9 i hac vita
Vn̄ et ia doctina que ibi erit lōge ē ab ista doctina Ad 2m dd' sicut
ḡḡ ibid' dt Sic bon9 ordo viuēdi ē ut ab actiā in ɔteplatiaz vita
tenda². ita plerūq; vtilit' aīa a ɔteplatiā ad actiuā reflectit² ut
p quod ɔteplatiaz mēte2 attēdit pfcti9 actiā teneā² Sciēm tn̄ q̄
actiā ɔteplatiaz p̄ced' q̄ntū ad illos actꝰ qui nullo° cū ɔteplatiā
ɔueniūt Sz q̄ntū ad ios actꝰ q̄ māz a ɔteplatiā vita accipiūt nece
ē ut actiā ɔteplatiaz sequa² Ad 3m dd' q̄ visio docētis ē pn̄m do
ctine Sz ipa doctina magis ɔsistit in tn̄sfusiō° scie re2 visa2 q̄
i ea2 visiōe Vn̄ visio docētis magis ptz ad actōm q̄ ad ɔtepla
cōz Ad 4tū dd' q̄ rō ia pbat q̄ vita ɔteplaua sit pncipalior do
ctine sic calor nō ē ipa calefactō s; calefactois pn̄m inq̄ntū eaz
digit. sic ecōūso actiā vita ad ɔteplatiaz dispō'. Ad q̄ntū pz so
lutō ex dict's q̄ r̄v mac̄ ꝑme doctine ē ɔteplatiā ɔuenit.

Questio ē de pphīa. Et p̄o quit²

1 Q. Sit hitꝰ ul' actꝰ Et v'r² q̄ nō sit hitꝰ. q̄ ut dt ɔmtor in
3. de aīa hitꝰ ē quo quis q̄n vult opa² Sz pphā nō pt
vti pphīa q̄n voluit sic pz l Reg' 4. de helizeo q̄ Regi
q̄nti rn̄su dare nō potuit n̄ vocato psalte ut sic sup eū man9
dni fiet. ḡo pphīa nō ē hitꝰ p̄ q̄ncūq; hz aliquē hitum cogtim p
ea que subsūt illi hitui ɔsidēare sine h̄c q̄ ab aō accipiat. qui
2 pt em q̄ ɔsidet idiget instīente. nō dū hz hitū Sz pphā nō pt ispice
pphtabilia n̄ singillati ei reuelent² vn̄ l Reg° dixit Elizē9 de
mliere cuiꝰ fili9 erat mortu9 aīā ei9 i amaritue ē et dn̄s celamat' ce
lauit a me ꝛ nō indicauit m̄ ḡo pphīa nō ē hitꝰ cogitatiu9 nec
alia ēē pt. tn̄ ad cogtiōm pphīa ptineat ¶ Sed dt q̄ ad h̄c hitu aliquo

prophetia indiget ut ea que sic diuinitus indicat cognoscere possit. Sed quanto diuina 3
locutio est efficatior quam humana. Sed ad hoc quod aliquis ex humana locutione in-
telligat aliquid esse futurum non habitu indiget. ergo videtur quod multominus ad percipiendam
reuelationem qua deus prophetis loquitur. Praeterea habitus sufficit ad omnia cognoscenda que 4
subsunt habitui. Sed per donum prophetie aliquis non instituitur de omnibus prophetabilibus. ut
enim dicit Gregorius in prima omelia super Ezechielem et exemplis probat. Aliquando spiritus prophetie ex
presenti tangit animum prophetantis et ex futuro minime tangit. aliquando ex futuro tangit
et ex presenti non tangit. ergo donum prophetie non tangit est habitus. Si dicatur quod dono
prophetie non subsunt omnia prophetabilia sed id tantum ad cuius reuelationem datur. Sed 5
contra influentia aliqua coartari non potest nisi vel ex parte influentis vel ex parte reci-
pientis. Sed influentia prophetici doni non recipit coartationem quod nunquam ad omnia
prophetabilia se extendat ex parte recipientis. quia intellectus humanus est capax cog-
nitionis omnium prophetabilium. nec ex parte influentis cuius est largitas infinita. ergo do-
num prophetie ad omnia prophetabilia se extendit. Praeterea ex parte affectionis ita se habet quod 6
per unum gratie influxum ab omni culpa anima liberatur. ergo et ex parte intellectus
ita erit quod ex influxu unius prophetici luminis ab omni ignorantia prophetalium anima
purgabitur. Praeterea habitus gratuitus est perfectior quam acquisitus. Sed habitus acquisitus 7
se extendit ad plures actus. ergo et prophetia si sit habitus gratuitus non se ex-
tendit ad unum tantum prophetale sed ad omnia. Praeterea si de singulis conclusionibus singuli 8
habitus habeantur. illi habitus non uniuntur in unius totalis scientie habitu nisi conclusiones
ille connexionem habeant sed quod ex eisdem principiis deducuntur. Sed hec futura
contingentia et alia de quibus est prophetia non habent aliquam connexionem adinuicem sicut
habent conclusiones unius scientie. ergo sequitur quod si donum prophetie ad unum tantum prophetatum
se extendit in uno propheta tot sint prophetie habitus quot prophetabilia cognoscit si
prophetia sit habitus. Si dicatur quod habitus prophetie semel infusus ad omnia prophetalia se
extendit. requiritur tamen noua reuelatio quantum ad speciem aliquarum considerationem. Sed 9
contra habitus prophetie infusus debet esse perfectior quam habitus scientie acquisite et lumen prophe-
ticum quam lumen naturale intellectus agentis. Sed ex virtute luminis intellectus agentis
et habitu scientie adiuncto et ministerio ymaginatiue virtutis possumus formare
tot species quot sunt nobis necessarie nunc in actuale consideratione eorum ad que
habitus se extendit. ergo multo fortius potest hoc prophetia si habitu aliquo habet sine hoc
quod et alique species denouo ordinantur. Praeterea sicut habetur in glosa in principio psalterii 10
prophetia est diuina inspiratio rerum euentus immobili veritate denuntians. Sed in-
spiratio non nominat habitum sed actum. ergo prophetia non est habitus. Praeterea videre est quoddam 11
pati secundum philosophum. ergo et visio est passio. Sed prophetia est visio quedam. 1 Regum ix. quia nunc
dicitur propheta olim videns dicebatur. ergo prophetia non est habitus sed magis passio. Praeterea 12
secundum philosophum habitus est qualitas difficile mobilis. prophetia vero faciliter mouetur quia non semper prophete
permanet sed ad tempus. Unde de Amos sicut id non sum propheta. dicit glosa. Spiritus non
semper administrat prophetiam prophetis sed ad tempus et tunc recte dicuntur prophete cum il-
luminantur. Gregorius etiam super Ezechielem dicit in prima omelia quod aliquando prophetie spiritus de-
est. nec semper eorum mentibus presto est. quatenus cum hunc non habent se agnoscant ex
dono habere cum habent. ergo prophetia non est habitus. Sed contra secundum philosophum in 2 Ethicorum contra
tria sunt in anima potentia habitus et passio. Sed prophetia non est potentia. quia tunc omnes essent pro-
phete cum potentie anime omnibus sunt communes. Similiter nec est passio. quia passio est tantum in parte anime
sensitiua ut dicitur in vii physicorum. ergo est habitus. Praeterea omne quod cognoscitur aliquo habitu 2
cognoscitur. Sed prophetia ea que denuntiat cognoscit. non autem habitu naturali vel acqui-
sito. ergo aliquo habitu infuso quem dicimus prophetiam. Praeterea si prophetia non sit habitus 3
hoc non erit nisi quia prophetia non potest sine noua acceptione omnia alia prophetalia
inspicere. Sed hoc non impedit quin sit habitus quia et habens habitum conclusionum priorum non potest
considerare plures conclusiones actu scientie nisi superaddatur aliis habitus plurium scientie. ergo multo
plus potest prophetiam esse habitum quendam vel etiam et tamen ad singula prophetalia cognoscenda
requiri nouam reuelationem. Praeterea fides habitus quidam omnium credibilium. nec tamen habens hi- 4

tū fidei nouit distīcte om̄ia c̄dibilia Sȝ indiget instr̄ctiōe ad h̄ c̄ q̄ artl'os
distincte cog̊sc̄at · q̄o et si p̄phia sit h̄it9 adhuc req̄rit̄ diuina reuelac̄o
q̄n quedā allocuc̄o ut p̄phā distincte p̄pha h'a cog̊sc̄at Rēo dd' q̄ sicut

R^o

d̄t glo· ī p̄hmo psalterij p̄phia visio dr̄ et p̄pha videns ut3 ī R̄e ix ut ī
dc̄tm̄ est Non tū quel3 visio p̄phia dici p̄t · Sȝ visio eorū que sunt e-
lōgata a comuī cog̊tiōe ut c̄ dicar̄ ēē p̄phā non solū p̄cul fans .i. anūc
cias ſ3 et p̄cul videns a phanos q̄d ē appaɾic̄o Cū aūt om̄e q̄d manifestā
sub lūie quodā man̄r ut ēt h̄r p̄t ab ap̄l'o Ephe· v· o3 ut ea q̄ sunt
maīta homī sup̊ cōem cog̊tiōȝ q̄daȝ altiori lūie manifeste̅ q̄d lumē
p̄pheticū dr̄ ex cui9 recepc̄ioē ab p̄pheta ↄstituiȝ Sciēd' aūt ē q̄ aliq̊ re-

aliq̄ recipi^r ī aliq̄

cipit̄ ī aliquo dupl̄r Vno° ut forma ↄsistēs in subō · Alio° p̄ modū
pass° sic pallor in eo qui n̄alit̄ ul' ex alic9 forti accīte huc colorē
h̄t ē ut quedā q̄litas / in eo vō qui subito ex aliq° timoē pallescat ē
ut quedā pass° Silr̄ et ī lumē corp̄ale ē quid' in stellis ut stellarū q̄-
litas ut pote q̄dā forā in eis p̄manes In aēr vō ē ut q̄dā pass°. q̄r aer lu-
mē nō retinet ſ3 recipit tm̄ p̄ opac̄ōm corp̄is lucidi In intell̄ ī hu̇ao
lumē q̄ddā ē q̄n q̄litas ul' forma p̄manes s3 lumē nāale itelc̄9 agētis
ex quo aīa nr̄a intell'al' dr̄ Sit aūt lumē p̄pheticū in p̄pha ēē nō potest
Quicūq3 aūt aliq̄ cog̊sc̄at itell'uali lūie q̄d ē ei effēcīm q̄n nāale ut for
ī eo ↄsistēs · o3 q̄ de eis firmā cog̊tiōn̄ h̄eat q̄d ēē nō p̄t n̄ ea inspiciat
ī p̄hmo in quo p̄nt cog̊sci Quādiu ei nō sit resoluc̄o cognitorū ī sua p̄n̄a
cognic̄o nō format̄ ī uno ſ3 apphendit ea que cog̊sc̄at ſ[illegible] p̄babilitate q̄n
dā ut pote ab aliis dicta Vn̄ necē h3 de singul' accep̄coȝ h̄re ab aliis

volens

Sic si ab p̄m̄ geomet̄re ↄc̄es ex p̄ncipijs deduc̄e h̄itū nō h3 geometrie
Sȝ quecūq3 de ↄib9 geo ue sciret apphenderet q̄n accedēs docēti · et sic in-
diget ut de singul' istruet̄ Poss3 em̄ ex q̄busdā ī aīa p̄ue(n)ire· fieriut nō

∻

facta ɾ̄solucōe ī p̄ma p̄n̄a Pn̄ta aūt ī quo p̄nt cog̊sci futā ↄtigētia ↄ
alia que cog̊tiōn̄ n̄aleȝ excedūt de q̄b9 ē p̄phia ē ip̄e deus Vn̄ cum

∻

p̄phte· dei essēaȝ nō videat nō p̄nt ea q̄ p̄phice videt cognoscē aliq̄
lūie q̄d sit q̄n quedā forā h̄itual' eis inherēs · ſ3 o3 q̄ de singul' sigl'atiȝ
istruant̄ Vn̄ o3 q̄ lumē p̄pheticū nō sit h̄it9 · ſ3 magis sit in aīa p̄phe
p̄ modū cuiusdā pass° ut lux solis ī aere · n̄ apud irradiac̄oȝ solis · ita nec
lux p̄dc̄tm̄ remanȝ ī m̄ete n̄ q̄n actuāt' diuinit9 inspirat̄ . et inde est
q̄ sc̄ti p̄phic̄i loq̄ntes · de ea p̄ modū pass° Loquīr̄ · dr̄es ēē eā inspirac̄oȝ
ul' tactū quedā · q̄o spūssc̄tus dr̄ tangē cor p̄phe ī aliis h9° v̇bis de p̄phia
Loquūt̄ · Ex̄ p3 q̄ q̄ntū ad lumē p̄pheticū p̄phia nō p̄t ēē h̄it9 Sȝ sciēd'
q̄ sic ē ī reb9 corp̄alib9 q̄ aliq̊ p9 pass° passiōne abeūte efficiat̄ abilio̊
ad paciēdū sic aqua calefacta p̄us · facili9 p9 mod' p9 ifrigidac̄oȝ cale
fit · ↄ hō p9 frequētes tristicias facili9 ad t̄sticiā p̄uocat̄ Ita et q̄n m̄es
aliq̄ diuina inspirac̄oe tangit̄ et ipā inspiracōe abeūte remanet abilior
ad iteratō recipiēd' · sic p9 deuotā orōȝ remanet m̄es deuocior Vn̄ p̄p̄t
hoc ut Aug9 dt̄ ī li de orādo deū mensque curis et negociis tēp̄e
sc̄e cepit orō refrigescat et penit9 extīguat̄ nisi crebri9 inflāmet̄
certis horis ad negotiū orādi m̄ete reuocam9 · Vn̄ et m̄es p̄phte p9
q̄m̄ sūt semel uel pluries diuinit9 ispirata et actuali ispirac̄oe cessā-
te remanet abilior ut iterū ispiret̄ Et abilitas p̄t dici h̄itus p̄phie
sic Avicena ēt dt̄ ī 6° de n̄alib9 q̄ h̄itus sciaȝ ī nob' n̄ ē aliud sūt q̄
abilitas quedā aīe m̄te ad h̄ c̄ q̄ recipiat illuiac̄oȝ itell'uale itelligētie
agētis ↄ sp̄es itelligibiles ab ea ī se effluentes Sȝ tū nō p̄p̄e p̄t dici h̄it9 ſ3 ma-
gis abilitas ul' disposic̄o quedā a qua ab nominat̄ p̄pha et q̄n actu nō
ispirat̄ · tū ne fiat vis ī vocabulo h̄itus sustinētes utraq3 p̄tem ut scȝ com-
munis ↄ concedam9 Ad p̄m̄ ī dd' q̄ diffi° ea īducit̄ de h̄itu p̄p̄e accepto ↄ ̄ abilitas

pōcā p̄phandi hītus dici nō pt. per quē tñ modū pt dici hītus s̄ opinoz Auicēnne et abilitas aīe mētē ad recipiēdū ab itelligētia agēte qr iā r̄ceptō ē nālis s̄ eius opinioz Vñ i eo qui hz abilitatē hz ptātē recipe cū volt. qr īfluētia nāl nō deest mātē dispōitē Sz īfluētia p̄phie dependz ex sola dīna volūtate Vñ qntacūqz sit abilitas i mēte p̄phe nō ē i eius ptāte ut p̄phia vtat. Ad 2m dd' qd si lum p̄phicū inest mēti ut hītus quidā sciē de rebus p̄phicis nō indiget p̄pha ad quelz p̄phabilia cōgscēda noua reuelatiōe Indiget aūt qr lum nō ē hītus s̄ abilitas ipā ad pcipiēd' lume sili ne hītus hz sine qō lume p̄phabilia cogsca nō pnt Ad 3m dd' qd p9 pceptōz dīne [illegible] locucōs qua p̄phaz alloquit' itez qd michil ē aliud qm̄ mētis illustratō nō requirit' ab hītus quo itez pcipiat' Sz ad hāc locucōz pcipiēdā tāto magis vide' abilitas aliqua opari qnto ista locucō est [illegible] excellētior ⁊ eius pceptio vires nāles excedit Ad 4tū pz solucō ex dictis. Ad qntū dd' qd lume p̄phitum semel īfusū nō facit cogitōs de omībz p̄phalibz s̄ solū de ill' qpt' quoz cognitōz dat' Hec aūt artacō nō puēt ex ipō largiēte s̄ ex ordīe sapie ipius q' diuidit singul' sic volt Ad 6m dd' qd oīa pctā mortalia hūt i hoc quemēcaz in hoc quadā qd p coz quodlz hō sepat' a deo. Vñ grā que hominez deo qiugit ab omi pctō mortali liberat nō aūt ab omi vemali. qr vemalia a deo nō sepant. Res aūt p̄phales nō hūt admicē quexioz nisi in ipō ordie dīne sapie Vñ ab his ipius dīnaz sapiaz tōt nō ituent' pt vnū sine alio vidci Ad 7m dd' qd hītus īfusus ē pfectior qm̄ adquisitus s̄ genus suū sz rōne origis et rōne eius qpt' qd dat' qd ē altius eo ad quod ordiat' hītus adqsitus. s̄ qntū ad modum hndi ul' pficiēdi inch' phibz hītum adqsitū pfectiorez ēē. Sic pz qd p hītū fidei infusū nō ita pfecte videmus credibilia sic p hītūd sciē adqsitū qclusiōes sciarz et similit' lum p̄phitū qmuis sit īfusūz nō tñ ita pfecte existit i nob' sic hītus adqsiti. qd et digit' hītuū īfusoz attestat' quia ex coz alti ne qtigit ut hīā insitiēas cos plene possidē nō possit Ad 8m dd' qd racō iā pcedēt si lumē quo pfūdit' mēs p̄phe eēt hītus Non aūt si ponamus abilitatē ad pcipiēdum lumē pōcīn ēē hītū uel qsi hītū. tūc ex eod' esse possit ab' abil' ut illumēt' de q̄cūqz Ad 9m dd' qd quar' foratio spēz denoua requirat' ad p̄phandū reuelatoz inf' dicit' Ad dd' x. qd licz inspiratō hītū non nominet. tñ ex hc nō pt p'ri qr p̄phia non sit hītus. Consuetū ē eīn qd hītus per actus diffiniant' Ad xi dd' qd vidē s̄ phm dupr' dr sz hītū et actū Vñ et visio et hītū et actū nōiare pt. Ad xii dd' qd lume p̄phicū nō ē qlitas diffiale mol' s̄ aliqn̄ trāsiens Et s̄ hc loquit' aūtes iducte Sz abilitas iā que remanet ad illustratōz rez pcipiēdā nō ē facile mol' ymo diu pmanet n' in p̄pha fiat mag' trāsmutacō p quā tlis abilitas tolla' Ad pmū vo coz qſt in coz qtrarium dd' qd qr actus totar ab hītu oīt' Ideo i iā phī diuisiōē actus ad hītum reducē uel et ad passiōm eo qd passio actus qdaz ē aie ut ira sic et qcupisce' p̄phia aūt qntū ad ipaz visione p̄phe ē actus quidā mētis qntū vō ad lume qd raptū et qsi ptrāseundo recapit' ē silis passiōi put i intētiua pte receptō passio dr' / qr itellige ē qdā pati ē ut dr' in 3o de aīa. Vel pt dici qd iā diō phī si mēbra diuisiōs p̄pe recipiat' nō sufficit' qphēdit omīa que i aīa sūt s̄ ea tñ que ad maz moralē ptinet de qua phus itēdit sic pz per exempla q9 ibid' phus se expōt Ad 2m dd' qd nō omē qd cogscit' sub aliqō hītū cogscat' Sz solū id de qō pfecta cogītio hētur. Sūt eīn actus imp̄fecti i nob' qui ex hītu nō pcedūt Ad 3m dd' qd i sciis demrātiuis sūt quedā coīa i quibz plures qclusiōes qi i qbusdam seminibz qtinear qtinet' Vñ ie qui hz hītū coz coīm nō se hz ad plures qclusiōes nisi i pō remota que īdiget motōe ut i actū ptigat s̄ in rebz p̄phabilibz nō ē tlis ordo ut quedā ex aliis p̄mis deducāt' ut sic q' hz

Hītus īfusus quo ē nobilior hītu adqsito et ecōuso

notitia sermonum lumen habeat sub quadam confusione lumen scilicet eorum. Unde non sequitur. Ad
secundum dicendum quod intellectus aliquo perficitur per prophetiam et fidem. Prophetia enim perficit intellectum
vel se. Unde oportet ut ea ad que prophetia est perfectus dono prophetie possit distincte in-
spicere. Sed fides perficit intellectum in ordine ad effectum. Actus enim fidei est intellectus
imperatus a voluntate imperati. Unde per fidem intellectus vel audit habet nisi ut sit
paratus ad assenciendum hiis que deus credi mandat. Et hinc est quod fides as-
similatur auditui sed prophetia visioni etc. Non oportet quod huius lumen fidei distin-
cte cognoscat omnia credibilia sicut oportet de lumine lumen prophetie quod omnia propheta-
bilia distincte cognosceret.

Secundo queritur utrum prophetia sit de conclusionibus scibilibus. Et videtur quod non quia
prophetia est inspiratio rerum eventus immobili veritate denuncians eventus aut
rerum divinum futura contingentia. Huiusmodi non sunt conclusiones scientie demonstrative. Ergo
2 de talibus non potest esse prophetia. Preterea Theodorus dicit quod prophetia est signum divine prescientie. Pre-
scientia autem de futuris est. Cum ergo proprie futura proprie contingentia de quibus ma-
xime videtur esse prophetia non possunt esse conclusiones alicuius scientie videtur quod non possit de con-
clusionibus scibilibus esse prophetia. Preterea natura non habundat in superfluis nec deficit in
3 necessariis et multo magis deus cuius actio est ordinatissima. Sed homo habet aliam viam ad sci-
endum conclusiones scientiarum demonstrativarum habet aliam viam quam prophetiam scilicet principia per se nota.
Ergo videtur quod superfluum esset ut huiusmodi per prophetiam cognoscerentur. Preterea diversi modi
4 generationis est indicium diversitatis speciei. Unde mures generati ex semine non sunt
eiusdem speciei cum illis qui generantur ex putrefactione ut auctor dicit vii phisicorum. Sed ho-
mines naturaliter conclusiones scientiarum demonstrativarum ex principiis per se notis accipiunt.
Si ergo sunt homines aliqui qui alio modo scientias demonstrativas accipiunt ut puta per
prophetiam erunt alterius speciei et equivoce homines dicentur quod est absurdum. Preterea scientie
7 demonstrative sunt de hiis que se habent indifferenter ad omne tempus. Sed prophetia non
solum se habet ad omne tempus immo quandoque spiritus prophetarum tangit tot prophetie de presenti
et non de futuro quocumque genere ut Gregorius dicit super Ezechielem. Ergo prophetia non est de illis
de quibus est scientia. Preterea ad ea que per prophetiam sciuntur non eodem modo se habet mens prophete
et cuiuscumque alterius. Sed in omnibus quecumque sciuntur per demonstrationem idem est iudicium
prophete et cuiuscumque alterius scientis id et neuter alterum preferetur ut dicit Rabi Moy-
Contra ses. Ergo de hiis que per demonstrationem sciuntur non est prophetia. Sed contra prophetis non est diminu-
tum quam spiritu prophetie inspiratur. Sed illis que sunt scripta in libris prophetarum oportet nos
fidem adhibere et si pertineat ad conclusiones scientiarum ut patet philosophus quod dicitur qui fir-
mavit terram super aquas vel si qua sunt similia. Alia ergo prophetie spiritus inspirat pro-
phetis et de conclusionibus scientiarum. Preterea sicut se habet gratia signorum ad operandum ea
que sunt supra virtutem nature ita se habet donum prophetie ad cognoscendum ea que
naturalem cognitionem excedunt. Sed per gratiam signorum non solum fiunt ea que natura
facere non potest ut puta illuminare cecos suscitare mortuos sed et que natura
facere potest ut curare febricitantes. Ergo per donum prophetie non solum cognoscuntur ad que
naturalis cognitio non potest attingere sed et ea ad que naturalis cognitio attingere potest. Cum dicitur
Responsio conclusiones scientiarum etc. videtur quod de eis possit esse prophetia. Responsio. Dicendum quod in omnibus que
sunt propter finem materia determinatur secundum exigentiam finis ut patet in ii phisicorum. Donum
autem prophetie datur ad utilitatem ecclesie ut patet i ad Corinthios xii. Unde omnia illa quorum
cognitio potest esse utilis ad salutem sunt materia prophetie sive sint preterita sive
futura sive etiam eterna sive necessaria sive contingentia. Illa autem que ad salutem
pertinere non possunt sunt extranea a materia prophetie. Unde Augustinus dicit ii super Genesim ad litteram
quamvis auctores nostri scierint cuius figure sit celum tamen per eos dicere noluit
nisi quod prodest saluti. Et Johannis 16 dicitur Cum venerit ille spiritus veritatis docebit vos
omnem veritatem. Glossa salutis necessariam. Dico autem necessaria ad salutem sive sint
necessaria ad instructionem fidei sive ad informationem morum. Multa autem que sunt
in scientiis demonstrata ad hoc possunt esse utilia ut puta intellectum esse incorruptibilem et ea
que in creaturis considerata in admirationem divine sapientie et potestatis inducunt. Unde
et de hiis in sacra scriptura invenimus fieri mentionem. Sciendum tamen quod prophetia fit cogni-
tio eorum que sunt procul. Non enim eodem modo se habet ad omnia predicta. Quedam enim
sunt procul a nostra notitia ex parte ipsorum quedam vero ex parte nostra. Ex parte quidem

ipoz sut penul futa ɔtigetia que per hc no cogscut q ab ee deficiut · cu
nc in se sint · nc in suis causis determinent Sz ex pte nra sut penul ca in qz
cogtione accidit difficultas ppt nem defectu · Non ppt ea cu sint maxime
cognoscibilia et perfectissime entia sic res itelligibiles et pcipue et ne
qd aut cpetit alicui p se verius cpetit ei qm qd cpetit ei rone altius
Vnde et futa ɔtigetia verius sut penul a cogtioe qm quecumqz alia Et
io pcipue ad pphiaz videtur ptinere intm q qi pcipua pphie mta in
diffinicoe pphie pphie ponatur In hc q dr pphia e dina inspiratio re
z euetus ic · Ex quo et nome pphie videtur ee acceptu Vn dr Gg
sup Ezele q cu io pphia dicta sit q futa pdicat qn de pterito ul
de pnti loquitur rone sui nomis amittit Eorum vo que sut penul ex parte
nra ɔsideanda e silr quedam distictio Quedam eim sut penul ut pote oez
cognitoz hmaz excedetia vt deu ee trinu z vnu et alia hmoi no sut
ɔclusioes sciaz Quedam vo sut penul ut pote excedetia cogtioz aliquorum
hominis · no cognitoz hmaz simpliciter ut pote que a doctis p demratoz
sciuntur et indocti nali cognitioe ad ea no ptingunt sz eorum eleuatur
ad ea reuelatoe dina · et hmoi no sut pphalia simpliciter sz rel' hmoi et
pnt subee pphie ɔones demratte i scietijs scijs Ad primu · dd q e-
uetus rerz ponitur i diffide pphie qi mat maxime ppa pphie · non
aut ita q sit to pphia mat Et silr dd ad 2m q rone puatur sue
mat pphia signum psae dr Ad 3m dd q cpius ɔoes sciaz pnt sciri
alio mo q p pphiaz no aut e supfluu ut Luce pphie ondatur q f-
mius adhemus pphiz dictis psidem q demratioibus sciaz et i hc
et dei gra comedatur et ipius pfecta scia ondit Ad qrtu dd q cae
nales hnt determinatos effectus · cu eaz virtutes sint finite et limitate
ad vnu Et io que a duis causis nalibus pducuntur i ee sz diuisum
gnatioz modu oz ee spe diusa Sz virtus dina cu sit infinita pt q
duce' cosd effectus i spe sine ope nae quos na pduat Vn no sequitur
q si ea que nat cognosci pnt diuinitus reuelentur q illi qui diusimode
cogtioz accipiunt spe differat Ad qntu dd q licz pphia mtd sit de
hijs que duis tpibus distiguntur · mtdu tn e de illis que p oe tpus sunt
vera Ad 6m dd q rabi moyses no itelligit qn de hijs que p demra
toz sciuntur possit fieri reuelatio pphie Sz quia ex quo p demratom
sciuntur no differt an de eis habeatur pphia an non

Tercio quitur Vtrum pphia sit nalis Et vr q sic Potior em e cogtio
vigilatis q dormietis Sz dormietibus nar ɔtigit ut futa
puideat sic pz i diuinacoibus somniorum · go mltofortius i vigilado aliq
nar pnt aliq puide futura · hoc aut e pphe officiu · go ab nar pt
ee pphā Si dr vigilatis cogtio e potior qntu ad iudiciu sz dormientis 2
qntu ad receptioz Sz ɔt sz hc vis cogscitiua pt de aliquo iudicare q ipsz
eius recipit · Iudiciu go receptioz sequitur · go vbi e potior receptio est
et pfectius iudiciu Et sic si dormiens e potior i recipiedo dz ee potior i
iudicado Sz intellectus no ligatur somno n pactus sz integritu depedet
a ssib Sz iudiciu intellectus non depedet a ssib · cu intellectus opacio sit hc a
ssibus depedeat qd a ssibus accipit Iudiciu aut e post acceptioz go in-
tellectus iudiciu no e ligatu i somno et ita videtur distinctio posita nulla
eē 3 Pterea illud qd ɔuenit alicui ex hoc ipo q ab alio sepatur ɔuenit ei sz naz sua 3
sic ex hoc ipo q ferru a rubigie sepatur accidit ei claritas Vn claritas e
ei nalis Sz ex hoc ipo q aia a ssibus corporis abstrahitur cpetit ei futa puide-
re ut Aug ondit 12 sup Gen ad lit multis exeplis · go videtur q pui
dere futa sit ipi aie humane nale 4 Pterea id qd dicit Ggr i 4 dyalogorum 4
dr q ipa aliquorum aiaz vi subtilitate sua puidet aliquid aliorum aut aie ex
itune de corpore p reuelatioz vetura cogscunt Sz ea que pt aia ispicere
ex sua subtilitate nar inspicit · go aia nar futa cogscere pt et nar habe

prophetiam que parue in futurorum cognitione consistit. Si dicatur quod futura que anima naturali
cognitione prouidet sunt illa que habent causas determinatas in natura. sed prophetia est et est
de aliis futuris. Sed contra ea que dependent ex libero arbitrio non habent deter-
minatas causas in natura. Sed ea que anima ex sua subtilitate prouidet omnino ex libero
arbitrio dependent sicut patet per exemplum Gregorii qui ibi ponit de quodam qui cum infirma-
retur et esset dispositus de eius sepultura in quadam ecclesia morti appropinquans sine
textu et se induit predixit se velle ire per viam appiam ad ecclesiam sancti Sixti.
Cumque post modicum defunctus esset. quia longum erat iter ubi sepeliri debebat
repente orto consilio exeuntes cum eius funere per viam appiam nescientes quo
ipsa duxit in ecclesia sancti Sixti eum posuerunt. quod tamen ut Gregorius subiungit pre-
dicere non potuit nisi quia id quod futurum erat eius corpori ipsa vis anime ad subti-
litas prouidebat ergo illa et futura que ex naturalibus causis non dependent possunt
naturaliter ab homine prouideri et cetera id quod prius. Preterea ex causis naturalibus non potest accipi
significatio super ea que natura non fiunt sed astrologi accipiunt significationes super
prophetiam ex motibus corporum celestium. ergo prophetia est naturalis. Preterea philosophi in scientia naturali
non determinant nisi de hiis que naturam possunt attingere. Determinat autem Avicenna
in 6o de naturalibus de prophetia ergo et cetera. Preterea ad prophetiam non requiruntur nisi tria scilicet
claritas intelligentie et perfectio virtutis ymaginative et potestas anime ut ei materia
exterior obediat ut Avicenna ponit in 6o de naturalibus. Sed hec tria possunt attingere
naturam. ergo naturam attingere prophetia esse. Si dicatur quod natura potest intellectus et ymaginatio perfecta
ad preognoscendum futura naturam. Sed de hiis non est prophetia. Sed contra que dependent ex
causis inferioribus dicuntur esse naturalia. Sed ysaias prouidet et predixit ezechiam fore
moriturum ysaie 38 et hoc secundum rationes inferiores ut per glossam ibidem habetur. ergo et pro-
gnosticatio naturalium futurorum est prophetia. Preterea diuina prouidentia rebus in esse productis tribuit
ut in se habeant ea sine quibus conseruari non possunt sicut in humano corpore posuit mem-
bra quibus sumitur et decoquitur cibus sine quo mortalis vita non conseruatur.
Sed humanum genus non potest sine societate conseruari vnus enim non sufficit est in necessariis
ad vitam. ut dicitur in ethicorum. Societas conseruari non potest sine iustitia iustitiae vero
vero regula est prophetia ergo nature humane est iudicium ut ad prophetiam naturaliter homo perue-
nire possit. Preterea in quolibet genere inuenitur id quod est perfectissimum in illo genere. Sed per-
fectissimum in genere hominum est prophetia quia secundum id quod est in homine potius secundum mentem
alios transcendit. ergo naturaliter potest homo ad prophetiam peruenire. Preterea plus distat proprietates
dei a proprietatibus creaturarum quam proprietates rerum futurarum a rebus presentibus. Sed natura-
li cognitione homo per proprietates creaturarum in cognitionem dei peruenire potest. Ro. i. Inuisibilia
dei per ea que facta sunt et cetera ergo et naturaliter ex hiis que sunt homo potest in cognitionem
futurorum peruenire et sic naturaliter potest esse prophetia. Si dicatur quod quamuis deus magis distet in
essendo. tamen futura magis distant in cognoscendo. Sed contra eadem sunt principia essendi et
cognoscendi. ergo id quod est magis distans secundum esse est et magis distans secundum cognitionem.
Preterea Augustinus in libro de libero arbitrio distinguit tria genera bonorum scilicet paruum. magnum et
medium. Sed prophetia non computatur inter parua bona quia huiusmodi sunt bona corporalia
nec etiam inter bona maxima quia huiusmodi sunt quibus recte viuitur et quibus nullus
abuti potest que prophetie competere non videtur. ergo restat quod prophetia ad media
bona pertineat. que sunt bona naturalia anime. et sic videtur quod sit naturalis. Preterea Si agen-
ti naturale est agere. et patienti naturale est pati. oportet quod passio sit naturalis. Sed ipsi
deo naturale est quod perfectionem prophetie hominibus infundat. quia ipse secundum suam naturam bonus est. Et
bono. naturalis est sua communicatio similiter et humane menti naturale est quod a deo recipi-
at cum eius natura non consistat nisi ex hiis que a deo recipit ergo prophetie susceptio est
naturalis. Preterea cuilibet potentie naturali passiue respondet aliqua naturalis actiua potentia per
quam aliquis in actum prophetie adducitur et ita videtur quod aliqua prophetia sit naturalis. Preterea
homo est naturaliter et perfectioris cognitionis quam alia animalia. Sed quedam alia animalia
naturaliter sunt presaga quorundam futurorum que ad ea maxime pertinent. Sicut patet de formicis
que presentiunt pluuias futuras. et piscibus et quibusdam pronunciant tempestates futuras
ergo et homo dicitur naturaliter esse presagus eorum que ipsum pertinent et sic videtur quod homo naturaliter pos-
sit esse propheta. Sed contra est quod dicitur ii petri i. Non voluntate humana allata est aliquando
prophetia et cetera. Preterea id quod dependet ex causa extrinseca non videtur esse naturale. Sed prophetia

Con

depedet ex causa extrinseca quia scilicet prophete in spectu eternitate legunt ergo videtur quod
prophetia non sit naturalis Preterea que sunt naturalia sunt ut in pluribus Sed prophetia est val
de in paucis ergo Respondeo dicendum quod aliquid dicitur naturale dupliciter. Uno modo quia eius principium actiuum
est natura sicut naturale est igni ferri sursum Alio modo quia natura est principium in dispositionis recipientis
non quarum scilicet causarum que sunt necessarie ad talem perfectionem sicut dicitur quod infusio
anime racionalis est naturalis in quantum per operationem nature corpus efficitur dispositum dis
positione que est necessitas ad anime susceptionem Fuit ergo opinio quorundam quod prophetia
esset naturalis primo modo. quia dicebat animam habere in se ipsa vim quandam diuinatonis ut
Augustinus narrat 12 super genesim ad litteram. Sed hoc ipse ibidem improbat. quia si hoc esset
tunc in potestate sua haberet anima quandocumque vellet futura prenoscere quod manifeste
apparet esse falsum Et primo hoc apparet esse falsum. quia natura mentis humane nullius
cognitionis naturaliter potest esse principium in que non possit peruenire per principia per se nota que
sunt prima instrumenta intellectus agentis ex quibus principiis in cognitione futurorum contingentium
peruenire non possit potest nisi forte per inspectionem aliquorum signorum naturalium sicut medi
cus prognosticat sanitatem vel mortem futuram et astrologus serenitatem vel tempestatem
Talis autem futurorum prognosticatio non dicitur esse diuinatio vel prophetia sed magis artis Unde
alii dixerunt quod prophetia est naturalis secundo modo quia scilicet natura ad talem dispositionem potest hominem
perducere quod erit in necessitate ad recipiendum per actionem alicuius superioris cause presagium
futurorum Que quidem opinio est vera de quadam prophetia non autem de illa que inter
dona spiritus sancti ab apostolo computatur Unde ad corum distinctionem sciendum
est quod futura contingentia in duobus preexistunt antequam sint scilicet in presciencia diuina et
in causis creatis quarum virtute futura illa educuntur in esse In hiis autem duobus
futura preexistunt diuersimode quantum ad duo Primo quantum ad hoc quod omnia fu
tura preexistunt que in causis creatis preexistunt in diuina presciencia sed non econuerso. tamen
ta preexistunt que in causis creatis res quas deus in se retinuit rebus creatis eas non infun
quorundam futurorum rationes deus in se retinuit ut Augustinus dicit super
dendo sicut eorum que miraculose fiunt sola diuina virtute ut Augustinus dicit super
Genesim ad litteram Secundo quantum ad hoc quod futura quedam preexistunt in causis creatis
mobiliter eo quod virtus cause que est ordinata ad talem effectum inducendum
potest aliquo euentu impediri Sed in diuina presciencia omnia futura sunt immobiliter quia
futura subduntur diuine prescientie non solum secundum ordinem causarum suarum ad ipsa sed etiam secundum
ordinem ad ipsa exitum ordinis vel euentum Prognosticatio ergo futurorum potest causari in mente
humana dupliciter Uno modo ex hoc quod futura preexistunt in mente diuina et hec prophetia
donum spiritus sancti ponitur et hec non est naturalis Illa enim que fiunt diuinitus sine causis
naturalibus mediis non dicuntur esse naturalia sed miraculosa Hec autem futurorum reuela
tio fit absque mediis causis naturalibus cum non hoc modo reuelentur prout rationes
futurorum sunt in causis creatis sed prout sunt in mente diuina a qua diriuatur in
mente prophete Alio modo ex virtute causarum creatarum prout scilicet in virtute ymaginatiua
humana prout aliquis motus fit ex virtute celestium corporum in quibus preexistunt
quedam signa futurorum contingencium et secundum quod mentes humane ex illuminatione intelligentiarum
separatorum ut potentia inferiorum natus est moueri et ad alia cognoscenda eleuari et hec
prophetia modo predicto potest dici naturalis Differt autem hec prophetia naturalis ab ea de qua
nunc loquimur de tribus Primo in hoc quod futurorum comprehensio habet in mente a deo illa
de qua loquimur Quamuis angelus possit esse minister prout agit in virtute diui
luminis. Naturalis vero est ex propria actione causarum secundarum Secundo in hoc quod prophetia naturalis
non se extendit nisi ad illa futura que habent causas determinatas in natura Sed prophetia
de qua loquimur indifferenter se habet ad omnia Tertio in hoc quod naturalis prophetia non infal
libiliter prouidet. sed sicut predicitur illa que sunt vera ut in maiori parte prophetia vero
que est spiritus sancti donum prouidet infallibiliter Unde dicitur esse diuine prescientie signum quia scilicet
iam infallibiliter prouidet sed quia futura sunt a deo prescita Et hec triplex differentia in
in diffinitione Cassiodori notari potest Prima in hoc quod dicitur diuina Secunda in hoc quod dicitur quorumcumque
rerum euentus Tertia in hoc quod dicitur immobili veritate denuncians Sed quantum ad hoc
quod prophetia est de rebus necessariis vel scibilibus manet dupliciter differentia scilicet prima et secunda
quia per prophetiam naturalem non accipit homo in mente a deo cognitionem istorum scibilium sed
mentibus causis secundis et per operationem causarum secundarum in sua virtute naturali agentium nec
item talis cognitio ad omnia necessaria se extendit sed solum illa que possunt esse nota per

R/o

futura contingentia

p̄ma p̄na quia ult̄ia v̄tus luīs intelli agētis nō se extēdit nc nār in-
alia eleua sic p̄phia dīna eleua in quedā que sunt sup̄ nālez cog-
cōz utpote dei illy. deū eē trinū et vnū z aalingui Sz etia dīa ē mō
ī hac ma qz vtraqz p̄phia ista timor et certissime sit sare hg' saba
necia sit sī scient p̄ p̄ma demtatioē Per p̄phiaz em in vtraqz ele
uat mens hoīs. ut quedā cōsorit subiis sepatis itelligat qz sicut
p̄na ita coclucones simpa intelleu sine deductione ymng ex alto c̄tis
sime videt Vtraqz et p̄phia dēt a somno et visioē ul' somnū di
tamq apitoz que sit homū in dormiēdo visiom vō que sit ī vigi
lādo tn̄ homīe a s̄ssibg abstracto qz tā in somno qz ī visioe sipliti
aīa detinē fantasmaby vis ul' totatr ul' ī pte. ut sz ī heat eis
tanq̄ veris rebg ul' totatr ul' in pte / Sz ī vtraqz p̄phia. et si aq̄ fā
tasmā videant ī somno ul' ī visioe. tn̄ aīa p̄phe ill' fantasibg nō
detinat sz cogscit p̄ lume p̄phicuz ea que vidz nō eē res sz sili
tu̇nes aliq̄s significātes z cāp̄ s̄catoz ꝑ cogscit qz itelligēe opq ē
ī visioe vt dr Daniel x et c pz q p̄phia nālis media ē int somniū
et p̄phiaz dīnaz Vn̄ et somniū dr̄ eē p̄s ul' casus p̄phie nāl' s̄ z p̄phia
italis est quedā indefitiēs sili do p̄phie dīne Ad p̄m go dd' qz ī cog-
toē ē duo ōsidēāre sz receptoz et iudiciū de receptis / q̄ntū ī ad
iudiciū de receptis potior ē vigilātis cogtio qz dormiētis. qz iudici
ūm vigilatis ē liberū. sz iudiciū dormiētis ligatū ut dr in som li°
de somno et vigilia Sz q̄ntū ad receptoz cogtio dorientis ē potior
qz q̄escētibg s̄sibus ab extioibg motibg intiores impssioēs magis re
cipiunt siue sint ex subiis sepatis siue ex corpoibg celestibg vn̄ sic pt
itelligi qd dr nu 23 do balaaz qui cadit sz ī doriendo et apiunt
ocli eiq Ad 2m dd' qz iudiciū nō depēdz tm̄ a receptoe spēi sz ex hoc
qz ea de quibq iudicat examinant ad aliq̄s p̄nm cogntioīs sic de
ōclusoibg iudicamq eas in p̄ma resoluēdo In somno ī ligatis extio
ibg s̄sibg intiores vires ēn q̄etate ab extiorū s̄sum tumultibg
magis p̄cipe p̄nt intiores impssioēs factas ī intellu ul' ymagi
natoē ex illustratoē dīna ul' angelica uel ex v̄tute celestiū corpm
aꝰ q̄runcūqz sic tenui flegmate decurrente ad linguā videt dorienti
qz dulcia comedat. sz qz p̄mū p̄nm intē cogtioīs ē s̄sq oz ad s̄sm q°
dāo resolue oīa de q̄bg iudicamq vn̄ p. dt in z celi et mūdi qz cople
mētū artis et nāe ē res s̄sibilis visibilis ex quia debemq de aīs iudicare
et silr dt ī 6 ethicorum qz s̄sq extim sic intelleus p̄noꝝ Extima appel
lasia ī que sit resolucō iudicatis. qz ī ī sono ligati sūt s̄sq nō pt
eē pfectū iudiciū n̄ q̄ntū ad aliq̄ hō decipia inēdes veris s̄ sili bg
tanq̄ rebg ipis q̄mus q̄nqz doriens cogscit de aliq̄q qz nō sūt res sz sili
tudies reꝝ Ad 3m dd' qz iudiciū intelleus nō depēdz a s̄sū hc mō qz
actus iste intelleus p organū s̄sile exerca indiget aut sicut extmo et
vltio ad qd resolucō fiat Ad q̄rtū dd' qz q̄dā posuorut qz aīa rolēs
ī se ipa hz vim q̄nda dīnatōe ut Augq dt 2 sup gen ad l. Sz hc
ipē ibid' imphat sic in rusione dom est nō ei p̄t hc a s̄sibg abstrata
futura p̄uidz intēd' qz hc ei sz nāle v̄tute cōpetit. sz qz p hq' abstractoz
effia altior ad p̄cipied' impssioz iaꝝ s̄seꝝ ex q̄q pt sī aliq̄ p̄cogtio
futuꝝ Ad q̄ntū dd' qz ī v̄bis grecis ē accipieda subtilitas aīe q̄a pot
cāz p̄cogtiōs futuꝝ qz ipa abilitē aīe ad recipied' a subiis supioibus
nō solū sz ordinē grē p̄ ut scīs quedā ab ant reuelant sz et sz ordinē
nāe p̄ ut īfiores intelleus s̄m ordinē nati sūt p̄sia a supioibg et p̄ ut
corꝑa huāna subdūt impssioibg corpm celestiū ī q̄bg ē p̄paratio ad ali
quos futuros euētq quos aīa sua subtilite p̄uidet p aliq̄s silines ex im
pressione celestiū corpm ī ymagiatoē relictas Ad 6m dd' qz q̄uis li
berū arbitriū nālibg causis nō subdat tn̄ ad ea qe libero arbitrio a-
gūt nāles cause faciliter ul' impeditu p̄stāt sic patuit ī p̄poīto uel

pluuia vel inimicus esset tedium facere hiis qui portabant finus ne ad locum de-
stinatum deferret quorum prognosticatio fieri poterat per corpora celestia Ad
viii dicendum quod cum corpora humana corporibus celestibus subdantur ex motibus cele-
stium corporum potest accipi significacio super qualiter disposicione corporis humani Cum igitur ali-
qua complexio vel disposicio humani corporis sit causa necessitatis ad naturalem prophetiam non
est inconveniens si celestibus corporibus significacio supernaturali prophetia accipiatur non
autem super prophetia que est spiritus sancti donum Ad ix dicendum quod illi philosophi qui de prophe-
cia determinaverunt non potuerunt determinare de prophetia de qua nunc loqui-
mur sed solum de naturali Ad x dicendum quod illorum trium unum non potest naturaliter anime com-
petere ut scilicet sit tante virtutis quod ei materia exterior subdatur tamen et nec ipsis an-
gelis ad nutum deserviat materia corporalis ut Augustinus dicit et in hoc non est
sustinendus dictum Avicenne vel aliquorum aliorum philosophorum Ex aliis vero duobus que
tangit obiectio secundum quod naturaliter homini conveniunt causatur prophetia naturalis non illa
de qua loquimur Ad x dicendum quod communis per prophetiam secundum naturam non possunt revelari
nisi ea que naturalibus causis subduntur tamen per prophetiam divinam possunt non solum
ea sed et ista cognosci Ad xi dicendum quod societas hominum secundum quod ordinatur ad finem
vite eterne non potest conservari nisi per iusticiam fidei cuius est principium prophetia
Unde dicitur proverbiorum 21 Cum defecerit prophetia dissipabitur populus Sed cum hinc finis
sit supernaturalis et iusticia ad hunc finem ordinata et prophetia que est
eius principium erit supernaturalis Iusticia vero per quam gubernatur societas humana
in ordine ad bonum civile sufficit potest haberi per principia naturalia hominibus homini
indita et non oportet prophetiam esse naturalem Ad xii dicendum quod hoc est ex nobilitate hominis
qui in genere humano possit inveniri tam digna perfectio que ex illa
causa produci possit nisi supernaturali Talis autem perfectionis creature ir-
rationales capaces non sunt et ideo non oportet quod id quod est perfectissimum in gene-
re hominum virtute nature adquiratur sed id tamen quod est perfectissimum secundum statum nature
non autem quod est perfectissimum secundum statum gratie Ad 13 dicendum quod res aliquas dupliciter potest
cognosci scilicet an est et quid est Quia vero proprietates creaturarum ex quibus
cognitionem accipimus maxime distant a proprietatibus divinis inde est quod de deo co-
gnoscere non possumus quid est sed ex hoc ipso quod creature dependent a deo ex-
creaturarum inspectione cognoscere possumus deum esse Sed quia presencia a futuris non
dependent proprietates aut habent similes ideo ex rebus presentibus non possumus
scire futura an aliqua futura sint possumus autem scire si futura quod vel
qualia sint Ad quartumdecimum dicendum quod deus magis distat a creaturis quam una
creatura ab alia quantum ad modum essendi non autem quantum ad habitudinem que
est inter principium essendi et id quod habet esse ex tali principio Et ideo per creaturas cognosci-
mus deum esse sed non quid est E contrario est de cognitione futurorum quantumcumque per
presencia vel preterita Ad 17 dicendum quod prophetia reducatur ad maxima bona cum sit
quoddam donum gratuitum quamvis enim non recte utatur ut instrumento principio
recte operationis meritorie tamen tota prophetia ad rectitudinem vite ordinatur nec
itur prophetia abs abutitur ita quod abusus ipse sit prophetie actus sicut abs ab-
utitur potentia naturali qui enim prophetia utitur ad querendum lucrum vel favorem
hominum habet quidem actum prophetie bonum qui est cognoscere occulta et denunciare
Sed abusus huius boni est actus cupiditatis vel alterius vicii Abutitur tamen abs
ipsa prophetia et si non ut principio actus tamen ut obiecto sicut et virtutibus abutuntur
qui de eis superbiunt quamvis virtutes inter maxima bona computentur Ad 16
dicendum quod communicare bonitatem bonam est deo naturale id est nature eius conveniens non quod
ex actione nature communicet cum talis communicatio voluntate divina fiat secundum ordinem
sapientie que sua dona distribuit omnibus ordinate Creature et naturale est
quod a deo recipiat bonitatem non qualiter sed eam que sue nature debetur sicut
homini debetur esse rationale non lapidi aut asino Unde si aliqua perfectio
divinitus recipiatur in homine non oportet quod sit homini naturalis cum debitum humane
nature excedat Ad 11 dicendum quod in humana anima est potentia passiva ad recipiendum lu-

pphiaz nō nālis s; tm̄ pō obstāē sit ē in nā corpali ad ea que mā-
bilit fiūt Vn̄ nō oz q̄ tali pave respōdeat pō actiā nālis Ad 18 dr̄
q̄ aīalia bruta nō pn̄t ēē p̄scia futuroz nc 104 que ex motu celi
depēdēt ex cui9 impssiōe mō coz ymagiāo ad aliq̄ agēd9 quād
ꝯpetit sigfiom futuroz ꝛ magis clis impssio ī brutis hz locū q̄ ī hoi-
bus q̄ bruta ut damas dt magis agūt q̄ agāt Vn̄ impssiones cor-
poz celestiū sequūt totalr nō aūt hō qui ē libe volūtēs nec ex hoc
dz dici brutū p̄sciū futuū q̄uis ex actu eius ātius futuū sēcto acci-
pi possit q̄ nō agit ad sciētoz futuū q̄ ronē sui opis cogstēs s; magis
ductū ad instictoz nāe

Quarto quit̄ utrū ad pphiaz hūdaz req̄rat̄ dispō nālis Et vr̄ q̄
oīnis eīn p̄fectō que nō recapit ī aliq̄o nō s̄m dispōz recaptē
requiūt aliquā detēminataz dispōz Sz pphia ē clis perfectō ut pz p
Amos p̄ deus de syon rugiet vbi dt glō Jcō nāle ē mēp ut os
qui volūt rez rei ꝯpare ex eis reb9 sumāt ꝯpatoēs quās sūt exp-
ti ꝛ ī quī9 sūt nutriti vbi grā naute suos inītos vētis damū nau-
fragio sic pastores timore suū rugitū Leoīs assilant ī iniītos dnt
Leones vrsos Lupos ꝛc iste qui fuit pastor pecoz timore dei ru-
gitū leoīs assilat go pphia aliq̄ detēmatā pexigit dispōz ī nā
hūana p ad pphiaz requiūt bonitas ymagiatōis cū et p visiom
ymagiatiaz pphia fiat Sz ad bonitē ymagiātīē vtutis requiūt bō
dispoīō ꝛ ꝯplexio orgāni go ad pphiaz pexigit dispō nālis p
īpediūtū nāle ē fortius q̄ id q̄ actiur supplet Sz āque passioēs ac-
tiūr supueniētes īpediūt pphiaz Vn̄ dt Jeō9 sup math tpē iō q̄o giu-
gales actus gerūt pūtia sēispūs nō dabit et si pphia ēē videat q̄
officō gnatōis obsequūt nc hoc ē ppt culpā q̄ actus iniciales culpa
carēt s; ppt cōtupiē pasz annexaz go mlto fortius īdispō nāl ꝯple-
xios īpediūt aliquē ne possit s; pphiā p que a deo sūt ordiāta sic
ut dr̄ Ra xiii vii Sz donū pphiē ē a deo go ordināte ab eo distbu-
it Si nō eēt ordiāta distbutō si dare ei q̄ nō ē ad eā hūdaz dis-
poitus go pphia pexigit nālez dispōz Sz q̄ id quod depēdet ex solo
arbitrio dātis nō pexigit āquaz dispōz ī recapiēte Sz pphia ē hoī-
nis subiūgit̄ h oīā opat̄ vnus et id̄ spūs Et Joh z dr̄ Spūs vbi
volt spirat Rco dr̄ q̄ in pphiā ē duo ꝯsidārē sz ipm pphie donū
ꝛ ipius domī iā perepti vsum ipm eīn pphie donū supra facltē
hos exiēs a deo dat nō vtute alicui cāe creatē q̄uis pphia nālis ex
vtute ātius cāe creatē efficiat̄ ī nob̄ ut dcm̄ ē hoc dēt mr̄ opa
tom creatuē ꝛ opoz dīnaz q̄ qd̄ deus sua opoē nō solū foraz sed
et māz pduat nō pexigit eius opo sit nc māz ita nc nālez dispo-
sitoz ad effectū p̄ficiēnd9 nc tn̄ forma sine mā aut sn̄ dispoē faciat
s; sil' pt ꝛ māz ꝛ foraz dare vmita opone ul' et māz ꝯtuūtiuz īdis-
poitā ad debitā dispōz reducē que ꝯpetit p̄fectoni quā īduiat
sic pz ī suscitatōe mortui Corpus eīn mortuū ē īdispoitū ad aīaz
recipiēdā et tn̄ vmito dīnō ope ꝛ corpus ad aīaz et dispōz ad aīaz
recapit Sz ad opoz creatuē pexigit et mā dispoita et māe dispo
Non eīn pt vtus creata ex quolz q̄dlz facē pz go q̄ pphia nālis p-
exigit dispōz debitā nālis ꝯplexiōis Sz pphia que ē spūssti donū
nō exigit eaz exigit tn̄ q̄ sil' cū dono pphie dat̄ ꝛ dispō nālis q̄e
sit ad pphiaz quētis vsus aut pphie ꝯtz ē ī ptāte pphe et s; hoc
dr̄ ī ad Cor xiiii Spūs pphaz pphetis subiecti sūt et iō ab usu pphie
aīs pt seipm īpedire ꝛ ad debitū pphie vsum de necitē dispō debita

requiritur. cum prophetie usus ex virtute prophete creata procedit unde et determinatam
dispositionem perexigit Ad primum ergo dicendum quod quedam dispositiones sunt inducentes ad prophetiam
et hec divina operatione non mutatur in prophetia sed per caritatem que etiam prophetiam precedit.
Indrensem enim est quibuscumque similitudinibus res prophetandas figurare Dispositiones vero que
divina virtute auferuntur a propheta et dispositiones necessario conferuntur Ad secundum dicendum
quod ad prophetiam requiritur bonitas ymaginationis Non autem de necessitate perexi-
gitur quia ipse deus qui donum prophetie infundit potens est complexionem organi y-
maginative virtutis in melius reformare sicut et oculos lipposi ut clare videre
possit Ad tertium dicendum quod hominis vehementes passiones ad se trahunt totam hominis
attentionem et per consequens eam avertunt a spiritualium inspectione et ideo vehementibus
passionibus ut ire ut tristitie aut delectationis usus prophetie impeditur et in co-
passionibus ut ire ut tristicie aut delectationis usus prophetie impeditur et in co-
qui prophetie donum percipit etc. et naturalis complexionis indispositio impediret nisi
divina virtute quodammodo curaretur Ad quartum dicendum quod donum prophetie a dei or-
dinatione dicitur. et hoc et ad huius distributionis ordinationem patet ut alibi conceditur
illis qui videntur ad hoc maxime indispositi ut divine virtuti attribuatur et non
glorietur omnis caro coram ipso ut dicitur i Corinthiorum i.

Quinto queritur Utrum ad prophetiam requiratur bonitas morum Et videtur quod non quia
sapientie vii dicitur per nationes in animas sanctas se transfert amicos dei et
prophetas constituit Sed amici dei non sunt nisi illi in quibus bonitas morum viget Johannis
xiiii Si quis diligit me etc. ergo et ille qui non est bonorum morum propheta
non constituitur Preterea prophetia est donum spiritus sancti Sed spiritus sanctus non inhabitat aliquem
peccatorem Sapientie i Spiritus sanctus discipline effugiet fictum ergo prophetie donum non potest
esse in aliquo peccatore Preterea illud quo quis male uti non potest esse non potest in
aliquo peccatore Sed prophetia numquam male uti potest Cum enim actus prophetie sit a spiritu
sancto si aliquis prophetia male uteretur esset idem actus a peccato et a spiritu sancto quod esse
non potest ergo prophetia non potest esse in aliquo peccatore Preterea philosophus dicit in libro de somno
et vigilia quod si divinatio somniorum est a deo inconveniens est eam immittere quibuscumque et
non optimis viris Sed constat prophetie donum esse tantum a deo ergo inconveniens est dare
quod detur non optimis viris Preterea In opere nature similiter deo divine operationis invenitur Unde
dyonisius 4 capitulo de divinis nominibus divinam bonitatem radio solis comparat propter similitudinem effectus
Sed in opere naturali magis dispositis aliquae perfectiones magis dantur sicut a sole
corpora magis pervia magis illustrantur Cum ergo ad recipiendum donum prophetie
magis sit dispositus bonus quam malus videtur quod multo amplius bonus quam malus
dari debeat Sed non omnibus bonis datur ergo nunquam malo dari debet Sed contra Ba-
laam fuisse prophetam dicitur qui tamen malus fuit Preterea Mathei vii dicitur ex persona dampna-
torum Domine nonne in nomine tuo prophetavimus Preterea quecumque non habet caritatem
malus est Sed prophetia potest esse in non habente caritatem ut patet i ad Corinthiorum 13 Si
habuero prophetiam etc. ergo etc. Respondeo dicendum quod bonitas hominis in caritate consistit per quam
homo deo unitur Quecumque ergo sine caritate esse possunt communiter inveniri possunt
in bonis et in malis In hoc enim divina bonitas patenter commendatur quod tam bonis
quam malis utitur ad suum propositum implendum et ideo utrisque tam bonis quam
malis illa dona largitur que ad caritatem necessariam dependentiam non habent prophetia
autem non habet aliquam necessariam colligantiam cum caritate propter duo Primo quia prophetia
est in intellectu caritas autem in affectu et sic prophetia et alie intellectus perfectio-
nes non dependent a caritate Et hac ratione fides et prophetia et alia omnia huiusmodi
in bonis et in malis esse possunt Secundo quia prophetia datur alicui ad utilitatem ecclesie et
non propter se ipsum Contingit autem aliquem utilitati conferentem ad aliquid deservire
ecclesie qui in se bonus non est quia deo per caritatem coniunctus Unde prophetia et opera
miraculorum et etiam ministeria et alia huiusmodi que ad utilitatem ecclesie con-
feruntur inveniuntur quandoque sine caritate que sola homines bonos facit
Sciendum tamen quod inter peccata quibus caritas amittitur quedam sunt que usum
prophetie impediunt quedam que non. quia enim carnalia peccata mentem a spiritualibus

litate retrahit oculo. ex hoc ipso quod aliquis peccatis carnalibus est subditus ineptus ad
prophetiam redditur. ad cuius revelationem summa spiritualitas mentis requiritur. Pec-
cata vero spiritualia spiritualitatem mentis non ita impediunt et ita contingit aliquem
esse vel fieri prophetam spiritualibus peccatis subditum non autem carnalibus vel etiam in-
mensis seculi sollicitudinibus quibus mens a sua spiritualitate retrahitur. Et ideo dicit Ra-
bi Moyses quod hoc est signum quod aliquis sit falsus propheta quando voluptatibus et sollicitu-
dinibus seculi detinetur. Et hoc consonat ei quod habetur Math. vii. Attendite a
falsis prophetis et infra A fructibus eorum cognoscetis eos quod de manifestioribus
intelligitur ut ibi dicit glossa que maxime sunt peccata mortalia. Spiritualia autem
peccata interius latent. Ad primum ergo dicendum quod sapientia se transfert in animas duplici
modo. ut ipsamet dei sapientia animam inhabitet et homines sanctos facit et dei
amicos. Alio modo solum quantum ad effectum et sic non oportet quod sanctos faciat vel dei
amicos. et sic transfert se in mentem malorum quos prophetas constituit. Ad secundum dicendum
quod quamvis prophetia sit spiritussancti donum non tamen cum dono prophetie spiritussanctus datur
sed solum cum dono caritatis. Unde ratio non sequitur. Ad tertium dicendum quod prophetia non contingit
male uti. ita quod ipse prophetie actus in quantum a prophetia egreditur sit malus.
Cum enim aliquis prophetie actum ad aliquod malum ordinat tunc quidem ipse prophetie
actus bonus est et a spiritusancto est. sed ordinatio eius actus ad finem indebitum non
est a spiritusancto sed a perversa hominis voluntate. Ad quartum dicendum quod intentio philosophi
est dicentis quod ea que divinitus dantur ex voluntate dationis dependent que non
potest esse irrationabilis. Unde si prescientia futurorum que est in sompniis a deo immitteretur ap-
pareret in ista remissione aliqua discretio. Nunc autem non patet cum in quibuslibet talis
divinatio fiat quod ondit divinationem sompniorum esse a natura. In dono autem prophetie
invenimus discretionem. quia non omnibus datur et qui sic vel sic dispositi sunt
sed illis solum quos divina voluntas eligit qui tamen semper non sunt boni vel o-
ptimi quantum ad seipsos sunt tamen boni vel optimi quantum ad hoc quod per eos
prophetie officium exequitur. sed quod competenter indicat sapientia divina. Ad quintum dicendum
quod non quicumque bonus est magis aptus est ad prophetiam habendam quam quilibet peccator
cum aliqui caritate carentes magis habeant mentes ad spiritualia percipienda utpo-
te a carnalibus et temporalibus vacantes et naturali mentis preditis claritate, quibusdam
caritatem habentibus temporalibus negociis implicitis et carnalibus actibus operam
dantibus nec etiam habentibus naturalem perspicacitatem. Et ideo quamvis prophetia habeat se sicut
conditiones datur prophetie donum aliquibus malis quod denegatur aliquibus bonis.

Sexto queritur utrum prophete videant in speculo eternitatis. Et videtur quod sic quia Isa.
38. super illud Dispone domui tue dicit glossa prophete in libro prescientie dei ubi
omnia scripta sunt legunt. Sed liber prescientie dei nihil aliud esse videtur quam eternitatis
speculum in quo ab eterno omnes forme rerum resplendent. ergo prophete vident
in speculo eternitatis. Sed dicendum quod prophete dicuntur in libro prescientie legere et in speculo eternitatis
non materialiter quasi ipsum speculum aut librum videant sed causaliter. quia ex libro illo vel spe-
culo prophetie cognitio derivatur. Sed contra per hoc quod prophete dicuntur videre in speculo eternitatis
vel legere in libro divine prescientie attribuitur quedam privilegiata cognitio ipsis prophe-
tis. Sed in hoc quod dicitur aliqua cognitio derivari a speculo eterno vel a libro divine pre-
scientie non designatur aliquod cognitionis privilegium. cum omnis humana cognitio inde
derivetur ut patet per Dionysium 7. c. de di. no. ergo non dicuntur prophete videre in speculo
eternitatis quasi ex ipso videntes sed quasi in ipso viso omnia intuentes. Preterea nihil potest vi-
deri nisi ubi est. Sed futura contingentia non sunt secundum immobilem veritatem prout a prophetis
videntur nisi in ipsa prescientia divina. ergo prophete in ipsa solum prescientia dei vident et sic
idem quod prius. Sed dicendum quod futura contingentia sunt quidem primordialiter in divina presentia. sed
exinde derivantur per quasdam species ad mentem humanam ubi a propheta videntur. Sed
quicquid recipitur in aliquo est in eo per modum recipientis et non per modum suum.

Sz mens prophe mutabilis e go no pnt in ea futa contingentia immobilr re
capi P[ro] id qd e speculum dime cognitionis no pt nisi in deo cognosci Sz futa
cognosce e speculum dei ut pz p[er] Ysa. 41 Annunciate que futa sunt. et dicemus
qz dii estis. go no pnt a prophis futa contigentia videri n[isi] i ipo deo. P[reterea] Au
ctoritas dt q[uod] quamvis tm elevatur mens hoim q[uod] coniungitur speculo presciencie Sz
maxima elevatio mentis humane e in cognitione prophie go vr q[uod] coniungatur
speculo s[ub] presciencie ita q[uod] futura in ipa dei presciencia videatur P[reterea] finis huma
ne vite est ut phi tradunt ut ho s[ecundum] mentem coniungatur speculo altiori
qd e speculum intelligibilium sciarum Sz inconveniens esset n[isi] ho ad finem suum
pervenirct. go ho quamvis pervenit ad hoc q[uod] coniungatur mente substantiis intel-
ligibilibus quarum suprema e divina essencia in qua omnia relucent go pro-
pheta q[ui] inter homines maxime ht mentem elevatam ad hoc pervenit ut me-
te coniungatur essencie dine que vr ee go sequitur id q[uod] prius P[reterea] Si sint duo
specula quorum unum sit superius et alium inferius et a speculo superiori resul-
tet similitudines in inferiori. Ille qui i inferiori speculo videt spes no d[icitur] i superi-
ori videre quamvis enim visio quodammodo a speculo superiori deriventur Sz a mente
divina resultant spes rerum futurarum in mente prophete sic a speculo superiori in
speculum inferius. go ex hoc q[uod] propheta intuetur in sua mente spes receptas a me-
te divina s[ed] in ipa mente Sz mens propria no e speculum eternitatis s[ed] temporale go si
propheta no videt n[isi] in mente propria ut prius dem e no dicentur videre i speculo
eternitatis s[ed] in temporali quamvis ab eterno derivetur Si d[icitur] q[uod] ab d[icitur] videre no so-
lum in re illuminata p[er] solem s[ed] et in sole ipo inspiciendo p[er] illuminatorem solis vidz
Sz q[ui] est q[uod] in sole no resultat rerum visibilium rones qd videtur ad rorem spe-
culi pertinere go vr q[uod] videre in sole non sit dicatur sic videre in speculo P[reterea]
visio qua videtur deus ut est obiectum bonum est dignior q[uod] illa qua vr ut spes
rerum qz illa facit btm ista no Sz ad videndum deum ut est btitudinis obiectum ho
existens in statu vie pt elevari maiori elevatione qua s[ed] s[cilicet] mens abstra-
hitur omnino a sensibus ut e in raptu. go minori elevatione et sine raptu pt
elevari mens prophe ad videndum essenciam divinam ut e spes rerum. et sic propha
pt vide in speculo eternitatis P[reterea] plus distat essencia divina prout i se consideratur
et prout e similitudo alicuius rei q[uod] prout e similitudo unius rei et similitudo alterius
qz plus deus distat a creatura q[uod] una creatura ab alia Sz ab pt videre
deum ut e spes unius creature sine hoc q[uod] videat eum ut e spes alicuius alterius
oportet q[uod] omnes videntes deum omnia cognoscerent go ab pt videre deum ut
e spes quarundam rerum sine hoc q[uod] videat essenciam eius in se ipa go et
qui no videt deum p[er] essenciam pnt videre in speculo eternitatis qd videtur
maxime prophis competere P[reterea] Augus dt 12 de trin q[uod] quorundam mentes ita ele-
vantur ut ipa suprema rerum arte incommutabiles rones inspiciant Sz propha-
rum mentes videntur maxime elevate go videtur q[uod] ea que prophetice
videntur in ipa rerum arte inspiciant s[cilicet] divinam essenciam et id q[uod] prius Sz
q[ui] e qd d[icitur] Luce p[er] super id Multi reges dt glo. prophe et iusti alonge dei
gloriam viderunt p[er] speculum in enigmate Sz qui vidit in ipa eterna p[re]-
sciencia dei no videt in enigmate go prophe no viderunt in ipa presciencia di-
vina quam speculum eternitatis appellant. P[reterea] Gregor dt super Ezech i 2 a
omelia quamvis diu i hac mortali carne vivitur nequaquam ita i contempla-
tione virtute proficiat ut i ipo iam incircumscripto luminis radio mentis oculos infigat
Neque enim omnipotens deus iam in sua claritate conspicitur s[ed] quedam i eo speculatur aia
unde refecta proficiat et post ad visionis eius gloriam pertingat Sic namque Ysayas
propha cum se vidisse deum fatetur dns vidi dnm sedentem etc. protinus adiunxit
Et ea que sub ipo erant replebant templum qz sic dem e Cum mens i conte-
platione profecerit nd iam quod ipe est s[ed] quod sub ipo e contemplatur Ex quo
pz q[uod] Ysayas et alii prophe no viderunt in ipo speculo eterno P[reterea] nullus ma

lius pt in ipso speculo vide(re) q(uod) d(icitu)r ysa. 7 A sed aliam l(ite)ram 7 olla(tur) impigne
videat gl(ori)am dei Sed aliqui mali sunt prophete ergo prophetica visio non est in spe
culo eterno Respondeo dicendum quod speculum proprie non invenitur nisi in rebus materialibus, sed in re
bus spiritualibus per quandam transsumptionem dicitur per similitudinem accepta a speculo mate
riali sed in rebus spiritualibus dicitur esse speculum id in quo aliqua repr(esen)tatur. sic in
speculo materiali apparet forma rerum visibilium Sic ergo dicunt quidam ipsam men
tem divinam in qua omnes rerum rationes relucent esse speculum quoddam 7 dicitur et
ernitatis speculum ex hoc quod est eternum cum eternitate temporis dicunt ergo quod istud speculum
videri potest dupliciter vel per essentiam suam sed quod est beatorum obiectum 7c non videtur nisi
a beatis vel simpliciter vel sed quod sic in raptu vel prout in eo resultant rerum simili
tudines et sic prophete videtur ut speculum et hoc modo dicunt dicitur speculum eternitatis
visum ab angelis ante suam beatitudinem et a prophetis Sed hec opinio non videtur rationabilis
propter duo primo quia ipse species rerum in mente divina resultantes non sunt aliud
secundum rem ab ipsa essentia divina sed huius species vel rationes distinguuntur in ipsa secundum
diversos eius respectus ad creaturas Cognoscere igitur divinam essentiam 7 species in ipsa re
sultantes nichil est aliud quam cognoscere ipsam in se et relatam ad aliud. prius est autem
cognoscere aliquid in se quam prout est ad aliud comparatum Unde visio qua videtur deus
ut est rerum species fiunt presupponit iam illam qua videtur ut est in se essentia quedam
sed quod est obiectum beatorum Unde impossibile est quod aliquis videat deum sed quod est species rerum et
non videat eum sed quod est beatorum obiectum Sed quia species alicuius rei invenitur in alio dupliciter
unomodo sic representans ad rem cuius est species Alio modo sic a re ipsa resultans Illud in
in quo apparent species rerum ut representes ad rem. non potest proprie speculum dici sed
magis exemplar Illud autem speculum potest dici in quo rerum similitudines a rebus
ipsis resultant. Quia igitur in deo sunt species vel rationes rerum invenitur
a sanctis dictum quod deus sit rerum speculum sed magis quod ipse res creature sunt specula
dei prout dicitur 1 ad Cor 13 Videmus nunc per speculum et in enigmate etc et filius
dicitur esse speculum patris prout a patre in ipso species divinitatis recipitur sed quod habetur Sap
vii Speculum sine macula etc quod ergo a magistris dicitur prophetas in speculo eterni
tatis videre non sic intelligendum est quasi ipsum deum eternum videat prout est
speculum rerum sed quia aliquid creatum intuetur in quo ipsa eternitas dei repr(esen)
tatur ut sic speculum eternitatis intelligatur non quod est eternum sed quod eternitatem repr(esen)
tat ex hoc enim deo competit futura cognoscere ut presentia cognoscere quia eius intuitus
eternitate mensuratur que est tota simul Unde eius aspectui subiacent omnia tempora et
que in eis geruntur Inquantum igitur ab isto divino aspectu resultat in men
te prophete futurorum scientia per lumen propheticum 7 per species in quibus propheta videt ipse
species simul cum lumine prophetico speculum eternitatis dicuntur quia divinum intuitum repr(esen)
tant prout in eternitate futurorum eventus presentialiter inspicit Concedimus ergo quod prophete in
speculo eternitatis videt non ita quod speculum eternum videat ut obiectis
ex prima parte inducte videbantur unde Unde ad eas per ordinem respondendum est. Ad
primum igitur dicendum est quod prophete in libro prescientie divino legere hac similitudine quia ex ipso libro divine
prescientie efficitur rerum futurarum notitia in mente prophete sic ex lectione libri ef
ficitur notitia rerum que scribuntur in libro in mente legentis Non autem quantum ad
hanc similitudinem quod propheta ipsam dei prescientiam videat sic legens in libro materiali vi
det librum materialem Vel potest dici sic notitia que fit in mente prophete dicitur spe
culum eternitatis .i. eternitate repr(esen)tans ita potest dici liber prescientie quia materialiter quia in
ea notitia dei prescientia quantum ad aliquid describitur Ad 2m dicendum quod quamvis omnis
cognitio a divina prescientia derivetur non tamen omnis cognitio repr(esen)tat eam ut ratione
eternitatis et futura presentialiter intueatur Unde non potest dici quelibet scientia speculum eter
nitatis sed in hoc privilegiata ostenditur prophetarum cognitio Ad 3m dicendum quod rationes

futurorum contingentium secundum immobilem veritatem originaliter sunt in mente divina sed exinde
effluunt in mentem prophetae et exinde revelatione accepta prophetia immo-
bilis esse non potest. Ad quartum dicendum quod forma recepta sequitur modum recipientis quantum
ad aliquid prout habet esse in subiecto. Est enim in eo materialiter ut materia multiplicatur vel
conformatur secundum exigentiam subiecti recipientis. Sed quantum ad aliquid forma recepta trahit
subiectum recipiens ad modum suum prout scilicet nobilitates quae sunt de ratione formae
communicantur subiecto recipienti. Fit enim subiectum per formam quam recipit in nobilitate et hoc
modo per gloriam immortalitatis corpus corruptibile immortale efficitur. Et similiter per irra-
diationem ab immobili veritate elevatur mens prophetae ad hoc quod mobilia immobiliter
videat. Ad quintum dicendum quod quamvis futurorum notitia deo sit propria ideo non potest accipi nisi
a deo non tamen oportet quod ipsum deum videat quicumque futura a deo cognoscat. Ad
sextum dicendum quod mens prophetae secundum illud per speculum intelligentiarum sive superiorum co-
gnoscit non quod ipsas intelligentias videat sed quia ex ipsarum irradiatione e-
arum perfectionis particeps fit. Ad septimum dicendum quod etsi fides finis humanae vitae est ut homo
alicui speculo coniungatur sed ad hunc finem pertingitur solum in patria non autem in
via. Ad octavum dicendum quod speculum in quo videt propheta quamvis sit temporale tamen est dei
aeternam praescientiam repraesentans et ideo hic in speculo aeternitatis videt. Ad ix dicendum quod quam-
vis sol non possit dici speculum rerum visibilium tamen res visibiles quodammodo possunt
dici speculum solis in quantum in eis claritas solis refulget etc. et notitia in mente
effecta dicitur aeternitatis speculum. Ad x dicendum quod perfectior est visio qua videtur deus
ut est species rerum quam illa qua videtur ut est beatitudinis obiectum quia haec eam praesupponit et ea
perfectiorem esse ostendit; perfectius enim videt causam qui in ea eius effectus inspicere
potest quam qui solam essentiam causae videt. Ad xi dicendum quod relatio qua deus refertur
ad unam creaturam non praesupponit relationem qua refertur ad aliam sed relatio
qua refertur ad creaturam praesupponit ipsam dei essentiam absolute etc. nec
sequitur. Ad xii dicendum quod verbum augustini non est referendum ad visionem propheticam
sed ad visionem sanctorum in patria vel eorum etiam qui in statu viae vident secundum mo-
dum patriae ut paulus in raptu. Ad xiii dicendum quod de immobili veritate futurorum pro-
phetae iudicant per veritatem increatam non quia eam videant sed quia ab ea illu-
strantur. Rationes autem quae sunt in contrarium concedimus quantum ad hoc quod non vi-
deat ipsum deum aeternum quamvis in speculo aeternitatis videat ut dictum est. Duae
tamen ultimae rationes non recte concludunt quia quamvis deus sit omnino incorporeus tamen in eo
rerum cognitio distincte potest accipi prout ipse est eorum [illegible]. Similiter quamvis speculum
a materialibus ad spiritualia transferamus non tamen haec translatio attenditur secundum omnes conditio-
nes speculi materialis ut quod corpora in speculo spirituali oporteat observare sed secundum repraesentationem.

Septimo quaeritur utrum in revelatione prophetica imprimantur divinitus [in mente prophetae] novae species rerum vel solum intellectuale lumen. Et videtur quod solum lumen sine
speciebus quia ut habetur in glossa 1 ad Cor. xiv a sola visione intellectuali dicitur
propheta. Sed visio intellectualis non est de rebus per rerum similitudines sed per ipsas res essen-
tias ut ibidem dicitur. Ergo in visione prophetica nullae species in mente prophetae fiunt. Praeterea in-
tellectus abstrahit a materia et materialibus conditionibus. Si ergo in visione intellectuali
quae facit propheticam fiant aliquae similitudines illae similitudines non erunt admixtae materiae
vel conditionibus ergo per eas propheta non poterit cognoscere particularia sed universalia solum. Praeterea
rerum de quibus fit prophetica revelatio habent prophetae aliquas species in mente sua sicut
Ieremias qui prophetabat combustionem Ierusalem in anima sua habebat speciem civitatis illius a
sensu acceptam et similiter ignis comburentis quae frequenter viderat. Si ergo aliae species earundem
rerum menti prophetae divinitus imprimantur sequitur quod sint duae formae eiusdem rationis
in eodem subiecto quod est inconveniens. Praeterea visio qua videtur divina essentia est potior quam ea
qua videntur quaecumque rerum species. Sed visio qua videtur essentia divina non sufficit
ad accipiendam cognitionem de rebus quibuscumque in aliis videntes essentiam omnia vident.
Ergo nec species quaecumque menti prophetae imprimantur poterunt prophetam ducere in rerum
cognitionem. Praeterea id quod quis potest propria virtute efficere non oportet quod in prophetia divina operatione
fiat. Sed quilibet potest rerum quarumlibet in mente sua species formare per virtutem imaginativam

que cpot et diuid^t ymagines a rebus acceptas go no oz q alique rez spes
in aia pphe imprimat^r P^o na operat^r bimodi via qua pt i miltomagis
deg q ordinatis operat^r Sz bimodi via e ut a specbz que i aia pphe
sut ducat^r in rez aliqualez cogtoz q ex aliis specbz denouo impss
go no vide^r q alique spes denouo imprimat^r P ut dt glo. sed amos
p^o pphete vtuntur similitudibz rez i qbus querati sunt Hoc aut no
eet si corp visioes fierent p spes denouo impssas. go no imprimut^r
alique spes denouo i aiaz pphe s solu lume pphiaz Sz q^u visus
no detmiat^r ad aliqd visibile detmiatu cogscend^o p lume s p spez
visiblis z silr intcts possit no detmiat^r ad itelligibilia cogscenda p
lume intcts agetis sz p spes itelligibiles Cu go cogtio pphe detmiet
ad queda que pus no cogscebat. vi^r q no sufficiat lumis infusio n
et spes imprimat^r P^u dyo. dt i p^o c. ce. ierarc q impossile e nob
sup lucere diuinu radiu n vaietate sacroz velaminu circuelatum
velamina aut appellat figuras. go pphe no infudit^r lume itellile
n figatis specbz P^o in omnibz pphis infusio lumis e vniforis Sz
no oms pphe vniforez cognitoz accipiut. cu queda de pnti. qu
da p de ptito quedu de futo pphetet ut glo gg^o dt sup pmu eze
chiel. go no solu lume pphie infudit^r s alique spes imprimut^r qbz
pphiaz cogtioes distiguu^r P revelaco pphica fit p locutoz intio
rez ad pphaz p deu ul p angelu factaz sic pz oim pphaz septa i
tuenti Sz locutio ois fit p aliqua signa go revelaco pphica fit p aliquas
siliores P visio ymagiaria z intelctual sut excellectores corpali Sz qn
visio corpal fit supnalr tuc noua spes corpal videtur ocul exhibet^r
sic pz de manu scribetes in paiete omso. balthasar Daniel qnto go
miltomagis oz q i visioe ymagiaria z itellectuali supnar factis
noue spes imprimat^r Reo dd^o q pphia e queda supnal cognicio Ad
cogtioz aut duo requirut^r sz acceptio cogtorz et iudicau de acceptis
ut s dcm e Quqz i^r cogtio e supnal p acceptioz tm quqz s iudicau
tm quqz s vtruqz Si aut fit s acceptioz tm supnal no dice^r ex h^t
ds ppha sic pharao no e dds ppha qui supnar accepit future fer
tilitats et sterilitats iudiciu sub boum et spicarz figuris Si vo heat se
nale iudiciu ul simul iudiciu z acceptioz ex h^c dr ee ppha Acceptio
aut supnal no pt ee n s tria gna visioz sz s visionem corpalez qn
aliq corpalibz ocul dimitus demrant^r ut mang scribetis balthasar
z s ymagiariad visioz qn dimitus aliq rez fige^r pphis ondut^r ut ol
la succesa ieremie z equi et motes zacharie Sz intctuale qn aliqua
intctui ondut^r sup nalez facultate Cu aut intcts humang sit in
po nali ad omnes formas itelligibiles ssilu rez n^o ee eit supnalis acceptio
quecuqz spes itelligibiles in intctu fiat sic erat supnalis acceptio in
visioe corpali qn inspiraut^r res que no sut s naz forte s soluo di
mits ad aliqd ondd^o. et sic erat supnal acceptio in visioe ymagiaria
qn videt^r aliqe silitudines no a ssibz accepte s p aliquiz virtu aie forta
te Sz tuc solu intcts supnar accipit qn videt ipas subas itelligi
bles p ecnaz sua ut pote deu z anlos ad qd ptinge no pt s vtu
te nature sue Int aut has tres supnales acceptioes h vltia excedit
modu pphie Vn dr nu xi. Si quis fuit int vos ppha dni i sonmo
aut visioe loquar ad eu at no talis s^ug meg moyses q pala et
no p figuras et enigmata videt deu. vide go deu i ecna sua sicut
vi^r in raptu ul sic vi^r a btis a^d vide alias subas itelligibiles p ecnaz sua
modu pphice visiois excedit. Sz p^a supnal acceptio que e s corpale visioz

est in prophetica acceptione quia per hanc acceptionem non prefertur propheta aliis quibus cumque alie species divinitus formate ad videndum omne quod videri possit. Supernaturalis ergo acceptio que est propria prophete est acceptio ymaginarie visionis. Sic ergo omnis propheta vel habet tantum iudicium supernaturale de his que ab alio videntur sicut Jozeph de visis a Pharaone, vel habet acceptionem simul cum iudicio secundum ymaginariam visionem. Iudicium ergo supernaturale prophete datur secundum lumen ei infusum ex quo intellectus roboratur ad iudicandum. Et quantum ad hoc nulle species preexiguntur. Sed quantum ad acceptionem requiritur nova formatio specierum sive ut fiant in mente species preexistentes que prius non fuerunt ut potest si a ceco nato imprimerentur species colorum, sive ut species preexistentes ordinentur et componantur divinitus tali modo qui competat significationi rerum que divinitus prophete ostendi. Et per hunc modum concedendum est quod prophetie revelatio non solum fit secundum lumen sed et quandoque secundum species, quandoque vero secundum lumen tantum. Ad primum ergo dicendum quod quamvis propheta non dicatur nisi qui habet intellectum ad ymaginariam visionem non tamen sola visio intellectualis ad prophetiam pertinet sed et ymaginaria in qua species formari possunt convenientes et ad similitudinem representatorum. Unde patet solutio ad secundum. Ad tertium dicendum quod iam rerum species quas propheta vidit non oportet ut ei denuo esse infundantur sed ut ex speciebus reservatis in thesauro virtutis ymaginative fiat quedam aggregatio ordinata conveniens designationi rei prophetande. Ad quartum dicendum quod omnia certa quantum in se est expressius representant res quam illa quibus species vel figure. Sed ex hoc quod aspectus intuentis vincitur ab eminentia illius esse contingit quod certam videns non omnia videt que representat. Species vero in ymaginatione impresse sunt nobis proportionate unde ex eis in rerum cognitionem possumus pervenire. Ad quintum dicendum quod sicut in eo qui ex signis scientiam accipit signorum cognitio est via ducens ad res significatas, ita e converso qui significat aliquid cognitionem rei significande presupponit ad formationem signorum. Non enim potest aliquis rei quam ignorat congrua signa adhibere. Quamvis igitur homo quilibet possit quaslibet ymagines formare naturali virtute, quod tamen formentur convenientes rei future significande non potest fieri nisi ab eo qui rerum illarum cognitionem habet. Et ideo hec formatio ymaginarie visionis in prophetia supernaturalis existat. Ad sextum dicendum quod species rerum que preexistunt in vi ymaginativa prout ibi existunt non sufficiunt ad significationem rerum futurarum. Et ideo oportet quod divinitus aliquo modo transformentur. Ad septimum dicendum quod species preexistentes in ymaginatione prophete sunt quasi elementa illius visionis ymaginarie que divinitus ostenditur cum ex eis quodammodo componatur, ut ex inde contingit quod propheta utitur similitudinibus rerum in quibus conversatur. Sed quia non semper per aliquas species fit revelatio prophetica ut dictum est, ideo ad rationes in contrarium adductas respondere oportet. Ad primum ergo dicendum quod et si in prophetia non determinetur cognitio ad aliquid per intellectuale lumen quod ei datur solum supernaturale iudicium, determinatur tamen per species ab alio visas, sicut cognitio Joseph per species visas non supernaturaliter. Ad secundum dicendum quod divini luminis radius supra lucet prophete semper quodam velamine figurarum, non ita quod semper species infundantur sed quia radius perfectus speciebus preexistentibus admiscetur. Ad tertium dicendum quod prophetarum revelatio distinguitur et ex parte luminis intellectualis quo quidam plenius aliis percipiunt, et ex parte specierum que vel preexistunt vel denovo accipiuntur ab ipso propheta vel ab alio. Ad quartum dicendum quod sicut dicit Gregorius in xxvii Moralium, deus ad angelos loquitur eo ipso quod cordibus eorum occulta sua iudicia ostendit, et similiter subiungit quod animalibus sanctis loquitur in eo quod mentibus eorum contitucione infundit. Si ergo locutio qua deus prophetis locutus esse dicitur in scripturis non solum attenditur quantum ad species rerum impressas sed et quantum ad lumen inditum quo mens prophete de aliquo certificatur. Ad quintum dicendum quod ex hoc ipso quod visio intellectualis et ymaginaria dignior est corporali secundum eas cognoscimus non solum presentia sed et absentia, cum visione corporali solum presentia cernantur. Et ideo in ymaginatione et intellectu reservantur rerum species, non autem in sensu. Ad hoc ergo quod visio corporalis sit supernaturalis semper oportet quod formentur nove species corporales. Non autem requiritur ad hoc quod visio ymaginaria vel intellectualis sit supernaturalis.

Octavo queritur utrum omnis revelatio prophetica fiat angelo mediante. Et videtur quod non quia ut dicit Augustinus xii de Trinitate: Quorundam mens ita elevatur

ut nō p angelū ꝭ in ipā sūma vero incōmutabiles videat rōnes. hoc aūt
maxīe vider̄ ꝯpetē ꝓphis go vel reuelaō eorꝫ nō fit anlo mediāte. ꝓ
dona spūssctī īmete sūt a deo et hīitꝭ infusi Sꝫ ꝓphīa ē donū spūssancti
utꝫ 1 ad Corꝭ 12 Est et quoddā lumē infusū go ē a deo sine angelo me
diāte ꝓ ꝓphīa que ex v̄tute creata procedit ēst ꝓphīa nālis ut ē dictū ē
Sꝫ anlꝭ ē creatuā quedā go ꝓphīa nō ꝑest nālis ꝭ spūssctī donū nō pficī
anlo mete Sꝫ ꝓphīa pficit̄ ꝑ infusioꝫ lumīs et impssione spēꝝ Sꝫ
neutꝝ hoꝝ vr̄ posse fiꝭ p anlum qꝛ ul' eēt ēator luminis uel spēi qꝛ
h nō pnt fieri n̄ ex nichilo go visio ꝓphīca nō fit angelo mete ꝓ
Jn diffīōe ꝓphīe dr̄ qꝫ ꝓphīā ē dīna reuelatō uel īspiratō Si aūt
fiet anlo mete dicet̄ eē angelica nō dīna. go nō fit mentibꝫ an
gel' ꝓ Sap vij dr̄ qꝫ dīna sapīā ꝑ natōes ī aīas scās se trāffert ꝛ
amicos dei fāt ꝛ ꝓphās ꝯstituit go ab ipō deo imete aīꝫ ꝓphā ꝯ
stituit̄ nō p angelū Sꝫ ꝗ̄ est qꝫ moyses aliīs ꝓphis excellētor fu
isse vr̄ utꝫ nūi xi et de vt° vlt Sꝫ moysi facta ē dīnitꝫ reuelaō
metibꝫ angel' vnn dr̄ gal 3 qꝫ lex ordiāta ē ꝑ anlos in manu mediꝭ
ꝛ act vii de moyse hīc ē q fuit in ecīā ī solitudīe cū angelo q loq
bat̄ ei in mōte synay et cū pātribꝫ go mltoforꝭq omēs aliī ꝓphe
mete anlo reuelatoꝫ acceperūt ꝓ dyoꝭ dr̄ ℓ c te rerare qꝫ dīnas
visiōes glosi prēs nrī adepti sūt ꝑ medias celestes v̄tutes ꝓ Augꝭ
dr̄ in li. de trīn. qꝫ omēs apparitiōnes pātribꝫ facte ī veteri testa° fuerīt
ꝑ angelos adīnistrate Rñō dd' qꝫ ī ꝗ reuelacōe angelica ꝓphīca dūo
ꝯcurrūt scꝫ intēlis illustratō ꝛ forātio spēꝝ ī ymagiāria v̄tute
ꝛ pm̄ go ꝓphīcaꝫ lumē quo mēs ꝓphē illustrat̄ a deo originat pce
dit Sꝫ tn̄ ad eius ꝯgruaꝫ susceptōꝫ mēs hūā angelico lūie ꝯfortat̄
ꝛ quodāo impera̅ Cū eīn lumē dīnū sit simplicissimū ꝛ vlissimī
v̄tute nō ē ꝓporcōnatū ad hoc qꝫ ab aīa hūā ī statu vie pcipiat̄
n̄ q̄dāo ꝯtrahat̄ et specificet̄ ꝑ ꝯiūctōꝫ ad lumē angelicū qd̄ ē ma
gis ꝯtractū et hūae mēti magis ꝓporcōnatū. ꝭ ipā forātio spēꝝ in
ymagīatiua v̄tute ꝓpe angel' ē attribuēda eo qꝫ tō corpal' creata ad
inistrat̄ ꝑ ēatāꝫ spūalēꝫ ut Augꝭ ꝓbat ī 3 de trīn. Visus aūt ymagi
naria v̄tut̄ organo corpali vnū spēꝝ forātio ī ipā ad inisteriū ꝓpe
ptꝫ angeloꝝ Ad pm̄ go dd' qꝫ ꝓphīa sic sup̄ dcīn ē v̄bū id Augꝭ
refēnd' ē ad visioꝫ prie ul' ad visioꝫ raptꝫ ul' ad visioꝫ ꝓphīcaꝫ Ad
2m dd' qꝫ ꝓphīa int' dona spūssctī ꝯputat̄ rōne luminis ꝓphīci qd̄
qūid a deo infūdit̄ imēte. qūis ad eiꝫ ꝯgruā receptōꝫ compet̄
inistīuꝫ angeloꝝ Ad 3m dd' qꝫ id qd̄ fit a creatuā ꝓpa v̄tute
ē quodāo nāle. ꝭ qꝫ fit a creatā nō ꝓpā v̄tute ꝭ inq̄ntū ē mota
a deo velut q̄ddāꝫ dīne opōnis instrutū ē supnāle vnū ꝓphīa qe
hꝫ ortū ab anlo ꝭ nālēꝫ anli cognitōꝫ ē ꝓphīa nālis Sꝫ ia qe hꝫ
ortū ab anlo ꝭ qꝫ angelꝭ reuelacōꝫ a deo accepit ē supnāl' Ad
q̄rtū dd' qꝫ anlꝭ neqꝫ lumē in intētu hūano creat neqꝫ spēs ī vi
ymagīatiuā. ꝭ opone anli lumē nāle in intētu hūano dīnitꝭ ꝯfor
tat̄ ꝛ ꝭ hēc homīeꝫ anlꝭ illuīare dr̄ Ex hēc et qꝫ anlꝭ hꝫ ptātēꝫ cō
moue̅ organū fantasie pt visioꝫ ymagiātiuāꝫ forāre ꝭ qꝫ ꝯpetit ꝓphe
Ad q̄ntū dd' qꝫ actō nō attribuit̄ instrūcto ꝭ pn̄cipali agēti. sic scā
mnū nō dr̄ effectꝭ serre ꝭ carpetarij Et silit' cū angelꝭ nō sit ca
reuelaōis ꝓphīce n̄ sic instrūctū dīnū ꝑ reuelacōꝫ a deo pceptaꝫ
ꝓphīa nō dꝫ dici reuelaō angelica ꝭ dīna Ad 6m dd' qꝫ sapīā dīna
ī aīaꝫ se trāsferens aliqꝭ effectꝭ fāt nō mete inistrio angeloꝝ sic gr̄e
īfusioꝫ ꝑ quā qꝫ amicꝭ dei ꝯstituit̄ Nichil aūt ꝓhibꝫ q̄n q̄sdā alios
effectꝭ faciat ꝑdicto inisterio mediāte;

Nono querit ut prophetia sit per quam a spiritu prophetie tangitur a sensibus alienetur
et videtur quod non quia dicitur numeri xii Si quis fuerit inter vos propheta domini in sompno
aut in visione loquar ad eum Sed ut dicit glossa in prohemio psalterii tunc fit prophetia
per sompnia et visiones quando fit per ea que videntur dicta vel facta Cum autem
apparet ea que videntur dicta vel facta non dormit vel fuit. homo autem est
a sensibus abstractus. ergo visio prophetie fieri est in prophetia a sensu abstracto. Preterea
quando vires virtutis intimum intendit in sua operatione oportet aliam a sua operatione abstra-
hi Sed in visione prophetie interiores vires in suis operationibus intendunt scilicet intel-
lectus et ymaginatio cum hoc sit perfectissimum ad quod pervenire possit pro statu
vie ergo in visione prophetica semper propheta ab operatione exteriori virium abstrahitur Preterea
intellectualis visio est nobilior quam ymaginaria et hec quam corporalis Sed permixtio igno-
biliorum detrahit aliquid de perfectione nobiliorum ergo visio intellectualis et ymaginaria
quando visioni corporali non permiscentur sunt perfectiores Cum ergo in prophetica visione
ad summam perfectionem pervenitur pro statu vie videtur quod tunc non corporali visioni
permisceatur ut scilicet propheta simul cum eius corporali visione utatur Preterea plus distat sensus
ab intellectu et ymaginatione quam ratio inferior a superiori Sed consideratio superioris
rationis qua intenditur eternis contemplandis abstrahit hominem a consideratione infe-
rioris rationis qua homo temporalibus inhe[re]t ergo multo fortius visio intellectualis
et ymaginaria prophetie abstrahunt a visione corporali Preterea una et eadem vis non
potest pluribus intendere Sed quando aliquis sensibus corporalibus utitur eius intellectus et
ymaginatio illis rebus intendit que corporaliter videntur ergo simul cum hoc non posset
intendere illis que apparent absque sensibus corporis in prophetica visione Sed
contra est quod dicitur i ad Cor xiiii Spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt. Hoc autem
non esset si propheta esset a sensibus alienatus. quia sic non esset sui ipsius compos
ergo prophetia non fit in homine alienato a sensibus Preterea per visionem prophetie
accipitur certa cognitio de rebus sine errore Sed in hiis qui sunt abstracti
a sensibus in sompno vel quocumque alio modo contingit permixta errori et inter-
ita quia similitudinibus rerum inherent quasi rebus ipsis ut augustinus dicit xii super
genesim ad litteram ergo prophetia non fit cum alienatione a sensu Preterea Si hoc ponatur
videtur sequi error montani qui dixit prophetas quasi abreptitios esse locutos
quod dicerent nescientes Preterea prophetia ut dicitur in glossa in prohemio psalterii quandoque
fit prophetia per facta sicut per archam noe significata ecclesia predicta sicut ea
que angeli dixerunt abrahe Sed constat quod noe archam construens et ab-
raham angelis colloquens et eis serviens non erant a sensibus abstracti ergo prophetia
non fit per abstractionem a sensibus semper Responsio dicendum quod prophetia habet duos actus unum
principalem scilicet visionem alium secundarium scilicet denunciationem Denunciatio autem fit
a propheta vel verbis vel etiam factis sicut patet Jeremie xiii quod lumbare suum po-
suit iuxta flumen ad putrescendum Utrolibet autem modo denunciatio prophe-
tica fiat semper fit ab homine non abstracto a sensibus. quia huiusmodi denunciatio
per signa quedam sensibilia fit Unde oportet prophetam denunciantem sensibus uti ad
hoc quod eius denunciatio fit perfecta alias denunciaret quasi abreptitius aliquis
abreptitus Sed quantum ad visionem prophetie duo concurrunt ut ex dictis patet
scilicet iudicium et acceptio spiritualis prophetie Quando ergo in prophetia inspiratur divinitus ut
sit tantum iudicium eius supernale et non acceptio tunc talis inspiratio abstractionem
a sensibus non requirit quia iudicium intellectus naturaliter est perfectius in utente sensibus
quam in non utente Acceptio autem supernalis spiritualis prophetie est secundum ymaginariam visionem
ad quam visionem inspiciendam rapitur vis humana ab aliquo spiritu et a sensibus
abstrahitur ut augustinus dicit super genesim ad litteram Cuius ratio est quia vis ymaginaria
dum quis utitur sensibus principaliter est intenta hiis que per sensus accipiuntur Unde non potest esse
quod intentio eius principaliter transferatur ad ea que aliunde accipiuntur nisi quando
homo est a sensu abstractus Unde quandocumque fit prophetia secundum ymaginariam visionem oportet a
sensibus esse abstractum prophetam Sed hec abstractio dupliciter contingit Uno modo ex causa
animali alio modo ex causa naturali. A causa quidem naturali quando exteriores sensus stupescunt vel

propter egritudinem vel propter vapores somni ad cerebrum ascendentes ex quibus conti-
git organum tactus immobilitari. Ex causa vero animali sicut quando vacat in-
tima attentione ad intellectualia vel ymaginalia omnino a sensibus exterio-
ribus abstrahitur. Nunquam autem fit in prophetia abstractio a sensibus corporalibus per
egritudinem sicut fit in epilenticis vel furiosis, sed solum per causam naturalem ordinatam
scilicet per somnum. Et ideo prophetia que fit in visione ymaginaria semper fit vel in
somno quando scilicet est abstractio a sensibus per causam naturalem ordinata vel in visione
quando fit a causa animali. In hoc tamen differt propheta in sua abstractione a sensibus
sive abstrahatur per somnum sive per visionem ab omnibus aliis qui abstrahuntur a
sensibus quod mens prophete illustratur de hiis que in visione ymaginaria videntur
quando cognoscit eam non esse res sed aliquas rerum similitudines de quibus certum iudi-
cium habet per lumen mentis sue. Ut iam patet quod prophetica inspiratio quandoque fit cum abstra-
ctione a sensibus quandoque non. Unde ad utrasque rationes est respondendum. Ad primum igitur
dicendum quod in verbis illis dominus intendit ostendere preeminentiam Moysi ad alios prophetas
quantum ad acceptionem supernalem quantum, quia scilicet Moyses supernaturaliter ad hoc pro-
motus est ut ipsam dei essentiam in se ipsa videret. Sed omnia que prophete acce-
perunt non acceperunt nisi in similitudinibus sompnii et visionis. Sed tamen iudicium
prophetie non est per similitudines aliquas sompnii et visionis. Unde iudicium prophetie fit
sine abstractione a sensibus. Ad secundum dicendum quod quando vis interior intenditur in vi-
sione sui obiecti attenditur si sit perfecta intentio ab exteriori visione. Sed quantum-
cumque sit perfectum iudicium interioris virtutis non abstrahitur ab operatione ex-
teriori quia ad interiorem virtutem pertinet de exteriori iudicare. Unde iudicium su-
periorum in idem ordinatur cum operatione exteriori et ideo non mutuo se impediunt.
Ad tertium dicendum quod ratio illa procedit de intellectuali visione et ymaginaria secundum acceptionem
et non iudicium ut dictum est. Ad quartum dicendum quod ex hoc ipso potentie anime mutuo
se in suis operibus impediunt quod in una essentia anime sunt fundate. Unde quan-
to aliquae vires anime sunt magis propinque tanto magis nate sunt
sese mutuo impedire si ad diversa ferantur. Unde ratio non sequitur. Ad quintum
dicendum quod ratio illa procedit et quantum ad acceptionem naturalem virtutis ymaginative
vel intellectualis et non quantum ad iudicium. Ad primum autem in contrarium dicendum quod ap-
postolus loquitur quantum ad prophetie denuntiationem quod suo arbitrio subiacet denun-
ciare de quibus inspiratur vel non, quantum autem ad revelationem ipse propheta spi-
ritui subicitur. Non enim fit revelatio secundum arbitrium prophete sed secundum arbitrium spiritus
revelantis. Ad secundum dicendum quod hoc est ex lumine prophetie quod mens prophete illustratur
ut etiam in ipsa abstractione a sensibus verum iudicium habeat de hiis que videt
in sompno vel in visione. Ad tertium dicendum quod error montanistarum fuit in duo-
bus. Primo quia subtrahebant lumen mentis prophetis quo de visis verum iudicium
haberent. Secundo quia in ipsa denuntiatione eos a sensibus abstractos dicebant
sicut in furiosis contingit vel in hiis qui loquuntur in dormiendo. Hoc autem non
sequitur expositionem predicta. Ad quartum dicendum quod hec prophetia dicitur secundum predicta vel pre-
scita referendum est ad denuntiationem prophetie magis quam ad propheticam visionem.

DEcimo queritur utrum prophetia convenienter dividatur in prophetiam predestinationis pre-
scientie et comminationis. Et videtur quod non quia glossa in principio psalterii dividit
prophetiam dicens quod alia est secundum prescientiam quam necesse est omnibus modis impleri ut illa
secundum tenorem verborum ut Ysaie Ecce virgo concipiet. Alia secundum comminationem ut
adhuc xl dies et Ninive subvertetur que non secundum verborum superficiem sed
tacite intelligentie significatione completur. Ergo videtur superfluum secundum membrum quod
tertius apponitur scilicet de prophetia secundum predestinationem. Praeterea id quod consequitur omnem prophetiam
non debet poni ut membrum dividens prophetiam. Sed omnem prophetiam consequitur esse secundum
prescientiam divinam quia ut glossa dicit Ysaia 38 prophete in libro prescientie legunt. Ergo
prophetia secundum prescientiam non debet poni membrum dividens prophetiam. Praeterea cum prescientia sit supplis

ad predestinationem que in eius diffinitione posita non potest prescientia quam predestinationem dividi
nisi contineatur in eo quia prescientia predestinationem excedit. Sed prescientia excedit predestinationem in malis
quia de eis est prescientia et non predestinatio. De bonis predestinatio et malis prescientia. Ergo
cum dicitur quod prophetia alia est secundum predestinationem alia secundum prescientiam, hoc est dictum: alia est de bo-
nis alia de malis. Sed bona et mala inveniuntur ex libero arbitrio dependentia, ergo nulla
est differentia quam assignat. Secundo modo inter has duas prophetias dicunt prophetiam predestinationis
esse que sine nostro impletur arbitrio, prophetiam secundum prescientiam cui nostrum admiscetur
arbitrium. Preterea predestinatio ut dicit Augustinus est de bonis salutaribus. Sed inter
bona salutaria et nostra merita computantur que ex libero dependent ar-
bitrio, ergo prophetie secundum predestinationem nostrum admiscetur arbitrium et secundum modum
male distinguitur. Preterea in prophetia non possunt considerari nisi tria scilicet a quo
est, in quo est et de quo est. Sed penes id a quo est non distinguitur quia omnis
prophetia est ab uno principio scilicet spiritu sancto, nec etiam penes id in quo est quia prophetie subiectum
est humanus spiritus. Ea autem de quibus est prophetia non sunt nisi bona vel mala. Prophetia
non debet dividi nisi divisione bimembri. Preterea Ieronimus dicit quod ista prophetia Ecce virgo concipiet
est secundum predestinationem. Sed ad impletionem illius prophetie liberum arbitrium se immiscuit in virginis
assensu, ergo prophetia secundum predestinationem habet liberum arbitrium admixtum et non differt a prophetia
que est secundum prescientiam. Preterea omnis enuntiatio de futuro quod nescitur esse futurum vel est falsa vel saltem
dubia annuntiati. Sed per prophetiam comminationis predicitur aliquid esse futurum ut puta destructio
alicuius civitatis. Cum igitur hec denuntiatio non sit falsa nec dubia quia in spiritum sanctum qui est
prophetie actor nec falsitas nec dubitatio cadit, oportet hoc futurum esse admodum a spiritu sancto pre-
scitum, ergo prescientia secundum comminationem non distinguitur a prophetia secundum prescientiam. Preterea cum aliquid predicitur
secundum prophetiam comminationis aut ista predictio est intelligenda sine conditione aut sub conditione.
Si sub conditione hoc non videtur competere prophetie que in quadam supernaturali cognitione con-
sistit. Futura enim contingentia quibusdam conditionibus statutis et naturalis non potest. Ergo oportet ut
sine conditione intelligatur; aut ista prophetia est falsa aut eveniet quod predicitur. Tunc oportet
a deo esse prescitum. Ergo prophetia comminationis non debet distingui contra prophetiam prescientie. Preterea
Ieremie 18 similis textus ponitur de diversis comminationibus et promissionibus adimplendis quia
scilicet comminationes revocantur quando gens contra quam est facta comminatio penitentiam agit a malis.
Similiter promissio deficit quando gens cui facta est iustitiam delinquit. Ergo sicut ponitur
prophetia comminationis quoddam membrum prophetie ita debet poni contrarium membrum prophetia pro-
missionis. Preterea Isaie 38 Isaias prophetice predixit ad Ezechiam: Dispone domui tue
quia ~~morieris~~ morieris. Hec autem prophetia non est secundum predestinationem quia iam necesse esset im-
pleri omnibus modis et sine nostro arbitrio, nec etiam secundum prescientiam quia hoc futurum deus non
presciebat, aliter prescientie subesset falsum, nec etiam secundum comminationem quia sine conditione predicebatur,
ergo oportet esse aliquod quartum genus prophetie. Si dicitur quod hoc predicebat esse futurum secundum
causas inferiores et tunc erat prophetia comminationis, sed contra: cause inferiores mortis
hominis egrotantis possunt homini esse note per artem medicine. Si ergo hoc non predixit Y-
saias futurum nisi secundum causas inferiores, vel non prophetice predixit vel prophetica predictio non
differt a medicinali predictione. Preterea omnis prophetia est de rebus vel intuendo causas inferio-
res vel intuendo causas superiores. Si ergo predicta prophetia intelligitur conditionalis quia est
secundum aliquas causas scilicet inferiores, pari ratione omnis prophetia conditionalis est, et sic omnis prophetia
erit eiusdem rationis cum comminatoria. Preterea prophetia comminationis quandoque non impletur
secundum superficiem verborum, impletur tamen tacite intelligentie sufficientia ut Cassiodorus dicit,
sicut quoddam est per Ionam Ninive subvertetur impletum est secundum Augustinum in 21o de ci-
vitate dei quia quamvis Ninive steterit in menibus corruit tamen in pravis moribus. Sed
hoc etiam invenitur in prophetia predestinationis et prescientie que non implentur secundum exteriorem verborum
superficiem sed secundum spiritualem sensum sicut quod dicitur Isaie 78 Fundabo Ierusalem saphiris
et Danielis 2 lapis abscissus de monte sine manibus confregit statuam et multa
alia huiusmodi. Ergo prophetia comminationis non debet distingui contra prophetiam prescientie et predestinationis.
Preterea si cui demonstretur aliqua futurorum similitudo non dicitur propheta nisi intelligat
ea que per eas significantur, sicut Pharao non est dictus propheta qui spicas et boves vidit.
Intelligentia enim opus est in visione ut dicit Daniel x. Sed illi per quos comminationes
divine fiunt intelligunt tamen hoc quod apparuit secundum verborum superficiem, non autem illuminantur

als excludit

de hiis que per illa significantur. Sicut patet de Iona qui intellexit ruinam materialem
subvertendam. Unde non subversa sed correcta doluit quasi prophetia non esset impleta
ergo prophetia ex hoc dici non debuit tertia scilicet comminationis sed poni prophetie esse unum
ut praedicta distinctio non est. Sed contrarium apparet ex glossa que habetur super illud Matthei
Ecce virgo. ubi praedicta partitio ponitur et explanatur. Responsio dicendum quod prophetia a
divina praescientia dicitur ut dictum est. Sciendum est autem quod deus aliter praescit futura ab
omnibus aliis qui futura prognoscunt. Circa futurorum enim cognitionem duo est
considerare scilicet ipsum ordinem causarum ad futuros effectus et exitum sive execu-
tionem huius ordinis in hoc quod effectus actu procedunt ex suis causis. Quecumque igitur virtus
creata aliquam cognitionem habet de futuris sua cognitio non fertur nisi ad ordinem
causarum sicut medicus sic hoc dicitur futuram mortem praescire in quantum scit naturalia principia
esse ordinata ad defectum mortis. Et eodem modo astrologus dicitur prognosticare futuras pluvi-
as et ventos. Unde si sint tales cause quarum effectus impediri possint non
semper evenit quod sic praescitur esse futurum. Sed deus non solum prognoscit futura
ratione ordinis causarum sed etiam quantum ad ipsum exitum vel executionem ordinis.
cuius non est variatio quia eius intuitus eternitate mensuratur que omnia tempora
in uno nunc indivisibili comprehendit. Unde uno simplici intuitu videt et ad
quid cause sunt ordinate et quomodo ordo ille impleatur. Hoc autem creature
est impossibile cuius intuitus limitatur ad aliquod tempus determinatum. Unde cognoscit
ea que sunt in illo tempore. Futura vero in tempore quo adhuc sunt futura non sunt non sunt
nisi in ordine suarum causarum. Unde sic solummodo a nobis prognosticari possunt ut recte
considerantibus appareat in hoc quod futura praescire dicimur. Et magis proprie quod
futurorum scientiam habere et cetera remaneat solius dei proprium vere scire futura. Quandoque igitur
a divina praescientia divinatur prophetia ratione ordinis causarum. quandoque vero etiam ratione execu-
tionis vel impletionis illius ordinis. Cum ergo fit prophetie revelatio solummodo de or-
dine causarum dicitur prophetia comminationis. Tunc enim nihil aliud prophete revelatur
nisi quod secundum ea que nunc sunt talis ad hoc vel illud est ordinatus. Impletio vero
ordinis causarum fit dupliciter. quedam quidem ex sola operatione divine virtutis ut suscita-
tio Lazari conceptio Christi et huiusmodi. Et hoc est prophetia praedestinationis quia ut dicit Damas-
cenus deus praedestinat que non sunt in nobis. Unde et praedestinatio quedam
dei praeparatio dicitur. Hoc autem dicitur praeparat quod facturus est ipse non quod alius. Quedam
vero explentur etiam operatione causarum aliarum sive naturalium sive voluntariarum et huius-
modi quantum per alias causas complentur non sunt praedestinata sunt tamen praescita. Unde horum
dicitur esse prophetia secundum praescientiam. tamen quia prophetia communiter hominibus fit circa ea que per homines
fiunt libero arbitrio. principue prophetia praescientie consistit. Unde praetermissis aliis causis
creatis Ieronimus prophetiam praescientie notificavit de solo arb libero arbitrio meritorum
facit. Ad primum igitur dicendum quod ista trimembris divisio quam Ieronimus ponit reducitur
ad bimembrem ut dictum est. quia quedam respiciunt ordinem causarum quedam autem
exitum ordinis. Et in hac divisione Cassiodorus stetit. Ieronimus vero alterum membrum
subdivisit. Et ideo Cassiodorus duo membra divisionis posuit. Ieronimus autem
tria. Praescientiam etiam Cassiodorus accepit secundum sui communitatem. Est enim de omni-
bus eventibus sive virtute creata sive increata fiant. Sed Ieronimus accepit
praescientiam secundum quamdam restrictionem prout est de illis tantum de quibus non est praedestinatio
per se loquendo scilicet de hiis que virtute creata proveniunt. Ad secundum dicendum quod omnis
prophetia divinitus secundum praescientiam habet quasi radicem. Sed cum in divina praescientia sit cognitio
ordinis et eventus. quedam prophetia ordinatur divinitus ex una parte. quedam
ex alia. Praescientia vero dei secundum hoc appropriate praescientie nomen habet quod ad eventum respiciat
qui futurus est. Ordo enim ad eventum est in praesenti. Unde de eo est magis scientia
quam praescientia. Et ideo illa prophetia que ordinem respiciat non dicitur secundum praescientiam sed solum illa
que est secundum eventum. Ad tertium dicendum quod praescientia hic accipitur contra praedestinationem divisa
quantum ad ea in quibus praescientia praedestinationem excedit. Non autem excedit praescientia prae-
destinationem in malis solum si praedestinatio stricte accipiatur sed etiam in omnibus
bonis que non fiunt sola virtute divina. Unde ratio non sequitur. Ad quartum dicendum quod nec

citum meum et est ex gratia et est ex libero arbitrio ~~Non autem subiacet praescienti~~
nisi secundum quod est ex gratia quae a solo deo est. Unde id quod ex nostro arbitrio est praescientiae
communi subesse dicitur patientis. Ad quintum dicendum quod prophetia hic distinguitur secundum ea de quibus
est non quod secundum bona et mala quia huiusmodi duae passiones se habent ad futurum quod per
prophetiam cognoscitur secundum id quod est de ordine vel de exitu ordinis ut dictum est.
Ad 6 dicendum quod ad Christi conceptum intervenit consensus virginis non quidem operans sed sicut
impedimentum removens. Non enim invite tantum beneficium praestare debebat. Ad vii
dicendum quod aliquid potest dici esse futurum non solum ex hoc quod ita erit sed quia est ordinatum in
causis suis ut sic sit futurum. Sic enim medicus dicit iste sanabitur et iste morie-
tur et si aliter contingat non falsum dixit. Sic enim tunc futurum erat ex or-
dine causarum quod tamen possibile est impediri. Et tunc quod prius futurum fuerat contingenter
non erit futurum. Unde philosophus dicit in II de generatione quod futurus quis incedere non in-
cedat. Et secundum hoc denuntiatio prophetae comminantis nec falsa est nec dubia quamvis non
eveniet quod praedixit. Ad viii dicendum quod si prophetia comminationis referatur ad ordinem
causarum quem directe respicit sic est absque omni conditione, absolute enim non est
ita ordinatum esse in causis ut hoc contingat. Si autem referatur ad even-
tum quem respicit indirecte sic intelligenda est sub conditione causae. Et tamen supernatura-
lis est quia naturali cognitione non potest sciri et causa existente ut puta iniquitate
remanente quod talis poena vel poena determinata secundum divinam iustitiam debeatur.
Ad ix dicendum quod sub prophetia comminationis intelligitur et prophetia promissionis quia de eis est
eadem ratio. Ideo tamen magis exprimitur de prophetia comminationis quia frequentius in-
venitur revocata comminatio quam promissio. Deus enim pronior est ad miserandum
quam ad puniendum. Ad x dicendum quod prophetia illa fuit secundum comminationem. Et quamvis non esset condi-
tio explicite posita erat tamen illa denuntiatio sub implicita conditione intelligenda
scilicet talibus rerum ordine manente. Ad xi dicendum quod tales mutationes non solum sunt causae
naturales quas medici praecognoscere possunt sed etiam causae meritoriae quae est sola divina
revelatione cognoscuntur. Causae etiam naturales salutis vel mortis multo perfectius di-
vina revelatione quam humano ingenio cognosci possunt. Ad xii dicendum quod causae superio-
res secundum rerum rationes in divina praescientia numquam deficiunt ab impletione suorum effe-
ctuum, sic deficiunt causae inferiores. Et ideo in causis superioribus cognoscuntur rerum
eventus absolute sed in inferioribus non nisi sub conditione. Ad 13 dicendum quod in prophetia
praedestinationis et praescientiae quamvis proponatur veritas adimplenda sub aliquibus simili-
tudinibus tamen ratione illarum similitudinum non attenditur ad sensus litteralis sed litteralis
sensus attenditur secundum ea quae per similitudines significatur. Sed in prophetia comminationis sensus
litteralis verborum prophetae attenditur secundum illas similitudines rerum quae evenient quia similitudines
illae non tantum proponuntur ut similitudines sed ut rationes quaedam. Unde et id quod
eveniet significatum per huiusmodi similitudines non pertinet ad sensum litteralem sed subversio a prae-
nis moribus pertinet ad moralem. Et in ipso sensu litterali attenditur aliqua veritas ratione
ordinis ordinis causarum ut dictum est. Ad xiiii dicendum quod in somnio Pharaonis forte
ille etiam boves non denumerabantur ut res quaedam sed solum ut similitudines. Et ideo Pha-
rao qui solum illas similitudines ostensas vidit non habuit aliquem rei intellectum
et propter hoc propheta non fuit. Sed Ionae cui dictum est Ninive subvertetur adfuit
intelligentia ipsius rei scilicet ordinis meritorum ad subversionem. Et si forte alte-
rius rei scilicet subversionis praescius non fuit. Unde quantum ad hoc quod non intellige-
bat propheta non fuit. Sciebat tamen Ionas et prophetae comminantes prophetiam quam
praedicabant non esse secundum praescientiam sed secundum comminationem. Unde dicitur Ionae ultimo Propter hoc praeoccu-
pavi ut fugerem in Tharsis. Scio enim quod tu clemens et misericors es.

Undecimo quaeritur utrum in prophetia inveniatur immobilis veritas. Et videtur quod non.
Cum enim immobilis veritas in diffinitione prophetiae ponatur si prophetiae conveniat oportet
ut per se ei conveniat. Sed futura contingentia de quibus est prophetia per se non sunt immo-
bilia sed solum secundum quod ad praescientiam divinam referuntur ut dicit Boethius. Ergo immobilis veritas
non debet assignari prophetiae quasi in eius diffinitione posita. Praeterea id quod non impletur nisi
aliqua variabili conditione existente non habet immobilem veritatem. Sed aliqua prophetia scilicet
comminationis quae non impletur nisi variabili conditione existente scilicet perseverantia malitiae

vel mutabilitatis ut habetur Iere. 18. Ergo non omnis prophetia habet immobilem veritatem. Praeterea Isa. 38 dicit glossa quod deus prophetis revelat suam sententiam sed non consilium. Sententia autem sua est variabilis ut ibidem dicitur. Ergo prophetia non habet immobilem veritatem. Praeterea prophetia si habet immobilem veritatem aut hoc est ex parte prophetiae videntis aut ex parte rei quae videtur aut ex parte speculi aeterni a quo videtur. Non autem ex parte videntis quia humana cognitio variabilis est, nec ex parte rei quae etiam contingens est, nec ex parte divinae praescientiae sive speculi quia per hoc necessitas rei non imponitur. Ergo prophetia non habet immobilem veritatem. Si dicatur quod divina praescientia non imponit necessitatem quin aliter evenire possit, sed tamen aliter non eveniet quam praescitur et hoc modo prophetia habet immobilem veritatem. Immobile enim dicitur sed per quod non potest moveri vel quod difficile movetur. Sed quo posito possibili nihil sequitur impossibile. Si ergo possibile est id quod est praescitum et prophetatum aliter se habere, nihil sequitur impossibile. Sequitur autem prophetiam habere immobilem veritatem. Ergo non est necesse prophetiam habere immobilem veritatem. Praeterea veritas propositionis sequitur conditionem rei, quia ex eo quod res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa ut dicitur in Praedicamentis. Sed res de quibus est prophetia sunt contingentes et mutabiles. Ergo prophetica denuntiatio habet mobilem veritatem. Praeterea effectus denominatur necessarius vel contingens a causa proxima et non a prima. Sed causae proximae rerum de quibus est prophetia sunt causae mobiles, quamvis causa prima sit immutabilis. Ergo prophetia non habet immobilem sed mobilem veritatem. Praeterea si prophetia habet immobilem veritatem impossibile est aliquid esse prophetatum et id non fieri. Sed quod est prophetatum impossibile est non esse prophetatum. Ergo si prophetia habet immobilem veritatem necesse est evenire id quod prophetatum est et sic prophetia non erit de futuris contingentibus. Sed contra est quod dicitur in glossa in principio psalterii: prophetia est divina inspiratio vel revelatio rerum eventus immobili veritate denuntians. Praeterea prophetia est divinae praescientiae signum ut dicitur [illegible]. Sed praescita in quantum sub sunt praescientiae sunt necessaria necessario. Ergo et prophetia in quantum de illis est prophetia. Ergo prophetia habet immobilem veritatem de rebus mobilibus. Responsio. Dicendum quod in prophetia est duo considerare, scilicet ipsas res prophetatas et cognitionem quae de illis habetur. Et horum duorum invenitur diversus ordo originis. Ipsae enim res prophetatae sunt immediate a causis mobilibus sicut a causis proximis sed a causa immobili sicut a causa remota. Cognitio vero prophetica e converso est a divina praescientia sicut a causa proxima. A rebus vero prophetatis non dependet sicut a causa sed sicut earum signum. Omnis autem effectus in necessitate et contingentia sequitur causam proximam et non causam primam. Unde ipsae res prophetatae mobiles sunt sed prophetica cognitio est immobilis sicut et divina praescientia a qua derivatur ut exemplatum ab exemplari. Sicut enim ex hoc quod veritas intellectus est necessaria sequitur quod enuntiatio quae est signum intellectus habeat necessariam veritatem, ita ex hoc ipso quod divina praescientia est immobilis sequitur quod prophetia quae est signum eius immobilem habeat veritatem. Quomodo autem praescientia dei possit esse immobiliter vera de rebus mobilibus dictum est in alia quaestione de scientia dei. Unde non oportet hic repetere. Tamen immobilitas prophetiae tota dependeat ex immobilitate divinae praescientiae. Ad primum ergo dicendum quod in naturalibus aliquid inest passivis secundum se sumpto quod eidem passivo inest addito alio. Sicut homini patienti inest moveri, passivo vero homini magnitudo est accidens. Sic est et in hac re quae prophetatur: non passivo competit esse immobilem sed solum in quantum est prophetata. Unde quaeritur in diffinitione prophetiae ponitur. Ad secundum dicendum quod prophetia comminationis omnino habet immobilem veritatem. Non enim est de eventibus rerum sed de ordine causarum ad eventus ut dictum est, et huiusmodi ordinem esse quem prophetia praedicat necessarium est, quamvis eventus quandoque non sequatur. Ad tertium dicendum quod consilium dei dicitur ipsa aeterna dei dispositio quae numquam variatur, propter quod dicit Gregorius quod deus numquam mutat consilium. Sententia vero dicitur hoc ad quod aliquae causae ordinatae sunt, tamen in iudiciis ex causarum meritis proferuntur. Quandoque autem hoc ad quod causae sunt ordinatae est etiam a deo ab aeterno dispositum et tunc idem est dei consilium et sententia. Quandoque vero ad aliquid ordinatae sunt causae quod non est a deo ab aeterno dispositum, et tunc dei consilium et sententia feruntur ad diversa. Ergo ex parte sententiae quae respi-

et causas inferiores inmutabilitas sed ex parte consilii inmutabilis est inmutabilitas
prophetie vero revelatur quandoque sententia consilio conformis et tunc prophetia habet immobilem
veritatem et quantum ad eventum Quandoque vero revelatur sententia non conformis consilio
et tunc habet immobilem veritatem quantum ad ordinem et non quantum ad eventum ut dictum
est Ad quartum dicendum quod immobilitas prophetie est ex parte speculi eterni non quod rebus
prophetatis necessitatem imponat. sed quod prophetiam facit necessariam esse de rebus contingentibus
sicut et ipsa est Ad quintum dicendum quod posito quod aliquid sit per prescientiam prophetatum quamvis
id non esse in se sit possibile. tamen impossibile posito huic scilicet quod dicitur esse prescitum
quia ex hoc ipso quod ponitur prescitum ponitur ita futurum esse. cum prescientia ipsum eventum respi-
ciat Ad sextum dicendum quod veritas propositionis sequitur conditionem rei. cum sciat veritatem propositionis
ex rebus oritur sicut autem non est in proposito Ad septimum dicendum quod quamvis rei prophetate
causa proxima sit mobilis. tamen ipsius prophetie causa prima est immobilis ut dictum est
et ideo ratio non sequitur. Ad octavum dicendum quod prophetatum non evenire habet simile iudicium sicut
et prescitum non evenire quod qualiter debeat concedi et qualiter debeat negari
dictum est in questione de scientia dei

Duodecimo queritur Utrum prophetia que est secundum visionem intellectualem tantum sit eminen-
tior ea que habet visionem intellectualem simul cum ymaginaria Et vide-
tur quod non quia illa prophetia que habet intellectualem visionem cum ymaginaria includit
eam que habet intellectualem tantum. ergo visio prophetica que habet utramque est potior illa que
habet unam tantum. quod enim includit aliud excedit illud quod ab eo includitur. Preterea quanto
in aliqua prophetia est abundantius lumen intellectuale tanto perfectior est. Sed ex
plenitudine intellectualis luminis contingit quod sit redundantia in prophetia ab
intellectu et ymaginatione ut ibi formetur ymaginaria visio ergo perfectior
est prophetia que habet ymaginariam visionem adiunctam quam illa que habet intellectu-
alem tantum Preterea de Johanne baptista dicitur Mathei xi quod ipse est propheta et plus quam propheta
hoc autem dicitur inquantum Christum non solum intellectualiter vel ymaginarie vidit sed etiam
prophetice sed et corporaliter digito demonstravit ergo prophetia cui adiungitur corpora-
lis visio est nobilissima et eadem ratione et illa cui adiungitur ymaginaria est
nobilior quam illa que habet intellectualem tantum Preterea tanto aliquid est magis perfectum quan-
to plenius in eo inveniuntur debite rationes speciei constituentes Sed duo consti-
tuentes prophetiam sunt visio et denuntiatio ergo illa prophetia que habet denuntiationem
videtur esse perfectior ea que non habet Sed denuntiatio prophetica non potest sine ymaginaria
visione compleri cum quis denuntiat hec ymaginatione format locutiones ergo prophetia
illa est perfectior que fit cum visione ymaginaria et intellectuali Preterea I ad Cor.
xiv super illud Spiritus autem loquitur misteria dicit glossa minor est prophetia cum in rerum
significationibus solo spiritu videt ymagines rerum et maior est prophetia que solo est
intellectu preditus sed maxima prophetia est que in utroque precellit et sic videtur quod prius prophetia
prophetia incipit ut dicit rabi moyses inchoatur in intellectu et perficitur in ymagina-
tione ergo prophetia que habet ymaginariam visionem est perfectior quam que habet intellectu-
alem tantum Preterea debilitas intellectualis luminis imperfectionem indicat prophetie Sed ex
debilitate intellectualis luminis videtur contingere quod visio prophetica non detinetur usque ad
ymaginationem ergo videtur quod illa prophetia que habet ymaginariam visionem sit perfectior
Preterea maioris perfectionis est cognoscere rem aliquam prout est in aliquo signo quam co-
gnoscere eam in se tantum Sed in prophetia que habet ymaginariam visionem cum intel-
lectuali cognoscuntur res prophetate non solum in se sed etiam prout sunt ymaginibus de-
signate ergo prophetia que habet ymaginariam visionem est nobilior ea que habet
intellectualem tantum in qua cognoscuntur res prophetate in se et non prout sunt signate
Preterea sicut dicit Dionysius I cap. de celesti ierarchia impossibile est nobis aliter superlucere divinum ra-
dium nisi sacrorum velaminum varietate velatum. Velamina appellat figuras
ymaginarias quibus puritas intellectualis luminis quasi velatur ergo in omni prophetia
oportet esse ymaginarias figuras vel ab homine formatas vel divinitus immissas. Nobi-
liores autem videntur immisse divinitus quam formate ab homine ergo illa videtur
esse nobilissima prophetia in qua simul divinitus infunditur lumen intellectuale

et figure ymaginarie P[ro]p[ter] ut dicit magister in prologo sup[er] libro Reg[um] p[ro]phe[tie] q[uas]
agyagrophos distinguunt. Sz illi quos nominat p[ro]ph[et]as o[mn]es aut fere ob
reuelatore acceperunt. g[o] magis p[ro]prie dicunt[ur] p[ro]phe[te] illi q[ui]b[us] fit reuelacio
p[er] visionem intellectuale[m] et ymaginariam q[uam] illi quibus fit p[er] intellectuale[m] tantum.
P[re]t[er]ea p[er] ph[ilosophu]m 2° metaph[isice] intellectus n[oste]r se h[abe]t ut ad primas rerum causas que sunt ma
xime note i[n] na[tur]a sic se h[abe]t oculus noctue ad lucem solis Sz oculus noctue
no[n] p[otes]t videre solem inspiciendo nisi sub quadam obscuritate g[o] et intellectus n[oste]r di
uina nisi sub quadam obscuritate intelligit. g[o] v[idetu]r q[uod] sub aliq[ui]b[us] similitudinib[us]
et intellectual[is] visio n[on] erit certior q[uam] ymaginaria cum utraq[ue] sub simi-
tudinib[us] fiat. Ite[m] v[idetu]r q[uod] 1a visio ymaginaria intellectuali adiuncta nichil
diminuat de eius nobilitate et sic p[ro]ph[eti]a que fit sub utraq[ue] visione uel
e[st] dignior uel adminus eque digna. P[re]t[er]ea sic se h[abe]t ymaginale ad ymag[inationem]
ita intelligibile ad intellectum Sz ymaginale no[n] app[re]hendi[tu]r ab ymaginatione
n[isi] mente sileute g[o] n[ec] intelligibile ab intellectu. Et o[mn]i[bus] q[uod] p[ro]bus. Sz q[uo]d est q[uo]d
d[icitu]r in glo[sa] in p[ri]n[cipio] psalterij q[uo]d modus p[ro]phe[ti]e ceteris dignior e[st] s[cilicet] ex sola
sp[irit]us s[an]c[t]i inspiracione remoto omni exteriori adminiculo facti uel dicti
ul[terius] visionis ul[terius] somnij p[ro]ph[et]at[ur]. Illa v[er]o p[ro]ph[eti]a que h[abe]t ymaginariam vi
sionem annexa[m] e[st] cu[m] adminiculo somnij uel visionis g[o] p[ro]ph[eti]a que e[st] cu[m]
visione intellectuali tantum e[st] nobilior. P[re]t[er]ea omne quod i[n] aliquo recipit[ur] re-
cipit[ur] in eo p[er] modum recipientis Sz intellectus i[n] q[u]o aliq[ui]d recipi[tu]r i[n] visione
intellectuali e[st] nobilior q[uam] ymago i[n] qua recipi[tu]r aliq[ui]d i[n] visione ymagi
naria. g[o] p[ro]ph[eti]a que fit p[er] intellectuale[m] visionem e[st] nobilior. P[re]t[er]ea ubi est
intellectual[is] visio no[n] p[otes]t esse decepcio q[ui]a qui fallit[ur] no[n] intelligit
ut d[icit] Aug[ustinus] i[n] li[bro] de ve[ra] reli[gione]. Visio aut[em] ymaginaria h[abe]t plurimas
falsitates adiunctas. Vn[de] l[ibro] metaph[isice] po[nitu]r esse c[aus]a p[ri]n[cipa]l[is] fals[itatis]. g[o] p[ro]ph[eti]a que
h[abe]t visionem intellectualem tantum e[st] nobilior. P[re]t[er]ea q[uando] una vis anime a sua actio-
ne retrahit[ur] alia i[n] sua actione roborat[ur]. Si g[o] in p[ro]ph[eti]a aliqua
vis ymaginaria omnino vacet intellectual[is] visio erit forcior. g[o] et p[ro]ph[eti]a
nobilior. P[re]t[er]ea sic se h[abe]nt potencie adinuicem ita et actus potenciar[um] Sz intellectus
no[n] coniunctus ymaginacioni ut potest angel[us] e[st] nobilior intellectu yma
ginacioni coniuncto s[cilicet] humano. g[o] p[ro]ph[eti]a que h[abe]t visionem intellectualem sine
ymaginaria nobilior e[st] q[uam] 1a que h[abe]t utrumq[ue]. P[re]t[er]ea adminiculum actionis
designat imp[er]fectionem agentis. Si visio ymaginaria po[nitu]r i[n] glo[sa] psalte
rij ut adminiculum p[ro]phe[ti]e g[o] p[ro]ph[eti]a que h[abe]t ymaginariam visionem e[st] imp[er]
fectior. P[re]t[er]ea quanto aliq[ui]d lumen e[st] magis remotum ab obscuritatibus
sine nebul[is] tanto magis e[st] clarum Sz ymaginarie figure sunt q[uas]i quedam
nebule q[ue] obumbrant[ur] lumen intellectuale cum r[aci]o humana que a fantas
matib[us] abstrahit[ur] d[icitu]r ab ysaac oriri i[n] umbra intelligencie g[o] p[ro]ph[eti]a
que h[abe]t lumen intellectuale sine ymaginacionib[us] e[st] p[er]fectior. P[re]t[er]ea tota nobili-
tas p[ro]phe[ti]e cognicionis consistit i[n] hoc q[uod] dei p[re]sciencia[m] imitat[ur]. Sz p[ro]ph[eti]a q[ue] est
sine ymaginaria visione magis imitatur diuinam p[re]scienciam i[n] qua no[n] e[st] ali[qu]a
ymaginacio q[uam] q[ue] h[abe]t ymaginariam visionem. g[o] 1a que caret ymaginaria
visione e[st] nobilior. Re[sponsi]o d[icendu]m q[uod] cu[m] na[tur]a sp[eci]ei consistat ex na[tur]a generis et na[tur]a
dif[ferenti]e ex utrisq[ue] dignitas sp[eci]ei p[otes]t pensari et p[er] has duas consideraciones inuenit[ur]
aliq[ui]d se inuicem i[n] dignitate excedere. quandoq[ue] e[ni]m quantum p[er]tinet ad rac[i]onem sp[eci]ei p[ro]ced[it]
principaliter p[er]fectius sp[eci]ei rac[i]onem in q[u]o d[ifferenc]ia formali sp[eci]em constituens nobilius in-
venit[ur]. Sz simpl[icit]er loquendo quandoq[ue] e[st] nobilius simpl[icit]er i[n] qua na[tur]a generis e[st]
p[er]fectior. quandoq[ue] v[er]o id i[n] q[u]o e[st] p[er]fectius na[tur]a dif[ferenci]e. Cu[m] e[ni]m na[tur]a addit ali-
qua[m] p[er]fectionem sup[er] generis na[tur]am tunc p[re]eminencia q[ue] e[st] ex p[ar]te dif[ferenci]e facit
aliq[ui]d esse simpl[icit]er nobilius. Sic et i[n] sp[eci]e ho[mini]s q[ui] e[st] a[nim]al r[aci]onale simpl[icit]er e[st]
dignior ille q[ui] e[st] pocior i[n] r[aci]onalitate q[uam] qui e[st] pocior i[n] his que ad rac[i]o[n]em
a[nim]alis spectant ut potencie sensib[us] et motus et alia h[uius]mo[d]i. q[uando] v[er]o d[ifferenc]ia aliq[ui]d imp[er]fectionis

imputat nūc id in quo ē cōpletio nā gn̄is ē nobilius simplr utz in
fide que ē cognitio enigmata eorū que nō videntur, q' enī abū
dat ī nā gn̄is ꝛ deficit in fidei circa ut pote fidel' qui iaz ꝑcipit
aliquē intellectū credibiliū et quodāmodo ea iā videz hz simplr nobi
liorē fidē eo q' nūq̄ recessit ꝛ tn̄ q̄ntū ad r̄onē fidei ptz magis
ꝑpe hz fidez ie q' omīo nō videt ea que credit. ꝛ sic et ī ꝓphia.
ꝓphia enī videt̄ ēē quedā cognitio obūbrata ꝛ obscuritati admixta
ꝑ id qd̄ he ꝑ pe ī hetis sermone ꝓphicum sermone cui bñ facitis at
tēdētes q̄i lucerne lucenti ī caliginoso loco. Idem et hoc nomen
ꝓphie denotat qr ꝓphia dr̄ q̄i visio de longinquo, que enī clare
videntur q̄i de ꝓpe videntur. Si enī cōparetis ꝓphetias ad circa que
r̄onez ꝓphie cōplet ea inveniunt̄ ꝑfectius r̄one ꝓphie hr̄e et magis
ꝑpe cui ymaginaria visio admiscet̄. Sic enī ꝑ virtutis ꝓphice cognitio
obūbratur. Si aūt cōparetis ꝓphias ꝑ id quod ptz ad naz gn̄is scz cog
r̄oz ul' visioz sic videt̄ distinguēd'. Cū enī oīs cognitio ꝑfecta duo he
at scz acceptioz ꝛ iudiciuz de acceptis. Iudiciū quid' de acceptis in
ꝓphia ē solū ꝑ intellectū. Acceptio vō ē ꝛ ꝑ intellectū ꝛ ꝑm ymaginatioz. Q'n
q̄ vō in ꝓphia nō ē aliq̄ supnālis acceptio ꝑ iudiciū tm̄ supnāle
ꝛ sic solus intellectus illustrat̄ sine aliq̄ ymaginaria visioē ꝛ talis forte fuit
inspiratio Salomonis in q̄ntū de moribus hoim̄ et naturis rerū que nat'
accepimus dīno instinctu ceteris certius iudicauit, quando vō est et ac
ceptio supnālis. Et hoc dupr qr ul' ē acceptio ab intellectu ut pote qn̄
dīnitus in spū ꝓphe rerū ymagines formant̄. Vel ē acceptio ab intellectu
ut pote qn̄ ita clare v'itatis cognitioē intellectui infudit̄ ut nō ex sili'ne
aliquarū ymaginū v'itatē accipiat īmo ex v'itate iaz ꝑspecta ipse
ꝑ ymagines formare possit qn̄ v'itatē ꝑpt' naz nrī intellectus. Nō aūt ptest
ēē aliqua ꝓphia que heat acceptioz sine iudicio vñ nec ymaginaz visi
oīs sine intellectuali. Sic ē ptz qd visio intellectual' puta que hz iudiciū
tm̄ sine aliq̄ acceptioē supnāli ē inferior ea que hz iudiciū ꝛ acceptioz
ymaginariā. Illa vō intellectual' visio puta que hz iudiciū ꝛ acceptioz
supnālez ē ea nobilior que cū iudicio hz acceptioz ymaginariā. Et q̄ntū
ad hoc cōceded' ē qd ꝓphia que hz visioz intellectuale tm̄ ē dignior ea que hz
ymaginariaz adiunctaz. Ad pmū g° dd' qd q'uis ea ꝓphia que ī vtraq̄ vi
sione cōsistit hz et intellectuale visioz nō tn̄ includit eaz que sola ī intel
lectuali visioē cōsistit. eo qd ea heat intellectuale visioz excellentiorez q'm
ista cū ī ea intellectual' luminis ꝑceptio sufficiat ad acceptioz ꝛ iudiciū
In hac vō ad iudiciū tm̄. Ad 2m dd' qd in vtraq̄ ꝓphia fit deriuatio
luminis ꝓphie ab intellectu ꝓphie ad ymaginatioz ꝑ diuersimode qr in ea ꝓphia
que dr̄ tm̄ visionem intellectualez hr̄e totū plenius ꝓphice reuelacōis ī intel
lectu ꝑcipit̄ et exinde ꝑ intelligentis arbitriū in ymaginatiua cōgrue
formant̄ ymagines ꝑpt' nrī intellectus naz que sine fantasmatibus intelligere
ꝑ nō pt. Sz in alia ꝓphia nō tota plenius ꝓphice reuela[illegible] cōis re
cipit̄ in intellectu ꝑ ꝑtim in intellectu q̄ntū ad iudiciū ꝛ ꝑtim ad ymagi
natiuā q̄ntū ad acceptioz vñ ī ea ꝓphia que visioz intellectuale tm̄ cō
tinet est visio intellectual' plenior. et defectu ei luminis recepti ī intellectu
cōtingit qd exinde quodāmodo decidit q̄ntū ad aliq̄d a puritate intelligibili
in ymaginarias figuras sic in somniis accidit. Ad 3m dd' qd hoc qd Joha
nes xm̄ denotat nō ptz ad visioz ꝓphicaz put nūc de ꝓphie cōparacōne
loquimur ꝑ magis ad denunciatioz. Hoc et qd xp̄m corporal' vidit nō ei
dedit ꝓphiaz ꝑfectiorē tomis ꝑ fuit quoddaz munus dīnitus cōcessum
amplius qm ꝓphia. Unde dr̄ Luce x. Multi reges ꝛ ꝓphe voluerūt vide
re. Ad 4m dd' qd denunciacio ꝑ v'ba ul' facta cōmunis ē vtriq̄ ꝓphie
qr et ꝓphia que tm̄ visioz intellectuale hz pt denunciare ꝑ ymagines
quas ad libitū format. Ad quintuz dd' qd glo ea loq̄t̄ de eo q' ꝑ intellectū nō ht

non iudicium de his que ab alio accipiunt sicut Ioseph habuit solum iudicium de
hiis que a Pharaone sunt visa non quod ipse accepit quid esset futurum et ideo
concludit non de illa prophetia intellectuali visione tantum habita de qua non loquimur
Ad vi dicendum quod in hoc rabi opinio non tenetur ipse enim ponit quod prophetia David fuit in-
ferior prophetia Ysaye vel Ieremie contra quem dicitur a sanctis habet tamen veritatem quantum ad
aliquid eius dictum quod scilicet iudicium non sufficit non prophetatur his de quibus est iudicium
unde in illa prophetia in qua percipitur intellectuale lumen solum iudicatur est ipsum
lumen non determinatum cognitionem alicuius specialis nisi superaddatur aliquid de quibus
est iudicandum vel a se vel ab alio accepta et sic intellectualis visio perficitur ymaginaria
sicut commune determinatur per speciem Ad vii dicendum quod non semper contingit ex debilitate intellectualis luminis
quod sit prophetia sub visione intellectuali tantum sed quandoque propter acceptionem plenissimam intellectus
ut dictum est et ideo ratio non sequitur Ad viii dicendum quod signum in quantum huiusmodi est causa cognitionis
signatum vero est id quod notum est per aliud sic autem nobilius cognoscitur id quod
in se notum est et aliorum cognoscere facit eo quod tamen in se notum est ita et e contrario
id quod notum est per se non per aliud nobilius cognoscitur quam quod per aliud notum est sicut
principia conclusionibus Et ideo de quo loquitur de signo et signato unde ratio non sequitur
Ad x dicendum quod quamvis ymagines impresse divinitus sint nobiliores ymaginibus per
hominem formatis tamen acceptio cognitionis que est in intellectu divinitus est nobi-
lior illa acceptione que fit per ymaginarias formas Ad decimum dicendum quod ideo illi specialiter
prophete nuncupantur in distinctione predicta qui sub ymaginarias visiones prophetiam
habuerunt quia in eis invenitur plenior ratio prophetie et ratione divine Agyographe
autem dicuntur qui sub signo solum visiones intellectuales habuerunt sive sine quantum
ad iudicium tantum sive quantum ad iudicium et acceptionem simul Ad xi dicendum quod quamvis
intellectus non intelligat divina per aliquas similitudines tamen ille similitudines sunt nobiliores et
hoc quod sunt immateriales quam similitudines ymaginarie unde et visio intellectualis nobilior Ad
duodecimum dicendum quod non potest esse quod aliqua res sit ymaginabilis per suam essentiam sicut est per
suam essentiam intelligibilis ymago enim non est nisi de rebus materialibus nec tamen potest ymago
aliquid recipere nisi sine materia Unde semper necesse est quod ymago sit alicuius non per
essentiam suam sed per suam similitudinem Intellectus vero immateriale recipit et cognoscit non solum
materialia sed et immaterialia unde et quedam cognoscit ab eo per essentiam quedam autem per
similitudinem Ad rationes vero que in contrarium obiciuntur de facili patet responsio sed hoc quod sic finitur

Terciodecimo queritur utrum gradus prophetie distinguantur secundum visionem ymaginariam et videtur quod sic Nobilior enim est prophetia ubi est nobilior
prophetatio rei accepte Sed quandoque acceptio rei prophetate est per visionem ymaginariam
ergo secundum visionem ymaginariam possunt gradus prophetie distingui Preterea perfectum medium cognoscendi
facit perfectiorem cognitionem et ex inde est secundum opinionem perfectior Sed similitudines yma-
ginarie sunt medium cognoscendi in prophetia ergo ubi est nobilior ymaginaria visio
est altior prophetie gradus Preterea in omni cognitione que est per similitudinem ubi est expressior
similitudo est perfectior cognitio Sed figure ymaginibus formate in prophetia sunt similitudines
rerum de quibus fit revelatio prophetie ergo ubi est perfectior ymaginaria visio est altior
prophetie gradus Preterea cum lumen propheticum descendat ab intellectu in ymaginationem
quanto est perfectius lumen in intellectu prophete tanto est perfectior ymaginaria visio ergo
diversi gradus ymaginarie visionis demonstrant diversos gradus intellectualis Sed ubi est
perfectior intellectualis visio est perfectior intellectualis prophetia ergo et secundum ymaginariam vi-
sionem gradus prophetie distinguntur Sed dicendum quod diversitas visionis ymaginarie non distinguit speciem
prophetie et ideo nec secundum ipsam gradus prophetie distinguuntur Sed contra omne calidum elementare
est eiusdem speciei sed tamen apud medicos distinguitur calidum in primo et 2o et 3o et 4o
gradu ergo distinctio graduum non requirit speciei distinctionem Preterea magis et minus
non diversificant speciem Sed et intellectualis visio non distinguitur in prophetia nisi secundum lumen
propheticum perfectius et minus perfecte receptum ergo diversa visio intellectualis non diver-
sificat speciem prophetie ergo nec gradus secundum rationem predictam et non erunt in prophetia ali-
qui gradus secundum nec secundum visionem intellectualem nec secundum ymaginariam distinguntur relinquitur ergo
gradus prophetie distingui secundum ymaginariam visionem Sed quia visio ymaginaria non facit prophetiam

secundum solum intellectualem. ergo non secundum eam gradus prophetie distinguuntur. Praeterea id quod distinguitur per se
distinguitur penes id quod est ei formale. Sed in prophetia intellectualis visio est for-
malis. ymaginaria vero quasi materialis. ergo gradus prophetie distinguuntur secundum intellectualem et non secundum
ymaginariam visionem. Praeterea ymaginarie visiones etiam in eodem propheta pluries variantur. quia
quandoque hoc modo revelationem accipit quandoque illo. ergo non videtur quod secundum ymaginariam vi-
sionem possint gradus prophetie variari. Praeterea sicut se habet scientia ad res scitas ita prophetia
ad res prophetatas. Sed scientia distinguitur secundum res scitas ut dicitur in 3o de anima
ergo et prophetia secundum res prophetatas et non secundum ymaginariam visionem. Praeterea secundum glossam in principio psal-
terii prophetia consistit in dictis et factis somnio et visione. non ergo debent magis prophe-
tie gradus distingui secundum ymaginariam visionem ad quam pertinet visio et somnium
quam secundum dicta et facta. Praeterea miracula ad prophetiam requiruntur. Unde moyses
cum a domino mitteretur petiit exo. iiii. et in prophetia signa vera non vi-
demus. ergo non magis debent distingui prophetie gradus secundum ymaginariam visionem quam secundum
signa. Respondeo dicendum quod cum ad aliquid constituendum duo concurrunt quorum unum
est alio principalius in eo quod ex eis constituitur per gradus comparationis attendi et secundum
id quod est principale et secundum id quod est secundarium. Sed excessus quod est principale ostendit eminentiam
simpliciter. Excessus vero secundum quod est secundarium ostendit eminentiam secundum quid et non sim-
pliciter. Unde secundum quod excessus in eo quod est principalius sic
ad meritum humanum concurrunt caritas quasi principale et opus exterius quasi secundarium. Meri-
tum autem simpliciter loquendo solet esse primum communis iudicium magis quod ex maiori
caritate procedit. magnitudo vero operis facit maius meritum secundum quid est enim exterioris
primi actualis non autem simpliciter. unde minimum demerat magnitudinem caritatis secundum id quod
dicitur amor dei operatur magna si est. Cum ergo ad prophetiam concurrat intellectualis
visio quasi principalis et ymaginaria quasi secundaria gradus prophetie simpliciter est iudicandus eminen-
tior ex eo quod visio intellectualis est eminentior. Eminentia vero ymaginarie visionis
ostenditur eminentior gradus prophetie secundum quid et non simpliciter. unde minimum perfectio yma-
ginarie visionis demerat perfectionem intellectualis. Ex parte autem intellectualis visionis
non potest accipi aliquis determinatus gradus quia plenitudo intellectualis luminis non mani-
festatur nisi per aliqua signa. Unde penes ista signa oportet distinguere gradus prophetie. Sic ergo
potest distingui gradus prophetie secundum quatuor. Primo secundum ea que requiruntur ad prophetiam
Est autem duplex actus prophetie scilicet visio et denuntiatio. Ad visionem autem requi-
runtur duo scilicet iudicium secundum intellectum et acceptio que est quandoque secundum intellectum quandoque
secundum ymaginationem. Sed ad denuntiationem requiritur aliquid ex parte denuntiantis scilicet quedam
audacia ut non timeat loqui veritatem propter adversarios veritatis secundum id quod dominus
dixit ad ezechielem 3 dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum et frontem tuam
duriorem frontibus eorum et sequitur ne timeas eos neque metuas a facie eorum. Aliud
autem requiritur ex parte rei denuntiate scilicet signum per quod veritas rei denuntiate
demonstratur. Unde et moyses a deo signum accepit ut ei crederetur. Sed quia de-
nuntiatio in propheta non potest secundum quod huiusmodi se habet in propheta. ideo minimus gradus prophetie
est in eo in quo invenitur quedam audacia et promptitudo ad aliquid dicendum vel faciendum
sine hoc quod ei aliqua revelatio fiat. sic sicut dicitur aliquem gradum prophetie fu-
isse in sampsone largo modo accipiendo prophetiam secundum quod omnis supernaturalis influxus
ad prophetiam reducitur. Secundus vero gradus existit in eo qui habet visionem intellectualem
tantum secundum iudicium ut in salomone. Tertius vero in eo qui habet intellectualem visionem cum
ymaginaria ut in ysaya vel ieremia. Quartus vero in eo qui habet visionem intellectua-
lem plenissimam quantum ad iudicium et quantum ad acceptionem sicut in david. Secundo
potest distingui gradus prophetie ex dispositione prophetantis et sic cum prophetia fiat
in somnio et visione vigilie ut dicitur numeri xii perfectior est gradus prophetie qui
est in vigilia quam qui est in somnio tum quia intellectus est melius dispositus ad
iudicandum. tum quia et evocatio a sensibilibus non est secundum naturam sed ex intensione
perfecta interiorum virium ad ea que demonstrantur. Tertio ex modo ac-
cipiendi quia quanto expressius signatur res prophetata prophetie gradus est sublimi-
or. Nulla autem signa aliquid expressius significant quam verba. Et ideo altior gradus

pphie e qn papiut vba expsse desiguata rem pphatam sic de Samu
ele leg 1 Reg 3 quam qn demrant alique figure que sunt aliarum rerum
silitudines sic olla succensa ostensa e Jere 1 Ex hoc enim manifeste ondit qd lu
men pphicum i suo vigore papit qn p expressiore silitudinem res pphice de
mrant Quarto ex pte eius qd revelatoz facit Eminentor enim gradus
pphie e qn vr ille qui loqr qnm qn vba audiunt tm sive sit in sompno
sive in visione qz ondit qd magis attendit pphia ad cognitoz eius qui
revelat Qn vo vr ille qui loqr altior gradus pphie est qn vr
in spe angli qm qn vr in spe hominis et adhuc eminentor si
videar in figura dei Sic Ysaie vi dr Vidi dnm sedentem sup solium ex
Cu enim pphie revelao a deo descendit in angelum et ab anglo in
hominem tanto plenior pphie receptio qnto magis accedit ad pm
pncipium pphie Rones go ille que ondunt qd gradus distinguunt sm
ymaginatiuam visionem concedende sunt p modum pdictum nc hc dd e qd di
versitas gradus distinctionem exigat spei Ad rones vo que sunt i ctrarium
p ordine rndd e quarum et ad pmam pz responsio ex pdictis Ad 2m
dd qd qn aliq distinguunt p spem oz qd fiat distinctio qd est
formale Sz si fiat distinctio graduum i ead spe pt ee et p id
qd e mle sic at distiguntr p masclm z femm que sunt dre ma
les ut i x metc dr Ad 3m dd qd cu lumen pphicum no sit aliq
remanens pphe sz sit qu quedam pao transiens no oz et ut ppha
sp sit in eod gdu pphie imo quoqz sit ei revelao p unu gra
dum z quoqz p aliu Ad 4tum dd qd cu aliq nobiliora quoqz mi
pfecte cognoscuntur sic cu de diuinis hetur opio et de creaturis scia no
pt ex rebus pphatis gradus accipi pphie Et pcipue cu ea que
denunciandu sunt pphe revelant p qd exigit corporis dispo ppt quam
pphia datr pt tn dici qd et p res pphatas gdus pphie distin
guuntur sz tn ppt nimiam rerum revelatarum dinsitate no pnt
p hoc aliq gradus determinati pphie assignari n forte i gnre ut
si dicar qd cum revelat aliq de deo e eminentor ceteris gdus qm
cu revelat de creaturis Ad 5tum dd qd dicta et facta que
ibi tanguntur no ptinent ad revelatoz pphie sz ad denunciatoz que
fit p dispoz recipientis quod denunciat Vn p hc no pnt gdus pphie disti
gui Ad 6 dd qd gra signorum e diffenis a pphia pt tn reduci
ad pphiam p hc qd p signa vitas pphie demrat Vn gra signorum
qntum ad hoc e potior qd pphia sicut et scia que demrat ppt
quid e potior qm scia que dt quia Et ppt hoc 1 ad Cor 12
pmittitur gra signorum gre pphiarum Vn et ille ppha e excellen
tissimus qui et signa facit huius revelacoz pphicam Si aut signum
faciat sine revelaoe pphica z si forte sit dignior simplr no
tn e dignior qntum ptz ad rom pphie Sz sic cputabit eciam gdus
i infimo gdu pphie sic ille q1 lz audacia tm ad aliqua faciend

Quartodecimo queritur utrum moyses fuit excellentior aliis
pphis Et vr qd no qz ut dt gg p successiones tpium cre
uit digne cognitionis augmentu Et i pno psalterii dr qd dd
dr ppha excellentia go moyses no fuit excellentissimus P ma
iora miracla fctu sunt p Josue qui fecit stare sole et luna
Josue x qd p moysen z similr p Ysayam qui fecit solem retro
dere Ysaye xxxviii go moyses non fuit pphaum maximus P
eccli xlviii dr de Elia quis pt silr glari e qui sustulisti mor
tuu ab inferis ct 3e id qd pg P Math xi dr de Johanne inter
natos mulierum ct go no moyses fuit eo maior ct id qd pns
Sz q est qd dr de vto ultio Non surrexit ppha ultra in Isrl sic

moyses P^u nu^i ix d^r Si quis fuit int vos ppha dni in sono aut i
visioe loquar ad eu Non aut tlis suus meus moyses q i omi domo
mea fidelissimus e ex quo pz q ipe aliis pphtis pfert Rndeo dd q int
pphas si aliq put maiores diuis fide reputari Simpr aut loquendo
oim maximus moyses fuit In eo aut quatuor q ad pphiaz requi
rut^r excellentissie fuit inventa Pmo quid visio itelual i eo excel
lentissima fuit si qua tatu meruit elevari ut ipaz dei esenaz vi
deret si q d^r nu^i xij. pala et no p enigmata i figuras dnm vidit
Et si quid eius visio no e facta angelo mediate sic ac visioes ppha
les vn ibid d^r Ore ad os loquar ei et hc exposse d^t aug^s ad pauli
na de videdo deu i ix sup gen ad lit Sdo ymaria visio fluti i
eo pfectissia qz ea qsi ad nutu heat vn d^r Ezechiel 33 q loqba^r
ei dns facie ad faciez sic ho solet loq ad amicu suu. In quo etia
alia eius eminetia quatu ad ymagiuaz visioz pt notu q ipe scz
no solu audit vba revelats si vidit no i figura homis vel angli
si qu ipm deu no in sono si i vigilia qd de no aliorum legit^r Tcio et
eius demiciao fuit excellentissima qz omis q fuerut an eu insti
xerut familias suas p modu disci^ne moyses aut fuit pmus qui
locutus e ex pte dni dns si dicit dns tc et no uni familie si toti
pplo nc denuncia^t ex pte dni ut attedet^r dicts alis pphe pcts
sic pphe denunciado inducebat ut obsuaet^r lex moyse. vn de=
nuciao pcedetiu fuit apparatus ad lege moysi que fuit fudametu
qodaz denuciaois sequentiu pphaz Quarto et fuit eminetor qu
tuz ad ea que ordinat^r ad denuciatoz. quatuz ad miracla quidez
qz fecit signa ad cvsioz et instrtoz totius gntis. Alij vo pphete
fecerut pticula signa ad spales psonas et spalia negocia vn deu^t
deut^o ultimo non surrexit ultra ppha in isrl sic moyses que no=
scet dns facie ad facie. quatu ad eminetiaz revelaois i oibus signis at=
qz portets que fecit i tra egipti pharaoni et omibus suis eius et
ita mag mirabilia qe fecit moyses tora univso isrl. Quatu aut
ad audatia appz eminetissimus. qz in sola vga descendit in egyptu
no solu ad denuciad vba dni si et si et ad flagellad egyptu i po
plm libeand Ad pm go dd q vbu gg e itelliged de hys que ptz
ad misteriu incaz os de qs alij posteriores expssioes revelatores apte
peruit qm moyses. no aut quatuz ad cogtioz diuitus de q plenissime
moyses instructus fuit Ad 2m dd q david d^r ee excellentissimus p=
phaz quia expssissie de xpo pphat sine aliqua ymagiuaa visioe
Ad 3m dd q quis ia miracla fuerut maiora miraclis moysi quatuz
ad subaz fcti. tu ia moysi fuerut maiora quatu ad mod faciedi qz
fcta sut toti pplo et ad populi istructoz i noua lege i libeatoz illa
vo fuert ad aliqua pticula negotia Ad qrtu dd q eminetia helie pa
pue i hc attedit^r q a morte imunis gsuatus fuit. et mlts alijs p=
phis eminetor q ad audatia. qz no ptimuit pncipe Et go ad
mag nez signorum ut ex vbis ecta lds het^r. Ad quitu dd q cu moy
ses alijs pfert^r intelligd e de pphis veterum testati. qz tue papue fuit
pphia i suo statu qm xpus ad que ois pphia ordinabat. expectabat^r
venturus Johanes aut ad novu ptz testatu vn math xj d^r lex et
pphe usqz ad Johanez In nouo tm testameto. fcta e maifestior reve
lao vn d^r ij ad Cor 3 Nos aut revelata facie tc vo expsse aplus se et
alios aplos moysi pfert et tn no se^r Si Johanes nullus baptista maior
fuit q qt hc ng fuit eo excellentior i gradu pphie. qz cu pphia no sit
donu gre gtufacietis pt ee potior i pphia q est minor in merito;

Questio e de raptu Et primo querit qd sit raptus describit aut
a magistro sic Raptus e ab eo qd est s naz i id quod supra
naz vi superiorum nature eleuacio et vi qd inquerit qr ut aug
dt Intelligencia hois nat recognoscat deu Sz in raptu eleuat
hois mentis ad dei cognicioz go no eleua i id qd e c naz
e s naz P magis depedz spus creatus ab icreato qz corpus inferius a supe
iori Sz impressiones superiorum corporum sunt inferioribus corporibus nales ut dt
gtor in 3 celi et mundi. go nec eleuacio spus huani qui ius fiat i superio
rz nae e n nalis P ad Ro xj sup id qd naz insertus es i bona oli
uaz dt glo qd deus auctor nae mch qd naz fat. qr hc e vnicuiqz
na qd accepit a quo e os modus et ordo nature Sz eleuacio raptus sit
dr qd naz qr sit diuinitus no p modum spus huam Sz q dyo dt viii
c. de di. no. qd iusticia dei in hc attenditur qr oibus rebus distribuit s
suu modu i dignitate Sz deus no pt aliqd facere q suaz iusticiam go nulli
rei aliqd tribuit qd no sit s modu eius P Si modus hois quantum ad aliqd
mutetur no mutat h mo qd bonu hois auferatur qr deus no e ca qre sit
ho deterior ut Aug dt li. lxxxiij q. Sz bonu hominis e s ronez vi
uere i volutate opari ut 3 p dyon li c de di. no. Cu go violencia sit
gtria volutati et bonu hois euacuet Ex hc em necitas e gtstas qz
e gtra volutati ut dr i metc vi qd diuinitus no fiat i hoie aliq viole
ta eleuacio q naz qd ee vr in raptu ut ipm nome importat et descri
ptio pdicta designat in hc qd dt vi superiorum nae P s p in 3 d aia
Excellecie sensibilium corrumpit ssus no aut excellecie itelligibilium intellectus
Sz io ssus desicit a cognicione ssibilium excellencium qr ab eis corrumpit go
intellectus nat pt quantuncuqz excellencia itelligibilia cognoscere Ad quecuqz ig
itelligibilia mes hominis eleuet no erit eleuacio qt naz P aug dicit
i li de spu i aia qd anglus et aia na sut pares. officio dispares/ Sz no
e q naz angeli cognoscere ea ad que hoies eleuat i raptu. go nc ele
uacio raptus e homi q naz P si qs motus sit nalis et puctio ad tmi
motus e nalis. tum n9 motus sit infitus Sz mens hois mo nat i deu
qd pz ex hc qd no qesat n ad eu peruenit Vn Aug i po gfess fecisti
nos dne ad te i inquietu e cor nrm donc quiescat i te. go eleuacio
a qua mes pting ad deu ut e in raptu no e q naz Si dr qd fi
in deu no est nale huane menti ex se ipa s ex pstitucoe diuina et
no e simpr nale Sz q inferior na no opat nc tendit i aliqd finem
n ex pstitucoe diuina rone cuius dr ome opus nae. opus itelligetie
i tn rerum naliu dicimus ee nales motus simpr i opones go i ferri
deu si sit nale menti ex pstitucoe diuina dz indicari simpr nale P pa
e aia in se s qd spus dr qm put e gunta s qd dr aia Sz aie inquantu
e spus queda actus e cognoscere deu et alias subas sepatas inquantu vo est
corpi gunta actus eius est cognoscere res ssibiles. go p prius e aie cognoscere itel
ligibilia qz ssibilia Cu ig cognicio ssibilium sit aie nalis et cognicio diuinorum
itelligibilium e ei nal i c id qd prius P nalis aliqd ordinat ad ultimum tmi
qz ad mediu au p mediu ordo sit ad vltimum Sz res ssibiles sut queda me
dia qb puenit ad cognicioz dei Ro p j Inuisibilia dei rc. Si cognicio ssibilium e
homi nalis go et cognicio itelligibilium et sic id qd prius P mch epsit vitu
te nali pt dici simpr q naz Sz quedaz res ut herbe vel lapides hnt
nales virtutes euocandi mentez a ssibus ut qdaz inhabilia cernat quod
videtur ee in raptu go raptus no est eleuacio qt naz Sz q e qd dicitur
ad Cor 12 sup id scio hominez dt gla. raptu i qt naz eleuatum
go ro Rndeo dic qd sic cuiuslz alteri rei e queda opo talis rei inquantu est
h res ut ignis aut lapidis. i ta et hominis e queda opo inquantum e ho
qe e ei nalis In rebus aut nalibus dupr gtigit inuenire rem aliq
a sua spne nali vno ex defectu pe virtutis vnicuiqz tlis defectus gtigit

siue ex causa extrinseca siue intrinseca sit et ex defectu virtutis formatiue
in semine generantur fetus monstruosi Alio modo ex operatione diuine virtutis cui omnis
natura ad nutum obedit sicut fit in miraculis ut cum virgo concipit vel cecus
illuminatur et similiter etiam homo a sua naturali et propria operatione dicitur immutari Potest autem
hominis propria operatio intelligere mente ymaginatione et sensu Operatio enim eius qua
solis intellectualibus inheret omnibus inferioribus pretermissis non est ei connaturalis
est homini secundum quod in eo aliquid diuinum existit ut dicitur x ethicorum Operatio vero qua solis
sensibilibus inheret preter intellectum et rationem non est etiam ei connaturalis est homini secundum
naturam qua cum brutis habet communem Et tunc a naturali modo sue cognitionis transmu-
tatur quando a sensibus abstractus aliqua preter sensum inspiciat Hec autem transmuta-
tio quandoque fit ex defectu proprie virtutis sicut accidit in freneticis et aliis mente
captis et huiusmodi abstractio a sensibus non est eleuatio hominis sed potius depres-
sio Aliquando vero talis abstractio fit virtute diuina et tunc proprie eleuatio quedam
est quia cum agens assimilet sibi patiens abstractio que fit virtute diuina que
est supra hominem est in aliquid altius quam sit homini naturale Sic ergo in descri-
ptione actus raptus qua diffinitur ut quidam motus tangitur eius genus in hoc
quod dicitur eleuatio causa efficiens in hoc quod dicitur vi superioris nature Et duo termini mo-
tus a quo et in quem cum dicitur ab eo quod est secundum naturam etc. Ad primum ergo dicendum quod cogno-
scere deum contingit intellectum scilicet per creaturas suas et per res sensibiles aut etiam per esse-
ntias intelligibiles Similiter et distinguendum de eo quod est homini naturale vnum enim
et eiusdem rei est aliquid contra naturam et secundum naturam secundum eius status diuersos et quod non est eadem
natura rei dum est in fieri et dum est in perfecto esse ut dicit rabi moyses sicut quantitas
completa est naturalis homini cum ad perfectam peruenit etatem esset autem contra naturam
puero si imperfecta quantitate nasceretur Sic igitur dicendum quod intelligentie humane secundum
quemlibet statum est naturale aliquo modo cognoscere deum scilicet in sui principio scilicet in statu vie
est ei naturale quod cognoscat deum per creaturas sensibiles Est autem ei naturale quod perueni-
at ad cognoscendum deum per se ipsum in sui consumatione scilicet in patria Et si in sta-
tu vie eleuetur ad hoc quod cognoscat deum secundum statum patrie hoc erit contra naturam sic-
ut esset contra naturam quod puer mox natus haberet barbam Ad secundum dicendum quod duplex est na-
tura scilicet particularis que est propria vniuscuiusque rei et vniuersalis que complectitur totum ordinem
causarum naturalium Et ex hoc dupliciter potest esse aliquid secundum naturam vel contra naturam Vno modo
quantum ad naturam particularem alio modo quantum ad vniuersalem sicut omnis defectus et corru-
ptio et senium est contra naturam particularem sed tamen naturale est secundum naturam vniuersalem ut omne
compositum ex contrariis sit corruptibile quia iste est ordo vniuersalis causarum hoc habet ut inferiora
a suis superioribus moueantur Omnis motus qui in inferiori natura ex impressione
superiorum siue in corporalibus siue in spiritualibus est quidem naturalis secundum naturam vniuersalem
non autem secundum naturam particularem nisi quando a natura superiori sic imprimitur in naturam inferiorem
ut ipsa impressio sit eius natura etc. patet quomodo ea que a deo in creaturis fi-
unt possunt dici secundum naturam vel contra naturam vnde patet responsio Ad tertium vel dicendum quod ista eleua-
tio dicitur contra naturam esse contra solitum cursum nature sicut glosa exponit Ro xi Ad quartum
dicendum quod deus quamuis numquam contra iusticiam faciat tamen aliquid preter iusticiam facit
Tunc enim est aliquid contra iusticiam cum subtrahitur alicui quod ei debetur ut patet
in latrocinijs cum quis alteri furatur Si vero ex liberalitate quadam tribuat quod
non est debitum hoc non est contra iusticiam sed preter Sic igitur cum deus mentem humanam
in statu vie eleuat supra modum suum non facit contra iusticiam sed preter Ad quintum
dicendum quod opus hoc ex hoc quod habet bonum meriti exigit ut sit secundum rationem et volun-
tatem Sed bonum quod ei confertur in raptu non est huiusmodi Vnde non oportet quod procedat
ex voluntate humana sed ex sola virtute diuina Nec tamen potest dici omnino vio-
lentia nisi sicut dicitur violentus quando lapis proicitur deorsum velocius quam sit dispositio
motus naturalis Proprie tamen violentum est in quo nichil confert vim patiens ut
dicitur in 3 ethicorum Ad sextum dicendum quod hoc est commune intellectui et sensui quod vterque
deficiat a perfecta perceptione excellentis obiecti Et si vterque de eo accipiat
Sed in hoc est differentia quod ex hoc quod sensus ab excellenti sensibili mouetur corrumpitur ut non
possit postmodum minora sensibilia cognoscere Sed per hoc quod intellectus accipit de
intelligibili excellenti confortatur ut melius postmodum possit minora intelli-

cogitare Vnde autem p nō ē ad ppositū Ad vii dicendum qd anl9 et aīa nō dnt ee
pares nā n̄ qntū ad statū vltime osūacōis i qo hoīes erūt sic angli in
celo ut dr̄ Math 22 Vel dicendum qd qmtant in nā itectuali quis in angelis
inveniat̄ pfectior Ad viii dicendum qd puētio ad tm̄ motꝰ nālis ē nālis. no
nes rerū nāliū qe sūt ex psitutōe dīna dnt nāles quī Rōna 11 opo
nit sūt in rebꝰ indita sic ut sint causē nāe Rō aūt sic a deo psititut̄
hoī eleuatō raptꝰ Ad x dicendum qd qd id qd ē pus i itcōe nāe ē postiꝰ tpe
sic selꝫ actꝰ ad poāz in eod susceptl qr ēē in actu ē pus a nā quis
et ead res pus tpe sit in po qm in actu . et sile opo aīe inqntū ē spus
ē post qntuz ad itentoz nāe ſꝫ postior tpe Vnde si vna opo fiat i opo
altiꝰ hoc erit q nāz Ad xi dicendum qd quis ordo ad mediuz sit ppt ordinē ad
ad mediū vltimū . tn̄ ad vltimū nō puenit̄ nat n̄ p mediū et si alit
fiat erit puētio nō nālis ꝫc ē in pposito Ad xii dicendum qd 1a abstractio
a ssibꝰ qīe fit p vtutē nālez rerū aliqz reducit̄ i iaz abstractionē
que fit ex defectu ppe vtutis Non eni ille res hnt nāz a ssibꝰ abstrahendi n̄ inqntū obstupefatiūt ssꝰ Vnde pꝫ qd htis abstractio a ssibꝰ ē alie
Secūdo quit̄ vtrū paulꝰ in raptu viderit dm̄ p eēnāz i/ a raptu
et vr̄ qd nō qr dr̄ ad Ephe . iiii Tenebris obscuratū hntes itēctm
go . oīs q itelligit quadā luce iiori illustrat̄ Si go intectꝰ eleuē
ad vided deū . oꝫ qd illustret̄ aliq luce ad hꝰ visioz pporcōnata Sed
lux htis nō ē nisi lux glorie de q dr̄ i ps° In lumine tuo videbimꝰ
lumē . go deꝰ p eēnāz vidi nō pt n̄ ab intectu btō Cū go paulꝰ
i raptu nō fuit btūs . go ꝫ si dr̄ qd paulꝰ ut tūc btūs fuit Sꝫ qtra
ppetuitas ē de rōne btūnis ut dr̄ augꝰ de ci . dei ſꝫ statꝰ ie p nō mā
sit in paulo i ppetuū . go in statu io nō fuit btūs Pr̄ a glīa aīe
redūdat glīa in corpꝰ Sꝫ corpꝰ pauli nō fuit glificatū go nēc mes
eiꝰ fuit glīe luce illustrata et nō vidit deūz p eēnāz Si dr̄ qd
videdo deū p eēnāz in statu io nō fuit btūs simpr̄ ſꝫ sꝫ quid Contra
ad hc qd ās sit btūs simpr̄ nō requirit̄ n̄ actꝰ glīe et dos glīe qe
ē pmū illiꝰ actꝰ sic corpꝰ pet fuisset simpr̄ glificatū Si cū hc qd fe
bat̄ sup aqs . et hꝰ actꝰ in se habuisset pnm qd dr̄ agilitas Sꝫ cla
ritas que ē pnm dīne visiōs que est actꝰ glīe et dos glīe Si mes pauli deū vidit p eēnāz et illustrata fuit luce glīe qe ē pnm
hꝰ visiōs fuit simpr̄ glorificata Pr̄ paulꝰ i raptu hnt fidez et
spem Sꝫ ista nō pnt simul stare cū visiōe dei p eēnāz qr fides
ē nō appatētiū ut dr̄ ad romanos viii go Pr̄ caritas prīe nō ē pn
cipiū mered Sꝫ in raptu fuit in statu mendi . qr eiꝰ aīa nō
dum erat a corrupōe corruptl soluta ut dr̄ Augꝰ 12 sup gen
ad litt . go nō hnt caritez prīe Sꝫ ubi ē visio prīe que est
pfcta et ē ibi caritas prīe que ē pfcta . qr qntuz de deo qsqꝫ
cogitat tm̄ diligit . go nō vidꝫ deū p eēnāz Pr̄ dīna eēnā
sine gaudio videri nō pt ut dr̄ Augꝰ in pmo de trin . Si go paulꝰ
vidit deū p eēnāz in ipā visione delectabat̄ nō go volebat ab ea
separi nēc itm̄ deꝰ eū sepauit invitū . qr cū ipe sit sume liberalis sua
bona qntū in se ē nō subtrahit go paulꝰ ab io statu nūqm sepatꝰ fuisset
qd flm ē go nō vidit deū p eēnāz Itē nꝰ hnt aliqd bonū ex mito a
mittit id sine pctō Cum i vide deū p eēnāz sit quoddā qd hēt̄ ex mi
to nꝰ p deū p eēnāz vides pt ab hac visiōe remouī n̄ forte qtigeret
ipm peccare quod de paulo dici nō pt qui de se dr̄ ro viii Certꝰ sum
qd neqz mors io . ꝫc id qd puib . Itē quit̄ cū paulꝰ dicat̄ raptꝰ i go dicit
eiꝰ raptꝰ a sopore Ade ꝫ raptu Johānis ewangte ſꝫ que se dr̄ i spū fuis
se Apok i . et ab extessu mētis in qo fuit petꝰ Actuū xi Sꝫ qe ē qd dicat
augꝰ xii sup gen ad litt . et ēt ad paulinā de videdo deū ꝫ qd hēt̄ i glo .

ad Cor. 12 Ex quibus omnibus habetur quod paulus in raptu vidit deum per essentiam Secundo arguitur
quod circa hoc quidam dixerunt quod paulus in raptu non vidit deum per essentiam sed quadam
visione media inter visionem vie et visionem patrie. que quidem visio media
potest intelligi. talis qualis est ab angelo naturalis. ut scilicet videat deum non quidem per
essentiam cognitione naturali sed per aliquas species intelligibiles ut potest considerando essen
tiam suam que est quedam similitudo intelligibilis essentie increate prout dicitur in li. de
causis 1. intelligentia scit quod est super se inquantum est creata ab eo ut et intel
ligitur paulus in raptu vidisse deum per resultantiam alicuius luminis intelligibilis in
mente ipsius Cognitio vero vie que est per speculum et enigma similium est
aliqua et est homini naturalis Sed cognitio patrie qua deum per essentiam suam vidit est
soli deo naturalis Sed huic positioni repugnat dictum augustini quod expresse dicit super di
ctis in locis quod paulus in raptu vidit deum per essentiam nec hoc etiam est probabile
ut minister veteris testamenti ad iudeos deum per essentiam vidit ut habetur ex hoc
quod dicitur numeri 12. palam et non per enigmata vidit deum et minister novi testa
menti doctor gentium hoc concessum non fuit per raptum cum ipse apostolus sic ar
gumentatur 2 ad Cor. 3. Si ministratio damnationis fuit in gloria etc. nec tamen
beato fuit simpliciter sed solum secundum quid. quoniam mens eius illustrata fuit supernaturali lu
mine ad ipsum deum videndum. quod quidem apparet per exemplum luminis corporalis In quibus
enim inveniuntur lumen a sole ut quedam et forma manens quasi connaturalis effectum
sicut in stellis et in carbunculo et huiusmodi. In quibusdam vero recipitur lumen a sole
quasi quedam passio transiens sicut in aere. non enim efficitur lumen forma perma
nens in aere quasi connaturalis sed transit abeunte sole. similiter et etiam lumen glorie dupliciter
menti infunditur. Uno modo per modum forme connaturalis facte permanentis et sic fa
ciente simpliciter beatam et hoc modo infunditur beatis in patria Alio modo contingit lumen
glorie mentem humanam quasi quedam passio transiens. et sic mens pauli in raptu sin
gulariter fuit lumine glorie illustrata. ipsum et non raptum in fine ostenditur hoc esse
firmum. Unde non fuit simpliciter glorificatus nec habuit dotem glorie cum ita claritas
non fuit derivata ab anima in corpus
non fuit effecta corporalis eius et propter hoc non fuit omnino in hoc statu perpetuo mansit Unde patet visio ad quatuor partes rationes Ad primum
nec in hoc statu perpetuo mansit Unde patet visio ad quatuor partes rationes Ad primum
dicendum quod adveniente plena visione recedit fides. Unde si hic fuit quod in pau
lo fuit visio dei per essentiam. non fuit ibi fides. fuit autem ibi visio dei per
essentiam sed actum non secundum habitum glorie Unde etiam fides fuit ibi secundum habitum non se
cundum actum. similiter et spes. Ad secundum dicendum quod quamvis paulus tunc fuit in statu merendi. non
actu. sic et spes. Ad 6m dicendum quod quamvis paulus tunc fuit in statu merendi ita habuit actum
tamen in actu tunc merebatur. quia sic habuit actum visionis patrie. non tamen ha
buit actum caritatis patrie Quidam tamen dicunt quod quamvis habuit actum visionis patrie non tamen fuit raptus eius
buit actum caritatis patrie. quia si intellectus fuit raptus non tamen Raptus est in paradisum
affectus Sed hoc est expresse contra id quod dicitur 2 ad Cor. 12 Raptus est in paradisum
glo. i. in eam tranquillitatem qua fruuntur illi qui sunt in celesti ierusalem, fruitio autem
est per amorem Ad 7m dicendum quod hoc fuit ex ipsa conditione luminis mentem illustrantis
ut patet ex dictis Ad 8m dicendum quod quamvis
tis. quod visio ita in paulo non permansit ut patet ex dictis Ad 8m dicendum quod quamvis
visio dei in beatis sit ex merito. tamen paulo tunc non est reddita quasi premium meriti
Unde ratio non sequitur Tamen sciendum quod hee due ultime rationes non magis concludunt quam
hoc quod paulus deum per essentiam vidit quam contra hoc quod vidit et cetera. modo supra
modum communem Ad id quod ultimo arguebatur dicendum quod excessus mentis extasis et ra
ptus. omnia in scripturis pro eodem accipiuntur et significant elevationem quandam ab ex
terioribus quibus naturaliter intendimus ad aliqua que sunt supra hominem Sed hoc dupliciter contingit quando
que enim intellectus abstractus ab exterioribus quantum ad intentionem tantum. ut neque tunc
quis exterioribus sensibus utitur sed totam intentionem suam divinis inspiciendis et diligendis va
cat. et tunc in excessu mentis sive extasi aut raptu est quilibet divinorum contemplator
et amator. Unde dicit dionysius in c. de di. no. Est autem extasim faciens divinus
amor Et gregorius in moralibus de contemplatore loquens dicit Qui ad interiora intelli
genda rapitur a rebus visibilibus oculos claudit Alio modo secundum quod in visu potentia
cognoscitiva magis habitur sic extasis aut raptus aut etiam excessus mentis est cum
et ab actu ab usu sensuum et sensibilium rerum abstrahuntur ad aliqua supernaturaliter vi
denda Videt autem supernaturaliter sicut per sensum et intellectum et ymaginationem sicut in quodam de gloria divina est.

Et io dupliciter raptum dicit Aug. sup gen. ad lit. vnum quo mens rapit a
sensibus ad ymaginariam visionem et accidit in petro et Johanne ewan. i Apok
ut ibidem aug. dicit Alium quo mens rapitur a sensu et ymaginatione simul ad intellectu
alem visionem Et hoc quidem dupliciter vno modo quod intellectus intelligit deum per dona intellectuales
immissiones quod est proprie angelorum et sic fuit extasis Ade vnde dicitur Jos. 2. gen. 2 in
glo. quod extasis recte intelligitur adhuc immissa ut mens Ade particeps angelice curie
et intrans in sanctuarium dei nouissima dei intelligeret Alio modo quod intellectus videt deum
per essenciam et ad hoc fuit raptus paulus ut dictum est

Tercio queritur Vtrum intellectus actus viatoris possit eleuari ad videndum deum
per essenciam sine hoc quod a sensibus abstrahatur Et videtur quod sic Eadem enim est natura
hominis in statu vie et post resurrectionem non enim idem modo resurget nisi esset idem specie
esset Sed post resurrectionem sancti videbunt mente deum per essenciam sine hoc quod a sensibus
aliqua abstractio fiat. ergo in viatoribus idem possibile erit Si dicatur quod corpus viatoris quod
corruptibile est aggrauat intellectum ne libere in deum eleuetur Sed contra mobile impeditur
sicut non patitur nisi a suo contrario Sed corruptio corporis non videtur contrariari actui intellectus
cum intellectus non sit corporis actus ergo corruptio corporis non impedit quin intellectus libere
possit ferri in deum Preterea Constat quod xpistus naturam mortalitatem et corruptionem pene assumpsit
Sed intellectus eius continue visione dei fruebatur cum tamen in eo non fieret
semper abstractio ab exterioribus sensibus ergo corruptio corporis non facit ut intellectus
ferri non possit in deum sine hoc quod a sensibus abstrahatur Preterea paulus post quam
deum per essenciam videat memor fuit eorum que in illa visione conspexit alias
non diceret 2 ad Cor. 12 quod audiuit archana verba que non licet homini loqui
quod si memor eorum esset. ergo dum deum per memoriam videbat videbat aliquid
quod in eius memoria imprimebatur Sed memoria ad partem sensitiuam pertinet ut patet
per philosophum in libro de memoria et reminiscencia. ergo cum quis in statu vie videt deum per essenciam
non omnino abstrahitur a corporeis sensibus Preterea superiores sunt potencie sensitiue
vniuersaliter quam intellectiue sensitiue Sed ymago que est de potenciis sensitiuis potest esse in actu
comprehensionis sensitiue et ymaginalium sine abstractione ab exterioribus sensibus
ergo et intellectus potest esse in actu visionis diuine sine abstractione a potenciis sensitiuis
Preterea id quod est secundum naturam non perducit ad suum perfectum aliquid eorum que sunt contra
naturam Sed naturale est intellectui humano quod deum per essenciam suam videat cum ad hoc
creatus sit Cum ergo abstractio a sensibus homini sit contra naturam cum sensitiua contractio
sit ei connaturalis videtur quod ad videndum deum per essenciam abstractione a sensibus non indige
at Preterea abstractio non est nisi contrariorum Sed intelligencia eius omnium est dequit ut dicitur
in libro de spiritu et anima. non videtur corporeis sensibus esse contraria secundum maxime distans. ergo
ad hoc quod deum per essenciam videat homo per intellectum non indiget abstractione a sensi
bus Preterea ad hoc videtur paulus ad dei visionem esse eleuatus ut testis existeret
eius glorie que sanctis repromittitur vnde Aug. dicit x sup gen. ad lit. Cur non
credamus quod tanto apostolo doctori gencium rapto vsque ad ipsam excellentissimam
visionem voluit deus demonstrare vitam in qua post hanc vitam viuendum est
in eternum Sed in illa sanctorum visione que post hanc vitam erit in videntibus deum
non fiet abstractio a corporeis sensibus post resurrectionem ergo nec in paulo huiusmodi facta fu
erit Preterea martires in ipsorum tormentorum suppli
cijs intus aliquid de diuina gloria percipiebant vnde dicit vincencius Ecce iam mis
terij mei maior vox nox obscurorum non habet sed omnia in luce clarescunt Et huius lau
in alijs sanctorum passionibus multa leguntur que hoc sonare videntur Sed constat quod in
eis non fiebat abstractio a sensibus. alias sensum dolorum non habuisset. ergo ad hoc
quod aliquis sit particeps glorie qua deus per essenciam videtur non requiritur abstractio
a sensibus Preterea perfectior est operacio que circa sensibilia versatur intellectus potencior quam
speculatiua Sed non est necessarium quod intellectus practicus semper intendat hijs que homo
circa sensibilia operatur vt Auicenna dicit in sua sufficiencia alias contingeret quod optimus
cythareda imperfectissimus videretur si ad singulas cordarum percussiones oporteret cum
actus considerationem verti. fieret enim nimia sonorum interrupcio que impediret debitam

melodiam. ergo intellectus intentus speculationibus cogitur intendere his quae homo contra sensibilia operatur et liberum ei remanet in quo intelligentia ferri etiam in ipsam divinam essentiam dei dum sensitivae vires circa oppositionem sensibilium occupantur. Praeterea paulus dum vidit deum per essentiam adhuc deum habebat fidem. Sed fidei est videre per speculum et in enigmate. Sed enigmatica cognitio est speculatio et est per sensibilia. ergo simul dum videbat deum per essentiam sensibus intendebat et ita idem quod prius. Sed contra est quod dicit augustinus super genesim ad litteram et habetur in glossa 2 ad Cor. xii in illa parte deus scit: nemo deum videns vivit vita ista qua mortaliter vivitur in istis sensibus corporeis. Et nisi ab hac vita quisque quodammodo moriatur sive omnino exiens de corpore sive ita aversus et alienatus a corporeis sensibus ut merito nesciat utrum in corpore an extra corpus sit, in illam non rapitur et subvehitur visionem. Praeterea 2 ad Cor. v super id sive mente excedimus deo dicit glossa: excessu mentis dicit quo mens elevatur ad intelligenda caelestia ita ut quodammodo a mente labantur inferiora. In hoc mentis excessu fuerunt omnes sancti quibus archana dei mundum istum excedentia revelata sunt. ergo quicumque videt deum per essentiam oportet quod avertatur a consideratione inferiorum et ita per consequens ab usu sensuum quibus non nisi inferiora considerantur. Praeterea in psalmo ibi adolescentulus in mentis excessu, mente scilicet alienata a sensibus corporeis ut qui raptus fuit usque ad tertium caelum. Sed per tertium caelum intellectualis visio dei per essentiam, ut dicit augustinus super genesim ad litteram. ergo visio dei per essentiam requirit alienationem a corporeis sensibus. Praeterea efficacior est operatio intellectus quando ad videndum dei essentiam elevatur quam quaecumque imaginationis operatio. Sed aliquando homo propter vehementiam imaginationis abstrahitur a corporeis sensibus. ergo multo fortius oportet quod abstrahatur ab eis qui in divinam provehitur visionem. Praeterea damascenus dicit: delicata est divina consolatio quae non datur admittentibus aliena. ergo eadem ratione divina visio non compatitur secum visionem alterius rei, et ita non compatitur secum usum sensuum. Praeterea ad videndum deum per essentiam requiritur summa cordis munditia secundum id Math. v: beati mundo corde quoniam ipsi deum videbunt. Sed cor dupliciter immundatur, scilicet contaminatione peccati et materialibus phantasiis, ut patet per hoc quod dicit dionysius vii c. caelestis hierarchiae: putandum esse eas scilicet caelestes essentias existimandum est ut non immundis maculis et inquinamentis liberatas, in quo tangitur immunditia culpae quae in beatis angelis numquam fuit, neque ut materialium receptivas phantasiarum, in quo tangitur immunditia quae est per phantasias, ut patet per expositionem hugonis de sancto victore. ergo oportet mentem videntis deum per essentiam non solum a sensibus exterioribus sed etiam ab interioribus phantasmatibus abstrahi. Praeterea prima ad Cor. 13 dicitur: cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est. Sed perfectum nominat visio dei per essentiam, imperfectum vero speculationem et enigmaticam quae est per sensibilia. ergo quando aliquis elevatur ad visionem dei per essentiam oportet quod abstrahatur a visione sensibilium.

Respondeo dicendum quod sicut ex auctoritate augustini patet, homo in hoc mortali corpore constitutus non potest deum per essentiam videre nisi a sensibus corporeis alienetur. Cuius ratio ex duobus potest sumi. primo quidem ex hoc quod est commune intellectui et aliis animae potentiis. hoc enim in omnibus potentiis animae invenitur quod quando una potentia in suo actu intenditur, alia vel debilitatur in suo actu vel ex toto abstrahitur, sicut patet in eo qui operationi visus fortissime intenditur, quod auditus eius non percipit ea quae dicuntur, nisi forte sua vehementia ad se trahat sensum audientis. Cuius ratio est quia ad actum cuiuslibet potentiae cognoscitivae requiritur intentio, ut probat augustinus in libro de trinitate. Intentio autem unius non potest ferri ad multa simul nisi forte illa multa hoc modo sint adinvicem ordinata ut accipiantur quasi unum, sicut nec aliquis motus vel operatio potest esse ad duo non adinvicem ordinata. Unde cum sit una anima in qua omnes cognoscitivae potentiae fundantur, et ideo unius et eiusdem intentio requiritur ad omnium potentiarum cognoscitivarum actus, et ideo cum tota anima intendit ad actum unius potentiae abstrahitur homo ab actu alterius potentiae. Ad hoc autem quod intellectus elevetur ad divinam essentiam videndam oportet quod tota intentio in hac visione colligatur, cum hoc sit vehementissimum intelligibile ad quod intellectus pertingere potest, nec potest nisi toto conamine in ipsum intendat. Et ideo oportet quod quando mens ad divinam visionem elevatur, quod omnino fiat abstractio a corporeis sensibus. Secundo vero potest eiusdem ratio assignari ex eo quod est intellectui proprium. Cum enim cognitio de rebus habeatur secundum quod sunt in actu et non secundum quod sunt in potentia, ut dicitur ix metaphysicae, ergo intellectus qui summa [illegible] est quae sunt maxime in actu. Unde omne intelligibile vel est in se a materia immune vel est actione intellectus a materia abstractum

Et ideo quanto intellectus purior a materialium quam contactu tanto perfectior. Et inde est quod
intellectus humanus quia materialia cognoscit ad fantasmata intuendo a quibus intelligibiles
species abstrahuntur est minoris efficacie quam intellectus angelicus qui sine ad foras procedit
immaterialis intuetur. Richardus tamen inconsumptum in intellectu humano sic ad foras procedit
cogitationes non potest penitus obscurari sic attenditur in sensibus quantum cognoscit ultra materialia
sicut non potest ex hoc ipso quod in eo de puritate remanet inest ei facultas
ad ea que sunt pure materialia intuendo. Et ideo oportet quod si aliquis plus communem modum
ad summum immaterialium videndum scilicet divinam essentiam elevetur quod saltem in eo actu penitus
sit ab intuitu materialium abstrahatur. Unde cum sensitive vires non nisi circa materialia
versentur non potest aliquis ad divinam essentiam elevari videndam nisi ab usu corporeorum
sensuum penitus abstrahatur. Ad primum dicendum quod alia ratione coniungetur anima beata corpori
post resurrectionem et alia nunc coniungitur. In resurrectione enim corpus erit omnino spiritui subditum
in tantum quod ex ipso spiritu proprietates glorie redundabunt in corpus. Unde et spiritualia cor-
pora appellantur. Quando autem duo adiunguntur quorum unum supra alterum totaliter domi-
natur non est ibi mixtio cum alterum totaliter transeat in potestatem dominantis
sicut una gutta aque in mille amphoras vini infunditur in nullo puritati
vini preiudicatur. Et ideo in resurrectione ex coniunctione anime ad corpus quodcumque na-
turalis impuritas nec in aliquo virtutis eius debilitatur. Unde et sine abstractione
a corporeis sensibus divine essentie contemplande intendet. Nunc autem corpus non est hoc
modo spiritui subditum et ideo non est similis ratio. Ad 2m dicendum quod ex hoc corpus
Christi corruptibile est quod ipsum corpus non est plene anime subditum. Si enim plene
anime subderetur ex immortalitate anime redundaret immortalitas in corpus sicut post resurrectionem
erit. Et exinde est quod corruptio corporis aggravat intellectum. Quamvis enim per se
intellectui non conveniat tamen eius causa intellectus puritati preiudicat. Ad 3m dicendum
quod Christus ex hoc quod erat deus et homo habebat plenariam potestatem super omnes potentias
anime sue et super corpus. Unde ex virtute deitatis quod nostre reparationi competebat
permittebat unicuique potentie anime agere id quod est ei proprium ut dicit Damascenus.
et non erat necessarium in ipso neque quod fieret redundantia ex una potentia in aliam neque quod
una potentia ab uno actu abstraheretur per vehementiam actus alterius. Unde per hoc quod
intellectus eius videbat deum non oportebat aliquam abstractionem a corporeis sensibus
fieri. Secus autem est in aliis hominibus in quibus ex quadam colligantia potentiarum anime ad invi-
cem sequitur de necessitate quod fiat redundantia vel impetus ex una potentia in aliam. Ad quar-
tum dicendum quod Paulus postquam cessavit videre deum per essentiam meminit eorum que
in illa visione cognoverat per aliquas species in ipsius intellectu remanentes remanen-
tes que erant quedam reliquie preterite visionis. Quamvis enim ipsum verbum dei per
essentiam vidit et ex ipso viso multa cognovit et sic illa visio nec quantum ad ipsum
verbum nec quantum ad ea que videbat in verbo fuit per species aliquas sed per solam essentiam
verbi. Tamen ex ipsa inspectione verbi imprimebatur in intellectum quedam rerum visarum
similitudines quibus postmodum cognoscere poterat ea que prius per essentiam verbi videbat. Et
ex illis speciebus intelligibilibus per quandam applicationem ad potentias inferiores vel foras
in memoria vel ymaginatione conservatas postmodum poterat meminisse eorum que prius vi-
debat et sic actu memorie que est potentia sensitiva. Et non oportet ponere quod in ipso
actu divine visionis aliquid fieret in eius memoria que est potentia sensitive sed solum
in mente. Ad 7m dicendum quod quamvis non per quemlibet actum ymaginative virtutis fiat
abstractio a sensibus exterioribus fit tamen abstractio predicta cum actus ymaginationis
est vehemens et similiter non oportet quod per quemlibet actum intellectus fiat abstractio a sensibus
oportet tamen quod fiat per actum vehementissimum qui est visio dei per essentiam. Ad 6m dicendum
quod quamvis naturale sit intellectui humano quod quandoque ad visionem divine essentie perveniat
non tamen est ei naturale secundum statum huius vite ut dictum est. et propter hoc ratio non sequitur. Ad
7m dicendum quod intelligentia nostra quamvis divina apprehendimus quamvis non connectatur sensibus
per viam generationis admisceretur tamen eis per viam iudicii. Unde dicit Augustinus in super genesim ad
litteram quod per intelligentie lumen et ista inferiora diiudicantur et ea cernuntur
que neque sunt corpora neque ullas gerunt formas similes corporum. et ideo intelli-
gentia quamvis a sensibus abstrahi dicatur cum de eis non iudicat solis supremis sensibus

endis intendit Ad viii dicendum quod substantia beatitudinis consistit in visione divine essentie.
Unde dicit Augustinus quod visio est tota merces. Unde ex hoc quod divinam essentiam vidit po
tuit esse beatitudinis ydoneus testis. nec tamen oportet quod omnia in se experiretur que be
atis merentur sed ut ex hiis que experiebatur etiam alia scire posset. non enim ita
percipiebat ut esset beatus. sed ut esset beatitudinis testis Ad ix dicendum quod martires in tormentis
existentes percipiebant aliquid de divina gloria. non quidem ita in suo fonte biberent sed quod
illi qui deum per essentiam videt sed aliquid eius glorie aspersione refrigerabantur. Unde dicit
Augustinus xii super genesim ad litteram. ibi scilicet ubi deus per essentiam videtur. beata vita in suo
fonte bibitur. Unde aspergitur aliquid huic humane vite ut etiam temptationibus huius
seculi temperantiam. iuste fortiter prudenter quis vivat Ad x dicendum quod intellectus speculativus non
cogitur ut attendat hiis que circa consilia agibilium operantur. sed potest circa alia intelligibilia ne
gociari. tanta enim esse potest in actu speculationis vehementia quod omnino a consilii operibus
abstrahat Ad xi dicendum quod quamvis in isto actu paulus haberet habitum fidei non tamen haberet
actum. unde ratio non sequitur.

Quarto queritur. Quanta abstractio requiratur ad hoc actum ut intellectus
quis in statu vie deum per essentiam videre possit Et videtur quod requiratur ab ipsa unione
qua anima corpori unitur ut forma. Vires enim anime vegetabilis sunt magis materiales
quam etiam vires sensibiles anime Sed ad hoc quod intellectus videat deum per essentiam. oportet quod fiat abs
tractio a sensibus ut prius dictum est. ergo multo fortius ad puritatem huius visionis requiritur
quod fiat abstractio ab actibus anime vegetabilibus. Sed hec abstractio non potest fieri in statu anime
hujus vite quamdiu corpori anima unitur ut forma. quia ut dicit philosophus. in ii de anima sic ergo ad vi
sionem divine essentie requiritur quod fiat abstractio ab unione qua anima corpori unitur ut forma.
Preterea exodi 33 dicitur non videbit me homo et vivet. dicit glossa. Augustinus ostendit huic vite cor
ruptibili carnis sicuti est apparere non posse In illa tamen vita potest ubi ut vivatur hu
ic vite moriendum est. Et glossa gregorii ibidem qui sapientiam que deus est videt huic vi
te funditus moritur Sed mors est per separationem anime a corpore cui uniebatur ut forma.
Unde oportet fieri separationem omnino anime a corpore ad hoc quod deus per essentiam videatur Preterea vivere
viventibus est esse ut dicitur ii de anima. Esse autem hominis viventis est per hoc quod anima cor
pori unitur ut forma Sed exodi 33 dicitur Non videbit me homo et vivet ergo quamdiu
anima corpori unitur ut forma non potest deum per essentiam videre Preterea fortior est unio qua
anima corpori unitur ut forma quam illa qua unitur ut motor. ex qua unione proveni
unt operationes potentiarum ut per organa corporea operentur Sed hec secunda unio im
pedit visionem divine essentie. Ideo enim oportuit quod fiat abstractio a sensibus
corporeis ut dictum est. ergo multo fortius hec prima unio impediet et sic oportebit ab
ea abstractionem fieri Preterea potentia non elevatur supra modum essentie. cum potentia ab essentia flu
at et in ipsa radicetur Si ergo essentia anime fuerit corpori unita ut forma. non poterit
elevari ut intellectus eius elevetur ad ea que sunt omnino immaterialia. et ideo quod prius Preterea
est quod intellectus potentia ad ea que sunt omnino immaterialia elevetur et ideo quod prius. Preterea
maior spiritualitas exhibetur in anima ex quiete ipsius ad corpus quam ex quiete
sensuum corporalium ad ipsam. Sed ad hoc quod mens deum per essentiam videat oportet eam depu
rari a similitudinibus corporeis que apprehenduntur per ymaginationem et sensum ut dictum
est ergo multo fortius oportet animam a corpore separari ad hoc quod deum per essentiam videat Preterea ii
ad Corinthios v. quamdiu sumus in hoc corpore peregrinamur a domino. Per fidem enim ambulamus
et non per speciem quamdiu anima est in corpore non potest deum in sua specie videre Sed contra exodi
33 dicit glossa gregorii non videbit etc. Quibusdam in hac carne viventibus sed inestimabili
virtute crescentibus potest eterna videri claritas dei Sed claritas dei est eius essentia ut
in eadem glossa dicitur ergo ad hoc quod essentia dei videatur non oportet quod fiat omnino separatio
anime a corpore. Preterea Augustinus super genesim ad litteram dicit quod anima rapitur non solum ad vi
sionem ymaginariam sed etiam ad intellectualem. qua ipsa veritas perspicue cernitur facta a
versione a sensibus magis quam in morte. sed plus quam in sompno. ergo ad videndum veritatem
increatam de qua Augustinus ibi loquitur non requiritur quod fiat abstractio qua anima ab u
nione corporis unitur ut forma Preterea hoc idem patet per Augustinum in epistola ad pauliam
de videndo deum. non est incredibile quibusdam sanctis nondum ita defunctis ut sepeli
enda cadavera remanerent. et istam excellentiam revelationis fuisse concessam
ut scilicet deum per essentiam viderent ergo anima potest deum per essentiam videre adhuc corpori
unita ut forma Responsio dicendum quod ad visionem divine essentie que est actus perfectissimus
intellectus requiritur abstractio ab illis que vehementiam intellectivi actus nata sunt impedire

et per eã ipediũtur / hoc aũt ĩ qbusdaȝ ɔtingit ꝑter que in quibusdã patitur ps
quidȝ impediunt se inuicẽ intellectiue ꝛ sensitiue opacones. tn̄ ꝑ hoc q ĩ vsi
q3 opacoibus oz intencõz adeẽ / tum et q̄ intellectus quodãmo sensibilibus opacoibus
admisceatur tum a fantasmatibus accipiat / et ita ex sensibilibus opacoibus
intellectus puritas minuatur ut prius dcm̄ ẽ / sȝ ad hoc q aĩa corpi vniatur ut
forma requiritur aliq intencõ tum q̄ vnio nõ dependeat ex volũte aĩe sȝ magis ex
nã cõsilit et et tali vnione puritas intellectus directe nõ minuatur. Aĩa enim non
vnitur corpi ut forma mediãtibus suis potencijs. sȝ ꝑ essenciaȝ suã. tm̄ inclĩ sit medul
ite forciaȝ ꝛ minaȝ ut pbatur ĩ vm metl'. nc̄ tn̄ essencia aĩe ita corpi vnitur q
totaliter corpis cõdicõnes sequatur / sic alie forme mãles que sunt oĩo ĩ mã q
submerse ꝑtãtum q nã vtis ã acto ex eis pduce pt ĩ mãlis. Ab essencia vo
aĩe nõ solu pcedunt qdaȝ vires seu potẽ que sunt qdãmõ corpales ut pote
corporeorum organorum actus existẽtes sȝ vires sensitiue ꝛ vegetatiue / sȝ et vi
res intellectiue que sunt pcitus imãles nullius corpis aut ptis corpis actus ex
istẽtes ut p^r 3 de aĩa. Vñ pȝ q vires itellectiue nõ pcedunt ex essencia
aĩe ex ia pte qua ẽ corpi vnita. sȝ magis scdm̄ hc̄ q remanẽat a corpe
liberã ut pote ei nõ totaliter subiugata. et tc̄ vnio aĩe ad corpus nõ ptingit
usqȝ ad opacõm intellectus. ut possit eius puritatẽ impedire. ꝑ se loquendo ad opacõz intel
lectus ɔtinuãqȝ itendit^r nõ requiritur abstractio ab ia vnione qua aĩa corpi
vnit^r ut forma cõsiliter et nc̄ requiritur abstractio ab opacoibus aĩe vegetatiue. Opacões
enim huius ptis aĩe sunt qui nãles qd pȝ ex hc̄ q ɔplentur virtute ɔlitatum acti
uarum ꝛ passiuarum sȝ calidi et frigidi. humidi et sicci. vñ nc̄ vrõm sine
intẽcio. ꝛ ita ꝑ earum actus nõ oz itencõz auti ab opacõ cõsiliter et nec
opacõ intellectiua neqȝ aliquo. huius opacõibus admiscet^r. eaȝ neqȝ ab eis acci
piat ꝓpter hc̄ q nõ sunt cognitiue / neqȝ instinctu corpore aliquo vtã intellectus
q oportet ꝑ opacones aĩe vegetatiue sustentari / sic accidit organis de potencijs
sensitiuarum et tc̄ puritati intellectus inclĩ ꝑiudicat^r ꝑ opacones aĩe vegetatiue / vnde
pȝ q ꝑ se loquendo opacõ aĩe vegetatiue / et opacõ intellectus nõ se ipediunt ꝑ actus
patitur tn̄ pt ex altã altã impeditum puenire incõtinentum sȝ intellectus accipit a
fantasmatibus q̄ sunt ĩ organis corporalibus / q oz ꝑ actum vegetatiue aĩe nutri
ꝛ ɔseruari ꝛ tc̄ ꝑ actus intellectiue potẽ eorum disposicio variat^r / et ꝑ ɔsequẽs opacõ potẽ sensi
tiue a q intellectus accipit / et ita ꝑ accidens et ipsius intellectus opacõ impedit^r
sic pȝ ĩ somno ꝛ post cibum et et ecõ ꝑ huc modum opacõ intellectus ipedit opacõ
nẽ aĩe vegetatiue / incõtinentum ad opacõz intellectus requiritur opacõ ymaginatiue virtutis / ad
eius velemẽciaȝ oz calorum ꝛ spuum ɔcursuȝ fieri. et sic impedit^r actus intel
tiue virtutis ꝑ vehemẽciaȝ ɔtemplacõis / sȝ hc̄ nõ hȝ locum ĩ ia cõtẽplacõe
q dei essencia videt^r. cum talis ɔtẽplacõ ymaginis opacõne nõ egeat. ꝛ tc̄ pȝ q ad
videndum deum ꝑ essenciaȝ nõ requiritur abstractio ab actibus aĩe vegetatiue nc̄
et aliqua corporum debilitacõ sȝ solum ab actibus sensitiuarum potẽciarum. Ad pm̄ ergo dr̄
q quãuis potẽ aĩe vegetatiue sint magis mãles q̄ potẽ aĩe sensitiue. tn̄ cum
hc̄ et sunt magis ab intellectu remote. et tc̄ minus possunt impedire vehemẽciaȝ
intellectus vel impediri ab ea. Ad 2m̄ dr̄ q viuere dr̄ dupliciter. vno ipsum esse
viuentis / q relinquitur ex hc̄ q aĩa vnitur corpi ut forma. Alio potest viuere
ꝑ opacõne vite sic distinguit phūs ĩ 2 de aĩa. viuere ꝑ intelligere et sentire
et alias aĩe opacones. et similiter cum mors sit priuacõ vite oz q similiter dr̄ dupliciter
ita q quãqȝ designet priuacõz illius vnionis qua aĩa corpi vnitur ut forma.
Aliud vero priuacõz opacõum vite. vñ Augustinus xij sup gen ad lit. ab hac vita
quisqȝ quodãmo moritur siue omnino exiens de corpore / siue auersus ꝛ alienatus a
carnalibus sensibus et tc̄ accipitur mori ĩ glosa inducta. qd pȝ ex hc̄ qd subiun
gitur ĩ glosa ɔsequenter q sapiaȝ ipsam q̄ deus ẽ videre vite huic funditus mori
nẽ eius amore teneatur / et ꝑ hc̄ pȝ solucõ ad 3m̄. Ad quartum dr̄ q ex hoc
ipso q ia vnio qua aĩa vnitur ut forma ẽ fortior sequitur q ab ea minus possit fieri
abstractio. Ad 7 dr̄ q racio ia ɔcludet si essencia aĩe ita corpi vniretur
q esset omnino corpi subiugata. qd falsum iam ẽẽ diximus. Ad vi dr̄ q solido

corpalis que requirit ad opone ymaginum et sensibus quod sit inmalior quam ipm corpus
tamen est vicinius se habens ad oper intellectus et ita magis eam impedire potest ut dicitur
Ad vii dicendum quod verbum apostoli intelligendum est secundum quod dicitur esse in corpore et non solum quod hic quod
anima corpori vnitur ut forma sed et ex hoc quod corporeis sensibus vtatur

Quinto queritur Quid est id quod apostolus circa raptum suum sciuit et quod nesciuit
Et videtur quod sciuerit an anima eius esset in corpore. Ipse enim hoc melius sciuit quam
aliquis sequentium Sed communiter a multis determinatur quod anima pauli in illo raptu corpori
eius vniebatur ut forma. ergo multo fortius paulus hoc sciuit Preterea paulus in illo raptu
sciuit quod videret et qua visione vidit quod patet ex hoc quod dicit Scio hominem etc. Sciuit
ergo quid esset illud celum vtrum res corporalis vel spiritualis et an illud corporaliter vel spiritualiter vidit
Sed ad hoc sequitur eum sciuisse vtrum in corpore an extra vidit quia corporalis visio non
potest fieri nisi per corpus Intellectualis vero que fit sine corpore. ergo ipse sciuit an esset
in corpore an non Preterea Sicut ipsemet dicit ipse sciuit hominem raptum usque ad
tertium celum Sed homo nominat coniunctum ex anima et corpore ergo sciuit animam
corpori coniunctam esse Preterea ipse sciuit se raptum ut ex verbis suis patet Sed mortuum
non dicitur rapti ergo sciuit se non esse mortuum et ita sciuit animam suam esse cor-
pori coniunctam Preterea ipse vidit deum in raptu illa visione qua sancti in patria videbunt
deum ut dicit Augustinus 12 super genesim ad litteram. et in epistola de videndo deum scilicet scienciam
animae que sunt in patria sciunt an sint in corpore uel extra corpus ergo et apostolus hoc
sciuit Preterea Gregorius dicit quid est quod non videant qui videntem omnia vident quod perti-
nere videtur ... pertinet de hiis que ad ipsos videntes pertinet Sed hoc maxime patet ad
animam utrum sit corpori coniuncta uel non ergo etc. Sed contra est quod 2 cor 12 Scio hominem etc.
usque ibi nescio deus scit etc. ergo nesciuit vtrum in corpore uel extra corpus Respondeo dicendum
quod circa hoc est multiplex opinio Quidam enim intelligunt quod apostolus dicit se nescire
utrum esset raptus in illo raptu an non. sed an esset raptus secundum
non quid an anima esset corpori coniuncta in illo raptu an non. sed an esset raptus secundum
animam et corpus simul ut et corporaliter portaretur in celum sicut abakuk sicut abacuk
portatus legitur Danielis ultimo an secundum animam tantum id est in visionibus dei sicut dicit Ezechiel
xl In visionibus dei adduxit me in terram israel et hunc intellectum quidam iudei
exprimit Jeronimus in prologo super danielem ubi dicit Denique et apostolum nostrum non fuisse
ausum affirmare se raptum in corpore sed dixisse siue in corpore etc. hunc autem
intellectum Augustinus reprobat 12 super genesim. Constat enim ex verbis apostoli quod ipse sciuit
se raptum esse usque in 3m celum Constat ergo illud celum in quo raptus est esse verum celum
id est ad videndam ymaginarie similitudinem celi. eodem modo poterat affirmare se raptum esse
in corpore id est in similitudinem corporis et sic sciuisset fuisse discernere quid sciret et
quid nesciret. quia vtrumque equaliter sciret id est et se esse raptum in celum et se ra-
ptum in corpore id est in similitudine corporis sicut hoc accidit in sompnis Sciuit ergo certo
quod id in quo raptus fuit vere erat celum. ergo sciuit an esset corpus uel res in-
corporea et in eam corporaliter rapi non poterat Restat ergo quod apostolus. Si ei
erat corpus in eum rapiebatur corporaliter Si vero erat res incorporea in eam corporaliter
rapi non poterat Restat ergo quod apostolus non dubitat an raptus id esset cor-
poralis uel spiritualis tamen sed sciuit solo intellectu se in illud celum esse raptum, Dubi-
tat autem an in ipso raptu anima eius esset in corpore an non. Et hoc quidam con-
cedunt alii Sed dicunt quod quamuis in illo raptu apostolus hoc nesciuit. sciuit tamen id
postea cognoscens ex ipsa visione qua post ... In illo enim raptu totaliter mens
eius in diuina conuertebatur nec hoc percipiebat an ea esset in corpore an non Sed
hoc etiam expresse contrariatur verbis apostoli sic enim distinguit quid sciuit et quid nesciret
nesciuerit Ita distinguit presens a preterito qui preteritum narrat raptum hominem
ante annos xiiii Sed qui presens confitetur se scire aliquid et aliquid nescire ergo post
annos xiiii ab illo raptu adhuc nesciebat an in corpore an extra corpus fuit
quando raptus fuit Et ideo alii dicunt quod nec in raptu sciuit nec postea an anima
esset in corpore sed aliquem modum et non simpliciter. dicunt enim quod sciuit et tunc et
postea quod anima vniebatur corpori ut forma Sed nesciuit vtrum hoc modo corpori
vniretur ut eius anima aliquid a sensibus acciperet Vel secundum alios vtrum vires nutri-
tiue essent in suis actibus secundum quas anima corpus administrat Sed hoc etiam non con-
sonum verbis apostoli cum diceret se nescire an in corpore fuit an extra corpus simpliciter

Et propterea hoc non multum ad rem pertinere videbatur ut diceret se nescire utrum tunc ut tunc modo in corpore fuit, ex quo anima omnino a corpore separata non erat. Et ideo dicendum est quod simpliciter nescivit an anima simpliciter esset corpori coniuncta vel non. Et hoc est quod Augustinus XII super Gen. ad litteram concludit dicens: Restat ergo fortasse ut hoc ipsum eum ignorasse intelligamus utrum quando in tertium caelum raptus fuit in corpore fuit, quomodo est anima in corpore cum corpus vivere dicitur, sive vigilantis sive dormientis, sive in extasi a sensibus corporis alienata, an omnino de corpore exierit ut mortuum corpus iaceret donec peracta illa demonstratione membris mortuis anima redderetur, et ideo quasi dormiens evigilaret aut extasi alienatus rediret in sensus, sed mortuus omnino revivisceret. Ad primum ergo dicendum quod sicut dicit Augustinus super Gen. ad litt., utrum in corpore vel extra corpus dubitat Apostolus. Unde in dubitatione quis nostrum certus esse audeat? Unde Augustinus hoc indeterminatum relinquit. Qui autem posteriores de hoc aliquid determinent magis loquuntur ex probabilitate quam ex certitudine. Ex quo enim si potuit quod anima iam adhuc unita remanens hoc modo raperetur sicut se raptum dicit Apostolus, ut ex dictis patet, probabilius est quod unita remanserat. Ad secundum dicendum quod ratio illa procedit contra intellectum verborum Apostoli primo positum, quo intelligitur ipsum esse dubitasse non de conditione rapti, id est utrum anima corpori fuit unita, sed de modo raptus, scilicet utrum fuit raptus corporaliter vel spiritualiter tantum. Ad tertium dicendum quod per synodochen quandoque pars hominis homo nominatur, et praecipue anima quae est eminentior pars hominis. Quamvis possit intelligi eum quem raptum dicit non tunc fuisse hominem quando raptus fuit, sed post annos XIIII quando scilicet haec dicebat: scio hominem in Christo; non autem dicit hominem raptum usque ad tertium caelum. Ad quartum dicendum quod dato quod fuit in illo statu anima Apostoli separata, tamen separatio non fuit per aliquem naturalem modum sed per virtutem divinam ipsam animam a corpore abstrahentem, non ad hoc quod simpliciter separata remaneat sed ad tempus, pro tanto ut raptus dici potuit, et si non omnis mors raptus dici possit. Ad quintum dicendum quod sicut dicit Augustinus XII super Gen. ad litt.: Apostolo arrepto a carnis sensibus in tertium caelum et paradisum, hoc ipsum certe defuit ad plenam perfectamque cognitionem rerum quae in angelis est, quod sive in corpore sive extra corpus esset nesciebat. Hoc itaque non deerit cum receptis corporibus in resurrectione mortuorum corruptibile hoc induet incorruptionem. Et hoc patet quod licet eius visio quantum ad aliquid fuit similis visioni beatorum, tamen quantum ad aliquid fuit imperfectior. Ad sextum dicendum quod Paulus non fuit raptus ad videndum Deum ut esset beatus simpliciter, sed ut testis esset beatitudinis sanctorum et divinorum mysteriorum quae ei revelata sunt. Unde ea tamen vidit in visione verbi propter quae confirmanda reperiebatur [?], non autem omnia sicut erit in beatis praecipue post resurrectionem; tunc enim, ut Augustinus in praemissis verbis subiungit, omnia erunt evidentia sine ulla falsitate, sine ulla ignorantia.

Questio est de fide. Et primo queritur quid sit credere.

Quod autem ab Augustino in libro de praedestinatione sanctorum, et habetur in glossa II ad Cor. 3 super id non quod sufficientes simus cogitare etc., quod credere est cum assensione cogitare. Videtur autem quod inconvenienter describitur. Scientia enim a credere distinguitur, ut patet per Augustinum in libro de videndo Deum; sed sciens in quantum sciens cogitat et assentit; ergo inconvenienter describitur credere cum dicitur quod credere est cum assensione cogitare. Praeterea cogitatio quandam inquisitionem importat. Dicitur enim cogitare quasi coagitare, id est discutere et conferre unum cum alio; sed inquisitio removetur a fide, quia ut dicit Damascenus fides est non inquisitus consensus; ergo male dicitur quod credere sit cum assensione cogitare. Praeterea assensio videtur ad affectum pertinere; dicitur enim affectu alicui consentire; ergo assensio ad credere non pertinet. Praeterea cogitatio dicitur nisi quando actu aliquid considerat [?], ut patet per Augustinum XIIII de Trinitate. Sed qui non actualiter cogitat aliquid dicitur credere, sicut fidelis dormiens; ergo credere non est cogitare. Praeterea simplex lumen simpliciter cognoscentis principium est; sed fides est quoddam simplex lumen, ut patet per Dionysium VII c. de divinis nominibus; ergo credere quod est ex fide est simplex cognitio et non est cogitare, quod dicit cognitionem collativam. Praeterea fides, ut dicitur communiter, est primae veritati propter se ipsam assentit; sed qui assentit alicui concludendo non assentit ei propter se ipsum sed propter aliud ad quod confert; ergo in credendo non est aliqua collatio, et ita nec cogitatio. Praeterea fides dicitur certior omni scientia et omni cogitatione; sed prima propter

sui contineus sine cogitatione uel collatione cognoscitur ergo et credere sine cogitatione est preterea
virtus spiritualis est efficacior corporali ergo et lux spiritualis est potencior quam lux corporalis Sed
lux corporalis exterior perficit oculum ad hoc quod statim cognoscat visibilia corporalia
ad quod non sufficit lux innata ergo lux spiritualis divinitus adveniens perficiet intellectum
ad cognoscenda ea et ad que non sufficit racio naturalis sine aliqua cogitatione et colla
tione et credere sine cogitatione est preterea cogitativa ponitur a philosophis potencia in parte sensitiva
sed credere non est in mente ut Augustinus dicit ergo credere non est cogitare Contra dicit quod au
gustinus sufficienter describit credere tamen per hoc diffinitionem eius esse determinatur et distinctio
ab omnibus aliis actibus intellectus consistit patet Intellectus enim ut dicitur in primo libro de anima duplex
est operacio Una qua format simplices rerum quiditates ut quid est homo uel quid est aliud In qua
operacione non invenitur verum per se nec falsum sicut nec in vocabulis incomplexis Alia operacio in
qua operacione non invenitur verum per se nec falsum ... Et in hac iam invenitur verum et
falsum ... voce ... que est eius signum non aut invenitur credere in prima operacione sed
in secunda Credimus enim vera et discredimus falsa Unde et apud Arabes prima operacio
intellectus vocatur ymaginacio secunda aut vocatur fides ut patet ex verbis commentatoris in 3 de anima
Intellectus aut possibilis cum quantum sit de se sit in potencia respectu omnium intelligibilium formarum sicut
et materia prima respectu omnium sensibilium formarum Est et quantum est de se magis determinatus
ad hoc quod adhereat tam compositioni quam divisioni uel econverso Omne aut quod est determinatum
ad duo non determinatur ad unum eorum nisi per aliquod movens ipsum Intellectus aut potest
non moveri nisi a duobus scilicet a proprio obiecto quod est forma intelligibilis scilicet quod quid est ut dicitur
in 3 de anima et a voluntate que movet omnes alias vires ut dicit anshelmus Sic igitur
intellectus ... respectu partium contradictionis se habet diversimode quandoque enim magis inclinatur ad
unum quam ad aliud uel propter defectum moventium sicut in illis problematibus de quibus rationes non habemus
uel apparente equalitate eorum que movent ad utramque partem Et ista est dubi
tationis dispositio quod fluctuat inter duas partes contradictionis quandoque vero intellectus inclinatur
magis ad unum quam ad alterum Sed tamen id inclinans non sufficienter movet intellectum ad hoc
quod determinet ipsum in unam partem totaliter Unde accipit quidem unam partem tamen semper
dubitat de alia et hec est dispositio opinantis qui accipit unam partem contradictionis cum formi
dine alterius Quandoque vero intellectus possibilis determinatur adeo quod totaliter adhereat uni parti
sed hoc est quandoque ab intelligibili quandoque a voluntate Ab intelligibili quidem quandoque mediate
quandoque immediate Immediate quidem quando ex ipsis intelligibilibus statim veritas propositionum
intelligibilium infallibiliter apparet et est dispositio intelligentis principia que statim cognoscuntur
notis terminis ut philosophus dicit Et sic ex ipso quod quid est intellectus immediate determinatur ad hoc
conclusiones Mediate vero quando cognitis diffinitionibus terminorum intellectus determinatur ad alteram
partem contradictionis virtute primorum principiorum et ista est dispositio scientis Quandoque vero intellectus
non potest determinari ad alteram partem contradictionis neque statim per ipsas diffinitiones terminorum
sicut in principiis Sed et virtute principiorum sicut in conclusionibus demonstrativis est determinatur
aut per voluntatem que eligit assentire uni parti determinate in precise propter aliquid quod
est sufficiens ad movendum voluntatem non aut ad movendum intellectum ut puta quod videtur bonum
uel conveniens huic parti ~~assentire~~ assentire et ista est dispositio credentis ut cum aliquis credit
dictis alicuius hominis quia videtur decens uel utile et sic et movetur ad credendum dictis magnitudinis
dictis atque hoc quia videtur ... nobis repromittitur si crediderimus premium vite eterne et hoc premio movetur voluntas
ad assentiendum hiis que dicuntur quamvis intellectus non moveatur per aliquid intellectum Et ideo
ad assentiendum ... Augustinus quod ceterum potest nolens credere non nisi volens patet ergo ex dicto quod in ea oper
ne intellectus qua format simplices rerum quiditates non invenitur assensus cum non sit ibi
verum uel falsum Non enim dicimur alicui assentire nisi quando inheremus ei quasi vero Et simi
et dubitans non habet assensum cum non inheat uni parti magis quam alii Similiter et neutro
primas cum non firmetur eius acceptio circa alteram partem Scientia aut ut dicit Isaac
Isaac est conceptio distincta uel certissima alterius partis contradictionis Assentire aut a
sima dicitur intelligentis habet quidem assensum quia certissime alteri parti inheret non aut
habet cogitationem quia sine aliqua collatione determinatur ad unum Sciens vero habet et
habet cogitationem ... et assensum ... Sed cogitationem causantem assensum et assensum determinantem co
gitationem Ex ipsa enim collatione principiorum ad conclusiones assentit conclusionibus resol
vendo eas in principia et ibi figitur motus cogitationis et quietatur In scientia enim motus
rationis incipit ab intellectu principiorum et ad eundem terminatur per viam resolutionis et
non habet assensum et cogitationem quasi ex equo Sed cogitatio inducit ad assensum et assensum

qetat Sz i fide e assensus et cogitatio qui ex eo non enim assensus ex cogitatione
causatur sed ex voluntate ut dictum est Sz quia intellectus non hic modo determinatur ad unum
ut ad proprium terminum perducatur qui est visio alicuius intelligibilis Inde est quod eius motus
nondum est quietus sed adhuc habet cogitationem et inquisitionem de his que credit quamvis eis firmissime
assentiat quantum enim est ex se ipso non est ei satisfactum nec est determinatus ad unum
sed determinatur tantum ex extrinseco et inde est quod intellectus credentis dicitur esse captivatus quia
tenetur terminis alienis et non propriis 2 ad Cor x In captivitatem redigentes omnem
intellectum etc. Inde etiam est quod in credente potest insurgere motus de contrario huius quod firmissime
tenet quamvis non intelligentis vel scientis Sic igitur patet quod per assensum separatur
ab opinione qua intellectus inspiciat formas simpliciter quidditates et a dubitatione
et ab opinione per cogitationem vero ab intellectu Sz per hoc quod habet cogitationem et assensum
qui ex eo et a scientia Et per hoc patet responsio ad primum Ad 2m ergo dicendum quod fides dicitur non
inquisitus assensus inquantum assensus fidei vel consensus non causatur ex inquisitione rationis
tamen non includitur per hoc quin in intellectu credentis remaneat aliqua cogitatio vel col
latio de his que credit. Ad 3m dicendum quod voluntas respicit aliquid precedentem potentiam scilicet
intellectum non autem intellectus Et ideo assentire proprie patet ad intellectum quia importat abso
lutam adhesionem ei cui assentitur Sz consentire est proprie voluntatis quia consentire
est cum alio simul sentire dicitur in ordine ut per comparationem ad aliquid precedens Ad 4m dicendum
quod quia habitus per actus cognoscuntur et actus prima sunt ipsi habitus Inde est quod in medium
habitus nominibus actuum nominantur et nomina actuum quandoque sumuntur proprie ex
pro actibus ipsis quandoque vero pro habitibus Credere igitur sumitur quod actum fidei importat semper habet
actualem considerationem non autem sed quod credere accipitur pro habitu Sic autem credere dicuntur
dormientes inquantum habitum fidei habent Ad quintum dicendum quod fides habet aliquid perfectionis et ali
quid imperfectionis perfectionis quidem est ipsi firmitas que patet ad assensum Sz im
perfectionis est carentia visionis ex qua remanet adhuc motus cogitationis in mente
credentis Ex lumine ergo simpliciter quod est fides causatur id quod perfectionis est scilicet asse
tire Sz inquantum id lumen non perfecte participatur non totaliter tollitur imperfectio in
tellectus et motus cogitationis in ipso remanet inquietus Ad 6m dicendum quod ratio illa probat
vel concludit quod cogitatio non est causa assensus fidei non autem quin assensum fidei
comitetur Ad 7m dicendum quod certitudo duo potest importare scilicet firmitatem adhesionis et
quantum ad hoc fides est certior et omni intellectu et scientia quia prima veritas que
causat fidei assensum est fortior causa quam lumen rationis hoc causat assensum
intellectus vel scientie importat et evidentiam eius cui assentitur et fides non habet cer
titudinem sed scientia et intellectus et exinde est quod intellectus cogitationem non habet Ad 8m
dicendum quod ratio illa recte procederet si lux illa spiritualis perfecte participaretur a nobis quod
erit in patria ubi ea que nunc credimus perfecte videbimus nunc autem quod
non manifeste apparent ea ad que lux illa agenda perficit est ex defectiva parti
cipatione illius non ex efficacia ipsius spiritualis luminis Ad ix dicendum quod potentia cogita
tiva est quod est altissimum in parte sensitiva ubi attingit quodammodo ad partem intellectivam
ut aliquid participet eius quod est in parte intellectiva infimum scilicet rationis discursum
secundum regulam Dionysii vii c. de divinis nominibus quod prima secundorum coniunguntur finibus primo
rum Unde et ipsa vis cogitativa vocatur particularis ratio ut patet a Commentatore in 3 de anima
nec est nisi in homine loco cuius in aliis brutis est estimatio naturalis Et ideo et ipsa est
quandoque universalis ratio que est in parte intellectiva propter similitudinem operationis a cogitatione nominatur
Secundo queritur quid sit fides Et dicit Apostolus Hebr. xi quod est substantia sperandarum
rerum argumentum non apparentium Et videtur quod male dicatur. quia nulla qualitas est
substantia. sed fides est qualitas cum sit virtus que est bona qualitas mentis etc. ergo fides non
est substantia Preterea omne spirituale superadditur ad esse naturale et est perfectivum eius Unde et debet a
esse simile Sz in esse naturali hominis dicitur esse substantia ipsa essentia anime que est actus primus. non
autem potentia que est primus actus etc. ergo et in esse spirituali non debet dici substantia ipsa fides
vel aliqua virtus que est proprium principium operationis primum Unde et potentia perficiat Sz magis gratia a qua
est primum esse spirituale sicut ab actu primo et que ipsam essentiam anime perficiat Si
dicatur quod fides dicitur substantia in affectu quia est prima inter alias virtutes Sz contra virtutes
considerantur tripliciter scilicet quantum ad habitus et quantum ad obiecta et quantum ad potentias Sed
quantum ad habitus fides non est aliis prior. non enim hec diffinitio videtur dari de fide nisi secundum quod
est formata ut Augustinus dicit habitus enim connexi omnes simul infunduntur Et nec quantum ad

f[rd] utrius
considerat[ur]

obm fides vi ee por aliis Non eni fides magis tedit i ipm vm qd vi eius
ppm obm qm caritas in sumu bonu ut spes i summ arduu ul i suma
dei liberalite Sile nc ptinz ad pos. qz ol vtus ptuita vi afore affectuz
go fides nos e aliis por zc no dz dici aliaz fudatu ul suba. Io res spa
de magis subsistut i nob p caritate qm fidem. go h diffio magis vide
quenire caritati qz fidei. Io cu spes gnet ex fide utz i glo math i qz fides
i eis diffioe ponat. Spes aut po i diffioe rei spande. Si go res p spa
da po in diffioe fidei eit tacilg i diffioibg qd e inguens. qz sic erit
aliq prius et notius se ipo. Cotiget em id i diffioe sui ipig poni diffio
ubg loco nomis accepti. Cotiget et diffioes esse ifinitas. Io duisoz hn
tuu duisa sut oba. Sz vtutes theologice id hnt p fine et obo go i vtu
tibg theologicis oz qz duisaz vtutu sint duisi fines. Sz res spanda e
ppus finis spei. go no dz in diffioe poni fidei. neqz ut finis neqz ut
obm. Io fides magis pficit p caritatez qz spez vn et p caritate fozi dz
go i diffioe fidei magis dz poni obm caritatis qd e sumu bonu ul dili
gend qm obm spei qz e res spanda. Io fides pcise respicit ipos articlos
sz articli no omis ptinet ad res spandas sz solu vnus ul duo sz carnis
rexoz et vita etnaz. no go res spanda i diffioe fidei poni debuit. Io
actu e actus zonis. Sz fides e coz que sut sup zoni go no dz dici actuz
Io in aia e dupx motus sz ad aiaz et ab aia. In motu aut ad aiaz e pmu
extrinsecu. et motu ab aia intinctuz. Sz no pt ee id intincu et extincu pmu
go no pt ee id motus qui e ad aiaz et ab aia. Sz cogitatio pficit i mo
tu ad aiaz. Affectio aut i motu ab aia. go nc fides nc aliq aliud pt
ee pncipium affectiois et cogitacois. go i diffioe fidei ingenie po aliq ptines
ad diffioz. s. suba spandaz rez et aliq ptines ad cognicoz sz actu zc. Io
vnus habitus no pt ee duisaz poz. Sz affectiua et intectiua sut duise poe
Cu go fides sit vnus habitus no pt ad cognicoz et affectioz ptine et idez
qz prius. Io vnius habitus vnus e actus. cu go i diffioe fidei ponat duo actus
sz face res spadas substare i nob h que actio dz suba rez spadaz. et
argue mentez h que dz actu no appantu vi qz male descbat. Io intectus
e por affectu. Sz hc qz dz suba zc ptz ad affectu qd vo subiugit actu
no est ptz ad intectum go male ordinat ptes descpcois pdicte. Io Actu
dz qz arguit metez ad assenciend actui Sz mes arguit ad assenciend ali
quid ex hc qz ia sut ei appentia go vi ee oppo i obiecto cu dz actu zc.
Io fides. cognicio queda est. Sz ol cognicio h aliq appz cognoscibilita ei in
fitiua qz in itectiua cognicioe aliq appz go inguete dz qz fides sit non
appentiu. Rco dd qz h quosda Aplus p hac diffitoz no intedit onde
quid sit fides. sz qd faciat fides. Ro aut potius ee dd qz h fidei notifica
sit eius cpletissima diffio. no ita qz sit h debita forma diffi ol tradita Sz
quia i ea suffict tangut oia qe requirut ad fidei diffioz. quoqz ei suf
ficit tange pna sylogisoz i diffiendo qbs hitis no e difficile i formas de
bitas reducere h artis doctrinaz. Hui aut signu e ex tribus. Pmo ex hoc
qz oia pn a ex qb esse fidei depedz i hac diffitoe tagut. Cu em dispo
sicoes actis ut e dem e. talis sit. qz intectus detinet ad aliq p volutatez
votas aut nil fac n h qz e mota p suu obm qd e bonu appetile et finis
requit ad fide dux pnm vnu pmu qd e bonu moues volutate. Et zo
id cui intectus assetit volute faciete. Est aut dux hoc bonu vltim qd po
volutate mouet qi vltimus finis. quoz vnu e pporcinatu nae huae
qz ad ipm obtinend vires nales faciut et hc est felicitas de qua phi lo
cuti sut ul cteplatiua que csistit i actu sapie ul et actiua qe csistit
pmo i actu pdecie et qnter i actibg aliaz vtutu moaliu. Aliud
e bonu hoc nae huae pporcione excedes qz ad ipm obtinend vires na
les no sufficiut nc et ad cogitand ul desideand sz ex sola dia libea
lite homi repmitti i ad Cor 2 Oculs no vidz. deus absqz te zc. et hec
e vita etna et ex hc bono volutas inclinat ad assenciend hiis qe p fide
tz Joh vi Qui videt filiu et credit in eu hz vita etna Nichil aut pt
ordinari i aliq fine n pexistat i ipo queda pporcio ad fine ex q pueniat

i ipo desideriu finis et hc e q s q aliq ichoao finis sit i ipo qd inch ap
petit u inqntu appetit aliquaz i9 boni silinez et inde e q i ipa na
huana e queda inchoatio q'iuis boni qd e nae pporcondatu. Pexistut
eni i ipo nat pma demrationu p se nota que sut semina qdaz gtem
plaois sapie. Et pncipia qdaz iuris nalis que sut semia qdaz vtutu mora
liu. Vn oz et q ad hc q ho ordinae i bonu vite etne q qdi ichoatio
ipi9 fiat i eo cui repmitti. Vita aut etna gsistit i plena dei cogtoe
ut pz Joh 17 h e vita etna ut co. Vn oz hi9 cogtio supnal aliqua
inchoatoz i nob fi et hc e p fide que ea tz ex infuso lumie q nalem
cogtioz excedut. Cosueuit aut i totis que hnt ptes ordinatas p'a p
i qua e totu ichoato dici totu suba ut fudatiz domg et carina na
uis. Vn et p dt i xi mete q si ens eet unu totu pma ps eet suba et
fides inqntu e i nob inchoao qdaz vite etne qm ex dina repmissioe
spamg d suba rez spandaz. Et sic i hc tagit gpatio fidei ad bom
qd mouet volute determinate intctm. Volutas aut a bono pdco mot
aliqd intctui nale no appnes ut dignu cui assetia et determinat ipm
ad id no appns ut sz ei assetiat. Sic go itelligile qd e visu ab intctu
determinat intctm et ex h d inctez argue. Ita et et aliqd no appnsit
l'ctu determinat ipm et arguit nectio ex hc ipo q e a volute acceptuz
ut ei assetia. Vn f aliaz traz d gunctio. q. gvincit intctm ino pdco
Et ita in hoc q d arguim no appntiu tagit gpatio fidei ad id cui as
sentit intctus. Sic go hemg fidei naz siue obm in hc q dt no appntiu
Actu i hc q dt argu. ordine ad fine i hc q dt suba rez spandaz. Ex
actu aut da itelligi et geng sz hitg q p actu cogsat. Et subm sz mes
nc plua requrut ad deug vtutf diffioz. Vn faale e s dcam diffinicoz
artificiat formare ut dicamg fides e hitg metf quo inchoa vita etna
i nob faciens intctm no appntibg assentie. Secudm signu e qd p hac dif
finicoz distiguit a nob fides ab omnibg p hc em q d no appntiu disti
gui fides a scia et ab intctu. Per hc aut q d argu distiguit fides ab opio
ne et dubitacoe i qbg mes no arguit i no determinat ad aliquid unu
et silr ab oibg hitibg qui no sut cognitiui. Per hoc aut q dt suba spanda
rum rez distiguit a fide gmiter accepta s qua dicam credere id qd
vehemet opinam uel testiomo alicuig hois. Et itm a pdcta et ab
hijs hitibg cogtuis qui no ordinat ad res spandas ul si ordinat no
sit p eos ppa inchoatio rez spandaz i nobis. Tertiu signu e ex hoc
q cumcuz diffinire voluit no potit alit diffinire u ul ponedo tota dif
finicoz sub alijs vbis ul aliqd ptez eig. Qd aut dt damas. fides e earu
que spant ypostasis et redargutio earu que no arguit videntur et
ipsis pz ide ee cu hoc q aplus dt. Sz q damascen9 ultiq dt addit Indista
bilis et indubitabilis spes eoru que nob a deo annutiata sut et peticonu
nrarum fructuositie queda explicato eig q dicat spandaz suba. p hc em
res spande sut pmia nobis dinitg pmissa et fedario quecuq alia a
deo petimg ad hoc necia de quibg het spes q nc pt deficere et ppt
hc dt idistabilis nc pt merito reprehendi tamq vana et ppt hc et indu
tabilis. Qd vo augs dt q fides est vtg qua creduntur que no videntur
Et q dt itm damasc9 Fides e no inqsita gssg. Et q dt hugo de sco
vic. Fides e ctitudo queda ai de absentibg supa opioz et infra sciaz id
e q aplus dt argu no appntiu. Qd tn ee inf sciaz q no hz visioz sicut
scia qmuis heat ita firma adhesioz sup opioz. tn d ppt firmitate as
sesg. Et infra sciaz d inqntu e no appntiu sup opioz inqntu e argu
De alijs aut pz ppdcta. Qd aut dt dyonisig vn c. de di. no. fides e ma
nes credentiu fundatu collocas eos i vitate et i eis vitate. Idem ei e qd d
ab aplo suba rez spandaz. Cogtio ei vitatf e res spanda cu btitudo
nihil aliud sit q gaudiu de vitate ut dt Aug9 i x. conf. Ad pm go dd
q fides d suba no q sit i gne sube s p quadaz silinez sube inqntuz
s. e pma ichoao et fudatu qddaz qi totig spualis vite sicut sit suba est
fudatu oim entiu. Ad 2m dd q Aplus intedit gpare fidem no ad ea que

sit intus s3 ad ea que sunt cor cuiusquam aut certa alicui i ee male sit primum et
suba rei por et habituu et om consequitur que insunt. non tamen i certa eius
inchoatio habitudo ad res exteriores s3 i po po. Et similiter non i gra s3 virtute et primo
i fide vn non potuit dici q gra e suba sperandarum rerum s3 fides. Ad 3m dd
q fides precedit alias virtutes ex parte obi et ex parte pote et ex parte habitus. Ex parte
quidem obiecti non propter hoc q ipa magis attendat i suum obiectum q alie virtutes
sui. S3 p suum obiectum nar primo mouet q obiectum caritatis et aliarum virtutum.
tu q p3 q bonum nunquam mouet nisi p intellectum ut d i 3 de aia S3 verum
ad hoc q moueat intellectum non inducit aliquo motu appetitus. Et inde e
q et actus fidei nar e prior q actus caritatis. 7 similiter et habitus quamuis tempore sit
simul cum fides e formata. Et eadem rone po cognitiua e nar prior q affectiua
fides aut e cognitiua q p3 ex hoc q p(ro)p(ri)um obiectum fidei e verum. non aut bonum
s3 qdam habet complementum i voluntate ut infra dicetur. Ad qrtum dd q p3 iam ex
dictis q prima inchoatio rerum sperandarum non sit i nobis p caritate s3 p fidem
nc et caritas e artum vn h descriptio non ei competit. Ad quintum dd q quia
id bonum qd inclinat ad fidem excedit rom i o et e innominatum ideo et p
quadam circumlocutionem loco eius posuit rem sperandam qd frequenter i diffinitionibus ac
cidit. Ad 6m dd q quamuis po habeat aliquam finem q e bonum ipius. non tamen quant
po respiciat ad rom finis vel rom ut bonum e. s3 sola voluntas. et inde
e q sola voluntas mouet oms alias vires q ex finis intentione ichoatur ois
motus licet ergo verum sit finis fidei. tamen verum non dicit rom finis. s3 aliquid qd pertinet
ad affectum. Ad 7m dd q res diligenda pot ee presens et absens. s3 res speranda
non pt ee nisi absens. Ro 8 q enim videt quis quid sperat. Vn cum fides sit de
absentibus eius finis magis exprimitur ppe p rem sperandam quam p rem di
ligendam. Ad 8m dd q articulus e quedam materia fidei. res aut speranda non po
nitur ut materia s3 ut finis vn ro non se. Ad 9 dd q articulus in libro dicitur quinque aut si
gnat ipum actum rationis dissentientis de pura ars i gradus Et ex tota vi sua arguit
assistit i medio termino p quinque et medius terminus dicitur articulus. Et inde e et q
librorum phenomena argumenta vocantur i quibus e plibatio huius totius operis sequentis
et q p articulum aliquid manifestatur et primum manifestatio e lumine. ipum lumen quo
aliquid cognoscitur pt dici articulus. Ex his quatuor modis fides pt dici articulum
p(ri)mo quidem modo inquantum ro assentit actui ex hoc q e a deo dcm et ex autem te
stificatur assensus i credente. q et et i dyaletica aliquis articulus ab auctoritate sum
S(ecun)do vero modo dicitur fides articulus non apparentium inquantum fides fidelium e medium ad
probandum non apparentia ee ul inquantum fides patrum e nobis medium inducens
ad credendum ul inquantum fides vniuscuiusque artis e medium ad fidem alterius sic ergo
ad rom generalem vt3 7 1 ad Cor. Tercio vero modo inquantum ipa fides est
qdam plibatio huius cognitionis quam i futuro habebimus Quarto vero modo inquantum
ad ipm lumen fidei p qd credibilia cognoscuntur. 7 dr aut fides super ronem ee
non q nullus ad actus rationis sit i fide S3 quia fidei ro non pt perducere ad vi
dd ea que sunt fidei Ad decimum dd q actus fidei certitudinaliter consistit i cognitione et
ibi e perfectio quantum ad formam ul spem q p3 ex obo ut dcm e. S3 quantum
ad finem fine perficitur i affectione. q ex caritate habet q sit meritoria fini.
ichoatio et fidei e i affectione inquantum voluntas determinat intellectum ad assentiendum
his que sunt fidei S3 ia voluntas nec e actus caritatis nec spei s3 quidam appeti
tus boni repromissi Et sic p3 q fides non e i duabus potentiis sicut in subiecto. Vn
p3 rnsio ad xi Ad xii dd q i hoc q dr suba rerum sperandarum non tangitur
actus fidei S3 solum relatio in finem Actus aut eius tangitur p comparationem ad obiectum
i hoc q dr non apparentium Ad xiii dd q id cui assentit intellectus non mouet
intellectum ex propria virtute s3 ex inclinatione voluntatis. Vn bonum q mouet
affectum se habet i affectu fidei sicut primum mouens Illud aut cui intellectus as
sentit sicut mouens motum Et io primo po i diffinitione fidei comparatio
eius ad bonum affectus q ad proprium obiectum Ad xiiii dd q fides non conuinct
sive arguit mentem ex rei euidentia s3 ex inclinatione voluntatis vt
dcm e vn ro non se. Ad xv dd q cognitio duo pt importare s. visionem
et assensum et quantum ad visionem q a fide distinguitur Vn gregorius dicit q visa
non habent fidem s3 agnitionem dicitur aut videri s3 augustinum i li de videndo deum

que p̄sto sūt intellcu ul' ꝓxi Intellcui aut̄ p̄sto dr̄ que eius capaci
tate nō excedūt sȝ ꝯtinuum ad cttitudinez assiy. fides ē cognitio tōne
cuius et dici pt̄ sciā et visio ꝑ id i ad Cor. sȝ videm⁹ nūc ꝑ specu
lū ec./et hᵉ ē qd dr̄ Aug⁹ i li. de videdo deū Si sciē nō ingret̄ di
cunt̄ et id qd ē ctissim̄ credim⁹ hinc maxim̄ ē q̄ ct̄ credita certa
et si nō assint sensibus n̄ris vide mēte dicim̄
Tertio q̄rit̄ vtr̄ū fides sit v̄tus. et vr̄ q̄ nō v̄tus em̄ q̄ cogitā
dum̄. vn̄ sciā ꝯ v̄tus ponūt̄ dūsa gn̄a utꝫ i ꝯ topicꝭ sȝ fides
ꝯtinet̄ sub cogitatione. go nō ē v̄tus. Sȝ dr̄ sic ignorantia ē viciū ex
hoc q̄ causat̄ ex aliq̄ neglīa sciedi ita fides ē v̄tus ex hᵉ q̄ i volū
tate credent⁹ ꝯsistit. Sȝ q̄ ex hᵉ solo q̄ ex culpa cāt̄ nō pt̄ aliq̄ tōnē
culpe hr̄e alr̄ pena inq̄ritu h⁹ tōm culpe habet. go nᵉ ignorantia ex
hoc pt̄ dici q̄ vitiū ignorātie caūt̄. go cad' tōne nᵉ fides ꝑ hᵉ q̄ ꝯsē
volūtate pt̄ dici v̄tus. P̄ v̄tus dr̄ ꝑ ꝯpacioꝫ ad bonū. v̄tus ēi ē que
bonū fac̄ hn̄tē et opus ei⁹ bonū reddit ut dr̄ i 2° ethicoꝝ. sȝ fidei obm̄
ē v̄m nō aut̄ bonū. go fides nō ē v̄tus. Sȝ dr̄ q̄ v̄m qd ē obm̄ fidei ē p̄mū
v̄m qd cad' tōne ē summū bonū et fides hȝ tōm v̄tutis. Sȝ ꝯt distictio
hitum et actum attedit̄ penes distictoꝫ oboꝝ formlez nō aut̄ malez
alr̄ visus ꝯ auditus eēnt eiusd' pōe. q̄ ꝯtingᵗ ēe id' audibile et visibile. Sed
q̄ntūcūq̄ sit id' re id qd ē bonū et id qd ē v̄m Alia tn̄ ē tō veri et alia
boni formlr̄. go hitus q̄ tendᵗ in v̄m ꝑ tōm veri distigui̇t̄ ab hitu q̄ tēdit in
bonū ꝑ tōm boni et sic fides a v̄tute distiguit̄. P̄ in cod' gn̄e sūt mediū
et extrēma utꝫ ꝑ p i x metē. Sȝ fides ē mediū int' sciāz et opioꝫ. dicit
em̄ hugo de S. vic. q̄ fides est ctitudo q̄daz aīi sup̄ opioꝫ et infr̄a sciām
ꝯstituta. Sȝ neq̄ opio neq̄ sciā ē v̄tus. go nᵉ fides. P̄ p̄ncia obi nō tollit
hitum v̄tutis. Sȝ obm̄ fidei ē v̄itas p̄ma que tn̄ p̄sto ē menti ut videa
mus tn̄ nō erit tūc fides ꝑ visio. go fides nō ē v̄tus. P̄ v̄tus ē vltim̄ pōe
ut dr̄ i p̄mo celi et mūdi. Sȝ fides nō ē vltim̄ pōe hn̄ātē q̄ pt̄ i ali
q̄ aliud amplius scꝫ i aptā visione go fides nō ē v̄tus. P̄ ꝑ aug⁹ i li. de
bono ꝯiugali p v̄tutes expediūt̄ pōe ad actus suos. Sȝ fides nō expedit
intellcm̄ ꝑ magis impedit. q̄ ꝑ eā captiuȧt̄ ut dr̄ 2 ad Cor. x. go fides
nō ē v̄tus. P̄ a phō v̄tus diuidit̄ ꝑ intellctualē ꝯ moalem et ē diuisio per
tinēta. q̄ intellctual' ē q̄ ē i tōnali ꝑ ceñaz moalis aut̄ que ē i tōli per
pticipacioꝫ. nᵉ pt̄ alr̄ tōnale accipi nᵉ v̄tus hūa pt̄ ēe ñ in tōnali aliquo
mō dcto. Sȝ fides nō ē v̄tus moral' q̄ sit ei⁹ mȧ ēēt acc̄oes et passioes
Silr̄ nᵉ itellctual' cū nō sit aliq̄ ioꝝ q̄nas p. pot̄ i 6 ethicoꝝ. nō ei sapiā
nᵉ intellctus nec sciā nec ars nᵉ pō. go fides nō ē v̄tus. P̄ i ꝓphetia ē ꝑfe
ctior cognitio q̄m̄ i fide. Prophīa aut̄ nō ꝑ ēē v̄tus go nᵉ v̄tus pt̄ dici
fides. Sȝ q̄ v̄tus ē dispō ꝑfecti ad optim̄. Sȝ hoc ꝯuēt fidei dispōt em̄
hoīez ad btīnē que ē optim̄. go fides ē v̄tus. P̄ oīs hitus quo ais ro
borat̄ i agēdo ꝯ fortificat̄ i paciēdo ē v̄tus. fides aut̄ ē h⁹ fides em̄
ꝑ dilectioꝫ opat̄ gal 7. ꝑ ipā et fortificat̄ fidelis ad resistēd' dyaᵒ ut dr̄
i pe. 7. go ipā ē v̄tus. P̄ hugo de S vic. dr̄ q̄ tres sūt v̄tutes sacra
mētales q̄bus inīciam̄ scꝫ fides spes et caritas et sic id' q̄ p̄us. Ro dd' q̄
fides ab omib⁹ pō v̄tus. Ad cui⁹ euidētiā nōnd' q̄ v̄tus ex ipositiōe sui
nōis signat ꝯplemētū actiue pōe. Actiā aut̄ pō dux ē. Quedā
quād' cui⁹ actio t'minat̄ ad aliquē actū ex sic edificatioe actio t'minat̄ ad
edificatū. Quedā vō ē cui⁹ actio nō t'miȧt̄ ad ex̄ ꝑ ꝯsistit i ipo agēte ut
visio i videte ut hᵉ a phō ix metē. In his aut̄ duab⁹ pōnis diu'simode
sumit̄ ꝯplemētū. Quedā ei actus p̄marꝫ pōꝫ ut ibid' p dr̄ nō sūt in fa
ciēte ꝑ in facto. Ideo ꝯplemētū pōe accipit̄ ibi penes id qd fit. Vn̄ et v̄tus
defēsit⁹ podcā dr̄ ēē i hᵉ q̄ maxim̄ pond⁹ deferat utꝫ in p̄mo celi et
mūdi/et silr̄ v̄tus edificatoꝝ i hᵉ q̄ faciat domū optimā. Sȝ q̄ alti⁹
pōe actus ꝯsistit i agēte nō i aliquo actō. Ideo ꝯplemētū illi⁹ pone pōe ac
cipit̄ ꝑ mod' agēdi. Vn̄ si et vē bn̄ et ꝯuēt opet̄ ex quo hȝ ei⁹ actus. ut bon⁹

Ro

dicitur Et inde est quod in hoc proposito virtus dicitur que bonum opus reddit. Aliud est
bonum ultimum quod considerat philosophus et theologus. Philosophus enim considerat quoddam bonum
ultimum quod est humanis viribus proportionatum et consistit in actu ipsius hominis.
Unde felicitatem dicit esse operationem quandam. Et ideo secundum philosophum ~~bonus~~ homo cuius principium = beatitudo
virtus dicitur. dicitur absolute magnificum est quod eius potentie ut perficies ipsam / Unde
quecumque habitum invenit philosophus talem actum elicitare dicit eum esse virtutem sive
sit in parte intellectiva ut scientia intellectus et huiusmodi virtutes intellectuales quarum actus est
bonum ipsius potentie scilicet considerare verum sive in parte affectiva ut temperantia et for
titudo et alie virtutes morales Sed theologus considerat quoddam bonum ultimum id quod
est nature facultatem excedens scilicet vitam eternam ut supra dictum est Unde bonum in actibus
humanis non considerat absolute quia ibi non potest finem assensus illum actum tantum esse bo
num complete qui de proximo ad bonum finale ordinatur id est qui est meritorius vite
eterne Et omnem talem actum dicit actum virtutis Et quemcumque habitus elicit talem actum
ab ipso virtus appellatur. Aliquis autem actus meritorius dici non potest nisi secundum quod est
in potestate operantis constitutus quia qui meretur oportet quod aliquid exhibeat nec exhibere potest nisi
quod aliquomodo suum est id est ex ipso. Actus autem aliquis in potestate nostra consistit secundum quod est volun
tarius. sive sit eius ut ab ipsa elicitus ut diligere et velle sive ut ab ipsa
imperatus ut ambulare et loqui. Unde relinquitur quod tales actus potest ponere aliqua virtus
elicientes actus perfectos in tali genere actuum. Credere autem ut supra dictum est non habet asse
sum nisi ex imperio voluntatis. Unde secundum id quod est a voluntate dependet Et inde est
quod ipsum credere potest esse meritorium et fides que est habitus eliciens ipsum est simpliciter
theologica virtus. Ad primum ergo dicendum quod cognitio et scientia non dividitur contra virtutem mora
lem simpliciter sed dividitur contra virtutem moralem que communis virtus dicitur. Ad secundum dicendum quod quamvis
non sufficiat ad rationem vitii vel virtutis quod aliquid sit causatum ex vitio vel virtute
sufficit tamen ad hoc quod aliquis actus sit vitii vel virtutis quod imperatus a vitio vel virtu
te possit esse. Ad tertium dicendum quod bonum id ad quod virtus ordinat non est accipiendum quasi
aliquod obiectum actus actus. sed id bonum est ipse actus perfectus quem virtus elicit. Licet autem
verum ratione a bono differat. tamen hoc ipsum quod est considerare verum est quoddam bonum intel
lectus. et hoc ipsum quod est assentire prime veritati propter se ipsam est quoddam bonum
meritorium. Unde fides que ad hunc actum ordinatur dicitur esse virtus. Et per hoc patet responsio
ad quartum. Ad quintum dicendum quod philosophus quando loquitur de virtute neque scientia neque opinio
virtus dici potest sed sola fides que quantum ad id quod voluntatis est prout nos predicto
in genere virtutis cadit non est media inter scientiam et opinionem quia in scientia et opinione non
est aliqua inclinatio ex voluntate sed ex ratione tantum Si autem loqueremur de eis quantum ad
id quod est cognitionis tantum. sic neque opinio neque fides esset virtus cum non habeant comple
tum cognitionem sed tantum scientia. Ad sextum dicendum quod veritas prima non est obiectum proprium fidei nisi
sub hac ratione prout est nobis non apparens quod patet ex diffinitione apostoli ubi proprium obiectum
fidei ponitur non apparens Unde quando veritas prima perfecto cernitur amittit rationem obiecti
Ad septimum dicendum quod fides secundum hoc dicitur esse ultimum potentie quod complet potentiam ad eliciendum a-
ctum bonum et meritorium. Virtus autem requiritur ad rationem virtutis quod per eam eliciatur
optimus actus qui potest elici a potentia cum contingat in eadem potentia esse plures virtu
tes. quarum una maiorem actum eliciat sicut magnificentia liberalitate. Ad octavum
dicendum quod in quibuscumque duobus ordinatis ad invicem perfectio inferioris est ut subdatur su
periori sic concupiscibilis quod subditur rationi. Unde habitus virtutis non dicitur expedire concupisci
bilem ad actum ut faciat eam libere effluere in concupiscibilia Sed quia facit eam perfecte
subiectam rationi. Similiter et bonum ipsius intellectus est ut subdatur voluntati adheren
ti deo Unde fides dicitur intellectum expedire magnificum sub tali voluntate ipsum
captivat. Ad nonum dicendum quod fides neque est virtus intellectualis. neque moralis
sed est virtus theologica. Virtutes autem theologice quamvis conveniant in subiecto cum mo
ralibus et intellectualibus differunt tamen obiecto. Obiectum enim virtutum theologicarum est ipse
finis ultimus. Obiectum vero aliarum ea que sunt ad finem Ideo autem a theo
logis quedam virtutes circa ipsum finem ponuntur Non autem a philosophis. quia finis
humane vite quem philosophi considerant non excedit facultatem nature. Unde ex naturali
inclinatione homo tendit in ipsum et non oportet quod habitu elevetur in illum finem sed oportet
quod elevetur ad ascendendum in finem qui facultatem nature excedit quem theo
logi considerant Ad decimum dicendum quod fides non est in intellectu nisi secundum quod imperatur a volunta

ut ex dictis pz Vn̄ q̄uis id qd ē ex pte volūtatꝭ poss̄ dici acc̄nle it c̄tui
eīt tñ c̄enale fidei / sic id qd ē tom̄s ē acc̄nle q̄cupiscī͠h cenale aut
tpantie Ad xi dd' qꝫ q̄tiñēa nō depēdz ex volūtate q̄ph̄ante ut dᵉ
i pc i ff fides aut ē q̄uodaᵒ ex volūtate c̄dentꝭ et iō q̄tiñēa nō pt
dici virtus ſꝫ fides. Quart

Quarto quit̄ᵉ in qᵒ ſit fides sit i subō / Et viᵉ qꝫ nō sit i pte co
gnoscitiua ſꝫ affectiua. Virtꝫ em̄ i pte affectiua ēē viᵉ cū v̄tus
sit q̄dam amor ordinatꝫ ut dᵗ Augꝰ i li. de moibꝫ ecc̄ie ſꝫ fides ē
v̄tꝫ g° ē i pte affectiua / P° v̄tus q̄uadā pfectoz imptat ē st em̄ dis
po pfcti ad optim ut dᵉ in vii phicoꝝ Sꝫ cū fides hēat aliqd
pfectioꝝ i aliquid impfectoꝝ / Illud qd ē impfectoꝝ ē ex pte cogtoꝝ
quod aut ē pfectoꝝ est ex pte volūtatꝭ ut ſꝫ i visibilibꝫ firmitᵉ
adhēat g° ſꝫ qꝫ ē v̄tꝫ ē i affectiua / P° Augꝰ dᵗ ad cōsentiū qꝫ par
vulꝫ et si fidem nō hēat que q̄sistat i credētiū volūtate hꝫ tñ
fidei sacr̄metū Ex quo expsse hētur qꝫ fides i volūte sit / P° i li°
de pdestinatōe scōꝝ dᵗ Augꝰ qꝫ ad fidē que i volūte credētiū q̄sistit
ptꝫ id Apl̄i Quid hēs qd nō accepisti etᶜ iď qꝫ prius / P° eiusď viᵉ
ēē dispō et pfectio Sꝫ fides dispoᵗ ad gl̄iaꝫ que ē i affectiua g° et
fides q̄sistit in affectiua / P° initiū i volūte ~~i volūte~~ q̄sistit. qꝛ so
la volūtas ē dn̄a suī actꝫ Sꝫ actꝫ fidei ē uītoriꝫ g° ē actꝫ volū
tatꝭ Et ita viᵉ qꝫ i volūtate q̄sistat / Si dᵉ qꝫ ē sil' i affectiua ꝛ cog
sitiua / Sꝫ q̄ vnꝫ hitus nō pt ēē duaꝝ poꝝ fides aut ē vnꝫ hitꝫ
g° nō pt ēē in cogsitiuā ꝛ in affectiua qꝛ sūt due poē Sꝫ q̄ hitus p
ficies aliq̄ pōm quī ea quet in obō aūs nō poss̄ ēē vnꝫ actꝫ poeꝫ
hitꝫ Sꝫ fides in obō nō quetᵉ cū affectiua ſꝫ cū cogsitiua tm̄ qꝛ obiñ
v̄tus sꝫ ē v̄m g° fides ē i cogsitiua / P° si fides dicatᵉ ēē i volūtate hec
nō eīt ñ qꝛ credimꝫ volētes Sꝫ silr̄ omīa opa v̄tutū opamᵉ cōsētētes
utꝫ i 2 ethicoꝝ g° eadē rōne omēs v̄tutes erūt i pte cogsitiua qꝫ
ēē falm / P° p grām que ē i v̄tutibꝫ reformaᵉ ymago que i trib⁹
q̄sistit poris sꝫ mēoria itelligētia et volūte Tres aūt v̄tutes q̄
pmo hñt rectuꝫ ad grāꝫ sꝫt fides spes ꝛ caritas g° aliq̄ caꝝ eīt itel
ligētia. q̄stat aut qꝫ nō spes nᶜ caritas g° fides / P° sic se hꝫ viꝭ affe
ctiua ad pbabil̄e et repbabile sic se hꝫ vis cogsitiua ad pbabile et
impbabile Sꝫ v̄tus iᵃ p quā appbaᵉ repbabile ꝑ rōm hūāꝫ sꝫ caritas
quia inimicꝫ diligiᵉ quod viᵉ natᵉ repbaᵇˡᵉ i affectiuā. g° fides q̄ pbatᵉ
siue assētitᵉ id. quod viᵉ rōm ēē impbaᵇˡᵉ eīt i cogsitiua Rō dď qꝫ ꝑ
hac q̄ōm mltipliatᵉ aliq̄ opinati sūt Quidā em̄ dixerūt fidē ēē
i vtraqꝫ vꝫ affectiuā et cogsitiua qd nō pt ēē Si itelligaᵉ qꝫ in
vtrꝫ sit ex eq°. vnꝫ em̄ hitꝫ oꝫ ēē vnꝫ actū Sꝫ nō pt ēē vnꝫ actꝫ
ex equo duaꝝ poꝝ Vn̄ dn̄t quidā coꝝ qꝫ ē pnᶜ i affectiua Sꝫ id nō
viᵉ ēē v̄m cū ipm credē cogitatoꝫ quādꝫ imptat utꝫ ꝑ Augꝰ Cog
tatō aut ē actꝫ cogsitiue fides et q̄daꝫ° sciā et visio dᵉ ut ß dem
ē que oīa ad cogsitiuā ptinet / Aliꝫ aut dicūt qꝫ fides ē i intectiue
pcīto. qꝛ p̄ctiuꝫ itectiuꝫ dn̄t ēē ad quē iclinat affectō ul' que af
fectō seᵉ ul' qui ad opꝫ iclinat que tria inueniūᵉ i fide. rōnā ex affe
ctione q̄ꝫ inclinatᵉ ad fidē Credimꝫ em̄ qd volumꝫ Ipa em̄ affectō
fidē seᵉ ſꝫ qꝫ actꝫ fidei gn̄at q̄daᵒ caritꝭ actū Ipa et ad opus dirigit
rōnā fides p dilectoꝫ opatᵉ gal v / Sꝫ hi nō vidētᵉ itellige q̄ sit
intectꝫ p̄ctiuꝫ Intectꝫ em̄ p̄ctiuꝫ ē iď qꝫ itectꝫ opatꝫ Vnde sola ex
tēsio ad opus facit aliquē intectū ēē p̄ctiuꝫ Relaᵒ aut ad affe
ctoꝫ ul' antecedētē ul' q̄ntēꝫ nō tꝛhit ipm ex geñꝫ speculati intectꝫ
nisi em̄ aūs ad ipāꝫ speclātoꝫ v̄itatꝭ afficetᵉ inq̄p i actu itectꝫ spe
culatiui ēēt delectatō qd ē q̄ phꝯ i x° ethicoꝝ q̄ pōnit purissimā delecta
tōꝫ ēē i actu spe vi / nec q̄uelꝫ relaᵒ ad opus facit intectū ēē p̄ctiuū

Cōn

Rº

qz aliq̄n sim̄r spectato pt eē actui remota occasio aliq̄ opandi sic p
spectatur aīa3 eē imo2tale3 Et exinde sic a causa remota sume oc- Int9 ptiu9
casiōm aliq̄ opandi Sz in intctu pctiuū oz eē pxima re²a3 opis ut pote
quo ꝯsideͭtur ipm̄ opale et rōnes opandi et tūc opus Constat aut
ꝙ obim fidei nō ē vm̄ opale ꝟ vm̄ incratum ī qd nō pt nisi act9 intct9
speci vnde fides ē in intctu speculo q̄uis sit ut occasio remota aliq̄
opandi vnde et ē nō attribuit² opo n̄ mete dilectiōe. Sed tm̄ ꝙ
nō ē ī intctu speculo abte ꝟ ꝓ ꝙ subdit² impio volūtatꝭ. sic et et te-
mpantia ē ī ꝯcupiscibili ꝓ ꝙ pticipat aliq̄r rōm Cū em̄ ad bonitate
actus pōe req̄rat² ꝙ ia pō subda² actui pōe supiori sequndo eius im-
piū Et io solū exigit² ꝙ pō ~~infior~~ sit pfecta ad hc ꝙ recte impet -superior-
ul' dirigat Sz infior ad hoc ꝙ pmpte obediat vn̄ ie q̄ h3 rōm recta3
ꝟ ꝯcupiscibile indomitā nō h3 tpancie v̄tute. qz īfestat² passionibus q̄uis nō
deducat². et sic nō fit actū v̄tutis facilit' et delectabilr quod exigit²
ad v̄tute Sz oz ad hc ꝙ tpantia ꝯsimil' insit ꝙ ipa met ꝯcupiscibilis sit
p h̄itu pfcta ut sine aliqua difficultate volūtati subda² Et ꝓ hc h̄i
tus tpancie d² eē ī ꝯcupiscibili Et silr ad hc ꝙ intct9 pmpte sequa² im
piū volūtatꝭ. oz ꝙ sit aliq̄ ipo intctu speculo. et hoc ē h̄itus fidei di
nitus infusus Ad pm̄ g° dd' ꝙ vbū id Aug° ī itelligi² de v̄tutibus mo
ralibus de quib9 ibi loq̄². vel pt dici ꝙ ibi loq̄² de v̄tutib9 q̄ntū ad forma3
ca4 que ē caritas Ad 2m dd' ꝙ ī hoc q̄dā3 pfectō ē cogitūe ꝙ notas
obtepet deo inh'enti Ad 3m dd' ꝙ Aug° lo² de actu fidei q̄ quide3
d² esse ī volūte nō sic ī subo ꝟ sic ī cā inq̄ntu ē a volūtate impatꝰ
Et silr dd' ē ad q̄rtū Ad 7m dd' ꝙ ī eod' eē dispō3 et h̄itud nō ē nete
n̄ q̄n ipa dispō sit h̄itus sic p3 ī mebr4 corpis in q° dispōne vniꝰ me
bri relinq̄² aīs effect9 ī aliqo aīo mebro. et silr ī vibꝰ aīe. qz ex bo
na dispōne fātasie se² pfectō cogitiōꝭ ī intctu Ad 6m dd' ꝙ actus
volūtatꝭ d² eē nō solū que volūtas elicit. ꝟ et que volūtas impat
vn̄ in vtr°q3 meritū ꝯsiste² pt ut ex dictis p3 Ad vn dd' ꝙ duar4 pōt3 nō
pt eē vnꝰ h̄itus ex eq̄no ꝟ pt eē vnius ꝓ ꝙ h3 ordīne ad alia et ē de fide
Quinto querit² vtr4 fidei for² sit caritas Et vi² ꝙ nō Eor4 eni que ex
oto diuidu̅t² nō pt eē vnū forā alteriꝰ Sz fides et caritas ex oto
diuidut² g° caritas nō ē forā fidei Sz d² ꝙ ꝓ se ꝯsideāte ex oto diui-
dut² put aut ordinat² ad vnū fine que sunt actibꝰ mentur. sic cari
tas ē forā fidei Sz q̄ īnt' cās due sunt intrīnce s3 ꝯ ages et finis. Due
vo intrīnce s3 forā et mā Possunt aut duo admitte diu̅sa ꝯuenire ī
vno pn° extrīnco Non aut ꝯpet' hoc ꝯuenit ī vno pn°, intrīnco g° ex
hc ꝙ fides et caritas ordinat² ī vnū fine nō pt eē ꝙ caritas sit forma
fidei Si d² ꝙ caritas nō ē forā intrīnca ꝟ extrīnca q̄ exeplaris Sz q̄ ex
emplatū recipit spēs ab exeplari vn̄ hilarius d² ꝙ ymago ē rei ad quā
ymaginat² spēs indifferēs Sz fides nō recipit spēm caritatꝭ g° caritas nō
pt eē for² exeplaris fidei p° forma oīs uel ē subal' ul' accntlis ul' exepla
ris Sz caritas nō ē for² fidei subalis. qz sic eēt de integ̃te ei9 nc ītin
accntl'. qz sic fides eēt nobilior caritate sic subim accnte nec sic ītin ex
ēplaris qz sic caritas poss3 eē sine fide sicut exeplar sine exeplato. g°
caritas nō ē forā fidei p° p̄miū correndz merito Sz p̄miū ꝯsistit pnār — premiū ꝯsi stit ī reb9 pnr
ī tbus dotibꝰ s3 in visione que succedit fidei Tentōe que succedit
spei et fruitōne que respōdz caritati vn̄ pn̄le p̄miū ꝯsistit ī visiōe
vn̄ d² Aug° ꝙ visio ē tō merces. g° et p̄miū 7 intū d3 attribui fidei
Et ita ꝓ ꝙ ordinat² ad merend' mag⁹ vi² fides eē for² caritatꝭ q̄ ecūso
p° vniꝰ pfectibilis vna ē pfectō Sz fidei for² ē grā g° nō ē ei9 for² cari-
tas cū caritas nō sit id' ꝙ grā p° Math, j sup id Abraam genuit ysaac
d² glo. fides spem 7 spes caritatē qd itelli² q̄ntū ad act9 nō aut q̄ntum

ad habitus. ergo actus caritatis dependet ab actu fidei. Sed forma non dependet ab eo cu-
ius est forma sed potius econverso. ergo caritas non est forma fidei sed quod ordinatur ad actum
meritorium. Praeterea habitus penes obiecta distinguuntur. Sed obiecta fidei et caritatis sunt diver-
sa scilicet bonum et verum ergo et habitus formaliter distinguuntur. Sed omnis actus est a forma
ergo istorum habituum diversi sunt actus et ita ordine equo ad actum non potest esse
forma quod caritas sit forma fidei. Praeterea si secundum hoc caritas sit forma fidei quia fidem infor-
mat. Sed fidem non informat nisi per ordinem ad actum. Si ergo caritas non
informat fidem nisi per ordinem ad actum non erit caritas forma fidei sed
actus fidei. Praeterea I ad Cor. XIII dicit Apostolus nunc autem remanent fides spes
et caritas tria haec ibi fides spes et caritas ex opposito dividuntur. Videtur autem quod loquitur
de fide formata. quia fides informis non potest esse virtus ut dicetur infra. ergo fides
formata contra caritatem dividitur. ergo non potest esse caritas fidei forma. Praeterea ad actum
virtutis requiritur quod sit rectus et quod sit voluntarius. Sed sicut voluntarii actus
principium est voluntas ita recti actus principium est ratio. ergo sicut ad actum virtutis requi-
ritur id quod est voluntatis. ita id quod est rationis. et ita sicut caritas que est in volun-
tate est forma virtutum ita et fides que est in ratione ergo unum non debet dici forma
alterius. Praeterea ab eodem aliquid vivificatur et formatur. Sed vita spiritualis attribuitur fi-
dei videlicet Abacuk 2. Iustus autem meus ex fide vivit ergo et formatio vir-
tutum magis debet tribui fidei quam caritati. Praeterea In eo qui habet gratiam actus fidei for-
tius est. Sed possibile est actum fidei talis hominis non habere ad caritatem ordinem ergo
actus fidei potest esse formatus non per caritatem et ita non videtur quod in ordine eius ad
actum caritatis sit forma fidei. Sed contra id est forma fidei sine quo fides est informis
sed sine caritate est informis. ergo caritas est forma fidei. Praeterea Ambrosius dicit quod est
caritas mater omnium virtutum que omnes informat. Praeterea id a quo res habet effica-
ciam operandi est forma eius. Sed fides habet efficaciam a caritate quia fides per
dilectionem operatur. Gal. 7. ergo caritas est forma fidei. Respondeo dicendum quod circa hanc
questionem sunt diverse opiniones. Quidam enim dixerunt quod ipsa gratia est forma fidei
et aliarum virtutum non autem aliqua alia virtus nisi quantum ponunt gratiam esse idem
per essentiam cum virtute. Sed hoc esse non potest. sive enim gratia et virtus per essentiam dif-
ferant sive ratione tamen gratia ad essentiam anime respicit. Virtus autem ad poten-
tiam. quamvis autem essentia sit radix omnium potentiarum tamen non ex equo exeunt potentie ab essen-
tia fluunt cum quedam potentie sint naturaliter aliis priores et alias moveant. Unde
et oportet quod habitus qui sunt in inferioribus viribus formentur per habitus qui sunt in superi-
oribus. et sic ab aliqua virtute superiori debet esse inferiorum virtutum formatio non
a gratia immediate. Unde quidam communiter dicunt quod caritas quasi principalis virtutum. sit alia-
rum virtutum forma. non solum inquantum vel est idem cum gratia vel habet gratiam insepa-
bilem annexam. Sed et ex hoc ipso quod est caritas. et ideo et fidei forma dicitur esse.
Quomodo autem fides per caritatem formetur sic intelligendum est. Quandocumque enim duo
sunt potentie moventia vel agentia ad invicem ordinata. illud quod in effectu
est ab agente superiori. est sicut formale. Quod vero in inferiori agente est sicut
materiale et hoc patet tam in naturalibus quam in moralibus. In actu vero nutritive potentie est vis
anime sicut agens principale. Calor vero ignis sicut agens instrumentale ut dicitur in 2 de
anima. quod autem in carne que aggeneratur per nutrimentum est ex parte caloris ignei ut
potest aggregatio partium vel siccitas vel aliquid huiusmodi est materiale respectu speciei carnis
que [deleted] ex vi anime est. Similiter et cum ratio inferioribus potentiis imperat ut
potest concupiscibili vel irascibili. In habitu concupiscibilis hoc quod est ex parte concupiscibilis
utpote pronitas ad utendum aliquibus concupiscibilibus est quasi materiale in temperantia
Ordo vero qui est rationis et rectitudo est quasi forma eius et sic et est in aliis virtu-
tibus moralibus. Unde quidam philosophi omnes virtutes scientias appellabant ut dicitur in
6o ethicorum. Cum ergo fides sit in intellectu secundum quod est motus et imperatus a volun-
tate id quod est ex parte cognitionis est quasi materiale in ipsa. Sed ex parte voluntatis acci-
pienda est ipsius formatio. Et ideo cum caritas sit perfectio voluntatis a caritate
fides informatur. et eadem ratione omnes alie virtutes prout a thei. ergo considerantur
prout scilicet sunt principia actus meritorii non autem potest aliquis actus esse meritorius nisi
sit voluntarius ut est dictum est. et patet quod omnes virtutes quas theologus considerat

sunt in viribus anime prout sunt a voluntate mote ¶ Ad primum ergo dicendum quod non dicitur
esse forma fidei caritas per modum quo forma est pars essentie Sic enim contra fidem dividi
non posset sed inquantum aliquid perfectionis fidei a caritate consequitur Sic et in visio electa
superiora dicitur esse ut forma inferiorum ut dicitur in 2 physicorum ¶ Et per hoc patet responsio ad 2m
¶ Ad 3m dicendum quod modus quo caritas dicitur forma appropinquat ad modum illum quo exemplar
formam dicimus quia id quod est perfectionis in fide a caritate deducitur Ita quod caritas
habeat rationem cuiusdam exemplaris. fides vero et cetere virtutes participatiue ¶ Ad 4m dicendum quod ipse habitus
caritatis cum non sit intrinsecus fidei non potest dici neque forma substantialis neque accidentalis
eius Potest autem dici aliquo modo exemplaris forma non tamen omnino quod caritas sine fide esse possit
Non enim fides exemplatur a caritate secundum id quod est fides. Sic enim fides caritatem pre-
cedit ex parte eius quod cognitionis est in fide Sed solum secundum quod est perfecta et cetera inchoationis per prius
quod fides inquantum ad hoc sit prior caritate ut sine ea caritas esse non possit Et inquantum
ad aliud sit exemplar fidei quam sequitur forma ut potest sequi secundum priorem Sed id quod ex cari-
tate in fide relinquitur est fidei intimum et hoc quod sit fidei accidentale vel substantiale
inquiritur ¶ Ad quintum dicendum quod voluntas et intellectus diversimode se precedunt adinvicem
¶ Ad quintum dicendum quod voluntas et intellectus diversimode se precedunt adinvicem
voluntatem Non enim intellectus precedit voluntatem in via receptionis Ad hoc enim quod aliquid volunte mo-
ueat oportet quod prius in intellectu recipiatur ut dicitur in 3 de anima Sed in mouendo siue in a-
gendo voluntas est prior quia omnis actio vel motus est ex intentione boni Et inde est quod
voluntas omnes vires inferiores dicitur mouere Cuius obiectum primum est bonum sub ratione
boni. primum autem dicitur per modum receptionis Et inde est quod totum principium meriti attri-
buitur intellectui et dicitur visio totius mercedis quia inchoat mercedes in intellectu et consumatur
in affectu Meritum autem attribuitur caritati quod primum mouens ad operandum opera meritoria
est. voluntas quam caritas perficit ¶ Ad 6m dicendum quod plures esse perfectiones virium rei
eodem ordine est impossibile. gratia autem est sic perfectio prima virtutum sed caritas sic perfectio
prima ¶ Ad 7m dicendum quod actus fidei qui caritatem precedit est actus imperfectus a caritate
perfectionem expectans fides enim inquantum ad aliquid est prior caritate inquantum ad aliquid posterior
ut dictum est ¶ Ad 8m dicendum quod obiectio illa procedit de actu fidei qui est secundum se non prout
est a caritate perfectus ¶ Ad 9 dicendum quod quando superior vis perfecta est ex eius perfectione re-
linquitur aliqua perfectio in inferiori et sic cum caritas est in voluntate eius perfectio ali-
quo redundat in intellectum et cetera caritas non solum actum fidei sed et ipsam fidem informat
¶ Ad 10 dicendum quod apostolus in illis verbis videtur loqui de istis habitibus. non attendens rationem virtutis
in eis sed magis quod sunt quedam dona et perfectiones. Unde in eadem contextione sermonis
facit mentionem de prophetia et quibusdam aliis gratiis gratis datis que virtutes non ponuntur
Et tamen loquitur de eis inquantum sunt virtutes quedam adhuc ratio non sequitur Contingit enim
aliquid ex opposito dividi quod tamen unum est alterius perfectio vel causa Sic motus loca-
lis dividitur contra alios motus cum tamen sit causa eorum et cetera caritas contra alias virtutes divi-
ditur quamvis sit forma earum ¶ Ad 11 dicendum quod ratio potest dupliciter considerari Uno modo secundum se Alio modo secundum quod
regit vires inferiores Inquantum igitur est inferiorum virium regitiva perficitur per prudentia
Et inde est quod omnes alie virtutes morales quibus inferiores perficiuntur formantur per
prudentiam sicut per propriam formam Sed fides perficit formam in se considerata prout est spe-
culativa vel Unde cum non est formare virtutes ~~superiores~~ inferiores sed formari a caritate
que et alias format. et ipsam prudentiam inquantum et ipsa prudentia precipit finem qui
est caritatis obiectum ea que sunt ad finem ordinantur ¶ Ad 12 dicendum quod aliquid conuenienter
attribuitur alicui specialiter dupliciter vel quia secundum perfectissime quod est. sic si cognitionem
attribuamus intellectui vel quia in eo primo inuenitur sic viuere attribuitur anime ve-
getabili ut dicitur in 1 de anima quia in actibus eius primo apparet vita. Vita ergo spiritualis
attribuitur fidei quia in eius actu primo apparet quamuis eius complementum sit in caritate
et ex hoc ipsa est forma aliarum virtutum ¶ Ad 13 dicendum quod in habente caritatem non potest
esse aliquis actus virtutum nisi a caritate formatus Aut enim actus ille erit in finem debitum
ordinatus et hoc non potest esse nisi per caritatem in habente caritatem Aut non est ordinatus
in debitum finem et sic non erit actus virtutis Unde non potest esse quod actus fidei sit for-
matus gratia. et non a caritate. quia gratia non habet ordinem ad actum nisi caritate me-
diante ¶

Sexto queritur utrum fides informis sit virtus Et videtur quod sit

1 Illud eni qd fides a caritate ꝯseq̄r nō pt ee ipi fidei eēnale cū sine eo
fides ee possit Sz ꝑ id qd ē ꝯtin̄ accītale nō tollit̄r aliqd in gnē go si
de s ꝑ id quod ē forta a caritate nō tollitr ī gnē vtutis go sine for
2 caritatis ē vtus Itē vicio mcħ oppo̅r ū vtus uel vicium Sz infidelitas
vicium ē que oppo̅r fidei informi nō ut vicio go ut vtuti ꝫ sic ide̅z
4 ut pus Itē dr qd infidelitas oppo̅r soli fidei forate Sz ꝯ̄ hitꝫ oz ee op
poitos q̄r sūt actꝫ oppoīti Sz fidei informis et īfidelitꝰ sūt actus
oppoīti sz assentie ꝫ dissētire · go fides informis infidelitati ꝯoppo̅r Itē vtus
mcħ aud ee vr̄ qd hitꝫ acꝫ sue ꝑfectiuꝫ Sz ꝑ fide informe mtcꝫ
5 ꝑficit̄r go ē vtus Itē hitus infusi sūt nobiliores hitibꝫ adqsitꝭ Sed
hitus adqsiti sz politici dnr vtutes ēē sn̄ caritate sic a phis ponūt̄r
go mltoforciꝫ fides que ē hitꝫ informis cū sit hitus infusꝫ · vtus ē Itē
6 Augꝰ dt qd cete vtutes ꝑter caritatē pnt ee sine gra gra go et fides infor
otū mis que ē sine gra ē vtus Sz ꝯ̄ omes vtutes sūt ꝯnexe · ut q̄ hꝫ vnā
omīs hēat sic dr Augꝰ Sz fides infors nō ē aliis conexa · go nō ē vtus
Itē nūa vtus est ī demoībꝫ Sz fides informis ē in demoibꝫ nā demones crē
ꝯo dūt Jaco 2 go etc Rēo dd̄ qd loqndo ꝑpē de vtute fides infors nō ē virtꝫ
cuiꝫ rō ē · qr vtus ꝑpē loqndo ē hitus potēs elicē actū ꝑfcm qm aut
ab actꝫ ex duabꝫ potētiis nō pt dici ꝑfcūs ī vtraqꝫ pō ꝑfecto inueiat̄r
ethīcꝫ tas ī vtutibꝫ moālibꝫ qm̄ intelctualibꝫ ꝑfecta eī cognitō ꝯclonū
duo exigit sz ꝑncipioꝝ intelctū et rōnez deducentē ꝑnūm ī ꝯclōes Sine
go ab eā ꝑncipia erret ul dubitet siue ī ratiocinādo deficiat vel vim
ratiocinacōis nō ꝯphēdat nō elt in eo ꝑfecta ꝯclonū cogmcō vn̄ nc̄ scīa
qꝫ vtus intelctual ē · Sic debitꝫ actꝫ ꝯcupil ex rōne et ꝯcupili depen
det vn̄ si rō nō sit ꝑfcā ꝑ ꝑdentiā nō pt ee actꝫ ꝯcupil ꝑfcus ꝯnāin
qd ꝑmitas insit ꝯcupili ad bonū ꝓpt qd nec tꝑantia nc̄ aliqua vtus
moālis sine ꝑdētia prudētia ee pt ut dr ī vi ethicꝰ Cū go crēde de
ꝑcedat ex intctu ꝫ volūte ut ex supº dictꝭ pꝫ nō pt ee crēs actꝫ ꝑfctꝫ
n̄ ꝫ volūtas sit ꝑfcā ꝑ caritatē et intctꝫ per fidez et inde ē qd fides in
formis nō pt ee vtus Ad ꝑmū go dd̄ qd aliqd pt ee accītale aliciū put
ē ī gnē nāe · quod ē ꝯ̄ eēnale put refert̄r ad genꝫ moꝝ ad viciū ul
vtutē sic finis debitꝫ comestiōni ul quelꝫ ꝯa ꝯcupiscentia et silr̄ ꝯcdim
qd fides ex caritate respicit ē ꝯ̄ accītale ꝑ genꝫ nāe · sz eēnale put re
fert̄r ad genꝫ moꝝ et io ꝑ hc̄ po̅r ī gnē vtutis Ad 2m dd̄ qd viciū nō
solū oppo̅r vtuti ꝑfcē sz et ei qd īmꝑfcm ē ī gnē vtutis sic ī tꝑantia nā
li habilitati que ī est ꝯcupili ad bonū · ꝫ sic infidelitas informi fidei oppo̅r
Tertiū ꝯcedimꝰ Ad qrtū dd̄ qd ꝑ fidez informē intctꝫ nō ꝑducit̄r ī per
fectū suffiētē vtuti ut ex dictꝭ pꝫ Ad qntū dd̄ qd phi nō ꝯsidecāt v
tutes ꝑ qd sūt ꝑncipia actꝫ meitoꝝ et io ꝑ eas hitꝫ nō forati caritate
pnt dici vtutes · nō aut ꝑ theologicm Ad 6m dd̄ qd Augꝰ accipit large
vtutes oms hitus ꝑficientes ad actꝫ laudabiles Vel pt dici qd nō itelligit
Augꝰ qd hitus sine gra existentes vtutes dicat̄r Sz qr aliqi hitus qi sūt vtu
tes qn sūt cū gra remanet sine gra nō tn̄ tūc sunt vtutes
Septimo quit̄r Vtrū sit id hitus fidei informis et forate Et vr̄ qd nō
1 gra ei aduenīs nō hꝫ miorez efficaciā ī fideli qm ī infideli Sz in
infideli cui ꝯuīti̅r cū gra hitꝫ fidei infundit̄r sit go et silr ī fideli et ita
2 hitꝫ fidei forate est aliꝫ ab hitu fidei informis Itē fides informis ē ꝑncipiū
timoꝝ ꝯuil · fides aut forata timoꝝ casti ut filial Sz adueniente timore
filiali ul casto · timor ꝯuil expelli̅r go adueniente fide forta fides iforis
expelli̅r Itē nō ē id hitus vtercꝫ Itē sic dt Boecꝫ accnā corrupi pnt
3 altaři aut mime Sz hitus fidei informis ē qdaz accnīs · go nō pt alt
4 ari ut ipemet fiat foratꝫ Itē adueniente vita recedit mortuū fides aut
informis sine opibꝫ mortua ē ut dr̄ Jaco 2 · go adueniete caritate qꝫ ē ꝑnm

vite tollit fides informis et ita no fit forata. Preterea ex duobus actibus no fit 7
unu. Sz fides informis e qdaz actus. go non pt ee q ex ea et caritate 6
fiat unu qd vi si ipa met fides informis forate. Preterea quecuq3 drnt gne
drnt et spe 7 nuo. Sz fides informis 7 forata drnt gne cu3 vna sit vtus
no aut alia. go et drnt et spe et nuo. Preterea hitus distiguunt penes actus
Sz fidei informis 7 formate sunt diusi actus scz credere in deu et credere deu
ul deo. go sunt diusi hitus. Sz contra Jaco 2 d fides sine opibus mortua e.
glo. qbus reuiuiscit. go ipa fides informis que mortua fuit format 7 reui
uiscit. Preterea res non diusificat nisi penes ea que sunt ex ronaz rei. Sz caritas
e ex rona fidei. go ex hoc q e sine caritate ul cu caritate no diusifica
hitus fidei. Rndeo dicendu q circa hoc sunt diuse opiones. qdaz em dnt q hitus
q e informis nuq efficitur formatus. Sz cu ipa gra infudit qdaz
nouus hitus qui e fides forata. et eo adueniente hitus fidei informis dis
cedit. Sz hoc no pt ee. qz nichil expellitur nisi p suu oppm. Si go p hitum
fidei formate expellitur habitus fidei informis. cu no opponatur ei nisi rone
informitatis. oportebit ipaz informitate ee de rona fidei informis. et sic
p ronaz sua malus hitus ne potit ee donu dei. Et preterea qn ab peccat mor
tali tollitur gra et fides forata. tn videmus fide remanere. nec e pbabile
qd dnt. q tunc iterum donu fidei informis ei infundatur qz sit ex hoc ipo q
ab peccat disponetur ad aliqd donu recipiendu a deo. Et io alij dnt q no
tollitur hitus sz tn actus fidei informis adueniente caritate. Sz hoc et no pt
stare qz sic hitus remaneret ociosus. Et preterea cu hitus fidei informis no habeat
contrarietatem ad actu fidei formate. no pt p eu impedi. nc
pt itm dici q vterq3 hitus et actus sil sit. q omez actu que facit fides
informis pt face fides forata. Vn id actus esset a duobus qd no conuenit.
Et io dicendu est cu alijs q fides informis manet adueniente caritate 7 ipa
met formatur. et sic sola informitas tollitur. q sic pt videri. In potencijs em
ul hitibus ex duobus attenditur diusitas scz ex obiectis et ex diuso mo agendi
di Diusitas aut obiectorum diusificat potencias et hitus ronaliter. sic visus differt
ab auditu 7 castitas a fortitudine. Sz qntu ad modu agendi no diusifica
tur potencie ul hitus p ronaz sz sm completu et incompletu. q em ab clarius vel
minus clare videt ul opus castitatis pmptius ul minus pmpte exercat. no
diusificat potenciam visiua ul hitum castitatis. sz ondit potencia et hitum
ee pfectiore ul minus pfectum. Fides aut forata et informis no dnt i
obiecto sz solu i modo agendi. Fides aut forata pfecta voluntate assentit prime
veritati. fides aut informis impfecta voluntate. Vn fides forata 7 informis
no distiguunt sic duo diusi hitus sz sic hitus pfectus 7 impfectus. Vn cu
id hitus q prius fuit impfectus possit fi pfectus. ipe hitus fidei informis
sit foratus. Ad primu go dicendu q gra no hz maiore efficaciam cu infudit fi
deli q infideli sz hoc e p accns. q i eo qui tunc hz fidez no aliu hi
tu fidei causat qz ipm inueniet. sic ex doctrina aliq doctoris. docetur
insciens. Sz sciens no adquirit nouu hitum. sz in scia prius hita fortificatur.
Ad 2m dicendu q timor suilis no excludit adueniente caritate qntu ad subaz
doni sz qntu ad suilitate et sic 7 fides qntu ad informitate forata tollitur
solu adueniente gra. Ad 3m dicendu q qmuis accns no possit alterari subiectum
tn accntis sz aliqd accns alterat. et sic accns variari dicitur sic albedo fit ma
ior ul minor subiecto sz albedinez alterato. Ad quartu dicendu q adueniente vita
no oz q tollatur mortuu sz mors 7 ita no tollitur fides informis sed
informitas p caritate. Ad quintu dicendu q qmuis ex duobus actibus no fit
vnu. tn vnu accns pt p aliud pficia sic color p luce 7 sic fides p cari
tate pficitur. Ad vi dicendu q fides informis et forata no dnt diusa i gne
q in diusis gnibus existunt. Sz sic pfectum qd attingit ad ronez gnis et
impfectum q no du attingit. Vn no oz q nuo differat sic et embrio
et al. Ad vii dicendu q credere deo 7 credere deu et credere i deu no nominant
diusos actus sz diuersas cumstancias eiusdem actus virtutis. In fide em e aliqd
ex pte cognitionis put fides e argumentum et qntum ad hoc arguitur prim

actus fidei dicitur credere deo ex hoc enim movetur ad assentiendum dictum quod est dicentis deum. Sed quantum ad credendum cui assentit dicitur credere deum, veritas ei prima est proprium obiectum fidei. Sed quantum ad id quod est voluntatis dicitur actus fidei credere in deum, non est actus virtutis perfectus nisi has omnes circumstantias habeat.
Ad octavum dicendum quod fides formata tollitur formatione et aliis peccatis infidelitatis non quantum ad substantiam habitus sed quantum ad formam tantum.

Octavo queritur utrum obiectum fidei proprium sit veritas prima. Et videtur quod
1 non. In symbolo enim fides explicatur. Sed in symbolo ponuntur multa que ad creaturam pertinent. ergo non tantum veritas prima est obiectum fidei. Si dicatur quod ea que ad creaturas pertinent in symbolo posita se habent ad fidem sicut particularis et secundario
2 Sed contra. consideratio cuiuslibet scientie ad omnia illa se extendit ad que extenditur efficacia proprii medii a quo procedit. Sed medium fidei est hoc quod credit deo aliquid dicenti. Ex hoc enim movetur fidelis ad assentiendum quod putat aliquid a deo esse dictum. Deo autem credendum est non tantum de veritate prima sed de quolibet alia veritate.
3 ergo quelibet veritas est proprie materia et obiectum fidei. Praeterea actus penes obiecta distinguuntur. Sed actus fidei et visio dei per essentiam sunt actus diversi. Cum ergo obiectum visionis perfecte sit ipsa veritas prima non erit obiectum actus fidei. Praeterea veritas prima sic
4 se habet ad fidem sicut lumen ad visum. Lumen autem non est obiectum visus proprie sed magis color in actu ut probat dicitur. ergo nec veritas prima est obiectum proprie fidei. Praeterea
5 fides est complexorum. Huius enim solius tamquam veri vel falsi assentire potest. Sed veritas prima
6 est incomplexa. ergo obiectum fidei veritas prima non est. Praeterea si proprie obiectum fidei esset veritas prima nichil quod pertinet ad creaturam per se pertinet ad fidem. Sed de eo multa pertinentia ad creaturam per se et tamen inter articulos fidei computantur. ergo non est per se tantum obiectum
7 fidei veritas prima. Praeterea sicut visibile est obiectum visus ita credibile est obiectum fidei. Sed multa alia sunt credibilia quam veritas prima. ergo veritas prima non est
8 per se obiectum fidei. Praeterea relationum eadem est cognitio propter hoc quod unum clauditur in intellectu alterius. Sed creator et creatura relative dicuntur. ergo cuiuscumque habitus cognitivi est obiectum creator eiusdem et erit obiectum creatura. et ita non potest esse quod
9 veritas prima solum sit obiectum fidei. Praeterea in qualibet cognitione id in quod deducimur obiectum [illegible] est. Illud autem per quod in ipsum deducimur medium est. Sed in fide deducimur ad assentiendum aliquibus veritatibus de deo et creaturis per veritatem primam inquantum deum credimus esse veracem. ergo veritas prima non se habet ad
10 fidem ut cognitionis obiectum. Praeterea sicut caritas est virtus theologica ita et fides. Sed caritas non solum pro obiecto habet deum sed et proximum. Unde et de dilectione dei et proximi duo precepta caritatis dantur. ergo et fides habebit pro obiecto non
11 solum veritatem primam sed et veritatem creatam. Praeterea Augustinus dicit quod in patria videbimus res ipsas. Hic autem intuemur rerum ymagines. Sed visio fidei ad statum vite presentis pertinet. ergo visio fidei per ymagines per quas intellectus noster videt
12 sunt res create. ergo fidei obiectum est veritas creata. Praeterea fides est media inter scientiam et opinionem ut patet per diffinitionem Hugonis de sancto Victore. Sed scientia et opinio est de complexis ergo et fides et ita non potest eius obiectum esse veritas prima que simplex est. Praeterea proprium
13 fidei videtur esse revelatio prophetica per quam nobis divina annuntiata sunt. Sed prophetie obiectum non est veritas prima sed res create que sub certa temporis differentia eveniunt. ergo nec fidei obiectum est veritas prima. Praeterea veritas prima est necessaria et non contingens.
14 Sed veritas alicuius fidei est veritas contingens. Christum enim pati contingens fuit cum esset dependens a libero arbitrio suo et iudeorum et tamen de passione Christi est fides. ergo veritas prima non est [illegible] fidei proprium obiectum. Praeterea fides proprie loquendo
15 non est nisi complexorum. Sed in quibusdam articulis fidei prima veritas cadit ut incomplexum ut cum dicimus deum passum vel mortuum. Non ergo tangitur ibi veritas prima
16 ut fidei obiectum. Praeterea veritas prima operatur ad fidem dupliciter scilicet ut testificans et ut illud de quo est fides. Sed non potest poni obiectum fidei ut est testificans sic enim est causa fidei efficiens. Nec etiam ut id de quo est fides. Quia sic sicut enuntiabilia forent de veritate prima erunt credibilia quod patet esse falsum. ergo veritas prima non est proprium obiectum fidei. Sed contra est quod Dionysius dicit vii capitulo de divinis nominibus quod fides est circa simplicem

pliciter et simpliciter eodem modo se habentem veritatem. Sed talis non est nisi veritas prima. ergo etc. Preterea
ysidorus dicit quod articulus est perceptio divine veritatis. Sed fides in articulis continetur. ergo di-
na veritas est fidei obiectum. Preterea sicut se habet caritas ad bonum ita fides ad verum. Sed
caritatis per se obiectum est summum bonum. ergo caritas diligit deum et proximum propter deum
ergo et obiectum fidei est veritas prima. Responsio dicendum quod per se obiectum fidei veritas prima est
quod sic accipi potest. Nullus enim habitus cognitivus virtutis habet nisi ille cuius actus semper est
bonus. Aliter enim non esset perfectio potentie. Cum igitur actus intellectus sit bonus ex hoc
quod considerat verum. oportet quod habitus in intellectu existens virtus esse non possit nisi sit talis
per quem consideratur verum. quo infallibiliter verum dicitur. ratione cuius opinio non est virtus intellectualis. Sed scientia
et intellectus ut dicitur in vi ethicorum. hec autem fides non potest habere que virtus ponitur
ex ipsa rei evidentia cum sit non apparentium. ergo oportet quod hoc habeat ex hoc quod ad
habet alicui testimonio in quo infallibiliter veritas invenitur. Omne autem esse creatum
quantum est de se vanum est. et defectibile nisi contineatur ab ente increato. Ita etiam rectitudo
omnis creature veritas defectibilis est. nisi contineatur per veritatem increatam rectificata.
Unde neque hominis neque angeli testimonio assentire infallibiliter in veritate deduceretur
nisi inquantum in eis loquentis dei testimonium consideratur. Unde oportet quod fides que virtus ponitur
faciat intellectum hominis adherere illi veritati que in divina cognitione consistit
transcendendo proprii intellectus veritatem. et sic fides per simpliciter et semper eodem modo se ha-
bente veritate. liberatur ab instabilis erroris varietate ut dicit dyonisius de di-
vinis nominibus c. vii. veritas autem divine cognitionis hoc modo se habet quod primo et principaliter est incomplexa
rei veritate. creaturarum vero secundario quasi inquantum quod cognoscendo se ipsum omnia
alia cognoscit. et ita fides que hominem divine cognitioni coniungit per assensum ipsam
habet quasi principale obiectum. Alia vero quecumque sit consequenter adiuncta. Ad primum ergo
dicendum quod omnia illa que in symbolo ponuntur ad creaturas pertinentia non sunt in ea fi-
dei nisi secundum quod eis aliquid veritatis prime adiungitur. Ipsa enim passio non cadit sub
fide nisi inquantum coniungitur deum hominem passum. nec verbo nisi inquantum coniunctum
ca divina virtute fieri. Ad 2m dicendum quod quamvis divino testimonio sit de omnibus
tamen divinum testimonium sicut et cognitio primo et principaliter est de se ipso et quasi
ex consequenti de aliis Iohannis viii Ego testimonium perhibeo etc. Unde et fides principaliter de deo est
et quasi de aliis. Ad 3m dicendum quod veritas prima est obiectum visionis patrie ut in sua spe-
cie apparens. fidei autem ut non apparens. Unde et si id sit utriusque actus obiectum
non tamen est idem ratione. et sic forte differens obiectum diversa speciem actus facit
Ad quartum dicendum quod lumen quodammodo est obiectum visus. quodammodo non. Inquantum enim lux
non videtur nostris visibus nisi per hoc quod ad aliquod corpus terminatum per reflexionem vel aliquo
modo coniungitur dicitur non esse per se visus obiectum sed magis color qui semper est in corpore terminato
Inquantum autem nichil nisi per lucem videri potest. lux primum visibile dicitur. ut idem p.
dicitur etiam veritas prima est primo et per se fidei obiectum. Ad quintum dicendum quod res cogita
dicitur esse cognitionis obiectum secundum quod est extra cognoscentem in se ipsa subsistens. quamvis de re
tali non sit cognitio nisi per id quod de ipsa est in cognoscente sicut color lapidis qui est
visus obiectum non cognoscitur nisi per speciem eius in oculo. veritas enim divina que est sim-
plex in se ipsa est fidei obiectum sed eam intellectus noster accipit suo modo per viam compos-
itionis. et sic per hoc quod compositioni facte tamquam vere assentit in veritatem primam ten-
dit ut in obiectum. et sic nichil prohibet veritatem primam esse fidei obiectum quamvis sit
complexorum. Ad 6m dicendum quod verbo caro factum et alia huiusmodi pertinent ad veritatem primam
inquantum veritate divina fiunt. Ad vii dicendum quod omnia credibilia ex hoc quod a
deo sunt testificata. oportet esse principaliter de veritate prima et secundario de rebus crea-
tis ut ex dictis patet. Alia vero credibilia non sunt huiusmodi fidei obiectum de quibus
mentio locutus. Ad viii dicendum quod creator non est obiectum fidei sub ratione creatoris sed
ut est veritas prima. Unde non oportet quod fidei per se obiectum sit creatura. non enim
cadit in cognitionem divinam et si enim inquantum huiusmodi. propter hoc quicumque novit aliquid
ita deum novit aliquid creaturam. Ad ix dicendum quod quamvis per veritatem primam du-
tamen in creaturas principaliter. tamen per eas deducimur in se ipsam. quia ipsa principaliter de se
testificatur. Unde veritas prima se habet in fide ut medium et ut obiectum. Ad x
dicendum quod caritas in proximo non diligit nisi deum. Unde ex hoc non sequitur quod caritatis obiectum sit

aliqd aliud qm summu bonu. Ad xj dr qp ymagies p quas fides aliquid
intuet no sut fidei obm s illud p quod fides i suu obm tendit. Ad
xij dr qp qmvis fides sit de gxo qntum ad id quod i nobis e. tn qn
tu ad id i quod p fide dutim sit i obm e de siplici vitate. Ad xiij
dr qp qmvis gphia p ma heat res catas et tpales. tn p fine hz re ita
ta. Ad hc em oms gphite revelatoes ordinat et ie que rebg catis
sut ut deg cognosca a nob. et io gphia iducit ad fide sic ad fine
nc oz qp sit idez gphie et fidei obm ul ma. Sz et si alr sit de eod
fides et gphia. no tn s id. sit de passioe xpi fuit gphia antiqru
et fides. Sz gphia qntu ad id quod cat i ea tpale fides aut qntu
ad id qp cat in ea etnu. Ad xiiij dr qp de passioe no e fides n s qd
gungit vitati etne put pao eta deu cosideatur. Ipa et pao qmvis
i se qsidecata sit gngens. tn s qp dine psce substat put e de ea fides
i gphia imobilez vitate hz. Ad xv dr qp gpoms obm sc hz ad to
ta gpone sic ma. vn qmvis i elibg cu dicimg deg e passg solumo
nominat subm quid intercatu. tota tn gpo dr ee de re intecata sic
de ma z sic no removet qn fides heat vitate pma p obo. Ad ult dr
qp gtato vitas pa dr fidei obm qp de ea e fides. tn no oz qp gplz enu
ciabile de deo foratu sit credile. Sz id solu de qo vitas dina testifi
ca. Sic et corpg mole e subm nalis phie. nc tn omia enunciabilia
qe de corpe mole pnt forari sut scibilia s ia solu qe ex pncipys na
lis phie maifestat. Ipm em testiom vitatis pme sc hz i fide ut pn
cipm in sciētiis demostrativis.

Nono qrit. Utru fides possit ee de rebg scitis. Et vr qp sic. Vnu qd
1 qz pt ee scitu quod necia roe pt pbai. Sz s richard d scto
vic. Ad omia qe cdo oz no deest ro no solu pbabil s et necia. go
2 de rebg cdits scia hri pt. p lume gre dinitg infusu e efficacig qm
lume nale. Sz ea que nob maifestat p lume nale comis sunt
a nob scita ul intecta z no solu credita. go et ea que inotescut no
3 b p lume fidei dintg infusu sut a nob scita no solu credita. pterea
cig et efficacig e dei testimom qm homis qntucuqz scietis. Sz de eis
que pcedut ex suppoe dei alicg scientis gtingit hre sciaz utz i sciis
subaltnatis quesua psupponut a sciis subalatnatis go mltoforcig d
his qe sut fidei hetr scia cu supponatr ex dino testioio. po qntucuqz
intectg cogit de necitate ad assentied hz sciaz de his qbus assentit.
Cpressg em ex neciis sciaz fat. Sz his que sut fidei ab credes ex necite
assentit. Dr em Jaco ij. qp demones credut z gtremiscut qp no pt
ex eoz volute s cu ipoz volutas laudabil ee no possit. z reliquitr
qp ex necite his qe sut fidei gseniat. go de his que sut fidei pt esse
scia. p ea que sut nat cognita sut scita ul ctig cogita qm scita.
Sz cogtio dei nat e omibg insta ut damas dt. fides aut e ad
cogstend deu. go ea que sut fidei pnt ee scita. p plus distat o
pio a scia qm fides. Sz de eod pt ee scia z opio vt si quis una et
eand gcluoz sciat z p sylogsm demratiuu z p sylom dyalecticum
go et pt de eod ee scia z fides. p xpm ee gceptu e artilg fidei. Sz
hc bta vgo maia p expimetu sciuit. go pt ide ee scitu et creditu
p deu ee unu po mt credilia. Sz hc demratiue pt a phis et ita
pt ee scitu. go de eod pt ee fides et scia. p deu ee qdda credible
e. no aut hoc cdimg ppt hc qp sit deo acceptu. qe nq pt existiare
aliqs deo acceptu n pg estimet ee deu qui accipit. et sic existiatio
qua qs estimat deu ee pcedt existimatoz qua qs putat aliquid
deo acceptu ee. nc pt ex ea causari. Sz ad credd ea qe nescimg dici
ni pp hc qr hc credimg deo acceptu. Sz q matia ul obm fidei ptutile e

veritas prima sed de prima veritate vel de deo non potest haberi esse scientia ut videtur per dictum i.e. de dei notitia. ergo non potest de eodem esse fides et scientia. Praeterea scientia per rationem perficitur. ratio autem vim fidei evacuat. fides enim non habet meritum cui humana ratio praebet experimentum. ergo fides cum scientia non concurrit in idem. Praeterea ad corinthios cum venerit quod perfectum est evacuabitur quod ex parte est. cognitio fidei ex parte est vel imperfecta. cognitio autem scientiae est perfecta. ergo scientia fidem evacuat. Respondeo dicendum quod sicut Augustinus in libro de videndo deum: creduntur ea quae absunt a sensibus nostris si videtur idoneum testimonium quod eis perhibetur. Videntur autem quae praesto sunt vel animi vel corporis sensibus. quae quidem differentia evidens est in his quae praesto sunt corporis sensibus quibus manifestum est quid praesto sit corporis sensibus et quid non. sed in sensibus animi cum quid praesto esse dicatur magis latet. Illa tamen praesto esse dicuntur intellectui quae capacitatem eius non excedunt ut intuitus intellectus in eis figantur. Talibus enim assentit non propter testimonium alienum sed propter testimonium proprii intellectus. Illa vero quae facultatem proprii intellectus excedunt absentia dicuntur esse a sensibus animi. Unde intellectus in eis figi non potest. Unde eis non possumus assentire propter testimonium proprium sed propter testimonium alienum. Et hoc proprie credita esse dicuntur. Unde fidei obiectum est id quod est absens ab intellectu. creduntur enim absentia sed videntur praesentia. Et ut dicitur Hebr. ut in eodem libro Augustinus dicit: Vel etiam res non apparentes vel res non visa. et quantumcumque autem deficiat ratio proprii obiecti oportet fides est substantia rerum non apparentium etc. Quantumcumque autem deficiat ratio proprii obiecti non potest ut quod etiam actus deficiat. Unde contrario aliquid incipit esse praesens vel apparens. non potest ut obiectum subiectum actui fidei. quaecumque autem sciuntur proprie accepta scientia cognoscuntur per resolutionem in prima principia quae per se praesto sunt intellectui et omnis scientia in visione rei perficitur. Unde impossibile est quod de eodem sit fides et scientia. Sciendum autem quod aliquid potest esse credibile dupliciter: uno modo simpliciter quod scilicet excedit facultatem omnium hominum in statu viae existentium. sicut deum esse trinum et unum et huiusmodi. et de his est impossibile ab aliquo homine scientiam haberi. sed quilibet fidelis assentit huiusmodi propter testimonium dei cui haec sunt praesto et cognita. Aliquid vero est credibile non simpliciter sed respectu aliquorum. quod quidem non excedit facultatem omnium hominum sed aliquorum tantum. sicut ea quae de deo demonstrative sciri possunt ut deum esse unum et incorporeum et huiusmodi. et de his nihil prohibet quin sint ab aliquibus scita quae ab aliquibus credita qui non sunt ab his scita quia horum habent demonstrationem et ab aliquibus credita qui demonstrationem non perceperunt. sed impossibile est quod sint ab eodem scita et credita. Hoc enim non est per se notum haberi ratio non dicta. Ad primum ergo dicendum quod de omni quod oportet credi si non est per se notum. haberi ratio non ... Ad primum ergo dicendum quod de omni quod oportet credi si non est per se notum etc. quamvis enim ... contingat late ut ibi dicit solum probabilis sed etiam necessaria. quamvis enim ... Richardus subdit. Unde rationes credibilium sunt ignotae nobis sed notae deo et beatis quibus de his non fidem sed visionem habent. Ad secundum dicendum quod quamvis lumen divinitus infusum sit efficacius quam lumen naturale. non tamen in statu isto participatur a nobis perfecte sed imperfecte et ideo propter eius imperfectionem contingit quod non ducimur propter id in visionem horum ad quorum cognitionem datur. sed hoc erit in patria quando perfecte id lumen participabimus. Unde in lumine dei videbimus lumen. Ad tertium dicendum quod ille qui habet scientiam subalternatam non perfecte attingit ad rationem sciendi in magnitudine eius cognitionis continuatur. meliorem tamen inferior scientia quantum ad cognitionem eius qui habet scientiam subalternantem. ... non dicitur de his quae supponit habere scientiam sed de conclusionibus quae ex principiis suppositis de necessitate concluduntur. et sic etiam fidelis potest dici habere scientiam de his quae concluduntur ex articulis fidei. Ad quartum dicendum quod demones non voluntate assentiunt his quae credere dicuntur sed coacti evidentia signorum ex quibus convincuntur verum esse quod fideles credunt. quamvis ea signa non faciant apparere id quod creditur ut per hoc possit dici visionem eorum quae creduntur habere. Unde et credere quodam aequivoce dicitur de hominibus fidelibus et de demonibus nec est in eis fides ex aliquo lumine gratiae infuso sicut est in fidelibus. Ad quintum dicendum quod de deo non est fides quantum ad id quod de deo naturaliter scitur sed quantum ad id quod naturalem cognitionem excedit. Ad sextum dicendum quod non videtur esse cognitum sed quantum ad id quod ... impossibile quod aliquis de eodem habeat scientiam et opinionem. quia opinio est cum formidine alterius partis quam formidinem scientia excludit. Et similiter non est possibile quod sit de eodem fides et scientia. Ad septimum dicendum quod beata virgo poterat quidem scire quod filium non ex naturali commixtione acciperet. quia autem virtute conceptus ea fuerat scire non poterat sed credidit angelo dicenti Spiritus sanctus superveniet in te. Ad octavum dicendum quod deum esse

unum ponit esse demonstratum non dicitur esse articulus fidei sed presuppositum ad articulos.
Cognitio enim fidei presupponit naturalem sicut et gratia naturam Sed unitas divine essen-
tie qualis ponitur a fidelibus scilicet cum omnipotentia et omnium providentia et aliis huiusmodi que
probari non possunt articulum constituit Ad 9m dicendum quod aliquis potest incipere credere id quod
prius non credebat sed debilius existimabat Unde probabile est quod antequam aliquis crederet
deum esse existimavit deum esse et hoc est ei placitum quod credatur eum esse / eo quod sit
placitum deo cuiuslibet et hoc non sit articulus fidei sed antecedens articulum. quod demon-
Decimo queritur Utrum sit necessarium homini habere — stratione probatur
fidem Et videtur quod non. Ut enim dicitur Deuteronomio 32 dei perfecta sunt opera Sed
non est aliquid perfectum nisi providea(tur) ei de his que sunt ei necessaria ad finem
suum consequendum. ergo unicuique rei ex conditione nature sue provisa sunt ea que
sufficiunt ad ultimum finem consequendum. Sed ea que sunt fidei sunt supra cogni-
tionem hominis ex naturali conditione competente. ergo fides per quam huiusmodi accipiuntur
sive cognoscuntur non est homini necessaria ad suum finem consequendum Sed dicitur quod homini
ex sua conditione naturali sunt provisa ea que sunt necessaria ad suum finem naturalem
consequendum cuiusmodi est felicitas vie que ponitur a philosophis. non autem ad consequendum finem
supernaturalem qui est beatitudo eterna Sed contra homo ex natura conditionis sue ad hoc factus
est ut sit particeps eterne beatitudinis Ad hoc enim dicitur deus rationalem creaturam capacem
sui instituit ut habetur in 2 dist. 1 Sententiarum. ergo in ipsa natura debuerunt ei in-
dita esse principia per que ipsum finem consequi possit Praeterea Sicut ad consequendum finem
necessaria est cognitio ita et opus. Sed ad consequendum finem naturalem supernaturalem non
dantur nobis habitus virtutum ordinantes in alia opera quam in que ordinatur per natu-
re rationem. Sed ad eadem opera perfectiori modo facienda Castitas enim infusa et ad-
quisita eundem actum videntur habere videntur sed a delectationibus venereis
refrenare. ergo nec propter consequendum finem supernaturalem oportuit nobis aliquem
habitum cognitivum infundi ordinatum ad alia cognoscenda quam naturaliter cognoscere
possimus Sed ad eadem perfectiori modo: et sic videtur quod huiusmodi fide non apparentium co-
mi non fuerit necessarium ad salutem. Praeterea potentia non indiget habitu propter illud ad
quod natura est determinata sicut patet de potentiis irrationalibus que sine habitu medio
sua opera perficiunt ut vis nutritiva et generativa Sed humana mens naturaliter
determinatur ad cognoscendum deum. ergo non indiget habitu fidei ad hoc quod in cogni-
tionem dei ducatur Praeterea perfectius est quod per se ipsum potest consequi finem suum quam quod non
potest per se ipsum Sed animalia alia ex principiis naturalibus possunt consequi fines suos
Unde cum hic homo sit perfectior videtur quod cognitio naturalis sit ei sufficiens ad conse-
quendum finem suum et sic non indiget fide. Praeterea id quod reputatur in vicium non vi-
detur necessarium esse ad salutem Sed quod aliquis sit credulus reputatur in vicium Unde dicitur Eccl.
19 Qui cito credit levis est corde Praeterea Cum deo summe sit credendum illi magis de-
bemus credere per que magis constat deum esse locutum. Sed magis constat deum
leges naturales rationis instituisse quam per aliquem Apostolum vel prophetam. cum hoc certissimum
sit deum esse auctorem totius nature. ergo his que dictat ratio magis debemus adhe-
rere quam his que ponuntur per apostolos et prophetas de quibus est fides Cum ergo hec interdum
videantur dissonare ab his que ratio naturalis dictat sicut cum dicitur deum trinum
et unum vel virginem concepisse et alia huiusmodi / videtur quod non sit conveniens fidem habere
de talibus Praeterea illud quod evacuatur altero adveniente non videtur propter illud esse ne-
cessarium. non enim evacuaretur nisi haberet aliquid oppositum ad ipsum / oppositum enim non
inducit ad suum oppositum sed magis abducit Sed fides evacuatur gloria adveniente
ergo non est necessaria propter gloriam consequendam Praeterea Nichil indiget ad suum finem consequendum
eo per quod destruitur Sed fides destruit rationem ut enim dicit Gregorius. fides non habet
meritum cui humana ratio prebet experimentum ergo ratio fide non indiget ad suum finem
consequendum Praeterea hereticus non habet habitum fidei Sed contingit quod hereticus aliqua vera cre-
dit que sunt supra facultatem rationis. sicut credit filium dei incarnatum quamvis non cre-
dat eum passum ergo non est necessarius habitus fidei ad cognoscendum ea que sunt supra
rationem Praeterea Quando aliquid confirmatur per plura media si unum illorum non habet firmitatem

tota ↄ̄finacō efficacia caret ut pȥ in deductōnibꝫ sylo⁊ ī q̄9 vna de mltis
ꝓpōnibꝫ flā uel dubia exn̄te ꝓbatio messitatur ē Sȝ ea que sūt fidei ī nos
ꝑ mlta media deuenerūt A deo eī dcā sunt aplīs ⁊ ꝓphis a q̄9 ī successores
eo⁊ et deinceps ī alios ⁊c̄ vsqȝ ad nos ꝑuenerūt ꝑ media diu̇sa nō aūt in
omībꝫ istꝭ mediis ctūm est eē infallibile vitatez · q̄ cū hoīēs fuerūt et
decipi et decipe potuerūt go nullā ctitune hr̄e possumꝫ de his q̄e sūt
fidei ⁊ ita stultū vide̊ his assentire ꝓ id nō vr̄ necīm ad vitā etnā gn̄
daz q̄d meritū vite etne diminuit Sȝ cū difficultas opet̄ ad meritū hitus
aūt facilite fat̄ meritū dimīt · go hitꝫ fidei nō ē necīus ad salutē ꝓ
poē ronales sūt nobliores q̄̄ nales · Sȝ nales nō indiget hitibꝫ ad suos
actꝫ Sȝ q̄ē ē q̄d dr̄ ad hebre xj · Sine fide īpole ē placē deo ꝓ id necīm
ē ad salutē q̄o nō hito hō dānatᷣ Sȝ fides ē hꝫ̓ ꝓ id mats̄ vltiō Qui
nō c̄didit ↄdānabitᷣ go fides ē necīa ad salutez ꝓ altor vita altori
cogtione īdigꝫ Sȝ vita gratie altor ē q̄m vita natue go indigꝫ alios
cognicōe supnāli que ē cognicō fidei Rō dd̄ q̄ hr̄e fide de his que sunt
sup rōm necīm ē ad vitaz etnā ↄn̄daz · q̄d hinc accipi pt̄ / nō eī ↄtigꝫ
aliquid de impfcō ad pfcīm adduci nisi ꝑ accoz alicꝫ pfcī · nc̄ pfcī acco
ab impfcō statim recipitᷣ ī pn̄o pfcōe Sȝ pmo quid' impfecte · pᵒea
pfcte · ⁊c̄ inde ↄ̄suisqȝ ad pfcōz ꝑueniat Et hc̄ quid' maīū ē ī oībus
pfctē · ⁊c̄ inde c̄suiqȝ ad pfcōz ꝑueniat Et sil̄r vi
rebꝫ nālibꝫ q̄e ꝑ successioz tpis aliquā pfcōz ↄ̄sequūtᷣ Et sil̄r vi
demꝫ ī opibꝫ hūanis ⁊ ptīpue ī disciplinis In pn̄aᵒ eī hō impfcē ē
ī cogtiōe · ad hc̄ aūt q̄ pfcōm sciē ↄ̄sequtur indiget aliqᵒ instructo
q̄ eūz ad pfcōz sciē ducat · quod face nō possꝫ nisi ipe pfcē sciam
hēret ut pote ↄ̄phēdēs rōnes eo⁊ que sub sciā cadūt nō aūt ī pn̄o
sue doctrīe statim ei qui instruit tdit rōnes sabtiliꝫ de quibꝫ istrue̓
intēdit · q̄ tūc stati ī pn̄o sciaz hr̄et pfcē q̄ instruitᷣ Sȝ tdit ei q̄e
intēdit · q̄ tūc stati ī pn̄o sciaz hr̄et pfcē q̄ instruitᷣ Sȝ tdit ei q̄e
dā quo⁊ rōnes tūc cū pᵒo instruitᷣ discipulꝫ nescit · sciat aūt pꝫ pfcīm
ī sciā Et iō dr̄ q̄ oꝫ ad discētē c̄cedē et alit̄ ad pfcāz sciaz ꝑueniri non
possꝫ · nisi scȝ supponet ea que s̄ ī pn̄o tdunturᷣ quo⁊ rōnes tūc cape
nō pt̄ Vltīa aūt pfcōō ad quā hō ordinaᷣ ↄ̄sistit ī pfcā dei cogtiōe
ad quā quid' ꝑueniīe nō pt̄ n̄ opone ⁊ instrcōe dīna q̄ ē sm pfcius
cognitor hꝫ̓ aūt pfcē cogtiōe stati hō in sui pn̄o ca capax nō
ē / Vn̄ oꝫ q̄ accipiat ꝑ viaz c̄cedendi aliqua ꝑ que maᵘ ducatᷣ ad pfcm
ꝑuenie̓d' in pfcāz cognicōz Quo⁊ quedā talia sūt q̄ ī hac vita
de eis pfcā cognicō hrī nō pt̄ q̄e totā vim hūāc rōnis excedūt
/ q̄ ista oꝫ c̄dere q̄ndiu ī statu vie sumꝫ Videbimꝫ aūt ea pfcē ī
statu prie Quedā vō sūt ad que et ī hac vita pfcē cogscēda possūꝫ
ꝑueniēe · sic iᵃ que de deo demrātiē ꝓbaī pn̄t · que tn̄ a pn̄o necē ē
c̄dere ꝓpt' qnqȝ rōnes · quas Rabi moyses pōt / quaz pma ē ꝓfunditas
⁊ subtilitas isto⁊ cogscibīū que sūt remotissima a sēsibus Vn̄ hō nō
ē ydoneꝫ ī pn̄o ea cogscē pfcē Scda cā ē debilitas hūāi intellcꝫ in
sui pn̄o Tercia vō ē multitudo eo⁊ que pexiguntᷣ ad isto⁊ demrāe
tōz que hō nō n̄ ī logissio tpe addiscē pt̄ · Quarta ē indisposō ad sciē
diꝫ que inest q̄busdaz ꝓpt' paruitatē ↄ̄plexiōs · Q'nta ē necītas
occupacōnū ad ꝑuidendū necīa vite ex quibꝫ omībꝫ appȝ q̄ si oꝫt
ꝑ demrātōz solūmō accipe ea que necīm ē cogscē de deo paucissimi
ad hc̄ ꝑueniē possēt et hij et nō n̄ pꝫ longū tpūs Vn̄ pȝ q̄ salubriꝫ est
hoībꝫ via fidei ꝓuisa ꝑ quā pȝ omībꝫ facil' aditꝫ ad salutē ꝓ q̄ncūqȝ
tpūs Ad pᵐm go dd̄ q̄ homī ī ↄ̄dicōe sue nāe pfcē ꝓuidetᷣ inq̄ntum
ad illa fine ↄ̄seqn̄d' q̄ ē ī ptate nāe · dantᷣ pn̄a que sunt ei illius fi
nis · Ad fine aūt qui facultatē nāe excedit · dantᷣ pn̄a nō que sunt
causa finis · sȝ q̄9 ē hō capax eo⁊ per que ꝑueniᷣ ad fine Vt eī dt
Augꝰ posse hr̄e fide et caritatē · nāe ē hoīm · hr̄e aūt ē grā fidelium Ad

Ad 2m dicendum quod ab ipsa prima institutione natura humana est ordinata in finem beatitudinis non
quasi in finem debitum homini secundum naturam eius sed ex sola divina liberalitate. Ad 3m dicendum
quod licet qui distat a fine possit habere cognitionem finis et affectionem, non autem
pari certa finem sed solum circa ea que sunt ad finem. Et ideo ad perveniendum
ad finem supernaturalem in statu vie indigemus fide qua ipsum finem cogno-
scimus ad quem cognitio naturalis non attingit. Sed ad ea que sunt ad finem utique natura-
lis attingit, non tamen prout sunt ordinata in finem illum. Et ideo non indigemus
habitibus infusis ad operandum alia quam dictat ratio naturalis sed ad eadem perfectiori modo
facienda. Non sic autem est ex parte cognitionis ratione supradicta. Ad quartum dicendum quod ad
ea que sunt fidei non naturaliter determinatur intellectus quia ea naturaliter cognoscat sed
quodammodo naturaliter ordinatur in ipsa cognoscenda sicut natura dicitur ordinari ad gratiam ex divina
institutione. Unde hoc non removet quin habitu fidei indigeamus. Ad quintum
dicendum quod homo perfectior est aliis animalibus, nec tamen determinata sunt ei ab ipsa natura
ea que sunt necessaria ad finem consequendum sicut aliis animalibus propter duas causas. Primo
quia homo ad altiorem finem ordinatur et ideo etiam pluribus auxiliis indiget
ad ipsum consequendum. Et ideo naturalia principia non sufficiunt inchoatio perfectionis existit.
Secundo quia hoc ipsum in homine est perfectionis quod multiplices vias potest habere
ad consequendum finem suum. Unde non potuit ei una via naturalis determinari sicut
aliis animalibus. Sed loco omnium que aliis animalibus natura providit data est homini
ratio per quam et necessaria huius vite sibi parare potest et disponere se ad recipienda
auxilia divinitus future vite. Ad 6m dicendum quod esse credulum in vitium sonat
quia designat superfluitatem in credendo sicut esse bibulum superfluitatem in bibendo.
Ille autem qui credit Deo non excedit modum in credendo quia ei non potest nimis
credi. Unde ratio non sequitur. Ad 1m dicendum quod per apostolos et prophetas numquam divinitus dicitur aliquid
quod sit contrarium his que naturalis ratio dictat; dicitur tamen aliquid quod comprehensionem rationis
excedit et pro tanto videtur rationi repugnare quamvis non repugnet. Sicut et
rustico videtur repugnans rationi quod sol sit maior quam terra et quod diame-
ter sit assimeter coste, que tamen sapienti rationabilia apparent. Ad 8m dicendum
quod fides evacuatur in gloria quantum ad illud quod est imperfectionis in ipsa et secundum hoc habet aliquid
oppositum ad perfectionem glorie sed quantum ad id quod est cognitionis in fide est necessaria
ad salutem. Hoc enim non est inconveniens ut aliqua imperfecta que ordinantur
ad perfectionem finis cesset conveniente fide fine sicut motus conveniente qui-
ete que est eius finis. Ad nonum dicendum quod fides non destruit rationem sed exten-
dit eam et perficit ut dictum est. Ad x dicendum quod hereticus non habet habitum fidei
et si unum solum articulum discredat. Habitus enim infusi per unum actum contrarium
tolluntur. Fidei etiam habitus hanc efficaciam habet ut per ipsum intellectus fidelis
detineatur ne contrariis fidei assentiat. Sicut et castitas refrenat a contrariis ca-
stitati. Quod autem hereticus aliqua credat que supra naturalem cognitionem sunt non
est ex aliquo habitu infuso quia iste habitus dirigeret eum in omnia credibilia equaliter
sed est ex quadam estimatione humana. Sicut et pagani aliqua supra naturam de Deo
credunt. Ad xi dicendum quod omnia media per que fides ad nos venit suspicione
carent. Prophetis enim et apostolis credimus ex hoc quod Dominus eis testimonia perhibuit
miracula faciendo ut dicitur Marci ultimo: sermonem confirmante sequentibus
signis. Successoribus autem eorum non credimus nisi in quantum annuntiant nobis ea
que illi in scriptis reliquerunt. Ad xii dicendum quod duplex est difficultas. Quedam
ex conditione ipsius operis et talis difficultas operatur ad meritum. Alia est ex in-
dispositione et tarditate voluntatis et diminuit meritum et hanc aufert habi-
tus et non primam. Ad xiii dicendum quod potentie naturales sunt determinate ad unum et
non indigent habitu determinante sicut rationales que sunt ad opposita.

Undecimo queritur utrum sit necessarium explicite credere. Et videtur quod non.
Illud enim non est ponendum quo posito sequitur inconveniens. Sed si ponamus
quod sit necessarium ad salutem quod aliquis explicite credat sequitur inconveniens. Possibile
est enim aliquem nutriri in silvis vel etiam inter lupos et talis non potest explicite

aliq̃ de fide cogitare et ẽt ait q̃ hõ q̃ de necẽ dãnabit ꝙ ẽ inguenẽ
et sic nõ vr ꝙ sit necãm aliq̃ explicite credere Ad id quod nõ est
i ptate nr̃a nõ tenem Sz ad hoc ꝙ explicite aliq̃ credamꝰ in
digemꝰ auditu interiori uel exteriori ffides aũt ẽ ex auditu ut d
ad ro. x. audire nõ ẽ in ptate alicꝰ n̄ sit qui loquat. et nõ ẽ de
necitate salutis ꝙ aliq̃ explicite credatur Pꝰ illa que sũt subtilissima
nõ sũt rudibꝰ credenda Sz multa sũt subtiliora et altiora hiis que
rõm excedũt qualia sũt articuli fidei ḡo talia nõ sũt p̃plo credenda ꝛ
sic nõ oms tenet saltẽ ad explicite tradedꝰ credendꝰ P multi genti
les an xᵖ aduentũ saluati sũt ut dr dyoꝰ xx t. ce. ierarc Ipi aũt nõ
potuãt aliq̃ explicitũ de redemptõe cogitare cũ ad eos pphẽ nõ per
uenerũt. ḡo crede explicite articlos de redemptõe nõ vr necẽm ad
salutẽ P inr arlos de redemptõe vnꝰ ẽ de descẽsu ad inferos Sz de
hͨ artilo Johanes dubitat ꝑ q̃ cũ qsiuit Tu es q̃ venturꝰ es an aĩm
expec. Mat. xj. Cũ ḡo ipe fuit de maioibꝰ. qr nꝰ eo maior ut
ibid d. vr ꝙ nc et maiores teneant ad cogitandꝰ explicite artilos
de redemptõe Sz q̃ vr ꝙ sit de necẽ salutis explicite omia credere eadꝰ
d ei mo oĩa ad fidẽ ptinet ḡo qua rõe oz vnũ explicite crede cũ
rõne oz ꝛ omia P vnꝰquisq̃ ter ad vitandꝰ oms errores q̃ sũt q
fidẽ Sz hͨ facẽ nõ pt n̄ explicite oms artilos cogitat q̃ quos sunt
errores. ḡo oz oms explicite credere P sic mãdatũ diligunt i opandꝰ
ita artili i credendis Sz quilz ter scire omia mãdata decalogi nõ
ẽi excusat si p igratiaz eorꝰ aliq̃ omitteret. ḡo et quilz tener os
articlos explicite credere P sic deꝰ ẽ obm fidei. ita et caritatis Sz
nichil oz implicite diligi i deo. ḡo nc aliq̃ et implicite credi de eo P
q hẽtitꝰ quãtũcũq̃ simpx examiat de omibꝰ artilis fidei qd non
tẽt n̄ oms explicite crede tenet ꝛ sic id qd pus P habitus fidei est
id spẽ i omibꝰ fidelibꝰ Si ḡo aliq̃ fideles tenet ad omia que sunt
fidei explicite credenda ḡo et oms tenet ad hͨ P crede informit suf
ficiat ad salutẽ Sz crede implicite ẽ crede informit qr frequẽt plati in
quorꝰ fide nutrit fides simpliciũ q̃ implicite credũt hñt fidem in
forme. ḡo crede implicite nõ suffit ad salutẽ Rñdeo dr ꝙ implicitũ
dr id i quo qñ i vno multa ꝯtinent Explicitũ aũt i qo vnũ quodq̃
spiritualia ꝯsideat. et transferut h noĩa a corporalibꝰ ad spiritualia
Vñ qñ aliq̃ multa v̄tute ꝯtinet i aliquo vno dr ee i eo iplicite
sic ꝯclusões in pncipijs Explicite aũt i aliquo ꝯtinet qd i eo actu
existit Vñ ic qui cogitat aliq̃ pn̄a vlia hz implicitã cognitõẽ de
omibꝰ ꝯcloibꝰ ptibꝰ Qui aũt ꝯclusões actu ꝯsideat dr ea explicite
cogitare Vñ et explicite dicim aliq̃ crede qñ eis actu cogitatis adhẽ
mꝰ Implicite vo qñ adhẽmꝰ quibꝰdaz i qꝰ sic i pncipijs vlibꝰ ista
ꝯtinet. sic q̃ credit fidẽ ecctie vcãm ee in hͨ qr implicite credit
singula q sub fide ecctie ꝯtinet Sciendꝰ ḡo ẽ qd aliq̃ ẽ i fide ad qd
oms et omi tpe explicite credendꝰ tenet Quedã vo sũt i ea q
i omi tpe sũt explicite credenda ꝫ nõ ab omibꝰ / qdã vo ab omibꝰ
ꝫ nõ omi tpe Quedã vo nc ab omibꝰ nc omi tpe. Qd ei oporteat
aliq̃ explicite credi ab omi fideli, ex hͨ apparet ꝙ acceptio fidei se
hz i nobis p v vltie pfectõs sic acceptio disli de hiis que ẽ pmo
a mgro tradũt p que i antecioa digit Non possz aũt dirigi
n̄ actu aliq̃ ꝯsidearet Vñ oz ꝙ disciplꝰ aliq̃ actuar ꝯsiderandꝰ acci
piat Et similr oz ꝙ fidel quilz aliquid explicite credat Et h sũt duo
que Apłus ad heb. xj dr accedete ad deũ oz crede qr ẽ. Vñ q̃libz
tenet explicite credere et oĩ tpe deũ ẽe et hre puidẽtiã de rebus
hũanis. Nõ ẽ aũt pole ut ab i statu vie explicite cogitat oem
iaz sciaz quã deꝰ hz i qua nr̃a btitudo ꝯsistit. licz pole sit aliq̃

in statu vie explicite cognoscere omnia ea que proponuntur humano generi in hoc sta-
tu ut rudimenta quedam quibus se in finem dirigat et tamen debet habere
perfectam fidem quantum ad explicationem. Sed hec perfectio non est omnium. Unde et gra-
dus in ecclesia constituuntur ut quidam aliis proponantur ad erudiendum in
fide. Unde non tenentur omnes explicite credere omnia que sunt fidei sed solum
illi qui eruditores fidei instituuntur sicut sunt prelati et habentes curam
animarum. Nec tamen isti etiam per omne tempus tenentur omnia fere explicite credere.
Sicut enim est profectus unius hominis in fide per successionem temporum ita et est
totius humani generis. Unde dicit Gregorius quod per successiones temporum crevit divine cognitionis
augmentum. Plenitudo autem temporis quasi perfecte etatis humani generis est in tempore
gratie. Unde et in hoc tempore maiores omnia que sunt fidei explicite credere tenentur.
Sed temporibus precedentibus et maiores non tenebantur ad credendum omnia ex-
plicite. Plura autem explicite credebantur post tempus legis et prophetarum quam
ante. In statu ergo ante peccatum non tenebantur explicite credere ea que sunt de
redemptore quia adhuc necessitas redemptoris non erat. Implicite tamen hoc cre-
debant in divina providentia continuum. Sed deum credebant diligentibus se remunera-
torem in omnibus necessariis ad salutem. Sed ante peccatum et post necessarium fuit a maio-
ribus explicatam fidem determinate habere, non autem a minoribus post peccatum usque
ad tempus gratie. Ante peccatum enim forte talis distinctio non fuisset ut quidam per alios
erudirentur de fide. Et similiter et post peccatum usque ad tempus gratie maiores te-
nebantur habere fidem de redemptore explicite, minores vero implicite vel
in fide patriarcharum et prophetarum vel in divina providentia. Tempore vero gratie
omnes maiores et minores de trinitate et redemptore tenentur explicitam
fidem habere. Non tamen omnia credibilia circa trinitatem vel redemptorem minores
explicite credere tenentur, sed soli maiores. Minores autem tenentur explicite
credere generales articulos ut deum esse trinum et unum, filium dei esse incarnatum,
mortuum et resurrexisse et alia huiusmodi de quibus ecclesia festa facit. Ad primum
ergo dicendum quod non sequitur inconveniens posito quod quilibet teneatur aliquid explicite cre-
dere etiam si in silvis vel inter bruta animalia nutriatur. Hoc autem ad divinam provide-
ntiam pertinet ut cuilibet provideat de necessariis ad salutem dummodo ex parte eius non
impediatur. Si enim aliquis taliter nutritus ductum naturalis rationis sequeretur in ap-
petitu boni et fuga mali certissime est tenendum quod deus ei vel per internam
inspirationem revelaret ea que sunt ad credendum necessaria vel aliquem fidei predi-
catorem ad eum dirigeret sicut misit Petrum ad Cornelium Actuum x. Ad 2m
dicendum quod quamvis non sit in potestate nostra cognoscere ea que sunt fidei ex nobis ipsis
Si tamen nos fecerimus quod ex nobis est ut scilicet ductum naturalis rationis sequamur deus
non deficiet nobis ab eo quod nobis est necessarium. Ad 3m dicendum quod ea que sunt
fidei non proponuntur simplicibus ut particulatim exponenda sed in quadam genera-
litate sicut et ea explicite credere tenentur ut dictum est. Ad quartum dicendum quod
gentiles non ponebantur ut instructores divine fidei. Unde quantumcumque essent
sapientes sapientia seculari inter minores computandi sunt. Et ideo sufficiebat eis
habere fidem de redemptore implicite vel in fide prophetarum vel etiam in ipsa divina
providentia. Probabile tamen est et multis gentilibus mysterium redemptoris nostri
ante Christi adventum gentilibus fuisse revelatum sicut patet ex Sibillinis vati-
ciniis. Ad 6m dicendum quod Johannes baptista quamvis suo tempore inter maiores fuerit computan-
dus quia precursor veritatis fuit a deo institutus, non tamen oportebat quod explicite
crederet omnia que post Christi passionem et resurrectionem tempore gratie revelata explicite creduntur.
Nondum enim suo tempore veritatis cognitio ad suum complementum pervenerat quod pre-
cipue factum est in adventu spiritus sancti. Quidam tamen dicunt quod Johannes hoc que-
sivit non ex persona sua sed ex persona discipulorum qui dubitabant de Christo. Qui-
dam etiam dicunt quod non fuit questio dubitantis sed pie admirantis humilitatem Christi
si dignaretur ad inferiores descendere. Ad primum autem in contrarium dicendum quod non est ea-
dem ratio de omnibus que ad fidem pertinent. Quedam enim sunt aliis obscuriora et quedam

aliis necessaria ad hoc quod homo dirigatur in finem Et ideo quosdam articulos plus aliis
oportet explicite credere Ad 2m dicendum quod licet et quis non credat explicite omnes articulos fi
dei potest omnes errores vitare quia ex habitu fidei retardatur ne consentiat contrariis
articulorum quos et solum implicite credit. ut scilicet cum sibi proponitur quod insolita
suspecta habeat et assensum differat quousque instruatur per eum cui est dubia in fide
determinare Ad 3m dicendum quod mandata decalogi sunt de hiis que naturalis ratio
dictat Et ideo tenentur ea quilibet explicite cognoscere non est similis ratio de articulis
fidei qui sunt supra rationem Ad 4m dicendum quod dilige non distinguitur per explicite
et implicite nec quantumcumque dilectio fidem sequitur et quod dilectio terminatur ad rem ipsam
que est extra animam que in particulari subsistit cognitio vero terminatur ad id quod est
in apprehensione anime que potest apprehendere aliquid vel in universali vel in particulari et
ideo non est simile de fide et caritate Ad quintum dicendum quod licet simplex qui accusatur de heresi
si non examinatur de omnibus articulis quia tenetur omnes explicite credere sed quia tenetur
non assentire pertinaciter contrario alicuius articulorum Ad 6m dicendum quod non est propter dignitatem
ex habitu fidei explicite credere sed propter officium divisum. Nam ille qui ponitur ut doc
tor fidei debet explicite nosse ea que debet vel tenetur docere. et sic quod est altior in offi
cio debet et perfectiorem fidem habere de hiis que sunt fidei Ad 7m dicendum quod innocens non
habet fidem implicitam in fide aliquorum hominum particularium sed in fide ecclesie que non potest
esse informis Et propterea unusquisque non debet habere fidem implicitam in fide alicuius propter hoc quod
queviat in modo credendi formate vel informis sed propter quietationem in credito
Duodecimo queritur utrum una sit fides modernorum et antiquorum Et vi 1
detur quod non Scientia enim variis diversificatur a particulari scientia. Sed antiqui cognoscebant ea
que sunt fidei quasi in vite implicite credentes moderni autem in particulari credentes 2
explicite. ergo non est eadem fides modernorum et antiquorum Item fides est de enunciati
alibus Sed non sunt eadem enunciabilia que nos credimus et illi crediderunt ut Christum 3
nasciturum et Christum natum. ergo non est eadem fides nostra et antiquorum Item determinatio
temporis in hiis que sunt fidei est de necessitate ad credendum Aliquis enim infidelis repu
taretur ex hoc quod credit Christum nondum venisse sed adhuc esse venturum Sed in fide nostra
et antiquorum sunt tempora variata Nos enim credimus de preterito quod ipsi credebant
de futuro. ergo non est eadem fides nostra et antiquorum Sed contra ephe. iiii. unus dominus una
fides etc Responsio dicendum quod hoc firmiter est tenendum unam esse fidem modernorum et an
tiquorum alias non esset una ecclesia Ad hoc autem sustinendum dixerunt idem enun
ciabile esse de preterito quod nos credimus et de futuro quod antiqui crediderunt Sed hoc
non videtur ut variatis temporalibus compositionibus partibus eadem compositio maneat Unde alii dixerunt
demum et compositiones per alia accidentia verbi et nominis variari. Unde alii dixerunt
quod enunciabilia sunt diversa que nos credimus et illi crediderunt Sed fides non est
de enunciabili sed de re. Res autem quamvis enunciabilia sint diversa est eadem. Dicunt enim
quod hoc per se convenit fidei ut credat rem Christi Sed hoc est quasi accidentale ut credat eam
esse ut fuisse Sed hoc et falsum apparet quod credere cum dicat assensum non potest esse nisi
de compositione in qua verum et falsum invenitur Unde cum dico Credo rem oportet in
telligi aliquam compositionem ex hoc sicut aliquod temporis quod anima se adiungit in dividendo
et componendo ut dicitur in 3o de anima ut sit sensus Credo rem id est credo rem esse vel
fuisse vel futuram esse Et ideo dicendum est quod obiectum fidei dupliciter potest considerari vel sic
se prout est extra animam et sic proprie habet rationem obiecti et ab eo accipit habitus unitatem vel
unitatem vel secundum quod est in cognoscente dicendum est igitur quod si accipiatur id quod est obiectum fidei scilicet
res credita prout est extra animam sic est una que refertur ad nos et antiquos et sic
hoc ex unitate obiecti fides unitatem recipit Si autem consideretur secundum quod est in accepcio
ne nostra. sic plurificatur per diversa enunciabilia Sed ab hac diversitate non diversi
ficatur fides Unde patet quod fides omnibus modis est una Ad primum dicendum quod scire in vili et
particulari non diversificat scientiam nisi quantum ad modum sciendi Non autem quantum ad rem
scitam a qua habitus habet unitatem Ad 2m patet responsio ex dictis Ad 3m dicendum quod tempus
temporis non variatur secundum quod est in re sed secundum diversum ordinem ad illos vel ad nos Unum enim
est tempus in quo Christus passus fuit Sed secundum diversos comparatur ad aliquos dicitur preteritum vel futurum respectu

cedentiū uel sequntium

Questio ē et de rōne supiori et inferiori Et primo querit^r utrū intellect^9
et rō sunt id^e uel diuerse poē Et vi^r q^d sic Dicit enim in li^o de spū 7 aīa
Cū ab inferioribus ad superiora ascendere volumus primus occurrit^r nobis
sensus deinde ymaginatio post ea rō post ea intellect^9 post ea intelligentia
ut i summo ē sapiā que ē ipe deus Sz ymaginatio et sensus sunt diuerse poē ergo
et rō 7 intellect^9 Pr^o hō ut dicit gregorius cū omni creatura quenit^r rōne cuius dicitur
oīs creatura Sz id quo hō quenit cū plantis ē quedam poā aīe scilicet vege
tatiua distincta a rōne que ē ppa poā hominis inquantum ē hō Et similiter id in
quo quenit cū brutis scilicet sensus ergo pari rōne id cū i quo quenit cū angelis
qui sunt supra hominem scilicet intellect^9 ē alia poā a rōne que ē ppa humana ergo
ut dicit boec^9 i 7 de conso. Pr^o Sicut sensuum corporum actiones terminantur ad sensum
cōmunem qui de eis iudicat Ita et rōnis discursus terminat^r ad intellectum ut
iudicium ferat^r de hiis de quibus rō quulit tunc enim de hiis que rō offert hō
iudicat cū resoluendo ad principia deuenit^r de quibus ē intellect^9 rōne cuius ars
iudicandi resolutoria nominat^r. ergo sicut sensus cōis est alia poā a sensu ppo ita 7
intellect^9 a rōne Pr^o Comprehendere 7 iudicare sunt actus poās diuersas exigentes
ut pz in sensu ppo 7 cōi. quorum sensus ppus comprehendit. cōis aūt iudicat Sz
sic dicitur i li^o de aīa de spū. quidquid sensus percipit ymaginatio repūtat cogitio format
ingenium inuestigat. rō iudicat. memoria seruat. Intelligentia comprehendit
ergo rō 7 intelligentia sunt diuerse poē Pr^o Sicut se hz qd ē oībus modis simplex
ad actū compositum ita se hz qd ē oībus modis compositum ad actū simpliciter
Sz intellect^9 diuinus qui ē omnibus modis simplex nō hz aliquē actū compositū sed
simplicissimum. ergo 7 rō nra que ē composita inquantum ē collatiua nō hz actū
simplicem Act^9 aūt intellect^9 ē simplex Est enim intelligentia indiuisibilium sicut dicitur
i 3° de aīa. ergo intellect^9 et rō nō sunt vna poā Pr^o aīa rōnalis secundum commentatorem i 3° de
aīa i principio ibidem se ipam cogitat per aliquā similitudinem Mens aūt i qua est
ymaginatio secundum augustinum in 10 de tri. se per se ipam cogitat. ergo rō 7 mens siue intellect^9
nō sunt idem Pr^o poē diuersificant^r per actus 7 actus per obiecta Sz obiecta rōnis 7 intellect^9
sunt maxime diuersa ut enim dicitur i li. de spū 7 aīa. Aīa percipit corpora sensu ymaginatione
corporum similitudines. rōne corporum naturas Intellectu spūm creatum. Intelligentia
spūm increatum maxime aūt differt natura corporea a spū increato. ergo intellect^9 7
rō sunt diuerse poē Pr^o boec^9 dicit i 7 de conso. Ipm hominem aliter sensus aliter
ymaginatio aliter rō aliter intelligentia intuetur Sensus enim figurā i subiecta materia constitu
ta ymaginatio vero solam sine materia iudicat figuram. rō vero hanc quoque transcendit. speciem
quoque ipam que ē i ipsis singularibus vniuersali consideratione perpendit Intelligentia vero cel
sior oculus existit supgressa namque vniuersitatis ambitum ipam illam sim
plicem formam pura mentis acie intuetur Sicut ergo ymaginatio ē diuersa poā ex
eo quod ymaginatio considerat formam nō in materia. Sensus vero in materia constitutam. Intel
ligentia que considerat formam absolute alia ē poā a rōne que considerat formam vt ē
i particularibus existentem Pr^o boec^9 dicit in 4 de con. Vti ē intellectum ad id qd ra
tiocinatio ad id qd est. id qd gignit^r ad eternitatem tempus ad punctum medi
um circulus Ita ē fati series mobilis ad prouidentie diuine stabilem simplicitatem
Sz constat quod prouidentia a fato. circulus a centro. tempus ab eternitate. generatio ab
ipso esse per eternam differt ergo et rō ab intellectu Pr^o ut dicit boe. i 7 de consolatione
Pr^o rō humani tantum generis est sicut intelligentia sola diuina Sz id qd ē diuinum 7 huma
num nō potest collocari i vna rōne poē. ergo nō sunt vna poā. Pr^o secundum ordinem
actuum ē ordo poārum Sz accipere absolute aliquid qd videtur intellect^9 esse ē prius quam
conferre qd pertinet ad rōnem ergo intellect^9 ē rōne prior melius aūt ē prius se ipso ergo nō
eadem poā. rō et intellect^9 Pr^o ē considerare rei entitatem absolute 7 entitatem rei in hac
quarum consideratonum neutra aīe humane deest ergo oportet i aīa humana duas esse poās quarum
vna cogitat^r entitas absoluta qd ē intellect^9 Alia entitas i actu qd videtur esse rōnis
Pr^o ut dicitur i li^o de spū 7 aīa. ratio ē mentis aspectus quo bonum malumque discernit

vtutes eligt. deu q diligit qd ad affectum ptinet videtur q e alia po qm in-
tellectus go et ro. Ar. 18 In pa qone de rone .V. intellectus et ro sit ead
vel diverse poe Pu Ronale q concupiscibile et irascibile distinguitur. sz irascibilis
et concupiscibilis ptz ad appetitiuam go et ro et id ut ptz P i 3o de aia phus
dt q i ronali e voluptas que h intellectum distinguitur et id q prius / Sz
ne q Augs dicit vir mo de trinitate vbi dt puenimus ad dei ymaginem
que e ho in eo q ceteris aialibus antecellit s rone ut intellectu et q qd
aliud de aia ronali vel intellectuali dici pt qd ptz ad iam rc que mens
vocatur vel animus. Ex qo vr q rom et intelligentiam accipiat pro eod
P i 3 sup gen ad lit et habetur ad ephe. l sup id renouamini spu mentis
vre intelligas hoiem in eo factum ad ymaginem dei qo irronalibus
aialibus antecellit. Id aut e ipa ro vel mens vel intelligentia go ut prius
P Augs dt in xii de tri. q vbi primu occurrit qd no sit nob come
cu pecore hc ad rom ptz hc et id ad intellectum s p. i li. de aia go id
e ro et intellectus / P ut dr 13 de tri. ab Augs ymago q nae qua nulla
na melior e ibi querenda et inuenienda e i nob quo et na nra nihil
hz melius Sz ymago dei e i nob in supiori pte ronis ut dr i xii et
xv de trin. go na aia po e i hoie potior roe intelligentia aut aut in-
tellectus si eent aliud a rone eent supra rom utz p auctes po inductus bo-
ecii et de spu et aia go intellectus no e i hoie alia po a rone. P po ali-
q quto e inmalior tanto ad plura pt se extendere Sz ssus cois que e v-
tus materialis confert de sensibilibus corporis ea adinvicem determinando hz et cor-
tus materialis confert de sensibilibus corporis ea adinvicem ...
cognoscere abte alit mt eas discernere no posset ut ptz in 2o de aia. go ml-
to fortius ro que e magis vtus inmal no solu pt conferre sz et abte
accipe qd ptz ad intellectum et intellectus et ro no videtur ee poe distincte.
P in li. de spu et aia dr q mens vniuersorum capax, rerum oium silitudine insig-
nita aia dr et na ee cu quadam po i nali dignitate Sz id qd totum
aiam nominat no dz distingui ab aliqua aie po. go mens rone que e que-
dam aie po distingui no dz. et ita nec intellectus qui vr ee id q mens. P
in opere aie humane duplex operacio inuenitur vna qua conponit et diuidit
pnciplum cu subo formando conpones. a qua conpot prima cu conclusionibus confer-
do Sz i prima conpone eadem po aie humane e qua ipa simplicia apprehendit
i. pncipium et subiectum predicatas conditates et et que conponit conponendo formulat.
Vtraqz enim intellectui potest attribui i 3o de aia. go silr vna po eit que
ipa pncipia accipit q e intellectus et que pncipia i conclones ordinat q e ronis
P i li.o de spu et aia dr aia e spus intellectualis vel ronalis Ex qo videtur
q ro sit id q intellectus / P Augs dt i 12 de tri q vbi primu occurrit et
P dra obiectorum quantu ad accidentales conditiones no demrat diuersitatem potentiarum
ho enim coloratus et lapis coloratus eadem po sentiuntur Sz coloratum e ssbile
bile ee hominem vel lapidem Sz obiecta que i li.o de spu et aia assign-
t intellectui et roni sz spus creatus et aia nam corpea no dent sz con-
ueniunt quantu ad pse ad rom cogitabilis Sic enim spus incorporeus
creatus ex hc ipo intelligibilis e q inmalis e Ita et nae corporee no itelli-
guntur nisi quantu a ma separantur et vtraqz inquantu cognoscitur cointat i vo
rone cogitabilis i rone sz inmalitatis go ro et intellectus no sunt diuerse poe
P omnis po que conpat aia adinvicem oz q habeat vtrumqz absolute cog-
tom Vn p. pbat i 2 de aia q oz i nob ee vna potencia que cognoscit
albu et dulce p hc q discernimus inter ea. Sz sic qui discernit inter aliqua
diuersa conpat ea adinvicem Ita et qui confert vnu alii conparat. go illius
poe que confert sz ronis eit absolute aliquid cognoscere abte accipe qd ptz
ad intellectum P nobilius e conferre q conferri sic agere quam pati Sz per
idem e aliquid intelligibile et confertibile go et p id e aia intelligens et con-
ferens. go et ro et intellectus sunt id. P sdem habitus no e i diuersis poris
Sz id habitus pt ee quo conferimus et aliquid abte accipimus sicut fides que
abte aliquid accipit inquantu ipi prime veritati inheret. confert vo inquantum

ipam in speculo contuear quedam qui decursu intuetur quo eadem potentia est que
confert et aliquid abstracte accipit. Ad secundum dicendum quod ad evidentiam quorum investi
gare oportet intellectus et rationis differentiam sciendum est quod secundum Augustinum in 3 de trinitate quod sicut
est ordo quidam inter substantias corporeas ex quo quedam aliis superiores dicuntur et
earum regitive Ita et est quidam ordo inter substantias spirituales Superiorum autem
et inferiorum corporum hec videtur differentia quod inferiora corpora suum perfectum esse per
motum consequuntur generationis scilicet et alterationis et augmenti utputa in lapidibus
et plantis et animalibus Superiora vero corpora perfectum suum esse habent quantum
ad substantiam virtutem et quantitatem et figuram absque omni motu statim in
eorum principio utputa in sole et luna et stellis. Perfectio autem spiritualis nature in cognitione
veritatis consistit. Unde sunt quedam substantie spirituales superiores que sine aliquo motu vel
discursu statim in prima et subita sive simplici acceptione cognitionem obtinent
veritatis sicut est in angelis. Et ratione cuius intellectum deiformem habere dicuntur Quedam vero
sunt inferiores que ad cognitionem veritatis perfectam venire non possunt nisi per quendam motum
quo ab uno in aliud discurrunt ut ex cognitis in incognitorum notitiam perveniant
quod est proprie humanarum animarum et inde est quod ipsi angeli intellectuales substantie dicuntur. anime
vero rationales. Intellectus enim simplicem et absolutam cognitionem designare videtur Ex hoc
enim aliquis intelligere dicitur quod intus in ipsa rei essentia veritatem quodammodo legit Ratio vero
discursum quendam designat quo ex uno in aliud cognoscendo pertingit vel pervenit
Unde dicit Isaac in libro de diffinitionibus quod ratiocinatio est cursus cause in causatum Motus
autem omnis ab immobili procedit ut ut dicit Augustinus VIII super genesim ad litteram Motus autem
finis est quies ut in 7 phisicorum dicitur et sic motus comparatur ad quietem et ut ad principium
ut ad terminum Ita etiam et ratio que comparatur ad intellectum ut motus ad quietem et ut generatio
ad esse utputa ex auctoritate boecii supra inducta Comparatur ad intellectum ut ad principium et ad ter
minum Ad primum quod quia non possit mens humana ex uno in aliud discurrere nisi eius
discursus ab aliqua simplici acceptione veritatis inciperet que quidem acceptio est intellectus
principiorum Similiter etiam nec rationis discursus ad aliquid certum perveniret nisi fieret examinatio
eius quod per discursum invenitur ad principia prima in que id resolvit ut sic intellectus
inveniatur rationis principium quantum ad viam inveniendi. terminus vero quantum ad viam iudi
candi Unde quamvis cognitio humane anime proprie sit per viam rationis. est tamen in ea participatio illius
simplicis cognitionis que in substantiis invenitur superioribus Ex quo et intellectivam vim habere
dicitur et hoc secundum illum modum quem dionysius VII capitulo de divinis nominibus assignat dicens quod divina sa
pientia semper fines priorum coniungit principiis secundorum. hoc est dictum quod inferior natura in suo summo
attingit ad aliquid infimum superioris nature Et hanc quidem dicam angelorum et
animarum potest dionysius VII capitulo de divinis nominibus dicens Ex ipsa scilicet divina sapientia intellectuales ange
licarum mentium virtutes simplices et bonos habent intellectus non a divisibilibus aut a sensi
bilibus aut sermonibus diffusas congregantes divinam cognitionem sed uniformiter intelligibilia divi
norum intelligunt Propterea subiungit de animabus propter divinam sapientiam et anime rationales
habent diffusive quidem et circulo circa existentium veritatem circueuntes divisibili varie
tate deficientes ab unitivis mentibus. sed per convolutionem multorum ad unum similit
digne habite intellectibus angelorum et inquantum animabus est proprium et possibile Quod ideo dicit
quia id quod est superioris nature non potest esse inferiori nature perfecte sed per quandam tenuem par
ticipationem sic in natura sensitiva non est ratio sed est aliqua participatio rationis inquantum bru
ta habent quandam prudentiam naturalem utputa in potentia memorative Id autem quod sic participatur
non habetur ut possessio. sed sicut aliquid perfecte subiacens potestati habentis id sic dicitur in primo
methaphisice quod cognitio dei divina est et non humana possessio Unde ad id quod hoc modo
habetur non deputatur aliqua potentia sic bruta non dicuntur habere rationem aliquam. quamvis aliquid
prudentie percipiunt sed hoc inest secundum quandam estimationem naturalem Similiter etiam nec in homine
est una potentia specialis per quam simpliciter et absolute et absque discursu cognitionem
veritatis obtineat. Sed talis veritatis acceptio inest ei per quendam habitum naturalem
qui dicitur intellectus principiorum Ratio est in homine aliqua potentia a ratione separata que intellectus dicitur sed
ipsa ratio intellectus eius dicitur quia participat de intellectuali simplicitate ex quo est principium et ter
minus eius proprie operationis Unde in libro de spiritu et anima quamvis actus intellectus rationi attribu
atur quod est rationalis spiritus potentia ut refractus vero dicitur quod ratio est animi aspectus quo per se ipsum verum

intuetur. Ratiotinatio aut e rationis inquisitio. Dato et qd aliq po nobis ppe
et pfecte competet ad simplicem actoz i cognitoz veritatis que e i nob. non
tn cet alia po a rone. qd sit pz qr h dicentes i 6. de naalibus diversi actus
indicant potenciar diversaz ex tm. qm no pnt i idez pnm referri sic i corpali-
bus no ee dni i id pnm recipe et retinere. sz h pi humidu illud aut in
sicciu. Et io ymaginatio que retz foras corpales in organo corpali est
alia po a sensu. q recipit potias foras p organum corpale. actus aut ro-
nis q e discursiue et intellectus qui e simplex apphendere veritate copantur ad
inuicem ut generatio ad ee et motus ad quietez. In id aut pnm reducitur q
qesce et mouere i omnibus i qbus inuenitur. qr p qua naz aliqd quiesat
in loco p eand mouetur ad locu. sz sc hns quiescens et motu ut pfectum et
imperfectum. Vn et po discurens et veritate accipiens no erunt diverse sz vna
que ingenitu e pfecta veritate absolute cognoscat. Ingenitu vero e imperfecta dis-
cursu indiget. Vn ro ppe accepta non pt ee alia po ab intellectu i nobis
sz medium ipa vis cogitativa que e po aie sensitive. ro dr qr confert int foras
indiuiduales. sic ro ppe dicta int ptes vles ut dt commentator in 3 de aia. Et
h hz organum determinatum. scz media cellula cerebri et h ro sn dubio.
Alia po e ab intellectu sz de hac ad pns non intendimus. Ad pm go dr qd
lib de spu et aia no e autenticus nc creditur ee aug. Sustinendo tn cu
pt dici qd actor eius no itendit p ia distinguere potencias aie. sz onde diui-
sos gradus qs aia cognoscendo pficit ut p sensum cognoscat foras i materia per
ymaginatioz foras actuales. tn sine materia. sz cu materie conditionibus. p roz ipaz
foraz eenales reru materialiu sine indiuiduali materia. ex q vlterius consur-
git ad intellectu ul in intellectu cognitoz aliquale de spiritibus creatis. et
dr hre intellectum. qr huius spuales subas pemitus sine materia existentes p ipsu
cognoscat et ex h vlterius ptingit i aliqd cognitionis ipius dei et sic dr
intelligentiam hre que ppe actu intellectus nominat. eo qd deu cognoscere ppm
dei e eius intellectus e sua intelligentia .i. suu intelligere Ad 2m dr qd sic dicit
boecius 5 de 9so. Superior vis amplectitur inferiorez. Inferior vo ad superiorez
nullo assurgit Vnde natura superior pt i id qd e inferioris nature. no aute
e conuerso in id qd e superioris Et io natura aie rationalis hz potencias ad ea qe sunt
sensitive ul uegetative nature no aut ad ea que sunt intellectualis nature que
supra ipaz existit Ad 3m dr qd sensus cois cu omnia sensibilia pcipiat p phz
oz qd i ea feratur sz vna eadem ronez alis no heret p se vnu obm
et i hac conuenz obi ronem. nus sensuum ppor ptinget pt. sz i simplicem
acceptioz ro ptingit sic ad suu tm ut qm discursus zonis i scia
concluditur Vn non oz qd i nob sit alia po a rone sic sensus comunis a ppriis
Ad 4tu dr qd iudicare no e ppm rationis p qd ab intellectu distingui
possit. qr et intellectus iudicat h ee vm id flm Sz ptato iudiciu
roni attribuitur et cophensio intellige. qr iudiciu i nob ut coiter
fit p resoluoz in pna. simplex aut veritas cophensio p intellectum Ad qn-
tu dr qd id qd e omnibus modis simplex totaliter compositione caret. sz simplicia
i compositis saluantur. et inde e qd in simplici no inuenit id qd e co-
positi ingenitu e contz. sic corpus simplex no hz saporez q sequitur mi-
xtionem. sz corpa mixta hnt ea que sunt simplicium corporum licet
mo imperfectiori sic calid et frigid et leue et graue inuenit i cor-
poribus mixtis. et io i intellectu diuino q e omnino simplex na composito in-
uenitur Sz ro nra quis sit composita ex h qd i ipa aliqd de natura simplicis
inuenitur sic exemplar i sua ymagie pt i aliquem actu simplicem.
et i aliqd actu compositum. put componit ptum subo p ul put componit
pna in ordie ad concluoz Vn eadem po i nob e que cognoscit simplices
rerum quiditates et que format compones et q ratiocinatur quarum vnu ppm e rationis
ingenitu e ro. Alia duo pnt ee intellectus igitur e intellectus Vnde
secundum inuenitur i angelis tm p plures spes cognoscat. sz i deo e solu

pmū q̄ cogitādo ceñaz suā omīa itellig^t et simplicia ⁊ cōplexa Ad
6^m dd' q̄ aīa q̄dā^o cognoscat se p se ipaz s̄ q̄ nosse se ē notitiā sui
apud se tene̅, et q̄dam^o se cogitat per spēm itelligile put cogitē
cogitioñ ⁊ discretioñ sui imptat et sic de eod' p̄z ꝑ aug^s loquit^r bū
nō se^r rō Ad vij dd' q̄ dcā obo^z nō pt pōs diusificaē eo q̄ ē p actiūes
dēas ut ī obiūcīedo pbatū ē. ro aut vos obm po^r nā corpea. q̄ spēm
humane cogitioñ ē ut a spū et a fantasmate ortū hēat. Vn̄ ētā nas
ceō spiliū pō figit^r intuitū nō intētu q̄ rō q̄pē d^r inēntū rō ē hūa
no gnē spā. Ex hinc aut ultiq assurg^t ad cogitend' spēm creatū q̄
magis ꝯpetit ei s̄ q̄ pticipat aliq̄ de nā supiori q̄ s̄ id qd ē spēm 6 et
pfctē gnens Ad viij dd' q̄ boecī d^t int^t intelligēā et rōm ēe dūsas
vires cogitioñ. rō nō tū eiusd' s̄z diūsoꝝ Rōnez ēi int^t ēe hōm ⁊ rō
d^t q̄ cognoscat forās vl̄es ī ptīclaibꝫ. q̄ hūa cogitio q̄pē ꝯsistit ētā fōrs
a spibꝫ abstractās Intelligenaz aut int^t ēe subāꝝ supioꝝ que pō itui
tu forās pcitꝫ imales apphēdūt Et io int^t q̄ rō nūq̄ ptigat ad id
qd ē itelligētie. q̄ ad vidend' q̄ditates imaliū subāꝝ s̄z s̄ infini
tate hꝫ cognitoꝝ ptingē nō possumꝫ. h^c aut ēit ī pria tū per
glīaz erimꝫ deiformes. Ad nonū dd' q̄ put rō ⁊ intētꝫ sūt ī diūs
nō sūt vna pō s̄z nec q̄rit^r de eis put vt^o q̄ ī hoīe invenit^r Ad x.
dd' q̄ rō ia pcedit de actibꝫ qui sūt diūsaꝝ poꝝ Cōtingit aut vig
pōe ēe diūsos actꝫ quoꝝ vnꝫ ē alio pōr. sic intētꝫ po^r actꝫ aut
itelligē quod q̄ ē ⁊ forāre diūsas ꝯpones Ad xj dd' q̄ vtrūqꝫ cog^o
sit aīa s̄z p eand' pōm. h^c tū ꝯpōm aīe hūaē vide^r inēntū ē rōnal
q̄ cogitat entitē in hoc. entitē vō abtē cogitē magꝭ vi^r ēe supioꝝ
ut ex aūte sup̄ inducta p̄z Ad xij dd' q̄ diligē deū et eligē vtutes
attbuit^r rōm. nō s̄ q̄ sūt in mētē ipiꝰ s̄z inēntū ex iudicō rōnis vo
lutas affert^r in deū sic in fine Et p huc modū rōnale distigui^r
ꝯ irascibile ⁊ ꝯcupile q̄ ad agend' inclinam^r ul' iudicō rōs uel
paone que ē ī irasali ⁊ ꝯcupisli, d^r et volūtas ēe ī rōne inēntū ē
ī pte aīe rōnali. sic d^r incoria ēe ī spitio inēntū ē ī pte spitiua.
nō q̄ sit ead' pō A xiij ⁊ silr̄ ad xv hēt^r solucō sil' vbi solut^r artu
xij vbi d^r q̄ diligē deū et eligē vtutes

Secūdo q̄ritur V. rō supior et infior sint diūse pōe Et vide^r
q̄ sic Vt eīn aug^s d^t in xij de trī. ymago trinitat ē ī sup
iori pte rōnis nō aut ī infiori Sz ymago d^r ꝯsistē ī aīa ī tbꝫ
pōnꝭ. g^o infior rō nō ptz ad eand' pōm ul' eas' cū supiori. et vide^r
diūse pōe Itē cū ps ad totū dicat^r de eod' ī aliq̄o gnē inve^r ps quo
mūe totū Sz aīa nō d^r ēe totū ī pōle g^o ī diūse ptes sint diū
se pōe Sz rō supior ⁊ infior nominant^r ab aug^lo diūse porcōnes
rōnis. g^o sūt diūse pōe P^o oe etnū ē necm ⁊ omē tpale ⁊ mu
tble ē ꝯtigēs, ut p̄z p p. vj metē g^o ps aīe que d^r scietifica a pho ī
6° ethic^o ētā necīa ꝯsat^r Racōana^r aut sive opina^r ētā ꝯtigē
ōia Cū g^o rō supior inhēat etnis. infior tpalia ī caduca dispo
nat. vi^r q̄ id sit rōcinatiuꝫ q̄ infioꝝ ps ⁊ scietificū id' q̄ supior
Sz scietificū ⁊ rōcinatiuꝫ sunt diūse pōe ut p̄z p phm ibid' g^o
ī rō supior ī infior sūt diūse pōe P^o Sic p. ibid' d^t Ad ea que gnē
altera oz detimari altās pōs aīe. cū g^o pō aīe que ad aliqd
genꝫ detimat^r. detimet^r ad id ꝓpt' aliq̄ silinez ⁊ ipa diūsi
tas obꝛoꝝ s̄ genꝫ attesta^r diūsitati pōꝝ Sz etnū ī corruple sūt
oio altā. cū corruple et icorruple. n^o in gnē ꝯueniat ut d^r in
xj metē. g^o rō supior. cuiꝫ obm sūt rōnes etne. ē aīa pō a rō
ne infiori que hꝫ p mā res caducās P^o pōe distigunt p actꝫ ⁊ actꝫ
p oba Sz aliud obm ē vm ꝯteplabile et aliud opale bonū g^o
et alia pō ē rō supior que vm ꝯp. ꝯtepla^r. et aīa rō infior que

bonū opat p̄ id qd nō ē in se unū mltominq aliȷ opatū ē unū Sed
supior rato nō ē una pō sȝ plures cū in ea sit ymago ī tbus pōns rō
sistēs. g° nō pt dici q infior et supior rato sit una pō p̄ rō ē sim
plicior quā s̄s9 ī ptē aut offitia non inueit' q cad' pō hēat duisa of
ficia. g° mltominq ī pte itctiua una pō duisa officia habere potit Sed
rō supior et inferior p officia germant' ut dt augs xii de tri. g° sūt
duise poē p̄ quictiq aie attbuunt' aliq que nō ē reducte ī id' pncipi
ū. oȝ p hoc duisas pōs in aīa assignaē. sit p recipe et retinē distigui
ymagiaō a ss̄u Sȝ etnū et corupt'le in cad' pna reduci nō pūt / nō eñ
sūt cad' pna corruptibliū ⁊ icorruptibliū cxtriā ut pȝ xi mete. g° eid' poē
aīe attbuit' dūt et sic rō supior ⁊ inferior sunt duise poē / p̄ augs
dt xi de tri. per tā que ad hominē rōm gamat sȝ uirū mulierē
⁊ spente tria sigficari dt que sūt ī nob' sȝ rōm supiorē ⁊ isiorē et
sensualitatē. Sȝ sēsualitas ē alia pō ab inferiori rōne g° ⁊ rō supior ab
infiori p̄ una pō nō simul pt pectaē et nō pectare Sȝ quiq pectat
rō infior. supiori nō pectate ūȝ p augs xii de tri g° nō sunt ū pō. p̄
duise pfectiones sūt duisorū pfectibiliū. cū ppius actu requat ppaȝ poȝ
Sȝ habitu aie sūt pfectiōes pōrū g° duisi habitu sūt duisarū pōrū Sȝ rō
supior deputa' sapietie p augs infior aut sciē que sūt duisi habitu
g° rō supior ⁊ infior sūt duise poē p̄ quelȝ pō pficit' p suū actu
Sȝ duisitas aliq̄ actuū iducit ul' inaitat poē duisitatē g° et
ubicūq iueni' duisitas actuū dȝ iudicari duisitas pōȝ Sȝ rato sup
ior ⁊ infior hūt duisos actu q p officia geminant' ut dt augs g°
sūt duise poē p̄ rō supior ⁊ infior magis dūt q̄ intētu agēs et po
tū cum idem itelligibile attenda' actu agētis ⁊ pos. nō aut actu su
piorū ⁊ infiorū rōnis sȝ cta duisa ut dcm ē Sȝ intētu agēs ⁊ pos sūt
duise poē. g° et rō supior ⁊ infior p̄ omē quod deducat' ab aliq° ē
aliud ab io. q na res est suipius cā. Sȝ infior rō deducit' a supiori ut
dt augs xi de tri. g° ē alia pō a supiori p̄ inch mo' a seipo sic q
in vii phic Sȝ rato supior mouet infiorē inquātū dirigit et guber
nat ea. g° supior rō et infior sūt duise poē / Sȝ q̄ duise poē sūt
duise res. sȝ rato supior ⁊ infior nō sūt duise rōn dt augs ī xiii
de tri cū disserimus de na metis huane de una quadam re disse
ruimus. nc eaȝ in hc duo que comemorauimus nisi p officia geminamus
g° supior ⁊ infior rō nō sūt duise poē / p̄ quāto aliqua pō ē maior
lior tanto ad plura se extendē pt Sȝ rō ē maior q̄ ss9 Ead' aut
pō ss̄itiā s. visu; et etna sive incorruptibilia ul' ppetua sȝ celestia corpa
et corruptibilia sic hȝ infiora cernimus. g° cad' pō rōnis ē q̄ etna contem
pla' et tpalia disponit / Rō dd' q ad euidētiaȝ huius quōnis oȝ duo p̄
cognoscē sȝ qlit' poē aīe distiguūt' et quō rō supior ⁊ infior dif
ferut ex quibus duob' tertiū potit eē notū qd ad pūs intēdimus Sed
ē t' q pōrū duisitas penes actu ⁊ obiecta distigui' Quidā aut hīc dūt
nō eē sic itelligēd' q actuū ⁊ obiectorū duisitas sit cā duisitatis pōrū
sȝ signū solumo Quidā uō dūt q duisitas obiectorū ē cā duisitatis
pōrū ī passiuis pōnis nō aut ī actiuis Sȝ si diligent' considerent' ī rōs
pōnis inueniut' actu et obiecta nō solū eē signa duisitatis sȝ et cāe
aliq° o. Omē enī quod eē nō ē, nisi ppt' finē aliquē, hȝ modū sui det'
minatū ex fine ad quē ordinat', sic serra ē hui' et quātū ad formaȝ
et quantū ad maȝ ⁊ sic quenis ad finē suū q ē secare Omnis aut pō aie
siue actiua siue passiua ordinat' ad actū sic ad finē ut ī ix mete Un
unaqueq pō hȝ determinatū modū ⁊ spem p q pt eē queniēs ad tlēȝ
actū. et p hoc duisificate sūt poē. q duisitas actuū duisa pna ē rō

bat a q̄ eliciunt᷑ Cū aut̄ obi̅m cōparet᷑ ad actū sic tanq̄ t[er]mi[n]us aut
specificet᷑ act[us] ut pz i 2 ph[ysi]c[orum]. oz q[uod] et act[us] penes obi̅a distinguat᷑
Et io obiectoȝ diu[er]sitas actiuū diu[er]sitate indicat Sz obiectoȝ diu[er]sitas
dupl[icite]r attendi p[otes]t vno mo[do] s[ecundu]m na[tur]az. alio mo[do] s[ecundu]m rōm Diu[er]sitas obiectoȝ s[ecundu]m
na[tur]am reȝ ut color et sapor s[ecundu]m diu[er]sam rōm obi[ecti] ut bonū. v[er]ū. Cū
aut̄ pōe que sūt act[us] determinatoȝ organoȝ nō p[oss]unt se extende[re]
ult[ra] suoȝ organoȝ dispōm. Nō aut̄ p[otes]t ee organū corpale vnū
et idem oībus na[tur]is co[r]p[or]alibus cognoscendis accomodatū. oz de necitate q[uod] pōe
que sūt organis affixe cīca quasdā na[tur]as determinate sint sz na[tur]as corp[or]e-
as Opacō ei que p[er] organū corpeū exercet᷑ nō p[otes]t se extēde[re] ultra
na[tur]az corpeam. Sz cū i na[tur]a corpea inueniat᷑ aliq[ui]d in q[uo] omīa corpa
conueniunt Aliq[ui]d vō i q[uo] diu[er]sa corpa diu[er]sificant᷑ pōe eīt apta
ee vna pōm corpori alligatā omībus corporibus s[ecundu]m id q[uo]d cōe hūt sic
ymaginacō p[ro]ut omīa corpa conueniūt i porcōe q[uan]titatis et figure
7 consequentium Vn̄ nō solū ad na[tur]alia s[ed] et ad metha[thematic]a se extendit Sensus
vō comunis p[ro]ut i oīb[us] corpib[us] na[tur]alib[us] ad que solū se extendit inuenit᷑
vis actiua 7 imutatiua Queda vō pōe aptat᷑ hiis i q[ui]bus corpa diu[er]-
sificant᷑ s[ecundu]m diu[er]sū modū imutādi 7 sic ē visus cīca colore auditus cīca
sonū 7c. Ex h[oc] i[gitur] q[uod] p[otenti]s s[en]sitiua aīe vtit᷑ p[ro] organo in opando duo ip[s]a
consequunt᷑ sz q[uod] nō p[otes]t ei attribui aliq[ui]d pō. respiciens cōe obi̅m omībus
entib[us]. sic ei ia[m] non extendet corpalia Et it[er]um q[uod] pōe 2 inueīu diu[er]sas
pōs s[ecundu]m diu[er]saz na[tur]as obiectoȝ p[ro]pt[er] d[ebitam] condicōm organi aīe origines que
aptai p[otes]t huic ul' illi na[tur]e Illa vō p[otenti]s aīe que nō vtit᷑ organo cor-
poreo i organo suo manet indeterminata s[ed] q[ua]dā infinita insinuatu est
inmalis 7c ei[us] vtus se extend[it] ad obi̅m cōe omīb[us] entib[us] Vn̄ cōe obi̅m
intellect[us] d[icitu]r ee e[ss]e q[uo]d i omīb[us] entiū gen[er]ib[us] inueni[tur] vn̄ et p[ropte]r d[icitu]r q[uod] itellect[us]
ē q[uo] ē oīa facere 7 q[uo] ē oīa fi[er]i / vn̄ impo[ssibi]le ē q[uod] i p[ar]te itellectiua distin-
guat᷑ diu[er]se pōe ad diu[er]sas na[tur]as obiecto[rum] s[ed] solū mō s[ecundu]m rōm diu[er]saz in
vna 7 eand' rem q[ua]rum aīe act[us] fer[u]nt 7 sic bonū et v[er]ū i p[ar]te aīe
diu[er]sificant intellect[um] et volūtate In reȝ em̄ itelligi[bi]le fert᷑ intellect[us]
ut i foraz tū oporteat. eo q[uod] intelli[git]᷑ ite[rum] ee informatū In bonū
aut̄ ferat᷑ fert᷑ ut i fine. Vn̄ et a ph[ilos]o[ph]o i 6 mete d[icitu]r v[er]ū ee i mēte
bonū 7 malū i reb[us] in forma sit intra 7 finis extra. Nō aut̄ ead' rōe
finis 7 fora p[er]ficiat 7 sic v[er]ū 7 bonū nō hūt eand' rōm obi[ecti] Sic et
cīca intellect[um] agēs 7 possi[bi]l[em] intellect[us] distingui[tu]r / nō em̄ ead' rōne ē obi̅m
aliq[ui]d insinuatu ē i actu et q[ua]ntū ē i po[tenti]a aut insinuatu agit a' patit᷑
Intelligi[bi]le em̄ actu 2 obi̅m intellect[us] po[ssibilis] agens q[uia] in ip[su]m ducit et ex-
it de po[tenti]a in actu Intelligi[bi]le vō i po[tenti]a ē itelligi[bi]le intellect[us] agentis
p[ro]ut sit p[er] intellect[um] agentem itelligi[bi]le i actu Sic i[gitur] pz q[ua]l[ite]r i p[ar]te itel-
lectiua pōe distinguuntur p[ro]ut Racō vō sup[er]ior h[oc] modo distinguit᷑ Sic
em̄ queda na[tur]e. alia rōnali sup[er]iores Queda vō inferiores Cū
vō oīe q[uo]d itelli[git]᷑ itelligat᷑ p[er] modū itelligent[is] reȝ que sūt
sup[er] aīaz intellect[us] em̄ i aīa rōnali inferior ip[s]is reb[us] intellect[us]
Earū vō que sūt sup[er] aīaz inest aīe intellect[us] sup[er]ior ip[s]is rebus. Sic
ēī res ip[s]e nobil[ius] ee h[ab]eant q[uam] in se ip[s]is 7 ad v[tr]asq[ue] res hītu[di]ne
hz diu[er]saz. et ex h[oc] sortit᷑ diu[er]sa officia s[ecundu]m em̄ q[uod] ad diu[er]sas na[tur]as
respicit siue ut earū v[ir]tute et na[tur]az ab[solu]te contemplandis. siue ut ab
eis rōm 7 q[ua]si exemplar opandi accipiens sup[er]ior racō noīa[tur] S[ecundu]m
vō q[uod] ad inferiora conu[er]titur ul' conspicienda p[er] contemplacōm ul' p[er] actōm
disponenda inferior racō noīa[tur] Vtraq[ue] aut̄ na[tur]a sz sup[er]ior 7 inferior s[ecundu]m
eam rōnem itelligi[bi]l[em] ab aīa huana apphendit᷑ Sup[er]ior vō p[ro]ut
est inmalis in se ip[s]a Inferior aut̄ p[ro]ut a m[en]te p[er] actū aīe denuda[tur] vn̄
pz q[uod] rō sup[er]ior et inferior nō noīant diu[er]saz pōm s[ed] vna et eadē

ad diuisa diuisimode cōparatā Ad pmū ergo dr̄ q̄ sic dr̄ in q̄one de mē
te ymago trinitatis in aīa attendit̄ qd̄ in pōtiis ut in radice sz cōpletiue
in actibꝫ pōrum et sic hec dr̄ ymago ad superiorē et nō ad inferiorē rōis ꝑ
tinē Ad 2m dr̄ q̄ pōs aīe nō sp̄ ꝑpōm distinctum designat Sz aliqn̄ pōs
pōe accipit̄ ꝑ ꝑtem obiecti scd̄m que variat q̄ntitatis diuisio attendi
ut si aliq̄s possit portare centū libras dicit̄ pōe illius ꝑte hr̄e q̄ nō pōt
portare nisi q̄nquaginta · cū tn̄ sit ead̄ pōs sp̄e · et ꝑ hunc modū superior
et inferior rōis porcio dr̄ ꝑ q̄ ferunt̄ in ꝑte obiecti que cōsequnt rōe
respicit Ad 3m dr̄ q̄ scientificum et ratiocinatiuum et opinatiuum nō sūt id
q̄ pō superior et inferior · et q̄ ētā nāles inferiores quas respicit rō inferior ꝑt
accipi necessē cōsideracones que ad scientificū ꝑtinet aliq̄ phica et meta nō
ceūt scie Similit et et superior ad actꝫ humanos ex libero arbitrio dependentes et
per hec contingentes q̄dāo cōuertit̄ aliq̄ rōi superiori nō attribuet̄ ꝑ tm̄ qd̄ ita
hec cōtingit et sic rō superior nō ex hoc toto sepat̄ a ratiocinatio uel opinatio
scientificū aut et ratiocinatiuum diuise quod pōe sunt et q̄ntū ad ipaz rōn
intelligenti distinguunt Cū enim actꝫ actꝫ pōe nō se extendat ultra virtutē sui
obi. oportet ergo que nō pōt reduci in eand rōm obi oz q̄ sit alterius pōe qe
habeat obiecti rōm Obm aut intellectꝫ ē quid ut dr̄ in 3o de aīa Et ergo
hec actio intellectꝫ attendit̄ q̄ntū pōt extendi virtus eius q̄ quid sit ꝑ hoc aut
pmo ipā pma cognita sunt ex quibꝫ cogitis vltis venando puenit̄ in
cognitionē noticiaz et has pōs que ipas resoluciones in q̄ quid nata ē resolue
phus scientificum appellat Sunt aut queda in quibꝫ nō est possibile talez resolu
tōz facere ut puenia̅t ad qd quid ē et hec ergo magis ptinet sui ēē sic ē in contingen
tibꝫ inquantū contingentia sunt Vn ēt̄a nō cognoscunt̄ ꝑ qd quid ē · qd eat ꝑpōm
obm intellectꝫ ꝑ ꝑ aliū modū sz ꝑ quāda coniectura de rebꝫ illis · de quibꝫ
plena certitudo hr̄i nō pōt Vnde ad hec alia pōs requirit̄ Et q̄ hec pōa
nō pōt reducere rōms inquisitos usqꝫ ad suud terminum qui ad certe ꝑ consistit in ipa
inquisicone qui in motu opinionez soluo inducens de hiis que inquirit Jo qui a
terminus sue opionis ꝑ pōs ratiocinatiuum ul opinatiuum nomina̅t Sz rō superior
et inferior distinguunt penes ipas nāles · et io nō sūt diuise pōe sic scientificum
et opinatiuum Ad 4m dr̄ q̄ sic dr̄ ē in q̄one de mente ymago trinitatis
attendit̄ quid in pōnis sic in radice ꝑ cōpletiue in actibꝫ pōrum / et ꝑ hoc dr̄ yma
go ad superiorē et nō ad inferiorē ꝑte ptinē Ad q̄ntū dr̄ q̄ obā scientifici
et ratiocinati sunt alia gnē q̄ntum dr̄ ꝑpōm generis scibil cogitabilis · cū ꝑm
rōm diuisaz gnē cognoscant Sz eterne res et tpales sunt diuise gnē nate
nō aut q̄ntuz ad rōm cogitabil ꝑ quā oz similitudinez attendi inter pōm et
obm Ad 6m dr̄ q̄ verum et contemplabile et bonum et opale ad diuersas pōs ptz
sz ad intellectum et volūtate Sz penes hec nō distinguit̄ rō superior et inferior
cū vtraqꝫ possit ēē et spē vna et actiua cōputꝫ rōne diuersorum ut ex
dictis ptz Ad 7m dr̄ q̄ illud qd in se multa cōtinet multis pluribꝫ ēē bonum
vnū cū alio multa cōtinete si ead multa contineant̄ ab vtroqꝫ sic hunc
acervos et hic cōgregacio lapidum sunt vnum et id · Et ꝑ hunc modū rō superior
et inferior sunt vna pōs q̄muis vtraqꝫ q̄dāo plures pōs contineat · easd aut
vtraqꝫ contineret nō aut dr̄ in rōne superiori ēē plures pōe qui in plu
res pōs ipā rōms pōs diuidat̄ ꝑ ꝑ q̄ volūtas ab intellectu cōphendit̄
nō q̄ sint vna pōs ꝑ quia ex apphensione intellectꝫ volūtas mouet̄ Ad
8m dr̄ q̄ in ꝑte sensitiua ē alius pō vna diuisa huius officia sic ymagi
natiua officium ē cōseruare ea que accepta sunt a sensibꝫ et item intellectiui vero pon
tur · tn̄ cū virtus q̄nto sit maior tanto ad plura se possit extendere
vna pōm multis pōnibꝫ hr̄e plura officia in ꝑte intellectiua nō aut in sensi
tiua Ad 9m dr̄ q̄ q̄muis eternum et tpale nō reducant̄ ad ead pma ꝑ pri
ma · tn̄ cognitio eterni et tpalis ad id pm̄ reddunt̄ redm̄ cū ꝑ
vna rōm sp̄ūalis intelligi vtrūqꝫ ab intellectu cōphenda̅t Ad 10 dr̄ q̄ sic
ad nāz humanam ptinebat vir et mulier it quos erat carnale cōiugium
nō aut ꝑ sp̄es ita ad nāz superiorꝫ rōms ꝑtz inferior tamen mulier nō sp̄ua-

alitas tanquam superens, ut dicit augustinus ix de trinitate. Ad xi dicendum quod cum peccatum
sit actus quidam, proprie loquendo non est rationis neque superioris neque inferioris
secundum hoc secundum hanc vel illam. nec est inconveniens si una potentia ad diversa comparatur
una habitudine sit peccatum secundum aliam non. sicut cum plures habitus sint in una quandoque contin-
git peccare secundum actum unius habitus et non secundum actum alterius. ut si idem sit grammaticus
et geometra. geometria vero de lineis enuntiat solocismum faciendo
Ad xii dicendum quod quando perfectio complet perfectibile secundum totam eius capacitatem Impossibile est
unius perfectibilis esse plures perfectiones in eodem ordine et ideo non potest esse quod materia per-
ficiatur simul duabus formis substantialibus quia una materia non videtur esse capax nisi
unius. Secus autem est de accidentalibus formis que non perficiunt suam substantiam secundum suam
potentiam. Unde possibile est plura accidentia esse unius perfectibilis et ideo et plures habitus esse unius
potentie est possibile cum habitus sit accidentales perfectiones potentiarum supervenientes ei secundum completam potentie
rationem Ad xiii dicendum quod sicut avicenna in vi de naturalibus dicit diversitas actuum quinque
indicat diversitatem potentiarum. Quinque enim modis in actibus anime diversitas invenitur
Primo secundum fortitudinem et debilitatem sicut est opinari et credere. Alio secundum velocitatem
et tarditatem sicut currere et moveri. Tercio secundum habitum et privationem ut quiescere
et moveri. Quarto secundum comparationem ad contraria eiusdem generis ut sentire album et nigrum
Quinto est quando actus est diversorum generum ut apprehendere vel movere vel sentire
sonum et colorem. Diversitas autem primi et secundi modi diversitatem potentie non indicat
quia sic oporteret tot esse potentias anime distinctas quot gradus fortitudinis et debilitatis aut velo-
citatis et tarditatis inveniuntur in actibus. Similiter et nec diversitas tercii et quarti modi
indicat diversitatem potentie cum eiusdem potentie sit comparari ad utrumque oppositum. Sola autem diversitas quinti modi
indicat diversitatem potentie ut dicitur actus generice diversos quod in ratione obiecti non conveniunt
et secundum hoc diversitas actuum rationis superioris et inferioris diversitatem potentie non indicat
Ad xiiii dicendum quod intellectus agens et possibilis plus differunt quam ratio superior et inferior cum intellectus
agens et possibilis diversa obiecta formaliter respiciant et sic non materialiter. Respiciunt enim diver-
sam rationem obiecti. Quamvis utrumque in eadem re intelligibili possit inveniri. Unum enim et idem
potest esse prius intelligibile potentia et post intelligibile in actu. Sed ratio superior et inferior re-
spiciunt diversa obiecta materialiter non formaliter cum respiciant diversas naturas secundum unam rationem
obiecti ut ex dictis patet. Diversitas autem formalis maior est quam materialis et ideo ratio non
sequitur. Ad xv dicendum quod ratio inferior dicitur a superiori de ducta ratione eorum que attendit
inferior ratio que deducuntur ab hiis que superior attendit. Rationes enim inferiores
a superioribus deducuntur. Unde in methaphysica probantur rationes superiores et inferiores
sic videmus quod eiusdem est considerare principia subalternantis scientie et principia subalter-
nate quamvis hec ab illa deducatur. Ad 16 dicendum quod pro tanto dicitur ratio superior
inferiorem movere quia rationes inferiores regulande sunt secundum superiores. sicut et
subalternata scientia a subalternante regulatur.

Sexto queritur. utrum in ratione superiori vel inferiori possit esse peccatum et quod
non videtur. quia dicit philosophus quod intellectus semper est rectus. ratio autem est eadem potentia cum intellectu
ut supra habitum est ergo etc. Preterea quicumque est susceptivum alicuius perfectionis si sit
susceptivum non potest esse in eo defectus nisi oppositus illi perfectioni. quia contrariorum
idem est susceptivum Sed secundum augustinum xv de trinitate propria perfectio rationis superioris
est sapientia et inferioris scientia ergo in eis non poterit esse aliquod peccatum nisi insipientia
vel ignorantia. Item secundum augustinum omne peccatum est in voluntate sed ratio est alia potentia a
voluntate ergo. Item intellectus est susceptivum sui contrarii quia contraria sunt esse non possunt.
Sed omne peccatum hominis est contrarium rationi malum enim hominis est contra rationem esse ut dicit
dyonisius 4 c. de divinis nominibus ergo etc. Preterea peccatum quod circa aliquam materiam committitur non
potest alicui attribui potentie que ad illam materiam se non extendit Sed ratio superior
habet pro materia res eternas non autem delectabilia carnis. ergo peccatum quod circa dele-
ctabilia carnis committitur non rationi superiori attribui debet. cum tamen dicat
Augustinus quod consensus in actum rationi superiori attribuatur. Item fortius non vincitur
ab inferiori Sed ratio est fortissimum eorum que in nobis inveniuntur ergo non potest
vinci per concupiscentiam vel per aliquem habitum ergo etc. Preterea eiusdem est mereri et demereri

Sed initium in actu rationis consistit. Preterea secundum philosophum contingit peccare non solum ex passione sed etiam ex electione. Sed electio in actu rationis consistit cum sequatur consilium ut dicitur in 3 ethicorum, ergo etc. Preterea per rationem dirigimur in speculabilibus et operabilibus. Sed in speculativis contingit esse peccatum circa rationem, ergo etc. Responsio. Dicendum quod secundum Augustinum xii de trinitate peccatum quandoque est in superiori ratione quandoque in inferiori. Ad cuius intellectum oportet duo cognoscere, scilicet quis actus possit rationi attribui et utrum quis superiori et quis inferiori. Secundo dicendum est primo quod sicut duplex est apprehensiva, scilicet inferior que est sensitiva, et superior que est intellectiva vel rationalis, ita etiam est duplex appetitiva, scilicet inferior que vocatur sensualitas que dividitur per irascibilem et concupiscibilem, et superior que nominatur voluntas. Huiusmodi autem due appetitive ad suas apprehensivas quantum ad aliquid similiter se habent et quantum ad aliquid dissiliunt. Similiter quantum ad hoc quod neuter appetitus potest esse absque motu non precedente aliqua apprehensione. Appetibile enim non movet appetitum vel superiorem vel inferiorem nisi apprehensum vel ab intellectu vel a fantasia vel a sensu. Dissiliunt autem quantum ad hoc quod in appetitu inferiori est quedam naturalis inclinatio quia quandoque natura cogitur appetitus ut in appetibile tendat. Sed superior appetitus non determinatur ad alterum quia superior appetitus liber est, non autem inferior. Et inde est quod motus inferioris appetitus non invenitur attribui potentie sensitive apprehensive, quia causa eius motus non est ex apprehensione sed ex estimatione appetitus. Sed motus appetitus superioris attribuitur sue apprehensive, scilicet rationi, quia superioris appetitus inclinatio in hoc vel in id ex iudicio rationis causatur. Ex inde est quod vires motivas distinguimus per rationalem, irascibilem et concupiscibilem in parte superiori nominantes quod apprehensiva est. In inferiori vero quod appetitus sic attribuitur rationi duplex: unus quod est in mente eius ut pote ab ipsa ratione elicitus sicut conferre de agendis vel scibilibus. Alius quod eius est in mente voluntate que per eius iudicium movetur. Sic autem motus qui sequitur iudicium rationis rationi attribuitur. Ita motus appetitus, appetitus qui sequitur iudicium rationis, consequens deliberationem superioris rationis attribuitur superiori ut pote cum aliquis deliberat de agendis ex hoc quod aliquid est a deo acceptum vel lege divina preceptum vel aliquo huiusmodi. Inferioris vero rationis est quando motus appetitus consequitur inferioris rationis iudicium ut cum deliberatur de agendis per causas inferiores ut pote considerando temporalem actus dignitatem, rationis hominum offensam et huiusmodi. Huiusmodi autem due considerationes ordinate sunt. Finis enim secundum philosophum vii ethicorum in operabilibus rationem principii habet. In speculativis autem sensus non perficitur iudicium rationis nisi quando resolvuntur rationes in prima principia; vel nisi in operabilibus perficitur nisi quando fiat reductio usque ad ultimum finem. Tunc enim solum ratio ultimam sententiam de operando dabit, et hec sententia est consensus in opus. Et inde est quod consensus in actu attribuitur rationi superiori que finem ultimum respicit. Sed delectatio in actu sive delectationis placentia sive consensus attribuitur ab Augustino rationi inferiori. Quando vero peccat quis in actu consentiendo est peccatum in ratione superiori. Quando vero peccat per solam delectationem cum aliqua deliberatione, dicitur enim peccatum in inferiori ratione propter hoc quod huiusmodi inferioribus disponendis in mente insistit. Sic autem dicitur esse peccatum in superiori ratione et in inferiori inquantum motus appetitive rationi attribuitur. Sed considerando actum proprium rationis dicitur esse peccatum in superiori vel in inferiori ratione quando scilicet ratio superior vel inferior in propria collatione decipitur. Ad primum ergo dicendum quod scilicet ratio superior in propriis sensibilibus numquam decipitur. Circa autem sensibilia secundum philosophum in 2 de anima sicut sensus in propriis sensibilibus numquam decipitur. Circa autem sensibilia communia et per accidens decipi potest. Ita intellectus circa proprium obiectum, scilicet quod quid est, numquam decipitur nisi forte per accidens. Nec circa propria principia que statim notissima cognoscuntur, sed decipitur in concludendo et applicando principia communia ad particulares conclusiones, et ita contingit rationem sua recta non perversam et in ea esse peccatum. Ad 2m dicendum quod sapientie et scientie secundum se opponuntur stulticia et ignorantia. Sed quandoque inducere est omnia alia peccata inquantum scilicet regimine sapientie et scientie in quibus opere requiruntur privatur et peccatum deprivatur ratione cuius malus dicitur esse ignorans. Ad 3m dicendum quod peccatum dicitur esse in voluntate non sicut in subiecto sed sicut in causa, quia ad peccatum requiritur quod sit voluntarium. Illud autem quod a voluntate causatur rationi etiam attribuitur

ratione superius dicta. Ad quartum dicendum quod peccatum hominis dicitur esse contra rationem inquantum est contra
rationem rectam in qua peccatum esse non potest. Ad quintum dicendum quod ratio superior fertur in eo
nec eternas directe sicut in propria obiecta sed ab eis quandoque reflectitur ad temporalia
et caduca prout ex illis rationibus eternis de huiusmodi temporalibus meditatur etc.
cum eius iudicium prohibitur ita aliquam materiam id rationi superiori ascribitur. Ad
sextum dicendum quod silentem rationem Socrates faciebat unde volentes quod nullum scientem
contingit peccare quia scientia cum sit fortior a passione non vincitur. Ad quod videndum
philosophus vii ethicorum distinguendo scientiam in universalem et particularem et in scientiam in habitu et
in actu. In habitu scientiam distinguit per hoc quod habitus potest esse solutus et ligatus
ut in ebriosis accidit. Contingit ergo aliquem habentem scientiam universalem in actu
particularem circa quam est opus non habere scientiam nisi in habitu ligato per concupiscentiam vel
passionem etc. iudicium rationis in particulari opponere non possit informari per universalem
scientiam et ita contingit errare rationem in electione et tali electione omnis malus
est ignorans quamvis intellectum habeat in universali scientiam et per hunc etiam modum ratio ad pe-
catum deducitur inquantum per concupiscentiam ligatur.

**Quarto queritur utrum delectatio morosa per consensum in delectationem in inferiori
parte rationis existens sine consensu in opus sit mortale peccatum.** Et videtur quod non.
Ut enim dicit Augustinus in enchiridion tunsio pectorum et oratio dominica sunt reme-
dia contra veniale peccatum deputata. Sed consensus in delectationem sine consensu in opus
mittitur iam peccata computantur quibus remedium adhibetur per pectoris tunsionem et orationem
dominicam. Dicit enim Augustinus xii de trinitate: nunc sane cum sola cogitatione mens
oblectatur illicitis non quidem decernens esse facienda tenens tamen et volens libenter
que statim ut attigerunt animam respui debuerunt negandum est esse pe-
catum sed longe minus quam si opere statuatur implendum. Et ideo de talibus quoque
cogitationibus venia petenda pectusque tundendum et dicendum Dimitte nobis
debita nostra sicut et nos etc. ergo consensus in delectatione predicta non est peccatum mor-
tale. Item consensus in veniale peccatum veniale est sicut consensus in mortale mortale est.
Sed delectatio veniale peccatum est. ergo et consensus venialis est. Item in actu fornicationis
duo inveniuntur propter que malum iudicatur scilicet vehementia delectationis que
absorbet rationem et nocumentum ex actu proveniens scilicet multitudo prolis et alia
huiusmodi que consequentur nisi concubitus lege matrimonii ordinaretur. Non
autem potest dici quod fornicatio sit peccatum mortale ratione delectationis quia illa delectatio
vehementia invenitur in actu matrimonii qui non est peccatum. ergo non est peccatum mor-
tale nisi propter nocumentum quod ex actu provenit. ergo ille qui consentit in delectationem
fornicationis et non in actum non appropinquat fornicationi ex parte illa qua est peccatum
mortale ergo etc. Item non minus peccatum est homicidium quam fornicatio. Sed qui cogitat
de homicidio et delectatur et consentit in delectationem non peccat mortaliter. alias omnes
qui delectantur in historiis bellorum audiendis et in hanc delectationem consentiret
peccaret mortaliter quod non videtur probabile. ergo nec consensus in delectationem fornicationis est mor-
tale peccatum. Item cum veniale et mortale quasi in infinitum distent quod ex distantia bonorum
perpenditur veniale non potest fieri mortale. Sed delectatio que in sola consistit cogi-
tatione est venialis. ergo consensu adveniente non potest fieri mortalis. Item ratio peccati mor-
talis in aversione a deo consistit. Aversio autem a deo non est inferioris rationis sed
superioris cuius est conversio. opposita enim sunt circa idem. ergo peccatum in inferiori ratione
esse non potest. Sed consensus in delectationem ab Augustino ponitur in inferiori ratione.
ergo. Item ut dicit Augustinus in libro primo contra Manicheum: Si cupiditas nostra mota
fuerit iam quasi mulieri persuasum est. Sed aliquando viriliter ratio etiam commotam cupiditatem
refrenat atque compescat quod cum fit non labimur in peccatum. ex quo videtur accipi
quod in spirituali coniugio nobis intimo si mulier peccat et non vir non est
peccatum. Sed quando consentitur in delectationem et non in actum mulier peccat et non vir
ut dicit Augustinus xii de trinitate ergo etc. Item per philosophum x ethicorum delectatio in bonitate
et malicia consequitur operationem ex qua causatur. Sed actus exterior fornicationis
qui consistit in motu corporali alius est ab interiori scilicet cogitatione. ergo et
delectatio que consequitur interiorem cogitationem alia est ab illa que consequitur exteriorem. Actus
autem interior ex genere suo non est peccatum mortale sicut est exterior. ergo nec delectatio

Ar. 17 De rone inferiori et superiori

mtior e de gne pcati mortalis go vr q gsfus i ttem delctatoz no sit pem
morle. P illud solu vr pem morle quod lege dma phibet utz per
diffinicoz pcti ab aug data q pecatu e dictu ut factu 2c Sz no i-
ueit i lege phibitus gsfus i delectaoz go 2c. It id iudiciu vr ce d
gsfu intpretatio et expresso Sz gsfus intpretatiuus no vr ee pem mor
le q pem no tusfert i aliq pom n p actu 19 poe In intptatio aut
gsfu no vr ab actu ronis qe dr gsentire s sola negligencia repmedi il
licitos motus. go gsfus intptatiuus i delctatoz no e pem morle go nc
silr gsensus expssus It ex hoc est aliq pem morle. ut dcm e. qd e gt
pceptu dmi ab no cotepneret deus i tusgressioe precepti est peccare
pceptu dmi hoc est
aig no aitet a deo Sz vo infior no auitit rom pcepti dmi hoc est
ei officiu ronis superior que gsulit rones etnas. go i infiori rone
pem morle ee no pt. It in peto cu sint duo sz gusio et ausio Ad g-
uersioz ausio ptz se h ei ipo q ab ad vmu gtem gmutit. ab ao au
tit Sz i e qui cosentit i delctatioez et no i actu no plene coutit
ad bonu comutabile. qr gplemetu i actu gsistit. go nc e ibi gpleta
ausio i ita nc pem morle It ut dr glo. i pmo seme. deus pmor e ad
impend qm ad puniend Sz si ab i meditatoe dmorz pceptorz delctare
ti i ttem delectaoz gsentiet dumo no pponet ope imple no meret
pmiu go nc meret pena si i delectaoz pcti gsentiet duo no statuat
ope imple It infior ptas ronis mulieri gparat Sz mulier no e sue
volutatis. qr corpis sui ptatez no hz ut dr Aptus. go nc infior ps ro
nis sue volutate e. et ita no pt pettare Sz g nullus danat n p peto
morli Sz ho danat p gsfu i delctatoz Vn aug xy de trin. Totus
ho danabit n h que sine volutate opandi. s tn cu volutate aimus
tlibus oblectadi solius cogitacois senciut ee pem p mediatorez gram
remittat go gsfus i delectaoz e pem morle P delectao actus opo
nis et ipa opo ad id genus pcti reducut sic t opo vtutis et delecta
i eo ad eand vtute Justi em e t opari iusta i delectari de iustis
opibus utz i po ethicoz Sz ipe actus fornicaris e i gne pcti morl
go et delectao i cogitacoe de fornicacoe. go. It si i rone infiori pem mor
le ee no poss. gentiles q no delectant de actibus nsi p infiores rones
mortlit no peccasset fornicado qd pz ee flm. go i rone infiori pt ee
pem Reo ad q cad qo e de delectacoe morosa vtrz sit pem morle
et q gmut de gsfu i delectaoz Dubitao em de delectacoe morosa esse
no pt an sit pem morle. Si dicat ee morosa a mora tpis Certu
e em q pxlixitas tpis no pt dare actui rom pcti morlis n aliq aliud
intueniat tu no sit cirustacia i infinitu aggrua Sz h vr dubitale
vtrz delctao que dr morosa ex gsfu supueniente. pem morle sit Circa
h aut aliq diuisimode opinati sunt Quida em dixerut q no e pem
morle s veniale. qr quid opio aug gtrari vr. q ex tali gsfu danatoz
homi cominat ut pz ex verbis eius iductis Jsti et opiom gdicit cois
opio modernorz cu ex gsfu i ttem delectacoz ho i pem gmptissie icadere
possit. Vn alta opiom magis vr ee gsonacd que ponit ttem gsfu ee
pem morle. cuius opiois vitas hinc accipi pt Sciend nanqz q sic ad
exteriore fornicacois actu se sua delectao sensibl. Ita et ad actu cogitacois
se sua delectao intior. s ad cogitacoz dupx delectao se Vna quid ex pte
ipius cogitacois alia vo ex pte ipius cogitati delectam em quaqz in
cogitatoe gpt ipaz cogitacoz ex qua nob adquit queda cognicio in
actu aliquorz quius i a nob displiceat sic ab iustis cogitat de pctis de
eis disputado t gsendo t i vitate istius cogitacois delecta. s tuc gpt ipa
cogitata delectao se. qm ipa res cogitata affectu mouet et allicit Et
hee quide due cogitacoes i qbusda actibus maite dent t apte distiguit

sed carum distinctio in cogitatione de peccatis carnis magis latet, eo quod propter corrupcionem concupiscentie ad cogitacionem talium concupiscibilium statim sequitur motus in concupiscibili ex ipsis concupiscibilibus causatus. Delectatio igitur illa que cogitacionem sequitur ex parte ipsius cogitationis omnino ad aliud genus reducitur quam delectatio ipsius exterioris actus. Unde talis cogitatio qualiumcumque malorum cogitacionem sequatur vel penitus non est peccatum sed laudabilis delectatio ut cum quis delectatur in cognitione veri vel si sit ibi aliqua immoderancia continebitur sub peccato curiositatis. Sed illa cogitatio que sequitur cogitacionem ex parte rei cogitate in idem genus concurrit cum delectatione exterioris actus ut enim dicitur in xi metaphysice delectatio per se in actu consistit sed spes et memoria propter actum delectabilia sunt. Unde constat quod talis delectatio secundum genus suum inordinata est eadem inordinatione qua est inordinata delectatio exterior. Dato ergo quod delectatio exterior sit peccatum mortalis tunc et interior delectatio in se et absolute considerata de genere peccati erit. Quandocumque autem ratio se subiciat peccato mortali per approbacionem tunc est peccatum mortale. excluditur enim a ratione rectitudo cum ipsa subiciatur iniquitati per approbacionem. Tunc autem se subiciat huic delectationi perverse quando in eam consentit. et hec est prima subiectio qua ei se subiciat. et ex hac subiectione consequitur quandoque ut rationem actum inordinatum eligat propter hanc delectationem perfectius consequendam. Et quanto in plures inordinationes tendit ad hoc quod delectationem consequatur tanto magis in peccato profunditur. Totius tamen istius progressus prima radix est iste consensus quo delectationem acceptat. Unde ibi peccatum mortale inchoatur. Unde simpliciter concedimus consensum in delectationem fornicationis vel alterius mortalis esse peccatum mortale. Ex quo et sequitur quod quicquid homo agit ex consensu talis delectationis ad hoc ut huiusmodi delectationem nutriat vel teneat sicut sunt turpes actus vel libidinosa oscula vel aliquid huiusmodi totum est mortale peccatum. Ad primum ergo dicendum quod sicut Augustinus dicit in enchiridion oratio dominica et alia huiusmodi non solum ad delenda peccata venialia valent sed et ad remissionem mortalium. quamvis non ita sufficiant ad delecionem mortalium sicut venialium. Ad 2m dicendum quod delectatio illa que consequitur cogitacionem de fornicatione ex parte cogitati est mortale secundum suum genus sed passivus tamen est veniale peccatum incompletum scilicet preveniens assensum deliberatum in quo perficitur ratio peccati mortalis sine quo et si corpus inquinaretur per violenciam non esset peccatum mortale. quia non potest inquinari corpus inquinatione peccati sine consensu mentis ut dicit Lucia. Et ideo quando consensus advenit rememorationi predictorum actuum iam fit peccatum mortale. sicut et accideret in ea que per violenciam corrumpetur si consentiret. Ad 3m dicendum quod tota inordinatio fornicationis undecumque contingat redundat ad delectationem que ex ipsa causatur. Unde qui huiusmodi genus delectationem approbat mortaliter peccat. Ad quartum dicendum quod si aliquis delectaretur in cogitatione homicidii propter ipsam rem cogitatam hoc non esset nisi per affectionem quam haberet ad homicidium et ita peccaret mortaliter. Sed si aliquis delectaretur in delectatione mali propter noticiam eorum de quibus cogitat vel propter aliquid huiusmodi non erit peccatum mortale simpliciter sed reducetur ad aliquid aliud genus peccati scilicet ad curiositatem vel aliquid aliud huiusmodi. Ad quintum dicendum quod illa delectatio que fuit venialis inquantum eadem manens erit mortalis. Sed actus consensus superveniens erit mortalis. Ad 6m dicendum quod quamvis ratio superior sola per se convertatur ad deum tamen huiusmodi conversionis aliqualiter fit particeps inferior ratio secundum quod a superiori regulatur. Sic concupiscibilis et irascibilis dum rationi pareant aliqualiter ratione inquantum rationi obediunt et ita et aversio peccati mortalis potest pertinere ad rationem inferiorem. Ad 7m dicendum quod Augustinus in libro contra Manicheum non eodem modo exponit illa tria sicut in de trinitate. In libro enim de trinitate secundum potencias attribuit sensualitati mulierem inferiori rationi virum superiori. Sed in libro contra Manicheum serpentem sensui mulierem concupiscibili vel sensualitati virum rationem et ideo ratio non sequitur. Ad 8m dicendum quod interior actus scilicet delectatio licet alterius modi delectationem a delectatione actus exterioris quam consequitur cogitacionem per se ipsam. Sed delectatio que consequitur cogitacionem ex parte actus cogitati reducitur in idem genus. quia nunquam delectatur in aliquo nisi afficiatur ad id et apprehendat id ut conveniens. Unde qui consentit in delectationem interiorem approbat et exteriorem et vult et ea frui saltem cogitando de ea. Ad nonum dicendum quod consensus in delectationem prohibetur precepto illo Non concupisces. Non enim sine causa de actu exteriori et interiori concupiscencia diversa precepta dantur in lege. Nichilominus tamen si in non precepto speciali prohiberetur ex hoc ipso quod fornicatio prohibetur prohibentur omnia

ↄsequentia que ad id genus ptinet Ad x dd q antequam ro delectacoz pcedat
ul nocumentu quamuis no hz in ptatim ↄssm et si no resistit Sz qn ia
pcedit ro de delectacoe insurgente et de nocumento ↄsequente utpote ut e
papit ho se totar p hg delectacoz i pctm inclinari & inpcepts ruine
nisi expsse resistat videtur ↄsentire 7 tunc pctm ad rom transfertur p actu eius
qz agere et no agere. cu qs agere dz ad genus actus redmr p q pctm omissio
nis ad pctm actus reducatur Ad xi dd q vis pcepti dei puenit usqz ad
rom inferiorez inquantu ipa pticipat regie superioris Ad xii dd q co
usio qua qs p delibeacoz ad aliqd de gne mali ↄuntur. sufficit
ad rom pcti mortalis. quamuis p hac ↄpletoz aliqua ↄpleto addi pos
sit Ad xiii dd q sicut dyoni dicit 4 c. de di no. bonu causatur ex una
tota et pfcta causa. sz malu ex singlaribus defectibus Et ita plura
requirutur ad hoc q aliqd sit bonu meritoriu qm ad hoc q sit malu de
meritoriu. quamuis deus sit pnior ad remunerandum bona qm ad puie
du mala Vnde ↄsensus delectacois sine cosensu opis no suffit ad mer
suffit aut ad demerendum Ad xiiii dd q mulier de iure no dz velle
ↄtra debita viri ordinacoz. sz tn defectu quamquam pt ↄtrariu velle i volt
7 ita e de inferiori rone Rones in ↄtrariu ↄcedimus quamuis vltima fle
ↄcludat Pcedit ei ac si gentilis s superiore rom peccare no posset
Nullus ei est q no estimet i aliquo ee fine huane vite et cu ex
illo delibeacoz accipit. ad ronez superiore ptinet

Quinto quritur vtrz i rone superiori possit ee pctm veniale/ et q
no vi. Superioris ei romis est inherere ronibus eternis. go et
pctm i ea ee no pt n p hoc q deflectitur a ronibus eternis Sz deflecti ab
illis e pctm mortale. go. P pctm veniale p ↄteptu fit mortale Sz no vi
ee sine ↄteptu q as delibet aliqd ee maluz et a deo ee puiendu 7 tn
id committere ↄsentiat. go vr q quantumcumqz p delibeacoz superioris ro
i actu ↄsentit et pcti venialis sit pctm mortale Jt e aliqd i aia i quo no
pt ee n pctm veniale sz sensualitas. et aliqd i quo pt ee veniale 7 mor
le sz inferior ro. go vr q et ibi sit aliqd in quo no possit ee n mortale
hoc aut no e Syndesis. qz i ea nm e pctm go 7c. Jt i anlo et i hoie
i statu innocentie no poterat ee pctm veniale ppt hoc q pctm veniale
ex corrupcoe carnis oritur que tunc no erat Sz ro superior e remota
a carnis corrupcoe go 7c. Sz ↄsensus i actu ↄsensus i actum pcti no e gnu
oc qm ipe actus pcti Sz ↄsensus in actu venial pcti ad superiorez rom
ptz go 7c. Jt subitus motus infidelitatis e pctm veniale et no est n i supi
ori rone. go 7c. Reo dd q i superiori pte romis pt ee pctm veniale et
mortale Sz tn aliqua materia est circa quam no pt ee i ea n pctm mortale
q sic ptz Superior eni ro tm hz actum circa aliquaz materiaz directe sz circa
rones eternas 7 circa aliqua materiaz indirecte sz circa rones tpales sz de qbus
iudicat s rones eternas Circa materiaz aut ppaz sz circa rones eternas
hz actu duplicez sz subitu et delibeatu Cu aut pctm mortale non
pficiatur n p actu delibeacois potit ee in superiori rone pctm veniale
qn erit motus subitus. mortale aut qn erit delibeatus sic i pcco infideli
tatis appz Sz circa materiaz tpaliu reru. no hz actu n delibeatu. qz no fert
ad ea n ↄsensus ad ea rones eternas Vn quantu ad hanc materiaz si sit in gne pe
cati mortalis sic actus superioris romis erit pctm mortale Si aut sit i gne
pcti venial. sic erit actus superioris romis erit pctm mortale Si aut sit
i gne pcti venialis. erit veniale. utz cu quis ↄsentit in vbum
otiosum Ad pmu go dd q ro superior peccat p hoc q deflectitur a ronibus
eternis no solu faciendo ↄ eas. sz et faciendo pt eas quod e pctm veniale
Ad 2m dd q no quilz ↄteptus facit pctm mortale sz ↄteptus dei solu
per hunc eni solu auertitur a deo p quantacumqz delibeacoz ho i pctm ve
niale ↄsentiat no ↄtempnit deu n forte extimaret id pctm ee ↄtrarium

precepto divino. Ad 3m dicendum quod hoc quod in sensualitate esse non potest peccatum mortale conti-
git ex imperfectione eius. Ratio autem perfecta potentia est et ideo in ea potest esse peccatum secundum
omnes peccati differentias. Actus enim eius potest esse in quolibet genere completus. Unde si sit in genere
venialis est veniale, si in genere mortalis est mortale. Ad 4m dicendum quod ratio superior
non sit innata carni coniuncta, tamen corruptio usque ad ipsam pertingit inquantum
superiores potentie ab inferioribus attrahuntur.

Consequenter queritur de synderesi et primo queritur utrum sit potentia vel habitus. Et
videtur quod sit potentia. Ea enim que veniunt in eandem divisionem sunt eiusdem generis.
Sed synderesis dividitur contra concupiscibilem, irascibilem et rationalem ut dicitur in glossa super
Ezechielem. Potentie: sed irascibilis, concupiscibilis et rationalis sunt potentie, ergo et syn-
2 deresis. Si dicatur quod non contrariatur potentiam absolute sed potentiam cum habitu. Sed contra subiectum cum accidente
non dividitur contra subiectum absolute sumptum. Non enim est divisio conveniens aliud
homo aliud homo albus. Sed habitus comparatur ad potentiam sicut accidens ad subiectum. Ergo non
debet dividi id quod dicit potentiam tantum scilicet irascibilis, concupiscibilis et rationalis contra id quod
3 nominat potentiam cum habitu. Item unius potentie contingit esse diversos habitus. Si igitur ratione
habitus una potentia contra aliam distingueretur, quot sunt habitus potentiarum tot membra esse
deberet illius divisionis qua partes anime adinvicem distinguuntur. Item in eodem non
potest esse regulans et regulatum. Sed potentia per habitum regulatur. Ergo non potest potentia et
habitus in idem concidere ut unum nomen potentiam et habitum simul designet. Item habitui
non inscribitur aliquid sed potentie. Sed contraria peccata inscribi dicuntur synderesi. Ergo
etc. Item ex duobus non potest unum fieri nisi altero transmutato. Sed habitus naturalis quem
significare dicitur nomine synderesis non mutatur, quia semper manet naturalis, nec etiam potentia
anime transmutatur. Ergo ex habitu naturali et potentia non potest fieri unum ut utrumque uno no-
mine nominetur. Item synderesis opponitur sensualitati, quia sicut sensualitas semper inclinat
ad malum ita synderesis semper ad bonum. Sed sensualitas est absolute potentia sine
habitu. Ergo etc. Item sicut dicitur 4 Metaphysice ratio quam designat nomen est diffinitio.
Ergo illud nomen quod non est hoc modo unum quo diffinibile est uno nomine nominari
non potest. Sed aggregatum ex subiecto et accidente ut hoc quod dico homo albus dif-
finiri non potest ut patet 7 Metaphysice. Ergo nec etiam aggregatum ex potentia et habitu. Ergo non
potest cum habitu potentia uno nomine nominari. Item superior ratio potentiam absolute nominat.
Sed synderesis est idem quod superior ratio, ut videtur dicere Augustinus in 2o de libero arbitrio: In
naturali iudicatorio quod nos synderesim dicimus assunt quedam regule et lumina
virtutum et vera et incommutabilia. Incommutabilibus autem rationibus adherere secundum Augustinum
12 de Trinitate est superioris rationis. Ergo synderesis est potentia absolute. Item secundum philosophum in 2o ethicorum
omne quod est in anima est potentia aut habitus aut passio. Ergo divisio philosophi vel est insuffi-
ciens vel non est aliquid in anima quod sit potentia et habitus. Item contraria non possunt esse in eodem. Sed
in nobis est fomes innatus qui semper inclinat ad malum. Ergo in nobis non potest esse habi-
tus semper inclinans ad bonum, et ita synderesis que semper inclinat ad bonum non est ha-
bitus vel habitus cum potentia sed potentia absolute. Item ad operandum sufficit potentia et habitus. Si ergo syn-
deresis sit potentia cum habitu innato, cum synderesis inclinat ad bonum, homo sufficiens erit
ex puris naturalibus ad bonum operandum, quod videtur heresis esse pelagii. Item si synderesis sit
potentia cum habitu non erit potentia passiva sed activa cum habeat operationem aliquam. Sicut
autem potentia passiva fundatur super materiam ita activa super formam. In anima autem humana
est duplex forma: una per quam cum angelis convenit inquantum spiritus est que est supe-
rior, alia per quam corpus vivificat inquantum anima est que est inferior. Ergo oportet quod
synderesis fundetur super formam superiorem vel inferiorem. Si super superiorem est superior
ratio, si super formam inferiorem est inferior ratio. Sed tam superior quam inferior ratio
nominat ~~subiectum~~ absolute potentiam. Ergo etc. Item si synderesis sit potentia cum habitu, hoc non
est nisi cum habitu innato. Si enim cum habitu infuso vel acquisito posset esset synde-
resim amittere. Sed synderesis non nominat habitum innatum, ergo potentiam absolute. Probatio
medie: omnis habitus qui presupponit aliquem actum temporalem non est habitus innatus. Sed
4 synderesis presupponit actum temporalem. Est enim synderesis malo remurmurare et insti-
gare ad bonum, quod non potest esse nisi postquam intelligitur bonum et malum. Ergo etc. Item officium

syndeř vř ee iudicatiue vnd i nale iudicatoriu dr Sz liberum
arbitriu a iudicando nomē accepit g° liber ar. id' ē q syndeř
Sz liberarbitrium ē pō abte g° rc. It' si syndeř sit pō cu hitu
ꝗ̄ gpoita ex vtroqꝫ hoc nō erit gpoitoe logica qua spes ex gnē et
dia gpo'r cz pō non se hz ad hitum ut genus ad dram Sic em hitus
poē supuenientes spālez pōm ostituet g° ē gposi° nālis Sz i gpoe na
li gpoitu ē ālud a gponentib9 ut pz vii mete. g° syndeř nō ē pō nc
hitus ꝫ aliq pt' hoc. qd ee nō pt relict' g° q sit pō abte Sz gt
Si syndeř ē pō. oz q syndeř sit pō ronalis. Sz ronales poē se hnt
ad opposita. g° syndeř ad oīa se hz It' si syndeř ē pō ā ē cad' cu rone
aut alia ꝫ nō cad' cu rone. cz q rom diuidir i glo. ezel pō nc et oz
dīa q sit alia a rone. spālis em pō spālez actuz requirit / n9 aut
actus syndeři attribuit' qm ro face nō possit Ro em ipā et istigat
ad bonū et rēmurmat malo g° rc. It' fomes sp inclinat ad malū
ꝫ syndeř sp ad bonū. g° ista duo directe opponūt' Sz fomes est
hitus ul' p modū hitus se hnt, Ipā em gcupia que i pueris hitualis
ē ꝫ dug'a i adultis vō actual' fomes ee dr. g° syndeř ē hitus It' si sy-
deř ē pō ā cogitatiā ā motiā Sz gstat q nō sit cogitatiā abte ex h'
q actus eius ē inclinare ad bonū ⁊ remurmare malo. g° sit pō cit motī
ua. hoc aut app̄z ee flm. cz poē motie suffir diuidut' p irasciblē
⁊ gcupiscibilez i ronalez q quos diui' syndeř ut pus dem est g° rc.
It' sic i pte aīe opatiā syndeř nūq errat Ita in pte intelectiua itl'
It' sic i pte aīe opatiā syndeř nūq errat Sz intellectus pncipiorū ē hitus quidā ut z p phm
lectus pnoz nūq errat Sz intellect9 pnoz ē hitus. C Ro oīa hāc qom diuse opiones sunt
i vi ethic' g° syndeř hitus ē. C Ro oīa hāc qom diuse opiones sunt Ro
Quidā em dnt dnt q syndeř poī abte nominat. et pōm aliā a
rone ea supiorez Alij vō dnt pōm quidē syndesim abte ee ꝫ cand'
rone ea supiorez Alij vō dnt pōm quidē syndesim abte ee ꝫ cand'
ee rones sīm rem gsideratoe ā tn diuisaz Considerat' em ro ut ro. ꝫ m-
ee rones sīm rem gsideratoe ā tn diuisaz Considerat' em ro ut ro. et ut nā inquātu
gtitā ronat' et cōfert, et sic nominat' vis nālis. et ut nā inquātu
nāt cogiscat aliq ⁊c dr syndeř Alij aut dnt synderesim noiare ipaz
pōm ronis cū āliquo hitu nāli Quid aut verus sit. sic videri pt sicut
dt dyoñ9 vii c. de di. nominib9 Dina sapiā giungit fines pmoz pnapys
sedoz. Nature em ordiate adiunctez sit se hnt sic se hnt corpa coti
guata quoz inferi9 i suo supmo tagit supius i sui infimo Vn et nā
attigit i sui supmo ad aliq quod ē pprm supioris nae' impfcē id ptici
pans Nā aut aīe huane ē infa angelicā ꝫ gsideam9 nālez modū co-
gnoscendi vtriusqꝫ Nālis em mod9 cognoscendi ē ppus nae angelice ē ut vi
tate cognoscat sine inquisitoe ⁊ discursu / huane vō aīe est ut ad vita
tatē cognoscendā puemat inquirendo ⁊ ab vno i ālud discurrendo Vn aīa
huāna gtinuz ad id qd i ipā supmū ē aliq attingit de eo qd ē pprm
nāe angelice sz ut āquoz cognicoz subito ⁊ sn inquisitoe hēat cpmb et
optinuz ad hoc ineniat' anlo infior igntū et i hijs vitatē cognoscē nō
pt n a sfv acciendo Inueniet' aut i nā angelica dupx cogniccō. spe-
culatiā qua ipam rez vitatē simpr et abte intuer' Et pctica taz
ꝫ phos q posuerut angelos motores orbiū et omēs foras nāles pexiste
i eoz cognicoe qm et ꝫ theologos q pomit anlos deo i officijs spualibz
ministrare ꝫ q ordines distīguūt Vn et ꝫ i nā huana inquātuz attingit
angelicaz oz ee cogniccōz vitatis sine inquisicōne ⁊ i speculatis ⁊ i pcticis
Et hāc quid' cogiccōm oz ee pnm totius seqntis sive speculatiē sive pctice
cū pna oporteat ee certiora ⁊ stabliora Vn et hanc cogniccōz oz homi
nālr inee cū h quid' cognoscit qi seminariū quoddā totius cogniccōis se
qntis et i ombz naturis seqntiuz opom ⁊ effectuū quedaz nālia se-
mina pexistut Oz et hāc cogniccōz hitualē ee ut i pmptu existat ca
uti oi fuit nece Sic i' aīe huāne ē quidā hitus nālis que ronis it tn

principiorum Ita in ipa e quedam habitus naturalis primorum principiorum operabilium que sunt vlia principia iuris naturalis quidem habitus ad syndesim pertinet. hoc
aut non in alia potentia existit quam in ratione. Et forte ponamus intellectum esse
potentiam a ratione distinctam cuius contrarium supra dictum est. Restat ergo ut hoc
nomen syndesis vel nominet absolute habitum naturalem similiter habitum pro-
rum vel nominet ipsam potentiam rationis cum tali habitu. Et quodcumque horum fue-
rit non multum differt. Quod hoc non faciat dubitationem in ista nominis signi-
ficatione Quod aut ipsa potentia rationis sive intellectus cogitetur syndesis dicatur abs-
que omni dubio esse non potest. quia naturalis cogitatio rationis convenit secundum aliquem habitum
naturalem ut de intellectu principiorum patet. Ad primum ergo dicendum quod aqua potest in candorem
divisionem venire secundum quod in aliquo conveniunt quamquam sit id contrarie sive sit genus
sive actus. In ista ergo divisione quorundam membrorum qua syndesis contra tres potentias di-
stinguitur. non distinguuntur adinvicem membra divisionis secundum quod conveniunt in hoc communi
potentia sed secundum quod conveniunt in hoc communi quod est primum motivum. Unde non sequitur quod syndesis sit
potentia sed quod sit quedam primum motivum Ad secundum dicendum quod quando ex accidente superveniente
subiecto aliquo simplici preter id quod convenit ei ex sua natura tunc mathematici philosophi accidens
dividi contra subiectum vel subiectum cum accidente contra subiectum abstracte sumptum. sic si
diceremus superficiem coloratam contra superficiem abstracte dictam inquantum enim su-
perficies abstracte sumitur est quedam mathematica. per hoc vero quod dicitur colorata trahitur
in genus nature nominat cognitionem secundum modum humanum. sed per habitum naturalem trahi-
tur ad aliquam eius conditionem ut ex dictis patet. Unde mathematici philosophi ipsum ha-
bitum dividi contra potentiam in divisione qua dividitur primum motivum vel ipsam potentiam
habitualem dividi contra potentiam abstracte sumptam Ad tertium dicendum quod habitus qui insunt potentie
rationali eodem venire aliquo movet per illum modum qui est proprius rationi in-
quantum est ratio. et ideo illi habitus distingui non possunt quam ratio sic habitus naturalis a
quo syndesis nominatur Ad quartum dicendum quod syndesis non dicitur significare potentiam et
habitum quasi eadem res sit potentia et habitus sed quia uno nomine significatur ipsa potentia
cum habitu cui substernitur Ad quintum dicendum quod scribi aliquid in aliquo est
duplex uno modo sicut in subiecto et hoc in anima non potest aliquid scribi nisi inquantum ad potentiam
vel sicut in continente et sic mathematici philosophi et habitu aliquid inscribi secundum quod dicimus
singula que ad geometriam pertinent ipsi geometre inscribi Ad sextum
dicendum quod ratio illa procedit quando aliquid fit unum ex duobus per modum mixtionis
sic aut non fit unum ex potentia et habitu sed sicut ex accidente et subiecto Ad septimum dicendum
quod hoc quod sensualitas inclinat semper ad malum habet ex corruptione fomitis que
quidem corruptio inest per modum cuiusdam habitus et et syndesis ex aliquo habitu
naturali habet quod semper ad bonum inclinat Ad octavum dicendum quod homo albus non potest diffiniri
diffinitione proprie dicta qualis est diffinitio substantiarum que sunt unum per se Sed potest dif-
finiri diffinitione quadam secundum quod inquantum ex subiecto et accidente fit unum sed quod et talis
unitas sufficit ad hoc quod uni nomine possit imponi Unde et philosophus ibidem dicit
quod subiectum cum accidente potest uno nomine nominari Ad nonum dicendum quod syndesis ne-
que nominat rationem superiorem neque inferiorem sed quod convenit se habens ad utramque
in ipso enim habitu universalium principiorum iuris. continentur quedam que pertinent ad rationes
eternas ut hoc quod est deo esse obediendum Quedam vero pertinent ad rationes inferiores
ut potest secundum rationem esse vivendum Aliter aut syndesis dicitur incommutabilibus intendere
aliter ratio superior dicitur enim aliquid incommutabile propter incommutabilitatem nature et di-
vina incommutabilia sunt. et hoc modo ratio superior incommutabilibus intendit.
dicitur et aliquid incommutabile propter necessitatem veritatis quamvis et sit ista res secundum naturam
mutabiles. sic ista veritas omne totum est maius sua parte incommutabilis est et
incommutabilibus rebus et hoc modo syndesis incommutabilibus intendere dicitur Ad decimum dicendum
quod quamvis omne quod est in anima sit solum habitus vel solum passio vel solum potentia
non tamen omne quod in anima nominatur est alterum horum tantum Illa enim quorum res
distincta sunt potest intellectus coniungere et uno nomine nominare Ad undecimum dicendum quod habitus
se inclinans ad malum innatus pertinet ad inferiorem partem anime. quia corpori
convenit habitus aut naturalis inclinans ad bonum pertinet ad superiorem partem. et ideo

hy duo gñy hitus nō sūt eiusd̄ s̄ id' Ad xi d̄r q hitus tū pō sufficiat
ad actū qui ē illi9 hit9 Act9 aūt h9 hit9 nālis que synderēs noīat
ē remīmare malo ₇ inclinac̄ ad bonū Et iō ad huc actū hō nār
pt. nō aūt s̄ꝫ ꝯsyhc q ī opus intoriū hō ex pncꝫ nālibꝫ possit.
hoc em̄ nāli facultati deputac̄ soluo pelagiane impietatꝭ est
Ad xii d̄r q synderēs que potēn̄ nominat magis vr̄ noīare pōm̄ pauā
q actiuā. nō em̄ distīguir pō actiā a pava ex hc q h₃ oppoꝫ. q₂ aī
ciuglꝫ poē aīe tam actiue quā paue sit ꝯpo aliqua quelꝫ pō alio
ꝯs₃ actiad Cogitat aūt eaꝝ distinctō p ꝯpoꝫ poē ad obm̄ Si em̄ ob
iectū se hēat ad pōm ut patiēs et trāsmutatū. sic ꝯit pō actiā Si
aūt ꝯuso se h₃ ut agēs et mouēs sic ꝯit pō pava Et inde ē q ob
poē vegetabilꝭ aīe sūt actie q₂ alimētū trāsmutat p pōm aīe tā
ī nutriendo q̄ et ī augēdo q̄m et ī gn̄ando S₃ poē sensitiue om̄s sūt
paue q p sensibilia obā mouet ₇ fiūt ī actu. cꝫa intellectum vō pō
aliq̄ ē actiua aliq̄ pava. eo q p intellectum intelligibile pō sit itelli'le
actu qd ē intellect9 agentꝭ et sic intellect9 agens est pō actiā. ₇ pu̾
et intelligibile ī actu fa' intellectum ī pō. ee intellectum ī actu. ₇c intellect9
pot ꝯit pō pava nō aūt po' q intellect9 agens sit subm̄ hituū
s̄ magis pot Vn̄ ipā pō que hitui nā subiiat magis vr̄ ee pō
pava q̄m actiā. Dato aūt q sit actiā pō vtriq nō ree ꝯcedē
hō em̄ sūt ī aīa due fore s̄ vna tm̄. que ē ei9 eēna ꝯꝫ per
eēnaꝫ suā spūs ē. ₇ p eēnaꝫ suaꝫ forā corꝭ ₇ ē nō p aliq̄ sup
additū. Vn̄ vō supior ₇ infior nō fūdat sup duab' forꝭ s̄ sup
vnā eēnaꝫ aīe s̄ iaꝫ hituneꝫ qua ē for̄ corporꝭ. sic em̄ fūdat
ī eēna aīe solū ille vires que sūt organis affixe qualꝭ nō est
vō infior. Dato et q ia pō qua noīat synderēs sit id' q vō supior
ul' infior. intell' ꝯphibꝫ nomine vōnis noīari iaꝫ pōm ab ce vōie
aūt synderēs nominari eand' cū hitu s' inhērēnte Ad xiii d̄r q a
ctu9 cogitōis nō ꝯexigit ad pōm ul' hitū synderēs s̄ ad actū ipi9
Vn̄ p hc nō exclu' q hit9 synderēs sit innat9 Ad vndecim d̄r q
iudiciū ē dupx In vōi ₇ hc ptꝫ ad synderēsim Et ī ptiū opabli ₇ hc
ptꝫ ad liberꝫ arbitriū Ad 16 d̄r q ꝯpō phīca ₇ nālis ē multiplex Est
em̄ ꝯpō mixti ex elemētis et ī hac ꝯpoē lo' phūs q oꝫ foraꝫ mixti
ee aīaꝫ aāꝫ oīo ab ipis elemētis Et et ꝯpō forme sbalis ₇ inac̄ ex
qua resultat tciū s̄ for̄ spēi que quid' nō ē aliud oīo a mā ₇ forā
s̄ se h₃ ut totū ad ptes Est et ꝯpō subi ₇ actitꝭ ī qua nō resultat
aliq tciū ex vtroqꝫ et tlis ē ꝯpō poē ₇ hitus

Secūdo querit' vtꝝ synderēs possit pecc̄ac̄ Et vr̄ q sic. q₂ d' in
glo. Jeō' s₃ Eze' pō de synderēsi hac intdū ꝯpcipitā videm9
S₃ ꝯpcipitar ī opabilibꝫ intell' aliud ē q pcīn. go ₇c It' pecc̄ac̄ cū nō
sit hitus ꝯpe loquēdo neqꝫ poē s̄ hōi. q₂ act9 sūt singlariū dicā'
tū aīs hitus ul' pō pecc̄ac̄ s̄ q pactid act9 poē ul' hitus hō iduat'
ad peccand' S₃ pactū synderēs inducat hō ad peccād' ꝯꝫ. q₂ d' Joh
16 venit hō ut oīs q inficiat vos arbitret' se obseqm̄ ꝯstac̄ deo ₇c
ad occisiōem aliq inclinabat' ex hoc q iudicabat se obsequiū deo
qd ad synderēsim ptꝫ It' Jerme 3o filii mephcos ₇ phanoos ꝯstupue
rūt tensꝭꝫ ad vtitez Vtex aūt ē supior ps aīe ut d' glo sup id
ps' In vtitez ipi9 inq̄tas ei9 descēdet. ₇c ad synderēsim ptꝫ q̄ ē su
pmū ī aīa. go synderēs a demōibꝫ ꝯstupt' It' pō rōnalꝭ se h₃ ad
ꝯtā s̄ phm̄ S₃ synderēs ē pō rōnalis go se h₃ ad ꝯtā. go pt bonuꝫ
facē et pecc̄ac̄ It' ꝯtria nata sūt fi' cīa id'. S₃ vtus ₇ pcīn sunt
ꝯtria Cū go ī synderēsi sit act9 vtutꝭ. q₂ instigat ad bonū. ꝯit et in

ipsa actus peccati. Item sicut se habet actus priorum in speculativis ita synderesis in operativis.
Sed omne opus rationis speculativae ex primis principiis oritur. ergo et omne opus practi-
cae rationis ex synderesi initium sumit. ergo sicut synderesi attribuitur opus rationis
perfectae quae est per virtutem ita attribuetur ei vero opus rationis quae est per peccatum.
Item pena vindex culpe per totam animam punitur et in damnatis et synderesis. ergo et
ipsa peccat. Sed contra bonum potest esse magis purum quam malum. quia aliquod bonum
est cui nichil admiscetur de malo. Nichil autem adeo est malum quod non habeat
aliquid de bono permixtum. Sed in nobis est aliquid quod semper inclinat ad malum scilicet
fomes. ergo et aliquid erit quod semper inclinat ad bonum. hoc autem non videtur
esse aliud quam synderesis. Item quod naturaliter inest semper inest. Sed naturale est synderesi
quod remurmurat malo. ergo ipsa numquam in malum consentit. ergo non peccat.
Respondeo dicendum quod natura in omnibus suis operibus bonum intendit ad conservationem eorum que
per operationem nature fiunt. et ideo in omnibus nature operibus semper principia sunt permanen-
tia et immutabilia et rectitudinem conservantia. principia enim manere oportet ut dicitur in primo
physicorum. Non enim posset esse firmitas aut certitudo in his que sunt a principiis
nisi principia essent firmiter stabilita. et inde est quod omnia mutabilia redu-
cuntur ad aliquod principium immobile. Inde est etiam quod omnis specifica cognitio
derivatur ab aliqua certissima cognitione circa quam error esse non potest que est
cognitio primorum principiorum universalium ad que omnia alia cognita examinantur
et ex quibus omne verum approbatur et omne falsum respuitur. In quibus si aliquis error pos-
set accidere nulla certitudo in tota sequenti cognitione inveniretur. Unde et in operi-
bus humanis ad hoc quod in eis aliqua certitudo esse possit. oportet esse aliquod principium
permanens quod rectitudinem immutabilem habeat ad quod omnia opera examinantur.
Ita quod ad principium permanens omni malo resistat et omni bono assentiat.
et hoc est synderesis cuius officium est remurmurare malo et inclinare ad bonum
et ideo concedimus quod in ea non possit esse peccatum. Ad primum ergo dicendum quod synderesis numquam
corrumpitur in universali. sed in ipsa applicatione universalis principii ad aliquod particulare potest
accidere error propter defectum vel falsam deductionem vel alicuius falsi assumptionem. et ideo
non dixit simpliciter quod corrumpitur synderesis sed quod conscientia corrumpitur que universale iudicium
synderesis ad particularia opera applicat. Ad secundum dicendum quod cum in aliquo sylogismo falsa
conclusio concluditur ex duabus propositionibus quarum una est vera et alia falsa. peccatum conclusionis
non attribuitur vere sed false. et ideo in illo arbitrio quo occisores apostolorum arbitrabantur
se obsequium prestare deo. peccatum non proveniebat ex universali iudicio synderesis sed ex
falso iudicio rationis superioris que arbitrabatur occisionem apostolorum esse beneplacitum
deo. et ideo non oportet concedere quod per actum synderesis inclinaretur ad peccatum. Ad tertium
dicendum quod sicut vertex corporis est suprema pars corporis. Ita vertex anime est suprema pars anime.
unde secundum diversas distinctiones potentiarum anime vertex anime diversimode accipitur. distinguen-
do enim potentias in cognitivam et affectivam. tota intellectiva pars vertex dicitur. vel si
distinguendo rationem in naturale iudicatorium et rationis deliberatorium naturale iudicato-
rium dicetur esse vertex. Cum ergo anima dicitur usque ad verticem constuprari intelligitur
sed quod vertex nominat superiorem rationem. non autem prout nominat synderesim.
Ad quartum dicendum quod potentie rationales que de se se habent ad opposita per habitum quando
determinantur ad unum. et maxime si habitus completus sit. Synderesis autem non
nominat potentiam rationalem absolute sed perfectam per habitum certissimum. Ad quintum dicendum quod
actus synderesis non est actus virtutis simpliciter sed preambulum ad actum virtutis
sicut naturalia sunt preambula virtutibus gratuitis et acquisitis. Ad sextum dicendum quod sicut
in speculativis ratio falsa quamvis originem sumat a principiis non tamen a principiis
primis falsitatem habet sed ex malo usu principiorum. ita etiam et in operativis accidit. Ad
septimum dicendum quod Augustinus in XIII de trinitate ostendit hoc argumentum non valere. dicit enim quod pro
peccato solius inferioris rationis totus homo damnatur. et hoc ideo quia ad unam partem pertinet
utraque vero unius est persone peccare. Et ideo pena ducitur usque ad personam et non potentiam
[illegible] innocentia. homo est persona pro peccato eius quod homo una sui parte commisit ipsa persona

hominis penam incurrit quantum ad ea que in persona committentur. Unde et in iudicio
seculari pro homicidio quod homo manu committit non sola manus punitur.

Tertio queritur utrum synderesis in aliquibus extinguatur. Et videtur quod sic. Unde Psalmo
Corrupti sunt et abhominabiles facti sunt. glossa corrupti id est omni ratione luminis
privati. Sed lumen synderesis est lumen rationis. ergo synderesis in aliquibus extinguitur. Item
infideles non habent aliquem remorsum conscientie de sua infidelitate. cum tamen in-
fidelitas aut peccatum est. Cum igitur officium synderesis sit remurmurare malo. videtur quod
in eis ipsa sit extincta. Item secundum philosophum in 3 ethicorum Ille qui habet habitum vitii est cor-
ruptus circa principia operabilium. Sed principia operabilium pertinent ad synderesim. ergo in habente
habitum vitii actus extinguitur. Preterea Proverbiorum dicitur Impius cum in profundum vene-
rit contempnit. quod cum accidit synderesis locum suum non habet. ut dicit Ieronimus in glossa
Ezechielis primo. ergo in aliquibus extinguitur. Item in beatis amoritur omnis inclinatio ad ma-
lum. ergo pari ratione et in dampnatis omnis inclinatio ad bonum. Sed synderesis inclinat
ad bonum. ergo etc. Sed contra est quod dicitur Ysaie ultimo. Vermis eorum non morietur. et expo-
nitur de verme conscientie. Sed remorsus conscientie causatur ex hoc quod synderesis remurmurat
malo. ergo synderesis non extinguitur. Item in peccatis profundissimis tamen locum de spacio
que est peccatum in spiritum sanctum. Sed et in desperatis synderesis non extinguitur. ut patet per
Ieronimum in glossa Ezechielis primo ubi dicit quod nunc in Cayn est extincta. quem tamen con-
stat desperatum fuisse. ut patet per quod dicitur Genesis 4 Maior est iniquitas mea etc. Responsio
Dicendum quod synderesim extingui dupliciter potest intelligi. Uno modo quantum ad ipsum lumen
habituale. et sic impossibile est quod synderesis extinguatur sicut impossibile est quod anima hominis
privetur lumine intellectus agentis per quod prima principia in operativis et in speculativis
nobis innotescunt. Hoc enim lumen est de natura ipsius anime cum per hoc sit intellectualis
de quo lumine dicitur in psalmo Signatum est super nos lumen vultus tui. quod scilicet no-
bis bona ostendit. Hec enim est responsio ad id quod dixerat Quis ostendit nobis bona.
Alio modo quantum ad actum. Et hoc dupliciter. Uno modo ut dicatur actus synderesis exti-
gui in quantum actus non incipit. et sic contingit actum synderesis extingui in
non habentibus usum liberi arbitrii neque aliquem usum rationis. et hoc propter im-
pedimentum provenientes ex lesione organorum corporalium a quibus ratio nostra acci-
pere indiget. Alio modo per hoc quod actus synderesis ad contrarium deflectatur. et sic impossibile
est in universali iudicium synderesis extingui. In particulari vero operabili extinguitur quandocumque pec-
catur in eligendo. Vis enim concupiscentie vel alterius passionis ita rationem absorbet ut in eligen-
do synderesis universale iudicium ad particulare actum non applicetur. Sed hoc non est extin-
guere synderesim simpliciter sed secundum quid. Unde simpliciter loquendo concedimus quod syn-
deresis nunquam extinguitur. Ad primum ergo dicendum quod dicuntur aliqui peccatores omni lumine rationis
privari quantum ad actum electionis. in qua ratio errat propter hoc quod absorbetur ab aliqua
passione vel deprimitur ab aliquo habitu. ut lumen synderesis non sequatur in
eligendo. Ad secundum dicendum quod in hereticis non remurmurat conscientia eorum infidelitati
propter errorem qui est in ratione eorum superiori. ex quo contingit quod iudicium synderesis
huic particulari non applicetur. In universali enim iudicium synderesis in eis manet.
Iudicant enim malum esse non credere hiis que a deo dicuntur. In hoc autem errant
secundum superiorem rationem quod non credunt hoc esse a deo dictum. Ad tertium dicendum quod ille qui
habet habitum alicuius vitii est quidem corruptus circa principia operabilium non quidem in universali
sed in particulari operabili in quantum scilicet per habitum vitii deprimitur ratio. ne universale iudi-
cium ad particulare operabile applicet in eligendo. Et per hunc modum impius in pro-
fundum peccatorum veniens contempnere dicitur. Et sic patet solutio ad quartum. Ad quintum
dicendum quod malum est preter naturam. et ideo nichil prohibet inclinationem ad malum a beatis re-
moveri. Sed bonum et inclinatio ad bonum consequitur ipsam naturam. Unde natura manente
non potest inclinatio ad bonum tolli etiam a dampnatis.

Ar. 17 De consciencia

Questio est de conscientia. Et primo queritur utrum sit potentia vel habitus vel actus
Et videtur quod sit potentia. dicit enim Ieronimus in glossa Ezechielis primo. pagina de synderesi inecor

secedat. hanc conscientiam medium percipitur videmus. Ex quo videtur quod idem sit conscientia
2 et synderesis. Sed synderesis ex quo non est potentia ergo nec conscientia. Praeterea nihil est subiectum vi- : conscientia
cii nisi potentia animae. Sed subiectum est potentia est subiectum inquinationis peccati ut patet ad Titum primo
inquinata est eorum et mens et conscientia ergo conscientia est potentia. Si dicitur quod inquinatio non
est in conscientia sicut in subiecto. Sed contra nihil potest nisi id esse inquinatum et mundum nisi
sit subiectum inquinationis. Sed omne quod mutatur de inquinatione in mundiciam vel econtrario
est subiectum inquinationis et mundiciae. Sed conscientia mutatur de inquinatione in mundiciam
secundum illud Hebraeorum ix Sanguis Christi emundabit conscientias vestras ab operibus mortis
ergo conscientia est potentia. Praeterea conscientia dicitur esse rationis dictamen quod quidem dictamen nihil
3 est aliud quam rationis iudicium. Sed iudicium ad liberum arbitrium pertinet a quo
et nominatur ergo videtur quod liberum arbitrium et conscientia sint idem. Sed liberum arbitrium
est potentia. ergo et conscientia. Praeterea Basilius dicit quod conscientia est naturale iudicatorium. Naturale autem
4 iudicatorium est synderesis. Sed synderesis est potentia aliquo modo. ergo et conscientia. Praeterea Origenes dicit
5 quod conscientia est spiritus corrector et pedagogus animae sociatus. quo separatur a malis
et adhaeret bonis. Sed spiritus nominat potentiam animae vel etiam essentiam. ergo conscientia
6 aliquam potentiam nominat. Praeterea conscientia vel est actus vel habitus vel potentia. sed non est actus
quia non semper movet actum. Sed nec est in dormiente qui tamen conscientiam habere dicitur. neque
etiam est habitus. ergo est potentia. Quod autem non sit habitus sic ostenditur. Nullus habitus rationis est de particularibus
Sed conscientia est particularium actuum. ergo conscientia non est habitus rationis nec alicuius
alterius potentiae cum conscientia ad rationem pertineat. Praeterea in ratione non sunt nisi habitus speculativi
7 et operativi. Sed conscientia non est habitus speculativus cum habeat ordinem ad opus. nec etiam
operativus cum non sit ars nec prudentia. hos enim solum philosophus in vi ethicorum in
parte operativa ponit ergo conscientia non est habitus. Quod autem non sit prudentia
sic probatur. prudentia est recta ratio agibilium ut patet in vi ethicorum. Ratio autem respicit
agibilia singularia. quia cum sint infinita non potest eorum esse ratio. et iterum secundum
quod prudentia agitur per se loquendo secundum considerationem plurimorum actuum similium
Conscientia enim respicit singularia ergo conscientia non est prudentia. Si
quod non videtur esse verum conscientia enim respicit singularia. ergo conscientia non est prudentia. Si
dicitur quod conscientia est habitus quidam quo applicatur iudicium universale rationis ad particulare
opus. Sed contra ad id quod potest fieri per unum habitum non requiruntur duo. Sed huius
opus. Sed contra ad id quod potest fieri per unum habitum non requiruntur duo. Sed habitus
tium universalium potest applicatio ad singulare solius potentiae sufficientia intuemente sicut ex
habitu quo scit omnem mulam esse sterilem. scivit hanc mulam sterilem esse cum
eam perceperit esse mulam per sensum. ergo ad applicationem universalis iudicii ad particularem
actum. non requiritur alius habitus et etiam conscientia non est habitus. Item idem quod prius. Praeterea omnis
habitus vel est naturalis vel infusus vel adquisitus. Sed conscientia non est habitus naturalis
quia talis habitus semper est idem apud omnes. non autem omnes eandem conscientiam habent. neque
iterum est habitus infusus. quia talis habitus semper est rectus. conscientia autem quandoque non est
recta. neque iterum est habitus adquisitus. quia sic in pueris conscientia non esset neque
in homine antequam per multos actus habitum adquisivisset. ergo non est habitus. Praeterea
habitus secundum philosophum ex multis actibus adquiritur. Sed ex uno actu quis habet conscientiam
ergo conscientia non est habitus. Praeterea conscientia est poena in damnatis ut habetur in ad Corinthios in
in glossa. Sed habitus non est poena. sed magis perfectio habentis ergo non est habitus.
Sed contra videtur. Et probatur quod conscientia sit habitus. Conscientia enim secundum Damascenum est lex intellectus
nostri. Sed lex intellectus est habitus universalium principiorum iuris ergo et conscientia est habitus. Praeterea
Romanorum 2 super illud Cum enim gentes quae legem non habent dicit glossa. Etsi gentiles non habent
legem scriptam habent tamen legem naturalem qua quisque intelligit et sibi conscius est
quid sit bonum et malum. Ex quo videtur quod lex naturalis sit qua quis sibi
conscius est. Sed quilibet sibi conscius est per conscientiam. ergo conscientia est lex naturalis et idem
quod prius. Praeterea conscientia nominat habitum cognitionis. Sed conscientia quaedam scientia est. ergo est habitus.
Praeterea ex actibus multiplicatis generatur aliquis habitus. Sed aliquis operatur frequenter secundum
conscientiam. ergo ex talibus actibus generatur aliquis habitus qui conscientia dici potest. Praeterea prima ad
Thimotheum i finis praecepti est caritas de conscientia bona glossa spes. Sed spes est
habitus quidam. ergo et conscientia. Praeterea id quod est in nobis per immissionem a deo videtur

esse habitus infusus. Sed secundum Damascenum in quarto libro sic fomes est per immissionem a deo, ista
conscientia per immissionem a deo. ergo conscientia est habitus infusus. Praeterea secundum philosophum in 2 ethicorum
omne quod est in anima est habitus vel potentia vel passio. Sed conscientia non est passio quia passio-
nibus non meremur neque demeremur nec laudamur nec vituperamur ut ibidem
philosophus dicit. neque iterum est potentia quia potentia non potest deponi. conscientia autem deponitur. ergo conscientia
est habitus. Sed contra videtur quod sit actus. Conscientia enim dicitur accusare vel excusare. Sed
non excusatur aliquis vel accusatur nisi quod actu considerat. ergo conscientia est actus aliquis. Praeterea
scire quod consistit in collatione est scire in actu. sed conscientia nominat scientiam cum collatione;
dicitur enim conscire i. simul scire. ergo conscientia est scientia actualis. Respondeo dicendum quod quidam dicunt con- Responsio
scientiam triple dici. quandoque enim conscientia sumitur pro ipsa re conscita. sic fides accipitur
pro re credita. Quandoque pro potentia qua conscimus. Quandoque etiam pro habitu. A quibusdam
etiam dicitur quandoque pro actu. Et huius distinctionis hec videtur ratio esse quia cum conscientie sit actus
aliquis et circa actum consideretur obiectum, potentia, habitus et ipse actus inveniuntur. quandoque
aliquod nomen quod ad ista quattuor equivocatur. sic hoc nomen intellectus quandoque si-
gnat rem intellectam sic nomina dicuntur significare intellectus aliquorum intellectiones
quandoque vero ipsam intellectivam potentiam. Quandoque vero habitum quendam. quandoque vero actum.
In his tamen nominationibus secundus est usus loquendi. quia nominibus utendum est
ut plures. ut dicitur 2 thopicorum. Istud quod secundum usum loquendi esse videtur ut conscientia
quandoque pro re conscita accipitur ut cum dicitur dicta est conscientiam meam a. quod est in conscientia
mea. Sed potentie vel habitui proprie hoc nomen attribui non potest sed solum actui in Responsio
qua significatione sola concordant omnia que de conscientia dicuntur. Sciendum est enim
quod non consuevit id nomen esse actus potentie et actus nisi actus aliquis est proprius alicuius
potentie vel actus habitus. sic videre est proprium potentie visive et scire in actu habitus scientie
unde quandoque nominat potentiam quandoque actum. Si autem sit aliquis actus qui convenit plu-
ribus aut omnibus habitibus vel potentiis non consuevit a tali nomine actus aliqua potentia vel
habitus denominari sicut patet de hoc nomine usus. Significat enim actum cuiuslibet
habitus et potentie. usus enim est illius cuius est actus. unde hoc nomen usus ita significat actum quod
non potentiam vel habitum. Et similiter videtur esse de conscientia. Nomen enim conscientie significat appli-
cationem scientie ad aliquid. Unde conscire dicitur quasi simul scire. quelibet autem scientia ad aliquid ap- Conscientia quid nominat
plicari potest. Unde conscientia non potest nominare aliquem habitum specialem vel aliquam
potentiam sed nominat ipsum actum. qui est applicatio cuiuscumque habitus vel cuiuscumque noti-
tie ad aliquem actum particularem. Applicatur autem aliqua notitia ad aliquem actum
dupliciter. Uno modo secundum quod consideratur an actus sit rectus an non. Et secundum quod primum modum
applicationis dicimur habere conscientiam alicuius actus inquantum scimus illum actum
esse factum vel non factum. sic est in communi usu loquendi quo dicitur hoc non est factum de con-
scientia mea i. nescio vel nescivi an hoc factum sit vel fiet. Et secundum hunc modum
loquendi intelligitur quod habetur Genesis 43: Non est in conscientiis nostris quis pecunias posuerit
in saccis nostris et Ecclesiastes 7: Scit conscientia tua quia tu crebro maledixisti
aliis. Et secundum hoc dicitur conscientia testificari aliquid Romanos 9: testimonium mihi perhibente
conscientia mea. Sed vero alium modum applicationis quo notitia applicatur ad actum
ut sciatur an actus sit rectus vel non. duplex est via. una secundum quod per habitum
scientie dirigimur in aliquid faciendum vel non faciendum. Alio modo secundum quod actus postquam factus
est examinatur ad habitum scientie an sit rectus vel non rectus. Et hec duplex via in
operativis distinguitur secundum duplicem viam que est in speculativis scilicet viam inveniendi et
iudicandi. Illa enim via qua per scientiam inspicimus quid agendum est quasi con-
siliantes similis est inventioni per quam ex principiis investigamus conclusiones. Illa autem via
per quam ea que iam facta sunt examinamus et discutimus an recta sint est sicut
via iudicii per quam conclusiones in principia resolvuntur. Sed autem utroque applicationis
modo nomine scientie utimur. secundum enim quod applicatur scientia ad actum ut dirigens
in ipsum. secundum hoc dicitur conscientia instigare vel inducere vel ligare. Secundum vero quod applicatur scientia
ad actum per modum examinationis eorum que iam acta sunt. sic dicitur conscientia accusare

ul' remordet · qn̄ id quod fc̄m ē iuenit' discordare a sc̄ia ad quam examinat' defendere aut uel excusare qm̄ inuenit' ad id quod factum ē processisse s̄; formam sc̄ie · S; sciend' qd̄ i p̄ma applicatōe qua applicat' sc̄ia ad actū · ut sciat' an fc̄m sit ē applicato ad actū particulare notitie sensitiue ut memorie p̄ quam eius qd̄ fc̄m ē recordat' ul' s̄s̄ p̄ quē hunc particulare actū quē nunc agimus percipimus Sz i ca s̄ et z applicatōe qua consiliam' quid agendū sit uel examinamus iā facta ad actū ronis operati s; habitus synderesis ꝛ habitus sc̄ie quo p̄ficit' sup̄ior ro siue sil' omnes applicent' siue alt' eorum tm̄ · Ad hos enim habitus examinamus que fecimus ꝛ s̄ eos consiliam' de faciendis Examinacio tn̄ nō solū ē de factis s̄; et de faciendis · consiliū aut ē de faciendis tm̄

Ad p̄m i dd' qd̄ cū dr̄ Ieronimus hanc sc̄iam perpetuam videmus nō demitat' ipa synderesis quam dr̄ ēē consciam scintillam consciē scintillā s̄; demitat' ipā consciā de qua sup̄ fecerat mencōm vel p̄t dici qd̄ tota vis consciē examinantis ul' consiliantis ex iudicio synderesis pendz sic tō veritas ronis speculatiue pendz ex principiis primis Ideo consciam synderesim nominat inquantum s; ex vi eius agit ꝛ principaliter qn̄ volebat exp̄mere defectum qd̄ synderesis deficere p̄t · nō ei deficiat i vli s̄; i applicatōe ad singularia et sic synderesis nō i se d'ficit s̄; conclusio i consciā Et iō i explicando defectū synderesis synderesi consciam inponit

Ad 2m dd' qd̄ inquinacō nō dr̄ ēē i consciā sic i subiecto s̄; sic scitū i cognicōe · dr̄ ei ab hnc consciam inquinatam qr̄ aliquis inquinatum ē s̄' consciā

Ad 3m dd' qd̄ s̄ hc consciā inquinata emundari dr̄ · s̄; qd̄ ab q̄ fuit s̄' consciā prius pecti p̄ximo' scit se ēē a pccō mundatū ꝛ ita dr̄ hnc consciam puram Est g° ead' consciā que prius inmunda ꝛ p9 ea munda · nō quod' ita qd̄ consciā sit subiectum mundicie ꝛ inmundicie s̄; q̄ p̄ consciam examinante vtrumque cognoscit' · nō qd̄ sit id' actus nūo q° prius sciebat se ēē inmundū ꝛ p9 scit se ēē mundū Sz qr̄ ex eisd' principiis vtrumque cognoscit' sic dr̄ ead' considerato que ex eisd' principiis procedit

Ad 4m dd' qd̄ iudicium consciē ꝛ liberi arbitrii quantum ad hc aliquid differunt ꝛ quantum ad aliquid conueniunt / conueniunt enim quantum ad hc qd̄ vtrumque ē de hoc particulari actu · competit aut iudiciū sc̄ie i via qua ē examinans · ꝛ i hc differt iudiciū vtriusque a iudicio synderesis · ꝛ differt iudiciū consciē ꝛ liberi arbitrii · qr̄ iudiciū consciē consistit i pura cognicōe Iudiciū aut liberi arbitrii i applicatōe cognicōis ad affectionem qd̄ quidem ē iudiciū electionis · Io contingit quandoque qd̄ iudiciū liberi arbitrii peruertit' nō aut consciē sic cū ab examinat aliquid qd̄ iminet faciend' et iudicat quasi adhuc speculando p̄ principia hc ēē malū ut pote fornicari cū hac muliere s̄; qn̄ incipit applicari ad agend' occurrunt vndique multe circumstancie ad ipm actū ut pote fornicacōis delectacio · ex qua concupiscencia ligat' rō eius dictamen i electione prerumpit ꝛ sic ab errat i eligendo ꝛ nō i conscia · s̄; q̄ consciam facit Et dr̄ h̄ mala consciā inquantum factum iudicio sc̄ie nō concordat ꝛ sic p; qd̄ nō oz consciam ēē id' qd̄ liberum arbitrium

Ad quintum dd' qd̄ consciā dr̄ ēē naturale iudicatorium inquantum tota examinacio ul' consiliacō consciē ex naturali iudicatorio dependz ut prius dcm̄ ē ·

Ad 6m dd' qd̄ ponitur ē i volutate ꝛ rōne sic i subiecto tn̄ consciā aut alio° ut dcm̄ ē

Ad 7m dd' qd̄ consciā dr̄ sciē aliqui nō proprie s̄; i m mod' Loquendi q° scī dr̄ id quod scimus

Ad 8m dd' qd̄ dr̄ ēē spūs a · spūs mei · instinctus consuetudo tō spūs dr̄

Ad 9m dd' qd̄ consciā nō ē p° ut habitus s̄; actus · et qm̄uis actus consciē nō sit s̄; nec sit i dormiente · tn̄ actus ipe manet i sua radice

i. in habitibus applicabilibus ad actum. Responsiones autem quae probabant conscientiam
esse actum concedimus. Ad primum vero dicendum quod in contrarium obviatur quod licet sit habitus quod
conscientia dicitur esse lex intellectus nostri quod est iudicium rationis ex lege naturali deductum.
Ad 2m dicendum quod ab' ē ipi dicitur esse conscius per legem naturalem eo modo loquendi quo
ab' considerare dicitur secundum potentiam, secundum ꝓ ꝯsiam eo modo loquendi quo ab' dicitur considerare
per actum considerationis. Ad 3m dicendum quod quamvis scientia sit habitus, tamen applicatio
scientiae ad aliquid non est habitus sed actus, et hoc significatur per nomen scientiae conscientiae.
Ad quartum dicendum quod ex his actibus non generatur habitus alterius modi ab illo
habitu ex quo actus eliciuntur, sed vel ab habitus eiusdem rationis sit ex actibus
infusae caritatis generatur ab habitus dilectionis adquisitus vel etiam quod ex actibus
augmentatur, et ita cum actus conscientiae procedat ex habitu sapientiae vel scientiae non
generatur inde ab habitus aliquis ab eis sed illi habitus perficiuntur. Ad quintum
dicendum quod cum conscientia dicitur esse spes et praedicatio per causam significatum, scilicet conscientia bona
facit hominem esse bonae spei ut glossa ibidem exponit. Ad 6m dicendum quod etiam ipsi habi-
tus naturales insunt nobis ex immissione divina. Et ideo cum conscientia sit habitus
proveniens ex habitu naturali ipsius synderesis dicitur conscientia ex divina immissione esse
per modum quo omnis cognitio veritatis quae est in nobis dicitur esse a Deo a quo
primorum principiorum cognitio nobis naturae est indita. Ad 7m dicendum quod in illa divi-
sione philosophi actus in habitu includitur eo quod habitus ex actibus generari probavit
in situ actuum eorum esse principium, et sic conscientia non est habitus nec potentia sed actus qui
ad actum reducitur.

Secundo queritur. Utrum conscientia possit errare. Et videtur quod non. Naturale enim 1
iudicatorium numquam errat sed conscientia est naturale iudicatorium secundum Basi-
lium. ergo non errat. Praeterea conscientia addit aliquid super scientiam. id autem quod addit 2
nihil diminuit de ratione scientiae. Sed scientia numquam errat quia est habitus quo sem-
per verum dicitur ut patet in fine Ethicorum 4. ergo nec conscientia errare potest. Praeterea synderesis est scin- 3
tilla conscientiae ut dicitur in glossa Ezechielis 1. ergo conscientia comparatur ad synderesim sicut
ignis ad scintillam. Sed eadem est operatio et motus ignis et scintillae. ergo conscientiae et
synderesis. Sed synderesis numquam errat ergo nec scientia. Praeterea conscientia secundum Damascenum li- 4
brum est lex intellectus nostri. Sed lex intellectus est certior quam intellectus. Intellectus autem
semper est verus ut dicitur in 3o de anima. ergo multo fortius conscientia semper est recta. Praeterea ratio ex 5
ea parte qua synderesim attingit non errat. Sed ratio coniuncta synderesi fa-
cit conscientiam. ergo conscientia numquam errat. Praeterea in iudicio statur dicto testium. Sed in iu- 6
dicio divino testis est conscientia ut ad Romanos 2. Cum ergo iudicium divinum nun-
quam possit falli videtur quod scientia numquam errare possit. Praeterea in omnibus rerum 7
ad quam regulantur omnia oportet haec etiam esse indeficientem. Sed regula quaedam
operum humanorum est conscientia. ergo oportet conscientiam esse rectam. Praeterea spes innititur conscientiae 8
sicut habetur per glossam ad Thimotheum 1, Ex corde puro et conscientia bona. Sed spes ce-
rtissima est ut habetur ad Hebreos 6 ut per duas res immobiles quibus impo-
ssibile est mentiri deum fortissimum solatium habeamus qui confugimus ad tenendam
propositam spem. ergo conscientia indeficientem rectitudinem habet. Sed contra est quod dicitur Joh. Contra
16 venit hora ut omnis qui interficit vos arbitretur se obsequium etc. ergo his qui occidebant
apostolos dictabat conscientia quod hoc placeret deo. Sed hoc erroneum est ergo con-
scientia errat. Praeterea conscientia collatio quaedam dicitur. Sed ratio conferendo decipi potest Responsio
ergo conscientia errare potest. Responsio sicut ex dictis patet conscientia nihil est aliud quam ap- Quid est conscientia
plicatio scientiae ad aliquem specialem actum in qua quidem applicatione contin-
git esse errorem dupliciter. Uno modo quia id quod applicatur in se errorem habet. Alio modo
ex eo quod non recte applicatur. sicut etiam in syllogizando contingit peccatum dupliciter vel ex
eo quod aliquis ex falsis utitur vel ex eo quod non recte syllogizat. sed hoc quidem
quod ex falsis utatur ex una quidem parte contingit ex alia autem parte non contingit.
dictum enim est supra quod per se conscientiam applicatur notitia synderesis et rationis superioris

iori et inferioris ad actū ptire3 examinand' Cū aut actus sit pti^9 ī syn
des̄ iudiciū vlē existit · nō pt applicari iudiciū syndes̄ ad actū ī syn
fiat assūptio alicuius pti^9 qua quid' pticlaitez quēq̄3 subministrat ro
superior · quēq̄3 vo inferior ꝛ sic gsciā pficit^2 qt gdaz sylomo ptīci · ut si
ex iudicio syndes̄ pferat^2 nichil lege dei phibitū ee faciēd' ꝛ ex supi
oris rōs noticia assumat^2 Concubitū cū ista muliere ꝓhibitū lege
dei fiet applicatō gsciē gclud^o ab h^c gcubitu ee abstinend' In vli quid'
iudicio syndes̄ errorē ee nō gtingit ut ex sup^a dictis pz Sz in iudicio
rōnis gtingit ee pcin · sic cū quib9 existimat ee s̄ legez dei ul' g^a qd nō
ē ut hētici q̄ dicūt iuramentū ee a deo phibitum et io error accidit
ī gsciā ut ppt' flitatez que erat ī supiori pte rōnis Et silr gtingere
pt de errore gsistēte ī pte rōnis superioris Et silr gtingere pt error in con
sciā existēte ī inferiori pte rōnis ut qñ ab errat contra ciuiles rōnes iu
sti ul' iniusti honesti ul' ahonesti Ex hoc etiā aut q nō recto modo ap
plicatō fiat · et in gsciā error gtingit · q2 sic in speculatiuis gtigit formā
debitā argumētādi ptermitti ꝛ ex hoc ī gcloē accidē flitatē Ita et
gtigit ī sylomo q̄ in opabilibus requit^2 ut dcm ē Sciend' tn q ī qbus
ad gsciā nūq̄ errac pt · qñ sz actus sciē pti^9 ad quā sciā applica^2 hz
de se in syndes̄i vlē iudiciū Sic eni ī spe^ius nō gtigit errac ita pti^es
gcloēs que directe sub pncipiis vlibus assumut^2 ī eisd' t̄minis · ut ī hoc
qd ē totū ee maius sua pte nullus decipit^2 Silr in h^c omē totū ē maius
sua pte Ita et n^c in hoc qd ē deū nō ee a me diligēd' ul' aliqd malū
ee faciēd' · n^a gsciā pt errac · eo q in vtroq̄3 iudicio tam speclabili^m
q̄m opabilū et maior ē pse nō ut pote in vli iudicio existens · et minor
et qua id' de se ipso pdica^2 ptir · ut cū d^2 omē totū ē maius sua pte

Sa d'

Ad pm̄ g^o dd' q gsciā d^2 ee nāle iudicatoi^m inq̄ntū ē gclusio quedā
ex nāli iudicatorio deducta ī q̄ pt errac · ꝛ si nō ppt' errorē nālis iu
dicatorii · tn̄ ppt' errorē pti^9 assūpte · ul' ppt' indebitū rōcinādi mod'
ut dcm ē · Ad 2m dd' q gsciā addit sup sciāz applicatōz sciē ad actū
ptire3 et ī ipa applicatōe pt ee error · qm̄uis ī sciā error nō sit Vel
dd' q cū dico gsciāz nō dico ul' implico sciāz solū^o strcte acceptam
put ē tm̄ verorum · s̄ sciāz largo modo acceptaz p quacumq̄3 noti^a s̄ q oē
qd volumus cū vsu loqndi sciē dicim^2 Ad 3m dd' q sic scītilla ē id
qd purius ē de igne qd supuolat toti igni Ita syndes̄ ē id' q supmū
in rōsciē iudicio reperit^2 Et s̄ hāc methaphoāz syndes̄ scītilla gsciē d2
neq̄3 oz q in omibus aliis se heat syndes̄ ad s̄ gsciāz sic scītilla ad ignē
Et tn̄ et ī igne mali aliquibus modis accidit igni ppt' admixtiōz ad
māz gterrenā que nō accidit scītille rōne sue puritatis · et ꝛ ita et ab
error pt accide^r gsciē ppt' gmixtioz eius ad ptīcula que sut q̄i a rōne
aliena qui nō accidit rōni ī sua puritate existēte Ad q^rtū dd' q gsciā
d^2 lex intelctus s̄ id qd hz a syndes̄i ꝛ ex hoc nūq̄ errat s̄ aliunde ut dcm
ē Ad qntuz dd' q licz rō ex h^c q giungit^2 syndes̄i nō erret · tn̄ vo sup
ior ul' inferior errans pt syndes̄i applicari sic minor fl'a adiungit^2 maiori
vē Ad 6m dd' q in iudicio statuz dco ꝛ testiū · qñ dca testiū nō punt
p aliqua manifesta iudicia argui flitatis In eo aut q̄ in gsciā errat te
stio^m gsciē arguit^2 flitatis ex ipo dictamine syndes̄ ꝛ sic nō stabit^2
dcō gsciē errantis iudicio s̄ magis dictamini legis nālis Ad vii dd' q
gsciā nō ē pma rcā humanorum operum · s̄ magis syndes̄ Consciā aut est
q̄^a rcā regulata Vn nichil mirum si error in ea pt accidē Ad viii dd' q
spēs ista que sup rectam gsciāz fūdat^2 · ētinez hz · et hec ē gtiuta spes at
que sup erronicā gsciāz fūda^2 ē illa de qua d^2 Spes impiorum pibit
Tercio quit^2 Vtrum gsciā liget Et vi^r q non · nullus eni ligat^2 ad aliq

faciēda n̄ aliqua lege Sȝ hō nō facit sibi ipsi legem. g° cū ɔsciā sit ex
actu hoīs ɔsciā non ligat Pᵗ ꝗ ad ɔsilia non ligat. ſ ɔsciā hȝ mo 2
dū ɔsiliatōis Ita eī vr̄ ɔsciā ꝓcede electorum sic ɔsiliū ergo ɔsciā nō li-
gat Pᵗ nullus ligat n̄ ex aliquo superiori Sȝ ɔsciā hoīs nō ē superior ꝙ 3
ipse hō. g° hō ex sua ɔsciā nō ligat Pᵗ eiusdē ē ligare et solvere Sȝ ɔsci 4
entia nō sufficit ad hoīem absolvēdum g° et nec ad ligandum Sȝ ɔ ɔsci con
entia nō sufficit ad hoīem absolvēd g° et nc ad ligand Sȝ ɔ ɔsci
vm Scit ɔsciā tua glo. qui iudice nomē noceb absolut Sȝ pcc
ptū iudicis obligat. g° ⁊ ɔtamen ɔsciā ligat Pᵗ sup id ad ro. xiv.
ꝯne qd nō ē ex fide pc dt Origenes volt apls vt nichil dicā ā cogite
mꝯ agam n̄ ſ ɔsciaz g° ɔsciā ligat Rᵒ dō ꝙ procul dubio ligat.
Ad videndū autē quō liget. sciend ē ꝙ ligao methaforice a corporalibꝫ
ad spūalia assumpta necitatē impositā importat Ille eī ꝗ ligatꝫ ē
necitatē hȝ ɔsistendi ī loco. vbi ligatꝫ ad alia diuertēdi nō valens
⁊ auferṫ ei ptās ad aliqd diuertēdi Vn̄ pȝ ꝙ ligao nō hȝ locū ī
illꝭ que necia sūt Nō eī possumꝯ dicē ignē eē ligatū ad hc ꝙ sursū
ferri. ſ ī hys tm̄ necitās li-
gatio locū hȝ. quibꝫ ab alio impoṙ necitas Est autē duplex necitas
que ab alio agente ipōi pt Vna quidē coactionis ꝑ quā oīs absolute
neceē hȝt hꝫ facē ad quod determināt ex actione agentis alias coactio
nō ꝓpē diceṫ ſ magis inductio Alia vō ē necitas ɔditionata scȝ ex finis
suppone sic impoṙ alicui necitas. ut si nō fecit hoc nō feṙ suū premiū
Pma quidē necitas que ē q coactiōis nō cadit ī motibꝫ voluntatis ſ solū
ī corporalibꝫ rebꝫ. eo ꝙ voluntas naṫ ē a coactiōe libera Scd̄a neci-
tas voluntati impoī pt. ut scȝ necām sit eligē hoc si hc bonū debeat
ɔseq. vl si hc malū dēat euitare Carē eī malo in id ɔputaṙ cū
habē bonū ī elibꝫ ut pȝ ꝑ phm in ī ethic Sic autē necitas coactiōis
impoṙ rebꝫ corporalibꝫ ꝑ aliquā actionē Ita et necitas ɔditionata ipoṙ
voluntati ꝑ aliquā actionē Actio autē qua voluntas movṙ ē impiū re
gētis ⁊ gubnantis vn̄ dt pꝰ ī metē ꝙ rex ē pīmꝰ motū ꝑ suū imp
iū Ita et se hȝ impiū gubnātis ad ligand ī rebꝫ volūtarijs ꝗ
voluntati attidē pt Actio autē qua voluntas movṙ ē impiū regentis ⁊
gubnantis ad ligand ī rebꝫ īvoluntarijs. illorū ligatio qui voluntati
attidē pt. sic se hȝ actio corporalis ad ligand res corporales necite coac
tionis Actio autē corporalis agentis numq̄ inducit necitēz ī rē aliqua
n̄ ꝑ ɔtactū ipiꝯ actiōis ad rem ī q̄ agit Vn̄ nc ex impio dēꝫ regis
vl dn̄i ligatṙ ab impiū ipm cui imperatṙ attigerit attigit autē
eū ꝑ sciaz Vn̄ nꝯ ligaṙ ꝑ ꝓceptū aliqd n̄ mediāte sciā illiꝯ ꝓcepti. et
io ille ꝗ nō ē capax noticie. ꝓcepto nō ligaṙ. nc ꝗ ignorans ꝓceptū
dei ligaṙ ad ꝓceptū dei faciēd n̄ ī qntū teneṙ scīe ꝓceptū Si autē nō
teneatṙ scīe nec sciat. nō ex ꝓcepto ligaṙ Sic igṙ ī corporalibꝫ agēs
corporale nō agit n̄ ꝑ ɔtactū Ita et ī spūalibꝫ ꝓceptū nō ligat n̄
ꝑ sciaz. et io sic ē eadē vis qua tactꝯ agit ⁊ qua vtus agētis agit
in tactꝯ nō agit. n̄ ex vtute agentis. ⁊ vtus agētis nō n̄ mediāte
tactu. Ita et eadē vtus ē qua ꝓceptū ligat. ⁊ qua ɔsciā ligat cū
ꝓceptū nō liget n̄ ꝑ vtute scie. nc sciā n̄ ꝑ vtute ꝓcepti Vn̄ cū
ɔsciā nichil aliud sit q̄ applicatio noticie ad actū Costat ꝙ con-
sciā dr ligare vi ꝓcepti dn̄i Ad pᵐ g° dō ꝙ hō nō facit sibi legem
ſ ꝑ actū sue cogitiōis qua legē ab alio factā cognoscit ligat ad
legē implēdā Ad 2ᵐ dō ꝙ ɔsiliū duplex dr. quoddā eī ɔsiliū nisi
aliud ē q̄ in vō inquisitio de agendis. ⁊ hc mō ɔsiliū se hȝ ad electionē
sic sylogꝯ vl qō qᵒ ad ɔclusionē utȝ ꝑ phm ī 3ᵒ ethic. hoc autē mō actꝯ

ptū ꝯsiliū nō diui^r ꝟ^u pceptū · qꝛ de eis que sūt ī pcepto ꝺt ꝯsiliā^r
ī huc modū Vn̄ ex tali ꝯsilio ꝯtingit aliquez obligari Sic aūt dōn
ꝯsiliū īue^r in ꝯsciā ꝯtinuz ad vm mod^o applicatō cū sz mīmit^r
de agēdo Alio^o d^r ꝯsiliū psuasio siue īductio ad aliq^d agend^o nō
hn̄s vim coactiuā ꝛ sic ꝯsiliū ꝯt pceptū diui^r cui^o sūt auctabiles
exhortatōes et ex isto ꝯsilio et aliq ꝯsciā pcedit Applica^r em̄ alīq
sciā hu^r ꝯsiliq ad pticlarez actū Sz cū ꝯsciā nō liget n̄ ex vtute
ei^o sed in ꝯsciā hēt^r Cōsciā que ex ꝯsilio se^r · nō pt alio^o obligād
qꝛ ipm̄ ꝯsiliū ex quo ab^o obliga^r ut nō ꝯtēpnat sz nō ut ipleat ·
Ad 3^m dd^o qꝛ ꝯtīng^o hd sep^o nō sit supior · tn̄ ie de cui^o pcepto sciam
hz · eo supior ē ꝛc ex sua ꝯsciā ligat^r Ad 4^m dd^o qꝛ tūc ꝯsciā erro
nea nō suffit ad absoluēd^o · qm̄ ī ipo erroē peccat · ut qn̄ errat
ꝯtra ea que scīe te^r Si aūt eēt error ꝯtra ea que qs nō tenet^r scīe
ex ꝯsciā sua absoluit^r sic pz ī eo qui ex ignorātia fcti peccat ut cum
quis accedat ad alienā vxorē quā credit suaz

Quarto qrit^r utrū ꝯsciā erronea liget Et vi^r qꝛ nō · qꝛ ut dt
Augs̄ pcm̄ ē dcm̄ ul' factū ul' ꝯcupitū ꝟ^u legē dei Sz ꝯsciā er
ronea nō ē ꝯt^a legē dei · g^o nō obligat ad pcm̄ · p^o Ro xiii sup id
qui resistit rc dt glo · qꝛ inferiori ptati nō ē obediend^o ꝟ^u pceptū superioris
sic nō ē obedi^d pꝯsuli si ꝯtrariū īpatoi pcipiat Sz ꝯsciā errōea
ē inferior ipo deo cū g^o ꝯsciā erronea pcipiat ꝯt^a pcepti dei pce
ptū ꝯsciē obligātis n̄ do obligaē vi^r · p^o p ambo^o · pcm̄ ē trāsgressio le
gis dīne ꝛ celestiū ī obediēā mādatorꝫ · g^o ꝯcuqꝫ dēuiat ab obediēā
legis dīne pctat Sz ꝯsciā erronea facit deuiaē a pceptis legis dīne
qn̄ sz ab^o hz p ꝯsciāz faciēdi aliq^d · qd dīna lege ē phibitū · g^o ꝯsciā
erronea magis inducat ī pcm̄ obsuata qꝛ liget in pcm̄ si nō seruē^r
p^o p ꝯtra · si ab^o hēat ꝯsciāz qꝛ vxor sua attineat s^a in ꝯ^oquo ꝯdu
phibito ꝛ ꝯsciā i^a sit pbabilis · tūc oz eā sequi ꝯt^a pceptū ecclīe ꝺt
si excōicatō adda^r Si aūt nō sit pbabil' ꝯsciā nō ligat^r adhūc pcā
implicat sz dz magis ecclīe obedire Sz ꝯsciā erronea pcipue dz psc
malū ē nō pbabilis · g^o talis ꝯsciā non ligat · p^o deus est misericordior
qm̄ ab^o dn̄s tpalis Sz dn̄s tpalis nō imputat homī ad peccatū id
qd ex errore ꝯmittit^r · g^o multominus p ꝯsciāz errantē ab^o penes dm̄
obligat^r ad pcm̄ · Si d^r qꝛ ꝯsciā erronea ligat ꝯtra indifferēā nō aūt
ꝯtra ea que sūt p se mala Sz ꝟ^u id in ill' que sūt p se mala ꝯsciā
erronea d^r nō ligare · qꝛ dictamē rōnis n̄alis ē in ꝯtrariū Sz sic^o
et rōnis n̄alis eo dictat ꝯtrariū ꝯsciē erronee q̄ ꝯtra indiffa errat
g^o sic ista nō ligat · p^o opus indiffens se hz ad vtrūlz Sz qꝛ ē ad
vtrūlz nō ē necciū fi' uel nō fieri · g^o ad opa indiffēna ab^o nō obliga^r
ex neccitate p ꝯsciāz · p^o Si ab^o ex erronea ꝯsciā ꝟ^u legē dei faciat non
excusat^r a pcō Si ꝛ^r ille et qui ꝯt^a ꝯsciāz sic erroneā agēt · pec
tabit · sequet^r qꝛ siue agēt p ꝯsciāz erroneā siue nō agēt pctaret ·
g^o erit ꝑplexus qꝛ pcm̄ vitare nō possit qd vi^r impo^le eē qꝛ ꝯsciā
tālē errantē liget · p^o omē pcm̄ ad aliqd gen^o reduca^r Sz si ꝯt^a
dictat ꝯsciā qꝛ fornicet^r abstinē a fornicatōe nō pt ad aliqd gen^o
pcī reduci · g^o nō peccaret sic ꝯt^a ꝯsciāz agēs · g^o ꝯsciā talis nō ligat
Sz ꝯt^a ē qd d^r ad Ro xiiii Omē quod nō ē ex fide pcm̄ ē · glo · p ꝯsciāz
pcm̄ ē et si bonū sit ī se et si bonū sit ī se p ꝯsciāz que phibz id q^o
in se ē bonū ē ꝯsciā erronea · g^o talis ligat · p^o obsuare legalia
post tpus grē reuelate nō erāt indifferēs p p se malū Vn̄ d^r gal · 5 ·
Si circūcidimini xpus vob' nichil pdest Sz tn̄ ꝯsciā de circūcisione obsuan
da obligabat Vn̄ ibid' d^r Testificor aūt circūcidēti se qm̄ debitor ē

omisse legis faciende. ergo conscientia erronea ligat etiam in per se malis. Praeterea peccatum proprie in voluntate consistit. Quicumque autem vult transgredi preceptum divinum habet malam voluntatem non servandi legem. ergo peccat. Qui autem contra erroneam conscientiam sive in his que sunt per se mala sive in quibuscumque credit id quod est contrarium sue conscientie contra legem dei. ergo si vult facere id. vult facere contra legem dei et ita peccat. et ita conscientia quantumcumque erronea obligat ad peccatum. Praeterea secundum Damascenum conscientia est lex intellectus nostri. sed facere contra legem est peccatum. ergo facere contra conscientiam quocumque. Praeterea aliquis ex precepto ligatur. Sed hoc quod conscientia dictat est preceptum. ergo quantumcumque sit erronea conscientia ligat. Responsio dicendum quod circa hoc sunt diverse opiniones. Quidam enim dicunt quod conscientia potest errare vel in his que sunt per se mala vel in indifferentibus. Conscientia igitur errans in his que sunt per se mala non ligat. In indifferentibus autem ligat. Sed qui hoc dicunt non videntur intelligere quid sit conscientiam ligare. Secundum hoc enim ligare conscientiam dicitur quod aliquis nisi conscientiam impleat peccatum incurrat. non autem per hoc quod aliquis implens recte faciat. aliter enim consilium obligare diceretur. Implens enim consilium recte agit. Sed tamen ad consilia dicimur non ligari quia qui consilium preterit non peccat. Ad precepta autem ligari dicimur quia si non servamus precepta peccatum incurrimus. ergo non propter hoc conscientia dicitur ad aliquid faciendum ligare quod si illud fiat ex tali conscientia bonum sit sed quia si non fiat peccatum incurrit. Non videtur autem possibile quod aliquis peccatum evadat si conscientia quantumcumque errans dictet aliquid esse preceptum dei sive sit indifferens sive etiam per se malum si contrarium tali conscientia manente agere disponat. quantum enim in se est. ex hoc ipso habet voluntatem legem dei non observandi. Unde mortaliter peccat. Quamvis talis conscientia que est erronea deponi possit. nichilominus tamen dum manet obligatoria est quia transgressor ipsius peccatum de necessitate incurrit. diversimode tamen recta conscientia et erronea ligat. recta quidem simpliciter ligat et per se. Erronea autem secundum quid et per accidens. Dico autem rectam ligare simpliciter quia ligat absolute et in omnem eventum. Si enim aliquis conscientiam habeat de vitando adulterio istam conscientiam sine peccato non potest deponere quia in hoc ipso quod eam deponeret errando graviter peccaret. Ea autem manente non potest preterire in actu sine peccato. Unde absolute ligat et in omnem eventum. Sed conscientia erronea non ligat nisi secundum quid et sub conditione. Ille enim cui dictat conscientia quod teneatur ad fornicandum non est obligatus ut fornicationem sine peccato dimittere non posset nisi sub hac conditione si talis conscientia duret. Hec autem conscientia removeri potest absque peccato. Unde talis conscientia non ligat in omnem eventum. Potest enim aliquid contingere scilicet depositio conscientie quo contingente ulterius non ligatur. Quod autem sub conditione tantum est secundum quid esse dicitur. Dico autem quod conscientia recta per se ligat. erronea vero per accidens. quod ex hoc patet. Qui enim vult vel amat unum propter alterum. Illud quidem propter quod amat alterum sive reliquum per se amat. quod vero propter aliud per accidens. Sicut enim qui vinum amat propter dulce. amat dulce per se. vinum autem per accidens. Ille autem qui habet conscientiam erroneam credens eam esse rectam alias non erraret. non inheret conscientie erronee nisi propter rectitudinem quam in ea credit esse. Inheret quidem per se loquendo recte conscientie per accidens autem erronee inquantum hanc conscientiam quam credit esse rectam contingit esse erroneam. Et inde est quod per se loquendo ligatur a conscientia recta. per accidens vero ab erronea. Et hec solutio potest accipi ex verbis philosophi in 7 ethicorum ubi querit eandem questionem. scilicet utrum continens sit qui abscedit et a falsa et a ratione recta solum vel qui abscedit et ab una quidem simpliciter et ab alia secundum quid. quia quod per se est simpliciter est. quod autem per accidens secundum quid. Et solvit quod incontinens per se recedit a ratione recta et ab una quidem simpliciter ab alia autem secundum quid. Ad primum ergo dicendum quod quamvis id quod dictat erronea conscientia non sit consonum legi dei. tamen accipitur ab errante ut lex dei. et ideo per se loquendo si ab hoc recedat. recedit a lege dei. quamvis per accidens sit quod a lege dei non recedat. Ad secundum dicendum quod ratio illa procedit quando superiorum et inferiorum sunt distincta precepta per distincta et utrumque per se distinctum pervenit ad eum qui precepto obligatur. quod hic non contingit. quia conscientie dictamen nichil aliud est quam perventio divini precepti ad eum qui conscientiam habet ut ex dictis patet. Esset autem simile in exemplo proposito si preceptum imperatoris nunquam ad aliquem pervenire posset nisi mediante proconsule

q̄ papet nō ꝑcipet nisi recitans imꝑatoris ꝑceptū · tūc em̄ id ēēt con
tēpnē ꝑceptū imꝑatoris ⁊ ꝓconsulis siue ꝓconsul vel dicet siue mētiret Ad
3m dd' q̄ ꝯsciā erronea errans i hiis que sūt ꝑ se mala · dictat ꝯ̄ra legē
dei · ſʒ tn̄ ꝯsciā que dictat · d' ēē legē dei · et ideo tn̄sgressor ei9 ꝯsciē · tn̄sgres
sor efficit' legis dei · q̄rimis et ꝯsciaʒ sequitis et eā ope implebis ꝯ̄ra legē dei
faciēs mortal' peccet · qȝ in ipo errore ꝑcm̄ erat cū ꝯtingeret ex ignorā
cia ei9 q̄d scire debebat · Ad quartū dd' q̄ q̄n sciā nō ē ꝓbabilis tūc eā
dȝ deponē ſʒ tn̄ dū manet si ꝯ̄ra eā faciat peccat mortal' · Vn̄ ꝑ hoc
nō ꝓbat' q̄ ꝯsciā erronea nō liget dū manet · ſʒ solū q̄ nō ligat simpl'r
et in omēʒ euentū · Ad q̄ntū dd' q̄ ex 1o arto nō ꝯclu' q̄ ꝯsciā erro
nea nō liget ad ꝑcm̄ · si nō impleat' · ſʒ q̄ si impleat' excusat a pc̄o · Vn̄
nō ē ad ꝓpositū · Conclud' aut' vim · q̄n ipe error nō ē ꝑcm̄ ut pote cū
ꝯtingit ex ignorātia f̄ci · Si aut' ex ignorātia iuris sit nō ꝯclud' · qȝ ipsa
ignorantia ꝑcm̄ ē · Sic em̄ et apd' iudicē secularē nō excusat' · q̄ ignorātia illi9
quod scire dȝ allegat · Ad 6m dd' q̄ q̄ licȝ i rōne nāli sit vnde ꝓcedi pos
sit ad ꝯ̄riū ei9 q̄d ꝯsciā erronea dictat · siue sit error circa indifferencia
siue circa ꝑ se mala · tn̄ actu vo nālr dictat · si em̄ dictaret ꝯ̄riū nō erra
ret ꝯsciā · Ad 7m dd' q̄ q̄uis op9 indifferens q̄ntū i se ē · ad vtrūlʒ se h̄eat
tn̄ huic q̄ existimat h' op9 eadē sub pc̄o efficit' nō indifferens ꝓpt' suā
estimacōʒ · Ad 8m dd' q̄ ille qui h̄ʒ ꝯsciaʒ faciendi fornicacōʒ nō ē simpl'r
ꝑplex9 · qȝ pt aliq̄d face quo facto nō incidit ꝑcm̄ ſʒ ꝯsciaʒ erroneā
deponē · ſʒ ꝑplex9 ē quid · ſʒ ꝯsciā erronea manēte · ⁊ h' nō ē incōue
niens ut aliq̄o supposito hō ꝑcm̄ vitare nō possit sic supposita intencōe
inanis glīe ⁊ ille qui ten' elemosinaʒ dare ꝑcm̄ euitare nō pt · Si em̄ d̄t
ex tali intencōe peccat · Si vo nō dat · tn̄sgressor ē · Ad 9m dd' q̄ q̄n ꝯ
sciā erronea dictat aliq̄d faciendū · dictat id sub aliq̄ rōne boni ut q̄
opus iusticie ul' temꝑancie ⁊c' · ⁊ ideo tn̄sgressor incurrit i viciū ꝯ̄riū illi
v'tuti sub cui9 spē ꝯsciā illi9 dictat · ul' si dictat id sub spē diuini ꝑcepti ul'
alteri9 plati tn̄ incurrit ꝑcm̄ inobediencie ꝯsciaʒ tn̄sgrediens ;
Qvinto q̄rit' · Vtr̄ ꝯsciā i indifferentibȝ pl9 liget q̄̄ ꝑceptū plati ul'
mi9 · Et vr' q̄ mi9 · Subditus em̄ religiosus vouit obedienciam plato
suo · Sʒ ten' votū reddē · Vn̄ ps̄ · Vouete ⁊ reddite · ḡo vr' q̄ teneat' plato
obedire ꝯ̄ ꝯsciaʒ ⁊ ita magis plato q̄ ꝯsciē · Itē plato ē obediendū i hiis
que nō sūt ꝯ̄ deū · Sʒ indifferencia nō sūt ꝯ̄ deū ḡo i eis nō ten' obedi
plato ⁊c' id q̄ prius · Itē ꝑlato supiori magis ē obediendū q̄ inferiori ut h'
in glo · ro · 13 · Sʒ aīa plati ē supior q̄m aīa subditi ḡo magis ligat'
subditus ex plati imꝑio q̄m ex ꝯsciā ꝓpa · Itē subditus nō dȝ iudicare de
ꝑcepto plati ſʒ magis platus de actibȝ subditi iudicare · Aut subditus
de ꝑcepto plati si ꝓpt' suā ꝯsciaʒ ab ei9 ꝑcepto recederet · ḡo q̄ntūcūq̄ ꝯ
sciā dictat i indifferentibȝ magis ē standū ꝑcepto plati · Sʒ ꝯ̄ · Vinculū
spūale forci9 ē q̄ corpale ⁊ intrinsecū q̄ extrinsecū · Sʒ ꝯsciā ē vinclm
spūale intrinsecū · platus aut' vinclm corpale ⁊ extrinsecū ut videt' ꝑ tpalē
dispensacōʒ · oib' placentes agit' · si tn̄ ad eternitatē ventū fuit euacuabit' ut
h'et' ex glo · i ad cor · 13 · ḡo vr' q̄ magis ē obediendū ꝯsciē q̄ plato · Rēo dd'
R° q̄ h9 q̄onis vo satis ex hiis que dicta sūt pt' apparere · Dcm̄ ē em̄ sup' q̄
ꝯsciā nō ligat nisi vi diuini ꝑcepti ul' ꝑ legem scripta · ul' ꝑ legem
nāe inditā · Comparacō i ligaminis ꝯsciē ad ligamē q̄d ē ex ꝑcepto plati
nō ē aliud q̄m ꝯparacō ligaminis ꝑcepti diuini ad ligamē ꝑcepti plati · Vn̄
cū ꝑceptū diuinū obliget q̄ ꝑceptū plati · et magis obligat q̄m ꝑceptū
plati · et ꝯsciē ligamē erit mai9 q̄m ligamē ꝑcepti plati ⁊ ꝯsciā liga
bit · ꝑcepto plati et i ꝯ̄riū existē · Tn̄ h' diuisimode se h̄ʒ i ꝯsciā recta
⁊ erronea · Consciā em̄ recta simpl'r ⁊ ꝑfecte ꝯ̄ ꝑceptū plati obligat · sip'r
quid qȝ ei9 obligacō auferri nō pt · cūm sine pc̄o deponi nō possit tal'
ꝯsciā · Cōscia aut' qȝ ꝯsciā recta nō solū hoc mō ligat ut ille qui eā f'ir
ꝑcm̄ nō incurrit ſʒ et ut ille qui eā sequit' sit immunis a pc̄o · q̄ntumcūq̄

preceptu plati sit in contrariu. Sed ostia erronea ligat quam preceptu plati et ec
indiffrentibus si quid et imperfecte. Si quid quia non obligat in omnez euentu
sed sub conditione sue duratois. potest enim ab ea et debet tolle[re] ostiaz depone[re]. Imp[er]
fecte aut quia ligat quantu ad hoc quod ille qui eam sequit[ur] incurrit pctm. Non
aut quantu ad hoc quod ille qui eam sequitur pctm euitet cu preceptu plati est in contrariu.
Si tn ad id indiffrens preceptu plati obliget. In tali enim casu peccat sive no
faciat. quia contra ostiaz agit. Sive faciat. quia plato inobediens est. Magis aut
peccat si no faciat ostia durante. quod ostia dictat tu plus liget quam pre
ptu plati. Ad primum ergo dicendum quod ille qui vovit obedientiam debet obedire in hiis que
ad bonu obedie se extendunt. nec ab ista obligatione absolvitur per errore
ostie. nec etiam ostia absolvitur a ligamine per istaz obligatoz. Et ita manet
in eo duplex contraria obligatio. scilicet quia una scilicet que est ex ostia est maior. quia iten
sior et minor aut solubilior. Alia vero e contrario. Obligatio enim illa que est ad
platu solui no potest. sed ostia erronea deponi potest. Ad secundum dicendum quod quamvis opus
id per se sit indiffrens tamen ex dictamine ostie sit no indiffrens etc. Ad tertium dicendum quod
quamvis platus sit superior subdito. tamen deus sub cuius precepto ipse ostia li
gat et est maior quam platus. Ad quartum dicendum quod ~~platus~~ subditus no habet iudicare
de precepto plati sed de impletione precepti que ad ipsum spectat. Unusquisque
enim tenetur actus suos examinare ad ostiaz quam adeo habet sive sit nalis
sive acquisita sive infusa. Omnis enim homo debet secundum eam agere. Fir.

Questio est de cognitione primi hominis in statu innocentie. Et primo que-
ritur. Utrum in statu isto cognovit deum per essentiam. Et videtur quod sic. dicit
enim magister in quarto sententiarum di. j. quod homo ante peccatum deum sine medio
vidit. Sed videre deum sine medio est videre deum per essentiam. ergo in sta-
tu innocentie vidit deum per essentiam. Si dicatur quod vidit deum sine medio quo
ad nubilum culpe no aut sine medio creature. Sed contra est quod ibidem magister
dicit quod quia nos per medium deum videmus oportet quod ex visibilibus creaturis ad de
um pervenimus. ergo videtur quod intelligatur de medio creature. Sed videre sine
medio creature est videre deum per essentiam ergo etc. Item ad philip. 4 dicitur quod pax
dei que exsuperat omnez sensum. hoc autem quod intelligitur de pace qua deus fruitur in
patria in beatis. glo. ibidem. sic exponit omnez sensum. i. intellectum nostrum. no corpo-
ra in beatis. glo. ibidem sic exponit omnez sensum i. intellectum virum. no corporum
qui sanctis vident faciem patris. Ex quo habetur quod pax sive gaudium beatorum ex-
cedit intellectum omnium illorum qui gaudio isto no perfruuntur. Unde dicit greg. 4 dyalogorum
quod homo peccando extra se projectus fuit. scilicet illa iam celestis patrie gaudia que prius
contemplari solebat. videre no poterat. ergo adam in isto statu gaudio celestis
patrie fruebatur. Preterea hugo de s. vic. dicit quod homo in statu isto cognoscebat creato-
rem suum ea cognitione qua nunc per presentiam contemplationis manifestius cer-
nebatur. Sed videre deum per presentiam contemplationis manifestius cernebatur
est videre ipsum per essentiam ut videtur ergo deum per essentiam in statu isto vidit. Preterea homo fa-
ctus est ad videndum deum. Ad hoc enim deus fecit rationalez creaturaz ut beatitudinis sue
particeps esset que in eius visione consistit ut habetur 2 di. sententiarum. Si in in sta-
tu innocentie deum adam per essentiam no videbat hoc no erat nisi quia aliquod
medium impediebat. quia tunc ab ea immunis erat. nec etiam impediebat mediu
creaturae. quia deus est intimior rationali anime quam aliqua creatura ergo adam in statu in-
nocentie vidit deum per essentiam. Preterea sic affectiva hominis no perficitur nisi per summum
bonum ut habetur in libro de spiritu et anima. Sed unumquodque inest desiderium sue perfectionis
ergo adam in primo statu desiderabat deum per essentiam videre. Sed quicumque caret eo
quod desiderat affligitur. Si ergo adam tunc deum per essentiam no videbat affli-
gebatur. hoc aut est falsum. quia afflictio cum sit pena culpam precedere no potest. ergo
deum per essentiam vidit. Preterea anima hominis facta est ad dei ymaginem ut nulla inter
posita creatura ab ipsa prima veritate formetur ut dicitur in libro de spiritu et anima. Si ymago
ergo manebat integra et pura in homine in statu innocentie ergo in ipsaz summa
veritatem ferebatur nullo mediante et ita deum per essentiam videbat. Preterea ad hoc quod ali-
quid videamus in actu nichil aliud requiritur nisi ut species intelligibilis fiat in actu 18

per abstractionem a materia et a condicionibus materiae quod pertinet ad intellectum agentem et ut
in intellectu recipiatur quod pertinet ad intellectum possibilem. Sed essentia divina est per se intel
ligibilis utpote quae omnino a materia separata erat et animae ipsius hominis intima cum in
omnibus per essentiam deus esse dicatur. Cum ergo nullum impeditum esset in anima hominis in statu
innocentiae videtur quod deum per essentiam videbat. Praeterea cum anima Ade in statu innocentie
erat esset debito modo ordinata non erat ratio superior minus perfecta circa suum ob
iectum quam inferior circa proprium obiectum quia inferior ratio cuius est circa temporalia intendere
ipsa temporalia immediate videre poterat. Ergo et ratio superior cuius est eterna conspicere
poterat immediate dei essentiam videre ergo etc. Praeterea id a quo fit aliquid sensibile in a
ctu immediate a sensu visus cognoscitur scilicet lux. ergo id a quo fit aliquid intelligibile
actu immediate ab intellectu cognoscitur. Sed non fit actu intelligibile aliquid ab
aliquo nisi inquantum est actu. et ita deus cum solus sit actus purus ipse est
quo omnia intelligibilia fiunt. ergo intellectus hominis in primo statu deum imme
diate videbat cum tunc nullum habebat impedimentum. Praeterea Damascenus dicit quod homo in
statu innocentie beatam vitam habuit et omnem divitatem. Sed beata vita
vel beatitudo consistit in hoc quod deus per essentiam videatur. ergo tunc deum per essen
tiam vidit. Praeterea Damascenus dicit quod homo tunc reficiebatur fruitione dulcissime
contemplationis sicut angelus. Sed angelus videt deum per essentiam. ergo Adam in statu
innocentie deum per essentiam vidit. Praeterea natura hominis erat perfectior in statu innocentie
quam post statum peccati. Sed aliquibus post statum peccati concessum est ut deum per essentiam
videant adhuc in hac vita mortali existentibus ut de paulo et moyse
dicit Augustinus xii super genesim ad litteram et in libro de videndo deo. ergo multo fortius Adam
in statu innocentie deum per essentiam vidit. Praeterea genesis ii super illud immisit deus
soporem in Adam dicit glossa. Extasis recte intelligitur ad hoc immissa ut mens
Ade particeps angelice curie et intrans in sanctuarium dei novissima intelligeret
ex quo videtur quod sopor ille raptus quidam fuit. Sed illi qui rapiuntur deum per essen
tiam vident. ergo et Adam. Praeterea secundum Damascenum Adam non tantum in corporali paradiso
collocatus fuit sed et in spirituali. Spiritualis autem paradisus nichil aliud est quam bea
titudo in visione dei per essentiam consistens. ergo etc. Praeterea Augustinus dicit xiiii de civitate dei
quod in statu innocentie non aberat quidquid quod bona voluntas hic adipi
sceretur. Sed bona voluntas hoc adipisci poterat ut deum per essentiam videret
ergo hoc a primis parentibus non aberat. ergo. Sed contra est quod dicit Augustinus in primo
de trinitate quod dei visio per essentiam est tota merces sanctorum. Sed Adam in statu in
nocentie beatus non erat. ergo deum per essentiam non vidit. Praeterea esse viatorem et
comprehensorem simul soli christo est proprium. Sed Adam in statu innocentie viator e
rat quod patet ex hoc quod peccare potuit. et ita non fuit comprehensor et ita
deum per essentiam non vidit. Respondeo dicendum quod quidam dixerunt quod deum per essentiam
videre non solum contingit in patria sed et in via quamvis non ita perfecte in
via sicut in patria et secundum hoc homo in statu innocentie mediam habuit visionem inter
beatorum visionem et hominis visionem post peccatum quia minus perfecte vidit quam beati
perfectius quam homo post peccatum videre potuit. Sed istud dictum est contrarium scripture
testimoniis quae concordant in divina mentis visione beatitudinem ultimam hominis
ponunt. Unde ex hoc ipso quod aliquis deum per essentiam videt beatus est. et sic nullus
adhuc in via existens ad beatitudinem deum per essentiam videre potuit. nec ipse
et Adam in statu innocentie ut communis opinio tenet. Cuius et veritas sic ostendi
potest. Cuiuslibet enim nature aliquid ultimum assignare est in quo eius ultima per
fectio consistit. hominis autem inquantum homo est perfectio non consistit nisi in actu
intellectus. ex quo habetur quod homo sit. In comparatione autem intellectus possunt differentes gradus
distingui. Uno modo ex diversitate intelligibilium. Quanto enim quis excellentius
intelligibile intelligit tanto excellentior est eius intelligentia ut dicitur in x
ethicorum. Perfectissima operatio intellectus est operatio intellectus bene dispositi ad opti
mum intelligibile sicut pulcherrima visio corporalis est visus bene dispositi ad
pulcherrimum sub visu cadentium. Alio modo in operatione intellectus accipiuntur gra
dus ex modo intelligendi. possibile est enim unum et idem intelligibile diversimode
a diversis intelligi ab uno perfectius et ab alio minus perfecte. non est autem possibile

vt ultimus terminus perfectionis humane attingatur per aliquem modum intelligendi
potest enim considerari in istis gradus quorum unus alio perfectius intelligit Unde
oportet quod ultimus terminus humane perfectionis sit in intelligendo aliquid perfectissimum
intelligibile quod est essentia diuina In hoc enim vnaqueque rationalis creatura bona est
quod essentiam dei videt non ex hoc quod ita limpide aut plus uel minus eam videt
Nec tamen visio beati a visione viatorum distinguitur per hoc quod est perfectius et minus
perfecte sed per hoc quod est videre et non videre Et ideo cum Adam fuit adhuc in
via ad beatitudinem deum per essentiam non vidit Ad primum ergo dicendum quod in aliqua
visione triplex medium considerari potest Vnum est medium sub quo videtur Aliud
quo videtur quod est species rei uise Aliud a quo accipitur cognitio rei uise Sicut in
visione corporali medium sub quo videtur est lumen quo aliquid actu fit visibile
et visus perficitur ad videndum Medium autem quo videtur est ipsa species rei sensibilis in
oculo existens que sicut forma videntis in quantum est videns principium est visiue opera-
tionis Medium autem a quo accipitur cognitio rei uise est sicut speculum a quo in
oculum species alicuius visibilis ut puta lapidis fit in oculo non immediate ab ipso la-
pide Et hec tria in visione intellectuali inueniuntur ut lumen corporale vnde
est lumen intellectus agentis quasi medium sub quo intellectus videt Species vero in-
telligibilis qua intellectus possibilis fit actu intelligens Medium vero a quo actu
accipitur nostra cognitio sicut a speculo comparatur effectus a quo in cognitionem
cause deuenimus Ita enim similitudo cause nostro intellectui imprimitur non
immediate ex causa sed ex effectu in quo similitudo cause resplendet Vnde huiusmodi co-
gnitio dicitur speculatiua propter similitudinem quam habet ad visionem que fit per speculum
Homo ergo in statu post peccatum indiget ad cognoscendum deum medio quod est quasi speculum in
quo resultat ipsius dei similitudo Oportet enim ut per ea que facta sunt in inuisi-
bilia eius veniamus ut dicitur Ro. i Hoc autem medio non indigebat in sta-
tu innocentie Indigebat autem medio quod est quasi species rei uise quia per aliquod spiritu-
ale lumen mentis hominis influxum diuinitus quod erat quasi similitudo expressa lu-
cis increate deum videbat Sed hoc medio non indigebit in patria quia ipsam
dei essentiam per se ipsam videbit non per aliquam eius similitudinem uel intelligibilem
uel sensibilem cum nulla creata similitudo a deo possit perfecte deum representare
ut per eam videns ipsam dei essentiam cognoscere possit Indigebit autem lu-
mine glorie in patria quod erit quasi medium sub quo videbitur secundum illud Psalmi In lumine
tuo videbimus lumen eo quod ista visio nulli creature est naturalis sed soli deo Vnde
nulla creatura in eam ex sua natura potest pertingere sed ad eam consequendam oportet quod il-
lustretur lumine diuinitus emisso Secunda autem visio que est per medium
quod est species est naturalis angelo sed est supra naturam hominis Vnde ad eam indiget lu-
mine gratie Tertia vero est competens nature hominis et ideo ea sola relinquitur post
peccatum Et ideo patet quod visio qua homo deum in statu innocentie vidit media
fuit inter visionem qua nunc videmus et visionem beatorum Patet enim quod homo post peccatum
triplici medio indiget ad videndum deum scilicet ipsa creatura ex qua in di-
uinam cognitionem ascendit et similitudine ipsius dei quam ex creatura accipit et
lumine quo perficitur ad hoc ut in deum dirigatur siue sit lumen nature ut lumen
intellectus agentis siue gratie ut fidei et sapientie In statu vero ante peccatum indi-
gebat duplici medio scilicet medio quod est similitudo dei et quod est lumen ele-
uans uel dirigens mentem Beati autem tantum vno medio indigent scilicet
lumine eleuante mentem Ipse autem deus se ipsum absque omni medio videt.
Ipse enim met est lumen quo se ipsum videt Ad 2m dicendum quod magister non re-
mouet quin per aliquam similitudinem creature quasi per medium deus in statu inno-
centie videretur sed quia non indigebat ad hoc medio visibilis creature Ad
3m dicendum quod Adam in statu innocentie si videbat gaudia celestia nunc nec
comprehendebat que vel quanta essent hoc enim solum beatorum est sed cogitabat de
eis an sint per hoc quod aliquam eorum participationem habebat Ad quartum dicendum quod in contem-

platōe de⁹ vi͛ per mediū qđ ē lumē sapiē mētez eleuāꝭ ad ꝯtenda
dīna nō aūt ut ip̄a dīna eēnā īmēte videa͛ et sic ꝑ grāz vi͛ et a con
teplatiꝭ p⁹ statū pc̄i ꝓ̄mus ꝑfectus ī statu inocēcie Ad ꝗntuz dđ ꝙ hō fa
ct⁹ erāt ad videndū deū nō ī pn̄o ſꝫ ī ultīo sue ꝑfectōis Et iō ꝙ ī pn̄o
sue ꝯdicōis deū ꝑ eēnāz nō vidit nō fuit ex hoc ꝙ aliq° obstaculo im
pediret͛ ſꝫ solū ꝓ̄p̄o defctū· q̄z nō dum ei inerat ꝑfectō illa que req̄
rit͛ ad videndū deū ꝑ eēnāz Ad 6m dđ ꝙ Adam in statu innocēcie
desideabat deū ꝑ eēnāz vide͛ ſꝫ eius desideriū erāt ordīnatū Ad
hoc eīm tendebat ꝙ videret deū q̄n tp̄us eēt Vn̄ ex h͛ ꝙ deū an̄ tp̄s
debitū non videbat nulla ei afflictō inerat· Ad vii dđ ꝙ mens
nr̄a d͛ īmēte formari ab ip̄a v̄itatē p̄ma· nō q̄n eā cog̊stat m̄tā
mēte aliq° hītu ul' spē ul' eāatua ſꝫ ꝑ modū quo exeplatū forat͛
ad suū exeplaz īmēdiate Posuerūt eīm quidā utz ꝑ dyo de di· no
c· viii Superiora ī entib⁹ eē infiorꝝ exeplaria ⁊ h͛ dicāz homīs ad
ꝑcede mēte angelo ⁊ ad exeplaz dīni forari mēte exeplari angelo
quod quidē ex v͛bis īductē remo͛ ip̄a eīm hūāna mēs īmēte
a deo eāatur ⁊ īmēte ab ip̄o sit ī finez btīfica͛ Ad viii dđ ꝙ q̄
uis de⁹ sit ꝑ se maxīe ītelligi͛ et eēt mēti hoīs ī statu inocēc͛
nō tn̄ adeēat ei ut ītelligibil' forma· q̄ īntēct⁹ hoc nōdū hē
bat illā ꝑfectōz q̄e ad h͛ reqīrit͛ Ad ix dđ ꝙ superiorꝝ rōnis obiēc
ſꝫ ꝯdicōz nāe nō ē dīna ip̄a eēnā ſꝫ rōnes q̄uedā a deo ī mētez
influctes· ⁊ et a eāaturꝭ accepte· quib⁹ ad eēīna ꝯspicienda ꝑficiam
Ad x dđ ꝙ īmmediatū p̄ncipiu͛ ⁊ p̄ximū· q° ea q̄ sunt ī pō· fiūt ītelli
gibilia actu ē intēct⁹ agēs Sꝫ p̄m p̄nm q° ip̄a ītelligibilia sūt
ē ip̄a lux īcāata ⁊ ita ip̄a eēnā dīna opat͛ ad ītelligibilia sic sbā
solis ad visibilia corpalia· nō ē aūt neēē ut ille q̄ vidz colorē ali
quē videat subāz sol'· ſꝫ ut videat lumē solis ꝑut eo calor illu
strat͛ Silr̄ et nō ē neēē ut ille q̄ cog̊stat aliqđ ītelligibile vi
deat eēnāz dīnā ſꝫ ꝙ pcipiat lumē ītelligibile qđ a deo origīat͛
manat ꝑut ip̄o ē aliqđ ītelligibile actu Ad vndecim dđ ꝙ dcm
damasīn nō ē intelli͛ ꝙ Adam simplr̄ btūs eēt ſꝫ btūs erāt q̄
dā btīne que illi statui ꝯpetebat· sic et ī statu viatis aliq dr̄
ſꝫ quod bē rōne actū ꝑfectos eis intervisitē ut d͛ math· v· bti pau
pes spū Ad xii dđ ꝙ et angelo ī statu nāe ꝯdite nō vidit deum
ꝑ eēnāz ſꝫ h͛ ī statu inocēc͛ ei ꝯpetebat solū ꝑ grāz Adā aūt
ī statu inocēcie ꝑ grāz hūit illū modū visiōꝭ que hꝫ angelo
ꝑ nāz ut dcm ē ⁊ ideo d͛ vidisse sic alr̄ angelo· Ad xiii dđ ꝙ
Moyses ⁊ paulus quadā p̄uilegiata grā deum ꝑ eēnāz viderūt
⁊ tn̄ ꝙ̄ uis simpr̄ eēnt ī statu vie ſꝫ q̄ tn̄ ꝑut deū ꝑ eēnāz vi
debāt nō erāt ī statu vie Et iō et Ade ī statu inocēcie in
quo adhuc viator erāt· nō ꝯpetebat deū ꝑ eēnāz vide͛· Sꝫ tn̄
ꝑ aliquē raptū fuit eleuat⁹ ut deū ꝑ eēnāz videret nō ē in
ꝯueniēs cū talis grā ita potuit ꝯferri ī statu innocēc͛ sic et
statū pc̄i Ad xiiii dđ ꝙ si ītelligam⁹ talē extasim Ade fuisse
qual' fuit rapt⁹ pauli tūc dicem⁹ ꝙ illa visio fuit sup mod'
comunez visiōꝭ q̄ ei tūc ꝯpetebat Sꝫ q̄z nō expsse hetur ꝙ
ī iō sopore deū ꝑ eēnāz vidit possum⁹ dicē ꝙ ī illa extasi eleua
t⁹ fuit nō ad ip̄az dei eēnāz videndū ſꝫ ad cog̊stenda ꝑfundiora
de dīnis misterijs q̄e ſꝫ eūdem mod' hūane cognicōis tūc ei ꝯpe
tebāt Ad xv dđ ꝙ paradisus spūalis ꝑut ꝑfectā delectatoz desig͛t
quebus fiat in dei visiōe ꝯsistit Sꝫ ꝑut simplr̄ delectatoz d' deo

hitam designat in qualicumque contemplatione dei paradiso spirituali consistit
Ad xvi dicendum quod non fuisset bona et ordinata voluntas si desiderasset tene-
re quod ei tunc non competebat. et propter hoc ideo non fecit.
Secundo queritur Utrum homo in statu innocentie deum per creaturas viderit Et
videtur quod non Cognoscere enim deum tantum per creaturas est cognoscere per effectum. hec
autem est collativa sive venativa cognitio que cum languida sit et imperfecta
non competebat homini in statu innocentie ergo adam in statu innocentie non vi-
dit deum per creaturas Preterea remota causa removetur effectus Sed ysidorus assignat
hanc causam quare homo deum per creaturas videt quia a creatore aversus ad creaturas
sequitur quod tunc in statu innocentie non creatori aversus erat. ergo tunc homo deum per crea-
turas non videbat Preterea augustinus in viii super genesim ad litteram forte inquit sic ei
loquebatur scilicet primis parentibus. et si non tanta participatione divine sapientie
quanta capiunt angeli. tamen pro humano modulo contulit nimis
Sed ipso genere visionis et locutionis Ex quo videtur posse accipi quod homo in statu
innocentie eo genere cognitionis deum cognoscebat quo angeli cognoscunt
Sed angeli non cognoscunt deum per creaturas ut patet per augustinum ii super genesim
ad litteram et per dionysium vii capitulo de divinis nominibus. ergo homo in statu innocentie deum
per creaturas non videbat. Preterea anima hominis similior est deo quam aliqua sensibilis
creatura. ergo quando anima hominis in sua puritate erat. non tendebat ad
dei cognitionem per visibilem creaturam. Preterea posita cognitione perfectiori superfluit
minus perfecta Sed homo in statu innocentie per primam contemplationis divine
cognitionem ... ergo deum per creaturas non cogno-
vit Sed contra est quod dicit hugo de sancto victore ... et quod dicit damascenus ii libro quod adam in paradiso corporali constitu-
tus ubi per creaturas suum creatorem consideraret Respondeo dicendum quod ad evidentiam
huius quod sciendum est quod secundum boetium in libro de consolatione natura a perfectis principium sumit
quod et ex operibus divinis considerari potest Tunc quilibet enim eius opere ea que prima
sunt perfectiora sunt Unde cum in statu innocentie constitueretur adam ab ipso
ut totius humani generis principium non solum a quo humana natura propagaretur
ad posteros. sed et quod in alios originalem iustitiam transfunderet oportet ponere
hominem in statu innocentie duplicem perfectionem habuisse. unam quidem naturalem
aliam autem gratiam a deo concessam supra debitum naturalium principiorum Primam au-
tem naturalem perfectionem consequi non poterat ut deum cognosceret nisi ex creaturis
quod sic patet Tamen non enim genere potentia passiva extendit se nisi ad ea ad que
extendit se potentia activa. Et ideo dicit commentator ix methaphysice quod non est aliqua potentia
passiva in natura cui non respondeat activa Tamen natura autem humana duplex potentia ad intelli-
gendum invenitur Una quidem passiva que est intellectus possibilis Alia quidem acti-
va que est intellectus agens. et ideo intellectus possibilis per naturalem viam non est in
potentia nisi ad illas formas que per intellectum agentem intelligibiles fiunt Hee
autem non sunt nisi forme sensibilium rerum que a fantasmatibus abstrahuntur
Nam substantie immateriales sunt intelligibiles per se ipsas. non quia nos eas intelligi-
biles faciamus et ideo intellectus possibilis naturaliter non potest se extendere ad aliqua
intelligibilia nisi per eas formas quas a fantasmatibus abstrahit. Et inde
est quod nec deum nec alias substantias immateriales cognoscere possumus naturaliter nisi per res
sensibiles. Sed ex perfectione gratie hoc habebat homo in statu innocentie ut deum
cognosceret per inspirationem internam ex irradiatione divine sapientie per quem
modum deum cognoscebat non ex visibilibus creaturis. sed ex quadam spirituali
similitudine sue menti impressa Ista igitur in homine duplex cognitio erat
una qua cognoscebat deum conformiter angelis per inspirationem internam Alia
qua cognoscebat deum conformiter nobis per sensibiles creaturas Differebat autem hec
secunda cognitio a cognitione nostra sicut differt inquisitio inventoris inquisitio sciencie qui ex
notis consideret ea que ante noverat ab inquisitione addiscentis qui ex

notis ad ignota mitit' puenire Nos aut aliter deu notu h're no possimus n' ex creaturis ad eius noticiam veniamus Adam vo deu aliter s' notum
s3 p illustracoz interna3 ex creaturis psidabat Ad primu g° dd' q' illa
cognicio collatiua qua ex notis i ignota deuenimus imperfectoz h3 cum
p ca aliqs qi igratu grat' Talis aut no fuit ista collatiua cognicio
qua ho i statu innocencie vteba' Nich' tn pl'ribz dic' q'n et aliqs imperfecti
homi i illo statu pplacebat no quid' quatu ad id qd debet' sue nature
s3 p pparacoz ad na3 digniore no em fuit tate pfectionis huana na i sui
pdicione quanta angelica ul diuina Ad 2m dd' q' hoc qd Ysydorus dicit Causa
e quare ho nete heat ex creaturis cognicoz qi ignoti accipe 7 hec ho i
statu innocencie no indigebat ut dem e Ad 3m dd' q' pt' ista3 pteplacoe
cognicoz hebat alia dei noticia qua ta3 ex creatis cognoscebat ut dem
e Ad quartu dd' q' adam pformaba' angelo i cognicoe pteplacoe p gras
s3 pt' hoc hebat alia cognicoz sue nature pteplante ut dem e. Ad
quintu dd' q' creatura e tenebra inquantu e ex nichilo 7 inquantu vo e a deo
p siliter aliqua pticipabat no in eius siliter ducta Ad 6m dd'
q' aug' ibi lo' de illa cognicoe que e p inspiracoz diuina3 qd p3 ex
hoc q' de locucoe dei ibi mencoz fat nec omnio tacet de alio cognicoe
modo Vn subiungit fortassis et illo locucois gn'e deus ei loqba' que
fit p creatura3 siue i extasi spiritus corporalibus ymaginibus siue ipsis sensibus
bus corporis aliquis ymagine psentu Ad vii dd' q' aia quamuis sit do
silior quam alia creatura no tn i cognicoe nature sue ut ca a ceteris
discernat pt puenire nisi ex sensibilibus creaturis a quibus cognicio nostra
ortu h3 Ad viii dd' q' quamuis adam deu videret p lume pteplacoe
no tn supfluit ista cognicio qua deu ex creaturis psideat ut sciret id'
pluribus modis cognosceret. 7 q' no solu gratuita s3 et naturalez cogtoz hret,

Q Ueritur quinto Utru adam i statu innocencie fide de deo habuit
Et vr' q' no Cognicio em fidei e cognicio enigmatica ut3 i ad
co 13 S3 adam i statu innocencie huit cognicoz no enigmatica s3 apertam
ta g° Item hugo de s. vic. dicit q' cognouit creatore suu no cogicione
q a credentibus modo absens fide queritur. g° id' q' prius Item gg° l' dia
lo' dicit fides illis ppetit qui ea que credenda sut p experimenta no
put cognoscere S3 adam ut ibid' d' experimento cognouit ea que nos
no credimus g° 7c. Item fides no solu e de creatore s3 et de redempcoe
S3 adam i statu innocencie nich' vr' cognouisse de redempcoe
casus psertim no fuit sine quo redempcio non fuiss3 g° 7c, S3 q° e qd
dicit aug' x iiii de ci. dei q' adam in statu innocencie huit caritatez de
corde puro 7 fide no ficta Item huit oms virtutes ut magr dicit i 2o sen
tenciarum di 29 g° et in fidem. Reo dd' q' adam i primo statu fi
dem huit qd quid' appz. si obm fidei psideremus 7 pa em virtus pa
put e apparens e obm fidei. Dico aut no apparens neqz p spez
put btis apparet neqz p naturalem rone sic aliqua phis de deo sunt
nota ut eu e incorpeum intelligibilez et alia huius Adam aut no
solu sciebat ista de deo que naturali rone cognosci put s3 et amplius nec tn
ad videnda dei essenciaz pueneat Vn costat q' de deo cognicoz fidei
habebat S3 fides e duplex sc3 s3 duplice auditu 7 duplice locucoz
Est em fides ex auditu ut d' ad ro x. Est et quedaz locucio exteri
ior qua deus nob' p predicatores loqt' quedam interior q' loq' nobis
p inspiracoz interna3 dicitur aut ipsa interior inspiracio locucio quadam
ad similitudinem exterioris locucois Sic em i exteriori locucoe no pfeimus
ad ipsam audiendam ipa3 rem qua notificacoe cupimus s3 signum
illius rei sc3 voce sensatiua Ita deus interius inspirando no exhibz essenciaz

sua ad videndum sed aliquod certe sue signum quod est spiritualis // aliqua similitudo sue sapientie. ab utroque auditu fides in cordibus fidelium oritur per auditum tamen exteriorem quam interiorem in hiis qui primo fidem acceperunt et docuerunt sicut in apostolis et prophetis. Unde in psalmo: Audiam quid loquatur in me dominus deus. Post primum vero auditum fides oritur in cordibus aliorum fidelium qui per alios homines cognitionem fidei acceperunt. Adam autem primo fidem habuit ut primo fidem edoctus a deo et ideo per internam locutionem fidem habere debuit. Ad primum ergo dicendum quod non habuit ita apertam cognitionem fidei que sufficeret ad obscuritatem fidei removendam que non removetur nisi per hoc quod prima veritas sit apparens. Ad secundum dicendum quod hugo a primo homine removet cognitionem fidei talem qualis nobis competit qui cognitionem fidei habemus non per revelationem nobis factam sed per hoc quod ad homines revelationibus aliis factis. Ad tertium dicendum quod experimentum id quod non habuit non fuit tale quale est eorum qui deum per certa videt ut patres dictum est. Unde non sufficit ad evacuandam fidem. Ad quartum dicendum quod adam de redemptione non habebat fidem explicitam sed tamen implicite in quantum credebat deum sibi sufficienter provisurum in hiis omnibus que saluti necessaria erant.

Quarto queritur utrum Adam in statu innocentie habuit omnium creaturarum notitiam. Et videtur quod non. Non enim habuit cognitionem futurorum cum hec solummodo dei sit propria secundum illud Ysa. 41: Annunciate futura et dicemus quia dii estis vos. Sed multa in creaturis futura erant. ergo non omnium creaturarum cognitionem habuit. Preterea ut dicit Avicenna in 6 de naturalibus ad hoc sensus sunt anime humane necessarii ut per eos scientiam perfectam rerum capiat. Si igitur anima scientiam omnium rerum habuit sensus frustra collati fuissent quod esse non potest cum in operibus dei nichil sit frustra. ergo scientiam omnium non habuit. Preterea sicut dicit boetius in 3 de consolatione: Huic membrorum condita nube non in totum est oblita sui. summamque tenet singula perdens. ubi ostenditur quod anima in principio sue conditionis habet confusam cognitionem qua sciuntur res in universali non autem distinctam. Preterea cognitio comparata non habetur de re aliqua nisi per eius comparatam speciem in anima existentem. Sed anima humana ut habetur ex verbis philosophi in 3 de anima est in sui principio sicut tabula in qua nichil est scriptum. ergo non potuit adam habere in principio sue creationis conditionis de rebus comparatam cognitionem. Si dicatur quod quamvis non habebat ex vi nature habebat tamen ex dono divino. Sed contra omnes homines in sui principio quantum ad meritum pares sunt et quantum ad naturam speci cositates. Si igitur perfecta rerum cognitio divinitus fuit ade collata in principio sue conditionis videtur quod pari ratione omnibus aliis hominibus in principio conferretur quod videtur esse falsum. Utrum adam in statu innocentie habuit omnium creaturarum notitiam secundum actum omissum. Respondeo. Nichil quod movetur ad perfectam cognitionem est in termino perfectionis. Sed adam movebatur ad terminum perfectioris cognitionis. ergo non erat in termino cognitionis qui perfectam cognitionem habet creaturarum per verbo mediante intellectus secundum philosophum in 3 de anima. Nichil est eorum que sunt antequam intelligat. postquam autem intellectus est actu aliquid eorum que sunt et ita quicquid est in actu aliquid eorum que sunt quicquid non. Omne autem quod hoc modo se habet est in motu ad perfectam cognitionem actu perfectum. ergo intellectus humanus in sui principio est in motu ad perfectam cognitionem et ita intellectus ade in sui principio non erat in termino perfecte scientie secundum intentionem. Unde in articulo ibidem. Preterea impossibile est quod intellectus intelligat simul nisi quando intellectus sit in actu unum intelligibile. Sed intellectus humanus non potest simul omnia in actu fieri plura intelligibilia cognoscere. et ita non potuit primus homo simul omnium rerum notitiam habere. Undecimum articulum ibidem. Preterea adam creatus fuit in statu quo perfice potuit pari ratione secundum intellectum sicut et secundum affectum. Sed sic quod habet omnium rerum scientiam et rerum cognitionem in ea perfice non potest. ergo non habuit tunc omnium rerum scientiam. Decimum ibidem. Preterea adam in statu innocentie non fuit perfectior angelis. Sed illi non omnia sciunt. Unde dyonisius 7 c. celestis ierarchie dicit quod inferiores a superioribus purgantur a nesciencia. ergo nec homo in statu innocentie omnia scivit. Decimum articulum ibidem. Preterea sicut dicit Augustinus in libro de divinatione demonum quod secreta ...

diu scire no pnt n gts innotescat ex motibg corpis Cu i intctus
angelis sit pspicatior intctu huano vr q nc Adam i statu inocecie
potuit secreta cordiu cogscere 7c no hebat oim caturarz notitias.
Solucoes Sextu artu hic motu solut i solucoe 3y arti v solut
et qrtu 7 qntu simil cu isto sexto Ad pm dd q intcts ade no pote
at actu multa ee itelligilia qu actu abcis inforats poterat tn sil
multis hitua informari Ad 2 dd q angeli no purgat a nescia
rez nalu s3 a nescia dinoz mistioz que e nescia i Ada fuit ut
dem e et ad hc ipe illuiatone angelica indiguit. Ad xiii dd q
et abscondita cordiu de ill ad que cogscenda vo nalis no se pt exten
de Vn sile e iudiciu de hiis 7 cogitatoe futuroz qtigetiu P hc pz ad
excellentia angelice nae q angeli mox i sui creatoe cogtone oim
rez nalu implet s id i li de caus Omis itelligea e plea forz
S3 huaa na no ptigit ad itelligentiam angelice nae go no fuit qpetes
aie pim hos statim i pno cognitoz oim rez habe P vmq per-
fectibiles vna e pfecto q vna po simil no pficat n vno actu vmq
gnis sic i ma pma no pt ee n vna forma subalis nc i corpe nisi
vmq color S3 intcts huang e po pfectibilis p hitus sciaz go impole
e q simil in aia sint plures hitus 7 ita aia ade no potuit hre oim
rez sciaz cum diuse res p diusos hitus cogscunt P Si Ada cognouit oes
caturas aut eas cognouit in vbo aut i ppa na aut i sua itelligea. S3
no cognouit eas i vbo q h e cogno beatoz videtiu vbu. Nc in ppa na
q no du erat i ppa natua Nec itm i ppa itelligea no em e qt p
pectoz primi status ut superior po ab inferiori accipiat sic ymagio a ssv
et sic huane aie qpetebat ut intcts a ssv accipet 7 sic cu no omes
caturas pcepisset p ssm no poterant oms i eius itelligea ee go no
oim caturaz sciaz huit. P Augs dicit vr sup gen ad lit 8 li q Ada
positus fuit i padiso ad operand no ppt necitatez s ppt delectatoz ag
cultue que qtingit ex hoc q cu rez huana ro quodamo loqtur cu po
sitis seminibg plantatis surculis tamq interogatur que vis radicis 7 ger
mis q possit qd ve no possit. S3 interogare naz de vtute nae
mchil aliud e qm vires nae ex nae opibg visis agnoscere. go Adam
indigebat ex rebg accipe rez naz 7 sic no hebat oim creaturarz
sciaz S3 qt Augs dt in xiiii de ci dei q i statu io mchil abeat qd
bona volutas adipiscetur. S3 hc bona volutate velle poterat ut
oim sciam hret. go oim sciaz huit P noma rez dnt ee qsona
earz pprietatibg S3 Ada imposuit rebg nomia utz gen 2 go ipe
plenarie res cognouit Reo dd q i Adam dupx fuit cogtio s3 et
nalis et gre Cognito aut nalis hua ad ia pt que tuc ductu na
lis ronis cogscere possumus. cuiusqd nalis cognitois e accipe pi
cipiu 7 tmi Pim aut eius e i quada qfusa cognitoe oim put s3
nar homi inest cognito vluu pmoz i quis sic i qbusda seminibus
vtute pexistut omia sciblia que rone nali cogsci pnt S3 hg cogois
tmius e qn ea que vtute i ipis pncipiis sut explicant p actu sic e
ex semine aialis i qo vtute pexistut oia mebra pducu al hus di
sticta mebra d ee tmius gnatiois aialis Ada aut i pno sue qditois
no solu oportuit ut hret nalez cognitoz qntu ad sui pm s3 et
qntu ad tmi eo q ipe qdebat ut pic tocius huani gnis A preat
filii accipe dz no solu ee p gnatoz s3 et disciplina p instrutoz Et q
no copetit alicui ee pm s q e i po s3 s q e i actu rone tn actus nat
e pior po et nae opo sp a pfecto incipit Inde e q oportuit pimu hoiez
mox in pa sui qditoe qstitui i tmio pfectois 7 qntu ad corpus ut es-
set incenticio pm gnatois tocius huani gnis 7 qntu ad cognitoz ut
esset sufficiens instrutois pm Sic i nchil i corpe eius erat no expliatu in

actū quod ptinet ad pfectōz corpis eius Ita quodq̄ seminalit' siue vir
tuat' erat in p̄mis p̄ncipijs rerum, totū erat explicitū ꝑ pfctāz cog
tom oim eoꝝ ad que vtus p̄morꝫ p̄ncipiorꝫ se extende' poterat Vn̄ dō
ē q̄ q̄dq̄ vnq̄m ho a's de cognitōe reꝝ nali ingenio asseq̄ potuit hoc
totū Adaz nali cognitōe h'ituat' sciuit ꝑ m'lta sūt ī creaturꝫ q̄ nali
cognitōe cogsti, pnt, non. ad que sz vis p̄morꝫ p̄noꝫ nō se extendit sic
futura cōtingēa sūt cognitōes cordiū sūt dispōnes creaturaꝫ ꝑ q̄ sub
sūt dīne puidentie q̄a dīnaz puidētiā cōphende' nō poterāt Vn̄ nec
ordinē ipāꝫ creatāꝫ ꝑ q̄ dīne puidētie subsūt que m'tdū creatuas ad
m'lta ordinat sup' nāe facultatē Sz ad hec cognat' cogstenda adiu
uaba' alia cognitōe que ē cognitō gr̄e per quā deus ei interius loq̄
bat' ut dt Aug' 8 sup gen̄ Sz in hac cognitōe nō instituebat' p̄mus
hō q̄a in t'mio pfcēōnis ipius erāt qua t'mus cītuite cognitōs nō
ē n̄ in visione glie ad quā ipē nō dū puenerāt ꝛ iō h'ns nō cogsce-
bat ꝑ cītutū de hīs q̄ dīnitus reuelabat' et sic oz v'sqꝫ rōnibus rn̄-
de' Ad p'm i' dō' q̄ quedā futura sūt que ī suis causꝫ nāt' cogsci pnt
et istoꝫ cogtōz Adam h'uit alioꝫ aūt que nāt' cogsti nō pnt. nō
oim cognitōz habuit ꝑ eoꝫ tm̄ que ei fuerūt dīnitus reuelatu Ad
2m dō' q̄ Adam debuit h're omnia pfctē que nā' h'nā requit sic
aūt vis augumētatiā da' homi ut ad pfctāz q̄ntitē puemat ita
et sp̄s dant' aīe h'uāne ut pfcēōz sciē accipiat Sic aūt Adā h'uit
augmetatiaz vtutē nō ut p Adam crescēt ꝑ ut mch' decessꝫ eoꝫ que
ad pfcēōz nāe reqrūt' Ita et sp̄s h'uit nō ut ꝑ eos sciaz adq̄reret
ꝑ ut pfctāz nāz heret ꝛ ut ītim ꝑ sp̄s ꝑ q̄ h'ituat' sciebat et
expiret' Ad 3m dō' q̄ Adam aliud h'uit m'gr̄utū cstituebat' to
ex pueret' Ad 3m dō' ... omnibus quenit Compete-
tius h'uāne nāe p̄m q̄m illud q̄d c'mit' omnibus quenit Compete
bat em̄ ei m'gr̄utū erat totius h'uani gn̄is instructor ut nō habe-
cōfusaz cognitōz ꝑ distinctā qua instrue' possꝫ Et ꝑpt' hoc et opor
tuit q̄ intcts eius nō eēt in sui p'no tanq' tabula nō scripta ꝑ
habēt et plenā reꝫ sciāz ex dīna opōne n' h' alijs cōpetebat ho
minibus q̄ nō instituebat' ut p'n in h'uani gn̄is Et per h' pꝫ rn̄sio
ad q'rtum. ꝛ q'ntū ꝛ sextū Ad vij dō' q̄ h' q̄ an'ls fctus sit ī plena
reꝫ cognitōne nāliuz cōpetit ei ex debito sue nāe. nō aūt hoi
ꝑ ex opōne dīna Et iō adhuc remanet h'uāna nā inf'u angelā
sic et corpus homīs nāt' ē impfectius celesti corpe cūius corpus Ade v'
tute dīna accepit q̄ntitē pfctāz ī p'no q̄d celesti corpi cōpetit ex
debito sue nāe Ad viij dō' q̄ rō ia ꝑcedit q̄a ia pō totat pficit' ꝑ
vnā pfcēōz. sic forā subalis pficit māim ꝛ color p'm supficiei Sz
vnus habitus sciē nō cōplet pōm intcts q̄ntū ad omia intcta et iō
nō est sile. Ad ix dō' q̄ Adam h'uit cognitōz oim nataꝫ nō ī v'bo
ꝑ in ꝑp'a nā ꝛ ī sua itelligētia q̄a q'd dupx modus cognoscēdi nō
distinguit' penes spēs reꝫ p'ut eis aliq' cognoscat' ꝑ ꝑut ipē sūt
que cogscūnt' q̄ et q̄n intcts cogscat res ī ꝑp'a n'a nō cogscit eas
nisi ꝑ spēs earꝫ quas penes se hꝫ Q̄n̄ ī ꝑ spēs quas penes se hꝫ du-
at' intcts in ipas res que sūt ex aīaz tūc d' cogsce' res ī ꝑp'a na'
Q̄n̄ aūt intcts cōsistit ī ipis spēbus cōsidcans nāz ꝛ dispōitōz ipāꝫ
speꝫ tūc d' cogsce' res ī sua itelligēā utpote cū itelligit se itelli
ge' ꝛ modū quo ītelligit Q̄ ī dt q̄ res nō dū erāt in ꝑp'a na'
et ita ī ꝑp'a na' cogsci nō poterānt. nō se'. Cogsce' em̄ reꝫ ī ꝑp'a nā
dup' d' Vno° ꝑ modū enūciatōs sꝫ cogscat' res eē ī nā ꝑp'a. q'd
nō pt eē n̄ q̄n in nā ꝑp'a ē. ꝛ sic Adam nō cogn'uit omēs res ī nā
ꝑp'a. q̄ nōdu erāt ī ꝑp'a na' n̄ dicamus q̄ nō erānt ī ꝑp'a na' per
fecte ꝑ impfctē q̄ omīa q̄ p'mo modū pducta sūt ī opibus sex dierū
p'cesserūt ꝑ aliq' modū utꝫ ꝑ Aug' sup gen̄ Alio° d' ...
Ad ix secūndū q'os dō' q̄ ia rō ꝑcedit ... [illegible]
fcēōz sic forma subalis pficit māz ꝛ color ... [illegible]
sciē cōplet pōm intcts ... [illegible]
dō' q̄ intcts Ade nō poterāt ... [illegible]
[illegible]

in propria natura per modum diffinitionis scilicet dum cognoscit aliquid quod sit propria natura alicuius rei. et etiam et res non existentes potest in propria natura cognoscere. ut si omnes leones essent mortui possem scire quid est leo. et etiam creaturas non existentes Adam in propria natura cognoscere poterat. Similiter etiam metaphysici probant quod omnes creature per suas similitudines in eius intelligentia essent. Quinto non omnes species comprehendit et non sit contra dignitatem primi status quod substantia superior ab inferiori capiat erat tamen contra perfectionem que primo homini debebatur ut conderetur sine plenitudine scientie solum ex speciebus scientiam accepturus. Ad decimum dicendum quod ista verba Augustini non sunt sic intelligenda ut intelligatur Adam ex nature operibus oportuisse nature virtutem cognoscere. sed quod naturam quam interius mente cognoscebat operari experiebatur sed quod id in eius noticia preexistebat et hoc ei erat delectabile. Ad primum vero in contrarium dicendum quod Adam bona voluntate velle non poterat nisi quod ordinate volebat. hoc est ut hoc quod vellet suo tempore appeteret hoc est ne vellet id quod sibi non competebat. Ad aliud dicendum quod Adam animalibus nomina legitur imposuisse et eorum naturas novit plene et per consequens omnium aliarum rerum naturalium. Sed ex hoc non sequitur quod ea que sunt supra naturalem cognitionem cognovit.

Quinto queritur. Utrum Adam in statu innocentie angelos per essentiam viderit. Et videtur quod sic. Dicit enim Gregorius in 4 dyalogorum. In paradiso homo consueverat verbis dei perfrui beatorum angelorum spiritibus cordis munditia et celsitudine visionis interesse. ergo videtur quod per altitudinem visionis sue ad ipsos angelos videndos attingit. Preterea Genesis 2 super illud immisit soporem etc. dicit glossa. Extasis recte intelligitur ad hoc immissa ut mens Ade particeps angelice curie intraret in sanctuarium dei et intelligeret novissima. Sed non potuit esse particeps angelice curie nisi angelos cognovit. ergo angelorum noticiam habuit. Preterea magister dicit 13 distinctione 2 libri quod homo scientiam habuit rerum creatarum. Sed inter alias creaturas sunt angeli ipsi homines quod Adamus facti sunt ut dicit magister 2 distinctione 2 libri. ergo habuit noticiam angelorum. Preterea difficilius est facere aliquid quod est intelligibile potentia actu intelligibile et intelligere id quam intelligere aliquid quod est de se intelligibile. Sed intellectus Ade poterat facere species rerum materialium esse intelligibiles actu que de se sunt intelligibiles in potentia et per hoc intelligere res materiales ergo multo fortius poterat ipsas essentias angelorum que de se sunt intelligibiles actu cum sint a materia immunes. Preterea quod aliquis non magis intelligat ea que de se sunt intelligibilia contingit ex defectu intellectus sui. Sed angelorum essentie sunt de se magis intelligibiles quam essentie rerum materialium. nec aliquis defectus in intellectu Ade erat. Cum ergo cognosceret res materiales per essentiam multo fortius angelos per essentiam cognoscere poterat. Preterea intellectus potest intelligere res materiales abstrahendo quiditatem a supposito materiali et si ista quiditas est iterum suppositum huius quiditatem potest pari ratione ab ista quiditate abstrahere. et cum non sit abire in infinitum devenire mens tandem ad hoc quod intelligeret quiditatem aliquam simplicem non habentem aliam quiditatem. Sed huiusmodi est quiditas substantie separate scilicet angeli. ergo intellectus Ade poterat cognoscere essentiam angeli. Preterea secundum philosophum 3 de anima intellectus propter hoc quod est potentia non coniuncta organo non corrumpitur ab excellenti intelligibili. non enim minus intelligit infima propter quod intellexit maxime intelligibile sed magis et contrarium accidit in sensu. Sed intellectus Ade in statu innocentie erat integer et perfectus ergo non impediebatur ab excellentia alicuius intelligibilis quin id intelligere posset et ita poterat angelos per essentiam cognoscere cum hanc cognitionem nichil aliud impedire videbatur nisi ipsius intelligibilis excellentia. Preterea sicut supra dictum Adam mox conditus habuit omnem cognitionem ad quam naturaliter homo pervenire potest. Sed naturaliter homo potest pervenire ad hoc ut substantias separatas cognoscat ex multorum philosophorum sententiis quas commentator tangit in 3 de anima. ergo Adam angelos per essentiam cognovit. Preterea constat quod Adam animam suam per essentiam cognoscebat. Sed essentia anime est a materia immunis sicut et angeli ergo et angelum per essentiam cognoscere poterat. Preterea cognitio Ade fuit inter cognitionem hominum et cognitionem angelorum beatorum. Sed beati cognoscunt et vident essentiam dei. nos autem cognoscimus essentias rerum materialium [illegible] deum

aut i res materiales sut subte spuales sz angeli go ada p essenciaz angelos
cognouit Sz qr nulla po in cognoscendo pt extende se ult suu obim Sed
obiecta aie intellectiue sut fanthasmata ad que ita se hz aia intelliua
sic sensus ad sensibilia ut d i 3 de aia. go aia mea no pt se extende ad
cognoscendu n ea i q ex fantasmatibus deuenire pt. Sz essenia angeloz
excedut oia fata. go ho nali cognicone qua posuis ada pfom no pt
puenire ad hoc ut cognoscat anlos p essenciaz Si d q quis angelus
no possit p fantasmata apphendi. tn effectus eius als pt sub fantasmate
dephendi et ex tali effectu pt angelus cognosci Sz q nullus effectus q non
equat sua causa ad hoc q p ipaz sue cause essenia cognoscat als cognosce
ret deum ex creaturis essenciaz dei videndo qd e flm. Sz effectus corporeus
qui solus in fantate dephendi pt e talis effectus q no equat virtute an
geli go p hui effectu no pt cognosci de angelo q est sz solu an sit. Si
d q adam p aliquem effectum intelligibilez angelos cognosce potuit fm id qd
d Auicenna q intelligencias ee i nob nichil aliud e qm impssiones earum
ee in nob Sz qr vnu qdqz qd recipit i aliquo recipit i eo p modu eius
i quo recipit Sz vis aie hunane e infr modu angelice nae go impssio fa
cta ab anlo i aiaz humaz sine lumine angelicu. quo mens illuiat, e in
aia hunana inferiori modo ab angelica na Cu go aia cognoscat aliqd per
modu quo cognitu e i ipa aia p huius impssioz no ptinget ad cogno
scendu deu angelu fm q e i essenia sua Rco d q dupx e cognico q aliquid
cognosci pt vna q cognoscat de re an sit Et adam i statu inocencie angelos co
gnoscebat i nali cognicone i diuina reuelacone i multo familiarius i plenius
q nos cognoscimus Alia e qua cognoscat de re qd e i hec e cognosce rem
p essenciaz sua i sic Ada ut in videt angelos i statu inocencie no cognosce
bat Cuius ro e q dupx Ade cognicio attribuit sz cognicio nalis i cog
gre. Q aut cognicione nali angelos p essenciaz no cognouit. ex hic pt
cetu ee In no em qnie po pava nalis se extedit ult id ad qd se exte
dit po actiua eiusd qnis sic po pava i na no iuenit n rev coz ad qe
aliq po actiua nalis se pt extende ut gtoz d ix mete In aie aut
hunane intellectu dupx po inuenit Vna q pava sz intelletus polis i Ala
qui pava sz intelletus agens. Vn intelletus possit nalr no e i po ut i co
fiat n ea que intellectus agens natus e facere qmis p hc no excludat qn
aliq alia i eo fi possint opone diuina sic e i na corpali p opam mira
culi Actiue aut intellectus agentis no sunt intelligibilia. ea que sunt d ipis
intelligibilia. cuiusmodi sut ee angeloz Sz ea que sut de se ipis po intelli
gibilia qualia sut essencie rez materialium que p sensum i ymaginacioz capiunt
Vn i intellectu poli nat no fiunt n ie ipse intelligibiles que sut a fantasmati
bus abstracte Per hui aut spes impole e puenire ad iuiendaz essenciam
subz separate. cu sut improporciales i qr aliqua corporis ipis essencia spualibus et
io nali cognicone ho non pt ptinge ut cognoscat anlos p essenciaz Sed
et nc Adam cognicone gre hoc potuit Cognico em gre e eleuacior
qm cognico nae Sz hec eleuacio pt intelligi ul quantu ad intelligibile
ul quantu ad modu intelligendi Quantu ad intelligibile quidem p graz eleua
cognico hois et sine mutacone status sic p graz fidei eleuamur ad co
gnoscendu ea que sut sup rom. i sile et p graz pphie Sz quantu ad mo
du cognoscendi no eleuat hunana cognico n status mutet Modus aut
quo nat cognoscat intellectus eius e ut a fantasmatibus accipiat ut dem est
Vn n ho i aliu statu mutet oz q et i cognicione gre que e p reue
lacoz diuinaz sp intellectus inspiciat ad fanthasmata Et hoc e q dyo d po
tulo ce. ierarc q impole e nob aliter luce diuinu radiu n varietate
sacroz velaminu circuuelatu Ada aut i statu inocencie erat i statu vi
atoz Vn i omni gre cognicione oportebat q aspiceret ad fantasmata Isto
aut mo cognoscendi no pnt essencie angeloz videri ut ia dem e Vn nec

nali cogtiõe nec gtuita Adam anlos p eenaz cognouit. v forte põmus
eu p graz i altore statu eleuatu sic fuit paulus i raptu Ad pmu
i ddr qp ex i° autorite ggorij no pt hri q adaz anlos cognouit. nisi
forte ponamus eu qp ada i qdaz celsitune visiois. no tn tanta que ptiget
ad eo eenaz cognoscendaz Ad 2m ddr qp si sopor ade itelligat talis extasis
fuisse qualis raptus pauli mithi phibz dici qm i i° raptu anlos p een
tia videit s hoc erit sup comune modu cognitois qui tuc e gpete
bat Si aut sopor ie no talis extasis itelligat fuisse. ut adaz s quid
i statu btoz eleuaet. s sic mens solet pphaz eleuai ad diuina m
stia itueda sic vba glose sonae videt. tuc dr pticeps angelice curie
fuisse p quadaz cognicois eminentia que tn usqz ad eo eenaz no per
tigebat Ad 3m ddr qp adaz hnit cognicoz angeloz mgnitu eant ppt
ipm sci Sciuit em eos gsortes sue bti ns ee. t ministros sue salutis i via
mgnitu cognouit distinctoz ordinu z eoz officia mlto melius qm nos
cognoscimus Ad qrtu ddr qp difficultas i intelligedo accidit dupr vno
ex pte cognoscitiui alio ex pte cognoscibilis Ex pte cognoscitiui difficilius e facere
aliqd itelligibile z itellige ipm qm itellige id qd e i se itelligibile Sed
ex pte cognoscibilis pt ee difficilius ad cognitioz id qd e i se itelligibile et hoc
quenit intelltui huano ppt qd no e pporconatus ad intelligend nar een
cias sepatas rone dca Ad qntu ddr qp intelltus ade no patiebat aliquez
defcm alicuius pfectois que tuc e mee debebat Habebat tn aliquos defectus na
les mr quos vnus erat qp oportebat eu cognoscedo ad fanthasmata inspice qd qd
intelltui huano natr quenit ex hoc qp e corpi vnitus. z ex hoc qp p naz suam
e infimus i ordine intelltuu Ad 6m ddr qp intelltus pt abstrahedo puenire ad q
ditatem rei malis no hntis alia quiditatem qua quidem itellige pt qp eam a fan
tasmatibus absoluit. et e facta itelligibilis p lume intelltus agetis ex quo hz qp ea
possit pcipe pfcti sic ppa pfectione Sz ex hac qditate no pt assurge ad cognoscendum
d eenaz sube sepate eo qp ista qditas e omnio deficiens a repntatione illius qditatis
ai oio no eodem mo qditas inuenit i subiis sepatis et i rebus malibus z qsi
equiuoce ut dr gtor i 3° de aia. Dato aut qp p hac qditate possz cognoscere qui
ditatem sube sepate i quoda comi no tn adhuc videt eenaz anli Ita qp sciret
drnaz vniuscuiusqz eenae sepate ab aliis eenis sepatis Ad Septimu ddr qp intelltus
huanus qmuis ab itelligibili excellenti no corrupitur. tn inuenit in eo defectus
pporcois ad hoc qp natr possit ptinge ad maxie itelligibilia Vn ex vbis phi
no pt hri qp maxie intelligibilia itelligat s solu hoc qp si ea itelliget
no mis itelliget alia Ad viii ddr qp hac qonem phus insolutam dimisit
i 3° de aia ubi qrit Vtru intelltus quiectus possit sepata itellige. nec alibi
inuenitur ea soluisse i libris q ad nos puenerit Sequentes vo i hoc ipm distor
dauerunt Quidam em dixerunt qp intelltus nr no pt ptinge ad intellidum sub
stantias sepatas Quidam vo posuerunt qp ad hoc ptinge possit Hoz aut quidam
vsi sunt ronibus isufficientibus sic Avempethe cuius e ro inducta de qditate
et themistius cuius ro e iducta de facilitate itelligedi quas z gtor i 3 de aia
soluit Quidam vo vsi sunt ronibus extraneis a qt fidez sic Alexander z ipe gtor
Autoris Alex em dt qp ipe intelltus potlis cu sit gnabilis z corruptibilis s eu no
mo ptinge pt ad hoc qp subas sepatas itelligat s i fine sue pfectois
ptingit ad hoc qp itelligencia agens qua potenciam qndam subaz sepataz qiungatur
nobis qsi forma. Et i i° statu itelligimus p itelligenciaz agetem sic nunc itelligimus
p intelltum polem z qp itelligencia agens cu sit suba sepata itelligit subas
sepatas sudo e qp i° statu itelligimus subas sepatas z in hoc qsistit vltia
feliitas hois s eum Sz qp no vr ee posile qp id qd e icorruptibile z sepatu
ut intelltus agens qiuncta ut forma intelltui poli qui s alex in e corruptibilis
z malis Ideo et aliis visum e qp ipe intelltus potlis sit sepatus z incorruptibilis Vn
themistius dt qp ipe intelltus potlis e et sepatus z qp i nar e itellige no solu
res males s et subas sepatas z qp itelligibilia eius no sunt noua s eterna
Et qp intelltus speculatiuus quo nos itelligimus e compositus ex intelltu agete z poli

Sz si h' ē aū intell' pot' a p̄no nobis ꝯtinuet'/ tūc ab ipō p̄no subās sepa
tas cogn̄sc' possumus et io ꝯtor viā et ponit mediā int' opīoz Alex' ut et
themistiu D' eni intellc̄m polē ēē sepatū et ēēnū ī qo ꝯuenit cū the
mistio ꝯ dic̄t ab Alexandro d' tn̄ itelligib'lia sp̄ena ēē noua et effecta
p actōm intell' agentis et in hoc ꝯuenit cū Alex' et dic̄t a themistio
Et h' d' h'ēē dupx ēē vnū qo fūdat' ī fantasmatib' ī q h' sūt ī nob' Aliud
qo sūt ī intellc̄u poli Vn̄ mediātib' istis itelligib' intell' pot' nobis
ꝯtinuat'. Ad h' aūt itelligib'lia ītell' agēs se h'z sic forma ad mām Cū
eni intell' pot' recipiat h'9' itelligib'lia que ī fantasmatib' fūdāt' ꝯ itm
eni intell' pot' recipiat h'9' itelligib'lia que ī fantasmatib' fūdāt'
intellc̄m agētez ꝯ intell' agens sit pfectōr. oz q' ꝯporto intell' agētis
ad h'9' intelligib'lia q' sūt ī nob' sit sic ꝯporto forme ad māz sic et p
porto lucis ꝯ colorz admixtē que recipiūt' in dyaphano Et sil' ē de
bīnib' receptis ī vno q'z ē vnū alt'o pfecti9 Cū n' ī nob' ꝯplet' ꝯtina'
h'9' itelligib'li tūc intell' agēs pfc̄e ꝯiūgit' nob' ut forma ī sic nos
p intellc̄m agētez potim9 subās sepatas cogn̄sc̄e sic nūc possum9 p intellc̄m
qui ē ī h'itu pz i' ex dictis istoz phoz q' nō potēant inuēīre modū
qo itelligēm9 subās sepatas ū itelligēdo p aliquā subāz sepatā Q'
aūt intell' pot' ꝯ agēs sit subā sepata nō ē ꝯsonū vitati fidei n' et sīc
phī q' ī ꝯ de aīa ponit intellc̄m agētez ī poloz ēē alīq' h'uane aīe Et
io hac ꝯditōe retēta nō vi' ēē polē q' n'ali cognitōe hō ptigat ad cog
subās sepatas Ad ix dd' q' hō ī statu īnocēe p h' q' itelligebat aliqd
itelligib'le pfc̄e. cognoscebat ꝯ pfc̄e actū itelligēdi ī q' act9 itelli'di est
effect9 ꝯporcōnat9 ꝯ ade quās ūtutē aqua exit Iīn ē q' itelligebat
pfc̄e eēnaz aīe sue Sz ex h' nō se' q' itellexit eēnaz angeli cū iste
act9 itelli'di nō adeq't ūtutē intell' Ad x dd' q' sic nā angelica ē me
dia int' nāz dīnaz ꝯ corpalez ita et cognitō qua cognosc̄at' eēna dīna ꝯ
qua cognosci' eēna rei māl'is. s' int' duo extrīna possūt ēē mlta media
n' oz q' q'cūqz excedit vnū ext'moz q' ptigat ad q'dlz mediū s' q' p
tigat ad aliqd mediū Hō t' ī statu īnocēe ad aliqd mediū puēt ad hoc
s' ut notitiā dei accipet nō ex sēsibilib' tātū s' ex reuelatōe intna Non
aūt ad h' mediū q' cognoscēt eēnaz angelī ad qd tn̄ mediū angel9 in
sui cāone nō dū būs puēt.

Sexto quit' [Vtz Adā ī statu īnocēe errare siue decipi potuit] Et
vi' q' sic. q' ut d' Amb'o omē pcm̄ ē ex errore Si aūt Adā potuit
peccare go potuit errare P' volūtas nō ē ū de bono ut estiāto bonuz
Cū aūt volūtas ē de bono nūq' pcc̄at' nūq' go ē pcm̄ ū pcedat esti
maō qua estima' aliq' bonū ī nō ē. Oīs aūt talis estimaō decepto
queda ē. go Adaz et anq' peccaret ī statu īnocēe decept9 fuit P' d'
mg'r ī ꝯ sniaz di' xxi. q' io mlr nō horruit s'petēz loquētez quia eū
nouit tātū ēē et officiū loq'ndi a deo accepisse putauit h' aūt fl'm
erat go mlr fl'm opiata ē an'q' pcc̄aret go decepta fuit P' sic mg'r ī ead'
distinctōe d' et et ꝯ aug' sup gen̄ ad lit'. In tali sp̄e pmissa ē veire dyab9
ī qua ei9 malitia facile posset dep'hēdi Sz ī quactūz sp̄e veīss. potuiss
dep'hēdi Si hō ī statu īnocēe decipi nō poss'. go decipi potuit P' mlr
audita pmissiōe s'pētis. sp̄auit iaz ꝯsequi ēē posse. alt' stulte appetiiss' tūm
tn̄ stultitia an pcm̄ nō fuit Sz null9 sp̄at qd opinat' ēē impolē. go
tū ēss' impolē id qd dyab9 pmittebat vi' q' mlr an pcm̄ h' ēdēt decepta
fuit P' intell' hoīs ī statu īnocēe collatiu9 erat ꝯ delibēatōe idigēs
vō aūt idigebat delibēatōe ū ad vitād' errorē go errare potuit ī statu
īnocēe P' intell' demonis cū nō sit corpi ꝯiūct9 vi' ēē mlto pspi
tacōr q'm intell' hoīs et ī statu īnocētie q' erat corpi ꝯiūct9 Sed
dyab9 decipi pt' vn̄ dnt sc̄ā q' q'm demōes videbat xp̄m infirma pa
tietez estimabat eū purū hoīez/ q'n aūt miracl'a facietez deū. go
mlto forti9 hō ī statu īnocēe decipi potuit P' dū hō p' pcc̄o pcc̄at
ī actu ip'o nō dū erat ī statu culpe ꝯ cū stat9 culpe causet' ꝯ pcc̄o an
p'm pcm̄ fuiss' aliud pcm̄ Sz ī actu qo p'm9 hō pcc̄auit decept9 fuit.

go an statu culpe ho decipi potuit. P damas. dt y li. h sz cognito
fallax ade extitat nouit plasmato Sz quicq sz fallace cog
cons decipit go ada deceptus fuit i ipa nouitate sue plasmacois P
sperna cognico e q affectoz diuisa Sz pt ee prim i affectiua sine hoc
q sit aliqua decep i sperna pte Multos em hntes sciaz ot sciaz
aginu go et potuit esse i primo hoie decep i pte sperna ang ess
prim i affectiua P sicut hetur sup id ad thimo 2 sup id adaz
ho e seductus Adam no fuit seductus eo mo q mlr ut putaret ee
vim qd dyas suggebat i eo tn fuisse seductu ccedi pt q cmissu ve
male putauit qd erat peremptoriu. go adam an pcm decipi po
tuit P nullus libeat a decepcoe n p notitia vitat Sz ada no
oia sciebat go no i omibz poterat ee immunis a deceptoe Si d q
pruabat p dinaz puidetiaz a decepcoe/ Sz qr dina puidea maxi
me i necitatibz subuet Sz maxia neate qua fuiss ei vtilis-
sim a seductoe liberari dina puidecia no pruauit eu a seductoe
illesum. go mltomis in aliis fuiss dina puidecia a seductone
liberatus P ho i statu inoce dormiuiss ut dt boes i lio de duabz
naturis Gad vone et sommiass Sz i somno qlz ho decipit tu ali
qlr similitudibz rez adheat qi rebz ipis. go adaz i statu inoce de
cipi potuit P ada i statu inoce sesibz vsus fuiss corpalibz Sz
i cogicone sesitiua frequt accidit decepo sic cu vnu vr duo Et
cu id qd a remotis vr paruu vr go ada i statu inoce no fuisset
a deceptoe liber Sz q sic dt augs apbare va p fals no e na istitu
ti homis s pena danati go i statu inoce no potuit decipi qd e
va p falis appbare P aia nobilior e corpe Sz i statu inoce ho n m
defectu pati potuit i corpe. go mltomis deceptoz que e aie de
fectus P in statu inoce nichil poterat ee qn homis volutate qr
sic potuiss ei inee dolor Sz decipi e oibz cotru voluti s augs
et his q decipe volut. go i statu inoce decipi no poterat P os
error uel e culpa ul pena quoz neutru i statu inoce ee po
terat. go nec error P qn id qd e supius i aia dnat inferiori no er
ror pt ee qr p id qd e supius i aia sz syndesim i intetm pnorp to
cognico hois rectificat Sz i statu inoce id qd erat infius i hoie e
rat oio subiem supiori go no poterat ee decepco. P s augs posse
ede na e hom. cerede vo gra e fideliu go ead rone posse decipi est
nae decipi aut vitiu Sz i statu inoce no erat vitiu. go nec po
terat ee decepco P sic dt dama 2 li. in statu inoce dulcissimo
fruebatur ctplonis et i hac cteplacoe vsus est. Sz cu ho qutetz ad di
na no decipit go i statu inoce no poterat decipi P ieos dt
qd q mali patim pcta nra meruerit Si decepo e malu go ada
i statu ic. 1o no potuit decipi Rco dd q ita hc e dupx opio qda
em dnt q cu adam no huit simpr om rez sciaz s queda cogno
uit 7 qdam igrauit In his quoz notitia hebat nos decipi poterat
ut i his que nar cognoscutur z i his que e diuinitus reuelabatur In
aliis aut quoz sciaz no hebat sic sut cogitacoes cordiu 7 futa ctin
genta i singularia a sesu absencia. potat quid flam estiatoz here. le
uet i hg aliqd flm opinado. no aut ita q pase assensu pberet.
Et io dnt q i eu eade no poterat nec itm fla p veris apbari. qr i
his desigt pasus assensus ad id qd e flm. alii vo hc dcm reprbate in
tut et hc q augs flam estiatoz. errore nomiat 7 dt et omez er
rore malu ee In magnis quid magnu i paruis at pnu Sz i hc no
e mltm insistedu. qr cu de rebz agit dz qo nomi intimitti. Vn dico
q no solu i statu inoce no potuit error ee Sz nec et qlisciq fla
opio Qd sic pz qmis em i statu inoce potuit ee dicis boni carencia

nullatenus tamen esse poterat aliqua corruptio boni. Bonum autem ipsius intellectus est veritas
et eo habitus illi quibus intellectus perficitur ad cognoscendum verum virtutes dicuntur ut patet in VI
Ethicorum utpote intellectum actu bonum reddentes. Falsitas autem non solum caren-
tia veritatis sed etiam ipsius corruptio. Non enim sic se habet ad veritatem ille qui omnino caret
veritatis cognitione in quo est carentia veritatis, quemadmodum quicumque non opinatur, et ille qui
habet falsam opinionem cuius estimatio corrupta est per falsitatem. Unde sicut verum est bonum
intellectus ita falsum est malum ipsius. Propter quod habitus opinativus non est virtus
intellectualis quia contingit falsum dicere ut dicitur in VI Ethicorum. Nullus autem actus vir-
tutis malus esse potest. At si ipsa opinio falsa sit quidam malus actus ipsius intellectus.
Unde cum in statu innocentiae non fuerit aliqua corruptio vel aliquod malum non potuit
esse in statu innocentiae aliqua falsa opinio. Dicit enim etiam Commentator in III de anima quod falsa opi-
nio ita se habet in cogitativa sicut monstrum in natura corporali. Est enim falsa opinio prae-
ter intentionem propriorum principiorum quae sunt quasi virtutes seminales co-
gnitionis sicut et monstra proveniunt praeter intentionem virtutis naturalis agentis.
Et hoc ideo quia omne malum est praeter intentionem ut dicit Dionysius 4 c. de divinis nominibus.
Unde sicut in conceptione humani corporis in statu innocentiae nulla monstruositas ac-
cidisset ita et in eius intellectu nulla falsitas esse potuisset. Quod etiam patet ex hoc
quod semper contingit inordinatio quando aliquid movetur a non proprio motivo sicut si voluntas
per se moveatur a delectabili sensibili cum debeat tantummodo moveri ab honesto. Proprium
autem motivum intellectus est verum id quod habet infallibilem veritatem. Unde quandocumque
intellectus movetur ab aliquo fallibili signo est aliqua inordinatio in ipso sive per-
fecte sive imperfecte moveatur. Unde cum nulla inordinatio in statu innocentiae
in intellectu hominis esse potuerit, numquam intellectus hominis inclinatus fuisset
magis in unam partem quam in aliam nisi ab infallibili aliquo motivo. Ex quo
patet quod non solum in eo nulla falsa opinio fuisset sed penitus nulla opinio in eo fuisset
et [illegible] cognovisset. Ad primum ergo dicendum quod error ille ex quo omne peccatum procedit
est error electionis prout eligit quod eligendum non est secundum quem omnis malus igno-
rans dicitur in III Ethicorum a Philosopho. Hic autem error praesupponit inordinationem in
parte appetitiva. Ex hoc enim quod appetitus sensibilis afficitur ad suum dele-
ctabile et appetitus superior ei non repugnat imperio rationis, id quod habi-
tuat habet in electionem deducitur. Et sic patet quod iste error non omnino praecedit peccatum
sed sequitur. Ad secundum dicendum quod id quod apprehenditur non apparens bonum non potest esse o-
mnino non bonum sed secundum aliquid bonum est. Et secundum hoc ut bonum apprehenditur a primo,
ut puta cum cibus vetitus apprehenditur ut visu decorus et delectabilis. Et
tunc appetitus sensibilis in hoc bonum fertur sicut in proprium obiectum. Sed quando supe-
rior appetitus inferiorem sequitur consentit id quod est bonum secundum quid ut bonum est simpliciter
et ex delectatione appetitus sequitur per hunc modum error electionis ut dictum est. Ad 3m
dicendum quod haec ratio contra utramque opinionem videtur esse si intelligatur quod mulier credidit ex
natura sua serpentem accepisse usum loquendi. Tamen illi etiam qui hominem in statu inno-
centiae credunt falli potuisse non eam credunt potuisse falli in diiudican-
dis naturis rerum cum rerum naturalium plenam cognitionem haberent. Hec autem est contra
naturam serpentis quod usum loquendi habeat per naturam cum hoc solum sit animalis rationalis. Et
ideo oportet dicere quod non credidit mulier serpentem usum loquendi accepisse per naturam suam
sed per aliquam virtutem occultam interius operantem nec consideravit an esset a deo vel
a demone. Ad quartum dicendum quod ratio illa sic est intelligenda quaecumque in specie serpentis ap-
paruerit, non quod deprehendi non possit in quacumque specie apparet. Sed quod in tali
specie apparens facilius possit deprehendi. Ad quintum dicendum quod mulier speravit se a-
liquo modo posse consequi quod serpens promisit et credidit hoc aliquo modo esse possibile. Et
in hoc seducta fuit secundum Apostolum I ad Thimo. 2. Sed istam seductionem praecessit que-
dam mentis elatio qua suam excellentiam inordinate appetiit quam accepit
statim ad verba serpentis. Sicut homines frequenter ad verba adulatoria super se ipsos
efferuntur. Sed haec quidem elatio praecedens fuit excellentiae appetitus in generali quae est primum
peccatum quod consecuta est seductio qua credidit esse verum quod serpens dicebat et sic

ɔsecuta ē elacō qua determinate hāt excellētiā appetiit quā sup̄ens
pmittebat Ad 6m dr̄ ꝙ intellꝯ homīs ī statu inocē indigebat deli-
beratōe ne incideret ī errorē sic indigebat comestiōe ne corpꝰ eiꝰ de
ficeret Erat aūt ita ꝑfecte deliberatōis ne deliberando poss; omēz erro
rē vitare sic comedēdo omēz defectū corpalez Vn̄ sicut si nō come
deret peccaret omittēdo Ita si nō deliberaret cū tp̄ꝰ eet ꝛc error
pctm̄ sequeret Ad vii dr̄ ꝙ sicut hō ī statu inocētie defēdeba bn̄ a pas
siōe corpali intrīnseca sic ē febris ꝛ hmōi ꝑ efficatiā nāe Ab extiori aūt
sicut ē ꝑcussio vl̄ vulnꝰ nō ꝑ aliq̄ virtute intiori cū nō hēret dotē
impassibilitꝰ s; ex puidētia dīna que eū ab omni nocumēto sui ua
bat imunē Ita et ab iā deceptiōe que intꝰ ɔtingit cū ās se ipm̄
palogizat defēdebat vigore ꝓpe rōnis Ab extiori aūt deceptiōne
defēdeba auxilio dīno qd̄ ē ad oīa necīa tūc adeāt demoībꝰ
aūt nō adest Et ꝓpt hē decipi pōt Ad viii dr̄ ꝙ actꝰ momentanei
sil cū eē ceperūt suū effcm̄ hūt. sicut ī eodē ītāti ītāti quo aer illu
mīat oculꝰ vidz Vn̄ cū motꝰ volūtatis ī qo p̄mo ɔsistat pctm̄ sit
ī instāti. ī eodē instāti ꝙ pctāt fuit statꝰ inocē destitutꝰ ꝛc decipi
potuit ī iº instāti Ad nonū dr̄ ꝙ damas lo de falta pm̄ hoīs
qua ī ipō pctō deceptꝰ qd̄ quidē pctm̄ nouꝰ plasmatꝰ cōmisit. nō
ēm diu ī statu inocē ꝑseueāt Ad x dr̄ ꝙ ex hō ꝙ aīa hoīs ī statu
inocē ɔiūcta eāt sūmo bono. nō potāt ābs defectꝰ ī hoīe eē
ꝙ diu tlīs ɔiūctō ɔtinuāet. Hec aūt ɔiūctº eāt sc̄ta ꝑm ꝑ affctm̄
Vn̄ anq̄ affectiā corūperet nc̄ deceptō ī intctu nc̄ ās defectꝰ ī
corpē eē potāt. qm̄uis ecūso potuit eē defectꝰ ī affctu nō ꝑcedēte
defectu ī supēno intctu. eo ꝙ ɔiūctō nō ꝑficiat ad deū ī intctu s;
ī affctū Ad xi dr̄ ꝙ lic; flāz opiōz qua credidit eē veniale qd̄ erāt mor
tale ī adā ꝑcessit intꝰ elacō. sicut ꝛ de muliē dēm ē. Ad xii dr̄ ꝙ in
his quoꝝ notitiā nō hēbat a deceptiōe defēdi potāt ꝑti ab intiori
ꝙ eiꝰ intctꝰ ī alīaz ptē īclinatꝰ nō eet nisi a suffitīti motiō. ꝑti
ꝛ pncipalꝰ a dīna puidētia que eū a deceptiōe s;uass; imunem
Ad xiii dr̄ ꝙ ī statu qº peccauit dīnū ei auxiliuz nō defuiss; ne
seducēt si ad deū se ɔūtisset. qd̄ ꝙ nō fecit ī pctō ꝛ seductiōm
cecidit. ꝛ tn̄ iā seductō pctm̄ ɔsecuta ē ut ex dictis pz Ad qrtūdecīm
dr̄ ꝙ, qdā dnt ꝙ adā ī statu inocē nō sōmiass; s; id istud nō est
necīm. Sōmiūm em̄ visio nō ē ī ptē intctiā s; ī sꝑitua. Vn̄ deceptō
nō fuiss; ī intctu q̄ libēm vsum ī somno nō habuisset s; magis in
sꝑitua Ad qndecim dr̄ ꝙ qn̄ sꝑs reputat quod accipit. nō ē fal-
sitas ī sꝑu vt augꝰ dr̄ ī li. de vera reli. s; flītas ē ī intctu q̄ indicat
hē mō eē ī rebꝰ sicut sꝑꝰ demrat. qd̄ nunq̄ ī adā fuiss; ꝙ vl̄ a iudicō
cessass; intctꝰ ut ī sōniis vl̄ vigilando de sꝑibꝰ iudicasset vm̄ mediū
Septimo querit vtrū pueri q̄ ex adaz ī statu inocē habuiss; -
nascerēt plenā rerū oīm sciāz hūisset sicut ꝛ adā hūit Et
vr ꝙ sic ꝑ anshlm̄. quales fuit adam tales et filios genuisset
S; adā oīm nālium plenā sciāz hūit ut dcm̄ ē ꝑꝰ. go ꝛ ī iā ipsiꝰ
filij mox nati habuisset P̄ sicut affctꝰ ꝑficit virtute. ita intctꝰ
sciā S; filij ade ī statu inocē nati mox cū plenitudine virtutū nati
ēent / t; īfudiss; em̄ ī eos originalē iustiāz ut dr̄ anshlmꝰ go ꝛ sci
ē omēz sciāz habuisset P̄ ꝑ bedā Infirmitas. ɔcupiā. igrātia et ma
licia ɔsequūt ex pctō S; ī pueris mox natis nulla fuiss; malicia
vl̄ infirmitas vl̄ ɔcupiā. go nc̄ igrātia aliq̄. ꝛ ita hūisset omēz sciāz
P̄ magis decuit eos nasci ꝑfectos ī aīa q̄m ī corpē. S; ī corpē absq;
omī defectū nati fuisset go ꝛ ī aīa absq; omī igrūncia P̄ hō ī sta
tu inocē ꝑ dama fuit angelꝰ S; angeli mox ī sua ɔdiciōe oīm
nālium notitiā hūerūt. go ꝛ hoīes ī statu inocē eadē rōne sciāz
P̄ eiusdē nāe fuit aīa ade ꝛ aīa filioꝝ eiꝰ S; aīa ade ī suo p̄mo crea
cita cū plena sciā nāli fuit ut dcm̄ ē go ꝛ filioꝝ eiꝰ P̄ maiorꝑ

Ar 18 De cogone pmi hois i statu inocentie

fecto cogtionis debe' qm alijs aialibg Sz alia aia mox nati hnt nales
estiatoz quemcq i nociui sic agnus mox natg fugit lupu t sciz ma
trez go mltoforcius pueri i statu inocee pfctam sciaz huissent Sz i o
riu e auctas hugois de s vic. q dt q no fuissent nati pfcti i scia s ad
ea p tpis spatiu puenissent P cu aia sit corpis pfecto. oz pfice pporco
nabilr aiaz ad corpg Sz pueri i statu inocencie no huissent pfecta
statuaz i corpe sic ada hnt i pno sue gditonis go ead' rone nec
huissent plena sciaz sic ada hnt. P filioz e accipe a pre ee naz
et disciplina Sz si filij ada mox nati huissent plena sciam ab eo
et disciplina no potuissent accipe. go no suaret' int' eos t pmu pa
rete copletus p'mittit ordo Reo dd' q circa hc e dupx opio Quida
em dicut q pui in statu inocee i hijs que sut aie. pfcti fuissent
sic t ada t qntu ad vtutes t qntu ad sciaz Qz aut no essent pfecti
s corpg. hc cat ppt necite matin vteri. qz optebat eos nasci alij
vo sequentes hugoz dnt q sic s corpg no statim accepissent pfctaz sta
tuaz s ad corpg pfecciss tpe Ita et ad pfctam sciam tpe puenissent
Pt aut sciat' que haz opionu verior sit Scied' e q alia ro e de
ada t de filijs eig mox natis Ada eni qz instituebat' ut pnus torius
huani gnis. optuit ut stati gditus no solu heret id qd ptz ad
pnm nalis pfcone l s id qd ptz ad tinm. ffilij aut eig qi no gsti
tuebat' ut pu m huani gnis s ut ex pno exntes. no optebat
i tmio pfectonis nalis istitui Sufficiebat aut si heret tm de
pfectoe mox nati qntu iniciu pfectois nalis requit intiu aut
ftz nalis pfectonis qo ad cogtiom s. dnas opioes duiusmode assigt'
Quida ei ut ptoma posuert q aia ad corpg venit plena oi
bus sciis. s mole corporis opprimit' t impedi' ne scia hita libe
vti possit n qntu ad qdaz vlia Sz pg modu p exatu studij et
ffrvum hg' impedita tollut' ut libe sua scia uti possit Et sic
disce dnt id ee q remisci Qz si h opio vera esset tuc optet dice
q puei mox nati i statu inocee omez sciaz huissent qz corpg id
i statu io erat omio aie subditu Vn per mole corpis no potuiss
aia ita opprimi ut sua pfectoz oio amitteret Sz qz h opio vi'
ptede ex hoc q ead' pomt' na' aie t angeli ut sit aia i sui ca
tone plena sciaz heat sic t intelligna d' ee plena foris cata
rone eu ptoma dicebat aias fuisse an corpa t pg corpg redic
ad copares stellas qi quasda itelligncias que quid' opio no est
cosona theolotis vritati. Ideo s opioz drot alij dnt q intetus hu
manus e vltimus i orne itelligibliu sic ma pma i ordie ffibliu
i sic ma s sui eenaz gsideata nllaz foraz hz Ita intetus huang
i sui pno e sic tabula i qua nch' septu e s pg modu i eo sna
p ssg adqrit' vtute intetus agentis Sc i' pnus nalis huane
cogniconis e ee qd' i po cogsalia no hre aut a pno notitiaz
n coz que statim p lume intetus agetis cogscut'. sic sut pna
vlia. t sic no optuit filios ada mox natos om sciaz huisse s
ad ea tpe pficietes puenissent. Sz tn aliqua sciaz i eis pone p
fectam oz. scz eligedoru t vitadoru sciaz que ad puidetia ptz
qz sine pudencia recte vtutes ee no pnt. ut p' 6o ethcoz quas
utiqz optebat pueros hre ppt originale iusticia. t h opio m
pior videt' s gsidet' id qd nae integritas requirebat Si aut
aliquid aliud ex dma gra eis fuiss collatu vlt id qd nae itegtas
requirebat h' asseri no pt cu no heat' ex auctoite expssu Ad
pmu go dd' q qlis fuit ada tales filios genuiss qntu ad ea
qe s' debant' ex na' spei s qntu ad ea qe s' debant' ut erat

pn̄m hūa' gn̄is. nō oportebat q' filii ei filie nascerent' Ad 2m dd' q'
ad pfectam gnatōz ai' deo quā stat' inocēe req'rebat, oēs uirtutes
requirūt' nō aut oēs scie. Ad 3m dd' q' p'mus puer mox nati nō
huisset omēm sciāz nō in ignatiaz huisset qe ex pctō ɔsequit' que
ē nesciā eoꝝ que debet sciri. huisset tn̄ nesciaz eoꝝ que stat'
eoꝝ nō reqrebat ut sciret. Ad q'rtū dd' q' i corpe pueroꝝ nō fuis
set alis defectus quo pnat' bono inēe eis debito, erāt tn̄ i eoꝝ
corpibꝫ carentia alicuiꝫ boni. qd eis p' modū accessiss; sic statue per-
fecte ꝛ domū glie. Sic ē dd' ex pte aīe. Ad q'ntū dd' q' angeli s'
gdū nāe sūt altiores aīabꝫ p'mus ad b'ficiū grē aīe eis pnt ee
eqles. vn̄ nō oꝫ de nā' grede q' anlo nār debet' In statu aut in
= nocēne dēbat a ho q'i angelꝫ ppt' pleninez grē. Ad 6m dd' q' aīalia
bruta i sui p'no accipiūt nālez estiatōz ad cogscend' nociua ꝛ que
mēs. qr adhoc ex ppā inq'sitōne puenire nō pnt. ho aut ad hoc
ꝛ ad multa alia pt per rōnis inq'sitoz puenire vn̄ nō oportuit q' o-
= mib' sciā nār isit. ꝛ tn̄ sciā opabiliū ad p'dentiā ptinēs ē homini nā'
hoc q'm sciā speculabiliū. vnde q'daz inueniūt' nār p'dētes nō aut
nālit' sciētes ut d' ethi'4 et ppt' hc et p'dentiā nō obliuiscūt'
homies desciali sic sciāz. Et iō et pueri tūc magis fuisset pfecti
i hiis qe ptinet ad p'detiā q'm i hiis qe ptꝫ ad sciāz speuā ut dēm est

Octauo q'rit' vtrū pueri mox nati i statu inocēe vsū rōnis
plenarie huisset et vr' q' sic. qr si impedita fuisset hoc non
fuiss; n' ppt' defcm corporis Sꝫ corpꝫ i statu iō i nllo resistebat a-
nime. g° nc poterat vsus rōnis impedi. P' vtus ut pō qe nō
utit' organo nō impedi' i sua opone ppt' organi defcm Sꝫ i-
tectꝫ ē pō nō vtēs organo ut d' i 3. de aīa. g° actꝫ intectꝫ nō
poterat tūc impedi ppt' defcm organi corpalis Si dicat' q' im
pediebat' ppt' defcm corpis inq'ntū intectꝫ accipiebat a sēsibꝫ. Sꝫ
gt intectꝫ ē supior q'm aliqua sēsitiua pō. Sꝫ hoc vr' ee inordiā
tū q' supiꝫ ab inferiori accipiat. Cū g° nlla inordiāo fuit i nrā
homīs i statu iō. vr' q' nō oportuiss; intectm a sēsibꝫ accipe. P'.
intectꝫ indigꝫ sēsibꝫ adhc ut p eos sciāz adq'rat. cū aut sciām
adq'sierit nō mg' idigꝫ eis. sic nc ho equo p'q' expleuit iter
suū ut d' Auicēna Et s' vnā opiōz pueri i statu inocēe ha
buerūt plenarie omēz sciāz. g° nō poterant impedi q'n vterent'
sciā hita ppt' impfectōz organoꝝ sēsibiliū. P' defectus organoꝝ
corpaliū magis impedit sēm q'm intectꝫ Sꝫ pueri nō patiūt ut
tm̄ defcm corpale q'n possit vide ꝛ audire. g° nc ppt' defcm
corpale eoꝝ intectꝫ impedit'. s; ut vr' ppt' plenā pena p'l pcti
hoc aut pcm nō fuiss; g° tūc pueri plenū vsū intectꝫ huiss;
mox nati. P' sic se hnt alia bruta ad nāle estimacōz ita se ht
hō ad notitiā quā nār ht Sꝫ bruta aīalia vti pnt nāli estia
cōne g° ꝛ pueri mox nati poterant nāli notitia vti adminꝫ pōr
p'noꝝ. P' sapie ix d' q' corpꝫ qd corrūpit' aggrauat aīaz Sꝫ corpꝫ
i statu inocēe nō erāt corruptible g° ex aīa nō aggrauabat' q'n li
berū vsū rōnis hēret. Sꝫ q' oīs actō que ē cōis aīe ꝛ corpi im
pedit' ppt' corpis defcm Sꝫ itellige' ē aīe et corpi actō cōis ut
pꝫ i de aīa g° q' defctū siue impfectōe quā patiebāt' pueri
i corpe vsus rōnis poterat impediri P' s' p' i 3 de aīa nequaq̄
sine fantasie itellig' aīa Sꝫ vsus fanthasie impedi' ppt' defcm
organi corpalis. g° ꝛ vsus intectꝫ. Itē iō q' pus Rō dd' q' c'ca hc
ē dupp' opio Quidā eī dnt q' pueri i statu inocēe huiss; ple
nū vsū oīm mebrū ꝛ q' ista ineptido oīm mebrū qe nūc in
pueris vr' ut nō possit vti pedibꝫ ad incedend' maībꝫ ad scalpend'

r̄ d'alijs tot ex primo membro puenit. Alij aut̄ ɋsideantes huiꝰ inceptionem
ex principijs nalibꝫ cāu utpote ex humiditate quā necē ē i pueris abū
date. dnt et q i statu inocēe mebra puerorꝫ nō fuisset omnino abilia
ad suos actꝫ. quamuis nō omnino ita deficerent sic i mō. qr nūc cū eo qd
ē nate additur id qd ē corrupcois qe quid opio pbabilior vr̄. Vn̄ cū necām
sit humiditē patie i cebro abundare i pueris i q° vis ymaginatiua
i estimatiua i memoratiua i s'sꝫ coīs organa sua hnt. Harꝫ v'tutū actꝫ
necē erat ipedi i p quē intellm q'i inetē ab hgi pons accipit i ad eas se
quātat quamuis ē in actu i tn̄ nō fuissꝫ tm̄ vsꝫ intellꝫ ligatꝫ i pueris
sic nūc ē. Si aut̄ alia opio eēt vā tuc i nullo vsus intellꝫ i pueris
ligatꝫ essꝫ. Ad p'm g° dr̄ q aīa dupr a corpe pt impedi. Vno per
modū ɋtractꝰ qd fit dū corpꝫ aīe resistit i eā obnubilat qd quid' in
statu inocēe nō fuissꝫ. Alio p modū impotēe i defectus inquantū sc
corꝫ nō ē suffins ad omīa ia explēda ad que aīa quantū ē de se suffi
ciēs eēt. Et hc mō aīaz i statu inocēe a corpe fuisse impeditā nichil
phibꝫ. Sic em̄ ɋstat q p corpꝫ impediebatur ne obscurā inficeret ne tāta obstāa
facilitē locū mutaret. quāta tuc ē separata mutat. Et per hūc mo
dū impediebatur ne vsū potē pfctē hrē possꝫ. Jn hc tn̄ nꝫ dolor fuissꝫ
q aīa ppt sui ordiatoꝫ nō impassꝫ n qd corꝫ ɋsequi possꝫ. Ad 2m dr̄
q q'uis intellꝫ nō vtatur organo. tn̄ accipit a potētijs qe organo
q vtūtur. Et io ppt' impeditū ul' defectūm corpaliū organoꝫ eiꝫ actus i
peditur. Ad 3m dr̄ q s'ꝫ intellctꝰ id qd i eā formale ē p qd ē itelligit
actu hꝫ ab intctu agēte que ē pō supior intctu poli q'uis
id qd i eā mäle ē a fantasiꝫ abstrahatur. Et io magis sappe in
tctꝫ pot a supiori accipit q'm ab infiori tū id qd ab inferiori est
nō possit accipi ab intctu poli nisi s q accipit formaz itelligibilē
ab intctu agēte. Vel dr̄ q infioēs vires et quantū ad aliq eēt supi
ioēs sūt maxīe i v'tute agendi i cāndi ex hc rōe q sūt appꝫ ɋ
res rebꝫ extrioibꝫ que sūt cā i mēsuā cognitionis nrē et hinc
ē q s'sꝫ nō pse s s q ē informatꝫ spē rei s'silis instruat ymagioꝫ
i c de incepꝫ. Ad qrtū dr̄ s p. i 3 de aīa intctiua aīa ɋpatur ad
fanthasmata sic ad obā. Vn̄ nō solū indigꝫ intctꝫ nr̄ quāti ad fanthas
mata inquirēdo sciaz sꝫ et i vtēdo sciā adqsita qd pꝫ ex hc q si
lēdatur organū ymaginatiue v'tutis ut fit in freneticis q sciā pꝫ ad
qsita hō tuc vti nō pt. dū aīa ē i corpe. Dictū aut̄ auicēne itel
ligitur de aīa a corpe separata que hꝫ aliū modū itelligēdi. Ad quītū
dr̄ q ymaginatiue v'tutis organū i memoratiue i cogitatiue ē i ipō
cebro q ē locꝫ sūme humiditis i corpe hūano et io et ppt' abū
dātiā humiditis que ē i pueris magis impediūtur actꝫ harū virtū
q'm et s'sꝫ extiorū inteꝫ aut̄ accipit immēte nō a s'sibꝫ ext
ioibꝫ s intioribꝫ. Ad 6m dr̄ q quedā aīa alia natr̄ sūt sicte com
plexiois. et io i p'no sue natiuitꝫ nō ē i eis tāta humiditꝫ abūdā
aīa que multū actūs suū intiorū impediat. Hō aut̄ natr̄ ē tpate
ɋplexiois i oꝫ q i eo abūdet humidū i calidū. et io i p'no sue ɋ
gnaōis oꝫ q ppor'cōblr pporcōnabiter i eo maior humiditas iueniatur
Jn oībꝫ em̄ gnacōibꝫ aīaliū i plātaꝝ p'n'm ab huore sumitur. Ad
vn dr̄ q corꝫ qd corrūpitur aggꝫuat aīaz nō solū p impōm s
et p resistētiā et obnubilacōꝫ. Sed corꝫ hoīs i statu inocēe im
pediebat actꝫ aīe solū ppt' impfectōꝫ v'tutis ul' dispōcionis. Ar 19

Questio ē de cogitione aīe pꝫ morte. Et p'mo quitur. Utrū aīa
post morte possit itellige. Et vr̄ q nō. nulla em̄ opo eo
mūis aīe i corpi pt remanē i aīa pꝫ morte. Sꝫ itellige
ē opo aīe i corpi coīs. dt em̄ p. i pō de aīa q dicē aīaz itel
ligē. sile ē ac si dicatur texē ul' edificaē. g° aīa pꝫ morte nō pt
itellige. Si dicatur q p. loquitur de actu itelligēdi qui ɋpetit aīe s faciē
infiorē. nō aut̄ de io qui ei ɋpetit s faciē supiorē. Sꝫ gt facies
supior aīe ē s quā ad dīna quātur. Sꝫ hō et tū aliq intellige

ex diuina reuelatione suum intellige dependet a corpore quia oportet quod intellige id
est fit per conuersionem ad fanthasmata que in organo corporali sunt ut enim dicit dyonisius
Impossibile est nobis aliter lucere diuinum radium nisi varietate sacrorum velami
num circumvelatum Et appellat velamina ipsas corporales figuras sub quibus
spiritualia reuelantur. ergo intellige quod competit anime secundum superiorem faciem a cor
pore dependet et non intellige in anima post mortem manet Preterea ezechias rex dicit
conuertens sciunt se esse morituros. mortui vero non nouerunt amplius. glo.
quia non proficiunt amplius ergo videtur quod anima post mortem nichil cogitat. si
ly amplius temporaliter sumatur Vel saltem quod nichil possit intellige eorum que
post intellexerat sic enim proficere quod est glosa Preterea secundum philosophum in 3 de anima Sic
se habet sensus ad sensibilia Ita se habet intellectus ad fanthasmata. sed sensus nichil potest sen
tire nisi sensibilia ei representetur ergo nec anima humana aliquid potest intellige
nisi presententur ei fanthasmata Sed fanthasmata non representabuntur ei post mortem
quia iam non representantur nisi in aliquo organo corporali ergo anima post mortem
non potest intellige Si dicatur quod philosophus loquitur de anima secundum statum quo est in corpore Sed
contra obiectum determinat potentie secundum naturam ipsius potentie Sed eadem est natura anime intellectiue
ante mortem et post mortem. ergo si anima intellectiua ante mortem ordinatur ad
fanthasmata sicut ad obiecta videtur quod et post mortem similiter et ideo quod prius Preterea anima non
potest intellige si ab ea potentia intellectiua remoueatur Sed post mortem potentie intel
lectiue scilicet intellectus agens et possibilis non manet in anima. huiusmodi autem potentie competunt
ei secundum unionem ad corpus Si enim non esset vnita corpori non haberet huiusmodi
potentias sicut nec angelus habet. ergo anima post mortem non potest intellige si ab ea potentia
intellectiua remoueatur Preterea philosophus dicit in primo de anima quod intellige corrum
pitur quodam interius corrupto Istud autem interius de quo philosophus loquitur cor
rumpitur in morte. ergo et intellige post mortem non erit Preterea Si anima post
mortem intelligit oportet quod intelligat per aliquam potentiam quia omne quod agit. agit
per potentiam actiuam et quod patitur per potentiam passiuam patitur. aut igitur per eandem
potentiam quam habuit in via aut per aliam Si per aliam tunc videtur quod cum a cor
pore separatur noue potentie ei aggenerantur quod non videtur esse probabile Si
autem per eandem. hec tamen non videtur cum potentie quas nunc habet insunt ei ex ratione
vnionis ad corpus Que quidem vnio in morte cessat ergo anima post mortem
intellige non potest Preterea Si potentia intellectiua in ipsa maneat dicitur manere solum
secundum quod fundatur in substantia anime aut secundum quod comparatur ad actum Sed non secundum quod fundatur
in substantia anime. quia si solum sic maneret tunc non posset intellige nisi se Nec
etiam secundum quod comparatur ad actum quia sic perficitur per habitus quos in corpore acquisiuit
quorum quidem habitus a corpore dependent. ergo videtur quod potentia intellectiua post mortem non
remaneat. et sic anima post mortem non intelliget Preterea omne quod intelligitur aut
intelligitur per essentiam intelligentis uel per essentiam rei intellecte uel per similitudinem
rei intellecte in intelligente existentis Sed non potest dici quod anima intelligat res
solum per essentiam ipsius rei intellecte. quia sic non intelliget nisi se ipsam et habitus
et alia quorum essentia sunt in ipsa principaliter similiter. non potest dici quod intelligit
solum per essentiam suam intelligentis. quia sic si intelliget alia a se oportet quod essentia
-Sic sua esset exemplar aliarum rerum. Essentia diuina est exemplar omnium rerum et ra
tionis dei intellectiuo essentiam suam omnia anima intelligit quod de anima dici non potest.
Similiter nec per similitudines rerum intellectarum in anima existentes quia si sic maxime videtur
quod intelliget per species quas in corpore acquisiuit. quod et non potest dici. quia per casus so
lum intelligit. quia sic anime puerorum que nichil a sensibus acceperunt nichil post
mortem intelligerent ergo videtur quod anima non post mortem possit intellige Preterea
si dicatur quod cognosceret per species concreatas Contra. quicquid est anime concreatum equaliter
competit ei existenti in corpore et a corpore separate Si igitur anime humane concreate sunt
species quibus intellige possit. cognosceret per huiusmodi species non solum competit ei prout est
a corpore separata. sed et dum est in corpore et sic videtur quod superfluerent species quas
a rebus accipit Si autem dicatur quod dum est coniuncta corpori impeditur a corpore ne
eis uti possit Sed contra si corpus impedit vsum istarum specierum aut hoc erit ratione
corporee nature aut ratione corruptionis Sed non ratione nature corporee quia natura
habet concreatam ad intellectum nichil autem naturale est impedimentum nisi a suo contrario. Similiter

nec ratione corruptionis que fit in statu mortis quando huiusmodi corruptio non erat homo huiusmodi innatis speciebus uti potuisset et speciebus non acquisisset quibus mediantibus a rebus anima species accipere quod videtur esse falsum. ergo videtur quod anima separata per species innatas non intelligat. Si autem dicatur quod intelligit per species infusas. Contra huiusmodi species vel sunt infuse a deo vel ab angelo. Sed non ab angelo quia sic oportet quod huiusmodi species ab angelo in anima crearentur. Similiter nec a deo quia non est probabile quod deus infunderet dona sua existentibus in inferno. Unde scribitur quod anime in inferno non intelligent. Et ita videtur quod anima separata per species infusas non intelligat. Preterea Augustinus de trinitate 9 c. assignans modum quo anima cognoscat sic dicit quod anima secum non potest intus introrsum tanquam in regionem incorporee nature ipsa corpora inferre ymagines eorum convolvit et rapit factas in semetipsa de semetipsa. Dat enim eis de se formandis quiddam substantie sue. Servat autem aliquid quo libere de specie talium ymaginum iudicet et hoc est magis mens id est rationalis intelligentia que servatur ut iudicet. Nam illas anime partes que corporum similitudinibus informantur etiam cum bestiis nos communes habere sentimus. In quibus verbis exprimitur quod iudicium anime rationalis est de ymaginibus quibus informantur potentie sensitive. Sed huiusmodi ymagines non manent post mortem cum sint recepte in organo corporali. ergo nec anime rationalis iudicium quod est eius intelligere post mortem remanet in anima. Sed contra per Damascenum. Nulla substantia destituitur propria operatione. Sed propria operatio anime rationalis est intelligere. ergo post mortem anima intelligit. Preterea sicut aliquid ex coniunctione ad corpus materiale redditur passivum. Ita per separationem ab eodem redditur activum. Calidum enim et agit et patitur propter coniunctionem caloris ad materiam. Si autem esset calor sine materia ageret et non pateretur. ergo et anima per separationem a corpore redditur omnino activa. Sed quod potentie anime non possunt per se ipsas cognoscere sine exterioribus obiectis hoc eis competit inquantum sunt passive sicut patet per dictum de sensu et 2o de anima. ergo anima post separationem a corpore poterit per se ipsam intelligere non accipiendo ab aliquibus obiectis. Preterea Augustinus dicit in 10 de trinitate quod mens ipsa sicut corporearum rerum notitias per sensus corporis colligit sic incorporearum rerum per semet ipsam. Sed ipsa semper permanebit. ergo poterit adhuc intelligere saltem de incorporeis rebus. Preterea ut ex auctoritate inducta Augustini apparet. Sed hic anima cogitat res corporeas quarum ymagines convolvit et rapit in se ipsa. Sed hoc liberius poterit facere post separationem a corpore maxime cum hoc de semet ipsa faciat cum dicat Augustinus in auctoritate inducta. ergo a corpore separata poterit melius intelligere. Preterea in libro de spiritu et anima dicitur quod anima a corpore separata trahit secum suas potentias. Sed ratione suarum potentiarum dicitur cognoscitiva. ergo post mortem cognoscere potest. Respondeo dicendum quod sicut philosophus dicit in 1 de anima. Si nulla operationum propriarum anime est ei propria ut scilicet possit eam sine corpore habere. Impossibile est ipsam animam separari a corpore. Operatio enim cuiuslibet rei est quasi finis eius cum sit complementum rei in ipsa. Unde sicut firmiter secundum fidem katholicam sustinemus quod anima post mortem maneat a corpore separata. Ita etiam sustinere necesse est quod sine corpore existens intelligere possit. Sed modum intelligendi difficile est considerare eo quod necesse est ponere eam habere alium modum intelligendi quam nunc habeat cum nunc manifeste appareat quod intelligere non possit nisi ad phantasmata convertatur aliis mutatis que post mortem omnino non remanent. Quidam ergo dicunt quod sicut nunc a sensibilibus rebus species accipit mentibus sensibus ita tunc accipere poterit nullo sensu interveniente. Sed hoc videtur impossibile quia ab extremo in extremum non fit transitus nisi per media. Species autem in ipsa re sensibili habent esse maxime materiale. in intellectu autem summe spirituale. Unde oportet quod in hac spiritualitate transeat mediantibus quibusdam gradibus utputa quod in sensu habet spiritualius esse quam in re sensibili. In ymaginatione autem adhuc spiritualius quam in sensu et deinceps ascendendo. Unde alii dicunt quod per species rerum a sensibus receptas dum erat in corpore et in ipsa anima conservatas post mortem intelligit. Sed hec opinio a quibusdam sequentibus opinionem Avicenne improbatur. Cum enim anima intellectiva non utatur corporali organo ratione intellectus non potest aliquid esse in intellectiva parte anime nisi ratione intelligibilitatis. In virtutibus autem utentibus organo corporali potest aliquid conservari non ratione cognoscitiva sed sicut in quodam corporali subiecto ratione cuius contingit quod quedam potentie sensitive sunt que non semper actu apprehendunt species vel intentiones in se conservatas sicut patet de ymaginatione et memoria et vi ...

pte intctiua intell' ꝯzuet' si qd actu apphendit'. et nos p sps prius receptas
a rebꝫ aīa post mortē itelligere pt Sz hoc nō vr vm qr omē qd recipit'
i aliquo recipit' i eo p modū recipientis Cū aut subā intalis hēat eē
magis fixū ⁊ stabile q subā corpea In pte intctiua recipiūtur spēs
firmiꝰ ⁊ immobiliꝰ qm̄ i aliqua re mali' / et ꝯmiꝰ in ea recipiant'
s rōm itelligit nō tn̄ oz qr sp actu itelligat'. qz nō sp sunt
i ea i actu pfecto nc i po pura s i actu īppleto q ē medium int
pōm ⁊ actū qd ē eē aliquid hitualr i intctu. Vn̄ et ph's vult q aīa
intctiua sit locꝰ speciem utz 3o de aīa ut pote eas in se reti-
nēs ⁊ ꝯzuās Sz tn̄ hꝰ spēs recepte prius ⁊ ꝯzuate nō sufficiunt
ad cognitōz quia nccē ē ponē in aīa sepata. tum ppt aīas pu
erorū tum et ppt hc q multa erunt cognita ab aīa sepata q
nunc nō cognoscunt' a nobis ut pene infinita ⁊ alia hꝰ Et io alij dnt
q aīa sepata q̄uis a rebꝫ nō accipiat hz tn̄ ptatē ut sepaz
rebꝫ cognoscēdis ꝯformet apud verū pntiaz. sic videmꝰ q
ymaginaō aliquas forās ꝯpōt ex seipsa quas nūquā p sēs accipit
Sz hc et nō pt stare. qz impole ē q sit id aliquid qd educat se de pō
ad actū Aīa aut nr̄a ē i pō ad silitudines rez qbꝫ cognoscat Vn̄ oz q
efficiat' i actu nō p ipsaz aīaz s p aliqd qd hz similitudines iās i actu
ul per res ipsas ul p deū in quo sunt oīum forme i actu Vn̄ nc et ymagi
naō a intctu aliquā forāz ꝯpōt denouo nisi ex aliquibꝰ pexistētibꝫ sic
ꝯpōt forāz montis aurei ex pexistētibꝫ silitudibꝫ auri ⁊ montis Et io
alij dicunt q forme qbꝰ aīa sepata itelligit sunt ei impsse a deo ab ipa
sua cr̄atione p quas s quosdaz ⁊ nunc itelligimꝰ ita q p sēs nō adquirunt'
aīe noue spēs s tmō excitat' aīa ad spēs quas i se hz itueēdas s q plato-
ni dixerunt q volebat q addiscere intell' aliud ē n̄ reminisci Sz huic opini
experientia ꝯdicit. Videmꝰ em̄ q si caret vno sēu caret ꝯ sciā utpo
te carēs visu nō pt hrē sciaz de coloribꝫ. qd nō eēt si aīa nō indigeret
a sēibꝫ accipē spēs quas cognosceret Sym aūt vo p has spēs ꝯcreatas aīa cor
-pi ꝯiūcta intell' itelligit a corpe impedita Intelliget aut p eas a corpe
sepata Sz hc et dupl' vr̄ ut spēs que nāt' īdite sunt aīe totalr a corpe
impediat'. cū tn̄ ꝯiūctō corporis ad aīaz nō sit accn̄lis aīe s nālis. Nō
em̄ inuenimꝰ duorz que sunt nālia vni rei vnū eē || altiꝰ || totalr. ipeditiuū
alts altiꝰ eēt frustra. dissonat et h' pōitō ab opione phi i 3o de aīa
q ꝯpat intctm aīe hūane table rase i q nihil ē sciptū Et io alii dr̄ ē
q vnū qdqz recipit īfluētiaz a suo supiori p modū sui eē. Esse aut
aīe rōnal adquirit' qdāo medio int' forās sepatas ⁊ forās males. fforē
em̄ sepate sz angli recipiūt a deo eē nō depēdēs ab aliqua mā nc i ali
q mā fforē vo males eē a deo accipiunt. qz sine mā ꝯzuai nō pnt ⁊
i mā exnt ⁊ a mā depēdēs. aīe vo rōnali adquirit' eē a deo in
mā quidē exns in qntū ē forā corporis ac p hc s eē corpi vnita nō
aut a corpe depēdēs Vn̄ forē males sine corpe ꝯzuai nō pnt Esse
aut aīe sine corpe ꝯzuai pt. Et io et īfluētiaz a deo. mō ē medio
recipit aīa rōnalis int' angelos ⁊ forās males Recipit em̄ itectuale
lumē hc mō ut eiꝰ intctiua cognitō hēat ordinē ad corpꝰ iqn-
tū de corporis pōtns accipit ⁊ ad eas respctū hēat i actu ꝯsiderando i
quo inferior angelis inuenit' ⁊ tn̄ hc lumē nō ē corpi alligatum
alts obligatū ut eiꝰ opō per organū corpeū applicet' In qo iuenit'
superior omni mali forma q nō opat' n̄ p opōm cui ꝯiūgnat
i mā Sz qn aīa erit a corpe sepata. sic eē suū hebit neqz a cor
pe depēdēs neqz i corpe exns ita et īfluēa itectual cognitōis
recipiet ut nc sit corpi alligatū q p corpꝰ excitat' neqz oīo ali
que ordinē ad corpꝰ hēat Et io qn aīa pō creata corpi ifudit'
nō dat' ei aliqd de itectuali cognitōe nisi p ordinē ad corpeas
pōns ut pote q p intctm agētē possit facē fantata intelligibilia i actu

que sut pº itelligia et p intectm pole recipe spes itelligiles sic abstitas. &
inde e et q q diu hz ee quetu corpi i statu hui vie no cogsat et illa
q sut i ipa refuat nisi inspitiedo ad fantata. i qpt hc et nc revela
cones ei alique divinitus fiut n sub specieb fantatu nc et ipas subas sepatas
itellige pt. ut pote que suffic p sensibiliu ssis cogsa no pnt. s qn hebit
ee a corpe absolutu. tc recipiet influctia ittual cogsto hoc mo
q angeli recipiut sine aliquo ordine ad corpus ut scz ssis veru ab ipo
deo recipiat nc optrat ad intelld i actu p has ssis ul p easq qs pius
adqsiuit ad aliq fantha ta qutu. possit intelilo ipas subas sepa
tas scz angelos ul deones nali cogtioe vide qmis no deu qd nulli
creatue gcedit sine gra Ex qb colligi pt q aia post morte tribus modis
itelligit Vno p ssis qs recept dum erat in corpe Alio p spes i ipa
sua sepatoe a corpe divinitus sibi ifusas Tercio videdo ipas subas sep
atas i i eis ssis rer ituedo s h ultim no subiac eius arbitrio s ma
gis arbito sube sepate que sua sapiaz apit itellige a apit loqndo
i claudit tacedo. que quid locuco ssis qlis sit alibi dem e Ad pmu
d q opo intectus qe e coisi aie i corpi e opo q mo aie intectiue co
pit i ordine ad corpeas pos sive hoc accipiat s supiore pte aie si
ue s infiore Sz post morte hebit aia a corpe sepata opom qe nec
fiet p organu corpale nc aliq ordine hebit ad corpus i p hc pz so
luco ad scdm. Ad 3m d q autoitas ia loqr de pfectu meiti qd pz
ex alia glo. q ibid dt. Quida asserut post morte cesse i desicere
meita ut itelliga q meli pficiut amp i cogsitedo ut scz sit maio
ris miti ul pmy. ul q impedior eis cogtio dicat. no aut sic qd
melis pus ignotu. post ea cogscut. constat ei q penas infin quas
nuc no cogscut tuc cogscet Ad qm d q phus i 3o de aia non
loqr nisi de intectu corpi giucto Alias em gsideato de intectu ad
nalem no ptinet Ad quitu d q qmis ead sit na aie an mortem
i post mortez qntu ad rom spei. tn no e id modus eendi i pqmis
nec id modus opandi Ad vi d q i aia sepata remanebt po itt
tiua i intectus ages i possi. hui em poe no tant i aia ex corpe
qmis i aia corpa vnita existes aliq oldine heant ad corpus que no
hebut i aia sepata Ad vii d q p lo de itellige quod nuc nobis
gpetit i orne ad fantata hoc em i impe impedito organo corpali
i tor corrupit eo corrupto Ad viii d q eed poe itetiue que
nuc sut i aia erut i aia sepata q sut nales Nalia aut oz ma
ne qmis nuc heant ordine ad corpus que tuc no hebut ut dem
e. Ad ix d q poe itetue remanet i aia sepata i ex pte ia q radi
cant i eena aie et ex pte ia qua gpant ad actu. nc oz q hitus
illi q i corpe sut adqsiti destruat nisi forte s opioz ptactaz que
dt q na ssis remanet i intectu n du actu itelligit. dato et q
illi hitus no remanent. remanet po itetiua ordinata ad actu
aliq modo Ad x d q aia post morte itelligit p aliqs spes. pt quid
itellige p aliquas ssis quas i corpe adqsiuit qmis ille nusq suf
ficiat ut tangit obiectio alia duo gcedimus Ad xi d q infusio
donor gratuitorum no ptinet ad eos q sut i inferno s cor que
ad statu nae ptinet ptipatoe no puat meli em e vle bonu
ptipatoe puatu ut dyo dt. 2 c. celesti ierar pdicta aute
specieru ifusio que sit i sepatoe aie a corpe ptinet ad gditoz nae
sube sepate. & io hui infusioe nc aie danatoru puant Ad xii
d q aug i vbis ill intendit onde quo aia s ctiu ponat corpa
liu rer similnes ut qnqz se estimet ee corpus utz i opioib an
tiquorum phorum qd quid ex hc gtinge dt q aia itenta corpalibus
per ssus exteriores ad ea afficit rone cuius ipa corpa ad se intedite in
hit qntu pole e. cu aut ipa sit incorpea no pt ad se ipa corpora

introducte sed similitudines corporum introducantur que in regionem incorporee nature dum
forme existentes in ymaginatione sunt absque materia, nondum tamen pertingunt usque
ad regionem incorporee nature propter hoc quod nondum sunt ab appendiciis materie ab-
solute. Has autem similitudines dicitur rapere ingenium eas qui subito a sensibilibus ab-
strahit. Dicitur autem involvere eas ingenium eas simplificat vel ingenium eas com-
ponit et dividit in semetipsa aut eas facit ingenium in potentia anime scilicet ymagina-
tiva recipiuntur de semetipsa aut facit eas quia ipsa anima est que huiusmodi yma-
ginationes in se ipsa format ut li de denotet principium efficiens. Et ideo subiungit
quod anima quoddam substantie sue dat formandis huiusmodi speciebus quia scilicet aliqua pars anime in
substantia eius radicata huic formationis ymaginum officio deputatur. Quia vero
omne quod iudicat de aliquo oportet ab eo esse liberum ratione cuius intellectus solus
est purus et immixtus ut omnia iudicet secundum philosophum. Et ideo quod anime iudicium de
talibus ymaginibus quod non sunt ipse res sed rerum similitudines oportet esse in anima aliquid supe-
rius quod istis ymaginibus non occupatur et hoc est mens que de talibus yma-
ginibus iudicare potest. Non tamen oportet quod mens de solis ymaginibus iudicet sed etiam de
hiis que neque sunt corpora neque corporum similitudines intellectum iudicat.

Secundo queritur: Utrum anima separata singularia cognoscere possit. Et videtur quod
non. Quia si cognoscat singularia aut hoc est per species concreatas aut per species acquisitas;
non autem per acquisitas quia in parte intellectiva anime non recipiuntur species singulares
sed universales et hec sola anime remanet separate a corpore sicut perpetuum a corruptibili secundum philosophum.
Similiter nec per species concreatas quia cum singularia sint infinita oporteret ponere infinitas species
concreatas quod est impossibile. Ergo anima separata singularia non cognoscit. Si dicatur quod co-
gnoscit singularia per speciem universalem. Sed contra species indistincta non potest esse distinctive
cognitionis principium. Sed species universalis est indistincta, cognitio autem singularium est distin-
cta cognitio. Ergo per species universales anima separata singularia cognoscere non potest. Si di-
catur quod anima separata ad presentiam singularis convertit se ad singulare et sic id cognoscit. Sed
contra quando singulare est presens anime vel aliquid a singulari influit in animam vel nichil. Si aliquid,
ergo anima separata aliquid a singularibus recipit quod absonum videtur. Si autem nichil,
ergo species in anima existentes remanent communes et sic per eas non potest singulare aliquid
cognoscere. Preterea nichil existens in potentia educit se de potentia in actum. Sed anima cognoscitiva
est in potentia ad res cognoscibiles, ergo ipsa non potest se educere in actum ut ipsamet eis
se conformet. Et ita videtur quod anima separata singularia non cognoscat apud singularium
presentiam. Sed contra est quod Luce xvi dicitur quod dives in inferno cognovit Abraham
et Lazarum et etiam de fratribus suis adhuc viventibus notitiam retinebat.
Ergo anima separata singularia intelligit. Preterea dolor non est sine cognitione. Sed anima
ex igne et aliis penis inferni dolorem sustinebit. Ergo singularia cognoscet. Respon-
deo dicendum quod sicut dictum est anima separata duobus modis cognoscit. Uno modo per species sibi
infusas in ipsa separatione. Alio modo per species quas in corpore existens acquisivit.
Et quantum ad primum modum attribuenda est eius anime separate cognitio similis an-
gelice cognitioni. Unde sicut angeli cognoscunt per species concreatas ita et anima per species
sibi in ipsa separatione inditas. Cum enim ydee in mente divina existentes sint
factive rerum quantum ad formam et materiam oportet quod sint earum exemplaria et similitudines
secundum utrumque. Unde per eas cognoscuntur res non solum secundum naturam generis et speciei que
penes principia formalia sumuntur sed etiam secundum suam singularitatem cuius principium est
materia. Forme autem mentibus angelorum concreate et quas anime in sua separa-
tione adipiscuntur sunt quedam similitudines rationum ydealium rerum que sunt
in mente divina. Ita quod sicut ab illis ydeis effluunt res ut subsistant
in forma et materia ita effluunt species in mentibus creatis que sunt cognoscitive
rerum et quantum ad formam et quantum ad materiam et quantum ad naturam universalem et quan-
tum ad singularitatem et sic per huiusmodi species anima separata singularia cognoscit. Species
autem que sunt accepte a sensibus sunt similes rebus secundum hoc tantum quod res agere
possunt et hoc est secundum formam et ideo per eas non possunt singularia cognosci nisi forte ingni-
tu recipiuntur in aliqua potentia utente organo corporali in qua quodammodo materia-
liter particulariter recipiuntur. In intellectu vero qui est omnino a materia immunis non
possunt esse principium nisi universalis cognitionis nisi forte per quandam reflexionem ad fanta-

a quibus intelligibiles species abstrahuntur que et reflexio per mortem corruptis fantasmatibus esse non poterit. Potest tamen anima huiusmodi vtilia ad singularia applicare quorum noticiam per huiusmodi alia cognitionem habet. Ad primum ergo dicendum quod anima separata non cogitat singularia per species in corpore acquisitas nec per species concreatas sed per species de nouo inditas in separatione nec tamen oportet quod tot ei species infuse infundantur ad singularia cogitanda. Tum quia singularia que ab ea sunt cogitanda non sunt actu infinita. Tum quia per vnam similitudinem speciei sicut a substantia separata omnia indiuidua eius speciei cognosci contingit ita similitudo efficitur vniuscuiusque singularium ipsa similitudo secundum proprium respectum ad hoc vel ad indiuiduum etc. sicut dictum est de angelis in questione de angelis et sic patet de essentia diuina que non solum indiuiduorum vnius speciei sed omnium entium est ipsa similitudo secundum diuersos respectus ad diuersas res. Ad secundum dicendum quod quamuis species ille quibus anima separata cogitat singularia sint in se immateriales et ideo vniuersales tamen sunt similitudines rei et quantum ad naturam vniuersalem et quantum ad naturam singularem et ideo nichil prohibet per eas singularia cogitare. Alia concedimus.

Ar 20

Questio est de scientia anime Christi. Et primo queritur vtrum in Christo sit ponere scientiam creatam. Et videtur quod non. Scientia enim est perfectio scientis. Omnis autem perfectio est nobilior perfectibili. Si ergo Christus est sciens per aliquam scientiam creatam, tunc aliquid creatum erit anima Christi nobilius, quod videtur inconueniens. Preterea operatio non attribuitur nature sed ypostasi. Sunt enim operationes suppositorum et particularium. Sed persone Christi sufficit ad intelligendum scientia increata. Ergo superfluum est in ipso ponere scientiam creatam. Preterea quanto aliquid est nobilius tanto est deo similius. Sed anima Christi est nobilior quam calor corporalis. Cum ergo calor corporalis agat sine medio et in hoc sit deo similis qui sine medio operatur, videtur quod multoforcius anima Christi intelligat non mediante aliqua scientia creata. Si dicatur quod operatio caloris ab intrinseco procedit, operatio autem scientie ab extrinseco cum sit per motum a rebus ad animam, operatio autem cogitatiua non solum est receptio sed iudicium, non est simile. Sed quamuis in operatione cogitatiua sit receptio ab exteriori, iudicium tamen ab interiori est de receptis. Ipsa autem receptio sit ab exteriori. Preterea Christus filius dei ab interiori procedit. Ergo operatio scientie non omnino est ab exteriori. Preterea Christus filius dei non assumpsit aliquam imperfectionem nisi que ad nostram scientiam valebat. Sed imperfectio scientie non valet ad nostram redemptionem. Ergo imperfectionem non assumpsit. Omnis autem creata scientia ex hoc ipso quod creata est aliquid imperfectionis habet. Ergo creatam scientiam non assumpsit. Preterea quilibet artifex si habet aliquam perfectissimam scientiam semper in maxime est in actu. Preterea quicumque est semper in actu considerans scientiam secundum quam semper est in actu considerans secundum perfectissimam scientiam non indiget aliqua scientia minus perfecta, quia numquam secundum eam consideraret et frustra esset in eo. Sed Christus semper est in actu considerans secundum perfectissimam scientiam que est scientia increata. Ergo in eo non est ponere aliam scientiam creatam. Preterea natura non facit per duo que potest per vnum potest facere et multo magis deus. Sed Christus potuit esse sapiens si solam scientiam increatam haberet. Ergo non est creatus sapiens scientia creata. Preterea I ad Cor. XIII: Cum venerit quod perfectum est euacuabitur quod ex parte est. Plus autem est imperfecta scientia creata in comparatione ad scientiam increatam quam specularis visio in comparatione ad visionem spei. Non ergo ratione imperfectionis visio fidei tollitur vbi superfluit visio spei, multoforcius tolletur visio creata in Christo vbi scientia increata. Preterea verbum vnitum est magis ei intimum quam intellectus anime vel eius creata. Preterea verbum vnitum non solum per essentiam presentiam et potentiam sicut ceteris creaturis et per graciam sicut iustis, sed et in vnitate persone. Sed anima nostra per potenciam et ita intellectiua intelligit. Ergo anima Christi poterat esse sapiens per sapientiam vbi et ita non indigebat scientia creata. Preterea scientia creata si eam Christus haberet non est data nisi ad eius perfectionem. Sed anima Christi vnita verbo in scientia creata habens non est nobilior quam si soli verbo vniretur sine scientia creata, quia creatura adiuncta deo nichil addit bonitatis sicut nec punctus additus linee facit eam maiorem. Ergo in Christo non est ponere scientiam creatam. Sed contra est quod dicitur Luc.

z· puer Jesus pficiebat sapia· &c Costat aut q no p sapiaz mcatam p
fice potrat· q ia nc ꝑficit nc deficit g° i eo e pone sciaz catā· P
s damas· Omnia q in nra na plātat dei vbū assūpsit, plātat at sciaz
cataz q° i ea assūpsit· P sic scia dīna e sup sciam intctiuā cataz
Ita scia intctiua cata e sup sciam sensitiuā Sz scia sensitiua no tolli
t ab eo qui hz sciam intctiuaz cataz utz i hoie· g° scia itctiua ca
ta pt mane supueniente scia intctiua icreata· Rō dd' q sic i xpo
e pone duas naturas· ita et duas scias cataz scz i mcataz Quida
aut hetici posuert i x° sola sciaz mcataz· vt aut hui erroris videas
origine Scied' e q quida vnione dīne i huane nāe intellexerut
ee hc mo sctam q° aia corpi vnit ut sic aia e forā corpis ita et di
uitas eet forā huanitatis i x° Et io quida ḡsiderantes q si vbū vni
ret corpi x' sic aia corpi nro q posset eu viuificare sic aia nra corpus
viuificat· ,,, ntm Posuerut q no fuerut i due subē scz corpus i dīnitas
que corpus loco aie viuificaret et hic fuit error eunomij i seqtium
eius Quida vo attedetes hc ee dīnitati idignu q corpi vniret i ut
ipm viuificas posuerut i x° aiaz viuificate corpus i sesificate sensile
vzt i vegetabile no aut intctuale Sz dicebat q ipm vbū eat in
xpo loco intctual' aie Et hic error fuit Appollinaris i sequatiu
eius Quo quid' erroe supposito planu eet i x° no ee nisi sciaz icatā
Pdctus aut mod' itelligedi vnione ad hoc iduat ut cpat vna
qda na ex dīna i huāna ḡfecta sic ex aia i corpe no solū sit vna
ypostasis s et vna na· ex q° vltis sequit q vtriusq nāe vitas cor
rupat Cū eni hc sit de rone dīne nāe ut sit a rebus oibus sepata
qntu ad ee· si ponat ee alicuis corpis actus a ppa rone decadz Silit si
a nā huāna abstrahat ul' aia ul' intctus ul' aliqd eoru q ad itegtate
nāe ptinet no remanebit vitas spei· cū ita sit de ronibus specerū sic
de nūis ut dr in viij° mete· i quibus vnitate addita ul' subtcta spe
ciē variat Et io p pdtm errore xpus neq verus ho neq verus deus eet
Ad hc g° q xpus verus deus i verus ho sit oz i x° pone omia que ad
nāz dīnaz ptinet i itm seorsu p rōm nāe i ead' psona oia q spez
hois ḡstituūt i ut no solu verus ho s et pfectus deus sit oz i eo po
ne omia q nob' ad pfectoz nccia sūt sic habitus sciarū i vtutū
sic eni dīnitas no pt ee actus corpis quo scz corpus actuar viuat
ul' ronal' catura fiat ita no pt ee actus aie ronal' ut ea forar
sit sacs ul' vtuosa sic nos p habitū vtutis ul' sae· i io oz pone i xpo
sciam cataz i vtute cataz Ad pm g° dd' q scia cata e quid' p q
aia x' nobilior, mgnitu e actus eius p que modū i calor eius corpe
nobilior e i qdz actius suo subo put ḡpat ad ipm sic actus ad
pom· simpr aut subm e nobilius actnte· i sic aia x' ppa sciā· Ad
2m dd' q ḡmuis opo attbuat ypostasi ut opanti· tn attbuit nāe
ut opōnis pno Opo aut no recapit spēm ab opante s a pno opo
nis vnde in vno opante sūt duise opones spēm spēm qpt duis
sa opōnu pna sic in hoie vide' i audire Quuis i i x° no sit n
vna ypostasis· tn sūt i eo due nāe i io et due opones· et oz xm
ee pfctm ad vtraq opone i c no solu e i eo scia increata s et scia
cata que exigit ad pfctaz opone nāe cate Ad 3m dd' q calor ppe
loqndo no agit s e mediu q° ignis agt vn sic se hz ad opones
calefctoz sic scia cata ad actu ḡsideatonis Ad 4m dd' q q ḡmuis
i ḡsideatoe scie sit aliqd qd e ab intrico tn tlis opo no ḡplet sine
eo q ab extrinco e i i hc dissilitudo attedit Ad qntu dd' q q uis
ee increatu sit impfctm ḡpatu ad eminetiā dīne opōnis vnuqdq
tn i gne suo pfctm e i sui gnis pfectoem quada requit vn i na cata

in x° quādā pfectoꝛ hīut cātā · que fuit sciā cāta Ad 6m dr
ꝙ xpūs sp ē in actu ǫsideꝛatōis ꝑ sciāz increatā · Sz qꝛ ei due o-
pones ǫpetūt ꝑ duas natās · io p hͨ nō exclu ꝙn et hēat ǫsideā
toꝛ sciē create Ad vii dr ꝙ si xpūs hrēt tm sciāz icātā eēt quidē
sapiēs deꝰ sz ut ita dixeꝛīi nō sapiēs hō Vn̄ ad hͨ ꝙ ī hūanitate sapiens
eēt optuit ꝙ sciam cātā hīut hrēt Ad viii dr ꝙ vbū apli itelligit
de pfectōne que impfectōi oppo · tūc em pfecto e adueiēte ipsum
tollit · pfecto aut diuie sciē nō oppo pfectoni sciē cāte cū nō sit
eiꝰ ide Vn̄ rō nō se Ad ix dr ꝙ vbū ǫuis magis sit intīm aīe ꝙ
aliq pō eiꝰ put eam sustinet ꞇ in eē ǫsuat · tn̄ intctꝰ ul' aliq alia
pō ē magis vnū cū aīa qꝛ nō solū ī psona sz ī aīa nā · Sz qꝛ pō est
queda pfecto ipiꝰ aīe nō aut vbū Vn̄ aīa xpī nō pt foꝛare loqdo
itellige ꝑ vbū sic ꝑ intctm Ad x dr ꝙ ǫuis vbū ꞇ sciā cāta · nō sit
meliꝰ ꝙm solū vbū · tn̄ aīa vnita vbo ꞇ pfcta sciā cāta ē pfectoꝛ ꝙ
si vbo vniret sine hͨ ꙗ sciāz cātā hrēt · qꝛ sciā creata ī aliq hītu ne
se hz ad aīaz ī qua nō se hz vbū et io rō non sequit Et vr
S(ecundo) queritur Vtrū aīa xpī videat vbū per aliqꝫ hītuz ꝙ aīa x' vidz vbū sn
ꝙ nō vide em ꝑ hītū ē vide ꝑ mediū · Sz aīa x' vidz vbū Beati do
medio · g° nō vidz ꝑ hītū Sz aīa x' ī hͨ btā ē ꝙ deū vidz Beati do
aut siue feliatas ꝑ phm ī pmo ethi nō ē ꝑ hītū sz ꝑ actū · g° aīa
xpi nō vidz vbū ꝑ hītuz P qnto aliꝙ ē simpliciꝰ tāto ē deo pximi
us qnto aut ē acciꝰ deo pximiꝰ tāto ē nobiliꝰ Cū ꞇ aīa x' maxe
ī hac noblite ꙗ deū pfecte vidz · vr ꝙ ī ea visiōe nō actidat aliqua
ǫpositō · qꝺ eēt si ꝑ hītum aliquē 6' ǫpositū itelligēt P aīa xpī ē no-
blior qm angeli ꞇ maxiē qntū ǫpetit ad visioz vbi Sz angeli nō
videt vbū ꝑ aliqs hītꝰ ut dt maxiꝰ ī ǫmēto sup vii c. ce. ierar
rō quet arbitrari magnū dyonisiū hītunes ī diuis intctibꝰ moē
actū im qadmodū ꞇ ī nob sūt dixisse ꞇ aūd ī alio subo ꞇ ac si ǫlute
qudaz effectaz dausi em illic oīe depulsū ē · g° nͨ aīa x' vidz vbū
ꝑ aliqꝫ hītum P aīa xpī nō pt ǫsideari nisi uel vnita vbo ul' sz su
am nāz Sz inqntū ē vnita vbo nō ǫpetit 6' vide vbū aliq° hītu
mētē qꝛ nō vnit vbo aliq° medio hītu Silr et nͨ 6' hͨ ꝑ ꝑpam
nāz ǫpetit Sic em oīe totū ē maiꝰ sua pte ita et ē qlz sua pte
meliꝰ ꞇ pfectiꝰ Sz aliq ꝑ hoīs ut intctꝰ agēs efficit suaz opom
nullo habitu mete qꝺ vr ad noblitē eiꝰ ptine ꞇ ita mltofortiꝰ aīa
tō nō opat hītu mediāte · g° nec aīa xpī vidz vbū ꝑ aliquē hī
tū P sic dt glo ad heb. 2 nā mētis hūane qualē xpūs assūpsit
meliꝰ pꝰ deū ē meliꝰ Sz aliqͤ cāture et isensibiles sine hītu medio
suas opones pducūt qꝺ ad noblitē ipꝛꝫ ptine vide aū ī hͨ sūt siles
deo · g° mltofortiꝰ aīa x' hz suā opoz absqꝫ aliq° hītu ꞇ sic idē ꙗ pꝰ
Sz ǫt Nulla pō paua pt opari nisi pfcta ꝑ opom sui actiui quīn
intelligit opet n̄ ꝑ ꙗ ē ī actu Sz intctꝰ pot quo aīa xpī itelligebat
eāt pō pauā g° nō potrāt itellige n̄ ꝑ foꝛāz sui actiui hͨ est
intelligit pfecta Sz hītꝰ ī intctu nō vide aūd eē qm ꝑ itelli
gilui ī ipo · g° aīa x' videbat deū ꞇ itelligebat alio hītu medio
P nō decuit ꙗ dei filiꝰ pōm intctiua assumēt nisi pfectaz · pfi
tat aut pō intctiua ꝑ hītū sciē · g° hītualē sciaz assūpsit Rō
dr ꙗ ad hꝰ ǫonis euidētiaz oꝫ scire ꙗ sit hītus · ꞇ ad ꙗ hītibus
idigeamꝰ Qntū ī ī pmo aspectu appoꝫ hītus sigficatc vr aliꙗ
pōe supadditū q° pficit ad suā opōm indiget aut aliq pō aliq°
supaddito dupliti rōne ꞇ ppt ǫdicōm nāe ꞇ ppt rōm ipiꝰ pōe · nͨ
inmīto cū acto que a pō pcedit a nā et depedeat que ē pōe oī
g° Ex pte quidē nāe indiget pō aliq° supaddito ad opand' qn scꝫ
opo talis ē que facultate ꞇ ǫdicōm nāe excedit sic ǫdicōm nāe
hūane excedit ut ad deū qs sociali amore efficiat qs hereditatis eiꝰ

consors. Unde ad hanc operationem indiget intellectiva affectiva potentia habitu caritatis. Ex parte autem potentie que potentia est ad talia obiecta quorum nullatenus ex se ipsa potest perfecte actum habere sicut potentia visiva est ordinata ad cognoscendum omnes colores. Si vero fuit aut possibile ut essent in organo visivo omnes colores in actu, et ideo aliter est ordinata ut scilicet potentie visive possit superaddi similitudo talis coloris et sic in actum progreditur visionis. Sciendum tamen est quod id quod additur potentie quandoque recipitur in ea per modum habitus, quandoque per modum passionis. Per modum passionis quando receptum non immanet recipienti nec efficitur eius qualitas sed tantum quadam contactu ab aliquo agente immutatur et subito transit sicut philosophus dicit in predicamentis de rubore passionum et non passibilem qualitatem ut quando quis propter verecundiam in ruborem subito immutatur. Tunc vero retinetur per modum habitus quando id receptum efficitur quasi connaturale recipienti. Et inde est quod habitus a philosopho dicitur qualitas difficile mobilis. Inde est etiam quod operationes ex habitu procedentes delectabiles sunt et in promptu habentur et faciliter exercentur quia sunt quasi connaturales effectus. Eaque vero que superadduntur in potentiis sensitivis superadduntur per modum passionis. In potentiis vero intellective anime per modum habitus quia sensitiva potentia agitur instinctu nature magis quam agat. Intellectiva autem potentia est domina sui actus et ideo competit ei habere promptitudinem ad actus ut possit operari cum libet. Patet etiam ex predictis quod potentia perfectior est quando recipit aliquid per modum habitus quam si recipiat per modum passionis solum. Et ideo id quod superadditum est anime Christi oportet ibi ponere per modum habitus. Ex utraque autem predictarum rationum oportet in anima Christi ponere aliquid superadditum ratione quidem nature quia videndi divinam essentiam est supra conditionem cognoscibilem nature create. Unde nulla creatura potest ad hoc pertingere nisi aliquo lumine elevetur in statum beatam visionis. Quod quidem lumen in aliquibus recipitur per modum passionis quasi per transeundo ut in raptis. In Christo autem fuit ut habitus ipsam animam eius beatificans a principio sue creationis. Ratione vero potentie intellective anime humane est in potentia ad omnia entia. Impossibile est autem esse aliquod ens creatum quod sit perfecte actus et similitudo omnium entium quia sic infinite possideret naturam entitatis. Unde solus deus per se ipsum sine aliquo addito potest omnia intelligere. Quilibet autem intellectus creatus intelligit per aliquas species superadditas vel acquisitas sicut in nobis accidit vel concreatas sive infusas sicut in angelis. Et quidem quod angelus competit ex conditione nature hoc multo fortius anime Christi fuit collatum ex plenitudine gratie ut omnium rerum species inditas in se haberet a sui creatione. Sed mediantibus hiis speciebus non cognoscebat verbum sed solum res creatas. Sic ergo dicendum est quod anima Christi in cognitione qua verbum videbat indiguit habitu quod est lumen non ut per quod fieret aliquid intelligibile actu sicut est in nobis lumen intellectus agentis sed ut per quod elevatur intellectus creatus in id quod est supra se. Quantum vero ad cognitionem aliarum creaturarum habuit habitum qui est collectio specierum ordinatarum ad cognoscendum. Ad primum ergo dicendum quod anima Christi videt verbum sine medio quod sit similitudo rei vise sicut species in oculo est similitudo visibilis vel sicut speculum est similitudo rei speculate. Non autem videt sine medio quod sit dispositio videntis et sic non valet ratio predicta. Ad secundum dicendum quod cum dicitur quod felicitas non est in habitu intellectus dicendum est de habitu a quo non procedit actus. Qui enim est in habitu et non in actu similis est dormienti. Oportet autem ut actus id est in quo felicitas consistit ab habitu aliquo progrediatur secundum sententiam philosophi alias operatio non esset delectabilis et perfecta. Ad tertium dicendum quod secundum Dyonisium in 7. c. de di. no. aliter est in participationibus et in participantibus. Participationes enim quanto sunt simpliciores tanto nobiliores sicut esse quam vivere et vivere quam intelligere ut fiat comparatio inter esse et vivere separato per intellectum esse a vivere. In participantibus autem quanto aliquid est magis compositum non dico compositione materiali sed receptione plurium participationum tanto est nobilius quia tanto in pluribus deo similatur et huius assimilatio esse non potest nisi per aliqua a deo recepta. Unde in anima que supernaturalem naturam suam habitibus perficientes eam nobilior est. Ad quartum dicendum quod verbum maxime intelligendum est de accidentibus separabilibus et pertinentibus ad naturam quia si huiusmodi accidentia haberet essent mutabiles et non naturales et per se stantes esse. Unde subiungit: Si enim hoc esset

no utiqz manet in se ipa horu certa Et concludit beatitudines go eorum altiz
virtutes sunt ei certales propter immalitatem et appellat certale id quod
nunquam evanum delinquit Ad v. dicendum quod unio in xo non terminatur ad operationem
sed ad esse et ideo anime inmanenti est corpori vita non competit vel videre verbum vel aliqua
opo. sed solum esse scilicet in ypostasi verbi incarnate loquendo Conveniunt autem ei operatio-
nes ratione suarum potentiarum et sue nature Quamvis autem ideo anima perfectior sit quam multe
intellectus agens non tamen quelibet alia potentia anime est nobilior intellectu agente Verum non
intellectus agens non tamen quelibet alia potentia anime est nobilior intellectu agente Verum non
oportet quod si intellectus agens non indiget habitu quod intellectus possibilis non indigeat
quod enim intellectus agens habitu non indigeat ad suam operationem ex hoc contingit quod
intellectus agens nihil recipit ab intelligibilibus sed magis formas suas eis tri-
buit faciendo ea intelligibilia actu Intellectus autem possibilis econverso se habet Ad
6m dicendum quod potentie naturales sunt determinate ad unum et ideo per se ipse possunt in sua opera
sed hec indiget aliquo superaddito ad agendum Potentie autem rationales ad multa se
habent et hoc ad earum nobilitatem spectat et ideo non est simile

Tercio queritur utrum xpus scientiam aliam habeat de rebus quam illam qua cog-
noscit res in verbo Et videtur quod non quia ut dicitur i cor. xiii Cum venit quod
perfectum est evacuabitur quod ex parte est Scientia autem qua nunc res in ipsis cognoscimus
ex parte est ut ibidem dicitur ergo adveniente perfecta scientia glorie evacuatur sicut et in
expresse videtur velle apostolus Sed in xpo fuit glorie cognitio ab initio sue conceptionis
ergo non habuit aliam scientiam de rebus Si dicatur
quod scientia evacuabitur adveniente gloria non quantum ad certam sed quantum ad modum
quo nunc intellectus in querendo et in convertendo se ad fantasmata speculatur
Sed contra modus iste est de certa scientie ablato enim aliquo certali non potest rei
substantia remanere go non potest ipsa sine suis certam substantiam remanere in isto
cessante per phm in 2o ethicorum omnis habitus ex actibus acquisiti reddunt
similes actus illis actibus ex quibus acquisiti sunt Sed scientia quam nunc habemus est
acquisita ex talibus consideratoribus quibus ad fantasmata convertimur et procedimus
consendo go non potest talis scientia nisi tales actus reddere frustra go remanet
scientia tali modo scientie cessante per impossibile est duas formas eiusdem speciei in uno
et eodem subiecto esse Sed anima xpi videt res in verbo habet similitudines rerum quas videt
tum michi videatur in persona similitudines go non est possibile quod earundem rerum habere
at easdem similitudines alias et ita non potest esse alia scientia in xo nisi ea qua
cognoscit res in verbo per scientia ponitur in anima xpi propter eius perfectionem sed anima xpi
cognoscit res in verbo et verbum ipsum non est perfectior vel minus perfecta sive
ex quo videt res in verbo et verbum ipsum non est perfectior vel minus perfecta sive
heat aliam scientiam sive non go non est in eo ponere aliam scientiam probatio medie
est per augustinum qui dicit in 5 confessionum Infelix homo qui scit omnia ista scilicet creaturas te
autem nescit beatus autem qui te scit et si ista nesciat qui autem te et illa
novit non propter ista beatior sed propter te solum beatus Sed contra xpus fuit an-
gelis perfectior ut probat apostolus hebr. Sed angeli preter cognitionem rerum
quam habent in verbo habent et rerum cognitionem in propria natura ut patet per augustinum super
genesim ad litteram go multo fortius anima xpi preter scientiam rerum quam habet in verbo
scit res in propria natura per nulla naturalium perfectionum xpo debuit deesse Sed
naturalis perfectio anime humane est ut cognoscat res in proprio genere go talem scientiam
de rebus xpus habuit Responsio dicendum quod sicut prius dictum est perfectio supernaturalis conveniens
xo non excludit naturalem eius perfectionem sicut vita increata non excludit animam
in unitatem Cognitio autem qua anima xpi cognoscit verbum et res in verbo est super-
naturalis ut dictum est Unde per hoc non excluditur quin anima xpi heat omnem perfectionem
naturalem Cuiuslibet autem existentis in potentia perfectio naturalis est ut in actum educatur
Intellectus autem possibilis naturaliter est in potentia ad intelligibilia Unde antequam in actum redu-
catur est imperfectus perficitur autem cum in actum reducitur ut rerum noticiam
heat Et ideo quidam philosophi attendentes naturalem perfectionem hominis dixerunt ulti-
mam felicitatem hominis in hoc consistere quod in anima hominis describatur ordo totius uni-
versi habuit go xpus hanc perfectionem ut per scientiam sibi divinitus infusam res in

qu'a nat cogsc'et mltotoras qm ho i statu inorte ul' qm anl p cog
coz nalez Ad p'mu go dd' q ita sciaz e dupx opio Una q scia hic
adqsita remaneat qntu ad ee'naz hitus s tolla' modus quo hic
scia vtim' Et p hac pcedit xnsio ia que tacta e i obiiciedo · tu
oz adde q tu xpns essz cphesor i viator · huit vtruq mod' qside
radi vnu qo angelis qformaba' ut sine discursu qsidaret ·
Aliu q p qnsioz ad fantata / q quod xpo qpim e ut sz vtruq
huc modu heat cui qpetit ee cphesore i viatore sil Alia vero
opio e q et p ee'naz hitus scia hic adqsita euacuet' · i p hac q
uis no credo oia ee veaz pt vndei q aia xpi no huit sciaz a sin
bus adqsita s infusa qualē anl hnt p sse qtatas i tlez sciam
qstat et i angel remane cu glie visioe Ad 2m dd' q modus iste
cogscedi no e scie ee'nalis ex pte sui s ex pte obi · cui p statu vie
talis modus itelligedi qpetit hoc aut pse solu ee'nale e p se rpaz
ut p ea sciblia cogscunt' · i io qn vaiat' statu subi variat' mo
dus cogscendi no tn hitus scie Ad 3m dd' q pmus actus pt diti alti
silis dupx vno qntu ad spem actus quod thit a ma cta qua
e · i sic hitus adqsitus sp reddit actu sz illi actui a q gnatus est
sic fortia faciedo efficit' ab fortis · i fortis effectus fortia fac Alio
mo qntu ad modu qui se' dispoz subi · i' no oz actus pdictos ee
siles Cōstat eni q actus ex q9 fortitudo politica adqrit' sut actus
cu tristicia i sine delectatoe efficti Actus aut q sequunt' hitum
sut faciloes i cu delectatoe uel salte sine tristicia Ita et videmus
i scia q ho qsideando aliq adqrit sciaz illoru i sciens ia pt qsi
derare ead' · tn alio° qm ante · q ia no inqrit · s qteplat' qd
prius inqrebat · i' et in ch'lis plibz actus q reddut' ab hitibus i sta
tu glie hre aliu Ad 4m dd' q aia xpi i qlz alia aia no hz
alias silines rerū que cogscit i vbo qm ipm vbu qntu ad hc
q i vbo cogscē d' / qmis ex hoc q i vbo vidz possz e' formae
silines cor qe vidz sic qui vidz aliq i speculo vidz re i fora
speculi Dictu e aut de hoc plenius i qone de angel Ad qntuz
dd' q btitudo homis qsistit i cogtioe dei no aut in cogtione cre
turaz Vn no e ab beatior cu creaturaz cognitoez heat s solu p
pt' cognicoz dei Nichilominus tn rpaz creaturaz cogtio ad pfectoz aie

Quarto quer' Utr aia x' i vbo sciat Analem ptz ut dem e,
omnia que scit vbum Et vi q no Deus eni scit infinita ut
dt Augus Sz aia x' no pt scie infinita cu sit finita · go aia xpi
no pt cogscē oia i vbo qe scit deus · Si dicat' q aia x' ex vnione
ad vbu qforta' ut infinita possit cogscē Sz qt qpacio aie xpi
exit ab ea no mediate vbo s mediate po ppi Po aut eius no
e infita cu eena eius sit finita · go nc opo eius pt se extede ad in-
finita cogsceda qmis vbu cui vnit' sit infinitu P' i vnione
huane i dine nae ut dt Damas · qd incatu e inasit incatu
i qd catu inasit catu Sz eiusqz cati · i capacitas i actio e fita
go ex vnioe vbi ad aiaz x' · no huit aia xpi q possz cogscere
infinita P' vbo qd e infinitu que' no solu cogscē infinita
s et qphende ifinitu sz deu Si go ex vnioe ad vbu hoc huit
aia xpi q possit cogscē infita · pal rone ex ead' vnioe huit
q possz qphende deu qd flm e P' opo ia qua aia xpi ifita
cogscebat aut e'at creator aut creatura Si creator · pcedebit aut ab
aia x' q e cata go creator a creatura pcedit qd e impole Si aut
e creatura Ois aut creatura e fita · go opo ia e fita · go p ea ifita
no cogscit Si dicat' qmis opo ia sit finita ht tn rectu ad
ifita Sz qi ia rela° qua ad infita refert' a' e creatura a' creator i
pcede potes eodm mo ut sup P' Si aia chri scit ifinita · cu ome qd

cogscit per aliquā speciē cogscit aut cogscet ea infinita per speciē fini-
tā q nulla ss creata ē infinita Si aūt per finitā ifinita vo species no
ē infinitorum ro Impole ē eīt q aīa x̄ infinita cognoscat Si dicat
q ss quā cogscat aīa x̄ q̄uis sit creata hz tn ex vnione vbi dei q
sit infinitorum ro cogndi Sz q vnio vbi nō eleuat creaturā ult termios
creature quod cm ē creatū nō pt ss increatū Sed hc ē ult termios creature
q aliq sit infinitorum ro. go ad hc nō eleuat p vnionē aliquā ss
creata P ysidorus dt q homo assūptus nō equabat vbo neq i sciā
neq i aliqo alio. go nc i mō sciendi go rc. P due qntitates eqless
longine qnuis nō sunt latitudine equales. possumus dicere aliqs ē equales
Sz sic dr ē magni plurbus dimēsiōibus ita sciā dr ē magna ex diuss
combus. tum pp multitudinē scitorū. tum pp claritatē cognitōis Si i sciā
aīe x̄ equatr sciē dīne i mō scitorū q̄uis nō i limpiditate ul clari
tate cognitōis potit dici. q sciā aīe xpi sit equal aliqs dīne sciē
qd vide absurdū ut creatura aliq equetr creatori P xpus cū natā
nrā assūpsit nāles defectus qui nō impediebat finē assūpcōis sc
nrām redēpcōe Sz nesciā multarū rerū nuquā impedisss redēpcōē
nrām uts si nesciuisss quot sunt lapilli i pfundo maris. go nō ē ad-
uc xpus omnia sciuit Si dr q q̄uis talium cognitio nō inuet i finē
nre redēptiōis. tn horū nesciā impediret x̄ pfectioē Sz qt sic
nesciā repugnat pfectio aīe ita fames & sitis pfectio corporis
Sz xpus assūpsit famē & sitim pp hoc q nō obuiabat nostre
redēpcōi. go pari racōe multorum nesciā assume debuit. P sic
sciā dr ē infinita extēsiōe magnitudinē ifinita cogscit ita itensiōe
magnitudinē infinitū limpide cogscit Sz sciā x̄ nō fuit infinita itēsiōe
& sic in lipiditate equetr dīne sciē. go nc fuit infinita [illegible]
intēsiē. go nc sciuit ifinita nc oīa que deus scit Sz q̄ ē qd dr
Apok 7. sup id dignus ē agnus accipe sapiaz glo. omnium cognitorum
que deus nouit. go aīa xpi sciuit omnia que deus scit P vno infi
nito pole ē infinita cogscere. q et deus sua eēnā que ē infinita infi
nita cogscit Sz aīa xpi vidz vbū qd ē infinitū & p vbū vidz alia
go pt sciē infinita P Coll. 1 dr q i xpo placuit omnē dīnitatē
plenitudinē inhitare Sz hoc nō esss ni hret omnē notitiā q deus.
nouit. go aīa xpi scit omnia que deus scit. P quicqd ā cui creature
qncari pt. aīe xpi qncatū ē. Sed hec omnē notitiā eīt creature
qncale q ss p. intectus pot ē i pō ad omnia itelligibila go aīe xpi
qncatū ē ut oīa videt i vbo Rco dd q ad euidentiā hus qōnis oz
itelligē quid ē dīm. aliqd i vbo vide. Sciēd i q meh pt videri i a
liquo infi 100 go ē i 10 Cōtigit aut aliq inta ē in vno dupr vo
mō diuisim & pluāt sic plures forme resplēdent i speclo vna q
diuisim & plues hoīes sunt i domo. Aliqo vniformit & simpr
sic plues effectus sunt vtute i causa. & et cclusiōes i pncipio & mēbra in
semie Cuicuqz i aliqd intuetr qnis ē ut ia videat qe i eo sunt mul
tipliciter & diuisim eo q vnuqdqz eorū ita offertur sic & id vnū i
quo ctinetr & p̄ tato q̄ vidz speclm videt foras i speclo resultates.
Sz q vidz aliqd vnū. nō oz q videat oīa que i eo sunt vniformit
sine vnitate ni qn totā vtutē illius vidz cpphēdat sic q̄ vidz aliqd
pncipium nō oz q videat oēs cclōes vtute i eo ctentes ni forte id cpp
hēdat Res aūt creatē sunt i deo qe nō quid multiplicr ss vnite ut dy
onisius dt Vn cū dr res ē i deo magis assilatr illi mō q effectus sunt
i causa & cclōes i pncipio qm mō illo illi qo forē sunt i speclo. vn
nō oz q qcuqz vidz vbū. videat oīa que vbū i seipso vidz Et q̄
dā dixerūt assentes exēplū deformis que videtr i speclo viso.
& ipm cum vbū seipm cpphendit Vn omnia qe i eo vtualr & vnite sunt

cogitat se videns. Intellectus autem creati qui verbum comprehendunt non oportet quod videndo
verbum omnia videant que in verbo sunt Sed tamen in hoc anima christi maiori prerogati-
ua gaudet quam intellectus alius creatus Videt enim in verbo omnia presentia preterita
et futura Cuius ratio est quia cum deus sit principium omnium rerum et finis. duplex
habitudo ipsius ad creaturas invenitur Una secundum quam omnia a deo procedunt in
esse Alia secundum quam omnia ad eum ordinantur ut in finem. quamquam per viam assimila-
cionis tamen sic irrationales creature quedam vero tamen per viam assimilacionis quam et
pertingendo ad ipsam divinam essentiam Cuilibet enim nature procedenti a deo inditum
est ut in bonum tendat per omnem suam operationem In tantum autem boni consecutione
creatura deo assimilatur Sed creature rationales super hoc habent ut sua operatione
ad ipsum deum cognoscendo et amando pertingant Unde pre ceteris creaturis beatitudinis sunt
capaces In utraque tamen predictarum habitudinum invenitur creaturas creatorem ex-
cedere Quantum ad primum quidem quia super omnia que deus fecit adhuc posset
alia dissimilia facere et novas species et nova genera et alios mundos nec umquam
id quod factum est facientis virtute adequare potest Quantum vero ad secundum. quia
creatura quantumcumque fiat boni particeps numquam tamen pertingit ad hoc quod dei
bonitatem adequet. quantumcumque etiam creatura rationalis deum cognoscat et a-
met. numquam tamen eum ita perfecte cognoscit et amat quantum ipse cognoscibilis et dili-
gibilis est Sicut autem creature imperfecte essent si a deo procederent et in deum
non reordinarentur ita imperfecte creaturarum a deo exitus in redictio in deum
exitum adequaret Et ideo unaqueque creatura quantumcumque participet
de esse tamen participat de bonitate / unde et oportet quod excellentissimi inter cetus
creati deum cognoscunt ut eorum cognitio adequetur perfectissime creaturarum
a deo procedat a a deo res et per viam nature et secundum ordinem gratie Unde intellectus est
ati qui sunt in summo creaturarum constituti secundum conditionem nature omnium naturalium in
deo et quod deo cognoscunt accipiunt scilicet angeli. christus vero constitutus super
omnes creaturas et etiam quantum ad dona gratie. quia de plenitudine eius omnes
accepimus Joh. i. Et ideo in deo ipse accepit cognitionem omnium eorum que a
deo secundum quecumque tempus procedunt non solum secundum ordinem nature sed et secundum ordinem gratie
Scit ergo anima christi omnes creaturas non solum quantum ad naturales proprietates quas
et angeli habent. sed et secundum quod subiacent divine providencie ordinate in finem
salutis humane et donorum gratie et ideo scit omnia singularia et omnes singulares
actus omnium. et etiam cordis abscondita quod de nulla alia creatura dicere
oportet Et tamen quia non pertingit ad comprehendendam ipsam divinam infinitatem rema-
net deo facultas ad multa alia faciendi. quod ea que anima est cognoscit
Ad primum ergo dicendum quod huius rationis conclusio videtur quod deus scit quedam scientia vi-
sionis scilicet que sunt erunt vel fuerunt et hec non sunt infinita supposito principio
et fine mundi quia quidem deus sola visione dicitur videre. quia visio est eorum que
in se subsistunt extra intuentem videntis Quedam vero scit scientia simplicis intel-
ligentie scilicet ea que potest facere quamvis numquam sit futura et hec sunt infinita
et dicitur ista intelligentia ea ratione qua intellectus potest sibi formare quiditates eorum
que extra eum non existunt. Anima christi videt in verbo omnia presentia pre-
terita et futura. non tamen quecumque deus potest facere. et ita non sequitur quod sciat
infinita Sed ista responsio non solvit vim rationis. supposito enim quod generatio
in futuro in infinitum duraret quod deus facere posset. constat quod infiniti ho-
mines essent futuri et omnes deus cognosceret scientia visionis Unde si anima christi
sciret omnia que deus scit scientia visionis. sequeretur quod sciret infinita
quamvis non cognosceret omnia que deus facere potest. quia deus preter infinita individua
harum specierum finitarum potest facere alias infinitas species et in singulis speci-
ebus infinita individua sicut patet precipue in proportionibus numerorum Si enim
in una specie proportionis accipiatur individua in infinitum multiplicabuntur
ut puta in specie dupli est proportio duorum ad unum quatuor ad duo sex
ad tria et sic in infinitum Et iterum super proportionem dupli est alia species triplum
et dimidium quadruplum et dimidium quintuplum et sic in infinitum. et tamen
unaqueque illarum continet individua infinita in potentia Unde si generatio esset futura

in infinitum secundum has species que modo sunt finite, durarent adhuc plura deus
posset facere novas species creando et hoc in infinitum Et sic patet quod non est eius
convenit dicere animam Christi cognoscere infinita et cognoscere omnia que deus potest
facere Item deus cognoscendo scientia visionis omnes creaturas comprehendit eas et sic scit
quidquid est in creaturis potentia creaturarum potentia Potentia autem creaturarum est in infinitum sicut
patet in divisione continui et in augmento motuum Unde cum anima Christi et creaturas
comprehendat scit infinita que sunt in creaturis in potentia Et preterea si anime damnatorum sint
perpetue et in eis cogitationes exeunt volubiles quarum nullam deus ignorat
Deus enim non scit scientia visionis infinita futura Unde si anima Christi sciat omnia
que deus scit scientia visionis oportet dicere quod sciat etiam infinita Et ideo qualiter est dicendum
quod in rebus invenimus aliquid quod simpliciter est et modis omnibus infinitum sicut
deus aliquid autem quod est omnibus modis finitum sicut res materiales aliquid autem quod
est modo quodam finitum et modo quodam infinitum sicut quelibet substantia imma-
terialis est quedam finita in quantum habet esse limitatum ad propriam naturam eo quod nulla
est causa ... cum nisi materialis est esse suum ... esse suum participat est tamen infinita
creata substantia cum non sit materialis ... quam forma terminatur ... ex hoc ipso
per remotionem illius terminationis ... recipientis per modum recipien-
tis ... omne receptum sit in recipiente per modum recipien-
tis Sed quod aliqua res est infinita secundum hoc per suam actionem comparatur ad infinitum
Illud autem quod est infinitum secundum esse et comparatur immaterialiter ut deus et comparatur oponere
suam comparatur ad infinitum et secundum materiam sive quantitate et secundum naturam speciei vel generis.
Unde deus potest cognoscere infinita individua in infinitas species quia cognoscit omnia
que potest facere et potest in infinitum novas species facere et comparatur hoc cum aliquid secundum hoc
agat quod est actu sicut esse dei est infinitum ita et eius actio efficacia habet infi-
nitam Res autem materialis neutro modo habet comparationem ad infinita neque ad in-
finita secundum quantitatem vel materiam neque ad infinita secundum homines sicut patet in visu que
est virtus quedam materialis et ideo non potest quamlibet speciem cognoscere sed determinatam
secundum colorem nec potest infinita cognoscere nisi per successionem eo quod cum sit materialis
actio eius materialis est et attingit ad ea que sunt infinita secundum quantitatem continua
... vel discretam que est infinitas materialis eo modo quo sunt infinita
secundum materiam numerando partem post partem et ideo impossibile est quod umquam perveniat
ad cognitionem infinitorum et individuorum et quia intellectus noster in statu isto a
sensu accipit Inde est etiam quod non ... ipse infinita hoc modo cognoscere potest Substantie
vero immateriales que sunt quodammodo infinite et quodammodo finite quia esse finitum habent
oportet quod earum operatio sit efficacie finite et comparatur ad naturas finitas
quia vero immateriales sunt ideo earum operatio se extendit ad infinita materialia Unde
etiam intellectus noster ut dicit commentator in 3° de anima conditur quodammodo infinitus in-
quantum cognoscit universale in quo infinita singularia cognoscuntur Sed hic deficit quod species
universalis quam intellectus apprehendit ut puta hominis non est perfecta ratio cognoscendi
diversa secundum que singularia in sua singularitate Si autem esset tunc intellectus noster dato
quod essent infiniti homines tamen cognosceret infinita materialiter per unam naturam
... infinitis enim hominibus ... sit infinitum
finita que est humana natura ... infinitis enim hominibus ... secundum speciem quod patet ex hoc quod ad
secundum quantitatem vel materiam non tamen est infinitum secundum speciem quod patet ex hoc quod ad-
huc ex infinitis homines possunt esse alie species Ponamus autem quod omnes intellectus
est natura speciei non autem materia Similiter si ... cognosceret per animalis naturam omnes species
animalis in sua simplicitate aut specialitate dato etiam quod species animalis essent
in actu infinite adhuc cognosceret infinitum speciem sed finitum naturam quia
potest natura animalis adhuc est natura lapidis Ita ergo cum anima Christi cognoscat
verbum quod est sufficiens ratio cognoscendi omnia individua in sua singularitate
et omnes species in sua specialitate nichil prohibet quamvis sit infinita secundum esse quin
cognoscat infinita non tamen comprehenderet naturam infinitam Ad 2m dicendum quod ex
unione ad verbum anima Christi non elevatur ultra limites creature Unde nec
sit infinita nec huius virtute infinitam nec eius operatio est infinitum perfecte quamvis

infinita cognoscat Cognoscit enim ista infinita finita efficacia Unde non re
manet infinita nisi materialiter Et per hoc patet solutio ad 3m Ad 4m dicendum quod
comprehensio infiniti non potest esse nisi per actum que sit efficacie infinite / tunc
enim ipse deus comprehenditur ab intellectu aliquo quando intellecta sua tanta effica
cia in intelligendo quanta sua deus ut intelligatur Unde non potest comprehendi
ab increato Sed cognitio infinitorum non requirit efficaciam infinitam in opere
intellectus ut ex dictis patet Unde ratio non sequitur Ad quintum et 6m patet solutio ex dictis.
Ad 7 dicendum quod anima Christi cognoscit infinita modo predicto per speciem increatam .i. per ipsam
essentiam divinam que quamvis cum infinita sit nichil prohibet quin sit infinitorum
ratio Ad 8m patet solutio ex dictis Ad 9 dicendum quod homo assumptus non equatur in modo
scitorum deo quamvis sciat infinita quia adhuc non sequitur quod sciat omnia illa
que deus potest facere ut ex dictis patet dato etiam quod omnino sciret omnia que scit verbum
adhuc non equaretur in modo scitorum quantum ad modum sciendi quamvis
esset equalis numerus utrobique Ad x dicendum quod quantitati dimensive quelibet dimensio
per se competit et ideo secundum quamcumque unum corpus alteri equetur potest dici ei esse
equale Sed scientie quantitas que attenditur penes numerum scitorum est ei quasi materialis
et materialis et per accidens quando in scientiis est una ratio sciendi sicut esset si diversis rationi
bus cognoscerentur Sed ista quantitas que est ex efficacia cognitionis scientie per se compe
tit quia quantitas talis attenditur secundum exitum operationis intellectualis ab intellectu
ali virtute et ideo non est simile Ad xi dicendum quod filius dei non assumpsit omnes illos defe
ctus qui potuerunt ei inesse sine impedimento humane redemptionis Sed hoc est
verum quod tamen illos assumpsit quorum assumptio ad redemptionem humani generis competens
erat Et tamen quecumque nescientia esset defectus redemptionis humani generis impe
diens quia in redemptore per quem gratia et veritas in totum humanum genus diffunden
da erat requirebatur plenitudo gratie et veritatis cui quilibet scientie defectus pre
iudicare poterat Ad xii dicendum quod Christus per infirmitates corporis venit infir
mitatem anime sanare que consistit in defectu gratie et cognitionis Unde quamvis defe
ctus corporales assumpsit defectum tamen gratie et scientie nullo modo assumere debuit Ad
xiii dicendum quod patet responsio ex predictis Ad xiiii dicendum quod quantitas extensionis ut ex dictis
patet est scientie accidentalis quantitas autem intensiva est ei essentialis ut ex dictis patet et ideo etc.

Quinto queritur utrum anima Christi sciat omnia illa que deus non est simile
potest facere Et videtur quod sic quicumque enim scit maius potest scire minus Sed deus
est maius quam quicquid potest facere quia quicquid potest facere creatum est ergo cum anima Christi co
gnoscat deum multomagis potest cognoscere quicquid deus potest facere Si dicatur quod quamvis
deus sit maius tamen anima Christi est ordinata ad cognitionem non autem ad cognitionem
omnium que deus potest facere Sed contra deus quamvis sit in se magis cognoscibilis quam aliquid
creatum tamen creatum est magis cognoscibile quo ad nos quam ipse deus Sed quicquid deus potest facere
est creatum ergo anima magis est nata cognoscere quicquid deus potest facere quam ipsum deum
Preterea anima Christi videt divinam virtutem sicut et divinam essentiam Dicitur autem quod videt essentiam
totam sed non totaliter ergo et videt virtutem totam et si non totaliter Sed non potest
videri tota virtus nisi videatur ad quecumque se potest extendere ergo anima Christi
cognoscit omnia que deus potest facere Preterea quidquid deus potest facere potest manifestare
Sed quicquid potest manifestari alicui creature Christo manifestatum est ergo quicquid deus
potest facere est manifestatum Christo Preterea id est communicabile alicui quod non dicit
defectum in communicante neque in eo cui communicatur Sed conferre anime Christi omnem sci
entiam que deus potest facere non dicit defectum aliquem in deo cum hoc ad maximam
liberalitatem ipsius pertinere videatur neque etiam in anima Christi cum ad maximam eius
perfectionem pertineat ergo hoc communicabile fuit anime Christi et ita fuit ei communicatum
Preterea Si anima Christi nesciat omnia quecumque potest facere deus dato quod deus id fa
ciat anima Christi nesciret id nisi de novo addisceret Sed inconveniens est ponere quod
anima Christi aliquid ex tunc ignoret vel quod aliquid de novo addiscat ergo anima
Christi scit omnia que deus potest facere Sed contra Si anima Christi scit quicquid deus potest
facere omne id quod deus potest facere ad animam Christi terminatur Sed anima Christi
est finita cum ergo deus infinita possit facere sequitur quod infinitum terminetur ad finitum

quod est impossibile. ergo et primum, scilicet quod anima Christi possit scire quicquid deus potest facere.
Preterea sicut essentia divina est infinita ita et virtus divina. Sed anima Christi non potest compre-
hendere essentiam divinam ratione sue infinitatis. ergo nec virtutem divinam. Et sic non potest
cognoscere quidquid deus potest facere. Preterea quanto aliquis perfectius cognoscit ab aliquo
tanto in eo plures cognoscit. Sed deus perfectius cognoscit seipsum quam anima Christi.
ergo plura in se cognoscit quam anima Christi cognoscit in verbo. Sed deus nihil aliud
cognoscit in se quam quod est vel fuit vel futurum est vel potuit esse vel fuisse
vel futurum esse. ergo anima Christi non cognoscit omnia ista. Respondeo dicendum quod circa
hoc diversimode aliqui opinati sunt. Quidam enim dixerunt quod non solum
anima Christi sed et quelibet anima videt in verbo quidquid in eo videri potest, hoc est non solum
ea que sunt vel erunt vel fuerunt sed etiam quecumque deus potest facere. Qui
quidem in hoc decepti sunt quod estimabant modum videndi res in verbo similem
modo videndi res in speculo materiali in quo ymagines rerum per suam multitudinem
et diversitatem resultant. In deo autem rerum rationes sunt unite et simpliciter ut
dyonisius dicit. Si autem essent in eo per viam similitudinis et diversitatis tunc omne
quod in eo cognosci potest posset eo viso cognosci et ita ab omnibus videntibus
deum per essentiam omnia viderentur que deus potest facere. Tunc omnia ista in deo
cognosci possent. Sed quia expresse aliquis deum videntium per essentiam divinam aliquid
nescire sicut patet de angelis quorum unus ab alio illuminatur secundum dyonisium.
Inde est quod quidam habent cognitionis perfectionem non omnibus deum videntibus
sed anime Christi soli attribuunt ut scilicet sola ipsa sciret omnia que deus potest
facere. Sed quia non videbatur quomodo oporteret infinita creature finite at-
tribuerentur ut hoc posset esse sine oppositione infinita ubi omnia videantur
que deus potest facere. Ideo quidam dixerunt quod anima Christi actu non videat
omnia que deus potest facere videlicet tamen in habitu. Ita enim perfecte verbum cogno-
scat ut quicquid velit cognoscere convertendo se ad verbum eius cognitionem in verbo
recipiat, quamvis non semper omnia speculetur in actu que in verbo potest cogno-
scere. Sed istud non videtur verum, quia anima Christi et quilibet beatus quantum ad vi-
sionem beatam qua videt verbum et res in verbo non patitur successionem
in intelligendo, quia secundum augustinum in xiiii de trinitate in patria non erunt volu-
biles cogitationes. Unde oportet ponere quod anima Christi omnia que habitu videt
in verbo actu esse in eo videat. Et huic consonat dictum philosophi qui vult felici-
tatem non esse secundum habitum tantum sed et secundum actum. Et preterea sicut est inconveniens ponere compre-
hensionem extendentem se ad omnia que deus potest facere, ita est inconveniens ponere
creaturam habitum creatum. Et ideo dicendum est secundum alios quod anima Christi non cognoscit omnia
que deus potest facere. Cuius ratio est quia in cognoscendo duo sunt consideranda, id quod
cognoscitur et modus cognoscendi. In quorum uno convenit quicumque aliquis quecumque
cognoscit et idem est quod a diversis cognoscitur, ab uno tamen
in alio differunt sicut tamen unum et idem est quod a diversis cognoscitur, ab uno tamen
minus et ab alio magis. Illud autem quod ipse offertur ad cognoscendum pertinet ad id
quod cognoscitur. Quod autem in alio cognoscitur pertinet ad modum cognoscendi eius in quo
cognoscitur. Sic si aliquis cognoscit aliquod principium et in eo accipiat cognitionem
aliquarum conclusionum illarum conclusionum cognitio dependet ex modo cognoscendi
principium. Quanto enim aliquis principium perfectius cognoscit tanto conclusiones plures
in eo intuetur. Sed quantulumcumque teneat principium cognoscit, semper substantia principii
remanet ei cognita. Et ideo eius cognitio non determinat aliquem
modum cognoscendi sicut determinabat cognitionem conclusionum qui in eo cognos-
cebantur. Et inde est quod eorum quibus offertur unum principium omnes ipsam
substantiam principii cognoscunt, non autem equales numero vel easdem conclusiones
in modo cognoscendi principium. Omnes autem qui deum
sed in hoc differunt sicut et in modo cognoscendi principium. Omnes autem qui deum
per essentiam vident divine essentie totam dei essentiam vident, quia nihil est essentie quod alicui
per essentiam videnti divine totum non sit visum, cum essentia divina partes non habeat. Non tamen omnes eam to-
taliter vident. Sed ipse solus se totaliter videt, ut scilicet modus cognoscentis
adequetur modo rei cognite. Quanta enim est cognoscibilitas divine essentie, tanta

est efficatia divini intellectus in cognoscendo Non autem hoc potest dici de intellectu creato et ideo
nec intellectus creatus pertingit ad hoc ut ita perfecte videat divinam essentiam sicut
ipsa visibilis est. ratione cuius nec intellectus creatus eam comprehendere potest Sed intellectus
creatos unus alio perfectius essentiam divinam videt et ita patet quod ex quo cognoscere aliquid
in verbo dependet ex modo cognitionis verbi. sic impossibile est quod pertingat ad perfectum mo
dum cognoscendi verbum ut cognoscibile est ab intellectu creato Ita impossibile est ut ab intellectu
creatus cognoscat omnia que in verbo cognoscibilia sunt et hec sunt omnia que deus potest
facere Unde impossibile est quod anima Christi sciat omnia que deus potest facere. sic impossibile est
quod comprehendat virtutem divinam Tunc enim unaqueque res comprehenditur quando eius dif
finitio scitur Diffinitio enim est virtus comprehendens rem Cuiuslibet autem virtutis diffinitio
sumitur ex hiis ad que virtus se extendit Unde si anima Christi sciret omnia ad que
virtus dei se extendit comprehenderet omnia virtutem dei quod est omnino impossibile Ad
primum ergo dicendum quod quidquid deus potest facere est minus quam ipse deus et facilius posset ab anima
Christi cognosci si anime Christi per se offerretur quidquid deus potest facere sicut per se ei presentatur ipse
deus nunc autem ea que deus potest facere vel que sciat non offeruntur anime
Christi in se ipsis sed in verbo et ideo ratio non sequitur Ad secundum dicendum quod sicut id per quod alterum cogno
scitur scilicet in ratione magis noti Et ideo quamvis sed aliquem modum cognoscendi
creatura sit magis nota quoad nos quam deus. tamen in eo modo cognitionis
quo res videntur in verbo ipsum verbum est magis notum quam res in se in verbo. Unde
ratio non sequitur Ad tertium dicendum quod virtus dupliciter considerari potest vel quantum ad ipsam substantiam
virtutis et sic anima Christi videt totam divinam naturam sicut et totam essentiam vel quantum
ad ea ad que se extendit virtus ex quibus et quantitas virtutis consideratur et
non videt totam virtutem quia hoc esset comprehendere virtutem ut dictum est Ad quartum
dicendum quod sicut non potest esse quod sit summum quidquid deus potest facere quia sic deus fecisset
tot quod non posset plura et sic eius potentia esset limitata ad creaturas actu exi
stentes. Ita non potest poni quod alicui creature sit manifestum quidquid deus potest mani
festare Ad quintum dicendum quod ponere animam Christi cognoscere omnia que deus potest facere
importat defectum ex parte ipsius dei scilicet ipsum comprehendi ab anima Christi quod dero
gat infinitati eius Ad sextum dicendum quod hoc modo oportet ad hanc rationem respondere sicut
ad argumenta de predestinatione. Cuilibet enim possibile sit eum qui est predestinatus
damnari considerato tamen posito esse damnatum simul cum hoc posito non fuisse predestina
tum. quia ista duo non possunt simul stare quod sit predestinatus et damnetur Similiter
dico quod cum anima Christi sciat omnia que deus providit se facturum simul cum
hoc ponitur deum aliquid aliud facere. ponitur id deum providisse se facturum et animam
Christi id scire etc. non est necesse quod ponamus in anima Christi aliquam rei ignoranciam/

Sexto queritur Utrum cognitione in qua/vel quod addisceret de novo
anima Christi sciat res in propria natura sciat omnia Et videtur quod sic Capacitas
enim anime non determinatur ad certum numerum scibilium Si ergo capacitas anime Christi
per scientiam rerum in proprio genere sufficit impleta est oportet ponere quod et sed hanc sci
entiam omnia cognosceret Preterea id quod est in potentia est imperfectum antequam ad
actum reducatur Sed intellectus possibilis qui anime Christi non defuit est quo est
omnia fieri ut dicitur in tertio de anima. ergo cum intellectus Christi non fuit imperfectus videtur
quod omnium intelligibilium notitiam habuit/ Preterea nunquam patet ad perfectionem scientie non
posse perfici in scientia nisi secundum scientiam omnia cognoscantur Sed anima Christi quantum
ad habitum scientie perfici non potuit sicut communiter dicitur ergo secundum scientiam qua cognovit
res in proprio genere omnia cognovit Sed contra anima Christi res in propria natura cognovit
per habitum scientie creatum Sed habitus scientie creatus non potest esse similitudo omnium
ergo anima Christi non potuit omnia cognoscere secundum istum modum scientie Responsio dicendum quod
ista scientia rerum in proprio genere ponitur in anima Christi ut ex dictis patet ut nulla
naturalium perfectionum ei deesse inveniatur Et ideo tantum per hanc scientiam sciuit
quantum naturalis anime cognitio se extendere potest non solum in hac vita sed et
post mortem eo quod Christus simul fuit secundum animam Christi viator et comprehensor Sed
quedam sunt ad que naturalis cognitio non se extendere potest sicut est ipsa di
vina essentia. futura contingentia. cogitationes cordium et alia huiusmodi et horum
anima Christi non habuit scientiam per modum istum. sed quia cognovit ea in verbo non
nisi cognitione propheticae. quia prophetia est quedam imperfecta participatio visionis

qua videntur res in vbo. que tu in xpo pfecta fuit imꝑfecto ꝓphie in
xpo locu no hnt pz et qꝛ xpus hac sciaz no hnt plenioꝛe qꝫ adaz
qua adam ꝑ hac sciaz non cognoscebat subas sepatas cetas aia vo xpi
cognoscebat Ad hoc ei se extendit nalis cogitio aie sepate no aut co
iucte corpi corrupti. Ad pm ergo dd' qꝛ capacitas aie huane se exte
dit ad detmatu geng cognoscibiliu no aut ad detiatu in m io gne
Ad 2m dd' qꝛ intcts pot est in po ad oia itelligibilia recipieda que sunt
pnt fieri ꝑ intctm agetez de quo p. dt qꝛ intcts agens est quo e oia
facere. hec aut sut que a fanthasmatibs abstrahut et in quoru
cognicoz deuenire possug ꝑ pna nat cognita Et io ad h tm intcts
possibil est i po nale horu aut oim per hac sciaz xpus noticia hnt.
Vn in eis intctu nulla imꝑfecto fuit Ad 3m dd' qꝛ ꝓtato et xo
in hac scia qntu ad hitu ꝑfice no potuit. qꝛ ctis scia ꝑ roz sui
gns ad plua se extende no pt qm xpus ꝑ ea sciet. dr ei tn sapia
ꝓfecisse qntu ad expictia coru que hitu sciebat. De bono Ar 21
Questio e de bono Et pmo querit Vtr bonu aliqd addat 1
sup ens Et vr qꝛ sic Vnuqdqꝫ e ens ꝑ ecnaz sua Creata
aut no e bona ꝑ ecnaz ꝫ ꝑ pticipacoz ergo bonu addit 2
aliqd ꝫ rem sup ens P Cu bonu in rone sua icludit ens
et tn bonu ꝫ rom distiguat ab ente oz qꝛ ro boni addat sup ens
aliqua negacoz sit vnu qd supaddit sup ens in dione. qꝛ tota
ro boni i pone ꝯsistit ergo aliqd positiue addit bonu sup ens 2 ita
videtur qꝛ aliquid realit addat Si dicat qꝛ addit respectu ad fine Sz ꝯ
ꝫ hc em bonu nich' aud cet qm ens relatu Sz ens relatu ꝯtr
int detmatu geng entis qd e ad aliqd ergo bonu e i aliqo vno
pnto detmato qd e ꝯtra phm i po ethic. vbi ponit bonu in
omnibꝫ gnbus P ut pt accipi ex dictis dionysii in iiii c. de di. no.
bonu e diffusivu sui ipsius i esse. ergo per hoc e aliqd bonu qd e diffu
siuu sui. Sz diffunde importat actoni quada dctio aut ab ecna ꝓ
cedit mete vtute ergo aliqd dr ee bonu rone vtutis supaddite ad
ecnaz 2 sic bonu addit aliqd sup ens P qnto magis recedit ab
vno pro simplici tanto maior in rebꝫ dca invenit Sed ens 2 bonu
i deo sut vnu re ꝫ dnt rone ergo i caturis distiguut plus qm
rone et ita distiguut cu sup differs rone no sit n differo
rei P actulia addit realr sup ecnaz rei Sz bonitas e rei creat
actilis als no possz bonitas antecede ergo bonu addit aliquid rear sup
ens. qꝛ omne id quod dr ꝑ informacoz alicy addit aliqd rear sup id
co qꝛ nich' informat i se ipo. Sz bonu dr ꝑ informacoz ut d in coto
libri de caus ergo bonu addit aliqd sup ens. Si dicatur qꝛ bonu
detmiat ens ꝫ rom Sz ꝯt aut illi rom corndet aliqd i re aut
nich' Si nich' sr qꝛ ro ia sit cassa 2 vana Si aut aliqd corn-
det in re ergo hct ꝓpositu qꝛ bonu aliqd rear addat sup ens. P re
lacoz specifica ꝫ id ad qd dr Si bonu dr ad detmatu geng scz ad
fine ergo bonu dicit specificata relacoz Sz omne ens specificatu
addit aliqd realr sup ens coe P sic bonu et ens ꝯuertut ita
ho 2 risile Sz risile ꝯuus ꝯutat cu hoie addit tn sup hominez
realr scz ipaz hominis ꝓpetate que e de gne acciu ergo 2 bonu rea
lit 2 addit sup ens Sz ꝯt e augꝰ d. qꝛ in quantu deꝰ e bonus sug. Oppm
et in quantu sumus. boni sumus. ergo vr qꝛ bonu no addit aliqd sup
ens P quecuqꝫ se ita hnt qꝛ vnu addit sup alteru re vel rone
vnu coru pt intelligi sine altero Sz ens no pt intelligi sine bo-
no ergo bonu no addit sup ens nc re nc rone pbo medie plus
pt deꝰ facere qm ho intellige Sz no pt deꝰ facere aliqd ens quod
no sit bonu. qꝛ hoc ipo quod e a bono. bonu e ut pz ꝑ boc in i
lio de ebdo. ergo nc intcts pt hc intellige Reo dd' qꝛ triplr pt aliqd R/o
sup alteru adde Vno mo qꝛ addat aliqua re que sit ex ecnaz illius

rei cui dr addi sic albū addit sup corpus quia a eēnā albedis est pt
eēnā corporis ¶ Alio mō dr aliqd addi sup altm p modū ɔtrahendi et
determinandi sic homo addit aliquid sup aīal nō quidē ita qd sit in homine aliq
qua res que sit penitus ext̄ eēnā aīalis alioquin oportet dicere qd nō totum
qd ē homo eet aīal sed aīal esset pars hominis s aīal p hominē ɔtrahit qr id qd de
terminate et actualr ɔtinetr in rone hominis implicite et quasi potentialr ɔtinetr
in rone aīalis sic de rone hominis ē qd hēat aīaz ronalē de rone
aīalis est qd hēat aīaz nō determinando ad ronalē ul irronalē ista
tn determinatio rone cui homo sup aīal addē dr in aliq re fundatr ¶ Tercio
dr aliqd addē sup altm s rōm tm quā scz aliqd ē de rone unius qd
nō ē de rone alteri qd tn nichil ē in rerū nā s in rone tm sive p id
ɔtrahatr illud cui dr addi sive non ¶ Cecū enim addit aliqd sup homo
scz cecitatē que nō ē aliqd ens in nā s rōnis tm ens est ɔprehendentis priuatōes
et p hoc homo ɔtrahitr nō enim oīs homo cecus est s cum dicimus talpā cecam
non fit p hoc additū aliqua ɔtractio ¶ Non aūt pt ee qd sup ens ulē aliqd
addat aliqd primo modo quamuis illo mō possit fieri aliq additio sup aliqd ens
pticulare na enim res nāe ē que sit extra eēnā entis ulis quamuis aliqua res
sit ext̄ eēnā huius entis Sedo aūt modo inueniūtr aliq addē sup ens qr ens ɔn
trahitr per decē gnā quorū unūqdqz addit aliqua super ens nō qdē
aliqd accīs ul aliquā dīaz que sit extra eēnā entis s determinatū modū
essendi q fundatr in ipā existētia rei Sic aūt bonū nō addit aliqd sup ens
cū bonū diuidatr equalr in decē gnā ut ens ut ptz in po ethicorum Et ideo oz
qd ul nichil addat sup ens ul addat aliquid qd sit in rone tm Si enim ad
deretr aliqd reale oz qd p rone boni ɔtraheretr ens ad aliqd spāle genus
Cū aūt ens sit qd primo cadit in ɔceptiōe intellectus ut auicēna dt oportz
qd ee aliud nomē ul sit synonimū enti qd de bono dici nō pt Cū vero
impugnatoie dicatr ens bonū al addat aliqd adminus s rōm et sic oz qd bonū
ex quo nō ɔtrahitr ens addat aliqd super ens qd sit rōnis tm Illud aūt
qd ē rōnis tm nō pt ee nisi duplx scz negatio ul aliqua relatio Omīs enim positio
absoluta aliqd in rerū nā existens signat sic ergo supra ens qd ē prima ɔceptio
intellectus unū addit illud qd ē rōnis tm scz negatiōnē dr enim unū quasi ens in
diuisū Sz verum et bonū positiue dnr unde nō pnt addē nisi relatiōm que
sit rōnis tm Illa aūt relatio s p̄m in 7 metē dr ee rōnis tm s quā dr ref
ri illud qd nō dependet ad illud ad qd refertr Sz equiuo cū ipā relatio que
dā dependētia sit sic ptz in scīa et scibili sensu et sensibili Sciā enim dependet a scibili
s nō equiuo Vnde relatio qua scibile refertr ad sciaz est rōnis tm dr enim
scibile relatiōe s phm nō qr ipm referatr s qr aliud refertr ad ipm et ita
ē in omnibus aliis que se hnt ut mēsurā et mēsuratū ul pfectiuū et p
fectibile Oz ergo qd vm et bonū sup intellectum entis addat respectū pfectiui Jn
qlz autem ente ē duo ɔsiderare scz ipām rōnē spēi et ee ipm quo aliud sub
sistit in spē illa et sic aliqd ens pt ee pfectiuū dupl uno s rōm spēi tm
et sic ab ente pficitr intellectus qui percipit rōm entis nec tn ens est in eo s'm
ee nāle Et ideo hunc modū pficiendi addit vm super ens vm enim est
in mēte ut p dt in 6 metē et unūqdqz ens intm dr ingnitū conformatū
ē ul ɔformale intellectui Et io oms recte diffinientes vm ponunt in eius
diffinitiōne intellectum Alio mō ens ē pfectiuū alterius nō solū s rōm spēi
s et s ee qd hz in rerū nā et per hunc modū ē pfectiuū bonū Bonū
enim in rebus ē ut p dt in 6 metē Jnqntū aūt unū est ens est s ee suū
pfectiuū alterius et ɔseruatiuū hz rōne finis respectu illius quod ab eo pficitur
Et inde ē qd oms recte diffinientes bonū ponūt in rōne eius aliquid qd
x qd bonū ptineat ad habitudinē finis Vn p dt in po ethicorum optime diffinierunt dicentes
Bonū ē qd omnia appetunt Sic ergo primo et pnr dr bonū ens pfectiuū alte
rius p modū finis Sz secundario dr aliqd bonū qd ē ductiuū in finē prout utile
dr bonū uel quod natū ē ɔsequi finē Sic et sanū dr nō solū qd ē hns
sanitatē s pficiens et ɔseruans et significans ¶ Ad primū ergo dicendum qd cū ens dicatr

abte. bonu aut supaddat hitudine cause fialis ipa eena rei absote gsidera
ta suffit ad hoc q per eam aliq dicat ens. non aut ad hoc q p eaz ali
qd dicat bonu Sic eni in alijs gnibs causaru hitudo 2e cause depedz
ex hitune cause pme Pme vo cause hitudo no depedz ex aliquo alio
ita et e in caus finalibs. qz scdi fines ptipat hitune cause finalis
ex ordine ad vltimu fine Ipe aut vltis finis hz hat hitune ex se
ipo 7 inde e q eena dei qui e vltis finis reru suffit ad hoc q p hoc
dicat deus bonus Sz eena tatute posita nodu dr res bona nisi ex
hitune ad deu ex qo hz rom cause finalis Et ptato dr q tatura no
e bona p eenaz sz p pticipatoz Vno mo inpntu ipa eena s rom itel
ligendi gsideat ut aliud quid qm hitudo ad deu a qua hz ronez
cause final 7 ad que ordinat ut ad fine Sz s aliu modu taba
pt dici p eenaz bona inpntu sz eena tatue no inveniat sine hitu
dine ad dei bonitate Et hc intedit boe9 i lo de ebdo Ad 2m dr
q no solu negao dr id qd e ronis tm sz et q e queda rela ut dem
est Ad 3m dr q q ois rela real e in gne determinato Sz relacones
no reales possut circuire ome ens Ad 4m dr q diffude licz sm ppetate
vocabli videat iportare opom cause efficietis. tn largo pt importa
re hitudine cuiuz cause sic influe 7 fate et alia hoi Cu aut dicat
qd bonu e diffusiuu s rom sui no e itelligeda diffusio s q iportat
opom cause efficietis sz s q iportat hitune cause finalis 7 ctis diffu
sio no e media aliq vtute supaddita Dr aut bonu diffusione cause
finalis 7 no cause agetis. tn qz effns inpntu hoi no e rei mesura et
pfectio s magis initiu. tn q et effectus ptipat causa efficiete s assi
milacoz fore tn sz fine gseq res s totuz ee suu et in hoc gsistebat
ro boni Ad qntu dr q dupr aliq pnt ee vnu i deo s rem Vno mo
ex pte eis in quo sut tm 7 no ex ipa rone sic scia ex po. no em scia
ex hoc q e scia e id q po s rem. sz ex hc q e dma et que sic sut vm
re i deo i tatuis inveniut differre s rem Alio mo ex ipa rone eoru qz
dnr ee vnu realit in deo et sic bonu 7 ens sut vnu i deo realit. qz de
rone boni e q no differat s rem abente. et io vbicuqz inveit bom
7 ens sut id s rem Ad vi dr q sic ens e qdda eenale et qdda actule
ita et bonu qdda ~~ent~~ eenale 7 qdda actile. et eodo aliquid amittit bo
nitate sic ee subale ul actule Ad vii dr q ex hitune poda totnet q
bonu s rom dicat ens determiatiue uel informatiue Vn et pz rnsio ad
viii Ad ix dr q illi rom aliq corndz in re sz realis depedea eis qd est
ad fine ipm sic e 7 in alijs relacoibs roms Ad x dr q tpmis bonu dicat
aliqua spalem hitunez sz finis. tn ista hitudo gpetit cuilz enti nec
ponit aliq s rem in ente Vnde ro no se Ad xi dr q rle qnuis gnta
tu homie tn addit aliq naz extnca sup hominez que e pt eenaz hois
Sic aut nichi pt addi sup ens ut dem est 2m vo qd in 9ru obiicit 2o
credimus q bonu s q bonu no addit aliquid sm rem sup ens 3m vo pbat
q nc s rom Ideo ad 2m dr q dupr pt itelligi aliq sine altero Vno mo
p modu enunciadi du sz intellimr vnu ee sine alteo et hoc mo ch q
intetis pt itellige sine alto deus pt fate. sic aut ens no pt itelligi sine
bono ut sz intetis itelligat aliquid ee ens et no esse bonu Alio mo
aliq pt intelligi ee sine alto per modu diffiniedi vt sz itelligat
vnu no tn i ceto alto. sic al intelligit sine homie 7 omibs alijs spebs
7 sic ens pt itelligi sine bono nc tn se q deus possit fate ens sine bo
no quia hoc ipm q e fate e pducte aliquid in esse

Secudo qrit vtru ens et bonu gutat s suppta 7 vr q non Op
poita em nata sut fieri eta idem Bonu aut 7 malu sut op
poita Cu i malu no sit natu in omibs ee qz ut dvicena dr vlt orbe
~~luna~~ Lune no e malu. vr q nc bonu i omibs entibs inveniat
et ita bonu cu ente no gutit p queaqz ita se hnt q vnu ad

pluā se extēdat q̄m aūd nō sūt ꝯūtibilia adīuicē sic ī m̄ c de di-
no. nōt ꝯtᵃ maxīmᵒ Bonū ad pluā se extēdit q̄m ens extēdit
eī se ad nō entia que ꝑ bonū vocantᶻ in esse ḡo bonū et ens nō sūt
ꝯūtibilia ᵖ° Sic Algazel dᵗ bonū ē ꝑfectio cuiꝰ apphēsio ē delecta
bilis Sȝ nō omē ens hȝ ꝑfectōm / mā eī pⁱma nō hȝ ꝑfectōz aliq̄.
ḡo nō omē ens est bonū ᵖ° In mathematicis ē ens non aūt ibi est
bonū utȝ ꝑ p. ī 3 mēte ḡo bonū et ens nō ꝯūtūtᶻ ᵖ° in Li° de
causis q̄ pⁱma rerū c̄atarū ē eē Sȝ ꝑ p. ī p̄ntis pⁱus ē a quo nō ꝯūtiᶻ
ꝯūa. ḡo ab ente nō ꝯūtitᶻ ad bonū Et ita bonū et ens nō ꝯūtū
tur ᵖ° diuisū nō ꝯūtitᶻ cū aliquo diuidētū sic aīal cū rōnali Sȝ
ens diuidiᶻ ꝑ bonū ⁊ malū cū multa entia mala dicūtᶻ ḡo bonū
et ens nō ꝯuertūtᶻ ᵖ° pⁱuatō ꝑ p. x° mēte dᶻ ens q̄dā° ꝑ nullo°
pt̄ dici bonū / alīs malū cuiꝰ rō in pⁱuatōe ꝯsistit eēt bonū ḡo bo
nū et ens nō ꝯūtūtᶻ ᵖ° boe. in Li° de ebdo. dᵗ ꝓpᵗ hoc oīa dn̄r eē
bona q̄ sūt a bono q̄ ē deus. Sȝ bonitas dei ē ipa sapiā sua ⁊ sua
iustiᵃ ḡo ead̄ rōne omīa que sūt a deo eēnt sapiā et iusta quod
ē flm ḡo et pⁱm sȝ q̄ omīa sint bona Sed cont̄ mchī tendᵗ nⁱ ī suū
simile Sȝ omē ens tendit ī bonū ut boe. dᵗ in Li° de ebdo. ḡo omē
ens ē bonū nᶜ pt̄ aliq̄ eē bonū nisi aliq°° sit ḡo bonū ⁊ ens con
ūtūtᶻ ᵖ° a bono nō pt̄ aliq̄ eē nisi bonū. Sed omē ens descendit
a dīna bonitate ḡo omē ens est bonū ḡo id q̄ pⁱus Rō dd̄ q̄ cū rō
boni ꝯsistat q̄ sit aliq̄ ꝑfectiuū alīꝰ per modū finis. Omē id
q̄d inuenitᶻ hr̄e rōm finis hȝ et rōm boni Duo aūt sūt de rōne
finis ut sȝ sit appetitū uel desideratū ab hꝭ que nō dū finē attigūt
⁊ ut sit dilectū ⁊ q̄ⁱ delectabile ab hꝭ que finē ꝑticipāt cū eiusd̄
rōnis sit tendē in finē ⁊ in fine quodā° q̄escē sic ꝑ eand̄ n̄aᶻ lapis
moᶻ ad mediū et ꝙ q̄escit in medio. Hec aūt duo inueniūtᶻ
ꝯpetē ipī eē que eī nōdū eē ꝑticipāt in eē q̄dā° n̄ali appetitu te-
dūt Vn̄ ⁊ mᶻa appetit formaȝ ꝑ p. ī p° phīas Omīa aūt que iā
eē hn̄t id eē suū n̄alit̄ amāt et ipm̄ tota ꝟtute ꝯsūat Vn̄ boe
dᵗ ī 3 de ꝯsola. q̄ dedit dīna pⁱuidēᵃ c̄atis ẞ a se rebus hāc uel
maximā manēdi cām ut que aliq̄ pⁿt n̄alit̄ manē desideāt
quare mchī est q̄ ullo° queas dubitaē cūcta que sūt n̄aᶻ appe-
tē ꝯstātiā ꝑmanēdi. deuitare pⁱmiē ḡo eē hȝ rōm boni Vn̄ sicut
impōle est q̄ sit aliq̄ ens q̄ nō hēat eē Ita necē ē q̄ omē ens
sit bonū ex hoc ipō q̄ hȝ eē / q̄uis et et ī q̄busdā entibꝫ mlte rōes
bonitatis supadd̄atᶻ ult̄ suū eē quo subsistūt Cū aūt bonū rōȝ
entis īcludat ut ex p̄dictis pȝ impōle ē aliq̄ eē bonū q̄ nō sit
ens ⁊ ita relinquitᶻ q̄ bonū et ens ꝯūtātᶻ Ad pⁱm ḡo dd̄ q̄ bonū
et malū opponūtᶻ ꝑ modū pⁱuationis et hitus. non tn̄ oȝ ut cui
cūq̄ inest hitus nata sit inesse pⁱuatio Et iō nō oȝ ut ī quibꝫcū-
q̄ natū ē eē bonū natū sit eē malū in ꝯᶜᶜiis̄ inq̄ntū vnū inest
ꝑ nām alicui altm̄ nō ē natū inēē eid̄ ꝑ p. in p̄ntis Bonū aūt
cuilȝ enti n̄aᶻ inest cū dicaᶻ bonū ex ipō suo n̄ali eē Ad 2m dd̄
q̄ bonū nō se extendit ad nō encia ꝑ p̄dicacōꝫ ꝑ ꝑ causalitatē
inq̄ntū nō encia appetūt bonū ut dicāmꝰ nō entia ea q̄ᵉ sūt
in pō et nō in actu Sȝ eē nō hȝ cāalitatē nisi forte ꝑ rōm cause
exemplaris que quid̄ causa nō se extēdit nisi ad ea que actu eē
ꝑticipāt Ad 3m dd̄ q̄ sicᵗ mᶻa pⁱma ē ens in pō et nō in actu Ita
ē ꝑfectā in pō et nō in actu bona in pō ⁊ non in actu Ad 4m dd̄
q̄ ea de quiꝰ matheᶜⁱ ꝯsidēāt ꝑ eē q̄d hn̄t in rebus. bona sūt
ipm̄ eīn eē lince ⁊ nūi bonū ē Sȝ a mathe°ᶜ nō ꝯsidēantᶻ ꝑm
suū eē ꝑ solū ꝑ rōm spēi Considēāt eī ea abstēte nō aūt sūt ab
stracta ꝑ eē ꝑ solū ꝑ rōm Dictū ē aūt sup̄ q̄ bonū nō ꝯseᶻ rōnem
spēi nⁱ ꝑ eē q̄d hȝ in re aliq̄ et iō rō boni nō appetit lince ul̄ nūo ꝑm

opp̄m

R°

hoc qđ cadunt in ɔsideratione mathematici quamuis linea ℞ numerus bona sint. Ad 9m
dicendum quod ens non dicitur esse prius bono ideo dicitur prius que obiectio tangit sed alio sic
absolutum respectiue. Ad 6m dicendum quod aliquid potest dici bonum ex suo esse et ex sua
perfectione uel uirtute superaddita sicut dicitur homo bonus ℞ intrinsecum est ℞ intrinsecum
est iustus ℞ castus uel ordinatus ad beatitudinem Ratione ergo prime bonitatis ens
conuertitur cum bono et econuerso sed ratione secunde bonum diuidit ens. Ad 7m dicendum
quod priuatio non dicitur ens nature sed solum ens rationis et tamen etiam est bonum rationis
secundum priuationem cognoscitur ℞ quodcumque tale bonum est ℞ mali cognitio secundum
bonum bono deesse non potest. Ad 8m dicendum quod secundum bonum aliquid dicitur esse bonum ex
ipso suo esse. sed iustum dicitur esse ratione alicuius sue actionis. Esse autem omnia que
a deo procedunt diffundunt. non autem omnia participant id agere ad quod iusticia ordinatur. Quamuis enim in deo sit idem agere quod esse ac per hoc sua iusticia sit
sua bonitas. tamen in creaturis est aliud agere ℞ aliud est esse. Unde esse potest contingere alicui cui agere non conuenit. Et cuius utrumque conuenit non semper
idem agere ℞ esse. Unde et homines qui sunt boni ℞ iusti sunt quando boni iam
tamen sunt. non autem iusti intrinsecum sunt. sed intrinsecum habent quedam habitum ordinatum ad agere. Et similiter potest dici de sapientia et aliis huiusmodi. Uel dicendum quod secundum eundem
quod iustum ℞ sapiens ℞ alia huiusmodi sunt quedam specialia bona tamen sunt quedam
speciales perfectiones. bonum autem aliquid perfectum absolute designat. Ab ipso igitur
deo perfecto procedunt res perfecte non eodem modo perfectionis quo deus perfectus est.
quod quod sit non est secundum modum agentis. sed secundum modum facti. nec omnia que a
deo perfectionem recipiunt eodem modo recipiunt. Et ideo sicut deo ℞ creaturis omnibus
commune est esse perfectum absolute. Non autem esse perfectum hoc uel ideo Ita esse bonum
commune est sapientia uel
deo conuenit et omnibus creaturis Sed habere hanc bonitatem que est sapientia uel
que est iusticia. non oportet quod sit omnibus commune. sed quedam deo tamen conueniunt ut
eternitas et omnipotentia Quedam uero quibusdam creaturis ut sapientia ℞ iusticia ℞ alia huiusmodi.

Tertio queritur Utrum bonum secundum rationem sit prius quam uerum. Et uidetur quod sic. Illud enim quod est in rebus prius est eo quod est in apprehensione tamen
uidetur quod sic. Illud enim quod est in rebus prius est eo quod est in mente
eo quod apprehensio nostra causatur ℞ mensuratur ex rebus. Sed secundum philosophum in 6 methaphysice
bonum est in rebus. Uerum autem in mente. ergo bonum est prius quam uerum secundum rationem
Preterea illud quod in se perfectum secundum rationem quam sit alterius perfectiuum
quod sit alterius prius est aliquid in se perfectum. Uerum autem intrinsecum est perfectum
Sed bonum dicit aliquid intrinsecum est in se perfectum. Uerum autem ad causam finalem Uerum
alterius ergo bonum est prius. Preterea bonum dicitur per ordinem ad causam formalem quod
autem in ordine ad causam formalem Sed causa finalis prior est causa formali quod
finis est causa causarum. ergo bonum est prius quam uerum secundum rationem Preterea particulare
bonum posterius est quam bonum uniuersale Sed uerum est quoddam particulare bonum. Est
enim bonum intellectus ut dicit philosophus in 6 ethicorum. ergo naturaliter bonum est prius secundum rationem
quam uerum Preterea bonum habet rationem finis. Finis autem est prius in intentione ergo intentio
boni prior est intentione ueri. Sed contra bonum est perfectiuum affectus o ppm
uerum autem intellectus Intellectus autem naturaliter precedit affectum ergo et uerum bonum
Preterea quanto aliquid est immaterialius tanto est prius Sed uerum est immaterialius quam bonum
quod bonum et in rebus materialibus inuenitur. uerum autem solum in mente immateriali
ergo uerum est naturaliter prius bono. Responsio dicendum quod tam uerum quam bonum sicut dictum est R4
habent rationem perfectiuorum siue perfectionum Ordo autem inter perfectiones aliquas
potest attendi dupliciter Uno modo ex parte comparatum perfectionum Alio modo ex parte perfectibilium Considerando ergo uerum et bonum secundum se sic uerum est prius bono secundum
rationem. bonum autem non solum
rationem. cum uerum sit perfectiuum alicuius secundum rationem speciei. bonum autem non solum
secundum rationem speciei. sed et secundum esse quod habet in re et ita plura includit in se ratio boni
quam ratio ueri et se habet quodammodo per additionem ad illam Et sic bonum presupponit uerum. uerum autem presupponit unum Cum uero ratio ex apprehensione intellectus perficiatur unum quodque intelligibile est intrinsecum est unum Qui enim non intelligit
unum nichil intelligit ut dicit philosophus in 4 methaphysice Unde istorum nominum transcendentium talis

est ordo si secundum se considerentur quod post ens est unum, deinde verum et deinde post verum bonum. Si autem attendatur ordo inter verum et bonum ex parte perfectibilium, sic ergo bonum est naturaliter prius quam verum duplici ratione. Primo quia perfectio boni ad plura se extendit quam perfectio veri. Vero enim non sunt nata perfici nisi ea quae possunt aliquod ens recipere in se spiritualiter vel in se spiritualiter habere secundum suam rationem et non secundum id esse quod ens habet esse in se ipso, et huiusmodi sunt solum ea quae immaterialiter aliquid recipiunt et sunt cognoscitiva. Species enim lapidis est in anima non solum secundum esse quod habet in lapide. Sed a bono nata sunt perfici etiam ea quae secundum materiale esse aliquid recipiunt. Cum ratio boni in hoc consistat quod aliquid sit perfectivum tam secundum rationem speciei quam etiam secundum esse, ut prius dictum est, et ideo omnia appetunt bonum sed non omnia cognoscunt verum. In utroque enim ostenditur habitudo perfectibilis ad perfectionem quae est bonum et verum, scilicet in appetitu boni et cognitione veri. Secundo quia ea etiam quae nata sunt perfici bono et vero per prius perficiuntur bono quam vero. Ex hoc enim quod participant esse perficiuntur bono ut dictum est, ex hoc autem quod cognoscunt perficiuntur bono vero. Cognitio autem est posterior quam esse. Unde in hac consideratione perfectibilium bonum praecedit verum. Ad primum ergo dicendum quod ratio illa procedit de ordine veri et boni ex parte perfectibilium, non autem ex parte ipsius veri et boni. Mens enim sola perfectibilis est vero, sed omnis res perfectibilis est bono. Ad secundum dicendum quod bonum non solum habet rationem perfecti sed etiam perfectivi sicut et verum, ut prius dictum est, et ideo ratio non sequitur. Ad tertium dicendum quod finis est prior quam aliquae aliarum causarum, tamen autem perficitur per suam causam. Unde ratio ista procedit secundum ordinem perfectibilis ad perfectionem, in quo bonum est prius. Sed absolute considerando formam et finem, cum ipsa forma sit finis, prior est ipsa forma in se considerata quam secundum quod est alterius finis. Ratio autem veri ex ipsa specie consurgit prout est intellecta sicuti est. Ad quartum dicendum quod verum dicitur esse quoddam bonum inquantum habet esse in aliquo speciali perfectibili, et sic etiam hoc obiectum patet ad ordinem perfectibilis. Ad quintum dicendum quod finis dicitur esse prior intentione his quae sunt ad finem, non autem aliis causis nisi secundum quod etiam ipsae sunt ad finem, et sic solvendum est sicut ad tertium. Et tamen sciendum quod cum dicitur quod finis est prior in intentione, intentio sumitur pro actu mentis qui est intendere. Cum autem comparamus intentionem boni et veri, intentio sumitur pro ratione quam significat diffinitio. Unde equivoce accipitur utrobique. Ad primum vero dicendum quod in contrarium obicitur dicendum quod aliquid est natum perfici bono non solum mediante affectu sed etiam inquantum habet esse. Unde quamvis intellectus sit prior affectu, non sequitur quod per prius perficiatur aliquid vero quam bono.

Quarto quaeritur utrum omnia sint bona bonitate prima. Et videtur quod sic, quia secundum Boethium in libro De hebdomadibus: Si intelligamus per impossibile deum esse abstractam per intellectum bonitate sequatur omnia illa esse entia non autem bona. Intellecta autem in deo bonitate sequitur omnia esse bona sicut et entia. Ergo omnia dicuntur bona bonitate prima. Sed si dicatur quod ideo hoc contingit quod non intellecta bonitate in deo non est bonitas in aliis creaturis, quia bonitas creaturae causatur a bonitate dei, non quia denominentur res bonae bonitate dei formaliter. Sed contra, quandocumque aliquid denominatur aliquale ex solo respectu ad alterum, non denominatur tale per aliquam formam sibi inhaerentem sed per id quod est extra ipsum ad quod refertur, sicut urina dicitur sana ex hoc quod significat sanitatem animalis, non denominatur sana ab aliqua sanitate sibi inhaerente sed a sanitate animalis quam significat. Sed creatura dicitur esse bona per respectum ad primam bonitatem, quia secundum hoc unumquodque dicitur bonum quod a primo bono defluxit, ut dicit Boethius in libro De hebdomadibus. Ergo creatura non denominatur bona ab aliqua bonitate formaliter in ipsa existente sed ipsa bonitate divina. Praeterea Augustinus dicit VIII De trinitate: bonum est hoc et bonum illud; tolle hoc et illud et vide ipsum bonum si potes. Ita deum videbis, non alio bono bonum sed bonum omnis boni. Sed ipso bono quod est omnis boni bonum omnia dicuntur bona. Ergo divina bonitate de qua loquitur omnia dicuntur bona. Praeterea cum omnis creatura sit bona, aut est bona aliqua bonitate sibi inhaerente aut solum bonitate prima. Si aliqua bonitate sibi inhaerente, cum illa bonitas sit etiam quaedam creatura, et ipsa bona erit, aut ergo se bonitate aut alia. Si se bonitate, ergo erit bonitas prima; haec enim est ratio primi boni ut ex auctoritate Augustini inducta patet, quod se ipso sit bonum, et sic habetur propositum quod

cata ē bona bonite pma Si aut ia boitas ē bona bonite alia eade
q̄ emanet de ia Aut g° eit pcede ī infinitū q̄d ē impole aut est
deueniet ad aliquā bonitatē creatā denominantē que ē bona Sz hec
ē bonitas pma g° oz qp oībus modis creatua bona sit bonite pma
Pt ſ Anshelm omne vm ē vm vitate pma ſz sic vitas pma se hz
ad vea Ita bonitas pma se hz ad bona g° omia sūt bona bonite
pma Pt qp nō pt in nug nō pt in maius Sz nug ē ee quin ee bon̄
creata aut nō pt messe cū omne ee sit a deo g° nc pt messe bo̅ⁱᵐ
go boitas qua aliqd dr ee bonū nō ē boitas creata Pt ſ phm̄ esse
est ppim deo Sz ppium ē q̄d vni soli quenit g° nm̄ ē aliud nisi deus ipse
Sz omia sūt bona inquātū hūt ee g° omia sūt bona ipo dino
ee qp ē eius bonitas Pt bonitas pma nichil addit sup bonite ats bo
nitas pa ceet qposita Sz vm est omia ee bona bonite. g° vm est
omia ee bona bonite pma Si dr qp boitas pa addat supra boni
absolta ſ rōm nō ſ rem. Sed contra rō cui nō corrndet ī re aliqd est
cassa ⁊ vana Sz nō ē rō qua itelligis bonite pma. g° si addit a-
liqd ſ rōm addet et ſ rem qp ē impole ⁊ sic nec et ſ rōm addet
et ita oia dicet̄ ee bona bonite pma sic et bonitate abta Sed cont
omia sūt bona inquātū sūt entia ut ſ augⁿ inquātū sunt boni sunt
Sz nō dn̄r omia entia forar p eēnam pma ſz per eēnam catā g° nc
omia sūt bona forar bonite pma ſz bonite cata Pt vtibile nō infor-
mat inuertibili cū sit ota Sz omis creatua ē vtibil. boitas aut pma est
inuertibil g° creatua nō dr bona forar bonite pma Pt omis forma
ē qporcōnata suo pfectibili Sed boitas pma cū sit īfinita nō pt esse
qporcōnata creature cū sit finita. g° creatua nō dr bona forar boite
pma Pt ſ augᵘ vm de tri. Omia cata pticipacōe boni bona sūt
Sz pticipaō boni nō ē nisi ipa bonitas pma ipa eni ē tolis ⁊ per
fecta bonitas. g° nō oia sūt bona boite pma forar Pt creatua dr
hre vestigiu trinitatis ſ qp ē vna vea ⁊ bona ⁊ sic bonu ptz ad vesti
giū Sz vestigiu ⁊ partes sūt aliqd catu g° creatua ē bona bonitate
cata Pt bonitas pma ē simplicissia. g° nc ē in se qposita nc alij co
poibilis ⁊ ita nō pt ee alicuius forma cū fora veniat ī qpoicōm eius
cuius ē forma Sz bonitas qua aliqd dn̄r bona ē fora quoda cū omne
ee sit a fora g° creatue nō sūt bone bonite pma forar Rō dd' qp circa
hac qoz diuersimode aliqui posuerut Quida em sernolis rōnibus ducti
adeo disipuerut qp ponent deū de suba cuiuslz rei qrū quida posue
rut deū ee id' qp ma pma ut dauid demādo de diuiando Quida
vō posuert ipm ee foram cuiuslz rei. cuius quid' erroris stati falsitas apparet
hoc em omēs de deo loquentes itellexerut. qp ē omi pn̄ effectiuu
cū optrat omia entia ab vno ente effluere Cā aut efficies ſ doct
na phi ī 2 phicas cū causa mali nō coincidit in id'. cū hēant qrias
rones vnuqdqz ē agens ſ qp ē actu Mae vō rō ē ī pō ee efficiens vcō
et forma effecti id' ſpē inquātū omne agens agit sibi sile. ſz nō id' nuo
qr nō pt idem ee faciens ⁊ factu. ex q° ptz qp ipa dīna eēna neqz est
ma alicuius rei neqz forma ut ea possit creatua dici forar bona sic
fora quicta Sz quida dixert qp omia eent bona foralr bonite pma
nō sic fora quicta ſz sic fora sepata Ad cuius intellectum sciend' ē qp plato
ea que pnt separi ſ intellectu ponebat ee ſ ee sepata Et io sic homo
pt itelligi pter sorte ⁊ plonē ita ponebat hominē pter sorte ⁊ plo
nē quē dicebat p se hominē. et ydeā hominis cuius pticipacōe sor ⁊ plo
hoies dicebat̄ Sic aut inueniebat hoiem eundem sorti ⁊ ploni ⁊ oibus
hnđi Ita et inueniebat bonū ee coe oibus bonis. ⁊ posse itelligi bonū
nō itelligendo hc ul id bonū pn ⁊ ponebat bonū ee sepatū pter
omia bona pticula ⁊ hoc ponebat ee p se bonū siue ydeam cuius pti
cipacōe oia bona dicent̄ utz p phm ī pō ethicorum Sz hc differebat int

ydeam boni et ydea hois. q ydea hominis no se extendebat ad omnia y
dea aut boni se extendit ad ydeas in toto illa et ipa ydea boni e aliqd
bonu et io oportebat dicere q ipm per se bonu eet vle oim reru prin
qd deus e. Vn se p hanc poitoz q omia denoiant bona boitate pma
que deus e. sic sortes et plo s platone dicebat hoies participatioe hominis
separati no p huanitate hominis inherente Et hanc opioz aliquo secuti sut
porretani Dicebat eni q de creata pdicamus simpr bonu. vt cu dr
ho e bonus et bonu aliquo addito ut cu dicimus sor e bonus ho Dicebat
igit q creatura dr simpr bona no alicui bonitate inherente s bonitate pma
qr ipa bonitas absta et cois eet bonitas dina Sed cu dr creata bonuz
hoc ul id denoiat abte creata. q plures bonitates create sut sic ydee pticula
res s platone Sz h opio a pho impbat multipr. tn ex hoc q qditates et
forme reru insut ipis rebus particularibus et no sut ab eis separate ut p' intr
in vii mete. tn et suppositis ydeis q spalit ista poito no heat locu in
bono qr bonu no vniuoce dr de bonis et in talibus no assignabat vna
ydea s platone per qua via pcedit h cu phus in po ethi'. Spalit tn qn
tu ad ppositum pt appare falsitas poite ponis ex hoc. q ome agens ineit
s simile age Vn si pma boitas sit effectiua oim bonoru. oz q silitunez
sua impmat in rebus effectis Et sic vnuqdqz dicit bonu sic fora inhere
te p similitune sumi boni s' inditu et vltiq p bonite pma sic p exeplar et
effectiuu ois boitatis create et qntu ad hoc opio platonis sustinei pt Sic i'
dicimus s eodem opionem q oia sut bona creata boitate formalr sic forma
inherente. boite vo increata sic forma exeplari. Ad pm go dd' q sic tactuz
e pus p tanto create no eent bone n boitas intelligetur in deo. q boitas
creature exeplatur a dina bonite Vn no se q creatura dicat bona boi
tate increata n sic fora exeplari Ad 2m dd' q dupr denoiatur aliqd p respe
ctu ad aliud Vno mo qn ipe respectus e ro denominationis. et sic vrina dr sana
p respectu ad sanitate aialis ro eni sani s q de vrina pdicatur e ee signu
sanitatis aialis Et in talibus qd denoiatur p respectu ad aliud no denoiatur ab
alia fora s' inherente s ab aliquo extrinseco ad qd refertur Alio aliqd denoia
tur p respectu ad aliud qn respectus no e ro denoiationis s causa. sic si aer di
catur lucens a sole. no q ipm referre aere ad sole sic luce aeris. s q di
recta oppo ad sole aeris e causa q luceat. et hoc mo creatura dr bona
p respectu ad deu vn ro no se Ad 3m dd' q augus in multis opioz platonis
se qntu fieri pt s fidei veritate Et io vba sua sic sut intelligenda vt i
pa ipa dina bonitas dicatur ee bonu ois boni. inqntu e causa effiens
pma et exeplaris omnis boni. sine hc q excludatur bonitas create qua c
reature denoiantur bone sic forma inherente Ad 4m dd' q alit se hz in
formis gnalibus et alit i formis spalibus In formis eni spalibus no recipitur p
dicatio concreti de abstracto ut dicatur albedo e alba ul calor e calidus ut
et p dyon i n c. de di no. Sed i formis gnalibus huius pdicatio recipitur dici
mus eni q eena e ens et boitas e bona et vnitas vna et sic de aliis Cuius
ro e qr id qd pmo cadit i apphesioe e ens Vn oz q cuicuqz apphensio
p intellm. intellectus attribuat hoc qd e ens Et io cu apphendit eenaz alicuius
entis. dt i'az eenaz ee ens i silit vnaquaqz formam gnalez ul spale
ut bonitas e ens. albedo e ens et sic de aliis Et q queda sut qe con
cont rone entis inseparabilr vt vnu. bonu et huius et opz q hoc ee de
quolz apphenso pdicetur cad' rone qua ens. Vn dicimus eena e vna
et bona. silit dicimus vnitas e vna et bona. et ita ee de boitate i albe
dine i qualzt forma gnali ul spali Sz albu qd e spale no concitat
inseparar romi entis Vn pt apphendi fora albedinis sine hc q attribuatur
ei esse albu. Vn no cogimur dicere albedo e alba Albu eni vno dr ens
et vnu bonu i alia huius que de quolz apphenso nece e dici inltr dur
Aliquid eni dr ens qz i se subsistit aliqd qd e pncipium subsistendi ut forma
aliqd qz e dispo subsistentis ut qlitas aliqd qz e priuato disponis subsistentis

ut veritas Et io cu dicat^9 essentia e ens si predicat^2 sic ergo e aliquo eius
ul' se uel alio. preterea non se^2. quia non dicebat^2 hoc modo esse eius sit
aliquid subsistens in esse suo e ens sed sit quo aliquid e Unde non oportet querere quo
ipsa essentia aliquo sit. quo aliquid alterum sit per essentiam Similiter et dicitur bo
nitas bona non hoc modo dicitur, bona quasi in bonitate subsistens Sed hoc modo
quo bonum dicimus id quo aliquid bonum e et sic non oportet et inquirere utrum
bonitas sit bona se bonitate uel alia. Sed utrum ipsa bonitate sit aliquid bo
num quod sit alterum ab illa bonitate sicut e in creaturis ul' quod sit id cum ipsa boni
tate sicut e in deo Ad quintum dicendum quod similiter et distinguendum e de veritate. si
quod omnia sunt vera veritate prima sicut exemplari primo cum tamen sit vera ve
ritate creata sicut forma inherente Sed tamen alia ratio e de veritate et bonitate
Ipsa enim ratio veritatis in quadam adequatione sive commensuratione consistit
denominatur^2 autem aliquid mensuratum ut commensuratum uel aliquo extrinseco
sicut pannus ab ulna et per hunc modum intelligit Anshelmus omnia esse
vera veritate prima inquantum scilicet unumquodque e commensuratum divino intellectui
implendo id ad quod divina providentia ipsum ordinat ut consuevit Ro
autem bonitatis consistat in commensuratione Unde non e simile. Ad sextum dicendum quod
creatura non potest hoc modo inesse quod a se ipsa esse habeat. potest tamen aliqua inesse
ita quod sit formale principium essendi. sicut ei quibus forma inesse potest. et per hunc et modo
bonitas creata potest inesse bonum tamquam formale principium Ad septimum dicitur quod cum dicitur
esse proprium e deo non e intelligendum quod nullum aliud esse sit nisi increatum Sed
solum id esse proprie dicitur inquantum ratione sue immutabilitatis non novit fuisse
ul' futurum esse autem creature dicitur esse per quandam similitudinem ad id primum esse
cum tamen habeat permixtionem eius quod e futurum esse uel fuisse ratione muta
bilitatis creature Vel potest dici quod esse e proprium deo quia solus deus e suum esse
Ad octavum dicendum quod bonitas prima
ceteris esse alia habeant quod esse non e divinum Ad nonum dicendum quod bonitas prima
communis addit secundum rem super bonitatem absolutam. addit autem aliquid secundum ratio-
nem Ad decimum dicendum quod sicut dicit commentator in libro de causis Ipsa bonitas pura ex hoc ipso
individuatur^2 et a cunctis aliis dividitur^2 quod non recepit aliquam addi
tionem. non autem e de ratione bonitatis absolute ut recipiat additionem uel
non recipiat additionem Si enim esset de ratione eius recipere additionem tunc
quelibet bonitas additionem reciperet et nulla esset bonitas pura Similiter si
esset de ratione eius non recipere additionem tunc nulla bonitas reciperet et
omnis bonitas esset pura bona. Sicut et de ratione animalis non e neque ra-
tionale neque irrationale Et ideo hoc ipsum quod e non posse recipere additionem condi-
tionat bonitatem absolutam et distinguit primam bonitatem que e bonitas pura
ab aliis bonitatibus / hoc autem quod e non recipere additionem cum sit negatio
Unde non sequitur
e ens rationis, et tamen fundatur^2 super simplicitatem bonitatis prime Unde non se^2 quod
ratio sit cassa et vana.

Quinto queritur^2 utrum bonum creatum sit bonum per suam essentiam. Et videtur quod sic. Illud enim sine quo res non potest esse predicatur^2
ei essentiale Sed creatura sine bonitate esse non potest quia non potest esse aliquid esse
quod non sit bonum ergo creatura e bona per essentiam Preterea ab eodem habet
creatura quod habet esse et esse bonum quia ex hoc ipso quod habet esse bona e. ut prius ostensum e Sed crea-
tura habet esse per suam essentiam. ergo et bona per suam essentiam Preterea quidquid convenit
alicui inquantum huiusmodi e ei essentiale Sed bonum convenit creature inquantum
e ergo quod sicut dicit Augustinus inquantum sumus boni sumus ergo creatura e bona
per sui essentiam Preterea cum bonitas sit quedam forma creata creaturis inherens
ut ostensum e aut erit forma substantialis aut accidentalis Si accidentalis. aliquando
creatura sine ea esse poterit quod de creatura dici non potest ergo relinquitur^2 quod
sit forma substantialis Sed omnis talis forma ul' e essentia rei ul' pars essentie. ergo e
creatura e bona per suam essentiam Preterea secundum Boecium in libro de ebdomadibus Create sunt bone
inquantum a primo bono fluxerunt Sed per suam essentiam a primo bono
fluxerunt Sed per suam essentiam ergo per suam essentiam sunt bone Preterea secundum quod denomi-
natio e simplicior uel eque simplex denominato Sed nulla forma addita
essentie e simplicior ul' eque simplex ipsi essentie ergo nulla forma superad-

dita eēne denoīat ipām eēnaꝫ nō em̄ possum̄ dicē ꝗ eēna
sit alba Sꝫ ipā eēna rei denoīat᷑ boītate. quelꝫ em̄ eēna
bona ē ḡo bonitas nō ē forma supaddita eēne et quelꝫ cā
tuā ē bona ꝑ suā eēnaꝫ ꝓ sic vnū ꝯūtit᷑ cū ente ita et bonū
Sꝫ vitas a qua dr̄ vnū ꝗd ꝯūtit᷑ cū ente nō dt̄ aliquā formā
supadditā eēne rei ut ꝯtor dt̄ i iiij me̅te̅ ſꝫ vna queqꝫ res ꝑ
suā eēnaꝫ ḡo vnaqꝫqꝫ res ē bona ꝑ suā eēnaꝫ ꝓ si cātua
ē bona ꝑ aliq̄ boītate supadditā eēne cū omē ꝗd ē bonū sit
illa et bonitas cū sit res queda bona erit. nō aūt alia boīte
ſꝫ ꝑ eēnaꝫ suā qꝛ sic iret᷑ i infinitū ḡo ead̓ rōne potit esse
ꝗ cātuā ipā eēt bona ꝑ eēnaꝫ suā. Sꝫ cōm ꝗd dr̄ de a᷑
quo ꝑ ꝑticipaꝯoꝫ ꝯuet ei ꝑ suā eēnaꝫ Sꝫ cātuā dr̄ bona ꝑ ꝑti
cipaꝯoꝫ ꝑꝫ ꝑ augꝰ viij de tri. ḡo cātua nō ē bō ꝑ eēnam
suā ꝓ omē id ꝗd ē bonū ꝑ eēnaꝫ suā ē subāle bonū Sꝫ cā
atuē nō sūt subālia bona ꝑꝫ ꝑ boe. i li. de ebdo. ḡo cātuē
nō sūt bone ꝑ eēnaꝫ suā ꝓ de quocūꝗꝫ ꝑdicat᷑ aliquid eēna
lit ꝯtū eiꝰ de eo ꝑdicari nō pt̄ Sꝫ ꝯtū boni ꝑdicat᷑ de cāta
aliq̄. s. malū. ḡo cātuā nō ē bona ꝑ eēnaꝫ Reo dō ꝗ ſ tres
auctores oꝫ dicē cātas nō eē bonas ꝑ eēnaꝫ ſꝫ ꝑ ꝑticipatoꝫ
ſꝫ ſ augꝰ boeꝰ ꝛ auctorē libri de caus̄ qui dicit solū deꝰ
eē bonitatē ꝑurā Sꝫ tn̄ diu'sis rōnibꝰ ad vnā pōicoꝫ mouet᷑
Ad cuiꝰ euidētiā sciēdū ē ꝗ ut ex dictis ꝑꝫ sic ens multiplicat᷑
ꝑ subāle ꝛ actūle sic eē boītas multiplicat᷑ Sꝫ tn̄ int̄ vtrūqꝫ dēt
ꝗ aliquid dr̄ ens abste ꝑꝑt suū eē subāle. ſꝫ ꝑꝑt eē actūle nō dr̄
abste Vñ cū ꝯnāo sit motꝰ adeē. cū ā accipit eē subāle dr̄ ꝯnā
ri simpr̄. cū vō accipit eē actūle dr̄ ꝯnari ſ quid. et silr̄ ē de
corrupcōe ꝑ quā eē amittit᷑ De bono aūt ē eꝯuso nā ſ subāle
bonitatē dr̄ aliq̄ bonū ſ quid ſꝫm vō actūle dr̄ aliq̄ bonū simpr̄
Vñ hominē iniustū nō dicimꝰ bonū simpr̄ ſ ſ quid. s. ꝗtū ē
hō. hominē vō iustū dicꝰ bonū simpr̄ Cuiꝰ diu'sitatis ista ē rō
Nā vnūqdqꝫ dr̄ eē ens inꝗntū abste ꝯsidcat᷑ Bonū vō ut ex di
ctis ꝑꝫ ſ respectū ad alia In se ipō aūt aliq̄ ꝑficit᷑ ut subsistat
ꝑ eēnalia ꝑna ſꝫ ut debite se hēat ad oīa que sūt eē ipm
nō ꝑficit᷑ n̄ mediibꝰ actūlibꝰ supadditis eēne ꝗꝛ opacōes qꝰ vnū
alteri ꝯiungit᷑ ab eēnā mediibꝰ vtutibꝰ eēne supadditis ꝑcedūt᷑
Vñ abste bonitē nō obtinet n̄ ꝗ ꝯpletū ē ſ subālia ꝛ ſ actūlia
ꝑna Quidꝗ aūt cātua ꝑfectōnis hꝫ ex eēnalibꝰ ꝛ actūlibꝰ pri
cipiis simul ꝯiunctis. hꝰ totū deꝰ hꝫ ꝑ vnū suū eē simpx. eiꝰ em̄ eē
ntia ē eiꝰ sapiā ꝛ iusticia ꝛ fortitudo ꝛ oīa hꝰ que i nob̓ sūt
eēne supaddita et io ipā absoꝉta boītas i deo idē ē ꝗ eiꝰ eēna
In nobis aūt ꝯsidcāt᷑ ſ ea que supaddūt᷑ eēne et ꝑtāto boi
tas ꝯpleta ul̓ absoꝉta augēt᷑ ꝛ iminuit᷑ ꝛ tōt aufert᷑ nō aūt
in deo. ꝗuis subālis bonitas i nob̓ sp̄ maneat. et ſ hūc mod̓
vr̄ augꝰ dicē ꝗ deꝰ ē bonꝰ ꝑ eēnaꝫ nos aūt ꝑ ꝑticiaꝯoꝫ Sꝫ int̄
dei bonitatē ꝛ nrāꝫ alia dcā innuēt. Eēnalis ei boītas nō attē-
dit᷑ ſ ꝯsidcātoꝫ naē abstam ſꝫ ſ eē ipiꝰ huānitas nō em̄ non
hꝫ rōm boni ul̓ boītatis nisi inꝗntū eē hꝫ Ipā aūt nā ul̓ eēna
dīna ē eius eē Nā aūt ul̓ eēnā cuiꝰlꝫ rei cāte nō ē suū eē ſꝫ
eē ꝑticipās ab āo. ꝛc̄ in deo nō ē eē ꝑuētū. qꝛ ipē deꝰ ē suū esse
subsistēs In cātuā aūt ē eē receptū ul̓ participatū Vñ dico ꝗ
boītas absta dicēt᷑ de re cāta ſ eē suū subāle Nichilōiꝰ adhuc
remanet hēre boītatē ꝑ ꝑticipaꝯoꝫ sic et hꝫ eē ꝑticipatiō deꝰ
aūt ē boītas ꝑ eēnaꝫ inꝗntū eiꝰ eēna ē suū eē. et ſ vr̄ eē itenꝰ
ꝯhī i liº de caus̄ qui dr̄ solā dīnaꝫ bonitē eē bonitatē puram

Sed adhuc alia dcā mucit[2] int' p̄maz bonitate et cāte Bonitas
ei in hz rōm cāe final' Deus aut hz rōm cāe finalis cū sit om̄ vltis
finis sic p̄mū p̄ncipiū / ex q° pz ut oīs alij finis nō heat hītu nez
ul' rōne finis nisi p ordine ad cām p̄maz · qz causa 2a nō iflut
in causatū n̄ supposito influxu cause p̄e ut z i l° de caus Vn̄ et
bonū qd hz rōm finis nō pt dici de creatū n̄ p̄supposito ordine
creatoris ad catura · dato i[2] qz catua eēt suū eē sic et deus adhuc
tn̄ eē catuē nō heret rōm boni nisi p̄supposito ordīe ad catura
Et ptanto adhuc dicet[2] bona p ptiaoz z nō abte i eo qz ē Sed
eē diuū qd hz rōm boni nō p̄supposito aliqo alio hz rōm boni p
se ipm̄ Et h vr[2] eē itētō boecij i l° de ebdo · Ad pm̄ go dd' qz ē
atuā nō pt eē nisi bona boitate eēnali que ē boitas p qz · pt
tn̄ eē nō bona boitate acītali que ē boitas abte z simpr' / et qpca
ipā boitas qe attendit[2] p eē subale nō ē ipā eēna rei · s; eē pti
cipatū · z h' eēt p̄supposito ordine ad pm̄ eē p se subsistēs · Ad 2m dd' qz
ab eo a quo res hz eē hz eē bonū p qd s; eē subale · nō aut ab eo
hz eē forat' simpr' ut eē bonū simpr' ut ex dictis pz et qpt h' rō
nō se[2] Et silr dd' ad 3m z q̄rtū Ad q̄ntū dd' qz catuā nō solū
ē a deo p eēnaz suā s; et p eē suū i qo p̄ncipue ɔsistit rō boitatis
subalis et et p p̄fectiōes supadditas i quis ɔsistit boitas absōta
z h nō sut eēna rei Et qp ipe ē cetij quo eēnā rei refert[2] ad
deū ut ad pm̄ ē aliud q̄m eēna Ad vi dd' qz h' mō eēna deno
inat[2] bona sic z ens Vn̄ sic hz eē p pticipacoz ita z bona est
p pticaoz Esse eī z bonū coīt' acceptiuz ē simplicius q̄m eēna · qz
toig cū dicat[2] nō solū de eēna s; et de eo qd per eēnaz subsistit
z itm̄ de ipis acītibꝫ Ad vii dd' qz vnū qd ɔutat[2] cū ente dic[2]
p rōm negaōnis quā addit sup ens · bonū aut nō addit negaoz
sup ens · s; eius rō in rōne ɔsistit z iō nō ē silē Ad viii dd' qz hoc
mō rei bonitas d[2] bona sicut eē rei d[2] ens nō qz eius sit aliqd aliud
eē s; qz per h' eē res eē d[2] z qz hac boitate res bona d[2] Vn̄ sic
nō se[2] qz ipa subā rei nō dicat[2] p eē aliqd qz ipā nō sit qz esse
eius nō d[2] ens p aliqd eē aliud ab ipo Ita et p̄dcta rō nō seq[2]
de bonite Se[2] aut̄ de vite de qua icdutat eā ɔtor i iiii mete
qz vnū indeūt' se hz ad h' qz respiciat eēnaz uel eē Vn̄ eēna
rei ē vna p se ipaz nō ppt' eē suū et ita nō ē vna p aliqd pti
cipacōm sicut accidit de ente et bono ·

Sexto quit[2] Vtrū bonū cature sit i modo spē z ordīe sicut
Augus d'. et vr qz nō · qz bonū hz rōm finis p p · S; tota
rō finis ɔsistit in ordine · go tota rō boni ɔsistit i ordine z ita
alia duo supfluūt P ens bonū z vnū p intentōes dcūt Sed
rō entis ɔsistit i spē vig rō rō ɔsistit in mō go boni rō nō con
sistit in spē z modo P spēs noiat cāz foralez S; i h' distiguit[2]
bonū z vnū p quosdā · qz vnū d' rōm cause foralis Bonū aut rōz
cāe final' go spēs nō ptz ad rōm boni P bonū et malū cū sit
opposita attendūt[2] circa id' S; sic Augus d' i li · lxxx iii q̄onū ·
malū de spē puatione reptiz ē go tota rō boni in rōne spēi
ɔsistit · z ita supflue idet[2] modus z ordo P modus ē de sequitibꝫ
rem S; aliq bonitas ptz ad eēnaz rei go modus nō ē de rōne
boni P que deus pt face p vnū nō facit p plura S; deus potuit
face creatuaz p vnū istorū qz q̄dlz horū hz quādaz rōm boit'
go nō oz qz q̄dlz istorū triū requirit[2] ad rōm boni P Si ista
tria sūt de rōne bonitatis tūc i quolz bono oz ista tria esse S; q̄d
lz istorū triū ē bonū go i quolz istorū sut ista tria z ita vnū
quodq; nō oz ɔt aliū diuide P Si ista tria sūt bona oz qz heant mod

spem et ordinē go modi est mo9 ꝛ spēi spēs ꝛc̃ꝰ ī msitū ꝓ modus ēē
et ordo diminuūtʳ p pctm̄ ꝭ dugꝰ Sꝫ subalitas rei nō dimuitʳ p pctm̄
go rō boni vl'e nō ꝯsistit ī rebꝫ pdictis ꝓ id qd ē de rōne boni non
recipit pdicatom̄ mali ꝭ dugꝰ ī liᵒ de nā dʳ em̄ malꝫ modꝫ mala
ēē rōis go rō boni nō ꝯsistit ī hijs rebus ꝓ ambꝫ dt in dx examerōn qꝫ nā lucis nō ē ī nūo pondē et mēsuā ut alia c̄atura ꝭ ex
alijs rebus ut dt dugꝰ ꝯstituuntʳ tā pdicta Qm̄ go lux sit bona rō
boni nō icludit tria pdicta ꝓ ꝭ bnd' modꝫ carititis ē nō habē
modū ꝛ tm̄ caritas bona ē go nō requirūt tā pdicta Sꝫ ꝯtᵃ ē qꝫ dugꝰ dt in liᵒ de nā boni qꝫ vbi h tā sūt magna magnū bonū ē vbi
parua paruū vbi nlla nullū go rō boni in his rebus ꝯsistit ꝓ dugꝰ
ī cos' li dt qꝫ ꝭ hoc aliq̄ dnr bona qꝫ sūt modeāta ordmata ꝛ specio-
sa ꝓ Creata dʳ bona ꝭ respectū ad deū sic vult boe ī liᵒ de ebdo. Sed
deꝰ hꝫ ad c̄aturā hitune t'plicis cause sꝫ efficictis final' ꝛ formalis ex
ēplaris go et c̄atuā dʳ ēē bona ꝭ hitinēz ad deū ī rōne t'plicis cause
Sꝫ ꝭ hoc qꝫ ꝯpatʳ ad deū ut ad cām efficictē hꝫ modū ꝯ a deo pficitu
ut aūt ꝯpatʳ ad eū ut ad cām exēplarē hꝫ spēm · ut aūt ꝯpatʳ ad
eū ut ad finē hꝫ ordinē · go bonū c̄ature ꝯsistit ī mō spē ꝛ ordine
ꝓ Creatē oms ordinātʳ ī deū mēte rōnali c̄atura que ē sola cā
pax btitudis · hoc aūt ē mqntū a rōnali c̄atuā cogsatʳ · go cū c̄atā
sit bona ex hoc qꝫ ordīatʳ ad deū Ad hᶜ qꝫ sit bona tā req'runtur
sꝫ qꝫ sit exns ꝛ qꝫ sit cogsabl' ꝛ qꝫ sit ordinatū Est aūt exns per
aliq̄ modū Cogsabil' p spēm Ordinata aūt p ordinē go ī his rebus
ꝯsistit boni c̄ature ꝓ sap xj dʳ omnā ī modo pondē ꝛ mēsuā con-
stituisti ꝯstituisti Sꝫ ꝭ dugꝰ iiiᵒ sup gn̄ ad lit Cuiglꝫ rei moduz
mēsura pfigit · nūs spēm pbet pondꝰ vō dat ordinē · go ī his rebus
mō spē et ordine bonitas creatue ꝯsistit cū c̄atuā ꝭ hoc sit bona
qꝫ a deo disposita Reo dd' qꝫ rō boni ī rebus pdictis ꝯsistit ꝭ qꝫ dugꝰ dt
Ad cuiꝰ euidētiā sciēd' ē qꝫ aliq̄d nomē pt rēctuz imptarē dupr
vnoᵒ sit qꝫ nomē imponaʳ ad sīndū rētū sic hᶜ nomē pr ul' filiꝰ
a' pn̄tas ipā Queda vō noiā dnr imptaē rētū qꝫ sūt rē acꝫ
gnis quā cōmitaʳ rēꝫ ꝯmis nomē nō sit impositū ad ipm̄ rētum
sigficand' sic hᶜ nomē sciā ē impositū ad sigficand' qualitē quedaz
quā seʳ quedā rēꝫ nō aūt ad sigfid' rētū ipm̄ et ꝓhuc mod' rō
boni rētum iplicat nō qꝫ ipm̄ nomē boni sigficꝫ ipm̄ rētū so-
lū ꝭ qꝫ sigficat id ad qd seʳ rēꝫ cū rētu ipo / respꝫ aūt imptatꝫ
ī nomē boni ē hitudo pfectiui ꝭ qꝫ aliq̄ natū ē pficē nō solū
ꝭ rōm spēi ꝭ et ꝭ ēē qd hꝫ in rebꝫ · hoc eī mō finis pficit ea que
sūt ad finē Cū aūt c̄atuē nō sit suū ēē oꝫ qꝫ hēant ēē receptū · et p
hoc casū ēē ē finitū et tmīatū p mēsuāz eiꝰ ī qo recipitʳ Sic
go nūo ista tā dugꝰ pot' vltim̄ sꝫ ordo ē rēꝫ que nomē boni
imptat Sꝫ alia duo sꝫ modꝫ ꝛ spēs causat iᵐ rētū Spēs eī ptꝫ
ad ipām rōm spēi que quid' ꝭ qd ī aliqᵒ ēē hꝫ rēcipiaʳ p aliquēz
modū determinatū cū omē qd ē in aliqᵒ sit in eo p modū recipi
ētis Ita ꝛ vnūqdꝫ bonū inqntū ē pfectiuū ꝭ rōm spēi et ēē sil'
hꝫ modū spēm ꝛ ordinē Spēm quid' ꝯptū ad ipām rōm moduz
qntū ad ēē · ordinē qntū ad ipām hitinēz pfectiui Ad pm̄ go dd'
qꝫ rō ꝯtᵃ ꝓcedēt si nomē boni ēēt impositū ad sīnd' ipām hitunez
qd flm̄ est ut ex dictis pꝫ ꝛ ꝯpt hᶜ rō nō seʳ Ad 2m̄ dd' qꝫ bonuz
nō dēt rōne ab ente et vno ꝛ eꝫ hēant oppositas rōnes ꝭ qꝫ
rō boni icludit rōm entis ꝛ vniꝰ ꝛ aliq̄ addit Ad 3m̄ dd' qꝫ sicut
p · ī ꝯ nūi mēte sic ī nūis quelꝫ vitas uel addita ul' remota vari

at unu spem Ita et in diffinitionibus quod est additum vel remotum diversam
spem constituit ex ipsa esse tamen constituitur Ideo rei inquantum unum est perfecti-
vum secundum rationem speciei tamen ut ex dictis patet Sed ex esse simul et modo constituitur
Ideo bonum quod est perfectivum non solum secundum spem sed et secundum esse Ad iiii dicendum quod cum
dicit Augustinus quod totum malum est receptum de speciei privatione non excludit
alia duo quia ut ipse in eodem libro dicit ubi est aliqua species necessario est aliquis
modus Ordo etiam consequitur speciem et modum sed nominat speciem tamen quia alia
duo ipsam speciem consequuntur Ad quintum dicendum quod ubicumque est aliquid re-
ceptum oportet ibi esse modum cum receptum limitetur secundum recipientem Et ideo cum esse
creature sit commune et accidentale sit receptum modus non solum invenitur
in accidentalibus sed etiam in substantialibus Ad vi dicendum quod cum in hiis creaturis ratio boni consti-
tuatur non potuit a deo fieri quod aliquid esset bonum non habens modum speciem
et ordinem sicut ab eo fieri non potuit quod esset asinus homo quod non esset animal rationa-
le Ad vii dicendum quod et modus species et ordo singulum eorum est bonum non illo
modo dicendo bonum quod subsistens in bonitate est bonum sed quo principium bonitatis
bonum est Unde non oportet quod singulum eorum habeat modum speciem et ordinem
sicut non oportet quod forma habeat formam quamvis sit ens et omne ens sit per formam
et hoc est quod quidam dicunt quod cum dicitur omnia habere modum speciem et ordinem
intelligitur de creatis non de concreatis Et per hoc patet solutio ad viii Ad ix
dicendum quod quidam dicunt modum speciem et ordinem secundum quod constituunt bonum
nature et secundum quod diminuuntur per peccatum possunt patet ad bonum moris esse eadem secundum
rem sed differentia secundum rationem sicut patet in voluntate quod ipsa una et eadem potest constitui
inquantum est natura quedam et sic sunt in ea modus species et ordo constituentia
bonum nature vel inquantum est voluntas potest habere ordinem ad gratiam et sic
attribuuntur modus species et ordo que possunt diminui per peccatum que constitu-
unt bonum moris Vel potest dici quod cum bonum consequatur esse et bonum per
speciem et ordinem constituatur sicut est aliud esse substantiale et accidentale Ita constat
esse aliam formam substantialem et accidentalem et utramque per se habet modum et ordinem
Ad x dicendum quod secundum Augustinum in libro de natura boni modus species et ordo non ideo dicuntur
mala quia in se mala sunt sed quia vel maiora sunt quam esse habeant vel
quia non accomodantur quibus accomodanda sunt et ideo ex alia privatione
ita modum speciem et ordinem dicuntur mala non autem ex se ipsis Ad xi
dicendum quod verbum Ambrosii non est hoc modo intelligendum quod lux omnino careat
modo cum habeat speciem limitatam et virtutem sed quia non determinatur per
receptum aliquorum corporalium eo quod non ad omnia corporalia se extendit in
quantum omnia nata sunt vel illuminari vel alios effectus per lucem recipe-
re ut patet per Dyonisium in iiii capitulo de divinis nominibus Ad xii dicendum quod caritas secundum esse suum quod habet
in subiecto modum habet et est creatura quedam est possunt vero comparatur ad obiectum infinitum
quod deus est non habet modum ultra quem caritas nostra procedere non debeat Ar 22

Questio est de appetitu boni et voluntate Et primo queritur utrum
omnia bonum appetant Et videtur quod non Exodo enim ens se habet
ad verum et bonum cum convertatur cum utroque Sed enim cognitio
se habet ad verum sic appetitus ad bonum Non autem omne ens cognoscit
ergo nec omne ens appetit bonum Preterea remoto priori removetur
posterius Sed in animali cognitio appetitum precedit Cognitio autem non ex-
tendit se ad non animata ut dicamus ea cognoscere naturaliter ergo nec appetitus
ad eadem se extendet ut dicamus ea naturaliter appetere bonum Preterea secundum Boecium
in libro de ebdomadibus Unumquodque dicitur appetere aliquid inquantum est sibi simile
Si ergo res aliqua appetit bonum oportet quod sit similis bono cum autem
similia sint quorum est qualitas et forma una oportet formam boni esse in appe-
tente bonum. Sed non potest esse quod sit ibi secundum esse nature quia iam ulterius bo-
num non appeterent quod enim habet quis iam non appetit ergo oportet quod in appetente

bonū forma boni pexistat p modū intētiōis Sz ī gñaliqꝫ ē aliqͣ per
hūc modū · id ē cognoscēs ergo appetitꝯ boni nō pt ee n̄ ī cognoscentibꝫ
Itē id' qͣ pꝰnt ꝓ si omnia bonū appetunt aᵗ oꝫ hoc intelligi de bono
qd omnia pnt hr̄e qꝛ intelli' appetit natᵃ uł ronabiᵗ id quod impo.le
ē ipm̄ hr̄e Sz bonū extēdēs se ad omnia entia nō ē nisi ee · ergo id'
ē dicē oīa bonū appetē ꝛ omnia ee appetē Sz nō oīa appetunt ee
imo ut viᵗ nulla quia oīa ee hn̄t ꝛ intelli' appetit n̄ quod nō hꝫ
utꝫ p augⁿ i lō de tni · ꝛ p p · pō phīrū ergo nō oīa bonū appetunt
ꝓ vnū ē vm̄ ē bonū cōqᵗ cū ente ꝯuitūᵗ Sz nō oīa entia appetunt
vnū ꝛ vm̄ ergo nᶜ bonū ꝓ s phm̄ quidā hn̄tes rectam rōm gᵗ ꝛoꝫ
opantᵗ Non aūt oparētᵗ nisi appetent uel vellēt · qd aūt ē gᵗ
rōnē ē malū ergo quidā appetunt malū nō ergo oīa appetunt bo
nū ꝓ bonū qd omnia appetē dnt ut gtor dᵗ in pmᵒ ethicorum est
ee Sz quidā nō appetunt ee s; magis nō ee ut dāṅati ī infno qui
ee morte desidecant · ut pemitꝯ nō eēnt ergo nō oīa bonū appe
tunt ꝓ Sic vires apphensiue ꝯpantᵗ ad sua obᵃ ita ee ꝛ appetitiuē
Sz vis apphensiua dꝫ ee denudata a spē sui obi ad hᶜ qͣ cognoscat
sic pupilla a colore ꝛc ergo ꝛ appetēs bonū dꝫ ee denudatū a spē bo
ni Sz nō oīa hn̄t spem boni ergo intelli' appetit bonū ꝓ opari aliqͣ
ꝓpt finē ꝯuenit et creatori ꝛ nature et agēti a ꝓposito Sz creator et
agēs a ꝓposito creatura ut hō opando ꝓpt finē ꝛ desideando ꝛ diligē
do bonū hn̄t cognitōm finis uel boni ergo et natura que ē q̄si media
intᵗ duo ut poit ꝓsuppones opus creatōnis ꝛ ꝓsuppͭa in ope artis
si delectat appetē finē ꝓpt quē opatᵗ oꝫ qͣ ipm̄ cognoscat s; nō cog-
scit ergo et nālia nō appetunt bonū ꝓ omē id qd appetitᵗ qͣritᵗ Sꝫ
s plonē nō pt quēri · cuꝯ cognitio nō hētur Sic si ab quēreret s̄uū fu
gitiuū nisi eiꝯ noticia hēat cū inuenit se inuēisse nesciet / ergo ia
qͣ nō hn̄t cognitōꝫ boni nō appetunt ipm̄ ꝓ aff. appetē finē ē appe
tē eiꝯ qd ordinatᵗ in finē Sed ultimꝯ finis qui ē deꝯ nō ordinaᵗ
ī finē · ergo nō appetit finē uel bonū ꝛ ita nō oīa bonū appetunt .
ꝓ nāᵗ determinata ē ad vnū finē Si ergo res nāᵗ appetunt bonū nō deberēt
aliquid aliud appetē Sz nāᵗ oīa appetunt pacē utꝫ p augⁿ xix de
c. dei · ꝛ p dyom xi c de di · no · ergo nō omnia appetunt bonū nāᵗ
ꝓ Sic ab appetit finē quē nō hꝫ ita et delectaᵗ in eo iam hito · Sed
nō dicimꝯ res manifestas inaiatas delectari ī bono ergo nᶜ dꝫ dici qͣ
bonū appetat Sz ꝯtra ē qd dyoꝯ dᵗ ī 4 c · de di · no · Existētia pulcrū
ꝛ bonū desidecant ꝛ oīa quecūqꝫ faciunt ꝓpt hᶜ qͣ viᵗ eis bonū faci-
unt et oīm exītiū intētio pⁿ inꝫ ꝛ finē hn̄t bonū ꝓ p · dᵗ ī pō ethicorum
qͣ quidā bonū bn̄ diffinierunt dicentes qͣ bonū ē qd omnia appetunt
ꝓ omē qd agit agit ꝓpt finē utꝫ p p · ꝛ mete Sz qͣ agit ꝓpt ali
qͣ appetit id · ergo omnia appetunt finē ł bonū qd hꝫ rōm finis ꝓ oīa
appetunt suā pfectōm Sz vnūqdqꝫ ex hᶜ qͣ ē pfectū ē bonū · ergo oīa
appetunt bonū Rō dō qͣ oīa bonū appetunt nō solū hn̄tia cog-
tōm s; et que sūt cognitiōis expcia .i. carētia Ad cuiꝯ euidētiā sciēm
ē qͣ quidā antiqͥ phī posuerunt effectus ꝯueniētes ī naᵗ ex necitate
pcedētiū causarū puenire nō ita qͣ cause nāles eēnt hoc mō dispo
site ꝓpt ꝯuenientiā taliū effectuū qͣ p ī ꝛ phicas ex hᶜ inpbat qͣ
s hec hꝯ ꝯueniētie ꝛ vtilitates si nō eēnt aliqͦ o intēte itete
casu pueniret ꝛᶜ nō accidēt in maiori pte s; ī minori sic et cetera
que casu accidē dicimꝯ bn̄ necē ē dicē qͣ oīs res nāles sūt ordi
nate et disposite ad suos effectus ꝯueniētes Dupᵗ aūt aliqͣ ꝯtingit

Ar 22 De appetitu et voluntate

ordinari et dirigi in aliquid sicut in finem uno modo per se ipsum sicut homo qui se ipsum di-
rigit ad locum quo tendit. Alio modo ab altero sicut sagitta que a sagitta-
nte dirigitur ad determinatum locum. Jn se quidem in finem dirigi non possunt nisi
ea que finem cognoscunt. oportet enim dirigentem habere cognitionem eius in quod dirigit. sed ab
alio possunt dirigi in finem determinatum et que finem non cognoscunt sicut patet de
sagitta Sed hoc dupliciter contingit. quandoque enim id quod dirigitur in finem solummodo
impellitur et movetur a dirigente sine hoc quod aliquam formam a dirigente consequatur
per quam ei competat talis directio vel inclinatio et talis inclinatio
est violenta. sicut sagitta inclinatur a sagittante ad signum determinatum
Aliquando autem illud quod dirigitur vel inclinatur in finem consequitur a dirigente vel mo-
vente aliquam formam per quam ei talis inclinatio competat Vnde et talis in-
clinatio erit naturalis quasi habens principium naturale sicut ille qui dedit lapidi gra-
vitatem inclinavit ipsum ad hoc quod deorsum naturaliter ferretur per quem modum
generans est motor in gravibus et levibus secundum philosophum in 8 phisicorum Et per hunc mo-
dum omnes naturales res in ea que eis conveniunt sunt inclinata habentia in se
ipsis aliquod inclinationis principium ratione cuius eorum inclinatio naturalis est ita ut
quodammodo ipsa vadant et non solum ducantur in fines debitos Violenta enim tantum-
modo ducuntur quia nichil conferunt moventi Sed naturalia et vadunt in finem
inquantum cooperantur inclinanti et dirigenti per principium eis inditum. Quod autem
dirigitur vel inclinatur in aliquid vel ab aliquo in id inclinatur quod est inte-
ntum ab eo qui inclinat vel dirigit sicut in id signum sagitta dirigitur quod
sagittator intendit Vnde cum omnia naturalia naturali quadam inclinatione sint in-
clinata in fines suos a primo motore qui est deus. oportet quod id in quod unumquodque
naturaliter inclinatur sit illud quod est volitum vel intentum a deo Deus autem
cum non habeat alium sue voluntatis finem nisi se ipsum et ipse sit ipsa essen-
tia bonitatis. oportet quod omnia alia sint inclinata naturaliter in bonum Appetere autem
nichil aliud est quam aliquid petere quasi tendere in aliquid ad ipsum ordinatum
Vnde cum omnia sint ordinata et directa a deo in bonum et hoc modo quod
unicuique insit principium per quod ipsummet tendit in bonum quasi petens ipsum bo-
num oportet dicere quod omnia naturaliter bonum appetant Si enim omnia essent inclinata
in bonum sine hoc quod haberent in se aliquod inclinationis principium possent dici ducta in
bonum sed non appetentia bonum. Sed ratione inditi principii dicuntur omnia
appetere bonum quasi sponte tendentia in bonum propter quod et dicitur sap. viij quod di-
vina sapientia disponit omnia suaviter quia unumquodque ex suo motu tendit
in id in quod est divinitus ordinatum Ad primum ergo dicendum quod verum et bonum quodammodo
similiter se habent ad ens et quodammodo dissimiliter. quia secundum conversionem predicationis similiter
Sic enim unumquodque ens est bonum ita et verum Sed secundum ordinem cause dissimiliter
rō enim verum habet ordinem cause perfectivis ad omnia entia sicut bonum quia
sed perfectio veri attenditur secundum rationem speciei solam Vnde immaterialia sola possunt perfici
vero. quia ipsa tantum possunt recipere rationem speciei sine esse materiali Bonum vero cum
sit perfectivum secundum rationem speciei et esse simul potest perficere tam materialia quam immaterialia
et ideo omnia possunt appetere bonum sed non omnia cognoscere verum Ad 2m dicendum quod
quidam dicunt quod sicut omnibus appetitibus naturalibus inest ita et cognitio naturalis
Sed hoc non potest esse verum quia cum cognitio sit per assimilationem. similitudo materie nature
non facit cognitionem. sed magis impedit rationem eius oportet organa sensuum a
speciebus sensibilium esse denudata ut possit eas recipere secundum esse spirituale quod
cognitionem causat Vnde et que non possunt aliquid recipere nisi materialiter secundum
esse. non possunt cognoscere tamen possunt appetere inquantum ordinantur ad aliquid rem
materie nature convenientem Appetitus enim non respicit de necessitate esse spirituale sicut
cognitio Vnde potest esse appetitus naturalis sed non cognitio ut tamen hoc probetur
per hoc quod appetitus in naturalibus cognitionem sequitur quia et in rebus naturalibus
sequitur apprehensionem vel cognitionem. non tamen ipsorum appetentium sed illius qui ea in

finem ordinat. Ad 3m dd' q omne qd appetit aliqd appetit id in quantu h3 aliq3 similitudinez cu io ipo nec ia similitudo sufficiat que e s ee spirituale alis opz ut al appetet quidq cognoscat s3 oz q sit similitudo s ee nale S3 hec similitudo attendit dupliciter vno s q forma vnius s actu pfectum est in alio. et tunc ex hoc q aliqd sic assimilat fini no tendit i fine s3 qescit in fine Alio ex hoc q forma vnius e in alio incomplete .i. i po. Et sic q s q aliqd h3 in se formam finis i bonum e i po tendit i bonu ul fine i appetit ipm et s huc modu mia appetit formaz .s. i quantu e i ea forma i po Et io et quanto ista po magis e pfecta i pinquior actui tanto causat vehementio re inclinatoz Ex quo contingit ut ois motus nalis i fine intendat qua id qd tendit i fine ia e fini similius Ad 4tu dd' q cu dicat omnia bonu appetunt no oz bonu determinari ad hoc ul ad id s i comunitate quia vnumqdq appetit bonu nale s' quem si tn ad aliqd vnu bonu determinet hoc vnu erit ee nec hec phibet p hoc q oia ee hnt. qz que ee hnt appetunt eius continuatoz. i q ht ee in actu vno h3 ee i po alio sic aer e in actu aer i po ignis et qd h3 ee actu appetit ee actu. Ad quintu dd' q vnu i vm no hnt ronem finis sic et vnu i io nec et ronem appetibilis ant Ad vi dd' q illi et qui opantur qt ronem appetunt bonu pse puta q fornicatur attendit ad id quod e bonu i delectabile s sensum s3 q sit malu s3m ronem e pter intentoz eius Vn bonu e desideratu pse malu vo per accidens Ad vii dd' q sic aliqd se h3 ad hoc q sit bonu Jta ad hec q sit appetibile. dcm e enim supra q s ee substantiale no dr aliqd bonu simpliciter et absolute nisi supaddantur pfectiones alie debite Et io ipm ee substantiale no e simpliciter appetibile nisi debitis pfectionibus adiunctis. Vn phus dt i po ethicorum omnibus delectabile e ee no oz aut accipe malam vitam i corruptam neqz i tristiciis. Hec sunt ei mala simpliciter i simpliciter fugienda quamuis sit appetibile s quid. eiusd' aut ronis e i appetendo i fugiendo aliqd ee bonu i corruptiuu mali. ul malu et corruptiuu boni Vn ipm tale malo continuus bonu s p i i ethicorum no ee i accipit ronem boni in quantu tollit ee i tristiciis ul i malicia qd e malu simpliciter licz sit bonu s quid et per hunc modu no ee pt desiderari sub rone boni Ad viii dd' q i apprehensiuis potenciis no sp hec e vm q po denudet a spe sui obi hoc enim fallit i illis potenciis que hnt obm vltra sic intellectus cuius obm e quod nu heat qualitate Oz tn q sit denudatus a formis illis qs recipit. Fallit et i tactu cum hec q no heat spalia oba sunt tn de necessitate aialis Vn organum eius no pt ee omnino absqz calido et frigido. e tn quodammodo pter calid' i frigid' in quantu natu e moueri complexionatuz Medium aut neutru extremorum e Appetitus aut e obm eque s3 bonu Vn no e denudatu totaliter a bono s3 ab alio bono qd appetit. ht tn id i po i s hec similitudinez illi. sic et po apprehensiua e i po ad spem sui obi Ad ix dd' q ex dictis pz i omi dirigente i fine requiritur cognitio finis Red aut no dirigit i fine s3 dirigitur Deus aut et agens a pposito cplz et dirigit i fine. et io oz q heant finis cognitionez no aut res nales Ad x dd' q ro ia recte pcedit de eo qd appetit fine cu seipm i fine dirigens. qz i eo requiritur q sciat tn ad finem puentu fuit Ro aut oz i eo q tm in fine dirigitur Ad xi dd' q p qua natam aliqd tendit i fine que no du h3 et delectatur fine cu iam h3 sic p eand' naz terra mouetur deorsu et qescit ibi ffim

g3 ultimo nō appetit tendē in finē· ꝑ se ipō fine fruit͛ et hoc
ꝓpē lic3 appet9 dici nō possit· ē tn̄ quiddā ad gen9 appetitus
ꝑtinēs a quo oīs appetit9 deriuat͛ Ex hoc ei ꝙ de9 se ipō fruit͛ da
in se dicit Ad xii dd' ꝙ appetitū t͛minari ad bonū ꝛ pacē ꝛ pulcr͛
nō ē eū t͛minari i diu͛sa Ex hoc ei ipō ꝙ aliq͛ appetit bonū
appetit simul pulcrū ꝛ pacē pulcrit͛ quidē inq̄ntū ē i se ipō modi
ficatū ꝛ spēcificatū quod i rōne boni icludit͛ Sz bonū addit
addit ordinē pfcm̄ ꝛ alia vn̄ q̄licq3 appetit bonū appetit hͤ ipō
pulcrū Pax aut͛ remouet inꝑtat͛ ēmotōm ꝑturbantiū ꝛ impe
dientiū adeptōm Ex hoc aut ipō ꝙ aliq͛ desideat͛ desideat͛ etiā
ēmotō impeditorū ipsius· Unde et eod' appetitu appetit͛ bonū·
pulcrū ꝛ pax· Ad xiii dd' ꝙ pax delectaō in rōne sui icludit rōm
boni qd delectat et ꝓpt' hͨ nō pn̄t delectari i fine hito nisi ca qe
cogitāt finē Sz appet9 cogitiōis nō inꝑtat i appetere ut ex di
ctis pz· tn̄ large ꝛ imꝓpē accipiendo delectaōz dt dnos i l· e· de di
no· ꝙ pulcrū ꝛ bonū ē oīb9 desideābile et amabile

Secundo quēt͛ Utrū omnia appetāt ipm̄ deū Et vr͛ ꝙ non
Res ei ordināt͛ i ipm̄ deū ut ē cogscibile ꝛ appetibile Sz nō oīa
que ordināt͛ i ipm̄ ut ē cogscibile cogscūt ipm̄· nō em̄ cogscēa
cogscūt deū g° nͨ oīa que ordināt͛ i ipm̄ ut appetibile appetūt
ipm̄ P̄ bonū qd ab oīb9 ē desideatū ꝑ p· i pō ethic9 est ēē ut
ibid' vl' glo͛ Sz de9 nō ē ēē oīm g° de9 nō ē illud bonū qd
ab oīb9 ē desideatū P̄ Nullus appetit id qd refugit Sz quidā re
fugiūt deū cū odiāt ipm̄ ut hēt͛ i ps Supbia eorū q̄ te ode
runt ascē Et Job xxi dr͛ Dixerūt deo recede a nob· g° nō oīa appe
tūt deū P̄ n9 appetit id qd hz Sz quidā sic hn̄t q̄ eo fruūt͛ hn̄t
ipm̄ deū g° nō omnia appetūt deū P̄ appetit9 nālis nō ē nisi
ei9 qd pt habere Sz sola rōnal' c͛atura pt hr͛e deū cū sola sit ad
ymaginē dei et eo ipō ymago dei sit quo capax ei9 sit ē· ut au
g9 dt i l· de tri· g° nō omnia appetūt nāl'r deū Sed cont͛ ē qd
Aug9 dt i li· Solil' Deū diligit q̄dq͛ diligere pt Sz omnia diligere
pn̄t ꝙ omnia appetūt bonū g° oīa appetūt deū P̄ vnūqdq3 ap
petit nāl'r finē suū ꝓpt' quē est Sz omnia sūt ordinata i deū
sic i finē ꝓu̇ xvi vniu͛sa ꝓpt' semet ipm̄ opat9 ē dn̄s g° oīa nāl'r
appetūt deū Rō dd' ꝙ omnia nāl'r appetūt deū implicite nō aut͛
explicite Ad cui9 euidēciā sciēd' ē ꝙ scdaria cā nō pt influe͛ i suū
effectū nisi inq̄ntū recipit v͛tutē pme cāe Sic aut͛ influe͛ cāe
efficiētis ē agē Ita influe͛ cāe finalis ē appeti ꝛ desiderari Et
io sic scdariū agēs nō agit n͛ ꝑ v͛tutē pm̄i agētis exnn̄tē i eo·
Ita scdari9 finis nō appetit͛ nisi ꝑ v͛tutē finis pͥnal' i eo exn̄tē
ꝓut sz ē ordiātū i id ul' hz silitudinē ei9· Et io sic de9 ꝓpt' hoc
ꝙ ē pm9 effi͛ns agit i oī agente Ita ꝓpt' hͨ ꝙ ē vltim9 finis appe
tit͛ i oī fine Sz hͨ ē appetē ipm̄ deum īplicite· sic ei v͛tus pme
cāe ē i scda ut et pͥnā in cōclonib9 Resolue͛ aut͛ cōclōes i pͥnā uel
scdas causas i pmas· ē tn̄ v͛tutis rōnal' vn̄ solū rōnal' nā pt scda
rios fines i ipm̄ deū ꝑ quādā viā resolutōis deduce͛ et sic ipm̄
deū explicite appetat Et sic i demr̄atiuis sciēiis nō recte sciūt͛ cōclōes
n͛ ꝑ resolutōm i pͥma pͥnā Ita appetit9 c͛ature rōnalis nō est
rectus n͛ ꝑ appetitū explicitū ipi9 dei actu ul' hītu Ad pm̄ g°
dd' ꝙ et omnia cogscēa cogscūt implicite deū i quol3 cognito Sic
ei nich' hz rōm appetibil' nisi ꝑ sil'nez pme boītatis ita nich' ē cogs
cibile nisi ꝑ silnez pme v͛itatis Ad 2m dd' ꝙ ipm̄ ēē ē silitudo dīne
bonitatis vn̄ inq̄ntū aliq͛ desideāt ēē desideāt dei silinē ꝛ deū

simplicitate. Ad 3m dicendum quod deus dupliciter potest considerari vel in se vel in effectibus
suis. In se quidem cum sit ipsa essentia bonitatis non potest non diligi. Unde
ab omnibus videbitur cum per essentiam diligitur et ibi quantum quisque co-
gnoscat tantum diligit. Sed in aliquibus effectibus suis inquantum sunt contrarii vo-
luntati sicut sunt pene illate vel precepta que gravia videntur ipse
deus refugitur et quandoque odio habetur. Et tamen oportet quod illi qui eum quan-
tum ad aliquos effectus odiunt in aliis effectibus diligunt eum sicut ipsi de-
mones secundum Dyonisium in 4 c. de di. no. appetunt esse et vivere naturaliter et in hoc
ipsum deum appetunt et diligunt. Ad quartum dicendum quod beati qui iam fruuntur
deo appetunt fruitionis continuitatem et iterum ipsa fruitio est sicut iam
quandam habitus perfectus suo appetibili cuius nomine appetitus imperfectionem
importet. Ad quintum dicendum quod sola creatura rationalis est capax dei quia ipsa
sola potest eum cognoscere et amare explicite. Sed alie etiam creature participant divinam
similitudinem et sic ipsum deum appetunt.

Tertio queritur Utrum appetitus sit quedam specialis potentia anime. Et videtur quod non
potentie enim anime non ordinantur nisi ad opera vite. Sed opera vite dicuntur
quibus animata ab inanimatis distinguuntur. Sed secundum appetere non distinguuntur animata ab
inanimatis quia etiam inanimata bonum appetunt. ergo appetitus non est specialis potentia
anime. Preterea appetitus includere videtur quandam directionem in finem. Sed ap-
petitus naturalis sufficit ad hoc quod aliquid per ipsum dirigatur in finem ergo non oportet
superaddi appetitum animalem qui sit specialis potentia anime. Preterea operationes et potentie distinguuntur
penes terminos. Sed idem est terminus appetitus naturalis et animalis scilicet bonum. ergo eadem
est potentia vel operatio. Sed appetitus naturalis non est potentia anime ergo nec animalis. Preterea appetitus est
rei non habite secundum Augustinum. Sed in animalibus iam per cognitionem bonum habetur ergo cognitionem
boni non sequitur in animalibus aliquis appetitus qui specialem requirat potentiam. Preterea specialis potentia
ordinatur ad specialem actum non communem omnibus potentiis anime. Sed appetere bonum est commune
omnibus potentiis anime quod patet ex hoc quod quelibet potentia appetit suum obiectum et delectatur
in ipso. ergo appetitus non est specialis anime potentia. Preterea si potentia appetitiva appetit bonum
aut appetit hoc commune aut bonum hoc. Si autem appetit bonum commune cum potentia alia
appetat bonum particulare appetitiva potentia non erit specialis potentia sed animalis. Si autem ap-
petat bonum hoc tunc etiam quelibet alia potentia hoc bonum appetat. pari ratione quelibet
alia potentia dici possit appetitus. ergo non erit aliqua potentia que specialiter debeat dici
appetitus. Sed contra est quod per appetitum ponit specialem potentiam anime in 3 de anima. Respondeo
dicendum quod appetitus est specialis potentia anime. Ad cuius evidentiam sciendum est quod cum potentie anime
ordinentur ad opera que sunt animatorum propria secundum hoc aliquod opus habet quod ad eam specialis
potentia anime deputetur quod ipsum est proprium opus animati. Invenitur autem aliquod opus quod secundum
unum modum commune est animatis et non animatis. Sed secundum alium modum est animatorum proprium sicut
moveri et generari. Res autem spirituales habent naturam ut moveant sed non ut mo-
veantur. Corpora autem moventur quidem et quorum unum possit alterum movere. non
tamen aliquod corpus potest movere seipsum quia ea que movent seipsa ut probatur in 8
physicorum dividuntur in duas partes quarum una est movens et alia mota. quod quidem
in rebus pure corporalibus esse non potest. quia forme earum non possunt esse motores
corporis possunt esse mota per accidens ut a quo aliquid movetur sicut in motu terre gravitas
est principium quo movetur tamen non est motor. Et hoc contingit tum propter simplicitatem
corporum ut inanimatorum que non habent tantam diversitatem in partibus ut una pars
possit esse movens et alia mota. tum etiam propter immobilitatem et inequalitatem formarum
que quia longe distant a formis separatis quorum est movere non recipiunt ut movere
possint sed solum ut sint mota per accidens. Res vero animate sunt composite ex natura spiritu-
ali et corporali. Unde potest esse inter eas una pars movens et alia mota tum secundum mo-
tum localem quam etiam secundum alios motus. Et ideo inquantum moveri efficitur hoc modo.

q ipa actio ipoꝝ aiatoꝝ ut ipa seipa moueat ad detiatas sse motus
inueniunt in aialibus spales poe ordinate sic ad motu locale i ai
malibus vis motiua In plantis vo et i aialibus vis augumetatiua Ad mo
tu augmeti nutritiua ad motu altacois· gnatiua ad motu gnatois
Silit et appetere qd qdao e coe oibus sit quodao spale aiatis sz i aiali
bus inuentu i eis inueit appetitus et mouens appetitu Ipm bonu app
hensu e mouens appetitu s p iii 3 de aia Vn sic aialia mouet ex se
palis ita et appetut ex se et apt hc sic vis motia e spalis po
in aia ita et vis appetitia Ad pm go dd q Solo pz p adcta Ad
2m dd q qz aialia nata sut pticipare diuaz bonitate eminetius ceteris
inferioribus rebus inde est q indiget multis operibus et auxiliis ad sua
pfectone sic qui pt gsequi pfecta sanitate multis exercitiis e pmior
sanati qm ille qui no pt pcipe nisi modica sanitate et ob hoc non
indiget nisi modico exercitio s exm phi in 2o celi et mdi Et io cu
appetitus nalis sit detiatus ad vnu nc possit ee multiformis ut i tot
diuisa se extedat quot alia indiget necio fuit ut aialibus supadderet
appetitus aialis qui apphensionem ut ex multiue apphensorum al i dia
sa feretur Ad 3m dd q quis bonu appetat tam p appetitu nalem
qm p appetitu aialem· tn p appetitu nalez no appetit aliqd bonu
ex se sic per aialem Et io ad appetendu bonu appetu aiali exigit po
que no exigit ad appetendu p appetu nale Et p bonu i quod tedit
appetitus nalis e detiatu et vniforme No aut ita e de bono qd appe
titur p appetitu aiale Et pt sile induci de vtute motiua Ad qrtu
dd q appetitus bonu no exquit hic s ee intetonale quar a cogitetur hic
t s s genale Et io p hc q aial hz bonu ut cogitet ipm · no exclu
qn possit ipm appete Ad qntu dd q vnaqueqz po appetit suu
obm appetitu nali Sz appetitus nalis ad spalez pom ptz et qz appe
titus nalis e detiatus ad vnu· aialis aut se apphensionem Inde est
q singule poe appetut bonu detiatu Sz vis appetitia appetit
qdcuqz bonu apphensu nc tn se q sit gnalis po· qz bonu coe ap
petit spali modo vnde pz solucio ad vltim

Quarto quit vtr volutas i ronalibus sit alia po pter appetu
apphensiue ptis Et vr q no· Aristotiles em dra ad obm no
diuisificat pos Sz obm volutis et appetitus no dicunt nisi p drabac
cidetales bono qd e p se obm appetitus No ei videt alit dre n q vo
lutas e boni apphensi p intelcm appetus aut sslis e boni apphensi
p ssm que accidut bono inquantu e bonu go volutas no e alia po
ab appetu Pt vis appetitia ssitia et intctiua differut p ptclare
et vle qz ssus apphendt ptclaria Intctus aut vlia Sz per hc no
pt distingui appetitus ssitiue ptis et intctiue· qz ois appetitus e bo
ni in rebus exntis qd no e vle s sm re· go no dz dici q appetitus
ronal q e volutas sit alia po ab appetu sensitiue p modu quo intl
lectus e alia po a ssu Pt Sic apphensionem se appetitia ita appe
titiua se mos vis motia Sz vis motia no e alia et alia i rona
libus et irronalibus· go nc appetiua et sic id q pus Pt p i pmo
de aia distiguit qnqz gna poru aie et opoum quoru vnu iclu
dit gnatioz nutriciom et augmetu· s ssm itiu appetitu· qrtu
motu s locu et qntu intelcm vbi intctus a ssu distingr· non
aut appetitus intctiuus ab appetu ssitiuo go vr q no distiguat
po appetitia supior ab inferiori sic po apphesiua supior a po
apphensiua inferiori Sed cotra e q p i 3 de aia distigt volutate ab

appetitu ssitiuo Patet quecumqz sunt ordinata ad inuicem oz ec distincta Sed
appetitus intellectiuus e superior appetitu ssitiuo ut p. in 3o de aia et et mo
uet ipm ut spera z ibid dr go volutas e alia po ab appetitu
ssitiuo Rco dd qp voluntas e alia po ab appetitu ssitiuo Ad cuius e-
uidetia sciendum e qp sic appetitus ssitiuus disti ab appetitu nali propter
pfectiore mod appetedi ita et appetitus ronal ab appetitu ssitiuo
Quanto eni e aliqua na deo ppinquior tanto expssior in ea diuine dig-
tatis similitudo inuenitur Hoc aut ad diuinaz dignitatem ptz ut oia mouc
at z inclinet et dirigat ipse a nullo motus aut inclinatus a directus
Vn quanto aliq na e deo vicinior tanto minus ab eo inclinatur z magis
nata e se ipam iclinare. na i insesibilis que rone sue naturalitatis
e maxime a deo remota inclinatur quidem ad aliquem finem no tn e
in ea aliq inclinas sz solum inclinatois pncipiu ut ex pdictis ptz Na
vo ssitiua ut deo ppinquior in se ipa hz aliq inclinas scz appetibile
apphensum Sz tn inclinatio ipa no e in ptate ipius aialis qd inclinatur
sz e ei aliunde determinata aial eni ad aspectum delectabilis no pt no cocupis
ce q qz ipa aialia no hnt dominiu sue inclinatois Vn no agunt sz ma
gis aguntur sm damasc. et hoc ideo e qz appetitiua sesit hz organum corpale
Et hoc ideo e qz appetitiua sensit hz organum corpale et io vicinatur
dispoibus mae et rerum corpaliu ut moueatur magis quam moueat.
Sz ronalis na q e deo vicinissima no solu hz inclinatoz i aliq
sic hnt inaiata nec solu mouet hanc inclinatoz qsi aliunde eis det
minata sic na sensibilis Sed ultra hoc hnt i ptate ipaz inclinationem
ut no sit ei necium inclinari ad appetibile apphesum sz possit iclinari
uel no inclinari. et sic ipa inclinatio no determinatur ei ab alio sz a se ipa
et hoc quidem competit ei inquantum no utitur organo corpali et sic recedes
mobilis accedit ad naz mouentis et agentis Qz aut determinat aliq
sibi inclinatoz no pt contingere in finem. nisi cognoscat finem z habitudinem finis
in ea que sunt ad finem qd e tm ronis. et io talis appetitus no deter
minatur ex aliquo alio de necitate scz apphensioz ronis Vn appetitus
ronal qui volutas dr e alia po ab appetitu sensili Ad pm go dd
qp volutas ab appetitu sesit no distinguitur directe p hoc qp e sequi app
hensioz hanc uel illaz. sz ex hoc qd e determinare sibi inclinatoem ul habere
inclinatoz determinata ab alio que duo exigunt potem no vnius modi
Sz talis diuersitas requirit et diuersitate apphensionu ut ex pdictis
ptz Vn qsi ex quanti accipitur distinctio appetitiuarum virium penes di
stinctoz apphesiuarum et no primo Ad 2m dd qp cuius appetitus sep
intendat ad aliquid i rerum na exns qd e p modum pticularis z no vlis
Inde ad appetendum quantumcumqz mo p apphesionem alicuius vlis conditionis
sic appetitus hoc bonum ex hac csideratione qua csideramus bonum simpr
ee appetendum. quamqz vo p apphensionem pticularis sm sua pticularitate Et io sic
appetitus ex quanti distinguitur p apphensionis diam. qua scz. ita et
ex quanti distinguitur p vle z ptire Ad 3m dd qp cum motus et operaciones
sint i singularibus et ab vli ppone no possit fieri descensus ad aliquoz
pticularitatem nisi mediante assumptione ptis no pt vlis conceptio intellectus ap
plicari ad electoem operis que e circa aliquid i operabilibus ut dr i vi ethicorum
nisi mediante apphesione ptis Et io motus qui scz apphesionem vlez
intellectus mediante ptis apphesione sensus no requirit alia potem motiua
rndentem intellectui z alia rndentem ssui sic e de appetitu q immediate scz
apphesionem Et p motiua imperata de qua obiectio tangit e vis affixa
ra musculis et neruis Vn no pt ee intellectiue ptis q organo non

vtat Ad qrtu dr q sens et intellectus dnt per rones apphesiv inqntu est
apphesile ppt hoc q ad dvsa gna ptinet potu Sensus em tenet i app
hendo ptic Intellect vo i apphend vle Appetit vo superior et inferior no
dnt per rones dras appetiv inqntu e appetile. cu in id bonu tedat
appetit quilz vterqz Sed dnt penes dvsu modu appetedi ut ex di
ctis pz et io sut quid dvse pote s no dvsaru potum gna.

Qvinto quit utr volutas aliquid de neccitate velit Et vi q sic
qr s augm i xiii de trin beatitudie os vna volutate expetut Sed
q ab omnibs coit expetit de neccte expetit Si ei no de neccite con
tingeret ab aliqo no expeti go volutas aliqd de neccite expetit. Pt oe
appetitivu motivu pfecte vtutis de neccite movet suu mole Sz s
phm i 3o de aia bonu e motivu volutas s q apphenditur go cu in
aliqd sit pfcm bonu sic deus et btitudo ut et dr i pmo ethicoru aliqd
cit qd volutate de neccte movebit et a volute aliqd neccio ap
petit Pt Immalitas e causa quare aliqd po cogi no possit, pote
aut organis affixe cogut sic pz ppue de motiva s intellect est
immalior po qm volutas qd lz ex hoc q lz immalius obm scz vle. cu
bonu in rebus ptculaibs exnt sit obm volutatis Cu i intellect cogi
ut aliqd de neccitate teneat ut dr in qnto methaphe vi q volutas
et aliqd de neccite appetat Pt neccitas no remo a volutate nisi ro
ne libertatis cui vider neccitas opposita Sz no ois neccitas impedit
libtate Vn dt augs i 7 de ci dei Si illa diffinit neccitas esse
s qua dicimus necce e ut ita sit vl fiat. nescio cur ea timeamus
ne nob libtate auferat volutatis. go volutas de neccite aliqd vult
Pt neccm e q no pt no ee Sed deus no pt no velle bonu sic no pt no
ee deus bonus go necco vult bonu et ita aliq volutas necco vult ali
q Pt s aug peim qd per pniam no delet mox suo ponde ad aliud
trahit Peccatu aut no qiitat nisi volutarie s augm Cu go toto
sit quida motus violetus utz in vii phicas ab pt violent cogi ad ali
q de neccite volend Pt s q mgr dt in 3 dis pmi libri et sunt
ex vbis augs in so statu i in statu culpe no pt ho no peccare an
repatoz mortalit ps repatoz vo salte veniat Sz tam pcm mortale
qm veniale e volutariu. go ab stat homis e in quo no pt non
velle id in quo pcm qsistit et de neccite volutas aliquid vult. Pt
qnto aliqd magis natu e ad movend tato magis natu e ad necte
inferre Sz bonu magis pt move qm vim cu bonu sit i rebus vim
aut in rone tm ut dr in vi mete go cu vim cogat intellectum. multo
fortius bonu cogat volutate Pt bonu fortius imprimit qm vim qd
pz ex hoc q amor qui e impssio boni e magis intimus qm cog
to que e impssio veri Amor em s augm e vita queda vinens
amatez aato. go bonu pt magis inferre necte volutati qm vim
intellectui et c id q prius Pt qnto aliq po magis pt i sua obia tanto
mnq pt ab eis cogi Sz ro magis pt in sua obia qm volutas Ro
ei s augm xii de trin. forat i se spes reru. no aut volutas Sz mo
ab appetibs go magis pt volutas cogi ab appetibs qm ro a cogitabs
et c id q prius Pt quod pse inest de neccite inest Sz velle aliqd pse
inest voluti go volutas de neccite aliqd vult pbo medie Summu
bonu e pse volitu. go qncuqz i ipm fertur volutas pse ipm vult

Sz hec in ipm fertur quia nat' fert' in ipm g° voluntas sp' pse vult
summu bonu. P' in cognitione sc'e necitas inuenit' Sz sic omes hoi
nes nat' volunt scire s; p' in primo metr' ita nat' volunt bonu g° i vo
luntate boni necitas inuenit' P' glo ad ro vij dt q' voluntas vult
nat' bonu Sz ea que insunt s; naz sunt de necate g° voluntas vult
de necitate bonu P' ome qd augetr' et minuit' pt et totalr auf
ri Sz libtas voluntatis auget' et minuit' Liberius enim liberu ar-
bitriu hnit ho an pctm qm post pctm s; augm g° libtas voluntis
pt totalr tolli et ita voluntas pt de necite cogi Sed contra s; au
gm in 7 de ci dei Si aliqd e voluntariu no e necm Sed ome
qd volumus e voluntariu g° voluntas no vult aliquid de necate P'
hugo dt q' liberu arbitriu potentissim e sub deo Sz q' e tale no
pt cogi ab aliquo g° voluntas no pt cogi ut aliqd de necate velit
P' libertas opponit' necati Sz voluntas e libera g° no de necate
aliqd vult P' bernhardus dt q' liberu arbitriu ex ingenita volunte
nulla necate mo' Sz dignitas voluntatis auferri no pt g° non
pt voluntas de necate aliqd velle P' ptates ronales se hnt ad
opposita s; phm Sz voluntas e ronalis po' est ei in rone ut d' i 3°
de aia g° se hz ad oppta et ita no de necitate determinat' ad aliqd
P' qd de necate determinat' ad aliqd nat' determinatu e ad illud Sz
voluntas contra nale appetitu diuidit' g° voluntas no de necitate
aliqd vult P' ex eo q' aliqd e voluntariu d' ee i nob ita q' nos dni
illius sumus possumus velle et no velle. g° ome qd voluntas vult
pt velle et no velle et ita no de necitate aliquid vult Rndeo dd'
q' sic pt accipi ex vbis augi' i 7. de ci. dei Duplex e necitas
quedaz e necitas coactionis et in voluntate nullo mo cadere pt Et
necitas nalis inclinationis sic dicimus deu de necate viuere et tali ne
cessitate voluntas aliqd de necitate vult Ad cuius euidentiam sciend'
e q' in rebus ordinatis oz primu includi i 2° et in scdo inueniri
no solu id qd ei competit s; rone ppiaz s; et qd ei competit s; rone pri
mi sic homi conuenit no solu rone vti s; q' ei competit s; differentiaz
ppiam que e ronale s; et vti sensu ul alimento qd et competit ei s;
genus suu qd e al' ul viuu Et simil' et videmus in sensibilibus q' cu
sensus tactus sit qi fundamentu aliorum sensuu i organo vniuscuiusq; se-
sus no solu inuenit' ppetas sensus illius cuius e organu ppim s; etiam
ppetas tactus sic no solu sentit albu et nigru inquantu e or-
ganu visus s; et sentit calidu et frigidu et corrumpit' ab eo
ru excellentijs. s; q' e organu tactus. Vnde aut et voluntas hoc
mo ordinata sit ut et ipa voluntas na sit. q' ome qd i rebus
inue' na' qdaz d'. Et io i voluntate oz inueniri no solu id quod
voluntatis e s; et id qd nae e Hoc aut e cuiuslibet nae create ut a deo
sit ordinata in bonu nat' appetens id. Vn et voluntati inest nat' qdaz
appetitus boni ei conuenientis et preter hoc hz appetere aliqd s; ppiam de
terminationem no ex necite q' ei competit inquantu voluntas Sic aut est
ordo nae ad voluntate ita se hz ordo eoru que nat' vult voluntas
ad ea res quoru ex se ipa determinat' non ex na' et io sic na' est
voluntatis fundamentu ita appetibile qd nat' appetit e aliorum appetibilium

principium et fundamentum In appetibilibus autem finis est fundatum et principium
principiorum eorum que sunt ad finem. tamen que sunt propter finem non appetantur nisi
ratione finis Et ideo id quod voluntas de necessitate vult quasi naturali inclinatione
in ipsum determinata est finis ultimus ut beatitudo et ea que in ipsa includuntur
ut est cognitio veritatis et aliqua huiusmodi Ad alia vero non de necessitate determinatur
naturalibus inclinationibus sed propria dispositione absque omni necessitate. quamvis autem
quadam necessaria inclinatione ultimum finem velit voluntas. non tamen modo con-
cedendum est quod ad id volendum cogatur Coactio autem nichil aliud est nisi
violentie cuiusdam inductio Violentum autem secundum philosophum in 3 ethicorum est cuius principium
est extra nichil conferendum conferente vim passo. sicut si lapis sursum proiciatur
quia nullo contractum est de se ad hunc motum inclinatur Sed cum ipsa
voluntas sit quedam inclinatio eo quod est appetitus quedam non potest contingere
ut voluntas aliquid velit et inclinatio eius non sit in id et ita non
potest contingere ut voluntas aliquid coacte vel violente velit. etiam si aliquid
naturali inclinatione velit. patet igitur quod voluntas non necessario aliquid vult neces-
sitate coactionis. vult tamen aliquid necessario necessitate naturalis inclinationis Ad
primum ergo dicendum quod communis appetitus beatitudinis non procedit ex aliqua coactione sed
ex naturali inclinatione Ad 2m dicendum quod quantumcumque aliquid bonum efficaciter
moveat voluntatem. non tamen ipsam cogere potest. quia ex quo ponitur quod aliquid
velit aliquid ponitur inclinationem habere in id quod est contrarium coactioni Sed
ex perfectione quandoque contingit quod voluntas determinatur ad id inclinatione
naturalis necessitatis. Ad 3m dicendum quod intellectus aliquid naturaliter intelligit sic et vo-
luntas aliquid naturaliter vult Sed coactio non est contraria intellectui secundum suam rationem
sicut et voluntati Intellectus enim et si habeat inclinationem in aliquid. non tamen
nominat ipsam inclinationem hominis. sed voluntas ipsam inclinationem nominat
Unum quodque sit secundum voluntatem sit secundum hominis inclinationem. et propter hoc
intellectus potest esse contra inclinationem hominis quod
non potest esse violentum Sed opinio intellectus potest esse contra inclinationem hominis que
est voluntas ut cum alicui placet aliqua opinio sed propter efficaciam rationum
deducitur ad assenciendum contrario per intellectum Ad quartum dicendum quod duobus locis
de necessitate naturali quam a voluntate non excludimus verum aliquorum Et hec
est necessitas in divina voluntate invenitur sic et in divino esse Ipse enim est
necessarium per se ipsum ut dicitur in 7 methaphysice Unum patet solutio ad quintum Ad
6m dicendum quod peccatum commissum non trahit cogendo voluntatem sed inclinando
in quantum privat gratiam per quam homo fortificabatur contra peccatum et consequentur
etiam actu peccati relinquitur dispositio et habitus in anima inclinans ad sequens peccatum
Ad 7m dicendum quod circa hoc est duplex opinio dicunt enim quidam quod homo quicumque est
in statu peccati mortalis potest peccatum mortale vitare per libertatem voluntatis
Exponunt quod dicitur. non potest non peccare. id est non habere peccatum. non potest. sicut et vi-
dens dicitur habere visum. et uti visu potest autem secundum eos non peccare. id est non uti peccato
et secundum hoc patet quod nulla necessitas inducatur in voluntatem ad consentiendum
peccato Alii autem dicunt quod sic homo in statu huius vite non potest peccatum veniale
vitare. non quin possit vitare hoc vel id sed quia non potest vitare omnia ut
scilicet nullum committat Ita etiam est de mortalibus in eo qui gratiam non habet
Et secundum hoc etiam patet quod voluntas non habet necessitatem velle hoc vel illud quamvis sine
gratia inveniatur deficiens ab indeficienti inclinatione in bonum Ad 8m
dicendum quod forma recepta in aliquo non movet id in quo recipitur sed ipsum habere
tenem formam est ipsum motum esse Sed movetur ab exteriori agente sicut corpus

qz cal efit per ygne no mouet a calore recepto sz ab ygne Jta et intetus no mo a spe ia recepta uel a vero quod ose ipaz spem sz ab aliqua re extiori que imprimit in intettum sic e intetus ages ul fan thasma ul aliquid aliud huius Et p sic veru e pportonatu intetui ita et bonu affectui Unde vm qpt hoc qd e in apphesione no e mag natu moue intetm qin bonu affectu et qpt hoc qr volutas no cogit a bono no e ex insufficiencia boni ad moued sz ex ipa roc volutatis ut ex dictis pz Et p hoc pz solo ad ix Ad decim dd qr res que e ex aiaz no imprimit spem sua in intetm pole nisi per opom intetus agetis. et ptanto d aia i se ipa forzas rerum informare et silr et no e sine opone volutatis qr volutas i appetale tendat vn ro no sequitur et p pt dici sic ad precedentia duo Ad xi dd qr pmu bonu e p se volitu et volutas p se et nat hoc volt. no tn sp vult id i actu No eni oz ea que nat sut aie gnetientia sp actu in aia ee sic pma que sut nat cogita no sp actu gsidecant Ad xii dd qr no ad eand necitate pz. necitas qua p stiaz aliq necio cog stimg et necitas qua de necitate appetitus stiaz. pm ei pt ee p necitate coactonis sz sm no nisi p necitate nalis inclinatois et sic ee volutas de necitate vult bonu inqntu nat volt bonu Et p hoc pz solo ad xiii Ad xiiii dd qr libertas que auget et mi nuit e libtas a pecto et a miseria. no aut libertas a coactone Vn no sequitur qr volutas possit ad hoc deduci qr cogatur Ad pm aut in qrium dd qr dictas ia e itelligeda de necitate coactonis que repugnat volutati no aut de necitate nalis inclinatonis que p aug i 7. de ci. dei. voluti no repugnatt Ad 2m dd qr no pz ad inpoim volutatis si nali inclinatoe de necitate i aliquid ferat sz ad eius vtute. sic grue tanto e vtuosius qnto maiori ne cessitate deorsu fertur ptinet aut ad eius infirmitatez. si ab ao co gatur Ad 3m dd qr libtas p aug oppo necitati coactonis no aut nalis inclinatonis Ad 4m dd qr necitas nalis no repugnat dignitati volutatis sz sola necitas coactonis Ad qntu dd qr volutas inqntu e ronal ad opposita se hz. hoc e em gsidecare se ipaz p hoc qr e ei ppm. sz put e na queda inclinationem hbet eam detmiatam ad vnu Ad vi dd qr volutas diuiditur qtr appetitu nalez tu peciosioe suptu .i. q e nalis tm. sic ho. qui cont id qd e al tm. Non aut diuiditur cont appetitu nalez abte sz includit ppm sic ho includit al Ad vii dd qr ia ex ro pcedit de volute sz qr volutas e. hoc em ppm e volutati inqntu e volutas qr sit

Sexto quitur utz volutas de necitate vlna suorum actuum velit qrqr vult Et vr qr sit. Qnto ei aliqd e nobilius tanto e immutabilius Sz viuere e nobilius qm ee intelligere qz viue e velle qr itelligere go velle e imutabilius qz ee Sz ee aie vo luntas est imutabile quia e icorruptibile go et velle eius e imu tabile e ita qrqr vult immutabiliter et necio volt p qnto aliqd e deo gformius tanto imutabilius Sz magis coformatur aia deo sua coformitate que e siltudinis qz pma coformitate que e ymaginis In pma aut coformitate hz imutabilitatez. qz no pt ymagine am mitte aia sz id pst In ymagie ptinsit ho go et sz gformitate 2az

que est similitudinis consistens in debita voluntatis ordinatione habebit immutabiliter
ut voluntas immutabiliter velit bonum nec possit velle malum Preterea sicut se habet
actus ad ens actu ita potentia ad ens possibile Sed deus cum sit actu bonus non
potest aliquid actu malum facere ergo eius potentia que bona est non potest producere aliquid quod
sit malum in potentia et ita voluntas quam divina potentia produxit non potest in malum
Preterea philosophus primo physicorum et in vii ethicorum sicut principia se habent ad conclusiones in scientiis demonstra-
tivis ita finis ad ea que sunt ad finem in operabilibus et appetibilibus
Sed ex principiis que sunt naturaliter scita inducitur intellectus ut sint conclusiones
de necessitate cognitae ergo ex hoc quod voluntas de necessitate vult finem ultimum
per modum iam dictum de necessitate et volet omnia alia que in finem
ultimum ordinantur Preterea omne id quod est naturaliter determinatum ad aliquid de necessitate
consequitur illud nisi sit aliquid impediens Sed voluntas vult naturaliter bonum cum
non sit aliquid quod eam impedire posset eo quod est sub deo potentissima sed
bonitati Preterea sicut tenebra opponitur luci Ita malum bono Sed visus qui
est naturaliter determinatus ad cognoscendum lucem et lucida Ita naturaliter ea videt quod
id quod est tenebrosum videre non potest ergo et voluntas cuius obiectum est bonum
ita immutabiliter vult bonum quod malum nullo modo velle poterit
Et sic voluntas habet aliquam necessitatem non solum respectu finis ultimi
sed etiam respectu aliorum Sed contra augustinus dicit quod voluntas est qua peccatur et
recte vivitur ergo voluntas non se habet immutabiliter neque ad bonum nec
neque ad malum Preterea augustinus peccatum est adeo voluntarium quod nisi sit volun-
tarium non est peccatum Si ergo peccatum nullo modo est nisi a voluntate peccatum non
erit quod experimento patet esse falsum Responsio dicendum quod ex hoc aliquid dicitur esse
necessarium quod est immutabiliter determinatum ad unum Unde cum voluntas in-
determinate se habeat respectu multorum non habet actu omnimodam necessitatem sed respectu
eorum tantum ad que naturali inclinatione determinatur ut dictum est Et quia
omne mobile reducitur ad immobile et indeterminatum ad determina-
tum sicut ad principium Ideo oportet quod id ad quod voluntas est determinata sit
principium appetendi ad que non est determinata et hoc est finis ultimus
sicut dictum est Invenitur autem indeterminatio voluntatis respectu trium scilicet respectu
obiecti et respectu actus et respectu ordinis in finem Respondeo dicendum quod obiectum est in-
determinata voluntas quantum ad ea que sunt ad finem non quantum ad
ipsum finem ultimum ut dictum est quod ideo contingit quia ad finem ultimum
multis viis perveniri potest et diversis diverse competunt vie perveniendi
in ipsum et ideo non potuit esse appetitus voluntatis determinatus in
ea que sunt ad finem sicut est in rebus naturalibus que ad certum finem et determinatum
non habent nisi certas et determinatas vias Et sic patet quod res naturales
sicut de necessitate appetunt finem Ita et ea que sunt ad finem ut non
sit in eis accipere quod possit appetere vel non appetere Sed voluntas
de necessitate appetit finem ultimum ut non possit ipsum non appetere
Sed non de necessitate appetit aliquid eorum que sunt ad finem Unde
respectu horum est in potestate eius appetere hoc vel illud Secundo est voluntas in-
determinata respectu actus quia et circa obiectum determinatum potest uti actu suo
cum voluerit vel non uti potest enim exire in actum volendi respectu cuiuslibet
et non exire quod quidem in rebus naturalibus non contingit. grave enim semper
descendit deorsum in actu nisi aliquid prohibeat quod exinde contin-
git quod res inanimate non sunt mote a seipsis sed ab aliis Unde non est
in eis moveri vel non moveri Rebus autem animatae moventur a seipsis

Et inde ē qꝛ volūtas pt velle et nō velle Tertō indetiaº vo-
lūtatis ē rev ordinis ad finē inqntū volūtas pt appetē id qd ꝑ
vītatē in finē debitū ordinat᷑ ul' et ꝑ apparentiā tm̄ Et h̄ inde
tīmatō ex duobꝫ ɔtigit scꝫ ex indetminatōne ēta obm̄ ī his
que sūt ad finē et itm̄ ex indetmiatōe apphēsiōis que pt ēē
nō ēcta Sicut ēm ex aliqº pͥnº vēs datꝫ nō se᷑ flā ɔcluº nisi
per aliquā coniūs flitē uel assumētis aliquā flām ul' flē or-
dinat pͥnm in ɔcluº Ita et ex quo inest appetitꝫ rectus
vltimi finis nō possꝫ sequi qꝛ āt aliqꝫ appetēt nisi rō acapet
aliqꝫ ut ordinaᵗᵒ in fine qd nō ē ordinaᵗᵉ ī finē. sic q' ap
petēt btīnē appetitu recto inicꝫ deducit ī appetēdā forma
tōm nisi inqntū apphēdit eā ut qddā homis bonū. s. inqn-
tum qddā delectaᵗᵉ ⁊ sic nō ordiabilē ī btitudinē ul' ut qua-
dā ymaginē eius et ex hoc se᷑ indetmiaº volūtatis qua pt
bonū uel malū appetē Cū aūt volūtas dicit᷑ libeā iꝗn-
tū neāte nō ht libertas volūtatis ī tbus ɔsidcābit᷑. s. inqntū
ad actū inqntū pt velle ⁊ nolle et qntū ad obm̄ inqntū pt
velle hoc ul' id et eiꝰ otū Et qntū ad ordinē finis inqntū
pt velle bonū ⁊ malū Sꝫ qntū ad pͥm horū inest volūtas
libtati ī quolꝫ statu nāe rev cuiqꝫ obi Sm̄ vō horū est
rev ɔcrūdā obiectorū scꝫ rev eorū que sūt ad finē et non
ipiꝰ finis et ēē ꝑ quēlꝫ statū nāe Tertiū vō nō ē rev oīm
obōrū ꝑ ɔcrūdā eorū. s. que sūt ad finē. nc rev cuiqꝫ sta
tus nāe ꝑ illiꝰ tm̄ ī quo natuā deficē pt Vēā vbi nō est
ēctus ī apphēdēdo ⁊ ɔsendo nō pt ēē volūtas mali et ī his
que sūt ad finē sic pꝫ in btīs Et ꝑtato d᷑ qꝛ velle malū nc
ē libertas nc ps libtatis ꝗuis sit qddā libertatis signū Ad
pͥm ḡo dd' qꝛ ēē aīe nō ē detminatū a seipā ꝑ ab alio ꝑ et
ipā detminat eiꝰ suū velle Et iō ꝗuis esse suū sit īmobile
tn̄ velle indetiatū ē ac si ꝑ hc in dūsa flexibile Et tn̄ nō
ē vim qꝛ ītellige sit nobiliꝰ qm̄ ēē si detminant᷑ ab esse
ymo sic esse ē eis nobiliꝰ ꝑ dyo. 7. caº de di. no. Ad 2m dd'
qꝛ cōformitas ymagis attēdit᷑ ꝑ pōs nāles q' sūt ei detmi
nate a natā. et iō iᵃ ɔformitas sp̄ manet ꝑ ħa cōformitas
que ē silitudis ē per gram et hitꝫ et actꝫ vtutū ad que
omia ordinat᷑ ꝑ actū volūtatis q' ī sua ptate ɔsistit et
iō ista ɔformitas nō sp̄ manet Ad 3m dd' qꝛ ī deo nō est
pō pava ul' malis que distiguit᷑ cont actū de q' obiecto
pcedt Sꝫ pō actia que ē ipē actꝫ qꝛ vnūqdqꝫ ē potēs agē
ꝑ qꝛ ē actu Et tn̄ hoc qꝛ volūtas sit flexibil' ad malū nō
ht ꝑ qꝛ ē a deo ꝑ ꝑ qꝛ ē de nichilo Ad qrtū dd' qꝛ ī sciis de-
mrātis cōclōnes hoc mō se hnt ad pͥnā qꝛ remota ɔclōne
rmo᷑ pͥnm et sic ꝓpt hac detminatōz ɔclōnū ꝯ rv pncipiorū
ex ipis pncipiis intellꝫ cogit᷑ ad ɔsentiēd' ɔclōnibꝫ ꝑ ea
que sūt ad finē nō hnt hac detminatōz rev finis ut rcō
to aliqº eorū remo᷑ finis tū per dūsas vias possit venir
pueniri ad finē vltimū uel ꝑ vaietatē ul' ꝑ apparētiā Et iō
ex necitate qe inē appetitui volūtatis volūtario rev finis
nō inducit᷑ necitas ei rev eorū que sūt ad finem Ad 7 dd'

q uolūtas vlt nāt bonū s; nō determiate hoc bonū vl illud
sic visus videt nāt colorē s; nō huc vl illū determiate Et ppt
hc q̄cq̄ q vlt vlt sub rōne boni. nō tn̄ oz q sic hoc vl illud bonū
velit. Ad sextū dr̄ q michi ē a deo malū q nō possit hr̄e aliq
spēm boni et rōne illi bonitatis hz q moue possit appetitū.

Septimo qritur. vtr̄ aliqs mereatur volēdo illud qd de necessitate vlt. Et vr̄ q nō
nāt vlt Sz nālibus nō meremur go tli volūtē nō meremur. Pt
mitū ē demitū sūt ēcā id Sz n9 demētur in eo q vitare
nō pt s Augn go n9 mētur ī eo q de neāte vlt. P n9
mētur n p actū v̄tutis Sz omnis actus v̄tutis ē ex electōne.
nō aut ex nāli inclinatōe go n9 mētur ī qd de neāte vlt
Sed cont. Deū nāt oīs creatura de neāte appetit. Sz ī dile
ctone dei meremur go ī eo q nemo quisq vlt meri pt. P btīdo
ī vita etna ǵsistit s; sci volēdo merentur vitā etnā go ab merentur
volēdo id qd nāt volt Rēo dr̄ q ab volendo id qd nāt volt
quodāo mētur et quodāo non. Ad cu9 euidentiā est scid q dicit9 est
puisum hoi et ceteris aīantibus tam scdm corpus qm scdm aīam. Aliis
om aīlibus scdm corpus puisa st spalia tegumenta sicut coriū diceium
et plume et aā huiusmodi Spalia munimenta sicut cornua et vngues et
huiusmodi Et hec q ht paucas vias opandi ad que pnt determinata in
strumenta ordinari Sed homi ista puisa st in gnāli. Ingenium
st ei date manus a nā. qbus s valeat varia et tegumenta et mu
nimenta pparare. Et hoc ideo q rō hois est ita infinita et ad du
nimenta pparare... possent determinata instrumenta sufficientia ei ppa
sa se ǵtendens q non possent determinata instrumenta...
rari Sic est et ex parte apphensionis. q aliis aīlibus st indute scdm
nālem ǵestimatonem queda spales ǵceptones et notie Sicut oui
q lupus sit ei inimicus et aā huiusmodi Sz loco hoz homi st indita vlia
p q ī oīa prede pt q st ei neāia Et sic est et ex pte appetitus. Aliis
ni rebus indita est nālis appetitus aliqs rei determinate Sicut grauu rei de
orsum et vnicuiqz aīi illud qd est s ǵueniens scdm suam nāam
Sz hoi inditus est appetitus vltimi sui finis in cōi. ut sz appe
tat nālr se esse ǵpletū in bonitate Sz vtrū ista ǵpletio ǵsistat
in v̄tutibus ut in scīis. ut delectabilibus ut huiusmodi aliis. non est determinatū
ei a nā Cum go ex ppa rōne adiuta diuina grā. apphendit aliqd
spale boni ut vām btitudinem in quo vē sua btitudo ǵsistit. tunc
non mētur ex hoc q btitudinem appetit quam nāt appetit. sed ex hoc
q appetit hoc spale qd non ex nāt appetit ut visionem dei. in q
sua btitudo ǵsistit Si vō aliqs p rōnem erroneam
tn scdm v̄itatem sua btitudo non ǵsistit. sic q
deducatur ut appetat aliqd spale ut sua btitudinem puta corporales de
lectatones in quibus tn scdm rei v̄itatem sua btitudo non ǵsistit. sic q
petendo btitudinem demeretur. Non q appetit btitudinem. sed q indebi
te appetit. hoc vt btitudinem in quo btitudo non est. Pz igr q volēdo
illud qd quis nāt volt scdm se non est meritorium neqz demeritorium
sed scdm quod specificatur ad hoc vel illud. pt esse meritorium vl de
meritorium Et sic sci merentur appetēdo deū vl vitā etnā et p hoc pz ad
Octauo qritur. Vtrum deus possit cogere voluntatem. Et videtur quod sic
Et vr̄ q sic ǵtingit n v̄lt aliqd quocumqz volt ppt illud cogere

Sz sicut dr pro xxi Cor regum in manu dei quocumque voluit vertet illud
ergo deus pt cogere volutatem. Pt Ro i dr. Propter qd tradidit illos deus in
repbum sensum etc. glo Aug dt Manifestum est deum operari in cordibus hominum ad
inclinandas volutes eorum in qdcumque voluit siue bonum siue malum pro
mia sua. siue in malum p mtis eorum. ergo deus pt cogere volutatem. P Si
finitum finite agit. infinitum agit infinite. Sz aliqua creata trahit volu
tatem finite qz dt Tullius honestum est qd sua vi nos trahit et sua di
gnitate nos alliciat. ergo deus qui hz infinitam virtutem in agendo. pt to
taliter cogere uolutatem. P Ille dr posse ad aliqd cogi. qui non pt non fa
cere illud siue velit siue non velit Sz uolutas non pt non velle qd deus
volute beneplaciti vult eam velle. alr uolutas dei esset inefficacior virtu
volutatis nostre. ergo deus pt cogere volutatem. P Cuilibet creature est p
fecta obediencia ad suum creatorem. ergo deus pt eam cogere ad qd vult. Sz
contra est qz esse liberum a coactione est nale volutati Sz nalia non
pnt ab aliquo removeri ergo volutas non pt cogi a deo. P deus
non pt facere q opta sint simul vera Sz volutarium et violentum sunt simul
oppta qz violentum est species involutarii vt pz in 3 ethicorum. ergo deus
non pt facere vt volutas aliqd coacte velit. et ita non pt cogere
volutatem. Rio dd q deus pt mutare uolutatem de necitate non tn
cogere quntumque n. volutas immutetur in aliqd non dr cogi in illud
Cuius ro est. qz ipm velle est inclinari in illud. Coactio autem ut vio
lentia est contra inclinationem illius rei que cogitur Cum ergo deus volu
tatem immutat facit ut precedenti inclinationi succedat alia inclinatio. ita ut
prima auferatur et secunda maneat. vnde illud ad qd inducit volutatem non est contrarium
inclinationi iam existenti sed inclinationi que prius inerat. vnde non est viole
tia nec coactio Sicut lapidi ratione sue grauitatis inest inclinatio ad lo
cum deorsum. hac igitur inclinatione manente si sursum proiciatur erit
violentia. Si autem deus auferat a lapide inclinationem grauitatis et det
ei inclinationem leuitatis. tunc ferri sursum. non erit violentum ei Et ita
ei inclinationem leuitatis. tunc ferri sursum non erit violentum ei Et ita
immutatio motus pt esse sine violentia Et p hunc modum intelligendum est
q deus volutatem immutat sine hoc q uolutatem cogat. pt autem deus
uolutatem immutare ex hoc q ipse in volutate operatur sicut et in
natura. vnde sicut omnis actio nalis est a deo. ita omnis actio volutatis
in qntum est actio. non solum est a volutate ut ab immediate agente
sed et a deo ut a primo agente qui vehementius imprimit. vnde si
cut volutas pt immutare actum suum in aliud ut ex dictis pz. ita
et multo amplius deus. Immutat autem uolutatem dupliciter vno modo
mouendo tm. qn scilicet uolutatem mouet ad aliqd mouet sine hoc
q aliquam formam imprimat volutati. sicut sine appositione alicuius habitus
ut qn mouet ut homo velit hoc qd prius non volebat Alio modo impri
mendo aliquam formam in ipsam uolutatem Sicut enim ex ipsa natura
quam deus volutati dedit inclinatur uolutas in aliqd uolendum vt ex dictis pz
Ita ex aliquo superaddito sicut est gratia ut virtus inclinatur ulterius ad volen
dum aliqd aliud. ad qd prius non erat determinata nali inclinatione Sed
hoc quod inclinatione superaddita quandoque est perfecta quandoque imperfecta qn
quod est perfecta ita facit necessariam inclinationem in id ad qd determinatur
sicut per naturam determinate inclinatur uolutas in appetendum finem
Sicut contingit in beatis in quibus caritas perfecta inclinat sufficienter in
bonum. non solum quantum ad finem vltimum. sed et quantum ad ea que sunt ad
finem. Aliquando vero forma superaddita non est usquequaque perfecta Sicut in
viatoribus Et tunc ex forma superaddita uolutas inclinatur quidem
sed non de necitate Et p hoc pz solutio ad obiecta. Nam primo ratione

pbant q deus pt imutare uolutatez Sed c uo q no pt eaz cogere
quoru vtruqz vm est. ut ex dcis pz. Sed tn q ubi dr in glo iducta
q deus opat in cordibus hoim ad inclinandas eo uolutates in
malum non est intelligenda vt glo ibid dt. q deus maliciaz impartiat
Sed q sicut apponit graciam vn inclinat hoim uolutas ad bonum
ita subtrahit quibusdam. qua subtracta. cruat uolutas eos ad ma

Nona quritur Vtr aliqua creata possit mutare ¶ Cum
uolutatem ut impme in ipam. Et videt q sic nam ipa uolutas cre
atua quedaz est. sed volutas actu suuz inmutat quo wlt go videtur
q aliqua creatua inmutet volutatez et cogat ipam. pr difficilius est im
mutare totuz qz ptem. sed s quosdaz phos corpa celestia imutant totaz mta
inmutare totuz qz ptem. sed s quosdaz phos corpa celestia imutant totaz inta
tudinez ad aliquid uolendu go mlto fortius videt q possint coge volu
tatez atqz vinus pr quicuqz vincit ab aliquo cogitur ab illo. sz s phm
in vii ethi incontinentes vincut a passionibus go passiones imutant et co
gut volutatez incontinentes pr s. augm in iiio de trinite Sicut tam in
spualibus qz in corpalibus mouet infiora nali quodaz ordine Sed anlorum
bonorum sic intus est supior et pfcior nro intu ita et volutas nra uolute
go sic per intm suuz possut impme intm nrm eum illuminando
s. doctrinaz dionisy Ita videt q per volutatez suaz possint impme in vo
luntatez nram aliqr eaz imutando pr s. dionis supiores angeli illu
minant et purgant inferiores. sed sicut illuminano ptz ad intm ita purgatio
videt ptine ad affectuz go sic angeli possut impme in intm ita etiam
et in volutatez Itm magis natio est aliqd inmutari a supiori nra qz
ab infiori. sed volutate nra sic est infior appetitus sensualis Ita est supior
volutas angelica go cum appetitus sensibilis inmutet nrs uolutatem
mlto fortius volutas angelica potit volutatez nram imutare pr Luce xiiii
dt pr famulos suo Compelle intrare Intra aut ad illaz tenam per vo
luntatez go per anluz qui est minister dei volutas nra pt ad aliquid
cogi Sed contra est qd b bnrdus dt Liberuz arbitriuz est potentissimum sub
deo sed mchil imutat nisi a fortiori go mchil pt volutatez imutare pr
deo sed mchil imutat nisi a fortiori go mchil pt volutatez imutare pr
mitiuz et demitiuz in volutate quodammodo consistit Si go aliq creatua
posset imutare volutatez posset aliquis iustificari ul pctor effici per ali
quaz creaturaz qd fm est, qa nullus fit pctor nisi per seipm nec aliqs
fit iustus nisi deo opante et ipo coopante Rnio dcm czt uolutas pt
intelligi imutari ab aliquo dupr Vno modo sic ab obco suo sic volutas im
mutat ab appetibili et sic non queimus hic de imutante volutatez per modum
sup ostensuz est q aliqd bonuz de nccitate mouet volutatez per modum
obci cui volutas non cogatur Alio uo mo pt intelligi uolutas imu
tari ab aliquo per moduz cause et sic dicimus q non soluz nulla creatua
pt coge volutatez agendo in ipaz qa hoc nec deus potest Sed nec etiaz
pt directe age in volutatez ut eaz imutet nccio ul qualitercuqz inclinet
qd deus pt Sed indirecte pt aliqr inclinare uolutatem aliqua creatua no
tn nccio imutare Cuius ro est qa cuz actus volutatis sit qm medius
int potenciaz et obiectum imutatio uolutatis pt considerari ul ex pte ipius
volutatis ul ex pte obci Ex pte quidem volutatis imutare actu volutatis
non pt nisi qd opatur intra volutatez et hoc est ipa volutas et id qd
esse causa esse volutatis qd s fidem solus deus est Vnde solus deus pt
inclinatoz uolutatis quaz ei dedit transferre de vno in aliud s. qd wlt
Sed s illos qui ponut aiaz creatam ab intelligencys qd tn fidei contrariuz est
ipe anglus ul intelligencia hzt effectuz mouentez volutatem Et s. hoc alicena
ponit q sic corpa nra imutantur a corporibus celestibus ita volutates
nre imutantur a volutate aiaruz celestiuz, qd tn est oio hereticuz Sed si
considerat actus volutatis ex pte obci sic volutas inueniatur dupx obm Vnum
ad qd de nccitate nalis inclinatio determinatur et hoc quidem obm est volutati
additum et appositum a creatore qui ei nalem inclinatoz dedit in illud
Vn nllus pt nccio per tale obm imutare volutatez nisi solus deus Aliud
uo est obm volutatis qd quidem natuz est inclinare volutatez inquantum est

in eo aliqua similitudo vel ordo respectu ultimi finis naturaliter desiderati · non tamen ex
hoc obiecto voluntas de necessitate immutatur ut prius dictum est quia non in eo singulariter
invenitur ordo ad ultimum finem naturaliter desideratum et mente hic obiecto potest aliqua
creatura inclinare aliqualiter voluntatem non tamen necessario immutare sicut patet cum
aliquis persuadet actum aliquem faciendum proponendo ei eius utilitatem et honestatem
tamen in potestate voluntatis est ut id acceptet vel non acceptet · eo quod non est naturaliter
determinata ad illud Sic igitur patet quod nulla creatura potest directe immutare volun-
tatem quasi agendo intra ipsam / potest tamen extrinsece aliquid proponendo voluntati
eam aliqualiter inducere non tamen immutare Ad primum ergo dicendum quod voluntas potest
seipsam immutare et etiam aliquorum etiam directe cum sit domina suorum actuum
Et cum dicitur quod non immutatur directe a creatura nisi a creatura alia · non tamen ipsa
potest seipsam cogere quia in hoc importatur conditio scilicet quod aliquid sit acceptum a seipso
quia violentum est in quo nihil confert vim patiens Confert autem vim in-
ferens et voluntas non potest se cogere · quia sic seipsa in illa vi aliquid conferret in-
quantum cogeretur quod est impossibile per quem modum etiam probat philosophus · v · ethicorum quod nullus
patitur iniustum a seipso / quia qui patitur iniustum patitur aliquid contra voluntatem
suam si autem faciat iniustum est secundum suam voluntatem Ad secundum dicendum quod corpora
celestia non possunt de necessitate immutare voluntatem neque intellectus neque virtus corporis
sed possunt immutare ipsa corpora ex ipso autem corpore aliquid voluntas inclinatur li-
cet non necessario quia resistere potest / sicut colerici ex naturali complexione inclinantur ad iram
tamen aliquis coleticus potest resistere per voluntatem isti inclinationi / non autem resistunt
nisi sapientes corporalibus inclinationibus qui sunt pauci respectu stultorum
quia stultorum infinitus est numerus Ecclesiastes i · Et ideo dicitur quod corpora celestia immu-
tant multitudinem inquantum multitudo sequitur inclinationes corporales / non autem immutant
hunc vel illum qui per prudentiam resistunt inclinationi predicte Ad tercium dicendum
quod incontinens non dicitur vinci a passionibus cum ipse passiones cogant
vel immutent necessario voluntatem alioquin incontinens non esset puniendus
quia pena non debetur involuntario incontinens autem non dicitur involuntarius
operari secundum philosophum in iii Ethicorum Sed dicitur incontinens vinci a passionibus inquantum
permittit intellectui quasi intus in intimum aliquid agentem sed solum ex parte obiecti
imaginem aliquam intelligibile proponit quo intellectus noster confortatur et inclinatur ad finem
sed obiectum in voluntatem per angelum propositum non de necessitate immutat voluntatem
ut dictum est / et ideo non est simile Ad quintum dicendum quod purgacio illa secundum quam
dicitur angeli purgantur ad intellectum pertinet est enim purgatio est a nesciencia ut Dionysius
dicit vi · c · celestis ierarchie · Si tamen pertinet ad affectum dicentur purgare quasi per-
suadendo Ad sextum dicendum quod illud quod est infra voluntatem ut corpus vel appe-
titus sensibilis non immutat voluntatem quasi directe in voluntatem agendo sed solum
ex parte obiecti Obiectum in enim voluntatis est bonum apprehensum Sed bonum apprehen-
sum a ratione voluntatem non movet nisi mediante apprehensione particulari ut
dictum in iii° de anima eo quod actus sunt in particularibus · ex ipsa autem passione
appetitus sensitivi contingat potest esse modum complexio corporis vel quorum
et modum totaliter ligatur ipsa potentie apprehensio vel id quod ratio superior di-
ctat in voluntati non applicetur actu ad hoc particulare et sic voluntas in apprehen-
dendo movetur ad illud bonum quod sibi nunciat apprehensio particularis pretter-
misso illo bono quod sibi nunciat ratio universalis / et per hunc modum huiusmodi
passiones voluntatem inclinant · non tamen de necessitate immutant / quia in potestate
voluntatis est huiusmodi comprimere ut usus rationis non impediatur secundum id genus
inmo Subiecte erit appetitus illius scilicet peccati Ad septimum dicendum quod compulsio illa
de qua ibi fit mentio non est coactionis sed efficacis persuasionis vel per
aspera vel per levia ·

DEcimo queritur utrum voluntas et intellectus sit eadem potentia
Et videtur quod sic / potentie enim distinguuntur per obiecta Obiectum in autem intellectus est verum
obiectum in autem voluntatis est bonum Cum ergo bonum et verum sint idem supposito
et differant ratione videtur quod intellectus et voluntas sint idem re · sed differunt ratione Preterea
secundum philosophum in iii° de anima voluntas in ratione est · ergo vel est id quod ratio vel pars
rationis Sed ratio est eadem potentia cum intellectu ergo et voluntas Preterea vires anime
totaliter dividuntur in racionale irascibile et concupiscibile Sed voluntas distinguitur

q. 22 de appetitu siue uoluntate humana

Ab irōli et concupiscibli go contine sub rōli p ubicumqz inueit idm obm re et rōne
est una pō. Sed uoluntas et intus ptici est idm obm in re et rōne · utriusqz em obm
uidet bonū go intus pticus non est alia pō qz uoluntas. Sed intus speclatiuus
non est alia pō qz ptticus qa s. phm in iijo de aia ptus spe uus per exten
sioz fit ptticus go intus et uoluntas simpr sunt cad pō p sunt ad cognosce
duz draz duorum adinuice ozt qp idm sit qui cognoscat utrumqz eorum
int que dra gsidat. Ita ozt qp sit idm qui cognoscat et uolt. Sed ad hc qp
cognoscat dra int aliq duo ut int albu et dulce ozt qp eadm poñ sit qe
cognoscat utrumqz. Ex quo pbat phus in ijo de aia sensuz coem esse go
eadm rōe ozt esse unaz pom que cognoscit et uolt et ita intus et uo
luntas sunt una poñ ut uide. Sed coñ est qp appetitum genus aie est
aliud ab intellectiuo s. phz. Sed uoluntas gtinet sub appetiuo go uolus est alia
poñ ab intu p intus cogi pt s. phm in ijo gnere · sed uolus non pt cogi
ut dem est go intus et uoluntas non sunt una pō. Rnsio dom qp uoluntas
et intus sunt duise poe etiā ad duisa gna port ptinetes. Ad cuius eui
dem scim est qp cuz distiō port atten penes actus et obta · nonquelz
obtoz dra ozt duisitez port · sed dra obtoz inqm obta sunt · non aut ali
qualis accnls dra que accidit obto s. qp obm sensili em inqm est sensile
accidit esse aiatuz ut inaiatuz gtinus ipis rebus que sentiunt hee dre sint celes
et ido penes has dras non duisificant poe sensitiue · sed penes audible et uisile
et tangile que sunt dre sensiles inqm est sensile sunt per esse sensile per mediu
ut sine medio. Et quamquidē dre essēles obtoz obta sunt sumunt ut diuide
tes per se aliqd sensile obm aie ex hc duisificant poe · sed non gna poruz
sit sensible noiat non obm aie simpr · sed qdaz obm qd pderis drns per se
diuidit. Und uisus auditus et tactus sunt duise poe sensiles ad idm genus
port aie ptinetes · s. ad sensim. Sed qn drntie accepte diuidut ipm obm
toit acceptuz tuc ex tli drntia innotescut duisa gna port. Dr aut aliqd
esse obm aie s. qd lz alqua hitudinez ad aiaz ubi go inueniuntur duisas hitudes
rōnes ad aiaz ibi inueniuntur per draz obti aie. Res aut ad aiaz inueit du
plicez hitudinez hre unaz s. qp ipa res est in aia per modu aie et non per
modum suu · alia s. qd aia gpat ad rem in suo esse existetez et obm
aie aliqd est dupr. Uno inqm natuz est esse in aia non s. esse ppuz
sed s. moduz aie · i. spuar · et hec est rō cognoscibl inqm est cognoscile.
Alio aliqd est obm aie s. qd ad ipm aia incliat et ordinat s. mod
ipius rei in seipa existis. Et hec est ratio appetibl inqm est appetibile. Und
cognoscitiuum in aia et appetitiuum gstituunt duisa gna port. Und cum intus
sub cognoscitiuo gphendat, uoluntas aut sub appetiuo ozt uolutez et intm
esse pōs gnē etiaz duisas. Ad pm go dom qp distiō port · ondit esse
ex obtis s. rem gsidatis · sed s. rōnes qa ipe res obtoruz speciant ipas opo
nes / et ido ubi est duisa rō obti ibi inueniuntur duisaz pom gtinus sit eadm
res que subest utrumqz rōni sicut est de uō et bono. Et hc etiā pz in rebus
naturalibus. nam aer patit ab igne inqm calidus s. qd est in pō aer calidus
inqm uō ignis est lucidus pati ab eo aer s. qd ipe est dyaphanus. nec
est eadm poñ in ae s. quaz dr dyaphanus et pō calidus gtinus idm ignis
sit qui in utramqz pom agat. Ad scdm dom qp pō dupr pt gsidrari ul in
ordine ad obm ul in ordine ad ecm aie in qua radicat. Si go uolutas
gsidet in ordine ad obm sic ad aliud genus aie ptz qz intus et uolus
coñ rōm et intm distinguunt ut dcm est. Si uō uolus gsidet s. id in quo
radicat sic cuz uoluntas non heat corpale sicut nec intus · uolus et
intus ad eand ptem aie reducent. Et quamqz intus ut rō sumit put
includit in se utrumqz et sic dr qp uolus est in rōne · etiā s. hc rōle inclu
dens intm et uolutez et diuidit coñ irascile et gcupile. Und pz solus
Ad tercium dom qp obm intus pticu non est bom · sed bm relatu ad opus
Ad quartuz dom qp uelle et cognoscere non sunt actus unius rōis et ido non
pnt ptinere ad unaz pom sicut cogre dulce et albuz quod non est sile

Undecimo queritur utrum voluntas sit altior potentia quam intellectus vel e converso. Et videtur quod intellectus sit nobilior et altior. Nobilitas enim anime consistit in hoc quod est ad imaginem dei. Sed anima est ad imaginem secundum rationem vel intelligentiam. Unde Augustinus dicit in sexto super Genesim ad litteram: Intelligamus in eo factum hominem ad imaginem dei quo irrationabilibus animantibus antecellit. Illud autem est ipsa ratio vel mens vel intelligentia, vel si quo alio nomine commodius appellatur. Ergo excellentissima potentia anime est intellectus. Si dicatur quod sicut imago est in intellectu, ita etiam in voluntate. Cum imago secundum Augustinum in libro de Trinitate attendatur secundum memoriam, intelligentiam et voluntatem. Sed contra. Ex quo nobilitas anime penes imaginem attenditur, oportet quod illud sit excellentius anime ubi magis proprie invenitur ratio imaginis. Sed etiam si imago sit in voluntate et in intellectu, magis proprie est in intellectu quam in voluntate. Unde magister in secundo Sententiarum distinctione xvi dicit imaginem esse in cognitione veritatis, similitudinem in dilectione boni. Ergo oportet quod adhuc sit nobilior quam voluntas. Praeterea. Cum de potentiis iudicemus ex actibus, oportet ipsam potentiam esse nobiliorem cuius actus est nobilior. Sed intelligere est nobilius quam velle. Ergo intellectus est nobilior quam voluntas. Probatio medie: Cum actus specificentur ex terminis, oportet illum actum esse nobiliorem cuius terminus est nobilior. Sed intellectus actus est secundum motum ad animam; actus autem voluntatis est secundum motum ab anima ad res. Ergo cum anima sit nobilior rebus exterioribus, intelligere erit nobilius quam velle. Praeterea. In omnibus ordinatis quanto aliquid magis distat ab infimo tanto est altius. Sed infimum in potentiis anime est sensus. Voluntas autem magis appropinquat sensui quam intellectus. Nam voluntas cum sensitiva potentia communicat in conditione obiecti. Sicut enim sensus est particularis ita voluntas. Volumus enim particularem sanitatem in hoc particulari quod est sanitas, intellectus enim universalis est. Ergo intellectus est altior potentia quam voluntas. Praeterea. Regens est nobilior recto. Sed intellectus regit voluntatem. Ergo est nobilior voluntate. Praeterea. Illud a quo est aliquid habet auctoritatem super ipsum et maioritatem si sit diversum in essentia. Sed intelligentia est a memoria sicut filius a patre, voluntas a memoria et ab intelligentia sicut spiritus sanctus a patre et filio. Ergo intelligentia habet auctoritatem super voluntatem et est maior et potentior ea. Praeterea. Quanto aliquis actus est simplicior et immaterialior tanto est nobilior. Sed actus intellectus est simplicior quam voluntatis et immaterialior, quia intellectus abstrahit a materia, non autem voluntas. Ergo actus intellectus est nobilior quam voluntatis. Praeterea. Intellectus in anima comparatur splendori in rebus materialibus, voluntas sive affectus colori, ut ex dictis patet. Sed splendor est nobilior colore cum sit qualitas nobilioris corporis. Ergo et intellectus est nobilior voluntate. Praeterea. Illud quod est proprium hominis, maxime cum est homo secundum philosophum x Ethicorum, est nobilius eo quod est commune homini et aliis animalibus. Sed intellectus est proprium hominis. Velle etiam aliis animalibus convenit. Unde philosophus dicit in iii Ethicorum: Et voluntate participant pueri et bruta. Ergo intellectus est nobilior voluntate. Praeterea. Quanto aliquid est propinquius fini tanto est nobilius, cum ex fine sit ratio bonitatis in his que sunt ad finem. Sed intellectus videtur esse propinquior fini quam voluntas. Prius enim homo attendit finem per intellectum cognoscendo ipsum quam per voluntatem appetendo ipsum. Ergo intellectus est nobilior quam voluntas. Praeterea. Secundum Gregorium in vi Moralium: Contemplativa vita est maioris meriti quam activa. Sed contemplativa pertinet ad intellectum, activa vero ad voluntatem. Ergo intellectus est nobilior quam voluntas. Praeterea. Philosophus dicit in decimo Ethicorum: Et intellectus est optimum eorum que in nobis sunt. Ergo nobilior voluntate. Sed contra. Perfectionis potentie perfectior est habitus. Sed habitus quo perficitur voluntas, scilicet caritas, est nobilior fide et scientia quibus perficitur intellectus, ut patet per apostolum i ad Corinthios xiii. Ergo voluntas est nobilior intellectu. Praeterea. Illud quod est liberum sui est nobilius eo quod non est liberum. Sed intellectus non est liber sui cum possit cogi. Voluntas autem est libera cum cogi non possit. Ergo voluntas est nobilior intellectu. Praeterea. Ordo potentiarum est secundum ordinem obiectorum. Sed bonum quod est obiectum voluntatis est nobilius vero quod est obiectum intellectus. Ergo et voluntas nobilior est intellectu. Praeterea. Secundum Dionysium in iiii capitulo de divinis nominibus: Quanto aliquid divinarum participationum est communior tanto est nobilior. Sed voluntas est intellectu communior, quia quedam participant voluntatem que non participant intellectum, ut sepe dictum est. Ergo voluntas est intellectu nobilior. Praeterea. Quanto aliquid est deo propinquius tanto est nobilius. Sed voluntas magis appropinquat deo quam intellectus. Quia sicut dicit Hugo de sancto Victore super vii capitulo celestis ierarchie: Ibi dilectio intrat ubi cognitio foris est. Plus enim deum diligimus quam eum possumus cognoscere. Ergo voluntas est nobilior quam intellectus. Responsio. Dicendum quod aliquid potest alterius eminentia dici et simpliciter et secundum quid. Ad hoc autem quod ordinetur aliquid

esse alto simplr nobliq ort q corum qpao attendat penes eorum eenlia et non
penes accidentia qa per hc ostendet vnum alti eminet h. quid. Sic hō si qparet
leoni qm ad drās celes inuēt leone sipr nobilior mqm est hō al' vole leo
uo uole. leo uo est hoie extelletior si qpae hoi h. forti nez torlez. hc aut
est esse nobliq h. quid Vt go qside que carum port est potecior simpr vo
lutas an intus hc ex per se carum deritys qsind' est Perfectio aut et dignitas
intus in hc qsistit. tum h. hc integat actu in quo eiq digtas tota qsidat
nobilitas aut tota volutes et actus eius qsistit in hc q aia ordina ad aliqua
rem noblem h. esse qd res illa ht in seipa perfectiq aut est sipr et abte lo
qndo hre in se nobilitez aliq rei qz ad rem noblem qparu extra se existez
Vnd' volutas et intus si abte qsidnt non qpando ad hac ul ad illaz rem
huc ordinez inveniut hre q intus eminetior est sipr volute Sed qtigit
qnqz eminetiq esse tum qpar ad rem aliquā noblem per aliquē mo
dum quaz eius nobilitez in seipso hre. s. qmilliq rei nobilitas het multo infio
ri modo quaz eaz heat res illa in seipa Si aut nobilitas illiq rei insit
aly rei ul eque nobli ul nobliq qz in re cuiq est. tunc absqz dubitatoe
nobliq est qd' in se nobilitez rei aliq hebit qz qd ad ipaz rem noblem qua
lectuqz ordinat Rerum aut que sut in aia supiores forē p[ri]ncipit intus in
flori mo qz sunt in ipis rebq Recipit em aliq in intm per mod' sui ut
dr in li. de caus. et eod' mo roe carū que sut aia inferiores sic res corles
fore sut nobiliores in aia qz in ipis rebus Sic igr tpr pt sumi qpao intus
ad volutez Vno abte et in vli. non reu hg ul illiq rei. etc intus est e:
minetior volute sic hre id qd est digitas in re vna aliq est perfectius
qz qparu ad nobilitez eius. Alio per respectum eius ad res nales sensibles
et sic itm intus est simpr nobilior volute ut pu intre lapidem. qz uelle
lapidem eo q forā lapidis nobilior mo est in intu h. qd ab intu intr
lapidem eo q forā lapidis nobilior mo est in intu h. qd ab intu intr
qz sit in seipa h. q a volute desidar Tercio in reu ad res dinas que
sut aia supiores et sic uelle est eminetiq qz intre sic uelle dm ul aiae
qz cognosce qa. s. dina bonitas perfectiq est in ipo deo put a volute desidat
qz sit parata in nobis put ab intu qcipit Ad pm go ddm Ad aliqq
accipit rōm et intnciaz pro tota pte intua que qphendit in se et app
henstonē intus et appetitu volutis etc uolutas non exclur ab iagi
natoe Ad 2m ddm Ad ingr apprat imaginez rōm eo q por est. simi nez
uo amor qa in qparacōn ad dm cogitio qple per amorem sic imago
perfitr et venustar per colores et alia hgi quibq fit sitis exemplari
Ad 3m ddm Ad rō illa pcedit qm ad res illas quibq aia est no
bilior Sed eadm roe pt probari peminetia volutis in qparacoe ad
res aīaa nobiliores Ad 4m ddm Ad volutas non tonitur ob'o nz
sensibus insi h. qd ferut ad res sensibiles que sut aia inferiores. h. uo qd
fert ad res intelligibiles et dinas magis etiaz elongar a sensibus qz intus
Ad 5m intus minq possit tage de dinis qz appetat et diligat affectus Ad
qntum dd' Ad intus regit volutez non qr inclinas eam in id in qd' ten
dit. sed sic ondens ei quo tende debeat. qnto go minq pt onde intus
aliq noble qz inclinatio volutis fera in illud. volutas est pocor intu
Ad 6m dd' Ad uolutas non directe ab intnccia pcedit sed ab eeni aie
suppta intnccia vn ex hc non ondit ordo digtatis sed soluo origīnis
quo intus est por nar volute Ad 7m dd' Ad intus non abstrahit
a matia insi tum intellit res sensibiles et males, cum uo intellit res
que sut sup ipm. non abstrahit imo sic recipit minq simpr qz sint
res in seipis vn remanet actus volutis qui fert in ipas res put
sut in seipis simplicior et nobilior Ad 8m dd' Ad locuciones
ille quibq intus splendori. affectus uo colori qpar sut methaphorice
et ex talibq locucoibq ut dugr dt in ro smart non est trahenda
arguo, diog etiā dt in epta ad Titum Ad simbolica theoa non est
argumetatia Ad 9m ddm Ad sic intre est soliq hois ita et velle

cuius appetere sit aliorum quam hominis Ad decimum dicendum quod quamvis prius anima comparetur prius
in deum per intellectum quam per affectum tamen perfectius pervenit in ipsum affectu quam intellectus ut
dictum est Ad xi^m dicendum quod a contemplatione voluntas non excluditur ut dicit gregorius super
ezechielem Et vita contemplativa est dei et proximi dilige vim eminentia vite contem
plative ad activam non prejudicat voluntati Ad xii^m dicendum quod philosophus loquitur de intellectu
secundum quod accipitur pro tota parte intellectiva que comprehendit in se etiam voluntatem vel potest
dici quod considerat intellectum et alias potentias anime absolute non secundum quod comparantur ad hoc obiectum vel
ad illud Ad secundo vero quod primo in contrarium obicitur dicendum quod caritas est habitus
perficiens voluntatem in ordine ad deum et in hoc ordine voluntas est nobilior
intellectu Ad secundum dicendum quod libertas voluntatis non ostendit eam esse nobiliorem
simpliciter sed nobiliorem in movendo quod ex sequentibus patebit Ad 3^m dicendum
quod tamen verum sit quoddam bonum est enim bonum intellectus utputa per philosophum in
vi ethicorum non est dicendum quod bonum sit nobilius vero sicut quod nec animal sit
nobilius homine tamen hoc includat in se nobilitatem alius et superaddit loquitur
enim nunc de vero et bono secundum quod sunt obiecta voluntatis et intellectus Ad quartum dicendum
quod velle non invenitur in pluribus quam intelligere cuius appetere in pluribus in
venitur Dicendum tamen quod in hac ratione non inducitur auctoritas dionisii secundum suam intentionem
propter duo primo quia dionisius loquitur quando unum includitur in ratione alterius potest esse
in vivere et vivere in intelligere unde dicit unum esse simplicius alio Hoc quando
quamvis participatio que est simplicior sit nobilior tamen si accipiatur cum illo modo
quo invenitur in rebus carentibus superadditis perfectionibus erit innobilior sicut
esse quod est nobilius quam vivere si accipiatur cum illo modo quo inanimata sunt
ille modus essendi erit ignobilior quam esse viventium quod est vivere etc non oportet
quod propter illud quod est in pluribus sit nobilius alioquin oporteret dicere secundum esse nobiliorem
intellectum et nutritivam potentiam quam sensitivam Ad quintum dicendum quod ratio illa procedit
de voluntate in ordine ad deum et sic conceditur de nobiliori

Duodecimo queritur Utrum voluntas moveat intellectum et alias anime
vires Et videtur quod non Movens enim est natura prius moto sed voluntas
est posterior intellectu nichil enim amatur vel desideratur nisi cognitum secundum augustinum
in libro de trinitate ergo voluntas non movet intellectum Praeterea si voluntas movet
intellectum ad suum actum tunc sequitur quod intellectus intelligat quia voluntas vult
ipsum intelligere Sed voluntas non vult aliud nisi intellectum ergo prius intellectus
intellexit ipsum intelligere quam voluit id velle Sed ante quam intellectus hoc intelligeret
oportet ponere quod voluntas id vellet quia ponitur intellectus a voluntate moveri
ergo est abire in infinitum hoc autem est impossibile ergo voluntas non movet intellectum
Praeterea omnis potentia passiva movetur a suo obiecto Sed voluntas est potentia passiva Est
enim appetitus movens motum ut dicitur in iii^o de anima ergo intellectus aut alia vis
apprehensiva movet voluntatem et non ergo Praeterea quod una potentia dicatur aliam
movere hoc non est nisi propter imperium quod una super aliam habet imperare autem
est rationis ut dicitur in i ethicorum ergo eius est movere alias potentias et non volun
tatis Praeterea secundum augustinum xii super genesim ad litteram movens et agens est nobilius
moto et facto Sed intellectus ad minus ratione simpliciter est nobilior quam voluntas ut
dictum est ergo ad minus ratione horum non movetur a voluntate Sed contra est
quod dicit anselmus in libro de similitudinibus quod voluntas movet omnes anime vires Praeterea secundum
augustinum in viii super genesim ad litteram omnis motus procedit ab immobili Sed inter
potentias anime sola voluntas est que est immobilis in hoc quia a nullo cogi potest ergo
omnes alie vires a voluntate moventur Praeterea secundum philosophum in ii^o methaphysice omnis mo
tus est propter finem Sed bonum et finis sunt obiectum voluntatis ergo volun
tas movet alias vires Praeterea secundum augustinum hoc facit in spiritibus amor quod in
corporibus pondus Sed pondus movet corpora ergo amor voluntatis movet
spirituales anime potentias Responsio dicendum quod intellectus aliquo modo movet voluntatem
et alio modo voluntas movet intellectum et alias vires Ad cuius evidentiam
sciendum est quod tam finis quam efficiens movere dicuntur sed diversimode cum
a qualibet actione duo considerentur scilicet agens et ratio agendi ut in tale

ftone ignis est agens et ro agentis calor Etiaz in mouendo dr finis
moue sic ro mouendi sed effins sit agens motuz ht est educens mole
de po in actuz Ro aut agendi est foia agentis per qua agit vn ozt q
insit agenti ad ht q agat non aut inest si esse natue pfectiu qa hoc
hito quiescit motus Sed inest agenti per mod intnos nam finis est por
in intnde et postior in esse et io finis pexistit in mouente si intm tui
est recipe aliq per mod intnos et non si esse rie vn intus mouet
volutatez per mod quo finis moue dr ingm f ptonapit rom finis
et cam volun ppoit Sed moue per mod cause agentis est volutatis
et non intus eo q volutas gpa ad rez si q in seipis sut intus aut
gpa si q sut per mod spualez in aia elge aut et moui gnt rebz
si esse ppiuz quo in seipis subsistut et non si qd sut in aia per modu
intnos Calor em in aia non calefacit sed in igne et sit gpa volutis ad
res si qd opetit eis motus non aut gpa intus et ppca actus volutatis
est queda inclia in aliq non aut actus intus inclia aut est dispo
mouetis si qd effns mouet vn patet q volutas dz moue per mod
cause agentis et non intus pons aut aie supiozibz ex ht q inmales
sut opetit q reflectant super seipas vn tam volus qz intus refle
ctut utruqz sup se et unu sup altru et sup eem aie et sup omes
eius vires Intus em intsit se et volutatez et eem aie et oes aie vires
et sile volutas vult se velle et intre intm et vult aiaz esse reps
Cuz aut aliq po sup aliaz fert compa ad eaz si suaz ppetates sit intus
cum intsit volutatez velle accipit in seipo rom volendi vnd et ipa
volutas cum fert sup pos aie fert in eas ut in res quasdaz quibz
conuenit motus et opa et incliat vnaqnqz in ppiaz opacoz et sic non
soluz res extiores mouet volutas per mod cause agentis sed etiam
ipas aie vires Ad pm go ddm q cum in reflexione sit queda situ
do motus circulais in quo est ultim motus qd pmo erat pn m ozt sic di
ce in reflexiod ut illud qd pmo erat pus ho fiat posius Et tdo qzuis intus
sit por volute sipr tn per reflexioz efficit volute postior et sic
volutas intm moue pt Ad fm ddm Ct non est pcede in infinitu
statur em in appetitu nali quo inclia intus ad suuz actuz Ad tciu
ddm Ct illa ro ondit q intus mouet per modu finis ht em
modo se hz bonu apphensuz ad volutatez Ad qrtuz ddm Ct pm
petuz est et voluts et rois qm ad dulsa voluts quod si qd impuz
incliatoz qnadaz importat rois uo si qd hec inclia distribuitur
et ordina ut exeqnda per qut ut per illud Ad vm dd Ct qzuis
quelz po pemminet alti in ht qd est ppiuz sibi sit visus pfctig gpa
ad colorem que sentit per se qz qui sentit ipm per aans Et
sitr intus opletig gpat ad vim qz volutas et ego volutas pfctig gpa
ad bonuz qd est in rebz qz intus vnd qzuis intus sit sipr nobilior
volute adinnq rem aliquz ecuz tn si rom mouendi que opetit vo
lutati ex rone ppia obi voluts volutas nobilior invenit

Tercio decimo querit Utr intencio sit actus voluts Et vide qm
Qa sup id luc xi Cor tuuz est ocls tuus glo i intno Sed ocls
in aia est ro ut intus go intno ptz ad intm ut ad rom et go
non ad volutatez Si dr q erat volutatis in ordine ad rom et pro tato
orlo gpa Sed rom actus supiozis et poris poe non dependet ab
actu postioris poe Sed volutas est por in agendo qa volutas mozt
intm ut dcm est go actus voluts nullo mo ad rom ptinet Si
dica q si hc actus voluts dependet a rone inqm ad volendu
prexigi cogtio voliti et sic intno qzuis sit actus voluts est etia
aliquo rois Sed rom nullus actus est voluts qui cogntioz non
pexigat go si ht nullus actus debet simpr actbus voluti nec velle
nec amare sed voluti et roni sit qd est flm go et pm f q intno
sit actus voluts est etia aliquo rois Sed rom nullus actus voluts

est qui cognitioz non pexigat g° s hec nullus actus debet attribui simpr voluntati
nec velle nec amare · sed voluntati et rōni sit qd' est slm g° et pm. s. q intnō
sit actus voluntatis p ipm intnōis nom̄ importat relacom̄ in finez Sed refe
aliquid ad finem ptinet ad rōm g° intnō est rōis Si i dicat q in intnone
non soluz est relatio in finez · sed actus voluntatis qui refert in finez et
utrūqz per nom̄ intnōis signat Sed con̄ actus ille relacōi in finez substit
ut mate formi Sed mag denoiat aliquid a formi qz a mati g° intnō ma
gis denoiat ab eo qd' est rōis qm̄ ab eo qd' est voluntatis et sic magis debz
poni actus voluntatis rōis qz voluntatis p Sic pimus motor dirigit totaz naz
ita rō dirigit voluntatez Sed intnō in rebus nalibus mag ppe attr pimo
motori qz ipis rebus nalibus cum res nales non dicant aliquid inte
dere nisi s qd' sunt directe a pimo motore g° et in potenciis aie magis
debet attribui intnō rōi qz voluntati p pn̄o ppe loqndo non est nec co
gnoscentis Sed volūs non est cognoscēs g° intnō non est voluntatis p
Cor que ullos sunt unū non pt esse actus unius Sed voluntas et ratio
nullos sunt unū cum etiaz ad diusa gnā potn aie ptineant voluntas
em̄ est in appetiuo · sed rō est in intellectiuo g° rō et voluntas non pnt
hre unū actuz et ita si intnō est actus rōis aliquō erit actus voluntatis
p voluntas s phm in iiio Ethic est finis tm̄ Sed finis est unus
tm̄ in uno ordine g° voluntas s suuz actuz gpat tm̄ ad unuz Sed
ubi est unū tm̄ non est ordo Cum g° intnō ordinē importat vr
q nullo mō sit voluntatis p intnō nichil aliud esse videt qz directio vo
luntatis in ultim finez Sed dirigē voluntez in ultim finez est rōnis g°
intnō ad rōm ptinet p Sic in pusitē peti error est rōis gtemptus
irascibilis · inordinatio voluntatis gcupiscabilis Ita ecōrio in reformatiōe
aie fides est rōis / spes irascil' / et caritas gcupiscil Sed fides per augm
est que intnōz dirigit g° intnō est rōis p s phm in iiio Ethic vo
luntas est possibilium et impossibilium intnō uo est soluz psbilium g° intnō
non est voluntatis p Et non est in aia non est in voluntate Sed intnō
non est aia / q'a nec est pō · sic em̄ esset nalis et in ea initium non co
sistet nec est hītus · sic em̄ esset in dormiēte nec est passio · sic em̄
esset ptis sensitiue utz per phm in vii phic hec aut tria sunt solū mō in
aia utz per phm iio Ethic g° intnō non est voluntatis p Ordinare
rōis est cum ad sapientez ptz ut i metha Sed intnō ordinacō quedaz
est in finē g° est rōis p intnō est distantis a fine · hec em̄ ppositio
in distanm importat ~~Sed mag~~ Sed mag distat a fine rō qz voluntas
q'a rō soluz demrat finez · volūs uo inhēt fini sic ppo obto g° inte
dē est magis rōis qz voluntatis p Ois actus voluntatis aut est eius abte a'
per gparacōm ad supiores vel inferiores virtutes Sed intendē non est actus voluntatis
abte · q'a sic idm esset qd' velle et amare nec est actus eius in ordine ad
supiorez .i. rōm · sic em̄ actus eius esset eligē nec in ordine ad in
feriores cum sic sit actus eius impare g° intendē nullo est actus voluntatis
Sed con̄ intnō est soluz de fine Sed finis et bom est obm voluntatis
g° intnō ad voluntatez ptz p intendē est qdaz prosequi Sed psecucio
vel fuga ad voluntez ptz non ad rōm Sed soluz dicē aliquid esse psequend
vel fugiendū g° intnō est voluntatis p Ome initiū in voluntate gsistit Sed
intnō est initiola et penes eaz precipue attendi initiū vel demitu g°
intnō est voluntatis p ambo dt affectus opi tuo nom impoit Sed actus
iudicat bonus vel malus ex intnōe g° intnō in affectū videt gtineri et sic
videt esse voluntatis et non rōis Ro ddm q intnō est actus voluntatis
qd' quidē mante appaet ex eius obto · oportet em̄ pom et actū in
obto gueniē cum pō non ordinē in obm nisi per actū / oportet em̄
poē visiue et visios esse idm obm scz colorem Cuz g° obm huius
actus qui est intnō sit bonū qd' est finis · qd' etiā est obm voluntatis
oportet intnōm actū voluntatis esse · non tm̄ est actus voluntatis abte sed
in ordine ad rōm Ad cuius euidenciam est Et quandoqz sunt duo
agentia ordinata · scdm agens pt dupr moui vel agē Uno s qd'
gpetit rōe sue Alio s qd' gpetit rōe supioris agentis impressio em̄

Ar 22 De appetitu siue uolutate huana

superioris agentis manet in inferiori et ex hoc inferius agens non solum agit actione
sed etiam actione superioris agentis sicut spera solis mouetur proprio motu qui spacio
unius anni completur et motu primi mobilis qui est diurnus sicut aqua mouetur motu
proprio tendendo in centrum et etiam habet quendam motum ex impressione lune que
mouet ipsam ut in fluxu et refluxu maris Corpora etiam mixta habent opera
tiones proprias que consequuntur naturam quatuor elementorum ut tendere deorsum calefacere
uel infrigidare et habent alias operationes ex impressione celestium corporum ut magnes
attrahit ferrum et quamuis nulla actio inferioris agentis fiat nisi presupposita actione
superioris tamen illa actio que competit ei secundum suam naturam attribuitur ei absolute sicut
aquam moueri deorsum illa uero que ei competit ex impressione superioris agentis
non attribuitur ei absolute sed in ordine ad aliud sicut fluere et refluere dicitur proprius uero
motus maris non tamen est aqua sed magis mouetur a luna Ratio autem et volun
tas sunt quedam potentie operatiue adinuicem ordinate et absolute considerando ratio potest
tas sunt quedam potentie operatiue adinuicem ordinate et absolute considerando ratio potestas
quamuis per reflexionem efficiatur voluntas prior et superior magis mouet rationem Un
voluntas potest habere duplicem actum Unum qui competit ei secundum suam naturam magis te
dit in proprium obiectum absolute et hic actus attribuitur voluntati simpliciter ut velle et amare
quamuis etiam ad hunc actum presupponatur actio rationis Alium uero actum habet qui competit
ei secundum illud quod impressio rationis sit ordinare et conferre quantumcumque in actu vo
luntatis appareat aliqua collatio uel ordinatio talis actus est voluntatis non absolute
sed in ordine ad rationem et hoc modo intendere est actus voluntatis tum intendere
sed in ordine ad rationem et hoc modo intendere est actus voluntatis tum intendere
medius aliud esse videatur quam ex eo quod quis vult in aliud tendere sicut in finem
et ita intendere in hoc differt a velle Ad velle tendit in finem absolute sed in
tendere dicit ordinem in finem secundum quod finis est in quem ordinantur ea que sunt
ad finem Cum enim voluntas moueatur in suum obiectum sibi simpliciter actione diu
simode mouetur secundum quod diuiside sibi proponitur Unde cum ratio proponit sibi aliquid et absolute
bonum voluntas mouetur in id absolute et hoc est velle Cum autem proponit sibi aliquid sub
ratione boni ad quod alia ordinantur ut ad finem tunc tendit in illud tamquam
dam ordine qui inuenitur in actu voluntatis non secundum propriam naturam sed secundum exigen
tiam rationis et ita intendere est actus voluntatis in ordine ad rationem Ad primum ergo
dicendum Ad primum assignatur oculo quoniam ad id quod de parte rationis in intentione inuenitur
Ad secundum dicendum Ad ratio mouet quodammodo voluntatem et voluntas quodammodo rationem
ut dictum ex dictis patet et sic utroque diuersis rationibus est altera prior et utrique potest at
tribui actus in ordine ad alteram Ad tertium dicendum Ad quamuis qualiscumque actus vo
luntatis presupponat cognitionem rationis non tamen semper in actu voluntatis apparet id quod est
proprium rationis ut ex dictis patet unde ratio non sequitur Ad quartum dicendum Ad relatio ad
finem actiua est rationis eius enim est referre in finem Sed relatio passiua
potest esse cuiuscumque dicitur uel relati ad finem per rationem et potest esse etiam volun
tatis et hoc modo relatio in finem pertinet ad intentionem Et per hoc etiam patet solutio
ad quintum Ad sextum dicendum Ad in primo motore non solum inuenitur cognitio sed
etiam voluntas et ideo proprie potest ei intentio attribui sed ad rationem non potest nisi co
gnitio unde non est simile Ad septimum dicendum Ad intendere est etiam non cognoscentis
tum etiam res naturales intendant finem quamuis intentio presupponat aliquam cognitio
Si autem loquamur de intentione animali sic non est nisi cognoscentis sicut velle
non tamen oportet quod intendere et velle sint actus eiusdem potentie cuius est cognoscere
sed eiusdem suppositi non enim proprie dicitur cognoscere uel intendere potentia aliqua sed simpliciter
per potentiam Ad octauum dicendum Ad ratio et voluntas sunt unum ordine sicut
uniuersum dicitur esse unum et sic nihil prohibet unum actum esse utriusque unius quidem
immediate sed alterius mediate Ad nonum dicendum Ad quamuis voluntas sit
participat de fine ex eo quod ea que sunt ad finem non desiderantur nisi propter
finem nihilominus tamen voluntas est etiam eorum que sunt ad finem quod enim dicitur
in iii Ethicorum Ad voluntas est finis electio eorum que sunt ad finem non ob
hoc dicitur quod voluntas semper sit finis sed aliquando et principaliter Et ex hoc quod electio
numquam est finis ostenditur quod non sit idem eligere et velle Ad decimum dicendum
Ad directio in finem actiua pertinet ad rationem sed passiua potest ad voluntatem
pertinere et per hoc ad intentionem Ad xi dicendum Ad fides dicit intentionem sicut ratio volun
tatis unde sicut fides est rationis ita intentio voluntatis Ad xiim dicendum Ad voluntas

non semper est in p(ro)gl(ori)ū sed aliq(uan)ñ et h(oc) suffit s(cilicet) intno(m) ph(ilosoph)i ad ostendend(um) d(iffe)r(enti)am
int(er) volutatez et elc(ti)om(em) que s(em)p(er) est p(ro)gl(ori)uz ut sez elige(re) non sit oid(o) id(em) q(uod) velle. et
[nec] sit(iliter) intende est oid(o) idem velle sed ex h(oc) non exclu(ditur) q(uin) sit actus volutatis
Ad xiiij(u)m d(icendu)m Et intn(ti)o est quadaz actus a(n)i(m)e In illa aut(em) trimembri diuisione
ph(ilosoph)i actiones a(n)i(m)e non (con)tinent(ur) q(ui)a actiones non sunt a(n)i(m)e ut in a(n)i(m)a sed magis
ut ab a(n)i(m)a Vel p(otes)t dici q(uod) actiones (com)p(re)hendu(n)t(ur) sub h(ab)itib(us) sic p(ri)ncipiatum
(con)tine(tur) in suo p(ri)ncip(i)o Ad q(ui)ntudecim(um) d(icendu)m Et ordinare est ro(ti)is sed ordinari p(otes)t
esse volutatis et sic intn(ti)o ordinacioz importat Ad xv(u)m d(icendu)m Et r(ati)o illa
p(ro)cedit si inch(oati)o a(li)q(u)id req(ui)reret ad intnoz nisi sola distancia, requi(ri)t(ur) aut(em)
inchao(ti)o cum aliq(ua) distan(cia) que quida(m) inchao(ti)o voluti (com)petit et non ro(ti)oni q(uia)
ro(ti)o non seq(ui)t(ur) Ad Tredecim(um) d(icendu)m Et intn(ti)o est actus volutat(is) in ordine
ad ro(ne)m ordinantez ea que sunt in finez ip(su)m, sed electio est actus volut(atis)
in ordine ad ro(ne)m opantez ea que sunt in finez adinuicez et p(ro)p(te)r h(oc) inte(n)
cio et electio differunt Utr(um) eode(m) motu volutas velit finez et inte(n)-
Quartodecimo querit(ur) dit ea que sunt ad finez Et vide(tur) q(uod) non simpl(icite)r
enim est eunde(m) actu(m) esse simul bonu(m) et maluz Sed (con)tin(gi)t esse
volu(n)tatem mala(m) cum intnoe bona sic(ut) cum quis vult furari ut
det elemosinaz (er)go non est idem actus intn(ti)o(n)is et volutat(is) P(re)t(erea) s(ecundu)m ph(ilosoph)m
in decio ethi(co)r(um) motus qui t(er)mi(n)at(ur) ad mediu(m) et ad ex(tre)mu(m) differunt sp(eci)e
Sed id q(uo)d est ad finez et finis se h(abe)nt quodam m(od)o ut mediu(m) et ex(tre)ma
(er)go intn(ti)o finis et volutas eius que est ad finem d(iffe)r(u)nt sp(eci)e et ita non
sunt vnus actus P(re)t(erea) s(ecundu)m ph(ilosoph)m in vj et vij(o) ethi(corum) fines in practicis
sunt sic(ut) p(ri)ncipia in demo(n)strati(ui)s sci(enci)is Sed non est idem actus int(ellect)us specu-
latiui quo intelligu(n)t(ur) p(ri)n(cipi)a et quo consida(n)t(ur) (con)cl(usi)o(n)es Et patet ex hoc q(ui)a
ex diu(er)sis h(ab)itib(us) elicitu(n)t(ur) Est enim int(ellect)us h(ab)itus p(ri)ncipioz Sed sci(enci)a (con)clo(sio)-
num (er)go in opatiuis non est idem actus volut(atis) quo tendim(us) in finem
et volum(us) ea que sunt ad finez P(re)t(erea) actus disti(n)guunt(ur) per ob(iect)a. sed finis
et illud q(uo)d est ad finez non sunt diu(er)sa (er)go non idem actus est intn(ti)o
et volutas eius q(uo)d est ad finez Sed con(tra) duo actus non p(ossu)nt esse vn(us)
s(imu)l Sed volu(n)tas sit dum vult id q(uo)d est ad finem. intendit ad finem (er)go
intn(ti)o finis et volutas eius q(uo)d est ad finez non sunt diu(er)si actus P(re)t(erea)
sic(ut) lux est r(ati)o visibilit(atis) colori ita finis est r(ati)o appetibilit(atis) h(i)is que sunt ad fi(n)ez
sed eod(em) actu visus videt coloem et lucem (er)go eode(m) actu volutas vult ea q(ue)
sunt ad fine(m) et intendit fine(m) R(espon)deo d(icendu)m Et circa hac q(uesti)o(ne)m dup(le)x est opi(ni)o
vt in(uen)i(tu)r d(icitu)r in p(ri)mo s(u)maz xxxviij Quida(m) enim dixerunt q(uod) alius act(us) sit volu(n)-
tat(is) eius q(uo)d est ad finez et intn(ti)o finis Quida(m) aut(em) dixerunt e(contrario) q(uod) sit vn(us)
actus s(cilicet) q(uod) eoz distin(cti)o sit t(antu)m m(od)o p(ro)p(te)r rer(um) (con)t(ra) varietatez Vtraq(ue) aut(em) opi(ni)o
s(ecundu)m aliq(ui)d v(er)a est Ad cui(us) euidenciam s(ci)e(ndu)m est Et vnitas actus ex vnitate
ob(iect)i pensanda sit, si sint aliq(ua) duo que per aliqu(e)m mod(um) sint vnu(m)
actus qui fertur in ea s(ecundu)m q(uo)d sunt vnu(m) erit vnus actus v(er)o qui fertur
in ea s(ecundu)m q(uo)d duo. e(ri)t duo, Sic(ut) p(ar)tes linee sunt quoda(m) m(od)o duo et quoda(m) m(od)o
vnu(m) put sez vniu(n)t(ur) in toto et id(e)o actus visio(n)is si fera(tur) in duas p(ar)tes linee
s(ecundu)m q(uo)d sunt due .i. in vtranqz per se s(cilicet) id q(uo)d est p(ro)p(r)iuz sibi erunt due visioe(s)
nec poterunt s(imu)l videri Si aut(em) fera(tur) in totaz lineaz (com)p(re)hendens vtraq(ue) p(ar)te(m)
e(ri)t vna visio et s(imu)l tota linea videbit(ur) Om(n)ia aut(em) que sunt adinuicez
ordiata sunt quid(em) plura inq(uantu)m sunt res queda(m) per se (con)sidate Sunt v(er)o vnu(m)
in ordine quo adinuice(m) ordinan(tur) et id(e)o actus a(n)i(m)e qui fert(ur) in ea s(ecundu)m q(uo)d
sunt adinuicez ordiata est vn(us) actus v(er)o a(n)i(m)e qui fert(ur) in ea s(ecundu)m q(uo)d sunt
in se (con)sidata est multiplex Sic(ut) patet in consida(ti)o(n)e statue mercurij qua(m) si
aliquis (con)sidet ut est queda(m) res e(ri)t alia (con)sid(er)atio eius et (con)sid(er)atio mercurij
cuius statua est imago Si aut(em) (con)side(ret)(ur) statua ut imago mercurij e(ri)t id(e)o mo(tus)
consida(ti)o(n)is in statua(m) et in mercuriu(m) Sic(ut) eti(am) q(uando) mot(us) volu(n)t(atis) fertur
in finem et in illud q(uo)d est ad finem si ferat(ur) in ea s(ecundu)m q(uo)d vtrumq(ue) est q(ue)da(m)
res per se existens e(ri)t diu(er)sus mot(us) volut(atis) et sic est v(er)a opi(ni)o que dicit
q(uod) intn(ti)o finis et volutas ei(us) q(uo)d est ad finem sunt diu(er)si mot(us) Si a(u)t(em)
volutas fera(tur) in vnu(m) eoz s(ecundu)m q(uo)d h(abe)t ordinem ad aliud sic est vn(us) act(us)
volut(atis) in vtrumq(ue), et sic est v(er)a opi(ni)o que ponit vnu(m) actuz esse intno(n)em
finis et volutatez eius q(uo)d est ad finem Sed si r(ec)te respicia(tur) ratio i(n)tno(n)is

inveniu(n)tur hec opinio esse verior q(uam) alia. Motus enim volu(n)t(atis) in finem absolute non d(icitu)r intentio
sed simpl(ic)iter velle. Sed intentio d(icitu)r inclinatio voluntatis in finem s(ecundum) q(uo)d ad fine(m)
terminant(ur) ea que sunt in fine(m). Qui enim vult sanitatem d(icitu)r simpl(icite)r eam velle.
Sed tunc solum eam intende(re) d(icitu)r q(uan)do aliquid p(ro)p(te)r sanitatem vult. Et ideo concedendum
est q(uod) intentio non sit alius actus numero q(uam) voluntas. Ad p(ri)m(u)m ergo d(icendu)m. Et q(uam)vis
unus actus non possit esse bonus et malus, tamen alicuius actus mali p(ote)st aliq(uis)
circumstantia bona sit. Actus vitiosus est si aliquis comedat plus q(uam) debet licet
propter ... pauperem ... pascat pau-
... / et ita voluntas qua quis vult furari ut pascat pau-
perem est actus malus simpl(icite)r, h(abe)t t(ame)n aliqua(m) circumstantiam bona(m) p(ro)p(te)r quod enim
... Ad s(ecundu)m ... est vnum ... q(uam) ...
in medio q(ua)n(do) enim per mediu(m) t(ra)nsitur ad termin(um) tunc est unus n(umer)o mot(us)
et ita etiam q(uan)do voluntas mo(vetu)r in id q(uo)d est ad finem cum ordine ad fine(m)
est unus motus. Ad t(er)tium d(icendu)m. Et q(uan)do co(n)cl(usi)o et p(rincipiu)m co(n)siderant(ur) utraq(ue) per se
sunt diverse co(n)sideratio(n)es. Sed q(uan)do co(n)sidera(tu)r p(rincipiu)m in ordine ad co(n)cl(usi)o(ne)m est eade(m)
co(n)sideratio utriusq(ue) sic(ut) fit in sylogi(smo). Ad q(ua)rtum d(icendu)m. Et finis et id q(uo)d est ad
fine(m) sunt una obi(ectu)m in q(uan)tu(m) co(n)sidera(tu)r unu(m) in ordine ad aliud

P(ost)videmus q(ue)rit(u)r [utrum electio sit actus volu(n)t(atis)] Et vi(detu)r q(uod) no(n) s(ed) r(ati)o(n)is, ign(o)-
rantia e(ni)m no(n) e(st) volu(n)t(atis) s(ed) r(ati)o(n)is. Sed p(ri)vatus ... quedam ignorantia
... est ... et o(mn)is malus d(icitu)r ignorans ... nota in 3 ethico(rum) ergo et
... ad ... in q(ue)stio(n)e et argumentatio ... et ... electio
electio r(ati)o(n)is est. ... in ... et ... ethi(corum). Cum ergo sit
est s(ecundu)m q(ue)da(m) ... vz in ... ethi(cor)u(m). Principalitas virtut(is) moralis
... et electio r(ati)o(n)is ... ethi(corum). Principalitas virtutis moralis
in electio(n)e consistit Sed ... in 6 ethi(corum) id q(uo)d e(st) prudentie ...
libera e(st) principale q(uod) ... complet r(ati)o(n)em virtut(is) ergo electio p(er)t(inet) ad prudentiam
s(ed) prudentia e(st) in r(ati)o(n)e ergo et electio ... electio ... disce(r)ne
r(ati)o(n)is est ergo et elig(er)e. Sed d(icitu)r e(st) q(uod) elig(er)e e(st) ... v(nu)m alt(er)i p(re)poni
vz ... Sed ... est actus voluntat(is) et no(n) r(ati)o(n)is ergo et elig(er)e. ...
d(icitu)r in 3 ethi(corum) q(uod) electio e(st) desideriu(m) co(n)siliati. Sed desideriu(m) e(st) volu(n)t(atis) et no(n) r(ati)o(n)is
ergo et electio. R(espondeo) d(icendu)m q(uod) electio h(abe)t in se aliq(ui)d volu(n)t(atis) et aliq(ui)d r(ati)o(n)is ... ut ...
volu(n)t(atis) actus sit ... volu(n)t(atis) vel r(ati)o(n)is / ph(ilosoph)us videt relinq(ui)e sub dubio in 6 ethi(corum)
ubi d(ic)it q(uod) electio vel e(st) appetitus intellectiv(us) i(d est) appetit(us) in ordine ad intellect(u)m vel
intellectus appetitiv(us) i(d est) int(ellectu)s in ordine ad appetitu(m). P(ri)mu(m) aut(em) veru(m) e(st) s(cilicet) q(uod) sit
actus volu(n)t(atis) in ordine ad r(ati)o(n)e(m). ... sit ... actus volu(n)t(atis) ...
P(ri)mo ... q(uod) ... e(st) electio ... e(st) ... que ad fine(m) ... ad ...
... q(uod) e(st) obi(ectu)m volu(n)t(atis) ... dicit(ur) et finis ut honestu(m) vel delectabile et
q(uod) e(st) ad fine(m) ut utile. S(ecund)o ... actus electio(n)is e(st) e(ni)m ... acceptio qua
... accipit ad p(ro)secu(n)du(m) q(uod) q(ui)de(m) no(n) r(ati)o(n)is s(ed) voluntat(is) ...
... p(re)fert no(n) ... alt(er)i ... ad operandu(m) ... voluntas in-
clinet in vn(um) mag(is) q(ua)m in aliud. ... e(ni)m voluntas de ... sequit(ur) r(ati)o(n)em est
... electio voluntat(is) ... in ordine ad r(ati)o(n)em ... in electio(n)e ...
... volu(n)t(atis) ... r(ati)o(n)is
... ad fine(m) ...
... est volu(n)t(atis) actus e(st) velle eligi(bi)le ... sit ... eligendum ut sit
fine(m) ... aliud ut q(uod) e(st) ad finem. Uterq(ue) enim velle ... s(ed) elig(er)e est
actus volu(n)t(atis) s(ed) q(uod) r(ati)o ... ut utilia ad finem ... s(ed) q(uod) r(ati)o ...
ei ... ut finem ... q(uod) e(st) ... ad finem. Ad p(ri)m(u)m ergo d(icendu)m q(uod) ignorantia
electio(n)is ... q(uod) ... de r(ati)o(n)e. Ad s(ecundu)m d(icendu)m q(uod) practica ... est ...
... in r(ati)o(n)e s(ed) ... q(uod) ... de co(n)siliat ... que e(st) in volun-
tate et h(ec) ... e(st) electio. Ad 3(m) ... similitudine ... sic(ut) in speculativis ultimo
... in operativis ultio ... in operatio(n)e. Ad 4(m) d(icendu)m q(uod) electio
dicit(ur) ... in virtute morali et ... q(uod) h(abe)t de r(ati)o(n)e et ... q(uod) h(abe)t de
voluntate. Utruq(ue) enim requirit(ur) ad r(ati)o(n)em virtut(is) moral(is). Et ... electio ...
... actum ... no(n) ... q(uod) electio sit actus prudentie totaliter s(ed) ... prudentia sit r(ati)o(n)is. Ad q(ui)ntum d(icendu)m q(uod) ... in electio(n)e s(ed) q(uod) ... ad r(ati)o(n)em ...
tatem sequit(ur) voluntat(em) in eligendo ut dictu(m) est.

Q(ue)stio est [de voluntate dei] et p(ri)mo q(ue)rit(u)r utru(m) deo competit voluntas. Et vi(detu)r q(uod) no(n). Cum e(ni)m voluntatem h(abe)nti competit s(ecundu)m electio(n)em volu(n)t(ate) agere
sed deus no(n) agit s(ecundu)m electio(n)em volu(n)t(atis) ... de di(vinis) no(minibus) ... videt(ur) Ar 27

Idest virilis soli et no cogitantis peligentis sed per ipsum esse illuminat omnia Ita et
Prima bonitas quod deo no competit hec voluntas Probatur ex ea contingenti no prout
effectus nati per venie Sed voluntas est ita contingens ut se habeat ad utrumque quod
non potest esse in viciose et contingentia quod no agit per voluntatem et videtur in quantum
Probatur et quod no habet aliquam causam hic competit aliquam quod imputat effectum ad causam Sed causa
discit prima causa omnium no habet aliquam causam quod eius voluntas imputet Item ad causas
finales quia volens est finis ut dicit philosophus in tercio Ethicorum videtur quod voluntas deo
no competat Probatur volunta rium in tercio Ethicorum secundum philosophum meretur laudem vel vituperium
competit ro laudabili Sed deo no competit ro laudabili quia no competit ro voluntarii cum non
Ethicorum no est operatione secundum eorum quod ordinatur in optimum habet actus est operatione quod
deo no competit hec voluntas Probatur opposita nata sunt fieri circa idem Sed volun
tario oppositum dicitur in volun tarium ut dicitur in tercio Ethicorum sed in volun tarium per
violenciam et in volun tarium per ignoranciam Sed deo no competit involuntarium per
violenciam quia coaccio in deum no cadit nec in volun tarium per ignoranciam quia
omnia novit quod nec voluntarium deo competit Probatur ut in libro de regimine prin-
cipum est volens sed affectus respectu meliora actum et affectus
tas autem affectio ut ibidem dicitur est factus ad meritum voluntas autem est operatio volun-
meritum deo autem no competit mereri quod nec voluntas voluntas autem effectio est perfeccio
monens quod secundum boecium in metaphysica manens dat cuncta moveri aliquo hec Probatur deus est
monens motum ut dicitur in tercio de anima Item in xi methaphisice Sed voluntas est
ut sit desideratum et intellectum et hec que monens no movet probat philosophus quod
competit voluntas hec Probatur voluntas appetitus quidam est Sed appetitus enim pro te
rcio in deum cadat videtur quod ei non competit voluntas hec augustinus quod cum nullam im-
perfeccionem deo competere cum talia sunt corruptibilia et corruptibilia aliquam longe remo-
ta Sed voluntas se habet ad opposita cum ut rationales potentie contingat quod ad opposita
sunt sicut esse voluntas deo no competit Probatur augustinus dicit in tercio de civitate dei quod
deus no autem alius afficit ad res cum sunt et alius cum no sunt Sed cum res no sunt
no vult esse Esset enim si eas esse vellet quod et cum no sunt deus eas
intelligit quod voluntas deo no competit Sed contra est quod in psalmo dicitur omnia quecumque
voluit fecit dominus ex quo videtur quod voluntas habeat et ex voluntate sua res create
sunt Probatur habitudo maxime invenitur in deo Sed habitudo voluntas requirit quia habitudo
est secundum augustinum quod habet quicumque vult et nil mali vult quod voluntas competit deo Probatur
tunc invenitur perfectio condiciones voluntas voluntas est perfectius voluntas Sed in deo perfectissime
invenitur condiciones voluntatis Est enim in eo indistancia voluntatis a suo essencia quia sua esse
tia est sua voluntas Est et in eo indistancia voluntatis ab actu quia est sua actio est
sua essencia est et in deo indistancia voluntatis a fine suo ab obiecto quia illa volun
tas radix est libertas est sua bonitas quod modo perfectissimo invenitur voluntas Probatur
voluntas radix est libertatis Sed libertas proprie convenit deo liber enim est qui est sui causa
secundum philosophum in primo methaphisice quod maxime de deo verificatur quod modo perfectissime
invenitur voluntas hec dico quod modo perfectissime invenitur voluntas Ad cuius enim
declaracionem sciendum est quod quod cognicio et voluntas radicatur in spiritualis spiritualis supra dimisas
eius habitudines ad res Est enim una habitudo spiritualis substancie ad res secundum quod res
incomodum no sunt apud ipsam spiritualem substanciam no tamen esse secundum ipsum ut autem
ipsam rationem no enim lapis est in anima sed species lapidis sine eius secundum quod in tercio de
anima Et ideo rei absoluta sine condicione no potest inveniri nisi in spiritualibus in quibus
res cognito no rebus omnibus alii sunt sed solum in malis Et hic quod in malis
est quidam cognitio ut specie sunt maxime in malia sunt maxime cognoscibilia quia
quia ipsa essencia eorum in malis est se habet ad ea ut medium cognoscendi sicut deus
per sua essenciam se ipsum et omnia alia cognoscit Voluntas autem in ipsis appetitus sumatur supra
habitudinem quia substancia spiritualis refertur ad res ut habitus ordinem aliquam ad eas in se ipsis
autem Et quia cuiuslibet rei tamen malis quia in malis est ad rem aliam ordinem hec
unde est quod cuiuslibet rei competit hec appetitus vel naturalis vel animalis vel rationalis vel
intellectualis sed in diversis diversimode invenitur Cum est habeat ad rem aliam

ordinem p̄ a͛q̄ quite h͛ s̄ p̄ dimiside invenit in se a͛qi h͛ s̄ hr dimiside ad a͛ ad ord͛ia
Res q͛ nales in quibus e quidā in eis est q̄ nat alligatū et q̄ strictū no h̄nt libaz
ordinatōm ad res alias s̄ quīter et n̄citate nalis dispo͛ditā/ Sz cum h̄ng ordinatos
ipe res nales no sit sibi ipsis cause q̄ ipe se ordinet in h͛ quod ordinat adq̄
ordiat zon s̄ aliunde ordinat. Un̄ s̄m nalem dispo͛itōm accipiunt et ideo
no q̄petit eis h̄re b̄n̄ appetitū nalez In s̄ubus vo sensualibus et cognoscibilibus
e a͛q̄ aliter no q̄strictū et ligatū ad unum et h̄ s̄ gd̄ sunt in malis et ideo
q̄ h̄ ipe ordinat ad res ord͛iat̄ōn liba cum ipe sint cause q̄ se ordina-
tes in h̄ adq̄ ordinat et ideo q̄petit eis volūtie et sponte a͛qi ag͛ant
appetēt Si em ordina que e in mete artifis/ ess͛ sorā nalis h̄ns det̄iatu
esse no inclinaret nisi s̄ modū s̄m determiate que h̄ret vn̄ no rema
net artifici liberū facere domum vel no facere / vel facere sic a͛aliter Sz sorā do-
mus in mete artifis e vo domus alita no sc h̄ns quātu e d͛ se magis ad esse
q̄ no adesse nt adsic s̄m aliter esse rex actū un dispo͛itōm deg remanet
artifici liba inclinatō rex domus faciende vel no faciende qua vo in s̄ika
sensuali s̄cia lic recipiat sorā reru sine ma / no tn omio in malt et ab
s̄ sorā q̄dicōnibus ex h̄ q̄ recipiunt in organo corpali zdeo inclinatō in eis
no e omio liba quūis sit in eis alīq̄ libitas imitato tn̄ silido Inclinat em
p̄ appetitū in a͛qi q̄ se ipis inquātu qua apph͛essione a͛qi appetut Sz inclinat
in illud q̄ appetit nl no inclinat no subiacet disposicōn corp̄ Sz in nata
intellectuali vbi p̄fecte a͛q̄ recipit in malit invenit inp̄fecta vo libe inclinatōs
q̄quidez liba inclinato ron volunt/ q̄stituit et ideo rebus malibus no attribuit vo-
lūtas s̄ appetitus nalis Ac vo s̄nitie attribuit no voltas s̄ appetitus aialis So-
li vo s̄ne intellectiue attribuit voltas et quāto e in maliōr tāto mag ei repe-
rit ro volunt/ vn̄ nd deg in malit/ sibi s̄ume q̄petit et p̄prissie ro voluntas
Ad p̄m q̄ d͛r q̄ d͛yo no intēdit ex vis ill excludē volūtez et electōm ad
s̄onde eius vniu͛salez influentiaz in res no em ita q̄municat sua bonitez reb͛
vt quasdaz eligat q̄uas s̄ac bonit/ p̄ticipes s̄at quasda vo a p̄ticipatōn sue bonitat/
omo excludit s̄ omnibus dat habundat vt d͛r Jacobi primo q̄uūis ad h̄ eli
q̄e dicat q̄ q̄tiusdaz p̄na q̄uūis a͛ys dat ex ordie sue sapie Ad s̄m q̄ voltas
dei no e eis q̄tiget/ eo q̄ r 1o q̄ vult in mutat vult et ideo aecpa ron sine mosis̄et/
res n̄ite causari p̄mt et p̄time tn̄ illa res cata sit nūti b s̄m se q̄sidata
s̄ in se possibil et nūia p̄ a͛ Ad t̄rm d͛r q̄ voltas e alius dux vnus p̄mr
et aliud s̄cd͛ario p̄mr q̄uuis voluntas e finis que ro volēdi ea a͛a s̄cd͛ario at
e eorz que sūt ad finez q̄ p̄p̄t finez voluz/ voltas at no h̄t h̄itudiez ad
volitū q̄ e s̄cd͛ario sic ad cam s̄ t̄n̄ ad volitū p̄mle q̄ e finis Secūdu est
at q̄ voltas et volitu coopat ad voluntez sit finalit realit ca final Si at
voluntas et volitu distinguat tn̄ ron tūc volitū no est ea finalis voluntas nisi
s̄m modū signadi / voluntas q̄ dina coopat sit ad fine ab bonitez suam
q̄ s̄ rez e idez q̄ sua voluntas distinguunt at s̄om s̄ modū signadi vnde
relinquit q̄ volunt/ dine nl sit ea realit s̄ s̄om s̄ modū signadi nc em
q̄uib in deo significat a͛qi p̄ modū cause sic ei deitas significat in deo nt h̄ns
se ad deū p̄ modū cause foralis Res vo creatas quas vult/ no se h̄nt ad dinaz
volūtez ut fines s̄ nt ordiata ad finez p̄p̄t h̄ em deus creaturas vult ee
nt sua bonitas relucat in eis et maifestet Et nt sua bonitas q̄ p̄ essentiaz
multiplicari no p̄t saltez s̄ilitudinis p̄ticipatōn in plures diffundat Ad q̄rtū dicīm
q̄ lāq no debetur volūti s̄m q̄uez actū s̄m si laus s̄cte accipiat nt p̄h̄us
accipit s̄ s̄m q̄ voluntas copat adea que sūt ad fine q̄stat em q̄ actū volūtis
invenit no s̄om in op̄ibus v͛tut/ q̄ sūt laudabilia s̄ et in actu felicit q̄ est
honabilia Constat em q̄ felicitas delectatōm h̄t et tn̄ ers laus deo att-
tribuit cū ad laudadū deūz in mlt̄/ loc/ s̄criptue invitem Sz laq quūs accipi
q̄m p̄ accipiat vel p̄t dici q̄ laq est ipe accepta d͛o competit in quātū sua
volūte ordinat creaturas in se ipm sicut in s̄ine Ad q̄ntū dicēd q̄ in deo est
et voluntas q̄ffirō/ et voluntas effectūs/ vult em se velle et vult age q̄ agit
s̄ no q̄p̄orz nt vbiaq̄ e alia istarū volunti in remat mente s̄ s̄om no
in na͛ in p̄fecta redete in p̄fectōn Ad s̄extū d͛r q̄ cum volitū manet a͛qi

Est ad ea voluntate / volitum monet voluntatem realiter Sed quod volitum aliquid est idem vo-
luit tunc non monet, nisi secundum modum significandi et intelligendi ad hunc modum loquendi se-
cundum in primo physicorum visitatur dictum platonis qui dicebat quod primum movens movet se ipsum
Sed tamen quod [...] creatura sequitur quod a caritate moveatur quod caritas sed quod a creaturis moveatur
quod caritas non vult nisi racione sue bonitatis ut dictum est pro vii dicendum quod per eandem naturam
aliquis monet ad finem in quem non dum obtinet et intimius quiescit cum iam obti-
nuit Racio eiusdem potencie est tendere in bonum cum non dum habetur et diligere ipsum et
delectari in eo post quam habetur et utrumque horum pertinet ad potencias appetitivas
spiritus nectitur magis ab illo actu quo tendit in illud quod non habet Racionem imperfecti
quod appetitus est imperfecti Sed voluntas secundum quam rem appetit deo non attribuitur appetitus ad viii
dicendum quod deo non competit ad opposita se habere quantum ad ea que sunt in essencia eius sed
ad opposita sed se habet quantum ad effectus in creaturis quos potest facere et non facere ad
ix dicendum quod deus etiam non operatur res vult res esse sed tamen non vult quod tunc sint cum obiectio
procedit ex suppositione falsi ad decimum dicendum quod deus non potest aliquo perfici sicut sic dicendum
deus intelligit alia sic enim volitum est perfectio volentis ita intellectum est perfectio intellectus
inde eadem ideam et intelligibile primum et intellectus et volitum et voluntas

Secundo queritur utrum voluntas divina possit distingui per antecedens
et consequens et videtur quod non ordo enim distinctionem presupponit Sed in divina voluntate
non est aliqua distinctio cum uno simplici actu volitum / vult omnia quod vult ergo in divina vo-
luntate non est antecedens et consequens ordine imputat Si dicatur quod in divina voluntate et si non
sit distinctio ex parte volentis est tamen distinctio ex parte volitorum Sed quod ex parte volitorum
non potest ordo in voluntate poni nisi dicatur de rerum diversorum ac rerum unumquodque voliti
Sed rerum diversorum volitorum secundum quod voluntas antecedens dicitur de primis causatis vo-
luntas autem consequens de posterioribus causatis quod est falsum Si autem respectu unius voliti hec
non potest esse nisi secundum diversas circumstancias in illo volito consideratas hec autem non potest
ponere distinctionem aut ordinem in voluntate quia voluntas refertur ad rem secundum quod in natura
existit / res autem in natura implicata est cum suis omnibus contradictionibus ergo nullo modo
in divina voluntate debet poni antecedens et consequens Preterea sic voluntas comparatur ad causatas
ita sciencia et potencia sed propter ordinem causatorum non distinguimus scienciam neque potenciam
dei per antecedentem et consequentem ergo nec voluntas dei habet ita distingui Preterea illud quod
non recipit limitacionem neque impedimentum ab aliquo non indicat ex alio sicut ipso tamen voluntas
autem divina a nullo potest limitari nec impediri ergo non debet indicari ex alio sed ex
se ipsa tamen Sed voluntas in deo antecedens dicitur sed divina secundo antecedens consequens autem ex re
ipsa ergo in deo non debet distingui voluntas consequens et antecedens Preterea in essencia non
videtur esse ordo nisi ex cognitione quod ordo ad racionem pertinet Sed deo non attribuitur co-
gnicio huius ordinis quia est racio sed cognicio simplex quod est racio ergo nec in voluntate eius
debet poni ordo antecedens et consequens Preterea boecius dicit in libro de consolacione quod deus uno in-
tellectus intuitu omnia cernit ergo pari racione ad omnia que vult uno simplici actu volun-
tatis se extendit et ita in eius voluntate non debet poni antecedens aut consequens Preterea deus co-
gnoscit res in se ipso et in ipsa natura rerum et quamvis res posteriores sint in ipsa
natura rerum quam in verbo non tamen in cognicione dei ponitur antecedens et consequens ergo nec in voluntate
debet poni Preterea sicut divinum esse mensuratur eternitate ita et divina voluntas Sed
duracio divini esse propter hoc quod est eternitate mensurata est tota simul non habens
prius et posterius ergo nec in voluntate divina debet poni antecedens et consequens
Sed contra est quod damascenus dicit in libro secundo exponit sermonem quod deus voluntate antecedente
vult omnes salvari non autem consequente ut post subdit ergo distinctio antecedentis et
consequentis competit divine voluntati Preterea deo competit voluntas habitualis
eterna sicut quod deus est et voluntas actualis secundum quod creator est volens res actu esse Sed
sicut voluntas comparatur ad primam sic consequens ad antecedens ergo in voluntate divina antecedens et consequens
inveniuntur Responsio dicendum voluntas divina per antecedentem et consequentem conveniet distinguitur
Cuius distinctionis intellectus ex verbis damasceni est assumendus qui hanc distinctionem in-
troduxit Dicit enim in secundo libro quod voluntas antecedens est acceptacio dei ex ipso ex-
istens Sed voluntas consequens est concessio ex nostra causa Ad cuius evidenciam sciendum est
quod in qualibet actione est aliquid considerandum ex parte agentis et aliquid ex parte recipientis et sicut
agens est prius facto et principalius Ita et illud quod est ex parte facientis est prius naturaliter
eo quod est ex parte facti sicut patet in operacione nature quod ex parte virtutis formative que in semine
est quod attribuitur principium prodicatur Sed ex parte materie recipientis quod semper est

Indispoita qnqz ɔtigit q no pducat pfcm al sicud ɔtigit in ptibz no strorz Et sic dicit q de pma intencon nate esse q al pfctm pducat Sed q pducatur animal imperfcm est ex scda intencon nate q ex quo no pt materie ppt sua indispositom tradere formam pfectois tradit idonee e capax Et silit eciā est ɔsiderandū in ope dei qua opatur in creaturis ɔmunis cum ipse in sua opacon mam no requirat et res apud creant nulla ma preexite sunt tn opat in rebz quas primo creat eas administrās pfcta nata qm prius eis indidit Et ɔmunis et possit creaturis ome impedimentū auferre quo pfectois incapax existit tn pr ordine sapie sue dispositō derebz pr earu ɔdicom ut vnicuiqz tribuat fm suū modū Et illud qd ad q deus creaturas ordinat ɔmuniter e de se dr esse volitū abeo q pa sua intencon volute antecedēte Sz qn creata impedit ppt suū defectū ab hoc fine nihilominus tn deus implet in ea illud bonum cuius e capax. Et hoc e qd de scda intencon eius ut dr volūtas ɔsequens Vnde dīna qd deus omēs homines ppt bonū nre fecit dr volūte antecedente omnium hominum salutē velle Sz cum pma quidam saluti sue adversantur quos ordo sue sapie ad salutē venire no patitur ppt eorū defectū implet in eis alio modo illud qd ad sua bonitatē ptz scz eos per iusticiam dampnat, ut sic dum a pmo ordine volūtatis deficiunt in scdm labuntur et dum dei volūtati no faciunt impleant in eis voluntas dei Ipse aūt defectus pcti quo dignus reddit dignus pena in pnti vel in futuro non e voluntas a deo neqz volūte antecedēte neqz ɔsequente pr est ab eo sem modo pmisso ne tn intelligi est ex pmiss q intencō dei frustrari possit q isti q non saluant pssunt ab eius sorte no saluari ne ordinat ipm ad salutē fm ordine pdestinacōis q est ordo ab le volūtatis Sz ɔmuniter ex pte sua dedit ei naturam aptā ad bonū nre ordinata Ad pmū qd dicendum q in voluntate diuina ne ordo nec distinctio est ex pte actus volūtatis sed solum ex pte volitorum

Ad scdm dicendum q ordo diuine volūtatis no attendit pr diuisa volita sed respectu ad vnum et idem volitum ppt diuisa in eo reperta sic a quo homines vult deus saluari volūte antecedēte rōne humane nate q pma ad salutē fecit Sz vult eum dampnari volūte ɔsequente ppt pcta que in eo inveniuntur Cum eni res in q pma fert actus volūtatis sit ex omnibz suis ɔdicombz, non tn q qlz illarū ɔdicom que inveniunt in volito sic ro mouens volūtatem sicud vnum no mouet appetitum bibentis rōne vini sed rōne dulcedinis ɔmunis simul vtrumqz in vino inveniatur Ad tercium dicendum q volūtas diuina ~~p modum intelligendi~~ e immediatus creaturarum primum ordinado attributa diuina p modū intelligendi sed q ad opus applicat Potestas eni no exit in opus nisi dicta p sciam et dictata p voluntatem ad aliqd agendum Etiam magis ordo rerum fluat in volūtate diuinā qm in potenciam vel sciam Vel dicendum q ro volūtatis ɔsistit ut dictum e in respectu volentis ad ipas res sed res diuine esse sicud vel possibiles aliqui agenti ɔtinentur sunt in ipso p modū intelligibilem vel vtualiter Res aūt pr q sunt in deo no hnt ordinem pr pr q sunt in se ipsis Etiam ordo rerum no attribuitur sicud al potencie pr sem volūtati Ad qrtum dicendum q ɔmunis diuina volūtas no impediatur neqz immutetur ex aliquo alio tn pr fm ordinem sapie fertur in actus pr ɔdicom illius et ut volūtati diuine attribuit actus ex pte mā Ad qntum dicendum q ro illa pcedit de ordine volūtatis ex pte ipius actus Sz aūt ibi no est ordo antecedens et ɔsequens Et silit dicendū Ad sextum

Ad vim dicendum q ɔmunis postremus habeat esse in sua nā qm in deo non tn postremus cognoscit adhuc in ipa natura qm in se ipso et pr hoc ipm q

Deus essentia sua cognoscit intuetur res et prout sunt in seipso et prout sunt in propria natura. Ad 2m dicendum quod in voluntate dei non ponitur ante et post ad implicandum ordinem successionis quod repugnat eternitati sed ad denotandum diversa compa//ratione eius ad volita

Tercio queritur utrum voluntas dei

Convenienter dividatur per voluntatem beneplaciti et voluntatem signi. Et videtur quod non. Sicut enim ea que in creaturis agitur sunt signa divine voluntatis ita et scientia et potentia. Sed scientia et potentia non distinguuntur per potentiam et scientiam que sunt essentia dei et signa eius, ergo nec voluntas hoc modo distingui debet per voluntatem beneplaciti que est divina essentia et voluntatem signi. Preterea hoc quod deus vult voluntate beneplaciti cadit sub actu divine voluntatis, fieri mali ut sit sit deo placitum. Aut ergo illud in quod fertur voluntas signi est placitum deo aut non. Si est placitum deo ergo est idem voluntate beneplaciti, et sic voluntas signi non debet a voluntate beneplaciti distingui. Si autem non sit placitum deo, significat autem esse placitum ei per voluntatem signi, ergo signum divine voluntatis erit falsum et ita in doctrina veritatis talia signa divine voluntatis poni non debent. Preterea omnis voluntas est in volente. Sed quicquid est in deo est divina essentia et sic non distinguuntur a voluntate beneplaciti. Ita illa voluntas dicitur esse beneplaciti que est ipsa divina essentia ut dicit magister in primo sententiarum di xlv dicitur. Preterea cum quicquid deus vult bonum est. Sed signum voluntatis divine voluntati respondere ergo signum voluntatis non debet esse de malo. Cum ergo permissio sit de malo et similiter prohibitio videtur quod non debeat poni signa divine voluntatis. Preterea sicut invenitur bonum et melius distinguuntur ita malum et peius. Sed secundum bonum et melius distinguitur duplex voluntas signi scilicet preceptum quod est de bono et consilium quod est de meliori bono, ergo et similiter respectu mali et peioris debent duo signa voluntatis poni. Preterea voluntas dei magis inclinatur ad bonum quam ad malum. Sed signum voluntatis quod respicit malum scilicet permissio unum est. Et impeditur ergo et preceptum et consilium que sunt respectu boni non debent impedimentum suscipere quod tamen apparet esse falsum. Preterea eorum que se invicem consequuntur unum non debet ab alio distingui. Sed voluntas beneplaciti et dei operatio se consequuntur, nihil enim operatur quod non velit beneplaciti voluntate, et nihil vult voluntate beneplaciti in creaturis quod non operetur secundum illud psalmi omnia quecumque voluit dominus fecit, ergo operatio non debet poni sed voluntate signi que contra voluntatem beneplaciti distinguitur. Responsio dicendum quod in divinis est duplex modus loquendi. Unus proprius secundum locutionem quam scilicet deo attribuimus illud quod sibi competit secundum suam naturam, quamvis sibi per eminentiam competat quam a nobis mente capiatur vel sermone proferatur, ratione cuius nulla mea locutio de deo potest esse propria ad plenum. Alius modus est secundum significationem sive tropica vel similitudinaria locutionem quia enim ipse deus secundum quod in se est quo mentem excedit oportet quod de deo loquamur per ea que apud nos invenimus, et cum sensibilium nomina deo attribuimus ut cum nominamus vel lucem vel leonem vel aliquid huiusmodi. Contrarium quidem locutionem ratio in hoc fundatur quod nulla tanta ut dicit dyonisius et relevat est vel bonum participationem privata, et ideo in singulis talibus est invenire aliquas proprietates representatas spiritualium ad aliquid divinam bonitatem et ita nomen in deum transfertur inquantum res signata per nomen est signum divine bonitatis. Conveniens ergo signum loco signati accipitur in divinis est modus tropice locutionis. Utroque autem istorum modorum loquendi contingit in voluntate divina. Invenimus enim in deo proprie voluntatem ut supra dictum est. Et hec voluntas proprie de deo dicitur et hec est voluntas beneplaciti sed per antecedentem et consequentem distinguitur ut dictum est. Ira vero voluntas in nobis hoc quandam cum passione consequitur ideo sicut alia nomina passionum metaphorice dicuntur de deo ita et nomen voluntatis. Dicitur autem nomen de deo quod in eo invenimus effectum quod solet esse natum apud nos sequi primo unde primo qua primum nos de ira nominat. Et sic modo loquendi illa que solet esse signa voluntatis apud nos dei voluntas appellantur et precepto

Ar 23 De uoluntate dei

Dicitur voluntas signi quia ipsum signum quod solet voluntatis esse, voluntas appellatur
cum autem voluntas possit considerari et secundum quod promit de agendis et secundum quod impetu
fertur ad opus utroque modo voluntati quinque signa attribuuntur Secundum enim quod pro
ponit de agendis quantum ad fugam mali signum eius est prohibitio quantum autem ad prosecu
tionem boni Est duplex signum voluntatis, Quia respectu boni necessarii sine quo volun
tas non potest finem suum consequi est signum voluntatis preceptum Respectu autem boni utilis
quo faciliori modo et convenientiori acquiritur finis est signum voluntatis consilium Secundum
vero quod voluntas impetu fertur ad opus attribuuntur ei duplex signum unum expressum
quod est operatio, quia enim quis operatur indicat se expresse velle Aliud vero est signum
interpretativum scilicet permissio quia enim non prohibet aliquid esse quod impedire potest interpretative
videtur consentire in illud Hic autem nomen permissionis importatur Ad primum
ergo dicendum quod deus quamvis sit omnia potens et omnia sciens non tamen est omnia volens
et ideo preter signa in talibus inventa quinque ostenditur quod est sciens et potens et
volens, Voluntati signata assignantur quedam signa ut ostendatur quod deus velit et non
solum quod est volens Vel dicendum quod scientia et potentia non habent ita admixtum quod
~~scientia et potentia non habent~~ modum passionis sicut voluntas prout in nobis invenitur et
ideo voluntas magis appropinquat ad illa que methaforice dicuntur de deo quam potentia
vel scientia et ideo signa voluntatis magis dicimus voluntatem methaforice loquendo
quam signa scientie et potentie scientiam et potentiam Ad secundum dicendum quod quamvis deus
non velit omne quod precipit vel permittit, vult tamen aliquid circa hoc, vult enim deus esse
debitores eius quod precipit et in potestate nostra esse illud quod permittit Et hanc vo
luntatem divinam preceptum et permissio signat Vel potest dici quod voluntas signi
non propter hoc dicitur quod significet deum velle illud, sed quia quod solet esse signum voluntatis
apud nos voluntas nominatur non autem oportet quod solum esse alicuius rei signum sit falsum
quando ei non videtur id quod solet significare instituitur tamen quando ad significandum illud adhi
betur quamvis ergo precipere in nobis sit signum volendi, non tamen quicumque precipit aliquid
vel deus vel homo oportet quod significet se velle id enim non secundum quod sit
signum falsum Et inde est quod et in actibus non est mendacium quamvis aliqua actio agatur
que consuevit aliquid significari si illud non subsit sed in verbo si non subsit id quod significat
de necessitate est falsitas quia scilicet verba ad hoc sunt instituta ut sint signa Unde si non videtur
eius signatum est ibi falsitas Actiones autem non sunt ad hoc institute ut significent sed magis
ut ea fiant Accidit autem quod aliquid per eas significetur Et ideo non est propter falsitas in eis si
signatum non videatur Sed tamen quando ad significandum applicatur ab agente Ad tertium
dicendum quod voluntas signi non est in deo sed a deo Est enim aliquis dei effectus talis
qualis solet apud nos voluntas hominis designari Ad quartum dicendum quod voluntas dei
quamvis non sit respectu mali ut fiat, est tamen respectu eius ut illud impediat prohibendo
vel in potestate nostra constituat permittendo Ad quintum dicendum quod cum omne ad quod voluntas
tendit habeat ordinem ad finem qui est ratio volendi omnia autem mala careat or
dine ad finem, omnia mala unum tenent locum sicut respectu finis ita et respectu voluntatis
divine, sed bona que ordinantur in finem secundum diversum ordinem quem habent ad finem diversificantur
adeo sicut habet voluntas, et propter hoc sunt diversa signa de bono et meliori non autem
de malo et ~~peiore~~ peiori Ad sextum dicendum quod voluntas signi non distinguitur contra voluntatem
beneplaciti et per hoc quod est impleri et non impleri unde quamvis voluntas beneplaciti semper
impleatur, potest tamen et ad voluntatem signi aliquid pertinere quod impletur unde et ea quedam
precipit vel consulit que vult voluntate beneplaciti Distinguuntur autem voluntas signi a voluntate
beneplaciti quia unum est ipse deus Aliud est effectus eius ut dictum est Et secun
dum quod voluntas signi tribus modis se habet ad voluntatem beneplaciti, quedam enim voluntatis
signi est quod numquam incidit in idem cum voluntate beneplaciti sicut permissio que per
mittit mala fieri, quia mala fieri numquam velit Quedam vero in idem semper incidit
sicut operatio Quedam vero quandoque incidit et quandoque non sicut preceptum prohibitio et consilium

Quarto queritur utrum deus de necessitate velit
quicquid vult Et videtur quod sic Omne enim eternum est necessarium Sed deus
ab eterno vult quicquid vult ergo de necessitate vult quicquid vult Sed si dicatur quod

Velle dei e nrim et etim ex pte volet, et ex pte volunt, que e di
uina essencia, et ex pte enti q ro volendi q e diuina bonitas, no aut qntum ad
respectum volunt ad volitu Sz ost hec ipm q e deus velle aq e etim
simplitr hitudinez volunt ad volitu Sz hec ipm q e deus velle aq
est etim go ipa hitudo volunt ad volitu est etna et nrina Si dicat q
hitudo ad volitu e etna et nrina s q volitu e in ron exemplari no aut
s q e in se ipo sine in ppa na Sz gtra hec aq est volitu s q ad ipm
refertur volutas Si ergo ab etno no referet volutas dei ad volitu s q e
in se ipo s s hec q e in ron volendi exemplari tut aq tale ut pote
petrus saluari, no esset ab etno volitu adeo ut s in ppa nata esset sed
solu ab etno esst adeo volitu ut esst in ronibg etnis q est ce flm P
Etsi deus voluit ul vult, postq vult illud uel voluit, no pt id non
velle ul no voluisse Sz quicqd deus vult inq no voluit eo q pt ab etno
voluit qcq vult go deus no pt no velle qcq vult go de ncitate vult quicqd
vult Si dicat q ro ista procedit s q velle dei osideratr qntu ad ipm velle
vl actu ul ronez volendi no aut qntu ad hitudinez qua refertur ad vo
litu Sz ost relac e actu ppr simplitas respectum ad effectum Conotat em effe
ctu talem si supponet deu pp creasse go et de ncitate sequitur q hz respectum
ad volitu P deo idem est esse q velle Sz deu ncite ce ome illud
q est qr in ppetuis no differt esse et posse s p in 3o phis ergo et deo
ncite e velle ome q vult Si dicatur q quamuis velle et esse sit idem s rem
tn dnt s modu signadi qr velle signat p modu actus q transit in altm
Sz qr esse etia dei quamuis sit idem q tena s rem tn dnt s modu signdi qr
esse significat p modu actus go qntu ad hoc no e dria int esse et velle
P Etnitas repugnat sucessioni Sz velle diuinu etnitate mensurat go no
pt ibi esse sucessio Esst aut sucessio si q ab etno voluit no vellet ul q non
voluit vellet go impossibile e eu velle q no voluit ul no velle q voluit go qcq
q voluit vult de ncitate vult et qcq no vult de ncitate no vult P Eneau
q voluit impossibile est eu no voluisse illud qr q factum e no pt no fuis
se Sz in deo idem e velle et voluisse id qr actus volunt eius no est
nouus, s etnus go deus no pt no velle q vult et sic de ncitate vult q vult
Si dicat q vult de ncitate qntu ad ipm volitu Sz ron Re, volendi
in deo est ipe met qua se ipo vult qcq vult Si go se ipm de ncitate
vult et omia alia de ncitate volet P Ro volendi est finis finis
ffinis aut s phm in 2o phis et in vij Ethi ita se hz in appeti
tiuis et opatiuis sic pricipia in demrratiuis Sz in demratiuis si principia
sint nccia seqr qo ncca go et in appetitiuis Si quis vult fine de ncite vo
let ea que sint ad finez et ita si velle diuinum e nccium qntu ad ronem vo
lendi erit nccium p comparacom qntu ad volita P Qcq pt velle aq
et no velle, pt incipe velle Sz deus no pt incipe velle aq go no pt aq
velle et no velle et ita de ncite vult qcq vult P Sicud voluntas impor
tat respectum ad causalitas ita potencia et scia Sz ncium e deo posse qcq pt
et nccium est eu scire qcq scit go nccium e eu velle qcq vult P illud q
p casso se hz e nccium Sz respectus diuine volunt ad volita, pt e se casso
hnt go e nccius, et ita velle diuinu etia qntu ad hitudinez ad futura volita e
nccium P Si deus vult antixpm fore de ncite sequitur fore antixpm
quamuis aut xpm fore no sit nccium hec aut no esst nisi esst nccius respectus
sine nccia hitudo diuine volunt ad volitu go ipm velle diuinum s q im
portat respectu volunt ad volitu nccium est P Duo diuine volunt ad
rom volendi e ta ordinis diuine volunt ad volitu Voluntas em in
aq volitu refertur p ronez volendi int vtrumq aut ordine no cadit
aq ctingens medium Volita aut cu nccia ponunt effectus nccius nisi

intēdat media tā otingent̄ g° cū velle diuinū sit nc̄ciū in ordine volēdi
eīt et nc̄ciū in ordine ad volitū et ita deꝰ d' nc̄cītate vult qcq̄ qd' vult Sz ḡ dei
voluntas magꝰ ē lībā qm̄ voluntas nrā Sz nr̄ volūtas nrā nō de nc̄citate vult
q̄ vult g° nc̄ voluntas dei ꝑ nc̄citas oppōt ɔtīnte volūtī Sz deus vult
salutē hoim̄ ex ɔtīnta voluntē g° nō vult ex nc̄cite ꝑ cū nl̄ ex tūsecus
a deo possit deo nc̄citatē impone Sz si aliq̄ ex nc̄citate vellet / nō vellet id
nisi ex nc̄cite nāte g° idem sequeretur ex hc̄ q̄ ponit' deū agē ex nc̄cite nāe
Sz ponētibꝰ deū agē ex nc̄cite nāe seq̄re omā ab eo ab etno sita fuisse
g° idem seq̄r nobꝭ ponētibꝰ cū ex vole sua fact̄ Rō dō q̄ diuinū velle
nc̄citatē hēe ex p̄te ipīꝰ volētꝭ et actꝰ indubitabilit' vm̄ ē nā actꝰ dei ē
eiꝰ eēna quā ɔstat eē etnā Vn̄ hc̄ in qōne nō ponit' Sz vtrū velle
ipm̄ nc̄citatē habeat p̄ compatōm ad volitū. quidē compatō mlt̄ ɔtīt cum
ditiꝰ deū velle hc̄ ul' illud hc̄ em̄ q̄rit' cū q̄rimꝰ vtrū deꝰ de nc̄cite ve
lit aliq̄ Dicend̄ et̄ igit' q̄ aliq̄d volut dux est volitū vnū qd̄ p̄n̄le et
ad q̄ scdarium p̄ncīale q̄dē volitū ē in quod voluntas ftur scdm̄ sua
nām eo q̄ ipa volūtas nā qd'dā ē et nālē ordinē ad aliq̄d hz hc̄ aūt
est q̄ nāl' voluntas vult Sicut hūana voluntas nāl' appetit btitue et respectu
huiꝰ voliti volūtas nc̄citatē hz cū ip̄m tēdat p̄ modū nc̄ Nō em̄ pt hō ve
lle nō eē btūs aūt eē miser Scdaria vō volita sūt q̄ ad hc̄ p̄nle vo
litū ordinatur sicut in finē et ad hꝰ duo volita se hz voluntas dimisimilit' sic
intellcꝰ ad p̄ma que nāl' nouit et ad ɔclones quas ex eis elicit Voluntas g°
diuina hz p̄ p̄ncīpali volito id q̄ nāl' vult et q̄ ē ei finis volunts sue sz ipā
bonitas sua ꝓpt' quā vult q̄ quid aliud a se vult ffat em̄ res ꝓpt' suā bonitatē
Vt Aug' Et ut res sua bonitas q̄ p̄ essētia multiplicari nō salte p̄ aliquā
silitudinē aliquā ꝓpatōm diffundat ad multa Vn̄ ea q̄ ūtā eatas vult sūt q̄ eiꝰ
volita scdaria que ꝓpt' suā bonitatē vult ut diuina bonitas ita sit eiꝰ voluntati
rō volēdi oīa Sicut eēna ē rei rō cognoscēdi eam Re' g° illiꝰ p̄n̄lis
voliti q̄ ē sua bonitas / Voluntas diuina nc̄citatē hz t' nō cūctis coacte sz nālis
ordinis q̄ libtati nō repugnat sicut Aug' in 7° d'ti dei / Nō em̄ pt deus velle
se nō eē bom̄ et p̄ ɔnsꝰ se nō eē intelligētē ul' potētē ul' quicūq̄ eorum que
rō huiꝰ bonitatꝭ includit Sz respectu nulliꝰ alteriꝰ voliti hz nc̄citatē Cū em̄
rō volēdi hꝛꝭ que que sūt ad finē sit ipe finis / sz hc̄ id q̄ ē finis ad finē
scdm̄ hc̄ compat' ad voluntē Vn̄ si illud q̄ ē ad finē sit q̄ finis ꝓpor
tionatū hc̄ mō sz q̄ finē p̄fcte includat et sine eo finis hꝛi nō possit sic
d' nc̄cite appetit' finis ita d' nc̄cite appetit' id q̄ ē ad finē et p̄cipue a volūte
q̄ sapie reglam ex re nō pt Cuiusq̄ em̄ hoīs videt' desiderare vite ɔtinuatōm
et intrīnsecā p̄fectōm q̄ vita ɔsnatur et sine que ɔsnari non
pt Sz sicut nulla effectꝰ diuine potētia cause adequat ita nl' q̄ in deū sic
in finē ordinat' ē fini adequatū p̄illa em̄ eata p̄fcte deo assilat' hoc
em̄ ē solius dei intellcēti Vn̄ ɔtīgit ɔtīntiꝰ nobilīori mō aliqua p̄ter eata
in deū ordinet' aliquo mō ei assilata possibile sit aliqua aliam eatam eq̄ mō
eque nobili in ip̄m ordinari et diuinam bonitatē repntare Vn̄ p̄z q̄ nō
p̄ter nc̄citas diuine voluntī ex amore que hz ad suā bonitatē q̄ velit hc̄ ul'
illud eēa eatam nc̄ eā eēā in est ei aliqua nc̄citas ex toto eēte eo q̄ di
uina bonitas in se p̄fcta est et si nulla eāta existet q̄ bonorū nostrorū nō eget
ut in psō dr̄ Non em̄ diuina bonitas tālis est finis q̄ efficiat' ex hꝛꝭ que
sūt ad finē / sz magꝭ quo efficiut' et p̄ficiut' ea q̄ ad ip̄m ordinant Vn̄ et
Avicenna dicit q̄ soliꝰ dei actꝰ ē pure libalꝭ q̄ nl' sibi accrescat ex hꝛꝭ
que vult ul' operatur eēa eatam pz g° ei dicit' q̄ quicqd deꝰ vult eēa eatas nō
de nc̄cite vult Ad p̄m g° dō q̄ aliq̄ d' nc̄ciū duplr̄ mō absolute
aliō ex suppōe Absolute quidē d' aliq̄ ꝓpt' nāliū hīnc ad inuicē

Contra quod in aliqua propositione ponitur sed hominem esse aliud ut omne totum esse maius sua parte. Sunt aliqua tamen que dicuntur necessaria ex suppositione et quod non est necessarium ex se sed solum posito aliquo sicut Sortem cucurrisse. Sortes enim contingens est de se non se magis habet ad hoc quam ad eius oppositum. Sed facta suppositione quod cucurrit impossibile est eum non cucurrisse. Sic ergo dico quod deum velle aliquid in creaturis ut puta petrum salvari non est necessarium absolute eo quod voluntas divina non habet habitudinem ad hoc necessarium ordine ut ad dictum patet. Sed facta suppositione quod deus illud velit vel noluerit impossibile est non voluisse vel non velle eo quod voluntas eius est immutabilis. Unde huiusmodi necessitas apud theologos vocatur necessitas immutabilitatis. Et licet autem non sit necessarium absolute deum velle hoc est ex parte voliti quod deficit a perfecta proportione in fine ut dictum est. Et contra ad hoc videtur ratio prius posita. Et ideo distinguendum est de eterno sicut de necessario quod habet. Dico quod illa habitudo immutabilitatis est necessaria et eterna ex suppositione non autem absolute et non solum modo quantum quod terminatur ad volitum prout est exemplariter in bonitate voluntatis sed prout est temporaliter in propria natura. Unde tamen concedo. Ad quintum dico quod deum velle aliquid vel voluisse per quam vult vel voluit est necessarium ex suppositione et non autem absolute sicut et Sortem cucurrisse postquam cucurrit et similiter est de creatione et de quolibet actu divine voluntatis quod terminatur ad aliquid extra. Unde concedo consequentiam. Ad sextum dico quod quamvis ipsum esse divinum sit in se necessarium non tamen creature exivit a deo per necessitatem sed per liberam voluntatem. Et ideo illa que important comparationem dei ad exitum creaturarum in esse ut velle creare et huiusmodi non sunt necessaria absolute sicut illa que de deo sic se ipsum dicuntur ut esse bonum omnipotentem sapientem et alia huiusmodi. Ad septimum dico quod esse non dicit actum quantum sit operatio transiens in aliquid existentem temporaliter quod dicendum sed actum quod primum. Velle autem dicit actum secundum qui est operatio et ideo a diviso non significatur aliquid attribuitur divino esse quod non attribuitur divino velle. Ad octavum dico quod successio non importata si dicatur deum posse velle aliquid et non velle nisi intelligatur hoc modo quod supposito ipsum velle aliquid ponatur ipsum post ea non velle illud sed hoc excludit quod ponimus deum velle aliquid esse necessarium ex suppositione. Ad nonum dicendum quod deum voluisse illud quod voluit ex suppositione non autem absolute et similiter deum velle illud quod vult. Ad decimum dico quod deus ex necessitate velit se esse non tamen sequitur quod alia ex necessitate velit non enim aliquid dicitur esse necessarium ex conditione finis nisi quando est tale sine quo finis haberi non potest utrumque sicut in [illegible] metaphysice hoc autem in proposito non accidit. Ad undecimum dico quod quamvis in silogismis si primum sit necessarium non sequitur quod conclusio necessaria sit nisi et sit necessaria habitudo premissarum ad conclusionem et ita in volitionibus finis sit necessarius nisi illud quod ad finem habeat habitudinem necessariam ad ipsum ut sine quo finis esse non possit nulla erit necessitas ex fine in eo quod est ad finem. Sicut et si premissa possunt esse vera quoniam conclusio existente falsa propter defectum necessarie habitudinis non sequitur a necessitate premissarum conclusionis necessitas. Ad duodecimum dico quod contrarius habet velle et non velle. Si possit velle postquam voluit potest incipere velle. Si enim vult potest desinere velle et iterum incipere velle. Si autem non vult potest statim incipere velle. Sic et deus non potest velle et non velle immutabiliter voluntas sua non obligatur contingentiam est de se ad hoc quod velit et non velit. Unde remanet quod deum velle aliquid est necessarium ex suppositione non autem absolute. Ad terciumdecimum dico quod scientia et potentia important respectum ad creaturas tamen potentia ad ipsam perfectionem divine essentie sine qua nihil potest esse nisi per se necessarium. Secundum hoc enim aliquid dicitur esse sciens quod res scita est in sciente. Dicitur autem esse potens ad aliquid agendum secundum quod est in actu completo respectu eius quod agendum est. Secundum quod autem est in deo necessarium est ei inesse et quod deus est actu necessarium est eum esse actu. Tamen vero dicimus deum velle aliquid non significatur id quod necessarium deo sed tantummodo importatur ordo operis dei ad illius constitutionem propria natura et ideo ex hac parte deficit conditio absolute necessitatis ut prius dictum est. Ad quartumdecimum dico quod respectus rei est mobilis se habet propter immutabilitatem divine voluntatis. Unde non concluditur nisi de necessitate que est ex suppositione. Ad quindecimum dico quod voluntas ad volitum habet duplicem respectum. Primum

quidem h3 ad ipm inquitu est volitu Sz in no h3 ad idem inquitu3e
p̄duce̅du in actu p volutatez Et h' quidez respectu p̄suppot p̄m Primo
enim intelligimus volutez velle aliquid de mode exhc ipso q̄ vult id intelligi
q̄ producat ipm in reru nā si volutas sit efficax Primo ergo verba divine
volunt' producat ipm ad volitu no e nāi ꝯ absolute per impedicm voliti
ad fine q̄ e vo volendi ut dictum est Vn no e necessarium absolute q̄ deus velit
id q̄ sc̄do respectu e necessarius per efficaciam divine volunt' et a mode e q̄
necessarie sic q̄ si deus vult aliq̄ volunte beneplaciti q̄ id fiat Ad secundum dicendum
Ez q̄ inter illos duos ordines quos ab isto tangit no cadat aliq̄ media ca
contingens media tamen per defectum proportionis necessitas primi ordinis no in
ducit in finez h̄ ordinez necessitatis ut ad dicti patz Ad 3 aut in q̄ obicitur
de libertate volunt' ia solutio e p̄hs q̄ necessitas nālis ordinis libertati no
repugnat h̄ sola necessitas nālis ordinis libertati no repugnat h̄ sola neces
tas coactiō̄ Et a vo concedimus

Queritur consequenter Utrum divina volutas rebus volit' necessitatez impo
nat Et vi q̄ sic Posita enim ca sufficienti necesse e effectum poni quod sic
probat Aviceña in sua metha Si enim posita ca no necessario effectus poni
ergo ad huc post positionem cause effectus se h3 ad utrumque h̄ ad esse et ad no esse
Sz q̄ e in potentia ad duo no determinatur ad unum eorum nisi sit aliq̄ determinans
ergo post positionem cause ad huc oz poni aliq̄ q̄ fac effectum esse et ita illa causa
no erat sufficiens Si ergo ca sit sufficiens oz q̄ ca posita necessario sit effectum poni
divina aut volutas sufficiens ca e et no e causa contingens h̄ necessaria ergo et res
volite a deo sunt necessarie Si dicatur q̄ ex ca necessaria a sequi inquam effectus contingens per
contingentiam medie cause Sz contra mani propone dicitur necessario per assumptionem dicitur contingenti
sequitur ergo contingens Sz contra causa quorumque ex ca necessaria sequitur effectus contingens per contingentiam cause
secunde sicut floritio arboris e ca contingens per contingentiam cause secunde et no necessaria
per defectum virtutis pullulative que pot accidere que e ca media quamvis motus q̄ e
ca p'a sit ca necessaria Sz omnem defectum cause secunde pot divina volutas removere
et omne impedimentum ergo contingentia cause secunde no impedit quin effectus sit necessarius
per necessitatem volunt' divine Preterea quin effectus e contingens per contingentiam cause secunde
prima ca necessaria existente no esse effectus pot stare simul cum esse effectu cause prime
Sicut arborem no florere inmediate pot stare cum motu solis Sz no esse eius q̄ est
volitum a deo no pot stare cum divina volunte h3 enim duo sunt impossibilia q̄
deus velit aliq̄ esse et illud no sit ergo contingentia causarum secundarum no impedit quin
volita a deo sint necessaria per necessitatem divine volunt' Si dicatur q̄ no esse divini
effectus quamvis no possit stare cum volunte divina tamen quin ca secunda pot deficere
ipse defectus e contingens Sz contra ipse effectus no deficit nisi ca secunda deficia-
te Sz no pot esse q̄ ca secunda deficiat volunte divina existente sic enim
simul esset divina voluntas et no esse eius q̄ e volitum a deo q̄ preter
dictum ergo contingentia causarum secundarum no impedit quin effectus divine volunt'
sit necessarius Sz constat q̄ bona sunt deo volente Si ergo volutas divina re-
bus necessitatem imponit omnia bona que sunt in mundo erunt ex necessitate et ita
tolletur liberum arbitrium et ad ce cause contingentes Respondeo dicendum q̄ volutas divina
no imponit necessitatem rebus omnibus sed Causa quidem ro assignat a quibusdam
ex hoc q̄ cum volutas sit res divinum prima ca producit quosdam effectus medi-
antibus secundis que contingentes sunt et deficere possunt Et ideo effectus contingentiam re-
sequitur cause no aut necessitatem cause prime Sz hoc videtur esse conforme
hoc si ponebat divina a deo procedere h̄ necessitatem nature vel q̄ ab uno si-
mplici procedebat inmediate unum tamen causam multitudinem et illo mediante p
cedit multitudo Similiter ab uno ... mediante aliqui q̄ e mole
sim subtam male tamen et aliter se habens secundum suum ipso mediate contrario

Et eo tempore in istis inferioribus accidit quod quia via non possit poni ad
immediate causam in multitudinem et res corruptibiles et generabiles quod sine fieri generationem
que ponit multitudinem rerum incorruptibilium immediate adeo creata ut possunt
prima individua arborum et brutorum animalium Et ideo oportet aliam causam particularem
assignare generative in rebus cum causa prima passagia subiiciat Secundum enim
patiens assimilari agenti et sit agens sit fortissimum cum substantie effectus ad eum
agentem perfecta Si autem agens sit debile cum substantie imperfecti sit propter fortitu-
dinem in se non substantie assimilatur patri non solum in natura speciei sed et in multis
accidentibus Ergo vos propter debilitatem predicte virtutis amittitur perfecta
assimilatio ut dicitur in libro de animalibus Voluntas autem divina est agens for-
tissimum Unde oportet eius effectum ex omnibus modis assimilari ut non solum fiat
illud quod deus vult fieri quod assimilari sed speciem sed ut fiat eo modo quo deus
vult illud fieri, ut necessario vel contingenter alto vel tarde quod est quod non assimilatio
sed causa Et sicut eundem modum divina voluntas rebus prefigit ac ordine
sue sapientie Dum autem quod disponit aliquas res sic vel sic fieri adoptat
eis causas illi modo que disponit quem tamen modum possit rebus inducere
causis non mediatis Et non dicimus quod aliquis divinorum effectuum sit contingentes
solum modo propter contingentiam causarum secundarum sed magis propter dispositionem divine
voluntatis que talem ordinem rebus providit Ad primum ergo dicendum quod ratio illa
sequitur in causis agentibus de necessitate nature et quantum ad effectus immediatos Sed
in causis voluntariis non sequitur quia ex voluntate sequitur aliquid eo modo quo voluntas
disponit et non eo modo quo voluntas habet esse sic accidit in causis naturalibus
in quibus attenditur assimilatio quantum ad eandem conditionem cause et causati Enim
in causis voluntariis attenditur assimilatio sed quod in effectum implet voluntas
agentis ut dictum est. nec tamen in causis naturalibus sequitur quantum ad effectus
mediatos Ad secundum dicendum quod quamvis deus possit removere omne im-
peditum cause secunde cum voluntate non tamen semper removere vult et remanet contingentia
in causa secunda et per consequens in effectu Ad tertium dicendum quod quamvis non esse effectus
divine voluntatis non possit simul stare cum divina voluntate tamen potentia defici-
endi defectum stans simul cum divina voluntate non tamen sunt ista incompassibilia
deus vult istum salvari et iste potest dampnari Sed ista sunt incompassibilia deus
vult istum salvari et iste dampnatur et sic est dicendum ad quantum de defectu cause

Sexto queritur utrum iusticia in rebus creatis mediate
dependeat ex simpliciter divina voluntate Et videtur quod sic Anselmus enim
dicit in monologion Id solum iustum est quod vult ergo iusticia dependet
solum ex divina voluntate Preterea hoc aliquid est iustum quod concordat legi Sed
lex non videtur esse aliud quam explicatio voluntatis principis quod quod principi pla-
cuit legis habet vigorem ut dicit legislator Cum igitur princeps rerum omnium sit
divina voluntas videtur quod ab ipsa sola dependeat omnis ratio iusticie Preterea
iusticia politica que est in rebus humanis exemplatur a iusticia naturali que consistit in
hoc quod quelibet res suam implet naturam Sed unaquaque res participat ordinem
sue nature propter divinam voluntatem Dicit enim hylarius in libro de simbolo quod omni-
bus creaturis essentiam dei voluntas attulit ergo omnis iusticia dependet a divina volun-
tate solum Preterea iusticia cum sit rectitudo quedam dependet ex mensuratione alicuius re-
gule Regula autem effectus est debita causa eius Cum ergo prima omnium rerum
causa sit divina voluntas videtur quod ipsa sit prima regula ex qua omnis quedam iusticia
inducitur Preterea voluntas dei non potest esse nisi iusta Si ergo ab aliquo
alio dependet ratio iusticie quam ex divina voluntate illud restringeret et quodammodo

ligatet diuina votez q e simplex. Secundus volutas que e iusta atqua a'd rone est se ipa. ita se hz q eius ro qua dzt Sz volunt dei causa quendi nos est ut aug' dt in li lxxxiii q go ex nllo alio depedz ro iustie nisi ex diuina volunte Sz q opa iustie ab opibz iure distingwnt Sz opa diuine iure depedet ab eius volute go aqi aliud exigi ad rom iustie qm sola dei voluntas P Secudm Anshelm in libro d' vite Justia est ritudo volunt Sz riti do volunt est aliud a voluntate In nob eciuda h rez tu votas iua possit esse rta In deo aut saltem ron sine h. mod intelligedi go ro iustie no depedz solum a diuina volute Ro dc q cu iustia ritudo qdaz sit ut dt Anshelmus tal ead adequo em p. oz q achi po pedeat ro iustie vbi pmo inveniet ro regle Sm qm equalitas et ritudo iustie qstituit in relz Volutas aut no hz rom regle p'e Sz est rca rta Dirigit em p rom et intelectu no solum in nob h ecc in deo quis in nob sit aliud intelta et volutas et riti do volunt In deo aut e idez q sm rem intelcta et votas et ppt hoc id ritudo volunt et ipa voluntas Et ideo extremo primo pedz ro ex iustie e sapia diui intelltz q res qstituit in debita pporcon et ad se inuicez et ad sua cam. in qua quid pporcon ro iustie tate consistit Dice aut q a simplici vote diuina depedeat iustia est dicere q diuina votas no procedat h. ordinez sapie q e blassfemiu Ad pm go dc q nil pt esse iustu nisi volitu adeo tu illud q e volitu adeo hz primaz taz iustie ex ordie diuine sapie Ad sim dc q voluntas primaz rlis habeat rom leg in regedo ex hoc ipo q votas e no tu hzt rom iustie nisi ex hoc q diui ipe Ad tau dc q deus opat in rebz in rebz nalibz dupl primo instituet ipas nas Sco p videt vnicuiqz rei id q competit sue nate et sic ro iustie debitu requit Jdeo cu ipas reatas institui no sit aliquod debitud h pue j voluntariu prima opacon n hz rom iustie h depedz ex simplici volute diuina nisi forte dicat rom iustie hre ppr ordinez ipius rei sibi ad votez Debitu em e fieri ome illud q deus vt ex hoc ipo q deus vt id Sz ad hunc ordiez implecdi sapiencia dirigit q pa rca Sz in sda opacon inveni ro debiti no apte agetis cu deus nlli sit debitor h apte recipict Debitu em e vnicuiqz rei nali ut habeat ea que exigit sua na tam in eentialibz qm in actualibz hoc aut debitud ex diuina essca depende Justitu scz res nales dzt ee talis q imitetur ppaz ydea que e in mete diuina Et p hunc mod inveni ipa diuina sapia prima rca iustie nalis In ombz aut diuinis opibz q'bz deus cuite aqi sup debitu nate impedit ut pote in iuncibz graciis Jdez mo iustie inveni que in pa opacon e assignata qua nas instituit Ad qrtu dicend q votas diuina sm mod intelligedi p supponit sapiaz q primo hz regle rom Ad quitu dc q cu in deo intelltz et voluntas no differat sm rez votas ppt hoc q ab intelltu dirigit et ad aliq diffinit no ab aliquo alio restringit h mo h sua natur tu nale sit illi voluti ut sp sm ordiez sapie agat Ad sextu dc q volunt diuine apte volet no pt esse aliqua ca que sit a'd ab ipa vote qut ei ro voledi sta voluntas sapia et bonitas h rez sunt id in deo Sz pte voluti diuina voluntas hzt aliqua rom q scz ro voliti no volecti, h. q p'm rctitudo ordia ex debito vl ex qgrue ad aliq q quidez ordo ad diuinam sapiam ptz vn ipa e prima radix iustie

Septimo quitur Vtru tencam voluntatez nram voluti diuine conformare Et videt q no nlls em tenet ad impale Sz impale est nostre volutez nraz voluti diuine conformare cu diuina voluntas sit nob

Ignota ergo non tenemur P Quicumque non facit hoc ad quod tenetur peccat Si
ergo tenemur ad conformandum voluntatem nostram divine, non conformans ipsam pec-
cat Sed quandocumque peccat mortaliter in hoc peccat non conformat voluntatem suam
divine ergo ex hoc ipso peccat, peccat autem aliquo alio speciali peccato ut potest fieri
vel fornicator ergo quicumque peccat duo peccata committit quod videtur absurdum esse
Si dicatur quod preceptum de conformitate voluntatis nostre ad divinam cum sit affirma-
tivum semper quidem obligat, non tamen ad semper obligat et sic non oportet quod quicumque non
conformat peccet Sed contra semper aliquis non servans preceptum affirmativum nec pro
quolibet instanti quo non servat peccat tamen quicumque contrarium agit sic peccat quicumque
inhonorat parentes, licet non semper peccet qui non actu honorat Sed ille qui peccat
mortaliter agit contrarium conformitati predicte ergo ex hoc ipso peccat P Quicumque non
servat hoc ad quod tenetur est transgressor Sed ille qui peccat venialiter non conformat
voluntatem suam voluntati divine Si ergo ad conformandum videtur tenetur erit transgressor et
ita peccabit mortaliter Si dicatur quod non tenetur pro illo instanti conformare quo venia-
liter peccat quia preceptum affirmativum non obligat ad semper Sed contra quicumque non servat
preceptum affirmativum loco et tempore pro quo obligat transgressor iudicatur Sed tempus
conformandi voluntatem nostram voluntati divine non videtur posse aliud determinari nisi
hoc tempore quo voluntas exit in actum ergo quandocumque voluntas in actum exit nisi conformet
voluntati divine videtur esse peccatum et ita qui aliquis venialiter peccat videtur esse
peccatum mortale P Nullus ad impossibile tenetur Sed obstinati non possunt suam
voluntatem divine voluntati conformare ergo ad hanc conformitatem non tenentur et ita
ut aliqui alias obstinati de sua obstinatione commodum reportaret P Cum
deus quantumque vult exstare velit tempore enim est caritas Si tenemur nostram volun-
tatem conformare divine tenemur caritatem habere Sed non habens caritatem non potest eam
assequi nisi ad eam se preparet quod dilectum ergo non habens caritatem tenetur se continue
ad habendam caritatem preparare et ita in quolibet instanti quo non habet caritatem peccat cum
hic ex defectu preparationis proveniat P Cum forma actus precipue in modo agendi
consistat Si ad conformitatem divine voluntatis tenemur oportet ut eodem aliqui velle quo
deus vult Modum autem divine voluntatis potest aliquis aliqualiter imitari et dilectionem
naturalem et dilectionem gratuitam. non autem potest. scilicet. dilectionem naturalem attendi conformitas
de qua loquimur quia hoc modo conformant voluntates suas etiam divine infideles
et peccatores dum in eis naturalis dilectio boni vigeat Similiter non potest attendi
quantum ad dilectionem gratuitam que est caritas. sic enim tenemur velle quidquam volumus
ex caritate quod est contra opinionem multorum qui dicunt quod modus non cadit in precepto ergo
videtur quod non teneamur ad conformandum nostram voluntatem divine P Quantum
distat deus ab homine tantum voluntas dei ab hominis voluntate ut dicit glossa super illud
psalmi Rectos decet collaudatio Sed deus tantum distat ab homine quod homo non potest ei con-
formari Cum enim homo in infinitum a deo distat nulla potest esse ad deum
eius proportio ergo nec voluntas hominis divine conformari potest P Illa dicuntur esse
conformia Cum enim que in aliqua una forma conveniunt Si ergo voluntas nostra di-
vine voluntati conformari potest oportet quod sit aliqua una forma in qua utraque voluntas con-
veniat Hoc autem esse aliquid simplicitati divine voluntatis quod est impossibile P Con-
formatio est relatio equiparantie Sed in talibus relationibus utrumque extremorum
ad alterum refertur eadem relatione Sicut similis simili et frater fratri fratrem Si ergo
voluntas nostra potest conformari divine ut ad conformitatem predictam tenemur, et voluntas
divina nostre voluntati conformari poterit quod videtur esse falsum P Illa cadunt
in precepto et ad ea que tenemur que possumus facere et non facere Sed non pos-
sumus facere quod voluntatem nostram conformemus divine quia sicut dicit Anselmus
Sicut quod est in medio corporis spirituum quo magis ab una parte recesserit se elongat
eo magis ad alteram appropinquat Ita quod ex una parte a voluntate dei:

Discedit. Ex alia parte divinam voluntatem implere conatur. Ergo non tenemur
ad conformitatem predictam sicut tenemur ad ea que cadunt in precepto. Sed contra est quod super
illud psalmi dicit glossa: rectos decet collaudatio, inquiens: recti sunt qui dirigunt cor suum
secundum voluntatem dei. Sed quilibet tenetur esse rectus; ergo quilibet tenetur ad conformitatem predictam.
Respondeo dicendum quod quia dicitur sicut regule conformari. Sed voluntas divina nostre voluntatis
est regula cum in deo primo rectitudo voluntatis inveniatur; ergo voluntas nostra debet voluntati
divine conformari. Ratio dicti quod quilibet tenetur suam voluntatem conformare divine. Ulterius
vero ex hoc accipi potest quod in quolibet genere est unum primum quod est mensura omnium que sunt
in illo genere, et quanto propinquius sit, natura generis invenitur, sicut natura coloris in albedine,
que pro tanto mensura omnium aliorum colorum dicitur quod unusquisque color cognoscitur quantum
participet de natura generis ex propinquitate ad albedinem vel ex remotione ab ipsa, ut
dicitur in x° methaphisice. Et per hunc modum ipse deus est mensura omnium entium, ut a
commentatore habetur ibidem, potest tamen etiam unum quod habet de entitate quantum ei proximi-
tudinem appropinquat. Sed vero quod ei dissimile invenitur, ad non esse accedit et a de-
omnibus que sunt in deo, et creaturis prout inveniuntur, dicitur etiam. Unde et intellectus eius
omnis cognitionis est mensura et bonitas omnis boni, et ut specialiter loquar, sic divi-
na voluntas omnis bone voluntatis. Ex hoc ergo unaqueque voluntas bona est quia divine
bone voluntati conformatur. Unde cum quilibet teneatur ad habendum bonam voluntatem, divine
voluntati conformare. Sciendum tamen quod ista conformitas multipliciter attendi potest. Loquimur enim de volun-
tate quantum ad actum. Conformitas enim in re ad deum secundum potentiam voluntatis est naturalis, ad ymaginem perti-
nens, unde sub precepto non cadit. Actus vero divine voluntatis non solum habet hoc quod sit
voluntatis actus sed similiter habet etiam quod sit causa omnium que sunt. Actus ergo nostre voluntatis divine
voluntati conformari potest vel sicut effectus cause vel sicut voluntas voluntati. Conformitas
autem effectus ad causam aliter invenitur in naturalibus et in voluntariis causis. In
naturalibus enim causis attenditur conformitas secundum similitudinem nature, sicut quod homo generat hominem
et ignis ignem. Sed in voluntariis dicitur effectus cause conformari ex hoc quod in
effectu impletur sua causa, sicut artificiatum assimilatur sue cause non quia sit eiusdem
nature cum arte que est in mente artificis, sed quia forma artis in artificiato im-
pletur. Et similiter etiam conformatur effectus voluntati eius. Unde hic sit quod voluntas di-
citur, et ita ex hoc actus nostre voluntatis divine voluntati conformatur quia volumus id quod
deus vult nos velle. Voluntas vero ad voluntatem secundum actum conformitas potest atten-
di dupliciter. Uno modo secundum formam speciei, ut homo similatur homini. Alio modo
secundum formam superinductam, sicut sapienti similatur sapiens. Et dico assimilari
secundum speciem quod est que in obiecto actus speciem habet. Sed in obiecto
voluntatis duo sunt consideranda: unum quod est quasi materiale, scilicet ipsa res volita, aliud
quod est quasi formale, scilicet ratio volendi que est finis. Sicut etiam in obiecto visus color
est quasi materiale, lux vero quasi formale, quia per eam efficitur color visibilis in actu. Et sic
ex parte obiecti dupliciter conformitas inveniri potest. Una ex parte voliti, ut quando
homo aliquid quod deus vult, et hec quasi secundum causam materialem. Obiectum enim est quasi ma-
teria actus, unde est infima inter alias. Alia ex parte rationis volendi sive ex parte finis,
ut cum aliquis propter hoc vult aliquid propter quod deus, et hec conformitas est secundum causam finalem.
Forma vero superveniens actui est modus quem habet consequenter ex habitu eliciente, et sic
voluntas nostra dicitur conformis esse divine quia aliquis vult aliquid ex caritate sicut et deus,
et hec est quasi secundum causam formalem. Ad primum ergo dicendum quod voluntas dei plenarie nobis
non nota esse non potest, ut ei plenarie voluntatem nostram eius voluntati possimus con-
formare, sed secundum quod cognoscimus conformare possumus et tenemur. Ad secundum
dicendum quod uno actu homo non committit duo peccata ... ipsa essentia peccati sit actus.
Sed tamen in uno actu possunt esse duo peccata ... Et hec quando actui alicuius
peccati specialis superveniet aliqua circumstantia que sufficit in eo aliquid peccati ... difformitatem,
ut cum quis aliena rapit ut ... ex ... actus rapine

Accipit deformitatem large ex tunc sta[tim] post quando l[ice]t. Si vero accipiatur deformitate
pro tunc inexistentem in actu alicuius peccati propter contrarietatem deformitatis illius peccati quod quidem sit extra
peccato tamen, per hoc neque peccatum generat neque peccati deformitas eo quod humanae quae
generantur in omnibus peccatis inveniuntur sunt quasi propria essentialia peccati inquantum est peccatum
et includuntur in deformitate cuiuslibet specialis peccati sic propria generis in tota specie et
ideo non ponitur in una tantum specie deformitatem peccati. Sicut hoc est auctoritate adeo ne
obedire divine legi 2ᵃ humanae nisi quae computatur secundum defectum deformitatis de
qua loquimur. Unde non oportet quod talis defectus peccatum generet vel peccati deformitatem.
Ad tertium dicendum quod quamvis faciens contra deformitatem ex hoc ipso peccet tamen
hoc ipso peccare generale est quod non potest in una tantum specie esse. Ad quartum dicendum quod
ille qui peccat venialiter quamvis non conformet in actu suam voluntatem divine tamen conformat
tamen habitu nec tenetur ut semper in actu exeat sed pro loco et pro tempore tenetur, tamen ut numquam
contra agat. Peccans autem venialiter non agit contra conformitatem perfectam sed
praeter eam. Unde non sequitur quod peccet mortaliter. Ad quintum dicendum quod non ponimus
tempore quo voluntas nostra in actu exit obligat praeceptum de conformitate voluntatis
sed pro illo tempore quo quamvis tenetur confiteri vel sacramenta accipere vel aliquid huiusmodi.
Ad sextum dicendum quod aliquis dicitur obstinatus dupliciter. Uno modo simpliciter quando scilicet habet
voluntatem irreversibilem malo adhaerentem et sic sunt obstinati illi qui sunt in
inferno. Non autem aliquis in hac vita existens. Illi autem qui sunt in inferno
ad hoc non tenentur ad conformitatem de qua agimus ad quam quamvis pervenire non possint
quia tamen huiusmodi impotentia sibi causa extiterit. Unde non conformando peccant quamvis forte
non demereantur eo quod sunt non viatores. Secundo aliquis dicitur obstinatus secundum
quid scilicet quando habet voluntatem adhaerentem malo non quidem omnino irreversibilem sed
cum difficultate aliquando dicitur obstinati in hac vita et tales possunt suam voluntatem
conformare divine. Unde non solum peccant non conformando sed etiam demerentur. Ad
septimum dicendum quod quilibet tenetur quantum in se est facere ad caritatem habendam et si non
facit peccat peccato omissionis, non tamen oportet in quolibet instanti in quo non facit
peccat sed tunc tantum quando facere tenebatur ut potest quando ei necessitas imminebat
aliquid faciendi quod sine caritate fieri non potest ut sacramenta accipere. Ad octavum
dicendum quod dupliciter dicimur ad aliquid teneri. Uno modo sic quod si non faciamus poenam incurrimus
et quod est proprie ad aliquid teneri et sic secundum communem opinionem non tenemur ad fa-
ciendum aliquid ex caritate sed ad faciendum aliquid ex dilectione naturali sine qua ad minus quicquid
fit male fit. Et dico dilectionem naturalem non solum illa quae est in nobis naturaliter in-
dita et est omnibus communis ut quod omnis bonum appetat sed etiam illam ad quam
aliquis propria naturalia pervenire potest quae inveniuntur bonis acquirere et etiam institutis
politicis. Secundo dicimus ad aliquid teneri quia sine hoc non possumus finem beatitudinis
consequi et sic tenemur ut aliquid ex caritate faciamus sine qua nihil potest esse vitae
aeternae meritorium et sic patet quomodo magis etiam aliquos tradit et aliquo modo non subiacet
recepto. Ad xᵐ dicendum quod homo conformatur deo cum sit ad imaginem et similitudinem
dei factus quamvis autem propter hoc quod adeo infinitum distat non possit esse proportio
ad deum proprie sed quia proportio proprie infinitum non inveniuntur comprehendens duorum
quantitatum ad invicem comparatorum certam mensuram sed tamen quod nomen proportionis translatum
tum est ad qualemcumque habitudinem signandam unius rei ad alteram aliquando ut potest tunc dicimus
hoc esse proportionem similitudinem. Uno modo sicut principis ad civitatem vel gubernator ad
navem, nihil prohibet dicere aliquam proportionem hominis ad deum cum in aliqua habitudine
ad ipsum se habeat ut potest ab eo effectus et ei subiectus. Vel potest dici quod finiti
ad infinitum quamvis non potest esse proportio proprie accepta, tamen potest esse proportiona-
litas quae est duarum proportionum similitudo. Dicimus enim quatuor quantitates esse
proportionata duobus quae sunt eorum dupla. Sex vero esse iiii et proportiona-
bilia quia sic se habent sex ad tria ita quatuor ad duo, et similiter finitum et in-
finitum quamvis non possunt esse proportionata possunt tamen esse proportionabilia

Quia sit infinitum est conveniens infinito ita finitum finito. Et per hunc modum est simili-
tudo inter creaturas ad deum quia sicut deus habet se deus ad ea que ei competunt ita creatura ad
sua propria. Ad decimum dicendum quod creatura non dicitur conformis deo quia participat eandem formam
quam ipse participat sed quia forma dei est substancia ipsa forma omnis creatura per quandam imi-
tacionem est participata sicut si ignis sigillaret calori per se separato existenti. Ad
undecimum dicendum quod similitudo et conformitas quamvis sint relaciones communes non tamen
secundum utriusque extremorum denominant in respectu ad alterum sed tunc tantum quando forma secundum quam
attenditur similitudo vel conformitas eadem racione in utroque extremorum existit sicut al-
bedo in duobus hominibus eo quod uterque convenit potest dici alterius formam habere quia
significatur ad quam alia similiter dici. Sed quando forma est in uno principaliter, in alio vero
secundario non recipitur similitudinis reciprocacio sicut statua Herculis dicitur similis Her-
culi sed non econverso. Non enim potest dici quod Hercules habeat formam statue sed solum quod sta-
tua habeat Herculis formam. Et per hunc modum creature dicuntur esse deo similes et conformes
non tamen econverso. Sed conformacio cum sit motus ad conformitatem non importat ex parte relacionem
sed presupponit aliquid ad quod conformitatem aliud moveatur. Unde posteriora prioribus con-
formantur sed non econverso. Ad duodecimum dicendum quod beatum Anshelmum est intelligendum non
probato quod homo sic faciat voluntatem dei conformitatem in ipso est sed divina voluntas semper
deo adimpletur vel eo volente vel eo nolente

Octavo queritur utrum teneamur conformare voluntatem nostram voluntati divine in
volito ut scilicet teneamur velle hoc quod scimus deum velle. Et videtur quod non.
Paulus enim cupiebat dissolvi et esse cum Christo ut Phil. i. hoc autem deus non volebat
unde ibidem subdit: Scio quod manebo vobis. Si ergo teneamur hoc velle quod deus
vult Paulus cupiens dissolvi et esse cum Christo peccat quod est absurdum. Preterea
deus scit potest alicui revelare. Scit autem aliquem esse reprobatum potest ergo alicui suam re-
probacionem revelare. Si ergo ponatur alicui revelare se quod iste teneatur velle hoc
quod scimus deum velle, velle autem suam dampnacionem est contrarium caritati per quam quilibet
se diligit ad vitam eternam, ergo tenetur aliquis velle aliquid contra caritatem quod est
inconveniens. Preterea prelato tenemur sic deo obedire cum ei vice dei obediamus
Sed non tenetur subditus facere aut velle quod scit prelatum velle, etiam si sciat
prelatum velle quod ipse faciat nisi hoc ei expresse precipiat ergo non tenemur velle
quod deus vult vel quod vult nos velle. Preterea quidquid est laudabile et
honestum in Christo perfectissime ac sine omni contraria permixtione invenitur. Sed Christus
aliqua voluntate voluit contrarium eius quod scivit deum velle, voluit enim aliqua vo-
luntate non pati ut ostendit oracio quam orat Math. xxvi Pater si fieri potest tran-
seat a me calix iste cum tamen deus vellet eum pati ergo velle quod deus vult non
est laudabile nec ad hoc tenemur. Preterea Augustinus in xiv de civitate dei dicit tristicia est
que nobis nolentibus accidit. Sed beata virgo dolorem sensit de filii morte quam
signat verba Simeonis dicentis Luce ii Tuam ipsius animam pertransibit gladius
ergo beata virgo nolebat Christum pati deus autem hoc volebat. Si ergo tenemur ve-
lle id quod deus vult beata virgo in hoc peccat quod est inconveniens et ita videtur quod non tene-
amur voluntatem nostram conformare divine in volito. Sed super illud psalmi non
adhesit mihi cor pravum dicit glossa cor tortum habet qui non vult quod deus vult
Si quilibet tenetur cordis tortitudinem vitare ergo quilibet tenetur velle quod deus vult
Preterea post hoc debemus voluntatem nostram divine conformare quia voluntas divina
regula est nostre voluntatis ut dicit glossa super illo psalmi Rectos decet collaudacio. Sed
ex volito divino divine alterius voliti est racio cum sit primum volitum. Et primum
in quolibet genere sit mensura eorum que sunt post ut dicitur in x metaphysice ergo te-
nemur volita nostra conformare divino volito. Preterea precipue in perversi-
tate consistit electus. Sed perversitas electi et cuiuslibet mali bonis magis bono
preferet hoc autem facit quicumque non vult quod deus vult cui consistit illud

sequitur ad volita Item quod dicitur quod in volito quodammodo tenemur nostram voluntatem conformare divine quod

deus vult optimum esse quo quamvis non vult quod deus vult peccatum
Ad secundum principale virtuosus est regula et mensura in omnibus actibus humanis sed
xpc est maxime virtuosus ergo maxime nos debemus xpo conformare tamquam regule et
mensure Sed xpc voluntatem suam conformabat divine et quantum ad volita quia et
omnes boni faciunt ergo et nos tenemur voluntatem nostram conformare divine quo ad
modum volendi non sed quo ad hoc enim ut dictum est voluntatem nostram divine conformare te-
nemur quod bonitas divine voluntatis regula est et mensura omnis bone voluntatis Cum
autem bonum ex fine dependeat voluntas bona dicitur secundum ordinem ad rationem vo-
lendi que est finis Comparacio non voluntatis ad volitum absolute non facit actum vo-
luntatis esse bonum cum ipsum volitum habeat quod malum ad rationem volendi que
est finis rectus Potest enim unum et idem volitum bene vel male appeti secundum
quod in diversos fines ordinatur et econtrario diversa et contraria volita potest quis
bene velle in finem rectum referendo utrumque Cum igitur ergo voluntas dei non
possit esse nisi bona et divine quecumque vult bene velit cum bonitas in ipso
actu voluntatis divine consideratur ex ratione volendi id est ex fine ad quem considerat
~~ex ratione volendi~~ ordinat quod quicquid vult quia est bonitas sua et ideo divine voluntati
semper in fine conformari tenemur In volito autem non nisi secundum quod illud vo-
litum consideratur sub ordine ad finem eciam quod dicit quod nos debemus placere
Cum igitur hec idem volitum possit nobis esse merito displicere secundum alienam a qua
consideracionem ut patet secundum quod in quantum finem est ordinale et inde est quod volun-
tas humana secundum hec invenitur conformari voluntati divine in volito que sibi ad
finem divine voluntatis Voluntas enim beatorum que sunt in continua contempla-
cione divine bonitatis et ex ea regulat omnes suas affecciones ut potest plene
cognoscentes unum cuiusque desiderabilium ordinem ad ipsam conformat divine
voluntati in isto suo volito Divine enim quia sciunt deum velle voluntate absolute
et sine aliquo motu in contrarium peccatores vero qui sunt aversi a voluntate divine
bonitatis discordat in pluribus ab hiis que deus vult improbantes et nulla
racione assencientes Justi vero viatores quorum voluntas adheret divine bonitati
et tamen eam ita perfecte non contemplatur ut omnem ordinem volendorum ad ipsam
manifeste percipiant Conformant quamvis divine voluntati quantum ad illa volita
quorum racionem percipiunt quamvis nisi in eis sit aliqua affeccio ad contrarium illarum
tamen propter aliquem ordinem in eis consideratum quem tamen affeccionem non obstante sequuntur
secundum divine voluntati supponunt dum eis placet quod ordo divine voluntatis in eis
impleatur Sed ille qui vult patrem suum vivere propter affeccionem pietatis
quem deus vult mori si iustus sit hanc suam propriam voluntatem divine
supponit ut non impaciens ferat Si dei voluntas in contrarium propter voluntatem
impleatur Ad primum ergo dicitur quod paulus cupiebat dissolvi et esse cum
xpo tamquam per se bonum nichilominus tamen placebat ei contrarium in ordine ad
fructum quem deus ex eius vita fieri volebat unde dicebat permanere autem
in carne necessarium propter vos Ad secundum dicitur quod quamvis de potencia absoluta
deus possit revelare dampnacionem alicui non tamen hoc potest fieri de potencia
ordinata quia talis revelacio cogeret eum desperare et si alicui talis reve-
lacio fieret deberet intelligi non secundum modum prophecie predestinacionis sed prescien- vel
cie per modum prophecie comminacionis que intelligitur supposita condicione meri-
torum Sed dato quod esset intelligenda secundum prescienciam prophecie adhuc non teneretur
illi cui talis revelacio fieret velle dampnacionem suam absolute sed solum
ordine iusticie quo deus vult punire persistentes in peccato dampnare secundum illud
quod ex nobis est ut exemplum dictum est vel ratione velle suam dampnacionem absolute
non esset conformare voluntatem suam divine sed voluntati peccati Ad tercium dicitur
quod voluntas prelati non est regula nostre voluntatis sicut divina voluntas secundum pote-
statem omnibus et ideo non est simile Ad quartum dicitur quod passio xpi displi-

considerat poterat Secundo quia per se in quantum sensitiua erat quedam affectio in uoce et
voce et secundum ordinem ad finem ad quem deus eam ordinat et sic erat adeo vo-
lita non autem primo modo Voluntas igitur christi que poterat istum ordinem considerare scilicet voluntas
rationalis tamen passionem sic et deus voluit Sed voluntas sensualis magis non erat consi-
derare secundum aliquid aliter fieri non valebat hanc passionem et in hoc erat diuine
voluntati contraria quantum in volito conformabat quantum nunc ipse deus passiones christi vellet
secundum se primo consideratas Ad quintum dicendum quod voluntas libere vel dissentiebat
a passione christi consensu et ita diuine voluntati conformabat et quantum ad hoc
quod volebat et quantum ad hoc quod nolebat Ad primum vero in contrarium dicendum quod va
scilicet sunt intelligenda de volitis diuine voluntatis secundum quod stant sub ordine ad
finem et non aliter Ad secundum dicendum quod amicitia consistit in concordia voluntatis magis
quam ad finem quam quantum ad ipsa volita plures enim essent amici febricitanti me-
dici quam ei vinum negaret quod concupisceret propter finem communem desiderium sani-
tatis quam si vellet eius desiderio satisfacere de vini potatione in prelima-
nti Ad tertium dicendum quod sic sicut dictum est primum volitum a deo quod est mensura
et regula aliorum omnium volitorum est finis voluntatis eius scilicet sua bonitas quia
vero alia non vult nisi propter hunc finem Et ideo cum voluntas nostra diuine volunta-
ti conformatur in fine ad primum volitum omnia nostra volita regulant Ad quintum
dicendum quod electio licet in se respiciat medium et appetitum Sed ergo aliquis medium pre-
ferat id quod est magis bonum magis bono erit propter necessitatis electionis non autem
si preferat in appetendo non enim homo est tenetur meliora preferre in operando
nisi sit talia a quo ex precepto exigeret aliter enim quilibet teneret semper perfectiora
consilia que constat esse meliora Ad quintum dicendum quod quedam sunt in christo que
imitari possimus non imitari sicut ea que pertinet ad diuinitatem eius et ad bea-
titudinem quam habuit adhuc viator existens ad quod pertinebat quod christus et quantum ad
volita respicit voluntatem diuine voluntati conformabat De li. ar. Ar 2q

Questio est de libero arbitrio Et primo queritur utrum homo sit liberi
arbitrii Et videtur quod non vult enim dicitur Je x non est homo via eius
viri est ut ambulet et dirigat gressus suos Sed est autem hic aliquis dicitur esse li-
beri arbitrii quod est dominus suorum operum ergo homo non est liberi arbitrii P
Dicitur quod bonum propheta intelligit de actibus meritoriis qui non sunt in naturali hominis
potestate Sed contra ad id ea que non sunt in potestate nostra non sumus liberi arbitrii Si ergo
merita non sunt in potestate nostra non sumus liberi arbitrii ad merendum licet sit actus
meritorii non procedunt ex libero arbitrio P Si Preterea iustus P secundum mentem liberum est
quod causa sui est Sed mens humana licet aliquam causam sui motus quam se ipsam
scilicet deus quod ad Ro. i super illud propter ea tradidit illos deus dicit glossa manifestum
est deum operari in mentibus hominum ad inclinandas voluntates eorum in quecumque
voluerit ergo mens humana non est liberi arbitrii Si dicatur quod mens humana
est sic causa proxima sui actus deus autem sic causa remota et hoc non impe-
dit mentis libertatem Sed contra quanto causa aliquo magis influit in effectum tanto
est prima prior Sed causa prima plus influit in effectum quam secunda ut dicitur in li-
bro de causis ergo causa prima principalior quam secunda et ita mens nostra non est causa prima libera
sui actus secundum deus P Preterea quod mouet motum mouet secundum instinctum
nature, ut dicit commentator in viii phisicorum instinctum autem non est liberum ad agendum
vel non agat nisi secundum quod ab eo vult Cum ergo mens humana non operetur
nisi mota a deo videtur quod non sit liberi arbitrii P Preterea liberum arbi-
trium dicitur esse facultas voluntatis et rationis qua bonum eligitur gratia assistente
vel malum eadem desistente Sed multi sunt qui non habent gratiam ergo
non possunt libere eligere bonum et ita non habent liberum arbitrium ad bona

Item servitus libertati opponitur sed in homine invenitur servitus peccati quia qui facit peccatum est servus peccati ut dicit Johannes viii ergo in homine invenitur non est libertas arbitrii ¶ Anshelmus dicit in libro de libero arbitrio Si haberemus potentiam peccandi et non peccandi ista non indigeremus potentia ad peccandum et non peccandum est liberum arbitrium ergo ista indigeamus liberum arbitrium in nobis haberemus ¶ Ad optionem omnium quorundam denominatus est ut habetur a philosopho in secundo de anima sed optimum inter humanos actus sunt actus meritorii Cum igitur ad hos homo non sit liberi arbitrii quia ut dicit Johannes xv sine me nihil potestis facere quod de actibus meritoriis intelligitur videtur quod homo non sit dicendus esse liberi arbitrii ¶ Augustinus dicit quod homo voluit absque me a peccato cum potuit in fluctu est ei non posse cum velit ergo non est in potestate hominis peccare et non peccare et est videtur non esse dominus suorum actuum ut liberi arbitrii ¶ Quidam distinguunt triplicem libertatem scilicet libertatem arbitrii libertatem consilii et libertatem complaciti Et dicit quod libertas arbitrii est qua distinguimus quid liceat libertas consilii qua discernimus quid expediat Et libertas complaciti qua distinguimus quid libeat Sed distinctio humana pignorata et sanciata ergo videtur quod libertas arbitrii que in distinctione consistit in homine post peccatum non remansit ¶ Respectu eorum homo non habet libertatem rex quorum habet necessitatem sed rex peccatorum habet necessitatem quia post peccatum secundum Augustinum necesse est hominem peccare ante reparationem quod damnabiliter post reparationem saltem venialiter ergo homo non ad peccata non est liberi arbitrii ¶ Item contingit deus prescit necesse est evenire quod prescientia dei falli non possit Sed omnes actus humanos deus prescit ergo de necessitate eveniunt et ita homo non est liberi arbitrii ad agendum ¶ Quanto aliquid mobile est magis propinquum primo motori tanto est magis uniforme in suo motu sicut patet de corporibus celestibus quorum motus eodem modo se habent Sed cum omnis creata a deo moveatur movet enim creaturas corporales per tempus et locum
||per spiritualis vero per tempus tantum ut dicit Augustinus viii super genesim ad literam voluntas creata est mobile per ipsum deum qui est primo omnium motor ergo habet motum maxime uniforme et facultas eius ad plura se non extendit ut per hoc possit dici liberi arbitrii ¶ Secundum philosophum in primo celi et mundi de nobilitate supremi celi est ut finem suum motu uniformi consequatur Sed anima rationalis est nobilior illo celo cum sit forma corporis perfecta secundum Augustinum in libro de civitate dei ergo anima humana habet uniformem motum et ita non videtur esse liberi arbitrii ¶ Decuit divinam bonitatem ut creature perfectissima operatio collocaretur sed operatio collocata est quanto nobilior operatio ad habet ergo decuit ut deus rationalem naturam que est perfectissima prima intelligibilis facit talem que sibi nobilior ad habet ergo decuit ut natura rationalis sine libero arbitrio fieret ¶ Johannes Damascenus diffinit liberum arbitrium esse liberum de ratione inditum Inditum vero rationis cogi potest virtute de inmateriali quod autem cogitur non est liberum ergo homo non est liberi arbitrii ¶ Ipse hic intellectus seu ratio potest cogi quia est aliquid rationem non nulla falsitas admiscetur nec apparentia falsi Ratio non potest intellectum subterfugere quin ei assentiat sed sicut invenitur aliquid bonum cum nihil malicie admisceatur ut secundum rei veritatem nec secundum apparentiam Cum ergo bonum sit obiectum voluntatis sicut et verum intellectus videtur quod sicut intellectus cogitur ita et voluntas etc homo non habet libertatem neque quantum ad voluntatem neque quantum ad rationem etc non habebit liberum arbitrium quod est facultas voluntatis et rationis ¶ Secundum philosophum in iii ethicorum Qualis unusquisque est talis finis sibi videtur Sed non est in potestate nostra quod simus tales vel tales cum hic homo ex natura habeat et dependeat ut aliquis

dam videtur ex dispositione stellarum ergo non est in potestate nostra ut habent vel ...
sine comprehendimus Sed omne iudicium de agendis ex fine sumitur ergo non sumus li-
beri. ¶ Probatur liberi arbitrii veritas oppositum Sed respectu quorundam voluntas hominis necessitatem
habet de necessitate enim vult beatitudinem ergo non habet respectu omnium libertatem et ita non est liberum
arbitrium in comparatione ad omnia ¶ Sed dicendum est quod deus creavit vel deus ab initio constituit
hominem et reliquit eum in manu consilii sui glossa id est in potestate liberi arbitrii
¶ Probatur invenitur in rebus aliquod agens quod agit ex intellectu et non ex necessitate sed
deus et aliquod agens quod agit ex aliquo sit agentia naturalia Sed potest esse
mixtum in re natura cuius est ut media ponatur Secundum philosophum in ... et medi-
um habet autem duo non potest esse nisi duplex medium quorum alterum est impossibile
esse sed agens ex intellectu et necessitate Et intellectu enim agere solius dei est quorum non
esse sed agens ex voluntate ergo relinquitur esse aliquid quod agat ex aliquo et non ex
necessitate arbitrii libertate ¶ Probatur liberum arbitrium est facultas voluntatis et rationis Sed
in homine invenitur ratio et voluntas ergo et liberum arbitrium ¶ Probatur Secundum philosophum in tertio Ethicorum
Consilium non est nisi eorum quae sunt in nobis Sed homines de suis actibus consili-
antur ergo homines sunt domini suorum actuum et per consequens liberi arbitrii ¶ Praecepta
et prohibitiones fieri non debent nisi ei qui potest facere et non facere alias enim frustra
fierent Sed homini ex divinis sunt prohibitiones et praecepta ergo et in hominis
potestate est facere et non facere et ita est liberi arbitrii ¶ Probatur nullus debet praemiari
... est facere et non facere et ita est liberi
vel praemiari pro eo quod non est in eius potestate facere et non facere et ita est liberi
arbitrii Sed homo iuste a deo punitur et praemiatur pro suis operationibus ergo homo
potest operari et non operari et ita est liberi arbitrii ¶ Probatur Omnia quae sunt causam ...
ponere debet Sed humanorum actuum non possumus ponere causam deum in mente
quia ea quae a deo in mente sunt non possunt esse nisi bona Actus autem huma-
ni sunt quandoque boni et quandoque mali Similiter non potest dici quod humanorum actuum sit causa
necessitas quia ex necessitate proveniunt quae semper eodem modo se habent quod in humanis acti-
bus non videmus Similiter non potest dici quod fatum vel stellarum dispositio sit eorum causa
causa quia debet actus humanos ex necessitate accidere sicut et causa necessaria est Neque est
causa ... Vel natura enim de-
terminata est ad unum nec ab eo deficit nisi in minori parte neque fortuna nec casus
humanorum actuum causa esse potest quia fortuna et casus sunt causa eorum quae raro et praeter
intentionem accidunt ut in secundo Physicorum quod in humanis actibus non apparet Re-
linquitur ergo ipsum hominem factorem esse proprium suorum actuum et per hoc esse liberi arbitrii
¶ Hoc dico quod absque omni dubio homines arbitrio libero ponere debet Ad hoc
enim et fides astringit quia sine libero arbitrio non possit esse meritum vel de-
meritum iusta poena vel praemium ¶ Ad hoc etiam manifesta indicia inducunt quibus
apparet hominem unum eligere et aliud refutare Ad hoc etiam evidens ratio
nos cogit quia quidem ad investigationem liberi arbitrii originem sumentes hoc modo
procedimus In rebus quae moventur vel aliquid agunt principium operationis in seipsis habent
quaedam non esse se sicut ea quae per violentiam moventur in quibus principium est
extra nil conferente vim passo Secundum philosophum in tertio Ethicorum Ingis liberum
arbitrium ponere non possumus eo quod non sit causa sui motus liberum autem est quod sui
causa est Secundum philosophum in primo metaphysicae Eorum autem quorum principium motus et operis
causa est Secundum philosophum in primo ... quaedam autem
in ipsis est quaedam talia sunt quod ipsa seipsa movent sed alia quaedam autem
quae non movent se ipsa quamvis in seipsis sui motus principium habeant sicut grauia
et levia non enim ipsa seipsa movent cum possint distingui in duas partes quarum
una sit movens et alia mota sed in animalibus invenitur quamvis motus eorum
consequentia aliquod principium in ipsis sicut formam quae ... a ... habent ...

a gnante moneri ipse secdm p in viii° phi sz a remouente p hy-
bens p actiue et hz monet se ipus sz no a se ipus Vn in hijs li ar
in veritr qz no sut sibi ipis ca agedi sz dysigeon ad agedu nl monedi
p illud q ab alio recepint Eor aut que a se ipis monet qzda motus
ex iudicio vonis p veniunt qnqzda ex iudicio vo nali Ex iudicio vonis
hoies agut et monet conferunt eni de agedis et a iudicio nali mone
oma bruta que qmus poz tn ex hc q oma q sut eiusd spei silit opat
sit oms vndines silit faciut nidum Vn et exeht q hnt iudiciu ad
aliq opus d'tatu et no ad alia sic apes no hnt industriaz ad facie
aliqd a d opus nisi fanos mellis et silit est d' alijs aialibz Vn
recte osiderati appz q p que modu attbuit motz et actio corpibz nalibz
in aiatis p eud modu attbuit aialibz brutis iudiciu De agedis sic g
uia et lemia no monet ut p her sint ca sui motz ita nc bruta
iudicat d' suo iudicio sz sequnt iudiciu sibi a deo inditu et sic non
sut ca sui arbitrij nc libtez arbitrij hnt homo vo p vtute vonis
iudicans de agedis pt et d' suo iudicio iudicare inqntu cognot roz
finis et eius q est ad finez et hitudinez et ordiez vnq ad altm et ideo
no e solu ca sui ipius in monedo sz et in iudicado et ideo no e li ar
ac si dicet' libi iudicij d' agedo nl no agedo Ad pm igit dicd q mauie
hois dno e inicie sez electom hom et hc zz in hois ptate osistit et
opm gestione sine execucom et h no zz in hois ptate e sz diuina p
uidencia gubnate ppositu hois ad fine quus pdnaut quus vo no et ideo
ho no d' lib' esse suaz actiom sz lib' sue electois q est iudiciu d'agedis
et hc ipm nom li ar d'inat Vl pt distigui de meritoris ope sic in
ob' icconibz tactu e tn p a xristo e Gregorij vitem Ad sed dicd q
opus meritoru aut no meritoris no distat insi agere sz inqnalit agere
nl em e q vnq ho meritorie agat et a cau te q aliud no possit absq me
rito age nl et velle Et ideo hc q ho no pt sine gra age opa meritoria
nl d' rogat arbitrij libatam qz ho d' esse libi ar sz q pt age hc l
illud no sim q pt sic nl age qz et h phs ille qui no hz hitu vtutis
no hzt in ptate sua age talit qualit vtuosi agit nisi inqntu pt aliqn
acqre hitu vtutis Grace aut q opa meritoria facit qmus ho non
possit ex libo arbitrio age pt tn se ad graciam hndaz pparare q ei a deo
no d'negabit si fecerit q in se e Et ideo no e eio extra ptatez li ar
opa meritoria age qmuis ad hc ptas li ar p se no sufficit eo q modus
q' ad meritu requirit facultez nale excedit nec at modus q' e corpibz
ex vtutibz politicis nllg aut dicet ppt hc hoiez no ee li ar qmia
no pt aliut velle nl elige quia deus nl angelus Ad tciu dicd q deus
in vno quo agere et si modu illius agetis sic ca pa opa in opacon cause
sede tn ca sedi no possit in actu pducere pcede nisi p vtutez cause
pe Vn p hc q deus e ca opantis in cordibz hom no excludit qn ipe
hmane mentis sit cause suoz motum Vn no tollit ro libtatis Ad
qrtu dicd q ca pa d' ee pn lib simpt loquendo pp q mag influit
in effcm Sz ca seda ppr quod pn lib e inqntuz effcus ei mag co
forma Ad qntum dicd q instinctu dm' dia vno° pe qn sez
aliq ita ab alio monet q no osftue ei a monete aliqd pn in talis
motz sic sera mone a carpentario et hc instinctu e omo excipis lib't
Alio dici instinctu mag quit q q e mouet ab alio motu sine sit in
ipo pn in sui motz sine no et ab instincto no exit q omo excludatur ro lib't qmia aliq pt esse ab alio motu q tn seipm monet

Et ita est de voluntate humana. Ad sextum dicendum quod ille qui non habet gratiam potest
eligere bonum, sed non meritorie. Hec autem non derogat libertati arbitrii ut di-
ctum est. Ad septimum dicendum quod servitus peccati non dicit coactionem sed vel inclinationem inquantum
peccatum precedens aliquo modo inducit ad sequentia vel per defectum virtutis naturalis
que non potest sibi amandata peccati cupere cum se semel subdidit. Et ideo semper in homine
remanet libertas a coactione per quam naturaliter est liberi arbitrii. Ad octavum dicendum
quod Anshelmus loquitur in verbis illis quod obiciendo ipse enim per quemmodum conditionem
indigentia ipse libero arbitrio non contradicit. Ad nonum dicendum quod ad ipsum
agens quod est meritorium se extendit potestas liberi arbitrii quamvis non sine deo ...
virtute vel est in modo quod agere possit. Secundum modum ille quo opus sit meritorium
naturalem facultatem excedit ut dictum est. Ad decimum dicendum quod circa hoc est duplex opinio.
Quidam enim dicunt quod homo in peccato mortali existens non potest vitare omne peccatum
mortale vitare. Qui mortaliter peccat potest tamen vitare hoc vel illud peccatum mortale
sed quod omnia dicunt de peccatis venialibus, et sic non videtur quod necessitas
tollat libertatem arbitrii. Alia opinio est quod homo in peccato mortali existens potest omne
peccatum mortale vitare, non tamen potest vitare quin sit sub peccato quia non potest per seipsum
a peccato resurgere sicut potuit per seipsum in peccatum cadere. Et secundum hoc facilius sustinetur
arbitrii libertas. Sed hec tamen in sequenti queritur ad cuius questio de libertate arbitrii.
Ad xi dicendum quod voluntas non fertur in finem vel in illud quod est ad finem
In finem vero honestum vel delectabilem ... quia triplex bonum distinguitur
honestum utile vel delectabile. Respectu igitur finis honesti ponitur ...
libertatem arbitrii, respectu boni utilis quod est ad finem libertatem consilii, respectu boni
ac delectabilis libertatem complacitum. Et tamen dicitur distinctio sit per ignorantiam
in minima non tamen omnino ablata. Et ideo libertas arbitrii per peccatum ... est de-
bilitata sed non omnino amissa. Ad duodecimum dicendum quod homo habet necesse pecca-
re post peccatum ante reparationem ... non tamen habet vitare peccatum ...
opinionem. Sicut enim duplex peccatum ... sic ... per in ... de anima
... habet necesse peccare ... peccato ... talem ...
Ad tredecimum dicendum quod ... presentia dei non potest excludi quod ... sit necessitas
necessitate absoluta ... necessitas ... secundum ... ... necessitatis consequentie
ut patet per Boetium in libro de consolatione philosophie. Ad xiiii dicendum quod movere duplex
... philosophus diffinit motum in iii physicorum dicens quod motus
est actus entis ... in potentia ... et sic ... quod ...
... mobile est ... ... motori ... in eo maior uniformitas
motus invenitur ... ... motori ... est ... et
magis ... et ... in potentia ... paucioribus motibus mobile
... motus large ... sicut intelligere et sentire et sic accipiendo
motum. Sed ... in iii de anima quod motus est in actibus perfecti quia utrumque ... opera-
secundum quod est in actu ... quedam ... habet ... quedam vero ... non.
Si enim uniformitas motus attendatur ... effectum sic ... habet ...
... est virtuosa ... ad plures effectus eius ...
se extendit. Si vero extendatur ... ad modum ... sic ...
... magis ... modum in

agendo q[uod] nu[n]q[uam] variat[ur] a sua na[tur]a et disp[os]i[ti]o[n]e [con]t[r]a sec[undu]m modu[m]
agendi agentes a[utem] r[ati]onales d[icu]nt[ur] esse mobiles no[n] p[ri]mo mo[do] mot[us]
q[ui]a t[a]lis mot[us] e[st] solu[m] mo[do] corp[or]um s[ed] s[ecun]do. Sic et[iam] et p[ro]p[ter] [hoc] possunt p[er]m[a]-
nere et move[r]e se ip[s]m intuitu volt se et intelligit se ut com[mentator] dicit
in viii ph[ysicorum] et ideo no[n] oportz q[uod] moventes r[ati]onales sic d[e]t[er]minate
ad aliquos effectus s[ed] r[ati]o[nem] multor[um] effectiva h[abe]nt. [con]t[r]a nu[n]q[uam] competit eis li-
b[er]tas. Ad xv d[icendu]m q[uod] no[n] op[or]tet id esse nobilius q[uod] paucioribus motibus
vel op[er]ationibus suum finem [con]seq[ui]tur q[ui]a q[uan]to aliq[ui]s [con]seq[ui]tur p[er]fectiorem finem plu-
r[ibus] op[er]ationibus [con]t[r]a aliu[m] unica op[er]atio[n]e [con]seq[ui] possit s[e]c[un]d[u]m [illegible]. p[hilosoph]i [illegible]
h[abe]t in[de] in[tellect]us r[ati]onales p[er]fectiores inveniu[n]t[ur] s[e]c[un]dum celo q[uo]d u[n]i[c]o [illegible] motu
h[abe]t [con]t[r]a p[er]fectiorem finem [con]sequu[n]t[ur] q[uam] [illegible] plurib[us] op[er]ationib[us]. Ad sedecim[um]
d[icendu]m q[uod] q[ua]mvis [vol]unta[s] esse melior si i[m]mobiliter deo adhe[re]t tam[en] est alia
bona e[st] [con]t[r]a p[otes]t deo adhe[re]re et no[n] adhe[re]re. Et ideo melius e[st] in univ[er]so
ubi utr[ius]q[ue] [vol]u[n]tas invenit[ur] q[ua]m si alt[er]a tam[en] inveniret. Et h[ec] e[st] r[ati]o Aug[ustini]
[quo]d p[otes]t dici s[uper] [illegible] R[ati]o[n]em et d[icendu]m q[uod] h[ec] e[st] imp[er]f[ect]io alicu[iu]s [vol]u[n]tat[em] ee
volu[n]t[at]e i[m]mutabili adhe[re]ntem deo p[er] na[tura]m eo q[uod] nu[nquam] sit ex nullo flexi-
bil[is] e[st] [illegible] tam[en] aliq[u]a [vol]u[n]tas i[m]mo[bili]t[er] deo adhe[re]ret no[n] p[ro]p[te]r p[ri]vat[ur] li[bertate] ar[bitrii]
q[ui]a p[otes]t adhe[re]ndo multa fac[er]e et no[n] fac[er]e. Ad decimu[m]septimu[m] d[icendu]m q[uod] indi-
c[ium] tam[en] a[ttri]buu[n]t[ur] lib[er]tas e[st] iudiciu[m] electio[nis] no[n] a[utem] iudiciu[m] q[uo] sentenciat
h[om]o d[e] [con]clusionib[us] in sc[ient]iis speculativis. Na[m] ip[s]a electio e[st] q[uo]dda[m] s[ente]n[ti]a d[e] p[ro]-
p[o]siti[s]. Ad decim[um]octavu[m] d[icendu]m q[uod] sic aliq[ui]d veru[m] e[st] q[uod] p[ro]p[te]r imp[er]mix-
tionem sui d[e] n[ecess]itate absolute int[ellec]tu recipit[ur] sicut p[ri]ma p[ri]ncipia
d[e]monstratio[nis]. Ita e[st] aliq[uo]d b[onu]m q[uod] p[ro]p[te]r malicie i[m]p[er]mixtio[nem] d[e] n[ecess]itate
absolute appetit[ur] sc[ilicet] ip[s]a felicitas. Non tam[en] seq[ui]t[ur] q[uod] ab illo obiecto
[vol]u[n]tas cogat[ur] q[ui]a coactio dicit aliq[ui]d [con]t[r]a intellectu[m] q[uod] no[n] dicit in-
clinatio[nem] intellig[ibi]l[is] nec e[tiam] ex n[ecess]itate p[ro]p[ter] p[ri]ncipior[um] illi[us] boni in-
ducit n[ecess]itas volu[n]t[at]i r[ati]o[n]e alior[um] volendor[um]. Sic ex n[ecess]itate p[ro]p[ter]
p[ri]ncipior[um] inclinat[ur] in[tellectus] et intellectu n[ecess]itas ad assentiendu[m] [con]clusionib[us] eo q[uo]d
[con]t[r]a volita non h[ab]ent n[ecess]ariam h[ab]itudinem ad p[ri]ncipia p[ri]mis d[e]monstrat[ionis].
Ita q[uod] [con]clusionib[us] ex t[ali]b[us] ver[is] n[ecess]e est p[ri]ncipia no[n] ee v[er]a. Ad de-
cimu[m]nonu[m] d[icendu]m q[uod] homines ex na[tur]a n[ecess]itate no[n] [con]sequu[n]t[ur] aliq[ua]m
disp[osit]io[n]em in me[n]te in a[nim]a int[e]ll[ectiv]a p[er] [quam] d[e] n[ecess]itate inclinentur
ad aliq[uem] finem eligendu[m] neq[ue] a corp[or]e celesti neq[ue] ab aliq[uo] alio [illegible]
q[uod] ex ip[s]a sua na[tur]a in est eis n[ecess]itas [con]t[r]a appetitu[m] ulti[m]i finis s[ed] h[ab]et n[ecess]itas q[uod]
no[n] i[m]pedit arbitriu[m] lib[er]tatem q[ui]a div[er]se vie remanent eligibiles ad
[con]secutio[n]em illi[us] finis. Et h[oc] e[st] ideo q[ui]a corp[or]a celestia no[n] h[ab]ent im-
mediatam i[m]p[re]ssio[n]em in a[n]i[m]am r[ati]onalem. Ex na[tur]a[li] aut[em] seq[ui]t[ur] in corp[or]e
nati aliq[u]a disp[osit]io tam[en] ex v[ir]tute corp[or]um celestium tam[en] ex causis inferi-
orib[us] q[ua]d[am] sunt semine et m[ateri]a [con]cepta p[er] q[uam] a[nim]a q[u]odam[od]o ad aliq[uo]d eli-
gend[um] p[ro]na efficit[ur] s[ed] q[uod] electio a[nim]e r[ati]onal[is] inclinat[ur] ex passionib[us]
q[ue] sunt in appetitu s[ensi]tivo q[ue] e[st] p[ot]e[nti]a corp[or]al[is] [con]seque[n]s corp[or]is disp[osit]io[n]e[m].
S[ed] ex h[oc] nulla n[ecess]itas inclinat[ur] ad eligendu[m] cu[m] in p[otes]tate a[nim]e r[ati]-
onalis sit accip[er]e vel e[tiam] refutare passiones sub ortas. Post modu[m]
v[er]o homo efficit[ur] aliq[u]al[is] p[er] aliq[u]em h[ab]itu[m] ita acq[ui]situ[m] nu[n]q[uam] nobis causa
sufficiens vel infusum q[uod] sine nobis [con]s[ensu] no[n] dat[ur] q[ua]mvis eius causa no[n]
simus et ex h[oc] h[ab]itu efficit[ur] q[uod] h[om]o efficac[ite]r appetit finem [con]sonu[m] illi
h[ab]itui. Et tam[en] ille h[ab]itus n[ecess]itate[m] no[n] inducit nec lib[er]tatem electionis

tollit Ad xx dicendum quod cum electio sit quoddam iudicium de agendis vel iu-
dicium consequatur de hoc potest esse electio quod sub iudicio nostro cadit iudicium autem
in agendis sumitur ex fine sicut de conclusionibus ex principiis unde sicut de principiis primis
non iudicamus ea examinando sed naturaliter eis assentimus et secundum ea omnia alia exa-
minamus ita et in appetibilibus de fine ultimo non iudicamus iudicio discussionis vel
examinationis sed naturaliter approbamus propter quod etiam de deo non est electio sed voluntas
homini quo tamen cum libertatem voluntatis cum necessitate naturalis inclinationis libertati non
repugnet secundum aug. v° de ci. dei non autem libertas alibi iam ipse loquendo
(Secundo queritur utrum liberum arbitrium (non cadit sub electione)
sit in brutis Et videtur quod sic Secundum enim dicimur esse liberi arbitrii quod
actus nostri sunt voluntarii Sed in voluntario et poneri et bruta communicant
Secundum philosophum in iii° ethicorum In omni eo quod movet seipsum est moveri et non
moveri sed bruta movent se ipsa ergo in eis est moveri et non moveri
Sed secundum hoc dicimur liberi arbitrii quod in nobis est agere aliquid vel non per Greg.
Nissenum et damascenum ergo in brutis liberum arbitrium Preterea liberum arbitrium duo importat scilicet
iudicium et libertatem quorum utrumque est invenire in brutis habent enim aliquod
iudicium de agendis quod patet ex hoc quia unum persequuntur et aliud fugiunt habent
et libertatem cum possint moveri et non moveri ergo in eis est liberum arbitrium Preterea
potestas tamen ponitur effectibus Sed damascenus ponit tamen libertatem arbitrii hoc quod causa
mala in aversione incipit quia causa mala est et ideo voluntaria est et se habet ad
multa in potentia Sed causa bruti causa et aversione incipit ergo in ea est
liberum arbitrium Preterea id dicitur esse liberum arbitrium quod non est obligatum ad unum Sed anima
bruti non est obligata ad aliquem oppositorum quia potentia eius non est determinata
ad unum sicut potentie vero naturales quod fit idem faciunt ergo anima bruti
habet liberum arbitrium Preterea pena non debetur nisi ei quod habet liberum arbitrium Sed in vete-
ri lege frequenter inveniuntur pene inflicte brutis sicut exodi xxi patet
de bestia tangente montem Et xxi de bove cornupeto et levitici xx de
iumento cum muliere succumbit ergo bruta videntur esse liberi arbitrii Preterea hoc est
signum quod homo sit liberi arbitrii ut sancti dicunt quia preceptis ad bonum
instigatur et a malo retrahitur videmus enim bruta aliqua beneficiis et
moneri preceptis aut terreri minis ad aliquod agendum vel dimittendum ergo
bruta sunt liberi arbitrii Preterea divinum preceptum non datur nisi habenti liberum arbitrium
Sed preceptum divinum datur bruto unde Ione iii° sicut accipiamus de quo pre-
cepit deus vermi et percussit ederam ergo habent liberum arbitrium Sed quod aliquid
ho videtur esse ad ymaginem dei quia habet liberum arbitrium ut dicit damascenus et cete-
ri doctores Sed bruta non sunt ad ymaginem dei ergo non liberi arbitrii Preterea omne
quod est liberi arbitrii agit et non solum agitur Sed bruta non agunt sed aguntur
ut damascenus dicit ii° li. ergo bruta non sunt liberi arbitrii Respondeo dicendum quod
bruta non sunt liberi arbitrii Ad cuius evidentiam sciendum est tamen ad operationem mate-
rialem concurrunt scilicet cognitio appetitus et ipsa operatio tota ratio libertatis ipso modo
cognitionis dependet appetitus enim cognitionem sequitur cum appetitus non sit nisi
boni quod sibi per vim cognitivam proponitur Et quod quandoque appetitus videatur cogni-
tionem non sequi hoc ideo est quia non eadem vel accipitur appetitus et cognitionis
iudicium Est enim appetitus de particulari operabili iudicium vero rationis quandoque est
de aliquo universali quod est quandoque contrarium appetitui Sed iudicium de hoc particulari operabili
nunquam potest esse appetitui contrarium qui enim vult fornicari

Licet enim sciat in universali fornicationem malum esse, tamen iudicat hic et nunc bonum esse hanc fornicationem, actu et sub specie boni ipsam eligit. Nemo enim intendens ad malum operatur, ut dicit Dionysius. Appetitum autem si non sit aliquid prohibens sequitur motus vel operatio. Et ideo si iudicium cognitive non sit in potestate alicuius sed sit ei aliunde determinatum, nec appetitus erit in potestate eius et per consequens nec motus vel operatio absolute. Iudicium autem est in potestate iudicantis secundum quod potest de suo iudicio iudicare. De eo enim quod est in nostra potestate possumus iudicare. Iudicare autem de iudicio suo est solius rationis que super actum suum reflectitur et cognoscit habitudines rerum de quibus iudicat et per quas iudicat. Unde totius libertatis radix est in ratione constituta. Unde secundum quod aliquid se habet ad rationem sic se habet ad liberum arbitrium. Ratio autem plene et perfecte invenitur in homine. Unde in eo solo liberum arbitrium plenarie invenitur. Bruta autem habent aliquam similitudinem rationis in quantum participant quandam prudentiam naturalem secundum quod natura inferior attingit aliqualiter ad id quod est nature superioris. Que quidem similitudo est secundum quod habent iudicium ordinatum. Sed hoc iudicium est eis ex naturali estimatione, non ex aliqua collatione, cum rationem sui iudicii ignorent. Propter quod huiusmodi iudicium non se extendit ad omnia sicut iudicium rationis, sed ad quedam determinata. Et similiter est eis quedam similitudo liberi arbitrii in quantum possunt agere vel non agere unum et idem secundum suum iudicium, ut sic sit in eis quasi quedam conditionalis libertas. Possunt enim agere si iudicant esse agendum vel non agere si non iudicant. Sed quia iudicium eorum est determinatum ad unum et per consequens et appetitus et actio ad unum determinatur, unde secundum Augustinum XII super Genesim ad litteram moventur visis, et secundum Damascenum aguntur passionibus, quia scilicet naturaliter de tali viso et de tali passione iudicant. Sic unde necesse habent ab ipsa visione alicuius rei vel passione insurgente moveri vel ad fugiendum vel prosequendum, sicut ovis viso lupo necesse habet timere et fugere, et canis insurgente passione ire necesse habet latrare et prosequi ad nocendum. Sed homo non necessario movetur ab hiis que sibi occurrunt vel a passionibus insurgentibus, quia potest ea accipere vel refutare. Et ideo homo est liberi arbitrii, non autem bruta. Ad primum ergo dicendum quod voluntarium ponitur in brutis a Philosopho non secundum quod est a voluntate, sed secundum quod opponitur violento, ut sic dicatur voluntarium esse in brutis vel pueris, quia propria sponte aliquid faciunt et non propter usum liberi electionis. Ad secundum dicendum quod potentia motiva brutorum secundum se considerata non magis inclinatur ad unum oppositorum quam ad alterum, et sic dicitur quod possunt moveri et non moveri. Sed iudicium quo applicatur potentia motiva ad alterum oppositorum est determinatum, et ideo non liberi arbitrii.

Ad tertium dicendum quod quamvis sit quedam indifferentia actionum, tamen non proprie dici potest quod sit eis libertas actionum sive agendi vel non agendi. Tamen quia actiones cum per corpus exercentur cogi possunt vel prohiberi non solum in brutis sed etiam in hominibus, unde nec proprie homo dicitur esse liber actionum sive... Tamen etsi quamvis sit indifferentia ad agere et non agere in brutis considerata ipsa actione secundum se separata, tamen considerato eius in ordine eius ad iudicium a quo procedit quod est determinatum ad unum, etiam ad ipsas actiones obligatio quedam determinatur ut non possit in eis inveniri libertas absolute. Tamen dato quod in eis esset libertas aliqua et iudicium aliquod, non tamen sequeretur quod esset in eis libertas iudicii, cum iudicium eorum sit naturaliter determinatum ad unum. Ad quartum dicendum quod mutatione a creatione vel esse ex nihilo non assignat Damascenus causam libertatis liberi arbitrii, sed tamen flexibilitatis liberi arbitrii in malum. Causam autem liberi arbitrii assignat tam Damascenus quam Gregorius episcopus

Aug/ rone Ad quītu dd q cezmis pōna motia in brut/ no sit
d'minata ad vnm tn mediād coz d'agēd/ e d'tiatu ad vnu ut eutū
e Ad sextu dd q cu bruta sint, fcta in obseqiuz homis ſi hr d'bru/
t/ dispoīn q hoībz expedit ꝓp quos bruta fcta sūt ꝓmīut/ go
bruta lege dūina nō ꝓpt hr q ipā peccet ſz ꝓpt hr q coz pena
homies ꝓmat sz coz possessores ul tīeant ex ipā pene acbi/
tate ul ex/ instruat ex misterii sig̃ſi ōne Ad vii dd q tāz ex ho/
mieb qm bruta bñfiois inducit et flagell ꝓhibet ul pcept/ ul
ꝓhibitoibz Sz diu e q̃z in ꝑtate hoīm e ut eisd rebz silr ꝑmittat/
sine sit ꝑcepta et ꝓhibitos sine sint bñficia et flagella eligat ul
fugiat ex iudicio rōnis Sz in brut/ e iudiciu nāle d'minatū ad
hr q ꝯuenia ꝓpōit ul occurit cocō accipiat ul fugiat Colligit
aut ex memoria ꝑitoz bñficioz ul flagelloz ut bruta aliq apphēdat
q āicu ad ꝓsequēd ul ꝑcandum/ et aliud q̄ inimicz et fugiend
vel tiend Et ideo post flagella ex passione timoris q inde eis in
surgit inducit ad obediend ꝑcutiu instītoz nec est putād hmōi
brut/ fieri ꝓpt lib'tez ābitri ſz ꝓpt inclinac̄ actionis Ad octāum
dd q ſi ang/ ex sup̃ gēn ad hr ꝑceptū diuinum brut/ fctm nō ita
fctm intēdend e ut vox aliqua missionis de celo fcta sit eis aliqbz
vbis q rōnales aie audientes intellige at obedie assolet nō em
hr accepint ut possit bestie ul aues in suo in gne obtempent deo
nō volup vo/ arbi ſz sic monet ille oīa tpibz oportunis non
ipē tpalit motz monetur bruta ipā ut iussa eis efficiat
Tercio querit ut̄rum li ar sit in deo Et vr q nō Liberum arbitrm
e est facultas volun/ et rōnis Sz ro nō competit deo nō nomet
cognicōm discurriuāz deus aut simplici intuitu oīa cognoscat go
deo liberu ar nō competit P li ar e facultas qua boīm et ma/
lūz eligit ut p aug/ pz Sz deo nō inest facultas eligendi ad malu
go in deo nō est li ar P lib ar est pōna ad opositos actus se
hn̄s Sz deus nō se hz ad oīa ut sit rinita nc in malid flecti po/
ssit go li ar nō e in deo P li ar e elige ūtz p dissc̄ inducta
electo aut deo nō competit Sed cu seqr̄ consiliū q nō est dubitat/ et i
quirer/ go in deo nō e liberu ar Sz ꝯt est q dt Anshelmus Si
posse peccare esset ꝑs li arb deus et angeli li ar nō hrent q e absur
dissim go ōnis e dice q deus hz li ar P Ad cor j xii hec oīa
opat vnus atz idem spc diuidens singlis put vult glo p libō arbitō
volut/ go sp̄t hz li ar et eād rōn pr et fi Ro dd q in deo e inuer
te li ar Aliō tn̄o in eo et in angl et in hoībz e em in deo sit
libm ar in hmōi apparuit q ipe hz vol/ sue sine cōnez nālit vult se
sua bonitez Alia aut oīa vult q̄ ordinata in hmōi finez q q̄ḋ
abste loquendo nō nccīo vult ut in pte ti ꝯone osi e eo q bonitas eius
hn̄s qne ad ipā ordinat nō indiget et eius manifestāo qne plibz
mōd/ fieri pt vnū remanet ei liberu iudiciu ad volend hr vel illd
si et et in nob e Et ꝓpt hr oportz dice in deo li ar inuenirī et
similr et/ in angl nō et/ em et ipi ex ncītate volut quitq volut
et hr q volunt ex libō iudicio volunt sic et nob Alit tn in uenitur
li ar in in nob et in angel et in deo Variat em ꝑorba nec e post
teriora variari facultas aut li ar dno ꝑsuppont scz nam et

At vero cognoscitivam. Natura quidem altius modo est in deo quam sit in ho-
minibus et in angelis. Natura enim divina increata est et est suum esse et
sua bonitas. Unde in eo non potest esse defectus aliquis nec quantum ad esse nec
quantum ad bonitatem. Natura autem humana et angelica creata est ex nihilo propter
quod [illegible] quantum est de se possibilis est ad defectum. Et propter hoc liberum arbitrium
dei non est flexibile ad malum. Liberum vero arbitrium hominis et angeli in suis
naturalibus consideratum in malum flexibile est. Cognitio etiam altiori modo invenitur
in homine quam in deo et in angelis. Homo enim habet cognitionem obumbra-
tam et cum discursu veritatis notitiam suscipit. Unde accidit ei diffi-
cultas in discernendo et iudicando quia cogitationes alias cognitiones hominum timi-
de et incerte providentie nostre ut dicitur Sapientie ix. Sed in deo et in angelis e-
[illegible] modo est simplex notitia veritatis absque discursu et inquisitione. Unde in eo non
ideo cadit in eis dubitatio et difficultas in discernendo vel iudicando. Et
ideo deus et angeli habent promptam electionem liberi arbitrii. Homo vero in eligen-
do difficultatem patitur propter incertitudinem et dubitationem. Et patet quod liberum
arbitrium angeli medium locum tenet inter liberum arbitrium dei et hominis participans equaliter
de utroque extremorum. Ad primum ergo dicendum quod hec quinque sunt large pro omni
in malis cognitionem et hec invenitur in deo. Unde et Dyonisius inter divina
nomina bone ponit c. vii de divinis nominibus. Ad secundum accipitur proprie pro vi cognitiva
cum discursu et hec non in deo nec in angelis invenitur sed in hominibus tantum.
Potest ergo dici quod hec non in diffinitione liberi arbitrii sed consequitur liberum arbitrium secundum quod est in na-
tura creata possibili ad defectum. Ad tertium dicendum quod voluntas divina se habet ad oppo-
sita non quidem ut aliquid velit et postea nolit quod eius immutabilitati re-
pugnaret nec etiam ut possit velle bonum et malum quia hec defectibilitatem
in deo poneret sed quia potest velle hoc et non velle. Ad quintum dicendum quod hec quod
electio sequatur consilium quod cum inquisitione agitur accidit electioni secundum quod in-
venitur in natura rationali que veritatis notitiam capit per discursum rationis. Sed
in natura intellectuali que habet simplicem acceptionem veritatis invenitur
electio absque inquisitione precedente et sic electio in deo est.

Quarto queritur utrum liberum arbitrium sit potentia vel non et videtur quod non. Liberum
enim arbitrium secundum Augustinum [illegible] est facultas rationis et voluntatis. Facultas
autem dicitur quasi facilis potestas. Omnis ergo potentie facultas ex habitu procedat[?]
[illegible] habitus in quo quis faciliter agere potest. Videtur quod liberum arbitrium sit
habitus. Preterea secundum [illegible] quedam sunt morales quedam naturales. Sed facul-
tas que est ad operationes morales est habitus non potentia sicut patet de virtutibus
moralibus. Ergo et liberum arbitrium quod facultatem ad operationes naturales importat
est habitus non potentia. Preterea secundum philosophum in secundo physicorum si natura faceret navim faceret
eam sic et ars. Ergo facultas naturalis est eiusdem conditionis cum facultate
que fit per artem. Sed facultas que fit per artem est habitus quidam ex opera-
tionibus acquisitus sicut patet in virtutibus moralibus ut arte [illegible] dicatur
omne illud quod bene agimus. Ergo et facultas sive facilitas naturalis
que est liberum arbitrium erit habitus quidam. Preterea secundum philosophum in secundo Ethi-
corum habitus sunt secundum quos nos aliqualiter habemus. Potentie vero secundum quas simpliciter
agimus. Sed liberum arbitrium nominat non solum illud quo agimus sed illud quo
aliqualiter agimus scilicet libere. Ergo liberum arbitrium nominat habitum. Sed dicatur
quod cum dicatur habitus est quo aliqualiter agimus intelligendum est bene
vel male. Contra illud quod est de ratione habitus cum [illegible] est quo

Sz bn uł male age no e gne om̄ hitu na hitꝰ ꝓtem-
latim no se hnt ad bn uł male ut videt go bn uł male age
no e d'rone hitus P illud q tollit ꝑctm no pt esse pōa
liberu aut arbm tollitur ꝑctm ꝯtrā ut aug dt homo utens
male li° ar° et se pdidit et ipm go li ar e hitus et no pōa
Sz dicitur q om aug mt hat de libte gre que e p hitus Sed
ꝯtra hitus gre h aug ulla male utit go li arm ꝯtra q̄ m̄s
male uti no pt intelligi libtas gre P bndus dt q li ar est
hitus animi et sit q ꝓus P facilis e actre in actu cognitionis
ꝯtra oppoīs Sz pōe cognitiue datus est aīqms hitus nalis s̄z intel-
lectus pn oza que e in summo cognitiōs go et pōe opatie sine motie
datus e aīqms hitus nalis Sz go sumum locu in motiuis li arii
tenē videatur zor q sit hitus uł pōa p hitus ꝑfita P po-
tencia no intelligit nisi p hitus Sz voluntas et ro restringunt i li ar
Voluntas em est possibilium et impossibilium Sz tn libm arm no sit
nisi possibilium Silit et ro est et eoru que sunt in nob li aut arm
solm eoru que sunt in nob go li ar hitu noiat P sit pōa
noiat a'q sup additu essence Jta facultas d' a'q sup additu pōe
ꝯtra not aut est sup addit pōe est hitus Sz go li ar sit facultas
vi q sit hitus P aug dt q li ar est rōnal aīe motꝰ Sz
motꝰ actu nominat go li ar e actiuꝰ et no pōa P Scdm boe-
tii iudicium est actus indicatiuꝰ arbitrium aut e actꝰ uł q iudicium go
et arbitriu e actꝰ Sz hc q additur liberu no tollit ex ꝯtra actus
ꝯtra et actus libi dur q sit in ꝑtate agentis go li ar e actꝰ et
no pōa P Scdm aug in li d'trinte illud q excedit sum subim
in est ad tm essencia et no actiuꝰ Vn pbat q amor et notitia in
sit menti eet ꝯtra mens no solm se ipa aat et cognoscit h et a'a
li m at arm excedit se vlt subim ꝯtra aīa li ar agit in ea que sunt
ꝯtra ipam go li arm eet in est aīe et ita no e pōa tu pōe esse
ac sup addit P nulla pōa educit se in actu tu volunt, s̄z li arm
educit se in actu go li ar no e pōa P nulla pōa Scdm h p
in ꝓo ethi° ta sunt in aīa pōa hitꝰ et passio li aut arm non
e passio tu sit in supiori ꝑte aīe, passio aut et passibil qlitas e solm
ꝯtra ꝑtem sensitiuā Silit no e hitꝰ tu sit subim gre hz em se ad
gram h aug ut equꝰ ad sessore hitꝰ no nopt alius hitꝰ esse subim
go relinquitur q li ar sit pōa P hc vi int pōam et hitꝰ
distare q pōa que se ad opposita hz p hitꝰ d'tmiat ad unu Sed
li arm noiat a'q ad opposita se hns, nullo d'tmiat ad unu go li ar
e pōa et no hitꝰ P bndus dt tolle li ar et no e q saluetur
Sz illud q saluat e aīa uł aīa pōa go li ar tu no sit aīa ꝯtra ad
sola ꝑtes supiores ptinet relinquitur q sit pōa P hugo dt in
ꝓo sniar xxiiii distinc Jlla aīe rōnal pōa ꝯtra velle bonm uł ma-
lum pt utrūq discernens li ar nuncupat et sic li ar e pōa P an-
selmus dicit q li ar e ptas ꝯseruandi rectitudinem volunt ꝑt se et

sit idem quod potentia. Respondeo dicendum quod liberum arbitrium sit virtus volubili attendat nominat
actum sed ex vi sui connotat habitualitatem est ut significet id quod est potentia in actu. Non enim di-
cimus esse hominem liberi arbitrii non intelligimus quod actu libere iudicet sed quod habe-
at in se aliquid quod vim potentie excedat. Tamen liberum arbitrium nominabit habitum vel po-
tentiam per habitum perfectam. Sicut moderate irasci dicitur aliquid quod vim irascibilis exce-
dit. Nam moderari iram passio non potest irascibilis per se ipsam nisi sit aliquo
habitu perfecta sed quantum in ea rationis moderatio imprimat. Si vero libere iudicare
non implicet in se aliquid quod vim potentie excedit liberum arbitrium non nominabit nisi
potentiam. Absolute sicut irasci non excedit vim potentie irascibilis unde ipse eius potentiam
potentia est et non habitus. Constat autem quod iudicare si nihil addat non excedit vim
potentie eo quod est alicuius potentie actus scilicet rationis per naturam propriam sed hoc quod aliquibus habitibus
superaddi requirat. Hoc autem quod additur libere similiter vim potentie non excedit
nisi sed hoc aliquid libere fieri dicitur quod est in potestate facientis. Esse autem aliquid in potesta-
te nostra inest naturaliter secundum aliquam potentiam non autem per aliquem habitum sed per volun-
tatem et ideo liberum arbitrium non nominat habitum sed potentiam voluntatis vel rationis. Unam siquidem
per ordinem ad alteram. Sicut enim actus electionis progreditur ab una scilicet a ratione per
ordinem ad aliam sed hoc quod philosophus dicit in VI Ethicorum quod electio vel est appetitus intel-
lectivus vel intellectus appetitivus potest concedi. Unde quidam moti sunt ad ponendum
liberum arbitrium esse habitum. Quidam enim hoc posuerunt propter illud quod superaddit liberum arbitrium
super voluntatem et rationem scilicet ordinem unius ad alteram. Sed hoc non potest ratione habitus
habere nomine habitus proprie accepto. Nam habitus est qualitas quaedam secundum quam quae inclinat
potentia ad actum. Quidam vero dixerunt liberum arbitrium esse habitualiter potentiam consi-
derantes facilitatem et qua libere iudicamus sed hoc ut iam dictum est rationem potentie
non excedit. Ad primum ergo dicendum quod aliquid dicitur esse facile dupliciter. Uno modo per
remotionem impedimenti. Alio modo per appositionem adiutorii. Facilitas igitur pertinens
ad habitum est per adiutorii appositionem. Nam habitus inclinat potentiam ad actum. Hanc
autem facilitatem non nominat liberum arbitrium eo quod consideratum est de se non inclinat magis in
unum quam in alterum sed non nominat facilitatem quae est per remotionem impedimenti cum liberum
arbitrium non impedit aliquo cogente a propria operatione. Et ideo Augustinus ipse liberum arbitrium fa-
cultatem nominat non facilitatem quia facultas hoc importare videtur ut aliquid sit in
potestate facultatem habentis. Et similiter dicendum est ad secundum et tertium quae procedunt de faci-
litate. Ad quartum dicendum quod in actu duo possunt modo considerari unum quod pertinet ad
rationem habitus sicut cum bene vel male aliquid agit aliud quod pertinet ad rationem potentie sicut
cognoscere intellectualiter convenit intellectui ex ipsa natura potentie. Quorum duorum igitur importatur
in hoc quod dico libere iudicare non pertinet ad aliquem habitum superadditum sed ad ipsam
potentie rationem ut dictum est. Ad quintum dicendum quod homo male utendo libero arbitrio non
totaliter ipsum perdidit sed quantum ad aliquid, quia scilicet post peccatum non potest esse sine peccato sicut
poterat ante peccatum. Ad sextum dicendum quod quamvis gratia nullus possit male uti liberum tamen
arbitrio habente et sic libertatem potest aliquis male uti quod est proprium mali usus ut potentia
vel habitus. Si autem dicatur male uti aliquo sit obiecto alias abiecto usus sicut
virtutibus et gratia male uti contingit utrum in habitus quidam de virtutibus supponunt. Ad
septimum dicendum quod virtus non proprie habitus accipit per comparationem facilitatem. Ad octavum dicendum
quod quamvis ratio aliqua potentia indiget. Primo quidem quia quod est per potentiam
cum tota excedit vim potentie quamvis non excedit vim totius nature humane.
Secundo quia totius nature vim excedit et hoc secundo modo habitus indiget omnes alie
potentie quantum actus meritorii eliciuntur sive sint affective sive intellective quia in
huiusmodi actus potentie non possunt nisi habitus gratie superaddantur. Propterea autem

rio indiget habitu intellectus eo quod intelligere aliquid non potest nisi assistat sibi per
speciem intelligibilem. Unde oportet species intelligibiles superaddi quibus in actum
educatur intellectus. Operum autem [illegible] ordinatio habitum efficit. Et eadem ratione appe-
titive inferiores scilicet irascibilis et concupiscibilis habitibus indigent. Unde perficiuntur virtuti-
bus moralibus. Quod enim actus earum moderati sint non accidit naturam humanam
secundum vocem sed vim dictativam potentiarum. Unde oportet quod illud quod est superioris potentie
scilicet rationis eis imprimat et ipsa ratio sigillatim inferioribus viribus formaliter per fiant
virtutes morales. Affectiva autem superior non indiget hoc modo acquisito habitu. Item natura
tendit in bonum sibi conveniens sicut in proprium obiectum. Unde ad hoc quod velit bonum non
requirit nisi quod ostendatur sibi per rationem cognitam. Et ideo philosophi in voluntate non po-
suerunt aliquem habitum neque naturalem neque acquisitum sed ad dirigendum in operatis posuerunt pru-
dentiam posuerunt in ratione et temperantiam et fortitudinem et alias virtutes morales in irasci-
bili et concupiscibili. Sed secundum theologos in voluntate ponitur habitus caritatis propter actus
meritorios. Ad nonum dicendum quod ~~facultas~~ ista respectu rationis et voluntatis non
sit per aliquem habitum superadditum sed ordine potentie unius ad aliam. Ad decimum
dicendum quod facultas que est per inclinationem habitus addit super potentiam aliquid quod est altius natura
scilicet habitum. Sed facultas que est per remotionem coactionis addit determinata [illegible] potentie quod
tamen pertinet ad ipsam naturam potentie sicut differentia que superaddit generi pertinet ad naturam speciei.
Ad undecimum dicendum quod Augustinus diffinit liberum arbitrium per actum propter hoc quod potentie per actus cogno-
scuntur. Unde predicatio illa non est essentialis sed causalis. Ad duodecimum dicendum quod communiter secundum
proprietatem vocabuli liberum arbitrium actum nominat sed tamen usu loquentium ad significandum actum potentiam est
translatum. Ad tredecimum dicendum quod notitia et amor dupliciter possunt comparari ad mentem uno
modo ut ad amantem et cognoscentem et sic ipsam mentem non excedunt nec recedunt ab ratione
accidentis simpliciter. Alio modo possunt comparari ad mentem ut ad amatum et cognitum et sic excedunt
mentem quia mens non solum se amat et cognoscit sed etiam alia. Et sic recedunt ab
accidentium similitudine. Nec prima actio illa illo respectu quo comparatur ad subiectum non comparatur
ad aliquid extra sed agendo comparantur ad actum in habendo ad subiectum. Amor vero et noti-
tia acquisito modo uno comparantur ad subiectum et ad ea que sunt extra communis aliquis
modus sit quo comparatur ad subiectum tantum. Sic ergo non oportet quod amor et notitia
sint essentialia menti nisi secundum quod mens per suam essentiam cognoscit et amat.

Quinto queritur utrum liberum arbitrium sit una potentia vel plures. Et videtur
quod sit plures potentie. Primo enim dicit Augustinus liberum arbitrium est facultas voluntatis
et rationis. Ratio autem et voluntas sunt diverse potentie ergo liberum arbitrium ad diversas po-
tentias pertinet. Preterea potentie cognoscuntur per actus. Sed libero arbitrio ascribuntur actus diversa-
rum potentiarum ut enim dicit Damascenus in secundo libro de libero arbitrio In nobis est con-
siliari [illegible] moveri et non moveri [illegible] facere et non facere appetere et non
appetere et [illegible] ad plures ad plures potentias. Preterea dicit in libro de
[illegible] angeli liberum arbitrium sed hoc inest quod est in eis per [illegible] iudicium et
voluntas incorrupta. Sed [illegible] iudicii ad rationem pertinet ergo liberum arbitrium includit
in se voluntatem et rationem et ita liberum arbitrium est plures potentie. Sed dicit quod est una [illegible]
huius virtutes [illegible]. Sed dicit: Sicut in parte superiori anime inveniuntur cognitiva et affe-
ctiva ita in parte inferiori. Sed in parte inferiori non est aliqua potentia que habeat
in se virtutem cognitive et affective ergo nec in parte superiori. Preterea dicit in libro de
[illegible] philosophie quod extrema [illegible] est [illegible] mentes humane [illegible] mox in [illegible]
[illegible] caligant et per [illegible] turbant affectibus. [illegible] de qua ibi loquitur
libertati arbitrii [illegible] ergo liberum arbitrium includit in se rationem et affectionem et sic [illegible]
Sed [illegible] dicitur [illegible] media [illegible] in eo maioris medii similitudo requiritur. Sed
in maiori medio non requiruntur due extreme nature sine media ergo nec in homine
inveniuntur due potentie extreme sine media. Invenitur autem in homine

Una potentia que semper tendit in bonum scilicet sinderesis et alia que habent opposita que
semper inclinat ad malum quod hec est liberum arbitrium et sic videtur quod liberum arbitrium sit una potentia
Ratio dicendum quod duplici consideratione fuerunt quidam moti ad ponendum liberum arbitrium esse plu-
res potentias una quidem ex hoc quod videbat per liberum arbitrium nos posse in actus omnium
potentiarum unde ponebat liberum arbitrium esse quasi totum universale respectu omnium potentiarum sed hoc esse
non potest quia sic sequeretur quod in nobis sint multa libera arbitria propter multitudinem potentiarum
Multi enim homines sunt multa animalia nec ad hoc ponendum cogimur unde potentia de
enim actus potentiarum diversarum nec referuntur ad liberum arbitrium nisi mediante uno quod est eligere
Secundum hoc enim liberum arbitrium movemur quod libero arbitrio moti eligimus et cetera de aliis actibus
Unde ex hoc non concluditur liberum arbitrium esse plures potentias sed esse unam potentiam moventem
suas per virtutem potentias diversas Alia vero consideratione movebat quosdam ad ponendum
pluralitatem potentiarum in libero arbitrio ex hoc quod videbat in actu liberi arbitrii concurrere aliqua
que ad diversas potentias pertinent scilicet per iudicium quod est rationis et affectum quod est voluntatis
Unde dicebant liberum arbitrium colligere in se plures potentias per modum quo totum integrale
colligit suas partes hoc autem esse non potest Unus enim actus quem libero arbitrio attribuimus sit
unus specialis actus scilicet eligere non potest a duabus potentiis immediate procedere sed per prius procedit
ab una immediate et ab altera mediate principaliter scilicet quia est potentia posterior in posterioribus
relinquitur Unde restat quod liberum arbitrium sit una potentia Ad ~~secundum~~ primum ergo dicendum quod augustinus dicit
liberum arbitrium esse facultatem voluntatis et rationis quia ad actum liberi arbitrii ratio per utramque potentiam
ordinatur licet non immediate Ad secundum dicendum quod liberum arbitrium non ordinatur ad actus diver-
sarum potentiarum nisi mediante unico actu proprio suo ut dictum est Ad tertium dicendum quod
licet quandoque attribuimus libero arbitrio id quod est diversarum potentiarum tamen principaliter per diversas potentias
ratio ad actum liberi arbitrii ordinatur ut dictum est Ad quartum dicendum quod in parte rationali anime
est solum simplex apprehensio extra partem cognitive non autem aliqua collatio vel ordinatio
sicut est in apprehensiva rationali et ideo in parte sensitiva appetitus etiam aliter fertur
in obiectum sine hoc quod aliquis ordo ex apprehensiva in appetitivam relinquatur Unde
in parte sensitiva non est aliqua potentia comprehendens in se aliquam apprehensivam et appe-
titivam ~~relinquatur~~ ut sic est in parte rationali Ad quintum dicendum sicut ad quartum

Sexto queritur utrum liberum arbitrium sit voluntas vel potentia alia a voluntate Et videtur
quod sit potentia alia Illud enim quod ponitur de aliquo essentialiter non debet poni
oblique in diffinitione eius sicut animal ponitur oblique in diffinitione hominis Sed
ratio et voluntas ponuntur oblique in diffinitione liberi arbitrii dicit enim facultas voluntatis et rationis
ergo liberum arbitrium non est ratio vel voluntas sed alia potentia ab utraque Preterea differentie potentiarum
cognoscuntur per diversam actuum Sed eligere quod est actus liberi arbitrii est alius quam velle
quod est actus voluntatis ut patet per philosophum in 3o ethicorum ergo et liberum arbitrium est alia potentia a voluntate
Preterea in nominatione liberi arbitrii arbitrium ponitur in abstracto sed libertas in concreto
Arbitrium autem rationis libertas voluntatis ergo idem quod est rationis essentialiter convenit libero arbitrio
quod autem voluntatis quasi denominat rem et accidentaliter et cetera liberum arbitrium magis videtur esse ratio
quam voluntas Preterea secundum damascenum et gregorium nissenum Secundum hoc sumus simul
arbitrio liberi quod sumus rationales Sed rationales sumus per hoc quod habemus rationem ergo per hoc
quod habemus rationem sumus arbitrio liberi et ita videtur quod liberum arbitrium sit ratio Preterea sicut ordinem
habituum est et ordo potentiarum Sed actus fidei qui est habitus rationis informatur
caritate que est habitus voluntatis ergo et actus rationis informatur voluntate et non econverso
et ita si actus liberi arbitrii est unus duarum potentiarum scilicet voluntatis et rationis sic eliciens
et alterius sic informantis videtur quod sit rationis sic elicientis et ita liberum arbitrium erit
ratio et sic alia potentia quam voluntas Sed contra est quod damascenus dicit in tertio libro xiiii
liberum arbitrium nihil aliud est quam voluntas Preterea philosophus dicit in tertio ethicorum
quod electio est appetitus preconsiliati electio autem est actus liberi arbitrii ergo liberum arbitrium est potentia
appetitiva Sed non est appetitus inferior qui dividitur per irascibilem et concupiscibilem

Sic enim bruta haberent li. ar. ergo est appetitus superior et hic voluntas secundum
philosophum in tertio de anima Responsio dicendum quod quandoque dicitur li. ar. esse tantum potentiam a vo-
luntate et ratione propter hoc quod videtur actum li. ar. qui est eligere differentem esse et
ab actu simplici voluntatis et ab actu simplici rationis Nam rationis quidem actus in sola
cognitione consistit voluntatis autem actus similiter sed circa bonum quod est finis hic autem
circa bonum quod est ad finem Sicut ergo bonum quod est ad finem egreditur a ratione
finis appetitus vero boni a cognitione ita dicit quandoque naturali ordine ex ratione
voluntatem procedere ex hiis duabus tantum potentiam quae est liberum arbitrium Sed hoc
convenit stare non potest nam obiectum et id quod est ratio obiecti ad eandem potentiam pertinet
sicut color et lumen ad visum tota vero ratio appetibilitatis eius quod est ad finem in-
venitur hinc quod est finis unde non potest esse quod ad aliam potentiam pertineat appetere
finem nec hoc contra quia finis appetitur absolute id autem quod est ad finem in ordine
ad alterum sunt appetitibus potentiarum distinctionem inducere Nam ordinatio unius
ad alterum non appetitum non facit sed ad aliud scilicet per rationem cuius est ordinare et con-
ferre Unde non potest esse contra praedicta constituere speciem appetitus Utrum autem eli-
gere sit actus rationis vel voluntatis philosophus sub dubio videtur relinquere in vi Ethicorum
Sufficienter autem tamen quod aliqualiter sit actus utriusque dicit quod electio vel est actus
appetitivi vel appetitus intellectivi Sed quod sit appetitus dicit in tertio Ethicorum diffini-
ens electionem esse desiderium praeconsiliati quod quidem unum est et ipsum obiectum de-
monstrat Nam sicut bonum delectabile et honestum quae habent rationem finis sunt obiectum
appetitivae voluntatis ita et bonum et utile quod ipse eligitur et etiam ex nomine nam
li. ar. ut dicitur est est potentia qua homo potest libere indicare Sed autem dicit principium
esse alicuius actus aliqualiter fiendi non oportet quod sit principium illius actus simpliciter sed
principaliter significat esse principium illius modi sicut grammatica per hoc quod dicitur esse scientia recte lo-
quendi non dicitur quod sit principium locutionis simpliciter quia etiam sine grammatica potest homo loqui sed
quod sit principium rectitudinis in locutione ita et potentia qua recte indicamus non intelligitur
illa qua recte indicamus simpliciter quae est rationis sed quae facit libertatem in indicando
quae est voluntas Unde liberum arbitrium est ipsa voluntas nominat autem eam non absolute sed in or-
dine ad aliquem actum eius qui est eligere Ad primum ergo dicendum quod licet li. ar. non
nominat voluntatem absolute sed in ordine ad rationem inde est quod ad hoc superior voluntas
et ratio in diffinitione li. arbitrii ambas ponuntur Ad secundum dicendum quod quamvis eligere
sit alius actus quam velle tamen ista differentia non potest potentiarum distinctionem inducere Ad
tertium dicendum quod quamvis iudicium sit rationis tamen libertas iudicandi est rationis voluntatis immediate
Ad quartum dicendum quod rationales dicimur non solum a potentia rationis sed ab omni rationali
tamquam etiam potentia est voluntas etc. sed quod rationales sumus dicimur esse li. ar. Si tamen
rationale a rationis potentia sumeretur praedicta auctoritas sonaret rationem esse primam li.
arbitrii originem non autem in metu liberum electionis principium Ad quintum dicendum vo-
luntas quodammodo movet rationem imperando actum eius et ratio movet voluntatem
proponendo ei obiectum eius quod est finis et inde est quod utraque potentia potest aliqualiter

Articulus tertius Utrum possit aliqua creatura ... aliam inforciare

quod li. ar. habeat naturaliter confirmatum in bono Videtur quod sic natura enim spiritua-
lis est nobilior quam corporalis Sed aliqua creatura corporalis tamen hoc convenit
quod in ea nulla motus inordinatus esse possit sicut natura celestis corporis ergo
multo fortius potest esse aliqua natura creata spiritualis quae est capax li. arbitrii in
tantum indita naturaliter nulla inordinata esse possit quod est esse impeccabilem vel
confirmari in bono Sed dicitur quod est de nobilitate creaturae spiritualis quod possit mere-
ri et hoc esse hic non possit nisi possit peccare et non peccare Sed contra quod
competit alicui creaturae spirituali posse mereri quod hoc divinum sine actu

Sed si non posset nisi bona voluntas et sic actus divinus remaneret Po-
sset enim aliquis bonum agere vel non agere sine hoc quod in malum maderet vel saltem elige-
ret bonum et melius ergo ad merendum non requiritur posse peccare Praeterea licet ex pro-
meritis gratia admoveatur est pena actiua Sed dicitur ratione pene active non est deficere ergo potest
creatura spiritualis habere penam ad merendum etsi naturaliter sit impeccabilis Praeterea an-
shelmus dicit quod potestas peccandi nec est libertas nec pars libertatis Sed libertas est ratione qua
homo est capax meriti ergo remota potestate peccandi adhuc remanebit homini pena meren-
di Praeterea Hugo/ Victorinus et damascenus hanc rationem assignat quare creatura sit mu-
tabilis quia licet ex nichilo secundum principium consequitur creatam quod hoc quod est ex nichilo
posse in nichilum tendere tamen posse malum facere Sed invenitur aliqua creatura
que naturaliter est incorruptibilis sicut anima et corpora celestia ergo multo fortius potest inve-
niri aliqua creatura spiritualis que naturaliter sit impeccabilis Praeterea illud quod deus facit in
uno potest etiam in aliis facere Sed deus creature spirituali dat ita immutabiliter ex sua
natura tendere in aliquod bonum scilicet felicitatem quod nullo modo in contrarium tendere possit ergo eadem ratione
possit alicui creature conferri ut ita naturaliter appetere omne bonum quod nullo modo possit in ma-
lum inclinari Praeterea deus cum sit summe bonus summe se communicat ratione omne illud
creature communicatur cuius creatura est capax Sed bonum perfectionis que est confirmatio in bono
vel impeccabilitas creatura est capax quod patet quia quibusdam creaturis per gratiam conceditur
ergo et aliqua creatura naturaliter est impeccabilis vel confirmata in bono Praeterea ea sunt que
primam virtutem/ virtus aut operationis Sed aliqua creatura est naturaliter immutabilis secundum substantiam
ergo potest esse aliqua creatura secundum quam potest esse naturaliter immutabilis ut sit naturaliter impec-
cabilis Praeterea essentialiter convenit creature quod convenit sibi ratione principiorum ex quibus componitur
quia quod convenit sibi ratione principiorum ex quo est quia effectus sortitur sibi ne cause aliqua
est [illegible] oppositum ad idem ex quo est opposita aut ex oppositis fiunt ut album ex ni-
gro Sed confirmatio in bono convenit alicui creature adeo ex quo est ergo multo magis
debet dici confirmatio in bono sibi secundum quod est ex nichilo Praeterea felicitas tenetur immuta-
biliter habere Sed homo ex naturalibus potest pervenire ad felicitatem [illegible] ergo potest habere naturaliter
immutabiliter in bono Praeterea quod inest est anima est immutabile Sed naturaliter homo appetit
bonum ergo et immutabiliter Sed contra damascenus dicit quod ex hoc creatura rationalis flexibilis est ad ma-
lum secundum electionem quia est ex nichilo Sed potest esse aliqua creatura que non sit ex nichilo ergo non
potest aliqua creatura esse cuius licet naturaliter sit confirmata in bono Praeterea proprietas nature
superioris non potest inferiori nature naturaliter convenire nisi in superiorem nam convenit naturaliter
sit non potest fieri quod aqua naturaliter sit calida [illegible] nisi ignis vel aeris Sed hec
indefectibilis bonitatis est proprietas divine nature ergo non potest esse quod alicui alii nature
conveniat naturaliter nisi in divinam nam [illegible] est impossibile Praeterea liberum arbitrium non
invenitur in aliqua creatura nisi in angelo et homine Sed tamen homo tamen angeli peccaverunt
ergo nullius creature licet est naturaliter confirmata in bono Praeterea nulla creatura remanet impe-
ditur a [illegible] nisi ratione peccati Si ergo aliqua creatura remanet esset naturaliter im-
peccabilis ex primis naturalibus sine gratia ad [illegible] posset pervenire quod pelagiana heresis
sapere videtur Respondeo dicendum quod nulla creatura nec potest esse [illegible] aliquis sit naturaliter conf-
irmata in bono ut hoc ei ex primis naturalibus conveniat quod peccare non possit Cuius ratio
est Nam ex defectu principii operationis [illegible] actio/ defectus ratione si quod est in quo principia
actio non nisi deficere potest nec ab aliquo extrinseco impediri impossibile est illius actionem
deficere sicut patet in motibus celestium corporum Ea vero in actionibus deficere possibile est
in quibus potentia agendi potest deficere vel impediri sicut patet in generabilibus et corrupti-
bilibus que ratione sue transmutabilitatis defectum in principiis actus patiuntur unde
et contra deficientes provenerunt sicut quod in operationibus nature fecerunt [illegible]

Accidit sic pz in ptubus monstruos Nichil e ad pctm sine in rebus nalibus
sine in artificialibus sine voluntarijs dicat ipm defectum ut in ordinacio pp e actos
tn aliq agitur nos sit q debitu e agi utz in hoc ptinz differt aut ma-
gedo nata ronalis pdicta li ar° ab om ala nata agente Na q lz ala
nata ordinat ad alq ptre bom et actiones eius sint dtminate rev illius
boni Na vo ronal ordinat ad bonu simplr sic em om albe ualat alis
e intellecta ita est et bom albe volunt Et inde e q ad ipm vte bonorum
pum se extendit voluntas ad q ullius alius appetitus ptige pt et ppr hc nata
creata ronal no hz dtminatas actos sz se hz sub quada indifferentia rel
in malum actionem Cu at ois actio ab agente pveniat sub rone simigdarz
sicut nisi sit calidum calefiat cz si alq agens e q h sua actum ordinetur
ad alq bom ptre adhuc q eius actio nar sit indefectibil q ro illius boni
nalr et immobilr ei insit sic si alicui corpi in e nalr calor immutabilis
immutabilr calefat Vn et na ronal que ordinata e ad bom albe p actones
multiplices no pt hre actos indeficientes a bono nisi ei nar et immutabilr
insit ro vlis et pfecti bom q qudez esse no pt nisi in nata diuina Na
deus solus e actus purus nullius pone pmixtione recipiens et p hc e bonitas
pura et albe Creata vo pura cu in nata sua heat pmixtiones pot e bom
ptre que qudez pmixtio pone ei accidit ppr hc e ex nilo et inde e q
inter ronales naturas solus deus hz lil ar nar impeccale et qfirmatum in bo
no creature vo hc in e impossibile e ppr hc q ex nilo ut Damascenus et Greg
Nicenus dicunt et hic e ptre bom in quo fundat ro mali ut dyo dicit
iiij c. de di no Ad pm gº dicendum q creature corpales ut dictum e sunt ordiate
ad alq ptre bom p determinatas actos et ideo ad hoc q abeant actionibus
error et pctm nalr absit suffit q sint p sua nam stabilite no repugnat
ei in aliquo bono ptri q no suffit in natis spualibus ordinat ad bom
absolute ut dictu e Ad scdm dicendum q ee nar impeccabile no repugnt ei q e
hre diuinum sm actu tu utrumqz deo conveniat repugnt aut ei q e hre
diuinum sm actu in nata creata q e ptre bom Non em aliqua creatura pt hre
diuinum sm actum . Cuius sint dtminate actos ordiate ad bom ptre Ad tm
dicendum q qnus no sit de rone pone actae q no hz nisi sine actos sufficiencia pura
et immutabilia ut dsite possit Ad quartum dicendum q qnus peccare no sit ps
li ar ij qse tn ex hic lil'tz in na creata Ad quintum dicendum q creature attinent
esse dtminatum et ptre ab alio, Vn et creatura pt hre esse stabile et immu
tabile qnus in ea no inveniat nar ro absoluti et pfecti bom s actos suas e
ordiabiles ad bom albe et ideo no esse Ad sextum dicendum q felicitas inde-
ate et in vli ois ronal mens nalr appetit et ita hc defice no pt sz in ptli-
cular no e dtminatus motus vol creature ad quirendum felictz in hoc ul illo et
sic etiam in appetendo felicitatem alis pot errare pt si eam querat ubi esse no de
sic querit in voluptatibus felicitatem . et ita est e rel om bonorum Na nul
appetitur nisi sb ron bom Vn Dyo dicit q ideo e q na in est incti a-
ppetitus boni sz no hunc ul illius boni . Vn in hc bom pctm incide pt Ad
septimum dicendum q creatura e capax impeccabilit sz no ita q ea nar habeat Un
ro non sequitur Ad nonum dicendum q pna qnus ... pctr ex li ar° no e
sola sibi et vtus sine pona sz requir debita applicatio volunt ad aliqua
que sint acta sit ad finem et ala bona dei et ideo no contingit aliquo defectum
in sibi anime ul in nata hibitu arum pt sequi defectus in actionem ...
Vniqz nali in immutabilitate sibi no pt concludi nalis impeccabilitas

Ad decimum dicendum quod quamvis deus est causa creaturae non solum quantum ad naturalia, sed etiam quantum ad superaddita. Unde non oportet quod quicquid creatura habet a deo sit ei naturale, sed solum illud quod deus ei indidit et instituendo naturam ipsius. Homini quidem et non est confirmatio in bono. Ad XI dicendum quod felicitas creaturae licet non sit felicitas simpliciter, non habet immutabilitatem simpliciter, sed dicitur immutabilis quia non facile permutatur. Si tamen felicitas simpliciter creaturae esset simpliciter immutabilis, non propter hoc sequitur quod liberum arbitrium naturaliter esset in bono confirmatum, praecipue cum dicamus hic naturale quod per principia naturae acquiri potest, per quem modum virtutes politicae possunt dici naturales. Sed id quod consequitur ex meritis est supra naturam. Ad duodecimum dicendum quod quamvis homo naturaliter bonum appetat in generali, non tamen in speciali, ut dictum est, et ab hac parte incidit peccatum et defectus.

Octavo quaeritur utrum liberum arbitrium creaturae possit confirmari in bono per aliquod donum gratiae. Et videtur quod non. Gratia enim superveniens naturae non destruit eam. Sed liberi arbitrii creaturae naturale est ut sit quod ad malum flecti possit. Videtur quod ei per gratiam auferri non possit. ¶ Praeterea in potestate liberi arbitrii est uti gratia sibi infusa, non utatur vel convertit in malum. Ergo nulla gratia superveniens potest liberum arbitrium confirmare in bono. ¶ Praeterea liberum arbitrium habet dominium sui actus. Sed uti gratia est quidam actus liberi arbitrii. Ergo hoc est in potestate liberi arbitrii uti vel non uti, et sic per gratiam confirmari non potest. ¶ Praeterea hoc inest libero arbitrio creaturae, flexibilitas ad malum, quod est ex nihilo, ut Damascenus dicit. Sed nulla gratia potest inferre creaturae non esse ex nihilo. Ergo nulla creatura potest liberum arbitrium confirmare in bono. ¶ Praeterea Anselmus dicit quod liberum arbitrium est potentissimum sub deo quod de gratia et iustitia non recipit augmentum nec de culpa detrimentum. Sed confirmatio in bono superveniens liberi arbitrii non augetur ipsum, quia si augetur in his quae non mole magna sunt idem est esse maius quod melius. Ergo liberum arbitrium per gratiam non potest confirmari in bono. ¶ Praeterea, ut dicitur in libro de causis, quod est in aliquo est in eo per modum eius in quo est. Sed liberum arbitrium secundum naturam suam est mutabile in bonum et malum. Ergo et gratia superveniens hoc modo in eo recipitur quod in bonum et malum mutari possit, et ita non potest ipsum confirmare in bono. ¶ Praeterea quicquid deus superaddit creaturae potest etiam, ut videtur, a principio suae conditionis ei conferre. Si ergo posset liberum arbitrium confirmari per aliquam gratiam superadditam, posset etiam confirmari per aliquid inditum ipsi creaturae principaliter quantum ad naturae conditionem, et naturaliter esse confirmatum in bono, quod est impossibile ut dictum est. Ergo nec per gratiam confirmari potest. ¶ Sed contra est quod sancti qui sunt in patria ita sunt in bono confirmati ut ulterius peccare non possint, alias de sua beatitudine securi non essent. Et praeterea quamvis nec beati non habent confirmationem ex esse eius per naturam, ut dictum est, ergo habent per gratiam. Et ita liberum arbitrium per donum gratiae confirmari potest. ¶ Praeterea. Ad liberum arbitrium hominis ex sua natura habet quod possit flexisse in malum. Ita corpus humanum habet ex sua natura quod sit corruptibile. Sed corpus humanum dono gratiae efficitur incorruptibile. I ad Cor. XV: Corruptibile hoc induet incorruptionem. Ergo liberum arbitrium potest confirmari in bono. ¶ Respondeo dicendum quod circa hanc quaestionem erravit Origenes. Voluit enim quod liberum arbitrium creaturae nullatenus confirmaretur in bono neque etiam in beatis nisi in Christo propter unionem ad verbum. Ex hoc autem errore ponere cogebatur quod beatitudo sanctorum et angelorum non esset perpetua sed aliquando esset finienda. Ex quo sequitur eam non esse veram, cum immutabilitas et securitas sit de ratione beatitudinis. Et ideo propter hoc inconveniens quod sequitur eius positio est penitus reprobanda. Et ideo dicendum est simpliciter quod liberum arbitrium per gratiam potest confirmari in bono. Quod quidem ex hoc apparet. Propter hoc enim naturaliter liberum arbitrium creaturae in bono confirmatum esse non potest, quia in natura sua non habet [illegible] et absoluti boni rationem, sed quandam bonitatem participatam habet. Ut in bono perfecto et absoluto, scilicet deo, liberum arbitrium per gratiam coniungitur, unde fiat perfecta unio ut ipse deus sit liberi arbitrii tota causa agendi, malum flecti non potest. Quod quidem in aliquibus contingit et praecipue in beatis. Quod sic patet: voluntas enim naturaliter tendit in bonum sicut in

sim obim e ideo aut aliq malu credit hz no eligit nisi qr malu sibi
subesse bonu ppom / Malu eni e involuntariu ut dt dio 4 c d' di no
vou no pt esse pctm in motu volut' sz q malu appetat. nisi in apprehensia
vtute defectus p existat p quē sibi malū ut bonū pponat hic aut defectus
in vou no pt accide dup' unoo a pa vou alio ex tunc Ex pa quidē vou
qz in e ei nat cognitio et inmutabilit sine errore cognito boni in vli ta bonūq
e finis quam boni q e ad finē. no aut in pticulari Sz ita hic errare pt ut estiet
aliq esse finē q no e finis uel utile ee ad finē q no e utile Et ppi hoc ergo
bnitas nat appetit bonū q e finis sz felicitatē in gnali et sibi bonū q e ad fi=
nem vnq quis enim nalit appetit utilitatē sua sz in hoc uel in illo fine appe
tedo a hoc uel illo utili eligendo incidit pctm velut sz ex aliquo extrinseco
vo d'ficit tu ppi vires inferiores que intense monentur malique intrrupitur
actus vonis ut no bn pide et firmit suu iudiciu d'bono voluti pponat sic
tu aliquis hns vitam castitatem de castitate sinaui p qupscuias delectabil a
ppetit contrariu castitati. ppi hoc q iudiciu vonis aliquatulu a concupia ligat
ut p dt in vij Ethic / utiq istoru d'fctum tota a btis tollet cognicon
ipoz ad deu nat diuina essentiā videtes cognoscet ipm deū ee finē maxie
amandu / Cognoscet et oia q ei uniunt ut q ab eo distingunt in pticuli cog
noscetes deu no solu in se sz p ut e eo ... Et ex hac cognitos claritate
intatu mens roborantur q in inferioribz virib nulla mota insurge potit pter
iussi sm regulā vonis Vn sic nunc inmutabilr bonū in gnali appetit ita tu
inmutabili in ptri bonū debitu appetunt interiu metes Sup nalem aut in
clinatom volunt. cu in eis tantas pfta tota ligans eos tu deo vn nullo
in eis pctm incide poterit et sic erut p gram confirmati Ad pm g° dcm q hoc
e ex defectu natue create. q in malū flecti pt et huiz defectum aufert p sufficiens
natam gra confirmas in bono sicut lux sup veniens aeri aufert obscuritatē eius
qua naliu sine luce hz Ad scdm dcm q in ptate li arbi no uti bitu tu
sibi ppoiti subesse boni q d'gra in btis accide no pt ut dictu e / Et p hoc
etiam pz scdm ad tertiu Ad quartu dcm q hoc li ar e ex nichilo gnet ei q no sit nat
confirmatu in bono ut dt ei p quartu gradum pt ut in bono nat p gram confirmatu
no aut lib'o ar° sz q e ex nichilo gnet q nullo possit confirmari in bono sicut
nec aer ex nata sua. in eo q nullo possit illuminari sz q no sit nalr luados
actu Ad quintu dcm q bndg bonum d li ar° quantu ad libtatē a coactone
quae nec intensionem nec remissionem recipit Ad sextu dcm q cuius qd recipit
in aliquo pt considerari et esse et ro Scdm quidē esse suu e in eo in modo re=
cipit p modū recipientis sz in ipm recipiens trahit in sua vone sic calor recte
pta in aqua. hz ee in aqua p modu aque insuiti sz in est aque ut aeri=
deus subiecto. In aqua trahit a nali sua dispositon ad hoc q sit calida et fa=
ciat actu caloris et sicut lux aerem lz no q natam aeris Ita etiam
et gra sz ee suu in li ar° p modu eius sic aliquis in subiecto Sz in
ad vone sue inmutabilit li arij p trahit ipm deo coniungens Ad septim
dcm q bonu p sctm q e deus pt ee unitu menti humane p gram non
aut p natam. Et ideo p gram li arbi pt confirmari in bono no aut p nat

Nono queritur Vtrum li arbi hominis in statu vie
possit confirmari in bono Et vi q no primo in eni in aprehensibilibz
et firmis ut p in vij Ethic sic primum in speculatis sunt dignitates
Sz in speculatis intellectus no confirmat in vite stitudine sic actus

Nisi facta resolucon ad p'mas dig'tes g'o nt li ar pt gfirmari nisi post
q'm p'veneit ad vltim finē Sz h' no est in statu vie g'o li ar in sta-
tu vie no pt confirmari in bō P Nata huana no est potior confir-
mato q'm angelica Sz angel no ē collata confirmato li ar an statū
gl'e g'o nt hominib' gferri deb' P ho no t'mictat' nisi in fine s; li
ar no p'fr p'vet ad finē sui q'm diu ē in statu vie g'o nt eius mu-
tabilitas t'mictat' qua pt in bon' et malū ferri P c'tna diuā q'
ē inp'fcm pt defic' Sz inp'fecto ab hoib' no tollit q'm diu sut
in statu vie videm' em nūc p' speculu et in enigmate mem' te ut dic'
p'mo Cor' xiij g'o ho q'm diu est in statu vie pt d'fice'ptcm P
q'mdiu a'q'nis est in statu merendi no dz sibi subtrahi illud q' meritum
auget Sz posse peccare ad meritū p'ficit vn in laude vi d' Eccli
xxxj Qui potuit t'sg'di et no est t'sgressus fac' malu et no fecit
g'o q'mdiu ē ho in statu vie in qua pt merei · no dz li ar eius con-
firmari in bō P Sicud defcu li ar' ij ē p'ctm ita defcu corporis est
corrup' Sz corpus hoīs no fit incorrup'le in statu vie li ar hoīs
pt gfirmari in bō Sz cont' q' b'ta v'go in statu vie gfirmata fuit in g'ā
p'la d'ca ut dt Aug' tū Sepcto agit' morio fici no dz P ap'li
etiam p' adueutū sp'us s'ti gfirmati fuerunt in bō ut vide' p' h' q' dic'
in ps' o' Ego gfirmaui colu'p' eius q' glo' de ap'lis exponit R'so dd q'
pt gfirmari in bono dupl' sz q' habeat in se suffici'cs sue firm' l' p'n'm q'
omnino peccari no possit · et s' bti sut gfirmati ren' p'us dicta Alio mo
dr a'q'm gfirmati in bono p' h' q' ei datur aliq' munus g'e quo ita
inclinat' in bonum q' no de facili pot a bono deflecti no tn p' h' ita
retrahit' a malo q' omnino peccare no possit nisi diuina p'videncia custo
diente sic et dicit d' immortalitate Ade q' pot' immortal' no q' oio
a' qua sibi intuito p'tegi' poss' ab omi actioni mortifero ut pote ab
incisione gladij et ali' hui' a qui' tn diuina p'videtia gsuabat'
Et h' mo a'q' in statu vie pnt gfirmari in bono et no p'o / q' sic pz
no em pt a'q'nis omnino impeccabil' reddi nisi eius pcti auferat' Di
g'o aut pcti ē ut ex romi' errore q' in p'ti'ri d'cipit' circa fine bom
et circa vtilia que in eo appetit nalit' ut ex h' q' in inediu' romi' d'
intercipit' p' a'q'ua passione inferior' virtu' / q'z'rib' at a'cui viatori
concedi possit ut oio nullatenus erret circa fine bom et circa vtilia in p'ti
culari p' dona sapie et gsilij · tn no posse intercipi inedium romi' gc-
dit statui vie p' dne p'mo et p'nci' q'uia rom ḡ ē in actu vere gtepla
comis in statu vie Ita q' oīm op' in eo sit deus · est impl'e Sz o q'ia
in statu vie ne gtigit inferiores vites ita rom ē subditas ut actus romis
nullatenus p'ptea impediat' nisi in dno ihu xpo q' fuit simul viator et
comp'hensor Sz tn p' g'ram in statu vie ita pt ho astringi q' no nisi
valde difficile peccare possit p' h' q' ex virtutibus infusis inferiores vires re
frenat' et voluntas fortius in deu' inclinat' et ro p'fici in gteplacon vitatis
diuine cius gtinuacio exferuore amoris p'venit hoiem retrahit a p'cto
Sz totū q' deficit ad gfirmacom gplet' p' custodia diuine p'videncie in ea
q' gfirmati dr ut sz quaiuis occasio pcti se ingerit eorū mens diuinit'
excitetur ad resistend' Ad p'm g'o dd q' affectu p' vet ad finē p' fite
possidz s; et q'uod a mo q'm ipm intense d'sidat et p'hit modu a'q'e
in statu vie a'q'nis pt gfirmari in bono Ad s'm q' dona g'e no

sequitur ordinem gratie nature de necessitate et ideo quamvis hyerarchia nostra non sit dignior
angelica tamen actui hominis collata est gratia maior quam alicui angelo sicut beate
virgini et christo homini Confirmatio autem in bono beate virgini competebat quia mater
erat divine sapientie ingnita (?) inter mansionem (?) in terra Vel dicendum sapientie viii similiter etiam
apostolos decuit quia erant quasi fundamenta et bases totius ecclesie ita sicut bonorum viri con-
firmati esse oportuit Ad sextum dicendum quod et bene illa potest haberi quod non est aliquis
in statu vie omnino confirmatus sit nec omnino perfectus aliquo tamen modo potest dici confirmatus
sit et perfectus Ad septimum dicendum quod posse peccare non facit meritum sed ad meriti ma-
nifestationem inquantum ostendit opus bonum in esse voluntarium et ideo inter laudes viri in-
sti ponitur quia laus est virtutis manifestatio Ad octavum dicendum quod corruptio corporis non valet
facit ad meritum inquantum ea aliquis patienter utitur et ideo homo in statu merendi continue
per gratiam non auferetur ad alia que sunt in opposito patet solutio ex dictis

¶ Secundo queritur Utrum liberum arbitrium aliquando taliter possit esse obstinatum in malo ut
immutabiliter firmatum est videtur quod non Dicit peccatum enim ut dicit augustinus xi de civitate dei
est contra naturam Sed quod est contra naturam est perfectum sed corpus in principio celi
et mundi ergo peccatum non potest perpetuo in libero arbitrio permanere Preterea natura spiritualis est pote-
cior quam corporalis Sed si nature corporali semper inditur aliqua accidens preter naturale reddit
ad illud quod est sue nature congruens nisi id accidens semper inducitur aqua tamen continue
agente confirmetur sicut si aqua calefiat reddit ad frigiditatem naturalem nisi sit aliquod
perpetuo confirmans caliditatem ergo et natura spiritualis liberum arbitrium si eam contingit inclinari in peccatum
non perpetuo erit subdita peccato sed quandoque ad statum nature reddit nisi assignetur aliqua
causa que perpetuo maliciam in eo confirmaret quam non est assignare ut videtur Si
dicatur quod causa peccatum inducens et confirmans est interior et exterior interior est ipsa volun-
tas exterior est voluntas obiectum quod scilicet allicit ad peccandum Sed contra res que est extra animam est
bona bonum autem causa mali esse non potest nisi per accidens ergo res extra animam causa non est ita
peccati nisi per accidens omnis autem causa per accidens reducitur ad causam per se ergo oportet ponere aliquid
quod sit per se causa peccati quod non potest esse nisi voluntas voluntas autem quantumcumque ad aliquid
inclinatur remanet ei facultas ut adhuc in oppositum tendat tamen illud inquantum inclina-
tur sua natura cum ei non tollatur quia in opposita potest ergo neque voluntas aliqua ad potest esse
causa faciens liberum arbitrium peccato immobiliter et quasi necessario adherere Preterea secundum philosophum in v
methaphisice duplex est necessitas quedam a se ipso quedam ab alio necessitatem habens peccatum autem esse in
libero arbitrio non potest esse necessarium sicut illud quod ~~bravo~~ est necessitatem a se ipso habens quia hic solum
deus est ut et avicenna dicit necesse ipsum necessarium est quod ab alio necessitatem habens quia omne
huiusmodi necessarium reducit ad illud quod est ~~omne huiusmodi~~ per se primum Deus autem causa
peccati esse non potest ergo non esse potest esse necessarium liberum arbitrium in peccato posse permanere et sic neque
liberum arbitrium taliter immobiliter peccato adheret Preterea augustinus in v de civitate dei videtur dupliciter necessitate
distinguere contrarium una admittit libertatem faciens aliquid esse in potestate nostra quam
dicit necessitas coactionis alia autem que libertatem non tollit que est naturalis inclinationis
hac autem necessitate peccatum inesse libero arbitrio non est necesse cum non sit naturale sed magis contra
naturam similiter nec prima quia tunc libertas arbitrii tolleretur ergo nullo modo est necessarium et
idem quod prius Preterea anshelmus dicit quod liberum arbitrium est potestas servandi rectitudinem voluntatis prop-
ter ipsam Sed ergo sit aliquod liberum arbitrium quod non possit habere et rectitudinem voluntatis amittit pre-
nature rationem quod est impossibile Preterea liberum arbitrium non sustinet violentiam Sed violentia est li-
berum arbitrium quod non potest in bonum tendere illud quod potest ergo non est aliquid liberum arbitrium quod non possit in
bonum Preterea sicut se habet motus naturalis ad quietem naturalem ita se habet motus
voluntarius ad quietem voluntariam Sed si primum dicitur motus est naturalis et quies ad
quam terminatur est naturalis et si motus est voluntarius et quies est voluntaria Sed motus
quo peccatum committitur est voluntarium ergo et quies quia in peccato commissio persistitur
est voluntaria ergo non est necessaria Preterea sicut intellectus se habet ad verum et falsum

Ita affectus ad bonum et malum. Sed intellectus nunquam ita in heret falso quin
possit reduci ad cognitionem veri. Ita ergo affectus nunquam ita inheret malo quin
possit reduci ad amare bonum. Probatur secundum Aug. in li° de li ar° posse
peccare non libertas nec pars libertatis ergo eculibus actus li arij est posse in bonum
Dico ergo li ar aliquis talis non possit in bonum est frustra tunc res vna quoque
sit in vanum si actu ipso destituatur quia vna quoque res propter suam operationem est vt
dicitur primo in 2° celi et mundi. Probatur li arbitrium non potest nisi in bonum vel in malum. Si
ergo posse peccare non est libertas nec pars libertatis remanet quod tota libertas sit posse
facere bonum et ita creatura que non potest facere bonum nullam habet libertatem et ita li
arbitrium non potest esse ita firmatum in malo quod nullo possit facere bonum. Probatur quia hugo
de sancto victore immutatio que est secundum accidentia non immutat aliquid de essentialibus rei. Sed
posse facere bonum est essentiale li° ar° ut probatum est. Cum ergo peccatum accidat li ar° super-
veniat non potest ex peccato taliter immutari quod in bonum non possit. Probatur naturalia in-
tegra manent Sed per peccatum nullum non autem totaliter tollitur. Sed posse in bonum naturale
est libero ar° ergo nunquam peccatum ita obstinat in malo quin possit in bonum. Probatur Si
peccatum tantum in li ar° obstinatorem in malo aut hoc facit subtrahendo aliquid de naturalibus
aut superaddendo / non autem subtrahendo quia etiam in bonis demonibus tota naturalia integra
manent ut dicit dyo 4° in iiij° c° de di no Similiter nec superaddendo quia tunc id
quod superaddit sit actiuus contra quod insit per modum recipientis et est cum li ar in vtrumque sit
flexibile non redderet per hoc immobilem in hereus malo ergo non li ar potest totaliter confirmari
in malo. Probatur Anselmus dicit quod impossibile est voluntatem sibi ipsi non obedire. Sed pec-
catum et actus bonus volendo committitur ergo impossibile est quod li ar possit velle bonum
si velit Et quia potest aliquis si velit non est impossibile ergo invidens habent li vo-
luntatis arbitrium non est impossibile facere bonum. Probatur fortior est caritas quam cupiditas
ad peccatum pertrahens quia plus diligit caritas legem dei quam cupiditas mala
amari et angeli vt dicit glo super id ps ad bonum in lectis tuis Sed demones
vel etiam homines a caritate in peccatum deciderunt ergo multo fortius possunt a peccato re-
dire ad appetitum boni et est idem quod prius. Probatur bonitas est rectitudo appetitus ob-
stinationem eius opponitur Sed demones et dampnati habent bonum et rectum appe-
titum quia bonum et optimum appetunt scilicet esse viuere et intelligere ut dyo dicit ergo non
habent li ar obstinatum in malo. Probatur anshelmus in libro de li ar° inve-
stigat eandem rationem li ar° in deo angelo et homine Sed li° in ar non potest esse
obstinatum in malo ergo nec in angelo nec in homine. Sed contra est quod felicitatem beatorum opponitur
miseria dampnatorum Sed ad felicitatem beatorum pertinet quod habent li ar ita firmatum
in bono quod nullo possunt in malum deflecti ergo et ad miseriam dampnatorum pertinet
quod ita sunt confirmati in malo ut nullo possit in bonum. Probatur hoc idem expres-
se Aug dicit in li° de fide ad petrum. Probatur non patet reditus de peccato in bonum
nisi per penitentiam Sed in angelum malum non cadit penitentia ergo est immutabiliter conf-
irmatus in malo. Probatur medio Jn eum penitentia cadere non videtur qui ex malicia
peccat Sed angelus ex malicia peccat quia tunc habeat dei formam intellectum quod res
cognitas considerat simul omnia que sunt illius rei intuetur et ita non potest nisi ex cer-
ta malicia peccare ergo in eum penitentia non cadit. Probatur secundum damascenum quod est hominibus
mors hoc est angelis casus Sed homines post mortem non sunt capaces penitentie
ergo nec angeli post casum. Probatur bono medio Aug dicit xxj de ci dei Certa post
hanc vitam decedentibus sine gratia locum quasi omnibus nec est ulla per eius fiat oratio
Et sic patet quod post mortem hominis non sunt penitentie capaces. Respondeo dicendum quod ista
hanc questionem in veritate excrasse origenes Posuit enim quod post longum tem-
poris curricula tamen demonibus quam hominibus dampnatis patet reditus ad iusticiam
et ad hoc ponendum mouebatur propter arbitrii libertatem Et eius quidem sinistra

Omnibus catholicis doctoribus displicuit ut dicit aug. xxi de ci. dei non quia
salvatos et dampnatos hominibus invideant sed quia per alias rationes ostendit iustitiam et gloriam
angelorum beatorum et hominum aliquorum confirmatam similiter enim et beatorum gloria et dampnatorum
miseriam fore perpetuam demonstratur Math. xxv Ibunt hii in supplicium eternum iusti autem
in vitam eternam. Ex eo originaliter satis videbatur Unde semper ... est quia p[er]coru
d'incem h ar 7ta e ob firmatum in malo q ad bonum volendum non sit. Cuius
quidem rationem ex illa parte oportet accipere unde causatur a peccato. Ad quem duo concurrunt scilicet
divina gratia privatio ... et humana voluntatis ... culpa Secunda sed aug. qui creavit
te sine te non iustificabit te sine te. Causa autem confirmationis in malo peccatum quidem
accipienda est ex deo peccatum ex homine ar. Ex deo quidem non sit faciente vel confirmante ma-
liciam sed sit non largiente gratiam. Secundum quidem iustitia eius deposcit. Iustum enim est
ut qui bonum velle cum potuerit noluerit ad hanc miseriam deveniat ut bonum velle
cum non possit. Ex parte vero hominis ar. ii causa irrecusabilitatis a peccato vel irrecusabilitatis
accipienda est. Sed causa quia homo incidit in peccatum. Cum autem natura insit omni creature a-
petitus boni nunquam ad peccandum inducitur nisi sub ratione ... appetitus boni. Committens enim
fornicationem in voluntate sciat fornicationem esse malum tamen cum in fornicationem consentit estimat
fornicationem sibi esse bonum ut nunc ad agendum. Propria quidem estimationem ... tria
sunt precedentia. Primo quidem est impetus passionis puta concupiscentie vel ire propria intra
sunt que in voluntate habitum. Secundum sequitur passionis inclinationem ut consentiat in id
in quod passio tendit. Tertio est bonum. Secundum est inclinatio habitus quia quando ... sit et ...
naturalibus. Sic per dicit ... et ... quia consuetudo est altera natura
Tullius in Rethorica quia ... consentit ... in modum nature et per alias rationes ...
habitus ... natura quedam inclinat in id magis est sibi ... Unde fit ut habenti habitu
luxurie bonum videatur id quod luxurie convenit quod sibi tale Et hoc est quod
dicit in 3o Ethicorum quia qualis unusquisque est talis et finis videtur ei. Tertium vero
falsa estimatio ... in ... eligit quod quidem provenit vel ex aliquo predictorum scilicet im-
petu passionis aut inclinatione habitus vel ... ignorantia ... sicut ... quando
est in hoc errore quia fornicatio non sit peccatum. Tamen primo igitur homo habet ... ar.
remedium quo possit peccatum deserere. Ille enim in quo est impetus passionis
habet rationem existimationem de fine qui est ... principium in operabilibus ut dicit ... vii
Ethicorum. Unde sit homo per rationem ... estimationem quam habet de primo potest a se repellere
si quos errores ... Ita per hoc quod ... sine dispositione potest a se
repellere omnem impetum passionum. Unde ... dicit in vii Ethicorum quod ...
quia per passionem peccat est penitentia et sanabilis. Sic ... et habet remedium contra
inclinationem habitus. Nulla enim habitu omnibus anime potentias corrumpit et ita eius ...
... est corrupta per habitus et hoc quod remanet aliqui ... in aliis pote-
ntiis homo inducit ad ~~medi~~ meditationem et agendum que sunt contraria illi habitui
Quod si aliquibus ... habitu luxurie corrupta ... in ... mutatur
ad aliquid ... exercitatio molliciem luxurie tollet Sic dicit ...
... quia ... ad meliores ... deducti proficiet ut melior sit. Con-
tra ... et remedium habet homo illud quod accepit ... acceptum est ... per viam inquisi-
tionis et collationis. Unde qui vero in aliquo errat ... error ille contingit potest tolli
per contrarias rationes et inde est quia homo a peccato potest desistere. In angelo vero peccatum cum
passione esse non potest. Secunda sed ... in vii Ethicorum passio non est nisi in sensibili
parte anime quam angeli non habent. Unde in peccato angeli sola duo concurrunt scilicet in-
clinatio habitualis in peccatum et falsa estimatio ... cognitionis de ... eligit. Cum
autem in angelis non sit multitudo appetitivarum potentiarum sicut est in hominibus quorum appe-
titus eorum tendit in aliquid totaliter inclinatur in illud ut non sit ... inclinatio
inducens ad contrarium. Secunda ... rationem non habent sed intellectum quo quid estimat

Quomodo intelligibilez accipiunt Secundum autem accipit intelligibilia accipi necessarie
sunt cum quibus accipit omne totum esse maius sua parte Sed angeli estimatiom quam
semel accipiunt deponere non possunt sine sit vera sive falsa patet igitur expeditio quod
tam confirmatio demonum in malo extra deponere ad quod et omnes rationes ador-
toribus assignate redeunt primum est et potentiale divina iustitia Unde postea obstinationis
eorum assignatur quod quia per alium non ceciderunt ut per alium resurgere deberent ut si quod
est ad singuli quod ad conformitatem divine iustitie pertinet Secundum est indivisibilitas appetitive
virtutis Unde quidam dicunt quod quia angelus simplex est ad quod se convertit totaliter se co-
nvertit quod intelligi oportet non de simplicitate essentie sed de simplicitate quod divisionem potentiarum
unam quibus tollit Tertium est intellectiva cogitatio et hoc est quod quidam dicunt quod ideo an-
geli irremediabiliter permanent quia permaneat quantum intellectum dei formam Ad primum
dicendum quod aliquando dicitur naturale dupliciter Uno modo principium sufficiens ut habet aqua id de-
nominatione consequens nisi aliquid impediat sicut hic est naturale moveri deorsum et de hoc intelligit
per quod intellectus quod est contra naturam est peccatum Alio modo dicitur aliquid actum naturale quia habet naturalem
inclinationem in id quamvis in se non habeat sufficiens ut illius principium in actu naturalis consequentis
quantum sic intellectui naturale dicitur concipere filium quod tamen non potest nisi semine mascul suscepto et
cetera quod est contra hoc naturale intellectus prohibitus esse peccatum sit quod aqua intellectus prohibitio aliquid
plena permaneat hoc autem modo loquendo dico est naturale tendere in bonum et non naturam peccare
Unde ideo non sequitur Ad secundum dicendum quod quamvis motus rationalis secundum suam institutionem considerat peccatum
est contra naturam tamen si quod iam adhesit peccato effectum est quasi naturale Secundum angelus dicit in
libro de perfectione iustitie philosophi et dicit in x Ethicorum quod qui habet de virtute in virtu-
tibus fit quasi alius eo quod quasi alia naturam suscipit Ad primum dicendum quod aliud est de natura
corporali et spirituali natura enim corporalis est determinata unam quibus et ideo non potest fieri
aliquis effectus naturalis nisi natura eius totaliter corrumpatur sicut aqua non potest fieri calor na-
turalis nisi corrumpatur in ea forma aque et inde est quod redit ad naturam suam remoto ex-
trinseco Sed natura spiritualis est sicut quantum ad suam esse suum indeterminata et omnium capax sicut
dicitur in iii de anima quod anima est quodammodo omnia et sic hoc quantum ad hoc effectum
unum tamen eo sit intellecta fit quodammodo ipsum intelligibile intelligendo et voluntas ipsum
appetibile amando et sic quamvis inclinatio voluntatis sit naturaliter ad unum tamen oportet
per amorem ei effici naturale unum quod non revertat ad primam dispositionem nisi
aliquam tamen hoc agente et hoc modo hoc peccatum efficitur quasi naturale et quod peccato adhesit
Unde intellectus prohibet hoc ars peccatio in peccatore manet Ad tertium dicendum quod ipsa
per voluntatem est et per ipsam etiam peccatum confirmatur quod quamvis a principio ad utrumque
se habeat equaliter tamen postquam se peccato subiecit efficitur ei peccatum quasi naturale
et ad hoc immutabilitas quantum est de se manet in illo Ad quartum dicendum quod ipsa
immutabilitas permanendi in peccato reducitur in deum sicut in causam Dupliciter Uno modo
parte iustitie primum ut dictum est magistrum scilicet apponit gratiam sanantem Alio modo
magistrum scilicet non naturam qui dedit quod et peccare posset et naturam in peccato manendi con-
ditionem sue nature habet propter quam peccato se subdet Ad quintum dicendum quod tunc peccatum sit
magis tamen hoc quasi naturale effectum illa immutabilitas non est contraria sed quasi naturalis inclina-
tionis Ad sextum dicendum quod potest finaliter revinciens voluntas tamen hec inest omni humani
hominis ut Anselmus dicit demones autem et ei damnati eam finaliter
non possunt tamen non habeant Ad vii dicendum quod hoc arguit sed quod dicitur hic a coactione non
suscipit magis et minus Sed considerata libertate a peccato et a miseria dicitur in
uno statu esse magis liberum quam in alio Ad viii dicendum quod effectus nature
per est naturalis et inde est quod omnis motus et actio sicut ad quiete naturalem fiat
Sed actio et motus voluntatis potest terminari ad effectum contrarium naturalem inquantum
voluntas et actus ad invicem naturam Unde potest esse motus voluntarius et effectus

Sed qui^es consequi^s e^it n^alis et m^ili tez h^ns s^lo ex p^cussione volun
taria scz motus n^alis et m^ria Ad nonu^m d^m q^d intellectu^s angeli si aliquam
falam estiatom accipiat ea d^pone^e no p^t sone s^iri dicta vo^n p^cedit ratio
ex suppo^cion^s fa^li Ad dec^imu^m d^m q^d q^mis ali^s d^stituat^r fine p^ ultimo non
tn^ seq^uit^r q^d sit om^io frustra q^a ma^d h^nt remanet ord^o ad fine^m ultim^m
Et ideo q^mis li ar^m d^stituat^r operaton^e bona ad q^ua na^r ordina^r no^n tn^ e^
frustra q^a h^c ip^m reddit ad gl^am dei q^ e^ finis ultiq^ inq^uitu^m p^ hoc eius
iusticia declat^r Ad undec^imu^m d^m q^d pc^tm p^ li ar^ no^ co^mitt^r nisi p^ electio^m
appert^s bo^m vo^n in q^ualz acto^n pc^ti rema^z aliq^ d^ bono et q^ntu^m ad h^
lib^tas q^s^uat^r Remota e^m o^e bo^m electio cessaret q^ e^ actus li ar^y Ad duo
dec^imu^m d^m q^d bo^m posse no^ e^ e^e^nle li ar^e q^ ad op^m e^e p^ tunc^s s^z q^ ad
sec^dm h^ugo al^ log^r d^ h^ns q^ue sut e^culla q^ntu^m ad op^m e^e vi Ad terde
cim^m d^m q^d ro illa p^cedit d^ n^ali q^d est d^ q^stitucon^e n^ate no^ aut^ d^ n^ali ad
q^d n^a ordina^r Et h^c m^o e^ n^ale posse fac^e bo^m Ad q^ntu^m dec^imu^m d^m q^d pe
ccatu li ar^o ad ve^mes no^ adimit ali^s e^e^n liu^m q^c o^es li ar^y remanet
Sz pc^tm aliq^uid add^r s^z vicio ab initio q^uo^cda li ar^y t^m fine q^ntu^so q^ue
ei q^modo n^alis effici^r et a d^h^c m^ili tez h^z sit et alia q^ue sut li ar^o n^alia Ad
q^ndecim^m d^m q^d vo^tas sibi ip^i q^modo q^a obedit ut s^z h^o q^ualt^r cu^q^z velit
id q^d vult vult se velle q^modo aut^ no^ q^a sibi obedit inq^ntu^m s^z aliq^ns no^ p^fe
cte et efficati^e vult q^d vellet se p^fecte et efficati^e velle vt Aug^s d^t ut s^e q^ s^i
vo^tas d^monu^m sibi ip^i obedit q^d no^ p^ h^c no^ sit q^firmatu^s in malo q^a impo^le
e^ eu^m velle q^d velit efficati^e bo^m vo^n s^i et q^ditionat^ e^ v^a no^ s^e q^nis e^e
po^le tu^m aut^ sit impo^le Ad sedec^imu^m d^m q^d caritas e^ fortior q^m pc^tm q^ntu^m
de s^e s^i fiat comp^acio v^riq^ ad alt^im s^edm eu^nd modu^m h^nci ut s^z ambas p^fc^te acti
piatur li ar p^ ve^mei^s ad t^m n^l ad h^nt ambas in v^ia Sz tn^ ambas in m^o
malicie firmiss^e h^z ad malicia q^m ambas in via ca^rit^s ad ca^ritatez d^monesat
n^l m^qz ca^ritatez h^abuer^t s^edm q^uosda n^l no^ h^uerint unq^z ea^ nisi s^icd
in statu vie h^abuer^t h^oies aut^ dampnati s^ilit ca^de no^ potuer^t nisi a
gr^a viator^s Ad dec^imu^m septi^m d^m q^d ro illa p^cedit d^ bonitate et rectitu^ne q^uo^q
nate no^ li ar^y appetitu^s e^m q^uo d^mones appetu^t bo^m et opti^m e^ in
clina^co q^da ip^ius n^ate no^ aut^ ex electo^n li ar^y et ideo h^ rectido obstinatoi
li ar^y no^ oppo^m Ad dec^imu^m octau^m d^m q^d Anshelmus venat^r co^mune^m
ro^m li ar^y in d^o angel^l et ho^mib^s s^edm q^uada co^mission^m analogia
vo^n no^ o^z q^d q^ntu^m ad om^s p^p^ealcs q^ditio^s s^ilitudo inveniat^r

Videndo q^nt^o Utru^m li ar ho^mis in statu vie possit e^e obstinatu^m
in malo Et videtur q^d e^ Illud e^m q^d infligit ex merito n^ate la
pse in est or^ig^a an n^ate lapse repaco^m Sz meritu^m obstinato^is
est pc^tm n^ate lapse vt d^t glo. ro ix g^o q^z h^o an^ repaco^m in statu
vie e^ obstinatu^s P^ pc^tm in sp^m s^ctm q^ntu^m ad om^s s^nas o^es p^t inv^nia
tore inv^eni Obstinato vo^ e^ o^es pc^ti in sp^m s^ctm vt h^et in s^o s^nar^s g^o
d^b in statu vie p^t e^e obstinatu^s P^ nullu^s exu^s in pc^to p^t redi^e ad
bo^m nisi in eo aliq^a inclinaco ad bo^m ma^neat Sz q^nuuq^z cadit in pc^tm
mortale caret om^i inclinato^n ad bo^m pc^tat e^m om^s i mortalit^r p^ amore
in ordinatu^m Amor e^m s^m Aug^s in sp^iritib^s e^ sic pondus in corporib^s corpus
aut^ ponderosu^m ita inclinat^r in una^ p^tem ut lap^s d^orsu^m q^a nulla re
manet ei inclinato sursu^m sic n^c pc^tori ut vide^r remanet inclinato ad bo^m
q^uo q^nuuq^z pc^tat mortalit^r e^ obstinatu^s in malo P^ nullu^s a malo culp^e
recedit nisi p^ p^niam Sz ille q^m pc^tat ex malicia e^ impenitibil^s s^edm p^
in vii ethic^s q^z e^ corruptu^s ita p^niam elligi^t liu^m s^z c^ta fine Cu^m g^o contigat
aliquem in statu vie ex malicia pc^tare vide^r q^d sit po^le aliquem in statu

Die ex malicia peccare p̄ri q̄ sit p̄ple aliquē in statu vie obstinatū eē
in malo Si d̄r q̄ quamuis tl̄s sit impenitēs ex viribꝫ ppriis pt tn̄ reduci ad penitē
ex munere diuine grē Cz ꝯt q̄n aliq̄ ē impossibile secundum causas inferiores lꝫ diuina
operacōn fieri possit dicimq̄ simpl̄r loquendo illud eē impossibile sicut cecum vide
vl̄ mortuum resurgē Si g̊ ex viribꝫ ppriis alis nō sit capax penie simpl̄r
ꝯ dici q̄ sit obstinatꝫ in malo quamuis diuina v̄tute possit reduci ad pe-
nitenciam P Sicut morbꝫ qui cōn operat̄ sue curacōni ē incurabl̄ secundum
medicos Cz pctm̄ in spm̄ sctm̄ contra operat̄ sue curacōni i diuine grē p quā
aliquis a pctō libat̄ g̊ aliquis in statu vie pt hr̄e morbū incurabl̄em spu-
alem et ita pt esse obstinatꝫ in malo P ad h̄ vidẽ eē q̄ pctm̄ in spm̄
sctm̄ videt̄ eē irremissibile Math xii q̄ tn̄ pctm̄ aliq̄ viatores committunt
P Aug xxi d̄ ci d̄i et gg̊ in mor assignat ista cām q̄re sctī nō
orabunt p dampnatis in die iudicii qꝫ vꝫ nō pnt reddire ad statū iusticie
Cz aliqui sunt in statu vie p quibꝫ nō ē orand secundum illud i Johis vltio Est
pctm̄ ad mortem nō p eo dico ut quis oret Et Je vii Tu g̊ noli orare
p pplo isto etc̄ g̊ aliq̄ sunt in statu vie ita obstinati q̄ ft ad statum iusticie re-
dire nō pnt P Sicut esse ꝯfirmatū in bono ptꝫ ad glām sctōrū ita esse
confirmatū in malo ptꝫ ad miseriam dampnatorum Cz aliquis in statu vie pt
esse in bono ꝯfirmatꝫ ut sup̄ dictū ē g̊ pari rōne videtur q̄ aliquis viator ad
possit eē obstinatꝫ in malo P Aug sic d̄t ꝯ f̄t ad pe manichei facultate pditꝫ
ē angelꝫ quā ho Cz angelꝫ p pctm̄ ad iusticiam reddire nō potuit g̊ nec ho
p eciā aliq̄s in statu vie ē obs Cz ꝯt ē q̄ aug d̄t in li d̄ vir dm̄i et h̄r in
glo ad Ro ii Ista impenitencia vl̄ cor impenitens quā diu quisq̄ in hac carne
viuit nō pt iudicari De nullo em̄ d̄sperandum est quā diu pacia dei ad penitenciam
adducat et ita videt̄ q̄ nq̄ in statu vie sit obstinatꝫ in malo P in ps̄ dn̄i
ꝯtatur in pfundum maris i ad eos qui erant desperatissimi et illi qui videbantur desper-
tissimi in hac vita ꝯuertuntur ad deum et deꝫ ad eos P in ps̄ sup̄ id
mittit cristallum suum etc̄ dicit glo Cristallum d̄t obstinatos ꝯ quibꝫ tn̄ et aliquos
pascit et illos facit ut pascat aliquos vo dei et idem q̄ prius P morbꝫ
aliquis pt eē incurabil vl̄ ppter nām morbi vl̄ ppter impericiam medici vl̄ pp
indisposicōem subiecti Cz morbꝫ spūal hois viatoris sꝫ nō ē incurabl̄ a
nā morbi nō em̄ puenit ad tm̄ maliciē ut vincat a imperica medici q̄ ē
deꝫ et scit q̄ pt curare nec vincat a indisposicōn hois qꝫ sic p alm cecidit ita
p alm resurge pt g̊ ho in statu vie nullatenus pt esse ꝯfirmatꝫ in malo
Ro Dd̄m q̄ obstinacō importat ꝯsumacōnem firmitatem in pctō p quā aliquis a pctō
reuerti nō pt Cz aut aliquis nō possit a pctō reuerti pt intelligi dupl̄ vno mō
ita q̄ vires sue nō sufficiant ad hoc q̄ a pctō totalr̄ libet̄ et sic q̄lꝫ in pctm̄ mortale
cadens d̄r nō posse ad iusticiam redire Cz a ita firmitr̄ in pctō ppe nō d̄r
aliquis eē obstinatꝫ Alio hꝫ alis firmitr̄ in pctō ita q̄ nec cooperari pt ad hoc
q̄ a pctō resurgat Cz dupl̄r ē hoc vno ita q̄ nullo possit cooperari et h̄
ꝯpleta obstinacō q̄ demones sunt obstinati a deo em̄ eorū mens firmata
ē in malo q̄ oīs motꝫ liberi arbii eorum ē inordinatꝫ et pctm̄ vn̄ nullo se
possunt ad gr̄am recipiendam ppare p quā pctm̄ dilluitur Alio ita q̄ nō d̄r facile
possit cooperari ad hoc q̄ recedat de pctō et h̄ ē obstinacō inꝯpleta quā alis pt eē
obstinatꝫ in statu vie Sicut scꝫ aliquis hꝫ firmatā volūtatem in pctō q̄ nō sunt
nisi motꝫ ad bonum si debiles quamuis aliqui surgunt a eis dat eis via ut
preparentur ad gr̄am q̄ aliquis ho in statu vie nō possit eē ita obstinatꝫ in ma-
lo q̄n ad suam libacōem cooperari possit Rō pꝫ a dictis quia et passio salm-
et reprimitur et habitus nō totalr̄ aiam corrumpit et rō nō ita pmanet sp̄o
ad hec quin p graciam rōm possit abduci Cz post statum vie aīa separata an-
gelo conformat̄ et quātum ad modum intelligendi et quātum ad inuisibilitate

Appetitus qui erat tam perfecte obstinatus in angelo peccante unde pro eadem ratione in anima separata obstinacio dicitur. In resurrectione autem corpus sequitur animam condicionem et ideo non redibit anima ad statum in quo modo est in quo accepit naturam sed animam per corporis corporeis instrumentis vite et ita est tunc eadem obstinacio rationis remanebit. Ad primum ergo dicendum quod peccatum nature lapse dicitur esse meritum obstinacionis in genere idem peccatum est meritum perpetue dampnacionis merito enim ipsius peccati tota natura humana est dampnacioni subiecta nisi aliqui eam inde per gratiam redemptoris exeunt non autem ita quod statim a principio nativitatis homo sit obstinatus sicut ut dampnatus ultima dampnacione. Ad secundum dicendum quod voluntas illa loquitur de impropria obstinacione per gratiam aliquibus non est simpliciter confirmatus in malo habet enim aliquid peccati est in ipsum statum. Ad tercium dicendum quod Augustinus comparat amorem ponderi quia utrumque inclinat non tamen oportet quod sit similitudo quantum ad omnia et ideo non sequitur ille qui erat aliqui nullam habet ad quamvis inclinacionem nisi forte de amore perfectissimo qualis est amor sanctorum in patria. Ad quartum dicendum quod ille qui peccat ex malicia dicitur esse impeccabilis non quia nullo modo possit penitere sed quia non de facili penitere potest non et perfecte peccatum per solam bonitatis exhortacionem quia exhortacio procedit ex aliquo principio sed sine quo malus corruptus peccatum dicitur ad hoc quod peniteat paulatim in quantum consuescentis. Ad quintum dicendum quod consuetudinem induci potest tamen quia non modum consuetudinis quia in naturalis et si tollantur accipit tamen quia non tota vis appetitiva tendit in bonum per consuetudinem aut adquiretur etiam bonum de principio videlicet de finis appetibilis unde philosophus dicit in vii Ethicorum quod utrumque in speculativis non est eodem se habet nec in operabilibus sed virtus vel naturalis vel consuetudinis est causa eius quod est recte opinari circa principium. Ad quintum dicendum quod quamvis naturaliter in se possit ad aliquid disponere vel consuetudinis corporali non dicitur impugnable simpliciter quamvis non possit perfici nisi divina ex parte secundum non dicitur esse impugnable simpliciter per bonum in materia vero anima rationali tamen et sicut quamvis liberum a peccato fiat quod divina quamvis adhuc est liberum arbitrium corporalis non dicitur esse impugnable simpliciter. Ad sextum dicendum quod quamvis ille qui peccat in ipsum statum ex inclinacione peccati contra gratiam sufficit excepit tamen quia hic peccatum totaliter non est corruptum remanet aliquis motus liberi arbitrii per quem potest aliqua gratie cooperari non enim semper actu gratie resistit. Ad septimum dicendum quod peccatum in spiritum sanctum non dicitur irremissibile quia in hac vita possit remitti sed quia non facile in hac vita remitti potest. Cuius difficultatis ratio est quod peccatum predictum contrarium gratie directe per quam peccatum remittitur vel dicitur irremissibile quia non habet in se causam remissionis causa sit ex malicia commissum sicut peccatum quod ex infirmitate vel ex ignorantia committitur. Ad octavum dicendum quod non prohibet aliquibus quod perseverent per totum in hac vita orare. Sed in verbis apostoli indicatur significative quod non ad quemlibet pertinet persolvendum in peccato orare sed ad eum qui perfecte. Vel Augustinus loquitur de peccato ad mortem quod sit usque ad mortem durat. In verbis autem prophete ostenditur quod propter illa inspecto dei iudicio indignus erat quod misericordiam dei consequeretur non quod esset totaliter obstinatus in malo. Ad nonum dicendum quod confirmatio in bono non sit ex divino bono. Et ideo nihil prohibet ex speciali privilegio gratie hoc aliquibus viatoribus esse concessum quamvis non hoc modo sunt confirmati in bono sicut et beati in patria ut supra dictum est. Hoc autem de confirmacione in malo dici non potest. Ad x dicendum quod ex hoc ipso quod angelus erat maioris facultatis perditus secundum quod statim post primam electionem fuit in peccato obstinatus ut ex dictis patet. Augustinus autem non intendit probare quod homo sit obstinatus in peccato sed quia non sufficit ad hoc quod per se ipsum a peccato resurgat.

Undecimo queritur utrum homo liberum arbitrium sine gratia in statu peccati mortalis possit vitare peccatum mortale. Et videtur quod non. Per hoc quod dicitur Ro vii non enim quod volo bonum hoc ago sed quod odi malum hoc facio et loquitur ex persona hominis ut in quadam glossa dicitur ergo homo sine gratia peccatum vitare non potest. Pro morte

Actuale similiter et tamen originale Sed aliquis in peccato originali si sit adultus non
potest vitare quin peccet mortaliter sine gratia sic enim vitaret dampnationem pene sen-
sibilis que peccato actuali mortali debetur et ita quo quantum ad adultos sit medium
inter illa dampnationem et gloriam vite eterne sequitur quod posset adipisci vitam
eternam sine gratia quod est heresis pelagiana ergo multo minus in statu peccati mortalis
aliquis potest peccatum mortale vitare sine gratia accepta P ad Ro vii super illud
quod nolo id facio dicit glo aug tunc homo dicitur esse sub lege peccati antequam
tunc enim homo peccatis vincitur dum viribus suis iuste vivere conatur sine ad-
iutorio gratie liberantis quia liberum arbitrium liberat ut liberatori credat atque ita quantum lege non pe-
tret peccare aut contra legem est peccare mortaliter ergo videtur quod homo sine gratia non
possit vitare peccatum mortale P dicit aug in libro de perfectione iustitie quod mali-
tia se habet ad animam sicut curvitas ad tybiam et quod actus peccati claudicationem com-
paratur Claudicationem autem vitari non potest ab habente tybiam curvam nisi prius tybia
sanetur ergo nec peccatum mortale potest vitari ab eo qui est in peccato nisi prius per gratiam
a peccato sanetur P greg dicit peccatum quod per penitentiam non deletur mox suo pondere
in aliud trahit Sed non deletur nisi per gratiam ergo sine gratia homo peccator peccatum vitare
non potest P secundum aug timor et ira sunt quedam passiones et peccata Sed
passiones homo vitare non potest per liberum arbitrium ergo nec a peccatis potest abstinere P illud
quod est necessarium vitari non potest Sed peccata que sunt venialia ut patet per illud psalmi De necessitatibus
meis eripe me ergo homo per liberum arbitrium peccatum vitare non potest P aug dicit nec
ullum peccatum est tam certo ad consensum proprium concupiscit Sed hoc non est in potestate li-
beri arbitrii quin certo concupiscat ad consensum proprium ergo potestas liberi arbitrii non se extendit ad hoc quod
peccatum vitare vitetur P pena moriendi consequitur potentiam peccandi homo enim
in statu innocentie non poterat mori nisi quia poterat peccare ergo et necessitas
moriendi consequitur ad necessitatem peccandi Sed homo in statu isto non potest vitare quin
moriatur ergo non potest vitare quin peccet P ideo secundum aug homo poterat in sta-
tu innocentie stare quia habuit sinceritatem nature ab omni labe peccati immunem
Sed ista sinceritas non est in homine post ruinam gratia destitute ergo non potest stare sed
necesse habet cadere per peccatum P vincendo debetur corona iuxta apostolum in ii ad Thim ii Sed
si aliquis vitat peccatum tunc de peccato temptatus vincit peccatum et dyabolum Secundum illud
Jacobi iiii Resistite dyabolo et fugiet a vobis Si ergo potest aliquis sine gratia peccatum
vitare poterit sine gratia coronam mereri quod est hereticum P aug dicit in libro retractationum
Cogenti cupiditati voluntas resistere non potest Sed cupiditas ad peccatum inducit
ergo voluntas humana sine gratia peccatum non potest vitare P Celestinus habet habitus
necessario secundum habitum agit Sed ille qui est in peccato habet habitus peccati ergo videtur quod
non possit vitare quin peccet P secundum aug liberum arbitrium est quo eligitur bonum
gratia assistente et malum gratia desistente ergo videtur quod ille qui caret gratia per liberum arbitrium
eligat malum P christianus potest non peccare potest vincere mundum nullus enim aut
vincit mundum nisi desistendo a peccato Sed nullus potest vincere mundum nisi per gratiam
Unde dicitur i Johannis v hec est victoria que vincit mundum fides vestra ergo aliquis sine gratia
non potest vitare peccatum P preceptum de diligendo deum est affirmativum et ita
obligat ad hoc quod observetur pro loco et tempore Ita quod si non observetur peccat homo
mortaliter Sed preceptum caritatis non aliquis sine gratia observare quia ut dicitur
ad Ro v Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis
ergo sine gratia homo non potest facere quin peccet mortaliter P Secundum aug in ep-
istola de vera penitentia inducit preceptum de vera satisfactione Sed aliquis peccaret mortaliter
nisi inseret proximo in necessitate corporali mortem exitum ergo multo fortius pec-
caret mortaliter nisi inserat sibi in peccato exitum de peccato peccando Et sic ni-
si peccatum per penitentiam deleatur non potest homo vitare quin peccet P Sicud

Ar 29. De li. ar.

se hz dilectio dei ad v'tute ita ᵭtepta dei ad pctm Sz nce e omez
v'tuosu dilige deu g° nce e omez pctorez ᵭtempne deu et ita pctare
P̃ ſ. p in 3° ethic Et ſcilicz habitu ſiles acty p duc' alio pcedut Si
g° ho e in pcto q nce hz ſiles acty pduce ſz acty pcti ad forz ſit pnim
ᵭponiis q caret forā. caret ᵭpone ppā illiq forē Sz declīare amalo eſt
opacio iuſtie ad g° ille q e in pcto carēat iuſtia vi q no poſſit declīare
amalo P̃ magr dt in 2° ſnaz xxv di q p9 pctm an repacom gre
pmiſ li ar a grupta et viciat et hz infirmitez in malo Sz no hz gram
in bono et ideo pt pctare et dampnabili et ita ſine gra ab no pt vitare
pctm mortale Si dicat q no pt nt pctare, no hre pctm pt tn no pcta-
re 1 no vti pcto Con e q hc et pelagiam concedebat et tn coz opoīn
ᵭtua ad hc Aug' reprobat in li d' g' et li ar° Sic dus dicut em pelagiam
gram dei qne data e pfidez alm x' qne nc lex e neqz na ad hc tn valē
ut pcta dicant' no ut futa vitent' ul repugnanta ſupent Sz ſi hc vm
eſſz vtiqz in orone dnica ad duyſſemq dute nob d' nra no addemq
et nob inferas intemptaciom 1llud em dicimq ut pcta dictat' hc aut ut ca-
neatur ſine vitat qd apre i meclib eſt pilla rone. ſi v'tute voluntat'
huane hc poſſemq efficē g° vide q iuſio illa nlla ſit P̃ Aug' dicit
in li d' nā et grā pnaicatore log' dune lux d'ſerit vitat' qna deſtitus
vtiqz ſit cecus et plus nce e offēdit et cadēdo nexat' iacaty q no ſurgat
g° pctor d'ſtitutq grā nce hz pctare Sz con e q 7eo9 dicit ad damaſ-
ad papam nob dicia hoiez ſp pctare et no pctare poſſe ut ſp nob libm confite-
am eſſe arbitriū g° dicē q ho in ſtatu pcti no poſſit vitare pctm e negare
arbitriū lib'tez q e heretiad P̃ Si a'qniſ deſtitus e magrē a'quo in ena ptate
ſit vti illo ul no vti. no nce hz in ſua acione d'ficē Sicud ſi tybia curva
~~hz in ſua acon d'fice~~ poſſz no vti ambulado in ſua curvite poſſz no clau-
dicare Sz li ar ſuſtn in pcto pt vti pcto et no vti eo q vti pcto e acty li arii
q hz dnm ſui acty g° qntūcūqz ſit in pcto pt no pctare P̃ in pſ dicitur
me expectaūt pctorcs ut pdēnt me glo 1 meū ᵭſēm g° a'qniſ no ducit'
ad pccandū niſi ᵭſentiendo Sz conſſeq e ſub ptate li arii g° aſ pt pli ar no
pctare P̃ qnia d'ino no pt no pctare d' inmediati pctaſſe Sz ho ime-
mediati pctat ut grnt' dici g° pt no pctare P̃ de vno eano no tnſit in
altm niſi p me Sz ho an pctatd hz pōnaz no pctadi g° no inmete pq pctm
dnī' ad a'o eammū ut ſz no poſſit no pctare P̃ lli ar pctorz pctare
pt Sz no pctat niſi eligēdo. tu eligē ſit acty li arii ſic nr vnqz a'qi
opat' niſi videdo Sz electo ad ſit deſideriū pconſiliati ſi p in 3° ethic
ſegnat ᵭſilm q no e niſi coz qne in nob ſut ut d' ibm g° pctm vitare
ut face e in ptate hoiſ in pcto exnt P̃ Scdm Aug' n9 pctat in
eo q vitare no pt. q2 iam hc eet nccm Si g° a'qniſ in pcto exnt
pctm vitare no poſſz. pctm comittedo no pctaret q e abſurdū P̃ li
ar e eqna' a coaccon liberū an pctm et p9 Sz nccitas pctadi ad coactoz
ptine vide eo q et ſi nglu' iſta nccitas nob meſt g° ho p9 pctm
no hz nccitez pctadi P̃ omiſ nccitas ul e coacto' ul nal inclinacomis
Sz nccitas pctadi no e nal inclinacomis q2 ſic na mala eet q2 in malu
inclinaret g° ſi pctori ineſſz nccitas ad pctadu cogetur pctare P̃ C-
e nccim no e voln'rim Si g° nccim ſit pctare eu q e in pcto. pctm
no e voln'rim q fl̃m P̃ Si pctor hz nce pctare h nccitas e no cone-
lit niſi ron pcti. pt aut d' pcto exire alio pctoiis no pmptetur

Vitare li. ar. recedit exite inde Possum nolle tangere ergo potest peccator non
peccare Ratio est quia ita li. ar. quoniam voluere heretici insurrexerunt et dicere credam eum
estimantes naturam mentis humane ad modum corporis secundum naturam corrupti sunt omne illud
in quod videbat mentis humane inclinationem esse hominem ex necessitate operari et ex hoc in
contrarios errores inciderunt Sed enim humana mens duas contrarias inclinationes unam quidem
in bonum ex instinctu rationis quam considerans Jovinianus dixit hominem non posse peccare
Alia inclinatio in mente humane mentis ex inferioribus viribus et proprie secundum quod sunt a origi-
nali peccato corrupte quia scilicet inclinatur mens ad ea eligenda que sunt secundum carnalem
sensum delectabilia Et hanc inclinationem considerantes Manichei dixerunt quod homo
necessario peccat nec aliquo modo peccatum vitare potest Et sic utrique licet variis contrariis in
idem inconveniens inciderunt ut li. ar. denegarent. non enim hoc li. ar. si vel ad bonum
vel ad malum necessitate impellitur quod est inconveniens et a principio philosophorum doctrinis et
divinis auctoritatibus probatur ut a'qnatenus a superius dictum patet. Unde contrario surrexit
Pelagius qui volens li. ar. defendere gratie dei adversatus est dicens absque di-
vina gratia hominem peccatum evitare, qui quidem error manifestissime doctrine ewangelice contradicit
Unde est propter etiam condempnatus Fides autem catholica media via incedit ita li-
bertatem arbitrii salvans quod necessitatem gratie non excludit Ad maiorem evidenciam sciendum
est quod tamen li. ar. sit quedam potentia constituta infra rationem et sensitivam motivam consequentem
Contingit duplex aliquid ex parte li. arbitrii invenire Unum quod ex hoc quod excedit
efficaciam motive exequentis quia ad imperium li. arbitrii operatur sed velle non sub-
est li. ar. hominis quod excedit virtutem potentie motive in homine Aliud aliquid est ex parte
li. arbitrii quod ad ipsum rationis actum non se extendit cum enim actus li. arbitrii sit electio que consi-
li deliberationem rationis sequitur Ad id se li. ar. extendere non potest quod deliberationem rationis
sequitur subterfugit sicut sunt ea que ex improviso occurrunt Primo igitur modo peccati vitatio
vel peccatum potestatem li. arbitrii non excedit quia quamvis completio peccati per actum exteriorem exe-
cutionem virtutis motive peragitur tamen peccatum in ipsa voluntate perficitur Ac eius exe-
cutionem per se consistit Unde propter defectum virtutis motive non impeditur li. arbitrii a
peccato ut eius vitationem quamvis interdum impediatur ab executione sicut aliquis
volt occidere vel fornicari vel furari ut tamen potest Sed secundo peccatum vel etiam vitare
potest excedere li. arbitrii potestatem eo scilicet quod aliquod peccatum subito et quasi repente occurrit et sic
electionem li. arbitrii subterfugit quamvis li. arbitrium hoc posset facere vel vitare si ad hoc suam
attentionem vel conatum dirigeret Duplex autem aliquid in nobis quasi repente accidit
Uno modo ex impetu passionis motus enim ire et concupiscentie interdum deliberationem rationis
preveniunt qui quidem motus in illicitum tendens ex corruptione nature peccatum venia-
le est et ita post statum nature corrupte non est in potestate li. arbitrii omnia huiusmodi
peccata vitare quia eius actum effugiunt quamvis possit impedire aliquem istorum
motuum si contra conetur Non est tamen possibile ut homo continuo contra conetur ad huius-
modi motus vitandos propter varias humane mentis occupationes et quietem necessariam Et
quidem contingit ex hoc quia inferiores vires non sunt tota rationi subiecte sicut erant in
statu innocentie quando huiusmodi peccata omnia et singula per li. ar. vitare facillimum erat
et quia nullus motus in inferioribus viribus insurgere poterat nisi secundum dictamen rationis
Ad hanc autem rectitudinem homo in presenti per gratiam non reducitur quamvis loquendo secundum hanc
rectitudinem operatus in statu glorie Et ideo in hoc statu miserie etiam post reparationem
gratie homo non potest omnia peccata venialia vitare etiam tamen hoc in illo li. arbitrii
preiudicet Alio modo contingit aliquid in nobis quasi repente ex inclinatione habitus ut enim dicit
philosophus in tercio Ethicorum fortitudinis est in repentinis hominibus impremeditato et imperfecta-
tum esse quam in premanifestis Ab habitu enim est magis operatio quam ex premeditatione
operatio premanifesta enim, precognita aliquis preeligeret ex ratione et cogitatione etiam
sine habitu sed repentina sunt secundum habitum, nec est hoc intelligendum

quod operatio sic habitu vitiosi posset esse omnino absque deliberatione cum vitiositas habitus electivus quia habenti habitum iam est in eo electio finis determinata. Contingit quia aliquando occurrit inopinatus illi finis statim eligitur nisi aliqua attentio et maior deliberatio impediatur. Homo autem qui est in peccato mortali aut habitualiter peccato inheret quamvis enim non habeat habitum vitii quia ex uno actu licet inclinet habitum inclinat non generatur voluntas tamen peccantis/ derelicto incommutabili bono. bono commutabili sicut fini adhesit et huiusmodi adhesio/ vinculum et obligatio in ea manet quousque revocato. bono incommutabili sicut fini adhesit inhereat et ideo cum homini sic disposito occurrit aliquid faciendum. quod praedicte electioni conveniat repente fertur in illud per electionem nisi multa deliberatione seipsum cohibeat. licet tamen propter hoc quod sic repente illud elegit a peccato mortali excusatur quod aliqua deliberatione indiget quia deliberatio illa sufficit ad peccatum mortale si quando praevenit id quod eligitur esse peccatum mortale et contra deum ista autem deliberatio non sufficit ad retrahendum eum qui est in peccato mortali. Non enim retrahitur aliquis ab aliquo agendo in quo mens inclinatur nisi in quantum consideratur ut malum. ille autem qui iam bonum incommutabile repudiat pro commutabili bono non iam estimat ut malum a bono incommutabili averti in quo ratio peccati mortalis perficitur. Unde non retrahitur a peccando propter hoc ipsum quod advertit aliquid esse peccatum mortale sed ex aliquibus inconsideratis praeter commissionem peccati pervenitur ad aliquid quod non possit non estimare malum sicut est malitia vel aliquid huiusmodi. Unde antequam tanta deliberatio fiat quanta requiritur in homine sic disposito ad peccatum mortale vitandum praecedit consensus in peccatum mortale et ideo supposita adhesione licet ad peccatum mortale sicut ad finem indebitum non est in potestate eius quod vitet omnia peccata mortalia quamvis unum quodque possit vitari si conatur vitare et sic hic vel illud vitavit ad habendo tanta diligentia quanta requiritur non potest tamen facere cum aliqui ante tantam deliberationem perveniat impetu aliquo ad deliberati consensus in peccatum mortale tamen impossibile sit hominem per vel diu in tanta vigilantia esse quanta ad hoc requiritur propter multa in quibus mens hominis occupatur. Ab hac autem dispositione non removetur nisi per gratiam per quam sola efficitur ut mens humana bono incommutabili per caritatem tamquam fini adhereat. Patet igitur ex dictis quod necesse est ad tollendum dicamus quod hominem peccatum singulariter habere possit vitare omnia peccata mortalia vel facere ut item tollendum necessitatem quae dicamus hominem non posse omnia peccata vitare venialia quamvis possit singula vitare etiam habentem gratiam cum quando gratia perficiat in statu naturae et hoc propter fomitis corruptionem. et ad quod dicamus hominem in peccato mortali existentem gratia destitutum omnia peccata mortalia non posse vitare nisi gratia superveniat quamvis possit vitare singula et hoc propter adhesionem habitualem voluntatis ad finem inordinatum. Et unde dominus Augustinus comparat turmitatem Tyberie ex qua secundum veritas clarificandi. sicut etiam visitavit doctores sine quod contra hoc venire videntur quorum quidam dicunt hominem absque habituali gratia constitutum posse peccatum mortale vitare tamen non sine divino auxilio quod hominem sua providentia gubernat hoc enim unum est contra eos quod peccatum conari volunt. Ex quo contingit quod possit singula vitari. Alii vero dicunt quod non potest homo sine gratia diu stare cum peccet mortaliter quod quamvis verum est conveniens ad hoc quod non diu contingit hominem esse habitu dispositum ad peccatum cum occurrat sibi repente aliquid expandium in quo ex inclinatione mali habitus labitur in consensum peccati mortalis cum tamen non sit hominem possibile diu esse vigilem ad hoc quod sufficientem sollicitudinem adhibeat ad vitandum peccatum mortale et ergo utrique verum concludunt. Cognoscimus. et aliquo modo similiter ad utrosque videmus. Ad primum ergo dicendum quod verbum apostoli id est secundum diversas exponitur sunt intelligendi. et de peccato mortali et de malo peccati mortalis. Secundum quod loquitur ex persona hominis peccatoris. Vel de malo peccato veniali quantum ad primos motus secundum quod loquitur in persona sua vel aliorum iustorum. Et utroque modo intelligendum est quod tamen voluntas naturalis sit ad vitandum omnis

Nali no pt ho pctor fate sn gra ut vitet oia pcta mortalia ꝯ̄nis
possit vitare singla et no pt sine gra volute nalez impleˀ et sitˀ est
d'insto rex pcteru venalium Ad pm dc q no e psle aliqne adultu ee
in solo pcto oriGinali absqz gra qz stati cu vsu r ar accepit si se adgras
preparant gram hebit alr ipa neglia ei imputabit ad pctm mortle vo
aut pdicta vel suppone inconvenient adqz dicit Si em psle e aliquez
adultu in solo pcto orignali ee si in ipo instati ꝯtigat eu mori eit medius
int btos et eos q pena sensi puniut adq ingrevit pdicta vo dicit ut in
in hc vis no fiat Ociedz e q in pcto orignali e hitual aursio a bono
incomutabili tu pctm hu9 orignale no habeat cor deo ꝯiunctu p caritez
et sic ꝯtu ad hitualez aursionez vo cau e d'pcto orignali et mortli actua-
li sup hc sit hituat aursio ad mechitu finez et ppt hc no se diabs e-
nadat dampnacom ex lio arc q pp hc ꝯ vis li ar' ii possit ꝯtaz ag-
re hc em maius est et pz instacia d' homie instatu innocentie Ad
tciu dc q homo sine gra pcto vincit ut ꝯ legez agat qria et si hc ul
illud pctm vitare possit in ꝯtuu conado no tn pt vitare omnia vone
iam dicta Ad qrtu dc q cum aug9 d' ciritate ꝯtu ad aliq no est
sile q sz no e in ptate tibie ut vtatr licite ul no vtatr et ideo no oz
sine motu tibie esse claudicacom esse/ ho aut li arº pt uti ul no uti sua
libitate et ideo no oz q inquolz suo actu peccet sz pt ꝯniqz vitare pctm
Est aut sile ꝯtu ad hc no e psle vitare oia sic dictu e Ad quitu dc
q ꝯ̄nis pctatu p pmam no delectu trahat ad aliud inclinado q no vtiim
q li ar ppt hmoi inclinatom obediat sz pt maliqº vno actu cont ea niti Ad
sextu dc q tior et ira sz ꝯsut passiones no sut pcta mortlia sz venialia
sut em pi motz Ad septim dc q pcta dicit venialia inquitu no put
vitari singla Ad octam dc q ille tara concupiscit ad vsq pm e vitiu sz
veniat pcti Ad novem dc q ꝯtatez inoccendi ꝯtinuitat ꝯtatis pccadi
ul venialit ul mortalit no in psonis pulegiat/ sz xpo et bta vgie non
aut ꝯtatat peccadi mortlit utz in hitibz gram Ad x dc q corona dat
ei q tota vincit malu et pctm q aut vnum pctm vitat in aliq psevc-
rans tu sit ꝯz no e victor nisi forte sz q vnu no metur coronam
Ad vndecim dc q tiptas no pt intelligi ee cogens alite li ar q pt e
libm actacon sz d' cogens ppt vehemenciaz inclinacois cui in pt resisti
lz tu difficultate Ad duodecim dc q li ar pt uti hitu ul no uti vn
no oz q ꝯtr ab agat sz hitu sz pt alicpo ꝯtr cont hitu age lz tu diffici
tate no tn maneat hitu pt ꝯlige q ꝯtri diu maneat nisi sz hitz agere
Ad tredecim dc q gra desistete li ar p se pt malu elige no tn nece
e q absqz gra ꝯtu fate ppt malu eligat Ad xiiii dc q no seqr q aliqs
vitado pctm vincat mdm nisi omno sit immunis a pcto ut prius dictu
e Ad decim quitu dc q pceptu dup'r obsnat vnoº sic q obsna
tu e meritu ꝯle et sic nq pt sine gra pductu pceptu ut aliq obsnare
Alioº sic q obsnatu fat vitari pena et sic ꝯ sine gra ꝯtu fate obsnari
pt Pºo obsnatr qn sbi ~~cont~~ actz impletur tn mo ꝯvemeti ipia cari
tas ponit ctc ꝯ pceptu q finis pcepti et fori alioz pceptoru Sºo
mo obsnatr sola suba actz ad impleta q ꝯtigit ꝯ in eo q no hz hitu
caritatis pt em et inmst insta age sz p 3º Ethicoz Ad sedecim q
vo illa no est ad ppositu dato em q aliquis no infiido s'in hc q peccat

sz ad primam nomi pctm committat · in pt hic pctm vitare tn possit se
parare ut tn ozt q pctor spualiꝫ sic no misereri penitendo q nomi pctm
committat sz tn solu qn ad hc ex aliqua causa speciali tenet Ad decim septim
dd q vitiosus pt no diligere deu actuali sz quid agere utz tn peccat Ad de
cim octiam dd q quibus habitu reddat faciles actus tn huius habitu pt agere in actu
quid habitu qz no e ncce pt eu uti habitu Ad xixm dd q carens iusticia
pt facere actu iustie q̄ e iusta agere et pp hc meritu nalis ut solu mdi
ca no aut pt facere iustie actu pfectu q̄m e facere iusta iuste Et a b
in iusta pt aqn dclinare a malo Ad vicesimu dd q ideo ncce hemo
in oron dimitte pete no solu ut potita pctita nob dimittat sz et ut a futis
liberem qz inssi ho p gram liberetur ncce hz quiz incidere in pctm p medu p
dictu quibus hz ut illud ton incidere vitare possit Ad vicesimu pmu dz
d'sztus alia gre ncce e ut alique cadat no tn ncce e ut mqs libet tecta
ton sucumbat Ad 2m dz q in qm obicitur dd q lib ar pmdi
caret si pctm vitare no posset in qud tonado no aut pmdicat libti
ary si hz ho facere no pt ut sit in qtima sollicitudine resistendi pcto hoc
aut cu hz no sollicitudo pfhiyt eu habitual inclinato in illud q e habitu to
veniens Ad 3m dd q li ar pt hz q hz dmiu sui actus pt quiz aliq
ma apponere no uti pp defectu sz qnia impossibile e ipm p tuud appone
aliqn semp ut in actu dsiciat Ad tm dicend q sine consensu li ar pctm
mortale no ingit sz consensu sequitur habitualem inclinatom no illa dlibatom p
habita ut dictum est Ad quid dd q ho d remediabit tendisse qz pecca
rilio gre remediu hz quibus ad hc pctis li ar no sufficerat Ad sextu
dd q no posse peccare sine gra posse no peccare et no peccare e medium
int ea Un no suppot ptm Ad sextu dd q eligere et consolari no e nisi cozs
q sit in nali Sz sicut dr in iio Ethicoz ea q p amicos facimus aliqua
liter p nos facimus et ideo li ar pt hz electom et qsm no solu dlt ad
que indiget diuino auxilio Ad septim dd q a quibus aut in mortali pcto
pt vitare omnia pcta mortalia auxilio gre pt et ex nali vite vitare si
gula vitale quibus no oia et ideo no sequitur q pctm committendo no peccet
Ad octiam dd q ncctas peccandi coactom li ar no impoit quibus ho p se
ipm a illa ncctate no possit exire alr amic pt in aliqueng resistere ei cuiq
ncctas dr inquantu pt singla vitare licz no omnia Ad ix dd q pctm essetin
e qsi nale pctori · habitu enim sit quedam na opatur in hute vim ncctas q
e ex habitu reducatur ad nalem inclinatom Ad x dd q sz aug aliq pt ee ncctaim
et tn e voluntariu ncctas em voluntas insciaz abhorret et hc pr naleꝫ
inclinatom tn appellatur inclinao habita Ad undecim dd q ho aut in
pcto ullo pt pctm a se eiicere q iam commisit nisi auxilio gre qz non
a ximitur a pcto q in auersione p(ficitur) nisi mens eius deo adhereat p cari
tatez que no e a ho ar o sz in cordibus pctoz p pm pctm diffudit ut dr

Tercio dcio queritur utrum aliquis in gra exis(tens) Ro · qnto
possit pctm mortale vitare et videtur q no nulla
em ncctio hz pete adeo illud q p se sepm pt Sz aliquis qutrugz
hz gram ncce hz pete adeo ut a futis pctis libetur Un scde ad cor
ulto apla dicit ut nil mali faciat ego et gram hntes no pnt pt
vitare Pt et gram hntes ncce hnt dimittam orom dicere Sz in
ea petitur ut ho absq pcto p seueret si aliqm tpam ut Aug
narrat in li o d pseuerancia ergo huius gram no pt p se pctm vitare

Persevera[n]tia donum e[st] sp[irit]us s[an]cti Dona et sp[irit]us s[an]cti h[ab]ere no[n] e[st] in p[otes]tate hu[m]ana gr[ati]am Cum g[o] ad p[er]severa[n]tiam p[er]tineat abstine[re] a p[ec]c[at]o mortali usq[ue] in fine[m] vite vel et q[uod] h[ab]us gr[ati]am no[n] possit p[ec]c[a]tum mortale vitare

P[ro]b[atur] Sicut se h[abe]t nihilu[m] ad esse nat[ur]e ita se h[abe]t destitut[us] p[ec]c[a]ti ad esse gr[ati]e Sed creatura h[abe]t [con]stituta e[st] esse nat[ur]e adeo no[n] p[otes]t se ip[s]am [con]s[er]vare in esse nat[ur]e q[ui]n in nihilu[m] decidat nisi manum [con]ditoris [con]tinetur [er]go et a[nim]a [con]s[tituta] gr[ati]am no[n] p[otes]t se ip[s]am facere q[ui]n in p[ec]c[a]tum mortale incidat Sed co[n]tra est q[uod] d[icit]ur ad 2o ad cor[inthios] 12o sufficit tibi gr[ati]a mea no[n] aut[em] sufficeret si p[ec]c[a]t[u]m mortale p[er] eam vitare no[n] poss[et] [er]go p[er] gr[ati]am ho[mo] p[otes]t p[ec]c[a]tum mortale vitare

P[ro]b[atur] h[oc] videtur ex verbis aug[ustini] in p[rim]o sup[er] gen[esim] 25 di[cit] ubi s[un]t d[ic]t[a] p[ro] reparatio[n]em ho[mo] an [con]firmatio[n]em s[u]mitur [con]trarie q[uia] no[n] vincit et h[abe]t q[ua]ndam inf[ir]mitate[m] in malo s[ed] gr[ati]am in bono ut possit peccare p[er] lib[er]tatem et infirmitat[em] et possit no[n] peccare ad mortem p[er] lib[er]tate[m] et gr[ati]am adiuvatem R[espondeo] d[icendu]m q[uod] a[li]ud e[st] d[icer]e h[abe]t poss[e] abstine[re] a p[ec]c[at]o et posse p[er]severa[re] usq[ue] ad finem vite in abstine[n]tia a p[ec]c[at]o Cu[m] enim d[icitu]r a[liquis] posse abstine[re] a p[ec]c[at]o potentia fer[tur] sup[er] negatio[n]em t[ame]n ut s[cilicet] a[liquis] possit no[n] peccare et h[oc] p[otes]t q[ui]libet in gr[ati]a [con]stitut[us] loq[ue]ndo de p[ec]c[at]o mortali q[uia] huic gr[ati]am no[n] inest a[li]qua habitualis inclinatio in p[ec]c[a]tum q[uo]d q[ui]d[em] potius inest ei habitual[is] inclinatio ad virtute[m] [con]t[ra] p[ec]c[a]tum Et ideo q[ua]ndocito occurrit ei a[li]q[ui]d sub ro[ratio]n[e] p[ec]c[a]ti mortalis a habituali inclinatio[n]e dissentit ab illo nisi in q[ua]ntu[m] intra[n]t [er]go [con]cupiscas sequ[e]nde q[ui]bus t[ame]n no[n] nec[ess]e e[st] sequi et si [e]t non possit vitare q[ui]n a[li]q[ui]b[us] mo[ti]b[us] [con]cupisc[enti]e insurgat p[er] veniens totalit[er] actu l[ibro] 2 ar[tic]ul[o] 2 Sic [er]go q[uod] no[n] p[otes]t facere q[ui]n a[li]q[ui]b[us] motu [con]cupisc[enti]e tota[lite]r actu l[ibro] 2 ar[ticulo] p[er]veniat no[n] p[otes]t o[mn]ia p[ec]c[at]a vitare q[uo]n[ia]m ve[n]ialia motus l[ibro] ar[ticulo] in eo p[re]cedit vie na deliberatio[n]em p[ro]pt[er] h[abit]us ad p[ec]c[a]tum q[uia] inclinatio[n]em habitus ideo p[otes]t o[mn]ia p[ec]c[a]ta mortalia vitare Sed no[n] dic[itu]r iste p[otes]t p[er]severa[re] usq[ue] ad fine[m] vite i[n] abstine[n]tia p[ec]c[a]ti potentia fertur ad a[li]q[ui]d affirmativ[u]m ut s[cilicet] a[li]q[ui]s ponat se in tali statu q[uod] p[ec]c[a]tum in eo e[ss]e no[n] possit Alt[er] enim ho[mo] p[er] actu l[ibro] ar[ticulo] no[n] poss[et] se facere posse p[er]severa[re] nisi se impeccabile[m] faceret h[oc] aut[em] no[n] cadit sub p[otes]tate l[ibro] ar[ticulo] 2 q[uia] v[irtu]tis motiva q[ua] ad h[oc] no[n] se ext[en]dit Et ideo ho[mo] ca p[er]severa[n]tie [con]tine[re] ne p[otes]t s[ed] nec[ess]e h[abe]t p[er]severa[n]tia adeo pe[te]re Ad p[ri]m[u]m [er]go d[icendu]m q[uod] ap[osto]l[u]s s[ed] h[oc] orabat ut nil mali facerent insuffici[ens] ad p[er]severa[n]du[m] in abstine[n]tia mali suffic[er]e no[n] poterat nisi d[omi]no au[xilio] assistere Et sil[iter] e[st] d[icendu]m ad s[ecun]d[u]m Ad t[er]tiu[m] d[icendu]m q[uod] p[er]severa[n]tia d[icitu]r d[upliciter] q[uo]q[ue] enim sp[eci]alis v[irtu]tis et sic e[st] q[uo]dd[am] h[abit]us tunc act[u]s e[st] h[ab]ere p[ro]posit[um] firmu[m] p[er]severa[n]di et sic p[er]severa[n]tia[m] h[abe]t q[ui]l[ib]et h[ab]ens gr[ati]am q[ua]mvis non sit usq[ue] in finem p[er]severaturus Alio p[er]severa[n]tia accipit[ur] p[ro] ut e[st] [con]tinuatia q[ue]dam v[irtu]tis usq[ue] in fine vite et t[unc] p[er]severa[n]tia no[n] e[st] in p[otes]tate h[ab]entis gr[ati]am Ad q[uar]tu[m] d[icendu]m q[uod] sic [secun]d[u]m loq[uo]r d[e] nat[ur]a no[n] [con]cludit ea p[er] q[ua]m na[tur]a [con]s[er]vatur in esse ita [secundu]m loq[uo]r d[e] gr[ati]a no[n] [con]cludit divina[m] op[er]atio[n]em [con]s[er]vate[m] gr[ati]am in esse s[ed] q[ue]a ut in esse nat[ur]e ne in esse gr[ati]e a[li]q[ui]s p[er]sist[er]e valet

Quartodecimo q[ueri]t[ur] [ut]r[um] lib[eru]m arb[itriu]m possit in bonu[m] sine gr[ati]a Et videtur q[uod] sic q[uia] p[re]cept[um] no[n] datur d[e] impossibili vn[de] [Ieronim]o d[ici]t maledict[us] q[ui] dicit deum homini aliq[ui]d impossibile p[re]cepisse Sed hom[ini] p[re]cipitur ut bonu[m] faciat [er]go ho[mo] p[otes]t p[er] l[iberum] ar[bitrium] bo[num] facere P[rae]t[erea] nullus d[ebe]t reprehendi si no[n] faciat q[uod] facere no[n] p[otes]t Sed homo iuste rep[re]hendit[ur] si o[mi]ttit facere bonu[m] [er]go p[er] l[iberum] ar[bitrium] homo p[otes]t facere bonu[m] P[rae]t[erea] homo p[er] l[iberum]

designas p[er] mancoaz vbut #

ar[bitriu]m aliquo p[ec]c[a]tum

Ar 29 De li. ar.

Arbitrium aliquo modo peccatum vitare potest ad minus quantum ad omnem singularem actum
Sed vitare peccatum bonum est ergo homo per liberum arbitrium potest aliquod bonum facere ¶ Voluntas [illegible]
magis potest in illud quod est supra naturam quam in id quod est sibi connaturale Sed liberum arbitrium
ordinatur in bonum peccatum autem est ei contra naturam ergo magis potest in bonum quam in
malum Sed potest in malum per se ipsum ergo multo magis in bonum ¶ Creatura
in se creatoris similitudinem retinet vestigii et multo magis imaginis Sed
creator potest per se ipsum bonum facere ergo et creatura participans liberum arbitrium quod est ad imaginem ¶
Secundum philosophum in secundo ethicorum per eadem corrumpitur virtus et generatur Sed per liberum arbitrium potest virtus cor-
rumpi quia peccatum mortale quod homo potest facere ex libero arbitrio virtutem corrumpit ergo et per
liberum arbitrium homo potest in generationem boni quod est virtus ¶ Johannis [illegible] dicitur Manda-
ta eius gravia non sunt Sed id quod est grave potest homo ex libero arbitrio facere ergo homo ex libero arbitrio
potest mandata implere quod maxime bonum est ¶ Liberum arbitrium secundum Anshelmum in libro de libero arbitrio
est potestas servandi rectitudinem voluntatis propter se ipsam Sed rectitudo voluntatis non servatur nisi
bene faciendo ergo per liberum arbitrium potest aliquis bonum facere ¶ Gratia est fortior quam peccatum
Sed gratia non ita ligat liberum arbitrium quin homo possit facere peccatum ergo nec peccatum ita ligat liberum
arbitrium quin homo in peccato existens absque gratia possit facere bonum Sed contra quod dicitur Romanos 7 ve-
lle adiacet mihi perficere autem bonum non invenio ergo per liberum arbitrium non potest homo bonum face-
re ¶ Homo non potest facere bonum nisi vel actu exteriori vel interiori Sed ad neu-
trum sufficit liberum arbitrium quia ut dicitur Romanos 9 non est volentis scilicet velle quod pertinet ad interiorem
actum neque currentis scilicet currere quod pertinet ad exteriorem sed miserentis dei ergo liberum arbitrium sine gratia
non potest facere bonum ¶ Ad Romanos 7 super illud quod odio malum illud facio dicit
glossa [illegible] homo vult bonum Sed voluntas huiusmodi caret effectu nisi gratia dei
[illegible] velle addidit ergo sine gratia homo non potest efficere bonum ¶ Cogitatio boni opera-
tionem bonam precedit ut patet a philosopho in 6 ethicorum Sed homo non potest cogitare bonum per se ipsum
ut dicitur 2 ad Corinthios 3 non quod sufficientes simus aliquid cogitare ex nobis quasi ex nobis ergo nec
potest homo per se ipsum bonum operari [illegible] quod nulla res agit ultra suam speciem [illegible]
[illegible] speciei [illegible] rem agere potest [illegible] nulla res propria actione destituatur
Est autem duplex bonum quoddam quod est humane nature proportionatum quoddam vero quod excedit humane
nature facultatem et hec duo bona [illegible] in actibus [illegible] non differunt secundum substantiam actus sed secundum modum
[illegible] ut puta iste actus qui est dare elemosinam est bonum proportionatum viribus humanis secundum quod
ex quadam naturali dilectione vel benignitate homo ad hoc movetur excedit autem humane nature
facultatem secundum quod ad hoc homo inducitur [illegible] deo [illegible] ad
hoc ergo bonum quod est supra naturam humanam constat liberum arbitrium non posse sine gratia et quia
huiusmodi bonum habet meritum vite eterne constat quod sine gratia homo mereri non potest Illud
autem bonum quod est nature humane proportionatum potest homo per liberum arbitrium explere Unde dicit Au-
gustinus quod homo per liberum arbitrium potest agros colere domos edificare et alia plura bona facere sine
gratia cooperante [illegible] aut huiusmodi bona sine gratia [illegible] facere non tamen potest ea facere sine
Deo cum nulla res possit in naturalem operationem exire nisi virtute divina quia causa secunda
non agit nisi per virtutem cause prime ut dicitur in libro de causis Et hoc est verum tam
in naturalibus agentibus quam in voluntariis habet tamen modo alio [illegible]
[illegible] naturalis in rebus naturalibus deus est causa [illegible] dat et conservat id quod est principium
naturalis operationis in re [illegible] sicut [illegible] conservat
[illegible] motum [illegible] Sed voluntas hominis non est determinata ad ali-
quam unam operationem [illegible] ad multa et sic [illegible] nisi mo-
ta [illegible] actum vel exterius [illegible] sic est bonum apprehensum vel quod [illegible]
operatur sicut est ipse deus ut dicit Augustinus in libro de gratia et libero arbitrio ostendens [illegible]
deum operari in cordibus hominum [illegible] a divina providentia [illegible]
[illegible] ad bonum [illegible] occasionibus
[illegible] gratia dei [illegible] ipsam [illegible] dei
[illegible] interius motum et [illegible] operatur et exteriora ordinat ad
hominis salutem sic et ut illud [illegible] homo potest facere sine gratia de [illegible]

tonit loquitur vtut noie gre p aliq dono spuali infusitate et sic
pz q vtiaz rones aliquo fim gclndunt et ideo ad vtrasqz rndend e Ad
pmu g dd q pcepit deus no e impole hom ad fnand qr sulicz actu
pt ex li ar o fnare et modu quo elenat supa facultez nate pnt sz pt
extante pt fnare ex dono gre qmus no ex solo li ar o Ad 2 dd q rcte
ho corrupit q pcepta no implet q eius negligentia e q gram no hz p q in
qntu ad subam Ad 3 dd q faciedo actu gre bonoz ho vitat pctm q
vis no meat pmiu et ideo et si p li ar aliq pctm possit ho vitare ne tn
sz q in bonu meritoriu possit p li ar fom Ad 4 dd q in bonu gne
gnale hom ho p li ar pt si bonu meritoriu e supa nam eius ut dictu e
Ad 5 dd q quamuis in caritatia sit sibi do caritatis no tn pfecta hz em solig
fm e et ideo no oz quamquam q in deo mxit incata mpciat Ad 6 dd
q p loq de vtute politica que ex actibz acqrunt no aut de vtute infusa
que sola e pncipium actus meritorij Ad 7 dd q sic dt Aug in li de
nata et gra pcepta dei intelliguntur esse leuia amati que sit dna tioni
vn si no sc q ea possit imple pfecte nisi caritatez hns no hns aut caritatez
et si possit aliq vm imple qntu ad subam et tn dyffitate ne tn pt im
ple omia sic nec oia pctia vitare Ad 8 dicend q et si li ar possit
fnare pctm nez hitam no tn an ea no hz Ad 9 dd q li ar no in
diget ligatem ad hc q in bonu meritoriu no possit qr eius nam excedit
sic ho et si no ligat volare no pt Ad ea vo que in 2m sut inducta
pz solo qz ut pcedunt de bono meritorio tal ondut q sine dei opaton ho
nm bom facere pt etc
Quarto quaeritur vtrum ho sine gra se possit pparare ad gratiam quandam Et videtur q sic q sicut indicat Ad hc q faciat no pt
Sz ho indicat ad hc q se gram pparet sz illud Zacharie j Conuertimini ad
me et ego conuertar ad vos ergo ho sine gra se pt ad g pparare Pr hc vi
etc hc q scri Apok tuos si aliquis apperuit in ergo intrabo ad eu
etc vi q ad homines ptineat apire cor suum deo q e ad g se pparare
Pr si Anshel causa que aliq no hz gram no e qr deus ea no det sz
qz ho eam no accipit hc aut no tenet si ho ad gratiam hndam sine gra
pparare se no possit ergo ho se p li ar dz ad graz pparare Pr sic ergo
dr Si volunt et audieritis me bona terre comedetis et ita in pote hois
e ut ad deu attedat et gra repleat Sz con e q dr Joh vj Nemo
pt venire ad me nisi pr meus qui misit me traxerit eum Pr Ps dr
Emitte lucem tuam et veritatem tuam ipsa me deduxerunt etc Pr ora
di a deo petimus ut nos ad se conuertat iuxta illud Ps Conuerte nos deus
salutaris nr etc Ne aut esset ne ut ho peteret si se p li ar pparare
ad gram hndam nisi p aliqua gratiam grisdata q hndez no vide esse
vim si p gratiam grt data intelligat aliquod spuale donum gre dimittere tene
Pr qr ppr hc pom ppao ad gram nciua ut ondat aliquale ro expte
mea eo q si gratuita datur gra grum faciens et gratuita no Si aut ut
ipa ppao gre sine aliqua gra spuali esse no pt aut ita gra dat omibz aut
no Si omibz dat no vide aliquod esse qui aliquod nale donu na in illo in
veniunt omnes hoies qrecie nisi in aliquo nali Pr gra aut nalia gre dici
no pnt inquantum ullis pcc tibi meritis homini a deo dat Si aut no omibz
datur oportebit itm ad ppatom redire et cadez ron aliqua aliam gram pe
re et sic in infinitu et ita melius e ut stet in pmo Sz o gnia ppare se ad
gram aliquod e facere q in se e sic e consuetum dici q si ho faciat q in se
e deus dat ei gram hc aut dici in aliquo esse q e in potestate eius

Deinde si homo per liberum arbitrium non potest se ad gratiam preparare facere quod in se est non erit preparare
se ad gratiam. Si autem per gratiam gratis data intelligatur divina providencia, quod
immo certe dicitur homo ad bonum dirigitur, sic verum est quod sine gratia non potest se homo prepa-
re ad habendam gratiam gratum facientem. Deinde quod patet simplici ratione. Pro quo notandum quod
impossibile est hominem in se agere velle de novo nisi sit aliquid quod ipsum moveat sicud
patet in octavo Phisicorum quod motus animalium per exterius motivum est precedere ab hoc motus quo hoc animal
actum ad agendum. Et sic cum homo se incipit ad gratiam preparare de novo voluntatem suam
convertendo ad deum oportet quod ad hoc inducatur aliquo vel exterioribus occasionibus ut pote
actioni ammonitione aut corporali egritudine aut aliquo huiusmodi vel aliquo interiori instinctu
sicud deus in mentibus hominum operatur vel ex utroque modo. Hec autem omnia a causa
divina habent provideri. Et sic a divina causa contingit quod homo se ad gratiam preparet.
Deinde non qualiscumque motus voluntatis est sufficiens preparatio ad gratiam sicud nec qualiscumque
dolor sufficit ad remissionem peccati sed oportet esse aliquem determinatum modum et tempore huius
motus esse non potest nisi cum ex dono divine cognitionis hominis excedat. Non enim potest sciri
modus preparationis ad formam nisi forma ipsa cognoscatur. Quandoque autem ad aliquid faciendum
requiritur aliquis determinatus modus operis ignotus operanti, operans indiget gubernante et dirige-
te. Ex quibus patet liberum arbitrium non potest se ad gratiam preparare nisi ad hoc divinitus dirigatur. Et propter
has duas rationes duplici modo loquendi in scripturis deus exoratur ut habeat preparationem
gratie in nobis operari. Primo petendo ut nos convertat ab eo in quo eramus ad
se vertat et hoc propter primam rationem ut cum dicitur Converte nos deus salutaris noster. Secundo pe-
tendo ut nos dirigat ut cum dicitur Dirige me in veritate tua et hoc propter secundam rationem. Ad
primum igitur dicendum quod inducitur nobis quod nos convertamus ad deum quia hoc facere possimus sed non
sine divino auxilio. Unde ab eo petitur Treni ultimo Converte nos domine ad
te et convertemur. Ad secundum dicendum quod nos aperire cor nostrum deo possumus sed non sine divino
auxilio. Unde ab eo petitur Mach. 1 Adaperiat dominus cor vestrum etc. Et sic est dicendum
quod aliqua causa non preparare ut velle homo potest nisi hoc deus in eo operetur ut dictum est.

Questio de sensualitate. Et primo queritur utrum sensua- Ar 27 de sensu-
litas sit vis cognitiva vel appetitiva tantum. Et videtur quod sit cognitiva quia ut alitate
dicit magister in 2o Sententiarum di. xxiiii quod sensualitas in anima ... per corporis sensus
ad sensualitatem pertinet. Sed vires sensitive cognitive sunt nobis et bestiis communes.
Ergo ad sensualitatem pertinet. Preterea Augustinus xii de trinitate dicit quod sensualis anime motus qui in
corporis sensus intenditur nobis pecoribusque communis est et seclusus a ratione sapientie. Et hic
a pecoribus subiungit Sensu corporis corporalia sentiunt. Eterna vero in-
commutabilia spiritualia ratione intelligunt. Sed sentire corporalia est cognitive. Ergo sensuali-
tas ... actus sensualis motus est vis cognitiva. Sed si dicatur quod Augustinus hoc subiungit
ut manifestet obiecta sensuum. Sic enim motus sensualitatis intenditur in corporis sensus
... conservative ... Sed contra Augustinus hic subiungit ad ostendendum quomodo
sensualitas a ratione secluditur. Sed ita corporalia que Augustinus hic dicit esse obiecta sensuum
etiam ratio conservatur et inferior disponendo et superior iudicando et sic per hoc secluditur
sensualitas a ratione. Ergo Augustinus non intendit hoc quod dicebatur. Preterea in processu peccati quod
in nobis agitur ut idem Augustinus dicit sensualitas tenet locum serpentis. Serpens autem
in temptacione primorum parentum se ut inclinans et provocans peccatum quod est cognitive non autem
appetitive quia eius fuit in peccatum. Ergo sensualitas est vis cognitiva. Preterea Augustinus dicit in eodem libro
quod sensualitas vitiata est. Sic non autem ei vitiata esset si esset solum appetitiva nisi etiam
sit cognitiva. Sit enim ad [illegible] pertinet. Ergo sensualitas est cognitiva et
non tantum appetitiva. Preterea sensualitas secundum Augustinum xii de trinitate distinguitur a ratione
superiori et inferiori in quibus est appetitus superior qui est voluntas continetur. Alioquin enim
in eis peccatum mortale esse non posset. Sed appetitus inferior non distinguitur ut videtur
a superiori appetitu ut probabitur. Ergo sensualitas non est appetitus inferior. Est
autem aliqua vis anime inferior ut ex eius diffinitione apparet. Ergo est vis cognitiva.

inferior p[er] bato medie d[ict]a p[er] actu[m] ab o[mn]ib[us] no[n] induat diu[er]sam po[tenti]a[m] s[ed]
p[ro]p[ter] rem no[n] em[m] visus diu[er]sific[atur] p[er] h[oc] q[uod] e[st] vide[re] homine[m] et vide[re] asinu[m] h[om]o e[ni]m
et asinus accidu[n]t visibilibus inq[ua]ntu[m] e[st] visibile Sed appetibile apprehensu[m] sensu et
apprehensu[m] ab intellectu p[ro]pt[er] q[uo]d videt[ur] superior et inferior appetit[us] distingui accidit
appetibili inq[ua]ntu[m] e[st] appetibile cu[m] appetibile inq[ua]ntu[m] appetibile sit bonu[m] cui accidit
ap[p]rehendi sensu vel intellectu ergo appetit[us] inferior no[n] e[st] alia po[tenti]a a superiori Sed
s[ed] d[icitu]r q[uo]d duo appetit[us] p[re]dicti distinguu[n]t[ur] p[er] bonu[m] simpl[icite]r et bonu[m] ut nu[n]c Sed contra
sicut se h[abe]t intellect[us] ad veru[m] ita se h[abe]t appet[itus] ad bonu[m] Sed veru[m] simpl[icite]r q[uo]d est
n[ecess]ariu[m] et veru[m] ut nu[n]c q[uo]d e[st] contingens no[n] distinguu[n]t intellectu[m] in duas po[tenti]as
ergo nec p[ar]iter bonu[m] simpl[icite]r et bonu[m] ut nu[n]c p[otes]t distingue[re] appet[itu]m in duas po[tenti]as
P[re]t[er]ea bonu[m] ut nu[n]c e[st] app[arens] ut videt[ur] bonu[m] a[u]t simpl[icite]r e[st] ver[u]m bonu[m] Sed
appetit[us] superior q[ua]n[do]q[ue] in bonu[m] app[aren]s consentit et appetit[us] inferior aliq[uod] veru[m]
bonu[m] nu[n]c d[icitu]r appetit sicud ea que su[n]t corp[or]is n[ecess]aria ergo bonu[m] ut nu[n]c et bonu[m]
simpl[icite]r no[n] distinguu[n]t superiore[m] et inferiore[m] appetitu[m] et sic ide[m] q[uo]d p[ri]us P[re]t[er]ea
vis sensitiva com[m]u[n]i appetitiva d[icitu]r ut p[atet] p[er] p[hilosophum] in p[rim]o de a[n]i[m]a ubi q[ua]n[do]q[ue] g[e]n[er]a actionu[m]
a[n]i[m]e distinguu[n]t[ur] sc[ilicet] nutrire sentire appete[re] move[re] s[ecundu]m locu[m] et intellige[re] Sensua
litas a[u]t[em] sub sensitiva co[n]tine[tur] ut ip[su]m nom[en] d[e]monstrat ergo s[ens]ualitas no[n] e[st]
appetitiva s[ed] cognitiva P[re]t[er]ea Ementib[us] co[n]venit diffinitio et diffinitu[m] Sed diffinitio
s[en]sualitat[is] q[uo]m[odo] mag[iste]r ponit xxiiii di[stinctione] s[ecundu]m h[oc] s[ecundu]m s[anctu]m Aug[ustinum] co[n]venit r[ati]o[n]e[m] inferiore[m]
q[uo]n[iam] et intendi[t] intendit cura corp[or]is s[ensib]us et cura ea q[uae] ad corpus p[er]tinet ergo r[ati]o
inferior et s[en]sualitas su[n]t ide[m] Sed r[ati]o e[st] vis cognitiva ergo et s[ens]ualitas Sed contra
e[st] q[uo]d diffinitione[m] sensualit[at]is d[icitu]r q[uo]d e[st] appet[itus] reru[m] ad corpus p[er]tinentiu[m] P[re]t[er]ea p[e]cc[a]t[u]m
in appete[n]do e[st] no[n] solu[m] in cognoscendo Sed in s[en]sualitate e[st] aliq[uod] p[e]cc[a]t[u]m venial[e] s[ecundu]m
ut aug[ustinus] d[icit] xii de tri[nitate] ergo s[en]sualitas e[st] vis appetitiva R[espon]so d[icen]d[u]m q[uo]d sensualitas
vel a[pp]etit[us] sensitiv[us] appetitiva sensitive p[ar]tis ~~ex apprehensione q[ua]n[do]q[ue]~~ Et di
s[en]sualitas s[ecundu]m a[liqu]o[s] d[icitu]r a sensu d[e]nominat[ur] Mot[us] e[ni]m appetitive p[ar]tis ex apprehensione
s[e]n[s]ualis oritur q[uia] sic[ut] op[er]atio passiva ab actio[n]e dirigitur sic appetit[us] a[u]t[em]
p[er]sona passiva e[st] q[uia] mo[vetur] ab appetibili q[uo]d est movens no[n] mot[um] ut d[icitu]r in iii
de a[n]i[m]a appetibile v[er]o no[n] mo[vet] appetitu[m] nisi apprehensu[m] inq[ua]ntu[m] ergo ex appe
tibili apprehenso p[er] sensu[m] mo[vetur] vis appetitiva inferior eius mot[us] s[ensuali]s d[icitu]r et
ipsa p[er]sona sensualitas nominat[ur] h[ic] a[u]t[em] appet[itus] s[ensi]bil[is] medi[us] est e[st] int[er] appe
titu[m] n[atur]alem et appetitu[m] superiore[m] r[ati]onale[m] q[uo]d voluntas nominat[ur] Ad cuius evidenti[am]
a[d]h[uc] in[tel]ligend[um] e[st] q[uo]d in q[ua]libet appetibili duo su[n]t co[n]siderari sc[ilicet] ipsa res q[uae] appeti[tur]
et appetibilitas r[ati]o ut delectatio vel utilitas vel aliquid h[uius]mo[d]i Appetit[us] ergo
n[atur]alis tendit in ipsa[m] rem appetibile[m] sine aliqua apprehensione r[ati]o[n]is appe
tibilitatis vel e[ni]m est a[liu]d appetit[us] n[atur]alis q[ua]m q[uae]da[m] inclinatio rei et ordo ad aliq[ua]m
rem sibi co[n]venie[n]te[m] sic[ut] lapidis ad locu[m] d[e]orsu[m] q[uia] v[er]o res n[atur]alis in suo e[ss]e
n[atur]ali d[e]t[er]minata e[st] et vna e[st] eius inclinatio ad aliq[ua]m re[m] d[e]t[er]minata[m] r[ati]o[n]e no[n]
~~exigitur~~ exigit[ur] aliqua apprehensio p[er] q[ua]m s[ecundu]m r[ati]o[n]em appetibilitatis distinguat res
appetibil[es] a no[n] appetibili Sed h[uius]modi apprehensio p[re]exigitur instituere n[atur]am q[uae] vi
cuiq[ue] n[atur]e dedit inclinatio[n]em p[ro]p[r]ia[m] ad rem sibi co[n]venie[n]te[m] Appetit[us] a[u]t[em]
superior q[ui] e[st] vol[unt]as tendit directe in ipsa[m] r[ati]o[n]e[m] appetibilitatis a[bsolu]te sic[ut] vol[unt]as
ip[s]a[m] bonitate[m] appetit p[ri]mo et p[r]incipal[ite]r vel utilitate[m] vel aliq[uid] h[uius]mo[d]i hanc
v[er]o re[m] vel illa[m] appetit s[ecun]dario inq[ua]ntu[m] e[st] p[ro]ducte r[ati]o[n]is p[ar]ticeps et
h[oc] ideo q[uia] n[atur]a r[ati]onal[is] e[st] tante capacit[at]is q[uod] no[n] sufficit ei inclinatio ad
vna[m] re[m] d[e]t[er]minata[m] s[ed] indiget reb[us] plurib[us] et diu[er]sis et ideo inclinatio eius
in aliq[ui]d co[m]mune q[uod] in plurib[us] inveniat[ur] et p[er] apprehensione[m] illi[us] co[m]munis tendit
in rem appetibile[m] in qua h[uius]mo[d]i r[ati]o[n]em appetet esse cognoscit Appetit[us]
v[er]o inferior s[ensi]tive p[ar]tis q[uo]d s[en]sualitas d[icitu]r tendit in ipsa[m] re[m] appetibile[m] p[ro]ut
invenit[ur] in ea id q[uo]d e[st] r[ati]o appetibilitatis q[uia] appetit[us] inferior no[n] appetit ipsa[m]
bonitate[m] vel utilitate[m] vel delectatio[n]em s[ed] h[oc] utile vel h[oc] delectabile et in hoc
appetit[us] s[ensi]bil[is] e[st] infra appetitu[m] r[ati]onalem Et q[uia] no[n] tendit tm in

Ar. 27 . De sensualitate

ipsam rem aut tantum in illa · sed in omni eo quod est sibi utile vel delectabile ideo est
supra appetitum naturalem et propter hoc etiam apprehensione indiget per quam delectabile a non
delectabili distinguatur Et huius distinctionis signum evidens est quod appetitus naturalis habet
necessitatem respectu ipsius rei in quam tendit sicut grave naturaliter appetit locum deorsum Appetitus
autem sensitivus non habet necessitatem in rem aliquam antequam apprehendatur sub ratione delectabilis vel
utilis · Sed apprehensio quae est delectabilis de necessitate trahit in illud non enim potest brutum alicuius
inspiciens delectabile non appetere illud Sed voluntas habet necessitatem respectu ipsius boni simpliciter et uti-
litatis de necessitate enim vult homo bonum sed non habet necessitatem respectu illius vel illius rei quamvis
apprehenditur ut bona vel utilis Et quod idem est quod imaginatio bona habet quandam naturalem
habitudinem ad suum proprium obiectum Ex quo datur intelligi quod obiectum appetitus naturalis est haec res
inquantum talis res Appetitus vero sensibilis haec res inquantum est conveniens vel delectabilis sicut
aqua est conveniens gustui et non inquantum est aqua Obiectum vero proprium voluntatis est ipsum bo-
num absolute Et sic differt apprehensio et intellectus et sensus propria sensus est apprehendere hoc
coloratum intellectus autem ipsam naturam coloris Sic ergo patet quod appetitus autem est species
voluntatis et sensualitatis sic etiam alia ratione appetitur ipsa bonitas et haec res bona Nam boni-
tas appetitur per se ipsam sed haec res bona inquantum participat aliquid et ideo sic propter parti-
cipata per sicut participationes ut haec res bona per bonitatem Ita appetitus superior regit
appetitum inferiorem et intellectus causaliter iudicat de hiis quae sensus apprehendit Sic ergo sensua-
litatis proprium obiectum est res bona vel conveniens sentienti Ex eo quod contingit dupliciter Uno
modo quia est conveniens sensui ad ipsum esse sentientis ut cibus et potus et alia huiusmodi Alio
modo quod est conveniens sensui ad sentiendum sicut color pulcher est conveniens visui et sonus mo-
deratus auditui ad audiendum et sic de aliis Et sic magister complete sensualitatem notificat
per hoc enim quod dicit quod est quaedam vis animae inferior designatur eius distinctio ab appetitu
superiori et per hoc autem quod dicit ex qua est motus qui intenditur in corporis sensus ostenditur
eius habitudo ad ea quae sunt convenientia sensui ad sentiendum per hoc autem quod dicit et appeti-
tus rerum ad corpus pertinentium ostenditur eius habitudo ad ea quae sunt convenientia ad conservationem
esse sentientis Ad primum dicendum quod aliquid pertinet ad sensualitatem tripliciter Uno modo sicut quod est de
essentia sensualitatis et sic ad sensualitatem pertinent solae appetitivae vires Secundo sicut id quod
praecipitur ad sensualitatem et sic vires sensitivae apprehensivae ad sensualitatem pertinent Tertio mo-
do sicut id quod sensualitati obsequitur et sic motivae exequentes ad sensualitatem pertinent et unde
quod etiam quae sunt naturales communia et bestiis ad sensualitatem pertinent aliqua ipsarum non omnia
sunt de essentia sensualitatis Ad secundum dicendum quod augustinus hoc quod dictum est subiungit ad exem-
plificandum quales sunt actus sensuum attendendum in ipsos motus sensualitatis intenditur
non quod ipsum sentire corporalia sit sensualitatis motus Ad tertium dicendum quod ratio inferior habet
motum circa corporis sensus sed non eodem modo sicut sensus sua obiecta percipiunt Nam sensus percipiunt
sua obiecta per naturam Ratio vero inferior habet actum circa sensibilia sed aliquam rationem interiorem
Sensualitas autem hoc modo tendit in obiectum sensuum sicut et ipsi sensus sua percipiunt ut dictum est
et ideo ratio non sequitur Ad quartum dicendum quod intellectum primorum principiorum superius non solum
possunt aliquid ut appetendum sed suggerendo decipit non enim ad decipiendum homo proposito sensibili
delectabili nisi mediante ratione per passiones appetitus potest ligaretur et ideo sensu-
alitas vis appetitiva est Ad quintum dicendum quod sensualitas dicitur esse via rationis et non
quantum ad suas potentias sed quantum ad obiecta quae utique circa corporalia versatur licet alio et alio modo ut
dictum est Ad sextum dicendum quod diversitas apprehensionum per accidens se habet ad appetitivas
vires nisi diversitati apprehensionum contingeret diversitas apprehensorum Nam sensus quamvis
est nisi particularium non apprehendit bonitatem absolutam sed hoc bonum intellectus vero quod fortius est unde
apprehendit ipsam bonitatem absolutam et ideo distinguitur appetitus inferior a superiori ut
dictum est Ad septimum dicendum quod bonum ut in magis sensibile appetitus sensualis est bonum particulare
quod consideratur hic et nunc sive sit utile sive contingens quod et videtur sole est omne de-
lectabile ut dicitur Et unde ex sive etiam sit unum bonum sive alius unum et patet
responsio ad octavum Ad nonum dicendum quod sensitiva potest dici ampliori quam sit quod dividitur
contra appetitivam Et contrahitur in se res apprehensas tantum et hic non sensualitas

Non ptinet ad spūalitat͡e ptē nisi sic ad illud q̄ ē q̄ eius origo vñ et ab ea
pt ꝺ nominari quāq̄ vō accipit s̄ q̄ · cōp̄hendit in se et appetitiuā et motiuā
pnt aīa sensitiuā dimittit q̄ vitalem et vegetabilē et sic etiā in p̄te sensitiua aīe spūalitas includit Ad decimū dicendū q̄ vō inferior ad inūdit in corpus sp̄s et in res
ad corpus ptinentes q̄n sp̄ualitas ut plus dictu ē et ideo rō nō seq̄tur

Secūdo q̄rit̄ vtrū spūalitas sit vna simplex pōtia uel diuidat̄ in plures po-
tentias sc̄z in irascibilē et ꝯcupiscibilē Et vi q̄ sit vna simplex pōtia nō di-
uisa in plures pōtias q̄ in diffinitōn spūalit̄ dicitur q̄ ē quedā vis aīe inferior
q̄ nō dicitur sc̄ in se plures vires ꝯtinet ergo vi q̄ nō diuidit̄ in plures po-
tentias P̄ eadem pōa aīe est · vna ꝯrietatū ut visus albi et nigri sicud
dr̄ in s̄o ꝺ aīa Sz ꝯueniens et nociuū sunt ꝯria ergo eadē vis aīe se h̄z ad vtrū
q̄ Sz concupiscibil' se h̄it ad ꝯueniens irascibil' et ꝯcupiscibil' etc spūalitas nō diui in
plures vires P̄ p̄ eandē vītute ab recedit ab vno ēxtrēmo et accedit ad altīm
sic vñ q̄nt̄ lapis recedit a loco sup̄mo et accedit ad locū infimū Sz p̄ vim ira-
scibilē aīa recedit a nociuo fugiendo ipm̄ p̄ vim aūt ꝯcupiscibilē accedit ad co-
ueniens ꝯcupiscendo illud ergo eadē vis aīe ē irascibil' et ꝯcupiscibil' etc idē q̄ prius
P̄ p̄pm̄ obm̄ gaudij ē ꝯueniens gaudiū aūt nō ē nisi in ꝯcupiscibili ergo p̄pm̄
obm̄ obm̄ ꝯcupiscibil' ē ꝯueniens Sz ꝯueniens ē obm̄ totiq̄ sp̄ualitat̄ ut p̄z ex di-
ffinitōn spūalit̄ p̄ appositā ūa res ad corpus ptinentes sunt res corpi ꝯuenientes
ergo tota spūalitas uidet̄ ē ad q̄n ꝯcupiscibil' Aūt ergo irascibil' et ꝯcupiscibil' sunt idē
Aūt irascibil' ad spūalitē nō ptinet et q̄ vtrūq̄ horū dicitur h̄etur p̄positū sc̄
q̄ sensualitas sit vna simplex vis Sz sc̄ dicit q̄ sensualitatis obm̄ ē etiā nociuū sine
disconueniens ad q̄ irascibil' se extendit Sz ꝯtra sic ꝯueniens ē obm̄ gaudij ita nociuū
uel disconueniens ē obm̄ tristicie Sz ita gaudiū q̄m tristicia sunt in ꝯcupiscibili ergo tam
ꝯueniens q̄z nociuū sunt obm̄ ꝯcupiscibil' et ita q̄ prius idē P̄ appetitiua sensibil'
p̄supponit apprehensionē Sz eadē vi apprehensiua apprehendit̄ ꝯueniens et nociuū ergo et
eadē vis apprehensiua s̄ h̄z ad vtrūq̄ etc idem q̄ prius · P̄ sc̄dm aug' ob-
iectū ē ira inuectiua Sz odiū ē in ꝯcupiscibili ut p̄z in s̄o theorice q̄
amor ē in eadē p̄a aūt ē in irascibili ergo eadē vis ē irascibil' et ꝯcupiscibil'
aliter enim ira nō possz ēē in vtraq̄ P̄ illud aīe q̄ tm̄ pōne alis ꝯuenit
competit nō requirit ut pōnaz dēterminataz ab aliis distinctam Sz ꝯcupiscere ad oppositas
pōas aīe ptz q̄ p̄z ex h̄c q̄ q̄lz pōa aīe in suo obiecto delectat̄ et illud
ꝯcupiscit ergo ad ꝯcupiscendū nō dz certa pōa ordinari ab aliis distincta etc
ꝯcupiscibil' nō ē alia pōa ab irascibili P̄ potencie p̄ actus distinguunt Sz in
quolibz actu irascibil' includit̄ actū ꝯcupisc' irā ira h̄z ꝯcupiscentiam vindicte etc ꝺ aliis
ergo ꝯcupiscibil' nō ē alia pōa ab irascibili Sz ꝯtra ē q̄ dama distinguit appe-
titū sensitiuū in irascibilē et ꝯcupiscibilē Et silr̄ ꝯmētator Nemesius in h̄c tpe ꝺ aīa
et eius viribus sepsit Appetitus aūt inferior ē spūalitas ergo spūalitas in se plures
vires ꝯtinet P̄ p̄ri · ꝺ sp̄m et aīa distinguntur hee tres vires motiue
vitalis ꝯcupiscibil' et irascibil' Sz vitalis ē alia vis ab irascibili ergo et irascibil' a con-
cupiscibili P̄ p̄he et in t̄cio ꝺ aīa ponit in appetitu sensitiuo desiderium et ani-
mū ꝯcupiscibilē et irascibilē R̄ⁿ dicendū q̄ appetitus spūalit̄ has duas vires ꝯtinet
sc̄z irascibilē et ꝯcupiscibilē q̄ sunt ab inuicē diuise pōne q̄d sic declaratur hic modo videri
pt / Appetitus enim sensitiuus ꝯparatā ꝯuenientiam h̄z ad appetitū nāli mipitū vtenti-
q̄z tendit in rez ꝯuenientē appetenti Inuenit aūt appetitus nālis ad duo tende-
re sc̄z ad ꝯseruatōm rei nālis vna sp̄o ē p̄ q̄m res nālis intit̄ acquirere id q̄
ē ꝯfirmatiuū sue nāe sic ꝯue mo ꝺ orsū ut ibi ꝯseruet̄ Alia ē q̄ q̄ quāz
res nālis ꝯtra ꝯria ꝺ sistunt p̄ q̄litez actiuā et h̄c q̄d nociuū ē corrupti-
q̄ nisi nō h̄ret vītute q̄ua ꝯria sibi vincet ꝯtinuo ab eis corrumperent̄ Sic ergo
appetitus nālis ad duo tendit sc̄z ad ꝯseruandū id q̄d ē ꝯgruum et ad nāe ad
fiendū ꝯparandū victoriaz sup id q̄ ē aduersū ei Et p̄mum ē q̄ p̄ modū

recepto̅ s vo p modu̅ actus Vn et ad diu̅sa p̄ncia reducu̅t Recipe enim et
age no sut ab eade p̄ncio ut ignis p levitez fertur sursu et p calore qua corrupit
ita et in appetitu sensibili ita duo invenimus Na aial p appetitia sodam appetit id
q e cogitum et aitiz sibi ht et ht p vim concupiscibilez tunq p̄p̄m obm e delectabile
s sensum Appetit et hre diuinu̅ et victoriaz sup eo q sut a qua p hc vim irascibilez
Vn d q eius obm e a q arduu̅ etc pz q irascibil e a a pota a conc pisibili n a
a az rom appetibili hz a q et hc q e arduu̅ tu quos id q e arduu̅ a delectatom
et rebg q qt statibg inmisceat sic at relicta volupte tu vacabat agg
dit pugna ut resistat ppr dolores quos sustz Et ita vna carz scz concupi vide
ordiata ad recipiend hc em appetit ut ei sim delectabile coniugat a a vo scz
irascibil e ordiata ad agend qr p actom a q a supat id qd e ei contrariu ut no
tm ponens se inquadam alti ne victorie supponi hc at conuit in potentijs
aie invenit q recipe et age ad diu̅sas potencias ptz sed pz d'mut in agere et
passi li Et inde e et q s avicennam q ad irascibilez ptz fortitudo et debilitas
cordis qr virtuti ordiate ad agendu ad concupiscibile attidat dilatacio et constrictio qua ipsi vir
tuti ordiate ad recipiend pz go dedit q irascit quodam̄ ad concupiscibile ordiat sed
propugnati ipsi Adyt em nm̄ sint aial p irascibile victoriaz d contrarijs ut consequ
ut concupiscibilis sine impedito suo delectabili potiatur Cuiq signum e q ppr dele
ctabilia pugna e int aialia scz ppr coitu et cibu Vt dt in viij d aialibg Et
inde e q omes passiones irascit hnt et pncim et fine in concupiscibili sicut ira in
cipit a aliqua culpa illata q e in concupiscibili et finit p vindicta adepta ad gau
dium q et e in concupiscibili Et sint spes incipit a desiderio vel amore et finit in delec
tacom Scd e et q tam apte apprehensiuaz virtutu̅ q apte appetitiuaz sensitiue
ptis a q e q competit sensili aie s ppam natam a q vo s q lz a qm p participacioz
modica rons attingens ad vltimu eius infimi supremo Sic dt dyo vij c d
di no Et dina sapia coniugit pncipia posteriora pncm secdorum sic vis ymaginatiua
competit aie sensili s ppam ronm qr in ea resinat forme p sensum accepte Sz
vis estimatiua p q a at apprehendit intenciones no conceptas p sensum ut aicina
vel inimicitia inest aie s q participat a q ro Vn ron hinc estimatiue dicunt aialia
quada prudenciaz hre ut inprimo methaphisice Sic q omes fugit lupu tanq
inimicum incip sensit et silit e apte appetitiue · Na q at appetit id q e
delectabile s sensum hc e s ppam ronm sensilis aie Sz q relicto delectabili a
ppetat victoriam quad q sequitur cu dolore q ad irascibilez ptz competit ei s
q attingit a qualit appetitu superiore Vn iste irascibil e p̄p̄ius rom et volunta
tem contrapit Et p̄p̄t hc instinctes ire e tanq terrestres qm instinctus concupisc ut
vole tanq participantes rone ut dt p in sto Ethicorum pz igr et dicit q irascibil
et concupiscibil sint diuise pote et quid e obm vtriusq et quo irascit ~~concupi~~
~~scibil~~ ~~sut~~ iuvat concupiscibile ee et e superior et dignior ea sed estimatiua inter
ceteras apprehensiuas sensitiue ptis Ad pm go dcd q sensualitas d ee vis singula q
e vna in genere continens p a qnas spes vel ptes diuidi Ad s dcd q ta conueniens
delectabile q et nociuum refutabile ad concupiscibile ptinet s q vim e sequendu et aliud
fugiendu Sz hre quada alti ne sup contraria scz q et nociuum possit superari
et delectabile cu securitate quadam possideri ad irascibilez ptz Ad tau dcd q re
cedere a nocivo et accedere ad delectabile vtrumq concupiscibili competit Sz impu
gnare et superare id q pt ee nociuum hc ptz ad irascibilez Et p hc et ptz
R ad 4m et ad quintu q conueniens e obm concupiscit et s q e delectabile s to
tu sensualit sim q e quo aliqu expediens aiali vel p via arduu vel p via de
lectabil Ad vj dcd q eadem appetitiua concupisc e conueniens et contraria et in concupiscet
fugitiva Vn irascit et concupisc no distinguunt p a [illegible] et nociuum [illegible]

dicit, patet. Ad septimum dicendum quod cum dicitur quod ira est inveterata et perdurat propter iam
et non propter recentiam, passiones irascibilis terminantur ad passiones concupiscibilis, ut dictum est.
Ad octavum dicendum quod concupiscere appetitu animali ad solam concupiscibilem pertinet. Sed concupiscere appetitu
naturali pertinet ad quamlibet potentiam, naturaliter quaelibet potentia animae naturalis quaedam est et naturaliter magis in
tendunt, et similiter est distinguendum de amore et delectatione et aliis huiusmodi. Ad nonum
dicendum: indistinctio passionum irascibilis potius accidit appetitive quam appetere, non autem accidit
ad concupiscibilem pertinet nisi sit primum in ... ut si dicatur quod ira sit appetitus ...

Tertio quaeritur utrum irascibilis et concupiscibilis sint tantum potentiae concupiscitatem
in appetitu superiori vel inferiori. Et videtur quod etiam in superiori. Quia et appetitus
superior ad plura se extendit quam appetitus inferior, non sit et corporalium et spiritua-
lium. Si ergo appetitus inferior dividitur in duas vires, scilicet irascibilem et concupiscibilem,
multo fortius et superior dividitur. Praeterea ... vires sunt animae secundum se ipsas. Unde
dicitur in libro de spiritu et anima: habet potentias suas animam antequam corpori misceatur, easdem
sunt et naturales, nec alia sunt quam ipsa tota natura animae sufficiens in his, tota plena et
perfecta consistit, scilicet in rationalitate et concupiscibilitate et irascibilitate. Ergo irascibilis et concupiscibi-
lis ad appetitum superiorem pertinet. Praeterea secundum ... in libro de anima et ... Sola
pars animae rationalis est a corpore separabilis. Sed irascibilis et concupiscibilis remanent in anima
a corpore separata, ut dicitur in libro de anima et spiritu. Ergo irascibilis et concupiscibilis ad partem rationalem
pertinent. Praeterea imago Trinitatis invenienda est in superiori parte animae. Sed secundum quosdam imago
Trinitatis in rationali, irascibili et concupiscibili. Ergo irascibilis et concupiscibilis ad superiorem partem pertinet.
Praeterea caritas dicitur esse in concupiscibili, spes autem in irascibili. Spes autem ... Sed caritas et
spes non sunt in appetitu sensitivo, quia non sunt prout se extendit ad invisibilia. Ergo irascibilis et
concupiscibilis non sunt tantum in appetitu inferiori, sed etiam in superiori. Praeterea vires quibus
differt ille qui est homo supra cetera animalia videtur quod pertinent ad superiorem partem animae. Sed distinguunt a
magistro duplex irascibilis, scilicet humana et non humana, ergo et similiter concupiscibilis. Ergo praedictae vires non
sunt tantum in appetitu inferiori sed etiam in superiori. Praeterea separatis viribus sensitivis tam
apprehensivis quam appetitivis non manent in anima separata, eo quod praeter organa
corporalia alia cum sensitivis in sensu esse incorruptibiles, ut potest potentiae corporis sicut
praeter rationem. Sed in anima separata remanet gaudium et tristitia, amor et timor et
alia huiusmodi quae attribuuntur irascibili et concupiscibili. Ergo irascibilis et concupiscibilis non sunt tantum
in sensitiva parte sed etiam in intellectiva. Sed contra est quod Damascenus et Gregorius Nyssenus et philosophus ponunt
eas esse in sensibili appetitu tantum. Respondeo dicendum quod cum actus appetitivarum virium praesupponat actum
apprehensivarum et distinctio appetitivarum ad invicem aliqualiter similis est distinctioni apprehe-
nsivarum. Invenimus autem hic in apprehensivis potentiis quod virtus illarum apprehensiva su-
perior manet una et indivisa, virtutes vero apprehensivae inferiores distinguuntur. Una
enim intellectiva potentia cognoscit omnia sensibilia quantum ad eorum naturas, virtutes vero
sensitivae distinguuntur. Unde Augustinus ... exterius alius est qui videt et audit sed interius in
intellectu est idem, et similiter est de appetitivis, quia appetitiva superior est una, cum appeti-
bilium quamvis appetitive inferiores virtutes diversorum appetibilium distinguuntur. Cuius
ratio ex utraque parte est quia virtus superior habet obiectum universalem, sed inferiores vires habent
obiectum particulare. Multa autem per se conveniunt particularibus quae particulariter se habent ad
universale. Et ideo talia accidentia non diversificant potentiam sed solum illa quae est per se potentiae
inferiores inveniuntur propter suam distinctionem. Virtus superior potentia remanet indivi-
sa, sicut patet quod obiectum intellectus est quid. Unde eadem potentia intellectus se extendit ad
omnia quae habent quiditatem nec diversificatur per accidentales differentias quae rationem quiditatis non
diversificant. Sed tamen obiectum sensitivarum sit corpus quod est natum movere organum
quod secundum diversam rationem movendi oportet potentias diversificari. Unde alia potentia est vi-
sus et alia auditus quia alia ratione movet sensum color et sonus. Et similiter
est in appetitivis appetitivarum. Nam obiectum appetitus superioris ut supra dictum bonum absolute

Ar 27 De sensualitate

Obiectum appetitus inferioris est res aliqua [illegible] sensitiva animali. Arduum autem et delecta-
bile non secundum eandem rationem sunt circa animalia ut predictum patet et ideo per hec cognoscitur diver-
sificata obiecta appetitus inferioris non autem obiectum appetitus superioris quod tendit in bonum
absolute et quocumque modo. Concedo tamen quod sicut intellectus habet aliquam operationem circa eadem circa
que sensus operantur secundum alterum modum tamen cognoscit universale et immateriale quod sensualitas
et particulare cognoscit. Ita etiam appetitus superior circa eadem habet operationem circa ap-
petitibus inferioribus quamvis alterum modum. Nam appetitus inferiores tendunt in sua
obiecta materialiter et cum aliqua passione corporali atque passionibus etiam nomine irascibilis
et concupiscibilis imponuntur. Appetitus vero superior habet aliquos actus similes appetitui in-
feriori sed absque omni passione et sic operationes superioris appetitus sortiuntur no-
men nomina passionum sicut voluntas vindicte dicitur ira et delectatio voluntatis super aliquo
diligibili dicitur amor. Et eadem ratione voluntas secundum hos actus potuit dici et dicitur
irascitur et concupiscit non tamen proprie sed per quandam similitudinem non tamen ita quod in voluntate sint
alique vires diverse similes irascibili et concupiscibili. Ad primum dicendum quod quamvis appetitus
superior in plura se extendit quam inferior tamen quia habet voluntatem bonum per proprios non
dividitur in plures potentias. Ad secundum dicendum quod liber ille non est Augustini nec oportet eum in-
ante accipere tamen potest dici quod ubi loquitur de irascibili et concupiscibili similitudine dicta ubi
loquitur conveniens adiungere potentias pro omnibus [illegible] et similiter consequentia anime sunt
unt. Ad tertium dicendum quod circa spiritualitatem anime potentia est duplex opinio. Quidam enim di-
cunt quod manet in anima separata secundum essentiam. Alii vero quod manet in essentia anime
sicut in radice et quocumque modo dicatur non animo remanet irascibilis et con-
cupiscibilis quantum ad similes vires [illegible] et in hoc [illegible] dicitur quod anima recedens a cor-
pore secum trahit sensum et ymaginationem. Ad quartum dicendum quod Augustinus in libro de Trinitate
investigat multos modos trinitatis in anima [illegible] est aliqua similitudo trinitatis materia-
le quamvis una sit [illegible] ymaginibus sit forma in mente et ratione ymaginis predicte simi-
litudinis aliquid [illegible] ponit ymaginationem in rationali irascibili et concupiscibili quamvis
non sit proprie dictum. Ad quintum dicendum quod caritas et spes non sunt in irascibili et
concupiscibili proprie dictis cum dilectio caritatis et expectatio spei sint sine passione.
Sed dicitur caritas esse in concupiscibili inquantum est in voluntate prout habet actus similes concupiscibili
et similiter ratione dicitur esse spes in irascibili. Ad sextum dicendum quod irascibilis et concupiscibilis dici-
tur humane sive rationales non per essentiam sed aliquam participationem superiorem [illegible] secundum
participationem inquantum obediunt rationi et sequuntur regimen eius ut etiam dicitur
in [illegible]. Ad septimum dicendum quod gaudium et timor que sunt passiones non rema-
nent in anima separata cum corporali immutatione propagatur sed remanent actus vo-
luntatis similes illis passionibus etc.

Quarto queritur Utrum sensualitas obediat rationi. Et videtur quod non quia
Ad Romanos 7 dicitur non enim quod hoc volo facio sed quod odi malum hoc ago
hoc enim dicit [illegible] glossa. Dicit per quedam mota sensualitatis ergo sensua-
litas voluntati et rationi non obedit. Preterea ibidem dicitur video aliam legem in membris
meis repugnantem legi mentis mee etc. Hec autem lex est concupiscentia ergo repugnat legi
mentis id est rationi et ita non obedit ei. Preterea sicut ordinantur apprehensive ad invicem ita
et appetitive. Sed intellectus non habet in potestate sua actus exteriorum sensuum non enim vi-
demus aut audimus quicquid intellectus decernit ergo nec mota sensualitatis sunt in potestate rationalis
appetitus. Preterea naturalia in nobis non subduntur rationi. Sed sensualitas naturali impetu ten-
dit in suum appetibile ergo mota sensualitatis non subduntur rationi. Preterea mota sensualitatis se-
quuntur passiones ad quas diversitatem dispositionis corporis respicit ut Avicenna deter-
minat sicut ad iram sanguinis caliditas et subtilitas ad gaudium sanguinis [illegible] si-
militer. dispositio corporalis non subditur rationi ergo nec mota sensualitatis. Sed contra est quod

Damascenus dicit quod irascibilis et concupiscibilis parent aliqualiter rationi, cum sint partes sensualitatis; ergo
et motus sensualitatis est in potestate rationis. Et hoc idem habetur ex dictis philosophi in primo Ethicorum
et 3° quaestionis. In secundo Resolvo dicendum quod in ordine mobilium et motorum est differentia ad aliquid
primum quod est movens se ipso, motum illud quod non ex se motum est; omne id quod est per aliud reducitur
in id quod est per se, ut habetur ex 8° Physicorum. Unde cum voluntas se ipsam moveat ex hoc
quod est domina sui actus, oportet quod vires aliae quae se ipsas non movent ab ea aliquo modo moveantur.
Tanto autem una quaeque earum virium plus de motu ejus participat quanto ei propinquior fit. Unde ipse
appetitus inferiores voluntati obediunt quantum ad suos proprios actus ut patet ex praemissis.
Res vero magis remotae ut nutritiva et generativa movent a voluntate quantum ad aliquos
eorum exteriores actus. Subduntur autem appetitus inferiores, scilicet irascibilis et concupiscibilis, rationi
triplici modo. Primo quidem ex parte ipsius rationis. Cum enim eadem res sub diversis conditionibus
considerata possit et delectabilis et horribilis reddi, ratio opponit sensualitati mediante ymaginatione
rem aliquam sub ratione delectabilis vel tristabilis secundum quod ei videtur, et sic sensualitas movetur ad
gaudium vel tristitiam. Et ideo dicit philosophus in primo Ethicorum quod ratio persuadet ad optima. Secundo ex parte vo-
luntatis. In viribus enim ordinatis ad invicem et connexis ita se habet quod motus intensus in
una earum vel superiori redundat in aliam. Unde cum motus voluntatis per electionem intenditur
circa aliquid, etiam irascibilis et concupiscibilis sequuntur motum voluntatis. Unde dicitur in tertio De anima
quod appetitus movet appetitum, superior scilicet inferiorem, sicut sphaera sphaeram in corporibus caelestibus.
Tertio ex parte motivae exequentis. Sicut enim in exercitu progressus ad bellum pendet ex imperio
ducis, ita in nobis vis motiva non movet membra nisi ad imperium ejus quod
in nobis principatur, scilicet rationis, qualiscumque motus fiat in inferioribus viribus. Unde ratio irascibilem
et concupiscibilem reprimit ne in actum exteriorem procedat propter quod Genesis 4° "Subter te
erit appetitus ejus." Et sic patet quod irascibilis et concupiscibilis subduntur rationi et similiter sensualitas
concretis, nomine sensualitatis pertineat ad has vires, non secundum quod participant rationem, sed secundum
naturam sensitivae partis. Unde ita ipse dicitur quod sensualitas subditur rationi sicut dictum est de irascibili
et concupiscibili. Ad primum ergo dicendum quod verbum apostoli intelligitur quantum ad hoc quod non est in potestate
rationis nostrae omnes inordinatos motus sensualitatis impedire, quamvis possimus impe-
dire singulos, ut patet ex dictis. Ad secundum dicendum quod etsi inferiores apprehensivae obediunt
superiori, ut scilicet ymaginatio et aliae sensibiles inferioribus, sed quod exteriores sensus intel-
lectui non obediant contingit ex hoc quod sensus exterior indiget re sensibili ad sentiendum,
sine qua in actum exire non potest. Ad tertium dicendum quod appetitus naturalis inferior non naturaliter
tendit in rem aliquam nisi postquam proponitur sibi sub ratione proprii objecti ut ex dictis
patet. Unde cum in potestate rationis sit sub diversis rationibus unam et eandem rem proponere,
ut potest eandem aliquam ut delectabilem et ut mortiferam, vel in diversa ratione potest
sensualitatem movere. Ad quartum dicendum quod dispositio corporis quae pertinet ad complexionem
corporis non subditur rationi, sed hoc non repugnat ad hoc quod passiones productae in
actu sint, sed quod homo sit ad eas habilis. Actualis vero transmutatio corporis ut
potest accensio sanguinis circa cor vel aliquid hujusmodi quod actu passionem hujusmodi
consequitur secundum ymaginationem et propter hoc subditur rationi.

Quinto quaeritur utrum in sensualitate possit esse peccatum. Et videtur quod non.
Quia ut Augustinus dicit, nusquam nisi in voluntate peccatur. Sed sensualitas distinguitur
a voluntate; ergo in sensualitate non est peccatum. Praeterea in anima separata peccata rema-
net; sensualitas autem non remanet in anima separata, cum sit potentia corporis. Ac-
tus enim ejus mediante corpore exercetur. Cum igitur actus et potentia ejus actus sint per in hoc
de somno et vigilia, ergo in sensualitate non est peccatum. Praeterea secundum Augustinum in 10 De civitate Dei
est aliquid quod agit et non agitur, scilicet voluntas, et in hoc constat esse peccatum; et aliquid
quod agitur et non agit, ut sensualitas, ergo non in ea peccatum erit. Si dicatur quod in
sensualitate potest esse peccatum ex hoc ipso quod ratio impedire potest et non impedit, contra:
quicumque in potestate consistit rationis quod quidem non sufficit ad peccatum, cum non sufficiat
ad meritum sine consensu vel compassio. Deus enim per multos est ad miserandum quam ad puni-
endum, ut dicit Glossa in principio Ieremiae. Ergo ut ex hac ratione sit

Ar 27 De sensualitate

Dici q pctm sit in ssnalite P scilz pctat ineo q vitare no pt Sz
vitare no possum qm motus ssnalit sint inordiati Vt em dt aug q
ho nolint vitare malu tn potuit infliitu e ei no posse tu velit go in se-
snalite no e pctm Pr qn motg ss litat e in aliq licitu no e pctm ut
tu cgngat vir in vxore sua sz ssnalitas no distinit int licitu et illici-
tu go nc qn in illicitu mo eit pctm P vtus et viciu sint gria Sz v
tus no pt ee in ssnalite go nc pctm P In eo est pctm cui imputa se-
snalitati aut no imputa pctm cu no sint dna sui acta sz voti go in ssnalite
no est pctm P Illud q e male in pcto morli pt ee in ssnalite ut
tn illi pctm morle dicig esse qz inca q e forale in pcto morli no e Sz
q e forale in pcto vemali puato sz ordinis debiti in ssnalite no e sz
in ien cuig e ordiate go in ssnalite no est pctm veiale P Si teng qui
avidete ducit in fonca cadat no e pctm teca sz videt cu go ss tals sit q ce
ca ex dimoz Si cadat magq illicitu no eit pctm eig sz romis q ds car
iegte P Sic ssnalitas aquoo regit a roe ita et exteriora mebra inq g
tn no dicig esse pctm go nc in ssnalite P Dispositio et fora sint incod qz actg
actioz sint impaciete pdisposito Sz veiale e dispositio ad morle Cu go mor-
tale no possit ee in ssnalite go nc veiale P Actg fornicatz prior est
ssnati qm romi Si go in ssnalite poss ee pctm et pctm morle sz fornica-
tio qpletsit pctm vi q inea pctm ee no possit Sz conc e q aug dt ho
nllm viciu e tn caro cqupisit adusq pctm h aut cqupita carnis pt ad sen-
snatez go in ea pt ee pctm P Magr dit in xx iiij di scdi snaz q
in ssnalite e pctm morle Rso ds q int ade pctm qm actg ab deficies
arcto ordine q ee d'bebat Et hic mo accipit pctm in hijs q sut sz naz
et in hijs que sit scdm artem ut dt phs in ijo phic Sz tuc e pctm
morle qn actg deficies e morl Est aut ab actg morlis p ho q a q e in
nob Sic em debet laus et vitupim Et ideo ille q e pfite in ma ptate
pfite e morlis Et in eo pt ee pfita ro pti morlis sicut sut actg qi
volas eliat ul impat Actg at ssnat no e pfite inptate ma ex q pnet
indiciu romis Est tn aliqna in ma ptate inqntu ssnalitas rom sbici
ut exdict ptz Et ideo actg eius attigit adgena morlm actum sz impfite
Vn no pt in ssnalite e pctm morle q e pfctm pctm sz solu vemale in
quo impfita vemat pcti morlis ro inveit Ad pm go ds q subiniralicg
e dupx sz pmm et scdarm sicd supficies pm subim coloris Corpg at
scdarm inqntu sbicit supfici Sibi ds e q pm subim e volas Sen-
sitas vo e scdm pcti inqntu aqna pticipat volatz Ad scd ds q actg
ssnat e aliqnat in nob no a na ssnat sz inqntu in na ssnalit volt
sint voles p pticipaoz Ad tcu ds q pctor vente remanet ingsca qu
ss voi fuerit comissa Vn dato q ssnalitas ord no remaneat mo pdicto
pctm ssnat remane pt hc aut cn sz ssnalitas remaneat ibi alibi di
ssems e Ad qrtu ds e q qzmus ss tas sz se qsidata no sit age ctn eig
pnt pticipat aqnat rom Ad qntu ds q no d' esse pctm in ssnalite pr
intpitatim qsensu romis qn em motg sensualit pnet indiciu ro no
ecessu neqz intpitatu neqz expssi sz ex hoc ipo q ssnalitas e subiabl roi
actg eius qzmus rom pueniat rom pcti hz Tn sicud q ersi aqn qssig
intptatia sufficiat Ad pctm no tn ozt q sufficiat ad meritu pena em re
qrit ad bonu qz ad malu cu malu ex singlaribg defectibg qtigat bom aut
extota et integra causa ut dyo dt iiij c d' di no Ad sextu ds q pcta
ssnalit possum qinde vitare singla qzmus no oia utz a brus q in

Ad hoc dicta sunt. Ad 7m dicendum quod cum aliquis accedit ad uxorem suam ex
concupiscentia dummodo non excedit limites matrimonii est peccatum veniale. Unde patet quod iste concupiscentie
motus in coniugato medium rationis preveniens peccatum est veniale. Sed cum per rationem de-
terminatur quando est licitum concupiscere, tunc etiam sensualitas in se non fert nullum est peccatum.
Ad 8m dicendum quod virtus moralis est in viribus sensualitatis, scilicet in irascibili et concupiscibili
ut patet per philosophum in tertio ethicorum, ubi dicit temperantia et fortitudo sunt irrationabilium
partium. Sed quia sensualitas nominat has vires quantum ad inclinationem rationalem sensuum. Qui
est in genere rationis et non sunt in quo participant rationem. Ideo magis proprie dicitur quod virtus sit
in sensualitate et virtus in irascibili et concupiscibili. Peccatum tamen quod est in sensualitate virtuti
non contrariatur ut virtus non sequitur. Ad nonum dicendum quod omne peccatum imputatum homini inquantum
habet voluntatem et tamen peccatum dicitur esse. Augustinus in ista sola cuius actus cogit esse de forma.
Ad decimum dicendum quod malum in mortali peccato potest accipi tripliciter. Uno modo sic obiectum est
materia actus et sic materia mortalis peccati quandoque est in sensualitate ut cum aliquis consentit in de-
lectationem sensualem. Alio modo sic actus exterior dicitur malum. Tertio modo interior actus qui est formale
in peccato mortali. Cum actus exterior et interior sint unum peccatum et per hunc tertium mo-
dum actus sensualitatis potest se habere malum in peccato mortali. Tertio modo malum in peccato
mortali est conversio ad bonum commutabile sicut ad finem formale vero aversio a bono
incommutabili et sic id quod est in malum in peccato mortali non potest esse in sensualitate
nisi secundum quod peccatum mortale non potest ibi esse quia non sit ibi veniale ratione predicta. Ad
undecimum dicendum quod peccatum dicitur esse in sensualitate non quia ei imputetur sed quia per eius ac-
tum committitur imputatur autem homini inquantum actus eius in eius potestate consistit. Ad
duodecimum dicendum quod membra exteriora sint tamen modo mota viribus appetitiue inferio-
ribus sunt movencies ad imperium voluntatis. Unde inquantum participant aliquam voluntatem
possunt esse subiectum peccati. Ad tredecimum dicendum quod duplex est dispositio. Una que parat
dispositionem ad recipiendam formam et talis dispositio est in eadem cum forma. Alia dispositio
est qua agens disponit ad agendum et talis non est unum quod sit in eodem cum forma
ad quam disponit. Huiusmodi autem dispositio est veniale quod in sensualitate est peccatum mortale
quod est in ratione non sensualitas est ut agens in peccato mortali inquantum inclinat rationem ad
peccandum. Ad quartumdecimum dicendum quod actus fornicationis quamvis sit proprior corporali
quam rationi quantum ad rationem obiecti est tamen propior rationi quantum ad rationem imperii quia
membra exteriora non applicantur ad actum nisi ex imperio rationis. Unde in eis potest esse
peccatum mortale non autem in actu sensualitatis quod medium prevenit rationem.

Sexto queritur utrum concupiscibilis sit magis corrupta et infecta quam ira-
scibilis. Et videtur quod non. Corruptio enim et infectio humane nature ex peccato
originali venit; peccatum autem originale est in essentia anime sicut in subiecto ut aliqui quidam
dicunt propter hoc quod peccatum ipsum animam contrahit ex coniunctione sui ad corpus tamen per essentiam suam
coniungitur. Cum ergo essentie anime omnes potentie equaliter propinquant ut potentie in ea radica-
te videtur quod corruptio et infectio non sit magis in concupiscibili quam irascibili et aliis po-
tentiis. Preterea ex corruptione nature in nobis est quedam inclinatio ad peccatum. Sed peccata
irascibilis sunt graviora quam concupiscibilis. Sed grave enim peccata spiritualia sunt maioris culpe
quam carnalia spiritualia sunt ergo magis est corrupta irascibilis quam concupiscibilis. Preterea
ex corruptione est nature in nobis contingit subiectum anime motus. Sed motus irascibilis videtur
magis esse subiti quam concupiscibilis. Irascibilis enim movetur cum quadam virtute aut concupiscit
aut cum quadam anime mollicie ergo irascibilis est magis corrupta quam concupiscibilis.
Preterea huiusmodi corruptio et infectio dicitur quia loquimur est corruptio nature et per generationem tra-
ducta. Peccata autem irascibilis sunt magis naturalia et magis traducuntur a parentibus
in filios quam peccata concupiscibilis ut patet in 7 Ethicorum. Irascibilis ergo videtur
magis corrupta quam concupiscibilis. Preterea corruptio in nobis provenit ex peccato primi parentis. Sed
primum peccatum primi parentis fuit superbia sive elatio que est irascibilis, ergo et

in nobis est irascibilis magis corrupta quam concupiscibilis. Sed corruptio ubi est maior turpitudo ibi est
maior corruptio et infectio. Sed secundum Philosophum in VII Ethicorum turpior est incontinens con-
cupiscentiae quam incontinens irae. Ergo concupiscibilis est magis corrupta et infecta quam irascibilis.
Praeterea ibi sumus magis corrupti ubi difficilius resistimus. Sed difficilius est pugna-
re contra voluptatem quae ad concupiscibilem pertinet quam contra iram ut patet per Philosophum
in II Ethicorum. Ergo in concupiscibili sumus magis corrupti quam in irascibili. Responsio. Dicendum quod
corruptio et infectio peccati originalis hoc modo differunt quia infectio pertinet ad culpam,
corruptio ad poenam. Culpa autem originalis duplex esse dicitur in anima, scilicet prima
uno modo essentialiter, alio modo causaliter. Essentialiter quidem vel in ipsa essentia animae vel in parte in-
tellectiva ubi est originalis iustitia qua peccatum originale privat. Causaliter autem secundum quod
peccatum originale est in illis potentiis quae attingunt actum generationis, per quem originale peccatum tra-
ducitur; quem quidem actum attingit vis concupiscibilis sicut principium imperans cum delectatione
sensus tactus sicut delectationem percipiens; et ideo ista infectio attribuitur maxime sensui tactus
inter appetitivas, concupiscibili inter omnes potentias animae generativae, quae dicitur esse infecta et corrupta.
Corruptio autem animae dicitur per quamdam similitudinem consideranda ad modum corruptionis corporalis, quae
quidem contingit ex hoc quod remoto continente singulae partes corporis redeunt in illud quod
eis competit secundum naturam, et sic fit dissolutio corporis. Similiter remota originali iustitia
per quam ratio inferiores vires continebat in statu rectitudinis, Deo sibi subiectis, vires in-
feriores singulae tendunt in id quod est eis proprium, scilicet concupiscibilis in delectationem, irascibilis in iram
et cetera huiusmodi, ut dicitur in I Ethicorum; comparat huiusmodi partes animae paralysis corporis dissolutis.
Dicitur autem corruptio corporalis non dicitur esse in alia parte recedente corporis dissoluti sed in
corpore dissoluto; ita huiusmodi corruptio in viribus spiritualibus inspicitur continentia rationis privatis
in diversa feruntur, non autem in ipsa ratione, nisi in quantum et ipsa ratio per peccatum privatur
separata a Deo. Et ideo quanto aliqua inferiorum virium magis elongatur a ratione,
tanto magis est corrupta. Et ideo cum irascibilis sit magis rationi propinqua quam concupiscibilis,
rationis quodammodo participans, sicut dicitur in VII Ethicorum, minus est corrupta irascibilis
quam concupiscibilis. Ad primum ergo dicendum quod quamvis omnes potentiae in essentia animae radicentur,
tamen quaedam prius fluunt ab essentia animae quam aliae; et tamen originalis peccati diversam
habitudinem habent, et sic non similiter in omnibus est corruptio et infectio originalis peccati. Ad
secundum dicendum quod, ut Philosophus dicit, quia motus rationis magis participat in irascibili quam in concupiscibili,
contingit quod peccata irascibilis sunt minora, sed peccata concupiscibilis turpiora. Ita enim discre-
tio rationis culpam auget sicut et ignorantia culpam alleviat. Recessus autem a
ratione in qua tota dignitas humana consistit ad turpitudinem pertinet, secundum Philosophum ibidem, et
quod concupiscibilis est magis corrupta, ut potest longius a ratione discedere. Ad tertium dicendum quod
motus irascibilis et concupiscibilis dupliciter possunt considerari, scilicet in appetendo et in exequendo.
In appetendo quidem magis est subitus motus concupiscibilis quam irascibilis, quia irascibilis movetur quasi
deliberando et conferendo vindictam inferendam ad iniuriam acceptam quasi syllogizans, ut dicitur
in VII Ethicorum. Sed concupiscibilis ad solam apprehensionem, ut ibidem dicitur. Sed in exequendo
motus irascibilis est magis subitus quam concupiscibilis, quia irascibilis cum quadam fortitudine
et fiducia agit; concupiscibilis vero cum quadam mollitie insidiose tendit ad propositum
adipiscendum; unde dicitur per Philosophum in VII Ethicorum quod iracundus non est insidiator sed manifestus;
concupiscentia vero insidiatur, et inducit versum Homeri qui dixit Venerem esse dolosam
et cuius corrigia variam signat deceptionem quae vere furata est intellectum
et multum sapientum. Ad quartum dicendum quod aliquid dicitur esse naturale dupliciter: quantum ad
naturam speciei vel quantum ad naturam individui. Quantum autem ad naturam speciei peccata
concupiscibilis sunt magis naturalia quam peccata irascibilis, unde Philosophus dicit in II Ethicorum
voluptas a puero omnibus nobis connutritur quam temperantia virtus. Sed quantum
ad naturam individui sunt magis naturalia peccata irascibilis, et hoc quia consideratur
motus appetitus spiritibus aptiores concupiscibilis naturalibus tendit in finem cuius ut potest magis

naturale et conveniens secundum se ipsum. Est tibi et potus et cibus hominis per quem natura conservatur. Sed si consideretur hominis motus ex parte corporis maior ex infirmitate et remotio corporalis complexionis fit a motu ire quam concupiscentie quantum et proportionabiliter loquendo et ideo corporalis complexio magna plerumque filiis parentibus similatur plus facit ad dominium ire quam ad dominium concupiscentie. et propter hoc in parentibus ire magis imitantur filii parentes quam in parentibus concupiscentie quod enim est ex parte [illegible] ad speciem secundum quod est ex determinata complexione patet magis ad medicum. Originale autem peccatum est peccatum totius humane nature unde patet quod non est. Ad quintum dicendum quod in naturalibus contrario ordine accidit et in adam quia in adam anima corrupit corpus et persona naturam in naturalibus autem econverso unde quamvis peccatum ade per prius pertineret ad irascibilem tamen in naturalibus corruptio magis pertinet ad concupiscibilem

Sexto queritur utrum sensualitas in vita ista curari possit a corruptione predicta. Et videtur quod sic, quia predicta corruptio vocatur fomes. Sed autem de beata virgine quod etiam in hac vita fuit totaliter a fomite liberata per conceptionem dei filii. ergo videtur quod sensualitas in hac vita sit curabilis. Preterea id quod obedit rationi est susceptivum virtutis [illegible] rationis. Sed vires sensualitatis scilicet irascibilis et concupiscibilis obediunt rationi ut ex dictis patet. ergo sensualitas est susceptiva virtutis et ita potest a contraria corruptione curari. Preterea virtus est opposita peccato. Sed in sensualitate potest esse virtus. dicit enim in tertio ethicorum temperantia et fortitudo sunt irrationabilium partium ergo sensualitas in hac vita potest curari a corruptione peccati. Preterea ad corruptionem sensualitatis patet quod ex ea motus inordinati procedunt qui sunt concupiscentie [illegible]. Sed temperatus non habet huiusmodi concupiscentias in quo differt a continente quia talis habet sed non sequitur talis ut in vii ethicorum ergo sensualitas in hac vita potest totaliter curari. Preterea si corruptio ista est incurabilis aut est ex parte curantis aut ex parte medicine aut ex parte morbi aut ex parte sanati. Sed non ex parte curantis scilicet dei quia omnipotens est nec ex parte medicine [illegible] ad Ro v [illegible] quam peccatum ade quod corruptio huiusmodi est inducta nec ex parte morbi quia est contra naturam [illegible] instituta non fuit. nec ex parte nature curande utile enim esset hanc infirmitatem removeri cum ea homo sit pronus ad malum et tardus ad bonum ergo sensualitas in hac vita incurabilis Sed [illegible] necessitatis peccandi saltem venialiter consequitur necessitatem moriendi Sed in hac vita necessitas moriendi non tollitur ergo necessitas peccandi venialiter nec corruptio sensualitatis ex qua predicta necessitas venit. Preterea si sensualitas esset curabilis in hac vita maxime quod per sacramenta ecclesie curarentur que sunt maxime ~~quod sacramenta ecclesie~~ medicine spirituales Sed adhuc post sacramenta susceptum manet ut experimento patet ergo sensualitas non est curabilis in hac vita. Responsio dicendum quod sensualitas in hac vita curari non potest nisi per miraculum cuius ratio est quia id quod est naturale non potest permutari nisi a virtute supernaturali huiusmodi autem corruptio quam patimur [illegible] corruptione sequitur quedam [illegible] nature quod enim homo in primo statu coordinatum fuit ut homo totaliter vires contineret et anima corpus non fuit a virtute principiorum naturalium sed a virtute originalis iustitie divina liberalitate superaddite quam quidem iustitia peccatum sublata homo redivit ad statum competentem sibi secundum sua principia naturalia unde dicit [illegible] quod peccatum natura humana ad propria incompetentem merito deducta est finem Sicut ergo naturaliter homo moritur nec ad immortalitatem redire potest nisi miraculose ita naturaliter concupiscibilis tendit in delectabile et irascibilis in arduum et potest extra ordinem rationis unde quod ista corruptio removeatur non potest esse nisi miraculose virtute supernaturali faciente Ad primum igitur dicendum quod beata virgo liberata fuit a fomite miraculose Ad secundum dicendum quod irascibilis et concupiscibilis obediunt rationi in quantum motus earum ordinat ut [illegible] per rationem non tamen ita quod totaliter motus earum tollat Ad tertium dicendum quod virtus

In irascibili et concupiscibili cuius non gratia tempore perdite vnum non totaliter ea tollit
et gratia excellentie inclinationes peccandi virium in sua obedientia et hic per virtute tollit
Ad quintum dicendum quod tractatus hic non caret omnino concupiscentiis sed concupiscentiis vehementibus
quales possunt esse in continente. Ad quintum dicendum quod accipitur omnium illorum maior quod tangit quod
spiritualitas in hac vita non tenetur ipse enim deus cuius potestas sit curare tamen sed
ordinem sue sapientie disposuit ut non careret in hac vita. Sicut dominus quod
per christum nati sunt cuius sit efficacia qui pecatum primi hominis non tamen ordinat ad
removendum corruptionem productam que est nature sed ad removendum culpam que est persone sicut
et hinc dicitur tempus cuius sit contra statum nec firmiter instituere. Est tamen con-
sequens punitia nature. Sed relicte est et hinc dicitur utile ad virtutem clarorum virium
ut sensualitas infirmitas maneat ij cor xij ne magnitudo revelationum me extol-
lat. datus est in stimulus carnis mee et ideo post baptismum remanet hic infirmi-
tas in homine sit sapiens medicina dimittit quod morbus mitigatur ne po-
sset curari sine periculo maioris morbi etc.

De passionibus anime Ar 26

Questio de passionibus anime. Et primo queritur utrum anima separata a corpore pa- 26
tiatur et videtur quod non patiatur ab igne corporeo. Augustinus enim xij super
genesim ad literam agens est prestantior paciente. Sed anima est quam corpore prestan- patiente
tior ergo anima ab igne corporeo pati non potest. Si dicatur quod ignis agit in animam
ut instrumentum divine iustitie vindicantis. Sed contra instrumentum ~~divine iustitie~~ non con- 2
plet actionem instrumentalem nisi exercendo actionem naturalem. Aqua baptismi sanctificat animam sicut
lavando corpus. Et serra facit ~~scrinium~~ secando lignum. Sed ignis nullam actionem natura- scrinium
lem potest habere circa animam ergo non potest agere in animam ut instrumentum divine iustitie. Si
dicatur quod naturalis actio ignis est cremare et sic naturaliter agit in animam inquantum deserit
sensum cremabilium quod de anima sensu deserere sunt pena dampnis non gratia ignis corpore- 3 Sed contra cremabilia
rea. Sed ergo omnis actio naturalis sit contra contrarietatem unde quod anima non possit pati ab
igne corporeo inquantum sensu deserit cremabilia. Preterea Augustinus dicit xij super genesim
ad literam non sunt corporalia sed similia corporalibus quibus anime corporibus exute afficiuntur sen-
sum seu male ergo ignis quo anima separata punitur non est corporeus. Preterea damascenus dicit
in fine quarti libri tradet diabolum et demones eius et homo eius scilicet antichristum et impii
peccatores in igne eternum non materiale qualis est qui apud nos est sed quale novit deus. Preterea
divus ab igne hoc anima separata punitur non est corporea. Si dicatur quod ignis corporeus corpo- corporeus autem est ergo ignis
reus affligit animam inquantum est a ea visus ut dicit gregorius in quarto dialogorum igne
eo ipso patitur anima quo videt. Et sic id quod ~~…~~ solummodo affligit animam non est corpus
sed similitudo corporis apprehensa. Sed contra visio quam visio est perfecto videtur ergo alia 6
quod visio est non inducit afflictionem videnti sed magis delectationem. Sed ergo anima quod visio
affligit hoc erit inquantum est actus nocivum. Sed ignis non potest aliam affligere animam
agendo in ipsam ut probatum est. Preterea agens ad patiens est a qua proportio. Sed in
corporei ad corpus nulla proportio ergo anima non potest pati ab igne corporeo cum sit
incorporea. Preterea si ignis corporeus non naturaliter in animam agit oportet quod hoc fiat
per aliquam virtutem superadditam. Aut ergo illa virtus est corporalis aut spiritualis. Spiritualis esse
non potest per res corporales. Spiritualis virtutis susceptiva non est. Si autem corporalis tunc cum
virtute corporali anima proportionatur sit per hanc virtutem in ea ignis agere non potuit ergo
nec naturaliter nec supernaturaliter anima pati potest. Si dicatur quod anima per peccatum redditur ignobilior crea-
tura corporali. Sed contra Augustinus dicit in libro de vera religione quod anima vivens est dignior 9
quacumque substantia non vivente. Sed anima dampnati post peccatum adhuc remanet vivens
vita naturali ergo non efficitur indignior igne corporali que est substantia non vivens. Preterea 10
Si ignis corporeus affligit animam hoc non est nisi inquantum apprehendit ut se
pertinere ut nocivum et hoc enim aliquod quod adimit aliquid conveniens. Augustinus dicit quod ma- nocet
lum ideo nocet quod adimit bonum. Ignis autem corporeus ab anima nil potest adimere
ergo eam affligere non potest. Si dicatur quod adimit divine visionis gloriam. Sed 11

contra. Preterea quia pro solo originali dampnatus caret divina visione Si ergo nullus
ad ignis corporei adampnatos adimmitt. non erit maior pena eorum qui pro
peccatis actualibus puniuntur in inferno quam puerorum qui puniuntur in limbo quod est falsum ¶ Omne
quod agit in alterum imprimit in alio similitudinem sue forme per quam agit Sed ignis
agit per calorem Si ergo anima humana non possit calefieri videtur quod non possit ab igne
pati ¶ Deus pronior est ad miserendum quam ad puniendum Sed misericordia divina
in me sed sacramenti, aqua volontarius et resistentibus non iuvat. precipue si sit adultus. ergo per
instinctum divine iustitie quod est ignis corporeus anima separata non recipiet penam Constat
autem quod voluntarie non recipit ergo non ab igne corporeo anima punitur ¶
Omne quod patitur ab alio aliquo modo ab eo Sed secundum nullam speciem motus anima
potest moveri ab igne corporeo. utrum per inductionem ergo anima non potest pati ab igne corporeo ¶ Omne quod pati ab aliquo communicat cum eo in materia utrum per Boecium in
libro de duabus naturis in una persona Christi x Sed anima et ignis corporeus non communicant in
materia. ergo anima non potest pati ab igne corporeo Sed contra est quod Luce xvi dives in
inferno positus sicut animam tantum dicit Crucior in hac flamma ¶ Gregorius xvi
moralium super id Job xx Devorabit eum ignis qui non succenditur corporeus et in semetipso
respectus corporalis exorat nec studio humano succenditur nec lignis nutritur sed creatus
semel durat inextinguibilis. et succensione non indiget et ardore non caret ¶
Cassiodorus dicit in libro de anima quod anima a corpore separata sinnibus sensibilibus effecta
audit et videt quam cum est in corpore ~~separata sinibus sensibilibus effecta audit et videt
quam cum in corpore~~ Sed cum est in corpore affligitur sentiendo ab aliquo corporeo ergo multo
magis cum est a corpore separata ¶ Sicut anima est incorporea ita et demones Sed
demones patiuntur ab igne corporeo utrum Mathei xxv° Ite maledicti in ignem
eternum ergo et anima separata ¶ magis est animam iustificari quam animam puniri Sed
aliqua corporalia agunt in animam ad iustificationem ipsius instrumentum sunt divine misericordie instrumenta
ut in sacramentis ecclesie ergo possunt aliqua corporalia agere in animam ad eius
punitionem inquantum sunt instrumenta divine iustitie ¶ ignobilius potest pati a nobiliori
Sed ignis corporeus est nobilior quam anima dampnati ergo anime dampnatorum
possunt pati ab igne corporeo Probatio medie. Cuius nobilius est esse non
esse Sed non esse nobilius est quam esse anime dampnatorum. ut Mathei xxvi Me-
lius illi erat si natus non fuisset homo ille ergo quodlibet ens est nobilius anima dampnata et
ita ignis corporeus Responsio dicendum quod ad evidentiam huius questionis et sequentium sciendum est quod ipsa
sit passio Sciendum est igitur quod duplex nomen passionis sumitur Communiter et proprie Co-
muniter quidem dicitur passio receptio alicuius quocumque modo Et hec significatio verbi
sequendo. Nam pati dicitur a patin grece quod est recipere Proprie vero dicitur passio
secundum quod actio et passio in motu consistunt prout scilicet aliquid recipit in patiente per viam
motus Et quia omnis motus est inter contraria oportet id quod recipitur in patiente esse contrarium alicui
quod a patiente abicitur Secundum autem hoc quod recipitur a patiente. patiens
agenti assimilatur Et exinde est quod proprie accepta passione et agens contrarium
patienti et omnis passio abiciat a substantia. huiusmodi autem passio non est nisi secundum
motum alterationis nam in motu locali non recipitur aliquid in mobili sed ipsum mobile
recipitur in aliquo loco In motu vero augmenti et decrementi recipitur vel abicitur
non forma sed aliquid substantiale ut puta alimentum ad cuius additionem vel subtractionem se-
quitur quantitas magnitudo vel parvitas In generatione autem et corruptione non est motus
nec contrarietas nisi ratione alterationis precedentis Et sic sola alteratio est proprie
passio secundum quam una forma contraria recipitur et alia expellitur Sic ergo cum proprie
accepta est in quadam abiectione prout patiens a propria qualitate transmutatur in
contrariam Amplificatur nomen passionis secundum usum loquentium ut qualitercumque homo impe-
diatur ab eo quod sibi competebat dicatur pati Quod si dicamus

con
f. quod non succeditur sic dicit Gregorius ne ignis

Ro

Sue pati ex hoc q prohibetur ne corpus moveat et homines pati sic prohi
beatur sua sancte volunt. Passio igitur proprie accepta invenit et materia migna
tuq3 contrarias eo q oportet contrariu hz a qo potentialit ad mixtu con ting oio contraria
subsistens e contrarie recepta. Passio vo scdo accepta no invenit nisi ubi e mo
tus et contrarietas motus aut no invenit nisi in corporibus / et contrarietas formaru ul qlita
tatu in solis generabilibus et corruptibilibus. Cu sola huiusmodi proprie hoc modo pati pnt
Cu aia aut sit incorporea hoc modo pati no pt. Et si ea aliqo recipiat no tn hoc
sit per transmutatione a contrario in contrarium sz simpliciter agentis influxu. sicut aer illu
minatur a sole. Tercio vo modo quo nomine passionis transsumitur aia pt pati eo
modo quo eius opo pt impediri. Tercia da quo attendentes passione in aia prope
esse no posse dixerunt omnia q dnr in scripturis de corporalibus penis dampnatoru
intelligenda esse methaphorice ut scilicet per huiusmodi corporales penas apud nos
notas significaretur afflictiones spirituales quibus sunt dampnati puniuntur. Sicut econtrario
per corporales delectationes repromissas in scripturis intelligunt spirituales delectationes bto
rum. Et huius opinionis videntur fuisse Avicenas et Algazel. Sz quia ratione ponebant
no solu eternitatem futuram esse pena sprituu sz et corporum. Corpora vo puniri no
pnt nisi corporali pena eadem qz pena hominibus propter rationes et spiritibus debet scdm
Math xxv Ite maledicti in ignem eternum qui paratus est dyabolo etc. dicendum ut Aug probat
xxi de ci dei et ipos spiritus penis corporalibus affligi. Unde essentialiter e sicut de gla
beatoru et pena dampnatoru. quia licet scdm hominem in id q eorum natura excedit
Cu ibi sicut per fruitionem diuinitatis. Dampnati vo deprimunt in illud q
natura subiectis e cum et corporalibus tormentis puniuntur. Et ideo alij dixerunt
q aia separata affligitur quidem aliquibus penis quibusdam no corporalibus tn corporalibus
similibus quemadmodum similes sunt ille pene per quas affliguntur dormientes. Et hoc videtur
sensisse Aug xii sup Gen ad litteram et et Avicenna. Sz hoc etiam ee no pt Nam
huiusmodi similitudines corporum no pnt ee intelligibiles quia ille sunt vbles et ex
consideratione afflictio aie no infertur sz magis iocunditas in consideratione vite
Cu oz q intelligatur de similitudinibus ymaginariis q quidem ee no pnt nisi
in organo corporali ut a philosopho probatur. q quide et aie separate et spiritibus demo
num deest. Tercio Cu alij dicunt q ab ipsis corporibus aia separata pati / sicut tamen q lt
esse possit a diuersis diuerse assignatur. Tercia enim dicunt q aia separata sim
sensibus utitur cum a igne corporeo sentiendo ab igne puniuntur. Et hoc e q Gregorius in iiii
dyalogorum dicit videtur q ignem eo ipso patitur aia quo videt. Sz istud no videtur
verum ipso quidem quia actus sensitivarum potentiarum ee no pnt nisi mediantibus organis cor
poralibus alias aie sensibiles brutorum ecent in corruptibiles ut pote per se suas potentias
habere operationes. Sz quia dato q sentiret aie separate no tn possent a sensibilibus affli
gi Nam sensibile e perfectio sentientis in quantum huiusmodi sicut et intelligibile intelligentis
Cu et sensatio ul intellectio no infert dolore ul tristiciam in quantum huiusmodi / sz in qun
tu e nocivum ul apprehenditur ut nocivum. Cu oz invenire modum quo ignis aie
separate possit esse nocivus. Vero pt esse q quidam dicunt q ignis ille pnt
corporeus no possit esse sumi nocivus pt tn apprehendi ut nocivus
q videtur esse consonum ei q Gregorius dicit in iiii dyalogorum q cremari se in
spicit aia cremat. Hoc enim e probabile q demones q acumine sse vigent
multo melius sua natura et ignis corporalis no cognoscat q nos ut falso cre
dunt igne corporeu sibi posse nocere. Cu oz q vere et no sm apparentia
sem ab igne corporeo affliguntur. Et hoc e q Gregorius dicit in iiii dyalogorum.
Colligere ex dictis evangelii possumus. q incendium aia no solum videndo sz

[illegible] et experiendo paciat. / Cum igitur modus actionis huius mo assignat di-
centes ignem corporeum ut est instrumentum divine iustitie in animam agere posse
quamvis hoc secundum naturam esse non possit / multa enim sunt que ad actiones efficiendas ex pro-
pria natura non sufficiunt. que tamen efficere possunt ut sunt instrumenta altioris / sicud
ignis elementaris non sufficit ad generationem carnis nisi ut sit instrumentum
virtutis anime. Sed hoc etiam sufficiens non videtur / Nam instrumentum non agit
illam actionem que supra naturam accedit non excedendo actionem connaturale ut in obi-
ciendo dictum est. Et ideo aliter dicendum est quod quemadmodum per quem aliquatenus naturaliter pa-
decriatio
tiatur anima ab igne corporeo quod quidem hoc modo intelligi potest / Spiritum enim
incorpoream corpori uniri contigit dupliciter / Uno modo ut formam impositum vi-
vificat corpus. Alio modo ut motorem mobili vel locatum loco per quandam appli-
cationem sive per quamdam habitudinem / quam vero formam et eius cuiusque formam est unum
esse. unio substantie spiritualis ad corporalem per modum forme est unio inquantum ad
esse. Illius autem rei esse sive potestati subiungitur. et ideo non est in potestate substantie spiri-
tualis uniri corpori vel ab eo separari per modum forme. sed hoc lege nature agi-
tur aut virtute divina. Sed quia esse rei est in potestate operantis voluntarie ideo
in potestate nature spiritualis est uniri corpori per motum motoris aut locati et
separari ab eo secundum ordinem nature. Sed substantia spiritualis hoc modo corporali unita
per ab ea detineatur et impediatur et sic ligetur. est supra naturam. ignis ergo ille
corporeus agens ut instrumentum divine iustitie facit actionem supra virtutem nature scilicet
animam detinere vel ligare. Sed ipsa unio per modum predictum est naturalis et
pati animam ab igne corporeo tertio modo supra dicto potest dici pati omne
illud quod impedit a propria actione vel ab aliquo sibi competenti. Et hunc modum
pati Augustinus ponit xxi de civitate dei dicens. Cur non dicamus quamvis miris sed
veris modis etiam spiritus incorporeos posse pena corporalis ignis affligi. Si
spiritus hominum etiam ipsi incorporei et nunc potuerunt includi corporalibus membris
et tunc poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari. Adherebunt
igitur spiritus incorporei demonum corporeis ignibus cruciandi. non ut ignes ipsi
quibus adherebunt eorum iunctura inspirentur et animalia fiant. sed miris et
ineffabilibus adherendo accipientes ex ignibus penam. non dantes ignibus
vitam. Hunc etiam modum ponit Gregorius in iiii dialogorum sic dicens Deus peccatores divitis
diviter dampnatum in igne perhibet. quis vero sapiens reproborum animas
teneri ignibus negeret. Ad primum ergo dicendum quod agens non oportet semper esse
prestantius paciente sed simpliciter agens. et tamen ignis inquantum agit in animam ut instrume-
ntum divine iustitie est anima prestantior quamvis non simpliciter. Ad secundum dicendum quod in illa
passione et actione est actus naturalis ut dictum est. Ad tertium dicendum quod obiectio illa
procedit de passione secundo dicta per formarum contrarietatem et hoc in esse non potest. Ad
quartum dicendum quod Augustinus xii super Genesim ad litteram super hoc nihil expresse determinat sed loquitur
inquirendo per modum dubitationis. Vel non dicit aliter quod ea quibus anime separate affi-
ciuntur non sunt corporalia sed similia corporalibus secundum loquendi similitudinem scilicet quod si esset
hominibus tamen a curis anime posset affici vel a tristitia vel a leticia. Et similiter quod dicit
ad corporalia loca non inferuntur nisi cum aliquo corpore secundum distinctionem dicit ad ingressum
vel non localiter sed per commensurationem ad locum. Ad quintum dicendum quod in pena anime
separate duo est considerare scilicet affligens primum et proximum. Affligens
primum est ipse ignis corporalis detinens animam per modum predictum sed hoc tristicia
anime non ingereret nisi hoc esset ab anima apprehensum. Unde proximum affligens
est ignis iste detinens apprehensus ignis non materialis sed formalis et sic potest
verificari dictum Damasceni vel potest dici quod dicit cum non materialem inquantum
non potest animam materialiter agendo sicut potest corpora. Ad sextum dicendum quod

ille ignis apprehendit ut nocivum inquantum est detinens ut ligatum et sic eius
visio sit esse afflictiva. Ad septimum dicendum quod spiritualis ad corporale non est
proportio proportione accepta secundum contracta habitudinem quam ad quantitatem ut
mensure ad dimensiva ut virtualis ad virtualem sicut duo corpora sunt ad in
vicem proportionata secundum dimensionem et virtutem. Cum enim spiritualis substantia non est
eiusdem generis cum virtute corporali large tamen accepta proportione propter quod habitudine
sic est aliqua proportio spiritualis ad corporale per quam spirituale valet agere sicut in corporale
quamvis non consequenter nisi divina virtute punitur. Ad octavum dicendum quod instrumentum
agit actionem instrumentalem inquantum est motum ab agente principali per quem motum
participat aliqua virtute agentis principalis. Non ita quod virtus sit in instrumento secundum esse
perfectum quod motus est actus imperfectus. Ablato autem perdit ac si aliqua virtus perfecta
in instrumento remanet ad agendum actionem instrumentalem. Ad nonum dicendum quod
anima et peccatrix semper nobilior est quolibet virtute corporali secundum suam naturam sed secundum
culpa efficitur indignior igne corporali non simpliciter sed ut est instrumentum divine
iustitie. Ad decimum dicendum quod ignis ille nocet anime non ita quod adimat ei aliquam
ferarum ab ipsa in habentem sed inquantum eius liberam actionem impedit ut dictum est spiritum
detinens. Ad undecimum dicendum quod in pueris propter defectum gratie est sola carentia
divine visionis sine aliquo contrario impediente actionem secundum dampnationem in inferno
non solum privat divina visione propter defectum gratie sed etiam impediunt ipsum per
contrarium actionem quod ita penas corporales accipiat. Ad xii dicendum quod anima non
pati ab igne quasi alterata ab eo sed per modum predictum. Ad tredecimum dicendum quod
voluntarium est contra rationem iustitie non autem contra rationem pene sed magis quod pene rationem
et ideo instrumenta divine iustitie mutant ipse sunt ad iustificationem non agunt in
animam remittentem sed instrumenta divine iustitie ad punitionem animam remittentem agunt.
Ad quartumdecimum dicendum quod ablato ita perdit passione ipse dicta quam in motu
consistit de qua nunc non loquimur. Ad quindecimum dicendum quod cum dicitur quod sit passio ipse
loquens oportet quod aliquid habeat naturam contrarii subiectam ut dictum est et ad hoc quod consistit
mutua passio oportet quod sit unius generis tamen aliquid potest pati ab alio a quo non
quantum unum sic corpora inferiora a sole et aliquid potest aliquo modo pati quod ullo
modo habens naturam sic apparet. Praeterea vero obiectiones que sunt in contrarium aliqua
licet verum concludant tamen non est vere ad casum per ordinem solvendum est. Ad primum ergo
dicendum quod Augustinus illam positionem ostendit esse invalidam xxi de civitate dei dicens
quod sic arsuros sine ullo corpore spiritus sicut ardebat apud inferos ille
dives quando dicebat crucior in hac flamma nisi convenienter valeret tenere
talem fuisse illam flammam quales oculi quos levavit et lazarum vidit qualis
lingua in quam humorem aque desiderabat infundi qualis digitus lazari quo
id fieri postulabat ibi tamen erant sine corporibus anime. Sic ergo et incorporalis
illa flamma qua exarsit sic intelligi. Et patet quod illa auctoritas non est efficax
ad probandum propositum nisi aliquid addatur. Ad secundum dicendum quod ignis inferni cor
poralis erat subiectum in corporales ex parte agentis non autem ex parte patientis secundum hoc
modo etiam corporalis urit etiam dampnatorum. Ad tertium dicendum quod cum verbum Cassiodori
non videtur habere veritatem sed de spiritualibus actionibus loquitur unde ad hoc quod visio est
intelligi de spiritualibus motionibus spiritualibus. Ad quartum dicendum quod ad illud auctoritatem dicitur
videri posse unde quod est ignis spiritualis nisi sit patet de corporum cognitione eo
punire non posset. Ubi ista [illegible] sufficit probat propositum et similiter sequentes quod pro
cedit consequenti. Ad ultimum dicendum quod anima dampnata inquantum est natura quedam est quedam
melior non ente secundum inquantum est subiecta miserie et culpe intelligitur verum dicitur quod
Secundo queritur utrum anima | esset ei melius non esse
corrupta corporis patiatur. Et videtur quod non patiatur per actum. Dicit enim
in libro de spiritu et anima propter concordia corporis et anime anima

corpi coniuncta non potest esse libera et quod non potest interire potest tamen interitum habere
aut est quedam pati ergo secundum se separatam anima patitur corpori coniuncta quia secundum se ei coniecit
ut interire non possit. P. dicendum quod alteri dat perfectionem est eo perfectius sed
corpus dat anime perfectionem. Vera anima unitur corpori ad hoc ut quod perfectiva ergo corpus
est perfectius anima et ita anima potest per se pati a corpore cui unitur. P. anima non
secundum locum per accidens quia per accidens est in loco magno est corpus per se non dicitur in esse
anime per accidens. Cum ergo passio sit secundum formam foraneam vel qualitatem quia est secundum motum
alterationis videtur quod anima in corpore non possit pati per accidens. P. movens
per accidens distinguunt contra movens secundum partes ut in quinto physicorum. Sed anima est pars corpori
quod per se movetur ut pars in toto dicitur anima ergo anima non debet dici movens per accidens sed sicut
pars ad motum totius. P. id quod est per se est prius eo quod est per accidens. Sed in passionibus
anime prius fit quod a parte anime quam quod est ex parte corporis quia ex apprehensione et appeti-
tione transmutatur corpus in ira et in timore et in aliis huiusmodi ergo non est dicendum quod istis
passionibus anima patiatur per accidens et corpus per se. P. In unoquoque principalius est illud
quod est formale in ipso quam quod est materiale in eo. Sed in passionibus anime quod est a parte
anime potest esse formale quod autem est a parte corporis est materiale hoc est enim formalis diffinitio
ire ira est appetitus in vindictam hoc vero materialis ira est accensio sanguinis circa
cor ergo in huiusmodi passionibus principalius est quod est a parte anime quam quod est a parte cor-
poris et idem quod prius. P. Ad gaudium et tristiciam huiusmodi passiones anime
non sunt anime sine corpore ita ut sentit. Sed non dicitur quod anima per accidens patiatur. Sed
passio magis proprie est secundum alterationem ut dictum est proprie accipiendo passionem. Sed
anima non alteratur nisi per accidens ergo nec patitur nisi per accidens. P. potentie anime non
sunt perfectiores quam ipsa anima anime subiecta. Sed quedam potentie anime potentie non sunt
sicut per se secundum solum propter defectum corporis ergo nec ipsa patitur per se secundum solum per accidens. P.
anime quod sequitur per se movetur est divisibile ut patet in vi physicorum. Sed anima est indivisibilis ergo
non per se movetur et ita nec per se patitur. Respondeo dicendum quod proprie accipiendo passionem impossibile est
aliquid incorporeum pati ut supra dictum est illud ergo quod per se patitur passione proprie acce-
pta corpus est. Si ergo passio proprie dicta aliquo modo ad animam pertineat hoc
non est nisi secundum quod unitur corpori et ita per accidens unitur autem corpori dupliciter uno modo
ut forma inquantum dat esse corpori vivificans ipsum. Alio modo ut motor inquantum
per corpus suas operationes exercet et utroque modo anima patitur per accidens secundum dupliciter
nam illud quod est compositum ex materia et forma sicut agit ratione forme ita patitur ratione ma-
terie et ideo passio incipit a materia et quodammodo per accidens pertinet ad formam. Sed passio
patientis derivatur ab agente eo quod passio est effectus actionis. Dupliciter ergo passio corporis
attribuitur anime per accidens. Uno modo ita quod passio incipiat a corpore et terminetur in anima
secundum quod unitur corpori ut forma et hec est quedam passio corporalis sicut cum leditur corpus
debilitatur unio corporis cum anima. Alio per accidens ipsa anima patitur quod secundum esse corpori
unitur. Alio modo ita quod incipiat ab anima inquantum est corporis motor et terminetur in corpus
et hec dicitur passio animalis sicut patet in ira et timore et aliis huiusmodi. Nam huiusmodi pa-
guntur per apprehensionem et appetitum anime ad quod sequitur corporis transmutatio sicut
transmutatio mobilis sequitur ex operatione motoris secundum omnem modum quo mobile disposi-
tum est ad obediendum motui motoris. Et sic corpore transmutato per aliquam alterationem
et ipsa anima dicitur pati per accidens. Ad primum ergo dicendum quod anima non habet interitum
coniuncta per separationem sui a corpore et si sine ~~a corpore~~ ipsius interitum habet hoc autem
non est nisi inquantum dubitatur an ad corruptionem corporis anima per accidens co-
rrumpatur. Vero ut hic interitus anime potest convenire per se nec ipsa passio habet ei sine
coniunctionem corporis convenit. Ad secundum dicendum quod anima dicitur perfectiva in corpore non tamen per
ficitur a corpore ut Augustinus probat xii super genesim ad litteram. Sed vel adeo perficitur
vel ipsa se separata perficit cum anima corporis obsequitur sic virtute intellectiva
agentis perficitur intellectus possibilis in anima fantasmatum que proprium sunt intelligibilia

actu Ad 4um dicendum q̄ cum omnis q̄litas corporum aīe ꝓprios conveniat. In ce te-
rmini ē commune corpori et aīe. et sīlr̄ ꝯpo nō conveniat aīe ꝯm passio cor-
poris passiue redundat in aīam Ad 5um dicendum q̄ pa° nō accidit cōiuncto ex aīa
et corpore nisi ꝯm corpus ꝯm aīe nō accidit nisi passiue vel aut ꝓcedit. ac
si passio conveniret toti ꝯm corpus et nō ꝯm aliquid ꝑt Ad 6um dicendum q̄ ita
et sīlr̄ q̄ pa° aīe dr̄ ꝑt ꝯsideram ꝯm nos ꝑ ꝓpriam rōnem eius et sic
ꝓprius ē in aīa q̄m in corpore. Ad 7m inquantum ē pa° est ꝓprius ē in corpore ibi q̄
enim ꝓo accipit rōnem pa° et ideo nō dicimus q̄ aīa nascitur passiue. sꝫ passi-
dens patiat et ꝓpt solo ad sensum Ad vii dicendum q̄ aīa nō dr̄ sentire
passiue eadē rōne quia nec gaudere cum dicatur passiue pati 9o 3

Deinde vtrum passio sit tm̄ in appetitiua sensitiua Et videtur q̄ nō. Ꝑt
enim ꝑ tota aīa patiebatur ut ꝑ illud ꝑs Repleta ē ex malis
aīa mea q̄ de passionibus exponit glo. totalis aut aīe ad potencias ꝑtꝫ
ergo nisi ꝓ° a aīe ꝑt esse pa° et ita nō tm̄ in appetitiua sensitiua P
omnis motus vel opa° que convenit aīe ꝑter corpus ꝑ se ipsam ē ꝑtis
intellectiue nō sensitiue Sꝫ sicud dt aug° xiiii de ci dei nō a carne tm̄ a-
fficitur aīa ut cupiat metuat letetur egrescat ꝑ omnes ex se ipsa hiis
ēt motibus agitatur ergo hmōi passio est. nō sunt tm̄ in ꝑte appetitiua
sensitiua P voluntas est ꝑtis intellectiue ut dr̄ in 3° de aīa Sꝫ sicud
dt aug° xiiii de ci dei voluntas ē quippe in omnibus hiis sꝫ et leticia
et hmōi ymo omnes nil aliud q̄m voluntates sunt. Na quid ē cupiditas et
leticia nisi voluntas in eorum ꝯsensum ꝯsensionem que volumus. et quid ē metus
atq tristicia nisi voluntas in dissensione ab hiis que volumus ergo hmōi passiones
sunt etiam in ꝑte intellectiua P eius potencie nō ē agere et pati. sꝫ ꝓprius videtur
ꝓo a actiua Na basiliscus dr̄ videndo inficere ꝯnite et menstrua-
ta videndo inficit speculum ut in lib° de sompno et vigilia ergo in ꝑte sensi-
tiua nō ē ponenda aīe passio P Potencia actiua ē nobilior q̄m passi-
ua Sꝫ potencie vegetatiue sunt actiue quibus nobiliores sunt potencie sensitiue
ergo et sensitiue sunt actiue et nō ut q̄ prius P Potencie rōnales sunt ad
opposita ꝑ phm Delectatiōni aut opponitur tristicia Cum ergo in ꝑte intellectiua
sit ꝓprie delecta° ut in vii et x ethic° videtur q̄ etiam ibi sit tristicia et sic
passiones etiam in ꝑte intellectiua Si dicatur q̄ ꝯm plura intelligitur dr̄ opposi-
tiones Sꝫ con sciencia et ignorantia q̄ sunt opposita sunt in ꝑte aīe intellectiua
et tn̄ nō sunt acta ergo verbum phi nō tm̄ dr̄ actibus ē intelligendum P Secundum
p̄ in 5° phic° idem ꝑ sui absentiam et presentiam ē causa contrariorum sicud gub-
nator salutis et submersionis navis Sꝫ intelligibile presens facit delecta-
tionem in ꝑte intellectiua ergo intelligibile absens facit tristiciam in eadem et ē idem
q̄ prius P Dama dt in 2° lib° q̄ dolor nō ē pa° sꝫ passionis sensus ergo
ē in sensitiua virtute et nō in appetitiua et eadem rōne delecta° et alia
q̄ dicuntur aīe passiones P Secundum dama. in 2° lib° et ꝑ. in 2°
ethic° passione ad quam ꝯsequitur gaudium et tristicia ergo passiones aīe p̄-
cedunt gaudium et tristiciam Sꝫ gaudium et tristicia sunt in appetitiua ergo pass-
iones aīe sunt in eadem ꝑte apprehensiua que appetitiua ꝓcedit P
Sicut in operationibus appetitiue sensitiue transmutatur corpus. ita et in operationibus
sensitiue apprehensiue ergo pa° nō ē tm̄ in appetitiua sꝫ in apprehensiua P
Passio ꝓprie loquendo est ꝑ abiectionem alicuius et receptionem alterius Sꝫ hic accidit
in ꝓprie intellectiua Na abicitur culpa et recipitur gratia Abicit habitum in
aīe et induit habitus castitatis ergo in ꝑte superiori aīe ē ꝓprie passio
P motus appetitiue sensitiue sequitur apprehensionem sensus Et aīm hmōi
passiones aīe excitat in nobis ex alicuius obiectis que ꝯsurr

Apprehendi non possunt sic verecundia de turpi actu timor de futuro ergo huiusmodi non
possunt esse in parte appetitiva sensitiva et ita relinquitur quod sit in parte appetitiva rationali
scilicet in voluntate Preterea inter alias passiones anime ponuntur species Sed species est in parte
anime intellectiva quia sancti patres in limbo existentes spem habebant Motus at
partis sensitive non remanet in anima separata ergo passiones sunt etiam in parte anime
intellectiva Preterea ymago est in parte intellectiva Sed secundum potentias ymaginibus anima
patitur quia per ymagines tristes [illegible] perficitur gratia in statu glorie perficietur
passio est motus et alio in aliud Sed intellectus mutatur de actu in actum Preterea secundum damascenum
in conclusionibus ergo in intellectu est passio et sic idem quod prius Preterea propter in [illegible]
de anima dicit quod intelligere est pati quoddam Sed intelligere est in intellectu ergo in
intellectu est passio Preterea dionysius dicit in [illegible] de divinis nominibus quod paciens divina
didicit divina Sed pati divina non potest secundum partem sensitivam quia non est di-
vinorum capax ergo passio non est tantum in parte sensitiva Preterea ad illud quod in est anime
sunt passivus neque sensitiva neque potentia determinata secundum damascenum Ecce quem quem
passivus ergo passio non est in aliqua potentia anime determinata et ita non est solum
in appetitu sensitivo Sed contra est quod damascenus dicit in secundo libro Passio est motus
appetitive virtutis in ymaginatione boni vel mali et iterum alibi est motus irra-
tionalis anime per susceptionem boni vel mali ergo passio est tantum in parte appetitiva
irrationali Preterea passio proprie loquendo est secundum motum alterationis ut dictum est Sed
alteratio non est nisi in parte anime sensitiva ut patet in vii physicorum ergo passio non
est nisi in parte anime sensitiva Respondeo Dicendum quod passio proprie loquendo non est nisi in a-
ppetitiva sensitiva ut ex duabus diffinitionibus passionis Ad damascenum non et quod
in [illegible] potius apparet Ad sic patet quia cum passio [illegible] ut prius dictum
est Unde quamvis secundum quod omne recipere est pati et passio non est in parte anime
nec tamen solum in appetitiva sensitiva Hoc enim modo accipiendo passionem dicit com-
mentator in tertio de anima quod vires anime sensibiles omnes sunt passive vires anime
rationalis partim active per intellectum agentem et partim passive per intellectum possibilem
Hoc autem modo passiva communius conveniat potentiis apprehensivis et appe-
titivis quia tamen operatio apprehensive sit in rem apprehensam secundum quod est in apprehen-
dente operatio autem in appetitive sit ad rem secundum quod est in se ipsa quod recipitur in
apprehensiva unde habet comparationem rei apprehense quam illud quod recipit in appe-
titiva tamen rei appetitive Unde verum quod perficit intellectum est in mente Bonum
vero quod perficit in appetitivam est in rebus ut dicitur vi methaphysice Ad secundum dicitur
passio proprie que consistit in abiectione unius contrarii et alterius receptione per viam
transmutationis et hoc modo passiva anime convenire non potest nisi a corpore et
hoc dupliciter Uno modo secundum quod unitur corpori et forma et compati corpori patienti pa-
ssione corporali Alio modo unitur ei ut motor et a operatione anime
sit transmutatio in corpore sicut consideratur passio de anima ut supra dictum est
Passio item corporalis predicta pertingit ad potentias secundum quod in essentia anime ra-
dicatur et secundum quod anima secundum essentiam suam est forma corporis et ita ad essentiam
anime primo pertinet Potest tamen hec passio attribui potentie dupliciter Uno modo
secundum quod in essentia anime radicatur et sic tamen omnes potentie radicentur in essentia
anime ad omnes potentias pertinet predicta passio Alio modo secundum quod a lesione corporis
potentiarum actus impediuntur et sic predicta passio per actus impediuntur
pertinet ad omnes potentias utentes organis corporalibus quia earum actus
impediuntur lesis organis Sed in ducte hoc modo patet ad potentias utentes
organis corporalibus non potentes sed intellectivas in quantum accipiunt

Ad potentiis organicis utentibus unde contingit quod leso organo virtus vitia-
tur et intellectus ex consequenti impeditur. et propter hoc quod intellectus indiget fantasmatibus
in sua operatione. Tercio patet ad animam potentias ut apprehendentes ipsam et sit
precipue patet ad sensum tactus. Unde passio est tactus ~~corporis~~ animal corruptum ex quibus componi-
tur et similiter contrarium per que corrumpitur. Passio enim animalis nunc per causam corpora-
lem contingit anime sub ratione corporis in illa potentia esse dicitur que organo corporali ad-
iungitur et tunc est corporis subministrare et ideo huiusmodi passio non inest intelle-
ctui que non est actus organi corporalis aliquis ut item est in apprehensiva
sensitiva. Unde ad apprehensionem sensibus non sequitur motus in corpore nisi mediante appe-
titiva que est immediate movens. Unde secundum modum operationis eius statim disponitur or-
ganum corporale scilicet cor unde est principium motus talis dispositionem que competit ad
exequendum hoc in quod appetitus sensitivus inclinatur. Unde in ira fervet et in timore
quodammodo frigescit et constringit etc. In appetitiva sensitiva sola animalis passio
proprie invenitur. Viribus enim anime vegetabilis quamvis organa utantur constat
quod non sunt passive sed active. Passio etiam magis proprie appetitive potentie competit
quam apprehensive ut in principio dictum est. Et hec est una ratio quare ma-
gis proprie appetitiva sensitiva passionis subiectum est quam sensitiva apprehensiva. Secun-
dum et etiam appetitiva superior magis accedit ad propriam rationem passionis quam
intellectiva. Ad tercium dicendum quod passio dicebatur per se consistere sed quia aliquis contrarius
dicebatur impeditur ab eo quod est sibi conveniens et hoc modo potest proprie anime
patitur sive et apprehensivis actibus impeditur quod quidem alique qualiter in omnibus potentiis
anime contingit ut dictum est. Sicut autem loquimur de passione animali proprie dicta que
ut ostensum est in sola appetitiva sensitiva invenitur. Ad quintum dicendum quod anima
Christi tota patiebatur passione corporali et ad omnes potentias passio illa pertineb-
at admodum per ut in essentia anime radicatur non autem ita quod passio animalis in
qualibet potentia anime eius esset sit in proposito subito. Ad sextum dicendum quod Augustinus
loquitur contra quosdam philosophos qui dicebant omnem istarum passionum principium
esse a carne. Augustinus autem ostendit quod si caro etiam nulla esset corrupta posset
esse harum passionum principium ab anima et ideo non dicit quod sine carne huiusmodi pas-
siones patiatur sed quod non tantum a carne anima huiusmodi passionibus afficitur. Ad septimum
dicendum quod Augustinus vel nomen voluntatis large accipit pro quolibet appetitu vel etiam timore
et gaudium et alia huiusmodi accipit pro actibus voluntatis similibus passionibus
in appetitu sensitivo existentibus. Sicut enim ut in questione de sensualitate dictum est et in ipsa
voluntate quodammodo gaudium et tristitia et alia huiusmodi sed non ita quod sint passiones
proprie loquendo. Vel potest dici quod has passiones Augustinus voluntates nominat inquantum
ex actu voluntatis homo in has passiones inducitur eo quod appetitus superior
inclinatione de sensualitate dictum est. Unde ipse Augustinus postea subiungit sicut
allicit vel offendit voluntas hominis ita in hec vel in illa affectus mutatur
et vertitur. Ad octavum dicendum quod potentia non est virtus activa sed passiva. Non enim dicitur virtus
activa que habet aliquem actum qui est operatio sic enim omnis potentia anime activa esset
Sed dicitur potentia anime activa que comparatur ad suum obiectum sicut agens ad pa-
tiens. Passiva vero que comparatur ad suum obiectum sicut patiens ad agens. Se-
nsus autem comparatur ad sensibilem sicut patiens ad agens eo quod sensibile immutat
sensum. Et autem sensibile aliquid a sensu immutatur hoc est per accidens inquantum organum
sensus habet aliquam qualitatem per quam immutare natum est aliud corpus. Unde inficitur
illa quia mulier menstruata speculum inficit vel quia basiliscus videndo homi-
nem inficit vel confert ad visionem sed visio perficitur per hoc quod species visibilis
recipitur in visu quod est quoddam pati. Unde visus potentia passiva est dato
etiam quod visus aliquid ageret actio non competeret sensitive quia in sensu nulla pas-
sio

// inferior sequitur inclinationem appetitus superioris

Esse possit nl' eni p'hybz rev dm' secu' 7 de ee actium et passium
Dato unu tn q' ss tpn' noiat viru apphensiua nllig passiuis ee t ca
pat no ppr hr extendet ista inappella ssili passio ee posse Ad qu
bd dd q' sbris actiuu sit passiuo simpr nobilig et eta rev eiusde nl
tn p hybz a q' passium aqe actio nobilig ee inquatu passium nobilior
passione patit qm sit actio qua actium agit sic pas a qua intellectus
p olls dz pona pana et ex eta ss q respiedo a q' inmalut e nobili
or action qua pona p vegetia agit malut i metibz qlitatibz elemtari
bz Ad sextu dicedo q' illi delectacom q e in pte intellectiua p gnicom intelligi
bil gvenient no e a q' gtiu q2 oz q' sit intelligibili quie ti Ad gtiud forte
q' causa gtri ee Si aut ee no pt eo q' intelligibili spci nl e gtud sss eni
grior in acta gtie no sint ut dz in vij methe Un hs delectat no solu
d hr q' intelligit bo s ex d hr q' intelligit mala inqatu intelligit vm
intellige mala bom e intellectui et delectio intellectual coiun nobz dicat
in tristia ul dolor in pte intellectiua dc quit loquedo inqantu intelligit intel
lligit a q' bom notum no e notum intellectui inquatu e intelliger 7 deo
illa tristia ul dolor no gtia delectacom intellectus q e ex s allud q' e
gvenies intellectu inqantu intelligit Ad vij dd q' pona renal se hz ad
gtia a qnos sibi ppo et a quo gmi sibi et ombz a lijs q' eni pona re
nal sit subiu gtrior actiuu hr sibi et alijs comme e q2 om gtrioru
ides e subiu Sz q' se habeat ad gtrias actiones istud e sibi ppm ha
let eni poe sint d tiate ad vmi et sic logm p q' toleb ptates sunt ad
opposita Ad octam dd q' absentia gubernatoris no e causa submer
sionis nauis nisi p accns inquatu sz remot gubernatoris prouidentia pz
nauis submersio p hybebat et sic intelligibili remoto ul absentia no
e causa tristicie s no delectadi Effectus eni pporconat scdm pporcom
causarum Un intellige et no intellige q' gtradictorie opponunt sunt ca dele
ctadi et no delectadi et tristadi que sunt gtria Si aut accipia illud q' est
gtrium intelligencie vitas sz error no pt ee ca tristic q2 ul error estiat
esse vitas ul cognoscat ee error q' no e nisi cognoscedo vitate et sic ipm
error delectacom intelligedo fat Ad nonu dd q' tristia et dolor hr modicu
gtria tristicia e qda pao aial incipiens sz in apphensione notumch et
tmiata in apprcom appetitu et ultrius in tristimitacom corporis s dolor e
s passione corporalez Un Aug' dt xiiij o Ciui dei q' dolor vsitatius
in corporibz libido noiat in corpibz dr et ideo incipit alesione corporis
et tmiat in apphensione sst tactu ppt q' dolor e in ssv tactu ut in
appheaete Ad decim dd q' gaudm et tristiaz sci' passiom dr Et a
damano et a pho sub a o et a o intellectu Damascenus et ex g'. Nissenus
idem vbu pponenb loqunt d passione corporali q appensa causat gau
dm ul tristiaz et sssm appte causat dolorez .p aut in s o Ethi
loqm p tal dubio d passionibz aialibz volens q' ad omnes passiones
aie sequnt gaudm et tristia Cuius ro e q' int' omes passiones gtineri
poie gaudm et tristia q causat cogstacom gtrietas ul notum vbum
loca tzt. Omes at passiones reasabil ad passiones gaupibil tmiant
ut in qone d sensualite dictu e Un restat q' omes passiones aie ad
gaudm et tristia tmictur Scdm aut neutru intellectu sci q' pa ex
sit in apphesia q2 pao corpal e in ipa na corps Passionis autez
aiales que sunt in eadez pte appetitiua inqua gaudm et tristia s

tn qntu ad potes eius acta Si aut in actibus appetitive ordo non
ass sequeret ex verbis phi q passiones aiales no ecent in appetitiva ubi
e gaudium et tristicia sz in apprehensiva Ad undecim dd q nez ss nez
a a vis apphensiva monet inmediate sz solum mediante appetitiva et ideo ad
opatom virtutis appetitive apphensive no immutat corpus qntu ad dispo
sitos naturales nisi sup veniat motus appetitive que stati sequitur transmutato
corporis disponet se ad obediendum Un cum vis apphesa sensitiva immutet
sicut in organo corporali no tn e ibi pao ppe loquendo ex in transmutatiom ssi
no transmutat organum corpale ppe loquendo nisi materiali immutatom sz q ssi
sensibilium recipiunt in organis sensitivis sine ma corporali dr in sc d' aia Ad
xii dd q cum in pte intellectiva aliquid abiciatur et aliquid recipiat hic tn
no contingit p viam transmutatois ut ostensum est recepto et ab isto fiat sicut p s
plures infusiom qntu ad habitu in sensos 7 in instanti confundit gra p quaz
subito expellit culpa Alterius etiam sit d' vicio in virtute ut ignorancia
ad sciaz attingit ad ptem intellectivaz pactivus ppe aute transmutatom in pte
sensitiva ut in vovit ethycorum Ex hoc eni q sit aliqua transmutatio circa pte sensitivaz
subito resultat aliqua pfectio intellectiva in pte ut sic id q sit in pte intellectiva
sit tamq transmutatio in pte sensitiva aut sic illuminatio e tamq motus localis
ut gnao simplex alteratio et hoc intelligendo e qntu ad habitus acquisitos Ad xiii
dd q ex aliquo apphenso p intellectum pt sequi pao in appetitu inferiori
duplex rone inquantu illud q intelligit vel p intellectum format in ymaginatom
p ptidat etc mo inferior appetitus Sic ad intellecta tendet accipit inte-
lligibilis futuras penas et earum fantasiata format ymaginando ignem urentem
et vermem rodentem et a a huiusmodi. secundo sequitur pao tionis in appetitu ssi
vo inquantu ex apphensione intellectu mo appetitus superior secundo p quandam
redundanciam vel p imperium et appetitus inferior mo Ad quartu decim dd q spes
q in aia separata manet no e pao sz vel habitus vel virtus actus ut ex pa
etc pz Ad quindecim dd q ex beatificatom vel pfectiom ymaginis nil a d hic
pt qnz q in pte intellectiva sit pao sz q ois recepto pao dr Ad sextu decim
dd q pao dr esse motus ex a o recepto in a d receptiu no aut a a o reparate
in a d operativu. sic aut in intellectu e motus a a o in a d Ad decim septim
dd q intellige dr ex pati cum loquendo d' passione p ut ois recepto pao
e Ad decim octavu dd q pao illa d' qua loqr dnus nil a d e qnz ass tio
ad dnum q hz magis rom passionis qnz simplex apphensio ut ex pdictis pz
Ex ipa eni dilectoris assectionem p venit manifestatio eorundem Sz illud Johannis
xiiii° Si quis diligit me diligetur a patre meo et ego diligam eum
et manifestabo ei me ipsum

Quarto querit ~~Utrum~~ Studium et
Quarto attendat diversitas et contrarietas inter Oes passiones et videt q no
sz bonum et malum Audacia eni timori oppo vel tn pao e re mali q
hic q timor fugit Audaciat aggredit go contrarietas passionum no e sedm bonum
et malum P aute spes desperatom oppo utrz tn e re boni qd
eni spes consequi expectat hic desperacio diffidit go contrarietas passionum aie
no e sz bonum et malum P Damascenus i 3° li et Grg nissenus
distinguunt paones aie p puis et futum et p bonum et malum ut d' bo-
na futo sit spes vel desideriu d' bono puti voluptas vel delectato sine
leticia d' malo futo timor Deponti tristicia Sz puis et futum p accus se
hnt ad bonum et malum go dia passiois aie ppe no attendit sz bonum
et malum P Aug xiiii dea dei distinguit inter tristiciam et dolorem
q tristicia e aime dolor vo corporis q unu ad ratiom boni et mali non
ptz go idem q prius P Exultacio et gaudium et leticia et delectio

iocunditas et hylaritas differencia innuadam, hec ut alias inuitabilis due istorum
contingunt utrumque secundum xxxv° gaudium et leticiam obtinebunt. Sic ergo omnia ista
respectu boni dicuntur vel quia bonum et malum passiones que non diversificant. Secundo
damascenus in 2° libro distinguit quatuor species tristicie que sunt accidia achos invi-
dia misericordia per ... et est prima quia dicitur respectu mali dicit ergo idem quod prius. Secundo
ipse distinguit sex species timoris scilicet segnitiem erubescenciam verecundiam admiracionem
stuporem et agoniam que iterum ad predicta non pertinent ergo idem quod prius. Secundo dinoscimus
in 3° de ... zelum amoris convertitur ... utrumque est passio et respectum
boni ergo idem quod prius. Secundo secundum philosophum in 2° Ethicorum passiones anime
sunt ad quas sequitur gaudium et tristicia sed gaudium et tristicia differunt secundum bonum
et malum ergo bonum et malum distinguunt anime passiones. Respondeo dicendum quod
in passionibus irascibilis anime triplex distinctio invenitur. Prima quidem est quia
dicuntur quae ut potentie ad diversas potencias anime pertinentes sicud distinguuntur pa-
ssiones concupiscibilis a passionibus irascibilis. Secunda autem huiusmodi distinctio passionum
sunt ex ipsa racione distinguendi potencias. Cum enim supra dictum sit in questione
de spiritualitate quod obiectum concupiscibilis est delectabile secundum se, irascibilis vero aliquod arduum vel
aliud. Ille vero passiones ad concupiscibilem pertinet unusquisque importat ordinem ad dele-
ctabile simpliciter absolute vel ad eius contrarium. Ille vero ad irascibilem quae ordinant ad aliquod
arduum cum huiusmodi, et ergo apparet differencia inter desiderium et spem. nam desi-
derium dicitur secundum quod appetitus movetur in aliquod delectabile. Spes autem dicit innuata ele-
vacionem appetitus in aliquod bonum quod estimatur arduum vel difficile et similiter est de
aliis. Tercia vero distinctio passionum que est quod distinguuntur ... in eadem potencia
aliis quam quidem distinctio in passionibus concupiscibilis secundum duo attendit racionem secundum con-
trarietatem obiectorum et ergo distinguitur gaudium quod est respectu boni a tristicia quae est respectu
mali. Alio secundum quod ad idem obiectum variis concupiscibilis ordinatur sive secundum diversos gradus
consideratos in processu appetitivi motus. Bonum enim delectabile primo appetenti communi-
catur secundum quod apprehendit ut simile vel conveniens et ad hoc sequitur passio amoris quae nichil
aliud est quam informacio quedam appetitus ab ipso appetibili. Unde amor dicitur quedam unio
amantis et amati. Id autem quod sic coniunctum est ... voluit ut realiter
coniungatur ut amans scilicet perfruatur amato, et ergo ex amore nascitur passio desiderii
quod quidem cum adeptum fuerit in re generat gaudium. Sic ergo primum quod est in mo-
tu concupiscibilis est amor, secundum desiderium et ultimum gaudium. Et per contrarium iste sunt
accipiende passiones quae ordinantur in malum ut odium contra amorem, fuga contra deside-
rium, tristicia contra gaudium. Passiones vero irascibilis ut in materia quae dictum est
oriuntur ex passionibus concupiscibilis et terminantur ad eas ideo et ideo in eis invenitur
distinctio contrariorum distinctio concupiscibilis. Et ultimo est in eis distinctio propria secundum
rationem propriam obiecti. Excepto quod est concupiscibilis est distinctio quae distinguuntur per bonum vel ma-
lum vel per delectabile et contrarium et iterum secundum habitum realiter et non habitum realiter. Sed
propria distinctio irascibilis est ut passiones eius distinguantur secundum excedens facultatem appe-
titus vel non excedens et hoc secundum estimacionem. Ista enim videntur distinguere arduum
sicut difficile. Potest ergo passio arduum nascens vel respectu boni esse vel respectu ma-
li. Si respectu boni vel habiti vel non habiti. Respectu boni habiti nulla passio potest
esse in irascibili quia bonum acquisito iam possidetur nulla difficultas invenitur
possidenti unde non salvatur ibi racio ardui. Respectu autem boni non dum habiti
in ipso racio ardui potest salvari propter difficultatem conquirendi. Si quidem id bonum
estimetur ut excedens facultatem fit desperacio. Si vero ut non excedens fit
spes. Si vero consideretur motus irascibilis in malum hic etiam duplex scilicet vel in ma-
lum non dum habitum quod quidem estimatur ut arduum inquantum difficile est vitari
vel ut iam habitum contra quod iterum racio ardui sed inquantum estimatur

difficile repelli Si aut rei mali no du pnt Si quide id malu estie
ut excedes facultatez sic facit passionem timoris Si aut ut no excedes sic fat
passiom audacie Si aut malu ut pus aut actiat ut no excedes facul-
tatez sic fat passiom ire aut ut excedens et sic nullaz passiom fat in ira-
sci sz in sola concupi manet pao tristic Distinctio ergo illa q accipit s diuss
os gdus acceptos in motu appetitiuo no e tam qmag qriet ga hgdi passio-
nes differunt sicud pfectum et impfectum ut in desiderio et gaudio Sz distinctio
q e s qrietez Sicuti fat pe in passionibus qriete Nam in qcupisci pauce
aie accipiunt s bonu et malu ut gaudium et tristiciaz Amor et odiu In
irascib vo pt accipi dux qrietas Una s distinctionem ppi obiecti scz sedm
excedens facultez et no excedes et sic sut qria spes et desperao Audacia
et timor et h qrietas e magis ppa Alia vo e s dram obiecti qrupit
i s bonu et malu p quem modum spes et timor qriete hre videt Ira vo
neutro mo vide hre paone qria neqz s qriete boni et mali qr rei
boni pnt no e aliqua passio in irasci sicut ut s qrietez excedentis
facultez et no excedes qr malu facultez excedes nullaz passiom in ira-
sci fat ut dictu e Non in tctaus passiones ira hc bz ppriz cui nil
e qriu Tria vo dra passiom aie e qm actualis qd qdem dupl acci
dit Vno s intesionez et remissiom sic zelus impotat intesionez amoris
furor intesiom ire Alio s malos drias boni ul mali sic dicut ira
et inuidia q sut spes tristic Na inuidia e tristicia de pspitate aliena in
qntum actiat malu ppm Ira vo e tristia de aduisite aliena inquntum
estiat ut ppm malu etc e etiam in aliis qbusda qsideracie Ad pm igi dicens
q irascit obiem no e bonu et malu abste s addita difficultaa arduit Non
no sedm meras passionibus qrietas p bonu et malu, s etiam p dras q dis-
tingunt arduum ta in bono qm in malo Et p hc etiam solo ad sedm Ad tciu
dicens q pns et futm accipiunt ut dre ad distinguedas aie poas · s q no
mod dn futm e qiunctu reali, pns uo e ia qiunctu, pfctior motus vo e appe-
titus in id qd e reali qiunctu qm in id qd e reali distans in idez Non
futm et pns hz faciat aliqua distinctioz passionum · nullaz tn qrietez facuit
sic ut pfctm ut impfectum Ad qrtu dicens q dolor s q ppe accipitur
no dz commune int aie passiones qr nil hz ex pte aie nisi
apphensiom tm Est em dolor ppe q lesio, unde q de lesio e aptitudo
ppm Et ideo etiam Aug ibidez subdit q tctado de passionibus aie
malint uti tristic Amo noie qm doloris Tristicia em pprie in ipa
appetitiua ut accidit pz Ad qntu dicens q delectao et gaudium cedo
dicut sic tristia et dolor Na delectao sensibil hz ex pte corporis qiun-
ctiom queniet Ex pte vo aie s illius qvenientie Et sicut dele-
ctao pprialis hz quidaz realez qiunctioz quieti tui qvenienti et propter
illius qiunctioz Non solo diffinieus delectatoz sensible dixit q delectao
e sensilis qnao in nam Ar lcs vo diffinies qnalit delectatoem
dixit q delectao e opao nalis habitus no impedita Ipa em opatio
qnenus e id qnenus qiunctum q delectatoz pprialez pricipue fat Et dele-
ctatio utrobiqz incipit a qiunctione reali et pfcitur in eius apphen-
sione gaudium vo incipit in apphesione et timat in affectu Non de-
lectao e initium causa gaudij sic dolor tristic Gaudium vo et leticia
a ceteris differt Attendit s intesiom et remissiom Na aia dicut
qnada gaudij intensiom et qmidez intesio attendit ul s intiore dispo-
sitiom etc e leticia q impotat intiore cordis dilatatiom dr em
leticia qm latitia Vel s q intesio gaudij intiorz pnpit inqnada
exteriora signa etc e exultatio dicitur em exultao ex hc q gaudium

interius quodam exterius exhibit. Quidem exilico attenditur vel secundum immu-
tationem vultus in quo precipue apparent affectus iudicia propter propinquitatem eius
ad vim ymaginativam et sic est hylaritas vel secundum quod ex intensione interioris
gaudij disponitur ad vocem et sic est iocunditas. Ad sextum dicendum quod passiones tristitie
addentes super tristiciam quandam extraneam attenduntur vel secundum intensionem motus et
sic quia ita intensio constringit interiorem dispositionem dicitur accidia que est tristitia aggravans
scilicet ut nequid agere libeat vel secundum quod progreditur ad exteriorem dispositionem et
est anxietas que est tristicia vocem auferens. Ex parte vero obiecti secundum quod
id quod in alio est reputatur ut proprium malum. Et sic quidem bonum alterius re-
putatur ut proprium malum est invidia. Si autem malum alterius proprium ma-
lum reputatur est misericordia. Prima vero non addit super tristiciam aliquam possibilem
rationem tamen sit absentia de malo proprio et ideo a Damasceno pretermittitur
sunt tamen multi modi tristicie assignari secundum considerent omnia que accidit
se habent ad malum quod tristitia facit. Ad septimum dicendum quod cum timor sit quedam
passio et motus apprehensus ut accedere facultatem precedens diversifica-
buntur modi timoris secundum diversitatem talium motivorum quod quidem habet ad appetitum
potest referri. Uno modo secundum rem propriam operationis et sic motivum propria operatio timetur
ut laboriosa et est segnities. Secundum motivum vero timetur ut turpis et est verecundia que est
timor in turpi actu. Secundo ex parte cognitionis potest aliquid cognoscibile apprehendi
ut excedens cognitionem et considerando apprehenditur ut suprema etc et ut no-
tiva. Secundum autem excedat cognitionem contingit vel propter eius magnitudinem et sic
est admiratio que est timor ex magna ymaginatione vel propter eius inconsuetudinem et
est stupor qui est timor in inconsueta ymaginatione. Secundum Damascenum. Tertio ex parte
que est ab alio quem considerans passio potest tamen vel ratione turpitudinis et est erubescentia
que est timor in expectatione convicij vel ratione lesionis et est agonia ratione timetur
ne in aliqua infortunia incidat. Ad octavum dicendum quod zelus addit super
amorem quandam intensionem. Est enim amor vehemens non paciens consortium

Quarto queritur utrum sint quatuor principales in amato
quatuor principales anime passiones. Et videtur quod non. Augustinus xiiii de ci-
vitate dei enumerat iiijor principales passiones scilicet cupiditatem letitiam spem quod
et Boethius in primo de consolatione videtur quod has principales passiones desi-
gnans dixit homines cupiunt metuunt gaudentque dolentque. Praeterea
quanto aliquid est fortius tanto principalius esse videtur. Sed motus audacie est for-
tior quam motus spei ut potest cum maiori intensione in suum obiectum tendens
ergo audacia magis est principalis passio quam spes. Praeterea omnis quam deno-
minatur a principaliori. Sed irascibilis ab ira denominatur ergo ira debet
computari inter principales passiones. Praeterea in irascibili est passio rei futuri ita in
concupiscibili. Sed passio que est in concupiscibili rei futuri scilicet desiderium non ponitur passio
principalis sic in irascibili est passio rei futuri ita et in concupiscibili. Sed passio que
in concupiscibili rei futuri scilicet desiderium non ponitur passio principalis ergo nec timor et
spes qui similiter sunt rei futuri in irascibili. Praeterea principale dicitur id quod inter reli-
qua primum existit. Principium enim secundum Gregorium est inter reliquos priorem esse. Sed
inter reliquas passiones amor est prior. Ex amore enim omnes alie passiones
nascuntur ergo amor debet poni passio principalis. Praeterea ille passiones viden-
tur esse principales a quibus alie dependent. Sed a gaudio et a tristitia omnes
alie passiones dependent. Nam passio anime est quam sequitur gaudium et tristitia
secundum philosophum in secundo Ethicorum ergo hee due passiones tantum scilicet gaudium et tristi-
tia sunt principales passiones tantum. Si dicatur quod gaudium et tristitia sunt prin-
cipales in concupiscibili. Spes autem et timor sunt principales in irascibili. Sed contra
est quod dicitur in libro de spiritu et anima de concupiscibilibus gaudium et spes de ira-
scibilibus dolor et motus oriuntur. Praeterea sicut propter irascibilem potius species
dispositionem appetitus et timor audacie. Sed ex parte concupiscibilis ponuntur due principales
passiones contrarie secundum concupiscibilis debent poni principales vel spes et

et desperacio vel timor et audacia Sed contra est quod dicit mli d'ffin et anima
affectibus quadrupertita esse diversa ducitur deo quod amas gaudens vel gaudendo speras
et de eo quod odimus iam dolemus et dolendo metuimus ergo hec sunt quatuor principales gau-
dium dolor sive tristicia spes et timor Pro isto principales passiones enumerantur in
li de consolatione Gaudia pelle pelle timores spem quia fugato nec dolor assit
et ideo quia prius Boecius quod iiijor sunt anime passiones principales scilicet tristicia gaudium
spes et timor Cuius racio est quoniam principales dicuntur quia aliis priores sunt et carum origo
Cum autem passiones anime sint in parte appetitiva ille passiones priores erunt que movent
ex obiecto appetitive oriuntur quod quoniam gaudium obiectum est bonum et malum hec autem
erunt que sedare que motibus aliis oriuntur Ad hoc autem quod aliqua passio movet oriatur
autem ex bono vel malo duo requiruntur Unum est ut ipse a bono vel ma-
lo oriatur quod quia est per actum non potest esse primum Secundum vero quod non presupponat aliam
ut sit principalis propter hoc duo dicitur quod neque per actum neque postmus provet ex
obiecto quod hoc autem aut ex bono aut provet ipse passio que provenit a bono sed
quod est bonum per actum vero iam que provenit a bono sed quod est malum etc contrarius est
intelligendum de malo bonum autem sed quod est bonum allicit ad se sequitur ergo si aliqua
passio sit appetitus tendens in bonum est passio ipse quibus ex bono Sed repelle bo-
appetitum est proprium mali inquantum est malum ergo si aliqua passio sit ex bono per
quam bonum refugiat passio iam est a bono ipse sed inquantum apprehenditur aliquid
ut malum etc contrario est intelligendum de malo quia iam passio ipse provet ex malo que
consistit in fuga mali illa vero per actum quod consistit in accessu ad malum patet
ergo qualiter aliqua passio ipse a bono vel malo sit quod vero quanto aliquid est prius
in generacione finis tanto est prius in intencione et appetitu ideo ille passiones
non presupponunt aliis ex bono vel malo oriuntur aliquid est Gaudium vero et tristicia
ex ipsa consecucione boni vel mali provenerunt et ipse ira gaudium provenit
ex bono inquantum bonum et tristicia ex malo inquantum est malum etc sicut omnes alie
passiones concupiscibiles ipse ex bono vel malo provenerunt que consistit ex hoc quod obiectum
concupiscibilis est bonum vel malum sed absolute bonum Sed in aliquid passiones concupis-
presupponunt gaudium et tristiciam per modum cause ira bonum concupiscibili ideo
efficitur amatum et desideratum quia apprehenditur ut delectabile malum vero odio sunt
et fugiendum inquantum apprehenditur ut tristabile et secundum ordinem appetendi gau-
dium et tristicia sunt priora quibus in ordine exequendi vel essendi sunt posteriora
In irascibili vero omnes passiones ipse consequuntur ex bono vel malo sed quedam ipse
et quedam per actum quod colligit ex hoc quod bonum vel malum non sed absolute bonum sunt
obiectum irascibilis sed sed quod appetitur arduum sed sed quod et bonum repudiatur
ut excedens facultatem et in malum tenditur prout est possibile repelle vel subici non
autem potest esse in irascibili aliqua passio que ex bono vel malo consequatur nulla aliqua
presupposita bonum enim per quem lucidum est nulla passione in irascibili facit ut aspe-
riter patet malum vero prius facit quedam passione in irascibili sed non ipse sed per actum
inquantum sed in malum tristis prius tendit ut repellas et sustineas sicud patet in
ira Dicit ergo patet ex predictis quod quedam passiones sunt que per se et ipse a
bono et malo oriuntur ut gaudium et tristicia quedam vero que ipse sed non per se sed
ex passionibus concupiscibilibus et hee due irascibilis timor et spes quoniam una dicit fu-
gam mali alia accessum ad bonum quedam vero nec ipse nec per se sicut aliquid est que sunt
in irascibili ut desperacio audacia et ira que dicunt accessum ad malum vel re-
cessum a bono Dicit ergo principalissime passiones sunt gaudium et tristicia Ti-
mor autem et spes sunt principales in suo genere quia non presupponunt aliquas passiones
in parte in qua sunt sed in irascibili Alie vero passiones concupiscibiles ut amor
et desiderium odium et fuga sicut ex bono est vel malo non sunt tamen prime
in suo genere cum presupponant alias in eadem parte antecedentes et sic non possunt dici
principales neque simpliciter neque in genere etc restat quod sole quatuor sunt

Passiones pn̄ales s̄ gaudiu et t̄stiā spes et tior Ad p̄m go dd̄ q̄ in
pioltez ut desiderm̄ p̄cedit aīa pao in eād p̄o ās̄ gaudiu q̄ e to d'side
radi zon no p̄t ee p̄n̄lis pao Spes aut et s̄ p̄suppo aīa paōne non
tn̄ in eād p̄oīa agite s̄ in irascibili Omīs naq̄ paones irascibil oriunt
a passionib̄ ocupiscibilis ut in aīa qōne dictū e zon pt ee pao p̄n̄alis
Aug' vō pot desiderium ul cupitez loco spei p̄t sil̄ne q̄ e inr ea na
utis pao e rei boni no dum h̄iti Ad sc̄dm dd̄ q̄ audacia no p̄t ee
p̄n̄alis pao oritur em ex malo p̄ actus nō sit rei mali p̄ viā aggre
di Audax em aggredit malū inspitū estiat victoriam et repulsi
onez mali ee q̄d bonū Et ex h̄mōi boni spei auda oit et sic
subiūlit q̄siderado in ventre spes · Audacia por · na spes victorie ul
saltez euasionis audaciā causat Ad tcīū dd̄ q̄ ira et ex malo oit
p̄ actus inspitud s̄ grato vindicta mali s̄ illata bonū estiat et incu
redit zon spes vindicte q̄sequede e causa ire zon cū aliquis ledit
abeo cui no se sperat vindictā inferre no irascit s̄ t̄stat salud ul tiet
ut dt Auicenna et Quid s̄ rusticus ledat a rege et ideo ira no p̄t
esse p̄n̄alis passio · p̄suppot em no solud t̄stiā q̄ e in ocupiscibili s̄ etiā spez
que e in irascibili Denomiat aut irascibil ab ira q̄ e vltima passionū
q̄ sunt in ocupiscibili irascibili Ad q̄rtud dd̄ q̄ paciones sunt q̄ in ocupiscibili rei
sunt oriunt quod ē ex passionib̄ in eād vi existib̄ rei pnt̄ Sz pa
ssiones sunt q̄ rei sunt in irascibili · no oriunt ex aliquib̄ passionib̄ rei pn
tib̄ in eād p̄oā existib̄ · s̄ existib̄ in aīa p̄ota s̄ ex gaudio et t̄stitia zon
no e sile Ad q̄ntud dd̄ q̄ in via ocupiscendi ul gndi amor e p̄a pao
s̄ in via intentōis gaudiud e p̄us amor et e to amadi p̄cipue s̄ q̄
amor e pao ocupisci Ad sextud dd̄ q̄ gaudiud et t̄stitia sunt int aīas p̄n
cipalissime ut dictū e nihilomi tn̄ spes et tior in suo gnē sunt p̄n̄ales
ut ocurit p̄z Ad septim dd̄ q̄ lib' ille cū no sit Augi no imponit
nob̄ necitez ut eius auctez recipiam et p̄cipue h̄ vide oposita s̄rtez
totine Spes no e in ocupisci s̄ in irascibili t̄stia vō in irascibili s̄ in ocupisci
Sz tn̄ oporteat auctez sustinē pt dici q̄ loq̄ d' p̄oīb̄ ipis s̄ vom nomi
ocupia e boni et ex hac zon ocupisci omīs paciones ordiate in bonū alt
sim pnt Ira aut e ex aliquo malo illato zon omīs pacies que rei ma
li sunt irascibili pnt et s̄ h' attribuit irascibili t̄stitia · et ocupiscibili spes Ad
actam dd̄ q̄ ocrietas que e ppa pao irascibilis s̄ facultez excedens et
no excedens fat altam pao om p̄ actiuus oriri ex bono ul malo
Excedes em facultez mouet ad recessu no excedes aut mouet ad
accessu Et ideo s̄ ite dne ofident in bono ea pao q̄ sequit exce
dendi facultez p̄ actiuus ex bō p̄ciat Si aut circa malu tue illa cit p̄
actiuus que sequit id q̄ e facultez no excedens zon in irascibili no pnt
ee dne p̄n̄ales passiones que sit directe ocrie ut spes et despatio ul
audacia et tior sicud erat in ocupisci gaudiu et t̄stitia et c̄

Sexto q̄rit Vtrū passionib̄ mereamur et vi q̄ r Impledo
Sem p̄cepta merem Sz diuīs p̄cept inducim ad gaudendu et
timendū et dolendū et ad aliās h̄mōi passiones ut Aug' dt xiiii d' ci di
go passionib̄ merem P. Sc̄dm Aug' in eod li h̄mōi passiones
que no sunt sine volute ymo et nil aliud sunt q̄m volutes Sz actib̄
voluntariis mereri possum no solū malū s̄ et forcaliter go et h̄mōi pa
ssionib̄ P. paciones aīales plus accedunt ad rōm volūtatis q̄m corporales
Sz paciones aīales aliquo mō sunt in nob̄ inspitud ocupisci et irascibilis
ocedunt rōni passiones aut corporales no Sz passiones aīales

Respondeo quod non sit in nobis inquantum concupiscibilis et irascibilis obediunt rationi passiones
animae corporales non. Sed passiones corporales sunt meritoriae ut patet in martiribus qui pa-
ssionibus corporalibus aureolam martirum meruerunt ergo multo fortius passiones anima-
les sunt meritoriae. Sed si dicatur quod passiones corporales sunt meritoriae inquantum
sunt volitae. Sed contra voluntas patiendi pro Christo potest esse etiam in eo qui numquam
patitur qui tamen non habebit aureolam ergo passio corporalis meretur aureolam non
solum secundum quod est volita sed etiam secundum quod est actualiter accepta. Praeterea illud ad cuius intensionem
sequitur intensio praemii est meritorium praeterea non solum malum. Sed ad intensionem passionis
corporalis sequitur intensio praemii quia quanto quis magis patitur tanto gloriosius corona-
bitur ut [illegible] ergo passionibus sunt meritoriae et non solum malum. Praeterea Hugo de
sancto Victore dicit quod per voluntatem scilicet operis ut voluntas in suo opere augeatur
et sic facit aliquid ad meritum operis actus et similiter in passione potest voluntas augeri
ergo passio facit ad meritum et tunc idem quod prius. Praeterea tunc meritum in voluntate consistat
[illegible] id formaliter et complete ad meritum pertineat in quo voluntas formaliter et com-
plete terminatur. Sed passio inquantum volita est obiectum voluntatis et sic voluntatem deter-
minat quasi formaliter ergo formaliter ad meritum pertinet ipsa passio. Praeterea aliqui confessores ma-
iora gravia sustinuerunt aliquibus martiribus [illegible] dicitur quod longum tempus mar-
tirium tamen passio eorum [illegible] sit brevi spatio finita et tamen confessoribus non
debetur aureola et tunc videtur quod ipsa corporalis martirum secundum se aureolam mereatur.
Praeterea super illud Jacobi I Omne gaudium existimate fratres mei dicit glossa tribu-
latio imposita iustitia in finito auget coronam. Sed non auget nisi merendo ergo
cum tribulatio sit passio passio meritoria est. Praeterea hoc idem videtur velle in
psalmo per hoc quod dicitur Pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius [illegible] pretiosa quia pro-
condigna pretium aut laborum est praemium quod laboribus meremur ergo passionibus
possumus mereri. Sed si dicitur quod passionibus meremur inquantum sunt volitae. Sed
contra quod Lucia dicit Si me invitam violari feceris mihi duplicabitur ad coro-
nam ergo passio ipsa corruptionis quam invita sustinuisset fuisset ei merito-
ria coronae et tunc passio non meretur solum quod est voluntaria. Praeterea difficult-
as est de ratione meriti quod patet ex hoc quod Augustinus dicit in libro [illegible] disti-
xxiiii Quod homo in statu innocentiae non merebatur quia nihil impellebat ad
malum nec aliquid retrahebat a bono. Cum ergo passiones difficultatem afferant videtur
quod per se ad meritum faciant. Praeterea timor quaedam passio est eo autem mereri pos-
sumus etiam formaliter cum sit in parte intellectiva ut cum timemus illa quae non nisi per
intellectum cognoscimus sicut poenas aeternas ergo passionibus possumus mereri.
Praeterea praemium respondet merito. Sed praemium gloriae non solum erit in anima sed
etiam in corpore ergo et meritum consistit non solum in actione animae sed etiam in passione
corporis. Praeterea ubi est maior difficultas ibi est maior gratia et ratio
meriti. Sed difficultas est maior circa passiones quam circa operationes voluntatis
ergo passiones sunt magis meritoriae quam actus voluntatis qui tamen sunt formaliter merito-
rii. Praeterea virtutibus formaliter meremur. Sed quaedam passiones a sanctis ponuntur
virtutes sicut misericordia et [illegible] quaedam etiam a philosopho ponuntur laudabiles et medi-
etates inter vitia [illegible] ut verecundia et nemesis. A philosopho in secundo Ethicorum.
Et tamen ad virtutem pertinet ergo passionibus formaliter meremur. Praeterea meritum et
demeritum cum sint contraria in eodem genere sunt. Sed in genere passionum in-
venitur demeritum sicut primi motus qui sunt peccata. Passiones quaedam sunt ira et
et accidia sunt quaedam passiones quae tamen vitia capitalia ponuntur. Apostolus
etiam ad Romanos 7 peccata namque passiones cognomine appellat ergo
etiam passionibus meremur. Sed contra nihil potest esse meritorium nisi quod est in nobis
quia secundum Augustinum voluntas est qua peccatur et recte vivitur. Sed passiones

no sint in nob, quia ut dicit Aug. xiiij de ci. dei passionibus moti
tu[r] rectibus go passionibus no merem[ur]. P[raeterea] illud quod est per ambulum ad vo-
luntatem no potest esse meritorium cum meritum ex volunte dependat. Sed passio-
nes anime precedunt actum volunt[atis] cum sit in parte sensitiva. Actus autem volunt[atis]
in parte intellectiva. Intellectiva vero sensitiva accipit go passiones anime no possunt
esse meritorie. P[raeterea] omne meritum est laude. Sed passionibus neque laudamur
neque vituperamur secundum philosophum in 2o ethicorum. go passionibus no meremur.
P[raeterea] In xpo fuit maior efficacia ad merendum quam in nobis. Sed xpus
sua passione no meruit go nec nos passionibus meremur. Probo minorem.
Mereri est de non suo sibi facere vel de minus suo facere magis suum. Sed xpus
no potuit facere de non suo suum nec de minus suo magis suum, quia a primo
instanti sue conceptionis debet perfecisse debeat quicquid cadit sub merito. ergo
xpus passione nil meruit. Si dicatur quod meruit de suo primo plus
magis. Sed cum duplex vinculum facit maiorem obligationem go similiter et
duplex vero debiti facit magis debitum. Si go xpus no potuit facere sibi
aliquid magis debitum non etiam potuit facere aliquid pluribus modis debitum.
P[raeterea] Difficultas voluntatem diminuit. Cum go meritum debeat esse
voluntarium videtur quod difficultas meritum no diminuat. Sed passiones di-
fficultatem faciunt go diminuunt meritum magis quam ad aliquid ad meritum con-
ferunt. Respondeo dicendum quod passionibus no meremur proprie sed quasi per accidens. Si
proprie accipiatur mereri, mereri est aliquid sibi acquirere per mercedem. Cum enim
mereri rei mercedem, proprie quod quidem no fit nisi cum aliquid. Dicimus quod est condi-
gnum ei quod meretur. Dicimus dare autem no possumus nisi id quod nostrum est. Unde
dicimus simus. Domini autem dicimur nostrorum actuum per voluntatem no solum illorum qui
imediate ex voluntate eliciuntur ut diligere et velle, sed eorum etiam quos a voluntate im-
perantur per actus potentiarum elicitivas ut ambulare loqui et huiusmodi. Isti autem actus
no sunt condigni quantum ad vitam eternam nisi sed quod sunt gratia et caritate
informati. Unde ad hoc quod aliquis actus voluntatis vel imperatus vel elicitus, et iterum
quod sit caritate informatus. Tertia ratio primus actus est elicitus et post ea et etiam imperatum
alium. Ideo quantum secundario dicimus mereri et habitus et potentias eliciti. Sed
illud quod primo est proprie et meritorium est voluntarius actus gratia informatus. Pa-
ssiones autem no sunt voluntarie nec ut imperate nec ut elicite. Passiones enim
primum impetum huiusmodi no est in nobis. Voluntaria autem dicuntur aliqua
ex hoc quod in nobis sunt. Unde etiam passiones naturaliter actum volunt[atis] preveniunt et
ideo proprie passionibus no meremur. Secundum tamen quod aliquo modo concomitantur voluntatem
aliquo modo se habent ad meritum ut sic possunt dici esse meritorie quasi per accidens.
Habet autem se passio per se ad voluntatem triplici modo vel ut voluntatem alium. Et
passiones dicuntur meritorie inquantum sunt volite vel amate. Illud enim
quo per se meremur sed hoc no erit ipsa passio sed passionis voluntas. Secundo potest
passio aliqua concitat voluntatem vel incitat eam quod duplex accidit per ulti-
se vel per accidens. Per se quando passio concitat voluntatem ad id quod est sibi conforme
sicud cum concupiscentia voluntatis inclinat ad concupiscencias carnales. Ex ira ad
volendum vindictam. Per accidens vero quando passio per quandam contrarietatem concitat
voluntatem ad contrarium sicut in casto homine quando insurgit passio contraria
voluntas ad maiori conatu resistit. Certa difficilia enim magis conamur
etiam passiones dicuntur esse meritorie inquantum voluntas concitata a passione
meritoria est. Tertio econverso quando ex voluntate passio excitatur sed quod motus superioris
appetitus redundat in inferiorem sicut cum quis per voluntatem detestatur
peccati turpitudinem ex hoc ipso inferior appetitus ad verecundiam afficitur et
verecundia dicitur esse vel laudabilis vel meritoria tamquam voluntatis causatis

Ar 26 de passionibus aie

In summo igi mo pao se hz ad volutez ut obm In sco ut pn in In tio
ut effitus Con primo modo remouet e a merito pai cum non possz
dici . amu ul augetiu meritorum ul demeritorium mysitiu hmgdi vale
do mem ul demem Volg aut mog e ad meritu prior ß q effitus
recipit a causa et no eq° ett ppe accipiedo meritu passionis no mer
in nisi p actus Pt aut et meritu large accipi ß q glz dispositio
facies ad aquitatem et atq gr demereri id sicd si dicamq inlicere con
multitudis mereri omnium rerum rerum ett passionis ex cor libus mereri
dicimr mysitiu ipe passiones reddut nos quodado aptos ad acquid gloriam
percipiedam Az igi vtrsz conibg videre Ad pom dd q percepti di
amonem ad gaudendum et tienud / ß q gaudiu et tior a hmgdi ma
tu volut / cositui et no sut paones ut a pdict / ul et ß q hmgdi
passioes ex volunte oscepit Ad scdm dd q Aug / dicit hab pa
ß varietz rerum que appetit ul fugiunt sicud allicit ul offedit volutas
hominis Ita in hos ul in illos affectus mutat et vlit ul loqr de cir
mris ad meritu cenlus primi no fat nisi mysitiu e voliti Sz ad primi
decetiaz rev aureole Decetus enim e ut q xpo cosora in passioe ei con
fortetur in gla Ro viij Si tn compatimr et sil glorificemr Quod tre
qr volas no pt cadere se hre ad paones cor lib Qn ho cab no pati sicut
qr cab pati pt cazi acbitatez Con ß ph in tio Ethicz In talibus sufficit
forte no tstari Et ideo ipa corpal paso actuax pressa et e signum vol
fine et costans et est ex emis actiuitatia ß q ho cta difficilia tona et sic
aureola no debe ofessori quiminis no debet mri Con pz solus ad qrtu
Ad qrtum dd q ad passia intesiom se intesio pmnoz ul tone volut
intesp Ad scetiu dd q quis volutas augeatur et in actu et in pa
ssione ex teriori no tn e sile de vtroqz pd actq impat a volute no
pao Con silit sehz ad meritu Ad vij dd q obm dclat volutez
ß ß ssez actus Meritu aut no osistit in actu ppe loquedo ß ssez actq
ß ß radicez que e caritas . et ideo no ozt q paone fortalit mcamnr
qmis se habeat ad obm Ad octam dd q totq labor que sust aquis
confessor longitu° tpe no pt adequari morti quia martir sustz atr
monito ß opis genq via p mortem pnat id q e marie difficile sz
vine et esse Con e sumis terribiliu ß p sco Ethicz Et cta oia e marie
vtus fortitudis Et pz manife a ho q hoies diuturnis afflictonibs fa
gati horret mortem q mag eligetes afflictos aias pati quam morte
Et ideo ex pht in x Ethicz at q vtuosi exponit se morti mag eligeto
vna bona actom magna qua multas pruas . qr ille actq fortitudis
in sustinedo mortez pponderat mltis aliis vtuos operibs et ideo qntu
ad genq opis plq meretur minimus martir qz qlibz confessor tn qntu
ad radicez opis pt confessor plq mereri mysitiu ex maiori caritate opa
tur Et iz primiu cenle credz radici caritas actule no gnre actq Inde
e q aliqis ofessor pt aliquo modo ee eminetior qntu ad primiu ecule
nir tn qntu ad primiu actule . Ad nonu dd q glo ia loqr de tribu
latom ß q e volita ul volute exctata Et sitr dd e Ad decim dd q
q virgini Quer xpm corruperetur ipa corruptio foret meritoria sicud et aie
passiones meum no qr ipa corruptio eet voluntaria ß qnia eius an

tedens voluntariu eet sz p manere in confessione x ad a q sc eo tempi
ut sit terrupo illa sit volu'ria no a vote abita sz volute qu conditiona
ta inquitu eligit mag pati hic obprobriu qm xpm negare Ad duode
cim dd q dupx e difficultas vna q e ex magnitune pti et eius boni
tate et hec difficultas respicit ad virtutes Alia e q e ex pte agetis inquitu
e vl impeditu vl deficiens ita vetres operatos et hec difficultatem vl to
llit vl minuit cetera et p a ones difficultatem faciunt Prima g difficultas
q e ex pte pti p se facit ad meritu sicut bonitas actus Scda vo q
e ex infirmitate opantis no facit ad meritu nisi forte occasionalr inquitu scz
occasio maioris conatus Vo aut primi e hic q adaz in p'o statu mereri no
potuit sz gram hunt ex eo vl retrahet a bono et vl impelleret ad ma
lum qu si p stitisset ad glam qui p veisz Et constat q no sine merito vt
inge dt q mereri no potuisset in p'o statu sz dt q poterat vitare pctm
sine hoc q mereret potat em vitare pctm sine gra ex hoc q vl impella
bat ad malu · sine gra vo vl sit ee meritoriuz Ad tredecim dd q
tior ille penaz estimatio q e p se meritoria e in vote · et no e pao p'pe
loquendo ut apparet q; sit hic in inferiori appetitu coctari pao timoris a
penis etnis vl p redundancia a supiori appetitu in inferiore vl p hoc q
cp'o intellectus de penis etnis infortatur in ymaginacoe ac mo appetitus inferi
or p passione timoris · sz h timor no facit ad meritu nisi p actus ut dictu e
Ad quartudecim dd q loquendo de difficultate ex pte ma sit pones difficul
tatem hnt mag qm actus voluntatis sz sic difficultas no facit ad meritu nisi
p actus ut dictu e et similr nt passiones Sz loquendo de difficultate q e ex
cellentia vl bonitate rei q p se facit ad meritu · sic e maior difficultas ex pte
actus volut Ad qundecim dd q pa ones a philis a'q dnt ee laudabiles
inquitu sunt effectus et indicia bone volut sicut pz de verecundia q indicat
voluntez hois repugnare turpitudini pti et m'a q e dilectois signu
et ideo quiz a sctis noia harum passionum accipiunt p habitibus quibus volu
tas alicet q e huz passionum prium Ad sedecim dd q prmi motus
no hnt pfectaz ronm pcti vl demeriti sz sicut qu qda dispositiones ad meritu
sic veniale e disposicio ad mortale Ron no oz q ip'i motus formalr sint
pcta sz merita qr meritu no e nisi actus voluntatis ut dtm e Paones aut
iste dnr intesd vicia inquitu noibus paonm vl actus voluntatis designat
vl ex hitus vicia vl et ita nam pa ones nominat qmo sunt volurii
actus inquitu p hingdi vicia sna a suo ordine ptrubatur Ad 18 vo q p'se
in q'm Alia dd q passionibus immti tedio no quatu ad esse tn eis
no nisi vote ascia q sz qnta ad aqua torlez humanitatez sicut e risus
et fletus et a'a hmg di Et ideo inquitu eis vote consetio vt dissentio sunt
meritorie vl demeritorie Ad scdm dd q paones inferior preveniat a'qu
actu volut no tn sz · no em ordinat appetitivi sic apphensio · Naz
intellectus vr accipit a sensu Ron opo intellectus ee no sit nisi pcadit a'q
operaton sensus Voltas aut no accipit ab appetitu inferiori sz mag ipm mo
vet · et ideo no oz q actu vot pcedat pao inferioris appetitus Ad tcu
dd q qmo pa ones no sit laudabiles p se pnt tn ee laudabiles p actus
vt dictu e Ad qrtu dd q xr p passionem meruit sibi et nobis Sibi
qnde glam corpis qz qmo p alia pcedentia merita meruerat tn p gra
daz decentia ppe claritas resurrectionis e premiu pas qr exaltatio est premiu
humilitatis premiu Nos aut meruit inquitu sua in passione pcto totius
huani generis satisfecit no aut p pcedentia opa qmo p ea nobis meru
erit penalitas Alr ad satisfactionem requiritur p maioris congruitatis recompensatio

delectacoz pti Ad quītū dd q gl'am corpis xpi p passione meruit nt
fcit d' no debita debita nt d' mīg debita magfffet tn a'oo debita qro
pnīz no cat nt tn sc' q mag debita ht cm scīpner si causa debiti uł
augētur uł multiplicaret sic fit q p duplici p missione obligao auge
tur q meito xpi no accidit q gra eius no est angusta augmētata Ad
sextū dicēq difficultas pse impedit voluntē h p accīs auget meritū
d'qmz difficulte cont conat' qua tn difficultas ad satisfactioz fat tm
Septimo quitur vtrū passio adiuncta meito / penalitat /
diminuat a'q d' meito sz quis plg meat' vtrū ille q' bn̄fcit pau
pi cū quadā paone mīe uł q fat absq oīm paone ex solo iudicio
romz Et vide' q plus meatur q' fat ex solo iudicio ra' Quitū cm pito
opponit' Oz plus pctat q' ex sola electōn fat pctm q̄m q' pctat ex paōe
instigatq Pcmg em d' pctare ex cta malicia Ecdus a infinite go et
plus metur q' fat a'q bom ex solo iudico romz q̄m q' fat cū aliqua passiōe
mīe Ci dica q ad hc q a'q sit meitoriū uł actq v'tut no solū requit'
bom q sit h et modq quo bn̄fciat q no pt ee sine affection mīe Oz con
adhc q a'quis actq bn̄fciat requit' tria requirit' Ecch p' in 2o Ethi' 3a
s voluntas elegtius actū ro mediū in actu ostituens et relacō actq in finē
debitū h oīa pnt ee sine passiōe mīe in eo q' dat elemosinā go sine ea
pt ee no tm bom id q fit h et bnfici ple medie Oia em pdicta tria
fiut p actu volut' et ro' Oz actq volut' et ro' no depedet a passio
ne q ro et volūs mouet inferiores vires in qbq sut paones motiue aut
motoris no depedet a motu mobil go pdicta tria pnt ee sine passione
P Ad actū v'tut' discto romz exigit Vn gg' dt in mor' q insi
tete v'tutes ea q ~~appetitut~~ appetitus prudet' agat v'tutes necnaz ee pnt
paones At oms impedint iudicu uł discrcōm romz Vn salustius in
catelinario Omz hoies q' de reby dubijs osultat ab ira amoe odio mīa
vacuas ee deē No em ai'g facile vm pvidet vbi ita officiut go hmo'di
paones diminuūt d' laud' v'tut' et ita d'meito P concupisc no
minq impedit iudiciū ro' q̄m irascit Oz pao irascib et actui v'tut'
admixta i'hit iudiciū ro' Vn ggg' dt q ira p zelū i'hit actum
go silit mīa q e pao onupisc i'hit iudiciū ro' P v'tutz e dispo
pfcti ad optim ut d' in vijo phio go id e mag v'tuosū in nob
p q mag appinquas pfcti Sed deo et angelis mag appinquas opates
ex iudicio romz sine paone Deus em punit sine ira et releuat miseriaz
sine passione mīe go mag e v'tuosū fac' bom sn hmoi paonibz P v'
tutes purgati ai' sut ceteris digniores Oz sic dt Macrobius sup
sompniū Scipionis v'tutes purgati ai' faciūt paones penitq oblinisci go
actq v'tut' sine paone fctus e laudabilior et mag meitorig P quito
amor caritat' in nob e mag a carnali amore depuratq tanto e lau
dabilior no em carnal h spualis int' nos dz ee dilcō ut Aug' dt in regla
Oz pao amois cū quadā carnalite e go actq cari' sine paone amois
e laudabilior et eade ro e d' a'ys passionibz P tuliq dt in li' d' amic'
beniuolentia no ardore quodā amois h stabilite metz ee deg aut de
paone pctz go pao diminuit laudez actq v'tut' Oz con e q Aug'
dt xiiij o d' ci dei Dum hmg vite infirmitez gerig si paones oio
nllas heamq tuc no ~~recte~~ recte viuimg vituperabat em et detesta
bat quosda aplus quos et ee dixit sine affection culpat illos fatz
pbta d' quibq ait Sustinui q simul ostristaret et no fuit Et videtur
q sine paonibz no possimg recte viue P Aug' dt xx d' ci dei Tra
sci pctan ut corrigat ostrstari p afflicto ut liberetur tinie piclitati ne

peccat nescio utrum quisquam sana consideratione reprehendat Ira et misericordia stoico-
rum est solere culpare, et ita longe melius et humanius et piorum sensibus accom-
modatius Cicero in laude Caesaris locutus est ubi ait nulla de virtutibus tuis nec admi-
rabilior nec gratior misericordia est etc. Et idem est quod supra. Respondeo dicendum quod passiones animae
dupliciter se possunt habere ad voluntatem, vel ut praecedentes ipsam vel ut
consequentes. Ut praecedentes quidem inquantum passiones voluntatem impellunt ad aliquid vo-
lendum. Ut consequentes vero prout ex ipsa vehementia voluntatis per quamdam redundan-
tiam commotione inferior appetitus huiusmodi passiones habet, vel etiam inquantum ipsa voluntas
huiusmodi passiones provocat sponte excitans. Secundum igitur quod sunt praecedentes voluntatem
sic diminuunt de ratione laudabilis, quia laudabile est actus voluntatis secundum quod est per rationem
directus in bonum secundum debitam mensuram et modum quem quidem modum et mensuram
non servat nisi cum actus ex discretione fit quae discretio non servatur cum homo commotione
passionis ad aliquid volendum excitatur. Et si etiam sit bonum quod incitat, tamen ultra modum actionis
per quod impetus passionis est magnus vel parvus et sic non nisi a casu contingit quod debita
mensura servetur. Secundum vero quod consequuntur ad voluntatem sic non diminuunt laudem
actus vel bonitatem, quia erunt moderatae secundum iudicium rationis. Ex quo voluntas sequitur.
Sed magis adhuc aliquid addit ad bonitatem actus duplici ratione. Primo per modum si-
gni quia ipsa commotio inferioris appetitus est signum quod fit motus voluntatis intensus.
Non enim potest esse in natura passibili quod voluntas ad aliquid fortiter moveatur quin sequatur aliqua
passio in parte inferiori. Unde dicit Augustinus in xiiii de civitate dei dum hanc vitae infirmitatem
gerimus si passiones illas haberemus non recte viveremus. Et post pauca subiungit
causa dicit. Nam dum non dolere dum sumus in hoc loco miseriae non sine
magna mercede contingit immanitatis in animo et stuporis in corpore. Secundo per
modum adiutorii quia cum voluntas medica(?) cum passione aliquid eligit promptius et facilius
id agit. Sed tamen hoc est quando passio in inferiori parte excitatur eo quod appetitiva inferior est
propinqua ad corporis motum. Unde dicit Augustinus ix de civitate dei c. v. Sunt autem animae
motus cum ita praebetur ratio ut iustitia conservetur. Et haec etiam est quod Philosophus dicit
in tertio Ethicorum inducens verba Homeri virtutem et furorem excita quia videlicet in
operibus virtuosis virtute fortitudinis passio irae seu elationis virtutem sequens facit ad
maiorem promptitudinem actus. Si autem praecederet virtutem, modum perturbaret. Ad
primum ergo dicendum quod passiones sunt laudabiles et vituperabiles in malo. Passio autem praecedens
electionem diminuit rationem voluntarii et ideo laudem boni actus et vituperium
mali diminuit. Sed passio sequens est signum magis voluntarii ut dictum est, unde
sicut in bono addit ad laudem, ita in malo ad vituperium. Ille autem ex passione
peccare dicitur in quo passio inducit ad electionem peccati. Quod autem electionem peccati in pa-
ssionem peccati inducit non dicitur ex passione peccare sed cum passione. Unde est
ergo quod ex passione agere diminuit laudem vel vituperium, sed cum passione agere potest
utrumque augere. Ad secundum dicendum quod modus virtutis qui consistit in praedicta voluntate non potest
esse sine passione, non quia voluntas ex passione procedat, sed quia ex voluntate praedicta in
natura passibili ex necessitate passio sequitur. Ad tertium dicendum quod in opere virtutis est necessaria
et electio et executio. Ad electionem requiritur discretio, ad executionem eius quod iam
determinatum est requiritur promptitudo. Non autem requiritur multum ut homo actu in execu-
tione operis existens multum circa opus meditetur. Hoc autem ut dicit Avicenna
esset impedimentum sufficientiae potius sicut patet in citharizante qui multum
impediretur si ad tactum singularum chordarum cogitationem apponeret et similiter
in scriptore si in formatione singularum litterarum cogitaret. Et inde est quod passio
electionem praeveniens impedit actum virtutis inquantum impedit iudicium rationis
quod necessarium est in eligendo. Postquam vero iudicio puro rationis iam electio est praestita
passio sequens plus prodest quam noceat quia si in aliquo turbet iudicium rationis
facit tamen ad promptitudinem executionis. Et per hoc patet solutio ad quartum. Ad quintum dicendum quod
Deus et angeli non sunt susceptivi passionis et ideo voluntas praedicta in

Eius nulla pas sequitur sequeretur aut si pas esset separata eveniret et propter hoc aliquando quidam sibi ex consuetudine locutus humane in angelos usurparunt non propter aliquam affectionum infirmitatem. Ad sextum dicendum quod illi qui habent virtutes purgati animi sunt quodammodo immunes a passionibus inclinantibus in contrarium eius quod elegit ratio tamen non a passionibus inducentibus vehementer ad pravum non autem a passionibus vehementer conformibus. Ad septimum dicendum quod ad carnaliter delectationem patet si passio adeo delectabilis voluptas praecedat non aut si sequitur hoc enim ad furorem pertinet tamen quoniam in hoc consistit quod delectatio quae est in superiori parte sui vehementia usque ad partem inferiorem redundat et per hoc patet solutio. Ad ultimum.

Octavo queritur utrum huiusmodi passiones fuerint in Christo. Videtur quod non, quia ... secundum Aug. xii ... anime agens est praestantius patiente. Sed nullum praestantius creatum est praestantius anima Christi, ergo in Christi anima non potuit esse aliqua passio. Praeterea secundum Macrobium fortitudinis animi purgati est passiones ignorare non vincere. Sed Christus habuit maxime virtutes purgati animi, ergo in eo huiusmodi passiones non fuerunt. Praeterea secundum Damascenum passio est motus anime appetitive per suspicionem boni vel mali. Sed in Christo non fuit suspicio, hoc enim ad ignorantiam pertinet, ergo in Christo non fuit aliqua passio anime. Praeterea secundum Aug. passio motus anime est contra rationem. Sed in Christo nunquam fuit motus contra rationem, ergo in Christo non fuit aliqua passio anime. Praeterea Christus convenit ad animas non cum angelis ... sed solum nec convenit ad infirmitatem carnis. Sed in angelis passiones non sunt ut Aug. dicit xx de civitate dei, ergo nec in anima Christi fuerunt. Praeterea Christus fuit perfectior quam Adam qui fuit homo in primo statu. Sed homo in primo statu huiusmodi passionibus subiectus non erat quia ut dicit Aug. xx de civitate dei ad vitae primis pertinet infirmitate ... consuetudines ... huiusmodi ... affectus. In summitas autem in primo statu non fuit, ergo nec in Christo huiusmodi passiones fuerunt. Praeterea secundum Aug. dolor est sensus divisionis vel corruptionis ~~in Christo~~, sed in Christo necessario fuit sensus corruptionis vel divisionis quia ut dicit Hylarius habuit corpus pene sine sensu pene necessarie in eo divisio vel corruptio quia a suo bono nulla fieri deperditio, patet ergo in Christo non fuit dolor. Praeterea ... est eadem causa et ... effectus. Sed in corporibus beatorum non erit aliqua passio propter hanc causam quia sic erunt disputata et ... glossa ... Cum ergo ita fuerit in corpore Christi videtur quod non potuit esse in eo corporalis passio dolor. Praeterea nulla dolor vel tristitia nisi de sui boni amissione propter hoc enim et malum contristabile quia adimit bonum. Sed bonum hominis est virtus hoc enim solo bono homo efficitur, ergo cum Christo istud bonum ademptum non fuit in eo tristitia vel dolor non fuit. Praeterea secundum Aug. xiiii° de civitate dei cum differentia ab eo quod volentibus accidunt ... voluntas tristitia est ~~in Christo~~. Sed in Christo nihil accidit ~~...~~ quod ipse noluit, ergo in Christo passio tristitie vel doloris non fuit. Praeterea nullus rationalis tristatur vel dolet nisi ~~a se ipso~~ propter aliquam lesionem. Sed sicut Crisostomus probat nullus leditur nisi a se ipso quod quidem est sapientis non est. Cum ergo Christus fuit sapientissimus tristitia in eo non fuit. Sed contra est quod dicitur Math. xiiii Cepit Ihesus pavere et tedere et mestus esse. Praeterea Aug. dicit quod recta voluntas non solum inculpabiles verumetiam laudabiles habet hos motus. Sed in Christo fuit recta voluntas, ergo in eo isti motus fuerunt. Praeterea in Christo fuerunt defectus huiusmodi vite qui perfectioni gratie non repugnant. Sed huiusmodi passiones non repugnant perfectioni gratie sed magis ex gratia ... Praeterea Aug. xiiii° de civitate dei dicit hii motus hii affectus de amore boni et de sancta caritate veniunt, ergo huiusmodi passiones in Christo fuerunt. Responsio dicendum quod iste passiones aliter sunt in peccatoribus et aliter in iustis et perfectis et imperfectis. Aliter in Christo homine aliter in primo homine et beatis. In angelis enim et deo omnino non sunt quia enim in eo appetitus sensibilis in eis non est unde sunt motus huiusmodi passionis. Ad ... autem evidentiam sciendum est quod huiusmodi affectiones cum in motu differentiis distinguuntur prout secundum quandam distinctionem magis vel minus propter passionem habent. Primo ergo hoc quod aliquis assumit passionem an-

Sp id q e grm sine noam ul p id q e grex et p sequi et ma-
gis salvat ro passionis qm affectio sen. Secundo qm si sequa sex sit aio
ppt hoc q pao importat quadam trasmutacom pacientis a sua nali dis-
posicon in contrariam disposicoem Et inde e q dolor et tristia et timor et aliae
paones huiusmodi q sunt rei mali hnt rom pacis magis qm gaudium
et timor et alia huiusmodi que sunt rei boni cruntis in habis et ro pacis
salvatur s q cor p huiusmodi dilatatur ul attendit ul qlitudis dispoit alit
qm sit eius comunis dispo Rom et huiusmodi affectibus aliquorum mori cotin-
git Sed p hoc q pao totalr e ab actiuo qm qm est ab intrinsico Ab a-
ctiuo quidem e qm pao subito generat de conspectu alicuis conveniens ul noci-
ui Ab intrinseco aut qm ab ipa vote paones iste cant p mas q ductus
e et tunc no sunt subite cu sequatur medicum temps Tercio q hoc q aliqui ul
totalr trasmutatur ul no totalr qd enim aliquat alteratur et no totalr trasmu-
tatur no ita ppe pati dicius sic q totalr in contrarium trasmutatur Magis enim ppe
dicimus hoies pati infirmitez si totum corpus eius inficiatur qm si morbus accidat
in aliqua pte eius Tunc aut totalr ho p huiusmodi affecta affectos trasmutatur qui
no sistunt in appetitu inferiori s tendunt ad sensus et superiores Cum vero
in solo appetitu inferiori sunt tunc ho immutatur eis q s ptez Rom sic
dicunt passiones Po aut mo paones Quarto p hoc q trasmutacio est
remissa ul intensa Remisse enim trasmutaciones minus ppe paones vocantur
Rom Damascenus Dicit in Sco li sic omnis motus passionis pao vocatur s q sunt
vehementiores et in sensum pervenientes q enim pui sunt et insensibiles no dum
paones sunt Sed ego q in hoibus q in statu vie se sunt ~~Sed ego~~ pe-
ctores sunt paones rei boni et rei mali no solum pncipe s et subi-
te et intense et frequent et pfecte Rom dicunt passionum sectatores In-
po Ethice In insts vero minus sunt pfecte qz tc in eis minus declinatur a
paonibus sunt tn vehementes imperfectis s imperfectis sunt debiles inferio-
ribus viribus p habitum virtutum refrenatis hnt tn paones no solum pincipa
s et subitos et no solum rei boni s et rei mali In btis vero et in ho-
mine in primo statu et in xpo s statum infimitatis huiusmodi paones minus sunt
pfecte eo q ppt pfectam subieccoem in eis inferiorum virium ad superiores nullus
motus exurgit in appetitu inferiori nisi sim dictamen rationis Rom dicit Da-
mascenus in tercio li no precedebat in dno voluntatem nalia volens enim esu-
riuit volens timuit et Et sic intelligendum e de btis pg ronez et de hoibus
in primo statu Sed in hoc nt est quia in xpo no solum fuerunt paones
rei boni s et rei mali hebat enim corpus passibile et ideo ymagina-
cion nogui nalis pao tioris et tristicie et huiusmodi in eo poterat ee
Sed in primo statu et in btis no pt ee apprehensio alicuis ut nocim et
ideo in eis no e pao nisi rei boni sicud Amor gaudium et huiusmodi
no aut tristia ul timor aut ira ad ad hic Et qz concedimus in xpo nales
paones fuisse Rom Aug dicit xiiij de ci dei Cristus hos motus cer-
tissime dispensacoe gratia ita cu voluit suscepit aino humano ut cum
voluit factus e homo Ad pm go dicendum q no ssoportz agentis esse
simper pstantis paciente s secundum q sub inquitum agens et e ul pro-
hibet obuiat amen v ee pstantius ~~paciente~~ inquitum e actuum et aia xpi
aliquam hz passionem ponimus Ad secundum dicendum et s aug ix de ci di-
cta hoc fuit contencio inter stoycos et p ypateticos hui tn magis vide-
batur esse s vocem qm s rem Nam stoyci dicebat huiusmodi paones
nullo mo ee in aio sapientis s sapientem eum dicebat q pfectus e in v-
tutibus q hnt aim purgati virtutem Perypatetici vero dicunt hab
paones cu eo in sapiente tamen s moderatas racioni qz subiectas

Ar 2 6 de passionibus anime

Videbatur autem Augustinus ex quadam stoicorum confessione quod etiam stoici volebant
huiusmodi affectus scilicet subitos in animam sapientis esse sine hoc tamen quod approbetur
vel quod in eis consentiatur quos tamen passiones non dicebant sed animi visa vel fa-
ntasias. Unde patet quod secundum rem stoici vel ad idem cum peripatetici dicebant
sed tantum in verbis est dissonantia quia quod peripatetici passiones nominabant
stoici aliud appellabant. Sic ergo secundum stoicorum sententiam Macrobius et Plotinus
dicunt passiones cum virtute purgati animi non esse, non quia non sint aliqui subiti
motus passionum in huiusmodi virtuosis sed quia ut rationem habent in adeo [illegible]
[illegible] sunt quod pacem mentis perturbet sicut etiam philosophus dicit in vii ethicorum
quod continentes in tempore non sunt fortes sicut sunt in incontinentibus quamvis inne-
[illegible] ad consensum trahantur. Vel potest dici et melius quod huiusmodi passiones
a bono et malo oriantur distinguende sunt secundum bonorum et malorum distinctionem. Sunt
enim quedam bona et mala naturalia sicut cibus et potus sanitas vel egritudo corporis
et circa huiusmodi [illegible] vero non naturalia sicut divitie honores et circa
huiusmodi circa que vita civilis versatur. Distinguunt autem Plotinus et Macrobius
virtutes purgati animi contra virtutes politicas ex quo patet quod virtutes purgati
animi ponuntur in illis qui totaliter sunt a civilibus conversationibus remoti soli contempla-
tioni vacantes et ideo in eis non sequuntur alique passiones circa bonis vel ma-
lis civilibus non tamen sunt immunes ab illis passionibus que sequuntur bona vel
mala naturalia. Ad tertium dicendum quod quicquid causatur a debiliori causa potest et a fortiori
causa causari. Existimatio autem est causa fortior causa ad causandas passiones
quam sufficit. Unde Damascenus possunt id minimum [illegible] passio causari sit per hoc
damus [illegible] quod a fortiori causa fortius causatur. Ad quartum dicendum quod secundum
Augustinum xiiii de civitate dei impassibilitas dupliciter dicitur uno modo secundum quod significat affe-
ctiones que accidunt contra rationem et mentem perturbant. Alio modo secundum quod excludit omnem
affectum. Accipitur ergo passio in predicta auctoritate secundum quod impassibilitati oppo-
nitur secundum quod opponitur sedi et secundum modum in Christo fuit. Ad quintum dicendum quod
licet secundum animam intellectivam angelus superior fuit habet tamen appetitum sensitivum secundum
quem passiones et impetus patiuntur quas angeli non habent. Ad sextum dicendum
quod in primo homine fuerunt aliquae passiones ut gaudium et amor que sunt
respectu boni non autem timor vel dolor que sunt respectu mali et hoc ad presentem
infirmitatem pertinet quamvis Adam non habuit prius aut [illegible] assumsit. Ad
septimum dicendum quod bonum hominis stoici non appellabant nisi id quo homines boni
dicuntur scilicet virtutes animi. Reliqua vero scilicet corporalia et ea que sunt fortune a-
liorum non appellabant bona sed commoda, que vero peripatetici bona appellabant
sed minima virtutes autem maxima bona contraria non erat nisi secundum nomina. Sed cum
de minimis bonis secundum peripateticos contra commoda secundum stoicos aliqui motus in
animo sapientis oriuntur licet non rationem perturbantes. Et non est verum quod in animo
sapientis ex solo defectu virtutis possit tristitia oriri. Ad octavum dicendum quod quamvis
lesio corporis in Christo non fuit voluntaria vere fuit tamen contra appetitum sensualitatis
et fuit ibi tristitia. Ad nonum dicendum quod in Christo et fuit vera lesio corporis
et verus sensus lesionis. Hec enim secundum dimittendo est firmum bonum cui vel sub-
[illegible] non autem secundum corpus. Verbum autem Hylarii ut quidam dicunt postmodum
est etiam ab ipso retractatum. Vel potest dici quod ideo dicit Christum sensum pene non
habuisse non quia penam non senserit sed quia sensus eius non pervertit usque ad rationem
conturbandam. Ad decimum dicendum quod ex hoc ipso quod anima glorificata est secundum communem
cursum corpus eius redundat gloriosum efficit et impassibile lesionibus. Unde dicit Augustinus
in epistola ad Dioscorum tam potenti natura deus fecit animam ut ex eius plenissima
beatitudine que in fine temporum sanctis promittitur redundet in inferiorem naturam

Sz est corp9 na sbi do que sencit et intelliget est ppa. Sz plem do
sanitat .i. in tempore vigore sz xpus in sua ptate hnit amare sua
et corpus pp virtutez diunt extranda disposicion et habebat in aia sbi
tudinez et in corpe passibilitez ideo p mittete virtz corpi id qd e sibi
ppm ut dama dicit Vnt singlare fuit in xpo ut ex pleni ne sbi ms
die no redundaret gla in corpus Ad xj dicendum Cuiz loq de lesione q
aqs effica inser qua sz suat bono virtuti no aut a sola sti lesione
pao ssic in sapientem cecitur ut dictud e ron re no sequit
Ono quint Zrm pao dolor fuit in aia xpi scdm ad supiore
rom Et vide q no Ztut enim hec gnitu dr et a paone
d dna qui comoto pao uspz ad rom pligit Coturbai aut et
a paone deduci ido e alieni sapient Cum go xpt fuit sapientissimus
vide q in xpo dolor uspz ad supiore rom no pvenit P rona
q paz pona delectari dicit sz qrcaz pon deus sic et dolor aliquam pec
absm no dz nisi ppt nocutui qd accidit ex pte dei Sz rcu racio
eternad que sut superioris rois obiecti xpt nm defectum ul impecti
patiebat go in superiori rone xpi pac dolor no fuit P Scdm au
gstin xiiij de ci dei dolor ptz ad corporales paones go dolor no ptz
ad aiam nisi q e corpi gnita Sz scdm superiorez rom aia corpi
no coniungit tud sz phm in lio de aia intellecta nullus corpis actus
sit go in ron superiori dolor ee no pt Si dr q ro superior no gnngi
corpi p comparacionem gngit tn ei ut forma Sz con sz phm in de so
pno et vigilia Eiusd e pona et actio Si go intellecti actio est
aie alicz communicacon corpis et pona intellecta est aie no sz q coniun
ngit corpi et ita ro superior no est corpi gnita ut forma P Scdm
dama passio est motus vero lis aie et appetitive Sz dolor et tristicia
et hmodi sut qda paones go impte superiori rois no fuerit in xpo
P sz Aug xiiij de ci dei Dolor ut tristicia e contra q nat nolentibus
accessent Sz xpt sz superiore rom nolebat sua paone corlez ut
aliqs gt eius voluntez accidit que p stitisse diuine voluti erat con
soris go sz superiorez rom in xo tristicia ul dolor no fuit Si dicat
q ro superior ut ro volebat corpis paonez no at ut na Sz con
cadez pona e ut ro gsidata et ut na diuisa enim gsidato subaz
rei no variat Si go ro superior ut ro aliquid volebat et ut nata
nolebat cadez pona sunt et semel aliqui volebat et aliqui nolebat q
e impossibile P Scdm p Dilatatom q e in gsiderando voluntatia respicienda
corpia e delectatio Aut superiori rois e in gteplado eterna go in ea
no pt ee alis dolor ut tristicia h enim tristicia sive dolor delectatoni
gteplative opponentur et ita in aia xpi sz superiorez rom pac dolor ul
tristicia no fuit Sz con e q in ps dr Repleta e malis aia mea glo
no viciis sz doloribus go in q lz pte aie fuit dolor et ita in supe
riori rone P Satisfactio rndet culpe Sz xpt sua paone sa
tisfecit .i. culpa primi hois Cum go culpa illa p venit vsq ad superio
rez rom et pao xpi vsqz ad superiorez rom debuit pvenire P ut
dt glo super illud ps Repleta e malis aia mea Dolendo copati
corpi cui vnit Sz ro ut ro dt respectum ad corpus quod pz ex hoc q i
angeli q no hnt corpa sibi nat vnita no dicis rom sz intellectum
In aiabz aut corpis vnit dicis rom go et in superiori rone
ut e ro fuit dolor pac xpi P tota aia sz aug e in toto corpe
go q lz ps eius est corpi vnita Sz ro superior ut ro e quedam

Pars anime ergo corpori coniuncta et ita compatitur per dolorem corporis patienti. Respon-
deo dicendum quod sicut ex predictis patet duplex est passio corporalis anime per accidens patitur: una corporalis
que incipit a corpore et terminatur ad animam, secundum quod est corpori unita; alia est passio
animalis que causatur ex hoc quod anima aliquid apprehendit, ex quo appetitus movetur, quem motum
sequitur quedam transmutatio corporalis. Loquendo de prima passione ad quam pertinet dolor
secundum Augustinum sic dicendum est quod dolor passionis Christi quodammodo fuit in superiori ratione
et quodammodo non. Sunt enim duo in dolore, scilicet lesio et lesionis apprehensio per
sensum; lesio quidem principaliter est in corpore, sed consequenter in anima, in quantum corpori u-
nitur, coniungitur autem anima corpori per suam essentiam. In essentia vero anime omnes po-
tentie anime radicantur, et sic hec illa lesio ad animam, et ad omnes partes eius in
Christo pertinebat et etiam ad superiorem rationem, secundum quod in essentia anime unitatis fundatur. Ex parte
vero autem perceptio lesionis ad solum sensum pertinet tactus, patet ut supra dictum est. Loquendo
vero de passione animali in ea sola parte anime potest esse tristitia que est proprie passio animalis
cuius obiecto tristitia contingit per cuius apprehensionem et appetitum tristitia contingit.
Ex obiecto autem superioris rationis in anima Christi nulla vero tristitie causa poterat esse, quia
per eterna quibus perfectissime fruebatur et ideo tristitia animalis in superiori ratione
Christi esse non poterat. Patiebatur ergo superior ratio in Christo dolore corporali
secundum quod in essentia anime radicatur, non autem patiebatur tristitia animali secundum quod per
actum proprium ad eterna conspicienda respiciebat. Ad primum ergo dicendum quod licet ratio
perturbata a passione declinet a proprio in propria operatione, scilicet in liberatione passionis
consenciendo et eligendo, dolor autem corporalis non pertinet ad superiorem rationem anime
Christi immutando eius propriam operationem, sed solum modo ut radicatur in essentia, ut
dictum est, et ideo superior ratio non sequitur. Ad secundum dicendum quod quamvis dolor
ut sunt in superiori ratione anime Christi per comparationem ad proprium obiectum sunt tamen in
specie, secundum quod comparantur ad propriam radicem que est anime essentia. Ad tertium dicendum quod
licet aliquid potest esse actus corporis duplex, uno modo in quantum est potentia quedam, et sic
dicitur esse actus corporis, in quantum informat aliquod organum corporale ad actum
proprium exercendum, sicut potentia visiva perficit oculum ad exercendum in qua fundatur
actus visionis. Et sic intellectus non est actus corporis. Alio modo ratione essentie, et sic etiam
intellectus quamvis anime potentie corpori coniungitur, ut forma, in quantum sunt in anima que per suam
essentiam est corporis forma. Ad quartum dicendum quod iam obiectum procedit de potentia secundum
rationem potentie, non autem secundum quod in essentia radicatur anime. Ad quintum dicendum quod Damasce-
nus loquitur de passione animali, que quidem passio sic in proposito subiecto est in appetitiva sensu-
ali, sed etiam in apprehensiva, que causaliter in quantum ab obiecto apprehenso motus
passionis in appetitiva consurgit. Sunt autem in appetitu superiori aliqui operationes consimiles
passionibus inferioris appetitus, ratione cuius similitudinis nomina passionum aliquando an-
gelis vel Deo attribuuntur, ut Augustinus dicit IX De civitate Dei. Et per hunc modum tristitia
dicitur esse in ratione superiori quantum ad apprehensivam et appetitivam, sic tamen non
dicitur fuisse dolorem in superiori ratione anime Christi, sed secundum quod in essentia anime
radicatur ut dictum est. Ad sextum dicendum quod obiectio illa procedit in ratione su-
periori non fuisse dolorem, secundum quod per propriam operationem tendit ad suum obiectum, cui com-
patitur sicut enim vel ea nolente accidit. Ad septimum dicendum quod dicta
ratio iam satis distinguunt ratio ut ratio et ratio ut natura. Duplex potest intelligi
uno modo ita ut ratio ut natura consideretur ratione per ipsum scilicet fundata in esse anime,
dat esse naturale corpori. Alio modo ut ratio dicitur secundum id quod est proprium rationis in quantum
est ratio et hic est actus eius quem potentie diffiniunt per actum. Secundo igitur dolor non
est in superiori ratione proprie secundum proprium actum comparatur ad obiectum. Secundum quod est
in essentia anime radicatur. Primo vero dicitur quod superior ratio patiebatur dolorem ut natura,
non autem ut ratio. Et est simile de visu qui fundatur super tactum in quantum organum
visus est etiam organum tactus, unde duplex visus potest pati lesionem. Uno modo

Sp actu ipsum sicud cum ab excellenti luce corporis obstruditur et hec est passio
visus Secundo per ut fundatur in tactu ut cum oculus pungitur vel aliquo calore
dissolvitur et hec passio non est passio visus ut visus est sed ut est quedam tactus Secundo
sit intelligi predicta distinctio ut dicamus racionem ut naturam intelligi secundum quod racio
compatitur ad ea que naturaliter cognoscit vel appetit racionem vero ut racionem secundum quod
per quandam collacionem ordinatur ad aliqui cognoscenda vel appetenda eo quod racionis
est ipsum conferre Dicit enim quedam que secundum se considerata sunt fugienda Appetitur
vero secundum ordinem ad aliud sicut fames et sitis secundum se considerata sunt fugienda prout
ut autem considerantur ut utilia ad salutem anime vel corporis sic appetitur et
racio ut racio de eis gaudet racio vero ut natura de eis tristatur Ita eciam passio corporis Christi
in se considerata fugienda erat / racio ut natura de ea tristabatur et eam nole-
bat prout vero ordinabat ad salutem humani generis / sic bona erat et appetibilis et
racio ut racio volebat et inde gaudebat sed hoc non sit referri ad superiorem
racionem / sed ad inferiorem tantum que hiis que sunt corporis intendit sicut ipso objecto Cum
in parte corporis sit ferri et alibi et ad collacionem Sed racio superior non intendit
hiis que sunt corporis sicud objectis / sic enim intendit solis eternis ad corpora-
lia vero respicit de eis iudicando per ~~respiciendo~~ raciones eternas quibus non solum
conspiciendo sed eciam consulendo intendit et ita racio superior non respiciebat ad cor-
poris passionem in Christo nisi in ordine ad raciones eternas secundum eternas de ea gau-
debat inquantum erat deo placita Cum unde racionis ipse operacio tristitia vel
dolor in superiori racione cadebat non autem est in convenientibus ut causa secundum na-
turam velit in ordine ad aliud quod non vult secundum se / quia sit ex quod id quod non est
in se bonum ex ordine ad aliud accipiat quandam bonitatem Christus hic non
habeat locum in superiori racione in Christo respectu passionis Christi ad quam non ordi-
nat nisi ut ad volitum ut dictum est Ad tertium dicendum quod consideracio sit
causare delectacionem dupliciter Uno modo ex parte operacionis que est consideracio / et dele-
ctacioni que est in considerando nulla tristitia contrariatur quia huic consideracioni que est
tantum delectacio non est aliqua consideracio contraria que sit cum tristicie Alio modo consideracio
consideracio delectabilis est non sic autem est ex parte ipsius quia secundum operacionem ipsius contingit quod tristicia
et dolor sicud ex tactu convenientis delectacio ex tactu autem nocivi dolor
Secundo causat delectacionem ex parte considerati inquantum scilicet aliquid consideratur ut bonum vel ma-
lum ex parte consideracionis sit accidit delectacio et tristitia contraria Sic enim et ipsum
non intelligere tristitia causat inquantum consideratur ut quoddam malum secundum se ideo non
causat nisi negacionem delectacionis / non tamen hic nec dicitur dolorem esse in superi-
ori racione anime Christi secundum prout in essencia anime radicatur Ad id vero quod in contrario
obicitur dicendum quod glosa non dicit quod anima Christi sit repleta tristicia secundum superiorem quod est repleta do-
loribus secundum quod compatitur corpori et sic non sequitur quod passio doloris pertineat ad racionem
superiorem nisi secundum quod est in essencia anime sic enim corpori unitur Ad secundum dicendum
quod passio Christi non esset satisfactoria nisi inquantum est voluntarie et ex caritate
suscepta etc non sequitur quod dolor sit in superiori parte racionis Christi ut racio ipse
operacionis sicut in adam fuit culpa per operacionem superioris racionis quia ipse motus
tactus paciencie qui est in superiori parte racionis tendit in satisfaccionem ad illud
quod fuit in culpa secundum superiorem racionem Ad tercium dicendum quod in racione duo in-
telliguntur scilicet potencia passiva quaedam intellectualis virtus / et essencia et iterum
intellectus obumbracio vel defectus Defectus quidem intellectualis virtutis consequitur
animam secundum quod unibilis est corpori Sed intellectualis virtus in est ei secundum quod non
est sub corpore de per ipsa sit anime forma naturalis Et ideo cum operacio racionis in-
sit anime secundum quod perficiat virtutem intellectualem non accedit huius operacionis
corpore mediante Ad quartum dicendum quod racio ut racio non nominat aliquam

potentiam ab aliis distinctam rationem ut natura est sed nominat quendam modum consi-
derandi ipsam potentiam quantum aut secundum aliquem modum considerandi prout pertinet
ad aliquas potentias animae non tamen concluditur quod tota anima patiatur

Sexto quaeritur utrum per dolorem passionis qui erat in superiori ratione Christi im-
pedita fuerit gaudium fruitionis et quod sic Et videtur quod sic. Contrarietas enim magis
propria est in anima quam in corpore Sed corporis non fuit dici bonum vel gloriosum simul
cum passione et impassibilitate ad gloriam corporis pertinet ergo nec in superiori
ratione Christi potuit esse simul passio doloris et gaudium beatae fruitionis P
Praeterea dicit in vii Ethicorum quod delectatio quaedam expellit tristitiam contrariam Si
autem vehemens sit expellit omnem tristitiam Sed delectatio qua ratio superior
in anima Christi fruebatur divinitate fuit vehementissima ergo expulit a Christo omnem
tristitiam et dolorem P Ratio superior limpidius contemplabatur quam Paulus
in raptu Sed ex vi contemplationis anima Pauli abstracta fuit a corpore non
solum quantum ad operationem rationis sed etiam quantum ad operationes sensibiles ergo et Christi
ut secundum rationem ut secundum sensum aliquem dolorem sustinuit P Ex forti ima-
ginatione fortis effectus operatur aut animae in sua susceptibilitate corporalis sicut
patet quod ex imaginatione terribilium vel delectabilium corporis dispositiones ad frigus
vel calorem Cum ergo in anima inquantum ad superiorem rationem fuit vehementi-
ssimum gaudium visionis etiam quod corpus fuit cum hoc gaudio immutatum et ita dolor
non potuit esse nec in corpore nec in superiori ratione secundum quod est corpori unita
P Visio dei in sua essentia est efficacior quam visio dei in subiecta
creatura Sed visio qua Moyses vidit deum in subiecta creatura fecit ut non
affligeretur fame quadragenario ieiunio ergo multo fortius visio dei in
sua essentia quam Christus cernebat secundum superiorem rationem omnem corporalem affli-
ctionem removit et sic idem quod prius P Illud quod est in summo aliquo in-
ter secundum receptum non pati contrarii per mixtionem sicut calor ignis qui est in summo non
pati commixtionem frigoris quamvis calor ille sit susceptibilis Sed gaudium frui-
tionis fuit in superiori ratione in summo et immutabiliter ergo non fuit ibi aliqua
permixtio doloris P Homo beatificatus secundum animam et secundum corpus utramque beatitudinem
peccatum amisit In Christo autem fuit restituta humana natura ad beatitudinem animae quae con-
sistit in hoc quod superior ratio divinitate fruebatur ergo multo magis fuit restitu-
ta ad beatitudinem corporis quae minor est et ita nec etiam corpus secundum dolor in eo fuit
et nec in ratione superiori secundum quod corpori unitur P Sicuti anima Christi unitur verbo
ita et caro eius Sed si caro eius esset glorificata per unionem ad verbum non
possibile in ea esse aliquis dolor ergo cum superior ratio sit beatificata per unionem
ad verbum non potuit in ea esse aliquis dolor P Secundum Augustinum xii super
Genesim ad litteram Gaudium et dolor per essentiam sunt in anima gaudium autem et dolor
sunt contraria cum ergo contraria non possit esse in eadem secundum essentiam videtur quod in superiori
parte rationis non secundum simul esse potuerit gaudium fruitionis et dolor pa-
ssionis P Dolor sequitur ex apprehensione nocivi gaudium ex apprehe-
nsione convenientis Sed non est possibile simul apprehendere nocivum et conveniens
quod contingit verum secundum intelligere secundum philosophum ergo in ratione superiori non potuit
esse simul dolor et gaudium P Maius posse habet in natura integra
ratio super sensualitatem quam in natura corrupta sensualitas super rationem Sed in natura
corrupta sensualitas trahit post se rationem ergo multo fortius in Christo in quo natura humana
fuit integra ratio trahebat post se sensualitatem Sed in Christo sensualitas fuit particeps
gaudii fruitionis quod erat in ratione eo quod videtur quod anima Christi tota erat expers
doloris P Maior est infinitas deitatis quam assumpta et ergo potior
est unio in prima quam unio per gratiam Sed in beatis propter hoc habebat in fine tres
gratias unio dei per gratiam eorum corpora a lesione ignis impassibilia

ſtat ẜo multo fortius in xpo q̄ nō h̄uit nisi infinitez q̄tetā vnio in
p̄sona v̄bi dei et fruitio ip̄ius ꝯſtat tam immunez a dolore pass. P̄
Gaudiu̅ fruitōs in sup̄iori rōn ꝑ h̄ q̄ addeu̅ q̄nti dolor aut passi
ꝑ h̄ q̄ q̄ntū ad corpꝰ vel simpl̄r ad q̄ q̄ntū totū q̄ntū ẜo in rōn
v̄ sup̄iori nō potuit simul ee gaudiu̅ fruitōs et dolor pass. Sz tā̄n
dico q̄ in xpo fuit dupl̄x stat̄ scz viatorꝭ ꝯp̄hensoris et ẜ hōs duos
stat̄ potuit simul in ee ei et gaudiu̅ fruitōs et dolor pass. Sz tā̄n
dupl̄x stat̄ v̄ nec̄ aufert q̄rietez q̄ ē int̄ gaudiu̅ et dolorez nec̄ ſp̄m
gaudij et dolorꝭ diuisificat Contrā aut nō p̄nt ee simul in eod̄ ẜo
dupl̄x stat̄ v̄ nō fac̄ q̄ simul possit in ee ei s̄m sup̄iorez rōm dolor
et gaudiu̅ P̄ stat̄ viatorꝭ et ꝯp̄hensorꝭ aut sut q̄rij aut n̄. Si sut
q̄rij ẜo simul in xpo in ee nō p̄nt. Si aut nō sut q̄rij tu̅ q̄rigꝰ sit
q̄rie cause v̄l q̄ dupl̄x stat̄ nō pt ee causa ꝑ quā xpo simul in sunt
gaudiu̅ et dolor q̄ue sut q̄ria. P̄ tā̄n vna p̄oā intēdit̄ in suo actu
q̄a alio actu ꝯtiūr multo ẜo fortius q̄n vna p̄oā ē intēsa in vno actu re-
ꝯtiūr ip̄a manet ab alio. Sz in rōn sup̄iori fuit gaudiu̅ intēsu̅ ẜo ꝑ h̄
omnio a dolore retrahebatur. Si dicat̄ q̄ dolor erat maliꝰ rē gaudij tā̄n
ꝑ dolorez gaudiu̅ nō impediebat̄. Sz q̄ dolor erat d̄ visione dei ẜo
dolor pass nō erat male rē gaudij fruitōs et sic dolor et gaudiu̅ in
rōne sup̄iori v̄ simul ee nō poterat. Sz tā̄n ẜ p̄portom causaꝝ ē p̄por-
to effectuu̅. Sz vnio aīe x̄ ad corp̄ erat cā dolorꝭ vnio aut̄ eiā
ad diuinitez erat cā gaudij h̄ec aut̄ sunt due vniones nō se impedi-
unt ẜo nec ẜo dolor et gaudiu̅ se impediunt. P̄ xp̄s in cod̄ insta-
ti fuit verꝰ viator et cōp̄hensor ẜo h̄uit ea q̄ sut viatorꝭ et cōp̄he-
sorꝭ. Sz cōp̄hensorꝭ ē de diuina fruitōn intense viatorꝭ aut̄ ē corpāl
doloreꝭ ferre ẜo in xpo simul fuit dolor passiōs et gaudiu̅ fruitōs. R̄o
d̄s q̄ in xpo duo p̄dicta scz gaudiu̅ fruitōs et dolor corpāl passionis se nulla
tenꝰ impediebat. Ad cuiꝰ euidentiā sciēdꝰ ē q̄ ẜ nate ordinez ꝑpt̄ co-
lligantiā virtutū aīe in vna ee'nā et aīe et corpꝭ in vna ee compo-
ti vires sup̄iores et inferiores et eꝭ corp̄ inuicez in se effluūt q̄ in aliq̄
eo supabundat. Et inde ē q̄ ex app̄hensione ex tusꝰ inuita corp̄ s̄m
calorez et frigus et q̄nq̄ eꝭ vsq̄ ad frā saniez et egritudiez et vsq̄ ad
mortez. Contigit eni aliq̄nez gaudio v̄l tristia v̄l amore morte mori.
Et inde ē q̄ a gl'a aīe fit redundatia in corp̄ glificatiu̅ utz p̄ancꝰ tez
Augꝰ i sup̄ dittez. Et silr̄ ē eꝯu̅ q̄ tusfirmitas corpꝭ in aiaz redudat
Aīa eni q̄mixta corpi ꝯplexiones imitat̄ ẜ amentiā v̄l docilitez et alia
h̄mōi ut d̄r in li. sex p̄rinarꝝ. Quilꝰ eꝭ ex virib̄ sup̄iorib̄ fit redundantia in in-
feriores ut cū ad motū voluntꝭ intensū sequit̄ pass in sensuali appetitu et p̄ in-
tensā ꝯteplacōn retrahunt̄ v̄l impediunt̄ vires aīales a suis actib̄ et eq̄n-
ẜ ex virib̄ inferiorib̄ fit redūdatia in sup̄iores ut cū ex violētia passionꝫ
in sensuali appetitu ꝯtinuu̅ obtenebrat̄ rō ut indicat̄ q̄ simpl̄r s̄m illud
cīa q̄ h̄o passionez affiēt̄ in x̄o aūt sēcꝰ ē ita ꝑpt̄ diuinā virtutez
vi cuiꝰ volunti subiectꝭ erat ordo nate. Tā̄n poterat h̄c ꝯtige ut nō fieret
p̄dicta redūdatia sine ex diā in corp̄ v̄l eꝯu̅ sine ex sup̄iorib̄ virib̄
in inferiores v̄l eꝯ̄ v̄tute volū id facere ut cōp̄lectet̄ virtutꝭ h̄ūa-
ne natue q̄ntū ad singlas p̄tes eiꝰ et ut dētenꝰ impleret q̄ntū ad oīa
nre reparacōs misterium. Tā̄n d̄t Dama 3 in tr̄o li° monebat ẜ q̄nam
nate v̄bo volente et ꝑmittente diffessatīe pati et op̄ari q̄ndq̄ ꝑpa ut ꝑ
omnia nate credatur virtutꝭ. Ex quo ꝑz q̄ tū in rōne sup̄iori eēt summū
gaudiu̅ infinitū ꝑ eiꝰ operacōm aīa adeo fruebatur ip̄m gaudiuz

in superiori ron p[er]sistebat et no[n] d[er]iuaba[tur] ad inferiores vires aie neq[ue] ad
corpus Alias nullus dolor ut pas in eo ee potuisset et ex effusa sentiendo
no[n] p[er]venit ad essentiam aie inq[uan]tum e[st] forma corpis neq[ue] inq[uan]tum e[st] radix infe-
riorum viriu[m] Sic enim et ad corpus et ad inferiores vires p[er]venisset ut
accidit in beatis post resurrectionem Sed ille corporis dolor q[ui] erat ex lesione corpis in ipso
corpore et essentia aie s[ecundu]m q[uod] e[st] forma corpis et ex inferioribus viribus no[n] poterat p[er]-
venire ad superiorem ronem s[ecundu]m q[uod] p[er] actum suum in deum convertit[ur] ut p[er] hoc ipsa co[n]-
versio aliqualiter impediretur Relinquitur igitur q[uod] ad superiorem ronem attinge-
bat ipse dolor inq[uan]tum in essentia aie radica[tur] et erat ibi gaudium summum
in spiritu p[er] actum suum deo fruebat[ur] et sic ipsum gaudium continebat ronem su-
periori p[er] se et p[er] actum p[ro]prium Dolor aut[em] no[n] p[er] actus q[uia] ron[is] essentie aie inqua
fundabat[ur] Ad primum igitur dicendum q[uod] sicut deus e[st] bonum et vita aie ita aia e[st]
bonum et vita corpis no[n] aut[em] e[st] econverso q[uod] corpus sit bonum aie Passibilitas
aut[em] e[st] quoddam impedimentum vel nocumentum rei unionis aie ad corpus et ita
corpus no[n] p[otes]t ee bonum suo modo passibile contrarius ut potest impedimentum habitus rei participa-
tor summum boni ipsi q[uod] impassibilitas p[er]tinet ad gloriam corpis aie vero no[n] beatitudo
tota consistit in fruitione sui boni q[uod] e[st] deus rem autem que fruit[ur] deo p[er]fecte est
beata et si contingat q[uod] si passibilis ex p[ar]te illa qua corpori unit[ur] sic accidit in xp[ist]o
Ad secundum dicendum q[uod] hic q[uod] gaudium vehementer appellat dicunt s[ecundu]m specialiter et no[n] contrarium
contingit ex redundantia viriu[m] inferiorum q[uod] in xp[ist]o no[n] fuit ut dictum e[st] Et hac ro[n]e
ex vehementia contemplationis ipsius pauli inferiores vires a suis actibus sunt absi-
te Unde p[ate]t solo Ad tertium Et hac ro[n]e ex operatione aie contingit aliqua mutatio
in corpore Exemplo p[ate]t solo ad quartum unde et e[st] q[uod] monachus siti vel fame vel ca[lo]re
vel unq[uam] affligebatur ex contemplatione q[ue]mus in substantia certa et p[ate]t solu[ti]o ad
quintum Ad sextum dicendum q[uod] in xp[ist]o nulla nulla p[er] mixtio facta e[st] gaudii et dolor[is]
Nam gaudium fuit in superiori ro[n]e ex illa p[ar]te qua e[st] p[ri]ncipium sui actus sic enim deo
fruebat[ur] Dolor uero no[n] erat in ipsa nisi s[ecundu]m q[uod] lesio corpis attingebat eam
in actu corpis iuxta essentiam in qua radicata ita tamen q[uod] actus ronis superioris
nullatenus impediebat[ur] et erat et purum gaudium et purus dolor et sic patet
q[uod] in summo bono Ad septimum dicendum q[uod] ex quadam dispensatione factum e[st] ut xp[ist]o a prin[cipio]
sue conceptionis gloria aie no[n] aut[em] corpori conferretur ut s[ci]l[icet] p[er] gloriam aie cognosce-
tur deo p[er] passibilitatem corpis filius eet noster et eet congruus mediator dei et
hominum in gloriam nos adducturus et sua passione ex p[ar]te nostra deo offerens Unde in
ep[isto]la ad hebreos ii Decebat eum qui multos filios ad gloriam adduxerat p[er] passionem
consumari Ad octavum dicendum q[uod] aia xp[ist]i fuit comitata verbo duplici ro[n]e p[er] actum fru-
itionis et hec unio fecit eam beatam Alio p[er] unionem et ex hoc no[n] habuit ronem beati nisi
s[ecundu]m deitatem habuit q[uod] eet aia dei Si aut[em] persona aia fuisset assumpta in unitatem
persone sine fruitione no[n] esset beata p[ro]prie loquendo q[uia] nec ipse deus beatus e[st] ni-
si p[er] hoc q[uod] seipso fruit[ur] Corpus quoque xp[ist]i no[n] est ipso glorificatum e[st] q[uod] e[st] assumptio dei
in unitatem persone assumptum Unde s[ecundu]m damascenum q[uod] gratia in ipsum gloria descendit quod
q[ua]m an[te] passionem no[n] erat gloriosum fuit Ad nonum dicendum q[uod] contraria ee in eodem
p[er] se e[st] impossibile Contingit tamen ee contrarietatis motum in eodem Ita q[uod] unus motum con-
veniat ei p[er] se et alius p[er] accidens sicut cum aliquis in navi deambulans fertur
in contrarium eius ad quod navis movet[ur] Ita et in superiori ro[n]e aie xp[ist]i erat
gaudium p[er] se q[uia] p[er] actum p[ro]prium Dolor aut[em] p[er] accidens q[uia] corpis passione Potest
etiam dici q[uod] gaudium illud et ille dolor no[n] erat contraria cum no[n] essent de
eodem Ad decimum dicendum q[uod] intellectus no[n] p[otes]t simul multa intelligere vel qualiter
cumq[ue] aliud intelligendo multa ut unum et intellectus aie xp[ist]i et intellig[it]

Multa sunt intellecta inquantum intelligendo esse naturam divinam. Anima cognoscit. Dato
tamen quod anima Christi non possit simul nisi unum intelligere per hoc tamen non removetur quin possit
simul intelligere unum, et sentire aliquid ipsum corporali de coniunctis duobus appetitus
in anima Christi simul habebat gaudium fruitionis de visione dei et dolorem passionis
corporis notum. Dato item quod non possit simul intelligere unum et sentire vel ymagi-
nari aliquid de illo tamen uno intellecto posset diversimode affici. Appetitus superior et infe-
rior ut superior gaudet et inferior timet vel doleret sicut accidit in eo qui
sperat de aliqua horribili medicina se assequi sanitatem via ipsa medicina ut
salubris a ratione considerata generat in voluntate gaudium ratione vero sue horribilitatis in
inferiori appetitu horrorem inducit. Ad undecimum dicendum quod ratio illa procedit secundum com-
munem cursum. In Christo autem specialiter fuit ut non fieret redundantia de una parte in
aliam. Ad duodecimum dicendum quod corpus preciosum non fuit sic impassibile informare
Sed divina virtute miraculose sicut est ut corpora passibilia pueri ab igne non
ledebantur sic etiam fieri potuisset divina virtute ut neque anima Christi neque corpus aliquid pate-
retur sed quod sic non fuit dictum est. Ad xiii dicendum quod questio ponit ad aliquid esse partium
ymmo et gaudium fuit in superiori ratione per conversionem ad deum ad quem totaliter converta-
batur. Dolor autem fuit in superiori ratione secundum inhesionem ut adherebat quia
ad hec erat essentie anime sicut sue radici. Ad quartumdecimum dicendum quod status viatorum est sta-
tus imperfectus. Status autem comprehensoris est status perfectus. Secundum enim hoc quod Christus fuit status via-
toris habuit quod corpus passibile gerebat et similiter animam. Secundum vero statum comprehensoris quod per
actum superioris rationis perfecte deo fruebatur quod quomodo esse poterat in Christo patet hic quod
impediebatur divina virtute redundantia de uno in alium ut dictum est. Et hec est
causa quare simul gaudium et tristitia eciam in eo esse poterat. Et ideo dicitur quod sic duo sta-
tus hi duo sunt sibi invicem quod hic duos status et sic potuit dolorem et gaudium
ab eadem causa procedebat. Ad quindecimum dicendum quod quamvis status viatorum et comprehen-
sorum sint contrarii tamen Christo simul poterant in eo esse, non secundum idem sed secundum diversa. Nam
status comprehensoris inerat ei secundum quod per fruitionem adherebat deo secundum superiorem rationem.
Status vero viatoris secundum quod naturali quadam connexione et anima corpori passibili iungebatur
et superior ratio ipsi anime ut sic status comprehensoris pertineat ad actum superioris rationis
status vero viatoris ad corpus passibile et ad ea que ad hoc consequuntur. Ad sedecimum dicendum
quod in Christo hoc fuit speciale ratione iam dicta quod quantumcumque intenditur aliqua potentia
in suo actu. Anima non retrahebatur a suo actu nec a quantalibet impediebatur.
Et sic gaudium superioris neque impediebatur per dolorem qui erat in sensu vel secundum actum ipsius
neque a dolore secundum quod erat in superiori ratione, quia iste dolor non erat in ea secundum actum
eius sed attingebat eam aliqualiter, secundum quod in essentia anime erat fundata. Ad decimum
septimum dicendum quod sicut cognitio sita est primo in divina essentia et secundario cetera que
in divina essentia cognoscuntur. Ita affectio et gaudium beatorum primo est de deo
secundario autem ceterorum de quibus gaudendum est. Deus est vero. Et est quodammodo dolor passionis
poterat esse malis rei gaudii fruitionis. Erat enim id gaudium primo de deo
et secundario de hiis que deo erant placita. Et erat etiam de dolore inquantum a deo acce-
ptabatur ut potens ad salutem humanam esse ordinatus. Ar 2A

Questio est de gratia. Et primo queritur utrum gratia sit aliquid creatum ponere
in anima. Et videtur quod non, quia secundum Augustinum sicut anima est vita corporis
ita deus est vita anime. Sed anima est vita corporis nulla alia forma
mediante ergo et similiter deus anime, et ita quod est gratia per gratiam non est aliquid formam
creatam in anima ponere. Preterea gratum faciens de qua loquimur videtur esse
videtur quod id quod secundum homo est deo gratus. Sed homo dicitur esse deo gratus secundum quod acce-
ptatus est a deo. Acceptatus autem dicitur aliquis per dei gratiam acceptationem que
quidem est in ipso deo sicut et aliquis dicitur esse hominum acceptus non per aliquid
quod sit in acceptato sed per acceptationem que est in acceptante. Ergo gratia nihil ponit

in homine sz in deo tm P̄ p ee spuale ghre magis deo appropinquat
quam p ee nale Sz ee nale deus in nob fcit nulla alia causa mediante qz mediante
nob creavit go et ee spuale gratuitu facit in nob no alio mediante et sic idem
q prius P̄ Gra e quedam anime sanitas Sanitas aut in sano nil ad
videtur ponere quam ipos homines adequatos go et gra no potuit aliquid
ponere in aia sz psupponit potas aie equaliter inter se adequatas P̄ Gra
nil addere videt quam gra quedam liberalitas idez enim ee videtur gratis dare q li
beraliter dare liberalitas aut no e in acceptante sz in dante go et gra e in deo
q nob sua dat bona et no aut in nob P̄ nulla creatura aia ve e nobilior
Gra aut ea e nobilior qz p gram vera aia nobilitatur go no e aliquid creatum in
anima P̄ Sicud se hz veritas ad intellectum ita gra ad effectum Sz secundum
Anshel una e veritas qua omnes intellectus intelligunt go et una e gra p
qua omnes affectus pficiuntur et illum aut creatum unum fit esse in multis go
g no e quid creatum in aia P̄ nichil e in genere nisi compositum gra
aut no e composita sz forma simplex go ne e in genere go gra na e aliquid
creatum P̄ Si gra e aliquid in aia no pot esse nisi habitus Tria enim sunt
in aia sicut p3 in 2o Ethi potencia habitus et passio Gra aut potencia no est
qz sic esset naturalis nec etiam e passio qz sic respiceret vim et passionem Sz habitus no
e quia ratio habitus e qualitas difficile mobilis secundum phm in predicamentis Gra aut
facile removetur qz p unum actum pcti mortalis go gra no e aliquid in aia P̄
Secundum Aug inter animam nostram et deum nil creatum cadit medium Sz Gra inter
animam nostram et deum medium cadit qz p gram aia nostra deo unitur go non
e aliquid creatum P̄ homo e angelus creatus nobilior et pfectior Sz angelus creatus
no apponit aliquid sup sua naturalia Ad hoc ut a deo acceptetur cum tamen a deo
approbata fuit secundum id Gen 1 vidit deus cuncta que fecerat et erant valde
bona go nec homini aliquid sup additur ad sua naturalia sz q dicitur deo acceptus
et gra no e aliquid posita in aia Sz contra e q dicit glo sup illud ps ut exhi-
larAret faciem in oleo Sz gra e quedam nitor anime secundum Augustinus Sz
Sz nitor e aliquid in anima q e creatum go et gra P̄ Deus dicitur ee insitus
p gram quodam speciali modo preter angelis creatis no aut dicitur ee deus novo modo
in aliquo nisi ppter aliquem effectum go gra e aliquis effectus dei in aia P̄
Damasc dicit q gra e delectatio anime Sz delectatio e aliquid creatum in aia go et
gra P̄ omnis gra actio e ab aliqua forma Sz actio meritoria e ab aia
go gra e aliqua forma in aia R° dicendum q nomen gre dupliciter consueverat acci
pi vno modo p aliquo q gratis datum sit consuevimus dicere facio tibi hanc gram
id est quod acceptus e regi Et hec due significationes ordine hnt ad invicem
no enim aliquid gratis datur nisi ppter hoc q aliquo illo cui datur e acceptus
sic et invenimus duplicem gram dicitur quedam bona dicitur gra gratis data ut donum
pphetie et sapientie et hmodi de quibus no querit qz constat hmodi dona ee aliquid
creatum in anima Alia vo dicitur gra gratum faciens sz quam dicitur ho deo acceptus
de qua nunc loquimur Et q hz gra ponat aliquid e deo manifestum e pot enim ac-
ceptatio divine voluntatis acceptantis istum hominem Sz vtrum cum hoc ponat aliquid in
ipso homine acceptato fuit dubium apud quosdam doctores Quibusdam asserentibus
gram hmodi nil creatum in aia ee sz solum in deo Sz hoc stare no pot deum
enim acceptare aliquem nil diligere q idez e nil e aliud quam velle ei aliquod bonum
Vult aut deus omnibus creaturis bonum nature ppter q dicitur omnia diligere Sap xi
diligit omnia q sunt etc Sz bone hmodi acceptatio non consuevimus dicere
aliquem hre gram dei sz inquantum deus vult ei aliquod bonum sup naturale qd est
vita eterna sicut habetur Isaie lxiiii Oculus no vidit deus absque te que
pparasti diligentibus te Rom Ad Roma vi dicitur gra vita eterna Sed hoc

Hec bonum deus non vult dare indigno Ex natura autem sua non est dignus
tanto bono quod sit supernaturale et ideo exigitur ipso quod premium ab deo gratuitus rec
hominis bonum ponitur quod in eo sit aliquid per quod sit dignus tali bono supernaturali
lia quod quidem non monet divinam voluntatem ut homini ad bonum id ordinet Sed
potius econverso exigitur ipso quod deus sua voluntate aliquem ordinat in vitam eternam prestat
stat ei aliquid per quod sit dignus vita eterna Et hoc est quod dicitur colos. i. Qui dignos
nos fecit in parte sanctorum in lumine Et huius ratio est quia sicut scientia dei est causa
rerum non causata a rebus ut in aliis et voluntas eius est effectiva boni
et non causata a bono sicut in aliis Quia igitur homo dicitur gratiam dei habere non solum ex
hoc quod a deo diligitur in vitam eternam sed ex hoc quod datur ei aliquid donum per quod
est dignus vita eterna et hoc donum dicitur gratia gratum faciens Alter enim etiam in
peccato mortali existens posset dici in gratia esse quia gratia sola acceptacionem divinam
dicit cum contingat aliquem peccatorem esse predestinatum ad vitam eternam habendam
Quia igitur gratia gratum faciens potest etiam dici gratificativa nos dignos vita eterna facit
Ad primum ergo dicendum quod anima tam fortius vivit corpus Cum nulla forma mediante cor
vivificat Deus autem vivificat animam non sit tam fortius sed sic tam efficiens
Cum aliqua forma cadit media sicut pictor album facit parietem effective albe
dine mediante albedo non nulla forma mediante quia facit sic album formaliter
Ad secundum dicendum quod ipsa acceptatio que est in voluntate divina respicit eternum bonum pro
ducit in homine acceptato aliquid quo dignus sit consequi bonum illud quod non
contingit in acceptacione humana Secundum hoc gratia gratum faciens aliquid creatum est in anima Ad
tertium dicendum quod esse naturale per creationem deus facit in nobis nulla causa agente media
te Sed tamen mediante aliqua causa forma esse enim naturalis principium est esse naturalis Et
similiter esse spirituale gratuitum deus facit in nobis nullo agente mediante sed tamen mediante
aliqua forma creata que est gratia Ad quartum dicendum quod sanctitas est gratia qualitatis corporalis
a habitibus ad equantur tamen Primum enim in spiritus proprie qualitatis dicere ratio procedit
de facto Ad quintum dicendum quod ex ipsa liberalitate dei exigitur nobis eternum bonum vel sequitur
quod sit aliquid in nobis a deo datum quo illo bono digni efficiamur Ad sextum
dicendum quod nulla creatura est simpliciter anima christi nobilior Sed si quod omne actus anime est causa
nobilior in quantum comparatur ad ipsam ut forma eius Vel potest dici quod gratia in
quantum creatura non est nobilior anima christi Sed in quantum est quedam similitudo divine
bonitatis expressior quam similitudo naturalis que est christi anima Ad septimum dicendum
quod una est veritas prima increata a qua in intellectu veritates que sunt veritates
filiorum hominum in mentibus creatis causantur ut dicit glossa super id psalmi Diminute
sunt veritates a filiis hominum Quia est una bonitas increata eius sunt
multe filiorum hominum in creatis mentibus per participationem gratie Et tamen sicut est quod
non credo se habet gratia ad effectum ut forma inferiori Contingit autem multis esse
eternum diviserit non aut formam Ad octavum dicendum quod omne quod est in genere substantie
est compositum reali compositione eo quod id quod est in predicamento substantie est in suo esse subsistens
subsistens Cum oportet quod esse suum sit aliud quam ipsum aliter non posset differre secundum esse
ab illis cum quibus convenit in ratione sue quidditatis quod requirit in omnibus que
sunt directe in predicamento et ideo omne quod est directe in predicamento substantie compositum
est saltem ex esse et quod est Quia tamen quedam in predicamento substantie per reductionem
ut principia substantie subsistentis in quibus predicta compositio non invenitur non enim
subsistunt nec eorum proprie esse sed substantie est principale sic etiam Cum proprie divine magis
entes quam entia et ideo hoc quod aliquis sit in predicto ad quod accidunt non requiritur
quod sit compositum compositione naturali sed solum compositione rationis ex genere et
differentia et talis compositio in gratia invenitur Ad nonum dicendum quod quamvis per unum
actum peccati mortalis gratia amittatur non tamen facile gratia amittit habentibus
habenti gratiam non est facile illum actum exercere propter inclinationem in contrarium

Sed et phe dicit in vo ethic/ ez insto dificile e opoi inmsta
ad deum dd q int mete nram et deu nil cadit mediu nec p(ro)mo
dum efficiet/ q mete adeo cedatur et instificatur nec p modi abuti
btificat/ q go ipa dei fruitio cnad sit bta pt in aq ee mediu for
male quo aia deo assilatur Advendeum dd q a'c caritue virtuts
acceptatur adeo som re bonorum nalium ron diuia acceptao nil
in eis addit sup nales codicom p quad hmodi bonis sit pporcionata
ho aut accepta adeo icb bom sup nalis et ideo recipit a'qi aliud
sup additur nalibz p q ad illud bonu pporcionetur

Secundo qrit Utru gra gratu faciens sit idez q caritas / Et videt
q sic Gra em gtu fans e in nob ad donu dei p q ei accepti
sumg hr aut e p caritez p v. d. Ego diligetes me diligo go gra
gtu fans e id q caritas P Aug d q id d bnficiu quo volutas
homis pparatur et p venitur est fides no aut in forma s formata q e
p caritez Cu go illud bnficiu sit gra p venies. videt q caritas sit ipa
gra P ad hc pt sctus mitti ad aque ut ipm in hitet go scdm
idez donu mitti et in hitat d aut mitti s donu caritat/ sicud et
filig s donu sapie ppt silitudie horu donoru ad psonas diuinas
S vo in hitare aiaz pt sctg p graz go gra e ide q caritas P
Illud donu dei e gra p quod digni reddimur ad vita etna hndam
Sz p caritez homo redditur dignu vita etna utz Johanes xiiii Si
quis diligit me diligetur a pre meo et ego diliga eu et manifesta
bo me ipm ei in q ma manifestaton vita etna gsistit go caritas e id q
gra. P de ron caritat duo pnt int/ qi sz q p ca ho sit deo carus
et q p ca ho hz deu caru prius aut e d rone carit/ q ho sit deo carg
q q habeat deu carū utz p Johanis iiiio pro qi nos dilexius deuz
s qm ipe prior dilexit nos Sz hec e ro gre ut p ca sit ho deo gratus
sed cu idez sit ee deo caru et gtu vide q idem sit gra et cari P Au
g d q sola caritas e que diuidit int filios regni et pdicio/ Cetera
em dei dona sunt bonis malis q comunia Sz gra gtu fans dis
tiguit int filios pdicionis et regni nec e nisi in bonis go e id q caritas
P Gratu facieus id q daz actus no pt ee nisi in gne qlit/ nec
nisi in p'a spe q e hitus et dispoicio et id no sit scia no videt esse
ad quad virtus ut aliqua virtus pt dici gra nisi caritas que e forma
virtutu ceterarū go gra e cu deo con nil puet sepimo s gra p venit
caritez ut Aug dicit in lo d pdestiaton sctorū ergo gra no e id q cari
tas P ad Ro vo dici q caritas dei diffusa e in cor. nris p
spm sctm q da e no. go dato scti spus pcedit caritez sicut ca effectuz Sz
spus sctus datur s aliqd donu sctm go aliqd donu e in nob q pcedit
caritez et hc no videtur esse ad q gra go gra e ad qm caritas P
Gra semp e in suo actu q semp fat homez gtu caritas vo no sp e
in suo actu no em sp hns caritatez actu diligit go caritas no e gra
P Caritas quedā dilectio e dilectio aut e s quad sumg go caritas ppe s
e s qua diligetes sug Sz no s hc sumg deo accepti q sumg dilige
tes Sz potig eo qr dicta em nri no sut causa gre s eo go gra s
quad sumg deo accepti e ad qm caritas P ez plurbg convenit to
tum e no inest aliquo coru rone aliqua q sola ipm Sz p dicte ac
tuz meritorum comune aim volunti go illi quenit s q est ei ppm

Et ita ut caritati convenit ergo ei similiter convenire fidem et omnibus virtutibus
Sed non convenire per praedicationem ut videtur quia sit tot esse gratie quot sunt virtutes
b Sed actu meritoria est gratia ergo gratia dicit aliquid convenire caritati et aliis vir-
tutibus. Sed notandum ergo est convenire per modum cause et tunc gratia est aliud per essentiam a caritate
Per caritas perficit autem in ordine ad obiectum diligibile. Sed gratia non
importat respectum ad aliquid obiectum quia ut ad actum sed ad quoddam esse scilicet esse
gratum deo ergo gratia non est caritas. Respondeo dicendum quod quidam dicunt quod gratia est idem
per essentiam quod virtus sed ratione differt autem secundum rationem ut virtus dicitur secundum quod
perficit hominem ad eius actum deo acceptum faciat et inter alias virtutes po-
tissime caritas est gratia secundum eos. Contra illos dicit Magister quod caritas et gratia penitus
differunt ut aliqua virtus est gratia per essentiam. Hec opinio rationabilior videtur.
Sicut enim diversarum naturarum diversi sunt fines ad consecutionem alicuius finis in re-
bus naturalibus tria requiruntur scilicet natura proportionata ad finem illum et inclinatio
in illum finem que est naturalis appetitus finis et motus in finem. Sicut patet quod in terra
est natura quedam per quam competit sibi esse in medio et habet naturam se in-
clinandi in locum etc. Ad extra nisi per violentiam detineretur. Et ideo remoto pro-
hibente deorsum movetur. Homo autem secundum naturam suam proportionatus est ad quendam fine-
m cuius habet naturalem appetitum et secundum naturales vires operari potest ad consecutionem illius finis
Et finis est aliqua contemplatio divinorum qualis est homini possibilis secundum facultatem
nature in qua etiam philosophi ultimam hominis felicitatem posuerunt. Sed
est aliquis finis ad quem homo a deo preparatur naturam humane proportionem excedens
scilicet vita eterna que consistit in visione dei • per essentiam que exce-
dit proportionem cuiuslibet nature create soli deo connaturalis existens. Sed quod
homini detur aliquid non solum per quod operetur ad finem vel quod inclinetur eius
appetitus in finem illum. Sed etiam per quod ipsa natura hominis elevetur ad quandam
dignitatem secundum quam talis finis sit ei competens. Et ad hoc datur gratia ad
inclinandum autem affectum in hunc finem datur caritas ad exequendum autem opera
quibus predictus finis acquiritur datur aliis virtutibus. Et ideo sicut in rebus natura-
libus est aliud natura ipsa et aliud inclinatio nature et eius motus vel operatio ita in spi-
ritualibus est aliud gratia et caritate et aliis virtutibus et quod hec operatio sit recte
accepta patet per dominum in filio et dicit Iohannes dicit quod non potest aliquis habere spiritu-
alem operationem nisi prius esse spirituale accipiat sicut ut operationem alicuius nature
nisi prius habeat esse in natura illa. Ad primum igitur dicendum quod deus diligit
se diligentes non tamen ita quod dilectio se diligentium sit ratio quare ipse diligat
sed potius econverso. Ad secundum dicendum quod fides dicitur esse gratia per inciens meritum in ma-
tu fidei primo apparet gratie prevenientis effectus. Ad tertium dicendum quod tota trinitas
in nobis inhabitat per gratiam. Sed specialiter alicui persone approprietur sicut in habitatio
per aliquid quod speciale donum quod habet similitudinem ad ipsam personam ratione cuius etiam per-
sona mitti dicitur. Ad quartum dicendum quod caritas non sufficeret ad merendum bonum eternum
nisi presupposita idoneitate meritis que est per gratiam. Alter enim mea dilectio non
esset tanto premio condigna. Ad quintum dicendum quod non est inconveniens aliquid esse prius
secundum rem quod tamen per posterius est de ratione alicuius hominis sicuti prius est sanctitas
quam ipsa sanctitas in sancto subiecto et tamen sanctum prius significat habentem sanctitatem
quam sanctitas eam. Sed etiam quamvis sit prius divina dilectio qua deus nos
dignitate diligit quam dilectio qua nos eum diligimus tamen de ratione caritatis
prius est quod deum faciat nos caros quam quod nos deo caros faciat. Primum
enim pertinet ad dilectionem increatam dilectio non autem secundum. Ad sextum

Dicend q hec q caritas sola distinguat int filios regni et filios pdicois
qrerit cu ingnitu no pt ee in forcis sicud a c virtutes con phr no a
cludit gra qnas ipa caritas serat Ad septim dd q grade insia pse glut
qrris no ppe ppossu dici affcta hitu qrna no incte ordiat ad actu
s adqdam ee spuale q in aia fat et e sic queda dispoicio q e respitu
hic que e gra qsuata int tn sic gre in actutibz aie q phi no cognos
nerut in rcm qnia phi no cognoncert nisi illa aie actu a q ordinatur
ad actz aie nate hnane pporconatos Qa qcedimg qz a qua ccz no vtes
Tercio qritur Vtrum a qua catiua possit ee causa pncludit
gre Et vr q sic Primo Ioh xx dns dixit discipulis suis Quorz
remiseritis pcta remittitur eis Ex quo pz q hoies pnt pcta remitte Sed
pcta no remittitur nisi p grad go homines pnt gram qferre P Dyo
dicit xiiij c cele ierar Ex sic corpa scil ppinqora lumine ab eo recipi
unt et in alia corpa transfundunt ita sbe deo appinquates eius lume ab eo
recipiunt et alijs tradunt Sz lume diuinu e gra go catue creaus plerq
gram recipientes pnt ea alijs trade P Sed dno bonu e diffusi
uu sui go q plus hz de ron bona plus hz de ron diffusiui Sz sbe spua
les plus hnt de ron boni qm corpales ut pote summo bono ppinqores
Cu go sbe corporales in aqmbz catiuis qrites sint pn in sue communicate
in similitudie spei multo magis q hz grat potit in aqno gram causare
P Sicud affcitus pficitur diuino lune gre ita intllctz rona catura
pficit lume proueat Sz lume intllctz rona catura pt alii pbe q
pz ex hr q scdm dyo supiores angeli inferiores illuminat q qdez
illmao scdm ipm e diuine scie assupcio go et gram pt rona catua
alij pbe P Cristus e caput ecclie scdm hnam nam Sz caput e psim
et motu in mebra diffunde go et xpus scdm hnam nam diffudit spuales
spg et motz p quos gre intelligit scdm aug in mebra corpis misti
ci Si dicat q xpus scdm hnam nam p ministeriu in hoies gram diffu
dit Sz con xpus scdm alijs singulari e caput ecclie Sz p mod ministe
rij sepai ad gre collacom conueit et alijs ecclie ministris go ad rom
capitis sufficit q gram infudat p modu ministerij P mors et
resurrec xpo qrenit scdm in hnam nam Sz sic dicit glo sup illud
Rom Ad vespm demorabitur fletz et ct v xpi e causa aie ct omis
in pnti et corpis in futo Resurrectio aut aie in pnti est p grat go
xpus scdm hnam nam e causa gre P fora subalis q dat ee a
rome e nobilior fora acti li qnalz Sz aqg agens catua pt in foram
subalez que dat ee et rome scz p vegalez et sbilez go multo forcius pt
in foram accilez que e grad Si dicatur q deo gram catua care no
pt qr ad no educat de pona media no sit nisi p cacom Creatc
aut e infinite pone ppr infinita distacia inter eius et int ct nlli
catue pt compete Sz con infinita no e p tusse Sz distacia q
e de ente in int qtigit p tusire qr catua p se ipam in nichilu de
cidet nisi manu conductois teneretur scdm agi go int eus et nichil no
e infinita distacia P posse care gram no dz pcaq infinitam sim
plicit scdm solu scdm q pz go hr q si decremq deu int ad posse facere
nisi p gram no decremq eu pone infinite simplr Sz no e in
conueniens q alicui catue qferat pca infinita scdm quid qr et ipa grad
hz quoda virtutez infinitaz inquatu infinito bono qiungit go int

p[er]fic[i]b[us] q[uam] c[re]atura habeat v[ir]tutez ca[usan]d[i] gr[ati]am P[re]t[erea] ad gl[ori]am reg[is] p[er]
tinet q[uod] habeat sub se potentes et v[ir]tuosos milites ergo et ad gl[ori]am dei
p[er]t[inet] q[uod] sibi s[u]b[iec]ti et ei subiecti sint magne p[otes]tat[is] Si ergo ponat[ur] q[uod] aliquis s[ecundu]m
iusticiam aut[em] dei p[er] fidem ihesu x[ris]ti Sed ut dicit Ro x fides ex auditu au-
ditus aut[em] p[er] verbu[m] x[rist]i ergo cu[m] verbu[m] x[rist]i sit a p[re]dicatore vide[tur] q[uod] gr[ati]a sine
iusticia sit a fidei p[re]dicatore P[re]t[erea] longanimis p[otes]t alteri dare q[uod] sui[m] e[st] Sed
gr[ati]a sine sp[irit]us s[anc]tus e[st] a[n]i[m]e hoi[s] q[uonia]m ei dat[ur] ergo h[omo] p[otes]t dare alteri gr[ati]a
ut sp[iritu]m s[an]c[tu]m P[re]t[erea] nullus d[ebet] r[ati]o[n]em redde[re] de eo q[uod] no[n] e[st] in p[otes]tate sua Sed
p[re]lati debent redde[re] r[ati]o[n]em de a[n]i[m]ab[us] subditoru[m] r[ati]o[n]e cu[m] ad hebre[os] ult[imo] Ipsi enim
p[er]vigilant tanq[uam] r[ati]o[n]em reddituri p[ro] a[n]i[m]ab[us] v[est]ris ergo a[n]i[m]e subditoru[m] sunt
in p[otes]tate p[re]latoru[m] ut eas p[er] gr[ati]am possit iustificare P[re]t[erea] ministri dei mag[is]
sunt accepti deo q[uam] ministri reg[is] t[em]p[or]alis Sed ministri reg[is] t[em]p[or]al[is] p[ossu]nt alicui
gr[ati]am reg[is] reconciliare ergo et minister dei p[otes]t gr[ati]am dei conciliare P[re]t[erea] ced[it]
q[uod] e[st] causa cause est causa causati Sed sacerdos e[st] causa impositio[n]is manu[um]
q[uae] e[st] causa q[uod] sp[iritu]s s[anctu]s detur s[ecundu]m illud act[uum] viij Imponebant manus sup[er]
eos et c[etera] ergo sacerdos e[st] causa gr[ati]e q[uon]i[am] sp[iritu]s s[anctu]s datur P[re]t[erea] om[n]is p[otes]tas
co[m]municabil[is] ei co[m]municata est q[uia] si deus potuit et noluit co[m]municare
invid[us] fuit Sicud aug[ustinus] ad fil[ium] equalitez p[ro]ba[n]da arg[umen]ta[n]tur Sed p[otes]tas
conferendi gr[ati]am fuit c[re]ature co[m]municabil[is] in q[uan]tu[m] in h[oc] q[uod] no[n] tene[t] ut
m[agister] dicit v d[istinctio] p[ri]mi li[bri] ergo p[otes]t a[liquis] conferre q[uon]iam li[bri] ergo p[otes]t a[liquis] conferre
gr[ati]am e[st] communitati a[n]i[m]e c[re]ature P[re]t[erea] s[ecundu]m d[ionisium] lex divinitat[is] est p[er] media vltima
in deu[m] reducere Reductio aut[em] c[re]ature r[ati]onal[is] in deu[m] e[st] p[ri]ncipalit[er] p[er] gr[ati]am
ergo p[er] sup[er]iores c[re]aturas r[ati]onales inferiores gr[ati]am co[n]sequu[n]t[ur] P[re]t[erea] maius e[st] ex-
pellere culpa q[uam] accessoriu[m] Sed hominib[us] data est p[otes]tas d[e]mones expellendi
q[ui] sunt nob[is] causa malicie vt[pote] luce x et mat[thei] x[i]v ergo et hominib[us] da-
ta e[st] p[otes]tas expellendi p[e]c[c]ata et ita conferendi gr[ati]am Si dicatur q[uod] h[oc] fat p[er] minis-
terium solum Sed con[tra] sacerdos ewa[n]geli[cus] e[st] potior sacerdote legali Sed sacerdos
legalis operat[ur] p[er] mod[um] ministerij ergo sacerdos ewa[n]geli[cus] h[abe]t a[liquo]d plus q[uam]
ministeriu[m] P[re]t[erea] a[n]i[m]a qua vivit vita nature co[m]mu[n]icat alteri s[cilicet] corpori ergo et vi-
ta gr[ati]e p[otes]t alteri co[m]municare P[re]t[erea] culpa et gr[ati]a sunt contraria Sed a[n]i[m]a sibi ip[s]i p[otes]t
esse causa culpe ergo p[otes]t sibi ip[s]i esse causa gr[ati]e P[re]t[erea] homo dicitur esse minor
mundus in se gerens maioris mundi simi[litu]dinez Sed in maiori mundo aliquis
p[er]fectus effectus s[cilicet] a[n]i[m]a sensibil[is] et vegetabil[is] e[st] ab aliqua c[re]atura ergo et in minori mundo
i[d est] in homine effectus p[er]fectus gr[ati]e est ab aliqua c[re]atura P[re]t[erea] s[ecundu]m ph[ilosoph]um p[ri]mo meta-
ph[ysice] methaure Vnumq[uo]d[que] p[er]fectum e[st] q[uod] p[otes]t alteru[m] sibi sile facere et loquimur de p[er]fe-
ctione nature maior aut[em] e[st] p[er]fectio gr[ati]e q[uam] nature ergo h[abe]ns p[er]fectione[m] gr[ati]e p[otes]t
alteru[m] in gr[ati]a constituere P[re]t[erea] actio forme attribuit[ur] huic formas sic calefacere q[uo]d
e[st] actio caloris attribuit[ur] igni Sed iustificare e[st] actio iusticie ergo attribuendu[m] est
~~iustificare~~ Iustificatio aut[em] no[n] e[st] nisi p[er] gr[ati]am ergo et iustus p[otes]t dare gr[ati]am
Sed con[tra] e[st] q[uod] aug[ustinus] dicit xv de t[ri]n[itate] Ex s[an]c[t]i vi[ri] no[n] p[ossu]nt dare sp[iritu]m s[an]c[tu]m
Sed dono gr[ati]e datur sp[iritu]s s[anctu]s ergo h[omo] s[an]c[t]us no[n] p[otes]t gr[ati]am dare P[re]t[erea] Si
h[omo] h[abe]ns gr[ati]am alteri gr[ati]am dare posset h[oc] no[n] esset nisi c[re]ando in eo gr[ati]am ex
nichilo q[uonia]m creare solius dei est ergo ne[c] ite[m] de gr[ati]a q[uam] gr[ati]e h[abe]t aliquid
ei largiendo q[uonia]m sit sua gr[ati]a minueretur et esset min[us] deo acceptus
ex h[oc] q[uod] fat opus deo acceptu[m] q[uod] e[st] in co[n]veniens ergo no[n] h[om]o alteri gr[ati]am
dare p[otes]t P[re]t[erea] anshelmus p[ro]bat in li[bro] Cur deus homo q[uod] reparator h[uma]ni
gen[er]is no[n] potuit esse p[ur]us angelus q[ui]a sic esset sue salut[is] debitor angelo
et nullo posset ad angeli equalitez p[er]venire Sed solus homini e[st] p[er] gr[ati]am

go idem inquiens sequetur si angelus homini gratiam daret multo autem
magis homo homini gratiam dat. P secundum Aug. maius est iustificare im
pium quam creare celum et terram. Sed gratiam iustificat impium. Cum igitur creature
celum et terram nulla creare possit nec gratiam conferre. P omnis actio est
per aliquam coniunctionem agentis ad patiens. Sed menti nulla est creatura nulla
creatura illabitur. Ergo nulla creatura potest gratiam conferre. Respondeo dicendum quod concedendum
est quod gratiam efficere nulla creatura potest quamvis aliqua creatura possit aliquid ministe
rium ad hoc exhibere ordinatum ad gratie susceptionem. Cuius ratio triplex. Prima sumitur
ex condicione ipsius gratie. Gratia enim ut dictum est est quedam perfectio elevans
animam ad quidam esse supra naturalem. Nullus autem effectus supernaturalis potest esse ab
aliqua creatura corporali ratione. Prima quia quicquid causa eius solius est rem ultra sta
tum nature promovere cuius est condens nature statuere et limitare quod solius dei
esse constat. Secundo quia nulla virtus creata agit nisi presupposita propria materie
vel aliquo loco materie. Preterea autem naturalis creature non se extendit ultra perfectiones
naturales. Unde nullam supernaturalem operationem aliqua creatura efficere potest. Et in
de est quod miracula sola virtute divina agente fiunt quamvis ad miraculi explanationem
aliqua creatura cooperetur vel orando vel qualitercumque aliter ministerium
adhibendo et propter hoc nulla creatura efficere creare potest. Secunda vero sumitur
ex operatione gratie. Nam per gratiam voluntas hominis immutatur. Gratia enim est quo quem pervertit
hominis voluntatem ut bonum velit. Secundum Aug. voluntatem autem immutare solius
dei est. Quamvis autem aliquis aliquis possit intellectum alterius immutare quod ideo est quia
contra primum alicuius actus ~~potest immutari~~ sit ponderatur et obiectum. Duplex actus autem aliquis
potest immutari. Uno modo ex parte potentie. Unde aliquis in ipsa potentia operatur quod
solius dei est. Rex potentiarum quia non sunt organicis affixe scilicet intellectus et vo
luntas. In hiis enim potentiis aliquis potest aliud operari ~~parte~~ per actum sicut
quod habet in corpore organica actionem. Alio modo ex parte obiecti ad hoc videndum scilicet obiectum apposi
tum moveat. Voluntatem autem non movet obiectum de necessitate nisi quod est naturale vo
luntatis ut beatitudo vel aliquid huiusmodi quod voluntati a solo deo proponitur. Alia vero obiecta
voluntatem non ex necessitate movent. Sed intellectum ex necessitate movent non solum prima prin
cipia cognita sed et conclusiones que non sunt naturaliter note propter necessitatem habitu
dinem earum ad principia. Que scilicet necessaria habitudo non invenitur ex parte volun
tatis aliorum bonorum respectu boni naturaliter desiderati quia multipliciter salvari potest contrarietatem
ad illud bonum naturaliter desideratum propter rem possit. Unde intellectum sufficit
aliqua creatura potest movere ex parte obiecti non autem voluntatem. Ex parte autem
potentie neque intellectum neque voluntatem. Et ergo voluntatem nulla creatura immutare
potest nec gratiam propria voluntatis immutat. Aliqua creatura conferre potest. Ter
tia sumitur vero ex fine ipsius gratie. Finis enim proportionatur principio agenti
eo quod finis et principium totius universi est unum et ideo sicut prima actio propria
rei in esse accipit scilicet creare est a solo deo quia est causa creatura sicut principium
et ultimus finis. Ita et gratie collatio propria mentis bonum meritum ultimo
fini coniungit a solo deo est. Ad primum ergo dicendum quod solus deus remittit peccata auc
toritate. Ysaie xliii. Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me. Homines autem dicuntur
remittere ministerio. Ad secundum dicendum quod dyonisius loquitur de influentie diuinis luminis per
modum doctrine sicut inferiores angeli a superioribus illuminantur quod hic intendit.
Ad tertium dicendum quod non est ex defectu bonitatis gratie quod hominis causa possit in aliam di
ffundere sed est ex eius eminentia potius et defectu huius causa et ipsa transcendit
statum nature create et hominis causam non ipsam participat in tanta perfectione

Vt eam gratificare possit Ad quartum dicendum quod non est simile de volunte et intellectu ratione iam dicta Ad quintum dicendum quod xpus secundum quod deus infundit gratiam efficienter secundum quod homo ministerio ratione dicitur ad Ro xv dico autem xpm ihm ministrum fuisse etc Ad sextum dicendum quod ideo xpus secundum humanam naturam prae omnibus ministris caput ecclesie dicitur quia praeter ceteris ministerium habuit meritum per fidem eiusdem iustificans et per invocationem nominis eius sacramenta imbuuntur et virtute passionis eius tota humana natura a peccato sic purificatur purgatur et multa alia humanitati sunt quae corpori singulariter conveniunt Ad septimam dicendum quod sicut dicit Damascenus in tertio libro 3a humanitas fuit quasi organum instrumentum divinitatis et ideo sic instrumentum ea que sunt humanitatis ut ratio et passio et alia humanitatis ad effectum divinitatis se habent Dicit ergo ratio xpi non tamen rationem formalem in nobis tamen ea sunt agens secundum sicut causa instrumentalis Vel potest dici quod est causa meritorie rationis formalis meritorie per eius fidem iustificans vel potest dici quod est causa exemplaris rationis formalis in ipsa ratione et est quaedam similitudo nostre formalis resurrectionis Ad octavam dicendum quod anima sensibilis et vegetabilis non excedunt statum nature creature sicut nec alie forme naturales et ideo agens naturale presupponit formam que est naturalis ... formatur per aliquod in eam eductione non autem est simile de gratia ut ex dictis patet Ad nonum dicendum quod illa ratio non est ... ... creature est proprie subsistentis cuius est proprie et esse et fieri ... autem non subsistentes sive accidentales sive substantiales non tamen secundum ... sic nec esse habent ... secundum in eo quomodo non habent materiam ... quod sit eorum ... habent tamen materiam ... depedet et per ... in esse educuntur ut est eorum fieri sit proprie ... ita eorum ... ratione materie in qua non est proprie eorum ratio Creatus autem de anima ... que est forma subsistens ratione proprie ei ... convenit supposita tamen hac ratione solvenda est ad argumentum quod ... et ... concludit Ad quod dicendum est quod ... distantia potest ... in ... quod sit ex utraque parte infinita sicut si unus haberet albedinem infinitam et alius infinitam nigredinem et hic modo est infinita distantia inter esse divinum et non esse simpliciter Alio modo ita quod sit ex utraque parte finita sicut cum unus habet albedinem finitam et alter nigredinem infinitam et ... esse tantum a non esse secundum quod distat Tertio modo ita quod sit ex una parte finita et ex alia infinita ut si unus habet albedinem finitam et alius infinita nigredinem et talis est distantia inter esse creatum et non esse simpliciter quia esse creatum finitum est ... non esse simpliciter autem est infinitum in ... ... ergo distantia ... ex parte illa qua finita est infinitum ipsum esse finitum ... ... vel ... non autem ex parte illa qua finita est Ad decimam dicendum quod posse creare gratiam pertinet ad potentiam infinitam simpliciter infinitum est potentie infinitum naturam que est infinita et ideo ita creature non sunt ... quod alias possit dare gratiam et creare non ... possit Ad undecimum dicendum quod ad gloriam regis pertinet potentia multitudo et tanta ... ... eius subiectione non subtrahat non autem si ... ... subiectione ... per potentiam autem conferendi gratiam creatura deo ... ut potentiam habent potentie infinitatem ratione divine glorie derogaret si aliqua creatura tales potentiam haberet Ad duodecimum dicendum quod auditus non est causa sufficiens fidei quod patet ex hoc quod multi audiunt qui non credunt Sed causa fidei est ille qui facit credentes ... ... non ... ad assentiendum ... ... secundum voluntatem et ideo ... ... non causat fidem secundum deus qui sola voluntatem ... potest Causat autem fides ... ... et illustrando intellectum fidei ut non repugnet ... ... Predicator autem se habet sicut disponens ad ... ... fidem Ad tredecim dicendum

et id quod meum est sicud possessio possum alii dare, non autem quod meum sicud
forma inhaerens non autem possum alii dare colorem vel quantitatem meam. Sic ergo gratia
hominis est et non sponsi. Ad decimum quartum dicendum quod prelatus quamvis non possit dare gra-
tiam subditis potest tamen cooperari ad hoc quod gratia actu detur vel data non perdatur amo-
nendo vel corripiendo et con[illegible] regimen tenens de animabus subditorum. Ad quindeci-
mum dicendum quod ministri regis temporalis non conciliant gratiam actu nisi per modum intercessionis
et sic etiam ministri dei possunt divinam gratiam actu peccatori conciliare precibus impe-
trando non autem effective causando. Ad decimum sextum quod manus impositio non causat
spiritus sancti adventum sed simul cum manuum impositione spiritus sanctus advenit. Unde non dicitur in te-
xtu quod apostoli imponentes darent spiritum sed quod imponebant manus et illi accipiebant
a deo scilicet spiritum sanctum. Et tamen impositio manuum dicitur aliquomodo causa acceptionis
spiritus sancti per modum quo sacramenta sunt causa gratie ut post dicetur. Hic non habebat
manus impositio in quantum est ab homine sed institutionem divinam. Ad decimum septimum
dicendum quod oppositum magistri non tenetur in hoc quod ut scilicet potestas creandi et iustificandi
possit creature conferri quamvis etiam magister non dicat quod potestas iustificandi per auctoritatem
possit creature conferri sed solum per ministerium, ut tamen sentit sit communicabilis sit creature. Eu
enim dicitur quod omne quod creature communicabile est ei communicatum intelligendum est de illis que
recipiunt non autem de illis que possunt esse nature superaddita ex sola libertate divina de
quibus enim non apparet invidia etiam si non conferuntur et ideo non est simile de filio
naturali et de bone filiatione cum filius habeat naturam gratiam. Unde si deus potest plenitudinem
sue nature filio non communicaret videret vel ad impotentiam vel ad invidiam pertinere et
propterea sanctus contra eos quod dicebat quod pater filium generavit voluntate. Ad decimum octavum quod verbum
dicto non est intelligendum quod sancta sunt virtutes conjungant virtute causarum mediarum
Et quod cause medie disponunt ad gratie consecutionem vel per illuminationem quam unus angelus
alio [illegible] ministro. Ad decimum nonum dicendum quod potestas iam data est apostolis ad compellendum
demones a corporibus quod constat esse minus quam compellere peccatum ab anima ut etiam dic-
tum est cum ut propria virtute demones compellerent sed quia per invocationem nominis Christi
impetrando per orationem quod patet Marci ultimo in nomine meo demo-
nia eicient. Ad vicesimum dicendum quod sacerdos legalis non etiam per modum ministerii
ad gratie collationem operabatur nisi remote per exortationem doctrinam. Sacramenta
enim veteris legis quorum erat minister gratiam non conferebant sicut conferunt sacramenta
nove legis quorum est minister sacerdos evangelicus. Unde sacerdotium novum est dig-
nius veteri ut probat apostolus in epistola ad Hebreos. Ad vicesimum primum dicendum quod
anima aliter se habet ad vitam naturalem et ad vitam gratie. Ad vitam enim quam
gratie se habet ut quod aliud vivunt. Ad vitam vero nature ut quo ad vivunt et
ideo ad vitam gratie communicare non potest sed communicatur. recipit vitam vero nature co-
mmunicat ut tamen eam communicat nisi mediante ministerio formali corporis unitur vero est
autem possibile quod anima alteri anime quam vita gratie vivit potest formaliter vivat
Unde non est simile. Ad vicesimum secundum quod non est impossibile aliquid agens agere super sua
speciem vel etiam infra sed supra suam speciem nihil potest agere, gratia autem est supra naturam
anime culpa vero vel merita naturam rerum animalis potest vel infra naturam rerum
Unde non est simile de culpa et gratia. Ad vicesimum tertium dicendum quod etiam in motu
mobilis scilicet in homine aliquis actus spiritualis quod naturam non excedit virtute creata aliquid
causatur scilicet scientia a doctore in discipulo non autem gratia quia naturam excedit. Una
ratio similis vel regulis infra naturalem ordinem continentur. Ad vicesimum quartum
dicendum quod perfectio gratie potior est perfectione nature accepte forte per sufficientiam non autem ex
parte perfectibilis vera comparatio perfectionis possidetur quod est naturale cum quod est supra
naturam in spiritu est naturali virtuti active proportionatum cum perfectio dom

Super excedit naturale et ideo virtute propria non potest aliquid supernaturale. Deinde sufficien-
tia(m) dere omnis possit facere sibi simile in natura ut homo hominem; vult tamen quia perfecto-
res creature sibi simile facere non possunt ut sol non potest producere alium solem nec an-
gelus alium angelum / sed hoc est verum tantum in corruptibilibus creaturis, temporibus vero
generatio divina est promissa ut continuaretur esse eorum secundum speciem quod secundum indi-
viduum continuari non potest. Ad rationes in contrarium dicendum quod duplex est actus forme:
unus est primus, est operatio ut calefacere, quod est etiam actus secundus, et talis actus supposito
attribuitur. Alius vero actus forme est nature materie informando, quod est actus primus, sicut
vivificare corpus est actus anime, et talis actus supposito forme non attribuitur. Sic
et iustificare est actus iustitie seu gratie.

Queritur tertio utrum sacramenta nove legis sint gratie causa. Et videtur quod
non. Quia enim dicit Bernardus in sermone de cena domini: Sicut canonicus per
librum, abbas per baculum, episcopus per anulum investitur, sic divisiones gratiarum
diverse sunt tradite sacramentis. Sed liber non est causa canonicatus nec baculus abbatie
nec anulus episcopatus, ergo nec sacramenta gratie. Preterea si sacramentum est causa
gratie aut principalis aut instrumentalis; non autem principalis quia solus deus est causa
gratie ut dictum est; nec etiam ut instrumentalis, quia omne instrumentum habet aliquam actio-
nem naturalem circa quod instrumentaliter operatur. Sacramentum autem cum sit quid corporale non
potest aliquam naturalem actionem habere circa animam, que est gratie susceptiva, ergo instru-
mentalis causa gratie esse non potest. Preterea omnis causa activa vel est perfectiva vel
dispositiva ut dicit Avicenna libro primo. Sed sacramentum non est causa gratie perfectiva,
quia sic esset causa gratie principalis, nec etiam dispositiva, quia dispositio ad gratiam est
in eo in quo est gratia, scilicet in anima, ad quam res corporalis non attingit, ergo sacramentum
non est causa gratie. Preterea si est causa gratie aut per propriam virtutem, quia sic quelibet
aqua sanctificaret sicut aqua baptismi. Similiter non per aliquam virtutem superadditam,
quia omne quod recipitur in aliquo recipitur in eo per modum recipientis, et cum sa-
cramentum sit materiale elementum, ut Hugo de sancto Victore dicit, non recipiet in
se virtutem materialem, quia non sufficit ad productionem forme spiritualis, ergo sacramentum non
est causa gratie. Preterea illa virtus suscepta in materiali elemento aut erit
corporea aut incorporea. Si incorporea, cum sit actus quidam et subiectum eius
sit corporeum, erit actus dignior subiecto, sed incorporeum corpore nobilius est. Si
autem sit virtus corporea et causat gratiam que est forma spiritualis incorporea, se-
queretur quod effectus sit nobilior causa, quod etiam est impossibile, ergo et impossibile est
sacramentum gratiam causet. Si dicatur quod huiusmodi virtus superaddita non est completa
sed tamen incompleta, non potest esse causa completi, gratia autem quiddam completum est, ergo
huiusmodi virtus incompleta causa gratie esse non potest. Preterea agens perfectum debet habere
perfectum instrumentum. Sacramenta autem agunt ut instrumenta dei, qui est agens perfectissi-
mus, ergo debent habere esse perfectum et ita habere perfectam virtutem. Preterea secundum Dyo-
nisium in v. c. de celesti ierarchia lex divina est per prima media et per media
ultima adducere, ergo cum legem divinam est ut per ultima reducatur media ut per ea
in deum. Sed in ordine creaturarum corporales sunt ultime, substantie vero spirituales
sunt prime, ergo non est conveniens quod corporalia elementa gratiam humane menti confera-
nt per que reducitur in deum. Preterea Augustinus in libro lxxxiii questionum distinguit du-
plicem dei actionem, unam qua operatur per subiectam creaturam et aliam qua
per se ipsum immediate facit, et huiusmodi est illuminare animas seu gratiam conferre ac
eam illuminare, ergo deus non utitur sacramento tamquam instrumento medio ad
gratiam conferendam. Preterea si aque virtus elemento materiali conferetur per quam
possit gratiam causare, aut illa virtus manet peracto sacramento aut non. Si
manet, ergo in aqua baptismi postquam homo vite est sanctificata si aliquis

baptisaret post baptismum alterius nullus vobis placet eum baptisari quod falsum est Si autem non manet tunc non sit assignare aliquam corruptionem gratia per se ipsam desinit et hoc zoi in quibus tunc sit quoddam spirituale et dicit maximus nobis ad hoc quod est causa gratie ut causa subito evanescat Praeterea agens plurimum et pariente Ver Aug prout xii super Gen ad litteram licet corpus non imprimit in animas similitudines similes corporis fit sed magis est remotum ut corpus non quantum anime ut ea causet formam gratie super naturalem tamen quod corpus quantum in ea effectum naturalem causet ergo nullo videtur posse quod huiusmodi corporalia elementa que sunt in sacramentis sunt causa gratie Praeterea effectiva anima disponit se ad suscipiendum gratiam tamen disponat per sacramenta quod dispositio qua anima se disponit ducit ad gratiam etiam sine sacramento non autem econverso Sed anima quamvis se ad gratiam disponat non inducit causa gratie ergo et si sacramenta aliquo disponat ad gratiam etiam sine sacramento non tamen sunt causa dandi gratiam Praeterea nullus artifex sapiens utitur instrumento nisi si conveniat instrumenti sicut carpentarius non utitur serra ad dolandum Sed deus est artifex sapientissimus ergo non uti instrumento corporali ad effectum spiritualem quod corporali naturae non competit Praeterea sapiens medicus fortioribus morbis fortiora adhibet remedia Sed morbus peccati est vehementissimus ergo ad eius curationem per gratie collationem fortiora remedia apponere debuit et non corporalia elementa Praeterea creatio anime creationem debet respondere per similitudinem Sed deus animam creavit nulla causa media ergo et similiter recreare debet per gratiam non media sacramento Praeterea gratie auxilia signum imponere angeli Sed instrumenta coadiuvant ad effectum principalis agentis ergo deo qui est potentissimus agens non competit ut per sacramenta quasi per instrumenta gratiam conferat Praeterea in omni instrumento requiritur similitudo naturalis actionis quod aliqua conferat ad effectum intentum a principali agente Sed naturalis elementi naturalis actio nichil facere videtur ad effectum gratie quae deus in anima efficit intendit Abluitio enim non magis corpore respicit animam quam ipsa aqua in baptismo ergo huiusmodi sacramenta non operantur sed operatur per ea gratiam per modum instrumenti Praeterea sacramenta sunt aliquo causa gratie et homo erit aliquo causa gratie quod est contra dictum Augustini dicit quod ministro non est collata potestas iustificandi ne spes ponatur in homine Praeterea ingredi datur spiritus sanctus Si ergo sacramenta sunt causa gratie erunt causa dationis spiritus sancti quod contra Augustinum qui dicit quod nulla creatura potest dare spiritum sanctum ergo sacramenta nullo modo sunt causa gratie Sed contra est quod dicit in summa de sacramentis diffinientibus sacramentum nove legis sic Sacramentum est invisibilis gratie visibilis forma ut imaginem gerat et causa existat Praeterea Ambrosius dicit quod gratia est fortior culpa et hoc est probatum ab apostolo ad Ro v Si culpa causavit maculam per infectionem corporis ergo et gratia potest causari in anima per sanctificationem corporalis elementi Praeterea aut per institutionem sacramentorum aliqui super additur naturalibus sacramentis aut nichil Si nichil tunc non est aliqua collatio nichil in institutione sacramentorum quod est contra decretis in quibus Si autem aliquid additur tunc non frustra addatur enim effectum aliquem quod prius efficere non poterat Sed non nisi gratie tunc ad hoc sunt sacramenta instituta ergo sacramenta sunt efficativa gratie Si dicatur quod non additur nisi ordo quidam ad gratiam Sed contra ordo relatio quedam est relatio autem non fundatur super aliquid absolutum vere nunc in eo est motus passivus Si ergo additur ordo oportet quod aliquid absolutum addatur Praeterea absolutum non causatur a relatione quia relationum habet esse debilissimum Si ergo sacramentis nichil additur nisi relatio per institutionem non poterunt ex institutione sanctificare quod est contra Hugonem de Sancto Victore Si dicatur quod relatio illa non est causa sanctificationis sed divina virtus sacramentis assistens Sed contra aut assistit divina virtus que deus aliquo sacramentis post institutionem quam ante aut non Si non aliquo non habebunt effectum per institutionem quam ante Si autem aliquo modo tunc deus non dicitur nono

Modo esse in creatura nisi per hoc quod novum effectum in ea facit oportebit quod aliquid
de novo sit super additum ipsius sacramenti et eidem quod prius in insensibus
sacramenti requirit una sanctificata sic in externa contentionem et consummatione Sed
illa sanctificatio non in visibili sit ergo per eam aliqua virtus spiritualis sacramentis
conferatur bone tamen potuerit esse gratie aliqualiter causa tamen ad hoc illa gratia ordine
tur Responsio dicendum quod sacramenta nove legis sunt aliqualiter causa gratie nature est ponere propter
hoc enim homo vetus occidere dicebatur et transgressionem augere quia cognitio
nem peccati faciebat gratiam vero ad virtutem contra peccatum non conferebat Si ergo
nova lex gratiam non confert sicut occidere dicitur et transgressionem augere
tamen contra apostoli doctrina prohibetur non aut confert gratiam nisi per solam
institutionem quia etiam lex vetus hoc habebat scilicet per sua sacramenta gratiam aliqualiter
causando Non etiam non est concessa circumcisione tempore institutionis attendentes Sed ei
super addit sacramenta ad gratiam habendam tamen quod eadem veteris legis sacramenta non conferebat
sed tamen significabat Significatio vero ad institutionem pertinet Sic ergo quia veteris
lex tamen instruebat eius sacramenta erant gratie solum signa Econtra vero lex nova
et instruxit et instituit eius sacramenta sunt gratie et signum et causa quo vero sunt
causa non eodem modo omnes tenent Quidam enim dicunt quod sunt causa gratie
non quia aliqui ad gratiam habendam operentur per aliquam virtutem eius inditam sed quia
in eorum susceptione gratiam datur adeo quod sacramentum ipsum assistit ut sic dicatur
causa gratie per modum cause sine qua non Et ponunt exemplum de hoc quod aliquis
deferens denarium plumbeum accipit centum libras non ideo quod denarius plumbeus
sit causa faciens aliquid ad acceptationem centum librarum sed quia est sic statutum
adeo quod si desit ut quicumque deferet illum denarium accipiat tantam pecuniam
Similiter statutum est adeo ut quicumque accipit sacramenta non ficte gratiam accipiat non quod
sacramenta faciant ipsam Deo Et idem dicunt fuisse sensisse magistrum in iiii° sententiarum
dicit sicut causa dicit Ex accipiens sacramentum consequitur salutem in scribendo et non
aliter Hanc autem opinionem non videtur sufficere dignitatem sacramentorum nove legis salvare
Si enim bene consideretur exemplum adductum et alia similia non invenientur
quod illud quod causa dicitur sine qua non se habeat ad effectum nisi sicut signum De-
narius enim plumbeus non est nisi signum accipiendi pecuniam et regula potestatis
quod confert Abbati Unde si sic se habent sacramenta nove legis ad gratiam sequitur quod sint
signa solum gratie et ita nichil habebunt preter sacramenta veteris legis nisi forte quis
dicat quod sacramenta nove legis sunt signa gratie fiunt cum eis date Sacramenta vero
veteris legis gratie promisse Sed hoc magis pertinet ad conditionem temporis quam ad dignitatem
sacramentorum quia in tempore illo promittebatur gratia ut autem est tempore plenitudinis gratie propter re-
parationem humane nature secundum fidem Unde si credere sacramenta ista fecisset
cum toto eo quod habent nunc nichil plus fecissent quam illa ut illa nunc numquam fue-
runt quam ita et in illa eis additur facta Et ideo aliter dicendum quod sacramenta nove
legis aliqui ad gratiam habendam operantur Sed ad aliquem effectum aliquis operatur dupli-
citer sicut principale agens et dicitur per se agere quod agit per aliquam formam sibi inhe-
rentem per modum nature complete sive habeat hanc formam a se sive ab alio
et aut naturaliter aut violenter per quemadmodum dicitur illuminare sol et luna
et calefacere ignis et ferrum ignitum et aqua calefacta Secundo aliquis operatur
ad effectum aliquem instrumentaliter quod tamen non operatur ad effectum per formam
sibi inherentem sed solum inquantum est motum a per se agente Hoc enim est ratio instru-
menti inquantum est instrumentum ut moveat motum Unde sicut se habet forma comple-
ta ad per se agentem ita se habet motus quo movetur a principali agente ad
instrumentum Sicut serra operatur ad scamnum Et quamvis autem serra habeat

aqua actionem que sibi competit nisi in quantum est mota ab artifice sc. facere
vitam in scissiones et guttas forte actionis Et instrumentum habet duas operationes
unam que competit secundum formam aliam que competit ei sicut est motum a principali agente
te quod transcendit virtutem proprie forme Dicendum est ergo quod ut sancti dicunt ut apostolus ager
pt gratiam dare per modum principalis agentis quia habet solius virtutis divine est ut
ex parte actionis locus probatur Sed sacramenta ad gratiam operantur instrumentaliter quod probatur Ecclesia
Damascenus in tertio libro dicit quod humana natura in christo erat velud quoddam organum
divinitatis Et ideo humana natura aliquid communicabat in operatione virtutis divine sicut quod
christus tangendo leprosum mundat Sic enim ipse tactus christi causabat instrumentaliter sa-
lutem leprosi Sicut autem humana natura in christo communicabat ad effectum divine virtutis
instrumentaliter in corporalibus effectibus ita et in spiritualibus Unde sanguis christi
pro nobis effusus habet vim ablutivam peccatorum Apocalypsis i lavit nos a peccatis
in sanguine suo Et ad Romanos iii iustificati in sanguine ipsius et humanitas christi
est sacramentalis causa iustificationis que tamen causa nobis applicatur spiritualiter per fidem
et corporaliter per sacramenta quia humanitas christi et corpus et spiritus est ad hoc sc. ut effectum
sanctificationis quod est per christum in nobis percipiamus Unde illud est perfectissimum sacramentum
in quo corpus christi realiter continetur sc. eucharistia et est omnium aliorum consumma-
tum ut dyonisius dicit in ecclesiastica ierarchia Alia vero sacramenta participant aliquid de virtute
illa qua humanitas christi instrumentaliter ad iustificationem operatur unde tinctis sanctificatis
tali baptismo sanguine christi ab apostolo dicitur ad hebreos Unde et passio christi in sacramentis
nove legis sunt causa gratie quasi instrumentaliter operantia ad gratiam Ad primum ergo dicendum
Ecclesia hugo sufficienter non sacramentorum nove legis tangit positum enim dicitur eis
quod sunt signa et non sunt quod cause sunt ad secundum dicendum quod sacramenta nove legis
non sunt causa gratie principalis sicut principale agentia Sed tamen instrumentalis et sicut magis alio instru-
mentorum habent duplicem actionem Una que excedit formam propriam sicut ex virtute for-
me principalis agentis sc. dei quod est iustificare et aliam quam accidunt sicut formam propriam
sicut ablue ut unge et hic actio attingit corporaliter quod totum homini cum
iustificat sicut corpus ipse et sicut animam per actiones que huiusmodi corporales actiones
sentit spiritualiter non attingit ipsam animam ... ab ea recipitur instituta ut
quedam signa spiritualia mediantibus Ad tertium dicendum quod quamvis finis finis
agenti tamen principalis principali ideo principali ut agentibus non attribuitur ultimus finis sicut
dispositionem ad finem ultimum et sacramenta dicuntur esse causa gratie per modum instru-
mentorum dispositivum Ad quartum dicendum quod sacramenta non operantur ad gratiam per virtu-
tem propriam forme sicut enim operantur ut principale agentia sicut operatur per virtutem principalis
agentis sc. dei in eis ... que quidem ... non habet esse completum in genere et
ut probatur ex hoc quod instrumentum movet instrumentum motum Motus autem est actus imperfectus
sicut philosophus Unde sicut illa que movet instrumentum sunt tamen sicut intima motus asso-
ciata agenti movet per formam perfectam Ita illa que movet per virtutem incompletum
et huiusmodi virtus est in anima ad movendum sicut quod immutat a calore perfecte
ut insici non in sito esse Unde ipse est magis per modum motus et non per modum entis
completi sicut sunt completive et sic operatur sacramenta ad gratiam prout sunt sicut
mota a deo ad hunc effectum quod quando mota attenditur sicut iustificatorie sanctifica-
tionem applicationem ad eum qui accedit ad sacramenta Unde habent per virtutem non
per modum entis completi sicut sicut in completive et non est inconveniens quod virtus spiritualis
sit in re materiali sicut colores sunt spiritualiter in aere Ad quintum
dicendum quod virtus illa neque proprie dicitur corporea neque incorporea Corpo-
rea enim et incorporea sunt differentie entis completi Sed proprie loquendo Corpo-
re incorporea sunt ... motus magis dicitur ad entis ... et precedit
dicit ac si ista virtus esset quedam forma completa Ad sextum dicendum quod incompletam

non potest esse causa completi sit per se agens potest tamen in completum per modum cause
sit divinum motum instrumenti esse causam forte inducta a principali agente
Ad septimum dicendum quod de ratione instrumenti non est quod agat per virtutem completi sed
quod agat instrumentaliter modo et ita per virtutem incompletam Ideo non sequitur sacramenta
esse imperfecta instrumenta quamvis virtus eorum non sit eius completiva Ad octavum
dicendum quod instrumentum cooperatur ad actionem magis ut quo agit quam ut quod agit
principalius enim agentis est ut agat instrumento et quamvis ultra non reducantur
media ut suprema in deum principaliter tamen ultra se hic ut quibus fiat reductio su-
periorum et mediorum Unde Dyonisius dicit quod generale est nobis ut possibilia mediu ma-
nuductionem et hanc etiam causam assignat rationem visibilium sacramentorum in primo
c ecclesiastice Jerarchie Ad nonum dicendum quod illuminare deo quatenus competit nulla creatura me-
diate que ad illuminationem anime agat sit principale et per se agens potest tamen esse aliquod
medium agens instrumentale et dispositivum Ad decimum dicendum quod quedam sacramenta sunt
in quibus requiritur materia sanctificata sit in actu tamen contactu et consecratione Consequenter
non sunt in quibus non requiritur de ratione sacramenti In aliis requiritur tum est quod virtus
sacramenti non consistit in materia tantum sed in materia et forma simul que duo sunt ratum
sacramentum Unde quandocumque applicetur materia sacramenti ad homines sine debita forma
verborum et aliis que ad hoc requiruntur non sequitur sacramenti effectus sed in sacramentis
que indiget materia sanctificata manet virtus sacramenti in materia post usum sacramenti par-
tialiter licet non complete In sacramentis vero que non indiget materia sanctificata nil
remanet post sacramenti usum Unde aqua in qua celebratus est baptismus nil
plus habet quam alia aqua nisi forte per rationem consecrationis quod tamen non est de ratione
sacramenti ut hic est in genere ut virtus illa cessat quod virtus illa se habet ut in fieri causas
est in motu ut dictum est et huiusmodi cessat cessante movente motum sicut in fieri causis
quamvis movens cessat movere et mobile cessat moveri Ad undecimum dicendum quod quamvis
corporale elementum sit incapabile anima et propterea hic aliquod non possit efficere in anima per vir-
tutem propriam nature tamen potest aliquod efficere in anima per instrumentum agens in virtute divina
Ad duodecimum dicendum quod quamvis ~~corporale elementum~~ anima agit disposito ad gratiam virtute
materie proprie sacramenti autem virtute divina ut eius instrumentum et ideo non est simile
Ad tredecimum dicendum quod sacramentum secundum propriam speciem formam signat ut natum est significare
effectum illud ad quem divinitus ordinatur et secundum hoc est congruens instrumentum quoniam
sacramenta signando causant Ad decimum quartum dicendum quod sacramenta nove legis non sunt
infirma remedia sed valida quantum meritis Christi passio operatur Sacramentum vero
nove legis que passionem Christi precesserunt ~~et~~ dicuntur infirma ut Gala-
iiii° Conversi estis ad infirma et egena elementa Ad quintumdecimum dicendum quod
creatio nil presupponit tamquam possit creatura instrumentale agens Actio recre-
atio non presupponit et ideo non est simile Ad sextumdecimum dicendum quod deus non utitur
instrumentis ut causis mediis in suis actionibus propter suam indigentiam sed propter
effectum ~~indigentiam~~ que eam congruens enim est ut nobis divina remedia conferri
beatus secundum modum nostrum et possibilia ut Dyonisius dicit primo capitulo ecclesiastice Jerarchie
Ad decimum septimum dicendum quod actio naturalis malus instrumenti adiungat ad effectum
sacramenti instrumentum per ea sacramentum suscipienti applicatur et in quantum per ea sa-
cramentum susceptum per actorum predicta completur sicut significatio baptismi per
ablutionem Ad decimum octavum dicendum quod alia sacramenta sunt in quibus non requiritur
consecratio ministerii sicut in baptismo et in illa virtus sacramenti non consistit in
ministro Consequenter vero sacramenta sunt in quibus requiritur minister consecratus
et horum virtus principaliter consistit in ministro sicut in materia et in forma ut
tamen instrumentaliter minister nisi per modum ministerii instrumentum cooperatur
ad instrumentaliter conferendum sacramentum Ad decimum nonum dicendum quod [illegible]

sed non datur nisi ab eo qui causat gratiam sicut principale agens quod solius dei est
et ideo solus deus spiritum sanctum dat etc. Sed contra habitus distinguuntur per actus
Quinto queritur utrum in uno homine sit una tantum gratia gratum faciens. Et
videtur quod non quia enim quod scriptum dividitur secundum gratiam operantem et cooperantem
dividitur ergo diverse sunt gratie operans et cooperans et tamen in uno homine
non est tamen una gratia gratum faciens. Si dicatur quod est una gratia secundum habitum operans
et cooperans secundum quod sunt secundum diversos actus. Sed ipsi actus sunt diversi utrin-
sque gratie non potest esse habitus unus. Preterea nullus habet necesse petere illud
quod iam habet sed habens gratiam prevenientem necesse habet petere subsequentem secundum au-
gustinum ergo non est una gratia preveniens et subsequens. Si dicatur quod habens gratiam
prevenientem non petit gratiam subsequentem sed eandem gratiam secundum quod eius gratie con-
servationem. Sed contra gratia est potentior ipsa natura. Sed homo in statu nature po-
tuit stare per se in eo quod acceperat ut dicit 28 di 2 sententiarum ergo ille qui acce-
pit gratiam prevenientem potest in ea stare et sic non habet necessitatem habet petere
Preterea effectuum diversitas secundum diversitatem perfectibilium. Sed gratia est forma virtutis
cum igitur virtutes sint multe gratia non potest esse una. Preterea Gratia preveniens
pertinet ad viam sed gratia subsequens pertinet ad gloriam. Unde augustinus dicit prevenit ut pie
vivamus et subsequitur ut semper cum illo maneamus prevenit ut vocemur subsequitur
ut glorificemur. Alia autem est gratia vie et alia patrie cum non sit eadem perfectio
nature condite et nature glorificate ut magister dicit in tertia di sententiarum 2 ergo gratia pre-
veniens pertinet ad actus interiores gratia vero cooperans pertinet ad actus interiores gratia
vero cooperans ad actus exteriores. Unde augustinus dicit prevenit ut velimus. Sed non est idem
quod est principium actus interioris et exterioris sicut patet in virtutibus quia caritas dicitur ad actus
interiores fortitudo vero et alia se habent ad actus exteriores ergo non est eadem gratia
operans et cooperans sive preveniens et subsequens. Preterea Sicut culpa est de-
fectus in anima ex parte affectus ita ignorantia ex parte intellectus. Sed nullus habitus
unus expellit omnem ignorantiam ab intellectu ergo nec potest esse unus habitus
qui expellat omnem culpam ergo gratia non est unus habitus. Preterea Gratia et cul-
pa sunt contraria. Sed una culpa non inficit omnes potentias anime ergo nec una gratia
perficit omnes. Preterea Exodi 28 super illud si inveni gratiam co-
ram te glossa dicit Sanctis non sufficit una gratia sed que precedit ut deum cogno-
scat et diligat est que sequitur ut se mundos et inviolatos custodiat et perse-
verent ergo in uno homine non est tantum una gratia. Preterea diversitas modorum
habent specialem difficultatem requirunt diversos habitus sicut circa collationem magnorum
donorum que sua magnitudine difficultatem faciunt requiruntur speciales virtutes scilicet ma-
gnificentia preter liberalitatem que consistit circa communia dona. Sed perseverare bene ve-
lle specialem habet difficultatem super hoc quod est bene velle simpliciter. Velle autem bene
perseverare est gratie subsequentis. Unde augustinus dicit Ex gratia prevenit ut homo velit
subsequitur ut impleat atque perseveret [illegible] ergo gratia subsequens est alius habitus a gratia
preveniente. Preterea Sacramenta nove legis ut causa gratie ut dictum est. Sed
ad eundem effectum diversa sacramenta conferunt. Si dicatur quod posteriora sacramenta
non conferunt ad primam gratiam inducendam sed ad habitus augmentandam. Sed contra
augmentum gratie non variat. Si ergo proportio causarum est secundum proportionem effectuum
sequitur ex conversione predicta quod sacramenta secundum speciem differant. Si dicatur
quod sacramenta dicuntur esse penes diversas gratias gratis datas que in diversis sacra-
mentis conferuntur et sunt causa ipsorum sacramentorum effectus. Sed contra gratia gratis
data non opponitur culpe cum ergo sacramenta principaliter ordinentur contra culpam
videtur quod ipsi effectus sacramentorum penes quos sacramenta distinguuntur non
sunt gratie gratis date. Preterea Ex diversis partibus diversa vulnera anime intelligi-

que quida aīa p grām sanat Cu igr dmsi wlmibȝ dūse tudeat
mediāe qr s volū Ieroi no sanat ocīm q sanat altanen videt q sit
dmse gr̄e P Idem no pt sit abeod hri et no hri Sȝ aliq̄ hnt graz
opātez q no hnt graz coopātez sicut pmli baptisati g° no ead grā
opans et coopans P Gra pportōna nate sicud pfcō pfctibli Sȝ in
in na hūana sit est q no ab eod pduct° in mete ē ēē et opo Nam
aīa p snam ēēntiaz ē pnm ēēndi s p pōaz est pnm opoms g°
ad gtinuz grā opans ut puenies sit pnm aque ē ēē p̄male grā
uo coopans sit p̄malis opacōmis pnm videt q no sit ead grā o
pans et coopans P Vnu hitu no pt simul et semel duos actu p
duce Sȝ actu grē opant q ē iustifice ut sanare aīaz etactu grē
coopant ut subsequit q ē iuste opari sūt simul in aīa g° grā opans
et coopans no sūt ead etc In hoie ē vna tm grā Sȝ cum vnū
suffit vnū sup fluū ē ponē plurā Sȝ vna grā suffit hoi ad salu
tez Dt em ij Cor xij Suffit tibi grā mea g° in hoiez ē vna
grā tm P Relacō no multiplicat ēēncia rei s grā coopans
sup opātez no nisi relacōm addit g° ead grā p ēēnciā opans et co
opans ē Ro dd q sicud ex dictis pz Gra dr ut qr ē grāz data
ut qr ē gtufaus Grās aut gtis datas dūsas ēē ... ē sūt em
dūsa que homi dnuti conferunt et gtis sup meritu et facultez hūa
ne nate ut pphia opacō miraclor et alia hmōi de quibz aplus dicit
j ad cor xij Dūisiones grāru sūt Sȝ de hijs ad pns no qrit Gra
uo gtufaus ut ex dicts pz dupt pōt accipi Vno p ipa dūma accep
tacōn q ē gtuita dei volūtas Alio p quodā dono cāto q formalr pfit
hominez et fat eu dignū vita etna Accipiēdo igit grām hc scdo
mo Impole ē ēē in hoie vno nisi vnā grām Cuius rō ē qr grā dr
s q p ea homo ordiat in vita etna et suffit Dicit em gtius qi ac
cepta adeo ut hēat vitā etnā, rō em q pont suffit ordiare ad aliquid
vnū Sȝ ēē vnū tm qr si multa ēēnt neutru eoz suffeeret ad alterū sup
fluet Sȝ hc no vate ē ēē grām aliq vnū simplr pōle em ēēt q
nl vnū ... suffit dignū reddet vita etna Sȝ ad hc reddr dignus
ex multis ut pote ex mltis v̄tutibȝ Et d sic ēēt nl illarū mltaꝝ p̄ass
dici grā p ead sit vna grā dicunt qr ex omibȝ illis no fict in hoie
nisi vna dignitas ver etne vite Sic aut grā no ē vna s sit vnu
hitu simplx Et ideo ipe hitu in aīa dūsifica in ordine ad dūsos actu
Ipi aut actu no sūt ro acceptacōs dīue s prius hō accepta adeo
deinde actu eius ut hēt gene iiijo Respexit dns ad abel et ad mune
ra eius Vn illud donū q deus tribuit hijs quos acceptat in ... simm
regnū et glaz psuppoīt ad pfcōnes ut hitus q° actu hūanū p
ficiunt ut sint digni acceptati et c eȝ huius ipe in dūinū mone ut
pote procedez ea q ... sit distincō hitnū in aīa Si aut accipia grā
gtufaus p° s p gtuita dei volūte sic gstat q ex pte ipius dei accep
tat ē vna tm dei grā, no solum rei vnius s et rei dūin qr quid
q ē in eo no pt ēē dūsu Ex pte aut effetum pt esse multiplex
ut dicamus dūnos effetus que deus fat in nobis ex gtuita sua volūtate
qua nos in sūm regnū acceptat ptinē ad grām gtufaz sicudq im
mittit nobis bonos cogitacōs et effetus effetos Si igitur s q ē q̄da donū

[Spi]rituale in nob est una tm s[ecundu]m aut d[icitu]r effectum eque dei in nob or-
dinatu ad vitam salute p[ossun]t dici multe g[rati]e in nob Ad p[ri]m[u]m d[icendu]m q[uod]
gra op[er]ans et coop[er]ans p[otest] distingui et ex p[ar]te ip[s]i[us] g[ra]tuite dei volu[ntatis] et
ex p[ar]te doni nob collati Op[er]ans en[im] d[icitu]r gra r[ati]o[n]e ill[iu]s effect[us] que sola
no[n] suffi[cit] efficit s[ed] n[on] lib[er]o arbi[tri]o op[er]ante Ex p[ar]te ig[itur] g[ra]tuite dei volu[n]tatis
gra op[er]ans dici[tu]r ip[s]a iustificatio impii q[uod] fit p[er] p[ri]mi[us] doni g[ra]tuiti infusione[m]
h[oc] en[im] donu[m] sola g[ra]tuita dei volu[n]tas causat in nob n[ec] aliquo[m]o ei[us] cau-
sa e[st] li[berum] arbitriu[m] n[isi] p[er] mod[um] disposicio[n]is et insufficie[n]t[er] Ex p[ar]te v[er]o ei[us]de[m]
gra coop[er]ans dici[tu]r s[ecundu]m q[uod] in li[bero] ar[bitrio] op[er]at[ur] motu[m] ei[us] causando et p[er]fectiore[m] actu[m]
operacion[is] ~~tando~~ a pecc[at]o et p[er]severantia[m] p[er]fecto in ip[s]o o[mn]ib[us] a q[u]o agit li[berum] ar[bitrium]
et op[er]at q[uod] eadem e[st] gra op[er]ans et coop[er]ans Ex p[ar]te v[er]o doni g[ra]tuiti eadem gra
p[er] eadem dici[tu]r op[er]ans et coop[er]ans Op[er]ans ip[s]i[us] s[ecundu]m q[uod] informat a[n]i[m]am ut op[er]as
formalit[er] intelligat[ur] p[er] modu[m] loq[ue]ndi quo dici[mu]s q[uod] albedo facit albu[m] parietem
h[oc] en[im] n[on] e[st] actu reali Coop[er]ans v[er]o dicitur s[ecundu]m q[uod] inclinat ad actu[m] intense-
tu[m] et p[er]fectu[m] et s[ecundu]m q[uod] p[re]stat facultate[m] p[er]severandi usq[ue] in fine[m] Ad s[ecundu]m d[icendu]m q[uod]
diu[er]si effect[us] q[ui] attribuu[n]t[ur] g[ra]tie op[er]anti et coop[er]anti n[on] p[ossun]t h[abe]re div[er]sitate[m] e[ss]e[ntia]le[m]
eff[ec]tus en[im] q[ui] attribuu[n]t[ur] g[ra]tie op[er]anti sive cause effectiva q[ui] attribuu[n]t[ur] g[ra]tie coop[er]anti
Et h[oc] e[st] eo q[uod] volu[n]tas est informata a q[u]o h[abe]t p[er]fect[ionem] in actu volendi causatur
p[er]fectior act[us] ab ip[s]a et i[n]firmitate h[abi]t[us] cause resistentia qua resistit p[e]cc[at]o et
longi[us] et i[de]o h[abi]t[us] g[ra]tie e[st] q[uod] informat a[n]i[m]am et elicit actu[m] intensiore[m] et p[er]fectiore[m] et
q[u]o modo p[er]severancia[m] facit viriliter temptacionib[us] resistit Ad t[er]ciu[m] d[icendu]m q[uod] quintu[m] tu[n]c
h[om]o h[abe]at g[ra]tie h[abi]tu[m] s[ed] t[ame]n indiget divina op[er]acio[n]e q[ua] in n[ost]ris op[er]atur mod[o]
p[re]dict[o] et h[oc] p[ro]p[ter] infirmitate[m] n[ost]re n[atur]e et multi n[ost]ri impeditoris s[ed] q[ui]b[us] n[on]
erat in statu n[atur]e co[n]dite Vn[de] may[or] tu[n]c p[ote]rat stare h[om]o p[er] se ip[su]m q[uam]
nu[n]c posset et h[abe]t g[ra]tiam n[on] ip[s]i[us] p[ro]p[ter] defectu[m] g[ra]tie s[ed] p[ro]p[ter] infirmitate[m]
n[atur]e c[or]rupt[e] et tu[n]c indiget divina p[ro]videntia cu[m] dirig[er]e et adiuvante
et i[de]o h[abe]ns g[ra]tiam nu[n]c h[abe]t pete[re] divinu[m] auxiliu[m] q[uod] ad g[ra]tiam coop[er]antem
p[er]tinet et h[oc] p[otest] Solu[tio] ad q[ua]rtu[m] Ad q[ui]ntu[m] d[icendu]m q[uod] g[ra]tia n[on] d[icitu]r forma v[ir]tutu[m] q[uod] p[ro]p[ter]
t[ame]n lib[er] v[ir]tutu[m] Sic en[im] op[or]teret multiplicat[is] v[ir]tutib[us] multiplicare et g[ra]tia[m] s[ed]
d[icitu]r forma v[ir]tutu[m] in q[ua]ntu[m] forma[m] actu[m] v[ir]tut[is] co[m]plet In formal[i] cuius actu[m] v[ir]tut[is]
sp[e]cial[is] duo[bus] mo[dis] in q[ua]ntu[m] c[ir]ca subiect[um] act[us] appon[it] debite circ[umstanti]as p[er] q[ua]s ei[us] limi-
tacione[m] in medio v[ir]tut[is] co[n]stitui[tur] et h[oc] h[abe]t act[us] v[ir]tut[is] a prudentia Q[ue]madmodu[m]
v[ir]tut[is] accip[iu]nt s[ecundu]m co[mmun]em r[ati]o[n]em ut d[icitu]r in s[ecund]o li[bro] Ethi[corum] et prudentia d[icitu]r forma o[mn]i[u]m
v[ir]tutu[m] moraliu[m] act[us] au[tem] v[ir]tut[is] sic co[n]stitut[us] in medio e[st] t[ame]n malus r[ati]o[n]e ordi[nis]
in fine[m] ultim[um] q[uem] o[mn]i[u]m ordo apponit[ur] actui v[ir]tut[is] co[m]p[ri]mo cu[m] et caritas
d[icitu]r e[ss]e for[ma] o[mn]i[u]m aliar[um] v[ir]tutu[m] tot[i]us n[on] efficacia[m] merendi ad h[abi]t[u]m g[ra]tia[m] n[ulla]
en[im] op[er]u[m] n[ost]ro[rum] labor reputat[ur] digna et[er]n[a] vit[a] n[isi] p[er] supp[osi]ta acceptacio[n]e[m]
divina et i[de]o g[ra]tia d[icitu]r esse forma et caritas et a[lia]ru[m] v[ir]tutu[m] Ad s[e]xtu[m] d[icendu]m q[uod] g[ra]tia
p[re]veniens et subseq[ue]ns distingui[tur] s[ecundu]m ordine[m] eo[rum] q[ue] in e[ss]e g[ra]tuito inveniu[n]t[ur]
q[uo]r[um] p[ri]mu[m] q[ui]d[em] p[ri]m[u]m in e[ss]e subiecti informato p[er] g[ra]tiam sive impii iustificatio q[uo]d id est
s[ecundu]m do[nu]m v[er]o e[st] act[us] volu[n]t[atis] T[er]ciu[m] a[utem] e[st] act[us] p[er]fectior Q[ua]rtu[m] v[er]o e[st] sp[eci]al[is] p[er]fect[us]
et p[er]severancia in bono et q[ui]ntu[m] est p[re]mii co[n]secutio Disting[ui]tur ergo duo[bus] mo[dis] g[ra]tia
p[re]veniens et subseq[ue]ns ut g[ra]tia p[re]veniens ~~ad~~ dicat[ur] q[ua] iustificat[ur] impius Sub-
seq[ue]ns v[er]o s[ecundu]m q[uem] iustificata op[er]at[ur] S[ecun]do ut p[re]veniens dicatur s[ecundu]m q[uam] a[n]i[m]a vo-
lu[n]tate vult Subseq[ue]ns v[er]o s[ecundu]m q[uod] recta volu[n]t[ate] in p[er]fectiori op[er]e agit T[er]cio ut
g[ra]tia p[re]veniens ad o[mn]ia s[ecundu]m referat Subseq[ue]ns v[er]o ad p[er]severancia[m] in p[ro]positu
Q[ua]rto ut g[ra]tia p[re]veniens ad totu[m] statu[m] meriti referatur g[ra]tia subseq[ue]ns ad
p[re]miu[m] p[er]sonis aut[em] h[ic] distinctionib[us] p[otest] q[uod] q[ua]lit[er] g[ra]tia p[re]veniens ~~ad totu[m]~~
~~statu[m] meriti~~ et subseq[ue]ns est eadem v[e]l diu[er]sa sic[ut] q[uod] d[icitu]r op[er]ante v[e]l coop[er]ante
sic dicta q[uod] s[ecundu]m hos modos idem videtur esse g[ra]tia p[re]veniens et subseq[ue]ns

quod operans et cooperans. Secundam gratiam est distinctionem secundum ipsum donum constitutum in se acceptatur quia gratia dicitur ut invenit esse gratia preveniens et subsequens. Sic enim caritas vie non tollitur sed in patria remanet augmentata propter hoc quia in eum non nullum defectum implicat propter sui augmentum fit gloria, nec dicitur esse perfecta natura in statu vie et patrie constitutum ad gratiam propter diversa formas perficientes sed propter diversa perfectionis mensuram. Si autem gratiam accipiamus tamquam operationibus virtutibus quas informat sic gratia et gloria non sunt idem quia aliquae virtutes in patria evacuantur. Ad septimum dicendum quod actus exterior et interior quamvis sint diversa perfectibilia sunt tamen ordinata quia unum est causa alterius ut dictum est. Ad viii dicendum quod in peccato duo considerare scilicet conversionem et aversionem. Secundum conversionem quidem peccata ad invicem distinguuntur sed in aversione sunt concreta inquantum homo per quodlibet peccatum mortale a bono incommutabili avertitur. Peccatis igitur ex parte conversionis virtutes opponuntur. et ideo diversa peccata diversis virtutibus expelluntur sicut diverse ignorantie diversis scientiis. Ex parte vero aversionis gratia remittitur per unum quod est gratia, ignorantie autem non conveniunt in aliquo uno et ideo non est simile. Ad ix dicendum quod una culpa non invenitur formaliter perficere omnes culpas sicut unus habitus virtutis vel gratie perficit omnes virtutes. et hac ratione una culpa non inficit omnes potentias sed una gratia omnes potentias perficit, non tamen ita quod sit in omnibus sicut in subiecto sed inquantum informat omnes potentiarum actus. Ad decimum dicendum quod illa gratia que sequitur vel intelligitur alius effectus divine voluntatis qui concomitatur vel intelligitur ut habitus gratie ad aliquem effectum relatus ut apparet ex predictis. Ad undecimum dicendum quod firmitas et immutabilitas hic habitus et operationis est conditio que requiritur ad omnes virtutes ut patet in secundo Ethicorum et ideo istis magis non requiritur specialis habitus. Ad duodecimum dicendum quod sicut diverse virtutes et diversa dona spiritus sancti ad diversos actus ordinantur ita etiam diversi sacramentorum effectus sunt ut diverse medicine peccati et participationes virtutis divine per quadam consimilitudinem facte sicut virtutes et dona nomen speciale habent propter hoc quod actus ad quos ordinantur sunt manifesti. Non est enim nomen a gratia distinguitur defectus autem peccati contra quos sacramenta instituuntur latentes sunt. Unde sacramentorum effectus nomen proprium non habent sed nomine gratie nominantur. Dicuntur enim gratie sacramentales et penes has sacramenta distinguuntur sicut penes proprios effectus. Pertinet etiam isti effectus ad gratiam gratum facientem aliqui quod in isti effectibus convenit et sic etiam cum isti propriis effectibus habent effectum communem qui est gratia gratum faciens que est per sacramentum et non habenti datur et habenti augetur et per hoc patet solutio ad xiii et ad xiiii. Ad quindecimum dicendum quod omnia peccata ex parte aversionis inferunt unum vulnus ut dictum est. et per unum donum gratie sanatur. Sed ex parte conversionis inferunt diversa vulnera que sanantur per diversas virtutes et per diversos sacramentorum effectus. Ad sedecimum dicendum quod in parvulis baptizatis et si non est gratia cooperans in actu est tamen cooperans in virtute aliter in habitu. Illa enim gratia cooperans quam acceperunt sufficiens erit cooperari hic actui cum usum rationis habere poterit. Ad xvii dicendum quod sicut essentia anime immediate est eorum principium, operationis vero principium est mediantibus potentiis ita immediatus effectus gratie est conferre esse spirituale quod pertinet ad informationem subiecti sive ad iustificationem impii que est effectus gratie operantis sed effectus gratie mediantibus virtutibus et donis elicere actus meritorios quod pertinet ad gratiam cooperantem. Ad decimum octavum dicendum quod duos actus qui sunt operationes distincte et ad invicem non ordinate non potest unus habitus causare simul et semel. Sed duos actus quorum unus est operatio et alius subiecti informatio vel etiam duas operationes connexas una sit causa alterius sicut actus interior est causa exterioris unus

hitus causare pt et sic se hnt actg gre opat/ et coopat/ ut qe dict/ e
Sexto qrit[ur] vtrum gra sit in eencia aie sit in subiecto Et videt[ur] q no
sit em se hz hitg q e pona ad pone effectum ita se hz hitg ut pfcit
in eencia aius ad eetie effectum Sz hitg q e po a aqua pficit ponas ad actu
sum sit caritas pficit volunt[as] ad volentes prius aut effectus eencie aie e ee q aia
corpi gfert q3 aia f3 sm eenciam e forma corpis . cu g gra no pficit ad
esse nale q aia corpi confert no eet in eencia aie sic in subiecto P oppo
ta nata sut fieri circa idem Gra aut et culpa opponit[ur] Cu g culpa no sit
in eencia eencia aie pz p augtr . q nil ab essencia aie pvat cu in pctm sine
culpa scdm aug/ sit pvacio modi spci et ordinis vide q gra no sit i
eencia aie sic in subiecto P gtinua psupponit nalia Sz pone sut nales
petes aie f3 Aviceniam g gra no e in eencia aie nisi psupposita pona
et sic e imete in pona sic in subiecto P Ubi e effectu hitg ut tenvaqz for
ma ibi inveit eius effectus Sz effectus gre tpez tas opat/ qm coopaut/
inveni[tur] in ponib ut pfiglas inducti g gra e in ponib aie sic in sbo

P ymagiacio recreacois vidz ymagiacionem tatis que dupx ymagia de-
signat[ur] in gla sup id ps Signatu e sup nos lume vultus tui dne yma
giacio attendit f3 po as sz scdm meoria intelligentia et voluntez q sut tres aie
vires ut aug dt in po sniaz di iii g et gra ponas aie recipit P
hitus acquisiti ff gt hitg infusos distinguunt Sz omis hitg acquisiti sunt
in poni aie g et gra e donu hituale infusu P scdm aug/ p
grac bei hos voluntas pprat / f3 no nisi ingitu p gram bona voluntas pfi
it g gra e pfto volunt/ et e in volute sic in subiecto et no in eencia
aie Sz con gra e in aia f3 hc q ad deum ordinat[ur] Sz tota aia ordia
tur ad deum ut hugo in pona accipiendi ach ab ipo . g aia f3 suam totalez
et gre susceptiuz Sz totum in aia e ipa oue siba pites uo pone g aia
f3 suam ponas e subim gre P primum dei donu e in eo qe in nabis
sumus et deo ppinqius Sz gra e primu donu in nob ipa em pcedit et
fidez et caritatez et oia hmodi ut p aug/ in libro de pdestinacione scorum
Illud aut q in nob prius e et deo ppinqus e aie eencia aqua fluunt poe
g gra in eencia aie sic in subiecto P idez catum no pt ee in diusis Sz
gra e quod catum g no pt ee in dius/ potenciis Sz cu gra se attendit ad
omn ponarum actg ingitu pt ee meritorius ut e in eencia aie ut in malis
potenciis g e in eencia aie sic in subiecto P causa scdaria prius reci
pit influenciam cause pme qm effectu cause scdaie Sz eencia aie e pnacom
ponarum et e ponas scdaia causa earum quarum pmaia cu e deus g eencia
aie prius recipit influenciam ~~gre~~ gre qm pone Ro dd q sic prius dcm
e de gra dupx e opinio una que dt grac ~~et virtus~~ virtute esse idez
p eenciam et f3 hanc viam e dicendu q gra sit in pona aie sic in subiecto f3
rei veritez eo q virtus q pficit ad opacionem no nisi in pona aie pom que
e opos pdictum f3 p qua deu appacionem pt dici f3 hanc opinionem q gra respicit
eencie . utq no potencia f3 q gra et virtus et si no p eenciam salte dum tone
q gti factio prius adipaz aiam pz qm ad actum eius cu no pp actg aiam
acceptetur a deo f3 ipso coniso ut dictu e Alia vo opinio que sustinemus
e q gra et virtus no sunt idez p eenciam et f3 hc viam e dicendu q gra sit in
eencia aie sic in subiecto et respon in potenciis q cu pona ingitu gmgit
ordinet[ur] ad opacionem opacom opostz pfctoz pene f3 gras rom ad opacom or
dinati Istud aut e q facit rom virtutis ut sit pxie pficiat ad recte agend

Unde oportet si gr̃a in potẽtia aĩe eet . q eet ibi tn̄ aqua ut in̄ d . ergo
hec no sufficit . oz t dice q gr̃a sit in essentia aĩe p q̄ fiet ipaz in q̄ntum
dat ei qndam esse spuale et fat eam p qnādam assilacom ḡsorte diuine
nate ut dicitur ij pe j . Sic uirtutes pficiunt potẽcias ad recte opand . Ad
p̄m ergo dd q ḡmus gr̃a no sit p̄um ee nãlis pficit tn̄ ee nãle in q̄ntum
p̄um addit spuale . Ad s̄m dd q culpa actual no pt ee nisi in potẽa q est
ut forã sub̃ni ex q̄ua in q̄ntum originat in aĩa s suã eẽnaz p quã ḡungit
cen lud auferat impedit tn̄ ordo n̄ig eẽne aĩe ad graz p modũ tingl̄a
elongata sit ḡrie disposicõs elongat potẽnam mat̃ie ab actu forẽ
Ad t̃ciu dd q ḡtĩuta p suppoñit nãlia si p̄porconalit utraq accipiãtur et
ideo utq q̄ue e ḡtĩutũ et p̄uam opomus p̄suppot potẽ az q̄ue e ensẽn
e p̄uam ee nataalis Ad q̄rtu dd q p̄ma et imediata effectus gr̃e inueni
tur in eẽnia aĩe scz in forata s ee spuale Ad q̄ntu dd q ymago trinitatis
ḡsistit et in eẽna et in potẽs s q p eẽnaa aĩe reputatur unitas eẽnie diuine
et p distincom potẽaru distincto p̃rz et filii et ymaginatio recta ḡsistit in
gr̃a et uirtutibus Ad vj dd q hitus acq̄situs causat a nris actibus et ido
no ptinet ad aĩam nisi mediantibus potẽs quorũ sunt actus gr̃a aũt e infusa
etia diuina et ideo no e simile Ad septim dd q gr̃a p̃at uolutez mete cu
Sexto q̄ritur utrum gr̃a sit in sacr̃met tate eius gr̃a e forã
et uidetur q no Culpa em opponitur gr̃e sz culpa no e in aliquo
corporali ergo nec gr̃a in sacr̃met q̄ue sunt elementa nãlia sicut hugo d sc̃to
uic . P gr̃a ordinat ad glam sz sola nã ronal est capax gl̃e ergo in ea
sola pt ee gr̃a et ita no e in sacr̃met P gr̃a int maxia bona co
putat sz maxia bona sit in medijs bonis sic in subiecto ergo tn̄ me
dia bona sit pt aĩa et potẽe eius uidet q gr̃a no possit ee in aliquo sub
iecto eet no e in sacr̃met P Sicut se hz subm̃ corpale ad actus cor
pale ita subm̃ spuale ad actus spuales ergo comutatiz sicut subm̃ cor
pale ad actus spuale ita subm̃ spuale ad actus corpale Sz actus corpa
le in nullo subiecto spuali ee pt ergo nec actus spuale q̄ue gr̃a pt ee in
corpalibus sacr̃met Sz ḡt hugo d sc̃to uic . dt q sacr̃menta ex sc̃ti
ficacon inuisibilez gr̃am ḡtinent P ad gal iiij dt Aplus Sacr̃menta
legalia ee infirma et egena elementa q gr̃a est gr̃am no ḡtinet ut dt
glo Si ergo in sacr̃met noue legis no esset gr̃a eent et ipa infirma et
egena elementa q e absurdum P illud p̃s posuit tenebras latibulu
suum dt glo Ex remissio peccatorũ posita in baptismo remissio aũt peccatorũ
e p gr̃am ergo gr̃a e in sacr̃mento bapmi et pari rone in alijs Ro dd q
gr̃a est in sacr̃met no quasi sit actus in subiecto s sic effectus in causa p
modum illud quo sacr̃menta causa gr̃e ee possunt . Effectus aũt d ee in ca
du p̃x uno s q causa hz d̃nium sup effectum sic actus in du̅x ee in nauis
et nullus effectus e in causa instrumentali que no mouet nisi mota sicut nec
gr̃a in sacr̃met Ro mo p suam silitudinez s q causa p̄ducit effectum p̄mo
sibi silem et hc ḡtigit iiij or modis Uno quo silitudo effectus e in causa
s ee nãle et s eand ronem sic e in effectibus uniuocis p q̄ue modũ pt dici
q calor actus e in igne calefaciente Scdo quo silitudo effectus e in causa
s ee nãle s no s eand ronem ronem sic pz in effectibus equiuocis p q̄ue modũ
calor actus e in sole Tcio quo silitudo effectus e in causa no s ee nãle
s spuale tn̄ q̄ntum sit sili nec artificiatorũ sunt in mete artificis

Forma enim domus in edificatore non est nisi quedam [sed] spiritus calefactiva inso
le vel calor in igne Sed est quedam intencio intelligibilis in anima quiescens Certo mo
spiritus similitudo effectus non secundum eandem racionem neque ut natura quedam neque ut quiescens sed per
modum cuiusdam qui fluunt et in anima sit similiter effectivum sive instrumentorum quo
mediantibus defluunt forme a causis principalibus in effectus et sic modo gracia est in
sacramentis et tale modo causato sacramenta non pervenient directe et immediate ad ipsam
graciam de qua nunc loquimur sed ad propios effectus qui dicuntur gracie sacramentales ad quas sequitur
infusio gracie gratificantis vel augmentum Ad primum ergo dicendum quod ens culpa est in causa
in aquo privare corporali scilicet in semine peccatum originale Secundum et tertium concludunt quod
gracia non sit in sacramentis sicut in subiecto Ad quartum dicendum quod spirituale non potest esse in
strumentum rei corporalis sic enim et ideo non est in proposito proposito conmutata Alia
que sunt in oppositum concedimus ut tamen intelligantur gratia esse in sacramentis sicut in causis
instrumentalibus et dispositivis et hec sunt vera quantum ad graciam operantem

Questio [De effectu Justificacionis impii] Et primo queritur [utrum Justi
ficacio impii sit remissio peccatorum] Et videtur quod non Justificacio enim a Jus-
ticia dicitur que est una virtus, peccatorum autem remissio non fit per unam virtutem
tamen natura peccata non uni tamen virtuti opponuntur sed omnibus ergo iustificacio non est peccatorum
remissio Sed dicit quod iustificatio sit per iusticiam generalem Sed contra Justicia generalis
secundum philosophum in v ethicorum est idem quod omnis virtus, remissio autem peccatorum non est effectus virtu-
tis sed gracie, ergo peccatorum remissio non potest dici iustificatio sed magis gratificatio
Item Si per aliquam virtutem fit peccatorum remissio per illam precipue fieri debet
quod cui peccato sit esse non potest hec autem est caritas quod minus potest esse in fortis ergo re-
missio peccatorum debet dici iustificacioni attribui sed magis caritati Item Idem videtur
aliter quod per v x universa delicta operit caritas Item peccatum est mors spiritualis anime
morti autem vita opponitur Cum ergo vita spiritualis precipue fidei attribuitur iustus
autem ex fide vivit ut habetur in ad Ro j Justus autem media a fide vivit · videtur
quod peccatorum remissio fidei attribui debeat et non iusticie Item Idem videtur
ex hoc quod habetur actuum xv fide purificans corda eorum Item Justificatio precedit
graciam sicut motus terminum ad quem, remissio autem peccatorum sequitur graciam sicut effecta
causam ergo iustificatio est prior quam peccatorum remissio et non sunt idem Item iusticie actus
est reddere debitum Sed peccatoribus non debetur venia sed magis pena, remissio ergo peccatorum
non debet iusticie attribui Item Justicia respiciat meritum anima non misericordia ut sicut de
gratia Sed peccatorum non est aliquod meritum sed magis est in statu iusticie quam iniustos facit
pro peccatum peccatum ut habetur per v xiiij ergo remissio peccatorum non debet iusticie attribui sed
magis iniusticie Si dicatur quod licet in peccatore non sit meritum condigni est tamen in eo meritum
congrui Sed contra iusticia equalitatem requirit meritum autem congrui non est equale
premio ergo meritum congrui non sufficit ad racionem iusticie Item Remissio peccatorum
est unum de quatuor que requiruntur ad iustificacionem impii ergo iustificatio impii
non est peccatorum remissio Item Contingitque sit iustus iustificatur Sed aliquibus scilicet
est iustus cui peccata remissa non sunt Sicut Christus et primo homo in statu innocen-
cie sicut graciam habuit ergo iustio non est peccatorum remissio Sed contra est quod dicitur in glo
Ro viij super illud quos vocat hos et iustificat glo: Remissione peccatorum
ergo remissio peccatorum est iustio Responsio dicendum quod duplex est motus et mutacio naturalis motus
unus est a quo aliquid affirmative significatum abicitur et aliud affirmative significatum acquiritur,
Est enim motus de subiecto in subiectum ut dicitur in v° phisicorum subiectum autem intelligitur
hic aliquid affirmative in racio ut album et nigrum non unus modus alteracionis, e quo album
abicitur et nigrum acquiritur Sed mutacionibus que sunt generacio et corrupcio aliud
est naturalis generacio et mutacio de non subiecto ad subiectum ut de albo in album Corrupcio

Ar 28

con

Rº

vero est mutacio de subiecto in non subiectum · ut de albo in non album Et ideo in abiectione unius affirmati et adeptione alterius oportet duas mutaciones intelligi quarum
una sit generacio et alia corrupcio vel simpliciter vel secundum quid Sic igitur in iustificacione
situm quod est de albedine in nigredinem consideratur triplex motus Idem motus significatur
per ablacionem unius ad induccionem alterius non autem significatur eadem mutacio
sed diuersa tamen se inuicem concomitantes quia generacio unius non est sine corrupcione
alterius Iustificacio autem sicut motus ad iusticiam sicut dealbacio motus ad albedinem quoniam
unus et possit iustificacio significare formalem iusticie effectum Nam iusticia iustificat
sicut albedo facit album Si ergo iustificacio accipiatur ut quidam motus tunc oportet eundem
motum intelligi quo peccatum aufertur et iusticia inducitur Idem cum iustificacio quam
peccatorum remissio dicitur solum tamen possunt ambo eundem motum nominare secundum unum secundum
respectum ad terminum ad quem Si autem iustificacio accipiatur pro tota mutacione sic aliam
mutacionem significat iustificacio scilicet generacionem iusticie et aliam peccatorum remissionem corrupcionem
culpe Sic autem iustificacio et remissio peccatorum non erunt idem nisi per concomitanciam utri-
libet aut modo iustificacio accipiatur oportet quod a termino iusticia dicatur quod peccato culpe
opposita sit realiter et motus est de contrario in contrarium · et generacio et corrupcio se se con-
comitantes contrariorum sunt Dicitur autem iusticia tripliciter Uno modo secundum quod est quedam specialis
virtus condiuisa contra alias cardinales diuisa prout dicitur iusticia tamen qua homo diriguntur in hiis
que veniunt in communicacionem vite sicut contractus diuisi Hec autem virtus non est
omni peccato contraria sed tamen illis peccatis que huiusmodi communicacionis sunt sicut furtum rapina
et alia huiusmodi Unde sic non potest hic iusticia accipi Secundo dicitur iusticia legalis
que secundum se est omnis virtus sola racione a virtute differens · virtus enim secundum quod actum suum in bonum
commune ordinat ad quod eciam intendit legislator iusticia legalis dicitur quia legem seruat sicut
fortis eciam materie fortitudinis confligit propter salutem rei publice Sic ergo patet quod omnibus aliis
virtutibus sit iusticia legalis quodammodo non tamen quilibet actus virtutis est actus legalis iusticie / sed ille
solus qui est ad bonum commune ordinatus quod potest contingere de actu cuiuslibet virtutis et sic per consequens
nec omnis actus peccati iusticie legali opponitur Unde nec a iusticia legali dici potest iustificacio
que est peccatorum remissio Tercio iusticia nominat quendam statum hominis secundum quem totus homo
se habet in debito ordine ad deum ad proximum et ad se ipsum ut scilicet in eo inferio-
res vires superiori subdantur quod appellat philosophus v Ethicorum iusticia methaforice
dicta tunc consideratur inter diuersas vires eiusdem persone proprie dicta semper autem inter
diuersas personas et huic iusticie omne peccatum opponitur tunc per quodlibet peccatum aliquid
predicto ordine corrumpatur Et ideo ab hac iusticia iustificacio nominatur sive sit
motus animo · sive sit effectus formalis a forma Ad primum ergo dicendum quod obiecti eius
illa procedunt de iusticia speciali Ad secundum dicendum quod iustificacio non debet dici a iusticia
legali que est omnis virtus sed a iusticia que dicit generalem rectitudinem in anima aqua
tamen potius quam a gracia iustificacio denominatur quia huic iusticie directe et mediate
peccatum opponitur tunc omnes potencias anime attingat / gracia non est in essencia anime Ad
tercium dicendum quod caritas dicitur causa remuneracionis peccatorum in quantum per eam homo deo
iungitur a quo auersus in peccato erat / non tamen omne peccatum directe et mediate cari-
tati opponitur et predicte iusticie et propter hoc patet solucio Ad quartum / ad quintum dicendum quod
vita spiritualis attribuitur fidei eo quod in actu fidei primo manifestatur spiritualis
vita Sicut dicitur in II De anima Et unde in est vinctiba secundum animam vegetabilem
propter hoc quod in cuius actu primo manifestatur vita / non tamen eius actus vite naturalis
est per animam vegetabilem et similiter non est omnis actus vite spiritualis est fidei sed
et aliarum virtutum / unde non omne peccatum directe et mediate fidei opponitur
Ad sextum dicendum quod purificacio cordium / fidei attribuitur in quantum in purificacione
predicta primo apparet motus fidei Accedentem enim ad deum oportet credere
quia est ut habetur Ad Hebreos xi Ad septimum dicendum quod sicut iustificacio potest accipi
ut motus ad iusticiam et ut effectus formalis iusticie ita eciam et remissio culpe

Nam sicut iustitia formaliter iustificat ita et formaliter culpam abicit / sicut albedo for-
maliter abicit nigredinem. Sic ergo remissio culpe ut est formalis effectus iustitie vel
gratie sequitur gratiam et similiter iustificatio, prout autem signat vel motum quendam prius intelligitur
ad gratiam sic et iustificatio. Ad octavum dicendum quod actio qua motus potest duplex nominari scilicet
a principio et a fine sicut actio qua medicus agit in infirmum nominatur medicatio a
parte principii, que est effectus medicine sed a parte finis dicitur sanatio que est via ad sa-
nitatem. Sic ergo remissio peccatorum dicitur iustificatio ex parte termini vel finis. Dicitur etiam et mise-
ratio ex parte principii inquantum est opus divine misericordie quamvis etiam in remissionem peccatorum
actio iustitie fuerit sed quod omnes vie domini sunt misericordia et veritas prout patet ipsum ex parte
dei inquantum remittendo peccata satisfacit ei decet. Secundum quod Anshelmus dicit in prosolo-
gion Cum parcis peccatoribus iustus es quia decet eum te. Et hic quod in psalmo dicitur In iustitia tua
libera me. Ad nonum dicendum quod non sufficit apparet iustitia ex parte eius cui peccata re-
mitti inquantum in eo actio dispositiva ad gratiam invenitur licet insufficiens. Ad x. per hec
patet responsio ad ix et decimum. Ad undecimum dicendum quod remissio peccatorum a quo distin-
guitur ut re vel ratione a iustificatione et condividitur tamen gratie infusioni et contritioni
omnia de quatuor que ad iustificationem impii requiruntur. Ad duodecimum dicendum ad iusti-
ficationem inquantum homini dicitur prout iustitie collatio sed inquantum est impii iustificatio sic ad
eam pertinet peccatorum remissio / et hic modo Christo non competit nec homini in statu innocentie.

Secundo queritur Utrum peccatorum remissio possit esse sine [illegible]
gratia. Et videtur quod sic quia facilius enim est destruere quam construere. Sed homo sufficit
per se ipsum ad construendum peccata ergo per se ipsum sufficit ad destructionem et ita remis-
sio peccatorum potest fieri sine gratia. Preterea contraria peccata non possunt simul in eodem esse.
Sed avaritie quod fuit in peccato homo poterit per se ipsum resistere ad contrarium sicut qui fuit a-
varus potest per se ipsum fieri prodigus. Ergo aliquis per se ipsum potest exire a peccato in quo
fuit et sic ad remissionem peccatorum non requiritur gratia ut videtur. Et si dicatur
quod peccata sunt contraria sicut contrarii actus non autem sicut contrarie forme. Contra est peccatum adhuc
manet cum actu transit ut Augustinus dicit in libro de nuptiis et concupiscentia. Nec ad remissi-
onem peccati sufficit quod actus peccati transierit. Ergo aliquid remanet ex peccato quod de remissio-
ne indiget. Sed contrariorum contrarii sunt effectus. Illa ergo que a contrariis actibus
remanent sunt contraria et sic non possunt simul esse et ita sequitur idem quod prius. Preterea
contrariorum mediatorum unum potest removeri sine hoc quod ad medium sit ingressio nigredo
potest expelli absque inductione albedinis. Sed inter culpe et gratie statum est aliquid medium
scilicet status nature condite in quo scilicet quosdam homo neque gratiam habuit neque culpam.
Ergo non est ad remissionem culpe quod aliquis gratiam accipiat. Preterea plus potest deus
in reparando quam homo possit in corrumpendo. Sed homo potuit a statu nature in quo
gratiam non habebat corruere in statum culpe. Ergo deus potest hominem a statu culpe
in statum nature sine gratia. Preterea peccatum per hoc quod actu transit dicitur remanere reatus
secundum Augustinum in libro de nuptiis et concupiscentia inquantum actus peccati preteritus imputatur
ad penam. Ergo contrario dicitur remitti sed quod non imputatur ad penam sed id prius
erat tamen non imputat deus peccatum. Sed imputare vel non imputare potuit
aliquis tamen modo imputare vel non imputare. Ergo ad remissionem peccati non re-
quiritur gratia in eo cui peccatum remittitur. Preterea cuius est totaliter causa aliquis potest
totaliter in id ad destruendum et construendum quia cessante operatione cause cessat e-
ffectus. Sed homo est totaliter causa peccati ergo totaliter potest in peccatum destruendum vel construen-
dum. Et sic ut videtur homo ad remissionem peccati gratia non indiget. Preterea cum
peccatum sit in anima in illo solo potest fieri peccatorum remissio quod anime illabitur.
Solus autem deus anime illabitur secundum Augustinum ergo deus solus per se ipsum absque
gratia peccatum remittit. Preterea Si gratia removet culpam aut gratia que est aut gratia
que non est / non autem gratia que non est quia quod non est non facit aliquid. Similiter nec gratia
que est quia cum sit actus eius esse est inesse. Cum autem inest gratia iam
culpa non inest et ita expelli non potest. Ergo gratia non requiritur ad remissionem.

opo

Anselmus

culpe R Gra et culpa no pnt simul ee in aia Si go infudit ad
remissionem culpe ozt q culpa p° fuerit in aia qn gra no erat go cu
culpa ee desierit eit dare vltim instans in quo culpa fuit et pmi
cu gra ee incipiat ozt dare pmm instans in quo gra inest Set at
oportz ee duo instancia in quibus gra et culpa no sit insistunt ut dictu e Int
q̄lz aut duo instancia e tpus mediu ut p3 in vi phis go erit aliqd tpus
in quo ho nec culpam nec gram hz et sic no e nccia gra ut videtur
ad remissione culpe R ut aug dt q qr deus nos amat ideo no
bis sua dona dat et no e conuerso Donu gre go psuppot amore diuinu
Sz amor ille diuin⁹ q° deus pr diligit vnigenitu suu et mebra eius
no e hois existe in culpa go culpe remissio precedit gram ordine nae
et r gra no requirit ad remissione pctoz R p cotradictione remitte
batur in lege pctm originale ut3 p fedem Sextumpsi at gram no oferebat
qr cu minima gra sufficiat ad resistend cuilz temptacoi. hnt in statu le
gis Vn quapiam poss vince ett lex vetg no occidebat omasio ut dic
ad Ro vii Et r ets no fuit nccia mors xi qm si ex lege e iusta xpus
gratis mortuus e ut dr Gal ii hr aut inquietus go in queius vider qm cud
tisio gram oferret pt ga remissio pctoz fieri sine gra Sz con e q dr
in ps Recordatus qr caro sut spus vadens et no rediens glo. p se vadens in
pctm et no rediens p se a pcto Ideo deus p gram reuocat hoies qr p se
redire no pnt R Ro iii° dr Justificati gratis p gram ipius Et Co
Dcendu q remissio pctoz no° sine gra gtiu faciente ee pt Ad cuius euide
ciaz sciendu e q cu in pcto sint duo sz quersio et auersio / remissio et reccio
pcti no respiciunt quersiom sz magis auersionez et illud q ad couersione seqr
Et ideo ad aliquibus desinit hre volutez pccandi. no ex hr ipo e sibi pctm
remissu ets si in qtrariu tuscat volutez Aug in li de ump. et couu
Si a pcto resiste. hc eet no hre pcta. sufficit ut hc nos comonet scriptura
Fili peccasti no adicias iterum ... aut no sufficit. sz addit Et de pteritis de
pcare ut tibi remittatur Secdm hc pctm remitti dr q auersio et ea q
qseqntr ipius reatu pcti pteriti qsequens sanatur Sunt aut ea q ex pte auersio
se se qcomitancia con quoru sine gra remissio pctoz fieri no pt sz au
sio. offensa dei et reatus Auersio nam intelligit a bono incomutabili
q qmus poterat hre respectu cuius se impotetez fecit alr auersio non
eet culpabilis. no go pt pdicta auersio remoueri nisi fiat qnuersio ad bonu
incomutabile a quo homo p pctm discessit hec aut qnuersio no e nisi
p gram p quam deus mentes inhitat et mens ipi deo p amore caritatis
inheret Vn ad sanada pdicta auersionez requirit gre et caritatis infusio
sic ad sanacoz reatus requirit restitucio pene visime Offensa ets que
qsequto sequitr sine gra aboleri no pt sine accipiat offensa ex pte hois
iniurias ho deu peccado offendit sine ex pte dei sz q pctori e offensus
sz id ps Odisti omes q operantur iniquitatez Cuiusqz em rem aliqua di
gniore indigniori suppt iniuria ei fat et tato amp quanto res e dig
or / cuiusqz aut in re tpali fine sibi qstituit q fat ois mortalr peccans
ex hr ipo qntu ad affectu suu ppoint creaturaz creatori suo diligeus plus
creaturaz ipm creatore Finis em e q maxie diligit Cu igo in infinitu
deus creatura excedat eit peccatu mortale con deu infinita offensa ex pte
dignitatis eius. cu p pctm quodamo iniuria fit deo ipe deus qtempnitr
et eius preceptu Vn ad hanc offensa abolendam no sufficiunt vires
humane sz requiritur munus diuine gre Ipe ets deus dicit pctori offen
sus nec eu odire no odio qd opponitr amori quo diligit anima Sic
em nil odit eoz que fecit ut dr sap xi Sz opponitr amori quo

diligit peccatores secundum aeterna eius praeordinando. Hinc quidem autem amoris effectus est
donum gratiae gratum facientis, ut in quaestione de gratia dictum est. Unde offensa qua deus homini
offenditur non remittitur nisi per hoc quod gratiam dat. Reatus etiam peccati non
solum est obligatio ad poenam sensibilem sed principue ad poenam damni quae est
carentia gloriae. Unde reatus non tollitur quamdiu deus non dat homini unde possit
ad gloriam pervenire, hoc autem est gratia. Et ideo sine gratia peccatorum remissio fieri
non potest. Ad primum dicendum quod ipsum peccatum est quaedam gratiae destructio, cuius autem remissio
est constructio. Unde facilius est peccatum inire quam a peccato exire. Ad secundum dicendum quod
peccata habent contrarietatem ex parte conversionis, ex qua non attenditur peccatorum remissio
ut dictum est. Ex parte autem aversionis et eorum quae aversionem sequuntur habent
quandam unitatem. Unde nihil prohibet contrariorum actuum praecedentium reatus simul in anima re-
manere; non enim quia ex avaritia in prodigalitatem mutatur reatus avaritiae habere
desinit sed solum actus vel habitus. Ad tertium dicendum quod peccata quamvis sint contraria ex parte
conversionis non tamen oportet quod aversiones vel reatus remanentes sint contraria
quae sunt effectus conversionum per actus. Cum eveniat peccata interdum operantur ex
contrariis aut causas secundum contrarietatem in effectibus qui sunt per se et non qui sunt per accidens.
Unde etiam ex contrariis actibus sequuntur contrarii habitus et dispositiones. Hii quidem autem enim
sunt effectus actuum per se secundum suam speciem. Ad quartum dicendum quod supposita illa opi-
nione quod adam ab aliquo tempore neque gratiam neque culpam habuit, contrariis
hoc aliquibus non concedatur, dicendum est quod nihil prohibet aliqua contraria esse media-
ta vel aliquo subiecti simpliciter accepti quae sunt immediata quantum ad ipsa determinatum
sit actu et videntur sunt mediata in tertio non in ipso, nemo dicitur. Similiter et homi-
nis status naturae conditae gratia et culpa comparantur ut contraria mediata. Sed post illud
tempus quo adam gratiam accepit vel accipere potuit, ita quod etiam in omnes poste-
ros eius transiret, nullus caret gratia nisi per culpam actualem vel originalem.
Ad quintum dicendum quod etsi adam in statu suae conditionis gratiam non habuit, sed quocum-
que tamen abierit quod ante casum gratiam adeptus est, unde a statu gratiae cecidit
et non solum a statu naturae cecidisset. Nihilominus ad expiationem infinitae o-
ffensae donum divinae gratiae requiritur. Ad sextum dicendum quod sicut dilectio dei qua
nos diligit consequitur aliquem effectum in nobis relinquit scilicet gratiam per quam
digni reddimur vita aeterna ad quam nos diligit, ita hoc ipsum quod est deum
non imputare nobis iniquitatem delicta ex consequenti in nobis relinquit aliquid per
quod a reatu praedicto digni simus absolvi et hoc est gratia. Ad septimum dicendum
quod peccator per se est causa peccati quantum ad conversionem, sed quo ad aversionem et
ea quae eam consequuntur est causa per accidens, quod sit non intenta. Habet enim per se causam
habere non potest, cum ex defectibus sit ratio mali in peccato; malum enim causam non habet
secundum dionysium iiii c. de divinis nominibus. Vel dicendum et melius quod peccator est causa per ma-
teriae eorum quae ex peccato relinquuntur; immo horum causa est per se divina iustitia
per quam iuste ordinatum est ut qui noluit stare in gratia dum posset non po-
sset etiam si vellet post peccatum ex defectu virium naturae quae non sufficiunt ad
expiationem criminis iam dicti, sicut homo cum se in foveam proicit est causa ipsius
proiectionis, sed eorum quae consequuntur est ex natura. Unde non potest a fovea exire sicut
potuit se in foveam proicere et similiter est in proposito. Ad octavum dicendum quod operari
remissionem culpae intelligitur dupliciter scilicet effective et formaliter, sicut facere
album effective convenit pictori, formaliter albedini. Gratia igitur non est medium
in remissione culpae sicut effective operans sed tantum formaliter. Per hoc autem quod dicitur
quod solus deus animae illabitur non excluduntur qualitates animae vel naturales
vel gratuitae. Hiis enim anima informatur, sed excluduntur aliae substantiae

subsisteret que intra animas esse non potest sit deus qui est intimus omni
anime cum forte predicte eo quod deus est in ipso esse omne ut ~~[struck]~~ causas et
conservans sed predicte forte vel qualitates ad hoc non pertingunt sed circa animam consi-
stant. Ad xx dicendum quod gratia que est et inest culpam expellit non causa que
est sed quia non est potens aut causat non enim expellit culpam per modum cause
efficientis sic enim oportet quod ageret invisibiliter autem ad ~~[struck]~~ huius expul-
sionem sicut ignis agit in aerem autem ad eius corruptionem sed expellit cul-
pam formaliter. Probat enim ipso quod informat subiectum sequitur quod culpa in subiecto
non sit sicut patet de sanitate et infirmitate. Ad decimum dicendum quod ad hoc et similia so-
lent esse multiplex divisio prima est quod instans continuus sit unum re tamen plura
ratione inquantum est principium futuri et finis preteriti et sic philosophi in eodem instanti
simul esse culpam et gratiam in anima ita tamen quod culpa insit in illo instanti
secundum quod est finis preteriti gratia autem quod est principium futuri. Sed hoc stare non potest quia
esse principium futuri et finem preteriti dicit diversas rationes instantis. Conditio eius substan-
tia non multiplicat sed manet una et ita secundum rationem sequitur culpa et gratia in
eodem indivisibili temporis esse in anima quia instans nominat indivisibilitatem temporis
hoc autem est simul esse et ita sequeretur contraria simul esse. Et preterea secundum philosophum in viii
physicorum cum aliquid in motibus vadit uno signo ut duobus necesse est intercidere
quietem mediam propter quod probat motus reflexos non esse continuos. Unde et
similiter si aliquis vocatur uno instanti ut duobus oportet quod intelligat aliquem medium
et sic erit aliquam animam sine culpa et sine gratia quod est inconveniens. Et ideo alii di-
cunt quod sicut inter duo puncta unius linee cadit linea media non autem
inter duo puncta duarum linearum se tangentium ita non est necesse quod inter instans
quod est ultimum temporis in quo culpa inerat et instans quod est primum temporis in quo
gratia inest sit tempus medium cum sint instantia diversorum temporum. Sed hoc etiam stare
non potest quia linea est quantitas intrinseca dimensionem sed rerum distinctionem temporis autem
est mensura extrinseca et est ~~[struck]~~ unum respectu omnium que sunt in tempore non enim aliquo
tempore mensurari esse culpe et esse gratie nisi dicatur quod tempore et alia parte eiusdem temporis
continui et ideo oportet inter quelibet duo instantia temporis intercedere tertium designetur esse
tempus medium et preterea duo puncta duarum linearum se se tangentium designatarum
in corporibus locatis veniunt in uno puncto designato in continuo linea corporis
locantis quia contigua sunt corpora ultima sunt simul. Unde dato quod diverse sunt
divisa tempora non continua sed tamen contigua oportebit inter omnia ~~[struck]~~ que in tempore con-
tinua mensurari et. Videat contra tamen unum instans indivisibile et re
dicit in inconveniens predictum quod culpa et gratia simul sint. Et ideo alii dicunt
quod huiusmodi mutationes spirituales non mensurantur tempore quod est numerus motus celi eo
quod anima et quelibet spiritualis substantia est supra tempus. Sed hoc primum tempus institutum in
eis inveniunt prius et posterius ut tamen huiusmodi tempus est continuum tamen continuitas temporis
probat philosophus in iiii° physicorum consequitur continuitatem temporis motus. Affectiones autem anime
non sunt continue. Sed hoc etiam in proposito non habet locum quia tempore mensurantur non
solum que sunt supra tempus in tempore quod est motus celi sed etiam ea que habent actus ordi-
natos ad motum celi inquantum consequuntur ex acquisitione que sunt secundum se iudicium habent ad tempus
predictum. Hec autem est in instituitione omnium quando consequuntur ex acquisitionibus cogitationibus
locutionibus et alia huiusmodi motibus que possunt mensurari tempore motus celi. Et ideo
aliter dicendum quod non est dare ultimum instans in quo ~~[struck]~~ peccator habet culpam sed
ultimum tempus. Contingit autem dare primum instans in quo habet gratiam quod idem
instans est terminus illius temporis in quo culpam habuit intra tempus autem et terminum

tpis nil cadit mediu. Un nc oz dare aliq tpe ul instas in q° aliqs nec
culpa nec graz heat. Hr aut sit pz na infusio gre cu sit instati est
tunc tineda motu gtinui ut pote alicq meditacois p quia affectus disponit
ad gre susceptoem et eciaz motu. Tunc e remissio culpe qz gehr ipo cul
pa remittit quo gra infudit. In illo go instati e pro tunc remissio
culpe .s. no hre graz culpaz .et infusio gre .s. hre graz. In toto go tpe p
cedenti qd termiat ad hr instas q° tpe mensurabat motu meditacois pdicte
fuit pcter hns culpaz et no hns graz. Insi tm° in ultio instati ut dcm
e/ sz an ultim instas huiq tpis no e accipe aliqd in mete pximu qr qm
cq instas accipiat aliqd ab ultio. int pm et ultim erut infinita instantia media.
Et pz qd no accipe ultim instas in q° iustitq sit hns culpa et no hns graz.
Est aut accipe pm instas in q° hz graz. et no hz culpa. Et h solu° alig
clusio pt accipi ex vi° phi in viii phis. Ad undecim dcm qd deq suo amore
sic cat in nob donu gre ita et remissioz culpe Un ozt qd remissio cul
pe graz pcedat/ sequetur aut si remissio culpe dei amore pcedet et no
eo seqnet. Ad duodecim dcm qd sacrameta significado caut hr em caut qd signat
et qz circucisio hz significacom in remouedo Ideo eius efficacia dicit ordinata
ad remocoz culpe origmal sz ex gnti ad graz sine ex virtute circucisioe gra
daretur p mod quo dat ex virtute bapi ut qda dicut. sine daret adeo co
comitate circucisionez et remissio culpe ~~orignal~~ no fiebat sine gra. tn
illa gra no ita pfcte reprimebat gcupiam sit gra baptismal. Un diffi
cilq erat gcupie resiste circucisio qm baptisato. Et occasione huiq lex vetq
occasionalit etia dicebat qm iust circucisio intra leys mosaice sacrameta no
gtineat eo qd no e ex moyse sz ex ptibq ut dr Ioh vii. Et sic in circucisione
aliqua dabatur gra. no e cont hr qd dr qd lex vetq no iustificabat

Tercio qrit Utru ad iustificacom impii reqrit liberi ar° vsa.
Et vide qd no. Illud em qd pt competere no hntibq vsu li
ar° no reqrit vsu li ar. Sz iustio° gvet pueris et mas hntibq vsu
li ar° qz p bapm iustificat go iustio° impii no reqrit vsu li ar°.
Iudicat qd hr speale e in pueris q° tenet pcto som qz ab aliude tothi
nc hz locu in adult q° pprns pctis tenet. Sz cont e qd augs dt in
iiii gfess qd cu qda sinus aicq laboraret febribq iacuit diu sine sesu in
sudore letali et cu despare baptisatq e nesciens me no curate et psu
mebat illud retinere potiq amaq eius qd ame acceperat no qd in nesciet/ cor
pre fiebat longe aut alit erat. Vna recreatq e. recreato aut fit p graz
iustificatez go gra iustificans quiz gfert adulto sine motu li ar. Si dica
qd hr hz locu som ubi ho iustifica° p sacrameta. Sz cont deq potetiaz suaz
no alligat sacramet/ Cu go iustio° sit opq diuinu ex eius potetia depedet
vi° qd et sine sacramet/ ab adultq iustificari posset pt motu li ar. P ho
in aliquo statu ee pt in quo sit adultq et no heat pctm actuale sz origmale
ut in ipso em instati quo aliqs sit adultq. si no sit baptq adhuc subiectq
e origmali pcto nc tn hz aliqd actuale qz adhuc nil trasgrediedo gmisit q°
reus pcti teneat nc ctm e reus omissios qr pcepta affirmata no obligat ad
semp. Un no ozt qd ho statu in p° instati quo e adultq pcepta affirmata ab
stinet. Sit go adultq ~~pcepta~~ pt hre pctm origiale absq omni actuali ut vi°.
Si go hr causa gre fiat pt iustificari sine motu li ar. Vi° qd eade co sit in
adulto. P quibqz reqrit in est gmune aliqn ozt qd eis gveniat sz aliqn

Dignam causam quem iustificari autem convenit parvulis et adultis. Cum igitur sola gratia sit causa iustificationis in parvulis videtur quod eadem absque usu liberi arbitrii sufficiat ad iustificationem in adultis. Praeterea sicut iustitia est donum dei ita et sapientia. Sed sapientiam Salomon dormiens accepit ut habetur in iii Regum iii°. Eadem ratione et gratiam iustificantem homo potest dormiens et absque usu liberi arbitrii accipere. Si dicatur quod merito praecedentis voluntatis Salomon dormiendo sapientiam accepit. Sed contra sicut in bonis requiritur voluntas ita et in malis quia peccatum non est nisi voluntarium. Sed voluntas praecedens somnium non facit ut illud quod in somnio agitur sit peccatum ergo nec aliquis facit ad hoc quod aliquis divinum donum in sompno percipiat. Praeterea sicut in dormiente ligatur usus liberi arbitrii ita et in aegrotante. Sed aegrotans absque usu liberi arbitrii iustificatur ut patet per Augustinum in ... ergo et dormiens. Praeterea deus est potentior omni creato agente. Sed sol materialis lumine suo influit aeri nulla purgatione in ipso aere praecedente ergo multo fortius deus lumine gratiae animae infundit absque omni praeparatione quae fit per actum liberi arbitrii. Praeterea cum bonum sit communicativum sui habet autem non esset nisi se communicaret et praepararet se et non praepararet ergo in iustificatione impii non requiritur usus liberi arbitrii quasi praeparatio ex parte hominis. Praeterea Augustinus dicit xi super Genesim ad litteram quod deus hoc modo operatur iustitiam in homine sicut sol lumen in aere quod deficit desistente solis influxu non sicut artifex qui operatur artem in materia post cuius factionem manet operatum. Sed sol eodem operatur in aere cum per se illuminat aerem et cum lumen in eo continuatur ergo et deus eodem operatur iustitiam in homine cum per se iustificat et cum iustitia in eo conservatur. Sed iustitia conservatur in homine usu liberi arbitrii cessante sicut patet in dormiente ergo homo potest a principio iustificari absque omni motu liberi arbitrii. Praeterea dispositio non requiritur de necessitate ad introductionem alicuius formae quae ita se habet quod sine ea forma remanere non potest sicut patet de calore et forma ignis. Sed sine usu liberi arbitrii potest remanere iustitia ut in dormiente ergo usus liberi arbitrii non est dispositio quae de necessitate requiratur ad gratiae infusionem. Praeterea illud quod est naturale potest et potest esse et non esse sine posteriori non requirit prius ad hoc ut in esse educatur ut de generatione et descensu sine quo generatio esse potest cum scilicet generans corpus impediatur a suo motu. Sed gratia est prius naturaliter quam usus liberi arbitrii sine quo etiam potest esse et non esse. Est enim causa formalis principium sicut generatio naturalis motus ergo gratia potest infundi sine usu liberi arbitrii. Praeterea corpus infirmum in anima inducit culpam originalem absque omni usu liberi arbitrii ergo multo fortius deus qui est potentissimus non requirit usum liberi arbitrii ad hoc quod gratiam infundat. Praeterea deus qui est potentissimus est pronior ad miserandum quam ad condemnandum ut dicit glossa in principio ... Sed deus punit pueros descendentes sine baptismo absque usu omni liberi arbitrii ergo multo magis misereretur gratiam infundendo.

Praeterea dispositio ad formam quae exigitur in recipiente formam non est ab ipso recipiente sed ab agente. Sicut calor sit quae in lignis praecedit ut dispositio ad formam ignis non est absque ipsius lignis. Sed usus liberi arbitrii est ab homine iustificando ergo non requiritur ut dispositio ad gratiam. Praeterea iustificatio est per infusionem gratiae et virtutum. Secundum Augustinum virtutem solus deus in nobis sine nobis operatur ergo ad iustificationem operatam ... non est per usum liberi arbitrii non requiritur. Praeterea secundum Apostolum Romanos iiii Ei qui operatur merces non imputatur secundum gratiam sed secundum debitum. Usus autem liberi arbitrii quaedam operatio est. Si ergo usus liberi arbitrii ad iustificationem requiritur iustificatio non erit ex gratia sed ex debito gratiae ... Praeterea magis est remotus a gratia ille qui contra operatur gratiae quam ille qui penitus nihil operatur. Sed deus aliquando dat gratiam alicui qui per liberum arbitrium contra ... sicut patet de Paulo Actuum ix Cum durum est tibi contra stimulum calcitrare ergo multo fortius alicui absque usu liberi arbitrii cuiusque gratiam infundit. Praeterea agentis infinitae virtutis non requirit aliquam dispositionem in patiente ...

em qd agens est v'tuosius tato mouet dispositon pcedente implet suum eff
ectum Sz deus e agens infinite u'tutis [illegible] qp no requit mam precedentez
sz opatur ex nulo qo nullomo requit dispositiom. et ita i iustificaton im
pii q e opus diuinu no requit usu li ar qi dispositiom accepte homis Sz
ton e qp sup. id Gen iiii Petz iiii° Postula quod vis ut dez tibi dt
glo Grā dei li requirit ar Sz iustio fit p gram dei ut habetur ad Ro
iii° qo ad iusti oz requit usus li ar P Zbud' dt q iustio tu al
sz osensu no pt ee recipiet qn absqz grā dat Sz consensu recipiet
e actu li ar qo absqz usu li ar ho iustri no pt P ad recep
tom forte requit aqua dispo in recipiete no em qlz for in qlz requit
Sz actu li ar se hz ut dispo ad gram qo ad receptom gre iustificat, usus
li ar requit P In iustificaton impii attenditur motu spuale intentionis
hominis ad deu sz id Josue ii Sponsabo te in iuste et iusticia Sz in
matrimonio corporali requirtur mutuo cosensus qo multo fortius in iustificaton
impii et sic requit usus li ar P Iustio impii no sine caritate fit qr
ut d pv x vniusa delicta opit caritas Sz caritas dicit qdam amicicia
requit mutuu amorez Est em Amicicia cu reamatoe ut p ph'm in
viii Ethi' Oportunu aut amor requit in utroque usu li ar qo iustio sine
usu li ar esse no pt Ro dd q n9 hnt usu li ar fit iusti absqz usu
li ar q fit in ipa iustitia sue iusto In hijs aut q no sunt compotes
sue vol sic pueri hec no requit ad iustificaton Cuius ro pt assignari
triplex Pma sumit ex habitudine agetis et pacient ad inuicez pz em in cor
palibus q actio no pficit sine aliquo contactu quo no semp agens tangit
pacie pacieus qn pacieus no e natu tange agens sic cu corpa supiora
agunt in ista inferiora tangentia ea et no ita ab eis Aliq mutuo se tangunt
agens et paciens qn utruqz natu e tange et tangi sic cu ignis agit in
aquaz ul ecouso Vn in spualibus qn natu e ee mutuus contactus no com
plet actio sine contactu mutuo alioquin suffit q agens tangit paciens
Ipse aut deus q iustificat impiu tangit amaz ytam mea tangendo
Vn in ps dt tange motes et fu'o Dextera tua Ment aut huana qo
ado tangit deu tu cognoscendo ul amando Vn et in adult q pnt deu
cognoscere et amare requit ab usus li ar quo deu cognoscat et acuit
Et ita e quisa ad deu qua dr Zach i Couertimini ad me et ego quitar
ad uos pueri aut carentes usu li ar no pnt deu cognoscere et amare
Vn in eis suffit ad iustificaton q ab eo tangat p gre infusiom Scda
ro sumit ex ipa ron iustificatois iusticia em sz Anselm in li d'vite
Est rectudo volut ppt se suata. Vn iustio e qdam volut mutatio
qn voluntas aut accipit et p ipa pia et facta pone Actu aut pone
voluntas mutari no pt nisi ipa cooperate Si em no esset ipa no eet
eius actu Ipa no pia volunt fit sine sua cooperaton e facta ita sine
sua cooperaton pt mutari In adult aut requit mutato actu volu
tat ad iustificatoz Item no factu volut ad aliqui inordinate quersi qua
quisio mutari no pt nisi p actu cotrariu vol Et ideo ad iustioz adultoz
actu li ar requit Sz pueri q no hnt factu vol ipse volutez ad aliq
quisam sz hnt solam pronam volut culpabilit orignali iusticia de
stitutaz pnt iusti ee sine motu ipe volut Tercia ro sumitur ex consi
liuc dune opones in rebus corporalibus Deus enim Aliquez effectum

udinet qne itm pt pduce nata p eand dispoicom pduat sic et natia
dic si deq aqne inatulose sanat samlr in eo causabit aliqd adeqon
huoru quia ets nata inedio spado aque sanat Sedm 10 phi in so
acts phice q si na faceret eod mo faceret sic et ars fat et eq Ex nalibz af
ho insticie aqum hic pt dicit Scotus ut nalez ut in nata p qq qdd
corpa nata fuit pm ad opa iustic Alio ut aq'sitad Justic igit acqui
site et opibz silis est iustia infusa p qm adulti iustificat Vn sic
in iustia politica acquisita reqnt actz volunts quo quis amat iustiam
ita ets in adulti Justificatio no cople sine vsu li ar Justicia vo infu-
sa p qm iustificat pvuli silis aptitudini nali ad iusticiam q ets in pu-
eris inveni et ad evidenciam vsus li ar reqnt Ad pm go dicit q
qz pvuli hnt von pnt qnti ad tam iustificatez ipa ta iustificans sz
pao x applicat eis p sacm bapi et sic hic iustificat Ad sem dicit qz
d adulto q no e sue mets compos distinguendu e qz si nuqz hnt vsu
ronis sue idez iudiciu e de eis qd d pvulis Si aut iudiciu ronis alqn
hnt Si in illo tpe quo vsu ronis hnt baptism desideat si tpe amen-
tie baptiset no ofeiciens ut ets renitens ofeqm effcm bapi pp r vo-
lutez precedetez et tuc pcipue qn p9 baptism recipiat vsu li ar et pla
hei q fcm e in quo tax loqm Aug hic em q tom mitit no sibi im
putat tu no volute agat sz fatasia agatur Si aut dum erat sue
mets compos baptism no desideat no e sibi ut no et ofeicienti ut
renitenti baptisma exhibedu Inquantum sit morts piculo Judicabit em
pm vltim instans in quo sue mets compos fuit Et si sibi exhibe-
atur no accipit neqz sacmetu neqz rem sacmeti Quomo eciam ipm inno
cacon tm et sciti sine aque miraculose possit in eo aqua diffio re
linqs ut tu recipiat recipiat aut vsu li ar facilis ad bonum inmutet
Ad tertiu dicit q ets sine sacmeto deus aqnibz pvulis graz in
fudit sic d sctificat in vteris le sibi tuc posset alicui adulto q no
esset compos sue mets absqz sacmeto graam ofeire eo mo quo cu
sacmeto ofert Ad qrtu dicit q ista potco apud quesda impolt re
pntat q aqnis adultis hcat petm oiginale sine actuali Cu em ee
adultis incipit si q in se e faciat gra ei dabitur p qm a ptcto oiginali
mundus erit q si no faciat reus Reus erit pti omissionis cu em qlz
teneat petm vitare et hic fieri no possit nisi pstituto sibi debito fine
tene em qulz cu pe sue mets e compos ad deum se qrte et in eo
sibi finez ostituere et p hic ad graz dispoi Et pterea Aug dit q
ocupia peti oiginal pvulu abilez ad ocupiscedu Adultu no actu
ocupiscere no em d facili otigere pt ut aqnis oiginali peto infectis
ocupiscencie peti sp pti osensiu no subdat Ad qntu dicit q iustificacio
sm genez tam in est pvulo sz sm graam q tn recipit in pvulo et ad
ulto dividitur sm divisam vtriusqz odicionez Ome em q recipit in
alio e in eo p modu recipientis Et inde e q in adulto recipit gra
cu vsu li ar no aut in pvulo Ad sextu dicit q ad hic pt tripliciter
videri Scotus ut dicat q sompnu ille in quo Salomoni fuit sapia in
fusa no fuit sompnu nalis sz sompnu pphetie Dequo hetur num xijo
Si quis fuit int vos ppha dni p sompnum aut in visione loquar
ad eu In hic aut sompno vsus li ar na ligat Alio pt dici q sic...

Ad infusionem iustitie requirit q voluntas q e eius subiectum convertatur ad deum
ita in infusione sapientie requirit q intellectus convertatur ad deum In sompno
aut pt intellectus converti in deum non aut liberum arbitrium vel voluntas cuius ro e quia
ad intellectum duo pertinent scilicet percipere et iudicare de perceptis Intellectus aut in
dormiendo non impeditur quin aliquid percipiat vel a habitibus q prius considerat vel
quos habet dormiendo sive lonsa vel etiam a illustratione alicuius superioris substantie ad
cuius perceptionem intellectus dormientis est etiam habilior propter quietem ab actibus sensuum
et superne fantasmatibus quietatis Vn dicitur Job xxx iiii° per sompnium in vi
sione nocturna quando sopor solet occupare homines et dormiunt in lectulo suo
tunc aperit aures virorum et erudiens eos instruit disciplinam et ista e cau
sa propria quare in sompniis providentur futura Sed perfectum iudicium intellectus non
pt ee in dormiendo eo q tunc ligatus e sensus qui e primum principium nostre cognitionis
Iudicium enim fit per resolutionem in principia vn dicitur omnibus oportet nos inducere secundum
id q sensus accipimus ut dicitur in iiio celi et mundi Usus aut liberi arbitrii sequitur iudi
cium rationis et ideo usus liberi arbitrii per quem voluntas in deum in dormiendo suspenditur
esse non pt quia et si sit aliquis motus voluntatis magis sequitur fantasiam quam iudicium
completum rationis et ideo homo in dormiendo percipere pt sapientiam non aut iustitiam
Ad iiium pt dici q intellectus cogitur ab intelligibili sed voluntas aut non pt cogi
ab appetibili et ideo absque usu liberi arbitrii pt infundi sapientia q e tunc dono voluntatis
Ad septimum dicendum q motus liberi arbitrii ~~pt infundi~~ qui precedit in vigilante non pt
facere actum dormientis si meritorius vel demeritorius secundum se consideratus pt tn
facere q habeat aliquam rationem bonitatis vel malitie inquantum virtus actus vigilantis
relinquitur corporibus dormientium sicut virtus cause relinquitur in effectu et in
de e q virtuosi nascuntur in dormiendo meliora theoremata secundum aliquos non vir
tuosi ut dicitur in primo Ethicorum Et inde e q nocturna pollutio interdum culpabilis
reputatur Et sic etiam salomon in vigilando potuit se disponere ad sapientiam acci
piendam in dormiendo Ad octavum dicendum q quamvis adultus sanctificetur baptismi non
e exhibendus egroto dum non e sue mentis compos etiam si prius habuit votum
baptismi nisi quando timetur periculum mortis quod quidem de dormiente non timetur vn
quantum ad hoc e dissimile quantum ad aliam partem Ad nonum dicendum q aer secundum naturam
sue speciei e in ultima dispositione ad lumine suscipiendum ratione diaphaneitatis et
ideo statim ad presentiam illuminantis illuminatur nec requiritur aliqua alia preparatio nisi for
te remotio prohibentis Sed mens intellectualis non e in ultima dispositione ad sus
ceptionem iustitie nisi cum e in actu volens quia potentia completur per actum per quem
etiam determinatur ad alterum oppositorum de se in potentia existens ad plures formas per dis
positiones aptatur ad unam formam magis quam ad aliam Ad decimum dicendum q deus
infinita bonitate se ipsum communicat creaturis per aliquam similitudinem sue bonitatis quam
eis largitur et hoc ipso q optimo modo sua bonitatem communicat ad quem modum
ut ordinate secundum suam sapientiam dona sua largiatur hic e unicuique secundum suam conditionem
et inde e q requiritur dispositio vel preparatio aliqua ex parte corporis quibus deus sua do
na largitur Vel pt dici q ~~dispositio~~ dispositio ista precedit de preparatione que tempore p
cedit gratie infusionem sine qua deus quamquam gratiam confert subito in aliquo mo
tu conversionis operans et gratiam infundens quia ut dicitur Eccli xi facile e in oculis dei
subito honestare pauperem non aut per hoc excludi usu liberi arbitrii q e in ipso
instanti quo gratia infunditur in hoc enim ostenditur perfectior communicatio divine bonitatis
q sinit facit in homine habitum iustitie quam si faceret habitum tantum Ad undeci
mum dicendum q sicut sol e causa luminis non solum quantum ad esse sed etiam quantum ad fieri

Aliqu aut reqrunt ad fieri rei q importat quanda mutatonem q non
requirit ad esse ipius sic tn fit lumine in aere requirit q aer se habeat
in a'o ver ad solem quantum ad id qd fit p motu sol. sine quo posset esse q̄s
naria luminis in aere sole semp pnte Et silr ad fieri ipius gre re
quirit q volutas a'oo se habeat ad deum quantum ad pncipia ad q cogit im
mutato voluntas q sine vsu li ar no e in adultis ut dcm e Ad xij
dcdm q a'qua disso requirit ad fieri que no requirit ad esse rei sicud p3 spa
pue in gnaton aim et platorum Vn intl phyb3 thes disposicombz cessan
bz p'q quantum res iam fca e. eam inform̄ in suo esse qsuari et cessante
motu li ar q'cat nitiq ad opat̄oz pt iustitia hitualit remanere Ad
tredecim dcdm q intl phyb3 aiq naltr pus no posse fieri sine pgri
q tn sine posteriori esse pt sit aia que tn fit ca corpis for lis effitres
et fina' ut d3 in sio d'ama Est nalr po' corpe pt esse sine cor
pe et silr e de gra et vsu li ar Ad decimqrtu dcdm q corpg insti
tit amaz signali ptcio ac hic ipo q ei iunit hc aut pctm no requi
rit volutez ipius q infirit s; nam. et idea no e mirum si ad hmodi in
fectom vsu li ar no requirit Silr ~~aut~~ aut aia puei gram qseq
ahic ipo q xpo p sacramentu bapi iunit absq vsu li. ar. In adultis vo re
quirit Vsu li ar ron iam dicta Ad quidecim dcdm q ex hic q deus
d3 prior ad miserend quantum ad pmiend no ocludit ad hom q deus mi
serendo in nob opatur quantum ad malum q deus in nob pmit q2 bonu s;
dio Consistit ex vna et integra causa. malu aut ex singlaribz defcti
bz d3 a hic ocludit q deus miserentur s; id q ex eo e pnit aut s; id
q ex nob e q hle ut crediatur esse na possit nisi p pena Vn ex sua
intentom miseret s; pnit q p'ter intentom volutas anteced q volutez
qntez Ad tn ad ppositu pt dici q infectom pcti signal qua ama
inficit anq quantum vsu li ar hcat tndz p qnadam pnitez ingro puc
res an vsu li ar. Ad sedecim dcdm q res nales p qnada violenciaz po
ssit dispom ad foram ut sz puum dispositos sit ad intl qferire vim
passo Vn in eis disso ad foram no e ab aiquo pncipio intrinseco s; ab
extra volutas vo violencia pati no pt et ideo no e silis ro Ad de
cim septem dcdm q deus in nob vtutes opat sine nob vtutes caritibz no
tn sine nob qsencientibz Ad decim octaui dcdm q actus li ar q e in
iustificaton impij Ad o se h3 ad hitum iustie gnalis d'qua dictu est
et Ad o m o se h3 ad eius execucom et augmetu Ad hitu qd no pt
se hre ut meritu eo q in ipo instati iustia infunditur q e pncipium merendi
s; se h3 ut disso tm Ad execucom vo iustie et eius augmetu se h3
in ron meriti q2 p p'm actum gra inforcatu ho meretur diuinu auxiliu
impdunt Sic go iustia no reddit huanis opibz qi merces s; iustie
augmetu et qtinuao Ad o m o h3 ronez mercedis in coopacon ad actus mei
torios pcedentes Ad decim nonu dcdm q lz paulus anqm iustificatus
esset iniete ppt gram fidei impugnaret tn in ipo instati iustificacis sine gra
consensit p li ar diuina gra commotus qsotu eni qstnte volutas in instati
pt deus a'mi mitte sine quo no e iustio S3 sine ppacon pcedenti iustio
esse pt Ad vicesim dcdm q ista disso no requirit ppt imponaz agentis
s; ppt qdicom recipientis sz volutas q inmutari no pt p violentia

sz ipso motu inmutatur iste ergo motus li ar non sonat se hz ad graz ut dispositio sz ut complementum complementum operatorum enim quedam sunt completiva habitui vel perfectioni agentis testatur quod habitus inducativi sunt cum sua operatione quia perfectio effectus de mat perfectionem cause

Quarto queritur utrum primus motus li ar ad iustificationem impii requiratur Utrum sz requiratur motus in deum Et videtur quod non Illud enim quod iustificationem sequitur non requiritur ad iustificationem Sz moveri in deum cum sit ex gratia iustificata sequitur vel dicitur Treni v^o Converte nos domine ad te etc ergo motus li ar in deum non est de hiis que requiruntur ad iustificationem

Preterea motus li ar requiritur ad iustitiam ut dispositio quedam accepte li ar requiritur quod autem ad quod homo ipsi indiget non potest ad li ar Ergo ad hoc quod homo convertatur in deum indigeat ipsi sz Ioh^is vi Nemo venit ad me nisi pater qui misit me traxerit eum videtur quod motus li ar in deum non sit de hiis que ad iustificationem impii requiruntur Preterea ad iustitiam homo pervenit per viam timoris nam qui sine timore est non potest petere iustificari ut dicitur Eccli p^o Sz per timorem homo non movetur in deum sz magis in penas ergo motus li ar qui requiritur ad iustificationem impii non est motus in deum Preterea si dicatur quod hic est verum de timore servili non autem filiali Contra omnis timor in sui ratione fugam includit Sz per fugam aliquis recedit ab eo quod fugitur et non accedit ad ipsum ergo etc hic quod homo timet deum non movetur in deum sz magis a deo Preterea si motus li ar in deum ad iustificationem impii requiritur principaliter ille debet requiri per quem homo in deum completissime movetur Completissime autem homo movetur in deum per caritatem ipsam quam per fidem Si ergo motus li ar in deum ad iustificationem requiritur et sit ultima dispositio ad gratiam cum qua gratia infunditur Dispositio autem ad formam cum qua inducitur forma talis est quod sine esse non potest cum sit necessitas ad formam Cum ergo motus fidei possit esse sine gratia videtur quod iustificatio non debeat attribui motui fidei Preterea homo naturali ratione potest cognoscere deum Sz fides non requiritur ad iustificationem nisi inquantum facit deum cognoscere ergo videtur quod sine motu fidei possit homo iustificari Preterea sicut homo per motum fidei homo cognoscit deum ita per actum sapientie non ergo magis fidei quam sapientie iustificatio ascribi Preterea infinite multi articuli continentur sub ergo motus fidei requiritur ad iustificationem videtur quod oporteret omnibus articulis fidei cogitare quod non potest subito fieri Preterea Iacobi quarto dicitur quod deus humilibus dat gratiam suam et sic ad iustificationem impii requiritur motus humilitatis qui non est motus in deum Alias humilitas haberet deum pro obiecto et sic esset virtus theologica ergo motus qui requiritur ad iustificationem impii non est motus in deum li ar Preterea In iustificatione impii vertitur homo ad iustitiam inmutatur ergo motus li ar debet esse actus iustitie qui non est motus in deum Iustitia enim non habet deum pro obiecto ergo motus qui requiritur ad iustificationem impii non est motus in deum Preterea ad iustificationem impii se homo ut removens prohibens sicut ille qui aperit fenestram dicitur causa illuminationis domus Sz impedimentum gratie est peccatum ergo accepte iustificati non requiritur motus li ar in deum sz solum in peccatum Sz contra est quod dicitur Iacobi iiii^o Appropinquate deo et appropinquabit vobis Appropinquat autem deus nobis per gratie infusionem ergo ad hoc quod iustificemur per gratiam requiritur quod nos appropinquemus deo per motum li ar in deum Preterea iustificatio impii est quedam hominis illuminatio Sz in ps dicitur Accedite

ad eu et illuminand: tn ygo ad deu no attedat ho passibz · s3 mo-
tu metis ut Aug dt Vn q motz ki ar in deu requirat ad iusti-
ficatom impij Ad So iiij° dr reputabi fidez ad iusticiã cre-
dentibz in eu q iustificat impiu ygo ad hr q impius iustificet requi-
requirit motz fidei in deu Ro dd q sicut sic dictu e motz ki ar
libert in iustificaton requirit ad hr q ho tam iustificatez ͻtingat p
actu yrm Causa ad iustificatiõ deus e q̄ ntam iustificatom ͻpatz
est p misteriu incarnatõs p quã sctus e dei et hom mediator et
ideo motz ki ar in deu ad iusti oz impij requirit Sz tn ki ar nõ ex-
plicite in deu motu possit ille motz ad iustioz d'utri te requirit unde
q e prmg nr a'ob et in omibz a'ib includi hic aut e motz
fidei antecedet eum ad deu sz po trede · qr e ut hec' hebr xi silr
etẽ ͻtoribz ad motu pz in deu mom iusti sunt tn hr motu fidei
moneat qr dns a'n motz metz in deu iustificatez ptz ad affctu
solz aut motz fidei ad intellcm ptinet affctz aut no mo in sino ob
ictm iusti s3 q e apphensio ubomd eu apphensio moz affctm ut
dr d'ãia Vn motz apphensie requirit ad motu affectie sic motis
monetz ad monei mobis Et p hoc etẽ modu motz fidei inclu-
ditur in motu cãritz et in ggz a'o motu qno mes mõ in deu Sz
qr iusticia copletie in affctu ͻsistit ideo si ho s3 intellcm tm in dm
ͻuteretur no ͻtigeret deu s3 id q iusti az requirit · x s3 affctm et e iusti-
ficaz no possz requirit ygo q no sorte int ita ͻuitat in deu s3 etẽ
affctus prmg aut motz affctus in a'q e motz amois ut in ͻone de pa-
ssionibz an dictu est q qmcz motz in desiderio includit sic causa
in effctu desiderat eum a'quid q amatu rpa vo fides desideriu quad
impltat tn qnada animi exercitione ss in q actemu sic ygo sunt motz
cognitus · tn motu amois ita etẽ motz amois qd motu spei ut de-
sideriu sic apphensio mouet amorez sine spez Sic ygo ki ar in iusti dz
impij mõ in deu motu fidei cãritas et spei Sz eu iusti catõ in
deu ͻuti amado ipm tn spe zene et ita ͻputat s3 omã motu
ͻpleto iustitio omud includi in a'o d'nomat ui ite motz a fi-
de eo q uitute ͻtinet iuste a'ob motz Ad som yo dd q mom in
deu p ki ar sz qnodd mõ ordine nãe yte in pusionez no aut
tpe ut iusta patebit Gre aut in fusio e omd coru q requirit
ad iustioz vn no sz' q hr motz ki ar in deu iustioz sequat Ad
scdm dd q, itz ille no importat pulcrãz s3 opom diuam qnam
ͻpatientis ki ar vltedi illud quotibz volunt et sic illud ad q ho
ͻtinit aliquo° ad lib'm arm ptinet Ad itud dd q timat sicilis
qbz ordin ad pena tm requirit ad iusticiam ut disposio precedens non
aut ut intrans sibiam iusti os qna sunt tn cãi te ee no pt sz intro
eunte caritate timor discedit Vn j Johans iiij° Tior no e in car-
tate Timor aut filial q timet separacõm includit uitute in motu
amois / cmpsz eu cõmis e desiderie ͻuitom amati et tiore sepa-
tom Ad qitu dd q tior filial includit a'qua fugam separacõs
adeo ut adcparatõs ad deum p timor impltat qnada reuerenciaz
p qnã homo no audz se diuine mayestati compare s3 ei se subit

Ad quintum dicendum quod etiam motus caritatis in deum requiritur sed tamen etiam in hoc motu includitur motus fidei ut dictum est Ad sextum dicendum quod licet credere deo vel deum possit esse sine iustitia tamen credere in deum quod est actus fidei formate sine gratia vel iustitia esse non potest et hoc credere requiritur ad iustificationem unde ad Romanos iiii Credenti in eum qui iustificat impium fides reputatur ad iustitiam Ad septimum dicendum quod post lapsum humane nature homo non potest reparari nisi per mediatorem dei et hominum ihesum christum quia quidem sacramenta mediatoris christi sola fide tenentur ideo ad iustificationem impii non solum sufficit cognitio naturalis sed requiritur fides ihesu christi vel explicite vel implicite secundum diversa tempora et diversas personas Et hoc est quod dicitur ad Romanos iii° Iustitia autem dei per fidem ihesu christi Ad octavum dicendum quod sicut intellectus principiorum naturalis cognitionis se habet ad sapientiam vel scientiam conclusionum in eis principiis ita fides ad sapientiam infusam Unde primus motus cognitivus conversionis in deum non est sapientie vel scientie infuse sed fidei Ad nonum dicendum quod licet sint multi articuli fidei non tamen oportet quod actu omnes cogitentur in ipsa in statu iustificationis sed solum quod cogitetur deus sed hunc articulum quod est iustificans et peccata remittens in quo etiam includitur implicite articulus incarnationis et passionis christi et alii qui ad iustificationem requiruntur Ad decimum dicendum quod motus humilitatis consequitur motum fidei sed quod aliquis considerata altitudine divine maiestatis seipsum ei subiciat se et ita motus humilitatis non est primus qui requiritur in iustificatione Ad undecimum dicendum quod in iustitia generali de qua nunc loquimur includitur etiam ordinatio debita hominis ad deum ut supra dictum est et tamen fides tamen spes quam caritas sub hoc genere iustitia continetur Ad duodecimum dicendum quod peccatum pluribus generibus principue consistit in aversione et ideo ad remedium hoc pluribus requiritur conversio liberi arbitrii in deum

Quarto queritur utrum in iustificatione impii requiratur motus liberi arbitrii in peccatum Et videtur quod non Motus enim caritatis est directe in deum ergo ad iustificationem impii sufficit motus in deum et non requiritur motus in peccatum Praeterea bonum incommutabile est efficacius quam bonum commutabile sed conversio ad bonum commutabile sufficit ad hoc quod homo mereatur peccatum ergo conversio ad bonum incommutabile sufficit ad hoc quod homo iustificetur Praeterea homo non potest moveri in peccatum nisi de peccato cogitet nullus autem potest cogitare de eo quod memoria non tenet Contingit autem oblivioni esse peccatum commissum si igitur ad iustificationem impii requiritur motus liberi arbitrii in peccatum videtur quod ille qui est peccatorum suorum oblitus nunquam possit iustificari Praeterea contingit aliquem multis criminibus esse involutum Si igitur motus liberi arbitrii in iustificatione impii requiritur videtur pari ratione quod eum oporteat in eodem instanti de singulis suis peccatis cogitare quod est impossibile non enim maior ratio de uno quam de alio Praeterea quodcumque convertitur in aliquid sicut in finem ultimum ex hoc ipso ab alio fine avertitur ultimo quia impossibile est unum esse multos fines ultimos Sed homo quando per fidem formatam in deum movetur in ipsum sicut in finem ultimum ergo ex hoc ipso avertitur a peccato et ita non videtur esse necessarius alius motus ~~a peccato~~ in peccatum liberi arbitrii Praeterea non est nisi motus a peccato et in peccatum Sed contra est quod in psalmo dicitur dixi confitebor adversum me iniustitiam meam domino et tu remisisti impietatem peccati mei Sed homo non potest hoc dicere nisi de peccato cogitando ergo motus liberi arbitrii in peccatum ad iustificationem requiritur Praeterea ad iustificationem impii contritio requiritur que est pars penitentie per quam peccata tolluntur Sed contritio est dolor de peccato ergo motus liberi arbitrii in peccatum requiritur in iustificatione impii Respondeo dicendum quod iustificatio

impij addit aliquid sup iustic simpt vnd iustic simp imptat solu
iustic infusiom Sz sup hc addit iustic impij remissioz culpe q
ideo remissio no fit tm p hc q ho desistit a pcto . Sz aliqd amp re
quirit Aug Ambros. dt in li de imp et gra Si a peccando desiste hic cet
no hret pecta sufficet ut hc nos monet sciptura fili peccasti na addi
cias ult̄ alias itm no aut sufficit qz addit Et de pstinis depcare ut
t remittat Sic go ad iustic simpt requirit quersio hois p li ar in cuz
iustificatez qe e mot li ar in deu Sz sup hc in iustic impij requi
q tendat ad destructom pti pt̄iti sic quersio in deu . fit p hc q ho cognoscit
deu p fidez et eu amat et gre desiderat seu sperat Ita oz q quersio li ar
in pctm fit p hc q ho se pctorez recognoscat q e humilit . et pctm p
teritu detestetur ut pigeat fecisse et iterare no fecisse velit Ad pm go
dr q dileo dei no pt ee sn detestaton eius q adeo sepat et ideo pter
motu dilectois in deu requirit in iustione . pti detesta Vn et Magda
lena cui dnr e dimissa sunt ei pecta multa . qm dilexit multm lacrimar
cum fecit petiti Ad scdm dr q quersio in bom incommutabile no suffit ad
iustic simpt Sz ad iustificatoz impij requir et mot in pctm ut di
ctu e qz ad hc q iustificet a pcto pterito no solum suffit q iusticia velit
et no peccet . Sz qd tm pterita iniqtez expetiat detestado ipaz . no aut
in eo q pcat requirit detestac dei ul iustic inst ei qnu qz illud q e bom
nlla hz odio insi inquatu incopossibile alti bono q diligit Vn pctor
no insi p actus odit iusticiaz et deu q hc ipa vz q amat inodeate bom
commutabile Ad tcu dr q no e nccm q aliquis in ipo momento iustic
q hc ul illo pcto d peccate cogitet Sz solum q doleat se pra culpa a deo ee
aversu ul alte ul sub qdicon . s. scz avsu e qm scz aliqs ignorat an vnq
pctm mortle adeo aversus sunt . et p huiusmodi motu ets ille q peccat
oblitus e de pcto conteri pt Ad qrtu dr q sicut pctod qremiut in a
vsione adeo con cuiq gram impedimt vn ad iustic na requirit q in
ipo iustic momento aliquis de pctis singlt cogitet Sz hc q p culpa suam
aversus adeo requirit aut singlorz pctorz dz ul pcede ul sequitz sequi iustic
Ad qntu dr q ad hc q aliquis sibi fine deu qstituat sen q no qstituat
sibi fine in pcto et ita q avertat a peccandi pposito . hc aut na suffit ad
deletioz pti pteriti ut dcm e et ideo ro na sequit Ad vj dr q q motus
li ar in pctm psequeds ul amplectedo iustificacom opponit na aut mot
li ar in pctm fugiendo hit conn mot cu iusticia conn qnet q e mot a pcto rece

Sexto Dicunt Lucidu gre infusio / fuga aliciu e mot ab illo
et culpe remissio sunt id Et vide q Rem enim e posito affirmaco
et remotio negatio Sz culpa nl aliud ee vide cum defectus gre go id vide
ee remoto culpe et infusio gre . P Culpa et gra opponit sic te
nebra et lux Sz remoto tenebre et inductio lucis sunt eade go remissio
culpe et infusio gre sunt id . P Remotio culpe pncipue attendit qntu
ad delecom macle Macula em no vide ee aliq pce in aia
q sit aliq mo esse adeo ut videt q sit pvato sola . no aut pvatio insi
eius cu qno simul ee no pt q e gra Remotio aut pvatois nl aliud e qm
infusio gre Sz dicat q macla no solum ponit absencia gre Sz aptitudie et
debitu recipiendi gre habende Sz conn est pvatio pot aptitudine in subiecto et cu
remotio pvatois et inductio hitus id e go hc no impedit quin remotio
culpe et infusio gre sunt id . P Scdm pbm gnatio vnius e corruptio

corrupcio alterius. Cum ergo remocio culpe sit quedam ipsius corrupcio, infusio autem gracie
est quedam ipsius generacio, ergo videtur est infusio ipsius gracie et culpe remocio. Sed contra est
quod inter quatuor que requiruntur ad iustificacionem impii computantur duo scilicet infusio gracie
et culpe remissio. Preterea quecumque se ita habent quod unum potest esse sine altero non sunt
unum. Sed infusio gracie potest esse sine remissione culpe sicut in angelis bonis in Iª hoc
ante casum et in Christo. Ergo remissio culpe et infusio gracie non sunt unum. Respondeo dicendum
quod remissio culpe et infusio gracie non sunt unum. Et hoc patet per mutaciones
enim penes terminos distinguuntur. Infusionis gracie terminus enim est gracia, mere re-
missionis non culpam non esse. Est autem oppositorum quorundam ad hoc attendenda quedam
differencia. Nam quedam opposita sunt quorum utrumque ponit naturam aliquam ut album
et nigrum. Et in talibus opposicionibus negacio utriusque est negacio realis, id est alicuius rei,
et ideo cum affirmacio non sit negacio, quia esse album non est idem quod non esse nigrum
secundum realitatem differunt. Et ideo corrupcio nigri cuius terminus est esse album non esse ni-
grum et generacio albi cuius terminus est esse album sunt realiter. Due mutaciones quamvis
sit unus motus ut supra dictum est. Quedam vero opposita sunt quorum tantum alterum
est natura quedam, reliquum vero non est nisi remocio vel negacio ipsius, sicut patet in oppositis
secundum affirmacionem et negacionem vel secundum privacionem et habitum. Et in talibus negacio oppositi quod
ponit naturam aliquam est realis, quia est alicuius rei; negacio vero alterius oppositi non
realis, quia non est alicuius rei. Est enim negacio negacionis que est negacio alterius oppositi
nichil dicit secundum rem apponere alteri. Unde secundum rem idem est generacio albi et corrupcio non
albi. Sed quia negacio cuius terminus non sit res nature sed tantum res racionis, ideo negacio
negacionis secundum racionem sive secundum modum intelligendi est aliud quam opponere affirmacionem, et sic corrup-
cio non albi secundum modum intelligendi est aliud quam generacio albi. Patet igitur quod si culpa omnino
non est aliquid positive, idem est infusio gracie et remissio culpe secundum rem, sed non secundum racionem
idem. Si autem culpa aliquid ponit non solum racione sed et re, est aliud remissio culpe et
infusio gracie, si considerentur ut mutaciones, quamvis in toto motu sit unum ut supra
dictum est. Culpa autem aliquid ponit, non sola absencia gracie. Absencia enim gracie secundum se
considerata habet racionem pene, non autem racionem culpe nisi secundum quod relinquitur ex actu vo-
luntatis precedente, sicut tenebra non habet racionem umbre nisi secundum quod relinquitur ex in-
posicione corporis opaci. Sicut ergo ablacio umbre importat non solum remocionem
tenebre sed remocionem corporis impedientis, ita remissio culpe non solum
importat ablacionem absencie gracie sed et ablacionem impedimenti gracie quod erat ex actu
peccati precedente, non ut actus ille non fuerit quia hoc est impossibile, sed ut per illud in-
fluxus gracie non impediatur. Patet igitur quod remissio culpe et infusio gracie
non sunt idem secundum rem. Et hoc patet solucio ad primum. Ad secundum dicendum quod
generacio unius dicitur esse a philosopho corrupcio alterius propter concomitanciam quia de necessitate
sunt simul vel propter unitatem motus qui ad has duas mutaciones terminatur.

Septimo queritur utrum remissio culpe naturaliter precedat infusionem gracie.
Et videtur quod sic. Glossa super illud Psalmi Dixi in secreto appm tibi. Et glo nisi
prius quis deficiat in malo, numquam proveniat ad bonum. Sed remissio culpe
facit deficere a malo. Infusio autem gracie facit provenire ad bonum. Ergo prius naturaliter
est remissio culpe quam infusio gracie. Preterea prius est intelligere ordine nature
recipiens quam receptionem ipsam. Sed forma non recipitur nisi in propria materia,
ergo prius est intelligere materiam propriam quam receptionem forme. Sed ad hoc
quod materia sit propria alicui forme requiritur quod sit denudata a forma contraria. Ergo prius
naturaliter materia denudatur ab una forma quam recipiat aliam. Et eadem racione
prius est remissio culpe quam infusio gracie. Si dicatur quod gracia secundum quod est
respectum ad deum infunderetur, graciam esse priorem naturaliter quam remissio culpe. Sicut

vo quod licet ordine ad subiectum sit prior tamen remissio culpe. Sed tamen in
infusione gratie includit respectum gratie ad suum subiectum cui infundit. Si ergo
secundum hunc respectum ad subiectum est prior inde quod simpliciter infusio gratie naturaliter
sit prior remissione culpe. Si dicatur quod gratia habet duplicem respectum ad subiectum
unum scilicet quod informat subiectum et secundum ad hunc respectum est prior gratia remi-
ssio culpe. Alium quo expellit culpam a subiecto et sic infusio gratie naturaliter
precedit remissionem culpe. Sed tamen gratia expellit culpam ratione opposita quia
habet ad ipsam opposita enim mutuo se expellunt. Ad hoc quod non compatiuntur se in
eodem subiecto et ex hoc patet quod gratia informat subiectum expellit culpam et sic
non potest esse quod gratia secundum rationem qua habet ad subiectum quod informat sit prior et
secundum respectum quem habet ad culpam quam expellit sit prior
prius quam agere [illegible]. Sed gratia cum sit actus cuius esse est inesse ita prior est
naturaliter respectu quem habet gratia ad subiectum quod informat quam respectu quem habet ad
gratiam quod expellit et predicta divisio non videtur posse stare. Preterea prius
naturaliter est declinare a malo quam facere bonum. Sed remissio culpe pertinet ad declinationem
mali, infusio autem gratie ordinatur ad operationem boni. Ergo prius naturaliter est remissio
culpe quam infusio gratie. Preterea secundum ordinem efficientium est ordo causarum. Sed
effectus remissionis culpe est esse mundum, effectus autem infusionis gratie est esse gratum. Prius
autem est naturaliter esse mundum quam esse gratum. Nam omne gratum est mundum sed non e contrario.
Gratia ergo prius naturaliter est remissio culpe quam infusio gratie. Preterea culpa et
gratia se habent ad invicem sicut forme contrarie in natura. Sed in rebus naturalibus prius est
expulsio unius forme quam introductio alterius eo quod non contingit formas contrarias
esse simul in materia. Unde oportet quod forma que prius erat intelligatur expulsa
antequam forma nova introducatur. Ergo et remissio culpe naturaliter prius est quam infusio
gratie. Preterea prius naturaliter est recedere a termino a quo quam pervenire ad terminum ad
quem. Sed in iustificatione impii culpa se habet ut terminus a quo recedit per culpe
remissionem, terminus autem ad quem est ipsa gratia ad quam pervenit per eius infu-
sionem. Ergo prius naturaliter est culpe remissio quam gratie infusio. Si dicatur
quod gratie infusio est prior inquantum est gratia terminus in quo. Sed in quantum est
prius dispositiones removendo contrarium sic est prius. Sed tamen agens infinite
virtutis non exigit dispositionem in materia in qua operatur. Sed gratie infusio
est ab agente infinite virtutis, ergo adeo ergo non exigit aliqua dispositione. Preterea
nulla forma quod totaliter est ab ~~agente~~ extrinseco exigit dispositionem in materia. Sed
gratia est huiusmodi et cetera. Preterea remissio culpe et infusio gratie se habent sicut
purgatio et illuminatio. Sed sicut [illegible] culpe naturaliter precedit gratie infusionem.
Preterea si deus successive operaretur in iustificatione impii prius tale remo-
veret culpam quam infunderet gratiam sicut in dealbatione naturaliter prius removet
nigredinem quam introducat albedinem. Sed hoc quod deus subito operatur
non tollit removere ordinem temporis non nature. Ergo naturaliter prius est remissio culpe
quam infusio gratie. Sed tamen causa naturaliter precedit effectum. Sed gratia est causa
remissionis culpe non nisi quod est infusa. Ergo gratie infusio naturaliter precedit re-
missionem culpe. Preterea agens naturale expellit formam contrariam a materia
nisi per hoc quod inducit similitudinem sue forme in materia. Ergo eadem ratione et deus
non removet culpam ab anima nisi per hoc quod similitudinem sue bonitatis scilicet gratiam
in ea inducit et infusio gratie naturaliter precedit remissionem culpe. Preterea
sicut cuiuscumque culpa remittitur per gratiam ita alicui gratia expellitur per culpam

Sed gratia expellitur per culpam praecedentem expulsionem gratiae ergo similiter culpa re-
mittitur per gratiam praecedentem culpae remissionem. Praeterea gratia tardo infunditur
et in fundendo tardatur sed tanto gratiae prius est naturaliter quam remissio culpae et in-
fusio gratiae naturaliter prior est. Praeterea agens naturaliter est prius patiente sed in iustifi-
catione impii gratia est ex parte agentis culpa ex parte patientis seu recipientis ergo prius
naturaliter est gratiae infusio quam culpae remissio. Respondeo dicendum quod in quolibet genere causae
causa naturaliter est prius causato. Contingit autem secundum diversa genera causarum idem respectu
eiusdem causae esse causam et causatum sicut purgatio est causa sanitatis in genere causae effi-
cientis sanitas vero est causa purgationis secundum genus causae finalis. Si-
militer est materia causa formae aliquo modo in quantum sustinet formam forma vero est aliquo modo
causa materiae in quantum dat materiae esse actu. Et ideo unum per habitudinem aliquam alio esse
prius et posterius secundum diversa genera causae sed tamen illud simpliciter est prius esse dicendum
ordine naturae quod est prius secundum id genus causae quod est prius in ratione causalitatis sicut finis
quod dicitur causa causarum quia a causa finali omnes aliae causae recipiunt quod
sunt causae quia efficiens non agit nisi propter finem et quod actione efficientis forma perfi-
cit materiam et materia sustinet formam. Sic ergo dicendum quod quando aliqua materia forma expel-
litur et alia inducitur expulsio praecedentis est prior naturaliter in via causae materialis
Dicitur enim dispositio ad formam reduci ad causam materialem. Denudatio autem
materiae a forma contraria est quaedam dispositio ad formam suscipiendam. Subiectum etiam materia ut dicitur
in primo physicorum in [illegible] est. Materia enim secundum [illegible] in quantum in eo praeter rationem
subiecti invenitur privatio quae se tenet ex parte materiae et subiecti. Sed in via causae
formalis est prior naturaliter introductio formae quia formaliter perficit subiectum et expellit
contrarium et [illegible] forma et finis in unum incidunt numero. Forma vero et efficiens in [illegible] sunt
in quantum forma est similitudo agentis. Ideo etiam formae introductio prior est naturaliter secundum
ordinem causae efficientis et finalis. Et ex hoc patet secundum praedicta quod ordine naturae
sit simpliciter prior. Sic ergo patet quod simpliciter loquendo secundum ordinem naturae prior est gratiae in-
fusio quam culpae remissio sed secundum ordinem causae materialis est econverso. Ad primum ergo
dicendum quod Philosophus [illegible] loquitur quantum ad intentionem [illegible] mali et operationem [illegible].
Oportet enim dimittere malum quam operari bonum et ideo naturaliter prius est. Non autem
loquitur quantum ad habitus qui infunduntur vel expelluntur. Ad secundum dicendum quod ratio
illa procedit secundum ordinem causae materialis secundum quam etiam in respectu ad subiectum
infusio gratiae prior est. Unde patet solutio ad tertium. Ad quartum dicendum quod obiectio illa procedit
secundum ordinem causae formalis. Formaliter enim gratia in habendo expellit culpam. Ad
quintum dicendum quod gratia expellit culpam effective secundum formaliter tamen non est prius quam
expellat culpam sed simul. Ad sextum dicendum quod dilectio illa procedit quantum ad
operationes et non quantum ad habitus sicut et prima. Ad septimum dicendum quod esse mundum non est
prius effectu remissionem culpae quia potest esse non intellecta remissione culpae
ut in homine in statu innocentiae sed prius effectu remissio culpae fieri mundum
et hoc non est compossibile tamen esse gratiae quia [illegible] potest fieri mundum nisi per gratiam. Secundum
etiam quod per hoc non probaretur prioritas naturalis nisi secundum ordinem causae naturalis. Nam
gratia se habet per modum materiae in comparatione ad esse. Ad octavum dicendum quod eadem
dispositio operis est in motoribus naturalibus et in proposito. Ad nonum dicendum quod recessus
animae a peccato est prius in via generationis et motus quia reducitur ad ordinem materiae.
Nam motus est actus [illegible] in potentia sed accessus ad terminum ad quem prior est secundum ordinem
causae finalis. Ad decimum dicendum quod in operibus dei non requiritur dispositio ex parte ma-
teriae agentis secundum quod producit effectum et propter hoc [illegible] dispositio sed removendo

contrarii quia contraria simul esse non possunt Ad undecimum dicendum quod etsi forma que est totalis
ab extrinseco requirit dispositionem debitam in subiecto ut patet quod sic lumine
diaphaneitatem in aere ut simul impressa ab eodem agente sic calor consumatur
simul introducitur cum forma ignis et simul sic ab eodem simul cum infusione
gratie expellitur culpa Ad duodecimum dicendum quod sola distinctio rationis est inter
infusione gratie et expulsione culpe esse potest tempore secundum prioritatem nature Ordo enim
temporis secundum ordinem motus et materie Et secundum hunc modum probatur quod in coordinatis
prius que est prius secundum ordinem cause finalis ut dictum est

Octavo queritur utrum in iustificatione impii motus liberi arbitrii naturaliter precedat
gratie infusionem Et videtur quod sic Causa enim naturaliter precedit effectum Sed
contritio est causa culpe ergo naturaliter eam precedit et per consequens infusionem gratie que contra se
committitur Si dicatur quod contritio non est remissionis culpe et infusionis gratie prima
enim cum sit sacramentum nove legis gratiam causat et sic remissionem culpe ut hic satis
ratione aliorum sacramentorum puta scilicet confessio aut satisfactio que gratiam et remissionem
presupponunt etc. relinquitur quod ipsa contritio sit sacramentalis causa remissionis culpe et
infusionis gratie Sed causa sacramentalis est causa instrumentalis ut ex precedenti questione
patet ergo cum instrumentum reducatur ad genus cause efficientis contritio non est causa remissionis
culpe ut dispositio naturalis sed magis in genere cause efficientis Preterea attritio precedit
gratie infusionem et culpe remissionem Sed contritio ab attritione non differt nisi secundum intensionem
doloris que speciem non variat ergo et contritio naturaliter adhuc precedit gratie infusionem
et culpe remissionem Preterea dicitur psalmo Iustitia et iudicium preparatio sedis eius Causa
autem efficiens sedes dei per gratie infusionem et culpe remissionem Ergo homo
iustitiam et iudicium faciat pro hoc quod de peccato conteritur videtur quod contritio sit preparatio
ad gratie infusionem et ita naturaliter est prior Preterea motus ad terminum naturaliter precedit
terminum Sed contritio est quidam motus tendens in destructionem peccati ergo naturaliter precedit remissi-
onem peccati Preterea Augustinus dicit Qui creavit te sine te non iustificabit te sine te et
ita motus liberi arbitrii quo ex parte nostra est requiritur ad iustificationem et naturaliter precedit eam Sed
iustificatio terminatur in remissione culpe ergo motus liberi arbitrii precedit naturaliter remissionem
culpe Preterea In matrimonio carnali consensus mutuus naturaliter matrimonii copulam prece-
dit Sed per gratie infusionem constituitur quoddam spirituale matrimonium anime cum deo Secundum id
Osee ii° Sponsabo te mihi in iustitia ergo motus liberi arbitrii per quem est anime consensus in
deum precedit naturaliter gratie infusionem Preterea Sicut in hiis que moventur ab alio per
se secundum motum moventur ex tanto ad moveri mobilis Ita in hiis que movent a se
ipsis Sed motio qua actiuus agens movet sive moveat ut principale agens
sive ut coadiuvans naturaliter precedit moveri respectu mobilis ergo cum in iustificatione
impii anima non totaliter moveatur sed ipsa cooperando se moveat ut coadiuvans
secundum illud i ad Corinthios iii° Dei adiutores sumus Videtur quod ipsa cooperatione anime sua motus
liberi arbitrii naturaliter precedit remissionem culpe secundum quam movetur anima de vitio in virtutem
Sed contra Contritio est actus meritorius Sed actus meritorius non est nisi a gratia ergo
gratia est causa contritionis Sed causa naturaliter precedit effectum ergo gratie infusio naturaliter
precedit contritionem Preterea ad Romanos v° super illud Iustificati ex fide etc. dicit glossa Gratia
dei non precedit aliquod meritum humanum Sed contritio est quoddam humanum meritum ergo
non precedit gratie infusionem Sed si dicatur quod precedit sicut dispositio Sed contra
dispositio est minus perfecta quam forma ad quam disponit Sed contritio dicit actum magis
perfectum quam gratia ergo contritio non est dispositio ad gratiam Probatio medie Actus secundus
est maioris perfectionis quam primus cum se habeat per modum habitus Contritio
autem est actus secundus cum sit opus gratie sicut considerare est opus scientie ergo sicut

consideratione est prius quam scia [illegible] contritio est prius tempore gratia P Eff
ectus cause efficientis, unumquodque est dispositio ad causam efficientem quae in via motus
sequitur efficientem. Sed tamen in ea via dispositio precedit illud ad quod disponit. Sed
contritio se habet ad gratiam sicut effectus cause efficientis ad suam causam efficientem
ergo contritio non est dispositio ad gratiam. Et sic idem quod prius probo medie. Habitus
et potentia ad unum genus reducuntur, cum habitus suppleat quod deest potentie. Sed potentia est
actus in genere cause efficientis, ergo et habitus. Sed gratia comparatur ad contritionem sicut habitus
ad actum, ergo contritio comparatur ad gratiam sicut effectus ad causam efficientem. P Ce
nec facit ad introductionem forme non est dispositio ad formam. Sed contritio nec facit ad gratie
infusionem, quia sine contritione potest esse gratie infusio, sicut patet in Christo, in angelis et primo
homine in statu innocentie. Ergo contritio non est dispositio ad gratiam. Et idem quod prius P
[illegible] Et quia ad prius salutis nostre duo requiruntur, scilicet Dei datum et liberi arbitrii receptio,
sed datum naturaliter est prius quam receptio, ergo gratia in iustificatione nostra est prior quam Dei datum.
Sed dato naturaliter est prior quam receptio ergo gratia in iustificatione precedit contritionem que est acceptio liberi arbitrii recipientis. P Contritio non potest esse
naturaliter precedit contritionem que est acceptio liberi arbitrii recipientis. P Contritio non potest esse
simul cum peccato, ergo remissio peccati naturaliter contritionem precedit. Ad hoc dicendum circa hoc
triplex opinio. Extremi enim dicunt quod motus liberi arbitrii naturaliter precedit gratie infusionem
et culpe remissionem absolute. Dicunt enim quod ille motus liberi arbitrii non est contritio
sed attritio. Attritio autem non est actus fidei formate sed fidei informis. Sed hoc non
videtur esse ad propositum, nam omnis dolor de peccato in habente gratiam est contritio et
sicut omnis actus fidei gratie coniunctus est fidei formate. Actus non fidei informis
et attritio de quibus isti loquuntur tempore precedunt gratie infusionem et liberi motibus
liberi arbitrii ad prius non loquimur, sed de illis qui sunt simul tempore cum gratie infusione sine quibus
iustificatio esse non potest in adultis, nam sine precedentibus potest ut supra dictum patet. Et ideo
alii dicunt quod motus illi sunt meritorii et gratia inficienti [illegible] naturaliter gratiam sequuntur
[illegible] precedunt autem remissionem culpe naturaliter quia gratiam per hos actus remissionem culpe
precedunt autem remissionem culpe naturaliter quia gratia per hos actus remissionem culpe
operatur. Sed non potest fieri, nam quod causat aliquid per operationem causat per modum cause efficientis. Gratia
igitur si mediante contritione et fidei formate remissionem culpe causat, erit causa per
modum cause efficientis, quod esse non potest. Nam causa effectiva destructionis alicuius prius tempore
in esse quam hoc quod destruit sit in non esse. Non enim agens ad cuius destructionem quod
prius non est. Unde sequeretur quod gratia prius esset in anima quam culpa est remissa,
quod est impossibile. Cum patet quod gratia non ratione operationis est causa remissionis culpe
sed per infusionem subiecti quod importatur in gratie infusione. Et ideo inter gratie infusionem
et non inter gratie infusionem et culpe remissionem non cadit medium. Opz
legitur secundum aliorum opinionem quod predicti motus quodammodo se habeant ad utrumque. Ut
quodammodo precedat, quodammodo sequatur ordine nature. Nam si ordo nature
attendatur secundum rationem cause materialis sic motus liberi arbitrii precedit naturaliter gratie infusionem,
sicut dispositio materialis formam. Si autem attendatur secundum rationem cause formalis est econverso.
Et est simile in rebus naturalibus de dispositione quae est necessitas ad formam quae quodammodo
precedit formam substantialem, scilicet secundum rationem cause materialis. Dispositio enim materialis accipit
materie se tenet sed ratio sed accipit cause formalis. Forma substantialis est prior in
[illegible] perficit et materiam et omnia materialia. Ad primum ergo dicendum quod contritio est causa remissionis
culpe meritum et dispositio ad gratiam. Ad secundum dicendum quod penitentie sacramentum habet con
ferre gratiam accipitur clavium quibus se penitens subicit. Contritio igitur si secundum
se consideratur non se habet nisi per modum dispositionis. Sed si consideratur in quantum habet
virtutem clavium in voto sic sacramentaliter operatur in virtute sacramenti penitentie sicut et
in virtute baptismi utrumque in adulto qui habet sacramentum baptismi tamen in voto. Et hoc
ergo non habetur quod contritio sit causa efficiens remissionis culpe proprie loquendo.
Sed virtus clavium vel baptismi [illegible] potest dici quod contritio ad remissionem culpe

contritio ad reatum penalis pene se habet per modum cause efficientis sed contritio ad
maculam et reatum pene eterne se habet solum per modum dispositionis ad quintum dicendum
quod contritio ab attritione procedere non debet solum sed intensionem doloris sed etiam sed in
formatione gratie et ita contritio habet aliquem ordinem prioritatis ad gratiam que non habet
attritio Ad sextum dicendum quod operatio illa est per modum dispositionis materialis ad quintum
dicendum quod contritio est motus ad remissionem culpe non quod ab ea distans sed ut ei coniuncta
tamen ratione magis consideratur ut in motu esse quam ut in moveri et tamen precedit
tamen in ordine cause materialis quia motus est actus existens in passo Ad sextum
dicendum quod intelligendum est quod iustificabit te sine te disponente aliqualiter ad
gratiam et non est quod motus liberi arbitrii precedat nisi per modum dispositionis Ad septimum
dicendum quod consensus est causa efficiens interior sed carnalis motus autem liberi arbitrii
non est causa efficiens infusionis gratie et ideo non est simile Ad octavum dicendum quod
in iustificatione impii homo non est adiutor dei quasi simul cum eo efficiens ad gratiam
sed solum sicut preparans se ad gratiam Ad primum non quod in contrarium obicitur dicendum quod contritio
est gratia sit ab informante et ita sequitur quod in ratione cause formalis sit gratia
prior Ad secundum dicendum quod meritum humanum non precedit gratiam in ratione merendi Ita
scilicet quod gratia cadat sub merito sed tamen precedit actus humanus gratiam ut dispositio materialis
Ad tertium dicendum quod contritio est a libero arbitrio et a gratia et secundum quod procedit a libero arbitrio est dispositio
ad gratiam simul existens cum gratia sicut dispositio que est necessitas simul est cum forma sed secundum
quod est a forma gratia ut actus sequens ad gratiam Ad quartum dicendum quod sicut habitus
formalis perficit potentiam Ita id quod ex habitu relinquitur in actu est formale respectu
substantie actus quem potentia ministrat et sic habitus est formale per actum actus formati
contritionis respectu formationis habeat rationem cause efficientis Ad quintum dicendum quod dispositio
non facit aliquid ad formam effective sed materialiter tamen in quantum per dispositionem materia
efficitur congrua ad receptionem forme et sic contritio facit ad gratie infusionem in
eo quod culpam habet contrarium non requiratur in moventibus plura enim requi-
runtur dispositive ad remotionem forme contrarie et ad introductionem forme simul
quam ad solam forme introductionem Ad sextum dicendum quod id quod est ex parte dantis
est prius formaliter Et quod est ex parte recipientis est prius materialiter Ad septimum dicendum
quod ex illa ratione non sequitur quod remotio culpe precedat contritionem quia per ipsam contritionem
quodammodo culpa remittitur sicut per calorem in summo expellitur forma
aque et ita non sunt simul et sic nec culpa nec contritio

Nono queritur Utrum iustificatio impii sit in instanti Et videtur quod non
Impossibile enim est eiusdem potentie simul et semel esse plures motus sicut
nec unius materie simul et semel esse sub diversis formis diversas Sed in iustificatione
impii requiruntur duplex motus liberi arbitrii ut ex dictis patet ergo iustificatio impii non
potest esse in instanti Si dicatur quod illi duo motus sunt diversarum potentiarum contra motus
motus liberi arbitrii in deum est concupiscibilis motus autem liberi arbitrii in peccatum cum sit quedam
detestatio peccati est in irascibili Sed contra detestatio est unius quod odire Sed odium
est in concupiscibili sicut et amor secundum philosophum in secundo Topicorum ergo detestatio non
est in irascibili Preterea irascibilis et concupiscibilis sed damascenum sunt partes sensibilis
appetitus Sed sensibilis appetitus non se extendit nisi in bonum quod est conveniens
ut in eius contrarium hiismodi autem non sunt ipse deus et peccatum sub ratione peccati
in quantum est detestabile ergo non pertinent isti motus ad concupiscibilem et irascibilem sed
ad voluntatem et sic sunt unius potentie Si dicatur quod motus liberi arbitrii in deum
est motus fidei qui ad intellectum pertinet contritio autem pertinet ad voluntatem tunc

est d'pito volē et sic no sit vnicq pōne Sz con̄ p aug' Credere
no pt homo nisi volens go lz in credēdo requirat actꝰ intellcꝰ tn̄
omnīq requiritur actus volut'. et sic relinquit' q duo motꝰ eiusdē pōe
ad iustiōz impii requirit' P̄ eiusd e moueri a tmīo et ad tmīn go toti
tio q e pcti d'testatio e eiusd pōe cuiq e motꝰ in deū etc no pnt
ee simul P̄ Nichil mo' simul ad diuersos et ctrios tmīos Sz deꝰ
et pctm sunt diuisi et ctrii tmīi go aīa no pt simul moueri in deuz
et in pctm et sic idez q pus P̄ Gra no dat' nisi digno Sz quaz
diu aliquis e subiectꝰ culpe no e dignꝰ gra go ozt q pus expellatur
culpa q̄m infundat' gra et sic iustio q̄ua h duo includit no e in
instati P̄ fforma que recipit magis et minꝰ successiue ut videt' dz
in subiecto fieri sic forma q no recipit magis et minꝰ fit subito in subiecto
utz d' formis substanlibꝫ Sz gra intedit' in subiecto go videt' q successiue
introducat'. et ita infusio gre no e in instati et p qns nec iustio impii
P̄ Sic in q̄lz mutacon ita et in iustificaton impii ncce e ponē
duos tmīos scz tmīn a quo et tmīn ad quez Sz cuiuslz mutatois duo
tmīi sunt in ctigētes s' que no pnt simul ee go in iusti one impii inclu-
dunt' duo que se hnt p pus et postius. et ita iustio impii e successiua
et no in instati P̄ mt q pus e in fieri q̄m in fctm ee sic in instati
Sz gra pus e in fieri q̄m in fctm ee go infusio gre no e in insta-
ti et sic id q pus p̄ssio medie In pmanetibꝫ q fit no e . tum
de fctm e iam e Sz gra pmanēcn e Si go simul fctm fit et fctm e
simul e et no e q e impossile P̄ omnis motꝰ e in tpe Sz in iustiōe im-
pii requirit motꝰ qdaz go li ar go iustio impii fit in tpe et ita no in
instati P̄ Ad iustificatoez impii requirit ctto d' pctis Sz q̄n aliquis
multa pcta comisit no pt in eod instati d' oibꝫ pctis cteri nec cogitare
go iustio impii no fit in instati P̄ Quandoqz inter extrema mutatois
e aliq mediū mutacio e successiua no momentanea Sz int' culpa et gtaz
e aliquod mediū scz statꝰ nature ꝯdite go iustio impii e mutao successiua
P̄ Culpa et gra no sunt simul in aīa go instans inquo ultio culpa
inest e aliud ab instati inquo p'o gra inest Sz int' quelz duo insta
tia cadit tpus mediū go int' expulsionez culpe et infusione gre
cadit tpus mediū Sz iustio hec includit go iustio impii in tpe et
no in instati Sz con̄ iustio impii e qdam spualis illuīatio corpal' fit
in instati et no in tpe Cū go spualia sint simpliciora corpalibꝫ et
minꝰ tēi subiecta videt' q iustio impii fit in instati P̄ Cum aliquod
agens e potētiꝰ tanto in minori tpe effctm suū pducit Sz actio in
stia' e deus q e infinite v'tut' go iustio ~~e deꝰ~~ fit in instati P̄
In lio d' caus dr q sube spualis cognidi e aīa et substa et actio e
in momento tmīt' et no in tpe Sz iustio ptz ad actom aīe go
no e in tpe P̄ In eod instati inquo e dispo cpleta in mā e et
forma Sz motꝰ li ar q In iustione impii requirit e dispo cōpleta
ad gtaz go in eod instati in quo sunt illi motꝰ e gra R'n dd q
iustio impii e in instati Ad cuiꝰ euidētiā scitēdū e qndo d' aliqua
mutatio ee in instati no int'ligit' q duo tmīi eiꝰ sint in instati hoc eni
e impossile cū omis mutao sit int' tmīos oppositos ipse loquendo

Sed intelligitur quod transitus de uno termino in alterum est in instanti quod videlicet
in aliquibus oppositis contingit in aliquibus non contingit. Contrariis inter terminos mo-
tus est accipere aliquod medium oportet quod transitus de uno termino in aliud sit successivus
quia medium est inquantum per se mutatur quod mobile continue quam in ultimum ut
in v° physicorum. Et intelligo inter per qualecumque distantiam ab extremis sive
distantia in situ sive in motu locali sive sit distantia secundum rem quantitatis sive sit
in augmentatione et diminutione sive secundum rem formae ut in alteratione sive intermedium
sive illud intermedium sit alterius speciei sicut pallidum inter album et nigrum sive eius-
dem speciei sicut minus calidum inter magis calidum et frigidum. Contrariorum non inter
duos terminos motus vel mutationis non potest esse medium. Contrariorum non inter-
tur transitus de uno termino in alterum non est in tempore sed in instanti. Hoc autem
contingit quandoque duo termini motus vel mutationis sunt affirmatio vel negatio sive
privatio et forma, propter nam inter affirmationem et negationem nullo modo est medium nec inter
privationem et formam circa proprium susceptibile. Et hoc dico per modum quo aliquis al-
terius speciei est medium secundum intensiones et remissiones et si non possit esse medium
per se tamen potest esse medium per accidens. Nam negatio sive privatio per se loquendo non
intenditur neque remittitur sed per accidens secundum suam causam potest considerari aliqua eius in-
tensio ut si dicatur magis esse caecus ille qui habet oculum excecatum quam qui habet aliquem pa-
nnum in oculo excecato quod causa caecitatis est efficacior. Sic ergo accipiendo huiusmodi
mutationes secundum proprios terminos per se loquendo oportet eas esse instantaneas et non
in tempore sicut est illuminatio generatio et corruptio et alia huiusmodi. Accipiendo vero
eas quantum ad causas suorum terminorum potest in eis considerari successio sicut
patet in illuminatione nam cum medium aer subito transeat de tenebris ad lumen tamen
causa tenebrositatis successive tollitur scilicet absentia solis quae per motum localem successive
sit propinquius. Et illuminatio est terminus localis et est in divisibili sicut et quilibet terminus to-
tum dico igitur quod extrema mutationis sunt gratia et gratiae privatio inter quae non ca-
dit medium circa proprium susceptibile. Unde oportet quod transitus de uno in alterum sit in
instanti quamvis causa huius privationis successive tollatur vel secundum quod homo cogitando
disponit se ad gratiam vel saltem secundum quod tempus praeterit postquam deus se gratiam
daturum praeordinat et sic gratiae infusio sit in instanti. Et quia expulsio
culpae est formalis effectus gratiae infusae inde est quod tota iustificatio impii in in-
stanti est. Nam forma et dispositio ad formam completa et abiectio alterius formae totum
est in instanti. Ad primum ergo dicendum quod quando duo sunt motus omnino disparati non possunt
esse simul in eodem potentia. Sed si unum sit ratio alterius tunc simul esse possunt quemadmodum
dico sunt unus motus sicut cum aliquis appetit aliquid propter finem simul appetit fi-
nem et illud quod est ad finem. Et similiter cum aliquis fugit illud quod est fini re-
pugnans simul appetit finem et fugit contrarium et similiter voluntas simul mo-
vetur in deum et odit peccatum quod est contra deum. Ad secundum dicendum quod huiusmodi motus liberi ar-
bitrii pertinet non ad naturales et temporales. Et hoc ideo quia obiectum eorum
est aliquid intelligibile non aliquid sensibile inveniuntur in aliquo arbitrio naturali
et temporali ingenitum voluntas ira desiderium naturalia et temporalia propter similitudinem actus.
Et tunc contra potest arbitrium et temporale ingenitum homo odit peccatum et cum aliquis
tali ingenito per peccatum vel non vult vendit tamen de eo sumendi propositum in septimo. Et per
hoc patet solutio ad tertium. Contrarium et ad quintum. Ad sextum dicendum quod voluntas non movetur
simul ad contraria persequenda sed simul potest moveri ad unum fugiendum et ad
aliud persequendum. Et praecipue si persecutio unius sit ratio fugae alterius

Ad septim dicendum q quod gratia datur digno, non ita quod aliquis sit sufficienter dignus
antequam gratiam habeat sed quia cohortatio datur quod facit hominem dignum con-
tinue esse dignum gratia et gratiam habens. Ad octavum dicendum quod ad hoc quod aliqua forma
successive recipiatur in subiecto vel operatur intensio vel remissio eius in subiecto
sed intensio vel remissio forme gratie vel oppositi tamen privatio autem gratie non
suscipit magis vel minus nisi per actus rationis sue cause ut iam dictum est et
ideo non oportet gratia successive recipiatur in subiecto. Si autem in subiecto recipitur
posset hoc aliquid conferre. Et ad hoc quod successive gratiam abiectam sed gratia non recipitur
in eodem subiecto. et ideo nec successive abiatur propter hoc quod ipsa non remittatur nec
successive inducitur propter hoc quod eius privatio non remittitur. Ad nonum dicendum quod patet
eius solutio ex dictis. Nam non ideo dicitur mutatio in instanti quod duo termini eius
sint in instanti eodem ut dictum est. Ad decimum dicendum quod fieri alicuius rei permanentis
patet accipi dupliciter. Uno modo proprie et sic dicitur res fieri quamdiu durat motus
cuius terminus est rei generatio et sic quod fit non est in permanentibus. Sed fieri
rei est per successionem secundum philosophum dicit in vi physicorum. Et sic fiebat et fiet. Alio modo
dicitur fieri improprie ut si dicatur aliquid fieri in illo instanti in quo positum est. Et
hoc ideo quia id instans inquantum est terminus prioris temporis in quo fiebat usurpat
sibi hoc quod priori tempori debetur. et sic non est verum quia illud quod fit non est secundum quod
sed hoc quod sic intelligendum quod in hiis quae fiunt subito
nunc primo est et ante hoc non erat. Et sic est intelligendum quod in hiis quae fiunt subi-
to simul est fieri et factum esse. Ad undecimum dicendum quod motus non accipitur hic secundum quod
est actus existentis in potentia materialis. sic enim tempore mensuratur. sed accipitur motus sicut ac-
est actus perfecti ut dicitur in tertio de anima et ita potest esse in in-
stanti sic et per factum esse est in instanti. Ad duodecimum dicendum quod in illo instanti quo
homo iustificatur non requiritur quod sit contritio specialis de singulis peccatis sed generalis de
omnibus contritione speciali de singulis peccatis vel precedente vel subsequente. Ad tredecimum
dicendum quod postquam homo in culpam incidit non potest esse medium inter gratiam et culpam
quia culpa non aufertur nisi per gratiam ut ex supradictis patet nec gratia perditur
nisi per culpa esset status medius inter gratiam et culpam secundum quosdam opinionem
Ad decimum quartum dicendum quod non est accipere ultimum instans in quo culpa fuit sed
ultimum tempus ut supra dictum est

De gratia Christi — Ar 29

Questio de gratia Christi est. Et primo queritur utrum in Christo sit gratia crea-
ta. Et videtur quod non. homo enim dicitur per gratiam creatam filius adoptivus. Sed
Christus secundum sanctos non dicitur filius adoptivus ergo non habuit creatam gratiam. Preterea
ubi est coniunctio rei per essentiam non requiritur coniunctio per similitudinem sed ad cognoscen-
dum requiritur unio cognoscentis ad rem cognitam et tamen quia aliqua sunt in anima per
suam essentiam non est necessarium ad eorum cognitionem quod per similitudinem sunt in ea per similitudinem. Unde est hic
tamen ad similitudinem ordinatur. Sed deus est anime Christi unitus per essentiam realiter in
unitate persone ergo non requiritur quod uniatur ei per gratiam que est unio per similitudinem.
Preterea ea que possumus per nostra naturalia non indigemus gratia. Sed Christus
poterat pervenire ad gloriam per illud quod erat sibi naturale. Est enim filius naturalis
et si filius et heres. Cum ergo gratia infundatur mentibus ad consequendum gloriam videtur
quod Christus gratia creata non indiguit. Preterea filium potest intelligi sine caritate. Sed
quod Christus gratia si fuit in Christo actus fuit. potest ergo intelligi sine gratia. Sit ergo in in-
tellectu aut debetur vita eterna aut non. Cum filius adoptivus vita
eterna debeatur et hoc ipso quod sunt filii videtur quod filiatio adoptionis prece-
dat filiationem naturalem que est in Christo. Preterea bonum per essentiam

non indiget bonitate preparata Sed per accidens est bonum quia est ve-
rus deus ergo non indiget gratia que est bonitas preparata Item plus sim-
plex bonitas increata bonitate gratie sicut lumen solis lumine candele
Sed illo tunc quod est lumine solis non indiget lumine candele ergo cum in christo
assunt bonitas increata per unionem videtur quod indiguit gratia Item omnis di-
vinitas ad christum aut sufficit ei aut non Si non perdita omnis infinita erit
Si aut sufficit ergo appositio gratie superfluet. Nichil aut superfluit in operibus dei super-
fluum inveniri ergo christus tantam gratiam non habuit Item Cum sit aliquis
noticia nobilior ut potest per medium deitatem non indiget ut co-
gnoscat ubi noticia magis nobili ut potest per medium spirituale Deo christus erat
bonus bonitate nobilissima scilicet bonitate increata ergo non indiguit ut esset
bonus bonitate magis nobili scilicet bonitate creata Item instinctu non indiget habi-
tu ad suam operationem propriam si agens tunc est instinctus sit perfecte virtutis
Sed humanitas christi est sicut instinctus divinitatis sibi unite ut damascenus dicit
in tercio libro Cum ergo virtus divina sit perfectissima videtur quod humanitas gratia
non indiguit Item habuit plenitudinem omnis boni nichil super addi est natura Sed
anima christi omnis boni plenitudinem habuit a hoc quod unum fuit sibi unitum
in quo est thesaurus omnis boni ergo non fuit necessarium ei quod sibi superadderetur
bonitas gratie Item Contra illud aliquid sit melius est nobilius eo Sed nulla
creatura est nobilior anima verbo unita ergo per nullam gratiam creatam anima potest
perfici melior. frustra igitur gratia in ea creata esset Item Duplex est yma-
go dei in nobis ut habetur in glossa super id psalmi Signatum est super nos lumen
vultus tui domine una creata quod consistit in mente secundum unam essentiam et tres potentias
Alia creata que attenditur secundum lumen gratie Aut ergo ymago gratie est deo similior
quam ymago mentis christi aut non Si deo similior ergo gratia est nobilior creatura quam
anima christi Si non non est similior ergo per eam mens christi non perficitur attendit
ad dei conformitatem ad quod solum gratiam diceret infudit frustra igitur gratia in anima
christi ponitur Item Si effectus sui sunt repugnantes et causarum repugnan-
tes habebunt Sunt enim congregatio et disgregatio visus ad invicem repugnant ita
albedo et nigredo Sed filiatio naturalis cum persona est nativitas eterna repug-
nat filiationi ad optionem cum persona in est infusio gratie ergo et gratia in-
fusa repugnat eterne nativitati Cum ergo nativitas christo eterna conveniat
videtur quod gratia ei ea infusa non sit Sed contra est illud Johannis primo vidimus
plenum gratie et veritatis Sed in christo fuit scientia creata ad quam pertinet veritas
ergo et gratia creata Item Meritum requirit gratiam Sed christus meruit sibi et nobis
ut sciendum dicam ergo christus habuit gratiam creatam. Creatura creatoris est non meretur
Item Christus fuit simul et viator et comprehensor Sed perfectio viatoris est
gratia creata ergo christus gratiam creatam habuit Item Nulla perfectio anime christi defuit
quamvis in sit tunc sit perfectissima Sed aliorum sanctorum anime non solum habent perfectionem
nature sed etiam gratie ergo utraque perfectio fuit in christo Item Sicut se habet gloria ad
comprehensionem ita gratia ad viatorem Sed in christo qui erat viator et comprehensor
fuit gloria creata per quam per actum creatum divinam essentiam videbat ergo fuit in eo gratia
creata Respondeo dicendum quod necesse est in christo ponere gratiam creatam Cuius ratio multi-
plex potest esse Nam anime ad deum duplex potest esse coniunctio. Una per esse in
una persona qua singulariter in anima christi Alia secundum operationem qua est communis omnibus
cognoscibilis et amabilis deum Prima ergo coniunctio sine secunda ad beatitudinem

no indiget bonitate preparata Sed per accidens christus est bonus . quia est ve
rus deus ergo non indiget gratia que est bonitas preparata Preterea plus su
perat bonitas increata bonitatem gratie quam lumen solis lumen candele
Sed ille cui adest lumen solis non indiget lumine candele ergo cui cui ergo
assistit bonitas increata per unionem videtur quod indigeat gratia Preterea anima di
mittis ad christum aut sufficit ei aut non Si non . perdita unio in perfecta erit
Si aut sufficit ergo apposita gratie superfluet . vel aut sufficit in operibus dei sup
fluum invenit ergo christus tantam gratiam non habuit Preterea Eciam sicut anima cog
noscit aut noticia nobiliori ut potest per medium creatum non indiget ut co
gnoscat noticia minus nobili ut potest per medium spirituale Sed christus erat
bonus bonitate nobilissima scilicet bonitate increata ergo non indiguit ut eet
bonus bonitate minus nobili scilicet bonitate creata Preterea instinctu non indiget habi
tu ad suam operationem si agens cuius est instinctus sit perfecte virtutis
Sed humanitas christi est sicut instinctus divinitatis sibi unite ut damascenus dicit
in tercio libro Cum ergo virtus divina sit perfectissima videtur quod humanitas christi gratia
non indigeat Preterea habuit plenitudinem omnis boni vel super additum est necesse Sed
anima christi omnis boni plenitudinem habuit . ad hoc ipsum quod unum fuit sibi verbum
in quo est thesaurus omnis boni ergo non fuit necesse ei quod sibi super adderetur
bonitas gratie Preterea Iterum illud quod sit melius est nobilius eo Sed nulla
creatura est nobilior anima verbo unita ergo per nullam graciam creatam anima potest
perfici melior . frustra igitur gratia in ea creata esset Preterea dicitur est ima
go dei in nobis ut habetur in glosa super id psalmi Signatum est super nos lumen
vultus tui domine Una trinitas que consistit in mente sicut una essentia et tres potencie
Creata trinitas que attenditur secundum lumen gratie Aut ergo ymago gratie est deo similior
quam ymago mentis christi aut non Si deo similior ergo gratia est nobilior creatura quam
anima christi Si vero non est similior ergo per eam mens christi . non propinquius accedet
ad dei conformitatem ad quod solum gratia dicitur infundi frustra igitur gratia in anima
christi poneretur Preterea dicitur effectus sunt sunt repugnantes et causam repugnan
tem habent Sicut enim congregatio et disgregatio visus ad invicem repugnant ita
albedo et nigredo Sed filiacio naturalis cuius principium est nativitas eterna repug
nat filiacioni adoptionis cuius principium est infusio gratie ergo et gratia in
fusa repugnat eterne nativitati Cum ergo nativitas christo eterna conveniat
videtur quod gratia ei ei infusa non sit Sed contra est illud Iohannis primo vidi
plenum gratie et veritatis Sed in christo fuit sciencia creata ad quam pertinet veritas
ergo et gratia creata Preterea meritum requirit graciam Sed christus meruit sibi et nobis
ut sciendum dicetur ergo christus habuit graciam creatam Racio tantorum est non meretur
Preterea Christus fuit simul et viator et comprehensor Sed perfectio viatoris est
gratia creata ergo christus graciam creatam habuit Preterea nulla perfectio anime christi defuit
que alicui insit vel sit perfectissima Sed aliorum sanctorum anime non solum habent perfectionem
nature sed etiam gratie ergo utraque perfectio fuit in christo Preterea Sicut se habet gloria ad
comprehensionem ita gratia ad viatorem Sed in christo qui erat viator et comprehensor
fuit gloria creata quam per actum creatum divinam sive deitatem fuit ergo fuit in eo gratia
creata Responsio dicendum quod necesse est in christo ponere graciam creatam Cuius racio multi
plex secundum quod Racio anime ad deum duplex potest esse coniunctio . Una secundum esse in
una persona quam singulariter in anima christi Alia secundum operationem qua est communis omnibus
cognoscibilis et amabilis deum Prima sine coniunctio sine secunda ad beatitudinem

non indiget bonitate preparata Sed per evidenciam xpc est bonus quia est ve-
rus deus ergo non indiget gratia que est bonitas preparata Preterea plus su-
plet bonitas increata bonitatem gratie quam lumen solis lumen candele
Sed ille cui adest lumen solis non indiget lumine candele ergo cui cui ad-
assistit bonitas increata per unionem videtur quod non indiget gratia Preterea unio di-
vinitatis ad xpm aut suffecit ei aut non Si non perdita unio imperfecta erit
Si aut sufficit ergo apposicio gratie superfluit. Nichil aut superfluit in operibus dei super-
fluum invenitur ergo xpc tantam gratiam non habuit Preterea Cum sit aliqua co-
noticia nobilior ut potest potencia per medium increatum non indiget ut co-
gnoscat illa notitia minus nobili ut potest per medium speciale Sed xpc erat
bonus bonitate nobilissima scilicet bonitate increata ergo non indiguit ut esset
bonus bonitate minus nobili scilicet bonitate creata Preterea instinctu non indiget habi-
tu ad suam operacionem proprie si agens cuius est instinctus sit perfecte virtutis
Sed humanitas xpi est sicut instrumentum divinitatis sibi unite ut damascenus dicit
in tercio libro Cum ergo virtus divina sit perfectissima videtur quod humanitas xpi gratia
non indiguit Preterea habenti plenitudinem omnis boni nichil superaddi est necesse Sed
anima xpi omnis boni plenitudinem habuit quia habuit verbum quod unum fuit sibi unitum
in quo est thesaurus omnis boni ergo non fuit necessarium ei quod sibi superadderetur
bonitas gratie Preterea e contrario illud quod sit melius est nobilius eo Sed nulla
creatura est nobilior anima verbo unita ergo per nullam gratiam creatam anima xpi
potuit fieri melior frustra igitur gratia in ea creata esset Preterea dupliciter est ima-
go dei in nobis ut habetur in glosa super illud psalmi Signatum est super nos lumen
vultus tui domine una creationis que consistit in mente secundum unam essentiam et tres potencias
Alia recreationis que attenditur secundum lumen gratie Aut ergo ymago gratie est deo similior
quam ymago mentis xpi aut non Si deo similior ergo gratia est nobilior creatura quam
anima xpi Si vero non est similior ergo per eam mens xpi non propinquius accedet
ad dei conformitatem ad quod solum gratia dicitur infundi frustra igitur gratia in anima
xpi ponetur Preterea duorum effectus sui sunt repugnantes et causas repugnan-
tes habent Sicut enim congregatio et disgregatio visus ad invicem repugnant ita
albedo et nigredo Sed filiacio naturalis cuius principium est nativitas eterna repug-
nat filiacioni adoptionis cuius principium est infusio gratie ergo et gratia in-
fusa repugnat eterne nativitati Cum ergo nativitas xpo eterna conveniat
videtur quod gratia ei infusa non sit Sed contra est illud Iohannis primo vidi-
mus plenum gratie et veritatis Sed in xpo fuit sciencia creata ad quam pertinet veritas
ergo et gratia creata Preterea meritum requirit gratiam Sed xpus meruit sibi et nobis
ut sanctus dicit ergo xpc habuit gratiam creatam Ra creatoris est non meretur
Preterea xpc fuit simul et viator et comprehensor Sed perfectio viatoris est
gratia creata ergo xpc gratiam creatam habuit Preterea nulla perfectio anime xpi debuit
carere cum sit perfectissima Sed aliquarum scienciarum anime non sunt perfectiones
nature sed est gratie ergo utraque perfectio fuit in xpo Preterea Sicut se habet gloria ad
comprehensionem ita gratia ad viatorem Sed in xpo qui erat viator et comprehensor
fuit gloria creata quia perfectio creata dixi de scienciis beatis ergo fuit in eo gratia
creata Respondeo dicendum quod necesse est in xpo ponere gratiam creatam Cuius ratio multi-
plex sumi potest Ratio anime ad deum duplex potest esse communio Una secundum esse in
una persona quam singulariter in anima xpi Alia secundum operacionem que est communis omnibus
cognoscibilibus et amabilibus deum prima ergo communio sine secunda ad [illegible]

no sufficit / qmā nec ipe deus btus ee si se no cognosceret et amaret no
emise no delectaret q ad btitudinez requitur Ad hc g° q amā xpi sit bta piter
vnionez ipius ad vbm in psona requit vnio p opatonez ut scz videat deu
p essentiaz et videndo fruatur hc aut excedit nalez potentiaz cuiuslz creature
Soli aut deo ß suam nam conuenit ē sporz igit sup nam anie
aliqd sibi addi p qd ordinetur ad pdicta btitudinez et hc dicimus gratiaz Con
nite ē in aia xpi gram ctitaz poni Ex quo pz vanitas cuiusdaz opinionis
que posuit in supiori pte anime xpi gram habitualez no ee ß in ea vniri
vbo et tali vnione effluere gram in inferiores vires Nam si loquatur
de vnione in pso · no solu pts supior anie xpi vnit vbo ß et tota aia
Si aut loquatur de vnione p opatom ad hac requit habitualis gra ut
dictu ē Ad pmu igit dd q illa q nata sunt psone conuenire ron sue orig
no pnt dici de xpo si hnt repugnantiam ad prietates psone eterne q sola
in eo ē sic pz de hc noie ctatia Ea no que no sunt nata conuenire
psone nisi rone nature ut pt nae · pnt dici de xpo · quibus heant repu
gnantiam ad psona eterna et hc pp dualitez naturaz sic pati et mori et aia
hmodi · filiatio aut ppius respicit psonā gra aut no respicit psonaz
nisi rone meritis que ē p nate Et ideo filiatio Ad opcom vtile · gre
xpo q vt tñ ei hre gram Ad scdm dd q ro illa pcedit qn vnio
p essentiam et p filiationez ad idem ordinat hc aut no ē in pposito Nā realis
vnio deitatis ad aiaz xpi ordinat ad vnitez psone vnio aut p fruitionē
gre ad fruitionez btitudinis Ad tcm dd q btudo ē nalis xpo ß nam diuinaz
no aut ß humanaz naz et ideo in hc indigz gra ctita Ad qrtu dd q si po
natur aia xpi no hre gram tunc xpe conueniat btudo in ctata inqntu ē
filius nalis no aut btitudo ctata q debet filiis adoptiuis Ad quitu dd q
xpus ß diuinam nam ē ipsu p essentia no at ß humana nam et quātu ad hac
indiget pticipatione gre Ad sextu dd q lumē sol et candele ad idem
ordinat no aut vnio diuin ad aiaz xpi et p sona p gram et ideo no
ē sile Ad septimu dd q vnio diuin ad aiaz xpi suffict ad hc q ē · no tñ
seq q vnio gre supfluat qz ad aliud ordinat Ad octauu dd q scia
nobilior et innobilior ad idez ordinat scz ad cognitionem rei · no at ita ē
in pposito vt ro no seq Ad nonu dd q Duplex ē instinctus quedā m
amatiu qd agitur et no agit ut seruus / et tale no indiget hitu ē quedaz
no amatiu ut filij q agit et agi · et hc indiget hitu · et hic instinctus est
humanitatis diuin Ad decimu dd q aia xpi vnita erat plenitudo omis
boni corpa psonalr vbi vnione no tñ solu formalr ß psonalr et ideo in
digebat informari p gram Ad vndecimu dd q aia vnita vbo psonalr
nlla ctatia est melior simplr loquendo ß ß quid nl phibet sic em core
eius nobilior fuit color scdm quid put scz erat actus eius ctia et aia
xpi nobilior ē gra eius inqntu ē pfcto ipius Ad xij dd q gra ē silior
qntu ad aliq inqntu compat ad aiaz xpi ut actus ad potentiaz Et p hc
p gram aia xpi deo conformabat Sz qntu ad alia ipa magis ē silior scz
qntu ad nales prietates in qbz deu imitat Ad xiij dd sic ad pmu

Secundo queritur utrum ad hc q humana nata vbo vniretur in psona
requirebatur habitual gra Et videtur q no Pnt em intelligere
subam in esse suppti qm aliquis actus ei inheus Sz p vnionez

humane nature cum verbo constituit humana natura in esse suppositi. Cum ergo gratia sit
actus videtur quod prius sit intelligere unionem humane nature ad verbum quam ad gratiam
et ita gratia non requiritur ad unionem. Preterea natura humana est assumptibilis a verbo in quantum
est rationalis hoc autem non datum sibi per gratiam. gratia ergo non disponit ad unionem.
Preterea anima ad hoc infunditur corpori ut in ea perficiatur scientia et virtutibus utputa per augmentum
sicut dicit philosophus li. physicorum. Sed prius unitur verbo quam corpori anima Christi aliter sequeretur
quod suppositum esset assumptum. Nam per unionem anime ad corpus constituitur suppositum. ergo
prius est intelligere unionem anime Christi ad verbum quam intelligere gratiam infusa
et ita gratia ad unionem predictam non disponit. Preterea inter naturam et suppositum non
cadit aliquis actus medius. Sed natura humana unitur verbo sicut supposito non ergo cadit
in gratiam sicut medium disponens. Preterea natura humana unitur verbo non solum
secundum animam sed etiam secundum corpus. Corpus autem est gratie non susceptivum. ergo ad uni-
onem humane nature ad verbum non exigitur gratia sicut dispositio media. Preterea sic
dicit Augustinus in epistola ad volusianum in hiis que mirabiliter fiunt tota ratio facti
est potentia facientis. Sed unio humane nature ad divinam est super omnia mirabiliter
facta ergo non oportet expectare facti aliquam dispositionem ponere sed sufficit potentia facientis
et sic non requiritur aliqua gratia media. Contra. est quod Augustinus dicit Ex quo quis incipit
filio dei per naturam incipit filio hominis per gratiam. Sed esse deum incipit filio dei per naturam
ergo et filio hominis incipit per gratiam. incipit autem esse per unionem ergo ad unionem requiritur
gratia. Preterea excellentior est unio in persona quam per fruitionem. Sed ad hanc
unionem secundam requiritur gratia ergo ad primam. Respondeo dicendum quod habitualem gratiam ad
unionem predictam requiri potest intelligi dupliciter. Uno modo per modum principii unionem
causantis. et sic ponere unionem in Christo esse factam per gratiam sonat heresim
nestorii qui ponebat non aliter humanitatem esse in Christo verbo unitam nisi secundum per-
fectam similitudinem gratie. Alio modo per modum dispositionis. et sic esse dupliciter vel secundum modum dis-
positionis necessitantis vel congruentis. necessitatis quidem sicut calor est dispositio ad formam ignis
vel aut raritas quia materia non potest esse propria materia ignis nisi intelligatur cum calore
et raritate. Congruentis vero sicut pulchritudo est quedam dispositio ad matrimonium dicitur
ergo quidam quod gratia habitualis est dispositio per modum necessitatis qua faciebat humanam naturam
esse assumptibilem. Sed istud non videtur. Nam gratia magis est finis assumptionis quam
dispositio ad assumptionem. Dicit enim Damascenus quod Christus ad hoc assumpsit humanam naturam
ut eam ditaret que quidem ditatio est per gratiam. Unde gratia habitualis in Christo ma-
gis intelligitur ut effectus unionis quam ut preparatio ad unionem. Unde dicitur
Johannis primo Vidimus eum quasi unigenitum a patre plenum gratia et veritate. Qui enim hoc ipse
plenitudo gratie ei convenit quod est unigenitus patris per unionem. Et habitualis
gratia non intelligitur dispositio ad unionem nisi per modum congruitatis et per
hunc modum habitualis gratia potest dici gratia unionis convenientius convenientiusque et
magis ad intentionem doctorum gratia unionis intelligatur ipsum esse in persona
verbi et humane nature quod absque meritis precedentibus collatum est ad quod non
requiritur gratia habitualis sicut ad fruitionem que in operatione consistit. Nam habitus
non est principium essendi sed operandi et per hoc patet solutio ad obiectum.

Tercio queritur utrum gratia Christi sit infinita. Et videtur quod sic. Omne enim
finitum est mensuratum. Sed gratia Christi non est mensurata quia spiritus da-
tus est Christo non ad mensuram ut dicitur Johannis iii°. Gratia ergo est infinita.
Preterea quolibet finito deus potest aliquid maius facere. Sed deus non potuisset
Christo facere maiorem dare ut dicit Augustinus libro li. de civitate dei xiii. ergo gratia Christi est

in finita Si dicat q hc no ex pitate q deus no poss maiore grāz
face Sz quia aīa xpi no poterat maiorez recipe erat eni tota ca-
pacitas eius gra repleta Sz cont p aug in li de nā boni bonum
tanie asistit in modo spe et ordine et ubi h ta magna sunt mag
bonu e ubi parua pruu go p hc q cresit catua in homie p hc
et modus eius cresat et p osequs eius capacitat mesua ampli-
atur Nā modus mesure sequit ut aug dt iiii sup Gen ad
lit et ita quto plq augetur gra tato plq augetur capacitas in aīa
xpi P Anshe in li Cur deus hō pbat q optuit deum incarnari
q satisfactio p hua nā no poterat fieri nisi p meritum infinitum q n
pt ee hois puri Ex quo pz q meritu hois xi sut infinitum Sz causa
meriti e gra xi go gra xi e infinita q a causa finita no pt egredi
effectus infinitus P Caritas viatoris in infinitum augeri pt q quantu cuiqz
hō in hac vita pficiat pp pt in aliqz pfice Sz si gra xi erit
finita gra alicuiq hominis poss tm cresce q esset maior gra xpi et
sic ille eet melior xpo q e inconueniens P Aut capacitas aie xi
e finita aut infinita Si finita et tota sua capacitas plena e go hz
gram infinitaz Si aut finita quolz aut finito pt deus qlz maius
face go pt face maiorez capacitez q̄m habeat anima xpi et sic
pt face meliorez xpm q ab surdu e Si dicat q deus posset
face maiore capacitez q̄m inse e Sz catua no pt recipe Sed
cont e optiā catua distat adeo in infinitum go sut infiniti gdus me-
dii inter deum et catuaz optiaz et qlz homie ul capacitate tata pt deus
face meliore P Nullum finitum pt sup infinita Sz gra xi poterat sup fi-
nita poterat eni sup salutez infinitoz homi et sup abolicom infini-
toz pctoz go gra xi erat infinita Sz cont nullu catu e infinitum
als catua catori adequaretur Sz gra xi erat q catum go finita P
Sap xi dr Omnia pondere nuo et mesua disposuisti Sz nullum in-
finitum hz podus et mesuaz determinatā go omnia que sut facta adeo sut fini-
ta et ita gra xi no infinita e Rndo dicendu q questio ista introducitur
occasione illoz uboz que hntur Joh iiio No ad mesuram dat deus spm Et
ideo hoz uboz intellcum aplicare sz ad ueritatez pus qos osideranda
Potest aut in pmis sacre tal intellcus uboz dictoz ut dicatur xpo
no ad mesurā spus datus e quia spus sctus q e in se infinitus xpm re-
plet p gram Sz iste intellcus no e p intentom lre Na uba pmissa
inducunt ad distinguend int xpm et Johanez et omns scos ut glo
ibidē dt Scdm aut intellcum pdictum xpus quantu ad hc no pt dici
a catubq Nā spus sctus q e intima trinitatis psona et e in se infinitus et
quolz sctoz inhitat et ideo ponit in glo alius intellcus ut pdicta ūba
referant ad gnatom eternam p quam pr dedit filio nam infinitaz
ut sit p spm . Spualis na diuina intelligat Vnde glo dt ibid ut tantus
sit filius quanta et pr Equalem eni sibi genuit filiu Sz hic etc Sz q
ubus sequentibq no cocordat . q subiungitur pr diligit filiu ut qi dile-
cto pcas ad filiu als rone pdicte donacos intelligatur nec pt dici
q dilecto sit ro gnatomis etne cu mag dilecto psonalis ex gnato

sit dilectio eciam lib ad voluntatem patris non autem credit quod pater genuit filium
voluntate et ideo ponitur ibi in glo a'g intelligitur ut referatur ad unionem
verbi ad humanam naturam ipsum enim dei verbum quod est divina sapiencia singulis
creaturis secundum aliquam determinatam mensuram communicatur nichilominus deus et
per omnia opera sue sapiencie semper fecit indicia secundum id Eccli primo Effudit
illam scilicet sapienciam super omnia opera sua et super omnem carnem secundum datum
suum prebens omnibus diligentibus se Sed humane nature in christo ipsum verbum
absque mensura plenarie est unitum ut sit per ipsum quod non est ad mensuram datum
ipsum dei verbum intelligatur Non glo ibidem dicit Sicut pater plenum et perfectum
genuit verbum sic plenum et perfectum est unitum humane nature Sed hic eciam in-
tellectus sequentibus verbis non usquequaque concordat hec enim datio de qua pre-
missa verba loquuntur filio facta esse ostenditur cum subiungitur pater diligit filium
et omnia dedit in manu eius per unionem autem non accipit datum filio sed
datum est homini ut sit filius et ideo premissa dicta verba videntur ad graciam habitu-
alem pertinere in qua spiritus scilicet datur esse ostenditur presupposita unio-
ne per quam ille homo erat filius dei Hec autem gracia simpliciter loquendo finita
erat sed quodammodo infinita Ad cuius evidenciam sciendum est quod finitum et infini-
tum quantitatem intelligatur ut patet per philosophum in primo phisicorum Est autem duplex quantitas
scilicet dimensiva que secundum extensionem consideratur et virtualis que attenditur secundum intensionem
virtus enim rei est ipsius perfectio secundum illud quod in vii phisicorum Unumquodque perfectum
est cum attingit propriam virtutem et quantitas virtualis uniuscuiusque forme attenditur
secundum modum sue perfectionis Utraque autem quantitas per multa diversificatur Nam
sub quantitate dimensiva continetur longitudo latitudo et profundum et numerus in
potencia Quantitas autem virtualis in tot distinguitur quot sunt nature vel forme quarum
perfectionis modus totam mensuram quantitatis facit Contingit autem illud quod est secundum unam
quantitatem finitum esse secundum aliam infinitum et hoc patet si utraque quantitas accipiatur
dimensiva potest enim intelligi aliqua superficies finita secundum latitudinem et infinita secundum
longitudinem patet eciam si accipiatur una quantitas dimensiva et alia virtualis
Si enim intelligatur corpus album infinitum non propter hoc albedo intensive in-
finita erit sed solum extensive et per accidens posset enim aliquid albius inveniri patet
nichilominus idem si utraque quantitas sit virtualis Nam in uno et eodem diversa quantitas
virtualis attendi potest secundum diversas rationes eorum que de ipso predicantur sicut ex hoc quod
de sensibili accepcionem sentiendi et sic de aliis Entitas enim ad modum igitur essendi
infinitum esse non potest nisi illud quod modo essendi totum includit quod in diversis
infinitis modis variari potest et hoc modo solus deus infinitus est secundum essenciam
quia eius esse non limitatur ad aliquam determinatam perfectionem sed in se includit
omnem modum perfectionis ad quem ratio entitatis se extendere potest et ideo ipse
est infinitus secundum essenciam Hec autem infinitas nulli creature competere potest Nam cuius-
libet creature esse est limitatum ad perfectionem proprie speciei Si ergo intelligatur aliqua
anima sensibilis que habeat in se quicquid pertinet ad perfectionem sentiendi quibuscumque modis illa
quidem anima erit finita secundum essenciam quia esse suum est limitatum ad aliquam per-
fectionem essendi scilicet sensibilem que accidit perfectioni intelligibili et tamen infinita secundum
rationem sensibilitatis quia eius sensibilitas ad nullum determinatum modum sentiendi limitatur
et similiter dico de gracia habituali christi que est finita secundum essenciam quia omne esse eius est
limitatum ad aliquam speciem entis scilicet ad rationem gracie est tamen infinita secundum rationem
gracie quia infinitis modis potest considerari perfectio eius quantum ad graciam

nullus eorum defuit xpo s3 habuit in se gratiam secundum omnem plenitudinem et perfectionem
ad quam ro huius speciei q est gra se extendere pt Et habuit nullum manifeste
sic ponit glo ibi nec sit deus ad mensuram dat deus spm hominibus filio non
ad mensuram s3 sic totum ex se ipso genuit filium suum Ita incarnato filio suo to-
tum spm suum dedit non particulariter non per subdivisionem s3 vlr et generaliter Augustinus
dicit ad dardanum Oz xpus e caput in quo sunt omnes sensus s3 in ceteris membris solus
tactus e quibus datus e spus ad mensuram Sic go dd e q gra xpi finita fuit
secundum essentiam s3 infinita fuit secundum perfectionem ronis gre Ad pm go dd q pz solo
expedit Ad scdm dd q gra e finita secundum essentiam s3 infinita secundum ronem gre Pt em
deus facere meliorem essentiam q essentia gre non tn aliquid melius in gre gre tu gra
xpi omnia includat ad quae ro gre se pt extendere Ad tm dd q capacitas
creature dz secundum potentiam receptibilitatis que e in ipsa Est aut duplex potentia creature ad
recipiendum vna naturalis que pt tota impleri quia hec non se extendit nisi ad perfe-
ctiones naturales Alia e potentia obedientie secundum quam pt recipere aliquid a deo et hec capacitas
non pt impleri quia quicquid deus de creatura faciat adhuc remanet in potentia recipiendi
a deo Modus aut quo crescit bonitas crescit secundum maiorem mensuram perfectionis rece-
pte secundum capacitatem ad recipiendum Ad quintum dd q forma e principium actus secundum autem
q h3 ee in actu non e possibile q a forma cuius e essentia finita procedit actio infinita secundum
intensionem Vn et meritum xpi non fuit infinitum secundum intensionem quia actus finiti em
diligebat et cognoscebat s3 habuit quandam infinitatem ex circumstantia persone que erat
dignitatis infinite quanto em maior e qui se humiliat tanto eius humilitas laudabi-
lior invenitur Ad sextum dd q c[um] nimius caritas vl gra viatoris in infinitum au-
geri possit numquam tn pt pervenire ad equalitatem gre xpi quia em finitum aliquid per continuum
augmentum possit attingere ad quantitatem finitam vtrumque h3 Si aut accipiat
eadem ro quantitatis in vtroque finito sicud si compares lineam ad lineam vl albedinem
ad albedinem nequaquam aut si accipiat alia et alia ro quantitatis et hec pz in quantitate di-
mensiua quantumlibet linea augeatur in longum numquam perveniat ad latitudinem superficiei Et sic
pz in quantitate virtuali vl intensiua quantum em cognitio cognoscentis deum perfectiones
perficiatur numquam pt adequari cognitioni comprehensoris qui videt deum per essentiam et sic
caritas viatoris non pt equari caritati comprehensoris Aliud em aliquis differentia ad pre-
sentiam et absentiam Sicut et quantitatibus crescat gra alicuius hois que adequa-
particularem perceptionem possidet numquam pt adequare gre xpi que vlr plena
extitit Ad septimum dd q q capacitas anime xpi est finita et pt deus
maiorem capacitatem facere et meliorem creaturam quam sit anima xpi
si per intellectum separetur a verbo non tn sequitur q possit facere meliorem xpm
quia xpus h3 creationem bonitatem ex vnione ad verbum excepta eius bonitas
maior intelligi non pt Et per hoc pz solutio ad septimum Ad octavum dd q ex ex-
circumstantia persone h3 aliquam xpi q possit super finita ex quo etiam meritum eius h3
infinitatem ut prius dictum est &c

Quarto quaeritur vtrum gra capitis conveniat xpo secundum humanam naturam Et vi-
detur q non Caput em influit in membra Sz xpus non influit
in homines secundum humanam naturam per spiritualem influentiam que spiritualia ad animas pertinet
quia sic dt glo Aug Iohannis 5 per verbum dei vivificantur anime Sz per
verbum carnem factum vivificantur corpora go xpus secundum humanam naturam non e caput
ecclie Sz si dicatur q xpus influit in animas effective secundum divinam naturam
s3 dispositive secundum humanam naturam Sed contra ministri ecclie instrumenta sacramenta dis-
pensant ad vitam spiritualem disponunt vna sacramenta e causa dispositive

gre Sz m[inis]tri ecc[lesi]e no[n] dic[untu]r ecc[lesi]e caput g[ra]o nec xp[istu]s s[ecundu]m h[oc] capud ecc[lesi]e
dicat[ur] P[rete]r[e]a eccl[esi]a c[ontr]a fuiss[et] s[i] ho[mo] no[n] peccass[et] no[n] au[tem] v[er]bu[m] dei h[uma]nam na
tura[m] assu[m]psiss[et] ut d[icit] gl[os]a s[upe]r glo[sa] ad thi[mo]theu[m] j Cristus ih[esu]s venit in h[un]c
m[un]dum [etc]. Eccl[esi]a au[tem] sine capite ee no[n] p[otes]t. g[ra]o xp[istu]s no[n] e[st] caput ecc[lesi]e
s[ecundu]m h[uma]nam na[tura]m Si dica[tur] q[uod] homine no[n] peccante x[ristus] fuiss[et] caput ecc[lesi]e inqu[an]
tu[m] e[st] v[er]bu[m] post p[e]cc[atu]m no[n] inqu[an]tu[m] e[st] caro v[er]bu[m] f[a]c[tu]m Sz c[ontr]a ad plena[m] re
pa[ratio]n[e]m h[um]a[n]am g[e]n[er]is requi[ritu]r q[uod] ho[mo] no[n] sit debitor sue salut[is] a[li]cui cui p[ro]p[ter]
no[n] fuiss[et] Et xp[istu]s h[ab]et ut Anshe[lmus] d[icit] in li[bro] cur deus ho[mo] Repa[rati]o p[er] angelu[m]
fieri no[n] potuit Sz xr[istus] an[te] p[e]cc[atu]m ulli debitor fuiss[et] caput ecc[lesi]e solu[m] inqu[an]tu[m]
e[st] v[er]bu[m], ho[mo] an[te] p[e]cc[atu]m nulli debitor fuiss[et] p[ro] sua salute Est au[tem] p[ost] p[e]cc[atu]m
debitor xp[ist]o s[ecundu]m h[uma]nam na[tura]m si s[ecundu]m ea[m] est caput g[ra]o videtur q[uod] no[n] sit ple
na repa[rati]o h[uma]nam g[e]n[er]is f[a]c[t]a q[uod] e[st] inco[n]ueniens P[rete]r[e]a Angeli et homines
ad vna[m] ecc[lesi]am p[er]tinet vnius au[tem] ecc[lesi]e vnu[m] e[st] caput. cu[m] g[ra]o xp[istu]s no[n] sit
caput bonoru[m] angeloru[m] q[ui] nu[m]q[ua]m peccauerunt nec sint ei in na[tur]a conformes
videt[ur] q[uod] nec homi[num] caput s[ecundu]m h[uma]nam na[tura]m existat P[rete]r[e]a Caput e[st] corporis
me[m]bru[m] Sz xp[istu]s ut videt[ur] no[n] e[st] ecc[lesi]e me[m]bru[m] q[uia] me[m]bru[m] p[ar]cialit[er] co[m]ada
impetat et p[er] eius imp[er]fectio[n]em g[ra]o xp[istu]s no[n] e[st] caput Ecc[lesi]e P[rete]r[e]a Sc[un]d[u]m ph[ilosophu]m
in xiij de a[n]i[m]alib[us] Cor e[st] p[ri]n[cipiu]m s[e]n[su]m et motus et vite Si ig[itu]r ro[ati]o[n]e
sp[irit]ualis influencie xp[ist]o a[li]q[uo]d nome[n] debetur mag[is] debet[ur] ei nom[en] cord[is]
q[ua]m capit[is] p[ro]p[ri]e cu[m] caput a corde recipiat. x[ristus] au[tem] a nullo ecc[lesi]e me[m]bro
P[rete]r[e]a Eccl[esi]a e[st] co[n]g[re]ga[ti]o fideliu[m] Sz xp[istu]s no[n] h[abe]nt fidem Si g[ra]o xp[istu]s sit caput
ecc[lesi]e no[n] erit caput conforme me[m]bris Sz m[u]lta me[m]bra ecc[lesi]e p[re]cesserunt x[ristu]m
g[ra]o x[ristus] no[n] e[st] caput ecc[lesi]e Si dica[tur] q[uod] q[ua]mui[s] xp[istu]s tu[n]c no[n] ess[et] in re[rum] na[tur]a e[ra]t
tn[men] in fide p[at]r[u]m Sz c[ontr]a xp[istu]s s[ecundu]m q[uod] e[st] caput ecc[lesi]e g[rati]am me[m]bris ecc[lesi]e influ
dit Si g[ra]o ad ro[ati]o[n]em capit[is] sufficit q[uod] xp[istu]s sit in fide credentiu[m] vide[tu]r q[uod] eccl[esi]a
g[rati]a copia gr[ati]e fuit in veteri testame[n]to sic in nouo q[uod] f[a]l[su]m e[st] P[rete]r[e]a q[uod] no[n]
e[st] no[n] p[otes]t age[re] Sz xp[istu]s q[uan]tu[m] erat in fide p[at]r[u]m tn[men] no[n] h[ab]ebat ee in se ip[s]o s[ecundu]m
h[uma]nam na[tura]m g[ra]o no[n] poterat influe[re] et ita no[n] poterat ee caput P[rete]r[e]a omnis
p[ro]p[o]s[iti]o cui[us] subi[ectu]m est res co[mmun]is et p[re]dica[tu]r res na[tur]e est f[a]l[s]a sic s[ecundu]m dicatur
q[uod] cesar est res co[mmun]is Sz xp[istu]s s[ecundu]m q[uod] e[st] in fide sig[ni]ficat[ur] ut res co[mmun]is, cu[m]
igitur ee caput uel influe[re] dicat rez na[tur]e videt[ur] q[uod] h[ec] p[ro]p[ositi]o sit f[a]l[s]a xp[istu]s
s[ecundu]m q[uod] e[st] in fide e[st] caput ecc[lesi]e P[rete]r[e]a vnius corporis vnu[m] e[st] caput Sz x[ristus]
e[st] caput ecc[lesi]e s[ecundu]m diuinit[at]e[m] g[ra]o s[ecundu]m h[uma]nitat[em] P[rete]r[e]a capit[is] no[n] e[st] caput Sz capit[is]
xp[ist]i e[st] deus j ad Cor[inthios] xj g[ra]o x[ristus] no[n] e[st] caput ecc[lesi]e P[rete]r[e]a ro[ati]o capitis
e[st] q[uod] h[ab]eat om[ne]s s[ens]us q[u]i sunt in corp[or]e ut d[icit] Aug[ustinus] ad dardanu[m] Si a[ute]m
s[ens]us sp[irit]ual[is] e[st] in ecc[lesi]a q[u]i no[n] e[st] in xp[ist]o s[cilicet] fides et spes g[ra]o xp[istu]s no[n] e[st] caput
ecc[lesi]e P[rete]r[e]a ad ephe[sios] j s[u]p[er] illud ip[su]m dedit caput [etc]. gl[os]a Illi subiciunt[ur]
ut capiti a quo h[ab]ent originem homines et angeli a xp[ist]o no[n] s[ecundu]m h[uma]nam
na[tura]m s[ed] s[ecundu]m diuina[m] P[rete]r[e]a Aug[ustinus] d[icit] in li[bro] lxxxiij q[uestionum] q[uod] illuminare a[n]i[m]as
e[st] actus soli deo co[n]ueniens g[ra]o no[n] co[n]uenit xp[ist]o s[ecundu]m h[uma]nam na[tura]m g[ra]o xp[istu]s s[ecundu]m
h[uma]nam na[tura]m no[n] e[st] caput ecc[lesi]e Sz c[ontr]a ephe[sios] j ip[su]m dedit caput sup[er]
omnem ecc[lesi]am gl[os]a s[ecundu]m h[uma]nitat[em] P[rete]r[e]a Capit[is] ad corp[us] e[st] vnio s[ecundu]m confor
mitatem na[tur]e no[n] au[tem] e[st] conformitas x[rist]i ad ecc[lesi]am s[ecundu]m diuina[m] na[tura]m s[ed] s[ecundu]m
h[uma]nam g[ra]o s[ecundu]m h[uma]nam na[tura]m e[st] cap[u]t Ecc[lesi]e R[espondeo] d[icendu]m q[uod] in sp[irit]ualib[us] ca
put d[icitu]r p[er] t[ra]nssu[m]pt[io]n[e]m a capite corporis na[tura]lis Et ideo co[n]sideranda e[st] h[ab]itu
do capit[is] ad me[m]bra ut appareat q[ua]lit[er] xp[istu]s sit ecc[lesi]e caput Inuenit[ur]
au[tem] caput ad alia me[m]bra esse in duplici h[ab]itudine s[cilicet] distinc[ti]o[n]is

et conformitatis. Distinctionis quidem quantum ad tria. Primo quantum ad dignitatem,
quia caput plene continet omnes sensus, non autem alia membra; gubernat insuper acti-
bus et regulat tam per sensus exteriores quam per interiores, qui in capite sedem habent.
Tercio ratione causalitatis, nam caput influit omnibus membris sensum et mo-
tum, unde et medici dicunt nervos a capite oriri, dicunt etiam quidam quod per
ad vires animales apprehensivas et motivas. Inveniuntur etiam triplex conformitas
capitis ad membra. Prima quantum ad naturam, nam caput et cetera membra partes
sunt unius nature. Secunda ratione ordinis. Est quedam unio ordinis inter caput
et membra in quantum membra subserviunt sibi invicem, secundum quod dicitur i ad Cor.
xii. Tercia est ratione continuitatis, nam caput ceteris membris in corpore naturali conti-
natur. Secundum has ergo distinctiones et conformitates nomen capitis diversimode per metaphoram
diversis attribuitur. Quandoque enim cum sit inter eos conformitas secundum naturam, et in hominibus alicui
eorum nomen capitis attribuitur ratione solius eminentie et dignitatis, sicut dicitur: Ecce caput
animalium, ut civitas aliqua caput regni ratione sue dignitatis, secundum illud Ysa. vii: Caput
Syrie Damascus. Quandoque non habent conformitatem ad invicem nisi ordinis unionem,
quia scilicet ad unum finem ordinantur, et ipsis attribuitur nomen capitis ratione gubernationis, que
est per ordinem ad finem. Et principes dicuntur capita populi, secundum illud Amos vi: Optimates
capita populorum. Sed ubi est continuitas dicitur caput ratione influentie, sicut fons dicitur
caput fluminis. Et ipse dominus mediator Christus secundum humanam naturam dicitur caput ecclesie. Est
enim eiusdem nature secundum speciem cum ceteris hominibus, et sic competit ei caput ratione
dignitatis, secundum quod gratia in eo habundantior invenitur. Est etiam in ecclesia invenire
ordinis unitatem secundum quod membra ecclesie sibi invicem deserviunt et ordinantur in deum.
Et Christus dicitur ecclesie caput ut gubernator. Est etiam in ecclesia continuitas quedam
ratione spiritus sancti, qui unus et idem numero totam ecclesiam replet et unit. Unde etiam
et ipse secundum humanam naturam dicitur caput ratione influentie. Sed ad spirituale sensum et motum
potest aliquis intelligere influere dupliciter. Uno modo sicut principale agens, et sic solius
Dei est influere gratiam in membra ecclesie. Alio modo instrumentaliter, et sic etiam humanitas
Christi causa est influentie predicte, quia ut Damascenus dicit: Sicut ferrum urit propter ig-
nem sibi coniunctum, ita actiones humanitatis Christi erant salutares propter divinitatem unitam, cuius
organum erat ipsa humanitas. Et hec ad rationem capitis sufficere videtur. Nam
et caput naturalis corporis non influit in membra nisi ratione alterius virtutis. Est
tamen secundum duas conditiones capitis potest dici caput angelorum secundum humanam naturam, et capi-
te utrorumque secundum divinam, non autem secundum primam nisi accipiatur communitas quantum ad naturam
generis, secundum quod homo et angelus in natura rationali conveniunt, et ulterius communitas analogie
secundum quod filio ad omnibus creaturis convenit, et apte accipere, ut Basilius dicit, ratione cuius
etiam dicitur primogenitus omnis creature, ad Col. i. Ut ergo proprie loquamur, Christus totus
secundum utramque naturam simul est caput totius ecclesie secundum tres conditiones predictas. Et
propter has tres conditiones apostolus probat ad Col. i Christum esse caput, sic dicens: Ipse est
caput corporis ecclesie, qui est principium primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus primatum tenens,
quantum ad gubernationem, quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare, quantum ad
dignitatem, et per eum reconciliare omnia, quantum ad influentiam. Ad primum ergo dicendum quod
vivificare animas et corpora attribuitur divinitati verbi sicut principali agenti, humanitati
vero sicut instrumento. Attribuitur tamen vita animarum divinitati verbi et vita corporum
humanitati per quandam appropriationem, ut attendatur conformitas inter caput et membra, sicut
etiam dicitur quod passio est causa remissionis culpe et resurrectio est causa iustificationis.
Ad secundum dicendum quod ministri ecclesie non disponunt ut operantur ad spiritualem

vitam q(uod) ex p(ro)pria v(ir)tute s(ed) ex virtute aliena · xp(istu)s aut(em) v(ir)tute p(ro)p(ri)a Unde est
q(uod) xp(istu)s poterat p(er) se ip(su)m effectu(m) sacr(amen)tor(um) p(re)b(er)e q(uia) tota efficacia sacr(amen)tor(um)
in eo o(r)iginalit(er) erat · no(n) aut(em) h(om)o pu(rus) a(li)q(ui)s q(ui) sit minist(er) eccl(es)ie Un(de) non
p(otes)t dici caput nisi forte ro(ati)o(n)e gub(er)natio(n)is sicut q(ui)l(ibet) p(ri)nceps dici(tur) caput Ad t(er)ciu(m)
d(icendu)m q(uod) xp(istu)s si (non) fuiss(et) incarnat(us) · si h(om)o no(n) peccasset · xp(istu)s an(te) p(ecca)t(u)m fuiss(et) cap(u)t
eccl(es)ie s(e)c(un)d(u)m diuina(m) na(tura)m solu(m) s(ed) post p(ecca)t(u)m o(port)et q(uod) sit eccl(es)ie caput et(iam) s(e)c(un)d(u)m
h(uma)nam na(tura)m / na(m) p(er) p(ecca)t(u)m h(uma)na na(tura) vulnerata e(st) et ad s(e)n(s)ibilia d(e)mi(s)sa ut
ad invisibile(m) ubi gub(er)natio(ne)m · no(n) sit suffic(ienter) ydonea / Un(de) o(porte)bat mediatore(m)
vulneri adhiberi p(er) h(uma)nitate(m) xp(ist)i p(er) q(ua)m xp(istu)s satisfecit co(n)stituit et q(uod) invisibile(m)
na(tura)m afficeret ut p(er) visibile(m) gub(er)natio(n)em ad invisibilia h(om)o revocaret Ad q(ua)rtu(m)
d(icendu)m q(uod) h(uma)na na(tura) q(ua)nda(m) infinitate(m) dig(nita)tis sortitur ex h(oc) ip(s)o q(uod) diui(n)e unita e(st)
in p(er)sona ut no(n) sit inconvenie(n)s h(omi)nem q(uod) xp(istu)s s(ecundu)m h(uma)nam na(tura)m debitor efficiat(ur)
sue salut(is) q(uia) h(uma)na na(tura) op(er)at(ur) p(er) v(ir)tute(m) diui(n)e ut dictu(m) e(st) Un(de) et una ve-
neratio(n)e xp(istu)m in utraq(ue) na(tura) (uene)ramur s(cilicet) latria Ad q(ui)ntu(m) d(icendu)m q(uod) xp(istu)s no(n)
solu(m) s(ecundu)m diuina(m) s(ed) et(iam) s(ecundu)m h(uma)na(m) e(st) angelor(um) caput q(uia) eos illu(m)i(n)at et(iam) s(ecundu)m h(uma)nam
na(tura)m ut dicit dio(nisius) vii c(eli) ie(rarchie) no(n) Un(de) ap(osto)lo ii(o) co(lossenses) d(icitu)r q(uod) ip(s)e e(st) caput om(n)is
p(ri)ncipat(us) et p(otes)tat(is) S(ed) in h(uma)nitate xp(ist)i · aliter se h(abe)t ad angelos q(ua)m ad ho(m)i(n)es
q(ua)ntu(m) ad duo p(rim)o q(ua)ntu(m) ad co(n)formitate(m) (natur)e q(uia) na(tura) e(st) in eadem sp(eci)e cu(m) ho(min)ib(us)
no(n) aut(em) cu(m) angelis S(ecund)o q(ua)ntu(m) ad fine(m) incarnatio(n)is q(uia) q(ui)dem p(ri)ncipaliter
fca e(st) p(ro)pt(er) ho(m)i(nu)m liberatio(ne)m a p(e)cc(at)o et sic h(uma)nitas xp(ist)i ordinat(ur) ad influe(n)-
tia(m) q(ua)m fa(cit) in ho(m)i(n)ib(us) · sic ad fine(m) int(e)ntu(m) influx(us) aut(em) in angelos no(n)
e(st) ut finis incarnac(ion)is s(ed) incarnatio(n)e(m) co(n)seq(ui)t(ur) Ad sextu(m) d(icendu)m q(uod) xp(istu)s ab ap(osto)lo
d(icitu)r eccl(es)ie exp(re)sse m(em)bru(m) j ad cor(inthios) xii vos est(is) corpus xp(ist)i et membrum
de membro Dicit(ur) aut(em) m(em)bru(m) ro(ati)o(n)e dist(in)ctio(n)is ab a(li)is eccl(es)ie m(em)bris disting(ui)t(ur)
aut ab a(li)is m(em)bris s(ecundu)m p(er)fectio(n)em q(uia) in xp(ist)o e(st) ple(nitu)do gr(ati)a(rum) no(n) aut(em) in a(li)quo a(li)or(um)
sic et caput corp(or)is na(tura)lis ab a(li)is m(em)bris disting(ui)t(ur) Un(de) no(n) oportet q(uod)
xp(ist)o attribuat(ur) a(li)qua imp(er)fectio Ad septi(mu)m d(icendu)m q(uod) cor est m(em)bru(m) latens cap(u)t
aut(em) app(ar)ens ut p(er) cor s(igni)ficet(ur) s(igni)ficatu(m) dig(n)itas xp(ist)i u(e)l sp(irit)us · s(an)c(t)us aut(em) caput ip(s)e xp(istu)s
s(ecundu)m na(tura)m invisibile(m) cu(m) na(tura) diui(n)e invisibil(ite)r influit Ad octauu(m) d(icendu)m q(uod) a(li)q(ui) xp(ist)i
h(abe)nt cog(n)itio(ne)m p(er)fecta(m) eo q(uo)d q(ui)b(us) a(li)i fide(m) h(abe)nt et ita q(ua)ntu(m) ad cog(n)i-
tio(ne)m a(li)is co(n)formant(ur) sic p(er) p(e)cc(atu)m imp(er)fecto(s) h(abe)t aut(em) co(n)formitas int(er) caput
et m(em)bru(m) atte(n)dit(ur) Ad nonu(m) d(icendu)m q(uod) xp(istu)s s(ecundu)m q(uod) homo mediator e(st) int(er) deu(m)
et ho(m)i(n)es ut d(icitu)r ad thi(motheum) j Un(de) sic deus dup(licite)r nos iustificare d(icitu)r p(ri)ncipal(ite)r
s(cilicet) p(er) actio(ne)m sua(m) in q(ua)ntu(m) e(st) causa effi(cien)s n(ost)re salut(is) et p(er) op(er)atio(ne)m n(ost)ra(m) in
q(ua)ntu(m) e(st) finis a nob(is) cog(n)it(us) et amat(us) ita et(iam) xp(istu)s s(ecundu)m q(uod) h(om)o dup(lici)t(e)r
nos iustificare d(icitu)r Uno (mod)o s(ecundu)m sua(m) actio(ne)m in q(ua)ntu(m) nob(is) meruit et p(ro) nobis
sat(is) fecit et q(ua)ntu(m) ad h(oc) no(n) pot(er)at dici caput eccl(es)ie an(te) sua(m) incarnatio(ne)m
Al(i)o (mod)o p(er) op(er)atio(ne)m in ip(su)m s(ecundu)m q(uod) dicim(ur) p(er) fide(m) ip(s)ius iustificari et p(er) hunc modu(m)
et(iam) pot(er)at e(ss)e caput eccl(es)ie an(te) incarnatio(ne)m s(ecundu)m h(uma)nitate(m) utroq(ue) aut(em) mo(do)
e(st) cap(u)t eccl(es)ie s(ecundu)m diuinitate(m) an(te) et post Ad deci(mu)m d(icendu)m q(uod) q(uia) no(n)du(m) erat
meritu(m) xp(ist)i in actu nec satisfactio an(te) incarnatio(ne)m ideo no(n) erat tanta g(rati)e
plenitudo sic e(st) post Ad undeci(mu)m d(icendu)m q(uod) xp(ist)o co(n)venit r(ati)o capit(is) no(n) solu(m)
p(er) actio(ne)m sua(m) s(ed) et(iam) p(er) actio(ne)m n(ost)ram in ip(su)m Un(de) r(ati)o no(n) seq(ui)t(ur) Ad xii
d(icendu)m q(uod) e(ss)e caput uel influe(re) p(re)supponit n(ost)ram in ip(su)m q(ua)ntu(m) in eu(m)
credim(us) no(n) e(ss)e p(re)dicatu(m) q(uod) sit r(e)x na(tur)e s(ed) q(uod) sit r(e)x o(mn)ib(us) Un(de) r(ati)o no(n)

requirit ad tredecimum dicendum quod deus et homo unus est xpc Unde per hoc quod xpc
est caput secundum humanitatem et secundum divinitatem non sequitur quod ecclesia habeat duo capi
ta Ad quartumdecimum dicendum quod non secundum eandem rationem omnino dicitur deus caput xpi
et caput ecclesie Unde non procedit ista coequatio Ad quindecimum dicendum quod quamvis xpc sit
per fidem in fide et sic totum convenit xpo secundum autem spiritum ad idem quod in ministris est de
ipso negatur Ad sedecimum dicendum quod licet caput unius sit caput secundum divinitatem non
tamen removetur quin sit caput alterius modo quia ab ipso xpo secundum humanitatem spiritualem
originem sumimus secundum illud Joh. i de plenitudine eius omnes accepimus Ad
decimum septimum dicendum quod filius dei est illuminare animas dei preveniens et efficiens sic ac
humanitas xpi spiritualiter non influit in nos sed ad os ut dictum est

Quinto queritur utrum in xpo requiratur aliqua spiritualis gratia ad
hoc quod sit caput Et videtur quod non quia apostolus Colo. ii ponit in
xpo rationem pro capite ponit enim complacuit in ipso omnem plenitudinem
habitare ut in auctoritate supra dicta Sed omnis plenitudo divinitatis xpm inhabitat
ex unione ergo propter unionem non requiritur aliqua gratia ad hoc quod sit caput Pre
terea caput ecclesie est secundum quod ad nostram salutem operatur xpo autem humanitas
eius salutem nostram contulit ut dictum est secundum quod humanitas est instrumentum
divinitatis Sed in instrumento non requiritur aliquis habitus sed tantum motus
a principali agente Ergo videtur quod in xpo ad hoc sit caput nulla gratia habitualis
requiratur Preterea duplex est actio hominis alia alii prout est salubris uno
secundum quod agit ut persona singularis etc ad hoc quod eius actio sibi vel alii meritoria
sit esse possit requiritur gratia Alio ut persona communis et sic sunt ministri ecclesie
quantum ad sacramenta dispensanda et per orationes quas ex persona ecclesie deo fundunt ad
salutem aliorum operantur Et ad hoc non requiritur aliqua gratia sed solum potestas vel status
sunt etiam huiusmodi non solum per bonos sed et per malos Christus autem inquantum
est ecclesie caput consideratur ut persona communis eius est virtute continet omnes ecclesie
ministros ergo quod esset caput habituali gratia non indigebat Preterea Christus fuit caput
ecclesie secundum quod eius meritum fuit infinitum Sed enim in omnia membra ecclesie in
fluere potuit ad deletionem omnium peccatorum Sed meritum eius est infinitate non habuit
ex gratia habituali que finita erat Ergo xpc non fuit caput ratione alicuius habitualis gratie
Preterea Christus est caput ecclesie inquantum est dei et hominum mediator Sed medi
ator dei et hominum est inquantum est medius inter deum et homines huius autem deo
divinitatem et autem hominibus humanitatem Et quod est per unionem ergo sola unio ab
sque habituali gratia sufficit ad capitis rationem Preterea Unus subiectum una est
vita gratia autem est vita anime ergo in una anima una est gratia et ita in
xpo preter gratiam que est eius ut singularis persona non requiritur aliqua habitualis
gratia per quam sit caput Preterea Capite xpc est caput quod influit in ecclesie mem
Sed xpc influere non posset quantitatem tantam gratiam haberet nisi esset deus et homo
ergo non requiritur gratia habitualis per quam sit caput sed hoc est sola unione habet
Sed contra est quod dicit Johannes Ego de plenitudine eius omnes accepimus gratiam pro gratia
et ita gratiam aliquam habuit per quam in nos gratiam infundit Preterea Caput
corporis mistici similitudinem habet cum capite corporis naturalis Sed ad perfectionem cor
poris naturalis requiritur quod sit in eo ius sensitiva plenissime ad hoc quod [illegible] sum
membra refundere possit ergo [illegible] et in xpo ad hoc quod sit caput requiritur

gratie plenitudo. Dyo. 3° c. de celesti ierar. dicit quod illi qui sunt a deo illuminati
et perficientes et purgantes percipiunt lumine puritatem et perfectionem. Sed Christus inquan-
tum est caput ecclesie purgat illuminat et perficit. ergo oportet quod ad hoc quod sit caput quod in
eo sit gratie plenitudo per quam sit purus lucidus et perfectus. [illegible] Dicendum quod sicut
dicit damascenus humanitas Christi est instrumentum divinitatis fuit et ideo actiones eius non
poterant esse salubres. Inquantum ergo instrumentum speciale instrumentum divinitatis fuit o-
portuit quod specialem coniunctionem ipsius divinitatem esse. Unumquodque autem sub alia tanta
a deo plenius participat quanto ad eius bonitatem appropinquat ut patet per dyo. 13 c.
de celesti ierar. Unde et humanitas Christi ex hoc ipso quod fuit ceteris vicinius et specialius divini-
tati coniuncta excellentius bonitatem divinam participat per gratie donum. Ex quo idonei-
tas in eo fuit ut non solum gratiam haberet sed per eam gratiam et in alios funderet
sicut per corpora magis lucentia lumen solis ab omnia transfusit. Et quia Christus in eos
tantum causales quodammodo generales effectus influit inde est quod ipse est principium quo-
dammodo ex gratie secundum humanitatem sicut deus est principium omnis esse. Unde sic in eo ex-
cessit perfectio ad unitatem ita in Christo ex gratie plenitudo et virtutis invenitur
per quam non solum ipse possit in gratie opus sed et alios in gratiam adducere. et per
hoc habet capitis rationem. In capite enim animali non solum est in eis significativa ad hoc
quod sentiat per visum auditum et tactum et huiusmodi sensus sed etiam est in eo ut in ra-
dice a qua in alia membra sensus defluunt. Sic ergo una et eadem gratia habitualis
in Christo dicatur gratia unionis inquantum congruit nature divinitatis unite et capitis
inquantum per eam fit refusio in alios adsultes singulares non inquantum per eam
meritoria perficiebat. Ad primum ergo dicendum quod in Christo intelligitur duplex plenitudo
una divinitatis secundum quam Christus est plenus deitate, alia gratie secundum quam dicitur plenus gratie
et veritatis. Et de hac plenitudine legitur apostolus ad colo. 1. De prima autem ad
colo. 2°. habet autem secunda a prima dominatur et per eam gratiam capitis complet
Ad secundum dicendum quod instrumentum inanimatum quale est securis habitu non indiget in-
strumenti aut animato quale est sensus indiget et tale instrumentum divinitatis est
humana natura in Christo. Ad tertium dicendum quod minister ecclesie non agit in sacramentis ex
propria virtute sed virtute alterius scilicet Christi. et ideo non requiritur in eo gratia spiritu-
alis sed solum auctoritas ordinis per quam est Christi vicarius constituitur. Christus autem
operatus est nostram salutem quasi ex propria virtute et ideo oportuit quod in eo esset gratie
plenitudo. Ad quartum dicendum quod quamvis meritum Christi quandam infinitatem habeat
ex dignitate persone tamen rationem meriti habet ex gratia habituali sine qua meritum esse
non potest. Ad quintum dicendum Christus mediator dei et hominum est secundum humanam naturam
inquantum cum hominibus habet passibilitatem cum deo non inpassibilitatem que est in eo per
gratiam et ideo requiritur preter unionem habitualis gratie in Christo ad hoc quod sit medi-
ator et caput. Ad sextum dicendum quod una et eadem gratia habitualis diversa nomine est gratia
capitis et signatur persone et unionis per modum superius dictum. Ad septimum dicendum
quod licet in Christo requiratur ad hoc quod sit caput utraque natura tamen ex ipsa unio-
ne divine nature ad humanam requiritur in humana quedam gratie plenitudo ex qua
in alios redundantia fiat a capite Christo etc.

Sexto queritur utrum Christus potuit mereri. Et videtur quod non. De-
merita enim meritum ex libertate arbitrii procedit que indeterminate se habet
ad multa. Sed libertas in Christo determinata se habet ad bonum ergo mereri
non potuit. 2. Preterea eadem est comparatio recipientis ad receptum eadem est comparatio

merentibus. Ad primum quia ad hoc meretur aliquis ut recipiat quod meretur
Sed recipiens debet esse de indigentia et recepto utitur in se respectu ergo ille qui meretur debet
esse absque praemio quod de Christo dici non potest cum ipse fuit verus comprehensor ergo videtur
quod Christus mereri non potuit. Praeterea illud quod debetur alicui non oportet quod mereatur
sed ex hoc ipso quod Christus comprehensor erat debebatur ei impassibilitas mentis et corporis
ergo ita Christus non meruit. Praeterea accidens non est causa eorum quae naturaliter consequuntur quia
naturali ordine quia meritum est respectu eius quod ex voluntate alterius redditur meren-
tibus. Sed gloria corporis Christi quodam naturali ordine est ex gloria animae ut habetur per Augustinum
in epistola ad Dioscorum ergo cum Christus esset plene beatus quantum ad animam et ut potentiae
dimitte fruebatur videtur quod gloriam corporis mereri non potuit. Si Christus ante passionem
habuit gloriam animae et non corporis ~~ita~~ ita et sancti qui non sunt in gloria. Sed sancti in
non merentur gloriam corporis igitur nec Christus meruit. Praeterea non potest esse idem principium
meriti et praemium et terminus non potest esse idem principium et praemium merendi. Sed caritas
quae erat in Christo ad praemium eius pertinebat quia erat de perfectione beatitudinis cum per ca-
ritatem fruebatur ergo non poterat esse principium merendi. Animae autem est merendum cum caritate
ergo in Christo meritum esse non potuit. Praeterea remoto priori removetur posterius
Sed remotum prius respicit fruitionem animae quia Christus non meruit quia ab in-
stanti conceptionis fuit eam habuit ergo nec aliquid aliud mereri potuit. Sed contra est
quod in psalmo super illud Conserva me domine dicit glossa: Claritatis praemium quam passio i-
te claritatis meritum ergo Christus meruit. Praeterea cuicumque redditur merces aliqua
pro suis operibus meritum. Sed Christo propter humilitatem passionis reddita est merces exalta-
tionis ut habetur ad Philippenses ii propter quod et Deus exaltavit illum ergo Christus meruit. Praeterea
Sicut fruitio est actus comprehensoris ita meritum viatoris. Sed Christus frue-
batur in quantum comprehensor ergo et merebatur in quantum viator. Respondeo dicendum quod Christus
meruit ante passionem cum erat et comprehensor quod sit patet. Ad meritum enim viator
duo requiruntur scilicet status merentis et facultas merendi. Ad statum quidem merentis requi-
ritur quod desit sibi id quod mereri debet. Unde quaedam glossa dicit quod aliquis potest me-
reri quod iam habet sicut dicitur de angelis quod beatitudinem quam simul cum gratia acce-
perunt meruerunt per opera sequentia quae tamen nobis faciunt. Sed hoc non videtur esse
verum propter duo. Primo quia contrariatur probationi Augustini per quam contra Pelagi-
anos probat gratiam sub merito cadere non posse quia ante gratiam nulla sunt
merita nisi mala cum ante gratiam homo sit impius et meritis impii non
gratia sed poena debetur. Posset enim dici quod gratiam quis meretur per opera
quae post acceptam gratiam facit. Secundo quia est contra rationem meriti. Nam
meritum est causa praemii non eadem per modum causae finalis. Sic enim magis
est causa meriti sed magis secundum reductionem ad causam efficientem in quantum meri-
tum facit dignum praemio et per hoc ad praemium disponit. Illud autem quod est causa
per modum efficientis nullo modo potest esse posterius tempore eo cuius est causa. Unde non
potest esse quod aliquis mereatur quod iam habet. Et autem in humanis aliquis post acce-
ptum beneficio domino suo serviat magis habet rationem gratiarum actionis quam meriti. Facul-
tas vero merendi requirit ex parte naturae et ex parte gratiae. Ex parte naturae quidem
quia per actum per se in quis mereri non potest nisi sit dominus sui actus. Sic enim
sunt actus sui pertinent ut praemio potest dare. Est autem dominus sui actus per liberum ar-
bitrium naturalis facultas liberi arbitrii requiritur ad merendum. Ex parte vero gratiae quia cum
praemium sit infinitum facultatem humanae naturae excedat per naturalia principia ad illud
merendum homo non potest sufficere et ideo non requiritur gratia per quam mereri possit

que aut oia in xpo fuerunt De fuit om aqr Ex que ad bti
nez p̄ptas req̄rutr sȝ integ̃tas aie et glia corp̄is i. rone cuiq vi
ator erat ꝯffuit et in eo facultas natuē rone volutat̄ tūte et fa
cultas gr̄e ꝑ plenitudinē gracie et ideo mereri potuit Ad p̄m ergo dō
q̄ licȝ aia xpi sit determinata ad vnu ꝟ genꝰ moris sȝ ad bom no
tn̄ erat d'tiata ad vnu simpl̄r potat em h' ut illud facere et no facere
et ideo lib'tas in eo remanebat q̄ req̄rit' ad meriendu Ad s'm dō q̄ biti
tudiez aie rone cuiq erat comp̄hensor no meruit ꝟ s'm btitudinē cor
p̄is et impassibilitatem ꝗ aie que ꝯlunctus erat ad t'ciu dō q̄ xr no meruit
aliq̄d qd sibi no debitu ut fieret ei debitu sit hoies in p̄mo actu meri
torio merentur · neqȝ itm ut id q̄ erat debitu magis fiat debitu sic in
hn̄s q̄bus g̃ra augetur ꝫȝ ut id q̄ erat vno modo no debitu rone gr̄e
fieret ei Alio debitu rone meriti Ad q̄rtu dō Ex gla corp̄is seq̄tur
ex gla aie · q̄n aia ē om̄i modo glorificata et ꝟ ordiez ad deu et
ꝟ ordiez ad corpus Sic aut aia x' no erat glorificata ꝟ solu in ordie
ad deu s'cdm aut q̄ erat forma corp̄is passibil' erat Ad q̄ntu dō Ex
aie s'torum in patria sunt totalr extra statu viatoꝝ quia iam sunt et btitu
dinem et impassibilitatem q̄d de aia x' no erat · et ideo no est sile Ad sex
tu dō q̄ caritas q̄ntu ē d'se ꝟ'ncipiata est ee merendi p'ncipiu̅ ꝫȝ q̄nqȝ
no est merendi p'ncipiu̅ ꝑ hntez q̄ ē extra statu merendi sic p̄ȝ d' s'tis in
patria xpr aut no erat extra statu merendi q̄z viator erat et ideo cari'te
eius fruebat et merebat Sic et eius volunte ut tn̄ erat idē p'ncipiu̅ meriti
et p'ncipiu̅ q̄z no merebatur glam aie ad qua p'ȝ caritas ꝟ glaȝ corp̄is
ut dictu ē Ad septim dō q̄ lō illa seq̄r · si ex defectu xpi ꝯtingeret q̄ glam
aie mereri no potuit qd p̄ȝ ex p'dictis esse fl'm

Secūdo q̄rit' vtrum xpus aliqȝ mereri potuit Et vr̄ q̄ no xpus
enim no meruit nisi ꝟ q̄ ho ꝫȝ alij hoies no p'nt aliqȝ mere
ri ex condigno ergo nec xpus P̄ Sicut meritu ꝯsistit in actu v'
tut' ita et laus ꝫȝ nullus laudat' ex ope alterius ꝟ solu ex p̄p̄o Sic nec
alteri imputatur ad meritu op̄us alienu · et ita opa xpi no sunt aliqȝ
meritoria P̄ Cristus caput ē eccl'ie inq̄ntu in eccl'ia p'ncipatu tenet ut
gal · j · ꝫȝ alij p'lati p'ncipatu in eccl'ia hntes no p'nt subditis mereri ergo
nec xpus potuit P̄ Meritu xpi equalit' se hȝ ad om̄s homines
q̄ntu ē d' se Si igr' xpus alteri meruit salutez omnib' meruit ꝫȝ
meritu xpi frustrari no p't ergo om̄s salutez ꝯseq̄rent' q̄d p̄ȝ ee fl'm P̄
Sic xpus caput ē hom̄ ita et angeloꝝ angel' aut no meruit ergo
nec hominib' P̄ Si xpus aliqȝ mereri potuit ꝯ'ȝ suus actus nob'
meritorius fuit ꝟ no nisi salutis ergo eius passio no erat necc'ia ad nr'am
salutez P̄ Ex p' vnu fieri p't sup'fl'm ē si p' duo fiat ꝫȝ gr'a
q̄ datur homi' sufficiens ē ad hec q̄ homo ꝑ se mereatur vita eternam
ergo sup'fl'm esset si xpus eam nob' meruisset P̄ aut xpus nob' su
fficient' meruit aut insufficient' Si sufficient' meritu nr'm no req̄ritur ad salu
tez Si insufficient' insufficiencia ꝯtrarie fuit q̄z vtruqȝ ē inconveniens ergo xr
nob' no meruit P̄ Sicut membris xpi aliqd ad glam d' erat aut passione
ipsius ita et nunc ꝫȝ nunc nob' no meretur ergo nec tunc merebat'
P̄ Si xpus nob' meruisset eius merito nra condicio innutata

cum sit sed hois eadem vi ee condicio post xpm sicut an[te] qui sicut an[te]
originalis peccatore poterat sed no congrue ita et mo[do] sicut et p[ro] p[ec]ccatoribus pena debeat
ita et mo[do] et sicut in iustis opera meritoria respiciebant ita et mo[do] ergo xpus
nobis non meruit Pr[eterea] in ps dicitur Reddes unicuique iuxta opera sua hic
autem non esset nisi merita xpi nobis imputarentur ergo xpus nobis non meruit Pr[eterea]
premium mensuratur secundum radicem meriti Si ergo xpus nobis meruit unicuique unum
premium redderetur secundum equalitatem gratie xpi quod patet esse falsum Pr[eterea] illud quod per meritis
datur potius redditur quam gratis detur Si ergo xpus nobis iustitiam meruit vi-
detur quod non gratis iustificemur a deo et sic gratia non esset gratia ergo xpus nichil nobis
meruit Sed contra quod xpus pro nobis satisfecit 1 Ioh 1. ipse autem propitiatio pro peccatis
nostris Sed satisfactio sine merito esse non potest ergo xpus nobis meruit Pr[eterea]
caput in corpore naturali non solum sibi sed et membris operatur omnibus Sed
xpus est caput corporis sui sed ecclesie ergo eius opera membris meritoria fuit
Pr[eterea] xpus et ecclesia sunt quasi una persona Sed unice unitur persona et
persona ecclesie loquitur ut in glo. sup. ps Deus deus meus re. in me ergo
et filius un[de] unitur producere xpus quam ex persona ad quam mereri potuit Resp[ondeo]
dicendum quod opus humanum gratia informatum ad vitam eternam conducere, duplici natura
quod duo sunt in quibus homo deficit a gloria consecutione, quorum primum est indignitas
persone sicut patet quod ... non ... non est ydoneus neque dignus quod habeat vitam
eternam et secundum hoc opus humanum natura ad vitam eternam conducit inquantum per ipsum
quedam dignitas et ydoneitas in homine consequitur ad consecutionem glorie Sicut enim actus
peccati reddit in quadam anime deformitatem ita et actus meritorius in quadam
anime decorem et dignitatem et ex hoc dicitur meritum condigni Aliud per quod deficit homo
a consecutione glorie est aliquod impeditum superveniens ut homo qui ab actus est dignus
gloriam non consequatur et hoc est reatus alicuius pene sicut patet in iustitia quod est debi-
tor alicuius pene temporalis et sic opus humanum ordinatur ad gloriam ... per modum
cuiusdam pretii quo a reatu pene absolvitur et hoc est opus humanum sive
satisfactio. Conclusio ergo ad utrumque horum opus xpi efficacius fuit operibus aliorum
primum Sicut per opus alterius hominis non redditur ydoneus ad gloriam propter quod in...
ille qui operatur eo quod unus homo in alium spiritualiter influere non potest et ideo
unus ex condigno mereri non potuit gratiam alteri vitam eternam Sed xpus
secundum suam humanitatem influere potuit in alios homines Unde et eius opus in
aliis causare potuit ydoneitatem ad consecutionem glorie et ideo potuit aliis ex con-
digno mereri secundum quod influere in alios potuit inquantum erat humanitas eius
divinitatis instrumentum secundum Damascenum Similiter et inquantum ad secundum maior efficacia con-
siderabatur in xpo quam in aliis hominibus Licet enim aliquis homo possit pro alio satisfa-
cere dummodo ille sit in gratia constitutus non tamen potest satisfacere pro tota natura quia opus
unius hominis puri non equivalet bono totius nature Sed opus xpi inquantum erat
dei et hominis mediator habuit quandam dignitatem ut valeret bonum totius nature
et ideo pro natura satisfacere potuit Ad primum ergo dicendum quod xpus secundum quod homo est aliis
hominibus dignior unde non oportet quod aliis conveniat quod ipsi homini convenit
Ad secundum dicendum quod actus virtutis habet rationem laudis per comparationem ad agentem Et ideo
non sic unus per actum alterius laudatur sed rationem habet ex ordine ad finem
ad quem potest alicuius ydoneus reddi ex influentia xpi et ideo xpus nobis
mereri potuit Ad tertium dicendum quod per primatum et meritum secundum speciem virtutem
secundum alium ... meritum gerit persone et vite xpi Unde et xpus

p fidelibꝫ tamqꝫ p suis membris mereri potuit no aut aliis p stati Ad
qrtum dicendum q meritum x infinitum ad suff as equalit se hꝫ ad omes · no
aut qntum ad efficatiam qd attendit penitentiam et hec are p ti et dumna electionem
p qua q busdam intgredit effcacitas meritorum x ofertur q busda uo iu
sto dei iudicio subtrahitur Ad qntum dicendum q sit mereri e viatoris ita
no nisi p viatore aliquis mereri pt q oz ut et p quo quis meret
aliq desit eorum q sub merito cadunt Angeli aut no sunt viatores
qntum ad premium essentiale et ideo quantum ad hoc nihil eis meruit Sunt aut
aliquo o viatores respu premium accidentale quantum ad illud nas instat Ad q et
uali eis meritum x Unde dr Ephe j q p eu restaurat q in celis et q
in terra sunt Ad sextum dicendum q licet ipsa actio xpi esset nobis meritoria tn ad
satisfactionem p reatu nature humane que erat morti et pena dumna obliga
ta utz gen j oportuit q habito omni morte sustinet Ad septimum dicendum
q gra que actum p fecit suffit quantum ad id q ad psona eius suffit ptz no
tn ad absolutionem reatus totius nature q p ꝫ in antiquis patribus q gram
habebant p reatum nature · Ad gloriam p venire no potuerunt et ideo requirebat
meritum x et satisfactio ut reatus ille tolleretur Gra et psonalis ulti
orisq pg peccatum pmum hois data fuit nisi p fidem mediatoris explicitam
uel implicitam Ad octauum dicendum q meritum xpi sufficit operat ut q dam causa
uolis salutis humane · ꝫ oz hanc causam applicari singulis p sacrame
ta et p fidem formatam que p dilectionem operatur Et ideo o requirunt aliqua ad
ad salutem nram pt meritum x tamq tn meritum x e causa Ad nonum
dicendum q p passione x hu a conditio e nihilomin immutata qz ea operatore re
atu humane nature homines possunt libe ad premium euolare pone etiam pecti
psonalibus debite p fide passionis x imitat remittit eterne · et diminu
untur temporales uirtute clauium in quibus passio x operatur Demones etiam re
primuntur uirtute passionis x · ut no possint tam violenter temptare fidelibus
etiam auxilia multa dantur ad resistendum temptationibus gratia etiam p uirtutem pa
ssionis x datur in sacramentis ad merendum Ad decimum dicendum q xpc et membra eius
sunt una psona mystica Un opa capitis sunt aliquo o membrorum etc tu
ipe opa x aliquo nobis adeo datur · no sit tamen idem dr in ps Tu reddes
vnicuiqꝫ ꝫ opa sua et tu ita opa nobis q sunt p sacramenta gratiam cau
sent p quam ad opa meritoria incitat Ad undecimum dicendum q merita x com
patur ad premium nrm sit causa prima remota Non ei no comensuratur
ꝫ illi merito q e causa propria q d consistit in actu proprio illius cui premium redditur
Ad duodecimum dicendum q hec ipsum quibus aliqui nrm adeo offertur q efficatiam
x meriti consequatur Non p hoc re gratie no euacuatur etc
Octauo quer utrum xpus in p o instanti sue conceptionis mereri potuit
Et uidet q no Ad meritum em deliberatio requirit ꝫ deliberatio requi
rit tempus g o in p mo instanti sue conceptionis aīa x mereri no potuit P
sic meritum ita et demeritum in actu hic ar consistit ꝫ angelus no potuit
peccare in p o instanti sue creationis qz sic in p mo instanti sue creationis malus fuisset
q erroneum g o nec aīa x in p o instanti sue creationis mereri potuit P
Contradꝫ sunt duo motus ordinati ad inuicem impossibile e q eodem instanti terminentur
utrqꝫ ꝫ creatio aīe x et motus hic ar ipius sunt q dam motus ordinati
Na motus hic ar creationem p supponit g o impossibile e q motus hic ar terminetur in
p mo instanti · in quo creatio terminatur cu sꝫ p o creata e aīa Si dicatur q

aia xpi ad inrabat ad merendu in po instati pgrac Sz tm nulla g
cia tatue collata ibit eaz ex limites tatue Sz hec quet aie instituto e ta
ta ut in po in po instati quo e motu li ar hre no posset ut e tone
induta pz go p gram no potuit ad hc adiuuari ut in po instati mereatur
P Gra pficit aia p modu cuiusdam habitus, habitus no tu pso a psuppo
nat no dat aie posse agere simpr quod das no poss Sz posse taliter age
qualiter sine habitu no possz go si aia x scdm sua nam no potuit vsu li
ar in po instati sue tacos hre videt q hc ei gra no otulit q in po instati
meret P dic se hz pucta ad lineas ita se hz instas ad tpus Sz si ptm
in vni phus qn aliq mole vtit vno pucto ut duobz ut po vniq linee et
fine altius d'nitate intercedut quees media itz in motu reflexo cu go in
stans io in quo aia x data est accipiat ut tmq tata et ut mediu pm
moty li ar et sit in vno instati vtamz ut duobz videt q intendat tpq
mediu et sic in po instati sue tatos aia x inerabatur P dic se hz na
ad actu nate ita gra ad actu gre Sz nata no pt in actu gre go nec
gra pt in actu nata go no pt dici q p gram aia x hrut actu in po
instati sue conceptos q ei nalr competit sz elige P pfor hz res
acty qz dat ee distinguit et ordinat ad finez hz aut acty ad in
vice ordinati sut sic et ens et vnu et bonu pta ens a po actu resi
qtur vnu a scdo bonu a tio go et res aliqua pus e ens qua ordie
in finez aia aut xpi p actu meritoriu in fine ordinatur go no pt ee qn
in primo instati sue tatos q in quo ee hut meritu P meritu qsistit in actu
vtutis q pripue electon pficit si p Sz aia x no potuit in po instati sue
tacos inq o ee hz actu electo hre nec electio psuppt qsiliu ad sit appetitu
pconsiliati ut dr in tio ethicor Consiliu aut tpe indigz ad sit inqsicio
pdam go aia x in po instati sue tatos meriti no potuit P intellectualitas
organorz vsu li ar impedit ut pz in pueris recent natis Sz hant inse
alltz xpus assisit sic et das mas impassibilitas go in po instati sue ta
cos aia e nec meruit Sz con xc in instati sue conceptos fuit pfectissis
si aias si maior pfco e qe si hitud et actu qua qe si hitu tm go in po
fuerint vtutes in po instati sue tatos no solu si habitu si et si actu actus
aut vtutu sut meritorij go x in po instati sue qcepcos meruit P eq
in po instati sue tatos fruebat ut verz cophensor effunco aut e paradiz
caritas go in po instati sue tatos actu carit hrut actus aut caritas erat
in xpo meritorius go id q pus Si dicatur actus caritat no erat meri
torius nisi cu d'liberatou Sz tm delibato ul qsiliu no e d'fine vltio
Sz d'hijs que sut ad finez ut dic in tio ethicor Sz motu carit pripue
e meritorius si q tedit in ipm finez vltim go no requitr ad hc q sit me
ritorius q sit ibi aliqua collato ul d'libato Si dicatur q motu ille q e
in finez vltim no e meritoris nisi si q ad illud refert in finez et t eo ibi a
qua collacio q no pt ee in instati Sz con pt aie intellecta potentior e in
sua opacon q3 pficia Sz simul deo acquis fecit fecit se fecire go simul deo
assentit fertur in deu pt fieri copacio huiq motu ad ipm deu et sic non
e necium q fiat successive P Claus intelligit aliq simul intelligit q est
d'intitu eius sic q intelligit homez simul intelligit al Sz vnu rela
tiuorz est d'intellctu altius go qucuqz intelligit vnu relatiuorz simul
intelligit altin pole e go q in eod instati mentis referat motum
caritatis in deu copacio vnu ad altin et t no requirit ibi tpus P
Ansthe dt q qi intelligit esse pfcos totu xpo e attribuen Sz hre
pfectam opacom in po instati sue tatos ad pfectom ptinet go

xpo est attribuend P Augu in̄ aīe meitū nō hūit quo poss̄ p
sic hūiss̄ aut s̄ in p̄o instāti suē c̄ācōs nō meruiss̄ g̃o ec P pēna p
nalis in xp̄o nō fuit iniq̄ p̄fita quā pēna nalis altius c̄ātuē Sz ā quā po
tētia altius c̄ātilē in p̄o instāti quo ēē incipit pt h̄re sua opatōm sic p̄z
in ip̄a candela que in p̄o instāti quo accendit aēm illūiat g̃o aīa
in p̄o instāti suē c̄ācōs hūit actū pōne rōnalis et ita potuit mereri
P Greg Et in oīe pectū Amor dei nō ē ociosus sz ē Nā opat magna
si est Si nō desinit opari amor nō ē Sz xp̄us hūit p̄fitam c̄aitez in p̄o
instāti suē c̄ācōnis g̃o in eo nō fuit ab actus dilcōis ociosus et ita fuit in eo
meitū in illo instāti P illud q̄ ē postius natiā nō pt ēē p̄ius q̄ sz forte
simꝰ Meitū aut̄ ē p̄ius natiā q̄m p̄imū xc aut̄ in p̄o instāti suē c̄ācōs hūit
p̄imū qz fuit vēx cōphensor g̃o saltim in eodē instāti hūit meitū Rn̄o
Dd̄ q̄ circa h̄ q̄ dupx opīnio Quidam em̄ dicūt q̄ xp̄us in p̄o instāti suē c̄ā
cōnis nō meruit s̄ statīz p̄ p̄m instās mereri incepit Alii dicūt q̄ ei
in p̄o instāti meruit q̄ q̄dez opinio videtur ēē rōnabilior Nā quicq̄d
p̄fical p̄fitc̄ ē p̄ple alti c̄ātuē totū tredit aīe ē ēē collatū In p̄mo in
stāti suē c̄ācōs q̄ em̄ in aliquo instāti meitū ēē nō possit h̄ dupx poss̄ intel
ligi Uno ex p̄te opat Alio ex p̄te actus ex p̄te q̄uid opant poss̄ h̄ cōti
gere p̄ defcm̄ duplic̄ facultat sz g̃tuite sic̄ si dicamꝰ q̄ in suo instāti
quo aliquis mortal' pccat nō pt mereri qz g̃am nō h̄z Et iterū ex defcu
facult' nalis sic̄ puer in p̄o instāti quo g̃cipitur mereri nō pt qz g̃am
nō h̄z vsū li ar Neutrū aut̄ horū pt dici in p̄posito xc em̄ in p̄mo in
stāti hūit facultatez g̃ēe ut pote g̃ā plenꝰ et facultez nalē ut pote plena
rie vsū li ar hūs alr̄ nō potuiss̄ ēē cōphensor g̃o nō fuit ex p̄te opat
qui aliquo modo poss̄ in p̄o instāti suē g̃cepcōs mereri Silit nec ex p̄te actꝰ
meitorii Cum em̄ ab in aliquo instāti ēē nō possit pt g̃tige dupx uno mō
p̄ h̄ q̄ in actu suo succēssio invenit̄ et sic in instāti compleri nō pt sicut
motꝰ local' in instāti ēē nō pt Sc̄o p̄ h̄ q̄ actus p̄suppōit q̄dam q̄ non
pūt p̄cede instans aliq̄ d̄tminatū sic nō pt ēē q̄ ignis in p̄o instāti suē
g̃nacōs sit ē cerca locū sm̄ g̃natus sit in suo loco qz motꝰ p̄exigitur q̄ nō
pt ēē ān p̄mū instans g̃nacōs Neutro aut̄ istorū modorū impeditur qn̄
xp̄us in p̄o instāti meruit P̄mo quidez qz motꝰ li ar in quo meitū g̃si
stit nō h̄z succēssionez s̄z ē simpx et instātaneꝰ Sc̄o u° qz ad motū vo
lūt' nō p̄exigitur nisi actꝰ apphensiue v̄tut' q̄ quidez motꝰ in eodez
instāti ē cū actu volūt' eo q̄ bonū apphensū mouet volūtatez sicut
aut̄ ē motio mouētis et motꝰ mobil' p̄ea nō apphensio boni in xp̄o nō
p̄exigebat aliquaz inq̄sicōm ad h̄ q̄ ess̄ d̄ bono certū iudiciū qz s̄ ēt in ex
ēpt stāti d̄ omib̄ cōm inq̄sicōm hūit pz igitur q̄ nil p̄hibz xp̄m in p̄o
instāti meruisse Et ideo g̃cedēd ē q̄ xc in p̄o instāti suē conceptōs meruit
Ad p̄m igitur dd̄ q̄ d̄ libacō duo implicat p̄sūceptōm rōnis cū cō̄ne
indicii d̄ eo de quo sit d̄ libacō et sic pt ēē in instāti in eo in quo nō
ē dubitacō d̄ agend et sic fuit in xp̄o Pt ex dicē disscussione sine in
q̄sicōm et sic implicat discursū quedaz · q̄ nō pt ēē in instāti et tali
d̄ libacōn xp̄us nō indigebat qz nō erat dubiꝰ d̄ agend Ad scd̄m dd̄
q̄ volūtas rōnalis natuē nali ordinat̄ in bonū nō aut̄ in malū in quo
nō fertur et ideo in p̄o instāti suē c̄ācōs nisi aliqd̄ impediat pt ferri in
bonū nō aut̄ in malū inq̄ nō fert̄ nisi p̄ erroreꝰ q̄ incidit in g̃fuendo
ut in inq̄rendo vn̄ p̄exigitur t̄pis collacō ad malū nō aut̄ ad bonum
Ad t̄ciū dd̄ q̄ rō illa p̄cedit in motib̄ succēssiuis nō aut̄ in instātaneis

q. 29 de gracia Christi

Cuius racio est quia cum duo motus sunt ordinati eodem instanti quo est finis pri-
mi motus sit esse principium secundi sit in eodem instanti quo completur generacio ignis
conversa sursum locum naturalem incipit motus localis eiusdem nisi sit aliquid impediens
Si ergo primum secundi motus et terminus eiusdem sunt idem sicut accidit in motibus insta-
ntaneis esse principium motus secundi est in eodem instanti cum termino motus primi sicut illuminacio
et visio in eodem instanti terminatur Si vero terminus secundi motus non possit esse in eodem in-
stanti cum principio eiusdem sicut accidit in omnibus motibus successivis esse impossibile est quod
terminus secundi motus sit in eodem instanti cum termino primi motus Cum igitur motus lo-
calis sit instantaneus nichil prohibet terminum eius esse in eodem instanti cum termino creacionis
Et per hoc patet solucio ad quartum non est enim contra facultatem [illegible] ut in primo instanti com-
pleatur eius motus instantaneus Ad quintum dicendum quod licet potencia racionalis in primo in-
stanti sue creacionis possit habere suam operacionem quantum est de se tamen si accipiat a potencia
alligata organis quod non dum est aptum ad perfectam operacionem impeditur propter defectum
organi ne tunc operacionem habere possit Hoc autem impedimentum ab anima Christi per graciam est
remotum et sic hec per graciam habuit quod in primo instanti agere possit Ad sextum dicendum quod
non est simile de instanti in tempore et de puncto in quantitate magnitudinis quantum ad propositum pertinet Nam
eodem puncto in magnitudine ~~quantum ad propositum~~ pertinet non potest aliquis male uti ut duobus nisi
in eadem parte motus sed eodem instanti temporis potest aliquis male uti ut duobus etiam quantum ad di-
versas partes motus In eadem autem motus parte non est possibile quod sit continuitas motus si motus
unus actu terminetur et alter actu incipiat quia sic incidit necessario media et per consequens
tempus possibile autem est in diversis motibus secundum partem quod simul sit terminus unius motus et principium
alterius eo quod in eis non requiritur aliqua continuitas ut dicitur secundo cum ambo pos-
sint esse simul sicut simul cum aliquis movetur potest dealbari etiam in instanti in quo incipit deal-
bari terminat motum secundum locum quamvis inter partes unius eiusdem motus est ordo ut due earum
non possint esse simul cum termino alterius unum nec terminus unius potest esse simul cum termino alterius
si accipiantur ambo in actu et sic quod uti uno instanti ut duobus non cogit ut sit tempus
medium sicut cogit ad hoc uti uno puncto ut duobus in motu locali Ad septimum
dicendum quod cum gracia sit preter naturam non sit comparanda licet gracia ad naturam sit ergo Commutata
aut proporcio non in omnibus tenet sed in mensuris continuis ubi distinctio Ad octavum
dicendum quod illa racio procedit de ordine nature temporis quod patet ex hoc quia in eodem instanti forma
dat esse ordinat et distinguit Ad nonum dicendum quod consilium requiritur ad eleccionem quando
aptum circa agibilis non est in agenda quod in Christo locum non habuit Ad decimum dicendum quod Christus non assu-
mpsit defectus qui in imperfeccionem gracie et sic redundare possent Huiusmodi autem defectus
est ineptitudo organorum ad actum anime Ideo huiusmodi defectum Christus non assumpsit sed
per graciam confortabantur organa ut essent ydonea ad operacionem anime sicut in statu
innocencie accidisset fortassis Alia concedimus quia verum concludunt nisi aliqua
eorum non sufficiunt Pro quo deus benedictus sit in secula seculorum Amen Finitum est
hoc opus die sabbato in vigilia pasce per Johannem de Calisch 1412

Ar. 1 Titulus primus articuli primi et questionis prime de veritate
1 Utrum verum sit idem quod ens 1
2 Utrum veritas sit principalius in intellectu quam in rebus 2
3 Utrum veritas sit tantum in intellectu componente et dividente 3
4 Utrum tantum sit una veritas qua omnia sunt vera 4
5 Utrum aliqua alia veritas preter primam sit eterna 5
6 Utrum veritas creata sit immutabilis 6
7 Utrum veritas in divinis dicatur essentialiter vel personaliter 7
8 Utrum omnis veritas sit a a veritate prima 8
9 Utrum veritas sit in sensu 9
10 Utrum aliqua res sit falsa 10
11 Utrum falsitas sit in sensu 11
12 Utrum falsitas sit in intellectu 12
2 Articulus secundus de scientia dei
1 Utrum in deo sit scientia 13
2 Utrum deus cognoscat vel sciat se ipsum 14
3 Utrum deus cognoscat alia a se 15
4 Utrum deus de rebus habeat propriam cognitionem et determinatam 16
5 Utrum deus cognoscat singularia 17
6 Utrum intellectus humanus cognoscat singularia 18
7 Utrum deus cognoscat singularia ut sunt esse ut nunc non esse 19
8 Utrum deus cognoscat non entia que nunc sunt vel fuerunt 20
9 Utrum deus sciat infinita 21
10 Utrum possit facere infinita 22
11 Utrum scientia predicetur equivoce de deo et de nobis 23
12 Utrum deus sciat singularia futura contingentia 24
13 Utrum scientia dei sit variabilis 25
14 Utrum scientia dei sit causa rerum 26
15 Utrum deus sciat mala 27
3 Articulus tertius de ideis
1 Utrum sit ponere ideas 28
2 Utrum sit ponere plures ideas 29
3 Utrum idee pertineant ad cognitionem speculativam 30
[illegible]
4 Utrum malum habeat ideam 31
5 Utrum materia prima habeat ideam 32
6 Utrum in deo sit idea eorum que nec sunt nec fuerunt nec erunt 33
7 Utrum accidentia habeant ideam in deo 34
8 Utrum singularia habeant ideam in deo 35
Articulus quartus de verbo 4
1 Utrum verbum proprie dicatur in divinis 36
2 Utrum verbum dicatur in divinis essentialiter vel personaliter 37
3 Utrum verbum proprium spiritui sancto conveniat 38
4 Utrum pater dicat creaturam 39
5 Utrum verbum importet respectum ad creaturam 40
6 Utrum res verius sint in deo quam in se ipsis 41
7 Utrum verbum sit eorum que nec sunt nec fuerunt nec erunt 42
8 Utrum omne quod factum est sit vita in verbo 43
Articulus quintus de providentia 5
1 Utrum providentia reducatur ad scientiam vel ad aliud attributum 44
2 Utrum mundus providentia regatur 45
3 Utrum providentia ad corruptibilia se extendat 46
4 Utrum omnes motus et actus inferiorum corporum divine providentie subdantur 47
5 Utrum humani actus providentia regantur 48
6 Utrum bruta et eorum actus divine providentie 49
7 Utrum peccatores divina providentia subiciantur regantur 50
8 Utrum corporalis creatura gubernetur divina providentia mediante alia creatura 51
9 Utrum divina providentia disponat corpora inferiora per corpora celestia 52
10 Utrum humanos actus gubernet divina providentia mediantibus corporibus celestibus 53
Articulus quintus sextus de predestinatione 6
1 Utrum predestinatio pertineat ad voluntatem vel ad conscientiam 54
2 Utrum presciencia meritorum sit causa predestinationis 55
3 Utrum predestinatio habeat certitudinem 56
4 Utrum numerus predestinatorum sit certus 57
5 Utrum predestinatio sit sua scientia certa 58
6 Utrum predestinatio possit iuvari precibus 59
Articulus septimus de libro vite 7
1 Utrum liber sit aliquid creatum 60

2 Utrum liber vite dicatur essentialiter vel personaliter 61
3 Utrum liber vite appropriatur filio 62
4 Utrum liber vite sit idem quod predestinatio 63
7 Utrum liber vite dicatur respectu vite meritorie 64
6 Utrum liber vite dicatur respectu vite nature i[ncrea]tis 65
1 Utrum liber vite dicatur simpliciter respectu vite increate 66
8 Utrum liber vite possit dici liber 67

8 Articulus octavus de cognitione angeli
Utrum angeli videant deum per essentiam 68
1 Utrum angeli divinam essentiam comprehendant 69
2 Utrum angeli ex propriis naturalibus potuerint 70
3 attingere ad videndum deum per essentiam
4 Utrum angelus videns deum per essentiam 71
cognoscat omnia
7 Utrum visio verbi in verbo sit per aliquas 72
similitudines rerum
6 Utrum angelus cognoscat se ipsum 73
1 Utrum unus angelus cognoscat alium 74
8 Utrum angelus cognoscat res materiales 75
per essentiam vel per similitudines
9 Utrum rebus quas cognoscit similitudines 76
in natura vel a rebus accipit
10 Utrum angeli superiores habeant cognitiones per formas magis universales 77
11 Utrum angelus cognoscat singularia 78
Utrum angelus cognoscat futura 79
12 Utrum angeli possint scire occulta cordium 80
13 Utrum angeli simul multa cognoscant 81
14 Utrum angeli cognoscant res discurrendo de uno in aliud 82
15 Utrum in angelis distingui debeat cognitio matutina et vespertina 83
16 Utrum cognitio angelica sufficienter matutinam et vespertinam distinguatur 84
17

9 Articulus nonus de cognitione scientie angelice
1 Utrum angelus alium illuminet unus 85
2 Utrum inferior angelus illuminet superiorem 86
3 Utrum unus angelus alium illuminando purget ipsum 87
4 Utrum unus angelus alii loquatur 88
5 Utrum inferiores angeli superioribus loquantur 89
6 Utrum requiratur determinata distantia loquentis ad hoc quod possit alii 90
1 Utrum unus angelus loquatur 91
possit alii loqui ita quod alii non percipiant

10 Articulus decimus de mente
1 Utrum mens prout est in ea ymago trinitatis sit essentia anime vel potentia 92
2 Utrum in mente sit memoria 93
3 Utrum memoria distinguatur ab intelligentia sit potentia a potentia 94
4 Utrum mens cognoscat res materiales 95
5 Utrum mens nostra possit cognoscere materialia in singularibus 96
6 Utrum mens nostra humanam cognitionem a sensibus accipiat 97
1 Utrum in mente sit ymago trinitatis secundum quod materialia cognoscit 98
8 Utrum mens se ipsam per essentiam cognoscat aut per aliquam speciem 99
9 Utrum mens nostra cognoscat habitus in anima existentes per essentiam 100
10 Utrum possit scire se habere caritatem 101
11 Utrum mens in statu vie possit videre deum per essentiam 102
12 Utrum deum per se esse sit notum menti 103
13 Utrum per naturalem rationem possit cognosci trinitas personarum 104

11 Articulus undecimus de magistro
1 Utrum homo possit docere vel dici magister vel solus deus 105
2 Utrum aliquis possit dici magister sui ipsius 106
3 Utrum homo ab angelo doceri possit 107
4 Utrum docere sit actus vite contemplative aut active 108

12 Articulus duodecimus de prophetia
1 Utrum prophetia sit habitus vel actus 109
2 Utrum prophetia sit de conclusionibus scibilibus 110
3 Utrum prophetia sit naturalis 111
4 Utrum ad prophetiam habendam requiratur dispositio naturalis et morum 112
7 Utrum ad prophetiam requiratur bonitas morum 113
6 Utrum prophete videant in speculo eternitatis 114
1 Utrum in revelatione prophetica imprimantur divinitus menti prophete nove rerum species 115
8 Utrum omnis revelatio prophetica fiat mediante angelo 116
9 Utrum prophetia sit a spiritu a spiritu 117

prophetie tangitur a sensibus eleuetur
10 Utrum prophetia quandoque diuidatur in prophetiam predestinationis prescientie uel comminationis 118
11 Utrum in propheta uariat modus uitalis 119
12 Utrum prophetia que est secundum uisionem intellectualem tantum sit eminentior quam que uisionem habet simul ymaginariam
13 Utrum gradus prophetie distinguatur secundum uisionem ymaginariam 121
14 Utrum moyses excellentior aliis prophetis 122

13 Articulus tredecimus de raptu
1 Utrum quid raptus bene describatur 123
2 Utrum paulus in raptu vidit deum per essentiam 124
3 Utrum intellectus alicuius viatoris possit eleuari ad videndum deum per essentiam 125
4 Utrum requirat abstractionem animae a corpore adhuc ut videat deum per essentiam 126
5 Utrum paulus in raptu sciuit se raptum uel esse in corpore 127

14 Articulus 14 de fide
1 Utrum credere bene describatur 128
2 Utrum fides bene diffiniatur 129
3 Utrum fides sit uirtus 130
4 Utrum fides sit in intellectu an affectu 131
5 Utrum fidei forma sit caritas 132
6 Utrum fides informis sit uirtus 133
7 Utrum sit idem habitus fidei formate et informis 134
8 Utrum primum obiectum fidei sit ueritas prima 135
9 Utrum fides possit esse de rebus scitis 136
10 Utrum sit necessarium homini habere fidem 137
11 Utrum necessarium homini sit credere 138
12 Utrum sit una fides antiquorum et modernorum 139

17 Articulus 15 de racione
1 Utrum intellectus et ratio sit diuerse potentie in homine 140
2 Utrum ratio superior et inferior sit diuerse potentie 141
3 Utrum in ratione superiori uel inferiori possit esse peccatum 142
4 Utrum delectatio morosa preter consensum in delectationem non in opere sit mortale peccatum 143
5 Utrum in superiori ratione possit esse peccatum mortale 144

Articulus sedecimus de synderesi 16
1 Utrum synderesis sit potentia uel habitus 145
2 Utrum synderesis possit peccare 146
3 Utrum synderesis in aliquo extinguatur 147

Articulus decimusseptimus de conscientia 17
1 Utrum conscientia sit habitus potentia uel actus 148
2 Utrum possit errare conscientia 149
3 Utrum conscientia liget 150
4 Utrum conscientia in indifferentibus plus liget quam preceptum prelati uel minus 151

18 Articulus decimusoctauus de cognitione primi hominis
1 Utrum primus homo in statu innocentie cognouerit deum per essentiam 152
2 Utrum in primo statu deum per creaturas viderit 153
3 Utrum in primo statu fidem de deo habuerit 154
4 Utrum in illo statu omnium notitiam habuerit 155
5 Utrum in illo statu angelos per essentiam viderit 156
6 Utrum in illo statu errare uel decipi potuerit 157
7 Utrum pueri si in illo statu nati fuissent omnium rerum notitiam habuissent 158
8 Utrum pueri mox usum rationis habuissent 159

Articulus decimusnonus de cognitione animae 19
1 Utrum anima post mortem possit intelligere 160
2 Utrum anima post mortem possit singularia cognoscere 161

Articulus 20 de scientia animae Christi 20
1 Utrum in Christo sit ponere scientiam creatam 162
2 Utrum anima Christi habeat uerbum plenum [illegible] 163
3 Utrum Christus habeat aliquam cognitionem qua illa cognoscit in uerbo 164
4 Utrum anima Christi sciat omnia in uerbo que scit uerbum 165
5 Utrum anima Christi sciat omnia que deus scit facere 166
6 Utrum Christus in aliqua cognitione qua scit res in propria natura sciat omnia 167

Articulus uicesimus primus de bono 21
1 Utrum bonum addat aliquid super ens 168
2 Utrum ens et bonum conuertantur secundum supposita 169
3 Utrum bonum secundum rationem sit prius quam uerum 170
4 Utrum omnia sint bona bonitate prima 171
5 Utrum bonum creatum sit bonum per suam essentiam 172
6 Utrum creature sit in modo specie et ordine 173

Articulus uicesimus secundus de appetitu 22

1 Utrum omnia bona appetant 174
Utrum omnia appetant deum 175
2 Utrum appetitus sit alia potentia anime 176
3 Utrum voluntas sit alia potentia ab appetitu sensitivo 177
5 Utrum voluntas aliquid de necessitate velit 178
6 Utrum voluntas de necessitate velit quicquid vult 179
7 Utrum aliquis inferat violentiam ei quod de necessitate vult 180
8 Utrum deus possit cogere voluntatem 181
9 Utrum angelica creatura possit mutare voluntatem vel in fine in creatam 182
10 Utrum voluntas et intellectus sit eadem potentia 183
11 Utrum voluntas sit altior potentia quam intellectus 184
12 Utrum voluntas moveat intellectum ad actus 185
13 Utrum intentio sit actus voluntatis 186
14 Utrum voluntas eodem actu velit finem et ea que sunt ad finem 187
15 Utrum electio sit actus voluntatis 188

23 Articulus xxiii de voluntate 189
1 Utrum in deo sit voluntas
2 Utrum possit distingui voluntas dei in antecedentem et consequentem 190
3 Utrum quinque distinguantur in voluntate beneplaciti et signi 191
4 Utrum deus de necessitate velit quicquid vult 192
5 Utrum voluntas dei necessitatem imponat 193
6 Utrum iustitia dependeat a voluntate dei 194
7 Utrum teneamur conformare voluntatem nostram voluntati divine 195
8 Utrum teneamur conformare in volito 196

24 Articulus vicesimus quartus de libero arbitrio
1 Utrum homo sit liberi arbitrii 197
2 Utrum liberum arbitrium sit in brutis 198
3 Utrum liberum arbitrium sit in deo 199
4 Utrum liberum arbitrium sit potentia vel non 202
5 Utrum liberum arbitrium sit una potentia vel plures 203
6 Utrum liberum arbitrium sit voluntas vel alia potentia 204
7 Utrum possit esse creatura que liberum arbitrium habeat naturaliter confirmatum in bono 205
8 Utrum liberum arbitrium possit confirmari per aliquid gratie donum in bono 206
9 Utrum liberum arbitrium in via possit confirmari 207
10 Utrum liberum arbitrium alicuius creature possit esse obstinatum in malo 208
11 Utrum liberum arbitrium hominis in statu vite possit esse obstinatum in malo 209
12 Utrum liberum arbitrium hominis in statu peccati mortalis possit absque gratia vitare mortale peccatum 210
13 Utrum aliquis in gratia existens possit vitare mortale peccatum 211
14 Utrum liberum arbitrium possit in bonum absque gratia 212
15 Utrum homo sine gratia possit preparare ad gratiam 213

Articulus de sensualitate vicesimus quintus 25
1 Utrum sensualitas sit vis appetitiva vel cognitiva 214
2 Utrum sit una potentia vel dividatur in concupiscibilem et irascibilem 215
3 Utrum concupiscibilis et irascibilis sint in appetitu superiori vel inferiori 216
4 Utrum sensualitas obediat rationi 217
5 Utrum in sensualitate possit esse peccatum 218
6 Utrum irascibilis sit plus fortis vel concupiscibilis 219
Utrum in sensualitate in vita ista possit liberari a corruptione 219

Articulus de passionibus anime vicesimus sextus 26
1 Utrum anima separata a corpore possit pati 220
2 Utrum anima coniuncta corpori patiatur 221
3 Utrum passio sit tantum in appetitu sensitivo et que attendantur differentiae in passionibus anime 222
4 Utrum spes timor gaudium et tristitia sint principales passiones anime 223
5 Utrum passionibus meritum minuatur 224
6 Utrum passio admixta merito minuat meritum et quomodo passiones fuerunt in Christo 226
7 Utrum passio doloris fuerit in anima Christi 227
8 Utrum passionem impediat gaudium fruitionis 228

Articulus vicesimus septimus de gratia 27
1 Utrum gratia sit aliquid creatum in anima 229

2 Utrum gratia faciens sit idem quod caritas 230
3 Utrum aliqua creatura possit esse causa gratie 231
4 Utrum sacramenta nove legis sint causa gratie 232
5 Utrum in uno et eodem homine sit tantum una gratia gratum faciens 233
6 Utrum sit in essentia anime 234
7 Utrum gratia sit in sacramentis nove legis 235 Articulus vicesimus
28 Octavus de iustificatione impii
1 Utrum iustificatio impii sit remissio peccatorum 236
2 Utrum remissio peccatorum possit esse sine gratia 237
3 Utrum ad iustificationem impii liberi arbitrii requiratur 238
4 Utrum requiratur motus mentalis liberi arbitrii in deum 239
5 Utrum requiratur motus liberi arbitrii in peccatum 240
6 Utrum gratie infusio et peccati remissio sint idem 241
7 Utrum remissio culpe naturaliter precedat infusionem gratie 242
8 Utrum motus liberi arbitrii precedat infusionem gratie 243
9 Utrum iustificatio fiat in instanti 244
29 Articulus xxix de gratia Christi
1 Utrum in Christo sit gratia 245
2 Utrum ad unionem requiratur gratia habitualis 246
3 Utrum gratia Christi sit infinita 247
4 Utrum gratia capitis [?] secundum humanam naturam 248
5 Utrum in Christo requiratur gratia habitualis ad hoc quod sit caput 249
6 Utrum Christus mereri potuit 250
7 Utrum angelus mereri potuit 252
8 Utrum Christus in instanti sue conceptionis mereri potuit 253
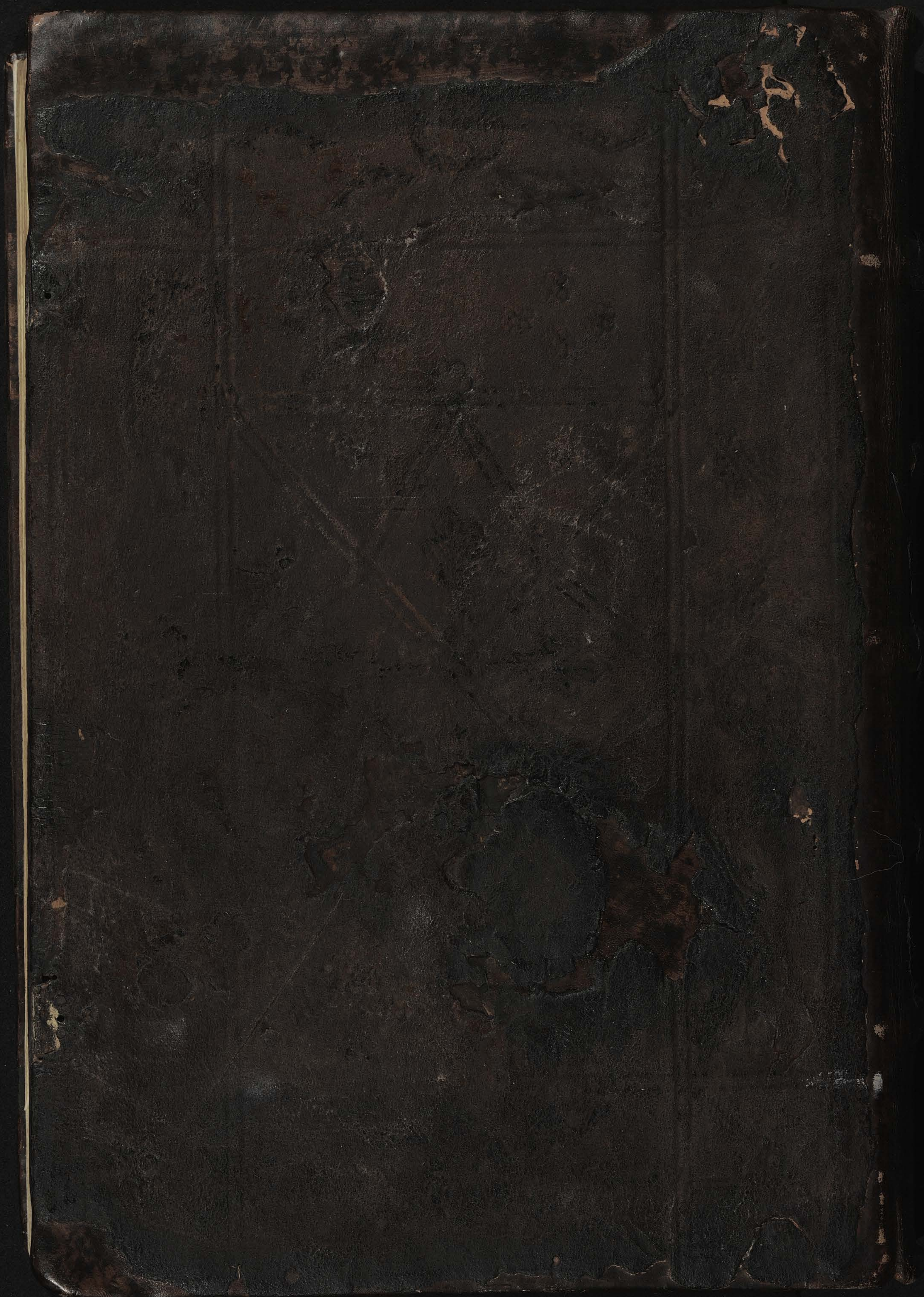
Veritas
Sapientia dei
Ydea
Verbum
Providentia
Predestinatio
Liber vite
Cognitio angeli
Cognitio sancte angeli
Mens
Magister
Prophetia
Raptus
Fides
Ratio
Sinderesis
Consciencia
Cognitio primi hominis
Cognitio anime
20 Cognitio anime Christi
21 bonum 22 Appetitus
23 Voluntas
24 Liberum arbitrium
Sensualitas
passio anime
Gratia
28 Justificatio impii
Gratia Christi